LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԷՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927
1 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 507 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԹԷ ԳԱՒԱՌԸ, ԱՅԼ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Երէկ առիթ ունեցանք յիշելու հայրենակցական միութեան մը ծրագիր-կանոնագրին հետեւեալ միամիտ խօսքերը.

— «Իւրաքանչիւր Տիվրիկցի, որ կը զգայ իր մէջ Տիվրիկցիական ոգի, եւ շահախնդիր է Տիվրիկցիութեան բարձրացման» եւլն.:

Որքան գիտենք, ուրիշ հայրենակցական միութիւններ չունին այսքան ձախաւեր ծրագիր, թուղթի վրայ: Բայց առ հասարակ, նոյն ոգին կը տիրէ բոլորին մէջ,— տեղական, շրջանային հայրենասիրութիւնը, որ նախարարական, աւատական դարերը կը յիշեցնէ: Մշեցին Մուշը, Վանեցին Վանը, Սեբաստացին Սեբաստիան ունի իբրեւ իրական հորիզոն, ինչպէս Արծրունիները եւ Բագրատունիները՝ իրենց տիրապետութեան կամ հարստութեան սահմանը միայն կը ճանչնային: Թող թոյլ տան ըսելու որ քիչ մըն ալ «աշիրէթ»ական է այս հոգեբանութիւնը:

Իսկ մենք անցեր ենք այդ օրերը: Ինչպէս որ Պոլսեցին, ուծմանական ժուականներէն ասդին կ'ամչնար «խըմ.պըլ» կոչել «դրսեցիները», այնպէս ալ իւրաքանչիւր գաւառի բնակիչ, յարգելով հանդերձ իր ծննդավայրը, չպիտի սահմանափակուի անոր նեղ պատերուն մէջ: Պիտի զգուշանայ ու հայ մը զարձնել իր գաւառը, քաղաքը կամ գիւղը: Մանաւանդ հիմա, երբ որոշ նուաճումներ կատարած ենք ազատագրութեան ճամբուն վրայ, եւ կ'ուզենք ազատ հայրենիք ստեղծել:

Ի՛նչ խօսք որ Տարօնցին իր գաւառին հետ պիտի յիշէ ու արծարծէ անոր խիզախութիւնը, Վասպուրականցին՝ իր տոկուն յարատեւութիւնը, Կարնեցին՝ իր շէնշող բնաւորութիւնը: Կը հասկնանք բոլորին խանդաղատանքը՝ իրենց ամեհի լեռներուն եւ ձորերուն, արգասաբեր դաշտերուն, ծիծղուն վտակներուն եւ ուրիշ բազմազան յիշատակներու հանդէպ: Կը սիրենք անոնց դարաւոր աւանդութիւններն ալ, որոնք ոգի եւ գոյն կուտան իւրաքանչիւրին: Բայց եթէ Պոլսեցին միշտ Վոսփորով յափշտակուի եւ Պարտիզակցին անվերջ ոստոստէ Ցատկան Ջուրի սարսուռներով, կամ Տարօնցին «Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետ» գերադասէ Վարագէն ու Սեւանէն, կ'ունենանք պատկեր մը որ սրտառուչ է, բայց ոչ համապատասխան՝ մեր հիմնական շահերուն:

Սիրէ՛ ծննդավայրդ, գաւառդ, գուրգուրա՛ անոր գեղեցկութիւններուն եւ յիշատակներուն վրայ, համախմբէ ու ոգեւորէ հայրենակիցներդ, բայց մի՛ տարուիր նեղմտութեամբ: Չէ՞ որ մենք ձեռնարկած ենք հաւաքական հայրենիք մը հաստատելու, հայրենի ժառանգութեան մը աւերակներուն վրայ, այսօր փոքր, բայց հետզհետէ մեծնալու ընդունակ:

Ի՞նչ կը նշանակէ «Տիվրիկցիական» կամ «Երեւանցիական» ոգի, «Տիվրիկցիութեան» կամ «Ալաշկերտցիութեան» բարձրացում, երբ ամէնքս տեղահան, ցիր ու ցան եղեր, իրար խառնուեր ենք, եւ իրարմով շնչելու, իրար խրախուսելու եւ ընդհանուր հայրենիք ստեղծելու ճամբուն վրայ կը գտնուինք:

Ճիշտ է, կան Պոլսեցիներ, Տիգրանակերտցիներ կամ Շիրակցիներ: Բայց ատոնք բացատրութեան ձեւեր են, եթէ կ'ուզէք՝ աշխարհագրական անուններ: Ինչպէս դաւանական խնդիրներու մէջ անիմաստ է լուսաւորչականի, հռոմէականի եւ բողոքականի խտիրներ հաստատել ու շեշտել, Հայրենակցական Միութիւններու պարագային ալ, ընդունելով հանդերձ իւրաքանչիւր շրջանի առանձին հանգամանքը, մենք չպիտի տարուինք տեղական խտրութիւններով եւ նախասիրութիւններով:

Հայրենակցական միութիւնները հզօր ազդակներ են արտասահմանի մէջ, ազգային յատկանիշը եւ ի հարկին համրանքը պահպանելու, պարզէն բաղադրեալը երթալով: Եւ մենք միշտ ալ գնահատած ենք անոնց աշխատանքը: Անպատեհութիւն չկայ, եթէ գաղութներու ամբողջ թափառական բազմութիւնը վերածուի Հայրենակցական Միութեանց, իբրեւ ընդհանուր բանակի մը զանազան գունդերը:

Բայց, ինչպէս որ, բարի նախանձէն զատ, իւրաքանչիւր գունդ ուրիշ ոգի եւ նպատակ չունի, բայց եթէ հայրենիքի պաշտպանութեան և զօրացման գաղափարը, այնպէս ալ, ո՛ր և է հայրենակցական միութիւն ինքնիրեն թոյլ չպիտի տայ միայն տեղական, շրջանային մտահոգութիւններով առաջնորդուիլ, եւ իր գիւղին կամ քաղաքին բարձրացումը ունենալ իբրեւ հիմնական ծրագիր:

Քով քովի պիտի գանք, իրարմով պիտի թեւաւորուինք, պիտի խայտանք հայրենի յուշերով ու երգերով, բայց բոլորիս հորիզոնը պիտի ըլլայ ոչ թէ գաւառը, այլ ընդհանուր հայրենիքը, մէկ եւ ամբողջական:

Այլապէս, վաղը երբ ամէնքս մէկ համախմբուինք ազատ ու անկախ հայրենիքին մէջ, վախ կայ որ նորէն արծարծուին տեղացիի եւ դրսեցի, քաղաքացիի եւ գիւղացիի, Կեսարացիի եւ Սասունցիի խնդիրներ, եւ ստեղծուի նոր բաբելոն մը:

Տարագրութեան եւ ինքնամփոփ աշխատանքի այս շրջանին մէջ, հարկ է սրբագրել այդ կարգի նախապաշարումները, որպէսզի աւելորդ եռանդ սպառելու չստիպուինք վաղը:

Հա՛րկ է պայծառ եւ ամուր գաղափարներ ունենալ, եւ ի հարկին զատ-զատ գործելով հանդերձ, բոլոր ճիգերը կեդրոնացնել եւ ուղղել դէպի ընդհանուր հայրենիքը:

Այլապէս, շատ պիտի նմանինք վաչկատուն ցեղերուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՔԱՅԼԵՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Յուսաբեր» կը գրէ (22 նոյ.).

— «Քանի մը յարգուած, խակապէս ազգասէր Հայեր, անկախ ամէն հոսանքէ, նախաձեռնարկ եղած են Աղեքսանդրիոյ մէջ, համաձայնութեան գետին մը գտնելու, պայքարող կողմերու միջեւ:

«Անհրաժեշտ էր խաղաղեցնել եգիպտահայ գաղութի խռով կեանքը, որ եւ է տեղէ սկսելով, Գահիրէէն կամ Աղեքսանդրիայէն: Աղեքսանդրիոյ մէջ աւելի շուտ սթափեցան, թէեւ նուազ ծանր չէ կացութիւնը հոս, Գահիրէի մէջ:

«Շարժումը կրնայ Աղեքսանդրիայէն ալ ծաւալ գտնել դէպի Գահիրէ:

«Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ, բանակցութիւնները պէտք է սեղանի վրայ դնեն եգիպտահայութիւնը պառակտող հիմնական պատճառները:

«Այս պատճառներէն առաջինը՝ եւ հիմնականը՝ Օրէնքի ու Ազգ. Սահմանադրութեան ոտնակոխումն է: Որքան ատեն որ չի գործադրուիր Օրէնքը, եւ չի պատժուիր օրինազանցը, խաղաղութիւնը չի կրնար հաստատուիլ այս գաղութին մէջ: Միայն Սահմանադրութի՛ւնը կրնայ սահման դնել պատասխանատու եւ քմահաճ գործունէութեանց: Միայն ան կրնայ կանոնաւորել ազգային կեանքը: Ամենաթերի Օրէնքն իսկ, աւելի բարերար է քան ամենաբարի իշխանաւորը, որ առիթներ շատ ունի չարանալու կամ խաթարուելու:

«Բայց, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ Օրէնքի ճշմարիտ գործադրութիւնը եւ տարրերու համախոհութիւնը, անհրաժեշտ է կանխաւ հեռացումը Թորգոմ Եպիսկ.ի, որ ոչ միայն Սահմանադրութեան ճշգրիտ գործադրութեան վրայ չհսկեց, այլ և ոտքի տակ առաւ Օրէնքը, չարագուշակ նախընթաց մը բանալով մեր Սահմանադրական պատմութեան մէջ:»

ՍՐՏԱՃՄԼԻԿ ՁԱՅՆ ՄԸ ԿԵՍԱՐԻԱՅԷՆ

Կեսարիոյ առաջն. տեղապահը կը գրէ Պոլսոյ թերթերուն.—

«Կեսարիոյ Ս. Կարապետի որբերը ներկայ ձմրան շրջանին հագնելիք զգեստեղէնի եւ ոտնամանի պէտքն ունին: Բարեսէրներու ուշադրութեան կը յանձնենք ազգին ձագուկներուն սրտիղողական այս պէտքը, առանց որոյ չեն կրնար դիմանալ անշուշտ մեր որբերը: Հայրե՛ր, մայրե՛ր, գթացէք մեր տղոց, որոնց աչքերը ձեզի յառած են որպէս զի կօշիկնին ու ոտքերնին տաքցնէք: Անոնք ալ ձեր զաւակները կը համարուին, եւ երբ ձերինները դուք կը հոգաք, նոյն զգացումով հոգացէք նաեւ Ս. Կարապետցիները, որոնք մանր խոշոր ամէն բաներու հետ զրկուած են զգեստեղէնէ եւ ոտնամանէ: Այս կոչը սրտիս յուզումովը եւ աչքերուս արցունքովը կը գրեմ, գիտնալով որ ի՛նչքան դժուար է ողորմութիւն խնդրելը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԷ ԿԸ ՎԱԽՆԱՆ

Երէկ գրեցինք թէ Ուաշինկթընի Թուրք դեսպան Ահմէտ Մուխթարի Ամերիկա հասնելուն առթիւ Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան կոմիտէի նախագահ Ճէրըրտ բողոքած է:

Նիւ Եորքէն 29 նոյ. թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ.

Այսօր «Լէվիաթան» շոգենաւով հոս հասաւ Թուրք դեսպան Ահմէտ Մուխթար պէյ, որ յայտնեց թէ նախկին դեսպան Ճէյմս Ու. Ճէրըրտի յայտարարութիւնները ճիշտ չէին:

«Քանի մը օրէն, ըսաւ, կարող պիտի ըլլամ այս մասին ամէն ինչ պատմել», երբ իրեն հարցուեցաւ թէ ճի՞շտ է այն ամբաստանութիւնը, որուն համաձայն ինք պաշտօնապէս պատասխանատու է 30,000 Քրիստոնեաներու Թուրքերու կողմէ ջարդուելուն: Աւելցուց թէ թերթերուն մէջ կարդացած է նախկին դեսպան Ճէրըրտի ամբաստանութիւնը, որ ճիշտ չէ: Անմիջապէս որ Ուաշինկթըն հասնի, զեկոյց մը պիտի հրատարակէ այս մասին:

Մինչ այդ, Թուրք դեսպանի կեանքին վրայ մօտիկ հսկողութիւն կը կատարուի: Քարանթինայի մէջ դեսպանը եզերապահ նաւի մը մէջ առնուեցաւ եւ մինչեւ Պէթըրի իրեն ընկերացան արտաքին նախարարութեան չորս պաշտօնեաներ, որոնք նախզգուշութիւններ ձեռք առին՝ վախնալով Հայերուն կողմէ կատարուելիք ցոյցէ մը:

Մուխթար պէյ Նիւ Եորքէն մեկնեցաւ առտուան ժամը 7.10ին — Պէթըրիէն մինչեւ կայարան իրեն ընկերացան տասներկու ոստիկանական գրահապատ ինքնաշարժ հեծելանիւներ, իւրաքանչիւրին վրայ երկու ոստիկանով:

∴ «Թայմզ»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը եւս կը հաստատէ Ճէյմս Ճէրըրտի այն ամբաստանութիւնը թէ Մուխթար պէյ յանցաւոր է 30,000 Հայերու ջարդուելուն մէջ եւ թէ իր Ամերիկա գալը «նախատինք» մըն է Մ. Նահանգներուն: «Ասիկա նշանակալից է գլխաւորաբար անոր համար, որ Խորհրդարանի յառաջիկայ նստաշրջանին անգամ մը եւս պիտի խնդրուի ջնջել Լօզանի դաշնագիրը՝ զգացումներէ տարուելով:

«Անցած տարի դաշնագիրը չվաւերացուեցաւ. ետքէն համաձայնութեան եզր մը գտնուեցաւ եւ առեւտրական խնդիրներու մէջ երկու կողմերը ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի պայմանը ընդունեցին փոխադարձաբար: Այժմ դեսպաններու փոխանակութիւնը արգիլել Խորհրդարանի կարողութենէ վեր է, սակայն կրնայ շփոթութեան մատնել Նախագահը, մերժելով քուէարկել Թուրքիոյ ամերիկեան դեսպանին թոշակը»:

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Հեռագիրները հաղորդեցին Էտիրնէի ճամբուն վրայ պատահած Թուրքեւհելլէն միջադէպը: Վերջին թղթաբերով առնուած Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.—

Միլլիյէթի թղթակիցը միջադէպը նկարագրելէ յետոյ կը գրէ.

— Երեսփոխանները շատ սրտնեղած էին Հելլէններու այս ընթացքէն: Ոմանք կ'ըսէին թէ երբ Էնկիւրի վերադառնան Ազգ. Մեծ Ժողովին «թագրիր» մը պիտի տան, որպէսզի չորս միլիոն ոսկի ծախսելով նոր երկաթուղագիծ մը շինուի: Ուրիշներ կատակով կ'ըսէին թէ պէտք է գիծը ետ առնել Հելլէններուն ձեռքէն: Միջազգային օրէնքի մասնագէտները խնդրին իրաւական, իսկ զինուորականները՝ զինուորական մասը բացատրեցին: Երկու ժամ տեւող սպասման շրջանին ոչ ոք կրնար վակոնէն դուրս ելլել: Շատեր անօթեցած էին, ճաշարան-վակոնը կառախումբէն անջատուած էր:

«Ուշագրաւ կը նկատուի նաեւ այն պարագան թէ, Հելլէնները անցեալ տարի ո եւ է առարկութիւն չէին ըրած նոյն նպատակով Էտիրնէ այցելող երեսփոխանական պատուիրակութեան, հակառակ անոր որ անոնց կառախումբն ալ դրօշազարդուած էր: Տիմօթէքայի հելլէն հրամանատարին մասնաւոր կերպով Գուլէլի Պուրկազ ժամանումը կը հաստատէ թէ Հելլէնները ուզած են խնդիր հանել»:

"ԷՏԻՐՆԷՆ ԹՈՒՐՔ Է ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ,,

Էտիրնէի ազատագրման տարեդարձին առթիւ տեղի ունեցած հանդիսութեանց ընթացքին «Ազգամ»ի խմբագրապետ Նէճմէտտին Սատըգ պէյ, ճառ մը խօսելով ի մէջ այլոց ըսած է.

«Ցակաւին կան տգէտներ, որոնք պատերազմի ճակատագրին դժբախտ բայց առժամեամեայ հետեւանքներէն քաջալերուած կը յանդգնին կարօտի զգացումներ տածել Էտիրնէի մասին: Անոնց այս յոյսերը յաւիտենական յուսախաբութեան պիտի ենթարկուին: Էտիրնէն թուրք է եւ թուրք պիտի մնայ: Անոր երկինքին վրայ յաւիտենապէս Թուրք դրօշը պիտի ծածանի, եւ մինարէներէն էզանի ձայներ միայն պիտի լսուին»:

Պուլկար համայնավարներ վտարուած Պոլսէն

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալելով սահմանէն դուրս հանած է վեց պուլկար համայնավարներ, որոնք վերջերս Պոլիս եկած էին: «Ազգամ» կ'ըսէ թէ ատոնց մէկ քանին մտաւորականներ են:

«Պուլկարիա վտարեց մեզ, որովհետեւ համայնավար ենք: Թուրքիայէն ալ վտարուեցանք: Չենք գիտեր թէ ո՛ւր պիտի երթանք»

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏԱԳՆԱՊԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Աղեքսանդրիայէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի (21 Նոյ.).—

Քանի մը օր առաջ խումբ մը չէզոք հայրենակիցներ իրենց վրայ առած էին նախաձեռնութիւնը քով քովի բերելու պայքարող կողմերը եւ խաղաղութեամբ կարգադրելու վիճելի հարցերը:

Բանակցութիւնները սակայն, որոնք կը տարուէին չէզոքներու մասնակցութեամբ, վերջին պահուն, Շաբաթ առաւօտ, խզուեցան:

Անմիջապէս Դաշնակցութիւնը իր միթինկի պատրաստութիւնն ունեցաւ, որ նշանակուած էր յաջորդ օրը, Եկեղեցիի բակին մէջ:

Հակառակորդը ամէն ճիգ թափած էր միթինկը խափանելու համար եւ նոյն օրն իսկ ազդ մը լոյս ընծայած էր՝ միթինկին արգելքը ծանուցանող:

Դաշնակցութեան երկրորդ ազդը լոյս տեսած էր ժամը 2 ուկէսին:

Ժամը 5ին «Պլօք»ը առժամեայ պայմանագրի նոր առաջարկ մը ղրկած էր, դարձեալ չէզոքներու միջնորդութեամբ: Այս առաջարկը Դաշնակցութեան կողմէ ենթարկուած էր նոր փոփոխութիւններու եւ յանձնուած բանագնացներուն:

Ժամը 8ին աննշան սրբագրութիւններով Դաշնակցութեան առաջարկը «Պլօք»ը վերադարձուցած էր Դաշնակցութեան:

Այս վիճակին մէջ առաջարկը Դաշնակցութեան կողմէ վաւերացուելէ ետք, ժամը 10ին վաւերացուած եւ ստորագրուած էր նաեւ «Պլօք»ին կողմէ, բանակցութեանց համար չորս օրուան խաղաղութիւնը հաստատելով Աղեքսանդրիոյ մէջ:

Ահա պայմանագիրը, որ կոչով մը հաղորդուեցաւ հասարակութեան.—

«Խումբ մը չէզոք ազգայիններ, փափաքելով վերջ տալ Աղեքսանդրիոյ հայ գաղութին մէջ ստեղծուած պայքարներուն, իրենց վրայ առած են նախաձեռնութիւնը քով քովի բերել պայքարող կողմերը եւ բանակցութեանց միջոցով գետին պատրաստել, վիճելի հարցերը խաղաղութեամբ կարգադրելու համար:

Այս խաղաղարար առաքելութեան աջակցած ըլլալու համար, պայքարող կողմերը յօժարած են մինչեւ 4 (չորս) օր, երկուստեք վերջ տալ պայքարներուն:

«Առժամեայ Ազգ. Յանձնախումբ»ը եւ «Ժողովրդային Պլօք»ը կը դադրեցնեն ընտրական գործողութիւնները, հանրագրութեանց պատրաստութիւնը, թռուցիկներու հրատարակումը եւ միթինկներու կազմակերպումը:

Նոյնը պիտի ընէ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ դադրեցնելով իր թռուցիկներու հրատարակումը եւ միթինկներու կազմակերպումը:»

∴ Վերջին պահուն կը հաղորդեն Աղեքսանդրիայէն թէ բանակցութիւնները վարելու համար որոշուած է.— «Պլօք»էն երկու հոգի, Հնչակեաններէն երկու, Ռամկավարներէն երկու, Դաշնակցութեան կողմէ երեք հոգի, բանագնաց նշանակել:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ անգլիական դեսպան Սըր Ճորճ Քլարք Պոլիսէն Լոնտոն մեկնեցաւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՇՈՒԵՀԱՇԻՒԸ

Կիրակի երեկոյ տեղի ունեցաւ հրապարակային բանախօսութիւն մը, կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ուսանող. Միութեան կողմէ։ Ներկայ էին մասնաւորապէս երիտասարդներ։

Կը նախագահէր ընկեր Կ. Սասունի որ ընդհանուր ակնարկներով գծեց պոլշեւիկեան իշխանութեան տասնամեայ գործունէութիւնը եւ այդ առթիւ հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի վրայ անոր ունեցած քանդիչ ազդեցութիւնը։ Շեշտեց կարեւորութիւնը այն հաշուետուութեան, որուն մասին ոչ իսկ կը խօսին հայ պոլշեւիկները։

Հայաստանը որ եօթը տարիներէ ի վեր կը գտնուի նոյն իշխանութեան ձեռքը, ստացա՞ւ այն ամէնը ինչ որ կը խոստանային հայ ժողովուրդին։ Օրուան դասախօսներուն ձգելով այս կենսական հարցերու փաստացի լուսաբանութիւնը, նախագահը եզրակացուց.

— «Ընկերներ եւ քաղաքացիներ, եօթը տարի առաջ հսկայ քար մը գլորեցաւ հայ ժողովուրդի անկախութեան եւ յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ, պէտք է աշխատիլ որ այդ քարը մեր ճամբէն դուրս ելլէ»։

Առաջին բանախօսն էր ընկ. Ա. Ջամալեան, որ այսպէս սկսաւ.

— Փետրուարեան յեղափոխութեան գլխաւոր նպատակն էր նաեւ ընդհ. պատերազմը պատուաւոր վախճանի մը հասցնել։ Այսինքն 1.— Հողերու գրաւում չըլլալ, 2.— Պատերազմական տուգանք չպիտի դրուի պարտուած կողմերուն վրայ, 3.— Ազգերու ինքնորոշման լայն իրաւունքներ պիտի տրուին։ Կարճ ժամանակ յետոյ, իշխանութեան գլուխ եկան պոլշեւիկները որոնք ամբողջութեամբ որդեգրեցին վերոյիշեալ նպատակները։ Ռուսգերման հաշտութեան ժողովին պատուիրակ նշանակուած էր Տրոցկին, ան որ, Գերմանիոյ ստիպումներուն վրայ կատարեց առաջին նահանջը, ընդունելով իրենց հռչակած նպատակներուն հակառակ յօդուածները։ Ան կը զիջէր հողեր, կ'ընդունէր դրամական հատուցում, եւ տեղի կուտար փոքր ազգերու ինքնորոշման հարցին մէջ։

Փետրուարեան յեղափոխութեան վարիչները չմտածեցին երբեք խզել իրենց յարաբերութիւնները դուրսի բոլոր քաղքենի պետութեանց հետ։ Եկան պոլշեւիկները ու պար աշխարհի յայտարարեցին դեկրետներով (Հոկտ. 28-29-30) թէ ոչ մէկ գործ կ'ուզեն ունենալ քաղքենի պետութեանց հետ։ Այժմ տեսնենք այս յիմար աղաղակներու հետեւանքը՝ բուն գործը։ Անոնք ոչ միայն ուզեցին գործ ունենալ քաղքենի պետութեանց հետ, այլ եւ լապտերով փնտռեցին, բարեկամանալու համար։ Դուք կը զարմանայիք տեսնելով այդ օրերու պոլշեւիկ վարիչներու անձկութիւնն ու անհամբերութիւնը թէ արդեօք ե՞րբ պիտի ճանչցուէր իրենց իշխանութիւնը Եւրոպայի մեծ պետութեանց կողմէ։ Աւելի խայտառակը։ Երբ ֆաշիստ Մուսոլինին առաջարկեց որ կ'ուզէ յարաբերութիւն մշակել պոլշեւիկեան Ռուսաստանի հետ, ոչ մէկ պոլշեւիկ չբողոքեց եւ յարաբերութիւնները հաստատուեցան։ Ամէն մարդ գիտէ թէ ի՛նչպէս իրար անցան եւ սրտնեղեցան պոլշեւիկները, երբ քաղքենի Անգլիան խզեց իր յարաբերութիւնները։ Նոյն անհանգստութիւնը տակաւին այս օրերս, երբ Ֆրանսան ալ կ'ուզէր խզել իր յարաբերութիւնները։

Պոլշեւիկները դէմ չէին գաղտնի դիւանագիտութեան, բայց իսկականին մէջ, աշխարհի վրայ չէ եղած իշխանութիւն մը որ վարած ըլլայ այնքան գաղտնի դիւանագիտութիւն, ինչպիսին վարած է պոլշեւիկեան իշխանութիւնը։ Օրինակներ չեն պակսիր։ Մեզի ամէնէն մօտը յիշենք, Մուսթաֆա Քէմալի հետ ունեցած յարաբերութիւնները եւ անոր յարակից խնդիրները ամբողջութեամբ եղած են գաղտնի դիւանագիտութեամբ։ Այս խնդրի մէջ ես խօսքը հակասեց գործին։

Համաշխարհային յեղափոխութիւնը նոյնպէս ցնորքի վերածուեցաւ։ Երրորդ Միջազգայինի կազմութենէն յետոյ, յետադիմական պետութիւնները աւելի քան ամրապնդուեցան, այսինքն շնորհիւ պոլշեւիկեան ագմկարար եւ յիմար քաղաքականութեան, քաղքենի երկիրները գիտցան ամփոփուիլ եւ պատնէշները ամրացնել։

Ընկեր Ջամալեան այնուհետեւ փաստերով եւ թուականներով պարզեց թէ Պոլշեւիկները ինչպիսի խայտառակութեամբ ձախողեցան եւ պարտուեցան Պավարիոյ, Սաքսոնիոյ, Հունգարիոյ, Իտալիոյ եւ Էստոնիոյ մէջ, եւ այդ կերպով Ջուրը ինկաւ համաշխարհային յեղափոխութեան ծրագիրը։ Այս պարագան հրապարակաւ խոստովանեցաւ նոյնիսկ Բուխարին որ ըսաւ թէ համաշխարհային յեղափոխութիւնը մօտաւոր օրերու գործը չէ, այլ կարող է 100 տարիի։ Այս ձախող ելքերէն յետոյ պոլշեւիկները չորս կողմ ինկան, փոքր պետութիւններու համակրանքը շահելու եւ անոնց միջոցաւ պայքարելու մեծ պետութեանց դէմ։ Ապահովեցին Թուրքիոյ բարեկամութիւնը, ապստամբութեան ուզեցին մղել Մարոքը, Այճէրիան, Սուլթան էլ-Աթրաշը, բայց անմիջապէս դուրս տուին իրենց գոյնը ու շահադէտ մտայնութիւնը, ծիծաղելով քըրտական ապստամբութեան եւ անոնց անկախութեան ձգտումին վրայ, որովհետեւ տակէ կը փսսուէր իր անդրանիկ դաշնակիցը, Թուրքիան։ Չինաստանի ձախողութիւնը յայտնի է բոլորին։

Ընկեր Ջամալեան յետոյ անցաւ ներքին խնդիրներու։ Ըստ Պոլշեւիկներուն, առաջին օրերուն իսկ պէտք էր երկրին մէջ մտցնել ընկերվարական կարգերը, բայց Լէնինը, յեղափոխութեան հիմնադիրը կը խոստովանէր թէ կարելի չէ, որովհետեւ Ռուսաստանը չունի անհրաժեշտ տուեալները եւ արդիւնաբերութիւնը ինքզինքը ապրեցնելու համար։ Արդարեւ Ռուսաստանի արդիւնաբերութիւնը 1917էն յետոյ խորտակուեցաւ ու կը հասնէր հազիւ նախապատերազմեան արդիւնաբերութեան 1/5ին։ Հողերը հանրայնացան, գիւղացին հող ստացաւ, ճիշտ է, բայց այնպիսի սարսափելի տուրքեր սահմանուեցան որ խեղճ գիւղացին հնարաւորութիւն չգտաւ աշխատիլ։

Անոնք աշխարհի կը յայտարարեն թիւերով թէ Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը արդէն գրեթէ կը հասնի նախապատերազմեան շրջանին, ճիշտ է, թիւեր կան որ կը համեմատին, բայց այդ թուական ճշմարտութեան մէջ ճարպիկօրէն կ'ուզեն սպրդեցնել հսկայ կեղծիք մը, այն է, այս օրուան ապրանքները կէս արժէքը անգամ չունին նախորդէն եւ կը վաճառուին 2ուկէս անգամ աւելի սուղ։

Ընկերը եզրակացուց.

— «Բաղդատման կենդանի օրինակը կը տեսնենք այսօր իսկ. յեղափոխութեան տիտանները, ինչպէս Տրոցկի, Զինովիեւ եւ ուրիշներ վտարուած են կուսակցութենէն։ Այս բոլորէն յետոյ մէկ խօսք ունինք միայն ըսելիք. «Պոլշեւիկները չպիտի տեսնեն երկրորդ տասնամեակը»։

Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Ս. Վրացեան, որ մանրամասնօրէն եւ ջախջախիչ փաստերով պարզեց պոլշեւիկեան քաղաքականութեան չարաղէտ ազդեցութիւնը հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի վրայ։

— Պոլշեւիկեան իշխանութեան շնորհիւ մեծ հարուած կրեց Հայաստանը։ 1916ին ռուսական բանակը գրաւեց Թրքահայաստանի երեք նահանգները։ Նոյն թուականին կնքուեցաւ համաձայնագիր մը որուն համաձայն Հայաստանը կը բաժնուէր 2 մասի։ Տաւրոս լեռներէն դէպի հիւսիս-արեւելք կ'անցնէր Ռուսներու ձեռքը։

Ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, Կէրէնսկիի ժամանակաւոր կառավարութիւնը (1917 Փետր. 28) յայտարարեց որ Կովկասահայաստանը կը մնայ առանձին երկրամաս եւ անոր կը տրուի ինքնորոշման իրաւունք։ Կէրէնսկիի կառավարութիւնը շատ նպաստաւոր էր հայ ժողովուրդին համար, ան էր որ տուաւ հայկական սկզբունքներով կազմակերպուած վարչութիւններ եւ ինքնավար բնագաւառներ։ Հնարաւորութիւններ տուաւ որ հայ ժողովուրդը գաղթէ եւ զարգանայ իր բնագաւառներուն մէջ ազգային տեսակէտով։

Եկաւ պոլշեւիկեան իշխանութիւնը։ Լէնինի եւ Ստալինի ստորագրութիւնը կրող դեկրետներով յայտարարուեցաւ փոքր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը։ Նոյնը կը տրուէր ի հարկէ Թրքահայաստանի գրաւուած հողերու մասին։

Նոյն օրերուն կը հրամայուէր ռուսական բանակին քաշուիլ այդ սահմաններէն։ Լէնինը ի հարկէ շատ լաւ գիտէր թէ բանակի հեռանալով կը փսսուէր հայ ժողովուրդը ֆիզիքապէս, որովհետեւ Թուրքերն էին որ պիտի յառաջանային։ Պոլշեւիկները հայ ժողովուրդին վրայ կը նայէին այնպէս ինչպէս ուրիշներուն վրայ, մեզ կը նկատէին միս եւ շահագործման նիւթ, յօգուտ համաշխարհային յեղափոխութեան, բայց թէ այդ գործին կը փսսուէր եւ կը սպաննուէր հայ ժողովուրդը,—աւելի հետաքրքիր չէր պոլշեւիկներուն համար, ինչպէս չշահագրգռուեցան միլիոնաւոր զոհերով։

Ընկեր Վրացեան թուականներով եւ նոյնիսկ պոլշեւիկեան աղբիւրներէ առնելով ընդարձակօրէն խօսեցաւ Թուրք եւ ռուս բանակցութիւններու վրայ։ Ռադէկի եւ Թալէաթի Պերլինի մէջ, Էնվէրի Մոսկուայի մէջ վարած բանակցութիւնները, Պէքիր Սամիի պատուիրակութեան գործերը եւն., Իթթիհատի եւ պոլշեւիկներուն դաշնագիրը Սամսոնի մէջ, ու կարդաց դաշնագրին պատճէնը որ հրատարակուած էր իր ժամանակին «Հայաստանի Ձայն»ի մէջ։

Այդ դաշնագրով Թուրքիան և Ռուսիան փոխադարձաբար կ'օգնէին իրարու եւ կը կազմուէր կոմիտէ մը Մոսկուայի մէջ, որուն կը մասնակցէին Թալէաթ փաշա, Էնվէր եւ ականաւոր պոլշեւիկներ։ Անոնք մարդիկ կը ղրկէին Կովկաս, Ազրբէջան, Պարսկաստան և Աֆղանիստան մէջ պրոպագանդ ընելու համար յօգուտ համաշխարհային յեղափոխութեան։ Այս գործակցութեան հետեւանքն էր Պրէսթ Լիթովսկի դաշնագիրը 1918ին, որուն համաձայն ռուսական բանակը պէտք է վերջնապէս քաշուէր Կովկասէն։ Թուրք եւ պոլշեւիկ գործակցութեան անմիջական արդիւնքներէն է նաեւ Ազրբէջանի խորհրդայնացումը եւ այս վերջինը անմիջական պատճառը Հայաստանի խորհրդայնացման, որովհետեւ ճիշտ այդ օրերուն հայ պոլշեւիկները, որոնց մէջ էին Միկոյեան, Մռաւեան, Կասեան եւն., քաջալերուած կազմակերպեցին Հայ Տարագիրներու Կոմիտէ մը, որուն նպատակն էր Ազրբէջանի պոլշեւիկներուն դրամական օգնութեամբ փութացնել Հայաստանի խորհրդայնացումը։

Սեպտեմբեր 1ին Բագուի մէջ կը գումարուի կոմինիստական համագումար մը, որուն կը մասնակցէին պարսիկ բրինձի վաճառականներ, չամչավաճառներ, ջարդարարներ եւ թափթփուք մարդեր, կը նախագահէր Զինովիեւ։ Անտեղ Էնվէր խօսեցաւ՝ պոլշեւիկեան հաւատարմութեամբ և ուղղափառ հաւատացեալի ճառով մը ջատագովելով եւ ողջունելով պոլշեւիզմը եւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը։ Ան կ'ըսէր ի միջի այլոց թէ ինք Գերմանիոյ գործակցած է ջախջախելու համար Եւրոպայի միւս քաղքենի պետութիւնները։

Յաջորդ օրը տեղի կ'ունենայ հետաքրքիր դէպք մը, Բագուի ազգայնականները մեծ միթինկ մը կազմակերպեն մզկիթի մը մէջ ուր Էնվէրն ալ կը խօսի համիսլամութեան համար։ Զինովիեւը կը լսէ ու կ'ուզէ միջամտել, բայց ազգայնական խալամները դուրս կը նետեն անոր ներկայացուցիչ Նարիմանովը։

Մինչ Կասեան, Մռաւեան, Միկոյեան կոմիտէն կ'աշխատէր Բագուի մէջ, Հայաստանի կառավարութիւնը ղրկեց Մոսկուա իր պատգամաւորութիւնը նագահութեամբ Շանթի։ Մոսկուա հասնելէն երեք օր յետոյ, պատուիրակութիւնը կը հեռագրէր թէ համաձայնութիւն գոյացած է բոլոր խնդիրներու մասին եւ կը մնայ միայն ստորագրել։ Բագուի Տարագիրներու կոմիտէն եւ Ազրբէջանի պոլշեւիկները աշխատեցան որ չստորագրուի այդպիսի դաշնագիր, եւ ահա հիւսիսէն եւ հարաւէն, Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն յարձակումներ Հայաստանի վրայ, որուն արդիւնքը եղաւ Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը եւ Հայաստանի խորհրդայնացումը։

Ընկեր Վրացեան իր մէկ ու կէս ժամուան բանախօսութեամբ հրապարակ դրաւ կարեւոր փաստաթուղթեր ու եզրակացուց.

«Եւ այսօր յեղափոխութեան ամենախոշոր դէմքերը կը մնան բանտերու մէջ եւ Սիպերիոյ ճամբուն վրայ. չեմ կասկածիր երբեք որ այսօրուան իշխանաւորները վաղը պիտի հասնին նոյն վիճակին, որովհետեւ դահճներով, բանտերով, հալածանքներով, կեղծիքով արդար գործ չի կրնար կատարուիլ»։

Ցանկալի էր որ Շրջ. կոմիտէն յաճախ կազմակերպէր այսպիսի դասախօսութիւններ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆէրիտ էֆ. շատ լաւ գիտէր թէ երկու հոգիով կարելի չէր կեդրոնական մարմին մը կազմել Էնկիւրիի մէջ։ Այս նկատումով Ֆէրիտ էֆ. Սալիհ եւ Նուրի պէյերուն յայտնած էր, է հինգ զարգացած թուրք երիտասարդներ եւս պիտի մասնակցին Էնկիւրիի կեդրոնին, որ խկոյն գործի պիտի լծուէր։ Ֆէրիտ էֆ. այս առթիւ պայման դրած էր սակայն որ կազմակերպութեան անդամները անպայման երդում կատարելու էին։ Առաջին անգամ Ֆէրիտ էֆ. Սալիհ եւ Նուրի պէյերու հետ Թաղապետական պարտէզին ամայի մէկ անկիւնը քաշուելով սկսած են քննել եւ բացատրել ծրագիր-կանոնագիրը։

Սալիհ էֆէնտի իր կրթուած բնաւորութեան շնորհիւ երկար բարակ քննութեան պէտք չէ տեսած, սակայն Նուրի պէյի պնդումներուն վրայ համաձայնած է անգամ մը աչքէ անցընել ծրագիրը։

Ծրագիր-կանոնագրին ընթերցումէն յետոյ, համոզուելով որ ան վտանգաւոր բնոյթ մը չունի, Ֆէրիտ էֆէնտի երդուընցուց երկու անդամները։

Կանաչ բանակի կազմակերպութեան անդամներուն երդումի բանաձեւը հետեւեալն էր.

1.— Հաւատարիմ մնալ կազմակերպութեան,

2.— Գաղտնիքները երեւան չհանել,

3.— Առանց վարանումի գործադրել միութեան բոլոր հրամանները,

4.— Դաւաճանութեան պարագային մահուամբ պիտի պատժուի (այս յօդուածը վերջէն աւելցուած էր հրահանգին մէջ։)

Երդումի արարողութեան համար մասնաւոր տեղ գոյութիւն չունէր։ Անդամները ուր է տեղ երդում կ'ընէին։

Էնկիւրիի կեդրոնին առաջին անդամները առանց վարանումի կատարած էին երդումը։ Այս ձեւակերպութիւնը կատարելէ անմիջապէս յետոյ, անոնք գործունէութեան լծուեցան՝ նոր ընկերներ գտնելու համար։ Առաջին անգամ որ չորս անգամ աւելնար ներկաներուն վրայ, որոշուած էր գումարել կազմակերպութեան առաջին համաժողովը։

Ֆէրիտ էֆէնտիի հետ համաձայնելէ յետոյ Նուրի եւ Սալիհ պէյերը շփման մէջ մտան Վէրպոֆի հետ։ Այս առթիւ տեղեկացան որ Շէրիֆ Մանաթօֆ նախապէս երդում կատարած եւ մտած էր Էնկիւրիի կեդրոնին մէջ։ Այսպէսով, Էնկիւրիի կեդրոնը առաջին իսկ կազմութեան օրերուն երեք անդամ ունէր։

Հանդիպելու Սալիհ եւ Նուրի պէյերը Շէրիֆ Մանաթօֆը առաջ կը քշէին՝ շփումներ ունենալու համար զանազան անձերու հետ։ Մանաթօֆ այս առթիւ շփման մէջ մտած էր Արիֆ Օրուճ, Սատրի Էթհէմ եւ Ահմէտ Հագգը պէյերուն հետ, որոնք մեծ դժուարութիւններով Պոլսէն Էնկիւրի եկած էին։ Այս վերջին երիտասարդները լրագրողներ էին, եւ 20 Ապրիլ 1920ին մեկնած էին Պոլսէն։ Այս երիտասարդները Էրէնգիւղի եւ Ալէմ-Տաղի ճամբով հետիոտն Էնկիւրի եկած էին։ Այս խումբին կ'ընկերանային նաեւ «Թանին»ի նախկին խմբագրապետ Մուհիտտին, կոյր Ալի Իհսան, խուլ Վեհպի, ձախլիկ Սելահէտտին, Քէմալ Բաղըպ պէյերն ու քանի մը սպաներ։ Անտարազարի ըմբոստութեան առթիւ, այս երիտասարդները ստիպուած էին Քանտրա ապաստանիլ։ Քանտրայէն Քէֆքէն գացած էին, ուրկէ Խըսըլ Րէճէպ Րէիսի գրաւուած մէկ շոգեմակոյկով Էրէյլի մեկնած էին։ Հոն, երեք թեւի բաժնուելով դէպի Էնկիւրի շարունակած էին իրենց ճամբան։

Նուրի պէյ այս երիտասարդներուն Էնկիւրի ժամանումէն օգտուելով, խկոյն դիմած էր Արիֆ Օրուճ պէյի, եւ «Կանաչ բանակ»ի ծրագիրը ցոյց տալով, առաջարկած էր որ ան ալ մասնակցի կազմակերպութեան։ Միւս կողմէ Նուրի պէյ յաջողած էր կազմակերպութեան մէջ մտցնել Ազգ. Մեծ Ժողովի տպարանի տնօրէն Ֆէրիտուն պէյը։ Այս պայմաններուն մէջ, «Կանաչ բանակ»ի կեդրոնական մարմինը կազմուած էր հետեւեալ հինգ անձերէն.— Սալիհ, Շէրիֆ Մանաթօֆ, Ֆէրիտուն, Նուրի եւ Արիֆ պէյեր։

Էնկիւրիի կեդրոնական մարմնին կազմութենէն յետոյ, հարկ զգացուեցաւ ժողովատեղի մը գտնել։ Անասնաբոյժ հազարապետ Սալիհ պէյ կը բնակէր Թահթաքալէ թաղը. «Կանաչ բանակ»ի կեդրոնական մարմինը որոշեց շաբաթը երեք անգամ — Կիրակի, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը — կէսօրէն յետոյ նիստ գումարել Հազարապետ Սալիհ պէյի տունը։

(3)

ԽՄԲ.— Հոս կ'ընդհատուի Սօն Սաաթի պատմութիւնը՝ անծանօթ պատճառով մը։

ՏԷՔԱՐԹԻ ԱՃԻՒՆԸ

Ֆրանսական մամուլին մէջ աղմուկ մը կայ։ Ինչպէս գիտէք, կը խնդրուի Տէքարթի աճիւնը փոխադրել Պանթէոն։

Սակայն ո՞ւր է աճիւնը «Ճառ. մեթոտի վրայ» գիրքին հեղինակին։ Անյայտ կը մնայ գերեզմանը այդ մեծ փիլիսոփային։ Մեռելներու ինքնութեան խնդիր մը երեւան ելաւ վերջերս։ Նաեւ մեռելներ կան, որոնց ինքնութիւնը կասկածելի է։ Այսպէս, անցեալները, աճագին աղմուկ բարձրացաւ Վոլթէրի աճիւնին բուն մասին։ Շատեր կը պնդէին թէ Պանթէոնի տակ քնացող մեռելը սկեպտիկներուն իշխանը՝ Վոլթէրը չէ։ Թերեւս «Զատիկին» հեղինակը իր ոսկորները թաղած է անծանօթ տեղ մը, եւ կը ծիծաղի իր հեգնոտ շրթներով մարդկային տգիտութեան վրայ, երբ զինք կը կարծեն գերեզմանել Պանթէոնի տակ, կամ կ'երթան յարգել փոխանակ Վոլթէրի՝ պարտիզպանի մը դիակը։ Ու հիմա նոյն ցաւը, որ Տէքարթի աճիւնը անյայտ կը մնայ։ Տէքարթ, մարդկային մտածումի այս մեծագոյն ճարտարապետը, Քրիստինէ թագուհիին խնդրանքով, քաշուած էր Սթոքհոլմ, ուր մեռաւ 1650ին։ Կ'ըսուի թէ 1866ին ոսկորները Շուէտէն փոխադրուած է Ֆրանսա եւ յեղափոխութեան օրերուն կը գտնուէր Սէն-Թ'էթիէն տիւ Մոնի եկեղեցին։ Ուրիշ մը կը պնդէ թէ Սէնթ-Ժընըվիէվ տիւ Մոնի եկեղեցիին մէջ էր զետեղուած։ Իսկ յետոյ տարուած է Սէն-Ժէրմէն-տէ-Փրէի եկեղեցին։ Մինչդեռ այս վերջին եկեղեցիին մէջ, ոչ թէ դամբան, այլ Տէքարթի անունով փորագրութիւն մը միայն կայ։ Ո՞ւր է ուրեմն աճիւնը։ Փօլ Սուտէ, «Թան»ի նշանաւոր քննադատը, որ ստորագրած էր առաջին կոչը Տէքարթը փոխադրելու դէպի Պանթէոն, կը ցաւի որ Քօնվանսիոնի կողմէ Տէքարթը Պանթէոն փոխադրելու առաջարկը, [illegible] ի վեր, տակաւին կը մնայ չիրագործուած։

ԼԷՆԻՆԻ ՈՒՂԵՂԸ

Փրոֆ. Օսքար Վոկթ, տնօրէնը Վիլհէլմ Կայսեր կաճառին, որ կը զբաղի միայն ուղեղի ուսումնասիրութեամբ, կը հրատարակէ իր տեղեկագիրը Լէնինի ուղեղին մասին, որ յանձնուած էր իրեն քննութեան համար։

Ան նկատած է որ Լէնինի ուղեղին բջիջները սովորական ուղեղի մը բջիջներէն աւելի բարգաձեւ են։ Ասկէ զատ, բջիջները աւելի մեծ են և աւելի սերտ յարակցութիւն մը կը ներկայացնեն իրարու հետ։ Գիտունը այս յատկանշական ձեւերը կը վերագրէ գործնական ոգիին, որ շատ զարգացած էր յեղափոխականին մօտ։

Փրոֆէսէօրը մտադիր է աւելի ընդարձակել իր աշխատութիւնը, պատկերազարդելով զայն։

ՀԱՅ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՆԵՐ

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը յաջողած է մաքսանենգներու կազմակերպութիւն մը երեւան հանել։ Այս կազմակերպութեան անդամները կը զբաղէին միայն սիկարէ թուղթի մաքսանենգութեամբ։

Նախ ձերբակալուած է Մինէվվէր անուն Թրքուհի մը, որ 1000 տետրակ սիկարէ թուղթ ծախած էր Մուամմէր պէյ անուն անձի մը։ Մինէվվէր յայտարարած ըլլալով որ սիկարէ թուղթերը առած է Սիսլեան անուն գինետունէ մը, ոստիկանները գինետունն ալ ձերբակալած են։ Այս վերջինը իր կարգին յայտնած է միւս ընկերներուն անունները։ Այսպէսով ոստիկանութիւնը յաջորդաբար ձերբակալեց Ղալաթիա բնակող Գրիգոր, Մարիքեան, Անտրէան, ...չօն եւ Վահանը։

Կատարուած քննութեան հետեւանքով հասկցուած է թէ Վահան, Մխօ եւ Անտրէ նաւահանգիստ ժամող շոգենաւներէն կը մտնէին եւ իրենց ծանօթ նաւաստիներուն բերած սիկարէ թուղթերը ցամաք հանելով կը ծախէին։ Քննութիւնները կը տարուին։

...ՅԵԱԼ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

[illegible] ... (modernisme) ...

ՆԻՐԱՄԻՆ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

[illegible]

չկայ ու փարձկան պաշտօնեանիրն ալ իրենց պարտականութիւններուն անգիտակից՝ Հայաստանի ստուերին վրայ նստած կարմիր դրօշի տակ ճառով կը խաղան։»

Յետոյ պարզեց Հայրենակցական Միութեանց դերը գաղութներու մէջ։ Պ. Նշան Պէշիկթաշլեան արտասանեց «Յարգանք քեզ»ը, որմէ յետոյ ժողովուրդին փափաքով բեմ հրաւիրուեցաւ Ա. Ահարոնեան, որ հմայիչ ու բանաստեղծական խօսքերով գովեց օտար ափերու վրայ սրտով, հոգիով, կամքով ազգային իտէալի կառչելու հանգամանքը, եւ իբրեւ օրինակ յիշեց «Բարձր-Հայք»ի երեկոյթը։ Փառաւորելէ յետոյ այդ ժողովուրդի բարձր հոգին, զոհաբերութիւնը, մշակոյթը, աւելցուց. «Քանի կայ այս ժողովուրդը, որու մէջ կը տեսնեմ ամբողջ հայ ազգը, վստահ եմ հայ ժողովուրդի յաղթանակին։»

Յաջող արտասանութիւններ ըրին Տիկ. Փ. Սարգիսեան, Օր. Հ. Գազազեան եւ Տ. Մելիքեան։ Երգեցին օրիորդներ՝ Ա. Պէզիրկէնեան եւ Գեղձանիկ։ Օր Լիտա դաշնակի վրայ նուագեց «Թոսքա»յէն կտոր մը, իսկ Պ. Գ. Գոնեան ջութակի վրայ՝ «Կռունկ»ն ու «Ո՞վ ծիծեռնակ»ը։ Պարահանդէսի հայկական պարերու նուագի բաժինը բարեհաճօրէն ստանձնած էին Պ. Պ. Ջ. Ճարաճեան եւ Մ. Լուսիկեան։

Հանդէսը անցաւ յաջող ու տաք մթնոլորտի մէջ։ Կարնոյ Մեծագիր լուսանկարը ամերիկեան աճուրդի դրուելով, մինչեւ հազար ֆրանքի բարձրացաւ։ Նկարը շահեցաւ Պ. Պետրոս Լուսիկեան։ Ընդհ. մուտք կ'ենթադրուի 3000 ֆրանք։

Հանդիսատես

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 27 Նոյ.— Խումբ մը Խարբերդի քաղաքացի երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ, մայրենի լեզուն վառ պահելու եւ մեր հայրենակիցներուն մտաւոր եւ բարոյական զարգացման սատարելու նպատակով 1927 Նոյ. 6էն սկսեալ հիմը դրուած է Խարբերդ Քաղաքի Երիտ. Միութեան։

Միութիւնը արդէն իր օրինաւոր վարչութ ւնը ընտրած եւ ձեռնարկած է իր հիմնական նպատակի գործադրութեան։ Առաջին առթիւ հիմնած է գրադարան մը։

Կը հրաւիրենք Ֆրանսայի եւ արտասահմանի հայրենակիցները որ հաճին քաջալերել մեր նորածին միութիւնը, գիրքեր եւ թերթեր նուիրելով։ Միեւնոյն առեն կը խնդրենք մեր մտաւորական հայրենակիցներէն, որ բարի ըլլան իրենց թղթակցութիւններով եւ օգտակար թելադրութիւններով խրախուսել մեզ։ Հասցէ.—

4 Rue des Dominicains, Marseille։

(կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՊՕԼԷՆ, 28 Նոյ.— Ամուսնացողները, որ մինչեւ հիմա դիւրութեամբ կը ճարէին իրենց պէտք եղած թուղթերը քաղաքային պսակի համար, այժմ, լուրջ դժուարութեան ենթարկուած են։ Վերջերս, Քաղաքապետարանը ամուսնացող զոյգէն կը պահանջէ Certificat de coutume կոչուած վկայագիրը Մարսիլիոյ Առաջնորդարանէն, որպէսզի ընթացք տայ ամուսնական ձեւակերպութեանց։

Ամուսնացողները, շուարած, ամէն կողմ կը դիմեն, ամէն դուռ կը զարնեն, բայց Մարսիլիոյ առաջնորդարանը չի կրնար ճարել այդ վկայագիրը։

Շատեր ծախքերու ենթարկուած են յաճախ, բայց անօգուտ։ Դժուարութիւնը արմատէն պէտք է հարթել։

Կ'արժէ որ իրաւասու մարմինները լրջօրէն նկատի առնեն խուլ անկիւնները մնացող բեկորներուն տագնապը։

*** Գործազրկութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի։

Անցեալները, յանկարծակի 10—12 բանուորներ ալ ճամբուեցան «Ֆիլիփ»ի գործարանէն։ Կը մնան միայն երկու Հայեր իբրեւ սիրուած կամ հին գործաւոր։

Ցաւալին այն է որ միայն Հայերը կը ճամբուին։ Եւ պարապ տեղը չէ որ կ'ըսեն, «Իրաւունքը զօրաւորինն է»։

Աստ— Անդ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ս. ՇԱՄՕՆ, 27 Նոյ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ ղեկավարութեամբ ծանօթ դերասան Շահան Սարեանի, Ուրբաթ իրիկուն Սինէմա Վարիէթէի սրահին մէջ ներկայացուեցաւ Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ»ը։

Օրուան անյարմարութեան հակառակ, ամէն ոք հազիւ վերադարձած իր աշխատանքէն ու առանց նկատի ունենալու թէ հետեւեալ առտու ստիպուած է կանուխ երթալ իր գործին, սրահը լեցուած էր հանդիսականներով։

Ներկայացման համար իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր Ամերիկայէն նոր հասած դերասան Մ. Տէրտէրեան։ Նոյնպէս կը մասնակցէին տեղական ուժեր։

Խաղի սկզբնաւորութենէն մինչեւ վերջ ժողովուրդը հետեւեցաւ լուռ ու մունջ։

Պ. Սարեան քաջալերուած իրեն հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքէն, խոստացաւ փարիզէն վերադարձին կրկին անգամ կազմակերպել աւելի լաւ ներկայացում մը։

Այսպէս Ս. Շամօնի հայ գաղութը պահ մը մոռնալով իր գործարանական կեանքը, ունեցաւ ուրախալի ժամեր։

Սպասելի է որ մեր բոլոր տաղանդաւոր դերասանները փոխանակ փարիզի մէջ համախմբուելու, գան գաղութները, ուր պիտի գտնեն քաջալերանք եւ համակրանք։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀՈՒԱՄԲ ՄԻԱՑԱԾ— Պատմութիւն մը, որ վիպային վերջաւորութիւն մը ունի։ Ծերունի Սպանիացի մը, որ ամբողջ աշխարհի վրայ թափառական շրջած էր, առանց երբեք օր մը հիւանդանալու, վերջապէս յոգնած ու պարտասած, ուժաթափ ու անկար կը վերադառնայ դարձեալ Սպանիա եւ կը դիմէ հիւանդանոց մը, խնամուելու համար։ Բժշկութիւնը ոեւէ ուժ չունէր այլեւս փրկելու համար այս սպառած կեանքը։ Եւ մարդը մեռաւ։

Օր մը յետոյ հիւանդանոց հասաւ տառապած կին մը։ Երկար թափառեր, թափառեր ու յոգներ էր այլեւս մինչեւ իր հոգին։ Խնամքներ տրուեցան։ Ի զուր, օր մը չդիմացաւ եւ մեռաւ։

Երկու դիակները փոխադրուեցան դիազննարան։ Մարմարէ ճերմակ սեղանի մը վրայ դրուած էին երկու մեռելները։

Եկաւ քահանան, աղօթելէ առաջ ստուգեց անունները։ Մեծ եղաւ զարմանքը բոլորին, երբ տեսան որ Պարոս Փէրէզ եւ Տիկին Մաթէա Ռէտոնտօ ամուսնացեր էին իրարու հետ, սակայն հարսանիքէն շաբաթ մը յետոյ բաժնուեր էին ու հեռացած՝ անծանօթ երկիրներ, տարբեր ճամբաներով։ Մահը իրարու մօտ բերեր էր անոնց դիակները։

«ԳԻՇԵՐԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ՏՈՒՓԸ»— Առջի գիշեր, երկու ֆրանսացիներ մտան սրճարան մը, որ կը կոչուի «Գիշերաշրջիկներու Տուփը» եւ սկսան խմել։ Յանկարծ սկսան՝ կռուիլ. դանակը շողաց։ Երիտասարդ մը, որ ներկայ էր, ուզեց միջամտել։ Կռուողներէն մէկը սխալ մեկնեց միջամտութիւնը եւ դանակը մխեց երիտասարդին փորը։ Յետոյ փախաւ։ Միւս հակառակորդն ալ վիրաւորուած ըլլալով, երկու վիրաւորները փոխադրուեցան հիւանդանոց, ծանր վիճակի մէջ։ Ոճրագործը կը կոչուի Փրէտօ։

ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ.— Ֆիէրվիլի անտառին մէջ, երկու անտառապահներ ձերբակալեցին գող փայտահատ մը։ Իմանալով որ փայտահատը ուրիշ ընկերներ ալ ունի, անտառապահները շարունակեցին իրենց հետախուզութիւնը։ Մութը կ'իջնէր արդէն անտառին վրայ, երբ տեսան անծանօթ մարդ մը, որ արագօրէն կը հեռանար։ Հրամայեցին որ կենայ։ Անծանօթը փախաւ։ Սկսան հալածել զայն անտառապահները։

Անծանօթը ատրճանակը հանեց եւ կրակեց։ Անտառապահին մէկը սիրտէն վիրաւորուելով գետին փռուեցաւ։ Միւսը, սակայն, հակառակ իր ստացած վէրքին, հետապնդեց ոճրագործը եւ վերջապէս ձերբակալեց։

Ոճրագործը երրորդ անտառապահին որդին է, որ, ըստ իր յայտարարութեան, կարծելով որ գողերու հետ է իր գործը, կրակած եւ փախած է։

ԾԽԱՐԱՆ.— Տիկին Փուրիէր Մարսէյլի մօտ ունէր ագարակ մը, զոր ծխարանի վերածած էր։ Հոն կը հաւաքուէին ափիոնի սիրահարները եւ թմրեցուցիչ դեղեր կը ծխէին ու ամէն տեսակ հաճոյքներ կ'ապրէին։

Ոստիկանները, անցեալ օր, ուզեցին խուզարկութիւն մը կատարել։ Ագարակին պարտէզը մտնելով, ետեւի դուռնէն անցան խոհանոց։ Յանկարծ իրենց դէմ ելաւ Տիկին Փուրիէր, որ առանց բառ մը արտասանելու կրակեց։ Երկու ոստիկաններն ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Հասան ուրիշ ոստիկաններ եւ ձերբակալեցին նշանաւոր կինը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

Յառաջի մէջ Պարիզէն թղթակցութիւն մը՝ յայտնելէ ետքը թէ «հաստատուած ըլլալով Օր. Ազնիւ Պէրպէրեանի դատապարտելի գործունէութիւնը ի վնաս իտալական շահերու, որոշուած է զայն վերջնապէս արտաքսել Իտալիայէն», կ'եզրակացնէր թէ «անխոհեմ աղջիկը» իմ «խաղերուն զոհն է եղած»։

Օրիորդ Պէրպէրեանի հետ թղթակցած ըլլալս չի կրնար երբեք պատասխանատուութիւն հրաւիրել ո՛չ ինծի, ո՛չ ալ իրեն։ Ոչ ալ Օրիորդին կատարած գործի մը շահերուն վնասակար եւ իմ ալ ջանքս կրնայ «խաղ» նկատուիլ, հետեւեալ հիմնական պատճառներով.—

Ա.— Աշխատաւորներուն իրենց գործատեղիէն հեռանալ ուզելու փափաքը՝ ինքնայօժար եւ Թալանձագին պաղատանքով խնդրուած առաջարկ մըն է՝ երկու տարիէ ի վեր։

Բ.— Այդ նոյն աշխատաւորուհիները ուրիշ դրամատէրի գործին փոխանցել եթէ մեղք է, առաջին «դատապարտելի գործունէութիւն» ունեցողը Պ. Նազարեանց ինքը կ'ըլլայ, քանի որ այդ ջանքը ի՛նք փորձած է առաջին անգամ։ Վկաները կը թուեմ, եթէ պահանջ զգացուի։

Գ.— Մեկնիլ ուզող խումբը՝ իմ Իտալիայէ հեռանալուս պահուն ամէնուն գիտութեամբը բացայայտօրէն ինծի հետ բանակցած է, և այդ քայլին մէջ ոչ ոք «դատապարտելի գործունէութիւն» մը չէ տեսած, քանի որ աշխարհի ոչ մէկ կէտին վրայ արգելք կրնայ յարուցուիլ՝ գործէն դժգոհ ըլլալով հեռանալ ուզողին դէմ։ Ասոր հակառակը փաստաբանել՝ ենթակաները գերի նկատել կը նշանակէ։

Դ.— Այդ քայլը ա՛յնքան բնական, օրինական եւ անժխտելի իրաւունք մըն է, որ անոր ոչ միայն համախոհ, այլ նաեւ քաջալերելու կը գտնուին նիւթով զբաղող երկու ուրիշ անձեր՝ որոնց ցոյց տուած նախանձախնդրութիւնը կշիռ ունի։ Պարիզի հայ գաղութին վիճակը մօտէն տեսնող և հոն երկու շաբաթ ապրող ազգային խիստ ծանօթ դէմք մը՝ հետեւեալը կը գրէ ինծի.— «Անոնք (աշխատաւորուհիները) խնդրեցին ինձ գրել «ձեզ որ՝ ինչո՞ւ մինչեւ հիմա «կ'սպասցնէք զիրենք։ Ես անձ«նապէս անոնց զրկուելու մասին «խօսեցայ նաեւ կոմս Պիանքօի, որ «իր կողմէ ալ պիտի ընէ ինչ որ «կարելի է, զանոնք զրկելու հա«մար։ Հաճեցէք, ուրեմն, կատա«րել ձեր խոստումը զոր տուեր «էք այդ այրիներուն և եթէ ի«րենց համար թուղթեր պատ«րաստէք, կրնաք զրկել ուղղակի «կոմսին, վստահ ըլլալով որ ան «կը կարգադրէ մնացածը»։

Ենովք Արմէն

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Քանի մը օրէն կ'աւարտի մեր թերթօնը՝

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

որ ա՛յնքան հետաքրքրութեամբ կարդացուեցաւ։

Անմիջապէս վերջ կը սկսինք նոյնքան հետաքրքրաշարժ նոր թերթօնի մը։

Մանրամասնութիւնները շուտով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ

ՏՐԱԽՏԷՆ ՓԱԽՈՒՍՏ

Դժբախտաբար, դեռ իրարու բառ մը չէինք փոխանակած, [...] լեհական ոստիկանութենէն [...] եկաւ անցագիրս պահանջել, եւ վերջ դրաւ մեր յուզումներուն։ Անշուշտ, վրաս ինքնութեան ոեւէ թուղթ չէի կրնար ունենալ։ Չկրցայ ուրեմն իր փափաքը գոհացնել, որով ստիպուեցաւ անմիջապէս երթալ քաղաքին կեդրոնական ոստիկանատունը։

Ոստիկանապետին հարցումներուն պատասխանեցի, համառօտակի պատմելով արկածները որոնք ինծի պատահեր էին, Ռուսիա ձգելէս ի վեր [...] թեւանս ընթացքին։

Լաթերս հաստատելու համար, անոր յանձնեցի այն զանազան թուղթերը, յանձնարարագիրը եւ դրամը որ զգեստին գրպաններուն մէջ գտեր էի. յետոյ խնդրեցի ոստիկանապետէն, որ չէր կրնար հաւատալ ոչ աչքերուն ոչ ալ ականջներուն, որ խնդրէ տեղին բրիտանական հիւպատոսէն,— Օքսֆորտի իմ հին ընկերնել էս մէկը— որ գայ եւ ինքնութիւնս ճշդէ։

Բայց երկար մօրուքս զիս այնքան փոխած էր որ իմ նախկին դասընկերս չկրցաւ զիս ճանչնալ. սակայն մեր անցեալին մասին այն տեսակ մանրամասնութիւններ տուի, որ ստիպուեցաւ ըսելու թէ՝ «եթէ ես սատանան չեմ, կրնամ նոյնոտին եղած ըլլալ։»

Յետոյ փոխանցուեցաւ ոստիկանապետը թէ՝ ամէն կերպով կ'եւրոպացիէր ինծի համար եւ թէ յաջորդ օրն իսկ իմ վիճակս կանոնաւորուած պիտի ըլլար եւ ազատութիւն ստացաւ զիս հետը տանելու։

Փողոցին մէջ գտանք Պուլնովը որ մեզի կը սպասէր։

Զայն ներկայացուցի հիւպատոսին եւ երեքս մէկ, անոր ինքնաշարժով իր բնակարանը գացինք։

Սովորական ձեւակերպութիւններէն յետոյ, հարցուցի օդանաւորդին.

— Կրնա՞ք ըսել, սիրելի բարեկամ, թէ ինչո՞ւ զիս Ռիկա տանելու տեղ հոս բերիք։

Անոր դէմքը լուսաւորուեցաւ, յետոյ պատասխանեց.

— Նկատեցի՞ք չէ՞, թէ օդանաւիս մէջ անթելի գործիք մը ունէի։

— Անշուշտ։

— Լաւ ուրեմն, մեր մեկնումէն հազիւ քառորդ մը յետոյ, ինծի իմաց կը տրուէր ձեր ինքնութիւնը, ձեր փախուստը եւ կը հրամայուէր անմիջապէս ձեզ Մոսկուա դարձնել։

— Գո՞ղ, եւ յետո՞յ։

— Յետոյ, ձեզ ճանչնալով իբրեւ Քարասօֆի մէկ բարեկամը եւ գիտնալով թէ ինչե՞ր էք ըրած մեր դատին համար, չհնազանդեցայ. տասը վայրկեան յետոյ, երկրորդ լուր մըն ալ առի որ Մոսկուայի օդանաւի խմբակի մը կը հրամայուէր զիս հետապնդել Ռիկայի ուղղութեամբ, եւ եթէ ինծի հանդիպէին, այդ հրամանին համաձայն զիս վար պիտի ձգէին, եթէ մերժէի յանձնուիլ։ Այն ատեն էր որ որոշեցի ուղղութիւն փոխել եւ պոլշեւիկեան օդանաւերը տարտղնելով, բռնել Վարշաւայի ճամբան։

— Հիանալի է ինչ որ ըրած էք. գոչեցի, եւ կեանքս փրկեցիք։

— Պարտքս կատարեցի, պատասխանեց համեստութեամբ։ Արդէն, գնդապետ Փեթրովիչը չպիտի ներէր ինծի, եթէ ուրիշ կերպ վարուէի. շատ ուրախ պիտի ըլլայ, երբ քիչ յետոյ, իրեն լուր տամ։

— Ինչպէ՞ս, ընդմիջեցի, գնդապետը հո՞ս է։

— Բայց այո՛, եւ պատճառներէն մէկն ալ ձեզ հոս բերելուս, ատիկա է։

— Անշուշտ, ըսի, այնքան համոզումով որ շատ զուարճացուց խօսակիցներս, ամէն կողմէ բախտս կը բանի։

Դառնալով հիւպատոսին որ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր մեր խօսակցութեան.

— Անպատեհութիւն մը կը տեսնէ՞ք որ երթամ անձամբ պարտքս կատարեմ հանդէպ գնդապետին։

— Բնա՛ւ, պատասխանեց. ինքնաշարժս ձեզ հիմա իսկ հոն կը տանի. կը սպասէ ձեզի եւ ձեզ հոս կը բերէ։

— Սա կայ որ, ըսաւ Պուլնով, գնդապետը հոս ծպտուած կ'ապրի եւ որ եւ է մէկուն արգիլած է իր հասցէն յայտնել. եթէ կ'ուզէք, երթամ իրեն լուր տամ Պ. Նօպօտիի ժամանումը եւ հաւանօրէն ինքը գայ ձեզ տեսնելու։

Այդպէս ալ որոշուեցաւ եւ Պուլնով մեկնեցաւ։ Ժամ մը չանցած, ան վերադարձած էր։

Գնդապետը եւ իշխանուհի Անուշքա Քարասօֆ անոր հետ էին։

Այս վերջինը սուգի զգեստներ կը կրէր։

Երբ զիս նշմարեց, աթոռի մը վրայ ինկաւ եւ փղձկեցաւ...

— Ձեզ այստե՞ղ պիտի գտնէի, մրմնջեց, մինչ ես կը խոնարհէի, անոր ձեռքը համբուրելու համար...

Գալով գնդապետին, չկրցաւ կարեկցութեան շարժում մը զսպել, երբ զիս նշմարեց.

— Ի՞նչ վիճակի մէջ կը վերադառնաք, խեղճ բարեկամս, գոչեց, թեւերուս մէջ նետուելով եւ ռուսական սովորութեան համաձայն, զիս ողջագուրելով։

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

(Տար.)

ըսեր են յիշեալ համայնավարները, որոնք են՝ Պօեա՞ան Մանքօֆ, Տիմիթրի Իվանքօշէֆ, Եուվանօֆ Քօսթա, Եօրկի Տիմիթրի Պէրաթօֆ, Փափա Սթէֆան Իլիա, Տրական Նիքօլօֆ:

Անգլեւռուս յարաբերութիւնները

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, երեսփոխան մը հարցուց թէ Մոսկուա ո՞եւ է ձեռնարկ ըրած է անգլեւռուս յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար: կամ թէ կառավարութիւնը կը խորհի՞ նոր միջոցներ ձեռք առնել այդ գործը դիւրացնելու համար, վարչապետը ժխտական պատասխան տուաւ: Ուրիշ երեսփոխան մը ուզեց գիտնալ թէ որ եւ է ձեռնարկ չպիտի՞ ըլլայ դիւրացնելու համար առեւտուրը երկու երկիրներուն միջեւ: Պ. Պօլտուին դիտել տուաւ.— Խորհրդային իշխանութիւնը տակաւին հաւաստիք տուած չէ թէ այլեւս չպիտի միջամտէ Անգլիոյ ներքին գործերուն:

Արխանները միշտ կը յուսան

Աթէնքի «Փրօյիա» թերթը կը հրատարակէ Եօրկիոս Թաչաւորին հետ տեսակցութիւն մը: Գահընկէց արքան, որ այժմ Պուքրէշ կը գտնուի, յայտարարեր է թէ ինք կատարեալ վստահութիւն ունի հելլէն ժողովուրդին միապետական ձգտումներուն վրայ եւ թէ պատրաստ է նորէն գահ բարձրանալու, եթէ հրաւիրուի ամբողջ ազգին կողմէ: Սակայն եւ այնպէս, դիտել տուած է թէ իբրեւ վեհապետ չպիտի վերադառնայ յեղափոխութեան մը կամ քաղաքական դաւի մը հետեւանքով:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Երէկ առտու Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Զինաթափութեան ժողովը, որուն կը մասնակցի նաեւ խորհրդային իշխանութիւնը: Գերմանական Ա. պատուիրակը, կոմս Պէրնոտորֆ, Ժընեւ հասնելուն պէս տեսակցեցաւ ռուսական պատուիրակութեան պետին հետ: Տեսակցութիւնը շարունակուեցաւ յաջորդ օրն ալ: Երկու պատուիրակներուն նպատակն է հաւաքական ուղեգիծ մը որոշել իրենց համար, որովհետեւ երկուքն ալ կ՚ուզեն որ ամբողջութեամբ ընդհանուր վիճաբանութեան ենթարկուի զինաթափութեան խնդիրը: Զրոյց կայ թէ անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական պատուիրակութիւնները համաձայնած են, կանխահաս վիճաբանութենէ մը խոյս տալու համար:

⁂ Ռուսական պատուիրակութիւնը, որ ամէնէն առաջ հասաւ, շաբաթ օրուընէ ի վեր կ՚ուսումնասիրէր Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան կողմէ տրամադրուած վիճակագրական թղթածրար մը (12,000 էջ): Լիթվինօֆի դիմումին վրայ, Ժընեւի ոստիկանութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ, ռուս պատուիրակներուն ապահովութեան համար: Լիթվինօֆ դիտել տուած էր թէ վտանգաւոր էր ժողով գումարել սրահի մը մէջ որ ամէն կողմէ ենթակայ է յարձակման: Ոստիկանութիւնը որոշեց ամէն երթեւեկ արգիլել ընդհանուր քարտուղարութեան շէնքին հարեւան փողոցէն: Միւս կողմէ, բոլոր թղթակիցները, նոյն իսկ անոնք որ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովներուն համար արտօնութիւն ունին քանի մը տարիէ ի վեր, պիտի լուսանկարուին ընդհանուր քարտուղարութեան գրասենեակին մէջ:

Զանազան զրոյցներ կը շրջին ռուս պատուիրակութեան դիտումներուն մասին: Մասնաւորապէս կը հաւաստուի թէ անոնք պիտի պահանջեն ոչ-յարձակողական ընդհանուր դաշինք մը կնքել եւ 100էն 50 զեղչել ներկայ սպառազինութիւնները, աստիճանաբար, տասը տարուան ընթացքին:

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ զինաթափութեան յանձնաժողովին աշխատանքները պիտի կատարուին առանց ծանր միջադէպի:

Իտալացի նաւապետը արձակուեցաւ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Լոյտ Թրիէսթինօ ընկերութեան պահանջին վրայ թուրք ոստիկանութիւնը երաշխաւորութեամբ ազատ արձակեց իտալական «Ավէնթինօ» շոգենաւին նաւապետը, որ ձերբակալուած էր Մէրսինի առջեւ, իբրեւ հեղինակ նաւային արկածի մը: Դատը տեղի պիտի ունենայ Մէրսինի մէջ:

Հունգարական պարտաթուղթերու խնդիրը

Վերջին լուրերու համաձայն, Վիեննայի ոստիկանութեան աջակցութեամբ, ֆրանսական ոստիկանութեան ներկայացուցիչը յաջողած է «Պօտէն Քրէտիթ» դրամատան մէջ ցուցակագրել Պլումէնշթայնի անունին արձանագրուած պարտաթուղթերը: Ասոնց թիւը հարիւր հազար կը հաշուեն, անուանական արժէքը՝ հարիւր միլիոն ֆրանք: Պարտաթուղթերուն մէկ մասը հունգարական է, միւսը ոսկի արժէքով թուղթեր որ կը կրեն ֆրանսական դրամատան մը կնիքը:

Տակաւին կը փնտռուի դրամարկղ մը ու կը կարծուի թէ Պլումէնշթայն պահած է այս գործին ամէնէն կարեւոր ոտփ տաթուղթերը: Այդ արկղին տեղը գաղտնիք է տակաւին:

⁂ Ֆրանսացի ծերակուտական Րէյնալտ, որուն մեղսակցութեան մասին կը պնդեն կարգ մը թերթեր, կը յայտարարէ թէ չորս տարիէ ի վեր Վիեննա չէ գացած, իսկ 22 ամիսէ ի վեր չէ հեռացած Ֆրանսայէն: Պլումէնշթայնի զաւակին մէկ մտերիմը կը յայտարարէ թէ անցեալ ամառ, Յունիսէն Օգոստոս, ֆրանսացի ծերակուտական մը եկաւ Վիեննա, Կրանտ Օթէլ: Անոր դիւանագիտական անցագրին շնորհիւ, կարելի եղեր է ամէն դժուարութիւն հարթել եւ դիւրութեամբ Ֆրանսա փոխադրել կեղծ պարտաթուղթերը:

Քննութիւնները կը շարունակուին Վիեննայի, Ժընեւի եւ Փարիզի մէջ: Այստեղ տակաւին պիտի լսուին հարիւր վկաներ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՍԿՈՒԱ-ԹԵՀՐԱՆ օդանաւային սպասարկութիւն մը հաստատելու համար պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ գերման Եունքէրս օդանաւային ընկերութեան եւ խորհրդային կառավարութեան միջեւ:

ՎԵՆԻԶԷԼՕՍ ապաքինած ըլլալով Համիայէն (Կրետէ) Աթէնք հասաւ եւ հոն պիտի մնայ տարի մը, նուիրուելով «հրատարակութեան եւ ժողովուրդի դաստիարակութեան»:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ իր տանը մէջ արգելափակման հրաման տուած է իտալացի նշանաւոր Թատերագիր Ռոպէրթօ Պրաքքոյի մասին, որ ծանօթ է իբրեւ հակաֆաշիստ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ Իթալի:

Օրակարգ.— Զեկուցում Շրջ. կոմիտէի եւ ընտրութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

ղեկավարութեամբ՝ Ե. ԹՕԼԱԵԱՆԻ եւ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Անկիէնպաննակ Հայերու ջերմ խնդրանքին վրայ

11 դեկտ. կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին

Salle des Fêtes Rue de Casinoի *Թատրոնը (Կայարանին դիմացը)*

ՏԻԻՐԱՆ-ՏԻԻՐԱՆ

Ալպէն վալապրէքի խիստ ծիծաղաշարժ գօմէտին 3 արար թարգմ. Ս. Մաքսուտեան: կը մասնակցի ամբողջ խումբը:

Յայտնի թառիստ Աբգար կը նուագէ միջնարարներուն

Գին՝ 25, 15, 10 *եւ* 5 *ֆրանք: Երկաթուղին կը մեկնի* Gare du Nord*էն* 7.34 *և* 8.5 *անցած, վերջին երկաթուղիները* Enghien*էն Փարիզ* 11.50, 12.2*: Ներկայացումը կ՚աւարտի ժամը* 11.25*ին:*

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Հայ Սկաուտներուն կողմէ

11 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Salle de Géographie*ի մէջ*, (184 Bld. St. Germaine)

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, ներկայացում Սկաուտներու կողմէ: կը մասնակցին Օր. Աֆանասիէֆ (դաշնակ) եւ թառիստ Աբգար.

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի այս տարուան պարահանդէսը 3 դեկտ. Շաբաթ երեկոյ, տեղի՝ Tête Noireի (24 Qua Beaubourg) մեծ սրահներուն մէջ: Երգ, դաշնակ, ներկայացում, թառիստ Աբգարի եւ վրացի կինտօի ընկերակցութեամբ կովկասեան պարեր, ճազ-պանտ եւ եւրոպական պարեր: *Մուտք 5 ֆր.:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple: կը խօսի ընկ. Վազգէն Ճուղաճեան:

Հ. Յ. Դ. Լուառի Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ Սէն-Շամոնի ընկերները ընդհ. ժողովի այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է իրենց անդամատետրերով: կը հրաւիրուին ստիպողաբար Սէնթ-Էթիէնի ներկայացուցիչները: Օրակարգ.— Զեկուցում Շրջ. կոմիտէի եւ ընտրութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, 138 Rue Etienne Doletի սրճարանը: կարեւոր օրակարգ: կը հրաւիրուին բոլոր անդամները հին թէ նոր:

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 339, 334, 330, 326, 320, 293, 277, 266, 246, 238, 270, 219, 248, 202, 210, 215, 233, 208, 220, 221, 88, 96, 95, 93, 91, 77, 59, 32, 29, 27, 15, 63, 5, 110, 177, 114, 178, 127, 157, 103, 182, 155, 176, 102, 134: դիմել՝ Աւետիս Փիրզիկեանի, 26 Bld. Vauban, Valence. (Drôme).

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Խ. Կեավուրեան կը ներկայացնէ *Խարբերդի գաւառաբարբառը*: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Collegio Armeno Mechitarista, Viale Umbria No. 62, Milano, (Italia).

— Իգմիրցի Տիկին Մարքուհի Ավանօզեան կը փնտռէ իր որդիներէն Ստեփանը որ Իզմիրի դէպքին Հալքա Բունարէն գերի բռնուած էր, իր միւս եղբայրներն էին Կարապետ եւ Ալէքսան, Ստեփանը կ՚աշխատէր Ֆրանկաց Թաղը վաճառատան մը մէջ: Ստեփանին ո՛ւր գտնուիլը իմացնողները իբր նուէր պիտի ստանան 500 ֆրանք: Հասցէ.— J. Avanozian, 24 Bld. Hagues, St. Bernabé.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Զ. Ե. Ս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, իր նախաձեռնած ձմեռնային դասախօսութեանց առթիւ նուիրուած նոր սերունդի դաստիարակութեան: Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին.

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարեւոր գործի մը համար կը փնտռուի Տիկ. Ռստանիկեան որ վերջերս Ռումանիա իր եղբօրը մօտ գացած ըլլալը իմացուած է: Իմացնել՝ E. Berberianի, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e).

— Կը փնտռուի Օրտուցի Գէորգ Անմահեան, 21 տարեկան, որ մինչեւ 1924ի վերջերս կը գտնուէր Աթէնքի Զափիոն որբանոցը, եւ այժմ կը կարծուի թէ Ֆրանսա եկած է. իմացնել՝ իր եղբօրը՝ Mardiros Anmahianի

ԿԸ ՇԻՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ

ՍՈՒՐՃԻ ԱՂՕՐԻՔՆԵՐ (տէյիրմէն). կ՚ընդունուին նաեւ ապսպրանքներ արուարձաններէ եւ գաւառներէ: դիմել՝ Ա. Շմաւոնեանի 187 Grand'rue, Chaville (S.etO.).

ԾԱԽՈՒ Է մեկնումիս պատճառաւ նախապէս կօշկակարի եւ այժմ հաւկթավաճառի խանութս ծախու է 7000 ֆրանք ֆօնով: վճարման դիւրութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ 35 Rue Terrusse, Marseille.

ԻՐԱԽԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Է. ՍԹԷՖԻՔԻ

106 Kléber, Հեռ. Passy 72.56

կը կատարէ Ֆրանսա եւ Յունաստան մտնելու կամ բնակելու արտօնութեան գործողութիւնները.

AFFIDAVITի (*Աֆիտավիթ*) դիմել՝ ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 4—7.

ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆ.	
Սթեռլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	42
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	33
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	17
Թրք. ոսկի	» »	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	25
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355	50
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատր	Ley	15	70
Ֆիորին	(Florin)	1027	50

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3410	—
» II	»	2110	—
» III	»	1680	—
Թուրքիոյ Երկթ ղ.	Lots turcs	467	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

2 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 508 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԶՈՒԱՐՃԱՆԱՆ

Զինաթափութեան 4րդ նախապատրաստական ժողովը հագիւ բացուած, ռուսական պատուիրակութեան պետը մէջտեղ նետեց ծրագիր մը, որ աւելի շատ զուարճալիք է։

Ի՞նչ կ'առաջարկէ Պ. Լիտվինոֆ, — 1. Արձակել բոլոր ցամաքային, ծովային եւ օդային բանակներու զինուորները եւ արգիլել անոնց կազմութիւնը ո՛ր եւ է թաքուն ձեւով։ 2. Ոչնչացնել բոլոր զէնքերը, ռազմանիւթերը, քիմիական պատերազմի բոլոր միջոցները, սպառազինութեան միւս բոլոր միջոցները եւ քանդել մեքենաները, բանակին մէջ ըլլան, մթերանոցներու թէ ընդհանուր գործածութեան եւայլն.։

Միւս մանրամասնութիւնները կը կարդաք լուրերու բաժնին մէջ։

Այս չնաշխարհիկ ծրագրին գործադրութիւնը դիւրացնելու համար, խորհրդային պատուիրակութիւնը կը ցուցնէ միջին ճամբայ մը, — միաժամանակ սկսիլ կատարեալ զինաթափումը, այս տարուընէ, եւ չորս տարիէն լրացնելու պայմանով։

Անշուշտ մեր գործը չէ քրքրել այս չափազանց . . . քրիստոնէական ծրագրին բուն ծալքերը։ Մոսկուայի մօգերը նոր փորձ մը կը կատարեն, արծարծելու համար համաշխարհային յեղափոխութեան կրակը, որ իրենց սահմաններէն անդին չանցաւ, հակառակ զանազան փորձերու։

Այս ցնորական ծրագրին եւ հռետորական մարզանքներուն մէջ, ամէնէն գարշելի երեւոյթը այն է որ, ռուս յեղափոխականներն ալ, քաղքենի - աշխարհակալ պոլիտիկոններուն պէս, կը ճգնին գեղեցիկ խօսքերով ծածկել կամ ժխտել իրենց միտքը և ակներեւ իրողութիւններ։

Անոնք անվերջ կը ճառեն իրենց խաղաղասիրութենէն, եւ կը դատապարտեն մեծ պետութիւններն ու մէրքանթիները։ Բայց մէկ վայրկեան իսկ չեն անդրադառնար թէ՛ իրենց մեթոտներն ու գործերն ալ երբեք տարբեր չեն Չէմպըլէններու միտումներէն ու գործունէութենէն։

Գիտենք. քաղքենի գիշատիչները գաղթավայրեր կը պահեն ու կը շահագործեն, իրենց թնդանօթներու եւ զրահաւորներու սարսափին կ'ենթարկեն բազմազան ժողովուրդներ։

Տարբե՞ր կը շարժին Լիտվինօֆներն ու Լունաչարսկիները։ Տարբերութիւն կա՞յ Թրանսվալի կամ Իրագի գրաւման եւ Կովկասի գրաւման միջեւ։

Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Ամերիկա կամ Իտալիա կը սպառազինուին, պաշտպանելու համար իրենց գաղթավայրերը, կամ նոր նուաճումներ կատարելու առաջադրութեամբ։

Նոյն ձեւով ալ, Մոսկուան աշխարհի ամէնէն հզօր բանակը կազմած է եւ քիմիական պատերազմի բոլոր միջոցները կ'օգտագործէ, որպէսզի խղդէ դժգոհ ժողովուրդներու ընդվզումը, եւ արեան բաղնիքներ սարքէ։

Փորձերն ալ տեսանք։ Սուտ կը խօսին, երբ կ'ըսեն թէ Հայաստանի, Վրաստանի կամ Ուկրայնայի աշխատաւորները գիտակցութեան հասած ըլլալով, օգնութիւն խնդրեցին եւ իրենք ալ եղբայրաբար անոնց կողքին կանգնեցան։ Ճիշդ ինչպէս կը ստեն միւսները, իբրեւ ազատարար ներկայանալով Ասիոյ կամ Ափրիկէի զանազան ցեղերուն։

Եւ, աւելի գռեհիկ աշխարհակալութիւն է Կովկասի կամ Ուկրայնայի ստրկացումը, որովհետեւ այնտեղ ժողովուրդներ կան որոնք տասն անգամ տասը ձեւերով հաստատած են թէ չեն ուզեր ո՛ր եւ է լուծի ենթարկուիլ, բայց տեղի տուած են յեղափոխակա՛ն Ռուսաստանի սպառազէն եւ կայծակնացայտ ուժերուն առջեւ։

Առանց Լիտվինոֆի ծրագրին մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, ներելի՞ է հարցնել թէ՛ անկեղծօրէն զէնքերը վար դնելու տրամադիր պետութիւն մը ինչո՞ւ ամէնէն առաջ իր լուծէն դժգոհ ժողովուրդներու գլխուն կը շողացնէ այդ զէնքերը։

Ըսենք նորէն, — միւսներու մասին խօսք չունինք։ Անոնք իրենց բնաւորութեան եւ արհեստին կը հետեւին, իբրեւ հարազատ աշխարհակալներ։ Իսկ Լիտվինոֆները յեղափոխականնե՛ր են, աշխարհի լուսաւորիչները եւ արդարութեան առաքեալնե՛ր։

Եթէ մէկը չըռնանայ, միւսը զէնք չառներ։

Աւելի ճիշդ, եթէ մէկը բռնանալու, կեղեքելու, գրաւելու միտք չունի, զէնքի ալ պէտք չունենար։

Բոլոր զէնքերը վա՞ր, բոլոր բանակները ջնջո՞ւմ, — Հրաշալի՛ երազ։

Զաղցքէ՞ն կուգան այս մարդիկը, թէ կը զուարճանան։

Զուարճանալու ձեւ մըն ալ՝ ամերիկեան պատուիրակութեան ընթացքը։

Ամէն անգամ որ միջազգային կարեւոր խնդիր մը կ'արծարծուի եւ գործնական քայլեր առնելու հարց մը կը ծագի, Միացեալ Նահանգները կը քաշուին իրենց պատեանին մէջ։ Ժողովներու կը մասնակցին, — իբրև «դիտող»։ Տեսակէտ մը կը պարզեն, եւ կ'անցնին կ'երթան։ Եւ այս՝ գիտնալով հանդերձ որ եթէ գործնապէս մասնակցին եւ պատասխանատուութիւն ստանձնեն, շատ մը հարցեր կը լուծուին։

Երէկ արքաները կը զուարճանային, այսօր՝ նախարարներն եւ պոլիտիկոնները։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Ճիւմհուրիյէթ, խօսելով Թրակիոյ Թուրքեւճելլէն ծանօթ միջադէպին վրայ, կը գրէ. (26 Նոյեմբեր). —

— «Արտաքին գործավարութենէն կը պահանջենք արագ եւ կարեւոր ձեռնարկներ կատարել հելլէն փալիքարիաներու այս կոշտ ընթացքին դէմ։ Տումլու Փունարի, Իզմիրի եւ Լօզանի յաղթանակներուն վախկոտ պարտեալները ստիպուած են հաշուել իրենց խայտառակ ընթացքին համար։ Այդ լիրբերը, որ իրենց հաւնոցին մէջ կտուցնին կարմրցնելով աքաղաղի ձեւեր կ'առնեն, կրնան մոռնալ իրենց կերած ծեծը, ու կոշտ շարժիլ, բայց պարտաւոր են յարգել Լօզանի դաշնագիրը։ Այլապէս կ'ազդարարենք թէ գիտենք անոնց գլխուն զարնելով խօսք հասկցնել։»

ՀԱՅ ԵՐԳԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ, բազմատեսակ շայլութիւններու կարգին, Մոսկուայի մէջ սարքուած էր նաեւ փոքր ազգերու մշակութային հանդէսներ։ Այդ հանդէսներուն մէջ եւս պատգամաւորներ գոց սորված ճառերը արտասանելէ յետոյ, տեղի ունեցան համերգներ, որոնց կը մասնակցէին հայկական խումբեր, գնահատուելով ներկաներէն։

Հայաստանի Երաժշտանոցին խումբը, ղեկավարութեամբ Սպ. Մելիքեանի, երգեց հայերէն «Միջազգային»ը, Կոմիտասի «Հոռովել»ը, «Լօ լօ»ն եւ ուրիշ ժողովրդական երգեր։ Գերմանական, հրէական երգչախումբերուն երգերէն յետոյ, ուժեղ լուսարձակներու ճառագայթներուն տակ Հայերը պարեցին խմբական պարեր, ընկերակցութեամբ տավուլ զուռնայի, ինչպէս «Քոչար»ի, «Լէփո-հո-լէ-լէ», եւ Թրքահայաստանեան հին պարեր։ Այս պարերը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին ներկաներուն մէջ։

Յետոյ պարեցին ու երգեցին գնչուները, որոնք 30 փոքրիկ գնչուհիներով եւ գնչուներով խումբ մըն էին կազմեր։ Հրեաները ներկայացում մը տուին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՁԵՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

Ազդարար կը գրէ (27 Նոյ.). — Սեբաստիոյ մեր թղթակիցը ասկէ առաջ գրած էր թէ վեց հայ ընտանիքներ (26 հոգի) դէպի Սամսոն մեկնած են, Հայաստան երթալու համար։

Կ'երեւի թէ Կովկաս մտնելու արտօնութիւն չեն ստացած այդ գաղթականները, որ առջի օր Պոլիս եկան եւ կայաններու մէջ հաստատուեցան։

Քանի մը օր առաջ ալ Ազատաղ Մատէնէն 3 ընտանիք (12 հոգի) եկած են։

Մ. ՔԷՄԱԼ ՊԻՏԻ ԱՄՈՒՍՆԱՆԱՅ

Գահիրէէն անգլիերէն թերթերուն կը հեռագրեն թէ զրոյցի մը համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալ փաշա մօտ օրէն պիտի ամուսնանայ Աֆղանիստանի թագաւոր Էմիր Ամանուլլահ խանի քրոջ հետ։

Իշխանուհի Բիւքրա՝ Թուրք հանրապետութեան նախագահին ապագայ կինը ներկայիս կը գտնուի Փարիզ ուր կ'ուսանի։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ պարտաւորիչ ծառայութեան ենթակայ երկու հարիւր յիսուն թուրք ուսուցիչները մօտ օրէն Արեւելեան նահանգները պիտի ղրկուին, այնտեղ պաշտօնավարելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԵՆ ՋՆՋԵԼ

ԲՈԼՈՐ ԲԱՆԱԿՆԵՐԸ, ԶԷՆՔԵՐԸ, ՄԱՐՏՆԱՒԵՐԸ, ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ...

Չորեքշաբթի առաւօտ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Զինաթափութեան Նախապատրաստական Յանձնաժողովին 4րդ նստաշրջանը։ Ներկայ էին Խորհրդային Միութեան պատուիրակները՝ Լիտվինօֆ, Լունաչարսկի, Պուկաչէֆ եւ Ուգարօֆ։ Նախագահ Լուտոն (Փարիզի հոլանտական դեսպան) ողջունելով բոլոր պատուիրակները, ըսաւ թէ զինաթափութեան հասնելու համար անհրաժեշտ է ընթանալ հանգրուաններով եւ թէ Յանձնաժողովը իր ուսումնասիրութիւնները պիտի շարունակէ այն կէտէն, ուր թողած էր զանոնք։

Գերման պատուիրակին մէկ դիտողութենէն վերջ, խօսք առաւ պոլշեւիկ գլխաւոր պատուիրակ Լիտվինօֆ, որ կարդաց անգլիերէն երկար ճառ մը։

Ըսաւ թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը իր կառավարութենէն պաշտօն ստացած է առաջարկել ամբողջական ջնջումը ցամաքային, ծովային եւ օդային բոլոր ուժերու։ Ատիկա իրականացնելու համար, խորհրդային կառավարութիւնը կ'առաջարկէ հետեւեալ միջոցները.

Ա.— Արձակել ցամաքային, ծովային եւ օդային բոլոր ուժերը եւ արգիլել զանոնք ո եւ է ծածկուած ձեւի տակ։

Բ.— Փճացնել բոլոր զէնքերը, ռազմանիւթերը, քիմիական կռուի եւ սպառազինման բոլոր միջոցները, եւ քանդել ամէն կարգի գործիքները, ըլլան անոնք բանակներու, զինուորական մթերանոցներու մէջ թէ ընդհանուր գործածութեան համար։

Գ.— Ամբողջովին հաշուեյարդարի ենթարկել բոլոր մարտանաւերն ու պատերազմական օդանաւերը։

Դ.— Զինուորական մարզանքի համար զօրակոչերը դադրեցնել. խորհրդարաններու միջոցաւ ջնջել զինուորական պարտաւորիչ կամ կամաւոր ծառայութիւնը։

Ե.— Արգիլել զինուորական ծառայութիւն տեսած պահեստիներու դրօշի տակ առնուիլը։

Զ.— Ամրոցները քանդել եւ ծովային ու օդային խարիսխները ջնջել։

Է.— Ջնջել մասնաւոր պատերազմական գործարանները եւ ճարտարարուեստի ուրիշ գործարաններուն մէջ զինուորական արտադրութիւններ չպատրաստել։

Ը.— Պետութեան եւ ընկերային այլ կազմակերպութեանց ելմտացոյցին մէջ ո եւ է գումար չնշանակել զինուորական նպատակներու համար։

Թ.— Ջնջել պատերազմական, ծովային եւ զինուորական օդանաւորդութեան նախարարութիւնները, ջնջել սպայակոյտները, եւ զինուորական ամէն կարգի վարչութիւնները, հաստատութիւններն ու հիմնարկութիւնները։

Ժ.— Օրէնքով արգիլել ժողովուրդին մէջ ամէն կարգի զինուորական պրոպագանդ եւ կրթութիւն. պետական եւ այլ կազմակերպութիւնները պիտի արգիլեն զինուորական ամէն մարզանք երիտասարդներուն։

ԺԱ.— Հնարիչի արտօնաթուղթ չտալ սպառազինումի եւ քանդումի միջոցներուն վերաբերեալ ամէն կարգի գիւտերու համար, որպէսզի այս կարգի գիւտերը չքաջալերուին։

ԺԲ.— Հրատարակել օրէնքներ, որոնց համաձայն վերոյիշեալ պայմաններուն չյարգուիլը պետութեան դէմ ամէնէն մեծ ոճիրը պիտի նկատուի։

ԺԳ.— Ջնջել կամ փոխել այն բոլոր կառավարական կամ միջկառավարական պայմանագրութիւնները, որոնք կը հակասեն վերոյիշեալ առաջարկներուն։

ԺԴ.— Խորհրդային Միութեան պատուիրակութիւնը լիազօր է կատարեալ զինաթափութեան յիշեալ ծրագիրը իրականացնելու համար, անմիջապէս որ մասնաւոր պայմանագրութիւն մը կնքուի այս մասին, որպէսզի պատերազմական պիտոյքներու ջնջումը աւարտի մէկ տարուան մէջ։

Եթէ դրամատէր պետութիւնները մերժեն անմիջապէս ջնջել տեւական բանակները, խորհրդային կառավարութիւնը կ'առաջարկէ զինաթափումը կատարել չորս տարուան մէջ։ Առաջին հանգրուանը պէտք է կատարուի գալ տարուան ընթացքին։ Զինուորական պիւտճէի յատկացուած գումարները ամէն պետութիւն կրնայ գործածել իր ուզած ձեւով, բայց միայն արդիւնաբերական եւ մշակութային նպատակով։

Պոլշեւիկեան այս ծրագիրը մերժուեցաւ միւս պատուիրակներուն կողմէ։ Առաջին յարձակումը գործեց Ֆրանսայի պատուիրակ ընկերվարական Փօլ-Պոնքուր, որուն յաջորդեցին Պէնէշ եւ Փոլիթիս։ Գերման պատուիրակ կոմս Պէրնսթորֆ առաջարկեց Լիտվինօֆի ծրագրին քննութիւնը յետաձգել յանձնաժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին։

Ատանայի Համայնավարներուն ծրագիրը

Ընի Ատանա թերթը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ Ատանայի մէջ ձերբակալուած համայնավարներու գործունէութեան մասին. —

Ձերբակալութիւններէն գրեթէ ամիս մը առաջ, Ատանայի Ոստիկանութեան Քաղաքական Բաժինը տեղեակ էր համայնավարներու գործունէութեան։ Նոյն իսկ միջոցներ ձեռք առնուած էին՝ յանցանքի վրայ ձերբակալելու համար զանոնք։ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած ձերբակալութիւններուն վրայ սակայն, Ատանայի ոստիկանութիւնն ալ գործի ձեռնարկած եւ առաջին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԻՆԵՐԸ ԱՅՐԵՐԷՆ ՇԱՏ

Վերջին մարդահամարին համաձայն, Թուրքիոյ ընդհանուր բնակչութեան թիւն է՝

13.649.945 հոգի, որուն 6,854.404ը այր և 7,065.541 կին։ Ուրիշ խօսքով, կիները այրերէն շատ են։ Բաժանումը հետեւեալն է, ըստ նահանգներու.—

Էնկիւրիի նահանգ՝ 197,85[illegible] կին, 206,868 այր, Պոլիս 397,254 կին, 409,606 այր Էտիրնէ՝ 76,931 կին, 73,95[illegible] այր, Էրզրում՝ 137,176 կին, 133,200 այր, Օրտու՝ 110,47[illegible] կին, 90,824 այր, Երզնկա 70,027 կին, 63,942 այր, Իզմիր՝ 260,636 կին, 271,37[illegible] այր, Էսկիշէհիր՝ 79,612 կին 74,583 այր, Ատանա՝ 111,25[illegible] կին, 116,401 այր, Աֆիոն Գարահիսար՝ 137,930 կին 120,811 այր, Ամասիա նահանգ 59,189 կին, 55,756 այր Ուրֆա՝ 104,397 կին, 104,14[illegible] այր, Այտըն՝ 112,531 կին 99,073 այր, Պրուսա նահանգ 204,010 կին, 195,535 այր Թէքիրտաղ՝ 66,222 կին 65,898 այր, Տիարպէքիր 96,677 կին, 96,672 այր Սվազ՝ 174,831 կին, 154,91[illegible] այր, Տրապիզոն՝ 160,464 կին, 132,109 այր, Կարս՝ 96,806 կին, 108,658 այր, Գասթէմունի՝ 187,009 կին, 148,592 այր, Կեսարիա՝ 132,172 կին, 118,318 այր, Գոնիա՝ 262,313 կին, 239,915 այր։

Կը տեսնուի թէ Թուրքիոյ ամէնէն շատ բնակիչ ունեցող քաղաքը Պոլիսն է, որ ունի 806 860. իսկ երկրորդն է Իզմիր, որուն ընդհ. բնակչութիւնն է 532,009։

ՖՈՒԼԼԸՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մասաչուսէցի կառավարիչը, Ֆուլլըր, որ անդրդուելի մնաց Սաքքօ-Վանցէթթիի մահավճիռին վրայ, հակառակ իրեն ըսպառնացող վտանգներուն, երկու շաբաթ Փարիզի մէջ ապրելէ յետոյ, առջի օր Ամերիկա վերադարձաւ։ Ֆուլլըր ուրիշ անունով մը, իբրեւ պարզ զբօսաշրջիկ, իջած էր Փարիզի բարձր մէկ պանդոկը։ Մեկնելէն քանի մը օր առաջ իր իսկական անունով ստորագրեց հեռագիր մը, որով կ'իմացնէր թէ Պար-լը-Տիւք հասած է, այցելելու համար այն տեղը, ուր պիտի կառուցուի Մասաչուսէցի մեռեալներուն դամբարանը։ Փարիզցիները երբ իմացան թէ Ֆուլլըր Փարիզ եկած է, անիկա արդէն նաւ նստած էր Շէրպուրկէն։

ԱԼՃԵՐԻՈՅ ԱՂԷՏԸ

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Ալճերիոյ աղէտը չափազանց մեծ եղած է։ Ողողուած հողամասերուն տարածութիւնն է 2500 քառակուսի քիլոմեդր։ Վնասը կը հասնի 600 միլիոնի։ Զոհերուն թիւն ալ նոյնքան մեծ է։ 250 Եւրոպացիներ խեղդուած են, ինչպէս նաեւ 2500 բնիկներ։ Այն-Թէմուշանի կողմէ կը վախցուի նոր աղէտ մը։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԵՒ ՉԱՐԼՍԹՈՆ

Իտալիոյ պատերազմական նախարարը շրջաբերականով մը կ'արգիլէ իտալացի զինուորականներուն պարել նոր եւ տարաշխարհիկ պարերը, «որոնք վայրենի են, ո եւ է լրջութիւն չունին եւ չեն պատշաճիր իտալական գեղեցկագիտական ճաշակներուն, ինչպէս նաեւ արքայական համազգեստներուն ու շքանշաններուն։ Իտալացի զինուորականը իր լրջութեամբ բարի օրինակ պիտի դառնայ ժողովուրդին, եւ պիտի պարէ միայն դասական պարեր, այլապէս խստիւ պիտի պատժուի։»

ՏԱ՛ՆՔ ՄԵՐ ՏՈՒՐՔԸ
«ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29»ԻՆ

«Դեկտ. 2ին, դէպի Սալ Վակրամ . . .»

Այս կարգախօսն է ահա՛, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր նորէն կը հրամցուի Փարիզի հայութեան քանի մը փետրաթափ կարճիկներու եւ անոնց անողնայար հետեւորդներու կողմէն։ Կը հրաւիրեն ժողովուրդը տօնել իր «քաղաքական տօն»ը, եւ միաժամանակ տեսնել հայ մտքի եւ ճարտարարուեստի մէկ գործը, «Նամուս»ը շարժանկարի վերածուած։

Ազատ հայրենիքի, քաղաքական տօնի իրապէս թշնամի տարրերու մէկ անօրակելի «շանթաժ»ի ապացոյց մը եւս։ Ընծրկած՝ այն բացայայտ անտարբերութենէն որ կը տիրէ աւելի քան երբեք հանդէպ Խորհրդային շաղակրատութեանց, գտա՛ր են միջոցը խաբելու հայրենաբաղձ հոգիները՝ հրապուրելով զանոնք «Հայաստանի շարժանկարի» կամ «Նամուս»ի ցուցադրութեան աւելորդ եւ չափազանցուած խոստումներով։ Թերեւս կարելի ըլլայ լեցնել սրահը այսպիսի խաղերով, բայց դիւրին չէ լեցնել այն բարոյական մթնոլորտը, որ սառն է եւ անհրապոյր, ու անհաղորդ՝ այս ժողովուրդին։

«Դեկտ. 2ին, դէպի Սալ Վակրամ . . .»

Այո՛, ըսէք եւ կանչեցէք, որքան կ'ուզէք. բայց քաջութիւն ունեցէք, յայտնելու նաեւ բուն իմաստը, նշանակութիւնը այդ ահաւոր օրուան։

Ըսէ՛ք, եթէ տարրական յարգանք ունիք դուք ձեզի հանդէպ, թէ ի՞նչ է իրապէս ձեր փառաբանած «Նոյ 29»ը, որուն փառքին, կ'ուզէք, որ հայութիւնն ալ մասնակից ըլլայ ձեզի հետ։

Դուք ոչինչ կրնաք ըսել այս մասին, որքան ատեն որ հրաժեշտ տուած էք մարդկային ամենատարրական առաքինութիւններուն։ Դուք ալ չէք հաւատար ձեր հրապարակային կոչերուն, եւ կը ճգնիք չլսել ձեր «ներքին ձայն»ը, ի հաշիւ ձեր գիրքերուն, ձեր փուճ աթոռներուն։

Սակայն ինչո՞ւ չըսենք մենք այդ ամէնը, մե՛նք «Հայաստանի թշնամի եւ հայութեան ոչնչացումը նիւթողներս»...

Թողէ՛ք որ ձեզ հետ մենք եւս կանչենք «Դեկտ. 2ին դէպի Սալ Վակրամ . . .»

* * *

Այսօր ամէն մէկը պէտք է, որ տայ իր հարկը «Նոյեմբեր 29»ին։

Ու այս նուիրական պարտքին համար, գո՛ւն, հայ աշխատաւոր ժողովուրդ, Սալ Վակրամի առջեւ նոյնքան նուիրական պարտք մը ունիս կատարելիք։ Սրբավայր մը՝ ուր պէտք է երթաս առանց խրախճանքի, առանց պար ու խնդութի, եւ մանաւանդ առանց աղմկալի հրաւէրներու։ Պէտք է երթաս հոն լո՛ւռ, մտամփոփ եւ մեծ երկիւղածութեամբ։ Պէտք է փակես աչքերդ հրապուրիչ բոլոր տեսարաններու առջեւ եւ վայրկեան մը ամփոփուիս քու մէջդ։

Եւ ահա պիտի տեսնես բուն «հայկական շարժանկարը» արեան ժապաւէնի վրայ դրոշմուած։ Ամբողջ պատմութիւն մը՝ իր բոլոր ծալքերովը։ Հոն պիտի տեսնես հայրենիքդ՝ իր գոլումի օրերուն, հայ քաղաքական մտքին ճիգերը, յեղափոխական գործերը, պայքարի անթիւ տեսարանները, քու սիրելիներդ, բոլորն ալ պարտքի եւ գիտակցութեան ճամբուն վրայ ինկած անվհատ։ Պիտի տեսնես սերունդներ ամէն հոսանքներէ, բոլորն ալ առանձին ճանապարհներով միեւնոյն սրբազան դրօշին տակ համախմբուած։

Երբ հայրենի օջախիդ մոխրակոյտերը տեսնես, ու անհամար անթաղ մեռելներդ, պիտի լաս անտարակոյս, բայց եւ պիտի հրճուիս խոկոյն, երբ այդ բոլորէն ետք, այդ բոլորի կորուստին գնով, քու հայրենական աշխարհի մէկ այլ անկիւնին մէջ տեսնես հայկական կեանքի վերածնունդը, քաղաքական շէնքի կառուցումը։

Հոդ, այդ իսկ շէնքին վրայ դուն պիտի տեսնես ծփուն հայկական եռագոյնը, վրան մակագրուած՝ «Մայիս 28»...։

Ու արցունքներդ հազիւ չորցած, սարսուռ մը պիտի բռնէ քեզի. եւ դուն պիտի դողաս։ Նորէն կայծակ եւ որոտում։ Ամպերու խաւար քող մը Հիւսիսէն եւ Արեւմուտքէն, մարդկային նոր կերպարանքներ քեզի ծանօթ «բարեկամ» եւ «թշնամի» բանակներէն, գիրկընդխառնուած քու իսկ «եղբայր»ներուդ հետ, վայրենի քրքիջներով կը պաշարեն քու ազգային նորակերտ օջախդ...։ Մշուշի թանձր շերտ մը եւս ահա՛, եւ հոն քու եռագոյնիդ տեղ, կարմիր պաստառ մը, Հիւսիս եւ Արեւմուտք երկարած՝ «Նոյեմբեր 29» մակագրութեամբ։

Մահուան սարսուռ մը եւս պիտի բռնէ ամբողջ էութիւնդ, երբ տեսնես այդ անծայրածիր պաստառին տակ մնացած ուրիշ պատկեր մը։ Հոն մարդիկը լուռ եւ գլխիկոր, խռովայոյզ եւ անժպիտ, ապաւինած իրենց մայր բնութեան, նոր կեանքին մէջ աշխատանքը կ'արդիւնաւորեն։ Անոնք չեն լսեր իրենց շուրջի ժխորը, չեն գիտեր իրենց վերի շուրջպարը...։ Ամբողջ տարին լուռ, անոնք կը խօսին օր մը միայն եւ այդ օրուան պայծառութիւնը անոնց կուգայ իրենց հերկած հողին ճիղքերէն։ Այդ օրը աւելի կ'ընդարձակուի իրենց գլխին փռած մշտական պաստառը. փոթորիկ մը նորէն ու Հայոց ամպամած երկինքին վրայ ոսկեգոյն մակագրութիւն մը՝ «Մայիս 28»ը։ Անթարթ մը սակայն, եւ ահա՛ նորանոր տեսարաններ։ Քու անխօս եւ գլխիկոր եղբայրներուդ բազմաթիւ խումբերը կը քշուին քու մայր երկրէդ, լացի եւ սուգի մատնելով անոնց սիրելիներն ու հարազատները։ Անդին կը քանդուին սրբավայրերդ, կ'աղճատուի լեզուդ...։

Դուն այլեւս չպիտի կրնաս բան մը տեսնել, որովհետեւ պէտք է որ ալ չտեսնես շարանը այս սարսափներուն, որոնք կան դրոշմուած այդ կարմիր ժապաւէնին վրայ։ Դուն պէտք չէ տեսնես մանաւանդ բարբարոս այն մասը ուր նորօրինակ Հայ ընտանիքն է ցուցադրուած իր նոր բարոյական ըմբռնումներովը։ Դուն պէտք չէ տեսնես Հայ մտաւոր աշխարհը, այնքան բիրտ ու աննկարագրելի կապերով կապկապուած։ Եւ մանաւանդ չպիտի տեսնես այն վիժուող հրեղէն աչքը որ Հայոց աշխարհէն կը դիտէ հեռուները եւ իր գլխին փռուած պաստառը ամրացնողները։

Դուն այլեւս պէտք է դիտես շուրջդ։ Հոս արդէն առանց ոեւէ ճիգի կրնաս տեսնել գաղութներու կեանքը իր բոլոր տխուր կողմերովը։

Հայրենիք ունիս, կ'ըսեն «ազատ ու անկախ» հայրենիք։ Ու չեմ ըսեր, որ այս բոլորէն ետք չըսես բարձրաձայն. «Հայրենիք, այո՛, իմ նուիրականութիւնս, բայց ինչո՞ւ եւ հոս, օտարութեան մէջ, Հայրենիքէս հեռու, Հայրենիքիս կարօտ»։

Եւ այսպէս, այս նախնական պարտքերդ ետք, այո՛, տօնէ «Նոյեմբեր 29»ը եթէ սիրտ ունիս, եւ գնա Սալ Վակրամ, այսօր, դեկտ. 2ին։

Այս ալ պարտք մըն է, այո՛, «Նոյեմբեր 29»ի պարտքը, որմէ ոչ ոք անշուշտ պիտի ուզէ խուսափիլ...

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՎՏԱՆԳԻՆ ԱՌՋԵՒ

Անցնող հոկտեմբերէն ի վեր Մարսէյլի մէջ կազմուած է «Դրամատիկ Ստուդիա»ն, ղեկավարութեամբ տաղանդաւոր դերասան Մ. Մարութեանի։

Անցնող ամառէն ի վեր Մարսիլիան կը բոլորէ թատերական բեղնաւոր շրջան մը։ Մարութեան եւ յայտնի փարպետ Զարիֆեան Մարսէյլի մէջ իրական թատրոնի հիմը դրին։ Պ. Զարիֆեան մեկնեցաւ. Մարութեան միայն այստեղ, եւ խումբ մը արուեստասէր տղոց գլուխը կեցած, կը յամառի հերոսական ճիգով մը՝ արուեստի ջահը վառել սա մեր դաժանօրէն երաշտ անդաստանին մէջ։

Ճիգը՝ ինչ մարզի վրայ ալ երեւան գայ, առաքինութիւն է եւ արժանի հիացումի։ Իսկ նոյն ճիգը՝ յաճախ նահատակութիւնը, որ երեւան կուգայ արուեստի կալուածին մէջ, հիացումէն աւելի բանի մը արժանի է։ Արժանի է մեր ջերմ համակրութեան, մեր ալ սատարող ճիգին։ Առնուազն պիտի ստեղծենք միջավայր, մթնոլորտ, որպէսզի ծաղկի, հասակ նետէ արուեստը։ Եթէ չենք կրնար անապատը համակ ծաղկեցնել, գէթ կրնանք ինքզինքնիս մնալ անտարբեր(?) ... ենք թերևս ... ծել։ Գէթ կրնանք բեղմնաւորել թափուած քրտինքը։ Գէթ կարող ենք աշխատողին եռանդը բազմապատկել, շունչը ընդլայնել։

Դաժան, անգութ լքումի մատնուած ենք հայ գիրը, գրականութիւնը, արուեստը։ Մեր հաւաքականութիւնը խանդավառութիւն մը ցոյց չի տար իր իսկական էութենէն ծնած արժէքներուն։ Զանոնք ըսեր զարգացնելու, այլ զանոնք պահելու չափ փութաջանութիւն, սրտացաւութիւն չունինք։ Այսպէսով կը տուժեն, կը գունատին մեր ազգային արժէքները յօգուտ օտար արժէքներու։

Ո՛րքան կը սիրենք բանը բանէն անցնելէն յետոյ լալ ու վախ քաշել, ափսոսալ։ Այլասերումը, ապազգայնացումը արագ թափով կը գործեն։ Մեր երախաները մէկ քանի տարի յետոյ պիտի կորսուին։ Մեր ընտանեկան զրոյցներու, բեմէն, մամուլէն բռնած խօսքեր են ասոնք։ Երախաներու մասին հոգացողները թող նային հասակաւորներուն։ Ամէն ֆրանսերէն խօսող Ֆրանսացի, ամէն հայերէն խօսող ալ Հայ չէ, այս մէկը պիտի ընդունինք որոշ եւ վերջնապէս։

Ի հարկէ լեզուն՝ ազգութեան առաջնակարգ յատկանիշներէն մէկն է։ Մէկը եւ ո՛չ բոլորը։ Ազգ մը կապես եւ վճռապէս ընդունողը անոր ընդհանուր խառնուածն է, հոգեկան կեանքի ներքին ամուր ներդաշնակութիւնը, ձաւար ապրումները, շահերու եւ զգացումներու անխզելի միութիւնը։ Նաեւ՝ ֆիզիքական գոյութեան, քաղաքական կեանքին թէ հոգեկան վճիռ գեղեցկութեան սպառնացող բնաջնջումի վտանգին առջեւ երեւան բերած հաւաքական արտակարգ կորովը։ Մենք մեր ֆիզիքական գոյութեան պահպանութեան համար անցնող քառասնամեակին որոշ ընդհանուր ճիգ հրապարակ բերելով, զաւառէ գաւառ, նահանգէ նահանգ, յաճախ քաղաքէ քաղաք կամ գիւղէ գիւղ ոգի մը ներմուծեցինք. վտանգը բոլորին համար է անխտիր, դիմադրութիւնը ընդհանուր եւ միաճակատ պիտի ըլլայ. թէ հասարակաց շահեր եւ կենսաթրթիռ զգացումներ կան որոնք պիտի պաշտպանուին, պահուին ու զարգանան հասարակաց գոհաբերութեամբ, հաւաքական պայքարով, անշահասէր կազմակերպութեամբ։

Այս ընդհանուր, յոգնեցուցիչ պայքարին շնորհիւ էր որ երբեմնի բաժան բաժան, կտոր կտոր ժողովուրդէն ազգը կը ստեղծուէր։ Սահմանէ սահման հոգեկան ներքին հզօր կապակցութիւններ յառաջ եկան, ամբողջին շաղախ մը։ «Ինծի չդպչող օձը հազար ապրի»ի մեղկ, անասնական բնազդին յաջորդեց հաւաքական ծայրայեղ զգայնութեան հասած բնազդը։ Այսպէս էր որ Զէյթունցին արիւծի պէս կը ցնցուէր, երբ իր քոյր Սասունը կը հառաչէր, այսպէս էր որ Կովկասը Տաճկահայաստանին ցաւերով բռնուած էր, Տաճկահայաստանը արիւն արցունք կուլար հայ թաթարական կռիւներու ժամանակ, եւ իր լաւագոյն հերոսները հոն կը ճամբէր, ու Պարսկաստանի մէջ արի արանց Եփրեմը եւ Քեռիները, Խեչօները կը հպարտացնէին բովանդակ հայութիւնը մինչեւ Քալիֆօրնիա։ Ամէնքը մէկին համար, մէկը ամէնքին համար ոսկեղէն կանոնը որ արդի մեր ընկերային կառուցուածքի ընկերային ազգային պայքարներու հիմքն է, հայութեան մէջ կը մտնէր։

Դեռ այս գիտակցութեան արձագանգն է որ երբ այսօր հայրենիքէն աքսորի, բանտարկութեան, զինաթափումի կամ գնդակահարութեան լուրեր կ'առնենք, կը ցնցուինք ուժգնօրէն։ Գիտակցաբար կը գործածեմ այդ բառը՝ արձագանգ։ Որովհետեւ, պիտի խոստովանինք որ գաղթահայ կեանքը կը չորցնէ մեր հոգիները։ Այլապէս կարելի բա՞ն էր այնքան գուլումի լուրեր առնել եւ ընդհանուր, համերաշխ բարկաճայթ աղաղակներով չցնցել, չտապել կարմիր իշխանաւորը։ Կուսակցական գործ չէ այդ, ազգային գործ է, զօրաւոր գիտակցութիւն անհրաժեշտ է։ Չէ՞ որ ամէնքը մէկին համար եւ մէկը ամէնքին համար սկզբունքը կայ։

Բայց շեղեցայ նիւթէս։ Խոշոր եղաւ այս փակագիծը։

Ըսել կ'ուզէի որ երեւութապէս մեր ֆիզիքական գոյութեան վտանգ չկայ գաղութներու մէջ։ Բայց աւելի խոշոր վտանգաւոր է մեր հոգեկան բնական ջնջումին։ Եթէ մեր ֆիզիքական գոյութեան պաշտպանութեան համար անհրաժեշտը զէնքն էր, մեր հոգեկան կեանքի, ազգային արժէքներու պահպանութեան համար ալ պէտք ունինք զէնքի, աւելի ամուրին։ Ու մեր զէնքերն են դպրոց, գիր, գրականութիւն, գեղարուեստ, թերթ եւայլն։ Այդ զէնքերէն մէկն է թատրոնը։

Իրական թատրոնը եւ ոչ թէ «Արշին Մալ Ալան»ի, «Մաշտի ի պատ»ի նման գռեհկութեանց եւ օտարամուտ բարքերու ցուցադրութիւնը։ Այս բոլորը բաւական չըլլային կարծես, անոնց կողքին ու մեր անտարբերութենէն սկսեր է ծաղկիլ նաեւ գուտ թրքական թատրոնը՝ «Զաբբճըլար»ը։ Արտակարգ յուզում պէտք է պատճառէ իւրաքանչիւր գիտակից Հայու թէ ինչ կը նշանակէ Մարսէյլի մէջ հայ հասարակութեան համար ապրեցնել թուրք թատերախաղեր։ Եւ այս ի միտս հայկական ... նին։

Խորապէս ցաւալի է, օրինակի համար, «Հին Աստուածներ»ուն, «Զար Ոգի»ին կամ «Տրիլբի»ին ատեն հարիւր հանդիսական տեսնել եւ «Զաբբճըլար»ին 600, «Արշին Մալ Ալան»ին 500։ Այս երկրորդը եթէ ճաշակի խնդիր է, առաջինը (Զաբբճըլար) հետեւանք է թրքամոլութեան, սարկամտութեան։

Դեռ գոհ ըլլանք որ Մ. Բէշմալին ոգեշնչէր հեռագիր չէն քաշած իր վերընտրութեան առթիւ։ Ահա այսքան խոր է տգիտութիւնը, եթէ ոչ թրքամոլութիւնը։

Կ'առաջարկեմ ամենազօրեղ պայքարը բանալ մեր ազգային զգացումները արհամարհող այդ յետադարձ սեւ շարժումին դէմ, ուժգնօրէն փարելով իսկական թատրոնին հարկական խանձալներ ներշնչող բարձր ու մաքուր թատրոնին։

Հազար տեսակ միութիւններ ունինք, իւրաքանչիւրի ծրագրին մէջ կայ պայքար ապազգայնացման դէմ։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն այդ միութիւնները, եթէ քայլ կէտը ծրագրին մէջ զարդի համար գրուած չէ, հապա ինչո՞ւ կեցած են, կամ արդեօք վտանգը չե՞ն տեսներ։

Հայրենակցական երիտասարդներ ունինք որոնք տոգորուած են ազգային խանձալներով. պէ՛տք է միանան ու աշխատին։

Ահա գեղեցիկ առիթ մը։

Ունինք «Դրամատիկ Ստուդիա» մը։ Աշխատինք անոր մէջ առնել բոլոր ուժերը. մենք ալ առանց դերասաններ ըլլալու, մտնենք անոր մէջ կամ անոր շուրջ կազմենք հայ թատրոնին սատարող ընկերակցութիւն մը։ Եւ ասոր համար նիւթապէս ալ զոհելու պէտք չունինք, կը բաւէ որ աշխատինք, պարապ-արտրններու յաճախորդ մեր ընկերները, բարեկամները առաջնորդենք հայ բեմը դիտելու. եւ այս՝ քանի մը անգամ։ Որովհետեւ, ի վերջոյ արուեստը իր մոգական զաւազանով կը տպաւորէ, եւ նոյն սրբազան զաւազանով հրապարակէն ընդմիշտ կը վտարէ կեղծն ու խարդախը, տգեղն ու անճարակը։ Ընդմիշտ կը չքանան թրքական ներկայացումները կամ «Արշին մալ ալան»ները։

Ստեղծենք մայրենի բեմ մը, ստեղծենք որքան կարելի է շուտ, քանի ուժեր ունինք։ Ստեղծենք եւ համախմբուինք անոր շուրջ այն գիտակցութեամբ թէ հայ մշակոյթի տարածումով միայն կրնանք մաքառիլ ապազգայնացման վտանգին դէմ։

Նոյնքան հերոսական պիտի ըլլայ այն դիմադրութիւնը կամ ինքնապաշտպանութեան կռիւը՝ մեր հոգեկան բնաջնջումին ձգտող այլասերման դէմ։

Կռիւ այլասերման դէմ եւ գուրգուրանք մեր ազգային արժէքներուն։ Այս պիտի ըլլայ մեր կարգախօսը, եւ այս կարգախօսին տակ պէտք է համախմբուին բոլորը։

ԴԻՏՕՂ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԽՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՕԴԸ ԵՒ ԾՈՒԽԸ

Ֆրանսական գիտական Ակադեմիայի նիստ. 27ի նիստին, յայտնի տարրաբան Բօհն-Ալբէնզ, հետաքրքրական զեկոյցով մը տեղեկութիւններ տուաւ իր կարգ մը փորձերուն մասին, որոնցմով ուզած է ինք ստուգել Փարիզի օդին մէջ գտնուող ծուխի քանակութիւնը։

Յայտնի է որ քաղաքի մը օդը ապականող գլխաւոր տարրերն են նախ փոշին եւ յետոյ ծուխը, որ կազմուած է մեծաւ մասամբ երկու կազերէ, բնածխական թթուուտէն (acide carbonique) եւ ածուխի թթուուկէն (oxyde de carbone)։ Այս կազերէն առաջինը առաջ կուգայ կատարեալ այրումներէ, ինչպէս նաեւ կենդանիներու արտաշնչումներէն եւ ինքնին եթէ ոչ թունաւոր, բայց շնչառութեան անյարմար կազ մըն է, այնպէս որ զուտ բնածխական թթուուտի մէջ մխրճուող կենդանի մը պարզապէս պիտի խեղդուէր, որպէս թէ ջուրի մէջ ինկած ըլլար։ Մինչդեռ երկրորդ կազը՝ ածուխի թթուուկը՝ արդիւնք անկատար կամ պատաւոր այրումներու, սարսափելի թոյն մըն է, որովհետեւ մեր արեան կարմիր գնդիկներուն, աւելի ճիշդը Էմոկլոպինին հետ կը կազմէ անլոյծ բաղադրութիւն մը եւ այս կերպով հիմնովին կ'արգիլէ թթուածինին խառնուիլը արեան կողմէ։

Արդ, աւելի քան յիսուն տարի է որ Առողջապահական Վարչութեան աշխատանոցը տեւական վերլուծումներու ենթարկած էր Փարիզի օդը, ճշդելու համար մանաւանդ բնածխական թթուի քանակութիւնը մայրաքաղաքի օդին մէջ։ Բոլոր այդ յաջորդական փորձերը իբրեւ արդիւնք տուած էին դրեթէ միեւնոյն թիւ մը, հարիւր հազարին հազիւ 30-45 համեմատութեամբ բնածխական թթուուտ, ինչ որ վտանգաւոր ըլլալու առէ տիճանէն շատ հեռու է։ Այդ պատճառաւ հակառակ Փարիզի խճողումին, իր օդը բժիշկներու կողմէն նկատուած էր թոյլատրելի եւ շնչելի, շնորհիւ բնական է իր պարտէզներուն եւ պանդոկներուն։

Բայց ահաւասիկ ինքնաշարժերու արագ ծաւալումը հրապարակ բերած է նոր մտահոգիչ հարց մը. մեծ քաղաքներու օդը արդեօք վտանգաւոր համեմատութեամբ չի՞ ծանրաբեռնուիր ածուխի թթուուկով, որ այնքան առատութեամբ դուրս կը ժայթքեն հազարաւոր ինքնաշարժներ, պէնզինին անկատար այրումներու հետեւանքով։

Ահա ճիշդ այս կէտն է զոր ուզած է ստուգել Բօհն-Ալբէնզ։

Միեւնոյն օրուան եւ միեւնոյն ժամուն մէջ, ինք միեւնոյն քանակութեամբ օդ առնել տուած է Էյֆէլի աշտարակին ստորոտէն (0 մեդր բարձրութիւն), առաջին յարկին վրայ (57 մեդր բարձրութիւն) երկրորդ յարկին վրայ (115 մեդր բարձրութիւն) եւ երրորդ յարկին վրայ (288 մեդր բարձրութիւն)։ Արդ այդ տարբեր բարձրութիւններու վրայ առնուած միածաւալ օդերու վերլուծումը տուած է հետեւեալ արդիւնքը։

Բնածխական թթուուտի համեմատութիւնը եղած է գետնի մակերեսին վրայ օդի 31 հարիւր հազարերորդ մասը. առաջին եւ երկրորդ յարկին վրայ նմանապէս նոյն թիւը. իսկ երրորդ յարկին վրայ 38 հարիւր հազարերորդ մաս։

Ածուխի թթուուկի համեմատութեան գալով, գետնի մակերեսին վրայ անոր հետքն իսկ չգտնուած. առաջին յարկին վրայ օդի 0,5 հարիւր հազարերորդ մասը գտած է, երկրորդ յարկին վրայ՝ 1 հարիւր հազարերորդ, իսկ գագաթի վրայ կրկին անգոյ։

Այս թիւերը պէտք է բոլ[որ] մտահոգիչ ըլլալէ շատ հեռու են. բայց երեւան կը հանեն կէտ մը, որ որոշ չափով կը հերքէ ընդունուած կարծիք մը. մինչ ցարդ կ'ենթադրուէր թէ քաղաքի մը օդը գետնի երեսին վրայ ամէնէն հակառողջապահիկն է, ու որքան վեր բարձրանաք, այնքան աւելի մաքուր եւ շնչելի կը դառնայ. այս ենթադրութիւնը փոշիի մասին ճիշդ է, բայց վտանգաւոր կազերու համար ոչ. արդարեւ մեր քաղաքներուն մթնոլորտին մէջ 50էն 100 մեդր բարձրութեան մը վրայ կը տատանի օդի անմաքուր խաւ մը, ծուխի կամար մը կամ գմբէթ մը որ կարելի է ըսել, ուր կը խառնուին բոլոր կազային կամ[ա]ծածխային խառնուրդները, արտաթորանքները տարատեսակային աշխատանոցներու եւ հեւացող բոխներու։

Պարզ է հետեւաբար որ երկնաւոր վիթխարի շէնքերու կառուցումը չէ որ մարդկային կեանքը աւելի տանելի եւ առողջապահիկ պիտի դարձնէ. մեծ քաղաքները պէտք է ընդլայնին ոչ դէպի վեր, ոչ դէպի վար, այլ աւելի դէպի գաւառ, դէպի դաշտերը։

Փ. ՍԱՆԱՍ[illegible]

«ՅԱՐԴԳՈՂ»

...ի զաւակը այն ցեղին, որ ...ին անապատներէն մինչ... անապատի եւ բոլոր երկիր... կեդրոնները չտեսածը, ... պէտք է որ կորսնցուցած ... զարմանալու յատկու...

...այն օրը որ պէտքը ...ներգինքս փորձի ենթար... կարծեմ, շիտակ պիտի ... «յարդգող»ի մէկ երե...

...ետեւ, թէեւ որոշապէս ...թէ ինչ նպատակով ... եկած է ան, բայց բո... «յարդգող» ինքն ալ մէջը ... կը հաստատեն թէ՝ ...իւն առած է զարմացնե... համար:

... զարմանալի կերպով կը ... իր կոչման մէջ: ...«յարդգող» որ իր կարգին ... կը տառապի, (այս ...թիւնը կը կայանայ՝ ...ճանչցած, նորը փնտ... մէջ) առանց ուզելու եւ ... ալ գիտնալու, արդէն ... է նորութիւն մը՝ քննա... մարզին մէջ:

...ական գործ մը գնահատե... համար, ան նախ կը նայի ... սեռին: Եթէ կին է, ...կանութենէ եւ ամէն ... առաջ՝ եթէ իր «սրունք... չէ մշակած», իրաւունք ... ձեռքը գրիչ առնելու: Չէ՞ ... հմնաձայն ու տաղանդը՝ ... գեղեցկութիւնն է: Արժա... կին մը նախ՝ պէտք է որ ...գեղեցկութեան, յետոյ միայն ... եւ ուրիշ բաներու հետ ...: Բայց կը հարցնէք, ին... գեղեցկութիւնը փնտռ... անոր սրունքներուն վրայ ... ուրիշ տեղ:

...ական եւ ախորժակի լըռն... եւ ուրիշ ոչինչ:

...ական գնահատութեան այս ... կրնայ յաջողապէս ա... ընթերցողը՝ իր ըն...թեան մէջ:

...գին հեղինակը եթէ կին ... կը նայիք անոր սլատ... Եթէ գործերնուդ եկաւ, ... ձեռքէ կ'անցընէք անգամ ...: իսկ այր հեղինակնե... համար, «յարդգող»ի գնա...ական եղանակը կը տար... սակայն:

...յարդգողական մը կը խօսի ...հինակի մը մասին, ուրիշ մը ...ողին մասին, իսկ մնացեալ ...ը... իրենք իրենց վրայ...:

...Այսպէս է որ «յարդգող» կը ... համիլ իր անունին աս...գիտական բարձրութեան, ... արահետներէ, ուր կը սորվի ...անալ հինը՝ առանց զայն ...ցած ըլլալու, չարտադրել ...ինչ որ նմանի հինին, եւ սպա...լով «նոր»ին անակնկալ յայտ...թեան, փնտռել միշտ, բնաւ ...ել, մինչեւ որ կորսնցնէ ...ինքը...:

Այս չէ՞ արդէն կեանքն ալ...:

ԽԱՐՏՈՑ

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐԻ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Վառնայէն ղրկուած կոչէ մը կը տեղեկանանք թէ կազմուած է յանձնաժողով մը, տօնելու համար՝ Արմէն Շիտանեանի գրական ու կրթական գործունէութեան 35ամեայ յոբելեանը (1892—1928):

Ա. Շիտանեան, Վառնեցի, յաջորդաբար պաշտօնավարած է Տարտանէլի, Էտիրնէի, Ֆիլիպէի, Պուրկազի, Սլիվէնի, Ռուսչուքի, Օտեսայի, Շումէնի եւ Վառնայի ազգ. վարժարաններուն մէջ, իբրեւ ուսուցիչ եւ տնօրէն: Հեղինակած է բազմաթիւ ազգ. վէպեր. — ինչպէս Աւազակապետը, Թիապալոտը, Մատնիչը, Վաշխառուն, Աքսորական մը, Թափառական Հայը, եւլն.: 1903ին կը խմբագրէ Սուլթան Համիտ խորագրով զաւեշտական գրքոյկ մը, որուն համար Սուլթան Համիտ դատ բացած է:

Ա. Շիտանեան ներկայիս կ'ապրի Վառնայի մէջ, մէկ աչքով կուրցած եւ հիւանդկախ վիճակի մէջ:

Յոբելեանական Յանձնաժողովը կը հրաւիրէ հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերն ու հոսանքները, նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերել ազգային այս գործիչը, որ 35 տարիներ ծառայած է այս ժողովուրդին:

Յոբելեանական հանդէսը տեղի կ'ունենայ 1928 Յունուար 22ին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՎՕ-ԱՆ-ՎՕԼԷՆ 29 Նոյ.— «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք Ամերիկեան Նպաստամատոյցի քարտուղարին տեղեկութիւնները՝ չափահաս որբերու մասին, որոնք հայերէն գիրքի եւ թերթի կարօտը կը քաշեն: Այս առթիւ «Յառաջ» արտատպած էր նաեւ Պոլսոյ «Ազգարար»ի Նոյ. 17ի խմբագրականը, որուն հետեւեալ տողերէն խորապէս յուզուեցաւ մեր գաղութը.

— «Ո՞ւր են «Տիկնայք փափկասունք», ո՞ր օրուան կը սպասեն հաստատելու համար թէ իսկապէս ունին փափուկ սիրտ եւ զգայուն հոգի:

«Ի՞նչ կայ աւելի յուզիչ, քան սա պզտիկներուն ճիչը, յանուն պուտ մը «ջուր»ի, եւ ի՞նչ աւելի արդար գործ, քան յագեցնել այս տեսակ ծարաւիներ քանի մը թերթ ու գիրք թղթատարին յանձնելով...»

Այս կոչին վրայ մեր գաղութը անմիջապէս գործի սկսաւ: Քանի մը տիկիններ եւ օրիորդներ, իրիկունը մինչեւ ուշ ատեն, նոյնիսկ մոռնալով իրենց ընթրիքը, կ'որոշեն կազմել Յանձնախումբ մը: Օր. Մարի Աճէմեանի Յանձնախումբը Շաբաթ իրիկուն քարտուղար ու գանձապահով կ'ուղղուի դէպի Ցէսինի շատ մօտ Վօ-ան-Վէլէն: Մեր հայրենակիցները մասնակցեցան առատաձեռնութեամբ:

Յանձնախումբը քաջալերուած Վօ-ան-Վէլէնի լիառատ մասնակցութենէն, հետեւեալ օրն իսկ, Կիրակի, շարունակեց իր հանգանակութիւնը Ցէսինի մէջ մինչեւ իրիկուն: Ցուցակը բաց պիտի մնայ մինչեւ 4 Դեկտ. Կիրակի իրիկուն ժամը 8: Ուրեմն, անկարելի ըլլալով Ցէսինի ցիրուցան հայրենակիցներու բոլոր տուները այցելել, կը խնդրուի որ իրենք ալ մասնակից ըլլան մեր կոչին եւ չխնայեն իրենց լումաները:

Հասոյթը պիտի յատկացուի բոլորովին գիրքի ու թերթի եւ պիտի ղրկուի ուր որ աւելի պէտք ունին, եւ կամ բնաւ չունին:

Այս առթիւ կը խնդրենք «Յառաջ»էն որ մեզ տեղեկացնէ գաղութներու Հ. Ո. Ե. Միութեանց կամ ուրիշ բազմակարօտ միութիւններու հասցէները: Գանձուած դրամներու ցանկն ու հաշուեկշիռը «Յառաջ»ի պիտի ղրկուի Յանձնախումբին կողմէ:

Մինաս Գալթագճեան

ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՒԼԱԺԻ ՄԷՋ

Մուլաժ Փարիզէն 130 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ գիւղաքաղաք մըն է: Ընկէ կէս ժամ հեռուն կը գտնուի Վալին գիւղը, ուր կայ քաուչուկի գործարան մը՝ մօտ 5000-6000 գործաւորներով. գրեթէ բոլորն ալ օտարական մեծամասնութիւնը Ռուս: Օրականները 22-23 ֆրանք է, տասը ժամուան համար: Կտորով աշխատողները քիչ մը աւելի կը ստանան: Ապրուստի սղութիւնը գրեթէ Փարիզի նման է: Բնակարանի տագնապը անտանելի է: Անոնք որ կանխաւ եկած են՝ գործարանատիրոջ կողմէ տեղաւորուած են տուներուն մէջ:

1926ին հոս եկած են երկու հայ ընտանիք եւ քանի մը ամուրի երիտասարդներ: 1927ի գործազրկութեան շրջանին ասոնց թիւը բազմապատկուած է. մեր շատ մը հայրենակիցները Փարիզէն յոյսերնին կտրած հոս եկած են: Այժմ մեր հայրենակիցները կը բաղկանան 15-20 ընտանիքներէ եւ 150-200 ամուրի երիտասարդներէ: Ըսեմ նաեւ որ այժմ գործարանը իր դուռները փակած է: Վերջերս քանի մը հայրենակիցներ եկած էին հոս, անոնք ալ յուսահատ վերադարձան Փարիզ: Մաս մը ընտանիքներ գործարանի փայտաշէն տուներուն մէջ տեղաւորուած են՝ փոխարէն չնչին վարձքի մը: Այն ընտանիքները որ վերջերս եկած են, գիւղի մօտակայ պանդոկներու մէջ կը բնակին, բնակարանները շատ փտառողջ են:

Շէնքերու անբաւականութեան պատճառաւ, մէկ սենեակի մէջ 4—5 հոգի կը պառկին: Մինչեւ հիմա ոեւէ կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի: Կը մեղադրենք որ Փարիզի մէջ մեր հայրենակիցները սրճարանները ժամանակ կ'անցընեն, մինչդեռ այստեղ բոլորս ալ ստիպուած ենք այդ կեանքին ենթարկուելու: Սրճարանէն ներս մտնող մը շատ դէշ տպաւորութեան կ'ենթարկուի, լսելով տաճկերէն խօսակցութիւններ, (խօսքս անշուշտ հայերէն գիտցող եւ չխօսողներու մասին է): Անախորժ միջադէպեր յաճախակի են: Անցեալ օր ֆրանսացի աղջկան մը եւ հայ երիտասարդի մը միջեւ դէպք մըն ալ պատահեցաւ: Մանրամասնութիւնները վերապահելով, կը խնդրեմ հայրենակիցներէս որ այդ տեսակ դէպքերէ զգուշանան:

Այստեղ հասած օրս իսկ գտայ շատ մը գաղափարի ընկերներ, գանոյան խումբերէ: Այս տառապանքներուն մէջ, մեր ընկերները ոեւէ յուսալքում չունին, ընդհակառակն բոլոր հայ գաղութներու մէջ ալ, ուր որ գտնուեր է ընկեր մը, իր շուրջ հաւաքեր է համակիրներ ու հիմը դրեր է նոր խումբերու: Հոս ալ քանի մը օրէն մտադրութիւն կայ Հ. Յ. Դ. խումբ մը կազմելու. արդէն մեր շուրջը ունինք շատ մը համակիրներ:

Ն. Ալատինեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԽՈՒՄԲԸ ԹՈՒՌԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը հրաւիրուած է Թուռ քաղաքը, մրցելու համար տեղական «A. S. Centre» խումբին դէմ:

Թուռ կը գտնուի Փարիզէն 286 քիլոմէթր հեռու եւ ունի 250 հազար բնակիչ: 1925 Սեպտեմբերին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը անգամ մը մրցելով յիշեալ խումբին հետ՝ պարտուած է 0ի դէմ 3 նշանակէտով: Այժմ Ֆրանսական խումբը աւելի զօրացած է եւ 1922-27 կեդրոնական Ֆրանսայի ախոյեանական մրցումներուն մէջ առաջնութիւն շահելով մեծ համբաւ կը վայելէ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը որ լաւ կազմով մը պիտի երթայ յիշեալ քաղաքը, կը յուսանք թէ պիտի կարողանայ պատուաւոր յաղթանակ մը տանիլ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին ժամադրավայրն է կիրակի առաւօտ ժամը 6.30ին Gare d'Orsay, Nord-Sud: Solferinoի քով: Մեկնում ժամը ճիշդ 7ին:

Գ. Գասապեան

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս տարի Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը Տռօմ-Արտէշի Բ. դասակարգի ախոյեանական մրցումներուն մէջ՝ բաւական յաջողութիւններ ցոյց տալ սկսած է, շնորհիւ իր եռանդուն խաղացողներուն:

Իր Ա. ախոյեանական մրցումը կատարեց Վալս-լէ-Պէնի Ա. խումբին հետ 1-1 ով հաւասար մնաց: Բ. Սէն Փօլ-լէ-Ռոմանի Ա. խումբին հետ՝ որուն յաղթեց 3-1 ով: Գ. Թէնի Ա. խումբին հետ՝ որմէ թէեւ պարտուեցաւ (0-4) բանաւոր պատճառներով, սակայն վստահ ենք թէ երկրորդ մրցումին պիտի կարենայ յաղթել: Իսկ չորրորդ մրցումը տեղի ունեցաւ 27 Նոյեմբերին Քոնտրիէնի Ա. խումբին հետ, հայ խումբը յաղթեց 3-0 ով:

Անշուշտ գովելի են մեր հայ մարզիկներուն այս ձեռք բերած յաջողութիւնները: Մաղթենք որ մեր հայ խումբը իր եռանդուն ճիգերով կարենայ շարունակել իր վրայ պարտադրուած մրցումներու շարքը եւ 1928ի ախոյեան հանդիսանայ Տռօմ-Արտէշի Բ. դասակարգին:

Ցաւալի կէտ մը միայն, այն է թէ, Վալանսի հայութիւնը երբեք չի գիտեր գնահատել եւ քաջալերել Հ. Մ. Ը. Միութիւնը:

Յ. Խաչատուրեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ՀԱՅՐՍ.— Սէնթ-Ան հիւանդանոցին ծառաներէն Թէսոն, երիտասարդ հիւանդապահ, ատրճանակի հինգ հարուածով սպաննեց իր հայրը: Հարցաքննութեան պահուն, պատմեց այսպէս.

— Անհանդուրժելի մարդ մըն էր հայրս: Խմող մըն էր, այս պատճառով՝ կռուազան: Ամէն օր կռիւ կ'ընէր մօրս հետ: Գերի դարձեր էինք ձեռքը: Երէկ առանց իրաւունք ունենալու՝ բացեր էր աներոջս ղրկուած նամակ մը: Կինս նեղացաւ նամակը բանալուն համար: Միջամտեցի ես ալ: Սպառնաց մեզի. «Բոլորդ ալ պիտի սպաննեմ»: Վտանգէ խուսափելու համար որոշեցի հեռանալ տունէն: Վարձեցի սենեակ մը եւ երբ կը վերցնէի բեռներս, հայրս սկսաւ հայհոյել, պոռալ ու գոռալ վրաս: Կատաղութիւնը այնքան սաստկացաւ, որ բացաւ դարակը ատրճանակը առնելու համար: Մայրս ուզեց միջամտել, սակայն հրեց ու գետին ձգեց: Այդ ատեն, բնազդաբար հանեցի ատրճանակս եւ հինգ անգամ կրակեցի:

Հայրասպանը բանտ ղրկուեցաւ:

ԹԻՊՕ.— Այսպէս կը կոչուէր այն երիտասարդը, որ հրաշալի բնակարան մը շինած էր իրեն համար: Գիշերները կ'անցընէր Մօնմարթրի լոյսերուն մէջ: Կը ճամբորդէր պերճ ինքնաշարժով մը, օրական վարձք տալով 300 Փր.: Հարուստի զաւակ, սակայն քաշուած էր տունէն: Առանձին կ'ապրէր, բայց ինչպէս դրամ կը գտնէր:

Շատ դիւրին: Իրիկուն մը մտաւ հարուստ Ամերիկուհիի մը տունը: Վերցուց մուշտակ մը, որ կ'արժէր 100 000 Փր.: Ժողվեց բոլոր ադամանդները, մօտ 150,000 Փր. արժէքով: Յետոյ, դուրս ելած պահուն, ուզեց աչք մը պատցնել վարի յարկաբաժինին մէջ, որ կը պատկանէր վաճառականի մը: Բանալի մը ունէր, որ մոգական մատի պէս ամէն դուռ կը բանար: Եւ կողոպտեց վաճառականին տունն ալ: Քանի մը ժամուան մէջ բիւրահազար ֆրանք շահեցաւ:

Սակայն յաջորդ առտու քիթէն եկաւ: Ոստիկանութիւնը հոտ առաւ, ձերբակալեց եւ բանտ ղրկեց:

ՎԱՅՐԵՆԻ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Թուրի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ, Տըփլէ, 44 տարեկան մարդ, բարկացած ըլլալով կնոջ դէմ, մերկացուց զայն եւ պաղ ջուրով լեցուն տակառի մը մէջ խօթեց: Քանի մը ժամ յետոյ, տակառէն դուրս հանելով, փողոց նետեց կինը, որ ցուրտէն զարնուած՝ ինկաւ գետին: Ժամեր անցնելէ յետոյ, զգաց թէ ի՜նչ ծանր բան մըն էր ըրածը: Դուրս ելաւ, գտաւ կինը եւ տուն տարաւ: Սակայն կինը հոգեվարքի մէջ էր, ու եւ է խնամք օգուտ չըրաւ եւ դժբախտ կինը մեռաւ:

Վայրենի ամուսինը բանտարկուեցաւ:

ԱՆԱՐԺԱՆ ՀԱՅՐԸ.— Պրաթոմի մէջ վաճառական մը, որ քանի մը կին փոխած էր, անպայման իր անհանդուրժելի նկարագրին պատճառով, շատ կը խմէր: Վերջերս, գինովութեան պահուն, խոստովանեցաւ իր խօսակիցներուն թէ տանը մէջ խենթ աղջնակ մը ունի: Դրացիները, որ երբեք չէին տեսած աղջնակը, լուր տուին ոստիկանութեան, որ խուզարկեց տունը եւ նկուղէ մը դուրս հանեց 12 տարեկան աղջնակ մը, այնքան նիհար, որ կարելի էր համրել ոսկորները, ցնցոտիներ հագած էր միայն եւ աղտով ծածկուած էր մարմինը:

Անարժան հայրը բանտարկուեցաւ եւ զաւակը յանձնուեցաւ Ազգ. Խնամատարութեան:

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ԴՐԱԽՏԷՆ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

— Եւ որքա՞ն փոխուեր էք, ...քանի մը քայլ հեռանալով, ...ու դիտելու համար, սոտուեր ...էք մնացեր:

— Իրականութիւնը այն է որ, ...ախանեցի, ապրելակերպը ...ենթարկուեր էի, գիս կազ...ելու համար չէր:

Եւ ձերբակալումէս մինչեւ ... գլխէս անցած բոլոր ...գերուն մանրամասն պատմու... ըրի իրենց: Թէեւ դժուա...կրնային իրենց զայրոյթը ..., բայց լռութեամբ մտիկ ...:

— Այս բոլորը, ըսի վերջա..., անցեալին է: Թէեւ շատե... պարտք կը սեպեն կասկա..., ես կը յաւակնիմ կարծել ...ան է որ կը պայմանաւորէ ապագան: Այդ ապագան՝ ամբողջովին կ'ուզեմ վրէժի նուիրել: Այս օրուընէ սկսեալ ախոյեանը կը դառնամ հազարաւոր դժբախտներուն, որոնք կը փտին սովետական զնտաններուն մէջ: Չեկայի եւ իմ միջեւ, յետ այսու, մահացու կռիւ կը սկսի: ԵՒ ՔԱՆԻ ՈՐ ՃԵՐՃԻՆՍԿԻ ԶԻՍ ԻՐ ՁԵՌՔԷՆ ՓԱԽՑՈՒՑ, ԵՍ ԶԱՅՆ ԻՄ ՁԵՌՔԷՍ ՉԵՄ ՓԱԽՑՆԵՐ:

«ՄԻՏՔՍ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ»

— Սոր խօսիլ կ'ըսեն, բացագանչեց Անուշքա Քարասոֆ, որ ձեռքերը երկարած՝ մօտեցաւ ինծի, եւ գտնելով գնդապետին, որ բոլորովին յուզուած էր, ըսաւ.

— Չէի՞ր գիտեր, ըսի, սիրելի Փեթրովիչ, թէ նպատին ոչ միայն պիտի կրնար գործը գլուխ հանել, այլ թէ՝ միայն այն կար որ Չեկայի գաղտնիքներուն թափանցած ըլլալով պիտի կրնար յաջորդել իմ խեղճ եղբօրս...

Այս յայտնութիւնը ապշեցուց զիս:

— Ի՜նչ, բացագանչեցի, իմ կարգիս, Քարասոֆը հոս չէ՞: Մէնժինսքի հաստատած էր սակայն թէ՝ ան «Կարմիր Կոյս»ին հետ մեկտեղ փախած էր, այն պահուն որ կախաղան կը տանէին. նոյնիսկ ըսաւ թէ փախուստ մը չէր կատարուածը, այլ առեւանգում...

— Առեւանգո՜ւմ, ըսաւ տխրութեամբ գնդապետը. ո՞վ զանոնք պիտի առեւանգէր, քանի որ Իմա Շթաուպի զզուելի մատնութեան հետեւանքով, մեր բարեկամներէն շատերը,— այոնք անոնք որ սովետական սահմաններուն մէջ, մեր կազմակերպութեան շրջանակները կը կազմեն,— Չեկային ձեռքը ինկան եւ խորհրդաւոր կերպով անյայտացան:

— Սակայն, ըսի մտածկոտ, երբ նկատենք թէ ի՜նչ պարագաներու տակ Մէնժինսքի ինծի ըրաւ այդ խոստովանութիւնը, պիտի ըսեմ թէ ոեւէ շահ չունէր զիս խաբելու մէջ: Ընդհակառակն, շատ լաւ գիտէր թէ՝ եթէ յօժարէի Չեկայի ծառայութեան մէջ մտնել, պիտի կրնայի ճշմարտութիւնը գիտնալ: Այս պայմաններուն տակ, չեմ կարծեր որ ուզէ ստած ըլլալ:

— Ո՜հ, գիտէ՞ք, առաջին անգամ չէ որ կը ստէ:

— Այո՛, գիտեմ, պատասխանեցի. բայց չէ՞ որ ներկայ պարագային մէջ, սուտը կրնար իրեն դէմ դառնալ:

Այս խօսքիս վրայ, տեսայ որ իշխանուհին եւ գնդապետը սարսռացին:

— Ձեր կարծիքով, ի՞նչ կրնան եղած ըլլալ ուրեմն, հարցուց այս վերջինը:

— Պահ մը մտածեցի. յետոյ

— Չէ՞ք կարծեր որ (Չեկան մէկզի դնենք) կրնայ գտնուիլ ուրիշ կազմակերպութիւն մը, որ նոյնիսկ իբրեւ պատանդ, զանոնք ձեռք անցընելու մէջ անյայտնի շահ մը ունեցած ըլլայ:

Գնդապետը զարմացած զիս դիտեց:

— Ուրի՞շ կազմակերպութիւն մը. ո՞րն է այդ.

— Բայց թերեւս այն՝ որուն կը պատկանի Իմա Շթաուպ,— գերման փոխ-լրտեսական կազմը:

— Ի՞նչ նպատակով կրնայ մտնել այս գործին մէջ:

— Թոյլ տուէք որ բացատրեմ:

«Չեկիստներու տեսակէտով, գործը ինքնին կարգադրուած է, քանի որ Քարասոֆ եւ Կոստանդինովնա, մերժելով խօսիլ, չէին կրնար խուսափիլ մահուան պատիժէն:

«Միւս կողմէ, ձեզի փաստեցի թէ՝ Մէնժինսքի մեծ սխալ մը գործած պիտի ըլլար, եթէ ճշմարտութիւնը ծածկէր ինծմէ:

«Կը մնայ գերմանական տեսակէտը: Կը հարցնէք թէ ի՞նչ նպատակով Իմա Շթաուպ կը միջամտէ այս գործին: Կը մոռնա՞ք ուրեմն թէ՝ առանց հաշուելու Մարցլոֆը որ հասարակ մեղսակից մըն է այս գործին մէջ, Ըթէնիա-Կորայայի մէջ ձեր ձեռքերուն մէջ ունիք ՏՕՊՐՈՒԻՋԷՖԸ ԵՒ ՔՐՈՓՑՔԻՆ, ՑԱՐԻՆ ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐԸ:

«Արդ, աւելորդ է ձեզի փաստել թէ՝ Գերմանիան ի՞նչ դեր խաղացած է կայսերական գերդաստանի սպանութեան գործին մէջ. ճշմարտութեան տարածումը ուրեմն, մեծ վնաս կրնար պատճառել այս կառավարութեան:

«Անոր շահը կը պահանջէ ուրեմն, որ այս մարդիկը անհետանան:

«Գիտնալով որ, երբեք չպիտի յօժարիք զանոնք իրենց յանձնել, ո՞վ կրնայ փաստել թէ՝ ան չէ որ մեր բարեկամները առեւանգեց, որպէսզի երբ օրը գայ, փոխանակութիւն մը առաջարկէ:

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

(Շար.)

տոմիւ ձերբակալած է չորս կասկածելիներ, որոնց տուներէն վտանգաւոր գրքոյկներ գտնուած են։

Քաղաքական Բաժնի պետ Նիազի պէյ երկար քննութիւններէ յետոյ յաջողած է երեւան հանել համայնավարներու բոլոր գաղտնի նպատակները։

Ատանայի կազմակերպութիւնը ունէր հետեւեալ սկզբնատառերը. — Ս. Թ. Բ. Փ. (այսինքն՝ Սիհուն Թիւրք քոմիւնիսթ փարթիսի)։

Սիհունի Թուրք համայնավար կուսակցութիւնը կը բաղկանար հինգ հոգինոց «բջիջ»ներէ։ Կուսակցութեան անդամակցութեան պայմանները դժուար են, որովհետեւ առանձին անդամակցութեան դրութիւնը չէ ընդունուած։ Անոնք որ կ՚ուզեն անդամ ըլլալ, նախ պէտք է քանի մը «ընկեր» գտնեն, եւ «բջիջ» մը կազմելէ յետոյ մտնեն կազմակերպութեան մէջ։ «Բջիջ»ները ծանօթ չեն միւս «բջիջ»ներուն, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը միայն ծանօթ է բոլորին։

Ատանայի կազմակերպութիւնը շատ նախնական բնոյթ մը ունի, տակաւին ո՛չ կանոնաւոր «բջիջ»ներ գոյութիւն ունին, ոչ ալ ժողով գումարուած է. միայն քարոզութիւններ կատարուած են ի նպաստ «Սիհունի Թուրք համայնավար կուսակցութեան»։

Ատանայի մէջ ընդամէնը ձերբակալուած են 14 հոգի. 3 հոգի ալ ազատ արձակուած են։ Հասկցուած է թէ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարի պաշտօնը ստանձնած էր «շօֆէօր» Շէվքէթ անուն անձ մը, որ նախաձեռնարկ եղած էր Ատանայի կազմակերպութեան։

Ռումբը խնչո՞ւ դրուած էր

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հելլէնները նպատակ չունէին Թուրք պատուիրակութիւնը էտիրնէ տանող կառախումբը օդը հանելու։ Հելլէն սահմանապահները սովորութիւն ըրած են ռումբ մը դնելու երկաթուղագծին վրայ, որպէս զի արգիլեն որ եւէ կառախումբի սահմանը անցնիլը՝ առանց նախապէս կենալու։ Այս ռումբը գիծէն կը վերցուի՝ իւրաքանչիւր կառախումբի հասնելէն անմիջապէս առաջ, ու դարձեալ կը դրուի հոն՝ անգամ մը որ կառախումբը անցնի սահմանը։

Այս մեթոտ շատ վտանգաւոր է, կ՚ըսէ թղթակիցը, եւ կրնայ դիւրաւ լուրջ միջադէպ մը առաջ բերել երկու երկիրներուն միջեւ, որոնց յարաբերութիւնները արդէն այնքան ալ լաւ չեն։

Ըստ Թ փաշայի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ ըրած յայտարարութիւններէն վերջ, այս միջադէպը կարելի է փակուած նկատել. սակայն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ երկաթուղիով երթեւեկի խնդիրը մօտ օրէն կրկին պիտի արծարծուի։

Ապստամբութիւնը արիւնով խեղդուած

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն 30 Նոյ. թուականով.—

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի Պեսարապիոյ թղթակիցը անթելով կը հաղորդէ որ Տնիեսթեր գետի երկայնքը Ուկրայնական քաղաքներու եւ գիւղերու ապստամբական շարժումները արիւնի հեղեղներով մարած են պոլշեւիկ զինուորները։ Աշնան յաճախակի կռիւներ տեղի ունեցած են ապստամբներուն եւ խորհրդային ուժերուն միջեւ, ու 10 օր առաջ Մոսկուայէն հասած օգնական ուժերով կռիւը ընդհանուր բնոյթ ստացած եւ վերջացած է յեղափոխականներու պարտութեամբ։

Սահմանը կտրելով Բիշնեւ հասած գաղթականներ յայտնած են թղթակցին թէ վերջին երեք ամսուան ընթացքին 4500 ապստամբ զինուորներ սպաննուեցան Ուկրայինայի մէջ, քանի մը գիւղեր հիմնայատակ այրեցան եւ հունձքերը փճացան։

Կը հաստատուի թէ Օտեսայի մէջ մարտանաւի մը նաւաստները ապստամբած են, յետոյ մարտանաւը գրաւելով նաւաստները գնդակահարուած են։ Այժմ պոլշեւիկները զսպած են ապստամբական ամէն շարժում։

Պոլսոյ մէջ 230 դեղարաններ պիտի փակուին

Անցեալ տարի Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին կողմէ ընդունուած դեղագործներու օրէնքին համաձայն, Առողջապահական գործավարութիւնը կուսակալութիւններուն ղրկած է հրահանգ մը, որուն համաձայն իւրաքանչ՛ւր 10,000 հոգիի համար մէկ դեղարան միայն պիտի պահուի, իսկ մնացեալները պիտի փակուին։

Նկատելով որ Պոլսոյ բնակչութեան թիւը 700,000 է, 70 դեղարան միայն պիտի պահուի եւ մնացեալները պիտի փակուին։ Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան սակայն թէ ներկայիս Պոլսոյ մէջ կան 300 դեղարաններ։

Առողջապահական գործավարութիւնը տարի մը միջոց տուած էր նոր օրէնքին գործադրութեան համար, այդ պայմանաժամը լրացած ըլլալով, այժմ պիտի գործադրուի։ Դեղագործներու Միութիւնը նիստ գումարելով խորհրդակցութիւններ կատարած է կացութեան մասին։ Կարգ մը դեղագործներ կը խորհին միանալ եւ միասին գործել։ Այլ եւս թոյլ չպիտի տրուի, որ Մըսըր Չարշըի խանութպանները բժշկական դեղեր ծախեն։

Մօտ ատենէն Պոլսոյ Առողջապահական Տնօրէնութեան պաշտօնատան մէջ մասնաւոր Յանձնաժողով մը նիստ պիտի գումարէ, դեղարաններու տեղն ու թիւը որոշելու համար։ Շատ մը դեղագործներ հիմակուընէ սկսած են հաշուեյարդարի ենթարկել իրենց գործերը։ Առողջապահական գործավարութիւնը այսպէսով կը յուսայ գոհացնել Անատօլուի դեղագործի պակասը։ Այսուհետեւ նոր դեղարաններ չպիտի բացուին, եւ դեղագործական վարժարանը աւարտողները իբր պաշտօնեայ կամ ընկեր պիտի աշխատին դեղարաններուն մէջ։ Իսկ անոնք որ պիտի ուզեն առանձին դեղարան բանալ, ստիպուած են Անատօլու մեկնիլ։

Մակեդոնացիները կը գործեն

Նէվկէլիէն (Սերպիա) կը հեռագրեն թէ յիշեալ քաղաքի մէկ փողոցին մէջ մահափորձ կատարուած է վաճառականի մը վրայ, որ վերջերս մերժած էր աջակցիլ Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան։ Կ՚ենթադրուի որ մահափորձը կատարուած է մակեդոնացի հայդուկի մը կողմէ։ Վաճառականը ծանրապէս վիրաւորուած է։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ.— Զեկուցում Շրջ. կոմիտէի եւ ընտրութիւն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի այս տարուան պարահանդէսը վաղը Շաբաթ երեկոյ, տեղւոյն Tête Noireի (24 Quai Beaubourg) մեծ սրահներուն մէջ։ Երգ, դաշնակ, ներկայացում, Թառիստ Աբգարի եւ Վըրացի կինտօի ընկերակցութեամբ կովկասեան պարեր, ճազ-պանտ եւ եւրոպական պարեր։ Մուտք 5 Ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 10.30ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը,

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 131 Fbg du Temple։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի Հրայր խումբի ընկերները ժողովը կը հրաւիրուին այս կիր. ժամը 2.30ին, Rue des Beauves, Hôtel Beauséjourի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լուառի Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ Սէն-Շամոնի ընկերները ընդհ. ժողովի այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 2ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է իրենց անդամատոմսերով։ Կը հրաւիրուին ստիպողաբար Սէնթ-Էթիէնի ներկայացուցիչները։ Օրակարգ. — Զեկուցում Շրջ. կոմիտէի եւ ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր», ենթ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին (Քան Ստոյի Նախկին գաղթակայանի քովի սրճարանը)։ Բոլոր ընկերներու եւ մանաւանդ Սէնթ-Անթուանի ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անպայման անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 5 Դեկտ. Երկուշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, 138 Rue Etienne Doletի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները հին թէ նոր։

Հ. Մ. Ը. Մ. Շավիլ-Վիրօֆլէյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Pointe de Chavilleի սրճարանի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, իր նախաձեռնած ձմեռնային դասախօսութեանց առթիւ նուիրուած նոր սերունդի դաստիարակութեան։ Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին.

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գէորգ Յակոբ Սեւեան, այժմ 20 տարեկան, 1922ին Ուրֆայէն Մեծաւոր Աբեւելքի նպաստամատոյց Ճէպէլ-Պէյրութի որբանոց փոխադրուած է, անկէ ալ Ֆրանսա. Գրել՝ իր եղբօր՝ Ներսէս Յակոբ Սեւեանի, Հայոց եկեղեցին, Պաղտատ, Իրաք։

— Երբեմն Տէսին (Ֆրանսա), բնակող եւ ներկայիս բնակավայրը անծանօթ Յունագփիլիա (Մակառնուանեան Գրիգորեան)ի ողջ կամ մեռած ըլլալը եւ կամ ուր գտնուիլը գիտցողներէն կը խնդրուի իմաց տալ կաթողիկոսական Պատուիրակութեան 80, Avenue Péreire, Asnières (Seine).

— Կարապետ Պետրոսեան (Խարբերդի Զոր գիւղէն) կը փնտռէ իր հօրեղբօր զաւակները Պետրոս եւ Փարիզ որոնք 1923ին Յունաստանի Հայոց որբանոցն էին։ Իմացնել՝ Կարապետ Պետրոսեանի, 40 Բիւ Տօմինիքէն, Մարսէյլ։

— Կարեւոր գործի մը համար կը փնտռուի Տիկ. Ոստանիկեան որ վերջերս Ռումանիա իր եղբօրը մօտ գացած ըլլալը իմացուած է։ Իմացնել՝ E. Berberianի, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e).

— Կը փնտռուի Օրտուցի Գէորգ Անմահեան, 21 տարեկան, որ մինչեւ 1924ի վերջերս կը գտնուէր Աթէնքի Զափիոն որբանոցը, եւ այժմ կը կարծուի թէ Ֆրանսա եկած է. իմացնել՝ իր եղբօրը՝ Mardiros Anmahianի Collegio Armeno Mechitarista, Viale Umbria No. 62, Milano, (Italia).

— Իզմիրցի Տիկին Մաքրուհի Ավանօզեան կը փնտռէ իր որդիներէն Ստեփանը որ Իզմիրի դէպքին Հալքա Բունարէն գերի բռնուած էր, իր միւս եղբայրներն էին Կարապետ եւ Ալէքսան, Ստեփանը կ՚աշխատէր Ֆրանկաց թաղը վաճառատան մը մէջ։ Ստեփանին ո՞ւր գտնուիլը իմացնողները իրր նուէր պիտի ստանան 500 ֆրանք։ Հասցէ.— J. Avanozian, 24 Bld. Hagues, St. Bernabé.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Գարամուսալի Մէրտէկէօզ գիւղէն Գրիգոր Պարսիզպանեան որուն Թուրքէշ ըլլալը իմացուած է։ Իմացնել՝ հօրեղբօր աղջկան Այանի Պանոէզեանի, 75 Bld. Madeleine Nice, France.

Կը խնդրուի ռումանահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant : H TEURNIER

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

20 ՖՐ.Է ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՊՍՊՐՈՂԻՆ 5 ՖՐ.ՆՈՑ
ԵՒ 30 ՖՐ.Է ՎԵՐ՝ 10 ՖՐ.ՆՈՑ ԳԻՐՔ ՄԸ ՆՈՒԷՐ

Աղքատին պատիւը 20, Թափառաշրջիկներ 15, Աղջկան մը ..., Արփենի ձորը 4, Զարշըլը Արթին 5, Ուշ լինի 3, Արշին մալ ալան ..., ղաճան 6, 8, 10, 12.50, Երգարան 5, 6, 7.50, 10, 25, Աբու Լալա ... 20, Անոյշ 5, Դուրեանի քերթուածները 5, Տաղք եւ նամականի ..., Ղարիպ 5, Ասպակապետ 30, Թիապարտը 30, Հօճա Նասրէտտին ..., ԶԱՐԼՍԹՕՆ 1.50, Լուսթիւնը 7.50, Մուրացկաններ 7.50, Շ... Փր. Ուղեցոյց 6, Ինքնուսուցիչ զրուցատրութիւն 10, ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ..., ԶՕՀՐԱՊի, ՕՏԵԱՆի ամբողջ գործերը, Լուսանկարչութիւն ..., ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑի Հայ երգեր (2 տետր.) 30, Հոգիի ձայներ 15, ... ներ 15, Հայ գեղջուկ երգեր 15, բոլորը նօթաներով, Հոմերի ... օրօրը (2 երգեր ձայնագր.) 1, Ձայնագրեալ երգեր. Ս. Պատարագ ..., դաւանանքի 50, ինչպէս նաեւ ղաւեշտներ, թատերական գործեր, նոր ... բառարաններ, բժշկական գիրքեր, բոլորը ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիներով։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ։ Դիմել նամակով՝ VAHRAM SÉVOUNI Quihou, St. Mandé (Seine).

ԱՄԷՆՈՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Պարտք կը զգանք ձեզ յայտարարելու որ, քաղաքացիական Ամուսնութեան եւ հպատակութեան վերաբերեալ օրէնքներու փոփոխման պատճառաւ, դժուարութիւններու չհանդիպելու համար, դիմեցէք երդուեալ թարգմանի գրասենեակը, 76 Rue Bernard du Bois, Marseille.

1. Ամուսնութեան թուղթի բոլոր գործողութիւնները, արագ և խղճմտօրէն։
2. Անուններու փոփոխութիւնը դատարանի միջոցաւ եւ արագ։
3. Հպատակութեան, ժառանգի եւ դատական գործեր։
4. Ծննդեան թուղթերու եւ գիրհականներու թարգմանութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Դեկտեմբեր 1927

ՏՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Belga
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Ֆլորին	(Florin)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ ԿԱՆ

կազ, ջուր եւ ելեկտրականութիւն միասին։ Գիները մատչելի։ Դիմել՝ 36 Rue Damesme, Paris հացագործին եւ հարցնել Նշանեան։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շ. 40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927
3 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 509 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ "ՆԱՄՈՒՍ"Ի...

Այս տողերը գրուած են Դեկտեմբեր 2ի տօնակատարութենէն առաջ, որ տեղի պիտի ունենար երէկ իրիկուն։

Բայց ոչինչ։ Քանի մը տարիէ ի վեր սովորութիւն եղած է Փարիզի հաւաքել Սալ Վակրամի մէջ, Հայաստանի անկախութեան տապալումը տօնելու համար։ Առջի տարին, Հօկի պաշտօնական պատուիրակութիւնը ունէին իբրեւ հրապուրիչ խայծ։ Յետոյ ցուցադրեցին Հայաստանի շարժանկարը։

Իսկ այս տարի, երբ առագաստները բաւական իջած են, և խոշոր դէմքերն ալ հրապարակէն քաշուած, հնարեր են ուրիշ միջոց մը, — Շիրվանզադէի «Նամուս»ին ներկայացումը՝ շարժանկարով։

Սրտանց կը շնորհաւորենք այս հանճարեղ գիւտը։

«Նամուս»ը՝ շարժանկարով, Նոյեմբեր 29ի կամ Դեկտեմբեր 2ի առթիւ, եւ մասնակցութեամբ շողշողուն անուններու, որոնք զանազան հանրային օրկաններ կը ներկայացնեն, — Բարեգործական, Կարմիր Խաչ, Տիկնանց Միութիւն։

Բոլորն ալ «Նամուս»ի տէր մարդիկ, որոնք, սակայն, Ռուսթամի մը չափ ալ պատասխանատու չեն։

Որովհետեւ, Շիրվանզադէի հերոսը «խալ»ի մը պատմութիւնը միայն գիտէ։ Սովորական արկած մը։ Մինչդեռ անոնք որ կը մասնակցին Դեկտ. 2ի տօնին եւ յարգանքի արտայայտութիւններ կը թոթովեն, գիտեն շատ աւելի բաներ։

— Ամբողջ ժողովուրդի մը ջախջախման եւ ստրկացման պատմութիւնը։

Հազար խաղեր եւ խաբէութիւններ՝ այդ ժողովուրդին եւ եղափոխութեա՛ն անունով։

Հազար փորձանք՝ այդ ժողովուրդի գլխուն։

Հազար բանտարկեալ՝ ճիշդ այն պահուն որ կը տօնեն ու կը ցնծան...

Մարդկային երեւակայութիւնը կը սարսի, տեսնելով բեմին վրայ Տիկին Եսայեան մը, որ Կիլիկիոյ սպանդը նկարագրեց եւ «ավանտուրիստ» կամ «մաւզերիստ» Մուրատներու քաջագործութիւնները գրի առաւ։

Կամ գրոց - բրոց Զօպանեան մը, — Պատուոյ Լեգէոնակա՛ն — որ ամբողջ հայ ժողովուրդի հոգին Լուսաւորչի կանթեղին կապած է, եւ սակայն ձեւե՛ր կը գտնէ այդ կանթեղը մարողները փառաբանելու։

Կամ Բարեգործականի ընդհ. տնօրէն մը, որ գիտէ թէ այդ հաստատութիւնը ժողովուրդին օգնելու համար հիմնուած է, ոչ թէ անարժան իշխանաւորներու արեւշատութեան համար մաղթանքներ հիւսելու կամ քաղաքականութիւն վարելու։

Կը մասնակցին ու կը խօսի՛ն այս մարդիկը, «Նամուս»ի շարժանկարին ալ օգնութեան կանչելով, բայց առանց մէկ վայրկեան մտածելու իրենց «Նամուս»ի մասին...

Առանց մէկ վայրկեան անդրադառնալու՝ թէ Շիրակի յետին գիւղացին ալ պիտի թքնէ իրենց երեսը։

Այդ «աննամուս» կերպարանքները կը մոռնան թէ՝ ճիշտ այս միջոցին արիւն - արցունք կուլայ Հայաստանի ժողովուրդը, որուն իսկ անոնց շնորհիւ որոնց փառքը երգել՝ հայրենասիրութիւն կը սեպեն։

Թուրքիոյ հալածանքներուն ատեն, Եւրոպայի մէջ բարեխիղճ մարդեր կը գտնուէին որոնք բողոքի ժողովներ կը գումարէին, կամ կոչեր կը ստորագրէին։

Ահաւասիկ հայ մտաւորականներ, որոնք, ոչ միայն չեն հետաքրքրուիր հազար բանտարկեալներու, աքսորականներու եւ փախստականներու տառապանքով, ամբողջ ժողովուրդի մը անզօր խայչելութեամբ, այլ եւ պատի՛ւ կը համարեն սաղմոս երգել, այդ բարբարոսութեանց հեղինակներուն կարմիր արեւուն։

Եւ ահաւասիկ «Տիկնայք փափկասունք», որոնց ներկուած շրթունքներուն վրայ ծիծաղ մը կը թառի, երբ կը պատմես թէ այնտեղ, Հայաստանի մէջ, անհամար մայրեր կու լան, քոյրեր կը ծիւրին, երախաներ կը ճչան, շնորհիւ... Դեկտեմբեր 2ի հերոսներուն գազանութեանց։

Սուլթաններու գահակալութեան տարեդարձին ատեն, օրւան պատրիարքները, ամիրաները կամ էֆէնտիները, արեւշատութեան մաղթանքներ հիւսելով հանդերձ, կը համարձակէին «բաղձանքներ» կամ «աղերս»ներ մատուցանել «յոտս կայսերական գահոյից» եւ «բանտարկելոց ազատութիւն» եւ զանազան շնորհներ խնդրել։

Դեկտեմբեր 2ի հարսնեւորները այդ շնորհն ալ չունին, երբ հազար հոգի կը հեծեն Հայաստան աշխարհի զնդաններուն մէջ, հայազգի դահիճներու մտրակին տակ։

Կը սարսափին անոնք, աւելի քան գեղջուկ տէրտէր մը՝ դաժան վալիին առջեւ։

Կը վախնա՛ն որ արատ կուգայ իրենց հաւատարմական զգացումներուն։

Աչքերն ու ականջները կը փակեն հալածանքին, բռնութեան, տառապանքին առջեւ։

Կը հեգնեն զուժկան լուրերը։ Կը հայհոյեն լրատուներուն։

Ոչ իսկ բարեկամական գիտողութիւն մը։

Այլ միշտ պատրաստ՝ գոչելու. «Փատիշահըմ չօք եաշա՛»։

Հոգ չէ թէ իրենց «Նամուս»ն ալ վրայ տան...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ դեսպաններու փոխանակութեան առթիւ, Հայրենիք դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (22 Նոյ.).

— «Դեսպաններու փոխանակումը Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ, ինչպէս յայտնի է, ժամանակաւոր եւ անհաստատ բնոյթ ունի, որովհետեւ տակաւին վաւերացուած չէ տեւական դաշնագիր մը երկու պետութեանց միջեւ։ Եւ եթէ ամերիկեան Ծերակոյտը առաջիկայ նստաշրջանին եւս երկու երրորդի մեծամասնութիւն մը չկարենայ գոյացնել եւ վերջնականապէս յետ մղէ Լօզանի դաշնագիրը, այն ատեն խիստ փափուկ կացութիւն մը պիտի ստեղծուի Էնկիւրիի եւ Ուաշինկթընի կառավարութեանց համար, որոնք, առանց բաւականաչափ հիմնի ունենալու իրենց բրած քայլի օրինականութեան մասին, ժամանակէն առաջ վաղեցին՝ կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնելով իրենց երկիրները եւ այդպիսով հարթել ձգտելով եղած դժուարութիւնները։

«Մինչեւ Մուխթար պէյ Ուաշինկթըն հասնի (հասած է արդէն, Յառ.), ամերիկեան Ծերակոյտն ալ նկսած պիտի ըլլայ իր ձմեռուան նստաշրջանը, ուր ամենայն հաւանականութեամբ վերջնականապէս պիտի որոշուի Լօզանի դաշնագրի բախտը։

«Ապահովաբար պատահական չէ այդ զուգադիպութիւնը։ Թրքական դեսպանը հարկաւ չիգար Ամերիկա անտարբեր ու կրաւորական դիրք մը դիտելու համար այս երկրին մէջ Լօզանի դաշնագրին շուրջ մղուած պայքարը։ Բնական է սպասել, որ Մուխթար պէյ իր տրամադրութեան տակ գտնուած բոլոր միջոցները ի գործ պիտի դնէ, աւելի եւս ուժ տալու համար Լօզանի դաշնագրի պաշտպաններուն անոնց ձեռքը դնելով նոր զէնքեր, եւ զանոնք կաշառելով նորանոր խոստումներով։

«Այս պարագանկատի պէտք է առնեն բոլոր անոնք, որոնք դէմ են Լօզանի դաշնագրին։ Մասնաւորապէս ամերիկահայ մեր հայրենակիցները, որոնք չեն ուզեր այդ չարաշուք դաշնագիրը վաւերացուած տեսնել, այսուհետեւ կրկնապատկուած եռանդով պէտք է կենան Լօզանի դաշնագրին ընդդիմադիր կոմիտէի կողքին, տրամադրելով անոր բաւականաչափ նիւթական միջոցներ, պայքարը շարունակելու համար։»

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Լիբանանի Քաղաքական ժողովը որոշած էր Պէյրութի երեք հեռաւոր թաղերուն - Մուսէյթպէ, Րասպէյրութ եւ Թապարիս - մէջ հիմնել վարժարաններ, անուսում մնալու դատապարտուած բազմաթիւ փոքրիկներ, փրկելու համար այդ դժբախտութենէն։

Արդէն Մուսէյթպէ թաղին մէջ 50 աշակերտներ արձանագրուած են եւ ուսուցչուհի մըն ալ վարձուած։ Նշանակուած յանձնախումբը կը շարունակէ հանգանակութիւնը։ Ցարդ 70 ոսկիի մօտ գումար մը հայթայթուած է եւ յոյս կայ որ դեռ 100ի բարձրանայ։

Առ այժմ վարձուած է ընդարձակ սենեակ մը որ պիտի կրնայ 50 աշակերտներու բաւել։ Յանձնախումբը իսկոյն պիտի ձեռնարկէ նոր տաղաւարի մը շինութեան։

Միւս թաղերու համար Քաղ. ժողովը որոշած է յառաջիկայ տարի իրականացնել իր ծրագիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յունաստանի ծանուցագիրը Թուրքիոյ

Գուլէլի Պուրկազի Թուրքեւհելլէն ծանօթ միջադէպը դեռ չէ փակուած։

Աթէնքէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ հելլէն կառավարութիւնը ուժգին բողոք մը ուղղած է Էնկիւրիի կառավարութեան՝ Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ Յունաստանի դէմ գործածուած խիստ խօսքերուն համար։ Ծանուցագիրը կ՚ըսէ թէ այս կարգի խօսքեր չեն պատշաճիր Յունաստանի ներկայիս բռնած ուղղամիտ քաղաքականութեան, ուստի եւ շատ գէշ տպաւորութիւն առաջ բերած են Յունաստանի մէջ։

Պոլշեւիկեան համագումարը բացուած

Պոլշեւիկեան 15րդ համագումարը, որուն անհամբեր կը սպասէին ընդդիմադիրները, առջի օր բացուեցաւ Մոսկուայի մէջ։ Ներկայ էին 1500 պատգամաւորներ, եկած Խորհրդային Միութեան զանազան կողմերէն։ Առաջին նիստը յատկացուեցաւ ընդդիմադիր խմբակի պետ Տրոցկիի և Զինովիեւի խնդրին։

Այս համագումարը պատմական թուական մը կը կազմէ համայնավարութեան համար, քանի որ պիտի ճշդէ կուսակցութեան վերջնական դիրքը հանդէպ ընդդիմադիրներուն։

Վերջին համագումարը տեղի ունեցած էր 1925ի Դեկտեմբերին, երբ Ստալին տարած էր յաղթանակը Զինովիեւի եւ Կամէնէֆի վրայ։ Անկէ ի վեր Ստալին՝ յենած Կէփէուի վրայ, իր դիրքը ամրապնդեց եւ ի վերջոյ ջախջախեց ընդդիմադիրները։

Ընդդիմադիրներու «Կարմիր Խաչ»ը

«Թայմզ» կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները, որոնք կնքած էին անձնապահ Եոֆֆէի գոյքերը, գտան խիստ կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ Եոֆֆէ եւս ընդդիմադիր վարիչներէն էր եւ տնօրէններէն մէկը «Կարմիր Խաչ» անուն գաղտնի կազմակերպութեան մը։ Այս վերջինին նպատակն էր օգնել այն ընդդիմադիրներուն, որոնք կը հալածուէին Ստալինի կուսակցութեան կողմէ։

Գտնուեցաւ յիշեալ կազմակերպութեան ծրագիրը, որուն համաձայն օգնութիւններ կ՚ըլլան ոչ միայն ընդդիմադիրներու համայնավար անդամներուն, այլ նաեւ այն ոչ-համայնավար «համակիր»ներուն, որոնք կը բանտարկուէին Ստալինի հրամաններով։ «Կարմիր Խաչ»ը օգնութեան մասնաւոր հիմնադրամ մը ունէր. կեդրոնը Մոսկուա կը գտնուէր եւ մեծ քաղաքներու մէջ մասնաճիւղեր ունէր։

Անգլիա եւ Միջագետքեան դաշնագիր կը կնքեն

Ֆէյսալ թագաւորը տակաւին Լոնտոն կը մնայ եւ կը շարունակէ իր տեսակցութիւնները պետական շրջանակներու հետ։ Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են եւ թէ վէճի առարկայ բոլոր կէտերուն մասին կարելի եղած է համաձայնութիւն մը գոյացնել։

Միջագետքի վարչապետ Ճաֆէր փաշա, որ կիրակի օր Լոնտոնէն մեկնած էր Պաղտատ վերադառնալու համար, ստիպողաբար ետ Անգլիա կանչուեցաւ։ Կ՚ըսուի թէ յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին նոր դաշնագիր մը պիտի կնքուի Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ եւ թէ վարչապետին Լոնտոն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ դաշնագիրը ստորագրելու համար։

Քրուփի գործարանները կը տեղափոխուին

Պերլինէն կը հեռագրեն.— Քանի մը տարիէ ի վեր ծրագիրներ կը կազմուէին ջնջելու համար Վէսթֆալիոյ ծանր ճարտարարուեստի փոխադրութեան ահագին ծախքերը, Ռուրի շրջանէն դէպի Հռենոսի եզերքները՝ Տիւսէլտորֆէն մինչեւ Համպորն տեղափոխելով կարելի եղածին չափ շատ թիւով երկաթի եւ պողպատի գործարաններ։ Այդ շրջանին մէջ գետի միջոցաւ փոխադրութիւնը աւելի աժան է եւ աւելի դիւրին։

Այս խնդիրը դարձեալ օրակարգի վրայ դրուած է։ Երկու մեծ հաստատութիւններ՝ Քրուփն ու Ֆէնիքսը՝ իրենց գործարաններն ու ձուլարանները Էսսէնէն կը փոխադրեն աւելի յարմար վայրեր։ Քրուփ կը ծրագրէ իր գործարանները փոխադրել Ռայնհաուզէն՝ Հռենոսի վրայ, արդէն Էսսէնի մեծ գործարանները կը տեղափոխուին դէպի հիւսիս՝ Ռայն Հէրնէ Քանալ։

Ապագային գլխաւոր գործարանը պիտի կառուցուի Էսսէն - Պորպէքի մէջ, որ արդէն Քրուփի սեփականութեանց մաս կը կազմէ։

Արեւելեան Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Մոսկուայէն անթել հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Երեքշաբթի օր Քապուլի մէջ Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ ապահովութեան դաշինք մը կնքուեցաւ։ «Ասիկա վերջին օղակն է այն շղթային, որ կը միացնէ Խորհրդային Ռուսիան, Թուրքիան, Պարսկաստանը եւ Աֆղանիստանը։ Աֆղանիստան Հնդկաստանի սահմանակից է, որով այս միութիւնը կը տկարացնէ Անգլիոյ դիրքը այդ շրջանին մէջ»։

Հայ միջնորդի մը գլխուն եկած փորձանքը

Գոհարէնդէնի հայ միջնորդ մը՝ Պ. Օննիկ Փիլիպպոսեան, որ կը բնակի Լա Պազ, առջի օր Սէն-Մէրի Թաղի ոստիկանատունը եր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱԽՈՂԱԾ

Առջի օր գրած էինք թէ չորս օրուան համար խաղաղութիւն հաստատուած է Եգիպտոսի մէջ, չէզոք հայրենակիցներու միջամտութեամբ։

Եգիպտոսի վերջին թղթաբերէն կ՚իմանանք թէ այս ձեռնարկն ալ ձախողած է։ Այս առթիւ Աղեքսանդրիայէն կը գրեն Յուսաբերի (25 Նոյ.).

— Համերաշխական ձեռնարկը, որ խումբ մը չէզոքներու կողմէ սկսուած էր եւ որուն ընդառաջ գացած էր Հ. Յ. Դ. Տեղական Մարմինը, արդէն իսկ վիժեցաւ։

Չէզոքները Դաշնակցական պատուիրակներուն ներկայացուցած են հետեւեալ առաջարկները, Նոյ. 22ին, պահանջելով անոնց պատասխանը հետեւեալ օրը, Չորեքշաբթի.—

1.— Թեմական ժողովի վիճակաւ ո՛չ դադարեալ անդամները ի սէր գաղութին մէջ խաղաղութիւն հաստատելու՝ ինքնաբերաբար եւ ամբողջովին կը հրաժարին։

2.— Վեց նոր անդամներ, առաջարկուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ կ՚աւելցուին Առժամեայ Յանձնախումբին վրայ, պայմանաւ որ չէզոք ազգայիններ ըլլան։

3.— Ընտրողական ժողովը կը բաղկանայ երեք բոլորովին չէզոք ազգայիններէ, երկու դաշնակցականներէ, երկու ռամկավարներէ եւ երկու հնչակեաններէ։

Դաշնակցական պատուիրակները գրաւորապէս ներկայացուցած են իրենց պատասխանը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

«Քննութեան առնելով Չէզոք ազգայիններու բերած առաջարկը, հարկ կը համարենք յայտարարել հետեւեալը.

1.— Չէզոք ազգայիններու բերած առաջարկը իբր ելակէտ ունի ոչ թէ Օրէնքն ու Սահմանադրութիւնը, այլ այսօրուան ստեղծուած փաստական կացութիւնը։

2.— Հոկտ. 29ի աքթը, որով խումբ մը ազգայիններ բռնի կերպով տիրացած են Առաջնորդարանին, իրենց այս աքթը վաւերացնել տալով Թորգոմ Սրբազան Գուշակեանի կողմէ, վտանգաւոր նախընթաց կը ստեղծէ գաղութիս կեանքին մէջ՝ իրաւունք տալով իւրաքանչիւր խումբ մը քաղաքացիներու պատեհ վայրկեանին յարձակելու Առաջնորդարանին վրայ եւ բռնութեամբ տիրանալու անոր։

3.— Այս վտանգաւոր նախընթացներու առաջն առնելու համար, մենք պատրաստ ենք մեծամեծ զիջումներու — ըլլայ թեմականի, ըլլայ Քաղաքական Աթոռներու թիւին նկատմամբ — պայմանով սակայն, որ ամէն խաղաղարար առաջարկ հիմ ունենայ Օրէնքն ու Սահմանադրութիւնը։»

Պլօքը իր կողմէ գրաւոր յայտարարութիւն մը տուած է, յայտնելով որ չէզոքներու առաջարկներէն 1 եւ 3րդ կէտերը ընդունելի են իրենց համար, իսկ 2րդ կէտը՝ ոչ։

2րդ կէտի մասին Պլօքը առաջարկած է որ Առժամեայ Յանձնախումբին վրայ աւելցուին ոչ թէ 6 հոգի (ինչպէս չէզոքները առաջարկած են), այլ 2 հոգի, ոչ - Դաշնակցականներ, Պ. Պ. Բարսեղ Օհանեան եւ Յ. Ազատբեան։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

Վերջին օրերս Փարիզի մէջ կնքուած ֆրանքօ-սերպական զինակցութիւնը եւ Թիրանայի երկրորդ իտալօ-ալպանական դաշնագիրը դարձեալ օրակարգի վրայ դրին իտալական խնդիրը: Մաթէնի խմբագիրներէն Ժիւլ Սաուէրվայն Հռոմ այցելած ըլլալով, կը հրատարակէ իր տպաւորութիւնները Իտալիոյ քաղաքական ձգտումներուն մասին: Կը քաղենք գլխաւոր կէտերը.—

Որո՞նք են Իտալիոյ քաղաք. նպատակները: Կան պզտիկներն ու մեծերը, յստակներն ու մութերը, խոստովանուածներն ու չխոստովանուածները: Իտալացի հին պետական մարդ մը, որ տակաւին այսօր ալ խիստ բարձր դիրք մը կը գրաւէ եւ որ իր երկրին քաղաքականութիւնը վարած է, վերջերս կ'ըսէր.

— Էապէս երեք բան կ'ուզենք մենք. 1.—Մասնակցութիւն Թանժէրի վարչութեան մէջ. 2.—Թունուզի իտալացիներուն ներկայ դրութեան ամրապնդումը. 3.—Սահմանագլուխի ճշդումը Թունուզի հարաւակողմը, այն ձեւով որ մենք ալ կարենանք ծաւալիլ դէպի Աֆրիկէի կեդրոնը:

Չեմ ըսեր թէ այս պահանջները զանցառելի են. մասնաւորապէս երրորդը կը յայտնաբերէ գաղթային ծաւալումի ցանկութիւններ, զորս կ'արժէ մօտէն քննել: Սակայն եթէ իրապէս միայն այս ըլլար Ֆրանսան եւ Իտալիան բաժնողը, ինչպէս կարելի էր ըմբռնել պատճառները այն անելութեան, որ այնքան բացայայտօրէն կ'արտայայտուի ֆրանսական քաղաքականութեան դէմ: Ուրիշ խնդիր կայ.- Ադրիականի հարցը:

Երբ Ֆրանսա երեք շաբաթ առաջ Եուկօսլաւիոյ հետ ստորագրեց 18 ամիս առաջ ծրագրուած դաշնագիրը, անկեղծօրէն կը հաւատամ որ Իտալացիներու մեծամասնութիւնը խիստ մեծ յուզումի ենթարկուեցաւ: Չէ՞ որ ֆաշիստ Ֆոյլօ տ'Օրտինի *թերթը Եուկօսլաւիան կոչեց յաւելեալ Աւստրիա-Հունգարիա, խմբաւորումը տասը ցեղերու, որոնք Իտալիան ատելու համար միայն կը միանան իրարու հետ: Չէ՞ որ Եուկօսլաւիոյ ամէնէն գործունեայ եւ յառաջադէմ մասը, ա՛յն որ Իտալիոյ սահմանակից է, բնակուած է Խրուաթներէ, որոնք Իտալացիներու ժառանգական թշնամիներն են եւ ահարկու զինուորներ, որոնք մինչեւ Մեծ Պատերազմի վերջին օրը եւ նախորդ պատերազմներու ընթացքին բուռն կերպով կռուած են Իտալիոյ դէմ:*

Աւելի զատ, Եուկօսլաւիա դեռ չէ վաւերացուցած եւ վաւերացնելու միտք ալ չունի այն դաշնագիրը, զոր 1926ին Մուսոլինի ինք իր ձեռքով խմբագրեց Նէթթունոյի դղեակին մէջ: Ահա՛ սեւ ծրագիրներ սնուցանող այս կասկածելի ժողովուրդին հետ է որ Ֆրանսա կը զինակցի՝ անոր հայթայթելէ վերջ զէնքեր ու ռազմանիւթեր, որոնք դիտումնաւոր կերպով ցամաք հանուեցան Սուսա, այսինքն Ֆիումէի դռներուն առջեւ:

Շատ մը Իտալացիներու կարծիքով, Ֆրանսա Եուկօսլաւիոյ հետ կը զինակցի պարզապէս իտալական ծաւալապաշտութեան առջեւ փակելու համար Եւրոպայի այն միակ երկիրը, ուր տակաւին կրնայ գերակշռութիւն ձեռքբերել.—Պալքանեան Թերակղզին:

Քանի որ ըստ ֆաշիստական թէզին, Եուկօսլաւիա տեսակ մը վերակենդանացած Աւստրիա-Հունգարիա է, չէ՞ որ անիկա աւելի ահարկու կը դառնայ շնորհիւ Ֆրանսայի աջակցութեան: Դիտեցէ՛ք քարտէսը. Օթրանթոյի ջրանցքը, որ Ադրիականի ելքին վրայ կը գտնուի, 60 քիլոմեթր երկայնք ունի: Եթէ, ինչպէս կ'ենթադրեն Իտալացիները, Եուկօսլաւիա իր դաշնակցին շնորհիւ խիստ փառասէր արկածախնդրութիւններու փորձուի, եթէ Եուկօսլաւիա տէր դառնայ Ալպանիոյ, Իտալիոյ առեւտրական ու պատերազմական նաւատորմը կրնայ ամէն վայրկեան փակուիլ Ադրիականի մէջ:

Արտաքին նախարարութեան մէջ ինծի ըսին.

— Ադրիականն ու Ալպանիան մեր պաշտպանողական թումբերն են: Անոնց տիրապետութիւնը մեզի համար կենսական ապահովութեան խնդիր մըն է: Համաշխարհային պատերազմի սկիզբէն ի վեր, նոյն իսկ Աւստրիոյ դէմ պայքարելէ առաջ, չէ՞ որ մեր կառավարութիւնը գրաւել տուաւ Վալոնան: Մտնելով այս պատերազմին մէջ, որ մեզի արժեց աւելի քան 600,000 մարդ, մեր էական նպատակն էր Ադրիականէն քշել Աւստրիա-Հունգարիան, եւ ահա այժմ Եուկօսլաւիա Ադրիականի մէջ կը սպառնայ մեզի՝ մեր աջակցութեամբ: Մեզի համար Ալպանիան այն է, ինչ որ է Պելճիքան Անգլիոյ եւ Հռենոսը՝ ձեզի համար: Անիկա շրջան մըն է, զոր պէտք է մեր հզօրութեան ենթարկենք, այլապէս կը դադրինք մեծ պետութիւն մը ըլլալէ:

Պէտք է քաջութիւն ունենալ նախ խոստովանելու թէ Եուկօսլաւները բուռն եւ ձախաւեր ցոյցերով վառ կը պահեն Իտալիոյ գրգռութիւնը, եւ յետոյ Իտալիոյ աշխարհագրական դիրքը ունեցող մեծ պետութիւն մը բացարձակապէս իրաւունք ունի թեւարկութեան ենթարկելու Ալպանիան:

Ոչ միայն 1921ի Դեսպանաժողովը, այլեւ նոյնինքն ֆրանս. կառավարութիւնը դիւանագիտական խօսակցութեանց ընթացքին ճանչցած են Իտալիոյ մասնաւոր շահագրգռութիւնը այդ շրջանին մէջ, միայն լրագրական վէճերը արգելք կ'ըլլան որ հաշտարար քաղաքականութիւն մը իր պտուղները տայ:

Երէկ Մուսոլինիի թերթին՝ Փոփոլո տ'Իթալիայի *մէջ կարդացի յօդուած մը, որուն հեղինակը թուելէ վերջ պատերազմէն ի վեր Իտալիոյ կրած բոլոր յուսախաբութիւնները, կ'եզրակացնէր այսպէս.*

«Մենք չզինակցեցանք անոնց հետ որ Ֆրանսայի ժառանգական թշնամիներն են. զէնք չհայթայթեցինք անոնց որ բացէ ի բաց հակառակ են Ֆրանսայի, բարոյապէս չքաջալերեցինք զանոնք, ոչ ալ դաշնագիրի մը շօշափելի ապահովութիւնը տուինք անոնց, իրաւունքը բոլորովին մեր կողմն է: Այսօր փորձի շրջանը անցած է: Ամէն ոք իր պատասխանատուութիւնները պիտի ստանձնէ:»

Ամփոփենք. Իտալիոյ դառնութիւնը աննախընթաց աստիճանի մը հասած է, իր քէնը 1919ի Հաշտութեան ժողովին օտար թէ իտալացի պատուիրակներուն դէմ, իր ցաւը՝ որ յարմար ատենին գաղթային առաւելութիւններ չէ պահանջած, իր յուսախաբութիւնները Փոքր-Ասիոյ եւ Հապէշիստանի մասին, իր դիւանագիտական քանի՛ քանի արկածալի փորձերուն ձախողութիւնը, վերջին ութ տարիներու բոլոր յուսախաբութիւնները՝ օրինաւոր կամ ոչ, իրենց գերագոյն աստիճանին հասան ա՛յն օրը, ուր բոլոր թերթերը նոյն կարգախօսէն դրդուած եկան ըսել իտալական ժողովուրդին թէ՝ Եուկօսլաւիա որ Ադրիականի մէջ Իտալիոյ կը սպառնայ, այսուհետեւ Ֆրանսայի զինակիցն է:

Դիկտատորը ատոր պատասխանեց Ալպանիոյ հետ կնքելով Թիրանայի դաշնագիրը, որ թէեւ պարզապէս կը նուիրագործէ գոյութիւն ունեցող իրական վիճակ մը, բայց որ կոչուած է Ալպանիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ սահմանային ամէն միջադէպի տալ խիստ վտանգաւոր համեմատութիւն: Իրերը անշուշտ նոյն ձեւով պիտի ընթանային ի՛նչ կառավարութիւն ալ որ գտնուէր Իտալիոյ մէջ, սակայն պէտք է հասկնալ թէ ինչո՛ւ ֆաշիզմի պատճառաւ այժմ զգացումները գրգռուած եւ իրենց գագաթնակէտին են հասած, իրականին մէջ միակ նպատակ ունենալով Ֆրանսան:

ՄԵՂՄԱՑՈՒՄ...

«Յառաջ»ի Նոյեմբեր 28ի խմբագրականը կը սկսի այսպէս.—

«Հայաստանէն հասած վերջին լուրերու համաձայն ձերբակալութեանց թափը մեղմացած է, համեմատելով առաջին օրերու հետ»:

Զարմացայ այդ տողերը կարդալով գերազանցօրէն քաղաքական թերթի մը խմբագրականին մէջ:

Անշուշտ պարկեշտ խմբագիրներու յատուկ է միայն անողոք խստութեամբ խարազանել գէշն ու անարդարը եւ վեր հանել ու գնահատել դրական երեւոյթները: Յաճախ առիթն ունեցած ենք «Յառաջ»ի պարկեշտ քաղաքականութեան ապացոյցները տեսնելու: Ի հարկէ քաղաքական լրագրութեան մէջ այնքան հազուագիւտ առաքինութեան մտահոգութեամբ է որ «Յառաջ» փութացած է յայտնել թէ, ձերբակալութիւնները առաջուան զանգուածային թափով չեն շարունակուիր:

Բայց մի՞թէ հազար խուզարկութիւններու, ձերբակալութիւններու, բանտարկութիւններու եւ աքսորներու վրայ երկրորդ ու երրորդ հազար բանտարկութիւններն ու աքսորներ չաւելցնելը եւ ժողովուրդը առժամապէս հանգիստ ձգելը քաղաք. հալածանքներու մեղմացո՞ւմ է: Երբ գիտենք մանաւանդ որ բանտարկեալները կը մնան արգելափակուած, իսկ աքսորեալները աքսորի ճամբուն վրայ, կամ հեռաւոր Հիւսիսի մէկ խուլ անկիւնը նետուած: Երբ գիտենք, մանաւանդ թէ, զինաթափութիւնը խստիւ կը շարունակուի, իսկ այդպիսի գործողութեան մը անհրաժեշտ մասերն են, խուզարկութիւնը, ծեծը, տուգանքը եւ բանտարկութիւնը:

Մեղմացում կ'ըլլար միայն այն ժամանակ, երբ Հայաստանի կառավարութիւնը այս զանգուածային անմիտ հալածանքներէն յետոյ, աւելորդ անգամ մը եւս համոզուէր թէ տխմարութիւն է դաւադրութիւն փնտռել Հայաստանի մէջ եւ Ներքին Ռուսաստանի խմորումները փոխադրել Հայաստան, ու պարզ հեռագրական կարգադրութեամբ մը ստոր կամակատարի հոգեբանութեամբ հազարաւոր ընտանիքներ ու օրինապահ քաղաքացիներ մոխիրի վրայ նստեցնել: Չէ՞ որ Հայաստան ունի իր առանձնայատուկ պայմանները եւ այդ իսկ պատճառով եւ միայն այդ պատճառով չի կրնար մտահոգութիւններ պատճառել: Կամ երբ ձերբակալութիւններէն անմիջապէս յետոյ պարզէր խնդիրը եւ նոյնպէս զանգուածօրէն ազատ արձակէր բոլորը, պահելով իր տրամադրութեան տակ իրապէս յանցաւորներ, եթէ կան, դադրեցնէր խստութիւններն ու հալածանքները, թոյլ տալով որ ամէն մարդ գոնէ խաղաղ ապրի իր տան անկիւնը, երբ զրկուած է ազատ քաղաքացիի իր իրաւունքներէն ու արժանապատուութենէն:

Եթէ ձերբակալութիւնները առաջուան թափով չեն շարունակուիր, պատճառը այն է որ այլեւս ձերբակալուելիք մարդ մնացած չէ: Եւ իրապէս, արդէն ձերբակալուած են հազար մարդ, որոնք անդամ չեն պոլշեւիկեան կուսակցութեան եւ տարբեր ձեւով կը հասկնան աշխարհի չարն ու բարին: Այդ կը նշանակէ Հայաստանը ամայացնել մտածող եւ կենսունակ տարրերէն եւ մէջտեղը ձգել միապաղաղ գորշ զանգուած մը, ըստ կամս կաղապարելու համար զայն:

Կան պոլշեւիկներ ու անոնց քաղաքականութիւնը լաւ ճանչցող մարդիկ, որոնք բարեշրջում կը յուսան ապագայի համար, երբ կը նկատեն թէ այժմ ամբողջ Հայաստանի մէջ չկան հազարաւոր ու հարիւր հազարաւոր գնդակահարութիւններ, որով պոլշեւիկները աշխարհ սասանեցուցին իրենց ռազմական համայնավարութեան շրջանին, կամ Հայաստանի մէջ այլեւս չկան կացնահարումներ եւ զանգուածային ջարդեր:

Բայց ով որ լաւ կը ճանչնայ պոլշեւիկեան վարչաձեւը, գիտէ թէ խորհրդային վարիչները հուրով ու սուրով սրբելէ յետոյ իրենց քաղաքական հակառակորդները, սպաննելէ յետոյ իրենց մականին տակ կքած բազմաթիւ ու բազմալեզու ժողովուրդներու ընտրանին, ստեղծեցին որձատ զանգուածներ: Արդ, եթէ տարիներու ընթացքին կը գտնուին մարդիկ, որոնք կ'ուզեն փոխանակ սողալու, ոտքի կանգնիլ քալելու համար, խստութիւններն ու հալածանքները կը վերսկսին, իսկ երբ գտնուին մարդիկ, խմբակցութիւններ կամ փոքր ազգեր որոնք փորձութիւնն ունենան կռիւ սկսելու պոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ, այն ժամանակ կը վերսկսին հին սարսափները նոյնքան անողոք ու անսիրտ վճռականութեամբ ու դարձեալ անհամար ձերբակալութիւններ կը լեցնեն բանտերը ու հարիւրներով ու հազարներով գնդակահարութիւններ կը սարսռեցնեն ամբողջ աշխարհը:

Օրինա՞կ կ'ուզէք. ահա՛ Վարշաւայի խորհրդային դեսպանի սպանութեան պարագան կամ միապետականներու վերագրուած ահաբեկումը: Ահազանգը տրուեցաւ եւ հսկայ հալածանքներ ծայր տուին Ռուսաստանի մէկ ծայրէն միւսը եւ բազմաթիւ գնդակահարութիւններ՝ վրդովելով քաղաքակիրթ մարդկութիւնը: Աւելի լաւ օրինակ գիտէ՞ք Վրացիները, որոնց երիտասարդութիւնն ու մտաւորականութեան ընտրանին 5—10,000 հոգի,— ո՞վ կրնայ ճշտել թիւը— խեղդուեցաւ արեան ճապաղիքի մէջ, երբ շատեր պոլշեւիզմի բարեշրջման մասին կը խօսէին:

Պոլշեւիզմի համար անծանօթ է մեղմ քաղաքականութիւնը: Ան հուրով ու սուրով եկած է իշխանութեան գլուխ եւ զայն կը պահէ նոյն միջոցներով: Իսկ մենք գիտենք որ ոեւէ բռնակալ իշխանութ. ին վերջ մը ունի— ո՞ր բռնակալութիւնն է յաւիտենական եղած— մինչեւ որ ինքն ալ կործանի հուրով ու սուրով:

Իսկ մինչեւ այդ՝ չսպասենք ոեւէ մեղմացում անոնց քաղաքականութեան մէջ:

Վ. Ք.

ԸՆՈՂԸ ԿԸ ԳՏՆԷ

Զուլումը Թուրքիոյ մէջ խորագրին տակ Սօն Սաաթ կը գրէ թէ, սուրիական կառավարութիւնը, ֆրանսական մանդատին հրահանգով, արգիլած է երկրէն մեկնումը այն Թուրքերուն, որոնք թրքական հպատակութիւնը նախընտրած էին: Երկրին մէջ դեռ ի զօրու է այն արգելքը, որով վերայիշեալ Թուրքերը չեն կրնար իրենց ինչքերն ու կալուածները ծախել: Այս առթիւ կատարուած բոլոր դիմումները անհետեւանք մնացած են: Այս կացութենէն օգտուելով, կարգ մը ճարպիկ անձեր կը յաջողին կերպով մը համոզել Թուրքերը եւ անոնց կալուածներուն տիրանալ արժէքին կէսը կամ աւելի նուազ գին վճարելով:

Դարձեալ յիշեալ թերթին Հալէպէն կը տեղեկացնեն թէ, ձերբակալուած եւ բանտարկուած են այն Թուրքերը, որոնք նախապէս Թուրքիա եկած, եւ վերջերս հոն գացած էին, իրենց տակաւին մնացած գործերը կարգադրելու համար:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ

Ֆրանսացի բարեկամ մը անցեալ օր զարմանքով դիտել կուտար թէ ինչո՛ւ Փարիզի մէջ Հայ Ուսանողական Տուն մը չկայ: «Մինչ, կ'ըսէր, Ծայրագոյն Արեւելքէն մինչեւ Ամերիկա ֆրանսասէր գրեթէ բոլոր ազգերը քիչ ժամանակուան մէջ ունեցան իրենց ուսանողական տուները՝ կառավարութեան տրամադրած հողերուն վրայ, դո՛ւք, Հայերդ, որ երկար տարիներէ ի վեր Փարիզը մտաւորական ուխտատեղի մը կը նկատէք՝ եւ վերջին տարիներս ալ գաղթային կեդրոն մը ըրած էք զայն, ինչո՞ւ չէք փորձած ուսանողական երդիք մը կառուցանելու, օջախ մը հիմնելու, որ նաեւ կեդրոնը ըլլար ձեր զուտ մտաւորական շարժումներուն ու ժամադրավայրը՝ ձեր մտաւորական դասուն...: Իրաւունք չունիք նիւթական եւ այլ տարկութիւններ ընելու, քանի ձեր մեծահարուստները չեն զլացած կարեւոր նուիրատուութիւններ ու կտակներ ընելէ ազգօգուտ հաստատութեանց, մինչ որ նման հիմնարկութիւն մը կարելի է դիւրաւ ինքնապահ դարձնել...:»

Ֆրանսացի բարեկամիս այս գաղափարը անցած է բոլոր հայ ուսանողներու միտքէն ալ: Արդարեւ կա՞յ հայ ուսանող մը, որ այս վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին երազած չըլլայ մայրենի յարկ մը ունենալ, հոգ չէ թէ ինչ ձեւով, այս լոյսի ոստանին մէջ: Քանի, քանի հաւաքական ու մեկուսացեալ ճիգեր արուեստի կամ գիտութեան մարզերուն մէջ ամլութեան դատապարտուած են՝ լոկ նիւթական կապի մը ու հետեւաբար էական մղիչ տարրի մը չգոյութեան պատճառաւ:

Մեր գիտակից երիտասարդութիւնը Հայ Ուսանողական Տան մակդիրին տակ ոչ միայն ուսանողական հասարակ պանդոկ-ճաշարան մը, այլ նաեւ հայ մտքի ցրուած ուժերու հաւաքավայր մը պիտի սիրէր տեսնել... վաղուան վառարանը տոհմիկ մշակոյթի: Բայց նախ քան այսպիսի ծրագրի մը իրականացման մասին խանդավառ ենթադրութիւններ ընելու, կ'արժէ քննել թէ ի՛նչ է «Ուսանողներու Տուն» մը, ի՛նչ է իր դերը եւ որոնք են անոր իրականացման նիւթական պայմանները:

Ան հասարակ «Ուսանողներու Տուն» մը բարեսէրներու նուիրատուութեամբ կամ կառավարական մասնաւոր վարկով եղած հիմնարկութիւն մըն է, նպատակ ունի օտար համալսարանական կեդրոնի մը մէջ համեմատաբար նպաստաւոր պայմաններով առողջապահիկ բնակութիւն, մաքուր սնունդ ու աշխատանքի յարմար միջավայր մը ապահովել ազգակից ուսանողներու: Նոյն իսկ մայր երկիրներու մէջ կան նման հաստատութիւններ, կառավարական նախաձեռնութեամբ, գաւառացի կամ ուսման կեդրոններէ հեռու բնակող ուսանողներու համար: Վերջերս Փարիզի մէկ ծայրամասին մէջ կառուցուեցաւ Cité universitaireը որ իր ճարտարապետական ամբողջութեամբ ու ներքին կազմակերպութեամբ կրնայ իբր նախատիպար ծառայել այս կարգի ձեռնարկներու: Տակաւին չենք թուեր Փարիզի անմիջական շրջականները բարձրացած այլ ազգի «Ուս. Տուն»երը որոնք պէտք է շահագրգռեն մեզ իրենց օտար հանգամանքով: Գրեթէ առանց բացառութեան ասոնց բոլորին ալ ծրագիր-նպատակն է՝

ա) Մատչելի վարձքի մը փոխարէն սենեակ մը տրամադրել իւրաքանչիւր ուսանողի, անհրաժեշտ պարզ կարասիներով, բայց կանոնաւոր, մաքուր եւ կոկիկ:

բ) Առանց պարտաւորիչ ըլլալու, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք մատակարարել, բայց սննդարար ուտելիքներով ու մանաւանդ դուրսի ճաշարաններէն անհամեմատ նուազ գնով:

գ.) Ունենալ Ընթերցարան, Մատենադարան մը եւ աշխատութեան սրահներ, կարելի եղածին չափ համախմբելով նոյն մասնագիտութեան հետեւող ուսանողները, աշխատութեան ոգին լաւ պահելու ու նիւթական փոխադարձ դիւրութիւններ պահովելու համար:

դ.) Մտերիմ երեկոյթներ կազմակերպել երկսեռ ուսանողներու միջեւ, ուսանողական միօրինակ կեանքի դէմ պայքարելու ու կարելի եղած չափով վատառողջ ազդեցութիւններէ զերծ կացուցանելու համար, առանց որ եւէ ձգտման կամ ճնշման տնօրէնութեան կողմէ:

ե.) Առողջապահական, բժշկական ու մարմնամարզական դիւրութիւններ ընծայել ուսանողներուն, ինչպէս՝ լողարաններ, մարզադաշտ, մարզասրահ եւլն., առաւելութիւններ որոնցմէ գրեթէ բոլորովին զրկուած է համեստ պիւտճէի տէր ուսանող մը, պարզապէս իր մեկուսացման պատճառով եւ հարկադրուած՝ գոհանալու երրորդ կարգի պանդոկի մը կեղտոտ խցիկով ու աժան ճաշարաններու զզուելի պատրաստութիւններով, առանց վայրկեան մը իսկ խորհելու [illegible] մասին:

Ընկերային յառաջդիմութեան ու մեքենայի ներկայ դարուն մէջ աւելի զգալի դարձած է ուսանողին կենցաղը կանոնաւորելու պահանջը: Վերջացած է այլեւս պոհեմներու սերունդը: Ներկայիս ուսանողը փոքր մարդ մըն է որ քիչ ժամանակի մէջ շատ բան ունի իւրացնելիք: Տուէք իրեն դիւրութիւններ, որ գիտնքը դիւրաւ պիտի քաղէ, խնայեցէք իրենց ժամանակի աւելորդ մսխումները առօրեայ չնչին հոգերով, գիտցէք կազմակերպել իր ժամերը, համախմբեցէք ճիգերը ու ջանացէք երեւան հանել մեկուսացեալ տարրերը, լաւագոյնս օգտագործելու համար զանոնք:

Իսկ ի՞նչ պէտք ենք խորհիլ մենք մեր սակաւաթիւ ուսանողութեան մասին որ օտար հորիզոններու տակ նիւթական անհամար խոչընդոտներէ զատ, ստիպուած է նաեւ մաքառիլ այլասերման վտանգին դէմ: Չա՞րժեր ճիգ մը ընել— քիչ մըն ալ զոհողութիւն— այս ուղղութեամբ հիմը դնելու համար փարիզահայ ուսանողական բոյնի մը, որ հակառակ իր գաղափարական արտաքինին, շատ ալ գործնական ու գրեթէ տնտեսական ձեռնարկ մըն է, որ իր այդ հանգամանքովն իսկ արժանի է գործունեայ գաղութի մը ուշադրութեան:

Գիտենք թէ սոյն գաղափարին խանդավառներ չեն պակսիր, նոյն ուսանողական շրջանակներէ դուրս: Բայց կը կարծենք թէ պաշտօնական բոլոր մարմիններէ աւելի, Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւնն է որ իրաւասութիւնը ունի այս նպատակով ամէն նախաձեռնութիւն ստանձնելու: Իր գործունէութեան աւելի լայն [illegible] մարզ իր ծրագրին անդամներուն քան իրականացումը իրենց թերեւս շատերուն գեղեցիկ երազին՝ Փարիզի Հայ Ուսանողներու Տան: Մանաւանդ որ Տիկնանց Միութեան [illegible] ալ չի պակսիր:

Նկատելի կարեւոր պարագայ մըն ալ այն է որ պաշտօնական [illegible] մօտ անհրաժեշտ դիմումներ [illegible] են դիւրութեամբ ձրի հող մը ստանալու համար: Կը մնայ [illegible] անհրաժեշտ դրամագլուխը:

Այս մասին կը [illegible] տակաւին ենթադրութիւններ [illegible] նել է. հոգ պիտի [illegible] ուսանողական Միութեան [illegible] ւոր դերը, եթէ սակայն [illegible]

[illegible]

…ները։ Եւ Տրոցկի փրպանէն հանեց
…բռուն մանսպիտակ թուղթեր,
…ինի կնքած նամակները նետեց
…գիմագիրներու երեսին, ապ-
…թեան մատնելով զանոնք։

ՏՈՄՍԵՐ

ԼԵԶՈՒ ԵՒ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

«Ինտուպրիալիզացիայի ռացիոնալիզացիան եւ ստապիլիզացիայի ֆինիզացիան իրենց իդէոլոգիական պերտուրբացիայի զոնայում...»

Բարեբախտաբար, Բաբելոնեան այս նախադասութեան մէջ, կայ *իրենց* բառը որ կը մատնէ թէ՝ հեղինակը դեռ Հայ է...։

Եթէ չափազանցուած կը գտնէք, կրնաք նոյն իսկ ձեր անձին փորձովը ստուգել. հինգ բառով խօսք մը արտասանեցէք, որուն երկուքը Թուրքերէն, մէկ ու կէսը Ֆրանսերէն, մնացեալը միայն հայերէն բառեր պիտի ըլլան, որոնց իմաստին վրայ շատ ալ վստահ չէք։ Այս մասին գրաւի անգամ չեմ մտներ. այնքա՜ն համոզուած եմ։

Ու նաեւ, պահ մը մտաբերեցէք Թուրքիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Յունաստանի, Ճաբոնի եւ Հնդկաստանի Հայոց լեզուները, քիչ մը մտածեցէք եւ դուք ալ, ինծի հետ պիտի ընդունիք թէ՝ *խօսուած հայերէնը՝ Հայն իսկ է։*

Այս մասին ալ, այնքա՜ն վըստահ եմ, որ երբ հանդիպիմ անծանօթ հայու մը, կ'ըսեմ անոր,

— խօսէ՛ բարեկամ, որ ըսեմ թէ՝ ի՞նչ տեսակ մարդ ես։

Եւ դժուար թէ խաբուիմ։

Որովհետեւ գիտեմ թէ՝ մեր խեղճ լեզուն որ մեզի հետ մէկտեղ կը տանջուի, կը Թափառի, ջարդ ու փշուր կ'ըլլայ եւ հազիւ ինքզինքը ժողվելու փորձեր մը ըրած՝ նոր փորձութեան կ'ենԹարկուի, ամէն աստղի տակ՝ մեզի հետ մէկտեղ կը ծգէ իր լաւագոյնը, ինչ որ պիտի ուզէինք պահել մասունքի պէս, եւ ամէն հողի վրայ՝ մեզի հետ մէկտեղ կ'առնէ ինչ որ նետուելիք է, կամ նետուած աղբն...

Նկատեցէք նաեւ թէ՝ ամէն մէկ Հայ, իբր վարպետ քըջահաւաք՝ օտար աղբանոցը կը քըքրէ ըստ իր խառնուածքին...։

Բառեր եւ ոճեր կան որ Թեթեւամիտին, կնամոլին, պարծենկոտին, միամիտին եւ անմիտին յատուկ են։

Հաճոյասէրը, խաղամոլը, բաբին, բարկացոտը, տգէտը, մտաւորականը, լուրջն ու ինքնահաւանը, նաեւ աղքատը, միջակն ու հարուստը ունին իրենց նախասիրած բառերն ու ոճերը եւ աւելի չեն փախցներ երկու բառ այերէնի մէջ զանոնք Թխմելու։

Ու բոլորը՝ մտածող Հայուն մտքին կը պարտադրին սա աճեղծուածը.

«Լեզո՞ւն է որ մեզ կ'աղճատէ, Թէ մենք ենք որ զայն կ'աղտոտենք»։

ԽԱՐՏԱՑ

կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ 19 6—1927ԻՆ

Թիֆլիսի «Զարիա Վոստոկա» Թերթը (28 Հոկտ.) կը հրատարակէ Անդրկովկասեան արտածումներու վիճակագրութիւնը։ Այդ արտածումները կը վերաբերին մանաւորապէս նաւթի, մանկանէզի եւ փայտի արտադրութիւններուն։ Արտածումները, ընդհ. գումարով, կը հասնին 78,903,000 ռուբլիի։

	Ռուբլի
Նաւթը՝	58,486,000
Մանկանէզ՝	12,101,800
Հողագործ. արտդր.ներ	8,314,600

Հինգ տարուան արտածումներուն բաղդատութիւնը ցոյց կուտայ, որ, 1926—1927ի արտածումներուն մէջ, նաւթին արտադրութիւնը հարիւրին 6.5 համեմատութեամբ շատցած է, մինչդեռ 1926—1927ի հողագործական արտադրութիւնները աւելի քիչ են քան նախընթաց տարուան Թիւը։ Ամէնէն աւելի բուրդի եւ մետաքսի արտադրութիւնն է, որ նուազած է։ Այսպէս,

	1925—1926		1926—1927
մետաքս՝	3,248,400	րբլ.	1,334,500
բուրդ՝	367,900	»	—
գումար՝	3,616,300	»	1,334,500

Փայտի արտածումներն ալ զգալի նուազում մը կրած են։ Վրաստանի մէջ գրեթէ այլ եւս կաղնի մնացած չէ։ Այսպէս Վրաստան շուտով պիտի մատնուի անտառային տագնապի։

Նաւթի արտածման տեսակէտէն, յեղափոխութենէն առաջ, մըցանիշը շահած էր 1894 տարին, որ տուած էր 1,837,000 Թօնօ նաւթ։ Իսկ 1926-1927ին, առանց հաշուելու Պարսկաստան արտածուած քանակը, արտածուած է 2,083,000 Թօնօ, որուն 2)3ը անցած է Պաթումէն։

Նաւթի արտածումը գէպի Անգլիա քիչ աւելի է քան նախորդ տարուանը։ Ֆրանսա ղրկուած արտածումները, հարիւրին 115, խոշոր չափով աւելցած են։ Գերմանիա եւ Կեդր. Եւրոպա ղրկուած արտածումները աւելցած են հարիւրին 45, Իտալիա՝ հարիւրին 25 համեմատութեամբ։

ՉԱՑՆՆՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԻՋ

ՓՕՆՏ ՏԸ ՇԷՐԻ. 27 Նոյեմբեր.— *Երիտասարդ դերասան Վահան Սարեան հոս եւս ներկայացուց «Նամուս»ը եւ Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ»էն արար մը, նաեւ շարք մը արտասանութիւններ։*

Նոյն օրը հոս էր նաեւ Պալքեան եպսկ. որ հոգեհանգիստ կատարեց գործարանատէր Ալէք. Կրամանի համար։ Մատրան վարչութեան հրաւէրով ներկայ էին գործարանատէր Տէր եւ Տիկին Լաֆէնը որոնք 100 ֆրանք նուիրեցին եկեղեցիին։

Թատերական ներկայացման շատ բազմութիւն չի գար։ Ցաւալի է ըսել որ մեր հայրենակիցները, սրճարաններու անկիւնները շռայլօրէն կը ծախսեն, իսկ հայկական այսպիսի ներկայացումներու կը փայլին իրենց բացակայութեամբ։

*** Ստիպուած ենք հարցնել Թէ մատրան վարչութիւնը ինչու մէկ տարուան նիւթական ու բարոյական հաշիւը չի տար, քանի որ ժողովուրդի ձայնով ընտրուած, եւ մէկ տարուան համար։ Այս վարչութիւնը կը բաղկանար հինգ անձերէ։ Վարչութիւնը ինքնագլուխ երկու հոգի առած է, խնդիրը այն է որ մանկապարտէզի ծախքն անգամ չեն կրնար ստանձնել։*

Անցեալ կիրակի օր մատրան վարչութեան հրաւէրով տեղի ունեցաւ ծնողական ժողով մը դպրոցին համար։ Առաջարկուեցաւ որպէսզի ծնողները 300 ֆրանքի ամսաթոշակ մը յատկացնեն ուսուցիչին։ Պէտք է ըսել որ բարեացակամութիւնն չի պակսիր ծնողներու մօտ, բայց մատրան վարչութեան մէկ-երկու անդամներն են որ Թոյն կը ցանեն ժողովուրդին մէջ, եւ իրենց քէնախնդրական զգացումներուն կը զոհեն հանրային շահը։ Մեղք այն ծնողներու կաթին, քանի որ այդպիսիներուն զոհ կ'երթան։

Թղթակից

ՄԵՐ ՀՈԳԵՐԸ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— *Կաթող. պատուիրակը վերջերս մեր քաղաքն ալ այցելեց։ Պալաքեան եպիսկ. եղած պահանջներուն վրայ յայտարարեց.*

«Ձեր բոլորի ներկայութեամբ կը խոստանամ որ 8 օրէն վերջ ձեր պահանջներուն գոհացում պիտի տամ ղրկելով ձեզի քահանայ մը։» Այս առթիւ բողոքներ եղան Թէ մեր ժողովուրդը բաժնուած է երեք մասի.— Ա. լուսաւորչական, Բ. «բուհճի», Գ. կաթոլիկ։ «Բուհճին», որ ունի յատուկ քարոզիչը (Պ. Փափազեան) փարած է մեր ազգակիցները, ամբողջ օրը ինքզինք տրամադրած է մարդ որսալու։ Այդ զզուելի արարքը այնչափ ծայրայեղութեան հասած է որ ամբողջ ժողովուրդը բողոք բարձրացուց։ Կաթող. պատուիրակը խոստացաւ տեսակցիլ քարոզիչին հետ։ Գալով քահանային, ամիսը անցած է եւ եկող գացող չկայ։ Լիոնի Ազգ. (առեւտրական) Միութիւնն ալ չուզեր ղրկել, իրեն յատուկ հաշիւներով։ Իսկ Նոր սեբուհեգը կ'օտարանայ, որո՞ւ հոգ։

Ա. Տ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷՆ ՏԵՍՆԵԼ Կ'ՈՒԶԵՄ.— Առջի օր, գեղագործ մը ներկայացաւ Խորհրդարան եւ բարապանի մը յայտնեց.

— Փուանքարէն տեսնել կ'ուզեմ։ Բարապանը ուզեց ճամբել զայն։

— Կարեւոր. տեսակցութիւն մը ունիմ, շուտով քովը առաջնորդեցէք զիս։

Հարկ եղաւ վարպետութեան մը դիմել, լռեցնելու համար խենթը։

— Գացէք ըսէք. նախարարութիւնը, ուր կը գտնուի։ Նստեցէք այս ինքնաշարժը եւ գացէք տեսնել։

Խենթը նստաւ ինքնաշարժ։ Քիչ վերջ ինքնաշարժը կը կենար յիմարանոցի մը առջեւ։

ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ ՇՆՉԱՀԵՂՁ ԵՂԱՆ.— Սէն-Տընիի մէջ, տիկին Փէրիւֆէլ օրօրոցին մէջ քնացուց իր երկուորեակ նորածինները։ Օրօրոցին մօտ անկողին մտաւ նաեւ իր փոքրիկ աղջնակը։ Բոլորը քնացան։ Գիշերը, քունի մէջ, աղջնակը վրայէն կը նետէ իր վերմակը, որ կ'իյնայ օրօրոցին վրայ եւ կը ծածկէ երկուորեակները։ Առտուն մայրը տեսաւ որ երախաները շնչահեղձ եղած էին։

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Ամերիկայի մէկ նահանգին մէջ, վաճառական մը, Տէյթըն, մերժած էր խափշիկ Վուտսի ծառայութիւնը։ Խափշիկը այնքան վրէժխնդիր էր, որ առտու մը զարկաւ սպաննեց Տէյթընը եւ դիակը ձգեց ճամբուն վրայ։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Վուտսը, որ բանտարկուեցաւ Ուիթսպուրկի բանտին մէջ, որուն տնօրէնն է կին մը։ Ժողովուրդը, սակայն, դժգոհ այդ արդարութենէն, 150 ինքնաշարժներով հաւաքուեցաւ բանտին առջեւ։ Բոլորն ալ զինուած էին, այնպէս որ կարելի չեղաւ արգիլել, երբ սղոցներով կտրեցին երկաթաձողերը, դուրս հանեցին բանտարկեալը, վիզէն անցուցին երկաթէ շղթայ մը, յետոյ լեռ տարին։ Բարկոծեցին մինչեւ որ խափշիկը զգայազիրկ ինկաւ։ Յետոյ քարիւղ լեցուցին եւ մոխիր դարձուցին դժբախտ խափշիկը։

ՆՈՐԱՏԻՆ ՄԸ ԵՒ 40,000 ՖՐԱՆՔ— *Ջաղացպանի մը աշկերտը Սէն-Մէարէն իր գործատեղին կ'երթար, երբ ճամբուն եզերքէն լսեց երախայի մը ճիչը։ Ուշադրութիւն ըրաւ, որ ձայնը կուգար սակառի մը մէջէն։ Բացաւ սակառը, որ լաւ պաշտպանուած էր։ Մաքուր լաթերու մէջ փաթթուած էր նորածին մը։*

Առաւ եւ տարաւ իր տունը։ Մեծ եղաւ իր զարմանքը, երբ լաթերուն մէջ գտաւ նաեւ 40 հազար Ֆր. եւ նամակ մը, որ կ'ը-

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ներքին գաւառներէն Թղթակցութիւններ կը ստանանք որոնք քանի մը շաբաթ առաջուան դէպքեր կը պատմեն։ Այսպէս, Թղթակից մը Նոյ. 12ի անցուդարձը կը նկարագրէ Նոյեմ. 29ին (մեզի հասած՝ 30ին). ուրիշ մը՝ երկու շաբաթ առաջուան հանդէս եւլն.։

Կը յայտարարենք Թէ միայն օրը օրին գրուած Թղթակցութիւնները նկատի պիտի առնենք։

Շուտով կը հրատարակենք նաեւ ուղեցոյց մը, մեր Թղթակիցներուն եւ առ հասարակ բոլոր անոնց որ կ'ուզեն գրել *Յառաջի*։

Խմբագրութիւն

սէր «Ով որ մանուկը առնէ եւ մեծցնէ, պիտի վարձատրուի»։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ.— Ամերիկացի գաղտնի ոստիկան մը, Հաքնէյ, շատ կը պարծենար իբրեւ ախոյեան որսորդութեան և փորձ նշանառու։ Ճամբորդ մը, Պլուքէր, աւելի պարծենկոտ փըրթաւ։ Գրաւի մտան։ Կարգով պիտի փոձձէին գնդակով մէջտեղէն կտրել վեց սիկարէթ, որ պիտի դրուէր շրթներուն մէջ։ Հաքնէյ կարգով մէջտեղէն կըտրեց այն վեց սիկարէթները, զորս ծխելու ձեւով բերանն էր առած Պրուքէր։ Կարգը եկաւ Պրուքէրի, և այս անգամ Հաքնէյ սկսաւ ծխել, իսկ Պրուքէր կրակել։ Երեք սիկարէթ կրցաւ կտրել մէջտեղէն, չորրորդ գնդակը, սակայն, կտրեց Հաքնէյի... քիթը։ Հաքնէյ, որուն քիթը Թռեր էր և երեսն ու բերանը արիւնի մէջ Թաթխուած էին, ուրախութենէն ցատկեց և սկսաւ պոռալ.

— Յաղթութի՛ւն, ախոյեանը ես եմ։

Ի՛ՆՉ ԿԱՄՔ.— Սթրազպուրկի հիւանդանոցին մէջ վեց տարեկան Ռընէ գիշեր ատեն ելաւ անկողինէն եւ մօտեցաւ վառարանին։ Կրակ առաւ շապիկը եւ փոքրիկ տղան ծանր այրուցքներ ստացաւ։ Սակայն վախնալով որ յանդիմանութիւն կը լսէ, ձայն ձուն չհանեց եւ գնաց պառկիլ։

Քիչ յետոյ գիշերահսկիչը անցաւ եւ լսեց խուլ հեծկլտուք մը. մէկը կը խեղդէր իր ցաւին աղաղակները։ Մօտիկ ըրաւ եւ գտաւ փոքրիկ տղան, որ հակառակ իր ստացած ծանր վէրքերուն, կը դիմադրէր ցաւին, կը զսպէր իր անդիմադրելի ճիչերը։

Գիշերահսկիչը քննեց վէրքերը, ամբողջ մարմինը այրած էր։ Անմիջապէս կանչեց բժիշկը։ Օգուտ չըրաւ։ Առաւօտուն մեռաւ դժբախտ տղան։

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս
«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՅՈՎԵՏԱԿԱՆ
ԴՐԱԽՏԷՆ ՓԱԽՈՒՍՏ

— Չիտակ ըլլալու է, գոչեց …գապետը։

— Անշուշտ, մանաւանդ ա…լի կը հաւատամ անոր համար …խամ Չեթաուպ ինքն իսկ ինծի …ացուցեր էր, երբ դեռ Թիւ 14 …պիանքա կը գտնուէի, Թէ իմ …փախուստիս համար ամէն ինչ …պատրաստ էր։

— Կարելի չէ։

— Այո՛։ Արդ, ինչո՞ւ զիս ալի… փախցնէր, եթէ ո՛չ. իր ձեռ…ին տակ ունենալու համար մար…դ, որ Քարասօֆի եւ կոստան…դինովնայի պէս, ծանօթ էր եղե…ական գաղտնիքին։

— Շատ ճիշտ է. ըսաւ իշխա…նուհի Քորասօֆ եւ հաւանական է …որ եղբայրս եւ «կարմիր կոյս»ը,

այս պահուս, գերման բերդի մը մէջ բանտարկուած ըլլալու են։

— Այդ մէկը չեմ գիտեր, բայց շատ չանցած պիտի գիտնամ։

— Իրա՞ւ, ըսաւ Անուշքա, որքա՜ն երախտապարտ պիտի ըլլամ ձեզի։

Խոնարհութիւն մը ըրի շնորհակալութիւն յայտնելու համար, յետոյ ըսի.

— Ինչ որ ալ ըլլայ. մինչեւ որ հակառակը չփաստուի, ենթադրութիւնս ճիշտ կը նկատեմ։

— Ես ալ այդ կը կարծեմ, ըսաւ գնդապետը։ Եւ հիմա, ի՞նչ պիտի ընենք։

Անուշքա, պաղատագին ակնարկ մը ուղղեց ինծի։

— Կը կարծեմ Թէ, ըսաւ, շատ լաւ կրնանք ճակատ ճակատի կռուիլ Չեկային դէմ, ինչպէս նաեւ առաջ տանիլ մեր բարեկամներու անյայտացման շուրջ խուզարկութիւնները։

— Ինչպէ՞ս, ընդմիջեց հիւպատոսը, որ ուշադրութեամբ հետեւած էր խօսակցութեան, ինչպէ՛ս կը մտածէք արդէն պայքարի սկսիլ, երբ գործէն նոր ելեր էք։

Գնդապետին դառնալով ըսաւ.

— Ի՞նչ կատաղի սատանայ է այս մարդը։

Այն տեսակ շեշտով մը ըսաւ, որ հակառակ վայրկեանին ծանրութեան, չկրցանք մեր խնդուքը արգիլել։

Բայց արդէն հիւպատոսը վերսկսեր էր, այս անգամ խօսքը ուղղակի ինծի ուղղելով.

— Չէ՞ք տեսներ Թէ ի՞նչ վիճակի մէջ էք։ Մարդուն հոգին քաշելու ատիճան կը հազաք. եւ ամէն մեղքիս վրայ, վիրէն վար յոգնածուէ բռնուած էք. առէք ձեզի լաւ ռազմիկ մը։

Եւ մինչդեռ ուսերս կը Թօթուէի աւելցուց.

— Մի հեգնէք, կ'աղաչեմ. հիւպատոս ըլլալէս առաջ, քիչ մը բժշկութիւն ըրի, եւ կտրուկ կերպով կ'ըսեմ Թէ եթէ չխնայէք ձեր ուժերը, եթէ անմիջապէս չհանգստանաք, դուք չէք որ Չեկան ձեռք պիտի անցընէք, այլ այն է որ ձեզ ձեռք պիտի անցընէ։

Այս մարդը ճի՞շտ գուշակած էր, Թէ յոգնութիւնը եւ այն օրուան բազմաթիւ յուզումները սպառած էին իմ դիմադրական կորովս զգացի Թէ կը նուաղիմ։

— Ահա՛, ի՞նչ կ'ըսէք, ըսաւ հիւպատոսը, կը նուաղի արդէն։

Եւ հրամայեց ծառաներուն, որ վազած եկած էին.

— Հանեցէք պարո՛նը տանիլ բարեկամներու սենեակը...

Հոն էր որ յաջորդ օրը, բուռն տենդի մէջ, սկսայ շփում ունենալ կեանքի հետ։

Երեք ամիսէն աւելի ստիպուեցայ սենեակէն դուրս չելլել։

Այս բռնի հանգիստը օգտագործելով, սկսայ ներկայ ճշգրիտ պատմուածքը տուն տալ Անուշքային, որ առաջին օրէն իսկ, իբր հիւանդապահուհի ուզեր էր ինծի ծառայել։

Մարդկային վաւերաթուղթ մըն է այս։ Մի խաբուիք.— Չեկան՝ ՍՈՎԵՏՆԵՐՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ։

Նոյն իսկ՝ անոր բոլորովին հակառակն է։ Եթէ ընթերցողը ուզէ անոր ապացոյցը ունենալ եւ գիտնալ Թէ «Քաղաքական Բիւրօ»յի ծոցին մէջ ի՞նչ կը գաւեն եւրոպական խաղաղութեան դէմ, Թող կարդայ, ինչպէս ես կարդացի, «ՉԵԿԱՅԻ ԳԱՂՏՆԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐՆԵՐԸ» (1) *անունք իսկ, զորս ձերբինօքի յանձնած էր «կարմիր կոյս»ին, վախնալով որ կը գողնան իրմէ։*

ԱՅՍ ՎԵՐՋԻՆԻՆ ԿՈՂՄԷ ՃՇՏՈՒԱԾ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋԱՑԱԾ, ԱՆՈՆՔ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ ԱՄԷՆԷՆ ԱՀԱՐԿՈՒ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐԸ ՈՐ ՑԱՐԴ ԳՐՈՒԱԾ ԸԼԼԱՅ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ։

Երանի Թէ խորհրդածէի՞ք եւ հասկնայիք։

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՎԵՐՋ

(1) Այս վաւերաթուղթերը հրատարակուած են առանձին հատորով։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Մինչեւ մեր նոր Թերթօնին պատրաստութիւնը, վաղը, միջանկեալ պիտի հրատարակենք երիտասարդ գրողի մը պատմուածքը,

ՋՐԿԻՐ ՈՎ ԿԻՄ

որ հազիւ տասը օր կը տեւէ։

ՄԵՐ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԹԵՐԹՕՆՆ ԱԼ
ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ
ՆՈՅՆՔԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՈՐՔԱՆ
ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

Թալով պատմեց գլխուն եկած հետեւեալ աճուրդի փորձանքը․—

— Այս առաւօտ, ինչպէս ամէն օր, Շօշա փողոցի մէկ դրամատունէն առի կաշիէ երկու պայուսակներ, որոնցմէ մէկուն մէջ 700,000, միւսին մէջ 300,000 ֆրանք արժէքով թանկագին քարեր եւ ադամանդներ կային։ Հաղորդակցութեան զանազան միջոցներ գործածելով հասայ Ռիվոլի փողոցի մէկ մեծ վաճառատունը։ Սակայն այդ պահուն ձեռքս ունէի միայն պզտիկ պայուսակը։ Միւսը, որ 700,000 ֆրանքի գոհարեղէն կը պարունակէր, գողցած էին ձեռքէս»։

Անծանօթ նշանաւոր գողը յաջողած էր խոշոր պատառը թռցնել։ Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկեց զայն երեւան հանելու համար։

Փիլիպպոսեան 29 տարեկան է։

Իրեն վստահուած ադամանդները կը պատկանէին իր յաճախորդներէն Պ. Խնտամեանի եւ Փէրէրայի։

Թերթի մը համաձայն, Պ. Փիլիպպոսեան Ինիոն Փարիզիէնի /ր դրամարկղէն մէկ միլիոն արժէքով ադամանդները առնելէ վերջ, երկու մասի բաժնած է. 700,000 ֆրանքի ադամանդներն ու մարգարիտները դրած է վերարկուին ձախ գրպանը. իսկ 300,000նոցը աջ գրպանին մէջ։ Յետոյ մեծ Պուլվարներէն առած է է R օթոպիւսը։ Երբ հասաւ Օթէլ տը Վիլի հրապարակը, ուր կը վերջանայ R գիծը, եւ ամէն մարդ վար իջաւ, Փիլիպպոսեան նշմարեց որ ձախ գրպանի ծրարը գողցուած էր, հաւանաբար օթոպիւսի դուրսի կողմը, ուր կանգնած էր ամբողջ ճամբու ընթացքին։

Աֆղանիստանի Էմիրին ճամբորդութիւնը

Աֆղանիստանի թագաւոր Ամանուլլահ խան Հինգշաբթի օր Քապուլէն ճամբայ ելաւ դէպի Պոմպէյ, ուսկից շոգենաւ պիտի նստի Եւրոպա գալու համար։ Հաւանաբար առաջին անգամ Իտալիա ցամաք պիտի ելլէ, յետոյ պիտի գայ Ֆրանսա, անկից ալ պիտի երթայ Անգլիա։

Թագաւորը 35 տարեկան է եւ որդին է Էմիր Հապիպուլլահի, որ 1919ին սպաննուեցաւ ճէլալապատի մէջ։ Ամուսնացած է փարիզի նախկին աֆղան դեսպան եւ այժմ արտաքին նախարար Սարտար Մահմուտ խան Թարզիի աղջկան հետ։ Ունի տղայ մը եւ աղջիկ մը։ Գահաժառանգը կ'ուսանի փարիզի մօտ վանվի լիսէ Միշլէին մէջ, ուր կան ուրիշ աֆղան աշակերտներ ալ։

Ամանուլլահ խան ունի ուրիշ եօթ եղբայրներ, որոնց ամէնէն մեծը 39, ամէնէն պզտիկը 12 տարեկան է։ Երբ հայրը սպաննուեցաւ, իօրեղբայրը ինքզինքը Թագաւոր հռչակեց եւ մեծ եղբայրը հպատակեցաւ։ Երիտասարդ Ամանուլլահը տապալեց զայն եւ տեղը ինք անցաւ։

Այժմ իրեն կ'ընկերանան Թարզի խան եւ ուրիշ երեւելիներ։

Փոթորիկ Սեւ եւ Կասպից ծովերուն վրայ

Կովկասէն կը հեռագրեն թէ Կասպից և Սեւ ծովերուն վրայ բուռն փոթորիկ կը տիրէ։ Կասպիցի ամբողջ հիւսիսային մասը սառած է։։ Շիլօյէ կղզիներուն մօտ նաւ մը ընկղմած է իր բոլոր նաւազներով։

Աստրախանի մէջ Վոլկան սառոյցի ահագին զանգուած մըն է։ 23 ձկնորսանաւեր սառոյցներու մէջ մնացած են, ուրիշ 700 նաւեր ցամաքէն կտրուած են Կուրղօֆի շրջանին մէջ, Ուրալի բերանը։

Օդանաւերով հաղորդակցութիւն կը պահուի նաւերուն հետ։ Ցուրտը Օէն 15 աստիճան վար է Ռեօմիւրի ջերմաչափի։

Փարիզ-Պոլիս օդանաւով

Օդային ճամբորդութեան Միջազգային Ընկերութեան ընդհ. տնօրէն պէթար հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ փարիզ-Պոլիս օդային գիծին մասին.—

Այն բանակցութիւնները, որ սկսանք Պուքրէշ - Պոլիս Օդային Ճամբորդութեան Սպասարկութեան ընդհ. տնօրէնին հետ, վերջացան եւ կնքուած է պայմանագրութիւն մը քսան տարուան համար։ Անհրաժեշտ շինութիւնները ընելէ յետոյ, մեր օդանաւերը կանոնաւորաբար սկսան երթեւեկել 30 Մարտ 1926էն մինչեւ 15 Նոյեմբեր, երբ ընդհատուեցաւ օդային ճամբորդութիւնը մեր բոլոր գիծերուն վրայ։

Փարիզ - Պոլիս գիծին վրայ, 1926ի ընթացքին մեր օդային երթեւեկը եղած է հետեւեալը․—

Փարիզ - Պուքրէշ - Պոլիս, 216 ճամբորդութիւն։

Պոլիս - Պուքրէշ - Փարիզ, 217 ճամբորդութիւն։

Կանոնաւորութ'իւնը' 100ին 91,51 համեմատութեամբ։

Այս տարի Պուքրէշ - Պոլիս օդային երթեւեկը ուշ սկսաւ, մինչեւ որ վերջացան Սան - Սթէֆանոյի օդանաւային կայանին վրայ մեր ընկերութեան սկսած շինութիւնները, որոնք մօտ մէկ միլիոն ֆրանքի նստան։ Այնպէս որ սպասարկութիւնը սկսաւ 3 Մայիս 1927ին, եւ կանոնաւորաբար տեւեց մինչեւ 15 Նոյեմբեր։ Այս ժամանակամիջոցին տեղի ունեցան 349 ճամբորդութիւններ։

Թէ 1926ին եւ թէ 1927ին, բոլոր ճամբորդութիւններն ալ կատարուեցան առանց արկածի եւ միջադէպի։

Միւս կողմէ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը հետեւանքով, մեր ընկերութիւնը, Ապրիլ ամսուն, բացաւ Պելկրատ - Սոֆիա գիծը, զոր երկարեցինք յաջորդ ամսու մինչեւ Պոլիս։ Այս գիծն ալ աշխատեցաւ կանոնաւորաբար մինչեւ 15 Նոյեմբեր։

Վերջապէս, մեր ընկերութեան կողմէ բանակցեցայ Թուրք օդանաւային սպասարկութեան տնօրէնին հետ եւ արտօնութիւն ստացանք մեր օդային գիծը երկարել Պոլսէն մինչեւ Հալէպ, Անատոլուի վրայէն։ Էնկիւրիի գործավարներու խորհուրդը եւ հանրապետութեան նախագահը պաշտօնապէս վաւերացուցին այս ծրագիրը։ Այնպէս որ, 1928 տարուան ընթացքին, մեր ընկերութիւնը պիտի իրականացնէ Ֆրանսա - Սուրիա գիծը, եւ շուտով նաեւ' Փարիզ - Պաղտատ գիծը, իբրեւ ամբողջովին ֆրանսական ճամբայ օդային երթեւեկի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ դէմ մահափորձ կատարուած ըլլալու մասին շրջած զրոյցները կը հերքուին։

ՇԹԻՊ-ՔՈՋԱՆՍ երկաթուղագիծին վրայ առջի օր գտնուեցաւ դժոխային մեքենայ մը։ Պահակ մը յաջողեցաւ զայն վերցնել կառախումբի մը անցնելէն քանի մը վայրկեան առաջ։ Թերթերը Մակեդոնացի յեղափոխականներուն կը վերագրեն այս եղեռնափորձը։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

ղեկավարութեամբ' Ե. Թօլաեանի եւ Տ. Նշանեանի

Անկիէնաբնակ Հայերու ջերմ խնդրանքին վրայ

11 դեկտ. կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին

Salle des Fêtes Rue de Casino*ի թատրոնը (կայարանին դիմացը)*

ՏԻԻՐԱՆ - ՏԻԻՐԱՆ

Ալպէն վալապրէքի խիստ ծիծաղաշարժ գօմէտին 3 արար թարգմ. Ս. Մաքսուտեան։ կը մասնակցի ամբողջ խումբը։

Ցայտնի թառիստ Աբգար կը նուագէ միջնարարներուն

Գին' 25, 15, 10 եւ 5 ֆրանք։ Երկաթուղին կը մեկնի Gare du Nord*էն 7.34 և 8.5 անցած, վերջին երկաթուղիները* Enghien*էն Փարիզ 11.50, 12.2։ Ներկայացումը կ'աւարտի ժամը 11.25ին։*

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ-ի մասնաճիւղի այս տարուան պարահանդէսը այսօր Շաբաթ երեկոյ, տեղւոյն Tête Noire*ի (24 Quai* Beaubourg*)* մեծ սրահներուն մէջ։ Երգ, դաշնակ, ներկայացում, թառիստ Աբգարի եւ վրացի կինտօի ընկերակցութեամբ կովկասեան պարեր, ճազ-պանտ եւ եւրոպական պարեր։ *Մուտք 5 Ֆր.։*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազբիւր Սերոբ խումբի ընկերական ժողովը վաղը կիրակի առտու ժամը 10.30ին, քափէ օ քէն տը Լինի վերնայարկը,

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 131 Fbg-du Temple։ կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի Հրայր խումբի ընկերները ժողովը կը հրաւիրուին վաղը կիր. ժամը 2.30ին, Rue des Beauves, Hôtel Beauséjour*ի* մէջ։ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լուառի Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ Սէն-Շամոնի ընկերները ընդհ. ժողովի վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 2ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է իրենց անդամատետրերով։ կը հրաւիրուին սփիւռաբար Սէնթ-Էթիէնի ներկայացուցիչները։ Օրակարգ․— Զեկուցում Շրջ. կոմիտէի եւ ընտրութիւն ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթ.կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին (քան Օտտոյի նախկին գաղթակայանի քովի սրճարանը)։ Բոլոր ընկերներու եւ մանաւանդ Սէնթ - Լնթուանի ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անպայման անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը' 5 դեկտ. երկուշաբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, 138 Rue Etienne Dolet*ի* սրճարանը։ կարեւոր օրակարգ։ կը հրաւիրուին բոլոր անդամները հին թէ նոր։

Հ. Մ. Ը. Մ. Շավիլ-Վիռօֆլէյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը' այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Pointe de Chaville*ի* սրճարանի սրահին մէջ։ կարեւոր Օրակարգ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Պ. Գ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ խմբագրատուն կը հրաւիրուի այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, իր նախաձեռնած ձմեռնային դասախօսութեանց առթիւ նուիրուած նոր սերունդի դաստիարակութեան, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին.

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ԱՐՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Պարուհի Տիկին Արմէն Օհանեանի երեկոյթը, կազմակերպուած ֆրանսական համալսարանական միութեան կողմէ, 7 Դեկտ. Չորեքշաբթի Լիոնի պետական թատրոնը։

կը մասնակցի Թառիստ Աբգար ։

«ԿԱՎՌՕՇ»

ՀԱՅ ՄԻԱԿ ԵՐԳԻԾԱԹԵՐԹԸ

կը հրատարակուի ամէն շաբաթ

Ազգ. բոլոր այժմէութիւնները

Գինն է ձեռքէ 1 Ֆր. 50

Տարեկան բաժնեգին' 100 Ֆր.

Հասցէ' Y. TOLAYAN

208bis Rue Lafayette, Paris (10e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԴՐՕՇԱԿ»)

Գինն է 8 Ֆր., Ամերիկա, Անգլիա եւ անգլ. գաղութները կէս տոլար։

Դիմել,— H. Kentouni, 36, Ave. Chevreul, Asnières (Seine).

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ՅԱՌԱՋ»Ի

գործակալն է

Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆ

որ փոխադրուած է 13 Rue des Dominicaines, Marseille.

ԱՄԵՆՈՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Պարտք կը զգանք ձեզ յայտարարելու որ, քաղաքապետարանի Ամուսնութեան եւ հպատակութեան վերաբերեալ օրէնքներու փոփոխելուն պատճառաւ, դժուարութիւններու չհանդիպելու համար, դիմեցէք Երդուեալ Թարգմանի գրասենեակը, 76 Rue Bernard du Bois, Marseille.

1. Ամուսնութեան *թուղթի բոլոր գործողութիւնները, արագ և խղճմտօրէն։*

2. *Անուններու փոփոխութիւնը դատարանի միջոցաւ եւ արագ։*

3. *Հպատակութեան, ժառանգի եւ դատական գործեր.*

4. *Ծննդեան թուղթերու եւ վկայականներու թարգմանութեան։*

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Է. ՍԹԷՖԻՔԻ

106 Kléber, Հեռ. Passy 72.56

կը կատարէ Ֆրանսա եւ Յունաստան մտնելու կամ բնակելու արտօնութեան գործողութիւնները.

AFFIDAVIT*ի (Աֆիտավիթ)*

դիմել' ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 4—7.

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ դիւրամատչելի պայմաններով սենեակներ եւ ափարթըմաններ։ դիմել' 18ter Rue de Bezons à Courbevoie. Թրամուէյ Porte Maillot*էն* 41 եւ 76, շոգեկառք GareSt. Lazare*էն* 13 վայրկեան ։

JACQUES DE PADOVA

24, Rue Albouy, Paris (10e)

Métro: Lancry

24 Րիւ Ալպուի, Փարիզ (10)

Մէթրօ Լանքրի

Միակ գործակալ - ներկայացուցիչը հայկական, յունական, թրքական, արաբական եւ հրէական ամէն տեսակ փլաքներու, ճօխ մթերք նոր Ֆօնօկրաֆներու եւ ասեղներու։ Փոքրաքանակ գնումները մեծաքանակի արժէքով։ Եթէ կ'ուզէք վայելել Արեւելքը' գնեցէք ձեր սիրած փլաքները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ վարպետ կօշկակարի մը մօտ վարպետ կօշկակար մը եւ օգնական կարող գործաւոր մը. դիմել' 13 Rue de Paris, Asnières (Seine)։ Առաւօտները 8—12 կէս օրէ վերջ 2—7։

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆ.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	42
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	14
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր » »	Lire	137	40
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355	25
Զուից. »	Frc. Suisse	490	25
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Ֆլորին	(Florin)	1027	25

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3410	—
» II	»	2110	—
» III	»	1680	—
Օսմանի Երկաթ.	Lots turcs	167	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

4 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 510

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ԱԼ ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ

«Որբերու Օր»ն է այսօր, 4 Դեկտեմբեր:

Տարին մէկ անգամ «Ոսկեղէն Պատուիրան»ի օրը հաստատելով, Մերձաւոր Արեւելքի Օգնութեան կոմիտէները կ'ուզեն յիշեցնել նուիրական պարտք մը:

Մենք յաճախ առիթ ունեցած ենք հրատարակելու Ամերիկեան Նպաստամատոյցի եւ Մերձաւոր Արեւելքի Օգնութեան միջազգային կոմիտէին տեղեկագիրները, որոնք թանկագին տուեալներ կը պարունակեն որբերու խնամատարութեան մասին:

Ինչպէս Բարեգործականի կոչն ալ շեշտած էր, «Ոսկեղէն Պատուիրանը» կը գործադրուի յիսուն երկիրներու մէջ, սկանդինաւեան հորիզոններէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, եւ ամէն տարի կ'արտադրէ աւելի քան մէկ միլիոն տոլար:

Օտարները կ'ուզեն որ մենք ալ մեր պարտքը կատարենք:

Անոնցմէ առաջ, եւ անոնցմէ աւելի, մե՛նք պիտի զգանք որբերու սերունդին տառապանքները:

Ջարդերէն եւ անապատներէն փրկուած այդ սերունդը մնացած է այժմ, մէկ մասը դարձած ըլլալով չափահաս եւ ինքնապահ: Ամերիկեան Նպաստամատոյցը վերջերս, ժողովի մը առթիւ, 10,000 կը հաշուէր չափահասներուն թիւը, — 3500 Սուրիա եւ Լիբանան, 100 Պաղեստին, 3700 Յունաստան, 900 Հայաստան (5900 մանչ, 4000 աղջիկ): Առանց հաշուելու անչափահասները, որոնք տակաւին կը խնամուին զանազան որբանոցներու մէջ, այս մեծերն ալ միշտ կարօտ են աջակցութեան:

Ինչո՞ւ ծածկել. դժգոհութիւններ շատ ունինք օտարներէն: Յաճախ մամուլը կ'արձանագրէ տխուր փաստեր՝ յոռի մատակարարութեան եւ անհանդուրժելի խտրականութեանց: Գիտենք տեղ տեղ Նպաստամատոյցի այս կամ այն պաշտօնեան, երբեմն ալ հայանուն սրուկներ, յատկապէս հակահայ քաղաքականութիւն կը վարեն: Վերջերս Թաւրիզէն ալ ստացանք շարք մը մերկացումներ, որբերու եւ որբուհիներու տմարդի վերաբերմունքի մասին:

Բայց այս բոլորը պատճառ չեն, որպէսզի անտեսենք մեր պարտքը:

Շատ մը անախորժ իրողութեանց մէջ, երբեմն մե՛նք ենք մեղաւոր, պատասխանատուն, կա՛մ ապիկարութեամբ, կամ սխալ տեղեկագրութիւններով: Տարբեր ձեւերով դժգոհ չե՞նք նաեւ Բարեգործականէն:

Ամէն մէկուն մեղքը իրեն ձգելով, կ'ուզէինք որ, այսօր, սփիւռքահայ գաղութին մէջ ալ, ամէն մէկ անհատ յօժարութեամբ պատասխանէր Դեկտ. 4ի կոչին:

Մէկ ձեռքով հազարաւոր տոլարներ տալ՝ վեր է մեր ցիր ու ցան բազմութեանց ուժէն:

Բայց եթէ ամէն մէկը իր կրցածը տայ, ըլլայ իսկ հինգ ֆրանք, կը կազմուին գումարներ, որոնց բարոյական արժէքը շատ աւելի մեծ է:

Որքան գիտենք, ամէն տեղ կազմուած են մասնախումբեր, նուէր հաւաքելու համար:

Աւելորդ պիտի ըլլար սրտաշարժ կոչեր ուղղել գաղթականութեան մրուրը քամած հայրենակիցներու: Անոնք իրենց անձին փորձովը կրնան չափել անտէր տղու մը կամ աղջկան մը դժբախտութիւնը, մանաւանդ օտար ափերու վրայ:

Մենք ուզեցինք յիշողութիւնները թարմացնել, այս օրուան համար:

ԱՄԻՐԱՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Կը հաստատուի թէ՝ Փարիզի ջոջերը յաջողեր են կրօնական ընկերակցութեան վերածել եկեղեցին և իրենց հոգաբարձութիւնը:

Ուրիշ խօսքով՝ տէր-տիրական դառնալ ժան կուժօն փողոցի հարստութեան,— եկեղեցի, շարժուն եւ անշարժ գոյք, դրամ, իշխանութիւն:

Միւս կողմէ, կ'իմանանք թէ այդ միեւնոյն մարդիկը 400 տոլար ճամբու ծախք են ղրկած Էջմիածին, նոր պատուիրակ բերելու համար: Անունն ալ կուտան, — Գարեգին եպիսկ. Յովսէփեան, գիտնական մը:

Ուրեմն, նոր օրերու ամիրաները պատնէշին վրայ են միշտ, օրինական բոլոր նրբութիւնները կը լրացնեն, ասպարէզ գրաւելու համար ժողովուրդին:

Այսինքն այն բազմութեան, որ թէեւ 15-20,000 համրանք ունի իրենց 40—50ին դէմ, բայց ստորադաս կը համարուի անոնց աչքին, իբրեւ գաղթական: Ըսենք նոյն իսկ թուրքերէն բառը, մուհաճիր:

Պաշտպանութեամբ արձանագրենք այս իրողութիւններն ալ, եւ սպասենք նոր առաքեալին, եւ յառաջիկայ ձեռնարկներուն:

Այս մարդիկը ուխտած են ոտքի տակ առնել տրամաբանութեան եւ արդարութեան բոլոր պահանջները, հանրութեան կամքը, եւ փարիզ փոխադրել պոլսական բարքեր:

Վերահաստատել այն ինչ որ ֆէսով հասկնալի էր, — տարբեր պայմաններու մէջ — և զգուելի կը դառնայ գլխարկի տակ:

Անոնք կ'ուզեն մինչեւ վերջը վայելել անմիտ եւ ազգավնաս կացութեան մը պտուղները:

Փարիզի Հոգաբարձութիւնը կամ Վարչական Ժողովը արհեստապետութի՞ւն է, արհեստակցակա՞ն միութի՞ւն է թէ առեւտրական գրասենեակ:

Դժուար է պատասխանել:

Սպասենք: Խաղեր կան որ երկար կը տեւեն, բայց ոչ յաւիտեան:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ Հայրենիք դիտել կուտայ (20 նոյեմբեր).

— «Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի մամուլը վերջերս շատ ոգեւորուած է Մուսթաֆա Քէմալի յղացած այն ծրագրով, ըստ որում հայկական արեւելեան նահանգները լեցուելու են Կովկասէն եւ Ռուսաստանէն տարուելիք թուրք գաղթականներով:

«Այս հարցի շուրջ Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի միջեւ սկսուած բանակցութիւնները եթէ յանգին դրական եզրակացութեան մը, առանց այլ եւս երկար յապաղման, առաջին առթիւ իսկ 2500 տուներ պիտի շինուին Վանի, Պիթլիսի, Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի նահանգներուն մէջ:

«Համապատասխա՞ն է այսպիսի ծրագիր մը հայ ժողովուրդի հիմնական շահերուն: Մենք կը կարծենք ոչ:

«Նախ պէտք է շատ վերապահութեամբ ընդունիլ խորհրդային մամուլի կիսատ-պռատ այն յայտարարութիւնները թէ տեղափոխելի թուրք գաղթականութեան մէկ կարեւոր մասը տարուելու է ներկայ Հայաստանէն:

«Երբ դեռ վերջերս Երեւանի մէջ 300 տուն թուրքեր կը տեղաւորուին, իսկ Դարալագեազի մէջ կը հաստատուին 10 թրքական գիւղեր, այլ եւս դժուար կ'ըլլայ մեզ հաւատալ, որ արդէն ամրացած եւ հողային այնքան լաւ պայմաններու տիրացած թրքութիւնը, վաղը անմիջապէս մէկ հրամանի վրայ պիտի հեռանայ մեր երկրէն: Մանաւանդ որ Էնկիւրի եւս այդ պիտի չկամենայ, քանի որ թուրքերու մեր երկրէն հեռացումը որքան օգտակար է մեզ՝ նոյնքան վնասակար իրեն՝ իր ապագայ շահերու տեսակէտէն:

«Ուզելով յատկապէս Վանը, Պիթլիսը, Խարբերդն ու Տիգրանակերտը թուրքերով լեցնել, Էնկիւրիի վարիչները այսօր կը հետապնդեն մէկ նպատակ, այն է, Հայերու ուշադրութիւնը այլ եւս բոլորովին հեռացնել Վանէն, Մուշէն ու Էրզրումէն եւ այս կերպով ընդմիշտ մեռցնել տաճկա-հայկական դատը:

«Ինքնին վտանգաւոր այս ծրագիրը եթէ իրականանայ, հայկական հարցը՝ իրօք որ պիտի ստանայ ծանր հարուած: Որովհետեւ մօտ 1,300,000 բնակչութիւն ունեցող հայկական երեք մեծ վիլայէթները այսօր ունենալով հազիւ 100—120,000 բնակչութիւն, փաստօրէն դադրած են թուրքերու իրական հողամասը ըլլալէ: Անոնք դատարկ տարածութիւններ են: Բայց վաղը երբ անոնք թուրքերով կը լեցուին, պիտի դառնան նաեւ կենդանի մասերը թուրքիոյ եւ այս կերպով մեծապէս պիտի դժուարացնեն նաեւ մեր հարցի լուծումը:

«Սակայն մեր կարծիքով այնքան ալ մտահոգուելու չէ, որովհետեւ մեզ համար կը թուի շատ անհաւանական թրքական այս նոր ծրագրի իրականացումը:»

ՆՈՐԱԿՈՉ ՀԱՅԵՐՈՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐ

Լէմնոս եւ Փրօխս թերթերը կը գրեն թէ, կառավարութիւնը ցուցնատանէն պիտի հեռացնէ նորակոչ հայ զինուորներու ծնողքները, այն պարագային երբ անոնց զաւակները արտասահման մեկնին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ապստամբութիւն Օտեսայի շրջանին մէջ?

«Շիքակօ Թրիպիւն» Պուքրէշէն կը ստանայ հետեւեալ տեղեկութիւնները 2 դեկտ. թուականով.—

Հարաւային Ռուսիոյ կարգ մը վայրերուն մէջ ապստամբութիւն եւ յեղափոխութիւն ծագեցաւ Տրոցկիի վտարման հետեւանքով: Անոր հաւատարիմ սպաներն ու զինուորները մերժեցին հնազանդիլ կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի հրամաններուն, եւ երբ զինուոր ղրկուեցաւ զանոնք զսպելու համար, արիւնալի յեղափոխութիւն ծագեցաւ:

Տրոցկիականներու ապստամբութիւնը կը վարէր զօրավար Լէսէյվիք՝ Հարաւային Ռուսիոյ զօրաբանակին հրամանատարը, որ Չեկայի կողմէ ձերբակալուեցաւ, սակայն՝ իր զինուորները շուտով ազատեցին զայն: Զօրավար Տաչէնքոյի հետ խորհրդային ուժերը վարող քաղաքական կոմիսար մը ապստամբ զինուորներուն կողմէ սպաննուեցաւ եւ գլուխը նիզակի մը ծայրը անցուելով Օտեսայի փողոցներուն մէջ ցուցադրուեցաւ:

Խորհրդային կառավարութեան հաւատարիմ մնացած զինուորները Օտեսայէն քշուեցան, եւ դիրք բռնեցին քաղաքէն դուրս: Զօրավար Պոտէկմով 20, 21, 23, 25 եւ 35րդ գունդերով ծանր ճակատամարտ կը մղէ անոնց դէմ:

«Փոլիթիքա» թերթը խիստ գէշ կը ներկայացնէ Ռուսիոյ վիճակը: Կ'ըսէ թէ Օտեսա ներկայիս ապստամբ զինուորներու ձեռքն է, քանի մը ուկրայնական զօրագունդեր Ուրալ փոխադրուած են: Կ'ըսուի նաեւ թէ Սիպերիոյ մէջ կարգ մը պահակազօրքեր ապստամբած են: Մոսկուայի կառավարութիւնը կը դողդղայ:

Ռուս բանակը ամէնէն զօրաւորն է

Խորհրդային պատուիրակութիւնը, որ երէկ մեկնեցաւ Ժընեւէն, Զինաթափութեան Նախապատրաստական Յանձնաժողովին անդամներուն եւ մամուլին ներկայացուած յուշագրով մը կ'աշխատէր հաստատել թէ «յաղթական եւ չէզոք երկիրները, գերման աշխարհակալութիւնը ջախջախելէ յետոյ, 1913էն աստին աւելցուցած են իրենց բանակին թիւը՝ 1,183,000 հոգի»ի, մինչդեռ ռուսական բանակը ունի միայն 562,000 զինուոր»: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պատասխանեց թէ, Ֆրանսայի բանակը բաղդատմամբ 1913ի թիւին, 100ին 45 կրճատուած է: Գալով ռուս զինուորական ուժերուն, դիտել կը տրուի որ Խորհրդային Միութիւնը ունի՝ 1.— 562,000 հոգինոց մնայուն բանակ մը, որ 2-4 տարի զինուորական ծառայութիւն կը կատարէ: 2.— 750,000 ցամաքային զինուորներ 9 ամիս զինուորական ծառայութեան ենթակայ են: 3.— 350,000 հոգի կը մարզուին շրջանային կեդրոններուն մէջ 6 ամիս: 4.— Կէփէուի մնայուն ուժերը:

Մարզուած պահեստիներէն զատ, այս զանազան դասակարգի զինուորական միութիւնները կը կազմեն 1,300,000 հոգինոց հսկայ բանակ մը: Թէեւ Ռուսիոյ բնակչութիւնը նուազած է 30 միլիոն, սակայն կարմիր բանակը ցարական բանակէն պակաս չէ:

Կէփէուի մաքրագործումը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ստալինի գործակալները դիմակազերծ ըրած են երկու դաւաճաններ, մէկը Թղթատարական գործավար Զմիռնոֆը, միւսը յայտնի չեկիստ եւ կրեմլինի հրամանատար Փեթէրսընը: Այս վերջինը Ճերճինսկիի աջ բազուկն էր եւ Ստալինի հաւատարիմը: Զմիռնոֆ եւ Փեթէրսըն կուսակցութեան նախագահութեան, Քաղաք. Բիւրօին եւ գործավարներու խորհուրդին մասին գիտէին խիստ գաղտնի տեղեկութիւններ, զորս կը հաղորդէին Տրոցկիին:

Դ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ՀԻՄՆԵՆ?

Ցուրիխէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Տրոցկի եւ Զինովիեւ ծրագրած են հիմնել Դ. Միջազգային մը: Պերլինի մէջ ընդդիմադիր համայնավարները պատրաստութիւններ կը տեսնեն բոլոր ընդդիմադիրներու համաժողով մը գումարելու համար Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ, ուր հիմը պիտի դրուի Դ. Միջազգայինին:

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Վարչապետ Վինթիլա Պրըթիանու գործակցութեան առաջարկ ներկայացուց ազգային-գիւղացի կուսակցութեան նախագահ Մանիուի: Բոլոր կուսակցութիւններու մասնակցութեամբ միացեալ դահլիճ մը կազմելու մասին խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ, նախագահութեամբ վարչապետին: Ներկայ էին՝ Մանիու, Տուքա եւ Թիթուլէսքօ, արտաքին նախարարը, որուն կ'առաջարկուի վարչապետութիւնը:

Վերջնական համաձայնութիւն մը կարելի չէ եղած գոյացնել:

Պոլշեւիկեան համագումարը

Մոսկուայի պոլշեւիկեան 15րդ համագումարին առթիւ պաշտօնաթերթ «Փրավտա» կը հրատարակէ ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ կատարուած վիճաբանութեանց արդիւնքները: Այսպէս, 724,036 հոգի քուէարկած են ինպաստ կեդր.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Լոյս տեսաւ դեկտեմբերի թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՆՃՈՌՆԻ ԲԱՐՔԵՐ

Աթէնքէն կը գրեն Հորիզոնի.—

Նոյ. 20ին, կիրակի գիշերը, փիրէայի Լիփազմա թաղին մէջ, կարգ մը նախկին ինչակեան եւ ներկայիս համայնավար բախտախնդիրներ տգեղ դէպքերու պատճառ դարձած ու յարձակած են դաշնակցականներու բնակարաններուն վրայ:

Այսպէս, յիշեալ բախտախնդիրներէն 5—6 հոգի, Լիփազմայի սրճարաններէն մէկուն մէջ լաւ մը գինովնալէ վերջ, գիշեր ատեն փողոց կը թափին ինչակեան երգեր երգելով, «կեցցէ խորհրդային Հայաստան» պոռալով եւ աջ ու ձախ գռեհիկ հայհոյներ արձակելով:

Դատարկապորտ գինովները կանգ կ'առնեն Տիկին Ռամելայի բնակարանին առջեւ ու կը սկսին անլուր հայհոյանքներով նախատել տիկինը: Յետոյ կը մտնեն ազգ. վարժարանի սրահը, ուր, նոյն պահուն, «Երեւան» թատերախումբը ներկայացում մը սարքած էր ի նպաստ թաղին ազգ. վարժարանին: Գինովները կը սկսին պոռալ-կանչել, — «կեցցէ՛ խորհրդային Հայաստան, անկցի՛ն դաշնակցականները... հոս մեր տեղն է...: Ո՛վ որ դաշնակցական է, թող հասակը ցոյց տայ...» եւն.:

Այս յիմար պոռչտուքներէն յետոյ, միեւնոյն խումբը դուրս կուգայ փողոց եւ այս անգամ ուղղակի կը յարձակի դաշնակցական ընկերոջ մը տան վրայ, ուր այդ պահուն կը գտնուէին յիշեալին կինն ու քոյրը միայն: Կը մտնեն տունէն ներս եւ հայհոյանքներով կը սկսին ծեծել անպաշտպան կիները, որոնք զանազան վէրքեր կը ստանան:

Լուր առնելով, ոստիկանութիւնը անմիջապէս կը հասնի դէպքին վայրը եւ հոն իսկ կը ձերբակալէ չարագործներէն երեքը:

Վիրաւոր կիները կը փոխադրուին հիւանդանոց, իսկ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ միւս երեք դատարկապորտ պոլշեւիկները:

Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԸ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Նոյ. 30ի առտուն սկսած են քակել Ս. Յարութեան տաճարի գմբէթը, որ անցեալ Յուլիսի երկրաշարժէն գէշ կերպով ազդուած էր: Ժամանակաւոր տանիք մը պիտի շինուի եւ գալ գարնան նոր գմբէթ մը պիտի կառուցուի: Արդէն վար առնուած է գմբէթին վրայի մեծ խաչը: Հանրօգուտ շինութեանց եւ Հնութեանց ճիւղէն մասնաւոր պաշտօնեաններ կը հսկեն աշխատութեանց:

ՆՈՐ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

Թոքախտաւորներու պաշտպանութեան համար հրապարակ հանուած դրոշմաթուղթերէն զատ, առեւտրական նախարար Պոքանովսքի որոշած է հինգ տեսակ նոր դրոշմաթուղթեր եւս հրապարակ հանել: Այդ դրոշմաթուղթերուն օրինակները պատրաստուած են արուեստագէտ նկարիչներու կողմէ եւ կը ներկայացնեն, 1— Էթուալի Յաղթութեան Կամարը, 2—, Կարի կամուրջը, 3 —, Ռէնսի կաթուղիկէն, 4 —, Մօն-Սէն-Միշէլը, 5— Ռօշէլի նաւահանգիստը: Ասկէ զատ պիտի շինուի նաեւ ուրիշ դրոշմաթուղթ մը՝ «Ռէնսի ժպիտը»: Այդ դրոշմաթուղթերը պիտի փոխարինեն 2, 3, 5, 10, եւ 20 ֆրանքնոց դրոշմաթուղթերը:

ԴԷՊԻ ՄԻԱՑՈՅԼ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Փարքըր Կիւրրիէի ծանօթ յուշագրէն յետոյ, որ Նրբամիտ փոխատուի մը մտահոգութեան արտայայտութիւնն էր, այժմ միտքերը կը զբաղեցնէ գերման արտաքին նախարարին եւ վարչապետին դէպի Վիէննա, կատարած այցելութիւնը։

Շթրէզէման կ'ըսէր. «Հասկընալի է որ երկու լեզուակից եւ արենակից երկիրներ այսպիսի յարաբերութիւններ մշակեն, բայց քաղաքական ո եւ է միտում չկայ մեր այցելութեան մէջ»։

Եւ պատասխանելով Լոյտ Ճորճի վերջին ճառին, կը շարունակէր իր Վիէննացի արենակիցներուն առջեւ. «Եւ սակայն ո՛չ Լոքարնոյի դաշնագրին, ո՛չ Հաենոսի յաւիտենական խաղաղութեան եւ ոչ ալ փոխադարձ ապահովութեան հետ կարելի է հաշտեցնել, ըլլայ տրամաբանօրէն թէ բարոյապէս, Հռենոսեան գերման այս հողամասին գրաւումը»։

Մարքսի խօսքերը այսպէս կը վերջանային. «Ինծի այնպէս կու գայ, որ կը գտնուինք կարեւոր մշակութային յառաջդիմութեան մը շեմին։ Ժողովուրդներու այս մրցման մէջ գերման ժողովուրդը նշանակելի դեր մը պիտի ունենայ։ Եթէ իւրաքանչիւրը մեզմէ իր տեղին մէջ աշխատի իր գերման ազգին համար, այն ատեն պիտի յառաջդիմենք»։

Որքան ալ բարեմիտ ըլլան մարդիկ, չպիտի կրնան առանց այլեւայլի հաւատալ, որ պարզ քաղաքավարական այցելութիւն մըն էր եղածը, ճիշդ այն պահուն երբ Պրիան կը ստորագրէր ֆրանքօ-սերպ դաշնագիրը, իսկ գերման երկրին ներսը, օրէ օր կը հասուննայ միացման քաղաքականութիւնը. այսինքն գերման պետութեան ժառ կազմող գաւառներու երկիրները (Պավարիա, Սաքսոնիա, Փրուսիա եւլն.) արտաքին թէ ներքին քաղաքական միակ մեքենայի մը շուրջ բոլորելու գաղափարը։

Իսկապէս, ի՞նչ նպատակ ունէր Մարքս Վիէննայէն վերադարձին, Միւնիխի փառայեղ հիւրը ըլլալու։ Հակառակ իր հանրապետական առաջնակարգ պաշտօնատարի դիրքին, ան հին շքանշաններ կրելով ներկայացաւ ծայրայեղ գինուորապաշտ պավարիացիներուն։ Նոյնպէս փրուսիոյ վարչապետ Բրաուն չկրցաւ խուսափիլ Միւնիխէն, իր երկրին եւ կուսակցութեան ամէնէն հակառակորդ տարրին հետ սեղանի նստելու, ու պալատին երաժշտ երկիրներուն եւ վարչապետներուն կենացը։

Այս բոլորը անոր համար, որ թէեւ տնտեսապէս տկար, բայց քաղաքականապէս հզօր Պավարիան, որուն խօսքը կշիռ ունի, պէտք է շուտով համաձայնի միացման քաղաքականութեան, եւ ա՛լ ժամանակ է որ Sau Preuss (թէթեւ փրուսիացին) դառնայ Sues dreuss (անուշ փրուսիացի), քանի որ ընդհանուրին շահը այդ կը պահանջէ։

Այստեղ նկատելի է անշուշտ այն լուրջ հայրենասիրական գործունէութիւնը, զոր ունին անխտիր, բոլոր գերման-կուսակցութիւնները։ Իրենց, բնական է այս միացման քաղաքականութեան յաջող ելքը։ Ինչու մէկ ծնունդ, մէկ լեզու, մէկ մշակոյթ, մէկ արտաքին քաղաքականութիւն ունեցող երկիրներ գատ-գատ «պետութիւն»ներ կազմեն, ունենան պաշտօնէութեանց շարան մը, փոխադարձ գեսպաններ իրենց մայրաքաղաքներուն մէջ եւ Թուրինգենի հետ լանտեր մըն ալ... Հարկաւ առնելի բոլորը իրենց արժանի տեղերը ունէին գերման քաղաքական կեանքին մէջ, որովհետեւ դքսութիւններ եւ թագաւորութիւններ առանձին պայմաններով միացած էին։ Սակայն հիմա որ, մօտ տասը տարի է, հանրապետական կարգեր կան, իսկապէս աւելորդ բաներ են անոնք։ Եւ անկասկած գերման գործնական ժողովուրդը երկար չպիտի տանի այս բեռը, որ իր վրայ դրուած է, պաշտօնեաներու անպէտ շարք մըն ալ պահելու համար...

Գալով Աւստրիոյ հետ միացման, թէեւ նոյն տեսակէտէն կարելի է մեկնիլ, ինչպէս միւս երկիրներուն համար, որովհետեւ Աւստրիա ալ միեւնոյն լեզուն եւ միեւնոյն մշակոյթը ունենալով, քաղաքականապէս եւս երկար տարիներէ ի վեր անբաժան դիրք մը ունի գերմանիայէն, բայց Աւստրիոյ տնտեսութիւնը մանաւանդ, քանի կախում ունի ուրիշ օտար ազգերէ, զորս զանց առնել դժուար է կամ ժամանակի խնդիր, պատերազմէն յոգնած եւ պարտադրուած այս երկիրներուն համար։ Իսկ Անգլիոյ հաւանութիւնը այս տեսակ միացման մը, անուղղելի քաղաքական մեծ խոստումներ պիտի պարտադրէ Մեծն գերմանիոյ, ի խնդիր կարմիր վտանգին եւ սահման պատուաններու...։ Բայց ինչպէս համաձայնեցնել այս բոլորը՝ դերլենի (գերմանիուու) դաշնագրին եւ «Լեհաստանի գաւ»ին հետ...։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

62 — ՍԻՐԵՐԳ ՎԱՆԷՆ

Արեւ առեր ծովու մէջտեղ,
Երկու խօրօտ(1) կայնած մէկտեղ,
Մէկ պեխով էր մէկն էլ անպեխ,
Է՜ անպեխն էր իմ սրտին դեղ։

Վարդն ա բացուեր քաղուել չի գար,
Եարմ'եմ սիրեր Թարկել չի գար,
Ա՛խ եար, ա՛խ եար, քօլօզով(2) եար,
Քօլօզ քէթրա(3) արի ծի տար։

Կաւրին եկաւ կրակի պէս,
Եկաւ կայնաւ Սեւ ծովուն կէս
Դուն վառուեցար ես էլ քու պէս,
Հէ՜յ ջան, ճէ՜յ ջան, չինար եարջան։

Ես էրի ախ, դու էրիր վախ,
Մեր սապիպքար երկնուց ի կախ,
Սարի գլուխ ես բարձրացայ
Քու դարտերէն ես պառվցայ։

Էլեր կ'երթաս խէրանց էգին,
Կը շօրօրաս ինչպէս մաքին.
Դուն կը ճանես մարդուն խոգին.
Հէ՜յ ջան, ճէ՜յ ջան, չինար եարջան։

Գեղի բոլոր ճրմէն արօտ,
Բարակ բաժին(4) մնացի կարօտ։
Գեղի բոլոր բազրի փուշ ա,
Գեղի մէջի եարն անուշ ա։

Ցնէն ելեր կայներ ես դուռ,
Քու բաժ բարակ սփանի(5) ուռ,
Մէջդ ես զարկեր ջուխտակ մը նուռ,
Ամէն խատին ծի պագ մը տուր։

Եւթանք քաղենք կանանչ գարի,
Իմ եար եկաւ խազար բարի,
Քէլա էրթանք սարն ի սէյրան,
Քաղենք բերենք փունջ փունջ ջէյրան։

Սարէն կուգէր նըղարի(6) ձէն,
Ջորէն կուգէր նըղարի ձէն,
Խեր չտեսնենք մեր խէյրն ու մէր,
Որ չգիտցան մեր սրտի սէր։

Ես պէրիվան(7) դուն էլ չվան(8),
Արի նստինք քաղցրիկ տիվան,
Հէ՜յ եար, ճէ՜յ եար, քօլօզով եար,
Քօլօզ քէթրայ արի ծի տար։

Հաւաքեց՝ Գէորգ Կարճկանցի

ԲԱՌԵՐԸ.— (1) Գեղեցիկ, (2) բրդէ գլխարկ, (3) ծուռ դնել, (4) հասակ, (5) ուռենիի ընտիր տեսակ, (6) Թմբուկ, (7) ուխտարկիթ (քրդերէն), (8) հովիւ։

ԲՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՛ԼՕ՛ՆԵՐԷՆ

ՇԵԱՌԷ ԱՆԴՐԱՆ ՓԱՇԱ
(Անդրանիկ փաշայի կռիւը)

Լօ՛, լօ՛, լօ՛, լօ՛, լէ՛, լէ՛ լէ՛ լէ՛
Ալօրինե՛ր, եկէ՛ք, եկէ՛ք, զէնքեր կապեցէք, ձիեր հեծէք,
Այսօր, երեք օր է, մեծ կռիւ կայ Խոյի դաշտէն մինչեւ Տիլման,
Խալիլ փաշան երկու հազար Ռուսեր ջարդեց,
Հիմա Մուղանջուքն է հասեր, կռիւ շատ ծանր է։
Փախան քեաֆր Մոսկովցիներ, Թնդանօթ ու զէնք թողին,
Փախան Կազակներ մեծափափախ, Անդրանիկը մինակ թողին,
Աջամները փախչող, պատուհաններէն եռացած ջուր լեցուցին,
Նահանջող Մոսկովի զինուորներ, հայ կին ու երախաներ խաշեցին։
Ջայրացած է Անդրանիկը, վրէժ կը գոռայ.
Թուրք, Քիւրտ ու Աջամ կրակի պիտի տայ։

—

Ալօրինե՛ր, հեծէ՛ք, քշէ՛ք, հաւա՛ք եկաւ, «շուտով հասէք»,
Անդրանիկը կարմիր սարէն, Շեաքեարեազի բարձունքներէն,
Մշոյ, Սասնոյ, Վանի Հայեր, հայ զինուորներ դաշտն է բերեր,
Ու Սալմաստի կանանչ-փեթուղ դաշտը արնով կարմրցուցեր։
Անդրանիկը ունի քաջեր, Սմբատ հսկայ ու գեղատես,
Քաջեր անվախ, կրակի պէս, կայծակ մօրմէ ծնած կարծես,
Անդրան փաշան կը գոռգոռայ, «իմ քաջ տղե՛րք, ձեռք շարժեցէք,
Թող զուր չանցնին ձեր գնդակներ, Թշնամիներ գետին փռէք,
Սմբատ դո՛ւ զարկ, Ասօ դո՛ւ զարկ, ջարդէք, ջարդէ՛ք»,
Որ Եւրոպան, արար-աշխարհ, Հայու նամուսը ճանչնան։

—

Անդրանիկ փաշան պեխերն ոլորեր է, ոսկի սուրը քաշեր,
Աչքեր կրակ-կայծակ, ձայնն առիւծի է նման,
Գնդակները մաղերով, չապիկին մէջ կը մնան,
Պողպատէ ծածկոցով, իր մարմինն ապահով,
Թիֆլիսմ ունի մեր մեծ շէյխերէն գրուած,
Գնդակ չանցնիր երբեք, Հնըռսի մարմինէն։
Սարեր կարմիր ձիուն է եկեր, ալ ճար չունինք, Քրտե՛ր,
Սմկօն մեզ ջարդել կուտայ, շատ ոսկի է լափեր,
Մերթ Թուրքին հնազանդ, մերթ Մոսկովին ծառայ,
Մեր կինն ու երախան պիտի Թողնէ որբ անտէր։

—

Նազար-Բէկովը Խոյ հասած է, Հայ է, այս պինպաշին,
Անթիւ կազակ ու զինուոր ողջ լեռն են բռներ,
Սալմաստը, փէտայիներու բոյնն էր, լեռ-ձոր լա՛ւ գիտէն,
Անդրանիկի զօրքեր վիշապ են դարձեր։
Խալիլ փաշայի սիրտ, վախ-դողն է մտե՛ր
Երեք հազար ասկեարներ, Թափուեցան տերեւի պէս։
Անդրանիկ ձի հեծած առջեւէն կ'երթայ,
Անդրանիկի զօրքեր գնդակ կը տեղան,
Ա՛խ, ես վիրաւոր եմ, որդիքս որ պիտի մնան,
Անէ՛ծք քեզ, Խալի՛լ փաշա, զօրքդ ջարդել կուտաս։

—

Սասնոյ աշխարհի, Հայոց մեծ արքան,
Արիւնի ծով շինեց Սասուն, Մուշն ու Տիլման։
Փախաւ Խալիլ փաշան, Սոմայի եւ Վան։
Սմկօն ալ փախած է, Անդրանիկն է մէյտան։
Կը տքան հինգ հարիւր Քիւրտերը վիրաւոր,
Հասաւ Նազար-Բէկով, զօրքով ձիաւոր,
Եկան հասան Հայեր, սիրուն կիներ եկան,
Եարալու քաջերուն կ'ընեն դեղ-դարման,
Քաջ Սմբատի զօրքեր «ուռա՛» կը գոռան,
Հայոց քաջ Անդրանիկ մտաւ Տիլման։

(6) Թարգմ.՝ ԱՋԻԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Revue Musicaleի Հոկտեմբերի եւ Նոյեմբերի թիւերուն մէջ Օր. Մարգարիտ Բաբայեան ունի շարք մը յօդուածներ՝ Արեւելեան երաժշտութեան մասին։ Կը թարգմանեմ Յառաջի ընթերցողներուն համար։

Վ. Տ.

* *

Հայկական երաժշտութիւն.— Մոսկուայէն ստացանք երիտասարդ երաժիշտ Բարխուդարեանի հինգ՝ դաշնամուրի կտորները, հրատարակուած Մոսկուայի Հայ Արուեստագէտներու միութեան կողմէ։ Ասոնք են.— երկու Esquisses, մէկ Orientale, Nocturne մը եւ Feuillet d'Automne մը։ Զմայլելի գործեր են, որոնք երեւան կը բերեն հեղինակին նուրբ եւ անձնական յատկութիւնները։ Հեղինակը անպատճառ կը ճանչնայ Գ. Լ. Տիգրանեանի գործերը, որոնցմէ շատ լաւ ներշնչուած է։

Այս տարուան ընթացքին Փարիզի Edition Senartը Կոմիտաս վարդապետի Յանձնախումբին ջանքերով հրատարակած է երկու տետրներ վարդապետին անտիպ գործերէն.

Առաջինը կը պարունակէ վեց պար դաշնամուրի համար, զանազան գաւառներէ հաւաքուած, Երկրորդը՝ չորս գեղջուկ երգեր, ի մէջ այլոց «Օրօրը», որուն վրայ անմահն Debussy այնքան զմայլած էր որ չէր կրնար հաւատալ թէ պարզ հայ գեղջկուհի մը կարող ըլլայ այդպիսի գլուխ գործոց մը յղանալ։

Ա. տետրին պարերը կը պատկանին ժողովրդական զրոյցներու շարքին եւ շատ յաջող յարմարցուած են արեւմտեան նուագարաններու համար։ Վեցերորդ պարը ուր հեղինակը աւելի ընդարձակութիւն զանել ուզած է, միւսներէն նուազ յաջողած է։ Անտարակոյս վարդապետը զայն կը բարեփոխէր, եթէ ի վիճակի ըլլար կրկին աշխատելու, «Կոմիտաս վարդապետի Յանձնախումբ»ը ուզեց առանց ո եւ է փոփոխութեան ներկայացնել զայն ինչպէս որ էր (Revue Musicale, 1 Հոկտեմբեր)։

Անոր եկեղեցական, գեղջկական, բազմաձայն երգերու հրատարակութիւնը պիտի շարունակուի 1928ին.

ԿԻՒՄՐԷՅԻ ՆԻԲՈԼԱ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ եւ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ։

Ահաւասիկ ռուսերէն լեզուով գործ մը՝ նուիրուած հայ երաժշտի մը Նիքոլա Տիգրանեանի (ակադեմիայի անդամ Ն. Մառի եւ երաժիշտ Սպենդարեանի յառաջաբաններով) իբրեւ յիշատակ անոր քառասնամեայ երաժտական գործունէութեան։ Անոնք որ արեւելեան երաժշտութեամբ կը հետաքրքրուին, մանաւանդ հայ երաժշտութեամբ, պիտի գտնեն հոն մանրամասն տեղեկութիւններ երաժշտութեանց նուագարաններուն եւ պարսկահայ նուագախումբերու գործերուն վրայ։

Ն. Տիգրանեան ծնած է 1856ին Լէնինականի (Ալեքսանդրապոլ) մէջ, շատ բարեկեցիկ ընտանիքէ մը։ Եօթը տարեկանին տեսողութիւնը բոլորովին կը կորսնցնէ, բայց երաժշտութեան շատ յարմարութիւն ունենալով, ծողքը զինքը Վիէննայի կոյրերու վարժարանը կը ղրկեն, ուր իր բոլոր ձիրքերը կը զարգանան։ Վերադարձին կը մղուի ուսանելու եւ հաւաքելու արեւելեան երաժշտութիւնը։ Կը գտնուէր մօրեղբօր Մ. Մելիք-Ադամալեանի մօտ՝ որ այն ժամանակուան ամենալաւ թառիստներէն էր եւ երգիչ Սաթթարի ազգեցութեան տակ։ Այս վերջինը շատ մը ռուս բանաստեղծներ ներշնչած էր իր երգերով։

Տիգրանեան սկսաւ նօթագրել այս գեղեցիկ երգերը, յետոյ զանոնք յարմարցուց դաշնամուրի, ապա ջութակի եւ անկէ վերջ գործեր արտադրեց որոնք տասը տետրէ կը բաղկանան։

Տիգրանի արժէքը շատ մեծ է։ Ան է որ այդ երգերէն շատերը բացարձակ մոռացումէ ազատած է։ Ինք առաջիններէն եղաւ որ այս գործը սառնեց, իր հեղինակութեանց շատերը Ժ. դարուն կը պատկանին։

Շատ մը ռուս երգահաններ Տիգրանեանի հաւաքած գործերէն քաղած են իրենց «սէնֆոնիք» նիւթերը, ինչպէս Գ. Գ. Իփանօֆ, Իփոլիթօֆ, Իփանօֆ, Գորդանօֆ (ծագումով Հայ) Բասաչէնքօ եւ Հայերէն Սպենդարեան, Բարխուդարեան եւ Տէր-Ղեւոնդեան։

Այս հեղինակութիւնը ընդարձակ վիճաբանական խնդիրներ յառաջ կը բերէ բոլոր արեւելեան երաժշտութեանց, անոնց ծագման վրայ եւ սա հարցին շուրջ թէ արդեօք արեւելեան երաժշտութիւնը իսկապէս ազգա՞յին է, քանի որ մինչեւ հիմա արեւմտեան ձեւերու փոխելով, կը կորսնցնէ իր բոլոր արեւելեան ներշնչականութիւնն ու անուշութիւնը։

Մենք գիտենք Արեւելքցիներու ականջի նրբութիւնը։ Անոնք շատ զիլութեամբ կ'որոշեն tiersն ու quartsը։ Ասիկա զլխաւոր փաստ մըն է երաժտական հարստութեան վրայ, բայց հեղինակը Գ. Տիգրանեանը յիշելով, կը մոռնայ թէ Կոմիտաս վարդապետէն զատ, ուրիշ ոչ մէկ երաժշտահան կրցած է արեւելեան եղանակները անխախտ զգացնել արեւելեան նուագարաններով։

Շատոնց ի վեր ռուս երգահաններ իրենց նիւթերը կը փնտռեն Արեւելքի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ եւ ո՛վ գիտէ թէ հանճարեղ Ստրավինսկին չէր ազդուած արեւելեան երաժշտութենէն, անոր ճոխ կշռոյթէն։ Զմռնանք Ափրիկէի կշռոյթը որ չափազանց ազդած է ներկայ երաժիշտներու վրայ։ Ո՛չ, այդ երաժշտութիւնները աղքատ չեն։ Սպասենք անոր որ պիտի կարենայ այս երաժշտութիւնները այնպէս մը արտայայտել որ արեւմտեան ականջներու վրայ ազդէ։

Գիրքը շատ գեղեցիկ պատրաստուած է եւ զարդարուած՝ Գ. Տիգրանեանի եւ Գ. Գ. Մելիք Ադամալեանի եւ Սաթթարի նկարներով։

Գրքին վերջը, հեղինակը կ'ակնարկէ հայ երաժշտութեան վրայ գրուած յօդուածի մը Մոսկուայի Encyclopédie desSovietsի մէջ, (Հատ. Գ. էջ 413, 1926), ուր կը յիշուին բոլոր անծանօթ երաժիշտները, բացի Կոմիտաս վարդապետէ եւ Եկմալեանէ (Հայ եկեղեցականերգեցողութեանմեծ հեղինակը, Leipzig 1884) եւ Գ. Տիգրանեանէն։

Կը մաղթենք որ Գ. Տիգրանեանի շատ մը անտիպ գործերը լոյս տեսնեն, հակառակ այն դժուարութեանց, որ այժմ կը տիրեն Կովկասի մէջ եւ մանաւանդ Լէնինականի մէջ, ուր երկրաշարժը մեծ աւեր գործած է։ Ասոնք թանկագին փաստեր են բոլոր անոնց համար որոնք արեւելեան երաժշտութեամբ կը հետաքրքրուին։

Անձնապէս շատ ուրախ եմ յայտնելու իմ երախտագիտութիւնս Գ. Տիգրանեանի, որ իմ մանկութեանս մեծ բարեկամը եղած է։ Ան է որ գիս առաջնորդեց դէպի այդ երաժշտութիւնը եւ ըմբռնել տուաւ անոր անուշութիւնները, ճշմարիտ երգը, ինչպէս Զարկեանն, Պայաթի-քիւրտ, Պայաթի-Շիրազ, Կիւնաբուռ, այլերու վառվռուն պարերը, աշուղներու ձեւամաղձիկ երգերը, ժողովրդական երգերը, զորս յետոյ Կոմիտաս վարդապետ բոլորին զգացնել տուաւ, (Revue Musicale, 1 Նոյ.)։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

*** Դեկտեմբեր 16ին, Օր. Մարգարիտ Բաբայեան Salle Comoediaի մէջ պիտի տայ իր առաջին նուագահանդէսը շատ ճոխ յայտագրով մը։

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս

«ՅԱՌԱՋ»ին

ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

ՔՐԱՖԹ-ՊՈՆԱՐ ՊՐԻՒՍԷԼԻ Մէջ

Նոյեմբեր 8ին, Պէլճիքայի քաղաքին մէջ սաւ ծանօթ հայասէր Գ. Քրաֆթ-Պոնար, որ «Հայոց Բարեկամ Զուիցերիացի քաղաքացիներու» կողմէ կազմուած կոմիտէի կեդր. վարչութեան ընդհանուր քարտուղարն է եւ հողին նաեւ նախակրթարանին, ինչպէս նաեւ աշակերտական տան։ ... կուլբն ալ խիկական հայ ... ներ են, որոնց մասին «Յ...» միշտ տեղեկութիւններ կ...

Պրիւսէլի պաշտօնական վար... թեան եւ Հայ Ակումբին ... ներկայ էր հոծ բազմութիւն ...

Նախագահ Ներսէս ... Գանձեան, պաշտօնէից ... հոգեւոր հովիւը, հակիրճ ... նախօսութեամբ մը ներկա... ցուց ներկաներուն Քրաֆթ... նարը եւ իր գործը։

Գաղութի վարչութեան կողմէ ... այս տողերը գրողը Ֆրանսերէն ... բարի գալստեան ուղերձ մը ... տասանեց։

Ապա խօսք առաւ Գ. Քրաֆթ-Պոնար եւ տեղեկութիւններ ... տուաւ վերջին կոտորածներու ... հասատատութեանց մասին, ... 100ի մօտ հայ երկսեռ ... կերտներ կ'ուսանին եւ կը ... նան ազգային խնամեալ ... տիարակութիւն մը։

Հայ որբերու դաստիարակութեան զուիցերիական ... հիմնուած է 1896ին եւ ... նակուած փոքր Ասիոյ զանազան ... քաղաքներուն մէջ, մանաւանդ ... բայց Սեբաստիա։ Քաղաքական դէպքերու բերումով ... կեդրոնացաւ Կ. Պոլիս 1920ին ... ու յետոյ փոխադրուեցաւ Զուի... ցերիա՝ 1922 Դեկտ. 1ին։

Հայ կարօտ տղոց թիւին ... ման հետեւանքով, ներկայ ... գործը նիւթական տեսակէտէն ... աւելի կամ նուազ զոհացուցիչ ... վիճակ մը կը ներկայացնէ, ... կային անոր բարոյական կացութիւնը ինքնին հոյակապ է եւ ... պերճախօս։

Վերջերս Գ. Քրաֆթ-Պոնար այցելած ըլլալով Ամերիկայի ... բազմաթիւ հայ գաղութներ ... յաջողած է կարեւոր գումար մը ... ձեռք բերել եւ անով ապագային ... գրաւի տակ դրուած Գենեւի ... հայ դպրոցն ու իր յարակից ... ղերը։ Այսօր այդ կալուածները ... հայ ժողովուրդին սեփականութիւնը կը կազմեն, իսկ ապա... գային երբ գաղութներու ... յութիւնը Հայաստան փոխադրուի ... եւ այդ վարժարանին գոյութիւնը աւելորդ նկատուի ... շէնքն ու կալուածները ծախուելով արդիւնքը ամբողջութեամբ ... պիտի յատկացուի հայ կրթական որեւէ հիմնարկութեան մը ...

Ի վերջոյ համակրելի բանախօսը շեշտեց համերաշխութեան ... պէտքը հայ համայնքին մէջ եւ ... իր մեծ ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը յայտնեց Գ. Ա... բունեանի եւ Գ. Բաշալեանի ... ու համերաշխ գործակցութեան ... մասին։

Քրաֆթ-Պոնարի հայանպաստ ... բանախօսութիւնը խանդավառ ... ծափերով ողջունուեցաւ ներկաներէն։

Յետոյ Ակումբի եւ Գաղութի ... վարչութիւններուն կողմէ ի ... յասեղան մը տրուեցաւ ի ... տիւ հիւրին։ Ներկաները փափաք ... յայտնեցին, Անվէրսի, Պրիւսէլի ... կիցներուն նման, Պրիւսէլի ... բոցին մէջ հայ որբ մը ... գրել եւ անոր ապրուստին եւ ... ման ծախքերը հոգալ։

Փափաքելի է որ Եւրոպայի ... միւս գաղութներն ալ ... Պելճիոյ օրինակին։

Հ. ՏԷՐ...

Պրիւսէլ

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Աշխարհի առաջին ... հիմնուած է Տեքվիշ Շէյխ ... տէլիի կողմէ, 16րդ ... սկիզբները, Մէքքէի մէջ։

— Մօն Պլանի ֆրանսական ... մասի տարեկան այցելու... թիւն է 400,000, ... կանինը 350,000, ... նինը 270,000։

— Շօփէնհաուէր ... ունէր ամէն տարի ... ծայրէ ի ծայր, ... նուագելու, Ռոսսինիի ... զինակութիւնները։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ
(մեր թղթակիցէն)

Գաղթային Միութիւնը այս տարի բեղուն գործունէութիւն մը ունեցաւ քան նախորդ տարիները։ Ըստ համազգային «Մշակոյթի Օր»ը հաստատելու իր նախաձեռնութիւնը, ահա գերմանիոյ առաջին հայկական դպրոցը որ այս աշնան սկիզբը բացուեցաւ, Պերլինի Մոզէն կիմնազիոնի շէնքին մէջ։ Իր առաջին քայլերը առնուած են հոգեւոր հովիւ մը ունենալու համար, յանձին Գր. Վրդ. Շահամեանի։

Կը տեսնուի որ ջանքերը արգիւնաւոր կ'ըլլան, որովհետեւ ժողովուրդին մօտ կայ որոշ տրամադրութիւն։ Կը բաւէ գործը ձեռնարկել։ Դժբախտութիւն է խոստովանիլ թէ, պերլինահայ երիտասարդներու միութիւնը, որ առաջին շրջանին անախորժ գործունէութիւն ցոյց տուաւ, սկսած է անշարժ դիրք մը առնել եւ կը ձգէ իր հաւաքատեղին մէջ։ Արդեօք պատրաստութիւննե՞ր կը տեսնուին նոր եղանակին համար։ Ցուցանք. բայց աւելի արագ եւ գործօն պէտք է ըլլան մեր տղաքը, որովհետեւ արդէն շատ ուշ մնացած եւ շատ բան կորսնցուցած ենք կոր ազգային կեանք մը չունենալով։ Միւս կողմէ հասկնալի է որ ամբողջ գաղութը զօրավիգ պէտք է հանդիսանայ մեր երիտասարդութեան։

Կը լսեմ թէ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Կանանց Միութիւնը փոքրերու համար ծննդեան տօն մը սարքելու, միանգամայն կատարելով, գաղթային Միութեան հետ, դպրոցի բացման հանդէսը։ Արդէն Կանանց Միութեան տրամադրած ֆոնտը մեծապէս նպաստեց դպրոցի վերջնական կարգադրութեան։ Կեցցեն մեր տիկինները. բայց քիչ մը մենք մեզի— անդամուհիներ կան՝ որոնք իրենց անդամավճարի օրէն զատ ուրիշ բան չեն ըմբռնած իրենց միութենէն։ Աւելի լաւ չէ՞ ըլլար փորձութիւնը եթէ քիչ մը մօտէն յարաբերութիւն ունենար իր անդամներուն եւ ամբողջ գաղութի տիկիններուն հետ, դասախօսական, խորհրդակցական կամ անդամական ժողովներով, որոնք առիթ պիտի տային աւելի համակրութեան արժանանալու, աւելի ուժով գործելու, այսպէս ոգեւորելով նաեւ ամբողջ գաղութին կեանքը։

ԻՏԱԼԱՑԻ Քափրոնի վերջացուց իր կրկնաթեւ օդանաւին շինութիւնը։ Այս օդանաւը կը կշռէ 15 թոնօ եւ պիտի կրնայ փոխադրել 100 ճամբորդ իրենց բեռներով։

ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԱՄԱՐՏԸ

Վերջերս յաճախադէպ դարձան մենամարտները Փարիզի մէջ։ Մտաւորականներ են անոնք, որ, յանկարծ աքաղաղի նման, դէմ դէմի դիրք կը բռնեն ու կռուին։

Գրագէտ Ժօրժ-Միշէլ Ժօրժի մենամարտէն յետոյ կռուեցաւ Ժիլպէր Շարլ եւ Փօլ տը Քասանեաք։

Անցած օր ալ պիտի մենամարտէին Ֆիլիփ Պարէս եւ Հանրի Մոնթէրլան ծանր պայմաններով, ատրճանակով։ Սակայն երկու կողմի վկաները, Ֆլէօրիէօ, Մարթէլ, Փօլ Վալէրի եւ Մարթէն տիւ կար միջամտեցին եւ խնդիրը փակեցին։

Այս մենամարտին պատճառը գրական է։ Ֆիլիփ Պարէս կը մեղադրէ Մոնթէրլանը թէ Ցանկութեան աղբիւրներ գիրքով եւ ուրիշ յօդուածով մը անարգած է իր հօրը հանգուցեալ Մօրիս Պարէսի յիշատակը։ Մոնթէրլան յայտարարեց թէ երբեք չէ անարգած Պարէսը, ու կարելի եղաւ հաշտեցնել զանոնք։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ՀԱՅ ՏՈՒՆ»

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նոյեմբեր 26ին Սալոն փլէսիտի մէջ իր բացման հանդէսը կատարեց «Հայ Տուն» անուն նորակազմ երկսեռ ընկերակցութիւնը, որ իր ծրագիր-կանոնագիրը կառավարութենէն վաւերացուցած ըլլալով, կ'ուզէր միութեան շարքերը խտացնել նոր անդամներով։

Կազմակերպիչները լուրջ եւ անկախ անձեր են, սրտցաւ հայրենակիցներ, որոնք իրենց մորթին վրայ զգացած ըլլալով հայկական տառապանքները, ձեռք ձեռքի տուած՝ կը ձգտին այլասերումէ փրկել հայ երիտասարդութիւնը։ Այն նպատակը իրագործելու համար, որոշած են ձեռնարկել կարգ մը շահեկան միջոցներու, ապաւինելով ժողովուրդի գոհաբերութեան։ Ընդարձակ է միութեան ծրագիրը եւ բաւական դժուար՝ իրագործումը։ Տեսականին մէջ գեղեցիկ երեւցող ծրագիրներ, գործնականին մէջ անիրականանալի դարձած են շատ անգամ, մանաւանդ Մարսիլիոյ գաղութին մէջ։

Գրեթէ ամէն ամիս նոր միութիւն մը կը կազմուի հոս միեւնոյն նպատակներով, այսինքն՝ փրկել նոր սերունդը այլասերումէ, պատրաստելով առողջ հայորդիներ, որպէսզի երբ օր մը հայրենիքի դռները բացուին, ազգային աղուոր զգացումներով եւ անսպառ եռանդով մը ջանանք վերաշինել մեր քանդուած երկիրը։ Անշուշտ գովելի են այս ուղղութեամբ կատարուած ամէնէն պզտիկ շարժումները, բայց դժբախտաբար ցարդ ոչ մէկ կազմակերպութիւն չէ կրցած պէտք եղածին պէս իր նպատակները իրագործել, շնորհիւ զանազան խառնակիչներու։ Կը յանձնարարենք նոր միութեան հիմնադիրներուն քիչ մը շրջահայեաց ըլլալ, որպէսզի միութեան դիմագիծը չաղճատուի եւ որակը միշտ բարձր մնայ։

*** Նոյեմբեր 27ին տեղի ունեցաւ Մարաշի Հայրենակցական Միութեան ցերեկոյթը։

Մուտքը ազատ ըլլալով, սրահը լիքն էր երկսեռ բազմութեամբ։ Եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, Յ. Թումանեանի եւ Խաչատուր Աբովեանի գործերէն, երգեր եւ նուագներ ու յետոյ երկու պզտիկ զաւեշտներ։ Ցաւով դիտեցի որ հանդիսականներուն մեծ մասէն զատ, միւս անդամներէն շատերն ալ թուրքերէն կը խօսէին իրարու հետ։

Ա. Միլտոնեան

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ. 29 Նոյ.— Ամիսէ մը ի վեր հոգեւոր հովիւ Վարդան քհնյ. Ժամկոչեանի նախապատրաստական աշխատութեանց շնորհիւ, նոյեմբեր 13ին հայ մատրան մէջ գումարուեցաւ տիկիններու ժողով մը։ Ներկայ էին 60է աւելի տիկիններ եւ օրիորդներ։ Ժողովի ընթացքին կարծիքի փոխանակութիւններէ վերջ, ներկաներու փափաքին համաձայն որոշուեցաւ խոյլն կազմել «Հայուհեաց Արթասիրաց Միութիւն» մը, նպատակ ունենալով.—

1. Ստեղծել միութեան եւ գործակցութեան սերտ կապ մը, ու աշխատիլ առաջին առթիւ իսկ որոշ պիւտճէ մը գոյացնելով հայաշատ կեդրոնի մը մէջ մանկապարտէզ մը բանալ մեր մատաղ սերունդին իր մայրենի լեզուն սորվեցնելով այլասերումէ փրկելու համար։ 2. Բարձր պահել լիոնահայ իգական սեռին ընկերական եւ մտաւոր մակարդակը, արթնցնել անոր ազգասիրական զգացումները։

Վարչական կազմը կը բաղկանայ 9 անդամներէ.— Ա. Ատենապետուհի Տիկին Թօփսագալեան, Բ. ատենապետուհի Օր. Ֆէրմանեան, Ա. ատենադպրուհի Տիկին Ալթունեան, Բ. ատենադպրուհի Տիկին Զաքէոսեան, գանձապահ Տիկին Հօլթթոյեան, հաշուապահուհի Օր. Սէմէրճեան, հաւաքչուհի Օր. Խաչատուրեան, խորհրդականներ՝ Օր. Ֆէսճեան եւ Տիկին Թավշանճեան։

Տիկնանց Միութեան հասոյթի աղբիւրները կը կազմեն՝ մուտք, անդամավճար, երեկոյթ-ցերեկոյթ, վիճակախաղ, նուիրատուութիւն եւլն.։

Քանի մը օրէն տեղական իշխանութենէն պաշտօնապէս կը վաւերացուի ծրագիր-կանոնագիրը։

Պատուակալ անդամ պիտի ընդունուին առաջին առթիւ 100 Ֆր. նուիրողները։

Ներկայ պայմաններուն մէջ «Տիկնանց Արթ. Միութեան» գոյութիւնը Լիոնի մէջ, ամէն ժամանակէ աւելի կարեւոր է, նկատի ունենալով որ լիոնահայ գաղութը վերջին տարիներու ընթացքին զգալապէս աճած է եւ այսօր հայեցի դաստիարակութեան կարօտ երախաներու թիւը բաւական շատ է։ Անհրաժեշտ է որ գաղութը արթննայ իր թմրած վիճակէն եւ օժանդակէ թէ նիւթապէս թէ բարոյապէս։

Յաջողութիւն մաղթելով նորակազմ միութեան, կը յուսանք թէ ան իր ժրաջան անդամուհիներու աշխատանքով պիտի արժեցնէ իր անունը։

Յ. Նիկողոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղը նոր յաղթանակ մը եւս տարաւ C. S. Portugaiseի դէմ, 6 - 1ով։

Մրցումը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 27ին, Փարքը տը Սփոռի դաշտին վրայ։ Որոշեալ ժամէն առաջ հոծ բազմութիւն մը փութացած էր,- Հայեր եւ Ֆրանսացիներ։

Առաջին անգամ դաշտ ելաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը բուռն ծափեր խլելով հանդիսականներէն։ Քիչ վերջ եկան Փորթուկալցիները։ Խաղը սկսաւ մեր յառաջապահներու մէկ գեղեցիկ յարձակումով։ Հազիւ երկու վայրկեան անցած շահեցանք առաջին նշանակէտը, քիչ վերջ երկրորդը։ Առաջին խաղամասին Հ. Մ. Ը. Մ.ը խաղին տիրապետած էր, և շուտով շահեցաւ երրորդ եւ չորրորդ նշանակէտերը։ Առաջին կիսախաղը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 4, C. S. Portugaise 0։

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, խաղը սկսաւ Փորթուկալցիներու յարձակումով։ Քանի մը անգամ անոնք ուզեցին մեր բերդին մօտենալ, բարեբախտաբար մեր պաշտպանողական գիծը կատարեալ պատնէշ մըն էր։ Դարձեալ մեր յառաջապահները սկսան իրենց նուրբ ու ներդաշնակ փասերը ի գործ դնել եւ շահեցանք հինգերորդ նշանակէտը։ Խաղը աւելի սաստկացաւ։ Փորթուկալցիները սկսան յառաջանալ եւ գեղեցիկ վայրէջքով մը շահեցան մէկ նշանակէտ։ Լրանալու երեք վայրկեան մնացած մեր յառաջապահները շահեցան վեցերորդ նշանակէտը եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գնահատելի յաղթութեամբ 6 - 1։

*** Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը եօթը խումբերու մէջ երրորդ տեղը կը գրաւէ։ 1.— Charly, 2.— C. S. Demilunois, 3.— U. G. Arménienne: Գովեստով կը խօսի Լիոնի «Օթօ Սփոր»ը Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին։

*** Այսօր, Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգերորդ ախոյեանական մրցումը պիտի կատարէ C. S. Charlyի խումբին դէմ, Շառլիի դաշտին վրայ՝ այս խումբին դէմ մեր ֆութպոլիստներու յաղթանակին չենք սպասեր, այլ պատուաբեր խաղ մը, որովհետեւ այս խումբը վեց խումբեր չարաչար պարտութեան մատնած է։

Մարտիկ Փափազեան

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մեկնի Tours. մրցելու համար A. S. du Centreի դէմ։ Հաւաքավայր՝ Care d'Orsay առաւօտեան ժամը ճիշդ 6.30ին։

Իսկ Շավիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը պիտի մրցի U. S. XVmeի երկրորդ խումբին դէմ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՅՏԱՌԱԿ ԲԱՐՔԵՐ.— Փոնտը-Շերիւէն կը գրեն մեզի.— Երկու շաբաթէ ի վեր գաղութիս մէջ տեղի կ'ունենան խայտառակ պատմութիւններ.—

Հայրենակից մը ամուսնացած էր Ֆրանսուհիի մը հետ, որ անբարոյական ընթացքին պատճառով վտարուեցաւ տունէն։ Դատարան դիմեց, սակայն դատարանը իրաւունք տուաւ մեր հայրենակիցին։ Մէկ տարեկան երախան ալ տրուեցաւ հօրը։ 4—5 ամիսներ անցան։ Պոլսեցի ընտանիք մը խաբելով իրենց տունը կը հրաւիրէ մեր հայրենակիցը։ Փառաւոր սեղանի մը գլուխը, կը համոզեն որ հաշտուի իր կնոջ հետ։ Քիչ յետոյ Ֆրանսուհին կուգայ, ներողութիւն կը խնդրէ և կը հաշտուին։ Հազիւ 4 օր անցած էր, նոյն ընտանիքին մեղսակցութեամբ, Ֆրանսուհին կ'առնէ երախան և զանազան գոյքեր եւ կ'անհետանայ։

*** Երկրորդ դէպք մը, որ մեծ գայթակղութիւն պատճառեց մեր ժողովուրդին։ Բանթինը, ամուրիներուն ննջարանին մէջ կը պառկին 30—35 հոգի։ Հայ մը գիշերը, քնացած պահուն, կ'ուզէ բռնաբարել երիտասարդի մը պատիւը։ Առտուն երիտասարդը մկրատով կը յարձակի անբարոյականին վրայ եւ կը վիրաւորէ գլուխէն։ Գործը դատարան պիտի իյնար, սակայն ընկերոջ մը միջամտութեամբ խնդիրը փակուեցաւ։ Սակայն գործարանը վտարեց երկուքն ալ։

*** Էնկիւրիցի տղայ մը, որ յոյն ճաշարանի մը մէջ թէ կ'ուտէր, թէ կը պառկէր, կը սիրահարի ճաշարանապետին կնոջ, որ Ֆրանսուհի մըն է։ Ամուսինը կ'իմանայ պատմութիւնը։ Կը հրաւիրէ հայ տղան, որ միասին խմեն։ Գինիները տաքնալէ յետոյ, Յոյնը վեր կ'ելլէ ատրճանակը առնելու։ Ուրիշ հայ երիտասարդ մը, գուշակելով վտանգը, կը փախցնէ ընկերը։ Յոյնը վար կ'իջնէ, երբ կը տեսնէ որ փախած է Հայը, յուսահատութենէն կը փորձէ անձնասպան ըլլալ։ Յոյն մը վրայ կը հասնի, կը զարնէ ձեռքին, գնդակը կը վրիպի, ճաշարանապետը կ'ազատի մահուընէ, սակայն կը վիրաւորուի ձեռքէն։

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ.— Տիւֆուրմանթէլ աւագերէցն է Նոժանի եկեղեցիին։ Քրիստոսի այս բարի ծառան դպրոց մըն էր բացեր եւ կը հրաւիրէր ծնողքները, «Թողէք որ ինծի գան մանուկները» ըսելու։ Սակայն բարիծաղիկը ուրիշ բան կը սորվեցնէր անոնց։ Ուրիշ կերպ կը վարուէր անոնց հետ։ Գաղտնիքը հասաւ ծնողքներուն ականջին։ Հարկ եղաւ խոստովանցնել միամիտ տղեկները, որոնք անխոստովանելի բաներ պատմեցին վարդապետին մասին։ Տիւֆուրմանթէլ բանտարկուեցաւ։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Պերլինի մէջ ծերուկ կին մը, Լիէպիխ, յանկարծ խենթեցաւ եւ ուզեց անձնասպան ըլլալ իր թոռնիկին հետ։ Ու գրկեց իր եօթ տարեկան թոռնիկը, քաշեց պատուհանին մօտ։ Տղեկը, մեծ մօրը յանկարծական փոփոխութենէն սարսափած, կարասիներուն ու վարագոյրներուն կը կառչէր իր ամբողջ ուժովը։ Սակայն մեծ մայրը ուժով էր եւ յաջողեցաւ, թոռնիկը գրկին մէջ, նետուիլ պատուհանէն վար։ Դժբախտ կինը անմիջապէս մեռաւ, գանկը ջախջախուած ըլլալով։ Սակայն փոքրիկը, մեծ մօր վրայ ինկած ըլլալով, ողջ մնաց, միայն ոտքն ու ձեռքը կոտրեցան։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ներքին գաւառներէն թղթակցութիւններ կը ստանանք, որոնք քանի մը շաբաթ առաջուան դէպքեր կը պատմեն։ Հանդէս եւլն.։

Կը յայտարարենք թէ միայն օրը օրին գրուած թղթակցութիւնները նկատի պիտի առնենք։

Շուտով կը հրատարակենք նաեւ ուղեցոյց մը, մեր թղթակիցներուն եւ առհասարակ բոլոր անոնց որ կ'ուզեն գրել Յառաջի։

Խմբագրութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

I

Յիսուն տարեկան կար, բայց իր արտաքին երեւոյթէն դատելով վաթսունը անցած ըլլալ կը կարծուէր։ Տառապանքն ու ցաւը, ա՜յնքա՜ն շատ ծերացուցեր էին զինքը։

Նիհար, բարակուկ կազմուածքով, պզտիկ մարդ մըն էր։ Դէմքը վտիտ եւ մազերը գանգուր. բարակ եւ անխնամ պեխերով. Նայուածքը հէք, բայց տրտում ու քաղցր։

Կարելի չէ Ովկիմի տարազին մասին որոշ բան մը ըսել. ընդհանրապէս առանց կզակապի եւ ծոպի կարմիր ֆէս մը կը դնէր, բայց եթէ մարդ ուրիշ ձեւի գլխարկ մը տար եւ յանձնարարէր զայն գործածել, Ովկիմ կը համաձայնէր։ Ապա կը քաշէր կոնակին, երբեմն պատռտած կարկտուած, ծալք-ծալք ժաքէթ մը։ Թէեւ շալվար կը հագնէր, բայց կը պատահէր ալ որ տափատով անցնէր, որուն աջեւի կոճակները կոճկելու յաճախ կը մոռնար եւ եթէ հարկ ըլլար դիտել տալ, կը պատասխանէր.

— Մէրէթին, հոդ կոճակ ըլլալը մոռյայ, շալվարին վարժուած ըլլալուս։

Այսպէս անորոշ ու յարափոփոխ էր, Ովկիմի հագուելակերպը, ինչպէս նաեւ այլակերպը։ Շատ գործածուած եւ մաշած հագուստներ կուտային իրեն որոնք օրը օրին մաղ կը դառնային ու կը քակուէին։ Քրօջը՝ Աննային գլխաւոր զբաղումն էր կարկտուքը, գլուխը կախած, հազիւ աչքը զօրելէն, երկու օրը անգամ մը նոր ձեւի եւ գոյնի կտոր մը կ'աւելցնէր հագուստներուն վրայ։ Օր մը օրանց չտեսնուեցաւ որ քոյր ու եղբայր նոր տարազով երեւէին, նոյնիսկ, Զատկին կամ Ծնունդին երբ գիւղաքաղաքին ամենայետին աղքատն անգամ կը նորոգուէր ու կը շքուէր այդ մեծ օրերուն ու եկեղեցի կ'երթար «հաղորդութիւն» առնելու։

Քոյր մը ունէր միմիայն. իրմէ հինգ տարի մեծ պառաւ մը, որ իրեն պէս ամուրի էր մնացեր։ Աղքատ ու անտեսք աղջիկը ո՞վ կ'առնէ եւ չոր հացի կարօտ մարդուն ո՞վ աղջիկ կուտայ։ Ովկիմ, տակաւին տասը տարեկան, որբ տղայ, ստիպուած էր ամէն դուռ զարնել, հարցնել թէ ջուր կ'ուզէ՞ն կամ յանձնարարելի գործ մը կա՞ր իրեն համար. շատ հոգիներ յուզուած այս տղուն խօսքերէն — որ ցաւագին, տրտմունակ շեշտ մը ունէր իր մէջ— առանց գործ մը վստահելու անոր, փոքրիկ նուէրներ կուտային սակայն. եւ, այսպէս, կ'ապրէին օր ու արեւ չտեսած այս տղաքը։

Օրեր ու տարիներ անցան. Ովկիմ ժողովուրդին կողմէ ճանչցուեցաւ իբրեւ անկեղծ, բարի եւ վստահելի տղայ։ Մինչեւ այդ տարիքը ջլկիրութեամբ ապրեցաւ, եւ ապրեցուց քոյրն ալ միասին։ Կէս կուշտ, կէս անօթի, օրերը իրիկուն ըրին։ Մարդ չգտնուեցաւ որ՝ մօտէն, սրտակցի պէս հետաքրքրուէր անոնցմով. իրենք ալ խոնարհօրէն՝ ականները սեղմած, ոչ մէկուն պատմեցին իրենց վիշտն ու ցաւը, տառապանքն ու թշուառութիւնը. լուռ ու մունջ տարին իրենց վիճակուած կեանքի դաժան ու ծանրագոյն բեռը։

Ովկիմ ու Աննան, ինքնեկ, բնազդական գուրգուրանք ու սէր ունէին իրարու հանդէպ։ Զոյգ մը լքեալ եղներու պէս վարժուած մէկ մէկու, կ'ապրէին հաշտ ու խաղաղ։ Օր մը օրանց իրարու դէշ խօսք չըրին, իրար չնեղացուցին եւ իրարու սիրտ չկոտրեցին։ Կատաղեալ գեղջուկ ու մաքուր հոգիներ, աշխարհի լոյսէն ու սովորութիւններէն բոլորովին անտեղեակ։ Անոնք նին չէին կրնար գրել. մարդու մէջ ելած չունէին, եւ չէնք-շնորհք երկու խօսք չէին կրնար քով-քովի բերել ու խօսիլ մէկու մը առջեւ։

Սակայն Ովկիմ, մայր թռչունի մը պէս՝ որ իր ձագերը կը սնուցանէ, ինչ որ տային իրեն, պատառ մը քրոջը համար պահեց եւ տուն տարաւ։

Անոնց բնակարանը միայարկ եւ գետնայարկ, գիւղաքաղաքին ծայրն էր. մէկ սենեակ եւ մէկ մառանով մը, խրճիթ մը պարզապէս։ Առջեւը պզտիկ պարտէզ մը ունէր, ուր բան չէր ցանուած գրեթէ հօրը մեռնելէն ի վեր։ Ձեղուն չկար. լուսամուտները վարագոյր չունէին։ Ոչ իսկ նստելու աթոռ մը կար։ Գետնի վրայ մաշած, բզկտուած փսիաթ մը եւ անկիւնը՝ ծալլուած քանի մը աղտոտ մթեղներ, որոնց պատառուածքներէն բուրդեր կը կախուէին։

II

Ովկիմ կ'անցնէր փողոցներէն շատ զանգաղ, գլխահակ կամ դուռներու եւ պատուհաններու նայելէն։ Երբեմն կը նստէր դրան մը սեմին եւ չէր ելլեր։ Այսպէս, օր մը տունի մը քիւին տակ կայնած մնացեր էր.

— Ծօ՛ Ովկիմ...

Ձայնը, այնքա՜ն մտացրաց էր։

— Ա՜յ Ովկի՜մ...

Խորունկէն եկած ձայնի մը պէս ականջին հասաւ, շուրջը մարդ փնտռեց. ոչ ոք կար։

— Հօ՛ս, հօ՛ս, ինծի նայէ...

Վեր դարձուց հայեացքը տարտամութեամբ, եւ տեսաւ կին մը, տան վերնայարկի պատուհանէն գլուխը ցցած։

(Շարունակելի)

կոմիտէի քաղաքականութեան, 4120ը միայն հակառակ քուէ տուած են, այսինքն ժողովներուն ներկայ համայնավարներու 100ին 0,5ը։ 2676 հոգի ձեռնպահ մնացած են, այսինքն 100ին 0.3ը։ Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին աւելի քան 70,000 բանւորներ դիմում ըրած են համայնավարներ կուսակցութեան մէջ մտնելու համար։

Գործազրկութիւնը կը վերսկսի?

Աշխատանքի Նախարարութեան հրատարակած պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Նոյեմբեր 26ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու ընդհանուր թիւն էր 10,080 հոգի, որոնց 8,106ը այր եւ 1974ը կին։ Անցած շաբաթ այս թիւն էր 9611, ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ նպաստընկալներու թիւը աւելցած է 469 հոգի։ Վերոյիշեալ գործազուրկներէն 5344ը (4285 այր եւ 1059 կին) կը գտնուին Փարիզի մէջ։ Անցած շաբաթ անոնց թիւն էր 49՚6, որով մէկ շաբթուան մէջ նպաստ ստացող գործազուրկներու թիւը 398 հոգի աւելցած է Փարիզ քաղաքին մէջ. իսկ ամբողջ Սէնի նահանգին մէջ այս յաւելումն է 475 հոգի։

Վերջացող շաբթուան ընթացքին գործի համար դիմում կատարողներէն 28,474 հոգիի (19,646 այր եւ 8828 կին) կարելի չէ եղած գործ հայթայթել։ Անցած շաբաթ 27,396 հոգիի կարելի չէր եղած գործ գտնել, որով անգործներու թիւը 1078 հոգի աւելցած է մէկ շաբթուան մէջ։

Երկու Հայեր ձերբակալուած Պելճիքայի մէջ

Պրիւսէլէն կը հեռագրեն թէ Պելճիքայի մէջ ձերբակալուած են երկու վարպետորդի Հայեր՝ Վէմեան եւ Արապեան (ԽՄԲ.— Հեռագրին մէջ գրուած է Verniam եւ Aradjan), որոնք 30,000 տոլար շորթած են Նիւ Եորքի երեք առեւտրական հաստատութիւններէն։ Իրենք զիրենք իբրեւ հարուստ ցորենի վաճառականներ ներկայացնելով, Վէմեան եւ Արապեան Զուիցերիոյ մէջ հիւպատոսական կեղծ թուղթեր եւ կեղծ բեռնագիրներ կը շինեն եւ Ամերիկա կը ղրկեն գանոնք։ Այդ թուղթերը ստանալէ վերջ, յիշեալ ամերիկեան ընկերութիւնները բեռնագրին արժէքը յանձնեցին Նիւ Եորքի մէկ դրամատան։ Այս վերջինը Ցուրիխէն եւ Պեռնէն ստացուած հեռագիրներու վրայ, 30,000 տոլարը հեռագրով փոխադրեց զուիցերական դրամատուն մը, ուր Վէմեան հաշիւ մը բացած էր։ Վէմեան դրամը գանձեց եւ անհետացաւ իր ընկերոջ հետ։ Ամերիկացիները ի զուր սպասեցին ցորեն բեռցած շոգենաւերուն, որոնք բնաւ չհասան։

Առջի օր երբ այս նշանաւոր խաչագողները նման գործ մը կ'ընէին պելժ հաստատութեան մը հետ, ձերբակալուեցան Պրիւսէլի մէկ պանդոկին մէջ։ Իրենց գրպաններէն գտնուեցաւ 8000 տոլար դրամ։ Առաւ փախաւները պիտի յանձնուին զուիցերական ոստիկանութեան։

Մ. Քեմալ չամուսնանար

Փարիզի Աֆղան դեսպանատունը եւ Անատոլուի գործակալութեան կը հերքեն այն զրոյցը, որուն համաձայն իբրեւ թէ Մուսթաֆա Քեմալ պիտի ամուսնանայ Աֆղանիստանի թագաւոր Էմիրին քրոջ՝ իշխանուհի Քուպրայի հետ։ Այս վերջինը ներկայիս գիշերօթիկ է Փարիզի Վիքթոր Տիւրիւի լիսէին մէջ եւ Հինգշաբթի օր երբ արձակուրդով աֆղան դեսպանատունը կը գտնուէր, զարմանքով կարդաց իր մասին գրուածները։ Իշխանուհին երբեք չի ճանչնար Մ. Քեմալը եւ Թուրքիան։

Լիսէի տնօրէնը կը յայտարարէ թէ իշխանուհի Քուպրա երբ անցեալ Փետրուարին դպրոց մտաւ, արդէն նշանուած էր ուրիշի հետ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ 30 համայնավարներ ձերբակալուեցան։ Գրաւուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք ցոյց կուտան թէ համայնավարները կը ծրագրէին վերսկսիլ իրենց գործունէութիւնը Պուլկարիոյ մէջ։

ԱԼՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլած է յունարէնի ուսուցումը դպրոցներու մէջ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերական ժողովը այսօր կիր. առտու ժամը 10.30ին, Քաֆէ օ Փլէռ տը Լիոնի վերնայարկը,

Հ. Յ. Դ. Պելվիլի կոմիտէի դաստիարակչական ժողովը այսօր կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 131 Fbg-du Temple: կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի Հրայր խումբի ընկերները ժողովը կը հրաւիրուին այսօր կիր. ժամը 2.30ին, Rue des Beauves, Hôtel Beauséjourի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 5 Դեկտ. երկուշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Դ. ԹԱՃԻՐԵԱՆ

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ

19, RUE HENRI MONNIER, PARIS (IXe)

ԲՈԼՈՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ,

Ֆրանս. ներկայ օրէնքներու համաձայն, ամէն առեւտրականի համար պարտաւորիչ է կանոնաւոր տոմարակալութիւն մը ունենալ, մանաւանդ որ տուրքի վարչութիւնը խստացուցած է իր controleը եւ փոփոխութիւններ մտցուցած է հարկատուներու պարտաւորութեանց մէջ:

Ուրեմն ջանալու է հաւանական դժուարութիւններէ եւ միանգամայն կամայական տուրքերէ, յաւելումներէ եւ տուգանքներէ զերծ մնալու մասին միջոցներ ձեռք առնել:

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ՝ ՆՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆ

Մեզի վստահելով ձեր համարակալութիւնը եւ տուրքի սպասարկութիւնը, պաշտպանուած պիտի ըլլաք ամէն տեսակ օրինական տրամադրութեանց դէմ:

1. Մեր համարակալութեան մասնաւոր *սիսթէմը* այնպէս մըն է որ, առանց գինի յաւելման կը դիւրացնէ տուրքի խնդիրը եւ ամէն առեւտրական ուզած ատեն տեղեակ կ'ըլլայ իր իրական կացութեան:

2. Կը կատարենք տուրքի յայտարարութիւնները հարկատուին ամէնէն օգտակար եղանակով:

3. Կը կազմենք բոլոր փաստաթուղթերը, որ անհրաժեշտ են տուրքի յայտարարութեան:

4. Տուրքերու պաշտօնական ճշդման գործողութիւններուն ներկայ կը գտնուինք, անհրաժեշտ բացատրութիւնները տալու համար քննիչ մարմինին:

5. Տուրքի թուղթերը ըստ կանոնին կը քննենք:

6. Սխալ հարկադրութեան մը պարագային, կը կատարենք օգտակար ամէն դիմումներ եւ խնդիրը անձամբ կը կարգադրենք տուրքի քննիչին հետ:

Մեր աշխատութեան պայմանները շատ չափաւոր են. համեստ վարձքի մը փոխարէն ամէն գործողութիւն միասնաբար կը ստանձնենք:

Դ. ԹԱՃԻՐԵԱՆ

Յ. Գ.— Առանց խորհելու Ձեր համարակալութիւնը մի վստահիք անծանօթի մը, կամ բաւականաչափ փորձառութիւն չունեցողի մը, ինչ որ ապագային ձեզի նեղութեանց դուռ պիտի բանայ:

ԾԱՆՕԹ.— Այս շրջաբերականը ղրկուած ըլլալով բոլոր առեւտրականներու, ամէնուն լուրջ ուշադրութիւնը կը հրաւիրուի անոր բովանդակութեան վրայ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

6 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 511

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆՏԵՂԻ ԹԱՓԱՌՈՒՄՆԵՐ

Թղթակից մը կը գրէ թէ արտագաղթի նոր հոսանք մը սկսած է Յունաստանի մէջ:

— «Գաղթողները առ հասարակ Յունաստանի մէջ չորս հինգ տարիէ ի վեր գործի տիրացած, իրենց ու ընտանիքին ապրուստը ճարելու միջոց մը ստեղծած՝ աշխատող եւ շահող մարդիկ են, առեւտրական կամ արհեստաւոր»:

Բայց ամէն բան կը ձգեն ու կ'երթան: Ո՞ւր, — Հարաւային Ամերիկա, որ միակ բաց դուռն է, առ այժմ:

«Միայն Սինկրուի (Աթէնք) գաղթակայանէն 90 ընտանիք պատրաստուած են մեկնելու այս օր՝րս. ու Քոքինիայէն (Պիրէոս) 50»:

1922ին, մինչեւ 120,000 կը հաշուէին Յունաստան ապաստանած գաղթականներուն թիւը:

Կը կարծենք թէ այս թիւը չափազանցութիւն է եւ 70-80,000 պէտք է ըլլայ, որ 1925ին իջած էր 45,000ի. իսկ այսօր 35,000ը չանցնիր, հին եւ նոր գաղթական միասին հաշուելով:

Չեռացողներէն հազիւ 5000 հոգի Հայաստան գացած եղան, իսկ միւսները մեծ մասով Ֆրանսա, Հարաւային Ամերիկա եւ Սուրիա:

Ատեն մը, լուրջ սպառնալիքի տակ էին մեր հայրենակիցները, Յունաստանի մէջ: Բոնի հեռացում, տեսակ մը տեղահանութիւն կը պարտադրուէր մանաւորապէս Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ իշխանութեանց կողմէ: Հայ փախստականներուն երկու երրորդը ցրուելէ յետոյ, յունական կառավարութիւնը մնացեալը ձգած է իր վիճակին: Թէեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան պարբերական ժողովներուն եւ քննութեանց ատեն, միշտ ալ կ'օգտուի առիթէն, այդ մնացորդը իբրեւ բեռ ներկայացնելու համար:

Առանց կասկածի տակ դնելու յունական կառավարութեան բարեացակամութիւնը, կրնանք ըսել թէ Յունաստան կամ Պուլկարիա ապաստանած հայ գաղթականութիւնը երբեք իրական բեռ մը եղած չէ այդ երկիրներուն համար: Եթէ Յունաստանի մէջ զանազան օգնութիւններ եղած են, անոնց փոխարէնը լիուլի գանձուած է 1923—24ի տեղահանութեանց ատեն: Իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ մեծագումար օգնութիւններ ըրած է բոլոր գաղթականներու օգտին:

Իսկ հիմա, բեռ ըլլալու խօսքն անգամ աւելորդ վիրաւորանք մըն է մեր թափառական բազմութիւններուն հանդէպ, քանի որ անոնք ոչ միայն տուն-տեղ են եղած, յարատեւ աշխատանքով եւ չարքաշութեամբ, այլ եւ մեծապէս նպաստած՝ երկրին անտեսութեան զարգացման: Եւ եթէ ատեն-ատեն գնդասեղի հարուածներ չտրուէին եւ մէկ օրէն միւս ծովափ նետուելու սպառնալիքը չըլլար, ինչպէս կար ատեն մը, Յունաստան տասնապատիկ աւելի պիտի օգտուէր հայկական ձեռներէցութենէն եւ տոկուն աշխատանքէն:

Մեր խորին համոզումով, այլ եւս անցած է տխուր անակնկալներու շրջանը, եւ մնացեալ գաղթականութիւնը կրնայ հանգիստ կենալ իր ինկած տեղը, պայմանով որ միայն իրաւունքներու մասին չմտածէ, այլ եւ յիշէ իր պարտականութիւնները: Օրուան վարիչները հարկադրուած են երբեմն տրտունջներ յայտնել, Ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութիւնը ապահովելու համար. բայց 35,000 նոր աշխատունակ եւ ինքնապահ համրանք մը անտանելի չէ Յունաստանի համար:

Այս կէտը ամէնէն առաջ պէտք է հասկնան մեր հայրենակիցները իրենք: Աշխարհի վրայ չկայ պետութիւն մը որ հանոյք զգայ օտար փոքրամասնութեանց գոյութենէն: Երբ մենք երկուքը մէկ մեր աչքերը դուրսը յառենք, բնականաբար տիրող իշխանութիւնը կ'ուզէ որ բեռները կապենք եւ երթանք:

Բայց, չկայ նաեւ քաղաքակիրթ իշխանութիւն մը որ ինքն իրեն թոյլ տայ դուրս նետել անտէր բազմութիւն մը: Իսկ երբ մենք աճապարենք օգտուիլ բաց դուռէ մը, անշուշտ կը խրախուսէ:

Արդ, ո՞րեւէ գաղթական բազմութեան համար բաց դուռը պիտի ըլլայ մեր հայրենիքը,— Հայաստանը:

«Հայաստան երթալ կ'ուզե՞ս»,— պիտի հարցնէ կառավարութիւնը կամ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը:— «Այո՛»: — «Բայց ճամբայ չկայ, չեն ընդունիր»: — «Այն ատեն կը մնամ ուր որ եմ. ո՛չ Ֆրանսա, ո՛չ Պրազիլիա, ո՛չ Արժանթին»:

Այս կարճ պատասխանը կը լուծէ ամէն դժուարութիւն: Եւ իշխանութիւնը չի կրնար բռնանալ:

Բայց մենք վարժուած չենք այս տարրական ողջմտութեան: Զափազանց վարակուած՝ բախտ փնտռելու հիւանդութենէն, կը հրապուրուինք եւ հակասական պատասխաններ կուտանք, առտու մը Հարաւ. Ամերիկա առնելով մեր շունչը:

Կորստաբեր է այս վիճակը, թէ անհատին եւ թէ հաւաքականութեան համար:

Ի՞նչ նոր դժբախտութիւն պատահեցաւ Յունաստանի մէջ, որ նորէն աչքերը դուրս յառած են: Քսաներկու տարեկաններուն զինուորագրութի՞ւնը:

Սակայն, ո՞ւր տեսնուած է ամէն բարիք վայելել երկրի մը մէջ, իսկ խուսափիլ ո՛ր եւ է նեղութենէ:

Ամէն երիտասարդ զինուոր չէ՞ իր հայրենիքին մէջ:

Ի հարկէ նախընտրելի է որ իր հայրենիքին մէջ ըլլայ: Բայց երբ իր ձեռքը չէ բանալ այդ հայրենիքին դուռնե՞րը... Զինուոր չեղա՞նք Թուրքիոյ մէջ:

Հերի՛ք է, բարեկամներ. վերջ տուէք այս անտեղի թափառումներուն, որոնց ամէն մէկը միւսէն աւելի աղիտաբեր է:

Շ.

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

1927ԻՆ ՍՏԱՑՈՒԱԾՆԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ 1928Ի ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷՔ ՈՒՆԻՆ

Տարին վերջանալու վրայ է եւ ինքնութեան թուղթերու խնդիրը դարձեալ օրուան հարց դարձած է: Այս մասին լուսաբանութիւններ ստանալու համար դիմեցինք Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութեան Օտարականներու դիւանին պետ Պ. Փիքարի, որ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մեզի.—

— Ինչպէս գիտէք, վերջին օրէնքէն առաջ շատեր 375 կամ 40 ֆրանք (զեղչեալ սակ) վճարած էին ինքնութեան թուղթերու համար, որոնք միայն մէկ տարի արժէք կը ներկայացնէին: Արդ, եթէ վերոյիշեալ գումարները վճարուած են 1926ի ընթացքին, այն ատեն այդ կարգի ինքնութեան թուղթերը իրենց արժէքը պիտի կորսնցնեն ներկայ ամսուան վերջը, իսկ եթէ 1927ի ընթացքին վճարուած են եւ ինքնութեան թուղթերուն վրայ նշանակուած է «Valable pour 1927», այդ կարգի ինքնութեան թուղթերու տէրերը պէտք է ներկայանան Ոստիկանական Տեսչութիւն, իրենց անձնագիրներուն վրայ կնքել տալու համար «Valable pour 1928» նախադասութիւնը: Ինչպէս յայտնի է, նոր օրէնքով ինքնութեան թուղթերը կ'արժեն 100 եւ 20 ֆրանք (զեղչեալ սակ) եւ ի զօրու են երկու տարուան համար: 1926ին եւ 1927ին 375 եւ 40 ֆրանք վճարողները չեն կրնար իրենց վճարած յիշեալ գումարները ետ ստանալ, միայն թէ, ինչպէս ըսի, իրենց ինքնութեան թուղթի տեւողութեան շրջանը մէկ տարի եւս կ'երկարաձգուի: Ճիշդ է թէ Սէնի նահանգէն դուրս ուրիշ կարգ մը նահանգներու մէջ 375 եւ 40 ֆրանք վճարողներու աւելորդ գումարները վերադարձուած են: Դժբախտաբար Սէնի նահանգին մէջ օտարականներու թիւը շատ ըլլալով, եւ նախապէս վճարուած գումարներն ալ ըստ օրէնքի պետական, նահանգային եւ համայնքային սնտուկները մտած ըլլալով, նիւթապէս անկարելի է զանոնք վերադարձնել իրենց տէրերուն: Հետեւաբար, Ներքին Նախարարութեան հրահանգով, միայն մէկ տարի եւս պիտի երկարաձգուին այդ կարգի ինքնութեան թուղթերը:

«Ուրեմն, ձեր հայրենակիցներէն անոնք որ 375 եւ 40 ֆրանք վճարած են, պէտք է դիմեն Սէնի Ոստիկանական Տեսչութեան եւ առանց նոր վճարումի կնքել տան իրենց ինքնութեան թուղթերը՝ 1928ի համար:

ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Դրօշակի վերջին (դեկտեմբեր) թիւին մէջ կը կարդանք.—

Երբ «Դրօշակ»ի ներկայ համարը դրուած էր արդէն մամուլի տակ, ստացեցին Ղարաբաղից տեղեկութիւններ այնտեղ կատարուող զանգուածային ձերբակալութիւնների մասին: Ձերբակալուածների թիւը հասնում է հարիւրների: Խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ են տեղի ունեցել Խանքենդում, Շուշում եւ բազմաթիւ գիւղերում: Ձերբակալութիւններին զուգընթաց կատարւում է եւ զինաթափութիւն. ծեծի ու բռնութեան տակ զէնք են հաւաքում հայ գիւղերից:

Հաղորդում են նոյնպէս ընդարձակ ձերբակալութիւնների մասին Ազրբէջանում: Բոլշեւիկների ձեռքից ճողոպրած շատ Թուրքեր ապաստանել են Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի լեռներում եւ կամ անցել Պարսկաստան:

Ընդդիմադիր կոմունիստները վերջերս բուռն գործունէութիւն են երեւան բերում եւ Ղարաբաղում: Բնորոշ է, որ այստեղ ընդդիմադիրների կուսակից են այն տարրերը, որոնք պաշտպանում են Ղարաբաղը Հայաստանին կցելու միտքը: Ընդդիմադիրների աչքի ընկնող պարագլուխներին, Բագւից ստացուած հրամանի վրա, յարմար պատրւակ ստեղծելով, հեռացրել են Ղարաբաղից:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԸ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԻ

Սօն Սաաթ կը տեղեկանայ թէ որոշուած է ոստիկանական տնօրէնութեան յատկացնել Սանասարեան խանը: Կ'ըսուի թէ այս որոշումը տրուած է, նկատելով որ Սանասարեան խանը կեդրոն տեղ մը կը գտնուի: Նախապէս թէեւ կը խօսուէր նախկին ելմտական նախարարութեան շէնքին մասին, բայց յարմար չէ դատուած այդ շէնքը, մանաւանդ որ ան շատ հեռու է միւս պետական պաշտօնատուներէն:

Պատերազմի ընթացքին ոստիկանութեան տնօրէնութիւնը արդէն փոխադրուած էր Սանասարեան խանը, ուր մնացած էր մինչեւ Զինադադար: Զինադադարին Անգլիացիները գրաւած էին հայապատկան խանը, որ յատկացուեցաւ վիթալ ընկերութեան: Ազգային կառավարութեան Պոլիս հաստատումէն յետոյ գրաւման ենթարկուած եւ ազգային կալուած նկատուած էր Սանասարեան խանը, որու տէրը արտասահման փախած էր. ներկայիս Սանասարեան խանին մէջ գրասենեակներ ունին Սատըգ Զատէները, բազմաթիւ կաշիի վաճառականներ եւ փոխադրական ընկերութիւններ:

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐԸ ՇՈՒՏՈՎ ՊԻՏԻ ԾԱԽՈՒԻՆ

Ելմտական գործավարութիւնը շրջաբերական մը ղրկած է բոլոր կուսակալութեանց, հրահանգելով որ լրջօրէն հետապնդուին «լքեալ» գոյքերու վաճառման եւ վարձակալութեան գործերը: Այս շրջաբերականին համաձայն, լքեալ գոյքերու վաճառումը կարելի եղածին չափ արագ պիտի կատարուի ասկէ վերջ. վարձու յատկացուած կալուածները միայն պիտի մնան: «Լքեալ» գոյքերու վերաբերող պարտքերու գանձումը պիտի կատարուի կալուածական օրէնքին համաձայն: Մասնաւոր հրահանգ ղրկուած է այս գործողութեանց մէջ թերացող պաշտօնեաները խիստ պատժելու:

∴ Վերջերս մեռած է հարուստ Յոյն մը Սթավրօ Վասիլիատիս, որ բացի Ֆնտըգլըի մէջ կարեւոր վաճառատունէ մը, տէրն է նաեւ Քրէտի Լիոնէի շէնքին կէս բաժնին եւ ուրիշ կարգ մը կալուածներու: Բայց յիշեալին ոչ մէկ ժառանգորդը կը գտնուի Թուրքիա: Կինն ու տղաքը Զինադադարին օտար անցագրով փախած են եւ այժմ կը գտնուին Իտալիա: Հիմա այս սեփականութիւնները «լքեալ» գոյք կը նկատուին եւ պիտի անցնին պետական գանձին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ Մէրճան Ալթունեան հրոսախումբին խնդիրը նոր փուլի մը մէջ մտած է եւ Թուրք կառավարական շրջանակներն ու մամուլը մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան: Կ'ըսուի թէ այս խնդրի մասին ուղղակի քննութիւններ կը կատարուին կառավարութեան կեդրոնին մէջ եւ թէ ծանր մեղադրանքի տակ կը մտնեն ընդհանուր կազմակերպող ոստիկանները:

Այսպէս, հրոսախումբին վերապրող երկու անդամները Րէճայի եւ Մուրատ, երդում կ'ընեն ըսելով թէ ընդհարման միջոցին ոչ մէկ զէնք ունէին իրենց վրայ: Յետոյ յայտնի եղած է որ ընդհարման կազմակերպութեան մասին նախապէս ոչ մէկ լուր ունեցած են կուսակալը, ոստիկ. տնօրէնն ու փոխ տնօրէնը:

Քանի կը խորանան քննութիւնները, այնքան խորհրդաւոր ձեւ մը կը ստանայ Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբին գործը: Հակառակ անոր որ հարցաքննիչ դատաւորը ասկէ առաջ աւարտած էր գործին քննութիւնը եւ տեղեկագիրը ընդհ. դատախազութեան տուած, այժմ նոր քննութեան ձեռնարկուած եւ թուղթերը վերադարձուած են հարցաքննիչ դատաւորին:

Խնդրին առանցքը սա է.— Դէպքը իրապէս սարքովի՞ է և եթէ այո, ի՞նչ նպատակով սարքուած է:

Ընդհ. դատախազութեան պաշտօնատունը տարուեցաւ Ճորճի անունով անձ մը, որ կարեւոր լուսաբանութիւններ տուաւ: Հաստատուած է նաեւ թէ հրոսակներուն կողմէ պատրաստուած չէ «Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնութիւն, 6» վերտառութեամբ Թուրքերէն նշանատախտակը, որ կ'ըսուէր թէ Րէսաֆէ ափարթըմանին մէջ գտնուած է: Ըլլալը կողոպտելէ յետոյ, հրոսակները այս նշանատախտակը պիտի դնէին իրենց ինքնաշարժին վրայ, ոստիկանութիւնը խաբելու համար: Ամբաստանեալները կը պնդեն թէ իրենք տեղեկութիւն չունին այս նշանատախտակէն, ինչպէս նաեւ ափարթըմանին մէջ գտնուած բեւեռաձեւ ռումբերէ, եւ կ'ըսեն թէ ատոնք ուրիշներու կողմէ ափարթըման դրուած են...

Դէպքին մէջ դեր ունեցող բոլոր գաղտնի ոստիկանները հարցաքննուեցան դատական իշխանութեան կողմէ: Տիրող համոզումը այն է թէ դէպքը սարքուած է ոստիկանութեան կողմէ:

Սօն Սաաթ կարգ մը կասկածներ յայտնելէ յետոյ այս մասին, կը հարցնէ թէ «Ափի մը տարածութեամբ սենեակի մը մէջ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ երկու պաշտօնեաներ կը նահատակուին, երբ հրոսակները օրերէ ի վեր կը հետապնդուէին: Միւս կողմէ, դիազննութիւնը հաստատած է թէ նահատակներու մարմնէն ելած գնդակները ոստիկանական ատրճանակներու կը պատկանին, եւ թէ ատրճանակները մեռնողներու կուրծքին դրուելով կրակուած են, ինչպէս ցոյց կուտան վառօդի հետքերը»:

Միլլիյէթ կը գրէ թէ ձերբակալման միջոցին մեռած Մուսամմէր ճավիտ պէյի վրայ կատարուած դիազննութենէն հասկցուած է որ Մուսամմէր ճավիտ պէյ կռնակէն վիրաւորուած է եւ հաւանական նկատուած է որ այդ կապարը կռնակէն նետուած ոստիկանի մը գնդակն է: Միւս կողմէ այն ափարթըմանը որուն մէջ այս դէպքը պատահած է, Վահանի կողմէ վարձուած եւ դրամն ալ անոր կողմէ հայթայթուած է: Կը քննուի թէ ստո՞յգ է որ Մէրճան Ալթունեան պարզ պրաունինկ ատրճանակով մէկ ձեռք կրակ բրած է: Ճի՞շտ է թէ միւս ամբաստանեալներու քով զէնք չկար եւ գտնուած պարզ ատրճանակ մը անոնց չէր պատկաներ:

Ընկերվարականներու համագումարը

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը ամսոյս 26—29ին համագումար պիտի ունենայ՝ որոշելու համար կուսակցութեան ծրագիրն ու գործելակերպը յառաջիկայ տարուան խորհրդարանային ընտրութեանց առթիւ: Կիրակի օր Սէնի Դաշնակցութիւնը Փանթէնի մէջ գումարեց նախապատրաստական համաժողով մը: Նախ վիճաբանութիւն կատարուեցաւ կուսակցութեան 1928ի ելմտացոյցին շուրջ եւ վաւերացուեցաւ (Մուտք եւ Ելք 875,000 ֆրանք): Յետոյ վիճաբանութիւն կատարուեցաւ նաեւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Փոփիւլէր»ի մասին, որ ամսոյս սկիզբէն ի վեր աւելի մեծ ծաւալով կը հրատարակուի: Կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան ընտրական հարցին շուրջ եւ ի վերջոյ կազմուեցաւ յանձնաժողով մը, որ օրակարգի բոլոր հարցերուն մասին բանաձեւեր պատրաստելով պիտի ներկայացնէ Դեկտ. 18ի երկրորդ նախապատրաստական ժողովին: Բացի ընտրականէն, օրակարգի կարեւոր խնդիրներն են՝ դրամագլուխի վրայ տուրք հաստատելու եւ համայնավարներուն հետ մէկ ճակատ կազմելու հարցերը:

Պրիան-Լիտվինօֆ տեսակցութիւնը

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիան կիրակի առաւօտ Ժընեւ հասաւ եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Լեհաստանի արտաքին նախարար Զալէսքիի, Քանատայի պատուիրակին եւ ֆրանսական պատուիրակներուն հետ: Յետոյ ճաշի հրաւիրեց սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնը, որուն հետ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցաւ օրուան քաղաքական կարեւոր հարցերուն, մանաւանդ լեհեւլիթուանական վէճի մասին:

Կէսօրէն վերջ, Պրիան ընդունեց այցելութիւնը Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինօֆի, որուն քիչ վերջ միացաւ կրթական գործավար Լունաչարսկի: Նախապէս կարգադրուած էր որ Փօլ-Պօնքուր եւ Լունաչարսկի եւս ներկայ ըլլան խօսակցութեան, սակայն Լիտվինօֆ փափաքած ըլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԻԲՐԵՒ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑ

Հայաստանը ջրային ուժի կողմէ անհուն գանձարան մըն է, զոր կարելի է միշտ ամէն եղանակով ու ամէն նպատակներով օգտագործել: Իր ընձեռած անսահման հնարաւորութիւններու դիմաց, սակայն, շատ քիչ բան է եղած մինչեւ հիմա, ծառայելու համար մեր ժողովրդի իրական շահերուն եւ բարօրութեան գործին: Այդ հարստութիւնը կրնայ օգտագործուիլ աշխատանքի մեքենայացման, լուսաւորութեան, ոռոգման, արդիւնաբերական նպատակներով: Կրնայ օգտագործուիլ նաեւ իբրեւ հաղորդակցութեան-փոխադրութեան միջոց:

Մեր ջրային ուժը վերջին նպատակով օգտագործելու մասին մինչեւ հիմա ոչ միայն որ եւ է փորձ, այլ եւ այդ մասին, որքան մեզ յայտնի է, խօսք անգամ չէ եղած:

Մինչդեռ այդ հանգամանքը խոշոր նշանակութիւն ունի մեր երկրի տնտեսութեան համար:

Նախ՝ Հայաստանի մեծ մասին մէջ հաղորդակցութեան արդիական, կատարելագործուած միջոցներու (երկաթուղի, ինքնաշարժ) չգոյութեան պատճառով, այդ դերը կը կատարեն երկրի անասունները: Սովորական բան է մեր երկրին մէջ կթան գոմէշը եւ ցուլն ու արու գոմէշը վաղաժամ ներքինացնել՝ լուծի տակ դնելու եւ բեռներ փոխադրելու համար: Եթէ կթանք, ցուլը իրենց նպատակին չեն ծառայեր՝ պարզ է, որ անասուններու տեսակներու ազնուացման գործը միշտ ալ արգելքներու կը հանդիպի՝ որքան ալ այդ ուղղութեամբ միջոցներ չխնայուին եւ ջանք ու եռանդ չթափուին: Միւս կողմէ, երբ անասունները կը կատարեն փոխադրական գործը՝ պարզ է, որ երկրագործութիւնը մեծապէս պիտի տուժէ եւ երկրի խոշոր մէկ մասը խոպան պիտի մնայ՝ որքան ալ այդ երկիրը սակաւահողութենէ տառապի:

Յետոյ երկրագործական արտադրութեանց համար վճռական նշանակութիւն ունի այն հանգամանքը, թէ անոնք ի՛նչ արագութեամբ շուկայ կը հանուին: Գիւղացի բերքին շուկայ շուտ կամ ուշ հասնելէն ահագին բան է կախուած: Իսկ նահապետական անասուններն իրենց կրեայի քայլերով, ի՛նչ խօսք, որ գիւղացիի ամէնէն օտիպողական գործն իսկ կը կասեցնեն ու անոր տնտեսութեան վճռական հարուած կը հասցնեն:

Բայց արդեօ՞ք մեր գետերը նաւարկելի են, արդեօ՞ք բնութիւնը մեզ չէ պատժած, մեր գետերը դարձնելով յորձանուտ, ինչպէս աւանդեր են մեզ մեր պատմագիրները եւ ինչպէս սորվեցուցած են մեզ մեր աշխարհագրութեան ուսուցիչները:

Ճիշդ է որ այժմ Հայաստանի մէջ մտնող մեր գետերն ու գետակները ներկայ դրութեամբ չեն կրնար օգտագործուիլ նոյն նպատակով: Սակայն աւոնք բնականէն նաւարկութեան յարմարութիւններ չունենալով հանդերձ, ամենալայն կերպով կրնան ծառայել մեր փոխադրական գործին, եթէ անհրաժեշտ աշխատանքը թափինք:

Մեր խօսքը մեր գետերու ընթացքի արհեստական կանոնաւորման եւ նպատակայարմար եղանակով վերջնականապէս գործին ծառայեցնելու մասին է:

Հայաստանի գետերն ու գետակները, հազարաւոր տարիներ մաշելով իրենց ափերը, սատիճանաբար իջեր են ամենացած հարթութեան վրայ: Այդ բանը, ինչ խօսք, որ կործանարար ներգործութիւն է ունեցեր երկրի բնակչութեան համար: Մէկ կողմէ անոնց, ոռոգման դաշտը կրճատուելով հետզհետէ հասեր է նուազագոյն սահմանի, միւս կողմէ վերջնապէս շղթայազերծ ուելով՝ սպառնալի դիրք են բռներ իրենց իսկ շնորհիւ կենդանութիւն ունեցող հովիտներու հանդէպ: Այնչափ վտանգաւոր է դարձեր այդ գետերու եւ գետակներու ընթացքը, որ խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է լրջօրէն անոնց կանոնաւորման մասին մտածել:

Այսպէս, Հայաստանի գետերը հետեւեալ աշխատանքներու կը պահանջեն.—

1. Բասախ գետի ափերու ամրացում Դոխս գիւղէն մինչեւ Հայ Ջէյվա գիւղը՝ 30 վերստ երկարութեամբ:

2. Վէդի գետի ափերունը՝ 25 վերստ:

3. Գառնոյ գետինը՝ 20 վերստ:

4. Գեղառ գետինը Նորքէն սկսած մինչեւ Շէնգաւիթ գիւղի սահմանները՝ քանի մը տասնեակ վերստ:

Ասոնց մէջ չեն մտներ մանրմունր գետեր, որոնց ափերուն կանոնաւորումը կը կատարուի գիւղական համայնքներու սեփական միջոցներով, մասամբ նա՛եւ կառավարութեան աջակցութեամբ եւ այն գետերու ափերու կանոնաւորման նախագծերը, որոնց մասին թուական տուեալներ չունինք ձեռքի տակ:

Բայց, չնայած տարուան մեղուաջան աշխատանքներուն, շնորհիւ անոնց սխալ ուղղութեան իրենց հիմքէն իսկ, անոնք շատ քիչ արդիւնք կուտան եւ շատ յաճախ նոյնիսկ բոլորովին ապարդիւն կը դառնան:

Ամէն տարի տասնեակ հազարաւոր աշխատաւոր ձեռքեր, եւ հարիւր հազարներ կը ծախսուին այդ նպատակով, բայց դարձեալ ձիւնհալի հետ կը սկսի մեր գիւղացիութեան ողբերգութեան՝ ո՛չ նուազ սրտաճմլիկ տեսարանը՝ յորդած գետերը տարեւրային կերպով կը քշեն կը տանին քար ու խիճ ու կ'ողողեն ամէն կողմ: Երբեմն ե՛ւ քաղաքացիներու տունն ու տեղը — Երեւանի հռչակաւոր և Դիլիջանի այս տարուան ո՛չ նուազ աղետալի հեղեղները: Ողողման ենթակայ վայրերու մէջ ամէն տարի հարիւրաւոր ընտանիքներ կը նստին չոր տափին՝ իրենց արտերու, բամպակի, ձխախոտի դաշտերու եւ անգամ խաղողի այգիներուն արմատախիլ ըլլալուն ու չքանալուն պատճառով: Ինչ խօսք որ ամէն տարի, երբեմն տարին երկու անգամ —գարնան և աշնան— կ'ունենան երկրագործական կենդանի ու անկենդան հարստութեանց կորուստներ եւ մարդկային զոհեր:

Եւ դժբախտութիւնը այն է, որ սակէ յետոյ ալ երբ մեր գետերու ափերուն ամրացումը կատարուի լրիւ, քար ու կիրով՝ դարձեալ չպիտի կարողանայ դիմանալ յորդումներուն:

Միակ ելքը ոչ թէ անոնց ափերու կանոնաւորումն է, այլ ընթացքի կանոնաւորումը եւ փոփոխութիւնը ճիւղերու: Ով որ ուշի ուշով դիտած է մեր երկրի ոռոգման հին սիստեմի բեկորները եւ քիչ-շատ ծանօթ է այդ երկրի անգա՛մ Խանական-Սարտարական կառավարութեան պատմութեան մանրամասնութիւններուն, ա՛յդ եզրակացութեան կուգայ: Խնդիրը այն է որ մէկ-երկու դար առաջ Հայաստան ունեցեր է ջրանցքներու հրաշալի ցանց մը, այն սատիճան, որ ներկայիս համար կրնայ իտէալ համարուիլ: Այժմ անհամեմատ աւելի շատ կը ծախսուի ոռոգման համար, կ'օգտագործուին արհեստագիտութիւնն ու գիտութիւնը, սակայն եւ այնպէս անշահ արդիւնք կը ստացուի: Պարզ է թէ ինչու համար: Ինչպէս ըսինք, մեր գետերու կանոնաւորումը կը պահանջէ արմատական հիմնական աշխատանք:

Ահա այդ աշխատանքն է, որ մէկ կողմէ մեր պետական ելմտացոյցը պիտի ազատէ ծանրաբեռնումներէն, միւս կողմէ մեր երկրի մինչ այժմ անջրդի մնացած հողերը նորէն պիտի ոռոգուին եւ ապա փոխադրական գործին զարկ պիտի տրուի, դնելով զայն ցանկալի բարձրութեան վրայ:

Այդ բանը մէկէն ի մէկ կը բարձրացնէ մեր բոլոր գաւառներու, ուրեմն եւ ամբողջ Հայաստանի տնտեսական - արդիւնաբերական կեանքը:

Գետերն ու գետակները որպէս կենդանութեան աղբիւրներ, իրենց շուրջ են համախմբած մարդկային հասարակութիւնները: Մեր բոլոր գետերու ափերուն զուգահեռ ինկած են բազմամարդ գիւղեր: Մեր երկրի բնակչութեան վրայ ջուրը այն սատիճանի խոր եւ անջնջելի կնիք է դրած, որ մեր շրջաններէն շատերը կը կրեն իրենց կենդանութիւն տուող գետերու անունները—Հրազդանի, Վէդիի, Գառնոյ եւ այլ շրջաններ: Այդ, ինչպէս շեշտեցինք, բարեպատեհ յարմարութիւն մէկն է որմէ պէտք է օգտուիլ շուտափոյթ եւ լաւագոյն կերպով:

Բացի գետերու ափերու կանոնաւորման աշխատանքներէն, խորհրդային իշխանութիւնը կը զբաղի նաեւ նոր ջրանցք - գետակներու կառուցումով:

Այդ աշխատանքներու ընթացքին, երկրի վարիչները կ'առաջնորդուին մէկ կամ առաւելն երկու նպատակով, ոռոգում եւ ելեկտրական ուժ:

Ատոր համաձայն ալ կը վարուին մեր երկրի ջուրերուն հետ, առանց նկատի ունենալու փոխադրութեան - հաղորդակցութեան գործը: Այդ հանգամանքը խիստ աննպաստ անդրադարձում կ'ունենայ եւ մանաւանդ առաջիկային եւս պիտի ունենայ Հայաստանի տնտեսական - արդիւնաբերական կեանքին վրայ, եթէ այդ ընթացքը նոյնութեամբ շարունակուի: Այդ սխալը յետագային սերունդներ ալ չպիտի կրնան սրբագրել՝ այնքան դժուարութիւններու հետ կապուած պիտի ըլլայ:

Երեւանի Շահումեանի անուան, Էջմիածնի՝ Լէնինի անուան, Կարճեւանի, Շիրակի ջրանքները կլանելով տասնեակ միլիոններ՝ ջրային հաղորդակցութիւն, փոխադրութեան գոնէ նուազագոյն յարմարութիւն չունին: Միւս կողմէ Հայաստանի բազկերակը կը կազմէ ջուրը, և ներկայիս կառավարութեան առջև դրուած են մեծամեծ ծրագիրներ Այրըր լճի, փոքր Սարդարապատի, Հիւսիս-Արեւմտեան եւ Հարաւ-Արեւելեան Ղըռերու:

Այդ մեծածախս կառուցումներն ու ջրաշինարարական աշխատանքները կատարած ատեն, հաշուի չառնել փոխադրական գործը՝ անհեթեթութիւն է կառավարութեան կողմէ:

Ոռոգման, հեղեղման եւ փոխադրական հարցը լուծած ատեն, երկրի վարիչները պէտք է ղեկավարուին գետերու եւ գետակներու ընթացքի եւ հուներու փոփոխութեամբ: Իսկ ջրային նոր ճիւղաւորումներ եւ ջրանցքներ շինած ատեն, անպայման նկատի պէտք է ունենան փոխադրական հաղորդակցութեան գործը:

Այս խնդիրներուն վրայ կը հրաւիրենք մասնագէտներու և առաջին առթիւ խորհ. իշխանութեան ուշադրութիւնը:

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ՋԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ԲԱՇԽՈՒՄ

Քաղաքապետութեան ներկայացուած է ծրագիր մը, որ կ'առաջարկէ կազի եւ ելեկտրականութեան նման ընկերութեան մը յանձնել Փարիզ քաղաքը տաքցնելու հոգը: Փոխանակ ամէն բնակարան առանձին հնոց ու ջեռուցիկ պահելու ընկերութիւնը պիտի ստանձնէ բնակարաններուն ղրկել, մասնաւոր խողովակներով, տաք ջուր եւ ջերմութիւն, ինչպէս կը ղրկուի ամէն տուն կազ եւ լոյս:

ԽԱՂԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Ենովք Արմէնին

«Յառաջ»ի Դեկտ. 1ի թիւին մէջ կարդացի ձեր «Ճշդում»ը, որու մէջ դուք, դուք ձեզ պաշտպանելու ընթացքին, ցոյց տալու համար թէ «Նոր Արաքս»ի շուրջ ձեր ստեղծած տխուր դէպքերուն մէջ՝ ազգային դատի մը պաշտպանն էք եղեր, վկայութեան կանչելու ձեւով մը կը գրէք.—

«Պարիի հայ գաղութի վիճակը մօտէն տեսնող եւ հոն երկու շաբաթ ապրող ազգային խիստ ծանօթ դէմք մը՝ հետեւեալը կը գրէ ինծի:»

Եւ մէջ կը բերէք անոր նամակէն.—

«Անոնք (աշխատաւորուհիները) խնդրեցին ինծի գրել ձեզ որ՝ ինչո՞ւ մինչեւ հիմա կը սպասցնէք գիրենք: Ես անձնապէս անոնց դրկուելու մասին խօսեցայ նաեւ կոմս Պիանքօին, որ իր կողմէ ալ պիտի ընէ ինչ որ կարելի է, զանոնք դրկելու համար: Հաճեցէք, ուրեմն, կատարել ձեր խոստումը, զոր տուեր էք այդ այրիներուն եւ եթէ իրենց համար թուղթեր պատրաստէք, կրնաք ղրկել ուղղակի կոմսին, վստահ ըլլալով, որ ան կը կարգադրէ մնացածը:»

Ի՞նչ կը հասկնայ ձեր «Ճշդում»ին մէջ այս տողերը կարդացողը:

Կը հասկնայ,

1.— Որ Ենովք Արմէն «Նոր Արաքս» գիւղի հայ զրկուած ու խոշտանգուած աշխատաւորուհիներուն գաղափարական պաշտպանն է եւ այս առթիւ թերթերու մէջ իր գրածները անգամ մըն ալ կրկնել փորձելով իր «Ճշդում»ով, իր խօսքերուն վրայ կը ներկայացնէ «ազգային խիստ ծանօթ դէմք» մը:

2.— Որ անոնք՝ (աշխատաւորուհիները) (*) հաւաքականութիւն մը, որոնց պատիւն ու շահերուն պաշտպանն է ինք, դիմած են «ազգային խիստ ծանօթ դէմք»ին, եւ այդ դէմքն ալ հասած նոյն եզրակացութեան եւ համոզուած այդ աշխատաւորուհիներուն ու եղած զրկանքներուն եւ խոշտանգումներուն, ինչպէս ինք, Ենովքը, իրեն (Ենովքին) կը գրէ, որ ազատէ այդ «խեղճ»երը, որոնց փրկիչն ըլլալու կոչուած է:

Ենովք Արմէն կը ստիպէ զիս, որ հրապարակով յայտնեմ, թէ իմ նամակէն մէջբերումով վկայ կանչած «ազգային խիստ ծանօթ դէմք»ը, որ «Պարիի հայ գաղութին կեանքը մօտէն տեսած» է, ես եմ, այս տողերը ստորագրողը:

Եւ քանի որ հրապարակով կ'ընդունի զիս իբր այդպիսին, չի կրնար խուսափիլ, ուրեմն, ընդունիլ իմ դատումներն ու վճիռը Պարիի գաղութին եւ իր մասին:

Բաշուած ըլլալով հրապարակագրութենէ, կը յամառէի դիմադրել փորձութեան, որ կը ծնէր հայ տխուր անապատին վրայ, Պարիի մէջ գոյութիւն ունեցող պզտիկ ովասիսի մը տպաւորութենէն, գրելու այն մխիթարական բաներու մասին, որ տեսայ: Բայց Ենովք Արմէնի կողմէ իմ նամակին հրապարակային շահագործումը եւ այն ալ այնքան գձուձ ու զզուելի անհատական հաշիւներու ի նպաստ, կը ստիպէ զիս ըսել քանի մը խօսք:

Նախ, ուրեմն, քանի մը բառ Պարիի հայ գաղութի մասին:

Ո՛չ մէկ երկրի մէջ, ուր հայ կոտորած ժողովուրդը գաղթականի անունով ապաստան մը գտած է (եւ ես ականատես եմ եղած բոլոր տեղերու գաղթականութեան վիճակին) հայ գաղթականը համեմատութեան եղր անգամ կրնայ կազմել Պարիի հայ գաղթականութեան հետ, որ իր տնտեսութիւնով, իր ապրելու եւ բնակելու պայմաններով կրնայ ոչ - գաղթականի մը անգամ նախանձը շարժել: Իսկ այս բոլորը շնորհիւ այն անհաւատալի գուրգուրանքին դէպի հայ անունը, որ ցոյց կուտան իտալական կառավարութիւնն ու ժողովուրդը: Այս գուրգուրանքի շօշափելի արտայայտութեան մէջ ալ շեշտուած դեր ունին կոմս Ծանօթթի Պիանքօ, մարդ մը, որուն նմանը հազիւ կարելի է գտնել եւ որու դէմ Ենովքը դատ բանալու տոնքիշոթական սպառնալիք ալ է ըրեր եւ Հայ մը, Հրանտ Նազարեանց:

Բաւական է ըսել միայն, թէ «Նոր Արաքս»ի Հայը ո՛չ տուրք ունի, ո՛չ ինքնութեան թուղթի պէս հոգեր, թէ տունը ձրի է, կահ կարասին մաքուր ու ձրի, պարտէզը ձրի, ջուրը ձրի, լոյսը ձրի, եւ կ'ապրի «Հայ եմ» երկու բառերու տարօրինակ պաշտպանութեան տակ, կոմս Պիանքօի գուրգուրանքին առարկայ: Այս պատուական մարդը կը մտածէ այդ բուռ մը հայութեան ե՛ւ տնտեսական, ե՛ւ կրթական ու դպրոցական, ե՛ւ եկեղեցական, եւ առողջական հոգերու մասին, կը հետաքրքրուի, թէ հայ աշխատաւորը շաբաթ օր իր աշխատանքին արդիւնքը առա՞ւ թէ ոչ, կը շինէ դպրոց, կը շինէ հիւանդանոց, եւ ասոնք բոլորը սքանչելի սիրտով ու ուղեղով մը, որ իտալականն եւ անգլիական արիւններու խառնուրդէ մը կրնար ծնիլ Կոմս Պիանքօ միշտ կը գործէ Հայը Հայ պահել անխարդախ ոգիով, եւ կը յայտարարէ, որ Հայը Հայ կը մնայ միայն ինքն իր ուժերու ամբողջականութիւնով եւ ինքնաբաւ ու ինքնագոհ հաւաքականութիւնով, եւ իտալացի Պիանքօն կ'երազէ «Նոր Արաքս»ը դարձնել այդպիսի հաւաքականութիւն մը եւ անգլիացի Պիանքօն կը գործէ, կը գնէ նոր հողեր, նոր շէնքեր, այդ նպատակով, որ հայութիւնը ըմբռնէ, թէ ի՛նչ է Պարիի հայ գաղութին վիճակը:

Ահա այս է «Պարիի գաղութին վիճակը մօտէն տեսնող ազգային խիստ ծանօթ դէմք»ին տեսածը:

Բայց դժբախտաբար ան տեսած է նաեւ այն, որ դուք, Ենովք Արմէն, շատ պզտիկ, շատ գձուձ եւ անհատական շահերու եւ կիրքերու գոհել ուզեր էք այդ գեղեցիկ գիւղը, գիւղը տնտեսապէս ապրեցնող գործի գործարանը եւ այդ պատճառով ալ Պարի գտնուած ատեն ուղղակի, իսկ անկէ հեռանալէ յետոյ Օր. Պէրպէրեանի միջոցով ձեր հրահանգներով եւ թելադրութիւններով ստեղծեր էք աղմուկ, տեղի տուեր էք ծեծկուքի, որպէս զի «Ժամանակ» թերթին մէջ զզուելի բաներ գրելու չափով գոնէ ձեր պզտիկ հոգին յագեցնէք, քանի որ չէիք յաջողած ձեր էնտրիկներուն մէջ եւ պատճառ դարձած նաեւ աղջիկի մը բանտարկութեան եւ արտաքսման:

Դժբախտաբար տեսայ նաեւ այս եւ հաստատեցի հէնց այն այրիներու բերաններով, որոնց պաշտպանը կը ներկայանաք, և որոնց անունն ու շահը դրօշակ բրած մէկ կողմէն յօշոտած կը գրէք, միւս կողմէն «քթթերէն բռնելու» հրահանգ կուտաք ձեր գործակատար օրիորդին, որու պատասխանատուն դուք էք եւ այս բոլորէն վերջը երբ ձեր զոհերէն ոմանք ու գրել կարդալ չգիտցող երեք-չորս թերեւս «քթթերէն բռնուած» այրիներուն ձեր տուած խոստումը յանդիմանական շունչով յիշեցնող նամակէս մէջբերում կ'ընէք ձեր «Ճշդում»ին մէջ, ձեզ ի նպաստ վկայութեան մը ձեւով:

Երեւի բարոյապէս որոշ սատիճանի անանկութեան մը կը յաջորդէ ուղեղի անհաւասարակշռութիւն, այլապէս, ինչպէ՞ս թոյլ տուիք իմ նամակի մէկ մասը գործածել այդ ձեւով: Չէ՞ք կարծեր որ հրապարակային կեղծարարութիւն է այդ, անհատական նամակ մը խարդախել եւ հաշիւ մութ կիրքերու ծառայեցնե՞ք որ նամակ գրողը կրնայ կարդալ ձեր «Ճշդում»ը:

Կը հրաւիրեմ ձեզ, ուրեմն, քանի որ ձեզ հետ գործ ունենալ ստիպեցիք զիս, իմ նամակս ամբողջութեամբ եւ fac simili հրատարակութեան տալ, որովհետեւ ան գրուած է ձեզ յանդիմանելու համար եւ ո՛չ թէ ձեր արարքները պաշտպանելու իբր վկայութիւն:

Եւ եթէ գրեր եմ այդ նամակը ձեզի, եթէ խօսեր եմ անձնապէս կոմս Պիանքօին, եթէ այստեղ ալ հետաքրքրուած եմ Նանսէնեան անցագիրով 3—4 այրիներուն համար, պատճառն այն է եղեր, որ իբր ե... բախտագիտութիւն իտալական երկրի ցոյց տուած «քանչելի» գուրգուրանքին՝ նախ ձանձրոյթ մը պակսի այդ գուրգուրացողներուն, յետոյ մաքրուի «Նոր Արաքս» գիւղը եւ ամէնէն վերջ իբր ճէտիյէ, ինչպէս ըսի ձեր 3—4 այրիներուն, եւ իբր պատիժ անոնք գային ձեզ մօտ... բովհետեւ ձեզ պատժելու լաւագոյ միջոցներէն մէկը այդ այրիները ձեր գլուխին նստեցնել տալ էր:

Եթէ միայն հանրութեան եւ ինծի չուզէի խնայել պժգանքը այն պատմութիւններուն, որ ինծի պատմեցին Պարիի մէջ ո՛չ թէ միայն Հայեր, այլ եւ Իտալացիներ, հայութեան անունը, պատիւը եւ շահը ձեր մութ քայլերուն դէմ պաշտպանող Իտալացիներ, այս խօսքերը շատ թեթեւ պիտի թուէին:

Եթէ չստիպէք զիս կրկին զբաղիլ ձեզմով կամ ձեր թելադրութիւնով գործողներով, որոնք սկսած են շանթաժ ընել, խորհուրդ կուտամ ձեզ քաշուիլ անկիւն մը, ուր արեւ չիյնայ ձեր վրայ եւ եթէ իյնայ անգամ՝ հայ աչքեր ձեզ չտեսնեն արեւի տակ,—այնքան յանցաւոր էք դուք եւ ապերախտ հայ անունին հանդէպ:

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

(*) փակագծուած բառը իմն է, որ դրեր է ճուաքականութեան մը իմաստը տալու «անոնք» բառին, ինչպէս պարզ կ'երեւի իր «Ճշդում»ի նախորդ պարբերութիւններէն եւ կառուցուածքէն:Շ.

ՊՈՄՊԷՅԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Պոլոնեի անտառը դեռ հարիւր տարեկան չկայ: 1852ին Փարիզ քաղաքը 900 հեկտար պարապ հողամաս մը ունէր հոն, ուր այսօր կը սարսռայ անտառը: Ծառեր չկային այն ատեն, ոչ ալ ծառուղիներ: Հետզհետէ հողամասը գեղեցկացաւ ծառերով ու շուքերով: Պահապաններ գր... ուեցան, եւ անտառը վերածուեցաւ զբօսավայրի մը: 1914էն առաջ անտառը ունէր իր շրջափակը, լոյսերը տանձերու նման կը հասունային գիշերը, վարձու պահապաններ յաճախորդներ էին խաղաղութեան եւ հանգստութեան համար: Հետզհետէ ըսկ... ւանդանոցներ, ձիարշաւի կրկէսներ հիմնուեցան զանազան տեղերու մէջ: Պատերազմը թո... չտուաւ շարունակել խրախճանքները, որ սկսեր էին անտառին մէջ: Երբ զինադադարը եկաւ, անտառը կանչեց Փարիզի բնակչութիւնը հրճուելու եւ վայելքի թաւուտներուն մէջ զբօսնելու. ... բոյ խնճոյութիւններ կը սարքէին, ինքնաշարժները կինիր ու երիտ... սուրներ կը թափէին քաղաքի անկիւններու մէջ: Գիշերները անտառին խորքերէն տարօրինակ աղաղակներ կը բարձրանային Սոդոմ ու Գոմոր: Ոստիկանութիւնը անհրաժեշտ նկատեց ... ջամտել: Որովհետեւ բարձր դասակիններն ալ խառնուած էին գիշերային խրախճանքներուն: ... որ ծպտուած կուգային եւ ... րու հետ կ'առանձնանային ... թին մէջ:

Ոստիկանութիւնը հրամայեց թեւերու ցանցով մը անտառը հսկողութեան տակ առնել: ...

ՀԱՅԿ ԽԱՆ ՍԱՐԱՃԵԱՆ

[illegible]

...իրը Նուիրել Թաւրիզի Հայ ...պրոցին: Ունի թարգմանական ու ինքնագիր գործեր եւ ոտանաւորներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԽԻՂՃ, ՊԱՐՈՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Դեկտ. — Rue Baignoir մէկ պանդոկին մէջ կը բնակէր իմ մէկ բարեկամս, որուն յաճախ այցելութեան կ'երթայի, եւ ուր քանի քանի անգամներ հանդիպեր էի դէպքերու, հայ վարձակալներու եւ հայ պանդոկատիրոջ միջեւ: Բայց լսելով հանդերձ այդ դէպքերու եւ անոնց պատճառներու մասին երկար պատմութիւններ, կարեւորութիւն չէի տուած, որովհետեւ ես ինքս անձամբ ոչ ականատես էի եւ ոչ ալ ենթակայ:

Բայց անցեալ Կիրակի օր նորէն այցելութեան գացած ըլլալով յիշեալ պանդոկին մէջ, պատահաբար ականատես եղայ անհաճոյ դէպքի մը, որու մասին լուռ անցնիլ իմ գործը չէ:

Դռնէն հազիւ ներս կոխած, տեսայ որ պանդոկի սանդուխներուն եւ միջանցքներուն վրայ խռնուած են պանդոկի բնակչութիւնը, կիներ եւ մանուկներ, երիտասարդներ, ծերեր: Մինչ, փոքրիկներ ձեռքերս բռնած դժուարաւ վեր կը բարձրանայի սանդուխներէն, աղմուկը երթալով կը սաստկանար:

Բազմութեան մէջէն երիտասարդ մը յանկարծ մէջտեղ նետուելով բարձր ձայնով կ'ըսէր.

— Միհրան աղա, ալ հերիք է, հերիք, ամբողջ չորս տարի մեզ կողոպտեցիր, ինչքան ուզեցիր սենեակի վարձք առիր: Բայց դուն, ապերա՛խտ մարդ, մեզի երբեք ալ, այսօր ալ, չտուիր ու չես տար, ոչ լոյս, ոչ ջուր, ոչ մահիճ, ոչ սաւան, ոչ մէկ պիտոյք սենեակի, ոչ կարասի, ոչ հանգստութիւն...:

Ուրիշ մը ընդհատելով առաջինը.

— Անկիրթ Միհրան, դուն մեր տղաքը ամէն անգամ անուանելով անհայր կատուներ, շուներ, մեր ընտանեկան սրբութիւններուն դէմ անարգ ստորնութիւններ գործեցիր...

Երրորդ մը.

— Լեռա՛ս մարդ, տարիներ կ'ընէ ամբողջը, որ մեզ աղտեղութեան մէջ թաղեցիր, պանդոկին մէջ, սանդուխներն ու միջանցքները բնաւ չմաքրեցիր, արտաքնոցները աղբանոցի վերածեցիր, իսկ ջուրի ծորակները ու խողովակները վաղուց մաշած ու ծակծկուած, ջուրերը արտաքնոցի ճամբով մինչեւ մեր սենեակները խուժեցին, իրենց հետ բերելով համաճարակ հիւանդութեանց միքրոպներ...:

Չորրորդ մը, աւելի բարկացած.

— Չե՛ս ամչնար, մեզմէ կ'առնես դրամները, կը գրպանես եւ մեզ անասունի տեղ դնելու կը յանդգնիս, մլուկներուն մէջ խեղդուեցանք: Աղտոտութիւններու պատճառով մեր փոքրիկները հիւանդացան եւ մենք առաջին զոհողութեան ենթարկուեցանք: Հերի՛ք է, շատ եղաւ. բժիշկ պիտի բերեմ, տեղեկագիր պիտի պատրաստենք և դատարան պիտի դիմենք, ուր օրէնքի առջեւ պիտի պարտաւորուիս մեզ հատուցում տալ: Որովհետեւ մենք ալ սանտիմ աւելի չենք կրնար վճարել, մենք մեր զաւակներուն չոր հացին իսկ չենք կրնար հասնիլ. ալ հերի՛ք է, գողութիւն է, անարդարութիւն է, յանկարծ դուրս ելաւ մէկը, որ Միհրանի տղան է եղեր և որ ձեռքը բիր մը, սկսաւ հայհոյչներով աս ու ան հարուածել: Բողոքող բնակչութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ խոյացաւ, պանդոկի տիրոջ վրայ, ընչմնացիրարանցումը պիտի վերածուէր արիւնահեղութեան: Բարեբախտաբար գտնուեցան քանի մը պաղարիւն երիտասարդներ, որոնք կրցան զատել կռուողները եւ հանդարտեցնել ժողովուրդը:

Քանի մը վայրկեան վերջ իմացայ շատ մը Հայերու բերնէն, թէ պանդոկապետին երեսին ըսուածները բոլորն ալ ճիշտ են: Արդէն այդ կուտակուած զանազան պատճառներու բերումով մենք դատարանէ դատարան պիտի քաշքշուինք անիրաւաբար, կ'ըսէր երիտասարդ մը:

Ուրիշ երիտասարդ մը, ցաւ յայտնելով եղածի մասին, կ'ըսէր, թէ կարելի է հրապարակաւ ձաղկել այդպիսի ապերախտ ու անխիղճ մարդիկը, սակայն այդ մարդը թերթի դրամ չիտար եւ չի կարդար:

Ահաւասիկ տիպարներ, որոնք հայ անունին տակ ինչ անխղճութիւններ կը գործեն, ամէն տեսակ անախորժութիւններու տեղի տալով:

Քիչ մը խիղճ, պա՛րոններ:

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԷՆՏԻՔԱ

ՆԻՍ — «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք թէ Պէլֆորի եւ այլ շրջաններու մէջ գործազրկութիւն կը տիրէ. առաջին անթիւ տուժողները օտարականներն են եւ անոնց է՛ն դժբախտը Հայերը, որոնք յանկարծ իրենք զիրենք փողոցը կը գտնեն:

«Յառաջ»ի Պէլֆորի թղթակիցը կը խնդրէր դաշնակցական Մարմիններէն եւ Համակիրներէն՝ տեղեկացնել, եթէ իրենց շրջանին մէջ գործ կայ:

Ես իմ կարգիս պիտի առաջարկէի որ փոխանակ այս ցիրուցան աշխատաւորութիւնը ձգելու անկազմակերպ, աւելի լաւ պիտի ըլլար կազմակերպել գործազրկութեան կոմիտէ մը՝ այսինքն տեսակ մը Հայկական Սէնտիքա:

Այս միութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ Փարիզ՝ կեդրոնական Մարմինով մը: Կրնայ մասնաճիւղեր ունենալ ուր որ տասնի չափ աշխատաւոր կայ ծրագիրը:

1.—Այս միութեան կրնան մասնակցիլ բոլոր հայ աշխատաւորները՝ առնուազն 5 ֆրանք ամսավճարով: 2.— Գործի շրջանին գանձուած 5 ֆր. ամսավճարը՝ անգործութեան ընթացքին 5 ֆր. նպաստ պիտի տայ՝ միայն իր անդամներուն: (Անշուշտ ամէն անգամ անգործ չի կրնար ըլլար): 3.— Մասնաճիւղերու միջոցաւ պիտի կրնայ հաղորդակից մնալ թէ ուր գործ կայ: Եթէ անգործը անկարող է, կրնայ իր ծախքով ուղարկել հոն: 4.— Արկածներու առեն պէտք է որ իր կարգին նպաստ տայ: 5.— Մասնաճիւղերը պէտք է հանդէսներ եւ պարահանդէսներ սարքեն ի նպաստ անգործներու սնունդին: 6.— Նուիրատուութիւններ: 7.— Ամէն ամիս իր գործունէութեան հաշուետուութիւնը պէտք է ընէ եւ երկու ամիսը անգամ մը հրապարակային:

Անշուշտ գիտակից եւ ողջամիտ հայ գործաւորը պիտի գնահատէ մէջտեղ նետուած գաղափարը: Մենք չենք կրնար տեղական սէնտիքաներուն մասնակցիլ, քանի որ անոնք ամէն բանէ առաջ քաղաքական կազմակերպութիւններ են: Ամէն հայ աշխատաւոր կրնայ իր մէկ վայրկէն զրկուիլ եւ ամսական 5 ֆր. տալ միութեան, նեղ օրուան համար:

Մենք խօսք չունինք ստոստուն գործերու եւ սղոսկուն կըրեաններու հետ: Անշուշտ միութեան կազմութեան առեն նորէն պիտի պոռան. «Հրդե՜հ կայ... հրդե՜հ»...: Բայց եւ այնպէս հայ աշխատաւորութիւնը պէտք է մէկզի շպրտէ գործով խառնակիչները, եւ իր իսկ շահուն համար պէտք է կազմակերպուի:

Պօղոս

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ը ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 10 Նոյ. (Սեփ. Թղթակցութիւն).— Նոյեմբեր 5ին տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուէնոս Այրէսի Մասնաճիւղի անդրանիկ թէյասեղան երեկոյթը: Երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր գաղութային միութեան սրահը:

Նախագահ Պ. Ղազարոս Փափազեան պարզեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասը տարուան գործունէութիւնը, յանձնարարելով բոլոր երիտասարդներուն որ անդամ արձանագրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ին:

Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Պ. Ծմնիկ Թաքաքճեան, որ գնահատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը եւ շեշտեց թէ հայ անունը միշտ բարձր կը պահեն օտար ազգերու առջեւ, մասնակցելով մեծ մրցումներու: Յորդորեց բոլորն ալ անդամ արձանագրուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ին, երիտասարդները կրնան մարզական փորձեր կատարել, իսկ չափահասները՝ պատուոյ անդամ ըլլալ, քաջալերելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի երիտասարդ մարզիկները: Անդրանիկի նկարէ մը գոյացաւ 81 փէսօ: Յետոյ ներկայացուեցաւ Յ. Պարոնեանի «Երկու տէրով ծառայ մը» զաւեշտը: Բոլոր դերակատարներն ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն էին:

Ժամը մէկ ու կէսին տեղի ունեցաւ երկու կռփամարտիկներու մրցումը, չորս շրջան: Երկու կռփամարտիկները հաւասար հռչակուեցան քննիչներու կողմէ:

Մինչեւ ժամը չորս եղան անակնկալներ: Ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ հայկական մթնոլորտէն: Միութեան անդամներուն թիւը 25էն 60ի բարձրացաւ: Յոյս կայ որ աւելի բազմապատկուի: Առաջին անգամ Պ. Մեծատուրեան էր որ հիմը դրաւ այս քաղաքին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին:

Տոմսակներէն գոյացաւ 105 փէսօ, աճուրդէն 81: Ընդհ. ծախք եղաւ 46 փէսօ: Իսկ մնացուկը մտաւ 140 փէսօ զուտ շահ, առանց հաշուելու պատուոյ տոմսերը: Այս գումարով միութեան գոյքեր պիտի գնուին: Յաջորդ օրը տեղի ունեցաւ վարչական նոր ընտրութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրահին մէջ, որ ամէնէն բշ. տրամադրուած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ժողովներուն: Ընտրուեցան Պ. Պ. Ղազարոս Փափազեան՝ Ատենապետ, Գրիգոր Թարաքճեան՝ Ատենադպիր, Յովսէփ Ասլանեան՝ Գանձապետ, խորհրդականներ՝ Գրիգոր Աստուրեան եւ Վազգէն Արթինեան:

Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒԻՆ ՏԱՔՈՒԹԵՆԷՆ. — «Պուա-Սոլէյլ» նաւը հասաւ Հավր, ուր նաւաստիներէն մէկը պատմեց հետեւեալ դէպքը:

Նաւը կը բերէր Ափրիկէի եզերքները: Սաստիկ տաք էր, միեւնոյն ատեն դեղին տենդը կը տանջէր նաւուն բնակիչները: Փոխ-նաւապետը, Ռուֆիէ, յանկարծ, արեւահարութեան պատճառով կը խենթենայ: Կը սպառնայ բոլորին: Եւ առտու մը ատրճանակի հարուածներով գետին կը փռէ նաւապետը, հեռագրող պաշտօնեան: Յետոյ վայրենի աղաղակներ արձակելով, աղբին անդին կը վազէ եւ զոհեր կը փնտռէ: Յանկարծ կը նետուի ծով: Քանի մը թեւ լողալէ յետոյ, ատրճանակը կը պարպէ իր գլխուն եւ կ'ընկղմի:

ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՎԱՐ. — Միշէլ կին մը եւ աղջիկ մը ունէր: Աղջիկը երբ տուն մտնէր, խելքը դուրսը կը ձգէր: Հայրը անցած օր այնքան կատղեցաւ, որ մայրը ստիպուեցաւ միջամտել: Պաշտպանեց իր աղջկան յանցանքները: Ինքզինքը կորսնցուց եւ բռնեց կինը ու պատուհանէն դուրս նետեց:

Կնոջ վիճակը շատ ծանր է: Միշէլ բանտարկուեցաւ:

ԿԱԽԱՐԴԸ. — Մոնթիչէլլի գիւղին մէջ (Իտալիա), կին մը աղջնակ մը ունէր, որ կը տառապէր յօդացաւութենէ: Ոչ մէկ բժիշկ յաջողեցաւ դարմանել: Դրացիները ըսին թէ գերեզմանին պահապանը ամենաբուժ դեղ մը ունի: Եւ կինը, հիւանդ աղջնակը առնելով, գնաց գերեզման: Պահապանը, տասը ոսկի առնելէ յետոյ, աղջնակը տարաւ դամբարանի մը մէջ, ուր կը հանգչէր նոր մեռել մը, երիտասարդ տղայ մը: Հանեց մեռելը, մերկացուց եւ աղջնակն ալ մերկացնելով պառկեցուց մեռելին վրայ: Յետոյ մեռելին ձեռքը բռնելով, պտտցուց մեռելին վրայ, կախարդական խօսքեր արտասանելով:

Հիւանդն ու մայրը վերադարձան տուն: Անցան օրեր: Աղջնակը առողջացաւ բոլորովին:

ԸՆԿԵՐԱՍԷՐ ՌՈՒԹԻՒՆ.— Փոքրիկն Մաթէ չէր կրնար մխիթարուիլ իր ընկերոջ բացակայութեան պատճառով: Ընկերը գողութիւն էր ըրեր եւ բանտ էր մտեր: Եւ Մաթէ իր ընկերոջ կարօտը դարմանելու համար մէկ միջոց գտաւ: Գիշեր մը, լուցկի տուաւ, եւ, վախնալով որ աղմուկ կ'ելլէ, բոպիկ ոտքերով գնաց հողագործի մը մարագը եւ կրակի տուաւ: Առտուն ելաւ եւ նայեցաւ որ մարագը վառած է: Ոստիկանները քննութեան ձեռնարկած էին: Մաթէ չծածկեց իր յանցանքը, նոյնիսկ աւելցուց թէ իր ընկերը շատ կը սիրէր, ուստի հրդեհ ձգած էր, որպէսզի ինք ալ բանտարկեն ընկերոջ մօտ:

Փոքրիկին խնդրանքը կատարուեցաւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ, Բ, տարի: Հրատ. «Նոր Օր»ի: Գրական եւ վիճակագրական ճոխ բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ պատկերներով: Գին՝ Եւրոպայի համար 30 ֆրանք: (Կը գտնուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Թիւ 12 (դեկտեմբեր)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Ինչ են տօնում (*Խմբագրական*).— Հակախորհրդային գաղափարական պայքարը (*Ա. Ջամալեան*).— Ռուս-Անգլիական հակամարտութիւնը Արեւելքում (*Ա. Աբեղեան*).— Վրաց մենշեւիկեան տագնապը (*Ս. Մասուրեան*).— Թուրքիոյ շուրջը.— Մեր զոհերը.— ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. Ստալին-Թրոցկի պայքարը (*Մոսկովցի*).— Քաղաքական տրամադրութիւնները Լեհաստանում (*Թ. Նիկոլովիչ*).— Էջեր իմ օրագրից (*Աշոտ*):

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

II

— Վաղը լաւ պտոր լուանք, ...գի եկուր, հա՞...

— Ա՛ըլլայ, կուգամ Լուսիկ ...յրիկ:

Հիւծ էր Ովկիմ եւ անհանգիստ. գլխուն մէջ կապ մը կար. ...չէր կրնար քակել. քանի կը մտածէր, կը չարչրկուէր, աւելի թնճուկ կը դառնար կարծէք: Մինչեւ այդ օրը, օրը օրին, հաւու պէս ապրած էր, առանց վաղուան մտահոգութիւնը ունենալու:

Հիմա, ա՛լ կը զգար որ ծերութիւնը հետզհետէ կը տիրապետէր իր մկներուն, երակներուն ու ոսկորներուն մէջ: Ուժ չէր մնացեր ...ն, եւ այդ պակասը, օրուան աշխատանքը ծանրօրէն զգալի կը դարձնէր իրեն: Իրա՛ւ, երիտասարդութեան ատեն բան չէր խնանար, բայց հիմա ուր սափորը դրած տեղը, իրիկունը երբ պառկէր, չէր կրնար քնանալ ցաւէն, վերք բացուած ըլլար կարծէք, կամ ոսկորները փշրուէին: Թեւերն ալ իրենց նախկին վարժութիւնը կը կորսնցնէին: Դեռ քանի՞ օր էր, Հռոփին սափորը կոտրելը, ուսէն վար ձգելով:

Ժողովուրդը, հետզհետէ, իրեն երես կը դարձնէր: Ինք ծեր էր ալ եւ անպէտ: Շատ քիչերն էին որ կը շարունակէին տակաւին Ովկիմին յաճախորդը մնալ. մինչ ուրիշներ Մօզան ունէին, ուրիշ ջրկիր երիտասարդ մը. ուժեղ ու եռանդուն:

— Չէ՛, ալ ինձմէ անցաւ, կը խորհէր ան, ալ աս իմ ընելիք գործս չէ:

Ու կ'որոշէ՝

— Զուշտիկ մը, որ չուշտիկ մը ունենա՜մ...

Այս էր իր միակ բաղձանքը, բովանդակ մտածումն ու նպատակը: Էշ մը ունենալ. եւ ինք համոզուած էր թէ, ալ անկէ վերջ պիտի փրկուէր տաժանելի այդ աշխատանքէն եւ իր ներկան ու ապագան պիտի բարելաւէր: Մեծ ու դժուարին ծրագիր էր այդ ստակային իրեն համար, որուն շաբաթէ մը ի վեր չէր հասնէր իր աղքատիկ խելքը:

— Մէթալի՛կ մը չունիմ, ինտո՞ր պէտ, գնեմ, կը յուսահատէր երբեմն:

Բայց իրեն համար կը մնար միշտ քաղցր, անուշ երազ մը այդ նպատակը որուն հետ էր իր ամբողջ միտքն ու տրամադրութիւնը, փողոցէն քալած միջոցին՝ թէ անկողնին մէջ, միշտ անբաժան:

Հիմա նորէն, սափոր մը ուսին, այս մտածումներով կը քալէր ինքնաբերաբար, առանց գիտնալու թէ ո՞ւրկէ կ'անցնէր եւ ուր կ'երթար. ինք կա՞ր թէ չկար. ո՞վ էր եւ ի՞նչ կ'ընէր. չէր խորհեր այդ մասին:

Բնազդաբար կեցաւ. ոտքերը կանգ առին, աղբիւրին կարկաչը ընդհատեց իր մտածումին թելը: Սափորը դրաւ ծորակին եւ հոն տերեւաթափ, չոր ճիւղերով տարածուն թմբիին նայելով, մտաբերեց կաղնիին հէքեաթը: Հէքեաթ ըլլալով միայն այս գիտէր, որ հին ու քաղցր օրերէն էր միտքը մնացեր քիչ մը բան:

Ճիշտ այդ թմբիին պէս հաստաբուն ծառ մըն էր կաղնին (մտքին մէջ գծուած) ճիշտ աղբիւրի մը գլխին, որ խեղճ ու աղքատ փայտահատ մը, մէկ օրէն միւսը հարստացուց: Ալեւոր ծերունի մը անոր երազը եկած՝ յանձնարարած էր այդ կաղնին կտրել: Փայտահատը կաղնիին մէջէն տոպրակ մը ոսկի գտած էր եւ կեանքը փոխած, թագաւորի պէս ապրած:

Ովկիմ հիմա կը մտածէր թէ՝ ինքն ալ թերեւս այդ մարդուն չափ թշուառ էր ու կարօտ, ինքն ալ թերեւս անոր չափ բարի էր ու անմեղ: Մինչեւ այդ տարիքը, հաւ մը իսկ մորթած չունէր. մէկուն քիթը չէր արիւնած, մէկուն մազին չէր դպած. եւ մէկուն վնաս չէր հասցուցած. ինք հաճոյքի համար ծաղիկ մը փրցուցած չէր, սուտ մը չէր խօսած, մէկուն մեղքը չէր մտած: Եթէ իր բախտն ալ ժպտէր, իրեն, գիշերը երազին մէջ այդ ծառին համար բաներ մը ըսէին, ինչպէ՞ս հսկայ թմբին գետին գլտորէր, որ խունկի պէս անուշ կը հոտէր գարնան օրերուն եւ բաւական հեռու շրջանակ մը իր անուշ հոտը կը պատցնէր բոլորին հաճոյք պատճառելով:

— Ա՜, մէկէ՛ն, կը պառկցնեմ գետին, կը վճռէր, երբեմն:

Բայց, չէ՛, ինչպէ՞ս թէ, ինք տերեւ մը իսկ շինած չունէր, մեղք չէ՞ր այդ ծառին, հակառակ անոր որ ինք շատ դրամի պէտք ունէր. սակայն, մինչեւ որ այդ մարդու սուր մարդը — եթէ գար երազին մէջ — Աստուծոյ անունով թուղթ մը չտար իրեն, իբրեւ հրամանագիր այդ ծառը կտրելու, որպէսզի մեղքը չմտնէր, ինք տերեւ մը իսկ չէր կրնար փրցնել, ինչպէս առանց Քօջ Աւօէն թուղթ մը ստացած ըլլալու տունէն բան չէին յանձներ իրեն:

Արդէն Ովկիմի սափորը լեցուած էր, ու ջուրը քովէն կը վազէր: Ճամբայ կ'ելլէր, հիասթափուած եւ ընկճուած,

— Օ՜ֆ, օ՜ֆ, սա մէռէթ կեանքէն խնդալիք չունինք, վեսսէլամ...

* * *

Մենք ութը-տասը տարու էինք արդէն, երբ Ովկիմը քառասուն կար: Մեր փողոցի տղաքը, բոլորս կը սիրէինք զինքը իբրեւ «խելօք մարդ»: Այն տարիներուն որ չար ու խենդուկ էինք, որքա՜ն կ'ուզէինք որ մեր հայրիկներն ալ ջրկիր Ովկիմի նման մարդիկ ըլլային, ու ձայն չհանէին, չպախարակէին եւ չծեծէին մեզ:

Օ. ՁԱՐՄՈՒՆԻ

(Շարունակելի)

լալով նախ առանձին տեսակցիլ Պրիանի հետ, Լունաչարսկի հաստաւ խօսակցութեան ընթացքին։ Կ'ըսուի թէ պարտքերու խնդրին մասին բան չէ խօսուած եւ ամէնէն աւելի խնդրոյ առարկայ դարձած է զինաթափութեան հարցը։ Պրիան յայտնած է թէ Ֆրանսա սիրով ընդառաջ պիտի երթայ, եթէ Խորհրդային Միութիւնը ուզէ արեւմտեան Լոքարնօ մը ստորագրել եւրոպական պետութեանց հետ։

Պոլշեւիկեան համագումարը

Մոսկուայի պոլշեւիկեան 15րդ համագումարին կը մասնակցին 887 պատուիրակներ վճռական եւ 725 պատուիրակներ՝ խորհրդակցական ձայնով։

Ռիկովի բացման խօսքէն վերջ, ընտրուեցաւ դիւան մը 52 անդամներէ, որուն մէջ են Ստալին, Ռիկով, Կալինին, Բուխարին, Վորոշիլով, Մոլոտով, Տոմսկի, Օրճոնիկիցէ եւ Մէնժինսկի։ Ընտրուեցաւ նաեւ 65 անդամից մասնաւոր յանձնաժողով մը, քննելու համար ընդդիմադիրներու խնդիրը։ Կլարա Ցէտկին ողջունեց համագումարը՝ յանուն Գ. Միջազգայինի Գործադիր կոմիտէին։

Յետոյ Ստալին վեց ժամ տեւող ճառով մը պարզեց կուսակցութեան 14րդ համագումարէն ի վեր երկու տարուան ընթացքին պատահած դէպքերը։

Խօսելով միջազգային յեղափոխական շարժումին մասին, վեր առաւ չինական յեղափոխութեան զարգացումը եւ հաստատօրէն յայտնեց թէ ապագային անոր յաջողութիւնը անխուսափելի է։ Յետոյ շեշտեց Խորհրդային Միութեան ջանքերը՝ խաղաղութիւնը պահպանելու համար։ Ըսաւ թէ ներքին բարեշրջում մը անհրաժեշտօրէն պիտի առաջնորդէ յեղափոխական մեծ ցնցումներու։

Պարզելով խորհրդային ազգային տնտեսութեան զարգացումը, Ստալին ըսաւ թէ Խորհրդային Միութիւնը այդ մարզին մէջ կը գլէ կ'անցնի բոլոր դրամատիրական երկիրները։

Գալով կուսակցութեան ներքին կեանքին, Ռուսիոյ նոր դիկտատորը յայտնեց թէ շարքերը օրէ օր կ'աճին եւ կուսակցութեան անդամները հեւ զհետէ կը զարգանան մշակութային տեսակէտէ։

Անցնելով ընդդիմադիրներուն, Ստալին ըսաւ թէ ժամանակին կարելի էր հարցնել ընդդիմադիրներու թէ ո՞ր կէտերու մասին անհամաձայն են կուսակցութեան հետ, մինչդեռ հիմա պէտք է հարցնել թէ կա՞յ նոյնիսկ կէտ մը, որուն մէջ ընդդիմադիրները համակարծիք ըլլան կուսակցութեան հետ։

Ստալին աւելցուց. «Կ'ըսեն թէ ընդդիմադիրները նպատակ ունին համագումարին ներկայացնելու յայտարարութիւն մը, ըսելու համար թէ «պատրաստ են ենթարկուելու կուսակցութեան որոշումներուն, լուծել իրենց հատուածները եւ կը խոստանան, առանց հրաժարելու իրենց քաղաքական տեսակէտներէն, զանոնք պաշտպանել յառաջիկային՝ կուսակցութեան ծրագրին թոյլատրած սահմաններուն մէջ»։

Պատգամաւորներու ծափերուն մէջ, Ստալին յայտարարեց. — Ասիկա ո՛չ մէկ բանի կրնայ յանգիլ։ Եթէ ընդդիմադիրները կ'ուզեն կուսակցութեան մէջ մնալ, պէտք է որ լիովին եւ ամբողջովին, գաղափարականօրէն եւ կազմակերպականօրէն զինաթափ ըլլան, ազնուաբար ճանչնան իրենց յանցանքները կուսակցութեան եւ բանւոր դասակարգին առջեւ։

«Խնդիրը դրուած է այսպէս. կա՛մ ընդդիմադիրները այս կերպով կը գործեն, եւ կամ պէտք է փնտռեն երկրորդ կուսակցութիւն մը»։

Ստալինի տեղեկագիրը լսուեցաւ երկիւղածութեամբ եւ ջերմ ծափերու արժանացաւ։ Համագումարը յետոյ լսեց դատական գործավար Կուրսկիի տեղեկագիրը Վերստուգիչ Կեդրոնական Յանձնաժողովի աշխատանքներուն մասին։ Կոսիոր զեկոյց տուաւ Կեդր. Կոմիտէի կազմակերպչական գործերուն մասին։ Յետոյ սկսան վիճաբանութիւնները։ Նախ խօսեցաւ Մոսկուայի կազմակերպութեան քարտուղար Ուգլանօֆ, որ խստիւ քննադատեց ընդդիմադիրներու տեսակէտները։

Կռիւ Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ

Սուրիական պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, հրոսախումբ մը երկու տղայ առեւանգած էր։ Ֆրանսական հոգատարութեան կուսակիցները հետապնդեցին զանոնք, եւ բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Լէչլի մէջ. հրոսապետ Թամր սպաննուեցաւ. երկու տղաները ազատուեցան. հրոսախումբի մնացորդը խուճապահար Թրքական հողը ապաստանեցաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ֆութպոլի Ա. խումբը կիրակի օր յաղթեց թուրքի A. S. du Centreի Ա. խումբին 6—2։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ընդհ. քննիչ կարգուած է իպրահիմ թալի պէյ, որ քանի մը օրէն իր պաշտօնատեղին կը մեկնի։ Ընդհ. քննիչը լայն իրաւասութիւններ պիտի ստանայ, ի դարկին կուսակալները կախակայելու ատիճան։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդի 48րդ նստաշրջանը բացուեցաւ Ժընեւի մէջ երէկ առաւօտ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷի Նոյեմբեր 15ի վիճակահանութեան 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ երեք թիւերը.— 119,702 (1886ի պարտաթուղթերէն), 513,355 (1903ի պարտաթուղթերէն) եւ 197,805 (1911էն)։ 5000 ֆրանք շահեցաւ թիւ 339,131ը, նոյնպէս (1911էն)։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ միջեւ համաձայնագիր մը կնքուեցաւ Փարիզի մէջ, որով երկու երկիրներու հպատակներուն վերաբերեալ խնդիրները բարեկամաբար կը կարգադրուին։

ԼԻՈՆ - ԿՐԸՆՈՊԼԸ գիծին վրայ կառախումբ մը գիծէն դուրս ելաւ եւ երեք վակոններ ձորի մը մէջ ինկան։ Մէկ ճամբորդ մեռաւ, երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։

ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ Եկաթերինէնպուրկի գիծին վրայ կառախումբ մը գիծէն դուրս ելաւ. արդիւնք՝ 7 մեռեալ եւ 47 վիրաւոր։

ԻՐԱՔԻ Թագաւոր Ֆէյսալ երէկ Լոնտոնէն մեկնեցաւ։

ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎՈՒՆ մէջ փոթորիկը կը շարունակէ աւերներ գործել։ Ընկղմած են 230 ձկնորսանաւեր, որոնց մէջ 620 ձկնորսներ կային։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Շաւարշ Նարդունի կը ներկայացնէ իր թէզը, «*Գրականութեան քաղաքականութիւն*»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի նախկին Հայ կամաւորներու ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 37 Rue Lamartine, Լամարթին ճաշարանին մէջ։ Օրակարգ.— Ա. Ընկերակցութեան նոր վարչութեան դիւանի ներկայացումը։ Բ. Նախկին կռուողներու համագումարին եւ համդիսաւորութիւններու տեղեկագրութիւնը։ Գ. Ընկերական ճաշկերոյթ եւ պարահանդէս։ Դ. Զանազան հարցեր։

ԱՐՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Պարուհի Տիկին Արմէն Օհանեանի երեկոյթը, կազմակերպուած ֆրանսական համալսարանական միութեան կողմէ, վաղը Չորեքշաբթի Լիոնի պետական թատրոնը։

Կը մասնակցի թառիստ Աբգար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի Լօժէն Իմաստունեան, Տէմիրճեան կամ Բանարճեան, 16 տարեկան, հօր անունը Վարդան, մօր անունը Լուսիա, ծննդավայր Ատանա։ Ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն Լօժէն կը գտնուի Մարսէյլ։ Տեղեկացնել՝* Near East Relief, 15 Bld. des Italiens, Paris.

— *Կը փնտռուի Նոյեմզար Թողլեան, 25 տարեկան, հօր անունը Մեսրոպ մօր անունը Սառա, Չարշամպայի Բունուքլուք գիւղէն, Նոյեմզար ամուսնացած է նոյնպէս Չարշամպացի Գէորգի հետ։ Տեղեկացնել՝ վերի հասցէին։*

— *Պրուսայի Ճէրահ գիւղէն Յակոբ Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը Գայլուր, Կրնալէթճեան, որ 1920ին մեկնած է Ամերիկա, իր երեք զաւակներուն հետ, Սերոբ 20 տարեկան, աղջիկները 18 եւ 16 տարեկան։ Իմացնել՝ Յակոբ Ալէքսանեանի,* 6 Rue Bayard, Valence, Drome, France.

Կը խնդրուի Հայրենիքէն արտատպել։

— *Կը փնտռուի Իզմիր-Բայրամշէն Սարգիս (Սերգօ) Աւագեան, 21 տարեկան, որ Իզմիրի աղէտին գերի մնացած էր, Զինքը տեսնողներ եղած են Փարիզ։ Իր հասցէն գիտցողներէն և զինքը ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Ռօզա եւ Մելիք Աւագեաններուն,* 35 Rue Dunoir, Lyon, (Rhône).

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գէորգ Յակոբ Սեւեան, այժմ 20 տարեկան, 1922ին Ուրֆայէն մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի Ճէպէլ-Պէյրութ որբանոց փոխադրուած է, անկէ ալ Ֆրանսա. Գրել՝ իր եղբօր՝ Ներսէս Յակոբ Սեւեանի, Հայոց եկեղեցին, Պաղտատ, Իրաք։

— Երբեմն Տէսին (Ֆրանսա), բնակող եւ ներկայիս բնակավայրը անծանօթ Յունագգի Իլիա (Մակարուեանեան Գրիգորեան)ի ողջ կամ մեռած ըլլալը եւ կամ ուր գտնուիլը գիտցողներէն կը խնդրուի իմաց տալ Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան 80, Avenue Péreire, Asnières. (Seine).

— Գարամուսալի Մէրտէկեօզ գիւղէն Գրիգոր Պալաբեզպանեան որուն Պուքրէշ ըլլալը իմացուած է։ Իմացնել՝ հօրեղբօր աղջկան Աղաւնի Պանոէզեանի, 75 Bld. Madeleine Nice, France.

Կը խնդրուի Ռումանահայ Թերթերէն արտատպել։

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐ

«ՈՐԲԱՇԽԱՐՀԻ ԱՍՏՂԸ»

պատկերազարդ

Հ ա ն դ է ս - ա մ ս օ ր ե ա ն

Մերձաւոր Արեւելքի

Որբ. Ընդհ. Միութեան

Հասցէ՝ «Red Star» B. P. No. 245 Beyrouth, Liban.

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար 80 Սուր. դահ.։ Արտասահման 25 ֆր.։ Միացեալ Նահանգները 1 տոլար։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱՆԽԻԿ

Մինչեւ «Որբաշխարհի Աստղը»ի երրորդ տարեգլխին (Մարտ 1928) իրենց բաժնեգինները կանխիկ ղրկողներ կրնան առաջուան պայմաններէն օգտուիլ։

Պէյրութի համար՝ 50 Ս. դ.։ *Արտասահման 16 ֆր.։ Սուրիոյ համար 60* Ս. դ.։ *Միացեալ Նահանգներ 80 սէնթ։*

Մ. Ա. Ո. Ը. Միութեան անդամ - անդամուհիներուն համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ միայն 50 Ս. դ. *է։*

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Օսմ. երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT.
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927
7 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 512 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Ֆրանսական մամուլը վերջերս շատ կը զբաղի ցեղակից ազգի մը, Իտալիոյ քաղաքական ձգտումներով:

«Մաթէն» կարգ մը երեւոյթներ պարզեց, որոնք լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն:

Իտալիա գոհ չէ իր միջազգային դիրքէն: Մուսոլինի ամէն առիթով կը յիշեցնէ թէ պատերազմական աւարը արդարութեամբ չբաժնուեցաւ: Թէ Ադրիականի խնդիրը առկախ կը մնայ, իսկ ինչ որ 1916ին խոստացեր էին Իտալիոյ, Փոքր Ասիոյ մէջ, երազի պէս ցնդեցաւ:

Ֆաշիստներուն համար, այս յուսախաբութեան մէկ պատճառը եթէ Դաշնակիցներուն նենգամտութիւնն է, միւսն ալ՝ Իտալիոյ նախորդ վարիչներուն ապիկարութիւնը կ'ապացուցանէ:

Իսկ հիմա որ կուռ միութիւն մը կազմած են սեւ շապիկներու հմայքին տակ, Իտալացիները չեն ծածկեր իրենց ախորժակներն ու անհամբերութիւնը: Բայց, միւս կողմէ, կը խուսափին յախուռն շարժումներէ, եւ գետին կը պատրաստեն յամառ աշխատանքով, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը:

Եւ ամէնէն առաջ, Արեւելեան Եւրոպայի մէջ:

Վերջին տարիներու իտալական քաղաքականութիւնը շատ կը նմանի հանգուցեալ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ արեւելեան քաղաքականութեան: Այսօրուան Իտալիան եթէ ոչ գերակշռութեան, գոնէ հաւասարակշռութեան ազդակ մըն է Պալքաններուն մէջ: Եւ իբր այդ, լրջօրէն կ'ընդհարի միւս դաշնակիցներուն, մանաւանդ Ֆրանսայի շահերուն:

Դիւանագէտները թէեւ կ'աշխատին փրկել երեւոյթները. բայց կասկած չկայ որ Ֆրանսայի եւ Եուկօսլաւիոյ վերջին դաշնագիրը պատասխան մըն է Թիրանայի դաշնագրին. իսկ իտալեւալպան նոր համաձայնութիւնը՝ իր կարգին պատասխան մը միւսին:

Արեւմ, խուլ պայքար մը կայ երկու լատին ցեղերուն միջեւ, եւ պաշտօնական զեկոյցները չեն որ պիտի ժխտեն ակներեւ իրականութիւնը:

Իտալիա կ'ուզէ ամբողջովին տէր դառնալ Ադրիականին: Ֆիումէի գրաւումը առաջին քայլն էր եւ դէպի Տալմացիա վայրէջք մը հեռաւոր ծրագիր չէ Հռոմի համար: Ճիշտ այս նպատակով, հետզհետէ կ'ամրապնդէ իր ազդեցութիւնը Ալպանիոյ վրայ, որ դատապարտուած է դառնալու գաղթավայր մը: Իր դիմացը իբրեւ մրցակից ունի Եուկօ-Սլավիան, որուն կողքին կանգնած է Ֆրանսան: Այս շրջանին մէջ իտալական ծաւալումը կրնայ խախտել Ֆրանսայի դիրքը ոչ միայն Պալքաններու, այլ եւ Միջերկրականի մէջ: Եւ արդէն, հետզհետէ շօշափելի կը դառնայ իտալական ուժը՝ աշխարհի այդ մասին մէջ: Պուլկարիա կը յուսայ, իսկ Յունաստան կը մտատանջուի:

Միւս կողմէ, այս մրցակցութիւնն ու ծաւալումը կրնան իբրեւ դրամագլուխ ծառայել, ուրիշ տեղերու մէջ զիջումներ հարկադրելու համար:

Այսպէս կամ այնպէս, Իտալիա ստիճանաբար, բայց հաստատ քայլերով կը մշակէ քաղաքականութիւն մը, որուն հետեւանքները դժուար է նախատեսել:

Ծովերու տիրապետութիւն, բնակչութեան աճում, հողի եւ շահաստանի պահանջ,— այս բոլորը կենդանի գործունէութեան կը մղեն Հռոմը, սրելով իր ցեղակցին կասկածները, իսկ Անգլիոյ համար դառնալով նոր զէնք մը, բոլորը իրենց — աւելի ճիշտ՝ իր ուզած — սահմանին մէջ պահելու եւ ամէնուն վերեւ իշխելու համար:

Բրիտանական խորամանկութեան նորագոյն փաստերը երեւցան Ժընեւի մէջ: Զինաթափութեան նախապատրաստական ժողովէն մինչեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին գումարումը, Չէմպըլէն եւ ընկերները երբեք չծածկեցին իրենց հիմնական ծրագիրը.— Թող ուրիշները խօսին ու վիճին, վճիռը մեզի կը մնայ, քանի որ Ազգերու Դաշնակցութեան բանալիները մեր ձեռքն են:

Ուշագրաւ է որ, բրիտանական պատուիրակութիւնը երբեք լրջօրէն չզբաղեցաւ Լիտվինոֆի հռչակաւոր ճառով,— բանակ, նաւատորմ, օդային ուժ, զէնք, զինարան եւլն. ջնջելու մասին: Ուրիշներուն ձգեց ճարտասանական մարզանքներ, իսկ իրեն վերապահեց նրբանցքներու աշխատանքը, որ աւելի արդիւնաւոր է:

Լիտվինոֆի հետ ունեցած տեսակցութեան մէջ ալ, Չէմպըլէն բռներ է այնպիսի ընթացք մը, որ ըսել կ'ուզէ.— Եթէ մեզի հետ բարեկամանալ կ'ուզէք, լուծեցէք Գ. Միջազգայինը: Անշուշտ այս բառերը չեն գործածուած. բայց Մոսկուա ինչպէ՞ս կրնայ լուրջ խօսք տալ թէ չպիտի խառնուի Անգլիոյ ներքին գործերուն, առանց իր դէմ գտնելու Գ. Միջազգայինը, իր հիմնական յենարանը:

Հակառակ բոլոր պոռոտախօսութեանց, խորհրդային իշխանութիւնը չարաչար զղջացած է անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն:

Ամիսներէ ի վեր փորձեր կը կատարուին այդ յարաբերութիւնները վերահաստատելու: Լիտվինոֆի եւ Լունաչարսկիի Ժընեւ այցելութիւնն ալ միայն շնդալից ճառ մը խօսելու համար չէր: Մոսկուա թանկագին առիթ մը կը նկատէր զինաթափութեան խորհրդակցութիւնները, քաղքենի-աշխարհական պետութեանց վարիչներուն հետ սակարկութիւններ կատարելու համար:

Եւ իսկապէս, Զինաթափութեան ժողովը պարզ փակագիծ մը, միջանկեալ գործ մը եղաւ: Իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ անմիջապէս յետոյ, երկար տեսակցութիւններով, կը կազմէ կարմիր առաքեալներուն իսկական դրամագլուխը:

Առ այժմ արտաքին աշխարհը ոչինչ գիտէ արդիւնքի մասին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Կ'ԵՐԹԱՆ, ԲԱՅՑ ԿԸ ՃԱՄԲՈՒԻՆ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ (15 նոյ.).

— «Ոչ-օրինական միջոցներով Միացեալ Նահանգները մտնող օտարականներու թիւը հետզհետէ այնպիսի խոշոր համեմատութիւններ կը ստանայ, որ այս երկրի իշխանութիւնները մնացած են ուղղակի շուարած ու անճար: Շատոնց է որ ծանր ու սպառիչ աշխատանքի եւ գիշերային տքնութիւններու այս երկիրը մեղր ու շաքար հոսեցնող աւետեաց աշխարհի համբաւը հանած է: Ներգաղթի օրէնքի ստիճանական խստացումները աւելի քաղցրացուցած են զայն եւ այսօր մարդիկ, ուր ալ գտնուին, կը յաջողին ձեւ մը, միջոց մը գտնել իրենց ոտքերը այս հռչակուած երկրի հողերուն վրայ դնելու:

«Կ'ըսուի թէ հարիւրաւոր օտարականներ Ամերիկա կը մտնեն նախապէս այս երկրի նաւահանգիստները հանդիպող շոգենաւերու մէջ նաւաստիի պաշտօն ստանձնելով: Եւ անգամ մը որ այդ նաւաստիները ոտք կը դնեն այս հողերուն վրայ, այլ եւս չեն վերադառնար նաւ, իրենց նախկին զբաղումներուն: Շատեր նոյն իսկ իբրեւ «ապրանք» կը մտցուին հոս, վերին աստիճանի ճարպիկ «կարգ ու սարք»ի մը ենթարկուելէ յետոյ:

«Սակայն օտարականներու ներխուժումը զգալի է ամէնէն աւելի քանատական ու մեքսիկեան սահմանագլուխներուն վրայ ու Ֆլօրիտայի մէջ: Միմիայն վերջին մէկ տարուան ընթացքին 19,000 օտարականներ են ձերբակալուած այդ վայրերուն մէջ: Իսկ ընդհանուր կարծիքն այն է որ 1926—27ի ընթացքին 170,000 օտարականներ ապօրէն կերպով մուտք գործած են այս երկիրը, որոնց մէկ փոքրիկ մասին ձերբակալումը այլ եւս զանազան պատահականութիւններու հետ կապուած պէտք է համարել:

«Պարզ է որ ոչ արտաքին որ եւ է ազդեցութիւն, ոչ ալ այս երկիրը ներգաղթել ուզողներու ախորժակները կարող են ամենափոքր չափով փոփոխել այս երկրին օրէնքները, որոնք ամենայն խստութեամբ պիտի գործադրուին այսուհետեւ: Նկատի ունենալով այս հանգամանքը, ազնուաբեր պիտի ըլլայ ուրեմն որ եւ է օտարականի, ինչպէս եւ որ եւ է Հայու համար, փորձել ոտնահարել Մ. Նահանգներու օրէնքները, որոնք յետոյ աւելի դաժանօրէն կրնան պատժել իրենց ենթակաները:»

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՈՎ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԻՒՆ

Ռիկայէն *Թայմզի* կը հեռագրեն թէ Մոսկուայի տնտեսական գերագոյն խորհուրդը արտօնած է Օրիանքինօ (Արեւելեան շարժանկար) կազմակերպութիւն մը, որ պոլշեւիկեան պրոպագանդայի ֆիլմեր պատրաստէ՝ սահմանուած մանաւանդ արեւելեան ժողովուրդներուն: Վերջերս խորհրդային իշխանութիւնը Մոսկուայի դուռներուն առջեւ սկսաւ շինել շարժանկարի մեծ կեդրոն մը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ խորհրդարանը բացուեցաւ Երկուշաբթի օր: Հաւանական է որ այս նստաշրջանին դարձեալ օրակարգի վրայ գայ Լօզանի դաշնագրին վաւերացման խնդիրը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԻՒՐՏԵՐԷՆ ՄԱՍ ՄԸ ԻՐԵՆՑ ՏԵՂԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՆ

Նոյեմբեր 30ին Էնկիւրիի մէջ ժողով գումարեց Խալքի խորհրդարանային խմբակը, որ ամէնէն աւելի զբաղեցաւ Արեւելեան Նահանգներու խնդրով: Անատոլուի գործակալութեան այս առթիւ հրատարակած պաշտօնական զեկոյցին մէջ կ'ըսուի.—

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա ժողովին մէջ երկար բացատրութիւններ տուաւ Արեւելեան Նահանգներու կացութեան մասին, յայտնեց թէ այդ Նահանգներէն մէկ քանիին մէջ գործադրուած պաշարման վիճակի պայմանաժամը լրացած է, սակայն պէտք չկայ աւելի երկարաձգելու զայն, այլ անհրաժեշտ է Ընդհանուր Քննչութեան կազմակերպութիւնը հաստատել հոն: Վարչապետը այս առթիւ առաջարկեց կարգ մը օրինագիծեր, որոնք ընդունուեցան: Խալքի խորհրդարանային խմբակի անդամներէն ոմանք եւս այս խնդրին մասին արտայայտուեցան:

Ընդունուած օրինագիծերէն մէկը կը վերաբերի Արեւելեան Նահանգներու ոստիկան-զինուորներու զօրացման: Այս նպատակին մէկուկէս միլիոն ոսկի վարկ պիտի յատկացուի: Այդ գումարը պիտի հայթայթուի կառավարութեան ձեռքը գտնուած կարգ մը լքեալ գոյքերու վաճառումէն:

Ասկէ զատ ուրիշ օրինագիծով մը որոշուեցաւ Արեւելեան Նահանգներէն Արեւմտեան Նահանգները փոխադրուած ընտանիքներէն (Խմբ. Քիւրտ) անոնք որ ապստամբութեան մէջ ո և է գործնական դեր չեն ունեցած, իրենց տեղերը վերադարձնել, քանի որ երկիրը այժմ իր բնականոն վիճակը վերստացած է:

Ժողովը նոյնպէս քննութեան առաւ Ընդհանուր Քննչութեան օրէնքը եւ որոշեց անմիջապէս գործադրել զայն. Արեւմտեան Նահանգներէն մաս մը այս կազմակերպութենէն դուրս պիտի մնան: Ժողովը վաւերացուց Իպրահիմ Թալի պէյի ընդհանուր քննիչ անուանումը:

Թալի պէյ արդէն մեկնած է Էնկիւրի, ուր իր պաշտօնին մասին կառավարութեան հրահանգները ստանալէ յետոյ պիտի վերադառնայ Պոլիս եւ յետոյ անմիջապէս պիտի մեկնի Արեւելեան Նահանգները:

Քիւրտերը կը տեղաւորուին Սուրիոյ մէջ

Թայմզի Թղթակիցը Հալէպէն կը հեռագրէ.—

Հալէպէն կը հաղորդուի թէ Թուրքիոյ ապստամբական շրջաններէն վերջերս մօտ 300 քիւրտ հեծեալներ տեղաւորուելու համար հասած են Րէս-իւլ-Այն, ուր պատերազմէն առաջ սովորաբար կը բնակէին Քիւրտերը: Կարգ մը մը քիւրտ վարիչներ յաճախակի խօսակցութիւններ կ'ունենան Հալէպի մէջ ֆրանսական պաշտօնական անձնաւորութեանց հետ: Կը կարծուի թէ շատ մը քիւրտ գաղթականներ հասած են արդէն եւ թէ իշխանութիւնները առաջարկած են հողեր տրամադրել անոնց ֆրանսական Միջագետքի հիւսիսը Ճաշլիէի շրջանը, ուր կը յաճախեն Շամմէր եւ Հարպ ցեղախումբերը, Պէտէվիներ եւ նաեւ մաս մը Քիւրտեր: Կը կարծուի թէ ֆրանսական քաղաքականութիւնն է օգտագործել Քիւրտերը,— ինչպէս աւելի հարաւ բնակող Չէրքէզները — Սուրիացի ազգայնականները զսպելու եւ պէտէվի ցեղախումբերը հակակշռելու համար:

Դաւաճան Հայոց «լքեալ» գոյքերը

Էնկիւրիի կառավարութիւնը Պոլսոյ կուսակալութեան ծանուցած է թէ Պոլսոյ Նահանգին մէջ գտնուող Հայոց լքեալ տուները պէտք չէ գաղթականներու տրուին: Բացառութիւն կը կազմէ Չաթալճայի Նահանգը:

Թուրք թերթերը դիտել կուտան թէ այս հրամանը պիտի դժուարացնէ գաղթականներուն կացութիւնը: Սակայն կը կարծուի թէ կառավարութիւնը նոր օրէնք մը պիտի պատրաստէ:

«Ճիւմհուրիյէթ» ալ կը գրէ թէ փախստական Հայերու կալուածներուն վերաբերեալ խնդիրը լուծուած է: Ներկայիս գոյութիւն ունեցող այս կարգի կալուածներէ գաղթականներուն տրուելիքները զատուելով, մնացեալը պիտի ծախուի: Այս մասին օրինագիծ մը կը պատրաստուի ելմտական գործավարութեան կողմէ:

Տեղաւորման գործերը մինչեւ Մայիս վերջնապէս պիտի աւարտին: Գաղթականներու յատկացուած եւ անոնց բաժնուելիք կալուածներու վերաբերեալ գործողութեանց համար վերջնական որոշումներ տրուած եւ միջոցներ ձեռք առնուած են:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

«Սօն Սաաթ»էն առնելով գրած էինք երէկ թէ Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնութիւնը պիտի փոխադրուի Սանասարեան խանը: Այս առթիւ յիշեալ թերթը կ'աւելցնէր թէ այդ խանը փախստական Հայու մը կը պատկանի, թէ ընդհ. պատերազմի ընթացքին ոստիկանական տնօրէնութեան պաշտօնատուն ըլլալով, զինադադարի սկիզբը Անգլիացիներու կողմէ պարպուած եւ յանձնուած է արդի վարձակալ Մ. Ուիթօլի եւն.:

«Նոր Լոյս» կը գրէ այս մասին.—

«Որովհետեւ այս շէնքը ժամանակին օրինական ամէն պայմաններով եւ յատուկ վագֆնամէով վագֆ եղած է ազգին, պատ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԾԱԽՍԵՆ

«Ոսկեղէն Կանոն»ի Կիրակիին առթիւ (Դեկտ. 4), Ամերիկեան Նպաստամատոյցը կոչ մը ուղղած է Ամերիկայի Հայերուն: Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.—

«Մենք կը խնդրենք որ Ամերիկահայերը Ոսկեղէն կանոնի կիրակիին առթիւ 50,000 տոլարի նուիրատուութիւն մը ընեն: Նիր Իսթ Րըլիֆը այս գումարը պիտի գործածէ Հայերու անյետաձգելի պէտքերուն՝ հետեւեալ կերպով.

25,000 տոլար Սուրիոյ գաղթական Հայերուն տեղաւորման համար:

9000 տոլար Յունաստանի եւ Սուրիոյ հայ գաղթականներու կրթական գործին համար:

3000 տոլար չափահաս տղոց եւ աղջիկներու կրթութեան եւ խնամակալութեան համար:

2000 տոլար որբանոցներէ դուրս կամ ներս գտնուող որբերու կրօնական դաստիարակութեան համար:

2000 տոլար ընտրեալ հայ փոքրերու ուսումնագին՝ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու համար:

9000 տոլար որբանոցներու ծախքերուն համար:

Մենք պահեստի գումարներ չունինք այս ծրագիրը առաջ տանելու համար, եւ պէտք է ձեռք ձգենք այս գումարը: Վստահ ենք թէ Ամերիկահայերը մեզի պիտի հայթայթեն զայն: Եւ կը կարծենք որ ասիկա խոշոր գումար մը չէ, եւ փոքր զոհողութիւն մը Ամերիկայի բոլոր հայ ընտանիքներուն կողմէ պիտի ապահովէ զայն:»

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՐԲԱՌԻ ՍՏԱԼԻՆ

Թայմզի *Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մոսկուայի պոլշեւիկ համագումարին մէջ Ստալին ութ ժամ տեւող ճառով մը բոլորովին հակասեց Լիտվինոֆի Ժընեւի մէջ ըրած խաղաղասիրական յայտարարութիւններուն: Ստալին յեղափոխական նոր ալիք մը կը նախատեսէ գաղթավայրերու եւ նոյն իսկ Եւրոպայի մէջ եւ կ'ըսէ թէ աշխարհակալ պետութեանց հետ պատերազմ մը անխուսափելի է: Սակայն Սովետները պէտք է սպասեն որ յեղափոխական համայնավարութիւնը կատարելապէս հասուննայ:*

— Մենք անկեղծօրէն յեղափոխութիւն եւ խաղաղութիւն կ'ուզենք միաժամանակ, մինչ Ազգերու Դաշնակցութիւնը միայն սուտեր կը խօսի, ու զինաթափութեան մասին մտածելով մէկտեղ կը քաջալերէ պատերազմը: Կ'արգիլէ խաղաղութեան հաստատումը եւ իր խորհրդաժողովները կը ծառայեն միայն պատերազմի նոր պատճառներ հայթայթելու: Ասիկա զինաթափութեան գործիք մը չէ, այլ ընդհակառակն սպառազինման կը մղէ, մեղսակցութեամբ քաղքենի վարձուած մամուլին: Հետեւաբար պատերազմը անխուսափելի է եւ կարելի է ըսել թէ պատերազմի ոգին հիմնական տարրերէն մէկն է Լոքառնոյի ոգիին»:

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Մոսկուայի մէջ հրատարակուեցաւ մարդահամարին վերջնական արդիւնքը, որ ահաւասիկ.—

Ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ՝ 144,805,000, որմէ բուն Ռուսաստան՝ 99,670,000, Ուկրայնիա՝ 22,970,000, Բելոռուսիա՝ 4,970,000, Անդրկովկաս՝ 5,691000, Ուզբէկիստան՝ 4,452,000, Թուրքմէնիստան՝ 587,000, Մնացած շրջանները՝ 6,250,000:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս կրկնակ խորագիրներուն տակ *Թայմզ*ի մէկ աշխատակիցը կը գրէ (3 դեկտ.).—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ հոգատարութիւնները ընդունելով, Ֆրանսացիները իրենք զիրենք գտան կանխակալ գաղափարները արմատական կերպով բարեփոխելու անհրաժեշտութեան առջեւ։ Անկէ գատ, Սուրիոյ մէջ միատարրութեան պակասը գրեթէ անլուծելի դժուարութիւններ յարոյց հոգատար պետութեան համար։ Որովհետեւ Լիբանան, որ 50 տարիէ ի վեր վարժուած էր տեսակ մը անկախութեան, Քրիստոնեայ էր՝ իսլամ եւ տիւրզի զօրաւոր փոքրամասնութիւնով մը։ Ճէպէլը Հաւրան Տիւրզի էր, օճախը ռազմասէր արաբ վաչկատուններու, որոնք ունին Մ'իութենականներու նման կրօնք մը, ոչ Իսլամ են, ոչ Քրիստոնեայ, եւ որոնք կ'ապրին իրենց բնիկ սովորութիւններով, անմատչելի են, որով եւ խիստ արկածախնդրական եւ դժուար հարց է տիրապետութեան ենթարկել զանոնք։ Մեծ Սուրիան, Դամասկոսի եւ Հալէպի նահանգները Արաբ եւ Օրթոտոքս էին, Ալէվիները, Հիւսիս-արեւմուտքի «լեռնական» ժողովուրդը, բոլորովին տարբեր միաւոր մը կը կազմէին։

Գաղտնիք մը չէ թէ 1919ին բազմաթիւ Ֆրանսացիներ շատ սկեպտիկ էին ընդունելու պատասխանատուութիւններ, որոնք այնքան օտար եւ խորթ էին իրենց ազգային ոգիին եւ ծանրաբեռնուած՝ ա՛յնքան այլազան խնդիրներով։ Սկիզբը երբեք սուրիական միութեան մասին գաղափար չկար։ Երկիրը զուրկ էր միացման տարրերէն եւ Ֆրանսացիները շատ ճիշդ կերպով իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին դաշնակցային քաղաքականութեան մը վրայ, զանազան նահանգները տեղական ինքնավարութիւն պիտի ունենային եւ հոգատար պետութեան հակակշիռը հեռացնէ պիտի նուազէր։ Սուրիական պատմութիւնը Զինուորականին ի վեր պատմութիւնն է այս քաղաքականութեան զարգացման։

Դամասկոսի ապստամբութիւնը

Ամէնէն առաջ, Ֆրանսացիները պահպանեցին Գրաւուած Թշնամի Հողամասերու Վարչութիւնը, անգլիացի պաշտօնեաներու տեղ Ֆրանսացիներ դնելով, օգնելու եւ առաջնորդելու համար տեղական պաշտօնէութեան՝ ի հաշիւ հոգատար պետութեան։ Սակայն ինը ամիս վերջ խռովութիւններ ծագեցան Դամասկոսի մէջ, որովհետեւ Էմիր Ֆէյսալ անուանած էր Ազգայնական Կուսակցութեան անկախութեան աղաղակին՝ «առանց որեւէ ձեւի օտար միջամտութեան»։

Ֆէյսալ վտարուեցաւ եւ իր կառավարութիւնը ջնջուեցաւ։ Այսպէս, միջնոլորտը մաքրագործելէ վերջ, Ֆրանսացիները պատրաստ էին գործադրելու իրենց դաշնակցային քաղաքականութիւնը, եւ 1920ի ձմեռը Լիբանան անկախ հռչակուեցաւ եւ երեք ինքնավար կառավարութիւններ հաստատուեցան Դամասկոսի, Հալէպի եւ Ալէվիներու նահանգներուն մէջ։

Նոյն պահուն, Թուրքերը սկըսած էին արշաւել սահմանին վրայ, որ այն ատեն Կիլիկիոյ հիւսիսէն մինչեւ Եփրատ կ'երկարէր։ Արշաւանքները շուտով պատերազմի վերածուեցան, հետեւանքը եղաւ Ֆրանքլէն-Պույիոն Մուսթաֆա Քէմալ համաձայնութիւնը եւ եւ Հալէպի հիւսիսը գիծի մը վրայ սահմանագլուխի ճշտումը՝ տնտեսապէս անյարմար ձեւով մը։ Կիլիկիոյ հետ այս կարգադրութիւնը ընելով, Ֆրանսացիները զրկեցին իրենց դաշնակիցներէն անկախաբար, ապետալիորէն վնասելով արեւմտեան շահերուն Միջագետքի Արեւելքի մէջ։ Ասոր անմիջական հակահարուածը եղաւ

Ալէվիներու ապստամբութիւնը Անտիոքի շուրջ եւ տարի մը յոգնեցուցիչ տեղական կռիւներ տեղի ունեցան, մինչեւ որ հոգատար իշխանութիւնը վերահաստատուեցաւ այդ շրջանին մէջ։

Սակայն երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ, Ֆրանսացիները, կրկին ձեռք առին իրենց դաշնակցային քաղաքականութիւնը եւ 1922ին յայտարարուեցաւ երեք ինքնավար պետութեանց դաշնակցութիւնը՝ հսկողութեանը տակ Դաշնակցային Խորհուրդի մը, որ պատասխանատու էր հոգատար պետութեան առջեւ։ Մէկուկէս տարուան փորձը եւ ցեղային ու կրօնական նախանձոտութիւնները բաւական եղան ցոյց տալու թէ այդ ծրագիրը անիրագործելի էր։ Դաշնակցութիւնն ու իր Խորհուրդը ջնջուեցան, Հալէպ եւ Դամասկոս վարչական մէկ միաւորի մէջ ձուլուեցան, եւ երկիրը ապակեդրոնացեալ կառավարութեան մը վերածուեցաւ։ Յաջորդ տարին էր Տիւրզիներու ապստամբական շարժումը հարաւ եւ հարաւ արեւելեան կողմէ, որ քաշքշուեցաւ 18 ամիս։

Դաշնակցային քաղաքականութիւնը

Պ. տը Ժուվընէլ յաջորդեց Զօրավար Սարայլի, որ պաշտօնազուրկ եղաւ տիւրզի ապստամբութեան պատճառաւ։ Անիկա իր 12 ամսուան խաղաղասէր պաշտօնավարութեան ընթացքին Լիբանանը օժտեց խորհրդարանային բարդ վարչաձեւով մը։ Այս ձարմինը, առաջին վայրկեանէն իսկ ընդդիմադիր գիրք բռնեց հոգատար պետութեան դէմ՝ Լիբանանի եկամտացոյցի որոշ կէտերուն առթիւ։ Ասոր վրայ, Պ. Փոնսոյի, նոր մարզպանին վիճակեցաւ Խորհրդարանը խելքի բերելու անհաճոյ գործը։ Փոնսօ արձակուրդով գնաց Փարիզ — ու Աբիւել.քցիական ժամանութեամբ այս ձամբորդութիւնը մեկնուեցաւ իբրեւ ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ մտցուելիք փոփոխութիւն մը։ Սակայն վերադարձէն ի վեր մէկ անգամ խօսեցաւ, այն ալ դաշնակցութեան գաղափարը ջատագովելու համար։

Սուրիան մարդու եւ դրամի մեծ զոհողութեան արժեց Ֆրանսայի, որ փոխարէն շահեցաւ մշակելիք ամայի եւ ապերախտ ակօս մը։ Մասնաւորաբար այսպէս է խնդիրը Լիբանանցիներու համար, որոնք 1919ին շատ կը պնդէին ֆրանսական հոգատարութեան մասին, ու այսօր անոր ամէնէն խիստ եւ անտրամաբան քննադատներն են։ Ո՛չ մէկ ատեն, ո՛չ մէկ տագնապի ընթացքին անոնք գործակցութիւն կամ նոյնիսկ համակրութիւն ցոյց տուին Ֆրանսացիներուն։ Այսօր անոնք կրնան բարձրաղաղակ պոռալ իրենց հիասթափումը, սակայն իրենք իրենց ձեռքով ինկան։ Միւս նուազ առանձնաշնորհեալ նահանգներու դրութիւնը տարբեր է։ Անոնք ո՛չ հոգատարութիւն պահանջեցին, ոչ ալ բռին թէ կը սիրեն զայն, այլ անոր դէմ զէնք առին, ու հիմա երեսնին կախած անձնատուր եղած են։

Ու այս տխուր միջնոլորտին մէջ, ֆրանսական վարչութիւնը աչքերը սեւեռած է սուրիական սահմաններէն անդին, այս մշտատեւ խռովութեանց բացատրութիւն ստանալու համար։ Այսպէս, վերջին ութ տարուան ընթացքին սահմանակից երկիրներու մեր հոգատարական քաղաքականութեան դէմ գանգատներու անվերջ տեղատարափ մը ստացուած է։ Պաղեստինի, Իրաքի և Անդրյորդանանի մէջ մեր զինուորական ուժերու առտիճանական կրճատումը ներկայացուած է իբրեւ Մաքիավէլեան ծրագիր մը մեր կողմէ։ Ֆէյսալին մեր ա-

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԳԻՒՂԱՇԽԱՐՀ,,

Կ. Խրայեանի «Շովք-կեօլ-ճիւք» գործէն յետոյ, Վահան Համբարձումեանի «Գիւղաշխարհ»ը երկրորդ գործն է հայկական գաւառներու, ազգային, հանրային, պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութեանց, որոնց շարքը անհրաժեշտ է որ շարունակուի բոլոր հայաբնակ գաւառներու ներկայացուցիչներուն կողմէ, խօսա կորուստէ փրկելու համար անգին հարստութիւններ։ Կիւթէս դուրս է խօսիլ Վիեննայի Մխիթարեանց հրատարակութիւններուն վրայ։

«Գիւղաշխարհ»ը աւելի հարուստ է եւ աշխատուած քան «Շովք-կեօլճիւք»ը։ Հեղինակը կատարած է համբերատար պրպտումներ, կանգ առնելով բոլոր հայ ու օտար աղբիւրներու առջեւ։ Յառաջաբանին մէջ կը կարդանք.—

«... ֆրանսական խորհրդարանը 25 Հոկտ. 1919ին որդեգրեց օրինագիծ մը, որուն համաձայն պատերազմի դաշտն ինկած բոլոր զոհերուն անունները պէտք է արձանագրուէին ոսկեմատեանի մը մէջ եւ դրուէին Պանթէօն, իսկ մենք, մինչեւ այսօր, ի յիշատակ մեր անթիւ խնկելի զոհերուն ոչինչ ունինք»։

Այս կարգի գործերու շարքը պիտի կազմէ հայկական Պանթէօնը, որուն առջեւ երկիւղածութեամբ կանգ պիտի առնէ իւրաքանչիւր Հայ, զգալով կսկիծը եւ խոկալով ապագայի մասին։ Անոնց շնորհիւ պիտի ապրինք հին օրերը, լաւ օրերը, պիտի արծարծուի հայրենիքի զգացումը եւ նոր սերունդն ալ պիտի պատուաստուի հարազատ ոգիով։

«Գիւղաշխարհ»ը կը բաղկանայ երեք մասերէ.— Առաջին մասին մէջ հեղինակը աշխատած է ներկայացնել Սեբաստիոյ Նահանգին պատմութիւնը, աշխարհագրական դիրքը, երկրագործական հարստութիւններն ու արդիւնաբերական վիճակը ու մտաւոր շարժումը։ Այս գլուխները կազմելու համար հեղինակը հետեւած է Լէօի աշխատութիւններուն, Վիթալ Քիւինէի ընդարձակ ուսումնասիրութիւններուն եւ ուրիշ պատմական-բանասիրական գործերուն։ Վ. Համբարձումեան գովելի համբերատարութեամբ կրցած է հաւաքել այդ բոլորը եւ շաղախել իր անձական տպաւորութիւններովը ու տեղեկութիւններովը։

Աշխարհագրական եւ վարչական գլխուն մէջ կը տեսնենք Սեբաստիոյ ամբողջ նահանգը իր գլխաւոր քաղաքներով, որոնց բնակչութեան բաղդատական թիւն ալ կը ներկայացնէ համաձայն 1890ի, 1912ի եւ 1914ի մարդահամարներուն։ Գիտելի է որ իւրաքանչիւր մարդահամարի զգալապէս պակսած է Հայերու թիւը։ Նահանգին արտադրութիւնները, արտածումներն ու ներածումները ներկայացնել է, Սեբաստիոյ, Ամասիոյ, Շ. Գարահիսարի, Թոքատի, Զիլէի եւլն. առեւտրական եւ արդիւնաբերական պատկերը, մտաւոր թուանշաններով։

Առեւտրական կեանքին կը յաջորդէ հարկային դրութիւնը։ Սեբաստիոյ Նահանգի հարկային վիճակը՝ ինչպէս ամէն թրքական հողի մէջ, չափազանց անտանելի էր։ Անոր անբաղդատելի ծնշումին տակ կը քամուէին խեղճ աշխատաւորն ու առեւտրականը։ Ի՛նչ գեղեցիկ են սա պարզուկ տողերը զորս այրած սրտով կ'արտասանէ ամէն գաւառացի Հայ, իբրեւ առած.

«Եղ ու ճմուր մուճամմէտին
«Ցօլժ ու տուգանք կարապետին»։

Առաջին մասը կը վերջանայ նահանգին մտաւորական վիճակի պատկերով, որ մինչեւ 60ական թուականներու վերջերը եղած է չափազանց ամուլ եւ աննախանձելի։

Երկրորդ մասը յատկացուած է միայն Հաֆիք գաւառակին, որուն առանձնայատուկ բարքերուն, ունաւոր, թիւրերուն, տօներուն, նիստ ու կացին, գիւղին եւ քաղաքին փոխ-յարաբերութիւններուն եւ մտաւորական եւ մարտական շարժումի մասին կը խօսի մանրամասնօրէն։ Գաւառակի դէպքերու շարքին ամենախոշոր տեղը տրուած է անմահ Մուրատին, բնիկ Կովտունցի, անոր գործակիցներուն մանրամասն կենսագրութիւններով։ Գեղեցկօրէն ներկայացուած են գաւառակի ցանքը, կալ ու կուտը ու մանաւանդ աշնանամուտին գիւղացիներու պատրաստութիւնը ձմրան համար։ «Ցունէն Ներս» գլուխին մէջ կը մտնեն ճաշրա մանելը, ճոր գործելը, քիրման մանելը, կով կթել, ջրաղացը ճաց թխելը։

Հեղինակը զանց չէ առած նաեւ ազգագրական նիւթեր,— առած, հանելուկ եւլն։

Կ'արժէ որ մեր մտաւորականներն ու բանասէրները ուշադրութեամբ կարդան այս ուսումնասիրութիւնը։ Սեբաստիոյ Նահանգի մասին շատ քիչ խօսուած է, համեմատելով միւս նահանգներուն հետ որոնք շնորհիւ իրենց աշխարհագրական դիրքին եւ տնտեսական պայմաններուն եղած են թատերաբեմը հայ յեղափոխութեան։

Գիրքին վերջին մասը յատկացուած է 1896ի եւ 1915—16ի ջարդերուն եւ տեղահանութիւններուն։ Տպաւորութիւնը անմիջապէս կը փոխուի։ Արտէն ու կալէն, լեռնէն ու գետէն, ածուէն ու այգիէն կը փոխադրուիս արեան դաշտերու մէջ ու կը փակես գիրքդ, անզօր կատաղութեամբ դիտելով նահանգի քարտէսը։ «Գիւղաշխարհ»ը յաջողած գործ մըն է։

Ց. ՊՈՒՌՆԱԶԵԱՆ

ջակցութիւնը նկատուած է իբրեւ դաւաճանութիւն մը։ Նոյնիսկ գանգատ եղած է որ Պէյրութի սափրիչն ու կառապանը կը սակարկեն ո՛չ թէ սուրիական այլ եգիպտական դահեկանով, որ երաշխաւորուած է Անգլիոյ Պանքային կողմէ։ Այս բաները բացէ ի բաց կը խօսուին եւ ոչ թէ միայն ֆրանսական սալոններու առանձնութեան մէջ. անոնք նոյնիսկ հրատարակուած են Փիէռ Պընուայի «La Châtelaine du Liban» անուն վէպին մէջ։

Վերջացնելով, յօդուածագիրը քանի մը տող կը գրէ Անգլիացի ճամբորդներու տպաւորութեան մասին։

ԼՈՅՍ ԺՈՐԺ ԻՆՉ ԿԸ ՇԱՀԻ

Լոյտ Ժորճի հակառակորդները ակնարկութիւններ կ'ընէին վերջերս, անգլիական մամուլին մէջ, ազատական կուսակցութեան քաղաքական ֆոնտերուն մասին, զորս կ'անուանէին «Լոյտ Ժորճի ֆոնտը»։ Լոյտ Ժորճ կը պատասխանէ այդ ակնարկութիւններուն եւ կ'ըսէ.

«Կառավարութենէն հեռանալէս ի վեր, ես շաբաթական կ'աշխատիմ հրապարակագրութեամբ ապրուստս շահելու համար։ Յօդուածներս կը հրատարակուին աշխարհի գրեթէ բոլոր մեծ օրաթերթերուն մէջ, եւ վարձատրութիւնները, չորս տարուան ընթացքին, աւելի շատ էին, քան ինչ որ ստացայ կառավարութենէն, 17 տարուան ընթացքին, երբ նախարար կամ վարչապետ էի»։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հետեւեալ ծատուածը կը քաղենք Հիւսիսային կովկասի կարմիր «Մուրճ-Մանգաղ»էն (27 Նոյեմբեր), խորհրդածութիւնները ընթերցողին ձգելով.

1920 թուականը դաշնակցական սեւ «օլիկարշի»ին ընդարձակման, բայց նաեւ վերջնական պարտութեան շրջանն էր։ Մայիսին խմբապետները ճնշեցին երկրի մէջ բռնկած պոլշեւիկեան ապստամբութիւնը։ Այդ ժամանակները կնքուեցաւ Սեվրի տխրահռչակ դաշնագիրը, որը որքան ստորնացուցիչ էր Թուրքիոյ համար, նոյնքան նպաստաւոր էր դաշնակցականներուն համար։

Սեվրի դաշնագրով ջուրը կ'իյնար 1918ին կնքուած պաթումի դաշնագիրը, որով Հայաստանին տրուած էր միայն փոքրիկ հողամաս մը Երեւանի եւ Գանձակի նահանգներէն։

1920 թուականին արդէն դաշնակցական պետութեան ձեռքն էր նաեւ Կարսը իր եւ իր մօտակայ շրջաններով։ Այսպէսով «Հայաստանի Հանրապետութեան» իրաւասութեան տակ էին ոչ միայն հայկական, այլ եւ քանի մը թրքական շրջաններ։

Իմպերիալիստները, սակայն, յանձին Սեվրի դաշնագրի, թուղթի կտոր մը նետեցին Անտանտի եւ ընկերութեան ու այնուհետեւ «անկիւնը քշուեցան»։

Քէմալական Թուրքիան, որ տանելով կ'ատէր Սեվրի դաշնագիրը եւ անոր հետ նաեւ դաշնակցականները,— առիթ մը կը փնտռէր, որ սահման մը դնէ վերջիններու ախորժակին։

Դաշնակցականները երկար սպասել չտուին եւ շուտով իրենք հրամցուցին այդ առիթը,— անոնք ձեռք զարկած էին «մաքրելու քաղաքականութեան», վայրենի բռնութիւններ գործադրելով երկրի ներսը եղած թուրք ազգաբնակութեան վրայ։ Ցայտնի են Զանգիբասարի, Շարուրայի եւ ուրիշ շրջաններու դէպքերը։ Դաշնակցականները կը պարծենային որ, իբր թէ իրենց «քաջարի» զօրքը կը յաղթէ թուրքերուն։ Սակայն եթէ այդ զօրքը կը կարողանար գնդակ արձակել թուրք գիւղերու վրայ ու փախցնել բնակիչները,— ատիկա միայն թալանի շնորհիւ էր։ Եւ դաշնակցական զօրքը անխնայ կը թալանէր թուրք գիւղացիին ինչքը։

Թուրք ազգաբնակչութեան զայրոյթը անսահման էր։ Ցայտնի է որ Էրզրումի Գարապէքիր փաշան, մէկէ աւելի անգամներ պահանջեց դաշնակցականներէն, վերջ տալ իրենց գազանութիւններուն, բայց զոռոզ դաշնակցականները ուշադրութիւն չէին դարձներ այդ սպառնալիքներուն վրայ։

Թուրք-դաշնակցական պատերազմին գլխաւոր առիթը սակայն ուրիշ էր։ Հայաստանի երկաթուղիները այդ ժամանակ վառելիք չունէին։ Հարեւան Ատրպէջանը խորհրդայնացած էր եւ դաշնակցականները մտը մտին չէին զարներ համաձայնութեան մը գալու համար խորհրդային իշխանութեան հետ Բագուէն նաւթ ստանալու համար։ Երկաթուղիի շոգեմեքենաները փայտով կը տաքցուէին։ Որքան անէծքը գայրոյթ կը թափէին դաշնակցականներու գլխուն այն ճամբորդները որոնք այդ երկաթուղիով ճամբորդելու դժբախտութիւնը կ'ունենային։

Դաշնակցականները կը փորձէին իրենց թաթը դնել Օլթիի հանքածուխի հանքերուն վրայ։ Այս հողի վրայ թուրք զօրամասերու հետ ընդհարում տեղի կ'ունենայ, եւ որը յիշեալ «պատերազմ»ի ազդանշանը կ'ըլլայ։

ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏԻ ՄԷՋ

Պարսկաստան, 15 Նոյ.

«Հայ Մշակոյթի Օր».— Անցեալ Հոկտեմբեր 9ին ազգային դպրոցի ուսուցչական խումբի հրաւէրով գաղութիս անդամները տօնեցին «Հայ Մշակոյթի Օր»ը, բանախօսեց դպրոցի տնօրէնը տալով օրուան պատմականը եւ շեշտեց զայն ամէն տարի տօնելու անհրաժեշտութիւնը։

Դժբախտաբար «Յառաջ»ը ուշ հասաւ մեր ձեռքը, եւ աւելի հանդիսաւոր կերպով տօնելու համար ժամանակը կարճ էր։ Այսուհանդերձ «Յառաջ»ի ձայնը այս հեռաւոր գաղութին մէջ ալ լսուեցաւ։ Կը հաւատանք թէ յառաջիկայ տարիազգային մարմինները միացած ուժերովպիտի տօնեն «Մշակոյթի Օր»ը, որուն անդրանիկ նախաձեռնութեան համար մեր դպրոցի ուսուցչական խումբը առաջնութիւնը շահած եղաւ։

Անդրանիկի յիշատակին.— Նոյեմբեր 7ին, Հ. Յ. Դ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ անմահ Անդրանիկի յիշատակին։ Հանդիսաւոր պատարագէն յետոյ հերոսի մասին խօսեցաւ ընկ. Ա. Մաքսապետեան։ Բազմութիւնը բաժնուեցաւ խոր վիշտով։

Խրիմեանի մահուան 20ամեակը.— Աշակերտական միութեան նախաձեռնութեամբ, Նոյեմբեր 13ին դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը Խրիմեանի մահուան 20ամեակին առթիւ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով դպրոցի երգեցիկ քառաձայն խումբին կողմէ։ Ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս։ Սրահը ծայրէ ծայր լիքն էր։ 10-15 տարեկան աշակերտ-աշակերտուհիներ յաջող արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւններ ըրին, ծափեր խլելով ներկայ հանդիսականներէն։ Երկու աշակերտուհիներ երգեցին «Մայր Արաքսի»ն, ջութակի ընկերակցութեամբ։ Խումբը երգեց Խրիմեանին նուիրուած «Թող բարձրացնենք»։

Ընկ. Ա. Մաքսապետեան իր ընդարձակ բանախօսութեամբ պարզեց Խրիմեանի դերը մեր իրականութեան մէջ եւ պատկերացուց «Հայրիկ» կոչման արժանացած Մեծ Հայուն գործունէութեան բոլոր կողմերը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Առաջ ընկեր»ով։

Հանդիսականները ցրուեցան գոհ եւ նման հանդէսներ կրկին անգամ տեսնելու ցանկութեամբ։

Աշակերտական միութիւնը, որ երեք տարուան կեանք ունի, իր ինչպէս նախկին տարիներու, նոյնպէս եւ այս տարուան առաջին ձեռնարկով արժանի է խրախուսանքի։

Ե.

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԱՒԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

1902էն մինչեւ 1926, քսանըհինգ տարուան ընթացքին Պոլսոյ մէջ պատահած մահերուն վիճակագրութիւնը պատրաստուած է քաղաքապետութեան կողմէ։ Վիճակագրութիւնը բաւական մանրամասն է եւ ցոյց կուտայ թէ ո՛ր հիւանդութենէն քանի հոգի մեռած են։

Ամէնէն շատ մահ պատահած է 1918ին, որ ատեն 33615 հոգի մեռած են, նոյնպէս թոքախտով մահերը որ ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն ընդհանուր թիւին մէջ, ամէնէն աւելի պատահած են այս տարուան ընթացքին, 3510 զոհերով։

Թոքախտի մահերու ընդհանուր թիւն է 69 հազար, միջին հաշուով տարեկան 3760 հոգի։ Համեմատաբար ամէնէն քիչ մահ պատահած է 1925ին, որ միայն Թոքախտէն մեռած են 2274 հոգի։

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս «ՅԱՌԱՋ»ին
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ,
ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31։

...ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ Թ.ԷՅԱՍՆԳԼԱՆԸ

...Հ. Ե. Ը. Միութեան փարիզի ...կան Մասնաճիւղը Շաբաթ ...ր Գլորիայի մէջ թէյասեղան ...կազմակերպած էր, իր «Նոր ...ծ ձմեռնային դասախօսու... ...ց շարքին առիթով նուիրուած ...սերունդի դաստիարակու...

...րկանները թիւը սահմանա... ...էր. մասնաւորապէս կը բա... ...քին Միութեան անդամնե... ...ատեր: Հ. Ե. Ը. Միութեան ...գահ Պ. Ց Պուռնազեան բա... ...ը կատարելով, յայտնեց թէ ...օրէն պիտի սկսին Հայոց ...մութեան, Հայ գրականու... ...ն եւ քաղաքացիական կրթու... ...ն գիշերային դասեր՝ Միու... ...ն անդամներուն համար: Ըստ ...րբերարի մը կտակին համաձայն, ...կան 2000 Ֆր. պիտի յատ... ...ի այս նպատակին, ուրիշներ ...խոստացած են իրենց նիւթա... ...օժանդակութիւնը: Ու երեկոյ ...նախագահութիւնը առաջար... ...Պ. Թէոդիկի, որ Քորֆուի մէջ ...րու ուսուցիչը եղած էր:

Պ. Թէոդիկ յուզիչ դրուագներ ...մեց որբերու կեանքէն եւ ...րագրեց թէ ինչպէս Մեծ ...րէն փրկուած որբերը քէ... ...ական գրաւման նախօրեա... ...ն Գոլիսէն շոգենաւով փո... ...ադրուեցան Քորֆու: Հրճուան... ...ւ ... թէ այն ատենի իր ...րիկ աշակերտները այժմ ...ճաս եւ ինքնապահ դար... ...ն են:

...ետոյ խօսեցաւ ուսմկավար ...թերթին խմբագիրը, որ ...ւ թէ չըհեղեղէն վերջ կա... ...սարով մը Նոյեան տապանը ...րարձող պղանիի ... ...թիւնը կրեց, երբ լսեց Հ. Ե. ...Միութեան նախագահին խօսո... ...ը: Յայտնեց թէ Հայը իր ...րիկ հայրենիքէն դուրս ա... ...կողմ ձուլումի վտանգին ...թակայ է եւ ուրախ է որ Որ... ...րու Միութիւնը այդ ձուլման ...կը պայքարի:

...Նահանջ Թաղենի յուզիչ շեշ... ...րով պատմեց պատերազմի ...րագրին, իր հանդիպումը ...որբուկի մը, որուն հմայիչ ...երը մինչեւ այսօր կը տպա... ...ն զինքը, ու դառնալով որ... ...րուն ըսաւ թէ շատ կը պզ... ...կցնեն իրենք զիրենք, երբ ...աջի մը տուած 500 ֆրան... ...կամ հարուստ կնոջ մը քանի ...հազարի կտակը ի լուր աշ... ...րէ կը հազորդեն իբրեւ մեծ ...ութ» մը: Դուք, ըսաւ, ազգին ...կան զաւակներն էք, որով... ...եւ մեր ազատագրութեան ...րուն վրայ դուք կորսնցու... ...ք ձեր ամէնէն թանկագին ...րստութիւնը՝ ձեր ծնողները, ...այժմ հայ մեծահարուստնե... ...ն ձեր առջեւ նետած փշ... ...քներէն կը հրճուիք: Ամօ՛թ անոնց: Դուք պէտք է վստահիք միայն ձեր ուժերուն եւ քալէք առաջ:

Յառաջի կողմէ Հրանտ-Սամուէլ յիշեց թէ ճիշտ տարի մը առաջ նոյն սրահին մէջ ներկայ եղած էր Որբերու Գրադարան-Ընթերցարանի բացման, այսօր ուրախ է որ Միութիւնը նոր քայլ մը եւս կ՛առնէ՝ գիշերային դասախօսութեանց շարք մը հաստատելով: Որբերու կրթութիւնը կիսատ մնաց պատերազմի պատճառով, գրադարան եւ դասախօսութիւն կոչուած են լրացնելու այդ պակասը: Հայուն կենսունակ ուժն է որ զինք կանգուն պահած է դարերու աղէտներուն մէջէն եւ այսօր ցեղին այդ կենսունակութիւնն է որ ի յայտ կուգայ յանձինս չափահաս որբերուն՝ որոնք կը պայքարին ձուլման դէմ, Փարիզի հրապուրիչ միջավայրին մէջ:

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցին քարտուղարուհի Տիկին Պերճուհի Բարսեղեան տեղեկութիւններ տուաւ Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ ցրուած որբերուն մասին եւ յիշեց դէպքեր, որոնք ցոյց կուտան թէ ի՛նչպէս այդ որբերը իրենց ազատ ժամերը կը յատկացնեն գիրի ու ընթերցումի, փոխանակ զուարճութեան վայրեր երթալու:

Սրտաբուխ խօսքեր ըրին նաեւ Պ. Պ. Նշան Պէշիկթաշլեան եւ Արման Կոթիկեան, յորդորելով որբերը աւելի շատ իրենք իրենց ուժերուն վրայ վստահիլ:

Վարչութեան քարտուղար Պ. Հ. Խանէտանեան զեկոյց տուաւ Միութեան աշխատանքներուն մասին եւ մասնաւորապէս գանգատեցաւ թէ Գրադարանը պէտք եղած կերպով չէ ճոխացուած:

Պ. Թէոդիկ եւ մամուլի ներկայացուցիչները խոստացան այս մասին պէտք եղած աջակցութիւնը ընել:

Երկու որբեր սրինգով եւ ջութակով մէջընդմէջ նուագեցին: Պ. Պէշիկթաշլեան քանի մը արտասանութիւններ ըրաւ:

Պ. Թէոդիկ երեկոյթը փակեց խանդավառ խօսքերով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԽՈՒՐ ԲԱՐՔԵՐ

ՓՐԻՎԱ. 2 Դեկտ.— Նոյ. 25ին տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը երկու Հայերու, որոնք եկած էին Օպնայէն: Մէկը բնիկ Սեբաստացի Պ. Տիգրան Հայկազեան 27 տարու, միւսը անոր աները: Ընդհ. դատախազը Օպնայի ոստիկանութեան տեղեկագիրը կարդալով. Տիգրանի կինը դատապարտեց 500 ֆրանք տուգանքի, իր ամուսինը ծեծել տալէ յետոյ՝ լքած ըլլալուն համար:

Տիգրան Հայկազեան 18 ամիսէ ի վեր ամուսնացած է Իւոտէմիշցի 27 տարու Թագուհի Օհանեանի հետ: Իր ժրաջան աշխատանքով կրցած է վերջին ծայր գոհ ձգել իր կինը: Բայց Օգոստոս ամսուն Տիգրան Օպնա-Վալսի գծին վրայ ինքնաշարժի մը զարնուելով, ծանրապէս կը վիրաւորուի եւ կը փոխադրուի հիւանդանոց: Տիկին Թագուհի երեւի առանձնութենէն ձանձրանալով, կը դառնայ ծնողքին մօտ: Քիչ յետոյ ամուսինը հիւանդանոցէն կ՛ելլէ եւ կը հրաւիրէ կինը որ տուն գայ եւ խնամէ զինքը: Կինը կը մերժէ: Երիտասարդը կ՛աղաչէ որ գոնէ մինչեւ ապաքինում իր քովը գտնուի: Անօգուտ: Կնոջ հայրը եւ եղբայրը երբ կը տեսնեն որ իրենց աղջիկը կ՛ուշանայ, ափ կ՛առնեն իրենց փեսին տունը: Առիթէն օգտուելով. կը յարձակին հիւանդին վրայ եւ լաւ մը ծեծելէ եւ քիթն ու ականջը արիւնելէ ետք՝ աղջիկը կ՛առնեն կ՛երթան: Տիգրան արիւնլուայ վիճակի մէջ անկողնէն կ՛ելլէ եւ կ՛ուղղուի դէպի ոստիկանատուն: Հօն երկու վկաներու ներկայութեամբ եղելութիւնը կը պատմէ: Ոստիկանապետը տեղեկագիր պատրաստելով անմիջապէս կը ղրկէ Փրիվա ի ոստիկանութեան:

Բայց այսքանը կը բաւէ՞:

Ազատ երկրի մէջ ապրելով չհարծենք թէ ազատ ենք ամէն ինչ գործելու:

ԳԵՂԱՄ ՍԵԹԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՆՈՅՆ ՑԱՒԸ

ՓՈՒԺԷ-ՍԻՒՌ-ԱՐԺԱՆ, 2 Դեկտեմբեր.— Մեր գաղութը, Վառ նահանգի ամէնէն բազմահայ գաղութն է: Ունինք 130 հայրենակիցներ, բոլորն ալ գործաւոր եւ գործաւորուհիներ, որոնք կ՛աշխատին տեղւոյս միակ Աղիւսի գործարանը:

Գործը դժուար է եւ աշխատանքի ժամերն ալ երկար, սակայն տեւական է: Սենեակները ձրի են և գործազրկութեան վախ չկայ: Այնպէս որ, մեր հայրենակիցները իրենց վիճակէն գոհ են:

Մինչեւ հիմա Ազգային իշխանութիւնները մեր կեանքով հետաքրքրուած չեն, մեզ լքած են մեր բախտին: Այստեղ կան բաւական թիւով փոքրիկներ եւ պատանիներ: Ամէն տարի երբ կը սկսի դպրոցական վերամուտը, հայ ծնողը կը մտատանջուի: Իր երախայի կրթութեան հոգը կապարի պէս կը ճնշէ իր հոգին: Հայ ծնողը շատ լաւ գիտէ որ իր երախան առանց հայրենի կրթութեան դատապարտուած է մոռնալու իր լեզուն եւ ենթակայ է ձուլման: Միւս կողմէ կը վախնայ որ մանուկը անուսում կը մնայ եւ օր մը կ՛անիծէ իր ծնունդը: Ընտրելով երկու չարեաց փոքրագոյնը, երախան կը ղրկէ ֆրանսական դպրոց:

Պատանիներու վիճակը աւելի ողբալի է: Ամբողջ հոգը խեղճերը կը նետէ գործարանի ծուխ ու մուրին մէջ: Օրական տասը ժամ չարաչար աշխատանքով հազիւ կրնան իրենց օրուան հացը հոգալ:

Գաղութիս անկազմակերպ և լքուած վիճակը տեսնելով, քանի մը Դաշնակցական ընկերներ Նոյեմբեր 13ին ունեցանք խորհրդակցական ժողով մը եւ որոշեցինք կազմել Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը: Մեր կոչին պատասխանեցին նաեւ համակիրները և նոյն ամսուն 27ին կազմեցինք Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէն: Կոմիտէն իր առաջին գործը պիտի ընէ գաղութին մէջ վառ պահել ազգային ոգին եւ պատանիներու մէջ արթնցնել հայ գրականութեան ճաշակը, տրամադրելով թերթեր, մինչեւ որ ունենայ իր ընթերցարանը:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ԼԻՈՆ.— Գաղութիս մէջ Մանկապարտէզ մը հիմնելու անկեղծ փափաքով մը, կազմուեցաւ «Կրթասէր Հայուհեաց Միութիւն» մը, որուն միակ նպատակն է փրկել հայ մանուկ սերունդը մոտալուտ ձուլումէ և ապազգայնացումէ:

Կո՛չ կ՛ընենք բոլոր մեր հայրենակիցներուն, որպէսզի հաճին նեցուկ ըլլալ մեզի, այս ազգօգուտ գործին մէջ, և բերել իրենց նիւթական և բարոյական օժանդակութիւնը:

Որ եւ է նուէր, դրամ, դպրոցական առարկաներ (հայերէն քերական, գրիչ, տետրակ, մատիտ, մելան և այլն) և թղթակցութիւն ղրկել հետեւեալ հասցէին, Օր. Ֆիլոմէն Ֆէրմանեան, 63, Rue Dunoir, Lyon, (Rhone):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿԻՐԱԿԻԻ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ինչպէս գրեց Յառաջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ֆութպօլի Ա. խումբը Toursի մէջ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ A. S. du Centreի Ա. խումբին դէմ: Հայ խումբը Կիրակի օր ճիշտ ժամը 12ին հասաւ Թուր, ուր բնակող ափ մը Հայեր նախապէս իմացած ըլլալով, դիմաւորելու եկած էին:

Մրցումը տեղի ունեցաւ տեղւոյն գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ, ուր 5000է աւելի հանդիսատեսներ փութացած էին դիտել մրցումը: Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին: Ա. կիսախաղին մեր յառաջապահները, իրենց կարճ ու ճարպիկ փասերով սկսան նեղել հակառակորդ կողմը: Բիչ վերջ Ֆրանսացի յառաջապահները արագ վայրէջքով մը յաջողեցան նշանակել Ա. նշանակէտը:

Ասոր վրայ մերինները սկսան կրկնապատկել իրենց ջանքերը եւ լաւ յառաջխաղացումով մը յաջողեցան ընել առաջին նշանակէտը, որմէ քաջալերուած ըրին երկրորդ նշանակէտը: Այս արդիւնքէն վերջ մեր խումբը տիրապետեց խաղին եւ առաջին կիսախաղը վերջանալու 5 վայրկեան մնացած յաջողեցաւ զօրաւոր հարուածով մը շահիլ երկրորդ նշանակէտը:

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, երկու խումբերը կրկին դաշտ ելան. սկիզբի առաջին վայրկեաններուն մեր յառաջապահները արագ վայրէջքով մը ապահովեցին չորրորդ նշանակէտը, քիչ վերջ Ֆրանսացիք մեծ ջանքերով մօտեցուցին գնդակը մեր բերդին: Այդ պահուն մեր ձախ միջնապահը ձեռքի հպում մը ունեցաւ գնդակին, որուն համար դատաւորը փէնալթի յայտարարեց եւ Ֆրանսացիները ապահովեցին իրենց երկրորդ նշանակէտը: Այս արդիւնքէն խանդավառուած Ֆրանսացիները արագ խաղարկութիւն մը ի գործ դրին: Մերինները այս անգամ գլխի կոկիկ զարնուածքով մը յաջողեցան շահիլ հինգերորդ նշանակէտը, բուռն ծափեր խլելով հանդիսատեսներէն: Ֆրանսական խումբը այլեւս յաջողութեան բոլոր յոյսերէն զրկուած միայն պաշտպանողականին ուժ կուտար: Բայց մեր խումբին ամբողջ գիծը յարձակողականի անցնելով խաղի վերջաւորութեան 3 վայրկեան մնացած զօրաւոր հարուածով մը գնդակը նետեց անոնց բերդին մէջ: Ու խաղը վերջացաւ 2ի դէմ 6 նշանակէտով, մերիններու յաղթութեամբ:

Ինչպէս գրած էինք, 1925 Հոկտ.ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը 0ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթական էր սոյն խումբին: Այս մրցումը փոխ-վրէժ մրցումի մը հանգամանքը ունենալով խիստ հետաքրքրական էր: Մերինները կրցան խաղի ամբողջ տեւողութեան եռանդուն եւ արագ խաղարկութիւն մը ցոյց տալ, գնահատմանը արժանանալով հանդիսականներուն, բոլոր խաղացողները կրցան իրենց վրայ դրուած յոյսերը լի ու լի իրականացնել: Կիրակի երեկոյին տեղական թերթերը մրցման մասին խօսելով կը գնահատեն մեր խումբին յաջողութիւնը:

Մրցման փայլը աւելցնելու նպատակաւ քաղաքին նուագախումբը հրաւիրուած էր եւ դադարներուն նուագեց գեղեցիկ կտորներ:

Մրցումէն անմիջապէս վերջ ֆրանսական միութեան վարիչները հրաւիրեցին մեր խումբը իրենց մասնաւոր կեդրոնատեղին ուր գինիի բաժակներ պարպուեցան ի պատիւ խումբին:

Անոնց նախագահը յայտնեց թէ ժողովուրդը խիստ գոհ մնացած է հայ խումբին գեղեցիկ խաղարկութենէն, ըսաւ նաեւ թէ իրենք բնաւ չէին սպասեր իրենց խումբէն այդպիսի ջախջախիչ պարտութիւն մը, ու գնահատելէ վերջ մեր խումբին յաջողութիւնը, խոստացաւ երկու ամիս վերջ կրկին հրաւիրել մեր խումբը:

Գ. ԳԱՍԱՄԵԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՈՐԲԵՐՈՒ

Տիկին մը Յառաջի մէջ կարդալով «Որբերու Օր»ուան մասին գրուածները, քսան ֆրանք կը նուիրէ այդ նպատակին: Պատկան մարմինէն կը խնդրուի ստանալ սոյն գումարը համապատասխան ընկալագրով մը:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՊԷՇԻՐ՝ ԿՐԿԻՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Շաբաթ երեկոյ Sporting Central Clubի մէջ տեղի ունեցաւ հայ կռփամարտիկ Պէշիրի (Աւետիս Ալլազաթեան) եւ ֆրանսացի Կիյեօի միջեւ:

Պէշիր՝ երկրորդ շրջանի սկըսելուն խիկ հարուածներու տեղատարափին տակ զգետնեց իր հակառակորդը, բայց անմիջապէս ոտքի ելլելով սկսան երկուստեք տաք կռիւ մը: Երկրորդ շրջանը վերջանալուն՝ ներկայ գտնուող Ֆրանսացիները իրենց ազգակիցը քաջալերելու համար սկսան դրամական նուէրներ տեղացնել: Բայց մեր քաջ կռփամարտիկին վրայ որ եւ է ազդեցութիւն մը չըրին այս բոլորը:

Երրորդ շրջանին նորէն Պէշիր սկսաւ իր ուժգին հարուածները տեղացնել եւ իր հակառակորդը նետեց չուաններու վրայ եւ յետոյ գետինը ու բաւական երկար մնալէ վերջ նորէն սկսաւ ծեծը:

Եւ այսպէս մինչեւ ութերորդ շրջանը Պէշիր իր հակառակորդը գետին տապալեց 3 անգամ եւ ութերորդ շրջանին արդէն արիւնլուայ վիճակի մէջ Կիյեօ լքեց խաղը:

Բուռն ծափերու մէջ Պէշիր՝ յաղթական հռչակուեցաւ օրուան դատաւորին կողմէ:

Պէշիր յառաջիկայ Շաբաթ նորէն կը մրցի նոյն տեղը:

Մ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԲ ԱԿՈՒԱՆՋ.— Հարուստ Ամերիկուհի մը կորսնցուցեր էր ականջը: Ոչ թէ տեղ մը ձգեր ու մոռցեր էր, այլ արկած մը խածեր փրցուցեր էր: Ուզեց ականջ մը առնել եւ կարկտել: 5,000 տոլար գին կուտար: Մայր մը, որ զաւակներու և պարտքերու տէր էր, ձանձրացած այլեւս պարտապահանջներու յանդիմանութիւնները լսելէն, ծախեց իր ականջը: Գործողութիւն մը և ականջը կտրեցին և կարեցին հարուստին վրայ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

II

Այն օրերուն մեծ զարմանք պատճառած էր մեզի, Ովկիմի, ...էն մարդ ճանչնալու իր «խեն...ութիւնը»: Բա՛, մութ գնտան ...երով «բարեւ»իդ ձայնէն կը ...ճնար ինքնութիւնդ, եւ եթէ ...անդ չյիշեց, անմիջապէս դէպք ...ը, պարագայ մը կը գծէր ու կը ...ոգուէր թէ ճանչցուած ես:

— Հէյլպէթ գիտեմ քեզ, ան ...ակի պէս տաք ցավային, պուկս ...ռած, ցամքած էր նէ, կուգ մը ...ող տուիր ինծի, կանակի ...պէթդ վար առնելով:

...կամ, ուրիշի մը,

— Անունդ չիտեմ ամա՛, աղ...որ էշ մը ունիք նէ դուք, ա՛ն էս ...ղիտէ...:

Ասոր համար, երբ մեր փո...ցը գար, մենք չորս-հինգ դրացի ...աքներ, մէկս աչքերը կը գոցէր, —Ովկիմ չէր ընդդիմանար— միւսներս շարք կազմած այլանդակ, խապտ, թաւ ու սուր ձայներ կը հանէինք կարծելով որ կրնանք անոր ականջները խաբել, հակառակ մեր միշտ տեղափոխուելու ճիգին, որ կողմէն ալ գար ձայնը, ան մեր անունները կուտար (իր գիտցած ձեւով) գրեթէ անսխալ:

— Դո՛, աղջիկ-մանչ —ինծի էր խօսքը— ատ կնկայ պէս ձան հանեցիր.

— Դո՛ սեւուլիկ — Արթօին էր— ձանդ մարիր է հա՞...

Երբ մայրերէն մին, դուռը ելած, կամ ճամբէն անցնող տարիքաւոր մարդ մը մեզ յորդորէր որ օձիքը թողունք եւ իրեն ալ թելադրէին գործին երթալ, ան կ՛ըսէր.

— Գործ չունիմ հիմա, թող էյլէնմիշ ըլլան տղաքը, ես ալ ֆէրախլանմիշ կ՛ըլլամ անոնցնայելով...

Հապա ինչպէս մոռնայինք իր նուէրները որ այն օրերուն թթու սալոր մը իսկ արժէք ունէր մեզի համար երբեմն գրպանէն կամ ծոցէն, վէգ մը կամ քարէ կարմիր ու կանանչ գիծերով գնդակ մը կը հանէր կուտար: Աշխարհ մերը կ՛ըլլար, եւ կը հիանայինք այդ մարդուն վրայ: Երբեմն իր վրան մենք կը խուզարկէինք: Պատահեցաւ որ ուրիշներուն տուած պտուղին հանդիպինք, թերեւս ինք հատ մը բերանը դրած չէր ըլլար, բայց կը բաժնէր, անխտիր էինք, ուրախութեամբ կ՛ընդունէինք եւ ագահաբար կ՛ուտէինք: Տղու մը լացը չլսէր: Կը համոզէր, կը յորդորէր եւ մեր ձեռքէն բռնած իբրեւ թէ շաքար գնելու համար, Տօնիկին կը տանէր. բայց կէս ճամբէն ետ կը դարձնէր, տեսնելով որ մեր թաց աչքերով արդէն կը ժպտէինք մենք:

Բայց, ի՛նչքան կը սիրէինք դարձեալ զինքը:

Մենք մեծցանք, Ովկիմ մնաց միեւնոյն բնաւորութեամբ մարդը, շարունակելով իր անձը սիրցնող սովորութիւնները հասնող սերունդին մէջ:

III

Այդ իրիկունը տուն գնաց Ովկիմ: Ընութին տակ հաւաքած ունէր փայտի կտորներ եւ կրկուտներ. գիշերը զանոնք պիտի վառէին տաքնալու եւ խոհանոցը լուսաւորելու համար, լամբար չէին գործածեր, ամէն երեկոյ քարիւղի դրամ ո՞րկէ գտնէին. կը խօսէին քոյր ու եղբայր մերթ մութին մէջ, մերթ բոցերուն դէմ: Քանի մը պատառ հաց ծամելէ վերջ կ՛երթային պառկելու, իրենց հոգին տաքցնելու համար մթէններուն տակ:

Ովկիմ, անկողնին մէջ, իւրովի քանի մը անգամ կրկնեց թէ վաղը Լուսիկ քոյրիկին պիտի երթար, յետոյ անցաւ իր ծրագրին. է՛շ մը պէտք էր գնել, բայց ինչո՞վ, որո՞ւ դիմէր, ի՞նչ միջոցներ ստեղծէր: Ճարահատ՝ Ովկիմի լալը կուգար, կ՛անիծէր բախտն ու կեանքը:

Նախորդ գիշերները որոճացած մտածումներն ու գաղափարները, այդ պահուն ալ իրենց տողանցումը կատարեցին մտքին մէջէն, առանց արդիւնքի մը հասնելու սակայն: Միշտ իր ծերութիւնը արգելք կը հանդիսանար, որ մէկզի ձգուին շատ մը կարելիութիւններ, եւ որ կրնային շահաբեր ըլլալ ու իր բաղձանքները իրագործել: Բայց ուժ ու կարողութիւն կը պահանջէին այդ բոլորը, ինչպէ՞ս երիտասարդ օրերուն չէր խորհած էշու մը տէր ըլլալ:

Ովկիմ կը բանանար մտքին վրայ, կը ճնշէր որ վերջապէս բան մը ըսէ իրեն. Հնարաւորութիւն մը ցոյց տայ դրամ շահելու, սակայն ի զուր: Արտևնեղեցաւ եւ մէկ հողմէն միւսը դարձած պահուն, ցուցամատը օդակած՝ գլխուն զարնելէն՝

— Հա՛ պէ, պօշ խաֆա, ըսէ՛ բան մը ըսէ տէ ազատիմ սա սրտմաշուք մտմտուքներէս:

Քանի մը վայրկեան անցաւ, կարծէք Ովկիմի մտածումը կեցաւ, գլուխը թեթեւցաւ, պարպուեցաւ, գլխէն բան չէր անցներ դառնար:

Ինքզինքը ձգեր էր, երբ յանկարծ, ինքնաբերաբար, առանց ճիգի, բան մը ինկաւ միտքը, լոյս մը ցաթեց կարծէք, եւ մութ տրտմութիւնը, մշուշը փարատեցաւ, ամէն բան պայծառ կը տեսնէր հիմա, աշխարհ իրենն էր:

Օ. ՋԱՐՄՈՒՆԻ

(Շարունակելի)

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ

բիարքքրամի շրջանակին մէջ քննութիւն մը կատարելով ճասկցանք թէ այդպէսի տեղեկութիւն մը չունին ու այդ տեսակ գիւղ մըն ալ չէ եղած իրենց:

Միեւնոյն ատեն տեղեկացանք թէ 2 տարի առաջ ալ Պոլսոյ կուսակալութեան լուր տրուած ըլլալով որ նոյն խանը փախստական Հայու մը կը պատկանի, կուսակալութիւնը քննութիւն կատարած եւ ստուգած է որ շէնքը վագֆ եղած է ազգին 25 տարի առաջ:

Լիտվինօֆի տեսակցութիւնները

Խորհրդային պատուիրակութեան նախագահ Լիտվինօֆ, Պրիանէն վերջ, տեսակցեցաւ նաեւ Չէմպրլէյնի, Զալէսքիի եւ Լիթուանիոյ պատուիրակ Վոլտէմարասի հետ: «Թաս» Գործակալութեան թղթակցին համաձայն, Լիտվինօֆ խաղաղասիրական խորհուրդներ տուած է Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ պատուիրակներուն: Փափաք յայտնած է Լեհաստանի հետ ոչ-յարձակողական դաշինք մը եւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքել:

Չիչէրինի հետ իր տեսակցութիւնը տեւած է 55 վայրկեան: Խօսակցութիւնը դարձած է մասնաւորապէս երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու խնդրին շուրջ: Թերթի մը համաձայն, Չէմպրլէյն յայտնած է Լիտվինօֆի թէ յարաբերութիւնները վերսկսելու համար առաջին պայմանն է Գ. Միջազգայինի գործունէութիւնը դադրեցնել բոլոր երկիրներու մէջ:

Մակեդոնացիներու նոր եղեռնագործը

Պելկրատէն 5 Դեկտ. Թուականով կը հեռագրեն թէ կիրակի իրիկուն ժամը 7ին 30 մակեդոնացի յեղափոխականներ յաջողեցան մտնել սահմանին վրայ Սթրումիցա քաղաքը եւ ռումբ մը նետեցին կեդրոնական մեծ սրճարանին մօտերը այն պահուն, ուր երթեւեկը խիստ շատ էր: Յեղափոխականները օգտուելով պայթումին առաջ բերած խառնաշփոթութենէն, ամբոխին վրայ քանիցս ատրճանակի գնդակներ պարպելէ յետոյ փախան: Կին մը, երկու մանուկներ եւ երկու քաղաքացիներ վիրաւորուեցան: Փոխ-տեղակալ Եէֆթիչ որ ատրճանակի գնդակ մը ստացած էր, մեռաւ:

Նախնական քննութիւնով մը հաստատուեցաւ թէ եղեռնափորձը կատարած են երեք հայդուկներ, որոնք պաշտօն ունէին ռումբեր նետել այն պանդոկին վրայ, ուր սովորաբար կը հաւաքուին պահակազօրքի սպաներն ու պաշտօնեաները:

Զինուորներն ու ոստիկան զօրքը անմիջապէս սկսան հետապնդել յեղափոխականները: Խոր յուզում կը տիրէ Սթրումիցայի մէջ:

Ֆէյսալ թագաւոր Փարիզի մէջ

Իրաքի Թագաւորը աջի իրիկուն Փարիզ հասաւ ընկերակցութեամբ իր անձնական քարտուղար Հայտար պէյի եւ Թիկնապահ Թահսին Քատրի պէյի: Թագաւորը քանի մը օր մնալէ վերջ Միջագետք պիտի մեկնի:

Իրաքի վարչապետ Ճաֆէր փաշա Էլ-Ասքէրի, հազիւ Աղեքսանդրիա հասած, հեռագրական հրահանգի մը վրայ կրկին նաւ նստած է վերադառնալու համար Լոնտոն, ուր դաշնագիր պիտի ստորագրէ Անգլիոյ հետ:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ գաղթային փոխ-նախարարը պատասխանելով հարցումի մը, ըսաւ թէ Ֆէյսալ Թագաւորին հետ կատարուած բանակցութիւնները գոհացուցիչ համաձայնութեան մը յանգած են, թէ առ այժմ չի կրնար մանրամասնութիւններ տալ, միայն կրնայ ըսել թէ նոր համաձայնագիրը Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին պիտի ներկայացուի:

«Եավուզ»ի նորոգութիւնը

Թուրքիոյ միակ մեծ մարտանաւը «Եավուզ» (նախկին «Կէօպէն») Մեծ Պատերազմին ծանր վնասներ կրած ըլլալով, երկար ատենէ ի վեր ծրագրուած էր նորոգել զայն: Գերման ընկերութիւն մը Իզմիթի նաւամատոյցին մէջ մասնաւոր տեղ մը պատրաստած էր զայն նորոգելու համար:

Այժմ 15 օրէ ի վեր «Եավուզ» ջուրէն դուրս հանուած է եւ նորոգութիւնը կը կատարուի ֆրանսական ընկերութեան մը կողմէ: Արդէն ֆրանսացի քանի մը ճարտարագէտներ հասած են Իզմիթ: Ասկէ զատ Նոյեմբեր 30ին Սէն-Նազէրէն դէպի Պոլիս ճամբայ ելան 30 ֆրանսացի մասնագէտ գործաւորներ իրենց ընտանիքներով: Մօտ օրէն 70 գործաւորներ եւս պիտի մեկնին այս նպատակով: Նորոգութիւնը պիտի տեւէ 18 ամիս:

Այս առթիւ «Աքշամ» կը հրատարակէ յօդուածաշարք մը, ցոյց տալու համար, որ եթէ «Եավուզ»ի կողքին տրամադրուէին բաւականաչափ թեթեւ ուժեր, այն ատեն Թուրք նաւատորմը գերակշռութիւն պիտի ունենայ Եգէականի եւ Սեւ ծովու մէջ: Թուրք հանրապետութիւնը վճռած է, եթէ ոչ հելլէն նաւատորմէն զօրաւոր, գոնէ անոր հաւասար նաւային ուժ մը ստեղծել:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախկին նախագահ Աղեքսանդր Միլրան Պէյրութ կ'երթայ: Շոգենաւը երբ Աղեքսանդրիա հասաւ, Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի Ֆրանսացիներուն կողմէ ջերմ ցոյցերու արժանացաւ:

ՖՐԱՆՍ. «ՄԱՍԻՍ» շոգենաւը Իզլանտայի առջեւ փոթորիկի բռնուած եւ ծանր կորուստներ կրած է:

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց պատերազմական նախարարութեան ելմտացոյցը:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային նորընտիր դեսպան Տովկալէվսքի Թօքիոյէն Մոսկուա հասաւ:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆՆԵՐԷՆ վերջ, այժմ ալ գերման պարտաթուղթերու կեղծարարութեան խնդիր մը երեւան հանուեցաւ: Ասոր հերոսն ալ նոյնինքն հրեայ դրամատէր Պլումէնշթայնն է, որ այժմ Սանթէի բանտն է: Տեղեկութիւնները հաղորդողն է գերման դեսպանատան փաստաբան Տիէց:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեք թերթերու փրավտայի իզվէստիայի *(ռուսերէն) և* էմէսի *(ելատիչ) Պաղեստին մուտքը արգիլուեցաւ:*

ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍԵՐ նորընծայ քեռայր երիտասարդ Ալեքսանտր Զաւպօֆ Գերմանիոյ մէջ ինքնաշարժ հեծելանիւով ճամբորդած ատեն: ծանրապէս վիրաւորուեցաւ եւ հիւանդանոց տարուեցաւ: 63ամեայ նոր հարսը շատ յուզուած է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

Թիւ 12 (դեկտեմբեր)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Ի՞նչ են տօնում (*Խմբագրական*).— Հակախորհրդային գաղափարական պայքար (*Ա. Ջամալեան*).— Ռուս-Անգլիական ճակամարտութիւնը Արեւելքում (*Ա. Ամեղեան*). — Վրաց մենշեւիկեան տագնապը (*Ս. Մասուրեան*).— Թուրքիոյ շուրջը.—Մեր զոհերը.— ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Սթալին-Թրոցկի պայքարը (*Մոսկովցի*).— Քաղաքական տրամադրութիւնները Լեհաստանում (*Թ. Նիկոլովիչ*).— Էջեր իմ օրագրից (*Աշոտ*):

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ռայոնական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Ռէփիւպլիք:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Շաւարշ Նարդունի կը ներկայացնէ իր թէզը, «*Գրականութեան քաղաքականութիւն*»ը: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի նախկին Հայ կամաւորներու ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 37 Rue Lamartine, Լամարթին ճաշարանին մէջ: Օրակարգ. — Ա. ընկերակցութեան նոր վարչութեան դիւանի ներկայացումը: Բ. նախկին կռուողներու համագումարին եւ ճանդիսաւորութիւններու տեղեկագրութիւնը: Գ. ընկերական ճաշկերոյթ եւ պարահանդէս: Դ. Զանազան հարցեր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, *Լ. Ա.— 280: Հաճեցէք ձեր տուած հասցէները գրել ընթեռնլի կերպով:*

Լիոն, *Ա. Կ.— 35:*

Քան, *Ա. Ա.— 70:*

Պուլէն, *Գործ.— 100:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի կէյվէի շրջանէն Յարութիւն Պարոնեանը, կինը՝ Արաքսի եւ երկու փոքրիկներ Եղիսաբէթ եւ Մարիցա, որոնք 927ին Ֆիլիպէ (Պուլկարիա) կը գտնուէին: Իմացնել՝ Վաճրամ Ճէզայիրլեանին, 4 Rue du Turin Arnouvilles-les Gonnesse (S.-et-O).

Կը խնդրուի պուլկարահայ թերթերէն արտատպել:

— Պրուսայի Ճէրահ գիւղէն Յակոբ Ալեքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը Գայլուր Կրնալէթճեան, որ 1920ին մնացած է Ամերիկա, իր երեք զաւակներուն հետ, Սերոբ 20 տարեկան, աղջիկները 18 եւ 16 տարեկան: *Իմացնել՝ Յակոբ Ալէքսանեանի,* 6 Rue Bayard, Valence, Drome, France.

Կը խնդրուի Հայրենիքէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Իզմիր-Քարաթաշէն Սարգիս (Սերգօ) Աւագեան, 21 տարեկան, որ Իզմիրի աղէտին գերի մնացած էր, Զինքը տեսնողներ եղած են Փարիզ: Իր հասցէն գիտցողներէն և զինքը ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Ռօզա եւ Մելիք Աւագեաններուն, 35 Rue Dunoir, Lyon, (Rhône).

— Երբեմն Տէսին (Ֆրանսա), բնակող եւ ներկայիս բնակավայրը անծանօթ Յունազգի Իլիա (մականուանեալն Գրիգորեան)ի ողջ կամ մեռած ըլլալը եւ կամուր գտնուիլը գիտցողներէն կը խնդրուի իմաց տալ կաթողիկոսական Պատուիրակութեան 80, Avenue Péreire, Asnières. (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ Ֆ.

Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	40
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	14
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	—
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355	50
Զուից. »	Frc. Suisse	490	25
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Ֆլորին	(Florin)	1027	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3410	—
» II	»	2110	—
» III	»	1680	—
Օսմանեան եղկթղ.	Lots turcs	167	—

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant : H TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

8 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 513 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՔՈՅՐԵՐՈՒՆ ՃԻԳԵՐԸ

Անցեալ շաբթու Ցէսինէն թղթակից մը կը գրէր թէ Վօ-ան-Վօլէնի մէջ, խումբ մը տիկիններ եւ օրիորդներ յանձնախումբ մը կազմեր եւ փողոցէ փողոց ինկեր են, դրամ ժողվելու եւ որբերուն գիրք եւ թերթ ճարելու համար։

Ուրիշ թղթակից մը, Լիոնէն, կը հաղորդէր Հայուհեաց Միութեան մը կազմութիւնը, մանկապարտէզ մը բանալու համար։ Միութեան կոչն ալ հրատարակեցինք երէկ։

Ու վերջապէս, կ'իմանանք թէ Մարսէյլի մէջ ձեռնարկներ կը կատարուին, «Եւրոպահայ Կարմիր Խաչ» մը հաստատելու համար։

Կը հետեւի թէ հայ կիներն ալ կը ձգտին հետզհետէ լայն մասնակցութիւն ստանձնել մեր հանրային կեանքին մէջ, որ այնքան տաժանելի հոգեր կը ներկայացնէ։

Արդար ըլլալու համար, ըսենք թէ առաջին ճիգերը չեն ասոնք։

1913էն ի վեր, Փարիզի մէջ կը գործէ «Հայ Տիկնանց Միութիւնը», որ ունի երեք մասնաճիւղեր, — Ա.— Որբերու Օգնութիւն, Բ.— Կարմիր Խաչ, Գ.— Ուսանողներու Օգնութեան Սնտուկ։ Իրենց մէկ տեղեկագրէն կը տեսնենք որ 1913-1926 այս Միութիւնը ունեցեր է 1,711,337 ֆրանք հասոյթ եւ 1,420,926 ֆրանք ծախք։ Աւելի մանրամասնելով, Որբերու Օգնութեան ճիւղը 1925—1926ի ունեցեր է 126,877 ֆրանք հասոյթ, եւ 109,775 ֆրանք ծախք։ Կարմիր Խաչը՝ 56,693 ֆրանք հասոյթ եւ 51,473 ֆրանք ծախք։ Ուսանողներու Օգնութեան Սնտուկը՝ 71.198 ֆրանք հասոյթ եւ 31,843 ֆրանք ծախք։

Կարելի չէ ուրանալ այս ճիգերը։

Բայց, միեւնոյն արդարամտութեամբ, կ'ուզէինք դիտել տալ թէ՝ ասոնք հարուստներու, այսպէս կոչուած ազնուականներու արտադրութիւններն են։ Փարիզի Տիկնանց Միութիւնն ալ, ուրիշ օրկաններու պէս, նախընտրած է ամփոփուիլ նեղ, եթէ ուզէք ոսկեզօծ շրջանակի մը մէջ, եւ չի խօսիր լայն խաւերու սրտին։ Ուրիշ խօսքով, Բարեգործականի մէկ մանրանկարը, որ դրամ կ'արտադրէ եւ նպաստ կը բաշխէ, իր հայեցողութեամբ եւ «ընտրեալ» անդամներով։

Եթէ այդպէս չըլլար, մենք խորապէս համոզուած ենք որ, Տիկնանց Միութիւնը կը դառնար տեսակ մը Ազգանուէր, իրեն քաշելով գոնէ ֆրանսահայ գաղութին բոլոր կիներն ու օրիորդները, եւ հոգալով բազմազան պէտքեր։ Տարեկան 250,000 ֆր. հասոյթ արտադրող միութիւն մը օժտուած է ինքնին, կը թուի որ աւելի լայն հորիզոն ունենայ եւ աւելի ժողովրդական ըլլայ, կեդրոնացնելով բոլոր մասնակի ճիգերը։

Այսպիսի հեռանկար չենք տեսներ մենք, ծանօթ ըլլալով շրջանի հոգեբանութեան։

Եւ ճիշդ ատոր համար, ամէն տեղ իր հասկցած եղանակով կը շարժի։

Փարիզի «հայ լայֆ»ը, իսկական «Տի՛նայք փափկասունքը» ըսուածն է, հարկ է հինգ անգամ աւելի գովել այն խոնարհ կիներն ու օրիորդները, որոնք իրենց ամենօրեայ չարչարանքին մէջ, ժամանակ եւ տրամադրութիւն կը գտնեն հանրային գործերով զբաղելու։

Կարելի չէ առանց խանդաղատանքի յիշել Վօ-ան-Վօլէնի քոյրերը— ապահովաբար աշխատաւորուհիներ— որոնք մէկ օրի վրայ, իմանալով որ հայ որբերը գիրքի և թերթի կարօտը կը քաշեն, փողոցները ինկեր են, գիւղէ գիւղ ման են եկեր գիշեր ուշ ատեն, դրամ հաւաքելու համար։

Նոյնը եւ Լիոնի մայրերուն եւ քոյրերուն համար, որոնք կարօտ սեպեր են ձեռք-ձեռքի տալ, գոնէ մանկապարտէզ մը բանալու համար այդ հայաշատ կեդրոնին մէջ։

Ինչպէս ըսինք, այս մասնակի ճիգերը կարելի էր ամփոփել ստեղծել իսկական «Կիներու Միութիւն», լայն ծրագրով։ Այց գիտենք որ Փարիզի «Տիկնանցը» շա՛տ բարձրէն կը նայի ոչ միայն Լիոնի կամ Մարսէյլի, այլ իր շրջապատին վրայ։

Այնպէս որ, ամէն կեդրոն իր կրցածը պիտի ընէ, սպասելով որ դուռը յառնելու։

Անշուշտ այդ է պատճառը որ Մարսէյլի մէջ ալ, սկզբնական Կարմիր Խաչը երկուքի ճեղքուելէ (միշտ մէկը պետական) երկուքը մէկ հալելէ յետոյ, հիմա ձեռնարկուեր է նոր մը հիմնելու։

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք այդ ճիգն ալ, վստահ՝ իրական պահանջ մը պիտի գոհացնէ։

Մինչեւ որ կարելի ըլլայ մէկ նշանակի տակ համախմբել գաղութին կիներն ու աղջիկները, ոչ թէ քաղաքական-դաւանական, այլ կրթական, հայրենասիրական եւ մարդասիրական ծրագրով մը, մեզի կը մնայ շնորհաւորել մեր քոյրերը, մասնաւորապէս խոնարհ տարրերը, իրենց նախանձախնդրութեան ճիգերուն համար։

Ամէնէն համեստ ձեռնարկն ալ իր արժէքն ունի, այս հանրակուլ յորձանքին մէջ։

Մեր քոյրերը հրաշքներ գործած են զանազան շրջաններու խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն։

Այսօր ալ ինքնապաշտպանութեան կռիւ մըն է որ կը մղենք, ամենուս բերած աջակցութիւնը տասնապատիկ աւելի թանկագին է, տուեալ պայմաններուն մէջ։

Երէկ՝ հայ կինը միայն տան գործերով կը զբաղէր։ Այսօր ալ կը տքնի գործարանի ծուխին ու մեքենաներու ժխորին կամ հիւրանոցի մը անկիւնը, ապրուստի համար, եւ կը մտածէ նաեւ «ազգ»ի մասին...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ

Սօֆիայի «Արաքս»ը խմբագրականի մը մէջ պարզելով պուլկարահայ կիներու պարտականութիւնը, կ'առաջարկէ (24 նոյ.).

— «Սպասելով որ մեր ազգային պաշտօնական մարմիններու շուրջ ստեղծուած քաոսը պայծառանայ, մենք կը սպասենք որ անկէ առաջ, այժմէն իսկ հայ կիները վերսկսին իրենց բարեբար գերին ու ամէն քաղաքի մէջ ստեղծեն մէկ մէկ բարենպատակ միութիւն։

«Հաւատացնել ըրած պիտի ըլլային եթէ ջանային վերստեղծել ընդհանուր կազմակերպութիւն մը «Պուլկարահայ Կարմիր Խաչ» անունով, բան մը որ անցեալին մէջ գոյութիւն ունի։

«Այսպիսի միութիւն մը, կ'ունենայ այն առաւելութիւնը որ հիմնուած չըլլար միայն սահմանափակ նպատակի մը համար։ Այսօր չէր արժեր հիմնել օրինակ «Որբախնամ» մը, որովհետեւ մեր գաղութը բարեբախտաբար չունի այնքան մը որբեր, որոնց համար անհրաժեշտ ըլլար հիմնել յատուկ միութիւն մը։

«Պուլկարահայ Կարմիր Խաչը» եթէ ստեղծուի, ոչ միայն պիտի կրնայ խնամել մատի վրայ համրուող որբերը, այլ պիտի օգնութեան հասնի դպրոցներու աղքատ աշակերտներուն, անգործ ու ծեր հայ բանուորներուն եւ բոլոր անկար հայ մարդոց, որոնց թիւը փոքր չէ։

«Բարեգործութիւնն ալ երբ անկազմակերպ կ'ըլլայ, չի՛ հասնիր իր նպատակին։

«Անհրաժեշտութիւն մըն է «Պուլկարահայ Կարմիր Խաչը», այդ խաչը կրելու կոչումը կ'իյնայ ամէնէն առաջ հայ տիկիններուն եւ օրիորդներուն։

«Նման ձեռնարկի մը կարեւորութիւնը առաւել քան երբեք զգալի է մանաւանդ այսօր, սա ձմեռնամուտին, երբ թշուառութիւնը աւելի կը շեշտէ ինքզինքը եւ աւելի դաժան կ'ըլլայ չքաւոր յարկերու տակ։»

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Էնկիւրիի Ելմտական գործավարութենէն հրահանգ տրուած էր Էրզուրումի Ջաթալճայէն, Պոլսոյ կուսակալութեան մէջ գտնուած «լքեալ» գոյքերը գաղթականներուն չտրուին։ Այս պարագան մեծ իրարանցումի մատնած է շահագրգռուողները։ Բայց, տեղեկութեան համաձայն, ոստիկանութիւնը յայտնած է թէ ինք ներքին գործավարութեան ենթակայ ըլլալով, ըստ առաջնոյն պիտի շարունակէ կալուածներուն յանձնումի գործողութիւնները, որքան ատեն որ ներքին գործավարութիւնը հակառակ հրահանգ մը չէ տուած իրեն։

ՄՈՒՐԱՑԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Նահանգային ժողովի անդամներէն Լըֆէպիւր կ'առաջարկէ արգիլել մուրացկանութիւնը եւ դատարկապորտութիւնը եւ այդ արհեստներուն հետեւողները աշխատցնել մասնաւոր տուներու մէջ, ինչպէս կ'ընեն զանազան երկիրներու մէջ։ Այսպէսով չպիտի յաւերժացուի ծուլութիւնը, պիտի արգիլուի մուրացիկներուն գիտումնաւոր ազատութիւնը եւ պիտի խնայուի Փարիզի ժողովուրդին, որ տարեկան մօտ 18 միլիոն կուտայ այս մուրացիկներուն։

*** Պոլսոյ մէջ եւս նման շարժում մը սկսած է։ Քաղաքապետութիւնը սկսած է հաւաքել մուրացկանները եւ աշխատցնել զանոնք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Կ'իմանանք թէ քրտական շարժման վարիչները վերջերս համաժողով մը գումարելով, որոշած են անվհատ շարունակել ազատագրական պայքարը։

Այս առթիւ, համաձայնութիւն գոյացած է զանազան հոսանքներու միջեւ, հիմնական ծրագիր ընդունելով Քիւրտիստանի անկախութիւնը։

Պայքարը վարելու համար, կազմուած է կեդր. Մարմին մը։ Շարժումը ուղղուած է Թուրքիոյ դէմ։

Իսկ դրացի պետութիւններու, ինչպէս Սուրիոյ, Իրաքի եւ մանաւանդ Պարսկաստանի դէմ չունենալով ոչ մէկ քաղաքական ձգտում՝ որոշած են մշակել սերտ բարեկամութիւն։

Պաշարման վիճակը վերցած

Անատոլուի գործակալութիւնը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ 6 դեկտ. թուակիրով.—

Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ յայտարարեց թէ Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն վերջ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ ձեռք առնուած միջոցները սպասուած արդիւնքը տուին։ Ուստի «վայրկեանը եկած է այդ Նահանգներուն մէջ հաստատելու բնականոն քաղաքային վարչութիւն մը։ Տեղի չկայ երկարաձգելու պաշարման վիճակը, որովհետեւ կառավարութեան ուժը բաւարար է՝ օրէնքը յարգել տալու համար»։

Խորհրդարանը յետոյ քուէարկեց օրինագիծ մը, որով Արեւմտեան Նահանգները փոխադրուած մարդոց հնարաւորութիւն կը տրուի իրենց տեղերը վերադառնալու, եթէ իրենց վարքը գոհացուցիչ նկատուած է։

Թուրքական վէճը կարգադրուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Հելլէն մամուլը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ Գուլէյի-Պուրկազի միջադէպին առթիւ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի խոհեմ յայտարարութիւնները Ազգային Մեծ ժողովին մէջ։ Հելլէն կայարանի հրամանատար գնդապետ Անակնոսթօփուլոս քաղաքավարօրէն խնդրած էր Թուրքերէն, որ հելլէն հողէն անցած ատեն իրենց վակոնը զարդարող դրօշները վերցնեն։ Այս պարագան կարելի չէր նկատել իբրեւ նախատինք մը, ատիկա պարզապէս կենցաղավարութեան խնդիր մըն էր։

«Մէսաժէ տ'Աթէն» կը քննադատէ թուրք մամուլը որ իր գրգռիչ յօդուածներով կիրքերը կը լարէ եւ երկու երկիրներու միջեւ կռիւ ստեղծել կ'ուզէ։ Բարեբախտաբար, կ'աւելցնէ, Էնկիւրիի վարիչները չեն ազդուիր թուրք թերթերու գրածներէն եւ կը ջանան լաւ յարաբերութիւններ ապահովել երկու երկիրներուն միջեւ։ Ու եզրակացնելով կը հարցնէ. «Ինչո՞ւ թուրք մամուլը ա՛յնքան գէշ կ'օժանդակէ իր կառավարութեան»։

Քուլիճ կ'ընդունի նոր թուրք դեսպանը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Նախագահ Քուլիճ Երկուշաբթի օր ընդունած է Թուրքիոյ նոր դեսպան Մուխթար պէյը, որ ներկայացուց իր յանձնարարագիրները։

Իր ընդունելութեան ճառին մէջ Նախագահը շեշտեց դեսպանի պաշտօնին նշանակութիւնը՝ իբրեւ առաջին ներկայացուցիչ Թուրք Հանրապետութեան եւ վստահութիւն յայտնեց թէ «ձեր ջանքերուն շնորհիւ արդի Թուրքիոյ իտէալներն ու յառաջդիմութիւնները աւելի լաւ պիտի ճանչցուին եւ աւելի լայնօրէն պիտի հասկցուին։»

Մուխթար պէյ յայտարարեց թէ իրեն պաշտօն յանձնուած է Միացեալ Նահանգներուն հետ մշակել սրտագին բարեկամութեան մը վրայ հիմնուած յարաբերութիւններ, գլխաւոր առաջնորդ ունենալով փոխադարձ յարգանքն ու անկեղծութիւնը երկու երկիրներու մերձեցման մէջ։

Մ՚չ մէկ զիջում ընդդիմադիրներուն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան համագումարին մէջ առջի գիշեր խօսք առաւ Կամէնեւ։ Ժողովը թշնամական ընդունելութիւն ըրաւ իրեն։ Կամէնեւ յայտարարեց թէ ընդդիմադիրները պատրաստ են դադրեցնել իրենց գործունէութիւնը եւ լուծել իրենց կազմակերպութիւնները, բայց աւելցուց թէ չի կրնար հաւանիլ որ ընդդիմադիրները լքեն իրենց տեսակէտները, խոստովանելով հանդերձ որ զանազան խնդիրներու մասին ընդդիմադիրները կրնան խաբուած ըլլալ։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ համագումարի Դեկտեմբեր 6ի նիստին մէջ պատուիրակները միաձայնութեամբ մերժած են ընդունիլ Կամէնեւի, Ռաքովսկիի, Եւտոկիմովի, Սմիլգայի եւ ուրիշ ընդդիմադիրներու հպատակութեան յայտարարութիւնը։ Ռիկով դիտել տուած է թէ հպատակութիւնը շատ ուշ կուգար եւ թէ կառավարութիւնը տապալելու իրենց փորձին մէջ ձախողելուն հետեւանքով է որ ուրացողները այսօր ներողութիւն կը խնդրեն։

Ինքնապաշտպանութեան համար խօսք առաւ Փարիզի նախկին դեսպան Ռաքովսկի, որ քննադատեց Սովետներու արտաքին քաղաքականութիւնը, ըսելով որ Մոսկուայի կառավա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԱՔՍՈՐՆԵՐ

Երեւանէն կը գրեն Նոյեմբեր 12 թուականով.—

— Բանտարկեալներէն ազատ ձգուեցան 20.25 հոգի, իսկ ուրիշներ մաս մաս կ'աքսորուին Ռուսաստանի խորերը։

Վերջին օրերս Էջմիածնի շրջանէն աքսորեցին 8 հոգի, Ալեքսանդրապոլէն՝ 23 հոգի (անունները կը վերապահենք)։

Ըսենք միայն որ կարաւանին մէջ կան դաշնակ Անանուն, Սասունցի խմբապետներ Զօլօ եւ Խօրօ եւայլն։

Վերջին լուրի մը համաձայն, աքսորականներու թիւը արդէն հասած է 170ի, որոնց հարիւրը Երեւանի շրջանէն։

ՌՈՒՍ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Փրավտա (20 նոյ.), քաղելով դասալիք ընդդիմադիրներու յայտարարութիւններէն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ ընդդիմադիրներու կազմակերպութեան մասին.

—«1926ին ընդդիմադիրները արդէն ունէին Կեդր. Կոմիտէ մը, հետեւաբար կազմուած էր երկրորդ կուսակցութիւն մը։ Այս գաղտնի Կեդր. Կոմիտէն իր աշխատանքները վարելու համար Ուրալի շրջանին մէջ նշանակած էր գաղտնի Հնգեակ մը։ Այս Հնգեակը իրաւունք ունէր նշանակելու զանազան շրջաններու մէջ Հնգեակներ եւ քաղաքներու մէջ լիազօրներ։

«Ընդդիմադիրներու կեդրոնը հրահանգ կը ղրկէր Մոսկուայի կեդրոնին։ Եւ բջիջներու մէջ դասախօսութիւններ կը կատարուէին։ Շատ անգամ, անհրաժեշտ նկատուած պարագային, նոր կուսակցութիւնը հեռագիրով ժողովի կը կանչէր իր անդամները։ Նոյ. 7ին, Սմիլգայի բնակարանին մէջ տեղի կ'ունենայ լիակատար նիստ Կեդր. Կոմիտէներու կողմէ, նախագահութեամբ Կամենեւի։

«Ուրալի մէջ գումարուած ընդդիմադիրներու ժողովը կ'առաջարկէ փոխել պայքարի եղանակները։ Տրոցկիականները կ'որոշեն «զրգռել դասակարգը կուսակցութեան դէմ», որովհետեւ «այժմ կուսակցութեան հետ գործը վերջացած է»։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Սաքսոնիոյ մէջ ընդունուեցաւ օրինագիծ մը, որ կը ջնջէ մահապատիժները։

*** Ֆրանս. խորհրդարանին մէջ եւս, ընկերվարական ժիւլ Իւհրիի կողմէ ներկայացուեցաւ առաջարկ մը, մահապատիժներու ջնջման մասին։ Երեսփոխան մը պատասխանեց.

— Նախ ոչնչացնենք մարդասպանները։

Եւ 145ի դէմ 367 քուէով մերժուեցաւ առաջարկը։ Մահապատիժներու դէմ առաջին անգամ 1846ին արտայայտուեցաւ Վիքթոր Հիւկօ։ 1906ին եւս Պրիան ներկայացուց նոյն առաջարկը, բայց մերժուեցաւ Ծերակոյտին կողմէ։

ՀԵՌԱԳՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ

Դեկտեմբերի առաջին օրէն սկսեալ, Պերլինի եւ Վիէննայի հեռագրատուներուն միջեւ սկսած է գործել սպասարկութիւն մը, որ հեռագիրով լուսանկար պիտի ղրկէ մէկ մայրաքաղաքէն միւսը։ Նոր գործիքները կրնան հեռանկարել ամէն լուսանկար։

ՀԱՅՐԵՆԻ ՈԳԻՆ՝ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Ատրուշանին

Ա.

Ճիշտ տասը տարի առաջ, 1917ի ամրան, երբ գնացքը կանգ առաւ Անի կայարանին առջեւ, իջանք վակոնէն, սայլ մը վարձեցինք եւ մեր թեթեւ ճամբորդական իրերը վրան դնելով բռնեցինք ճամբան՝ Բագրատունեաց երբեմնի շէն ու հոյակապ, իսկ այժմ ամայի եւ աւերակ Անի մայրաքաղաքին։ Անոր պարիսպները հեռուէն կ'երեւէին ահա, եւ մեր սիրտերը կը լեցուէին անհուն յուզումով եւ մեր փառաւոր անցեալի յիշատակներով։

Աղօթարանը կը բացուէր, լոյսը կը ճեղքուէր արեւելքէն, արշալուսային զովն ու հով օդը կը փչէր ուժգնօրէն եւ մենք քարքարուտ, խորտ ու բորտ ճամբաներով կ'անցնէինք, բայց մը առաջ հասնելու Ախուրեան գետի ափը։

«Առաւօտ լուսոյն՝ արեգակն արդար» իր արծաթ-ոսկի շողերը կը ցոլացնէ արար աշխարհի վրայ։

Կը ցրուին ամպն ու մշուշը Արագածի վրայէն եւ քիչ յետոյ կարծես արեգակը իր ամբողջ վեհափառութեամբ բազմեր է Արագածի ջառագագաթ կատարին։

Բովանդակ դաշտը — հայաստան Շիրակը, կը հագնի արեւի ծիրանի պատմուճանը։ Արագածի լանջերէն, Մանթաշի ձորերէն փչող ցրտախառն զով հովերը կը մեղմանան արեգակի ցոլքերուն տակ, իսկ մենք կը շարունակենք մեր այնքա՛ն սիրելի ճամբան։

Ահա Ախուրեանի ձորը, ուր կ'իջնենք դժուար քարքարուտ արահետէ մը եւ կը հասնինք այն Ջրաղացը, որ տեսակ մը կայան ու «նաւահանգիստ» է, Ախուրեանի ձախ ափին, որուն հանդէպ է հոյակապ Անին։

Կը տեղաւորուինք նաւակի մը մէջ եւ երկու շիրակցի գեղջուկները, իրենց հուժկու բազուկներով կը թիավարեն ու մեզ կը հանեն Ախուրեանի աջ ափը, Անիի հսկայանիստ պարիսպներուն մօտ։

Նստեր եմ Ախուրեանի ափը, քարի մը վրայ եւ քարացած մնացեր եմ, աչքերս պիշ պիշ յառեր եմ հայրենի գիւղի արծաթափայլ ջուրերուն, որոնց մէջ չգիտեմ ի՞նչեր կ'որոնեմ — Շիրակի անցեալ փա՞ռքը, թէ՞ ներկայի տխուր վիճակը։ Ե՛ւ մէկը ե՛ւ միւսը։ Գետը կը սուրայ խշշալով, վշշալով, ջուրերը կը շոյեն իրենց ափերը եւ կը համբուրեն գետին մէջ ցցուած քարերը։

Տխուր, վշտահար, նոր փեսայ կորսնցուցած հարսի մը նման սգաւոր կուլայ Ախուրեանը, որուն ջուրերը կարծես Հայոց ազգի ու աշխարհի անհուն վշտի եւ տանջանքի արցունքներէն կազմուած են, արցունքները՝ գուլալ, վճիտ, մարգարտափայլ։

Ա՛խ, ո՞ւր, ա՛խ, ո՞ւր, Ախուրեան, վիրաւոր ու ողբերգու գետ հայկական, ո՞ւր կ'երթաս այդպէս ոլոր մոլոր, վիշտերդ ու տառապանքներդ ո՞ւր կը տանիս, Մայր Արաքսի՞ն յանձնելու, որ քեզմէ աւելի մեծ կսկիծներ եւ ցաւեր ունի իր արգանդին մէջ։

Մինչ ես տարուած եմ հայրենի հին յիշատակներու խորհրդածութիւններովս եւ մտածումներովս, յանկարծ հեռուէն կը լսեմ «սազ»ի եւ «չունգուռ»ի մեղմիկ ու տխուր ծընկ - ծընկ ձայները, որոնք կը շոյեն ականջներս եւ կը թրթռացնեն սիրտս։

Ոտքի կ'ելլենք ու կը սկսինք բարձրանալ զառն ի վեր եւ ահա մեր աչքին կը պարզուի այս հոգեպարար տեսարանը։

Շիրակցի երկու աշուղներ, իրենց հայրենի տարազներով զարդարուն նստեր են Անիի վիթխարի պարիսպին տակ եւ կռնակնին տուեր են պատին։ Մէկուն ձեռքը «սազ» մը կայ, իսկ միւսինը՝ «չունգուռ» մը։ Վշտալի դէմքով գեղջուկ պատանի մըն ալ, — որուն երկու աչքերը լոյսով կը փայլին, առաջնորդն է, այդ աչազուրկ եւ լուսազուրկ զոյգ աշուղներուն, որոնց կողքին նստած լուռ եւ անհոգ կը դիտէ մեզ։

Երբ մենք արդէն կը մօտենանք անոնց, պատանին «չունգուռ» նուագողի ականջին կը փսփսայ եւ ահա աշուղը գլուխը կը տնկէ, բերանը կը բանայ, աչքերը որոնք կոյր են եւ փակ, կարծես կը ջանայ բանալ եւ տեսնել մեզ։ Բայց ի զո՛ւր, կը կը զարնէ «չունգուռ»ի լարերուն եւ տխուր ու մելամաղձոտ ձայնով մը կ'եղանակէ, Աշուղ Ջիւանիի հիւսած Անիի ողբերգը․

«Հանդիպողը քեզի տխրի կը մնայ,
ցեմնելով վիճակդ թշուառ քո Անի՛
Անիրաւը երբեք էլ մօտդ չի գայ,
բախտդ ուրացել է խպառ քո Անի...

Անի՛ ջան, Անի՛ ջան, Անի՛,
քանդողիդ տունը քանդուի,
քեզ որ մի ազգը չը շինեց,
մի լացողը ի՞նչ անի...:

«Ո՞ւր է Աշոտ Երկաթ, ո՞ւր է
Վահրամ իշխան,
Ո՞ւր է մեծ շահնշահը Սմբատ
Ալոյեան,
Վեստ Սարգսի ձեռքով կորաւ
Հայաստան,
Ո՞ւր է սէգ Գագիկդ պայծառ
քո Անի՛...,

Ունիս բազում նահատակ,
պառկել ես սեւ հողի տակ,
քեզ պէս քաղաք չէր լինի,
Ափսո՜ս եղար աւերակ...

Անի՛ ջան, Անի՛ ջան, Անի՛,
քանդողիդ տունը քանդուի,
Հէ՛յ, հէ՛յ, հէ՛յ, հէ՛յ Անի...»։

Ո՞ր քար սիրտ եւ երկաթ ջիղեր ունեցող Հայն անգամ, պիտի չկրնար զսպել քանի մը կաթիլ վշտի եւ յուզումի արցունք կաթեցնել Անիի չոր հողերուն վրայ, ի լուր աշուղի երգած այս ողբերգին։ Եւ մենք բոլորս լացինք, սրտա՛նց եւ խոր յուզումով լացինք, երբ ներքնապէս ալ կարծես մեր սիրտը կ'արիւնէր։ Կարելի՞ էր տոկալ արդեօք այդ յուզիչ եւ սրտամորմոք տեսարանին, որ աչքիդ առջեւ կը պարզէ հայութեան ուժի, կորովի յաղթութեան, մշակոյթի, գեղարուեստի երբեմնի հոյակապ ոստանը, մայրաքաղաք Անին, որուն շինութիւնն ու պայծառութիւնը եւ հազարամեակ փարթամութիւնը չկրցան տանիլ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բռնակալները եւ վայրագ ցեղերը։ Անոնք իրարու ետեւէ հարուածեցին, վիրաւորեցին տապալեցին Անին, որ այսօր իբրեւ հոյակապ եւ փառաւոր անցեալի մը յիշատակարան կը մնայ աւեր եւ անպաշտպան։

Կը զգաս, որ աչքիդ առջեւ ինկած է վիրաւոր հսկայ մը, որուն ծոցին մէջ հայ միտքն ու սուրը, գրիչն ու բրիչը հրաշալիքներ կերտեցին, զուտ ազգային եւ հայկական սքանչելի յուշարձան մը կառուցին, որն այսօր նորէն բարբարոսներու հարուածներուն ենթարկուեր է։ Վիրաւոր ու վշտահար Անին, այսօր նորէն վէրքեր եւ հարուածներ կը ստանայ։

Այսպէս կը մտածեմ, երբ միւս աշուղը իր թաւ ու քաղցր ձայնը սազի թրթռումներուն միացնելով կ'երգէ․

«Անի քաղաք նստեր կուլայ,
Չը կայ ըսող մի՛ լայ մի՛ լայ,
Կ'ըսեն թէ չէ թող նստի լայ
Ա՛խ, ե՞րբ ըսեմ մի՛ լայ, մի՛ լայ...:

Ա՛խ Հայ տղայ խղճա՛ ինծի,
Տե՛ս քո Անին ինչ պէս է.
Հերի՛ք ես լամ դու չը գթաս,
Չէ՞ քո Անին ափսոս է»։

Աշուղի այս ողբերգին եւ աղերսանքին ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր պատասխանը, եթէ ոչ շարունակել երգել.

«Գա՛ն ժողովին Հայք միաբան,
գեղեցկանաս շատ աննման,
Հապա մի՛ լայ, սիրուն Անի,
Անի՛, Անի՛, իմ ջա՛ն Անի...»։

Մինչ աշուղները, երկուքն ալ իրենց սազն ու չունգուռը կը ծընկ-ծընկացնեն, մենք կը շարունակենք մեր վերելքը, իսկ սազերու թրթիռները մելանուշ ելեւէջներով կը խառնուին Ախուրեանի խշշոցներուն, երբ արդէն կը մօտենանք Անիի աւագ դուռին, ներս կը մտնենք աւերակ մայրաքաղաքը, որ կը հանգչի ահաւոր եւ խորհրդաւոր լռութեան մը մէջ։

Միշտ անշէջ հին դարերու յիշատակներով։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Երկար ատեն է լռութիւն կը տիրէ Աբեղեանի չարաշուք ուղղագրութեան քննութեան հարցին շուրջ։ Հայաստանի թերթերը միշտ լուռ են։ Թիֆլիսի հայերէն թերթերն են, որ ատեն ատեն կը հարցնեն։ Այս անգամ դարձեալ Թիֆլիսի *Պրոլետար* թերթին մէջ (19 նոյ.) Աբեղեանի հակահայ ուղղագրութեան քաջ ընդդիմադիրը՝ Ս. Մալխասեան յօդուած մը կը նուիրէ Ուղղագրական յանձնաժողովին աշխատանքներուն մասին եւ կը պարզէ կարծիքները բանասէրներուն, թերեւս արթնցնելու համար քնացող յանձնաժողովը.—

Հայաստանի Գիտութեանց եւ Արուեստի կաճառին միացեալ բաժինները երեք նիստ ունեցան Մայիս 29էն մինչեւ Յունիս 8, լսելու համար ուղղագրութեան եւ հայերէն տառերու բարեփոխութեան յանձնաժողովին զեկոյցը կատարուած աշխատանքներուն մասին։ Առաջուընէ կաճառին անդամներուն բաժնուած էր Յանձնաժողովին տպագրուած տեղեկագիրը, որ կը բաղկանար երկու մասէ։ Առաջին մասը կը պարունակէր փրոֆ. Բաբախանեանի (Լէօ) «Պատմական տեսութիւն հայերէն ուղղագրական դրութիւնների»ն. չորս հայագէտներու (փրոֆ. Աճառեանի, փրոֆ. Խաչատրեանի, Դր. Ղափանցեանի, Ս. Մալխասեանցի) զեկոյցներն ու առաջարկները հայերէնի ուղղագրութեան մասին. չորս հայագէտներուն ուղղագրական առաջարկներուն համադրական աղիւսակը։ Գ. Լեւոնեանի «Խնայողութեան հարցը հին եւ նոր ուղղագրութեան սիստէմների մէջ» եւ զեկուցումն մանկավարժական ենթայանձնաժողովին աշխատանքներու մասին։ Երկրորդ մասը կը պարունակէր փրոֆ. Բաբախանեանի «Հայերէն տպագրական տառերի բարեփոխման հարցը». Լեւոնեանի, փրոֆ. Աճառեանի եւ Ս. Մալխասեանցի զեկոյցները տառերու բարեփոխման մասին. բժշկական եւ գրաշարներու խորհրդակցութիւններու արձանագրութիւնները. քաղուածքներ Յանձնաժողովի արձանագրութիւններէն, եւ վերջապէս ուղղագրութեան եւ տառերու բարեփոխումին մասին եղած առաջարկներու քուէարկութիւնը։ Փետրուարին մէջ Յանձնաժողովը 16 հայ եւ օտարազգի հայագէտներու ղրկած էր Յանձնաժողովին չորս հայագէտներուն առաջարկներուն համադրական աղիւսակը, խնդրելով իրենց կարծիքները առաջարկներուն մասին։ Ստացուած պատասխաններէն երկուքը, ակադեմական Մառի եւ փրոֆ. Մէյեէի, գրուած էին տեղեկագիրին «Արձանագրութիւններէն Քաղուածքներ» բաժինին մէջ։ Միւս կարծիքներուն մասին, որոնք ուշ հասած կամ ընդարձակ ըլլալով չէին արձանագրուած տեղեկագիրին մէջ եւ պիտի մտնեն Ս. Կանայեանի «Գրաբարի ուղղագրական ձեւերի մասին» զեկոյցին հետ երկրորդին մէջ, փրոֆ. Խաչատրեան եւ Ս. Մալխասեան զեկոյց մը տուին կաճառին։ Այդ չարձանագրուած կարծիքներն են փրոֆ. Ն. Ադոնցի, Արշ. Չօպանեանի, Թորգոմ եպս. Գուշակեանի եւ Վենետիկի Մխիթարեաններուն տպագրուած կարծիքները։

Ծանօթանալով այս նիւթերուն, միացեալ նիստը որոշեց կէտ առ կէտ քննութեան ու քուէարկութեան չենթարկել Յանձնաժողովին բերած առաջարկները, այլ միաձայն քուէարկութեամբ ընդունիլ կամ չընդունիլ։ Միայն քանի մը հարցումներ բրաւ բացատրելու համար զանազան կէտեր, որոնց պատասխանեցին Յանձնաժողովին անդամները։ Յետոյ միացեալ նիստի քուէարկութեամբ, միաձայնութեամբ (բացի մէկ ձեռնպահէ) ընդունեց յանձնաժողովին աշխատանքը ուղղագրութեան մասին։ Միեւնոյն ատեն, միացեալ նիստը որոշեց մամուլին եւ արտասահմանեան թղթակիցներուն ուղարկել տեղեկագիրը։

ԽՄԲ.— Բանասէր Մալխասեան յետոյ կը ներկայացնէ այն ընդունուած կարծիքները, որոնց մասին *Յառաջ* գրած է ժամանակին։ Յիշեցնելու համար, ըսենք թէ նախկին ուղղագրութիւնը վերընդունուած է, բացի հետեւեալ փոփոխութիւններէն.

Է գիրին մասին.— Բառերուն մէջ, երբ չկայ ստուգաբանական անհրաժեշտութիւն եւ նմանաձայն բառերու շփոթութիւն, գրել փոխանակ էի ե, օրինակ՝ հրաւեր։ Ուրիշ առթիւ է գիրը կը պահէ իր սովորական տեղը։

Օ եւ ո գիրերուն մասին.— Բառերուն մէջ, երբ չկայ ստուգաբանական անհրաժեշտութիւն, գրել փոխանակ օի ո, օրինակ՝ կոշիկ։ Ո գրել նոյնպէս բառերուն վերջը, օրինակ քո, այո, Կարո։

Օվ հնչումը.— Բառերուն սկիզբը ov հնչումը գրել օվ, օրինակ օվկիանոս։ Պահել հայերէն ով բառը ո գիրով։

V հնչումը.— Ամէն ատեն գրել վ եւ ոչ թէ ւ եւ ու, օրինակ՝ վանկ, ավազ, կը փակվի։

UY հնչումը.— Գրել ույ, օրինակ՝ բույս։ Oy հնչումին համար ոյ, օրինակ՝ կոյուղի։

Յ գիրը.— Ջնջել բառերուն վերջը։ Օրինակ՝ վկա։ Երբ ձայնաւոր մը աւելնայ, պահել յ գիրը. օրինակ՝ վկայի։

Այսպէս, երբ այս առաջարկները վերջնական ընդունուին, մասնաւոր յանձնաժողով մը պիտի պատրաստէ ուղղագրութեան մանրամասն բացատրութիւնը, բացառութիւն կազմող բառերուն ցուցակներով։

Դժուար է ստեղծել ուղղագրական այնպիսի դրութիւն մը, որ ընդունելի ըլլայ ամէնուն համար։ Ուղղագրութեան հարցին մէջ դէմ առ դէմ կը ծառանան երկու իրար ժխտող սկզբունքներ՝ մէկը հնչականը, որ կ'ըսէ. «Գրէ ինչպէս որ կը հնչուի, մէկ հնչումին մէկ գիր, եւ մէկ գիրին մէկ հնչում»։ Միւսը աւանդականն է, որ կ'ըսէ. «Հնչէ, ինչպէս որ կ'ուզես, բայց գրէ ինչպէս որ ընդունուած է դարերով»։ Երկու սկզբունքներն ալ ծայրայեղ են եւ վնասակար։ Պէտք է միջին ճամբայ մը, փոխադարձ զիջումներ ընել երկու կողմէն,— հնչական սկզբունքներով փոփոխութիւն մտցնել աւանդական ուղղագրութեան այն կէտերուն մէջ, որոնք հասունցած են եւ անվիճելի են դարձած, այնպէս որ նոր ուղղագրութիւնը մեզի չխանգարէ կարդալ հին ուղղագրութեամբ գրուածները, եւ չխզէ մեր կապը անցեալին հետ։ Տառերու ձեւի բարեփոխութեան մասին Յանձնաժողովը որոշ աշխատանքներ կատարեց, քանի մը սկզբունքներ քուէարկեց, բայց գործնական քայլ չառաւ։ Այս գործը թերի մնաց եւ կը պահանջէ նոր աշխատանքներ, որպէսզի հասնի արդիւնաւոր հետեւանքի։

Ս. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑ

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս
«ՅԱՌԱՋ»ին
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՈՅՍ ՎԵՐՋԸ

ՆՈՐ ՑՈՅՑ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ յուզումը չէ անցած ոչ Գահիրէի, ոչ ալ Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Նոյ. 27ին նոր ցոյց մը տեղի ունեցեր է Գահիրէի մէջ, Թորգոմ եպիսկ.ի դէմ։ Այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք *Յուսաբեր*էն (28 նոյ.).

Նոյ. 27ին, Գահիրէի ժողովուրդը, չորրորդ անգամն ըլլալով, մեծ ու տպաւորիչ ցոյց մը բրաւ գործեալ, բոլորովին անակնկալ։

Առաւօտ, մինչեւ ժամը 9ը ցանցառ բազմութիւն մը միայն լեցուած էր եկեղեցի։ Հասարակութիւնը ի վերջոյ հետզհետէ խտացաւ եւ անակնկալի եկաւ հոն տեսնելով Եգիպտոսի Հայութեան Չար Ոգին (Թորգոմ եպիսկ.)։

Անարժան եպիսկոպոսին անունը յիշուելուն պէս, բազմութիւնը եկեղեցիին բոլոր կողմերէն դուրս խուժեց իսկոյն։ Եկեղեցին պարպուեցաւ, կիներ, ծերեր եւ որբեր ու աշակերտներ մնացին, քանի մը բանի չխառնուող անձերու եւ Ռամկավար վարձկաններու հետ։

Բազմութիւնը լեցուելով բակը, սպասեց որ Թորգոմ եպիսկ. փորձէ քարոզ խօսիլ։

— Չե՛նք ուզեր. անկցի՛ Թորգոմ եպիսկ.ը, անկցի՛, անկցի՛ պառակտիչը։

Այս միջոցին ոստիկանութիւնը աւելի քան յիսուն հոգի բերելով վրայ հասաւ. իզուր. բազմութիւնը երթալով կը խտանար եւ մէկ բերան կը պոռար.

— Անկցի՛ Չար Ոգին, մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք. պէտք է հեռանայ խռովարար ոգին։

Ասոր վրայ, վարձկաններ ու քանի մը ռամկավար ու բախտախնդիր անձեր, առաջնորդարանի պաշտօնեայ, ժամկոչ, բարապան եւ մինչեւ իսկ տիրացու, շապիկ հագած տիրացու, փորձեցին փակել եկեղեցիին դուռը, որպէսզի Թորգոմ եպիսկ. քարոզ խօսի։

Առաջնորդ եպիսկոպոսը առաւօտ շատ կանուխ բերուած էր եկեղեցի, ու քարոզը դիտմամբ յետաձգուած էր յիշատակութենէն ետք, բայց այս ծուղակն ալ ձախողեցաւ։

Հասարակութիւնը «անկցի՛ անարժան եկեղեցականը» պոռալով ներս խուժեց եկեղեցիէն եւ բռնեց դուռը ու մէկ ձայն շարունակեց իր աղաղակը։

Թորգոմ եպիսկ. որ կը պատրաստուէր քարոզ խօսիլ, անմիջապէս դողդղագին, քովնտի պահարանէն դուրս փախաւ, քանի մը տիրացուներու, քահանաներու եւ վարձկաններու ընկերակցութեամբ, ոստիկանական շղթային մէջէն անցնելով։

Հասարակութեան մէկ մասը որ Առաջնորդարանի սանդուխներուն առջեւ հաւաքուած էր, անոր երեսին պոռաց «անարժա՛ն, անարժա՛ն եւ պառակտիչ եպիսկոպոս»։

Թորգոմ եպիսկոպոս գունատ եւ ուրուատեսիլ, ձեռքերով փակած դէմքը, սմքած ու հապճեպ, երկու սանդուխը մէկ ցատկելով, ողորմելիօրէն Առաջնորդարանէն ներս փախաւ։

Հասարակութիւնը յետոյ խռնուեցաւ Առաջնորդարանի սանդուխներուն առջեւը եւ շարունակեց իր ցոյցը։

Սանդուխին վրայ շարուած էին ճիշտ 16 հոգի, բարապան, տիրացու, ժամկոչ եւ ռամկավար, որոնք որպէս թէ փորձեցին «կեցցէ՛» մը պոռալ. Հասարակութեան աղաղակը խեղդեց անոնց ձայնը եւ «անկցի՛ Թորգոմ եպիսկ.ը եւ իր քլիքը, անկցի Գահիրէի թեմա-կանը եւ քաղաքականը» աղ… ներով դուրս ելաւ իր հե… լով բոլորը, բացի սանդուխ… սողոսկող 16էն, որոնք … գարան ապաստանեցան, … ցիչ առնելու համար Թ… պիսկոպոսին հետ…

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Պրիւսէլ, 4 դեկ…

Զանազան առիթներով գր… տեսութիւն ունեցայ խօսե… Պրիւսէլի Հայ Ակումբի մ…

Այսօր ուրախ եմ յայտն… թէ Ակումբը, հակառակ անհա… տական ձեռնարկ մը ըլլալուն … իր կանոնագրին ինչ ինչ հիմնակ… թերութեանց, ատենէ մը ի վ… սկսած է գնահատելի գործունէ… թիւն մը ունենալ եւ իր շուրջ… ստեղծել աւելի կամ նուազ … փով համակրական մթնոլորտ …

Ակումբին նախորդ վարչ… թիւնը, թէեւ կազմուած անհա… տապէս յարգելի անձերէ, կամ … թէ ակամայ կրեց որոշ ազդ… ցութիւններ, սակայն ներկ… վարչութիւնը բաղկացած մեծ … սամբ չէզոք տարրերէ, մի… այսօր իր պաշտօնավարութե… շրջանին ջանաց պահել իր անկ… խութիւնը եւ գերծ մնալ խմբ… ցական կամ կուսակցական հա… մարտութիւններէ։ Վերջերս «Ն… նկարչութեան Օր»ուան հանդէս… առթիւ Ակումբի սրահները … մադրելը ինքնին գնահատելի … մըն էր եւ շօշափելի ապացոյ… մը՝ հաստատելու իր անկախ գ… ծունէութիւնը։

Որչափ ատեն որ Ակումբ… պահէ իր չէզոք ուղղութիւնը, … չտարուի հոսանքներէ, կրնայ … պահով ըլլալ թէ իր շուրջը պի… գտնէ միշտ համակիրներու խում… մը, եւ ասով արդարացուցած պի… ըլլայ Հայկական Օճախ (Foyer Arménien) յորջորջումը։—

* * * Գաղթային վարչութի… ապագայ գաղթականներուն անխ… վտանգին առաջքն առնելու հ… մար, նախաձեռնարկ եղած է կա… մակերպելու Հայերէն լեզուի … դասախօսութիւններ։ Այդ նպ… տակով կազմուած կրթակ… Յանձնախումբը նախ շրջաբեր… կաններ ուղղեց գաղութիս եւ … պա ծնողական ժողովի հրաւիր… պատանի ունեցողները. ծնողքնե… Այս դիմումներուն իբր արդ… առ այժմ բաւական թիւով աշ… կերտներ արձանագրուած են եւ … երկու շաբաթէ ի վեր կը հետեւ… հայերէն լեզուի դասաւանդ… թեանց, որոնք տեղի կ'ունեն… կանոնաւորապէս շաբաթը եր… անգամ, Հինգշաբթի եւ Կիր… օրերը, Հայ Ակումբին մէջ, հ… վանաւորութեամբ Գաղութիս Նոր… Հոգեւոր Հովիւ՝ Ներսէս Քհ. Գ… ճեանի եւ Օր. Տեփանեանի։

Փափաքելի է որ Հայ ծնող… ները աւելի նախանձախնդիր … ցոյց տան հայերէն լեզուի … սուցման մասին, որուն գործ… ուրիշ ամէն բանէ աւելի … ղական դարձած է գաղ… մէջ։—

* * * Ինչպէս գրած էի, գա… սէլի Լսարանական Միութիւն… խաձեռնարկ եղած է, ուրիշ … ղութներու նման, հոս եւս … լու Հայ «Մշակոյթի Օր»ը։ … դէսը տեղի պիտի ունենայ … 18ին, Կիրակի կէսօրէ վեր… 3ին, Հայ Ակումբին մէջ։ … մէն պատրաստութիւն … տեսնուին մասնաւոր … ւորութեամբ տօնելու … կոյթի Օր»ը։

Հ. ՏԷՐ…

ՏԵՍԱ՞Մ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՅԻ …
ՈՐ ՁՐԻ ԲԵՐԹ ԿԱՐ…

...ատեր

ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

...Լսեցիք անշուշտ որ «Արեւ»ի ...մեկին խմբագիրը արտօնուեր ...Հայաստան մտնելու։Զարմանա... ...բան չկայ։ Հայաստան անգամ ...ն ալ կը փաստէ թէ՝ գաղթա... ...ներէն կը նախընտրէ մտա... ...ր եւ ունեւոր դասակարգը։ ...երգապէս տնտեսագիտական ...էնք մըն է որ կը կիրարկէ ...կացի կանխատեսութեամբ...։ ...արտադրութեան աւելորդը— ...որ գիւղացիներ եւ բանւոր...— կ՚արտածէ Ռուսիա, ու ...ներածէ ինչ որ իրեն կը ...ակսի,— խելք եւ դրամ։ Գի... ...էք թէ՝ խելքը ամէն բան չէ, ...ու չի բաւեր կառավարելու ...նոյնիսկ խրճիթ մը, երբ «հայ...ենիք» անունը կը կրէ։ Դրամ ...ալ պէտք է ու մանաւանդ դրամ. ...իսկ Հայաստան՝ ոչ մէկն ունի ...ոչ ալ միւսը։ Ասոր համար է որ ...նախընտրութիւնը կուտայ ա... ...նոնց որ կամ մէկն ունին, կամ ...միւսը. միանգամայն երկուքն ...ալ ունեցող, չեմ կարծեր որ ...գտնուի զրկանքի այս աշխար...ին մէջ։ Եւ եթէ գտնուի իսկ ...ու յաջողի Հայաստան մտնել, ...մեր «բարեկամ» կառավարու...թիւնը գիտէ անոր դրամը եւ ...խելքը առնելու կերպը, որով... ...հետեւ այս տեսակ բացառիկ ...մէկը՝ կրնայ վտանգաւոր նը...կատուիլ երկրին ապահովու...թեան համար։

Եւ եթէ մեր «խորհրդային» ...հայրենիքը կը յամառի երկրէն ...դուրս ձգել այն դասակարգը, ...որուն անունէն կը քաղէ իր իշ...խանութիւնը, պատճառը դարձ...եալ շատ պարզ է եւ ոչ խորհր...դաւոր։ Ա՛ն շատ լաւ կը ճանչ...նայ *պուրժուա* կարգերու տկա...րութիւնները եւ գիտէ թէ դրա...մատիրական շուկաներու մէջ, ...դրամը անխելքինն է, ու խելքը ...անդրամինը՝ գիտամամբ ուրեմն ...գաղթականները կը ձգէ արտա...սահմանի մէջ, որպէսզի խելք ...չունեցողը դրամ շահի, ու դրամ ...չունեցողն ալ խելք։

— Բայց, եղբա՛յր, մենք բան...ւոր մարդեր ենք, շահածնիս ...հազիւ կը բաւէ ծայրը ծայրին ...ապրելու, ինչպէ՞ս դրամշինենք, ...ու գործարան երթալ գալով ու...նեցած խելքերնիս ալ վրայ տա...լու մազ մնացած է, եթէ այսպէս ...տեւէ, յաւիտեան աղքատ պիտի ...մնանք գանկով ալ, քսակով ալ, ...ըսել է, Հայաստան չպի՛տի ...մտնենք։

— Ճարտարութէ. Հայաստա...նէն զատ՝ աշխարհը քուկդ է. ...գնա՛ ուր որ կ՚ուզես. միջոցը ...գտիր հարստանալու գանկով ...կամ քսակով ու մտիր երկրէդ ...ներս. բայց անգամ մը հոն եր...թալէ յետոյ, նայէ՛ որ դուն ալ ...չ՚ըսես,

«Երանի՜ հայ աղքատաց, զի նոցա է տարաձութիւն երկրի...»։

ԽԱՐՏՈՅ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԵՌԵԱԼ ԾՈՎԸ

Պաղեստինի, կաթի և մեղրի աւանդական այդ երկրին մէջ կը գտնուի աշխարհի ամէնէն պզտիկ, բայց ամէնէն աղի ծովը։ Այնքան աղի, որ չի թոյլատրեր իր մէջ կամ իր շուրջը ոչ բուսական եւ ոչ ալ կենդանական կեանք. եւ իր այդ հանգամանքովն իսկ այնքան թանձր է, որ մարդ մը դժուարութեամբ պիտի մխրճէր իր ջուրին մէջ, եւ եթէ ճիշտ են հաւաստումները, հոն խեղդուիլն իսկ անհնար է։ Միապաղաղ, դժխեմ ծով մը, բոլոր ծովերու մակերեսէն յիսունեակ մը մեդր ցած, որու մակերեսէն միջին հաշուով օրական 6 միլիոն մեդր խորանարդ ջուր կը շոգիանայ... Ահա թէ ինչու ան, հին աւելի մեծ ծովու մը այդ բեկորը այսօր աւելի ցածնալու հակամէտ է ու իր ջուրերը տարուէ տարի կը դառնան աւելի աղի, աւելի դառն... Կատարեալ մեռեալ ծով մը արդարեւ, որու ափերուն վրայ կը հանգչին,ըստ Աստուածաշունչին, հին Սոդոմի եւ Գոմորի անյայտ մոխիրն ու փոշին։

Պաղեստինի կառավարութիւնը վերջերս գնահատել տուած էր այդ ծովուն պարունակած աղերուն քանակութիւնը։ Համաձայն հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցի մը, Մեռեալ ծովը այսօր կը պարունակէ մէկ միլիառ թոնօ պրոմիւր տը մակնեզիոմ, աւոր կրկինին չափ փոթասի աղեր, տասնապատիկը սովորական աղ եւ վեց միլիառ թոնօ քլորիւր տը քալսիոմ։

Ու պիտի գտնուին անյայտ մարդիկ, որոնք պիտի ուզեն այդ ծովուն աղերն ալ վերածելու արծաթի կամ ոսկիի. եթէ ատիկա անիրագործելի է գիտական աշխատանոցի մը մէջ, բայցաւ կարանի մարդոց համար թուաբանական պարզ հարց մըն է միայն։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԽԱՐԱԲԱ ԳԻԼԱՆ

Հնագէտ Տէր-Աւետիսեան, որ փոխ-վարիչն է Մոսկուայի պատմա-հնագիտական ճեմարանին, ճարտարապետ կալաշնիկովի հետ քննութիւն կը կատարէ խարաբա Գիլան հին քաղաքին վրայ, որ կը գտնուի Արաքսի ափին։ Այս քաղաքը ունի հազար տարուան պատմութիւն։ Քաղաքը հիմնուած է Գողթանի Հայոց կողմէ։ 7րդ դարուն, դարձաւ արաբ ամիրապետներու աթոռանիստ,յետոյանցաւ Պարսիկներուն ձեռքը։ Քաղաքը այժմ կը գրաւէ 40 տեսիադինի տարածութիւն։ Քաղաքին աշտարակաւոր բարձր պարիսպներուն եւ շէնքերուն (պարսկական ճարտարապետութիւն) աւերակները կը կրեն զանազան դարաշրջաններու ճարտարապետութեան կնիքը։ Հնագոյն շէնքերը շինուած են քարէ, յետոյ աղիւսէ։ Քաղաքը շատ հարուստ է զանազան դամբարաններով։

ՁԵՑՆԵՐ ԳԻԽԱՌՆԵՐԷՆ

ՉՎԵՐՋԱՑԱ՜Ի...

ԼԻՈՆ 5 Դեկտեմ. — Ինչպէս գուշակած էինք, Պալաքեան եպս. խաբեց եւ չեկաւ Լիոն. Արդ ընտրութիւնը կատարելու համար, որպէսզի փափուզեան եւ երկու ընկերները կրկնային Նոր խաղ մը խաղալ այս խեղճ գաղութին մէջ, Հեռագիր տուեր է խմբակին թէ Լոնտոն կ՚երթայ եւ պիտի չկրնայ գալ։ Խմբակը ուրախութենէն գինովցած, երէկ, կիրակի, առաւօտ կանուխ կը վազէ եկեղեցի եւ խոշոր ազդ մը փակցնել կուտայ թէ ընտրութիւն պիտի չըլլայ։ Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ ոստիկան կը կանչէ, եւ կը խնդրէ որ արգիլուի կանխաւ որոշուած ժամուն ընտրողները իրենց քուէն կը տանին, եւ յուսախաբ կ՚ըլլան։ Ջեկուցում կ՚ըլլայ ոստիկանութեան թէ «քլիք»ը դիտմամբ կ՚ընէ այս խաղը՝ որպէսզի միայ ինք եւ կանխաւ ամէն հոգ տարուած ընտրութիւնը չըլլայ։ Քոմիսէրը կը բարեհաճի հրամայել որ ընտրութիւնը կատարուի, մանաւանդ որ վերջին պահուն կը պահանջուի «քլիք»էն որ Պալաքեանի հեռագիրը ցոյց տայ։ Ամչնալ չգիտցողը ցոյց կուտայ հեռագիրը, որուն մէջ բարեբախտաբար, գոնէ երեւոյթները փրկելու կեղծ գիտումով, Պալաքեան կ՚աւելցնէ. «Հոգ տարէք ընտրութիւնը կատարել խաղաղութեամբ»։ Եւ քուէները կը սկսին հաւաքուիլ մինչեւ ուշ ատեն։ Բայց ցաւալի պարագայ մըն է, որ ընտրողներու քանի մը անպաշտօն ներկայացուցիչներ Նոր ծուղակի մը մէջ կ՚իյնան, այս քանիերորդ անգամը ըլլալով։ Ծանօթ ատենապետը եւ ատենադպիրը տարբեր ձեւով «վոլթ փաս» մը կ՚ընեն.— տեսնելով որ այս անգամ գետինը կը փախչի իրենց ոտքերէն, կը սկսին կոկորդիլոսի արցունք թափել եւ հաւրեբաշխութեան վրայ խօսիլ, յայտարարելով թէ իրենք ստորագրութիւն կուտան որպէսզի տարի մը բնաւ գործի չխառնուին, պայմանաւ որ վարչութիւնը չէզոքներէ (այսինքն իրենց մարդոցմէն) ընտրուի։ Ազատ քուէարկութեան մը արդիւնքը խեղաթիւրող այս կեղծիքէն կը շլանան քանի մը հոգի... եւ կ՚ընդունին իրենց ընկերներուն հաշտեցնել այս պայմանը, եւ հետեւաբար քուէտուփը չի բացուիր...։ Ոստիկանները անգամ կը զարմանան այս Նորօրինակ իրաւախոհութեան վրայ։ Երբ հակառակ կողմէն ոչ մէկը մասնակցած է քուէարկութեան, եւ «քլիք»ին խաբէութեամբ 5 ամիսէ ի վեր կը ձգձգուի ընտրութիւնը, ո՞ր կանոնը, ո՞ր օրէնքը, ո՞ր խելքը թելադրեց Նոր հարուած մը տալ ազատօրէն կատարուած քուէարկութեան։

ԲՈՂՈՔ

.*. Ուրիշ Թղթակից մը կը գրէ.—

Ազգ. Միութիւնը, արձանագրուած 220 հայրենակիցներէն միայն 15 հոգի ունի իր կողմը։ Հիմա Նորահնար ձեւ մը կ՚առաջարկեն, որ առանց տուրքի ընտրութիւն ըլլայ, հակառակ թեմական կանոնագրին։ Այս ալ ձգձգելու համար եղած «էնթրիկ» մըն է։ Երէկի ընտրութեանց ընթացքին 4 ոստիկան ընտրութեան վրայ կը հսկէր, ուրիշ երկու ալ միւս սենեակին մէջ. փափազեաններն անձը կը պաշտպանէին։ 180 հոգի ազգային տուրք վճարողներէն, ստորագրութեամբ, Փրանսերէն հանրագրութիւն մը պատրաստեցաւ որ պիտի յանձնուի պատկանեալ մարմիններուն։

Կացութիւնը չափազանց լարուած է։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Զարսանճագի Պատանեկան Միութիւնը որ եօթը ամսուան կեանք ունի, առաջին անգամ ըլլալով Դեկ. 3ին Ներկայացուց Հայ յեղափոխական կեանքէ առնուած ողբերգութիւն մը՝ «Երեք քաջեր անապատին մէջ»ը, ի Նպաստ իր Նորաբաց գրադարանի ճոխացման։

Որոշեալ ժամէն առաջ հանդիսականներու ուշագրաւ բազմութիւն մը սրահ փութացած էր,լսելու համար մեր հայրենակիցները։ Պ. Կոփոյեան քանի մը հակիրճ խօսքերով բացումը կատարելէ յետոյ, խնդրեց Ներկաներէն որ լուռ ունկնդրեն ողբերգական արարը։ Անմիջապէս յետոյ խաղը սկսաւ (վեց արար)։ Վերջին արարին մէջ Հայ զինուորները «Անկցի բռնակալութիւնը» պոռալով՝ յաղթութեամբ օրհնեցին եռագոյնը։

Ներկայացումը յաջող անցաւ։

Թող արտասահմանի եւ մասնաւորապէս ամերիկահայ Զարսանճագցի հայրենակիցները եւս չզլանան իրենց քաջալերութիւնը Զ. Պ. Միութեան, որ այս օտար միջավայրին մէջ մայրենի լեզուն եւ ազգային ոգին վառ պահելու համար ջանք չի խնայեր, հակառակ աննպաստ պայմաններուն։

*** Զ. Հ. Միութեան Լը Միլ գիւղի մասնաճիւղն ալ յառաջիկային հանդէս-երեկոյթ մը պիտի սարքէ։

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԸ ԿՈՑԻՆԻԷՌ.— Ինչպէս գրած էի, Գարակէօզեան Հօմի եւ Վիլ-օ-Բլէռի ֆրանսական միութիւններու գործակցութեամբ տարիէ մը ի վեր կազմուած էր մարզական ընկերութիւն մը Club Athlétique de la Ville-aux-Clercs անունին տակ, որ մաս կը կազմէ Թուրէնի կեդրոնին։

Այս միութիւնը Նոյեմբեր 20ի կիրակին կազմակերպած էր երաժշտական-թատերական երեկոյթ մը, որուն Հօմն ալ իր մասնակցութիւնը բերաւ. երկու աշակերտներ՝ Հայկ Արամ Գազանճեան եւ Վահագն Խըտըշեան՝ ֆրանսերէն ներկայացուցին պզտիկ կատակախաղ մը. երգչախումբ մըն ալ երգեց հայերէն քանի մը գեղեցիկ եւ ազգային երգեր։

Նոյեմբեր 26ի կիրակին, նոյն միութեան ֆութպոլի առաջին և երկրորդ խումբերը որոնք կէս առ կէս կազմուած են հայ եւ ֆրանսացի խաղացողներէ, Վիլ-օ-Բլէռի մարզադաշտին վրայ մրցում մը ունեցան Վանտոմի Ժան տ՚Արք միութեան առաջին եւ երկրորդ խումբերուն հետ։ Ընդհանրապէս հայ տղոց ճարպիկ եւ ճիշտ խաղարկութիւնը ուշադրութիւն կը գրաւէր. մեր առաջին խումբը 2 նշանակէտով պարտուեցաւ, մինչ երկրորդը 3 նշանակէտով յաղթանակ շահեցաւ իր հակառակորդին վրայ։

Փ. Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՐԷԺԸ.— Գիւղացի մը, Թէսիէ, որ գաղտնի փայտահատութեամբ կ՚ապրէր, ձերբակալուեցաւ եւ մտաւ բանտ։ Առջի օր տարին զինքը Մըլէնի դատարանին առջեւ։ Նրբանցքէ մը անցած պահուն, յանկարծ, պահապանին անուշադրութենէն օգտուելով, նետուեցաւ սանդուխէն վար, բակ իջաւ, փողոց ելաւ, աջ, ձախ, յառաջ, եւ քաղաքէն դուրս, դաշտ հասաւ։ Ոստիկանները խումբ խումբ կը հալածէին զինք։ Սակայն Թէսիէ ծածուկ ճամբաներու մէջ մտաւ, Ալմոն գետը ցատկեց եւ լողալով անցաւ միւս կողմը։ Գիշեր էր արդէն եւ յերան մէջ կորսուեցաւ։ Առտուն ուղղակի գնաց Փրովէն գիւղը, ուր դաշտապահ մը ձերբակալած էր զինք։ Ծրագրած էր վրէժ լուծել դաշտապահէն։ Որովհետեւ ոչ թէ միայն զինք ձերբակալած էր, այլ եւ գլխէ հանած էր իր կինը։ Զարկաւ դաշտապահին դուռը։ Ի՜նչ զուգադիպութիւն, այդ պահուն Թէսիէհ կինը Ներսն էր, դաշտապահին մօտ։ Սարսափելի կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Վերջապէս դաշտապահը գետին փռուեցաւ։ Մահացու վէրք մը ստացած էր։ Ոճիրը գործելէ յետոյ, Թէսիէ փախաւ լեռը։ Ու կորսուեցաւ դարձեալ։ Ոստիկանները կը հետապնդեն զայն եւ գիւղացիները կը վախնան որ Թէսիէ Նոր զոհեր կը խլէ։

Մեր Թղթակիցներուն
ԵՒ
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս շեշտած ենք զանազան առիթներով, եւ Նոյն իսկ խմբագրականով, «Յառաջ»ը բոլորին տրամադրութեան տակ է, իրենց շրջանի կեանքը Ներկայացնելու համար։

Մեզի համար չկայ խտրութիւն Փարիզի, գաւառի կամ արտասահմանի։

Ընդհակառակն, մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւինք յետին գիւղին, ուր հայկական կեանք մը կը կայծկլտայ։

«Յառաջ»ը հիմնուած օրէնիսկ, մեր գլխաւոր ջանքն եղած է ստեղծել մասնաւոր թղթակցութիւններու ցանց մը։ Մասնաւորապէս Ֆրանսայի վրայ խօսելով, «գաւառի Ձայներ»ը եւ հարցարանները կը Ներկայացնեն կենդանի պատմութիւնը ամբողջ գաղութի մը կեանքին, իր համբանքով, իր ապրուստի հոգերով, ուսուցչարանքով, իր բաղձանքներով եւ ճիգերով։

Մեր Թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն կը մնայ զարգացնել այդ բաժինը, միշտ վստահ ըլլալով թէ յետին անկիւնէ հասած տեղեկութիւնն ալ արժէք ունի խմբագրութեան համար։

Բայց, աւելորդ յոգնութիւններ եւ տրտունջներ խնայելու համար, կը յանձնարարենք որ մեր Թղթակիցները, ընկեր թէ բարեկամ, եւ մեր ընթերցողները նկատի ունենան հետեւեալ կէտերը.—

1. Գրել բովանդակալից, ամփոփ եւ յստակ։
2. Զգուշանալ երկար խորհրդածութիւններէ, հասարակ տեղիք բացատրութիւններէ,Նիւթին հետ կապ չունեցող քաշքշուքներէ։
3. Կարելի եղածին չափ քիչ զբաղիլ տիրացուական խնդիրներով բանակռիւներով եւ անհատական վէճերով։
4. Ընդհանրապէս արհամարհել բացայայտ ստախօսներն ու զրպարտիչները, մոռնալ խօսքի տակ չմնալու արեւելեան ունակութիւնը։
5. Մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւիլ գաւառին, քաղաքին, գիւղին, մինչեւ անգամ գործարանին և պանդոկի կեանքին— տնտեսական, ընկերային կամ ֆիզիքական։
6. Դէպքերու, հանդէսներու նկարագրութիւնը զրկել օրը օրին, խուսափելով կրկնութիւններէ և ամէն մանրամասնութիւն կամ անուն լրագրին մէջ տպել տալու սովորութիւններէ։
7, Անարդական բացատրութիւններու և լուտանքներու փոխարէն, իրողութիւններ եւ փաստեր յիշել։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

III

Ի՞նչ ընէր, անկողնին մէջ ելլել Նստիլ երգ մը կանչելը եկաւ։ Բարձրաձայն քրքջալ ուզեց, խաղա՞ր, ծա՞փ զարնէր, հագուէ՞ր ու փողոցներէն յաղթականօրէն ուրախ-զուարթ պտտէ՞ր արդեօք։ Ինչպէ՞ս ըննան քիչ մը անդիէն կը խոկար. քրոջը ձա՞յն տար, պատմէ՞ր իր գիւտը։

Որքա՜ն չարչարուեր էր Ովկիմ, ինչո՞ւ աւելի կանուխ չէր յիշած, տնակին առջեւի այդ փոքրիկ պարտէզը։ Պիտի փորէր, սոխ, սխտոր, հազար պիտի ցանէր հոն։ Վստահ էր որ կարելի պիտի ըլլայ արտադրած բանջարեղէններուն վաճառումով, անհրաժեշտ գումարը ապահովել։ Հակառակ պարագային, մածուն ալ պիտի ծախէր գիւղերը ինչպէս սովորութիւն է մեր գիւղաքաղաքին մէջ։ Մինչեւ չորս մէճիտ պիտի հաւաքէր եւ այդ արդիւնքով, էշ մը գնել արդէն։

Այդ իրիկունը ոսկորները չզաւեցան։ Յոգնածութիւնը չճնշեց զինքը։ Գիշերնե՛րը որ այնքան կարճ կը թուէին իրեն, շատ ու շատ երկարեցան ու չլուսցաւ, չլուսցաւ։

Մարտ ամսուան առաջին օրերուն էին, տեսած էր թէ բոլոր պարտէզները փորուած էին։ Ճիշտ սոխ, հազար ցանելու ժամանակն էր։ Այդ գիշերը անքնութեամբ տապլտկեցաւ մէկ կողմէն միւսը, եւ լոյսն ալ ուշացա՜ւ, ուշացա՜ւ։

Ագամամութիւն քանի մը աքաղաղներու ձայնը լսեց. որքան անուշ ու Ներդաշնակ կուգային այդ սովորական կանչերը։ Միտքը յոգնած ուրախութեան եւ ապագայի գեղեցիկ հեռանկարներով. «Հոգին քունը տարած էր», երբ մրափ մը առնելէ վերջ, ընդոստ բարձրացաւ.լոյս էր արդէն։ Անկապ ու պատռտած կօշիկները հագաւ անմիջապէս, ժաքէթը կռնակին քաշեց եւ շտապով դուրս ելաւ։

Ովկիմ տունէն բաւական հեռանալէ վերջ, անդրադարձաւ թէ գլխարկը մոռցած էր, բայց շարունակեց իր ճամբան արագաքայլ։

Քիչ յետոյ. գոյգ մը եզներ քշելու լուծող երկրագործի մը առջեւ կանգ առաւ։ Կ՚ուզէր մշակին կողմէ ալ ստուգել թէ ցանքի ժամանակն էր, իր գիտցած շատ մը բաներուն մասին ալ ինքնավստահութիւն չունէր ան։

— Ովկիմ — պատասխանեց հողագործը —, սխտորին ժամանակը անցած է, ամա զէն չունի. մինակ գլուխները շատ չեն խոշորնար, սա գիտցած ըլլաս։

Քիչ վերջ, պարտէզին մէջ կանգնած, փայտի կտորով մը գիծեր կը քաշէր, կ՚աւրէր, Նորէն կը գծէր։ Այս՛ պատին տակովը սոխ պիտի ցանէր, ան գիծէն մինչեւ միւսը հազար, իսկ ծայրը սխտոր, ուր ամէնէն շատ կը կենար արեւը։ Պարտէզի ցանկապատին Նայեցաւ։ Քանիմը փշոտ թուփերը պառկած, հողին հաւասարած էին։ Ի՞նչ պիտի ըլլար, ծեր ձիերու, կազ այծերու, քոսոտ էշերու ճամբան էր այդ, ամառը երբ փորերնին կշտացնէին, հոն կուգային պառկելու։ Լաւ մը շտկեց այդ տեղերը։ Յետոյ Նշմարեց քանի մը խոշոր ծակեր տունկերուն տակով։ Կ՚երեւի հաւերու, շուներու եւ կատուներու ճամբան էր այդ ալ որ պտոյտ մը կատարելէ վերջ դուրս կ՚ելլէին։ Քիչ մը աւելի խիտ եղած տեղերէն, քաշեց մէկ մէկ տունկ եւ այդ բացուածքներն ալ գոցեց։ Քանի մը տեղերէ ճանկռտեցին փուշերը։ Ձեռքի այդ կարմիր գիծերուն Նայեցաւ եւ սկսաւ մտածել։ Բրիչ չունէր։ Ինչո՞վ պիտի փորէր հողը։ Գնաց երկրագործ ընտանիքներու դուռը զարկաւ եւ բրիչներն խնդրեց։ Քանի մը տուներ մերժեցին զինքը, առարկելով թէ իրենց պէտք էր կամ իրենք կ՚աշխատէին արդէն։ Ովկիմ սկսաւ մտահոգուիլ եթէ չկարողանայ բրիչ մը ձեռք ձգե՜լ։ Գէժքը տրտմած էր. տրամադրութիւնը կցտուած։ Ա՜հ. սա մարդիկը «հալ»է չէին հասկնար զուէ չէին հասկնար։ Բաւական թափառեցաւ։ Պօղոս աղբօր տունէն, վերջապէս, բրիչը ուսին տուն կը դառնար ժպտերես։

Սկսած էր արդէն գործի. բաւական դժուար կը փորուէր, բրիչի երես տեսած չըլլալո[ւն] քար էր դարձած հողը թնթուելով ինքն ալ ծեր էր արդէն, անուժ եւ անվարժ։ Հեւքը հեւքին, մէկ քառորդը փորած էր երբ Աննան գիտել տուաւ իրեն թէ՝ ճաշի ժամանակ էր եւ թէ ինք՝ ուտելու բան մը բերած չէր։ Այն ժամանակ միայն յիշեց Ովկիմ թէ, միտքէն բոլորովին ելած էր ջոջ Աւօի տունը երթալ խոստանալը։ Անմիջապէս ճամբայ ելաւ, եւ շնչահատ Ներս մտաւ։

Լուսիկ քոյրիկ, քառասուն տարեկան գէր ու բարի կին, Ովկիմի այդ վիճակը տեսնելով, ծով քրտինքի մէջ, չհամարձակեցաւ բան մը ըսել անոր։ Բաւական սրտնեղած էր թէեւ. բայց ո՞վ գիտէ, թերեւս փորձանք մը եկած էր խեղճ մարդուն գլխուն։ Մեղմ ժպիտով մը հարցուց անոր.

— Ի՞նչ եղաւ Ովկի՛մ, ինչո՞ւ չեկար մինչեւ հիմա, աղանկ մե[ն] խաբած չունէիր։

Օ. ԶԱՐՄՈՒՆԻ

(Շարունակելի)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

բութիւնը զուր տեղ յաւակնած էր թէ կրնայ օգնել եւրոպական պրոլետարիատին։ Իր կարծիքով Խորհրդային Միութիւնը կզզիացած է եւ թէ պարզ յիմարութիւն պիտի ըլլար յոյս դնել եւրոպական ո եւ է երկրի բանւորներուն վրայ։

Մինչեւ հիմա 33 հռետորներ խօսք առին Ստալինի զեկոյցին առթիւ։ Բոլոր պատուիրակներն ալ վաւերացուցին կեդր. կոմիտէի երկու տարուան քաղաքականութիւնը եւ խստիւ քննադատեցին Տրոցկիականներու ընթացքը։

Կամէնեւ, Ռակովսկի եւ ուրիշ ընդդիմադիրներ, որոնք խօսեցան, իբրեւ պատուիրակ չէ որ ներկայ կ'ըլլան համագումարին, այլ խորհրդակցական ձայնով միայն կը մասնակցին ժողովներուն։

Ստալին խօսելով ընդդիմադիրներու հպատակութեան նոր յայտարարութեան վրայ, ըսաւ. «Ընդդիմադիրներու ասկէ առաջուան յայտարարութիւնները բացարձակապէս ժխտական արդիւնք տուին։ Անոնք երկու անգամ խաբեցին կուսակցութիւնը։ Այսօր կուսակցութիւնը ամբողջ աշխարհի առջեւ պայման կը դնէ ընդդիմադիրներուն, որ հրաժարին իրենց հակաբոլշեւիկ տեսակէտներէն։»

Թուրք նոր թղթադրամները

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի օր շրջաբերութեան հանուած են նոր թղթադրամները, որոնք տպուած են անգլիական Տը Լա Րիւ տպարանին մէջ։ Նոր թղթադրամներու արժէքն է մօտ 150 միլիոն թրքական ոսկի։ Այս գումարը հետզհետէ հրապարակ պիտի հանուի յառաջիկայ վեց ամսուան ընթացքին։ Ներկայիս շրջաբերութեան մէջ գտնուող հին թղթադրամները, որոնք 1916ին հրապարակ հանուած էին, դեռ վեց ամիս արժէք պիտի ունենան։

Նոր թղթադրամները 1, 5, 10, 50, 100, 500 եւ 1000 ոսկիի արժէքով են։ Ուստի 25 ոսկինոց եւ 50 ղրուշնոց թղթադրամները բոլորովին պիտի վերնան հրապարակէն։ Բացի մէկ ոսկինոցներէն, միւս բոլոր թղթադրամներուն վրայ կայ Մուսթաֆա Քէմալի պատկերը։

Պրիան–Մուսոլինի տեսակցութիւնը

Պրիան եւ Մուսոլինի պիտի տեսակցին այսօր Տոմոտոսոլայի մէջ, իտալական հող՝ Զուիցերիոյ սահմանին վրայ։ Պիտի խօսին Պալքաններու, Ադրիականի, Ալճերիոյ, Մարոքի եւայլն խնդիրներու մասին։ Լօզանի հաշտութեան ժողովէն (1922) ի վեր առաջին անգամ է որ իտալացի եւ ֆրանսացի Նախարարներ հանդիպում կ'ունենան։

Անգլեւիրաք համաձայնութիւնը

Ֆէյսալ թագաւոր Փարիզէն մեկնեցաւ Ճենովա, ուսկից պիտի անցնի Աղեքսանդրիա, յետոյ անկէ ալ օդանաւով պիտի երթայ Պաղտատ։

Երբ թագաւորը Էքս-լէ-Պէն էր, Անգլիոյ ներկայացուցիչներու հետ նախնական բանակցութիւններ ունեցաւ. այն ատեն Անգլիացիները հաշտարար տրամադրութիւններ ցոյց կուտային։ Բայց երբ թագաւորը Անգլիա անցաւ, Միջագետքէն հասած աննպաստ լուրերը փոխեցին Անգլիացիներու տրամադրութիւնները ի վնաս Իրաքի։ Թագաւորին բացակայութենէն օգտուելով, ամբողջ երկրին մէջ քարոզութիւններ եղած էին զինուորագրութեան հակառակ։ Այսինքն Իրաքցիները անգիտանալով որ անկախութեան անհրաժեշտ տարրերէն մէկն ալ երկրի ժողովուրդին զինուորական ծառայութեան ենթարկուիլն է, կը հակառակին զինուորագրութեան սկզբունքին, ու կ'ուզեն որ անգլիացի զինուորները պաշտպանեն Միջագետքը ներսէն եւ դուրսէն։ Ու երբ իրենց երկրին պաշտպանութիւնը Անգլիոյ կը թողուն, բնականաբար անտրամաբանական կ'ըլլայ մերժել Անգլիոյ հակակշիռն ու հեղինակութիւնը։ Այս անտրամաբանական պայքարը զուգադիպելով բանակցութիւններու տաք շրջանին, բոլորովին ջլատեց Իրաքի պատուիրակները։

Միակ բանը որուն յաջողեցաւ Ֆէյսալ թագաւոր՝ իր վարչապետին մեկնելէն վերջ, այն է որ անգլիական կառավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ 1923էն Իրաքը մտցնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ. այն ատեն Իրաք որոշ չափով անկախութիւն պիտի կրնայ ստանալ։

Ֆրանսայի օդանաւային ճիգերը

Ֆրանս. Խորհրդարանը, 1927 տարուան համար, 78,650,000 ֆրանք քուէարկած եւ յատկացուցած էր ազգային ու միջազգային օդային գիծերուն։ Օդանաւային Նախարարութիւնը, 1928 տարուան համար, կը պահանջէ 121,550,000 ֆրանքի վարկ մը։

Այս նոր վարկը կը վերաբերի մեծ մասամբ այն երկու գիծերուն, որոնք խորհրդարանին կողմէ, անցած տարի, անհրաժեշտ նկատուած էին։ Հաղորդակցութիւն Հարաւային Ամերիկայի հետ (Ֆրանսա - Մարոք - Սենեկալ - Պրազիլիա - Ուրուկուէյ - Արժանթին), եւ հաղորդակցութիւն՝ Սուրիոյ հետ (Մարսիլիա - Աթէնք - Պէյրութ)։

Պաշտօնական անձնաւորութիւն մը այս մասին հետեւեալը կը յայտարարէ. —

«Փարիզ — Պուէնոս - Այրէս օդային ճամբան հետզհետէ կենսական կը դառնայ մանաւանդ այն վայրկեանին, երբ սպանեւ գերմանական օդանաւորդական սպասարկութիւնը, հիմնելով նոր գիծ մը՝ Միւնիխ - Ժընեւ - Մարսիլիա - Պարչելոնա - Մատրիտ - Սէվիլլա, կը ջանայ հաւասարակշռել ֆրանսական օդարշաւը դէպի Հարաւային Ամերիկա։ Մեր ընկերութիւնը տեղական կառավարութիւններուն հետ կնքեց կարեւոր պայմանագրութիւններ, որոնք մեզի կ'ապահովեն մենաշնորհը 100էն մինչեւ 25 համեմատութեամբ Եւրոպայի հետ փոխանակուած սուրհանդակին վրայ։ Թէեւ շուտով այս սպասարկութիւնը շահաբեր մի[...]ոց մը պիտի դառնայ, սակայն առ այժմ ծախքերը չեն գոցուիր։ Այս պատճառով կառավարութիւնը նպաստ մը յատկացուց մեզի։

«Ֆրանսա - Սուրիա գիծն ալ կենսական է՝ Արեւելքի մէջ մեր պատիւին տեսակէտէն։ Միւս կողմէ, մեծ շահեր կապուած են անոր, երբ նկատի առնենք թէ այս գիծին օդանաւերը պիտի կրնան փոխադրել Հնդկաստանի սուրհանդակը, տարեկան մօտ [...]00 թօնօ ծանրութեամբ։ Նկատի ունինք նաեւ զարգացնել Մարսիլիա - Ալճերիա, Փարիզ - Մարսիլիա եւ Փարիզ - Պոլիս գիծերը։»

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

ղեկավարութեամբ՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ եւ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Անկիէնաբնակ Հայերու Ջերմ խնդրանքին վրայ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

11 դեկտ. կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին

Salle des Fêtes, Rue de Casinoի թատրոնը (Կայարանին դիմացը)

Ա.

ՍԱՄՍՈՆ Գ. ԱՐԱՐ

Բ.

ՏԻԻՐԱՆ - ՏԻԻՐԱՆ

Ալպէն վալապրէքի խիստ ծիծաղաշարժ քոմէտին 3 արար, Մասնակցութեամբ՝ Պ. Պ. Ա. Շահխաթունիի, Տ. Նշանեանի, Ա. Դմբէթեանի եւ Օր. Անահիտի։

Յայտնի Թառիստ Աբգար կը նուագէ միջնարարներուն

Գին՝ 25, 15, 10 եւ 5 ֆրանք։ Երկաթուղին կը մեկնի Gare du Nordէն 7.34 և 8.5 անցած, վերջին երկաթուղիները Enghienէն Փարիզ 11.50, 12.2։ Ներկայացումը կ'աւարտի ժամը 11.25ին։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

10 դեկտ. շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Էմիլ Զոլայի սրահը

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՄԱՔՍ ՏՐԱՅԷՐԻ **«17 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐ»**Ը

ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն խաղը պիտի ներկայացուի, 18 դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սէն-Շամօն, Սալ տէ Ֆօնֆէռանսի մէջ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՏՐԱՄԱԹԻԿ ՍՏՈՒԴԻՈՆ, Մասնակցութեամբ՝ ՕՐ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

եւ տեղական ուժերու, կը ներկայացնէ

Այս կիր. գիշեր ժամը 8.30ին, Bon Théatreի մէջ, 84 Rue Chape

ի պատիւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ, **ՍԱՄՍՈՆ ԵՒ ՏԱԼԻԼԱ**

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի առտու ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ կոմիտէի ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ռայոնական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, միութեան գրադարան - ընթերցասրահը։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Շաւարշ Նարդունի կը ներկայացնէ իր թէզը, «Գրականութեան քաղաքականութիւն»ը։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱԼՖՕՌՎԻԼԻ երիտ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 138 Rue Etienne Doletի սրճարանը։ Այս երկրորդ ժողովին ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի, եւ տրուած որոշումները օրինաւոր։

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիր. իրիկուն ժամը 9ին, միութեան ընթերցարանին մէջ, 61, Rue Monsieur le Prince։ խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Զ. Ե. Ո. Միութեան վ.ալանսի մասնաճիւղի թէյասեղանը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, իր սեփական ակումբին մէջ։ կը հրաւիրուին միութեան բոլոր քոյրերը, եղբայրները եւ համակիրները։ Արտասանութիւններ, անակնկալներ մեներգներ, եւ նուագախումբ։

6 Rue Bayard, Valence, Drome, France.

Կը խնդրուի Հայրենիքէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Իգմիր-Բարաթաշէն Սարգիս (Սերգօ) Աւագեան, 21 տարեկան, որ Իզմիրի աղէտին գերի մնացած էր, Զինքը տեսնողներ եղած են Փարիզ։ Իր հասցէն գիտցողներէն և զինքը ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Ռօզա եւ Մելիք Աւագեաններուն, 35 Rue Dunoir, Lyon, (Rhône).

— Երբեմն Ցէսին (Ֆրանսա), բնակող եւ ներկայիս բնակավայրը անծանօթ Յունազգի Իլիա (Մականուանեալն Գրիգորեան)ի ողջ կամ մեռած ըլլալը եւ կամ ուր գտնուիլը գիտցողներէն կը խնդրուի իմաց տալ կաթողիկոսական Պատուիրակութեան 80, Avenue Péreire, Asnières. (Seine).

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒԸՏՈՒՔ...

ԲՐԲՋԱԼԻՐ ՋԱՒԵՇՏԸ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Գ. ԳԻԻԶԱԼԵԱՆԻ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԴՐՕՇԱԿ»)

Գինն է 8 ֆր., Ամերիկա, Անգլիա եւ անգլ. գաղութները կէս տոլար։

Դիմել,— H. Kentouni, 36, Ave. Chevreul, Asnières (Seine).

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՅԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Պ. ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ ճաշարանը 202 Rue Boileau, եւ թերթիս գործակալ Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ Գրատունը, ուր կը գտնուին ամէն տեսակ վիպական, դպրոցական թատերական գիրքեր, երգարաններ եւայլն։ 95 Cours Richard Vitton, Montchat Lyon.

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայկական եռագոյն ժապաւէններու ֆրանսայի միակ կեդրոնատեղին է՝

Գրատուն Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

95 Cours Richard-Vitton

Montchat-Lyon

Սկսեալ մէկ սանթիմ լայնքէն մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում։

փափաքողներուն նմոյշներու եւ գիներու ցուցակը ձրի կը ղրկուի։

ԿԱՂԱՆԴԻ ՄԻԱԿ ՆՈՒԷՐԸ

Հրապարակ ելած են նկարիչ Պ. Ս. Խաչատուրեանի գնահատուած եւ յայտնի գործերէն «ԱՐԱՐԱՏ»ը եւ «ՀԱՅ ՈՐԲԵՐ»ը նկարներու փիմատիպ օրինակները։ Առաջինէն 40 եւ երկրորդէն 15 օրինակ միայն տպուած են։

«ԱՐԱՐԱՏ»ի գինն է 30 ֆր. եւ «ՀԱՅ ՈՐԲԵՐ»ը 50 ֆրանք։

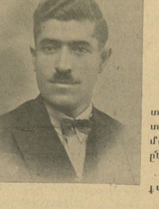
Փութացէք օգտուիլ ներկայ պատեհութենէն։ Դիմել՝ Յառաջի խմբագրատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կէսվէի շրջանէն Յարութիւն Պարոնեանը, կինը՝ Արաքսի եւ երկու փոքրիկներ Եղիսաբէթ եւ Մարիցա, որոնք 927ին Ֆիլիպէ (Պուլկարիա) կը գտնուէին։ Իմացնել՝ Վահրամ Ճէզվայիրլեանին, 4 Rue du Turin Arnouvilles-les Gonnesse (S.etO).

Կը խնդրուի պուլկարահայ թերթերէն արտատպել։

— Պրուսայի Ճէրահ գիւղէն Յակոբ Ալեքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը Գայլուր Կրնալէթճեան, որ 1920ին մեկնած է Ամերիկա, իր երեք զաւակներուն հետ, Սերոբ 20 տարեկան, աղջիկները 18 եւ 16 տարեկան։ Իմացնել՝ Յակոբ Ալեքսանեանի,

ՔԱՆՈՆԻ ԵՒ ՈՒՏԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

ՅԱԿՈԲ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

56, Rue Julien Lacroix

PARIS (20e)

Métro : BELLEVILLE

փափաքողներուն կուտայ տիւմթէքի դասեր իր բնակարանին մէջ։ փէշրէվ, սազ սէմայիսի եւ շարքիներկ'աւանդէ ընթացիկ եղանակներով։

կը ծախէ՝ աժան գիներով քանոն, ուտ, թել եւ մըզրապ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ CAUCASE FILS

ՕՆՆԻԿ ԳՕՃԱՊԸՅԸՔԵԱՆ

10, RUE RAMPAL, BELLEVILLE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ՀԱՄԵՂ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՀԱՄՈԶՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Արսէն Լիւբէն 18 ֆրանք, Մանօն Լէսքօ 15, Ռասբութին 15, Գրացիէլլա (Լամառթին) 8, Խաւար (Լ. Անտրիէվ) 12, Թափառաշրջիկներ 15, Տր. Մօռոյի կղզին (Ուէլս) 12, Միրզա եւ Ալինա 12, (Ժօրժ Սան) 10, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Սատանային գաւաթը 2, Քէօր օղլու 2.50, Թօփալ Օսման 5, Աքուլալա Մահարի 5, Քերթուածներ (Դուրեան) 5, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Հայաստանի դէպքերը 15, Արարիչը գիտութեան առջեւ 7, Լուսանկարչութիւն 3, Աշուղ Ղարիպ 5, Երգարան 5, 6, 10 եւ 25, Երազահան 6 եւ 10, Ֆրանս. հայ. խօսակց. 6, 8 եւ 15, Արշին մալ ալան 4, Բարեկենդանի անկուտինները 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Շողոքորթը 5, Լը Պարզուկը 2, Ժամագործ Մինաս 2, Բռնի ամուսնութիւն 2, Ագահ վաճառականը 3, Գոյութեան պայքարը (տռամ հայ գաղթ. կեանքէն) 15, Կոյր երգչուհին 4, Սալոմէ 4, Օթէլլօ 10, Համլէթ 10, Տիգրան 5, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, իսկ 100 ֆր.է աւելիին համար 15 ֆր.ի գիրք։ Ընտրեցէք նուէրցու գիրքերը մեր գրացուցակէն։

Դիմել՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e).

EXACTITUDE - CABINET D'AFFAIRES

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆ, ԱՐԱԳ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

եթէ կ'ուզէք ժամանակ շահիլ եւ կէս առ կէս խնայողութիւն ընել, ձեր դատական, ամուսնական, առուծախի, Cartes d'Identitéի, Naturalisationի, հաշուակալական եւ վարչական դիմումներուն (Démarches administratives) եւ կառավարական ամէն գործի համար։ դիմեցէք՝ ամէն օր ժամը 13–20, կիրակի ամբողջ օրը։

դիմեցէք՝ K. PARMAKSEZIANի

69bis Rue Damrémont (18e). Nord Sud: Lamarck

Autobus; AM, AH, AF. Tramway: 31, 34, 54.

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9–12։

Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ

կը զբաղի ամէն տեսակ առեւտր. եւ քաղաքային դատերով։ կը ստանձնէ մասնաւորապէս ապահովագրական վէճեր, ինքնաշարժի եւ աշխատանքի արկածներու վերաբերեալ դատական գործեր։

կ'ընդունի ամէն առտու 9.30—12 եւ ժամադրութեամբ։

13 Rue Béranger, Métro République, Tél. Archives 15-14

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Վաճառատունս փոխադրած ըլլալով աւելի ընդարձակ տեղ մը, ստացած ենք ամէն տեսակի ընտիր եւ ճոխ ապրանքներ, արանց եւ կանանց համար։

Խնամուած կարուձեւ, վերջին ձայն աժան գիներով եւ դիւրամատչելի պայմաններով։ Գաղափար մը կազմելու համար կը բաւէ անգամ մը այցելել, Հոկտ. 10էն սկսեալ հետեւեալ հասցէին՝

SIMON HATCHIKIAN

(Tailleur)

12 Rue de la Préfecture (1er), St. Etienne (Loire).

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Է. ՍԹԷՖԻՔԻ

106 Kléber, Հեռ. Passy 72.56

կը կատարէ Ֆրանսա եւ Յունաստան մտնելու կամ բնակելու արտօնութեան գործողութիւնները.

AFFIDAVITի (Աֆիտավիթ)

դիմել՝ ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 4—7.

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆ.
Սթերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	25 40
Մարք (ոսկի)	100 Mark	607 —
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 14
Թրք. ոսկի	» or	110 —
Մէճիտիէ	Médjidié	9 50
Լէվա 100 հատը	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	33 20
Լիր »	» Lire	137 75
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355 50
Զուից. »	Frc. Suisse	490 25
Լէյ 100 հատը	Ley	15 70
Ֆլորին	(Florin)	1027 25

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3410 —
» II	»	2110 —
» III	»	1680 —
Թուրքիոյ երկաթ ղ.	Lots turcs	167 —

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE :
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
9
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1927

9 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 514

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՄԱՑ–ԿԱՄԱՑ, ԲԱՅՑ ՎՃՌԱԿԱՆ

Երկտող լուր մը կուտան Պոլսոյ թերթերը։

Ոչ-իսլամ եւ օտար դպրոցներու Թուրք ուսուցիչները անցեալ շաբթու ժողով գումարելով, որոշեր են խնդրել կառավարութենէն որ յանձնարարէ ոչ-իսլամ դպրոցներու վարչութեանց, որպէսզի աշակերտները Թուրքերէն խօսին, դասերէն դուրս։

Առաջին ախտանշանը կամ ազդանշանը չէ այս, Թուրքիա հիմնած ափ մը փոքրամասնութիւնները Թրքացնելու քաղաքականութեան։ Բայց բաւական պերճախօս է, այդ չարաշուք ծրագրին բովանդակութեան տեսակէտէն։

Վերջերս Թուրք պէյ մը կը սլքտկայ Պոլսոյ հայկական դպրոցի մը պատերուն տակ, եւ անմիջապէս «Ազգամ»ի խմբագրատունը վազելով, հետեւեալ տողերը տպել կուտայ.

— «Ցասը վայրկեան սպասեցի, եւ սակայն, մէկ հատիկ Թուրքերէն բառ չլսեցի աշակերտներու բերնէն։ Տեսայ, նաեւ, որ հսկիչները հայերէն հրամաններով դասարան կ'առաջնորդէին աշակերտները։»

Եզրակացութի՞ւնը, — «Անյապաղ փակել այն դպրոցները, ուր Թուրքերէնէ տարբեր լեզու կը խօսին»։

Ինչպէս կը տեսնէք, լրտեսական յամառ աշխատանք կը կատարուի, փոքրամասնութեանց, եւ մանաւանդ Հայերու եւ Յոյներու ձեռքը մնացած կարգ մը բնական իրաւունքներ ալ ջնջելու, — խաղաղ Թրքացման ճամբան հարթելու համար։

Հսկողութեան տակ են ոչ միայն դպրոցները, այլ եւ խանութներն ու փողոցները, շոգենաւն ու հանրակառքը։ Ո'ւր որ Թուրքերէնէ տարբեր լեզու կը լսուի, անմիջապէս կը մատնանշուի։ Եւ մամուլը սլաքներ կը տեղայ ոչ-Թուրքերու «ապերախտութեան» մասին։ Ինչպէ՛ս կարելի է հանդուրժել որ, «մեր փառաւոր անունը, Թուրք պատուանունը վայելելով հանդերձ, այդ մարդիկը շարունակեն իրենց լեզուն գործածել, եւ մեր ականջները վիրաւորել»։

Այս իմաստով քսութիւններ եւ գաղտասուքներ ամէն օր կ'երեւան Թուրքերէն թերթերուն մէջ։

Ուրիշ խօսքով, յարատեւօրէն կը մշակուի, կը դաստիարակուի Թուրք հանրային կարծիքը։ Եւ երբ խնդիր մը հասուննայ, Էնկիւրի չուշանար հրամանագիր մը հասցնել, այս կամ այն պատուէրը տալով։

Աւելի ճիշդ, կառավարութիւնը ինք է որ, որոշումը տալէ եւ հրամանագիրը խմբագրելէ յետոյ, ներշնչումներ եւ թելադրութիւններ կ'ընէ մամուլին, որպէսզի, վերջէն, իբրեւ հանրային կարծիքին թարգմանը հանդիսանայ։

Չէ՞ որ Թուրքիան ալ հանրապետական, ժողովրդավար իշխանութիւն է, արտայայտիչը՝ ժողովուրդի կամքին...

Այս լուսաբանութիւններէն յետոյ, ինչո՞ւ զարմանալ որ ոչ-իսլամ դպրոցներու Թուրք ուսուցիչները կը պահանջեն. Թուրքերէն խօսակցութիւն պարտադրել աշակերտներուն։

Անոնք ուսուցիչներ ըլլալէ աւելի, պետական պաշտօնեաներ են, կառավարութեան կողմէ նշանակուած, թէեւ թոշակը փոքրամասնութիւնները կը վճարեն, ամսէ ամիս, հայ կամ յոյն ուսուցիչներէն զրկելով, եկեղեցիներու կամ կալուածներու դրամը խորելով։

Առատ մը Թուրք-ուսուցիչներու այս հայրենասիրակա՛ն առաջարկն ալ գոհացում կը գտնէ, մասնաւոր շրջաբերականով մը։ Ո՞վ կը համարձակի բողոքել։ Կամ ո՞ր բողոքը նկատի առնուեր է մինչեւ այսօր։

1922էն ի վեր, քէմալական կառավարութիւնը կամաց-կամաց, բայց վճռական եղանակով մը կը տարածէ եւ կը զարգացնէ Թրքացման ազդակները։

Դպրոցները իր թաթին տակ են՝ ամէն կերպով։ Ինքն է որ կ'որոշէ ուսման ծրագիրը- նոյն իսկ ուսուցիչներն ու դասագիրքերը։ Թուրք ուսուցիչներն ու կրթական կամ ոստիկանական քննիչները ազատ ելեւմուտ ունին ո'ր եւ է դպրոցի բոլոր դասարաններուն մէջ, օրուան ո'ր եւ է ժամուն։

Տարին տասներկու ամիս է, բայց ամիսը քանի մը շրջաբերականը բաւական չեն գտներ, օղակները սեղմելու, բաց մնացած ճեղքերը փակելու, շնչառութիւնը դժուարացնելու համար։

Այս քաղաքականութիւնը այնքան այլասերած է բարքերը որ, յաճախ ոչ-Թուրք ուսուցիչներ, թաղականներ կամ տնօրէններ, նեղը մնացած ատեն, կառավարութեան դուռը ափ կ'առնեն, հասարակութեան դէմ բողոքելու համար...

Այս անորակելի սայթաքումն ալ ուժ կուտայ կառավարութեան, իր միջամտութեան ձեւերը բազմապատկելու։

Արդէն շատ բան մնացած չէ որ, Էնկիւրի առատ մը յայտարարէ թէ կառավարութիւնը աւելի լաւ կը մատակարարէ փոքրամասնութեանց գործերը, հետեւաբար պէտք է անոր յանձնել ամէն գործ, — եկամուտ, կալուած, տետրակ և հաշիւ։

Միւս կողմէ, անխափան կը շարունակուի փոքրամասնութիւնները տեւական հասոյթներէ զրկելու քաղաքականութիւնը։ Գաւառները մնացած քանի մը հազար Հայերը քստմնելի վիճակ մը կը ներկայացնեն այս տեսակէտէն։ Դպրոց, եկեղեցի, վանք, ինչ որ մնացեր է վերջին աւարէն, բացարձակապէս կը մերժեն վերադարձնել իբրեւ աղօթավայր կամ կրթարան։ Իսկ եթէ տէրտէր մը կամ վարդապետ մը Պոլիս երթայ գործի համար, այլեւս չի կրնար վերադառնալ։ Ոչ ալ ուրիշի մը թոյլ կուտան Սեբաստիա կամ Կեսարիա երթալու։

Կոճը ջարդեցին։ Ժամանակի խնդիր է ճղակտոր ոտերուն Թրքացումը կամ անճիտումը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻ՛ ԳԱՂԹԷՔ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի Նոր Օրը կը բողոքէ նոր արտագաղթին դէմ, թուելով Յունաստանի առաւելութիւնները (22 Նոյ.)։

— «Պարագան միեւնոյնն է Յունաստանի մէջ։ Մեր հայրենակիցները սխալ դատողութիւններէ կ'առաջնորդուին, կարծելով որ այս երկրին մէջ դժնդակ պայմաններ կան։ Ընդհակառակն, երկրին լեզուին, բարքերուն առաւել կամ նուազ չափով ծանօթութիւնը եւ վերաշինութեան շրջանի մը մէջ գտնուող երկրին պայմանները, կարեւոր ազդակներ են կեանքի մէջ յաջողելու համար։

«Մէկդի դնենք սովորական յառեւտեսութիւնները եւ ակնարկ մը նետենք Յունահայերու տնտեսական վիճակին վրայ։ Հազարի կը հասնի միայն հայ մեքենավարներու թիւը, որոնցմէ շատեր սեփական ինքնաշարժերու տէր դարձան եւ ընտանիք կ'ապրեցնեն. ուրիշներ իրենց պզտիկ կրպակները լայնցուցին։ Շինութիւններու մէջ աշխատող հայ գործաւորը նուազ վարձատրութիւն կը ստանայ. բայց միեւնոյն սեւ աշխատանքին ենթարկուողները Ֆրանսայի գործարաններուն մէջ մի՞թէ աւելի բախտաւոր կը զգան ինքզինքնին։

«Յունաստան ներկայիս տնտեսական տագնապ մը կ'անցընէ, որ ազդած է առ հասարակ առեւտրական հրապարակին վրայ. բայց ան ժամանակաւոր բնոյթ մը ունի։ Այս երկիրը դեռ կոյս վիճակ մը ունի. մեծ դրամատիրութիւնը դեռ չէ յաջողած իր թաթին ներքեւ առնել տնտեսական աղբիւրները. ահա թէ ինչո՛ւ հայ առեւտրականը այստեղ յաջողելու աւելի շանսեր ունի։ Հայ վաճառականներ կը ճանչնանք, որոնք ուրիշ երկիրներ շրջելէ յետոյ, կրկին հոս վերադարձան։

«Նմանապէս, հայ գործաւորը կրնայ այստեղ յոյս ունենալ մէկ օրէն միւսը իր վիճակը բարւոքելու, պզտիկ տնտեսութիւն մը ստեղծելու եւ նոյն իսկ սեփականատէր դառնալու։ Մեծ երկիրներու մէջ, դրամագլուխի հսկայ կուտակումով, փակուած են տկարներուն առջեւ բախտի ճամբաները եւ դատապարտուած են անոնք յաւիտեան ընչազուրկ մնալու։»

15,000 ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿ

Այս տարի ձմեռնի չափ հսկայ շոգենաւեր պիտի հասնին Պոլսոյ նաւահանգիստը, 15,000 զբօսաշրջիկներ բերելով։ Առաջին շոգենաւը ճամբայ ելած է արդէն Ամերիկայէն եւ, Միջերկրականի եզերքները հանդիպելէ վերջ, Դեկտ. 24ին Պոլիս կը հասնի։ Փետրուարի մօտերն ալ պիտի հասնի Ատլանթիք նաւը, որ աշխարհի ամենամեծ շոգենաւերէն մէկն է։ Քաղաքապետութիւնը կարգադրած է որ եկող զբօսաշրջիկներուն Թուրք թարգմաններ միայն ընկերանան քաղաքին մէջ։

ՆԱՐԻՆՋԻ ԵՒ ԼԵՄՈՆԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին համաձայն, Թուրքիայէն նարինջի եւ լեմոնի արտածումը սկսած է արդէն։ Մինչեւ հիմա 3000 սնտուկ նարինջ եւ 2000 ալ լեմոն արտածելու արտօնագիր առնուած է Առեւտրական Սենեակէն։ Այս տարի նարինջի եւ լիմոնի բերքը բաւական առատ է թէեւ, բայց վաճառականները կը դանդատին փոխադրութեանց սղութենէն, որուն պատճառաւ անկարելի պիտի ըլլայ իտալական ապրանքներուն հետ մրցիլ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Լեւալ» գոյքերը չպիտի վերադարձուին

Էնկիւրիի ներքին գործավարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը ղրկած է կուսակալութիւններուն.

«Այն պարագային երբ լքեալ գոյքերու տէրերը կամ անոնց ժառանգորդները դատարան դիմելով գաղթականներու յատկացուած լքեալ գոյքերուն վերադարձումը պահանջեն, վարչական մարմինները կալուածը կամ գոյքը գաղթականին տրամադրուած շրջանի գները նկատի ունենալով արժէք մը պիտի որոշեն եւ համապատասխան գումարը պիտի յանձնուի դիմում կատարողին։

«Այս առթիւ դատական գործավարութիւնը եւս դատարաններու նախագահներուն հրամայած է նկատի առնել Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ ընդունուած 13 Յունիս 1926 թուակիր հրահանգին Բ. հատուածը։ Հետեւաբար թոյլ չպիտի տրուի, որ այդ կարգի կալուածները գաղթականներէն ետ առնուին»։

Միլլիյէթի Էնկիւրիի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

«Գաղթականներուն տրուելիք կալուածներու գործողութեան դադրեցուցուելուն եւ այդ կալուածներուն ի վաճառ հանուելուն մասին ելմտական գործավարութեան նոր որոշումին առթիւ քննութիւն կատարեցի։ Ստացած տեղեկութեանս համեմատ, ելմտական գործավարութիւնը կ'ըսէ թէ տակաւին չտեղաւորման գաղթականները կարելի է զետեղել Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։ Գործավարութիւնը Տեղաւորման Վարչութեան հաղորդած է իր տեսակէտը»։

Արեւելեան Նահանգներու բարենորոգումը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան Նահանգներու ընդհանուր քննչութեան շրջանակը պիտի բաղկանայ 18 Նահանգներէ։ Ներքին գործավարը շարունակ կը խորհրդակցի ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյի հետ։ Գործավարներու Խորհուրդը այս շաբթու պիտի ճշդէ ընդհ. քննիչին իրաւասութիւնները։ Ազգ. Մեծ Ժողովը դարձեալ վիճաբանած է վերստին Արեւելեան Նահանգները փոխադրելի անձերու վերաբերեալ օրինագծին շուրջ։ Հանրապետութեան Նախագահը վաւերացուցած է պաշտօնը Իպրահիմ Թալի պէյի, որ ընդհանուր քննիչ կարգուած էր Արեւելեան Նահանգներուն։

Առաջին քուրդ ընդդիմախօսը

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը խօսելով Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի այն նիստին մասին, ուր որոշուեցաւ Արեւելեան նահանգներու վրայէն պաշարման վիճակը վերցնել եւ Քիւրտերէն մաս մը իրենց տեղերը վերադարձնել, կը գրէ.—

«Արեւելեան Նահանգներու մէջ կատարուելիք բարենորոգումներուն վերաբերեալ նոր օրէնքին յօդուածներէն մէկուն մէջ այդ շրջանի տարբերէն որոշ մաս մը իբրեւ «բռնապետներ եւ աւազակներ» կ'որակուէր։ Այս բացատրութիւնը քննադատեց Ղազի Այնթապի երեսփոխան Րէշիտ աղա։ Այսպիսի միջադէպ մը նշանակալից է անոր համար որ գրեթէ առաջին անգամն է որ Քիւրդ մը ձայն կը բարձրացնէ ներկայ կառավարութեան դէմ։»

Արեւելեան Նահանգներու ընդհանուր քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ իր կեդրոնատեղին պիտի հաստատէ Տիարպէքիրի մէջ և մինչեւ մէկ ամիս պաշտօնատեղին պիտի մեկնի։

Փուանքարէ կը սաստէ համայնավարները

Երեսփոխանական Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, երբ ոստիկանութեան ելմտացոյցը կը վիճաբանուէր, համայնավար երեսփոխանները խիստ քննադատութիւններ ըրին։ Մարթի յիշեց Ժորէսի մէկ խօսքը՝ արտասանուած 21 Նոյ. 1893ին, Շառլ Տիւփիի դահլիճին դէմ, որով ընկերվարական մեծ հռետորը կ'ըսէր թէ կառավարութեան բոլոր խօսքերն ու շարժումները պատերազմի ազդանշանը կուտան։ Յետոյ յիշեց թէ կառավարութիւնը անցեալ Սեպտ. 2ին հրատարակուած զեկոյցով մը կը պարծենար թէ կրկնապատկած է վտարումները, բազմապատկած ոստիկանական արշաւներն ու խուզարկութիւնները։ Մարթի բողոքեց հարիւրաւոր համայնավարներու բանտարկութեան եւ իբրեւ լրտես ամբաստանուելուն դէմ։

Ներքին Նախարար Ալպէր Սարօ պաշտպանեց ոստիկանութեան արարքները։ Մարթի եւ միւս համայնավարները միջամտեցին։ Աջակողմեան երեսփոխանները բողոքեցին, որ Մարթի շատ կ'երկնցնէ։ Ասոր վրայ յայտարարեց.

— Եթէ չպիտի կրնանք վիճաբանիլ Պ. Փուանքարէ թող արձակէ երեսփոխանները։

— Այն օրը որ, ըսաւ վարչապետը, դուք արձակուրդի մէջ ըլլաք, մեր իրաւունքները պիտի վերստանանք եւ այլեւս փողոցին մէջ չպիտի տեսնենք ձեզ։ Երեսփ. ժողովը իրաւունք ունի ձեզ ազատ արձակելու, իսկ մենք իրաւունք ունինք ձեզ կրկին բանտարկելու, ու այդ մասին չպիտի Թերանանք։

Կէսօրէն վերջ գաղտնի վարկերու քուէարկութեան առթիւ ընկերվարական Բումօ առաջարկեց ջնջել այդ վարկերը։ Համայնավարները ձայնակցեցան։ Սարօ վստահութեան խնդիր հանեց, եւ ընկերվարական առաջարկը մերժուեցաւ 140ի դէմ 404 ձայնով։

Յետոյ համայնավար երեսփոխան Ալպէր Փուռնիէ քննադատեց կառավարութիւնը, ըսելով որ երբ մէկ կողմէ Երեսփ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Լիոնի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Կիրակի օրուան քուէարկութիւնները տուին հետեւեալ արդիւնքը.— Արձանագրուած՝ 227, քուէարկող 148։ Դաշնակցութեան ցանկը ընտրուեցաւ ամբողջութեամբ։ Ահա՛ անունները.

Պ.Պ. Հրանտ Օհաննէսեան 147 քուէ, Վարդան Զուլլէրեան՝ 146, Արշաւիր Հարէլեան 146, Աղեքսանդր Կիւլպէնկեան՝ 147, Եր. Ճանկէօզեան՝ 147, Թագւոր Այվազեան՝ 147, Եր. Տէր-Անդրէասեան՝ 146, Հայկ. Դասպարեան՝ 146, Յրթ. Նիկողոսեան՝ 145, Արմ. Գարաճէմեան՝ 140, Յակոբ Թայեան՝ 143, Յրթ. Վարդանեան՝ 144։

Ընտրուած պատգամաւորները ունեցան իրենց առաջին նիստը Երեքշաբթի օր ու հինգ հոգինոց դիւան մը կազմելով, ներկայացուցին կառավարութեան, ինչպէս նաեւ Թեմական Խորհուրդին, առ ի վաւերացում։ Նախկինները (Ազգային Միութիւն) կը յամառին իրենց դիրքերը չձգել։

ԹՐՔԱՑՈՒՄԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ ոչ-իսլամ եւ օտար վարժարաններու Թուրք ուսուցիչները վերջերս նիստ մը գումարելով, ի մէջ այլոց հետեւեալ որոշումը տուած են.—

«Առաջարկել գործավարութեան, շրջաբերականներով յանձնարարել ոչ-իսլամ վարժարաններու տնօրէնութեանց, որպէս զի հոգ տանին որ աշակերտները դասէն դուրս Թուրքերէն խօսին»։

Յետոյ անդամներէն ոմանք խօսելով ուսուցիչներու Թոշակի խնդրոյն վրայ, ըսած են.

«Նախակրթարաններու մէջ Թուրք ուսուցիչները 75 ղրուշ եւ երկրորդական վարժարաններու մէջ 150 ղրուշ կը ստանան եւ չորս տարի առաջ ընդունուած է որ այս գումարները նուազագոյն աստիճանը կը ներկայացնեն։ Հակառակ երկար ատեն անցնելուն, Թոշակները չեն աւելցած։ Այս մասին ալ պէտք է դիմում ընենք կրթական գործավարութեան»։

Ասկէ վերջ վարժարաններու մէջ դասախօսուած պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դասաժամերու յաւելման խնդիրն ալ խորհրդակցութեան առարկայ եղած է։

«ԼՕԳՈՒՄՃԻ»ՆԵՐԸ ԵՏ ԴԱՐՁԱՆ

Ազգարար կը գրէ (4 դեկտ.).—

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսացիներու կողմէ Թուրք լօգումճիներ տարուած էին Մարսիլիա, ֆրանսական շաքարի գործարաններուն մէջ աշխատելու համար։ Այս Թուրք վարպետներէն երկու հոգի առջի օր Պոլիս վերադարձան դժգոհած։ Վերադարձողները կ'ըսեն թէ այնտեղ իրենք դպրոց ղրկած են լեզուն սորվելու համար եւ դրամ չեն վճարած։ Միւս լօգումճիներն ալ պիտի վերադառնան եւ, որովհետեւ Մարսիլիոյ մէջ մեքենաներով կը պատրաստեն լօգումը եւ բոլորովին տարբեր կերպով։

ԼՈՒՍՆԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԽԱՒԱՐՈՒՄ

Երէկ, Հինգշաբթի, ժամը 5ին տեղի ունեցաւ լուսնի ամբողջական խաւարումը, որ տեսանելի էր պարզ աչքով։ Այս խաւարումը կը պատահի երեք տարին մէկ անգամ։

ՀԱՅՐԵՆԻ ՈԳԻՆ՝ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Բ.

Գիշեր է։ Մեր սրտերը լեցուած նստեր ենք Բագրատունեաց արքայական պալատի կիսակործան, բայց շատ բարձր մէկ պատին վրայ եւ լուսնակի ցոլքերուն տակ կը դիտենք Ծաղկոցաձորը, որուն մէջտեղէն գլգլալով առուակ մը կ'անցնի։ Այս առուակը կարծես թէ վճիտ արցունքներու հաւաքարան մըն է։ Անի քաղաքը այցելող իւրաքանչիւր Հայ ուխտաւոր պէտք է քանի մը կաթիլ արցունք խառնէ այդ ջուրերուն հետ։

Ահաւոր եւ սարսռազդեցիկ է Անին, գիշերով, լուսնի լոյսին տակ, ուր ամէն քար ու փլատակ, ամէն բան կարծես շունչ ու ոգի կ'առնէ կամ ստուեր կը դառնայ՝ կենդանի մարդուն սարսափ տալու համար։ Դարերու հոլովոյթին մէջէն, աչքիդ առջեւէն կ'անցնին Հին Հայոց միամիտ փառքերը — թագաւորն ու նախարարը, իշխանն ու տիկինը, զօրավարն ու ռազմիկը, նետաւոր եւ նիզակաւոր գինուորները, արհեստաւորն ու առեւտրականը, քաղքենին ու շինականը եւ բոլորին վրայ իբրեւ հովանի՝ Հայոց եկեղեցական նուիրապետութիւնը՝ իր ամբողջ աստիճանաւորներով։

Որքա՜ն ահաւոր, բայց եւ խորհրդաւոր են Անիի գիշերները, որոնց մէջ ապրելով իւրաքանչիւր հայ անհատը, իր մտքի եւ հոգիի թռիչքներով կրնայ կարդալ ու տեսնել Բագրատունեաց իշխանութիւնը իր փառաւոր մշակոյթով եւ յաղթական կռիւներով, իր դաւերով եւ ազգուրացներով եւ ապա իր ողբերգական անկումով։ Այս բոլորին իբրեւ լուռ վկայ՝ այսօր միայն՝ Անի քաղաքը կայ։

Այսպէս ահա անքուն եւ մտատանջ՝ բայց յաւէտ անմոռաց յուշերով կը լուսնան Անիի գիշերները, որոնք համակ փառք ու ողբ են, երկուքն ալ ճշգրտօրէն իրարու ներդաշնակ։

Կը բացուի բարի լոյսը. որուն առաւօտեան օրհներգութիւնը նէթէ պարտք է, որ երգենք, ապա ուրեմն մտնենք Կաթողիկէ Հայոց Թագուհիի կառուցած հրաշակերտ Մայր եկեղեցին — բուն հայկական ճարտարապետութեան այս յուշարձանը — որուն մէջ կը հնչէ Միքայէլ վարդապետի խոպոտ ձայնը.

«Զարթի՛ք, փառք իմ, զարթի՛ք...»

Ա՜խ, Միքայէ՛լ վարդապետ, թէեւ 25 տարի դու շարունակ իբրեւ վանահայր աւերակ Անիի, հսկեցիր այս քաղաքին, թէեւ դու վերակոչեցիր աղօթքներովդ Հայոց հին փառքերը, թէեւ կոչմանդ եւ պաշտօնիդ հաւատարիմ մարդ ես, բայց հաւատա՛, հաւատա՛նք, վարդապետ, որ դու անզօր ես քու աղօթքներով Հայոց փառքը, Անիի եւ Բագրատունեաց փառքը ոգեկոչել եւ վերակենդանացնել։ Այդ կրնայ ընել միայն հայ միտքը, հայ գրիչը, եւ մանաւանդ հայ սուրը...

«Սահման քաշաց՝ զէն իւրեանց»։
Իսկ դու Միքայէ՛լ Հայր Սուրբ,
«վարդապե՛տ, վարդապե՛տ,
Առ քո կնգուղ դարձի՛ր ետ»,

որպէսզի խաչիդ հետ՝ այս աւերակներուն մէջ, նա եւ Հայոց սուրը շողայ...։

Կ'երթանք դէպի Հովուի եկեղեցին. որուն կառուցման աւանդութիւնը եւ՛ գեղեցիկ է եւ՛ յուզիչ։

Անին իր փառքի օրերը կ'ապրէր, երբ Զատկի խթումին գիշերը, հայ իշխանի մը հովուի կինը տօնական հանդերձներով զարդարուն մտաւ քաղաքը, որպէսզի եկեղեցի երթայ հաղորդուելու։ Որ ժամին դուռը, որ ափ առաւ, տեսաւ, որ լեփլեցուն՝ ժողովուրդը խռնուեր էր, այնպէս որ ոչ կրցաւ եկեղեցի մտնել, եւ ոչ ալ հաղորդութիւն առնել։

Դարձաւ տուն եկաւ, տխուր եւ սրտակոտոր։ Ուշ գիշեր եկաւ հովիւը, կինը արցունքը աչքերուն գանգատ ըրաւ.

— Մարդ Աստուծոյ եւ արքայի, եօթը շաբաթ պահք պահեցի, այսօր ելայ Անի գացի, ըսի հաղորդուիմ, ո՛ր ժամը որ մտայ, անգամ կանգնելու եւ աղօթելու տեղ չգտայ։ Ալ ի՞նչիս պէտք է «հազար ու մէկ եկեղեցիներ» ու քաղաք Անին, երբ այսօրուան օրը՝ անհաղորդ մնաց քո կինը։ Խնդիրս է, ծախե՛նք իմ զարդերն ու պաճուճանքները, ես ու դու ալ մեր քրտինք մտնենք, դրա՛մ եւ աշխատա՛նք գտնենք, վարպետ, քարտաշ եւ բանւոր բերենք եւ մեզ համար եկեղեցի մը շինենք։ Ես կ'ուխտեմ պահք պահել, շարունակել այնքան ժամանակ, մինչեւ որ մեր եկեղեցին կառուցուի, պատարագ ընել տանք եւ ապա հաղորդուինք։

— Օրհնեալ լինիս կինս, շուշան բերա՜ն հովուակին, իրա՛ւ կ'ըսես, ես եկեղեցի մը պիտի շինել տամ, որ տարիէ տարի յիշուի ժողովուրդին մէջ եւ թող ըսեն, որ Անիցի հովւին անգամ այնքան հարուստ էր, որ իր սեփական եկեղեցին ունէր։

Հովիւը գնաց քաղաքը, ներկայացաւ իշխաններուն եւ անկիւն մը խնդրեց, եկեղեցի շինելու համար։

— Գնա հովուութի՛ւնդ ըրէ՛, թշուառակա՛ն, ըսին իշխանները, դուն եկեղեցի շինո՞ղ ես, կը վայլէ՞ քեզի, որ արքաներու եւ իշխաններու հետ համեմատուիս եւ եկեղեցի շինես։

Տխուր եւ գլխահակ հեռացաւ հովիւը եւ մայրաքաղաքէն դուրս, պարիսպներէն շա՜տ հեռու, մինակ եւ ամայի դաշտի մը մէջ շինել տուաւ եկեղեցին —«Հովուի եկեղեցին— ուր հովւին ու իր կինը տարիներ շարունակ աղօթեցին, երջանիկ ապրեցան մեռան եւ այնտեղ, կողք-կողքի թաղուեցան։

Ահա նստեր ենք «Հովուի եկեղեցի»ի պատին տակ եւ կը դիտենք Շիրակցի գութանաւորներու սուրբ աշխատանքը, որուն օրհներգութիւնն ու գովքը լսե՛նք, լսեցէ՛ք Հայեր, հայ մաճկալի բանահիւսած երգը՝ Գութանինհնուիրուած ձօնը, որուն մէջ ամբողջ Գութանը իր թափօրով, իր մարդ, լծկան անասուն եւ անբան իրերով լեզու կ'առնէ.

«Ես գութանն եմ անգին քա'ր եմ,
կօկիկ-մօկիկ ակօս կը շարեմ,
Հողոտ արտեր լաւ կը վարեմ,
Ես գութանի խէրին ղուրբան։

«Մաճկալն ըսաւ՝ եզըն շարեմ,
Արտըն ըսաւ՝ դէզով քար եմ,
Խոփըն ըսաւ՝ լաւ կը վարեմ,
Ես գութանի խէրին ղուրբան։

«Ջընջիլն ըսաւ՝ ուզանուե՛լ եմ,
Լծկանի հետ դուզանուե՛լ եմ,
Նոր հարսի պէս բըզմանուե՛լ եմ,
Ես գութանի խէրին ղուրբան։

«Գոմէշն ըսաւ՝ կողքաբան եմ,
Շուվէլ տալիս՝ լա՛ւ կը տանեմ,
Ղաբալ-ղաբլի մէ՛ջ կը ճանեմ,
Ես գութանի խէրին ղուրբան։

«Եզը ըսաւ՝ այլի՛ն աշեմ,
Ճիպոտ տալիս լա՛ւ կը քաշեմ,
Ղոռադայ գոմէշ շա՛տ կըմուշեմ,
Ես գութանի խէրին ղուրբան։

«Ջուփչն ըսաւ՝ ձեւե՛մ դըզե՛մ,
Ցանգեալ գոմէ՛շ գութնին կ'ուզեմ,
Խոփից առաջ ե՛ս կը վազեմ,
Ես գութանի խէրին ղուրբան։

«Մաճկալն ըսաւ՝ խաշի՛լ բերէք,
Շօտաղնե՛ր ջան, արէ՛ք-կերէ՛ք,
Օրուայ վարը տե՛ղը բերէք,
Ես գութանի խէրին ղուրբան։»

Շիրակն է այս, հացառատ եւ բերրի, լայնարձակ և արգաւանդ Շիրակի դաշտը, որուն ամբարները անզօր էին լեցնելու շատակեր Շարայի որկորը. «Թէ քո Շարայի որկորն է, մեր Շիրակայ ամբարքն չեն...»։

Այսպէս կ'աւանդէ մեզ մեր պատմահայր Խորենացին, որու յիշատակած Շիրակայ դաշտը էր «արգաւանդ եւ բարի յորում գնան ջուրք ոչ սակաւք, ի թիկունս հիւսիսոյ լերինն, որ անուանեցաւ Արագած, յորոյ անունն եւս զգաւառն ասին անուանել Շիրակ»։

Շիրա՛կ... որ ունի իր թագն ու պսակ վառ Արագածը՝ բնութեան զարդ, Աւետիք Իսահակեանը՝ բանաստեղծ գրիչ, և հայ փառքի ու արուեստի հիասքանչ յիշատակարանը՝ Անին, որուն կ'ուղղենք մեր խօսքը, հայ ժողովուրդի հոգիէն բխած խօսքը խորհուրդ խորին իմաստով.

«Անին չէն՝ աշխարհն աւեր,
աշխարհը չէն՝ Անին աւեր...»։

Մնաս բարո՛վ Անի՛, սիրելի՛ Անի, «Անի՛ ջան, Անի՛ ջան, Անի՛, քանդողիդ տունը քանդուի...»։

Թաւրիզ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ԴԷՊԻ ԱՅԼԱՍԵՐՈՒՄ

Պզտիկ ակնարկ մը, Մարսէյլի հայ կեանքին վրայ, երեւան կը հանէ տգեղ եւ խոր վէրքեր։

Ծով մը կատաղի ու հեշտաջորդ, երբեմն ու փոթորկայոյզ։ Հայ տարրը այդ ծովին վրայ ձգուած՝ փայտաշէն հինցած մակոյկ։ Հովը կը սուլէ անվերջ, ջուրը կը զարնէ կողերուն, սրտին շառաչիւնով։ Թիավարները ուժասպառ. խոյանք մը, տարերային թափ մը պէտք է եզերելու, հանգրուանի մը հասնելու համար։

Բազմութիւն մը գորշ ու պղտոր ջուրի մէջ որ օրէ օր կ'այլասերի, կը մեղկանայ։ Հաստատուն, պրկուած՝ հաւատքի փոխուած ճիգ մը՝ սթափումը պէտք է, այս առկախ ու տժգոյն վիճակը առողջ ելքի մը բերելու։

Փարիզը՝ տարբեր է Մարսէյլէն։

Մեր ուսուցիչներուն... Մեր արուեստագէտներու եւ մտաւորականներու մէկ ստուար հոյլը բազմած է հոն, ոսկեղէն ու լուսայեղց այդ քաղաքը։ Գեղարուեստական ու ազգային բոլոր շարժումներն ու կազմակերպութիւնները, մեր թերթերը, գրավաճառներն ու տպարանները Փարիզ են հաստատուած, մասամբ ժողովուրդի սրտին տիրապետած են, կուտան ինչ որ ունին, ինչ որ կրնան։

Սակայն տարբեր է Մարսէյլը. ոչ մէկ մշակութային խոշոր կազմակերպութիւն, ոչ մէկ լուրջ հեղինակաւոր ձայն, որ մեր սիրտերը յուզէր, մեր հոգիներուն խօսէր, մեզի բերէր ինչ որ հսյացի է եւ կ'ապրեցնէ։

Գաղթի արիւնոտ արհաւիրքը. անբերեւակայելի բարբարոսութիւնները, աննկարագրելի մահերն ու տառապանքը ժողովուրդը նետած են անտարբերութեան գիրկը։ Ծուլութիւն, մեղկացած ձեւեր։

Մասնաւորապէս կայ դասակարգ մը, մեծամասնութիւն մը գրեթէ, որ կ'ապրի կղզիացած, հեռու ազգային կեանքէ։ Հայ գիրն ու թերթը անծանօթ են իրեն, իսկ հայկական գոյութիւնը անիմաստ ու անպէտ։ Ան իր անհատական գոյութիւնը կը գտնէ աշխատելու, խաղաղ ապրելուն մէջ միայն։

Քամիները կը փչեն աՀեղօրէն, փոթորիկը կը բարձրանայ, կ'ուռի. իսկ մենք գօսացած տերեւներու պէս անուժ, մեր փրկութիւնը կը փնտռենք լռութեան մէջ, պարերու սեղաններուն առջեւ, յաճախ շուայտութեան ու լրբութեան մէջ։

Ունինք երիտասարդ սերունդ մը հարիւրին յիսուն համեմատութեամբ մոլորած, որ կը ծիծաղի մեր սրբութիւններուն վրայ եւ ցեխերու մէջ կը նետէ մեր նկարագիրը։

Ունինք դասակարգ մը սնափառներու, որոնք կ'արհամարհեն եւ՛ լեզուն եւ՛ գրականութիւնը, ինկած տգիտութեան եւ խաւարի ճահիճներուն մէջ։

Հայ մանուկը կը մեռնի հոգիով։ Ուրո՞ւ հոգ։ Հայ տղան ֆրանսացի է այժմէն. իսկ երիտասարդը կը հիւծի փիգիքապէս։

Այս աղտ ու լուսածով գունավառ երկրին մէջ սմքեր, կծկուեր, հաճոյքի եւ ոսկիի կուռքերուն մօտ կը վառենք մեղկօրէն։

Սինէմաները հրապուրիչ են, ծիծաղ կայ, համբոյր կայ եւ ծեքծեքուն, լպրծուն աղջիկներ։ Սինէմաները Հայերով լեցուն են։ Ցերեկը հայերէն յայտարարութիւններ իսկ կը հրապարակեն։ Խեղճ Մարութեան, իր արուեստագէտի ամբողջ հեւքը, ուժն ու կորովը կուտայ բեմի վրայ... 100—150 հոգիի առջեւ։ Իսկ անդին, թեթեւսոլիկ Թընկըրեան մը, թող ներուի ըսելու — անպատկառօրէն Թուրք Օսմաններու հետ միացած, տէֆով, զուռնայով, կը ներկայացնէ «Զագըճըլարը»։

Ո՞ւր են, հին օրերուն, Պոլսոյ երիտասարդական, ուսանողական յորդահոս շարքերը, որոնք ժողովուրդ մը ապրեցուցին եւ հիմը դրին պայծառ ու առողջ մշակոյթին։

Հայրենիքը փակ է եւ կրակի մէջ. գաղութները անկազմակերպ, մեր կրթական ու ազգային հիմնարկութիւնները անելի մատնուած, ձուլումի վտանգը հետզհետէ ծանրացող, տնտեսական անկում՝ որուն մէջ կը լղանք խեղդուելու չափ։

Այս բոլորին դէմ՝ ոչ մէկ լուրջ կազմակերպութիւն։

Ու արիւն-արցունքով կը հանդիպիս ամէն արշալոյսին կանուխ, այս ցուրտ ու կծու օդին, հայ կիներու, հալ ու մաշ, ցնցոտիապատ, կտաւէ ոտնամաններով թուղթի կտորներ կը հաւաքեն, քուրջի կտորներ իրենց ուսերուն։

Հայ կինը, մաշած կողերով, անօթի չմնալու համար, փողոցներուն մէջ իր տժգոյն գոյութիւնը քարշ կուտայ.— իսկ Ջապէլ Եսայեաններ, Հայաստանի անփառունակ գովքը կ'երգեն օրն ի բուն, սիկարը բերաններուն։

Թող այցելութիւն մը տան խոնաւ ու փայտաշէն այն ցածլիկ խրճիթները, որուն մէջ հարիւրներ կ'ապրին, կը հատնին անգգալաբար։

Եթէ բուրժուազիայի դոհեր են, դէ՛հ, բացէք դռները մեր դրախտավա՛յր Հայաստանին եւ ներս առէք այս թշուառները։ Եւ յետոյ խօսեցէք. շիտակ խօսեցէք։—

«Հայաստան թող գան անոնք որ ժամանակ մը ապրելու նիւթական հնարաւորութիւն ունին» կ'աղաղակէք. իսկ այս խեղճե՞րը... անոնք երբեք չպիտի՞ կրնան իրենց հողը տեսնել, իրենց կարօտցած, սիրած հողին վրայ ապրիլ ու հոն տեղաւորուիլ։

Հայ ընտանիքին մէջքն ալ փշրուած է։ Ամուսնալուծումներն ու ընտանեկան կռիւներն անպակաս են։

Հայ բանւորը անկազմակերպ, քմահաճոյքներու եւ շահագործումի խաղալիք։ Ազգային հողի վրայ կազմակերպելու ոչ մէկ ձգտում։

Բարեգործականը իր դրամները «թըրթ»ի կը վերածէ ու եկած տօկոսներուն վրայ թառած՝ կը քրքջայ. ժողովուրդէն եկած դրամ մը շատ կը տեսնեն ժողովուրդին անսուաղ ու կիսամերկ զաւակներուն, եւ բոլոր ձեռնարկներուն կը մասնակցին լումաներով միայն։

Եկեղեցին իր հեղինակութիւնը կորսնցուցած է, իսկ ստեղծուած ժամիններուն արժէք տուող չկայ, որովհետեւ հայ են, մերը։ Օտար անպիտան պաշտօնեայի մը հրամանին կ'անսան, կը դողդողան, բարեւ կը կենան ոտքերը միացուցած, իսկ ազգայինին հեռուէն կը նային ու կը ծաղրեն։

Կ'արհամարհենք ինչ որ մերն է, ճշմարիտ ու փաստօրէն իրական, իսկ կը հաւատանք օտարին։ Ցեւէ գործի հարիւրներ կը վատնենք օտար շէմքի վրայ, իսկ մերիններուն կը դժկամակինք 50 ֆրանք տալ, որպէս արդար իրաւունք։

Հայրենիք մը ունինք, համբոյրով ու կարօտով կ'երազենք հերկել, ցանել, աշխատիլ ու նամուսով ապրիլ, բայց չեն թողուր մեզի։

Հայրենիքի մէջ միայն կրնանք մեր գոյութիւնը պահել. եւ սակայն հայրենիքը շինական պարիսպներ ունի, Ստալինեան լարախաղացներ։

Պետութիւն ունինք (կ'ըսեն) ու մեր շահերը, մեր անզօր կամքը, պատիւը ենթակայ են ժողովուրդներու ծաղրին ու ապտակին։

Ո՞ւր են հայ պետութիւնն ու հայ պետական մարդը, որ մեր ուժասպառ կոչերուն պզտիկ նեցուկներ գնէր, պաշտպանէր մեզ իբր հարազատ զաւակներ եւ ըսէր այս ցուրտ գիշերներուն՝ մեզի. «Եկէ՛ք, եկէ՛ք, ես վառարան ունիմ, կտոր մը հաց ու թեթեւ վերմակ մը, ձեզի ցուրտէն պատսպարող»։ Ո՞ւր է իշխանութիւնը որ ի հարկին տէր կանգնէր մեր իրաւունքներուն, մեր արդար պահանջներուն, եւ պոռար աշխարհին, թէեւ տկար, բայց յստակ ու Հայու ձայնով. «Ես կամ ու կը մնամ։»

Մարսէյլ Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՅԱՐԴԳՈՂ

ՏԻՊԱՐՆԵՐԸ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԷՋ

Անցեալ Հինգշաբթի Խ. Կեավուրեան բանաւոր պատճառով մը պատրաստ չըլլալով, մէջտեղ դրուեցաւ վիճաբանութիւն մը, «Տիպարները արուեստին մէջ» նիւթին շուրջ։

Ե. Քոչարեան. — Արուեստագէտները մինչեւ այժմ արուեստի գործ տալու համար կը փնտռեն տիպարներ, կը հաւաքեն իրականութիւններու յատկանշական կողմերը, զանազան անկիւններէ փրցուած նկարագրութիւններով կը շինեն ամբողջութիւն մը։ Այսպէս, տիպարները, որ կը շինուին զանազան հոգեբանութիւններու համադրութեամբ, գոյութիւն չունին, որովհետեւ իրականութեան մէջ հոգի՛ միայն կայ, եւ ո՛չ հոգեբանութիւն։ Ճշմարիտ արուեստը կը մօտենայ հոգիին. ատոր համար պէտք է դիմել աննիւթական ճամբաներու եւ ո՛չ գիտութեան նիւթական բռնազբօսիկ ճամբաներուն, փնտռելով ու գտնելով զանոնք ներահայեցողութեան ուժով։ Դասական արուեստը արհեստաւորի արտադրութիւն էր, մինչդեռ այսօրուանը՝ մեքենայի, առանց մասնայատուկ դրոշմի, առանց տիպի։ Լեզուի խնդրին մէջ ալ նոյնն է։ Պէտք է գրադիլ մայր երակով, պէտք է ստեղծել արագ ու առատ արտադրող միատարր լեզու մը։ Գաւառաբարբառները պէտք է օգտագործել այս ուղղութեամբ։

Ս. Սասունի.— Տիպարներու հարցը ես ճիշտ հակառակը կ'ըմբռնեմ. կ'ընդունիմ որ հոգեբանութիւն կայ եւ հոգի չկայ։ Օրինակ. ելեկտրականութեան բոլոր երեւոյթները (որ իր հոգեբանութիւններն են) կը ճանչնանք, մինչդեռ ելեկտրականութիւնը՝ ո՛չ, եւ կարելի չպիտի ըլլայ ճանչնալ։ Տիպարները յաւիտենական են. Հեղի[...] իր ժամանակին շապիկը [...] կը հագցնէ անոնց, որով [...] նազանուին իրարմէ։ Երբ [...] տական հոգեբանութիւնը [...] շատ անգամ հասարակաց [...] չունի նոյնիսկ հաւաքական [...] գեբանութեան հետ, ի՞նչ [...] կրնայ ունենալ մեքենական[...] թեան հետ։ Հոգեկան կեան[...] փոփոխութիւնը զուգահեռակ[...] չէ նիւթական կեանքի փոփո[...] խութեան հետ։ Այսօր հազա[...] տարի առաջուան մարդուն [...] տաքինը չունինք, բայց [...] քինը գրեթէ նոյնն է։ Մեր [...] գին անմիջական ազդեցութ[...] տակ չէ մարմինին։ Տիպարն[...] գոյութիւն ունեցած են եւ [...] այսօր ալ, թէեւ նո՛ր ըմբռն[...] մով։

Օհան-կարօ.— Ես հարց [...] տամ թէ կարելի՞ է մեքենակ[...] արտադրութիւնը արուեստի [...] համարել։

Ոստանիկ.— Մենք մեր [...] բինը ո՛րքան զուտ [...] տեսնենք, այնքան կ'ախորժ[...] եւ ա՛յս է տիպարին կոչ[...] Յաջող տիպարը յատկանիշ[...] րէն մէկն է ուժեղ արուես[...] գէտին կամ գրագէտին։

Բագրատունի.— Տիպարն[...] գոյութիւնը անհրաժեշտ է [...] հարկ ըլլայ Մարոքցիի մը [...] պարը արտադրել, ի՞նչպէս [...] րելի պիտի ըլլայ յաջողի[...] ռանց անոր արտաքին յատկ[...] նիշներուն դիմելու։ Լեզուի [...] դրին մէջ ալ ես հոգեւին կը [...] ձամ որ մենք ունենանք միասն[...] սակ, ձուլածոյ եւ զօրաւոր [...] պէս արտադրող լեզու մը [...] րանի՛ թէ մենք ալ ունենայինք [...] մեր լեզուաբանական կանոն[...] Բեմերու վրայ, այդ լեզուն [...] նաւանդ իր առոգանութեան [...] ծիծաղելի աղճատումներու [...] թարկուի։

Վաչեան.— Տղա՛ք, ես [...] առնուազն երեք անգամ [...] տարեց եմ եւ ամբողջ կեանքի [...] տեւողութեանը հետաքրքրուա[...] եմ լեզուի հարցով, եւ այն եզ[...] րակացութեան հասած եմ թէ [...] մեր լեզուն դեռ պէտք ունի [...] կայ աշխատանքի։ Գաւառաբար[...] բառները կրնան մեծ դեր [...] տարել, պէտք է հաւաքել [...] նոնք։ Եթէ առ այժմ երեւն[...] պէս անհրաժեշտ չթուին [...] ապագային կրնան մեծապէ[...] նպաստել մեր լեզուաբաննե[...] մեր լեզուին վրայ կատարուել[...] որ եւ է աշխատանքի համար։ [...] նոնք չափազանց հարուստ են։

Գ. Ճիզմէճեան.— Կրօնքը [...] արուեստը հաւաքական կեանքի [...] պատկերացումն են։ Անհատա[...] կան հոգիէն վեր կայ հաւաք[...] կան հոգին, որուն մէկ մասն[...] է անհատին հոգին։ Որքան [...] տեն ամբողջականը չփոխու[...] մասնակի հոգին չի փոխուիր։ [...] մէն բան պէտք է համապատ[...] խանէ հաւաքական կեանքին։

ՏԻՐԿԱՆ[...]

ԲԱՌԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Զուիցերիական թերթերը [...] տաքըքրական պատմութիւն [...] կը պատմեն Մուսոլինիի դր[...] տէն։

Զուիցերիացի օրագրող մը [...] հին պատմութեան քաջ ծանօ[...] է, յօդուածի մը մէջ Մուսոլին[...] կ'անուանէ «բռնապետ»։ Անի[...] ջապէս կը ծերբակալուի եւ [...] ղըկուի դատարան։

Իր պաշտպանողականին մէջ [...] Զուիցերիացին փաշիստներու [...] դաս մը կուտայ հնութեանց [...] տութեան մասին։ Հին Յոյն[...] «բռնապետ» (տիրաննոս, [...] կ'անուանէին այն անձը, որ [...] ներկայացնէր պետութեան գլ[...] խը։ «Բռնապետ»ները պետու[...] թեան վարչութեան կը [...] չունէին «կամօքն ժողովրդեան» [...] եւ կը կրթնէին ժողովուրդ[...] արգիլելու համար սակաւապե[...] տութիւնը եւ դասակարգա[...] ներքին պայքարները։ Այսպէ[...] կը պնդէ Զուիցերիացին, «բռն[...] պետ» անուանեցի Մուսոլինի[...] համաձայն հելլէն եւ հռոմէ[...] հին ըմբռնումին եւ պատմակ[...] լեզուին։ Միջաւորը անոնք են [...] «բռնապետ» բառին տուա[...] ծանր իմաստ մը։

Ֆաշիստ դատարանը [...] հրապարակագիրին, եւ դ[...] պարտեցմիայն...մէկ տարի [...] տարկութեան։

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

մեր կարապետը, որ ոտքը մարսէյլ դրած օրն իսկ շառլի փոխուած էր, իրիկուն մը գործատունէն դարձին, սրճարանին մէջ՝ իր բարեկամներուն հաղորդեց մեծ լուրը.

— Ցղա՛ք, կը կարգուիմ կոր:

= Թըջնենք այն ատեն, պոռացին ամէն կողմէ:

Ու սեղանը՝ վայրկեանին լեցուեցաւ գոյնզգոյն ըմպելիներով:

— Ինտո՞ր է ծօ՛, շառլօ՛, հարցուց մէկը, կը բռնէ՞ կոր...

= Ի՞նչ... որոտաց զայրացին կարապետ աղբար, մականունեային շառլօ:

— Եղբա՛յր, կմկմաց հետաքրքիր բարեկամը, ի՛նչ չարամիտ մարդ ես. ես գէշ մտքով չըսի. կուտ ունի՞ ըսել ուզեցի:

= Հա՛, դեռ ձայն տուած չունի, բայց, կարծեմ կը բռնէ...:

— Հա՞յ է:

= Աստուած չընէ...:

— Կեցցե՛ս, ծօ՛ շառլօ:

Ու գաւաթները յաջորդեցին գաւաթներուն:

— Ինտո՞ր է, գոնէ տե՞ղն է:

= Հա՛, աղուոր աղջիկ է, մինա՛կ...

— Ի՞նչ, պատմէ՛, ծօ՛ շառլօ, վրան ինկան ամէն կողմէ:

Մեր կարապետին գլուխը լեցուած էր. բերնին կապերը թուլցած էին, անյարմար չնկատեց բարեկամներուն հաղորդել կասկած մը, որ գինքը կը տանջէր...

— Կարծեմ, ըսաւ, քիչ մը յղի է...

= Այդ ոչի՛նչ, քաջալերեցին բարեկամները. աստեղին Ֆրանսա կ'ըսեն, ազատամիտ ըլլալու է, եղբա՛յր:

Իսկ մեր կարապետին սրտակիցը, որ ջնա քովէն չէր բաժնուեր, կամաց մը հարցուց,

— Այս բոլորը աղէ՛կ բայց միւսէն առածդ... ի՞նչ եղաւ, շառլօ՛:

= Ի՞նչ առած:

— Եղբա՛յր, սա հիւանդութիւնը..., որովհետեւ գիտե՞ս, պէտք չէ որ կինդ ալ բռնուի անկէց...

= Քեզի ի՞նչ, եղբայր, կնկանս հոգը քեզի՞ են տուեր:

— Հարկա՛ւ, կնիկդ ինչո՞ւս պէտք. բայց ես՝ բարեկամներուս մասին կը մտածեմ...:

ԽԱՐՏՈՅ

ԻՊՍԷՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նորվեկիոյ կրթական նախարարին հովանաւորութեամբ Օսլոյի մէջ պիտի տօնուի Իպսէնի հարիւրամեակը: Այդ տօնը պիտի տեւէ Դեկտեմբերի 14էն մինչեւ 20: Պիտի տրուին ներկայացումներ Իպսէնի գործերէն, պիտի արքուին դասախօսութիւններ մեծ թատերագիրին կեանքին մասին, պիտի ցուցադրուին իր ձեռագիրները եւ ի վերջոյ պիտի սարքուի մեծ հացկերոյթ մը:

ՆՈՒԱԳ ԱՌԱՆՑ ԳՈՐԾԻՔԻ

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԳԻՒՏ ՄԸ

Ինչպէս գրեց «Յառաջ», ռուս ճարտարագէտ երիտասարդ մը, Լէոն Թերէմէն, հնարած է գործիք մը, որ ելեկտրականութեամբ կ'արտադրէ փափաքուած բոլոր ձայները: Այս երիտասարդը երկու շաբթի գիշեր փարիզ հասաւ երկու ներկայացում տալու համար, առաջինը Գշ. գիշեր, կավոյի սրահը, երկրորդը՝ Օփերայի մէջ, Հինգշաբթի գիշեր: «Յառաջ»ի նախորդ թիւերով բացատրած ենք այս գիւտին հիմնական կողմերը: Յիշեցնենք որ Թերէմէնի գործիքը ռատիօ-ելեկտրական գործիք մըն է, որ դրուած է սովորական փայտէ տուփի մը մէջ: Տուփին վրայ կայ մետաղեայ ցուպ մը ուղղահայեաց: Ելեկտրական հոսանք մը կը ղրկէ տուփին մէջ եւ ցուպը ելեկտրօ-մագնիսական ալիքներ կ'արձակէ: Թերէմէն կը շարժէ աջ ձեռքը ցուպին ալիքները կառավարելու համար: Այդ ձայնի ալիքները կը տարածուին սրահին մէջ եւ մասնաւոր բարձրախօսներու միջոցով զգալի կը դառնան ամէնուն ականջին մէջ: Գործիքը ունի նաեւ հորիզոնական, օղակաձեւ, մետաղեայ թել մը, որ կցուած է տուփին՝ ձախ կողմէն: Թերէմէն կը շարժէ ձախ ձեռքը կառավարելու համար ձայնին խտութիւնը: Ուրեմն աջ ձեռքով կը կառավարէ ձայնին բարձրութիւնը, ձախով՝ խտութիւնը: Այսպէս, ելեկտրականութեան միջոցով, առանց թելի, առանց գործիքի, Թերէմէն կը նուագէ ամէն երաժշտական կտոր, արտադրելով ամէն ամէն գործիքի ձայն. ջութակի, սրինգի, փողի եւն: Եւ այս կրնայ կատարել ամէն մարդ ալ: Երկու գործիքով կարելի է ստեղծել զուգանուագ մը, նոյնիսկ քառանուագ:

Այսպէս ապագայ նուագախումբը մեծ յեղաշրջում պիտի կրէ: փոխանակ ամէն նուագող իր գործիքը ունենալու, պիտի կենայ Թերէմէնի ռատիօ-ելեկտրական գործիքին առջեւ եւ ձեռքի պարզ շարժումներով պիտի տայ պահանջուած ձայները: Ունկնդրութիւնը չափազանց բնական է եւ ձայները կը հասնին սրահին բոլոր անկիւնները: Եւ այսպէս կը ջնջուին բոլոր երաժշտական գործիքները:

Թերէմէն համեստութեամբ խօսելով իր մասին, կ'ըսէ. «Շատ կը հետաքրքրուէի երաժշտութեամբ, ոչ իբրեւ ճարտարագէտ մը, որ բնագիտական երեւոյթի մը, լուսոյթեան գաղտնիքները կ'ուսումնասիրէ, այլ իբրեւ սիրող մը: Եւ կը փնտռէի ռատիօ-ելեկտրականութեան անծանօթ մարզին մէջ երաժշտութեան երեւոյթները: Բոլոր բնագէտներն ալ ծանօթ են այն երեւոյթին, որ ելեկտրական փոփոխական հոսանքներու ընթացքին ձայներ կը լսուին: Ես ուզեցի կանոնաւորել այդ ձայները, վարել անոնց բարձրութիւնը եւ ձայնադրոշմը: Վերջապէս հոգի տուի այդ ձայներուն»:

Թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին այս գիւտին եւ հեղինակին մասին:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊՈՒԱ-ԳՈԼՈՄՊԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Գօլոմպի մասնաճիւղի նորակազմ Վարչութիւնը ձեռնարկած է Սկաուտներու խումբի մը կազմութեան, օժանդակութեամբ ձեռնհաս եւ փորձառու սկաուտապետներու:

Արդէն իսկ արձանագրուած են մօտ երկու խմբակ նորընծայ սկաուտներ:

Ամէն Կիրակի առաւօտ կանոնաւոր կերպով տեղի կ'ունենան սկաուտական դասախօսութիւններ եւ փորձեր, 80, Ave. Péreire, Asnières, Կաթողիկոս. Պատուիրակութեան յարակից պարտէզը:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Քոլոմպի, Պուա-Քոլոմպի, Անիէռի, Պէքոնի եւ Արժանթէօյլի հայ ծնողները՝ որպէսզի հաճին մօտէն հետաքրքրուիլ յիշեալ կազմակերպութեամբ եւ յանձնեն իրենց զաւակները ամենայն վստահութեամբ Մասնաճիւղիս սկաուտ - խմբապետին:

(Դիւան Վարչութեան)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Նոյ 9ին Սլիվէնի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Հ. Մ.ի Գ. Պատգմ. ժողովը:

Իրաւասու ձայներով պատգամաւոր ընտրուած էին հետեւեալները.— Շրջ. Վարչութեան կողմէ Պ. Պ. Կարօ Ղազարոսեան և Արտաշէս Սարգիսեան. Ֆիլիպէ՝ Նշան Աշպախեան և Մարտիկ Տողրամաճեան, Պուրկազ՝ Թորոս Աւետեան և Միհրան Գալֆաեան, Սոֆիա՝ Լեւոն Գազանճեան, Սլիվէն՝ Գ. Սրենց եւ Գ. Սամիկեան, Սթ. Զակորա՝ Գ. Փափազեան, Խասքօվօ՝ Օննիկ Նշանեան, Ռուսճուգ՝ Հրանտ Սարաֆեան, Թ. Փազարճըգ՝ Յ. Փօյրաճեան, Եամպոլ՝ Գ. Համամճեան, խորհրդակցական ձայնով:

Վառնա չէր մասնակցած՝ ինչպէս Շումէն: Վառնա միայն բաւականացած էր տեղեկագիր մը ղրկելով: Բեմը զարդարուած էր Հայկ. և Պուլկ. եռագոյններով: Բացումը եղաւ Սլիվէնի «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբի կողմէ երգուած «Յառաջ Նահատակ»ով: Շրջանային Վարչութեան ատենապետ Պ. Կ. Ղազարոսեան բացումը կատարելով ըսաւ թէ որոշուած է յետ այսու Պատգ. ժողովները գումարել՝ համեստ վայրերու մէջ, որպիսին է Սլիվէնը:

Միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Կ. Ղազարոսեան, իսկ քարտուղարներ՝ Պ. Պ. Գ. Փափազեան և Գ. Սրենց:

Բացման օրը մասնաւորապէս հրաւիրուած էին, Ազգ. մարմինները, մշակութային միութիւններն ու կազմակերպութիւնները:

Այս առթիւ տրուած որոշումներէն կը քաղենք հետեւեալ կէտերը.—

2.— Ընդհ. մարզական դասընթացքի մը կազմակերպումը գործնականացնելով, որոշուեցաւ Շրջ. վարչութեան իրաւունք տալ և ուզած մասնագէտը ղրկել ուզող մասնաճիւղին մօտ: Նիւթականի հոգը թողելով նոյն մասնաճիւղին:

5.— Տարւոյ ընթացքին պիտի կազմակերպուին մասնակի ցուցահանդէսներ Արիներու ձեռային աշխատանքներէն: Աւելի վերջ ընդհ. ցուցահանդէս մը Սոֆիայի մէջ:

6.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասնամեակը տօնել 1928 Յուլիսի կիսուն, ուր որ գոյութիւն ունին մասնաճիւղեր:

7.— Բոլոր մասնաճիւղերու համար շուէտական մարզանքը պարտաւորիչ պիտի ըլլայ: Այս առթիւ պարբերաթերթը առանձին բաժին մը պիտի յատկացնէ մարզանքի եւ ֆութպօլի նորագոյն մեթոտներուն համար:

9.— Պուլկարահայ Ողիմպիկանի համար վայր որոշուեցաւ Սոֆիան, Օգոստոսի երկրորդ կէսուն:

10.— Որոշուեցաւ վերստին հրատարակել պարբերաթերթը, որուն պիտի հայթայթուի պիւտճէ մը բացառիկ և ծրագրեալ ձեւով: Առանձին, Պուլկարիոյ շրջանը պիտի սպառէ նուազագոյն 500 օրինակ:

11.— Թերթը պիտի հրատարակուի Սոֆիայի մէջ: Միաձայնութեամբ խմբագիր ընտրուեցաւ Պ. Յ. Մարթաեան, իսկ վարչութեան անդամ Պ. Պ. Լ. Գազանճեան, Թ. Փափազեան և Հ. Էմիրեան:

16.— Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ բողոքել վերջերս փարիզի մէջ գումարուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանի պատգ. ժողովի ոչ օրինաւոր կազմակերպման դէմ, նկատելով որ, նախաձեռնարկ մասնաճիւղերը անտեսած են Միութեան կանոնագրի այն պարզ ու բացարձակ տրամադրութիւնը, որով մասնակցող պատգամաւորները պէտք է ընտրուած ըլլան մի միայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովներէն եւ ձուլուող միութիւնները նախ պարտաւոր են իրենց ամբողջական կազմով անդամագրուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ին, եւ այդ անունին տակ գումարուող ընդ. ժողովէն ընտրել իրենց պատգամաւորը:

Արդ, Պուլկարիոյ շրջանի Գ. պատգ. ժողովը խիստ կերպով կը դատապարտէ Ֆրանսայի մասնաճիւղերուն կողմէ կանոնագրի այս ոտնակոխումը (յանուն ինչի ալ ըլլայ անիկա) ու կը մերժէ ճանչնալ այս ձեւով գումարուած պատգ. ժողով մը: Գալով այս կամ այն հարցի մասին տրուած որոշումներուն, կը գտնէ, որ ո եւ է շրջան իրաւունք չունի ընդհանուր հարցերու մասին որոշումներ տալու, կամ ընդունուած որոշումները չեղեալ նկատելու, որ իրաւունքն է բացառապէս ընդհ. պատգ. ժողովին:

Նոր Շրջ. Վարչութիւնը՝ որ պիտի մնայ Ֆիլիպէի մէջ, ընտրուեցաւ հետեւեալներէ.— ՊՊ. Տոքթ. Թովմասեան, Մինաս Միքայէլեան, Կարօ Ղազարոսեան, Ստեփան Եաղուպեան, Աշոտ Պասմաճեան, Լեւոն Գազանճեան և Ներսէս Գասապեան: Փոխանորդներ՝ Պ. Պ. Արտաշէս Սարգիսեան, Կարօ Թորոսեան և Գր. Թէրզեան: Իսկ հաշուեքննիչ մարմինի անդամներ՝ Պ. Պ. Մկրտիչ Գազազեան, Թաթուլ Արզումանեան և Արշաւիր Պօվեզեան:

ՆՈՐ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լուսանկարիչ Գ. Ճօլօլեան ինքնաբերաբար յանձն առած է վեց լուսանկար (*քարթ-փոսթալ*) հանել *ԲՈՂՈՐՈՎԻՆ ՁՐԻ*, անոնց որ մէկ տարեկան բաժանորդ կը գրուին «Յառաջ»ի, կանխիկ վճարումով:

ԱՅՍ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՄԻԱՅՆ

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՀՈԳԻ — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10էՆ ՄԻՆՉԵՒ 31

Բաժնեգինը վճարողը իր ստացած ընկալագրով պիտի ներկայանայ Photo Arax, 9, Rue Papillon, լուսանկարուելու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԱՐԹՆՑԱՒ — Շրուպար, չեխ գործաւոր մը, գլխու սաստիկ ցաւ մը ունէր՝ դեղ ու դարման օգուտ չէր ըներ: Դիմեց իր տանտիրոջ, որ յանձնարարեց քնաբեր դեղ մը: Շրուպար խմեց դեղէն քիչիկ մը: Քոնեակի համ ունէր: Պառկեցաւ եւ ուզեց քնանալ:

— Ի՞նչ աղուոր համ ունի, քոնեակ է, կը խորհէր:

Ցաւը մոռցաւ, քնանալու փափաքն ալ մոռցաւ:

— Քոնեակ է, քոնեա՛կ, կը խորհէր եւ շրթները կը ծծէր:

— Արդեօք քիչ մըն ալ խմե՞մ, այսպիսի բան խմած չունէի, կը մտածէր:

Ելաւ անկողինէն, վերցուց շիշը, դարձուց, նայեցաւ մէջը դուրսը:

— Դեղագործը խաբեր է զիս, քոնեակ է ասիկա, ուրիշ բան չէ: Կլլե՛նք:

Ու կլլեց ումպ մըն ալ: Ումպ մըն ալ վրայէն: Երբ հատաւ, գնաց պառկելու, խորհելով քոնեակին անուշութեան վրայ:

Քունը եկաւ: Խորո՛ւնկ քնացաւ: Սակայն այլեւս չարթնցաւ:

ԿՆՈՋ ՀԱՄԱՐ.— Տիկին Կոկէն, դեռ շատ երիտասարդ, խաբուեցաւ Պէրնարի խոստումներէն եւ ձգեց ամուսինը, գնաց սիրականին տունը: Երկու շաբթէն ձանձրացաւ եւ դարձաւ տուն: Ամուսինը ներեց: Սակայն սիրականը չներեց, նոյնիսկ կատղեցաւ:

Ու երբ տէր եւ տիկին Կոկէն, անցեալ իրիկուն փողոց ելած էին եւ իրենց քիթը կը թրջէին խանութներուն լոյսին մէջ, յանկարծ անկուեցաւ Պէրնար և հրամայեց տիկին Կոկէնի որ իրեն հետեւի:

Կոկէն միջամտեց եւ պաշտպանեց իր կինը: Սակայն Պէրնար վտանգաւոր էր: Տիկինը վախնալով նետուեցաւ խանութէ մը ներս: Պէրնար ետեւէն վազեց եւ երեք անգամ կրակեց: Յետոյ փախաւ: Գնդակին մէկը հանդիպեցաւ խանութին յաճախորդներէն՝ երիտասարդի մը սրունքին:

Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ Պէրնարը:

ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՈՃԻՐԸ.— Սուպոթիցայի մէջ մեծ յուզում պատճառեց հին դատ մը, որ խլած էր, սխալի մը պատճառով, մարդու մը կեանքը:

1913ին, Թոմքա անունով մարդ մը դատարան կը տարուի իբրեւ սպանիչը իր աղջկան: Վկաներ կը բուսնին ամէն կողմէ եւ կը պնդեն Թոմքայի ոճիրին վրայ: Թոմքա կը դատապարտուի մահուան, հակառակ իր բուռն բողոքին:

Անցեալ օր Թոմքայի տունը քանդուեցաւ եւ աւերակներուն մէջէն գտնուեցաւ տոմսակ մը: Դեղնած թուղթի կտոր մը, որուն վրայ կը յայտնուէր Թոմքայի աղջկան գիրը:

Աղջիկը հրաժեշտ կուտար հօրը, ըսելով որ որոշած է անձնասպան ըլլալ: Այս տոմսակը գրուած է աղջկան մահուան օրը: Թոմքայի ազգականները դատաբան դիմած են, գոնէ փրկելու համար խեղճ մարդուն որդեսպանի արատը։ Ի՞նչ օգուտ:

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

III

Չպատասխանեց, միայն հարցուց թէ սափորն ու դոյլը պատրա՞ստ էին՝ երթալ աղբիւրէն ջուր բերելու համար: Ճիշտ ժամանակին էր եկած ու շիտակ աղբիւր գնաց: Երբ վերադարձաւ, Լուսիկ քոյրիկ հարցուց իրեն թէ, հաց կերա՞ծ էր:— Չէ՛, մրմնջեց Ովկիմ: Կինը գնաց, հաց ու կերակուր բերաւ ու դրաւ անոր առջեւ,

— Հա՛ Նայիմ, աղուոր մը կշտացո՛ւր փորդ:

Բերուած հացը շատ չէր թէեւ իրեն համար. բայց միայն կէսը կերաւ եւ կէսը ծոցը պահեց: Ի՞նչ կերակուր էր ատ, ամէն օր ջուր բերէր, ամէն օր թող առանց համով կերակուր տային իրեն: Այսպէս կը մտածէր Ովկիմ ինքզինքին: Պահմը մոռցած ամէն բան կ'ուզէր որ այդ տան ծառան ըլլար:

Երբ կրկին ջուր բերելու համար դուրս ելաւ, յետինքի ժամանակ էր, քոյրը Աննան տունը անօթի կը սպասէր: Աղբիւրը ձգեց սափորը ծանօթ կնիկներ ըլլալուն, եւ ինք այլանդակ, շուտ քալուածքով մը տուն գնաց, ծոցը պահած հացը քրոջը տալու համար, եւ վերադարձաւ:

Իրիկունը նորէն փորը կշտացուց: Լուսիկ քոյրիկ, Աննային համար ալ հաց ու պանիր տուաւ, ինչպէս նաեւ դրուշ մը, իբրեւ վարձատրութիւն: Ովկիմ իր շնորհակալութիւններն ու մաղթանքները յայտնեց իր գիտցած աղքատիկ բառերով եւ դուրս ելաւ անհամբերութեամբ: Կարծես բանտէն կ'արձակուէր:

Երկու սիրող սրտերու նման, շատ դժուար էր եկած իր բաժանումը պարտէզէն: Ցուն հասնելուն պէս, բրիչը առած դուրս ելաւ եւ սկսաւ փորել: Մութը սկսած էր թանձրանալ, բայց կ'աշխատէր Ովկիմ, ժամ առաջ լմնցնելու այդ գործը: Շատ կը յոգնէր, շատ կը քրտնէր, բայց յառաջիկային լաւ ըլլալու, հանգիստ ապրելու մեծ յոյսը կը մոռցնէր ամէն ինչ:

— Թող յուշտիկ մը ունենամ տէ՛...

Գիշերը, անկողնին մէջ, Ովկիմին միտքը կը դեգերէր. կը թափառէր էշուն շուրջ, մինչեւ որ յոգնած, ալ քունը տանելը չէր իմանար: Նոր սովորութիւն էր ըրած. քանի մը անգամներ կ'արթննար, իմանալու համար թէ՝ լոյսը սկսա՞ծ էր ճեղքուիլ: Առաւօտուն կանուխ, երես չլուացած, բերանը պատառ մը հաց չդրած, պարտէզ կը վազէր. կարծես վայրկեանով եւ պարտաւորիչ եղած ըլլար. կ'աշխատէր, կը փորէր խեղճ մարդը քրտնաթաթախ:

Օրուան մէջ քանի մը անգամ փողոց կ'ելլէր, ջուր կը բերէր, որուն հացը կամ հացի դրամը եղա՞ւ, ա՛լ պարտէզն էր, մինչեւ մութ, անընդհատ բրիչը օդին մէջ փայլեցնելով: Այսպէս յաջողեցաւ երկու օրէն, քարի գոյն հողը, սեւ հողի վերածել: Անգամ մըն ալ փորեց եւ կոշտերը մանրացուց: Անհուն ուրախութիւն կը զգար Ովկիմ, երբ կը նայէր պարտէզին, բայց երբ ընելիքներու անվերջ կծիկը կը սկսէր, շփոթած կը մնար:

Ի՞նչ պիտի ցանէր հիմա, սերմնցու չունէր: Արդեօք շատ դրա՞մ կ'ուզէին: Ինք մէկ դրուշ միայն ունէր, թաշկինակին ծայրը կապած, չէ՞ր բաւեր այդ դրամը: Իրիկուն մը նորէն իրեն ծանօթ երկրագործին վրան գնաց:

— Ցէնթեզ մը ունիմ, աղբարիկ. ինծի մարուլի, սոխի, սխտորի հունտ տուր, դուն մեր պաղչան գիտես, հո՛ն պէտ ցանիմ, ըսաւ:

— Ովկիմ, մէկ ցէնթեզով տալիք սերմնցուն, հողին կէսը չի գոցեր:

— Հիմա թամամ տուր տէ՛ մնացածը ետքէն կուտամ, թող տալիքս ըլլայ, եւելիով կուտամ:

Մշակը, ազնիւ սրտի տէր մարդ մէկ դրուշը առաւ, տուաւ սերմնցուն, բացատրեց թէ ինչպէս պէտք է ցանել, եւ աւելցուց,

— Աս եւելին թող իմ նուէրս ըլլայ, Ովկի՛մ, տալիք բան չունիս:

— Աստուած մեռելներդ լուսաւորէ, չէն մնաս, Աստուած սրտիդ կէօրէ տայ:

Յաջորդ օրն իսկ ցանեց Ովկիմ: Անհամբեր, ժամը ժամին կ'ուզէր որ հունտերը իրենց կանանչ եւ աղարծի գլուխները դուրս հանէին հողէն ու հասակ նետէին: Կը սպասէր ուշադրութեամբ կը դիտէր հողին արանքներուն կամ գիծերուն մէջերը: Երբ միջատ մը տեսնէր, կը բռնէր եւ պարտէզէն դուրս կը նետէր, մեղքնալով սպաննել զայն: Մէկ երկու օրը տարիներու չափ երկար էին Ովկիմի համար: Հունտերը ինչո՞ւ չէին բուսներ: Ինչո՞ւ պարտէզը չէր կանանչնար: Ինչո՞ւ կ'ուշանային: Հիւանդ սիրելիի մը սնարին հսկող անձկագին հոգիին պէս, հողին գլխուն սպասեց Ովկիմ. կանանչին յոյսին աչքը յառած: Թէեւ ինք շատ լաւ փորած էր հողը, բայց նորէն կը մտատանջուէր: Կարգ մը կատակախօս մարդիկ չարամտօրէն՝

— Ան քարի պէս հողին վրայ խոտ պիլէ չի բուսնիր, ա՛յ բանբին ըսեր էին իրեն...

IV

Ի՛ն յաջողը եղաւ Ովկիմին բերքը: Բախտը խնդացած էր իրեն այս անգամ: Աստուած ալ իր ծեքութեանը մեղքցած ըլլալու էր: Քաշած ցաւերուն ու թշուառութեան չիլէն լեցած էր ալ կ'երեւի՝ որ այսպէս լաւ հունձք բրաւ, որպէսզի հանգիստ ապրի: Այս էր իր տրամաբանութիւնը, առանց անդրադառնալու թէ «պառկած» հող ըլլալուն, շատ ուժով էր եղած, եւ թէ ինք, քանի մը անգամներ էր փորած:

Օ. ԶԱՐՄՈՒՆԻ

(Շարունակելի)

ժողովը կ'ուզէ Ֆրանսացի դարձնել օտարականները, միւս կողմէ կառավարութիւնը կը շարունակէ դանոնք վտարելու իր մեթոդը: Դիտել տուաւ մասնաւորապէս որ օտար աշխատաւորներուն կ'արգիլուի սէնտիքա կազմել, համայնավարական թերթեր հրատարակել եւ ժողովներ գումարել: Աւելցուց որ հակապոլշեւիկ օտարականները ընդհակառակն կը պաշտպանուին:

16 միլիոն ծախսուած օտար հիւանդներուն

Ֆրանսերէն թերթերը դարձեալ սկսան տրտնջալ օտար հիւանդներու խնդրին համար: Կը գրեն թէ՝ Թաղապետական պիւտճէն շատ ծանրաբեռնուած է անոնց պատճառով: Օտար հիւանդները հիւանդանոց կը մտնեն և չեն վճարեր: Այս առթիւ՝ պիւտճէի ընդհանուր տեղեկաբեր Ֆրանսուա Լաթուրի խնդրանքին վրայ, Ընդհ. Խնամատարութիւնը, ներկայացուց հետեւեալ վիճակագրութիւնը այն օտարական հիւանդներուն մասին, որոնք ձրիաբար խնամուած են Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ:

1926ին հիւանդանոց ընդունուած են 2012 Պելժ, 439 Լիւքսէնպուրկցի, 4826 Իտալացի, 3555 Լեհեր, եւ 9105 այլ ազգերէ, ընդհանուր գումար՝ 19,937: 1927ին, առաջին կիսամեակին, յիշուած ազգերէն 5417, միւս ազգերէն 5027, ընդհ. գումար՝ 10,444:

1926ին այս հիւանդներուն համար ծախսուած է 15,800,000 ֆրանք: Այս գումարը կը ներկայացնէ 100ին 7,7 համեմատութիւնը հիւանդանոցներուն հա՛ար եղած ծախքերուն, որոնք կը հասնին 222,015,628 ֆր. 75 սանթիմի:

Փարիզի մաքրագործումը

Փարիզի եւ արուարձաններու «մաքրագործում»ը կը շարունակուի դեռ: Առջի գիշեր ժամը 12էն 2 Փորթ Սէն-Մարթէն Թաղի ոստիկանապետը այդ շրջանի սրճարաններուն եւ պարսրաններուն մէջ հարցաքննեց մօտ հարիւր օտարականներ: 51 հոգի տարուեցան 10րդ Թաղամասի ոստիկանատունը՝ ինքնութիւնները ճշտելու համար: 7 հոգի ձերբակալուեցան զանազան պատճառներով:

Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ 4րդ, 13րդ, 17րդ եւ 18րդ Թաղամասերուն մէջ: Բազմաթիւ անձեր հարցաքննուեցան: 20 հոգի ձերբակալուեցաւ: Նոյնպէս Լըվալուա-Փէրէ, Շուազի-լը-Ռուայի, Պուլոնի եւ Նէօյիի մէջ հարցաքննուեցան շատ մը օտարականներ:

Պրիան եւ Մուսոլինի չպիտի տեսակցին

«Շիքակօ Թրիպիւն», որ գրած էր թէ Պրիան եւ Մուսոլինի հինգշաբթի օր պիտի տեսակցին Տոմոտոսոլայի մէջ, իր երէկի թիւով կ'ըսէ թէ այս տեսակցութեան գաղտնիքը կանխաւ հրապարակուած ըլլալուն հետեւանքով հանդիպումը յետաձգուած է:

Միւս կողմէ «Հավաս»ի գործակալութիւնը եւս կը հերքէ այսպիսի տեսակցութեան մը լուրը:

Լեհեւլիթուանական վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը առջի օր երկարօրէն զբաղեցաւ Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճով: Ինչպէս յայտնի է, վէճի գլխաւոր առարկան է Վիլնայի խնդիրը: Այս քաղաքը, որ այժմ Լեհաստանի իշխանութեան տակ է, կը պահանջուի Լիթուանիոյ կողմէ: Վերջերս անհամաձայնութիւնը շատ առաջ գնաց եւ նոյն իսկ երկու երկիրներու մէջ պատերազմի յայտարարութեան խօսքեր եղան: Ռուսիա կը պաշտպանէ Լիթուանիան եւ վերջերս Լեհաստանի ուղղուած ազդարարագրով մը կը պահանջէր վերջ տալ Լիթուանիոյ հետ պատերազմական վիճակին:

Խորհուրդին առջեւ Լիթուանիոյ տեսակէտը պաշտպանեց վերջապետ Վալտէմարաս, որ ամբաստանեց Լեհաստանը թէ սահմանակից հողերուն վրայ զինուոր կը համախմբէ եւ տարագիր Լիթուանիացիներու հրոսախումբեր կը կազմէ: Ըսաւ նաեւ թէ մարաջախտ Փիլսուտսքի ծրագրած էր շարժման մէջ դնել լեհական բանակը Լիթուանիոյ վրայ արշաւելու համար: Ահա՛ թէ ինչու կը պահանջէ կազմել Քննիչ Յանձնաժողով մը, որ հսկէ սահմանին երկու կողմերը կատարուած դէպքերուն վրայ եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ ստանայ կացութեան մասին: Պահանջեց նաեւ որ Վիլնայի շրջանին մէջ Լիթուանիացիներու դէմ կատարուած հալածանքներու մասին քննութիւն կատարուի:

Լեհաստանի արտաքին Նախարար Զալէսքի անմիջապէս պատասխանեց. յիշեց Վալտէմարասի մէկ ճառը արտասանուած զօրագունդի մը ներկայութեան, որուն մէջ կ'ըսէր թէ մօտ է պատերազմը՝ Լեհաստանէն ետ առնելու համար Վիլնան: Վերջացնելով ըսաւ. «որքան ատեն որ տեւէ Լիթուանիոյ կառավարութեան կողմէ յայտարարուած պատերազմական վիճակը, Արեւելեան Եւրոպայի ապահովութիւնը երեւութական բան մը պիտի ըլլայ եւ պիտի ազդուի փոքր միջադէպէ մը: Ամբողջ աշխարհի առջեւ Լեհաստան անգամ մը եւս խաղաղութիւն կը յայտարարէ Լիթուանիոյ եւ հանդիսաւորապէս ձեռք կ'երկարէ անոր:»

Խորհուրդին կողմէ տեղեկաբեր նշանակուեցաւ հոլանտական պատուիրակ Պէլէրց, որ խնդիրը ուսումնասիրելով տեղեկագիր պիտի ներկայացնէ:

Վէհապիներու յարձակումը

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ վէհապիները կիրակի առաւօտ յարձակեցան Քովէյթի Սուլթանութեան ծովեզերեայ գիւղերէն Ջաքըա Ճահրայի վրայ: Այս վէհապիները, որոնց թիւն էր 500 հոգի, կը գտնուէին շէյխ Թիւրայիփ Իպնի Շիւքայրի հրամանին տակ: Գիւղը ամբողջովին կողոպտեցին եւ սպաննեցին երեք հոգի: Վէհապիները դեռ հոն կը մնան, մինչ գիւղացիները կը քաշուին դէպի երկրին ներսերը:

Այս արշաւներուն մէջ, կ'ըսէ «Թայմզ», շատ կասկածելի կը նկատուի վէհապիներու թագաւոր Իպնը Սուուտի դիրքը: Վերջերս շէյխ Ֆէյսալ էտ Տովիշ առաջարկած է Սուլթան Իպնը Սուուտի՝ միասին արշաւել Նասիրիյէի վրայ, որ կեդրոնն է Իրաքի Ուղտերու զօրագունդին: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, ընդհակառա՛կն Իպնը Սուուտ դրացի ցեղապետի մը զէնք և ռազմանիւթ տուած է՝ յարձակելու համար էտ Տովիշի վրայ, եթէ անիկա մերժէ հպատակիլ Սուլթանի հրամաններուն:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը վաղըՇաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, իր սովորական հաւաքատեղին. անհրաժեշտ է բոլորին ներկայութիւնը իրենց անդամատետրներով միասին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի առտու ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Օրակարգ՝ կոմիտէի ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ռայոնական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, միութեան Գրադարան-ընթերցասրահը:

ԱԼՖՕՌՎԻԼԻ երիտ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 138 Rue Etienne Doletի սրճարանը: Այս երկրորդ ժողովին ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի, եւ տրուած որոշումները օրինաւոր:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիր. իրիկունժամը 9ին,միութեան ընթերցարանին մէջ, 61, Rue Monsieur le Prince: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի Թէյասեղանը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, իր սեփական ակումբին մէջ: Կը հրաւիրուին միութեան բոլոր քոյրերը, եղբայրները եւ համակիրները: Արտասանութիւններ, անակնկալներ մեներգներ, եւ նուագախումբ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագցիներու Հայրենակցական Միութեան անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 3 Rue du Dauphine, Place d'Aix: Օրակարգ. Վարչական զեկոյց եւ հաշուետուութիւն: Կը հրաւիրուին բոլոր Զարսանճագցիները:

Շ.ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ Արծիւ միութիւնը կազմակերպած է ընտանեկան ցերեկոյթ թէյասեղան մը, որուն կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 1ին, 17 Bld. Maurice Cléryի սրահը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի կեսվէի շըրջանէն Յարութիւն Պարոնեանը, կինը՝ Արաքսի եւ երկու փոքրիկներ Եղիսաբէթ եւ Մարիցա, որոնք 927ին Ֆիլիպէ (Պուլկարիա) կը գտնուէին: Իմացնել՝ Վահրամ Ճէզայիրլեանին, 4 Rue du Turin Arnouvilles-les Gonnesse (S.etO).

կը խնդրուի պուլկարահայ թերթերէն արտատպել:

ՕՐ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ուրբաթ 16 դեկտ. ժամը 21ին Salle Comoedia, 51 Rue St. Ceorges: կը մասնակցին յայտնի երգահաններ եւ արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ իր երգչախումբը: Մուտք՝ 30, 20, 12 եւ 8 ֆրանք: Տոմսերը կարելի է ստանալ Durandէն, 4 Place Madeleine եւ սրահէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ
,,ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ,,
Ա. Շարք

Տպ. Լիոն, 1927: Գին 5 ֆրանք
Կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը:

"ԳԵՂՈՒՆԻ,,

Յառաջի խմբագրատունը սակաւաթիւ օրինակներ կը գտնուին Վենետիկի Միաբանութեան այս շքեղ հրատարակութենէն, որ կը պարունակէ ծանօթ գրագէտներու գործեր եւ բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ:

Թանկագին կաղանդչէք մը: Գին 3.50 տոլար կամ 90 ֆր.

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆ.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	40
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	14
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	137	75
Պելժ. ֆրանք »	Belga	555	50
Զուից. »	Frc. Suisse	490	25
Լէյ 100 հատր	Ley	15	70
Ֆիորին	(Florin)	1027	25

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3410	—
» II	»	2110	—
» III	»	1680	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	467	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TFURNIF...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

10 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 515

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Ճիշդ այն միջոցին երբ Էնկիւրի կը ջնջէ Արեւելեան Նահանգներու պաշարման վիճակը, «ապայիշ պէր քէմալ» հռչակելով, քիւրտ քաղաքական գործիչները միացեալ ճակատ կը կազմեն, ազատագրական պայքարը շարունակելու համար։

Ինչպէս գրեցինք առջի օր, վերջերս քրտական համաժողով մը գումարուեր է, ուր որոշեր են շարունակել կռիւը Թուրքիոյ դէմ, յանուն անկախ Քիւրտիստանի։

Այս առթիւ ընտրուեր է կեդր. Վարիչ Մարմին մը, ինչ որ նորութիւն է Քիւրտերուն համար։

Միւս կողմէ, ժողովը խորապէս համոզուելով որ իմաստութիւն չէ խնդիր ունենալ հարեւան երկիրներու, Սուրիոյ, Միջագետքի եւ մանաւանդ Պարսկաստանի հետ, որոշեր է բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել անոնց հետ։

Կարճ խօսքով, կռիւը ուղղուած է առանձնապէս Թուրքիոյ դէմ։

Ուրեմն, նոր շրջանի մը մէջ կը մտնէ Քիւրտերու ազատագրական պայքարը, որ մինչեւ հիմա ունէր տարերային հանգամանք, առանց կեդրոնական կապի եւ առանց յատուկ ծրագրի։

Մինչեւ հիմա, այլազան հոսանքներ կը տիրէին Քիւրտերուն մէջ։ Այսօր ալ բոլորովին անհետացած չէ քրտական մեծամոլութիւնը (մէկալոմանի), նման հայկականին, որ ծովէրէ ծով կը սաւառնէր։ Ժամանակը պիտի սրբագրէ շատ մը միամտութիւններ, անսահման բաղձանքները զարնելով իրականութեան ժայռերուն, եւ ցոյց տալով հիմնականն ու հնարաւորը։

Պարզմտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ՝ մէկ համագումարով եւ շարք մը բանաձեւերով կարելի է քաղաքականապէս հասուն մակարդակի մը վրայ դնել նախնական ժողովուրդ մը։ Մանաւանդ որ, տակաւին տիրաբար կ՚իշխեն «աշիրէթ»ական բարքերը։

Մեր մէջ անգամ, քանի՞ տարիէն կրցանք ներարկել «ազգ»ի եւ «հայրենիք»ի գաղափարը։

Այսօր իսկ, երբ չափահաս կը համարուինք իբրեւ ժողովուրդ, չունի՞նք հատուածական, դաւանական նախապաշարումներ, որոնք յաճախ վարագոյր կը քաշեն մեր աչքերուն։ Չունի՞նք ամիրաներ եւ էֆէնտիներ, որոնք իրենց հետեւորդներ կը շահին — եւ ուսումնակա՜ն մարդիկ — ձին կառքին ետեւէն լծելու համար։

Քրտական համագումարին գլխաւոր արժէքն այն է որ՝ գոնէ քիչ-շատ խելահաս եւ վարիչ տարրերը պիտի վարժեցնէ քաղաքական դատ մը հետապնդելու ձեւերուն, կապուելով կեդրոնի մը, եւ հետեւելով ընդհանուր ծրագրի մը։

Տրուած որոշումներուն համաձայն, կարելի պիտի ըլլայ նաեւ, գոնէ աստիճան մը, համախմբել կռուող ուժերը եւ մէկ նպատակի ուղղել ցիրուցան ճիգերը։

Ինչ կը վերաբերի բուն քրտական շարժման, այդ արդէն կը շարունակուի, հակառակ թրքական հերքումներուն։ Եւ եթէ հաստարմութեամբ եւ վճռականութեամբ գործադրուին համագումարին որոշումները, կրնայ նաեւ զարգանալ։

Անշուշտ այս անգամ աւելի ծանր պիտի ըլլայ հարուածը, քանի որ պայքարը պիտի մղուի համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը, ազատ՝ խաչաձեւումներէ եւ թարթափումներէ։

Սխալ չեն վերջին տեղեկութիւնները, Արարատի շուրջը մղուած կռիւներու մասին։

Թրքական 12րդ կիսաբաժնի հրամանատար Ալի-Նէճիպի տեղեկագրին համաձայն, այդ կռիւներուն մասնակցեր են 9րդ կիսաբաժինը, որ կազմուած է 9րդ եւ 12րդ զօրաբաժիններէն, ինչպէս եւ Պայազիտ կեդրոնացած կիսաբաժին մը, հրամանատարութեամբ Ասըմ փաշայի։ Ցարձակման մասնակցեր են նաեւ չորս օդանաւեր։

Համաձայն քրտական տեղեկութեանց, արդիւնքը եղեր է ծանր պարտութիւն մը Թուրքերուն համար։ 9րդ կիսաբաժինը ջախջախուած նահանջեր է, ձգելով գնդացիրներ, ինքնաշարժ հրացաններ, ռումբեր եւ անհամար ռազմամթերք։ 28րդ գունդը ամբողջովին փճացեր է, գերի թողլով հրամանատարը, քանի մը սպաներ եւ բազմաթիւ զինուորներ։ Միայն մեռեալներու թիւը կը հաշուեն չորս հարիւր։

Ենթադրելով որ չափազանցութիւններ կան այս լուրերուն մէջ, նորէն կարելի չէ ժխտել մղուած ճակատամարտին արժէքը։

Իսկ ամէնէն էականը այն է որ, քրտական ճակատը կը մնայ ամուր եւ անմատչելի, եւ հետեւաբար պատրաստ՝ նոր անակնկալներ ստեղծելու։

Հայկական բարձրաւանդակի զարհուրելի ձմեռը ի հարկէ թոյլ չի տար լայն գործողութիւններ կատարել։ Բայց գարնան եթէ կռիւները վերսկսին, թրքական ուժերը դժուար թէ կարենան այնպիսի յաղթանակներ տանիլ, ինչպէս Շէյխ Սայիտի տարերային արշաւանքի օրերուն։

Ինչպէս նման խնդիրներու, քրտական հարցին մէջ ալ պակաս չեն մութ խաղեր եւ անհերեւ խարդախութիւններ։

Այս անփառունակ լարախաղացութեան մէջ, առաջին տեղը կը գրաւէ խորհրդային իշխանութիւնը, որ, 1925ին, իբրեւ գլ- նակիցը Թուրքիոյ, մասնաւոր խնդակցութեամբ ողջունեց Թուրք «ասկեար»ներու յաղթանակը եւ Քիւրտերու պարտութիւնը, ինչպէս, անկէ առաջ, շնորհաւորած էր Կիլիկիոյ և Փոքր-Ասիոյ պարպումը։

Շէյխ Սայիտի շարժումէն ի վեր, Մոսկուայի գործակալները, գեղջուն կամ հիւպատոս, քիւրտ վարիչներու ետեւէն ինկած են, զանոնք մոլորեցնելու եւ ծուղակի մէջ ձգելու համար։

Անոնց գլխաւոր նպատակն է շարժումը օգտագործել, ուղղելով Պարսկաստանի կամ Անգլիոյ դէմ (Միջագետք)։

Քրտական վարիչ կեդրոնին կը մնայ արժանի պատասխանը տալ այս դիւային խաղերուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵՆ

Խօսելով Հայաստանի վերջին ձերբակալութեանց մասին, ֆրէզնոյի Ասպարէզը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (23 նոյեմբեր).

— «Եւ մեր մտքին մէջ շատ կարեւոր հարց մ՚ը կը ծագի—եթէ վերջին խռովութիւնները ուղղուած են պոլշեւիկ ընդդիմադիրներու դէմ, ինչո՞ւ համար դաշնակցական եւ ոչ-դաշնակցական մտաւորականներ ալ կը ձերբակալուին եւ կ՚աքսորուին։ Եթէ պոլշեւիկ ընդդիմադիրներու դէմ հալածանքն ու խստութիւնները անհրաժեշտութիւն են, որովհետեւ վերջիններս ակտիւ պայքար կը մղեն տիրող տարրերուն դէմ, ինչո՞ւ համար այդ հալածանքը պիտի տարածուի նաեւ Դաշնակցականներու մէջ, որոնք ո եւ է ակտիւ քայլ մը առած չեն՝ տապալելու համար ներկայ իշխանութիւնը եւ կամ չէզոքացնելու անոր տիրապետութիւնը։

«Անմտութիւն է նման հարցեր ուղղել հայ պոլ եւիկներուն։ Անոնց գործունէութիւնը հիմնուած չէ ո՛չ տրամաբանութեան եւ ոչ ալ առողջ գիտակցութեան վրայ։ Իրենց միակ քաղաքականութիւնն է վախի մէջ պահել հասարակութեան գիտակցութիւնը, վստահելով թէ այդ միջոցով միայն կարելի է զսպել ծայր տուող դժգոհութիւնը։ Երբ Վարշաւայի մէջ սովետ դեսպան Վոյքովը սպաննուեցաւ, գնդակահարութիւններ եւ ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Հայաստանի մէջ, ուր հակապոլշեւիկ տարրերը որ եւ է կապ, առնչութիւն կամ տեղեկութիւն չունէին այդ սպանութեան մասին։ Պոլշեւիկ իշխանաւորներու համար սարսափները պարբերական անհրաժեշտ ներարկումներ են՝ հոգեկան եւ կամ մտաւոր սարկութեան դրութիւնը երկարեցնելու նպատակաւ։

«Երբ Մոսկուայի մէջ ընդդիմադիր պոլշեւիկները ցոյցեր կը կազմակերպեն եւ բողոքի բանաձեւեր կ՚անցընեն, անդին՝ Հայաստանի մէջ, տեղի կ՚ունենան ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ, հակառակ այն իրողութեան որ հայ ժողովուրդը ո եւ է կապ ունեցած չէ ընդդիմադիրներու խմբակին հետ։»

Ուրիշ պարագայ մը.—

«... Երբ Շիրակի մէջ աղէտ մը տեղի կ՚ունենայ եւ քանի մը տասնեակ գիւղեր կ՚աւերուին, մեր պահպանողական տարրերը ոտքի կը կանգնին եւ իրենց լումաները նետելով՝ եղբայրական օգնութիւն կը հասցնեն. իսկ երբ հազարաւորներ կը ձերբակալուին եւ հարիւրներով հայ ընտանիքներ թշուառութեան կը մատնուին, քար անտարբերութիւնն ու Զաքարիայի պապանձումը կ՚ըլլան այդ տարրերու քաղաքականութեան հիմունքները։»

ՔՈՒՊԱ ԿԸ ՎԱՒԵՐԱՑՆԷ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷ ՄԸ

Քուպայի կառավարութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուցած է Հավանայի Հ. Յ. Դ. Իշխան Կոմիտէն։ Այս առթիւ նահանգային քարտուղարը հետեւեալը ըսած է. «Ոչ ոք կրնայ ձեզ կաշկանդել այս երկրին մէջ, գացէք շարունակեցէք ձեր գործերը։ Մենք, Քուպացիներս, սրտաբուխ ցանկութեամբ կ՚ուզենք ողջունել ճնշուած բոլոր մեծ ու փոքր ազգերու ազատութիւնը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Արեւելեան Նահանգներու Ընդհ. Քննչութիւնը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան Նահանգներու Ընդհ. Քննչութեան հրահանգը դահլիճին կողմէ քննուեցաւ եւ վաւերացուելով ներքին գործավարութեան վերադարձուեցաւ ի գործադրութիւն։ Այս հրահանգին համաձայն, Ընդհ. Քննչութեան շրջանակը Էլ-Ազիզէն (Խարբերդ) սկսելով իր մէջ կ՚առնէ Ուրֆա, Պիթլիս, Հէքքեարի, Տիարպէքիր, Սղերդ եւ Մարտին նահանգները։

Ընդհ. Քննչութիւնը իր քով պիտի ունենայ աւագ-խորհրդական մը եւ իւրաքանչիւր գործավարութենէն կարգուած մէկ մէկ խորհրդական, ինչպէս նաեւ զեւեդման, անդորրութեան, լրատուութեան եւ մասնաւոր դիւանի տնօրէնութիւններ։ Ընդհ. քննիչը իր շրջանակին մէջ կառավարութեան փոխանորդը եւ բոլոր գործավարներուն ներկայացուցիչն է։ Ըստ այնմ կուսակալները եւ պաշտօնեաները ընդհ. քննիչին պատասխանատու են։ Կուսակալները եւ պաշտօնեաները իրենց գործունէութեանց մասին Ընդհ. Քննիչին համար տալու պարտաւոր են. սակայն կուսակալները ըստ առաջնոյն իրենց օրինական իրաւասութեան շրջանին մէջ պիտի գործեն։ Ընդհ. քննիչը անոնց վրայ վերին հսկողի պաշտօնը պիտի կատարէ, անոնց գործառնութիւնները պիտի հակակշռէ եւ զանոնք քննութեան պիտի ենթարկէ։

Ընդհ. Քննիչը երբ ո եւ է գործի ձեռնամուխ ըլլայ, պիտի կրնայ ատոր վերաբերեալ թղթածրարը իր մօտ բերել տալ։ Ասոնցմէ զատ Ընդհ. քննիչը կուսակալներուն պիտի կրնայ ուղղութիւն եւ ի հարկին հրամաններ տալ. կրնայ նաեւ գործածել իբր գործադիր ուժ իր շրջանակին մէջ գտնուած ոստիկանները, ոստիկան-զինուորները եւ պարզ զինուորները։ Վերջապէս Ընդհ. քննիչը իր շրջանակին անդորրութեան ու կարգապահութեան, օրէնքներուն եւ կանոններուն ճշգրիւ գործադրութեան պէտք է յարատեւ հսկէ։

Ընդհ. քննիչը իր շրջանակին տնտեսական, առողջապահական, ընկերային, մշակութային, բարեգործական եւ քաղաքակրթական պէտքերը պէտք է ապահովէ, անոնց համար միջոցներ հայթայթէ եւ զանոնք լաւագոյն կերպով գործադրէ ու ժողովուրդին անհատական եւ սեփականութեան իրաւունքները պահպանէ, գիւղացիները եւ ագարակապանները հողատէր ընէ։

Ներքին գործավարութիւնն ալ Ընդհ. Քննչութեան գործառնութիւնները հակակշռելու ու քննելու իրաւունք ունի։ Ընդհ. քննիչը կեդրոնի կառավարութեան առջեւ պատասխանատու է իրեն տրուած իրաւասութեան համար։

ԲՈՒՌՆ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԱԼԶԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

«ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԳՆԱ՛», ԿԸ ՊՈՌԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ԵՐԵՍԻՆ

Երեսփոխանական ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ Ալզաս-Լորէնի պիւտճէի վիճաբանութեան ընթացքին ծանր միջադէպեր ծագեցան։ Խօսք ուզած էին բազմաթիւ երեսփոխաններ, որոնք վարչապետին կոչին վրայ հրաժարեցան խօսելէ, համաձայնելով որ խնդրին էութեան մասին վիճաբանութիւնը յետաձգուի Յունուարին։ Միայն Ալզասի համայնավար երեսփոխան Հիւպէր է որ չհրաժարեցաւ իր խօսքի իրաւունքէն եւ ուզեց անպայման կարդալ իր գրած ճառը։ Հիւպէր ըսաւ թէ, Ալզաս-Լորէնցիներու մեծամասնութեան մայրենի լեզուն գերմաներէն է, ուստի եւ ֆրանսական Խորհրդարանը իրաւունք չունի արգիլելու որ ալզասցի երեսփոխանները գերմաներէնով արտայայտուին։ Յետոյ ըսաւ.

— Արդարեւ կայ Ալզաս-Լորէնի խնդիր մը, վարչական և պատմական կրկնակ տեսակէտներով։ Վէրսայլի դաշնագիրը չի կարգադրեր Ալզաս-Լորէնի խնդիրը, պատմութիւնը կանգ չառներ դաշնագրի մը առջեւ։ Մնաց որ մենք՝ Ալզաս-Լորէնցիներս չստորագրեցինք զայն։ Մի՛ կարծէք թէ մենք կ՚ընդունինք յաղթականներու քմահաճոյքը։ Պայքար ուզեցիք։ կ՚ընդունինք։

Հիւպէրի առաջին խօսքերէն իսկ երեսփոխանները սկսան աղմկել եւ գրասեղաններուն զարնել։ Իրարանցումը սաստկացաւ, երբ Հիւպէր յայտարարեց թէ «ամուսնալուծում կայ Ալզաս-Լորէնի եւ Ֆրանսայի միջեւ»։

Երեսփոխաններէն շատեր ոտքի կանգնած, կը պոռային Հիւպէրի երեսին։ Վարչապետ Փուանքարէ ըսաւ.

— Պ. Հիւպէր այստեղ ոչ թէ ինքնավարութիւն պահանջողներու ներկայացուցիչն է, այլ Գերմանիոյ։ Անիկա իր երեսփոխանի հանգամանքէն օգտուելով, դեռ վերջերս գերմանիայէն ֆրանսա ներմուծեց ինքնավարական գրքոյկներ պայուսակի մը մէջ, որուն կղպանքին վրայ խստիւ կը հսկէր։

— Ոչ, ըսաւ Հիւպէր, ես համայնավար եմ։

— Դուք ազգային զգացումը կը վիրաւորէք։ Ձեր խօսքերը չպիտի հրատարակուին պաշտօնաթերթին մէջ, յայտարարեց նախագահը։

Հիւպէր փորձեց թուանշաններով ցոյց տալ թէ Ալզասի մէջ տուրքերը Ֆրանսայի մնացեալ մասէն 3—4 անգամ աւելի են եւ թէ տեղացիները հանրային պաշտօններէ հեռու կը պահուին։ Երկաթուղիի աշխատաւորները լաւ չեն վճարուիր, դժգոհութիւնը ընդհանուր է, Ալզասցիներու մայրենի լեզուին դէմ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՓԱՐԻԶԸ ՏԱՔՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ օր, գրեցինք թէ առաջարկ մը ներկայացուած է քաղաքապետութեան, ելեկտրականութեան սպասարկութեան նման, ջերմութեամբ եւս օժտելու համար Փարիզ քաղաքը։ Արդ, առաջարկը ընդունուած է եւ որոշուած է մէկ տարիէն առաջ սկսիլ աշխատանքները։ Հինգ տարուան ընթացքին պատրաստուած եւ զետեղուած պիտի ըլլան 6 քիլոմեդր երկարութեամբ խողովակներ, որոնք ջերմութիւն եւ տաք ջուր պիտի հայթայթեն բնակարաններուն։

Այս փորձը շատոնց կատարուած է ուրիշ երկիրներու մէջ։ Այսպէս, Միացեալ Նահանգներուն մէջ 300 քաղաքներ այս եղանակով ջերմութիւն կը հայթայթեն բնակարաններուն։ Նոյնպէս Գերմանիա 1900ին Տրէզտէն քաղաքը օժտեց այս եղանակով։ Պերլին եւ բազմաթիւ քաղաքներ ջերմութիւն կը ստանան կեդրոնական հնոցէ մը։ Այս ձեւով զետեղումի մը շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ խնայողութիւն ընել ջերմութեան, որովհետեւ կեդրոնական ջերմութեան այս եղանակով կ՚օգտագործուի արտադրուած տաքութեան հարիւրին 70ը, մինչդեռ երբ ամէն բնակարան ինք կ՚արտադրէ իր ջերմութիւնը, կ՚օգտագործէ հարիւրին 50։ Խնայողութիւն էնաեւ վառելիքի համար։ Միւս կողմէ, կը կարծուի թէ քաղաքային կեդրոնական ջերմութիւնը աւելի աժան պիտի նստի, քան բնակարանային կեդրոնական ջերմութիւնը։ 1000 գոլը (calorie) պիտի ծախուի 15—20 սանթիմի։

Մենաշնորհ ստացող ընկերութիւնը ջերմութիւն արտադրելու համար, առ այժմ, պիտի գործածէ Քէ տը լա Ռափէի հին գործարանը։ Այս գործարանով կարելի պիտի ըլլայ տաքցնել 7000 շէնքեր։ Խողովակի առաջին գիծը պիտի դրուի Պէրսիի եւ Օփէրայի միջեւ։ Խողովակները պիտի դրուին ներքնուղիներու միջեւ, հսկելու եւ նորոգելու կարելութիւն ստեղծելու համար։ Այնպէս որ գետնուղիներու (մէթրօ) շինութեանց նման աժագին աշխատանքներ պիտի կատարուին։ Մէկ քիլոմեդր գիծին համար կ՚ենթադրուի 8 միլիոն ֆրանք ծախք։

60 ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՊԱԹՈՒՄԷՆ ԵՏ ԴԱՐՁՈՒԱԾ

Աթէնքէն կը գրեն թէ Պաթումէն ետ դարձուած են 60 հայ գաղթականներ, որոնք Հայաստան մեկնողներուն հետ շոգենաւ նստած էին Յունաստանէն։ Պատճառը այն է որ օրինական վիզէ չունէին։

Կ՚ըսուի թէ այս 60 անձերը խաբէութեան զոհ գացած են։ Քանի մը գործակալներ մեծ գումարներ առած են անոնցմէ, հաւատալով թէ բաւական է շոգենաւ նստիլ, Հայաստան երթալու համար։ Մերկացումներու կը սպասուի։

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Նոպէլի խաղաղութեան այս տարուան մրցանակը պիտի բաժնուի Ֆէրնան Պիւիսոնի (Նախկին Նախագահ Մարդու եւ Քաղաքացիի իրաւունքներու պաշտպան ընկերութեան) եւ փրոֆ. Լուտվիկ Քիտտէի (գերման) միջեւ։ Երկու պսակաւորները այսօր, շաբաթ, մրցանակը պիտի ստանան Օսլոյի մէջ։

Նիսի սիթէ Աւմէնիէն թաղին մէջ 21,000 ֆր.ի հող մը գնած է Պ. Զամքըրթէն, դպրոց եւ մատուռ շինելու համար։

ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ

Ներքին սուր եւ կրքոտ պայքարը, որ ատենէ մը ի վեր այլեւս կռուի դաշտ է եղած …

Ներքին սուր եւ կրքոտ պայքարը, որ ատենէ մը ի վեր ալեկոծութեան էր մատնած եգիպտահայ գաղութը, վերջերս դարձաւ գերազանցապէս վտանգաւոր գաղութի ազգային շահերու տեսակէտէն։

Փոխադարձաբար լեզու գտնելու փորձերէն յուսահատ, պայքարող կողմերը արդէն իսկ դիմած են երկրի իշխանութեան, վերջ տալու համար ստեղծուած կացութեան։

Այս ծանր եւ իրապէս անախորժ փորձն ալ ինքնին կ'ապացուցանէ թէ այլ եւս անհնար դարձեր է միայն բարոյական զէնքերով կատարել այն, ինչ որ պէտք է եւ կարեւոր մեր այս տագնապալի օրերուն մէջ։

Դժբախտութիւնը հոն է, որ նման կացութիւն ստեղծուած է նաեւ տարբեր գաղութներու մէջ ալ,— Յունաստան, Պուլկարիա, Միջագետք, Եթովպիա, Սուրիա եւ նոյն իսկ Ֆրանսա։ Ու դեռ ո՛չ ոք կրնայ պնդել թէ նոյնը չպիտի կրկնուի միւս համեմատաբար խաղաղ գաղութներու մէջ եւս։

Այս կացութեան դէմ չեն պակսիր լաւ թելադրանքներ եւ խորհուրդներ — ինչպէս նաեւ թունոտ եւ կրքոտ քննադատութիւններ։ Ամէն մէկը իր տեսակէտն ունի այս կամ այն վայրին մէջ պատահած վէճի մասին եւ իր վճիռը՝ այս կամ այն կողմին հանդէպ։ Սակայն այսքանով վտանգը չանհետանար, քանի որ ո՛չ ոք կ'ուզէ մօտենալ բուն չարիքին, թարախոտած վէրքին։ Եւ դժբախտաբար այդ վէրքը բուժել այնքան ալ դիւրին գործ չէ, չըսելու համար անհնար, որքան ատեն որ չբարեփոխուի մեր քաղաքական կեանքի ներկայ վիճակը։

Հետեւաբար, որքան ալ անթոյլատրելի, ծանր ու կործանաբեր ըլլան, մեր ազգային շահերու տեսակէտէն, այս անախորժ դէպքերը, պիտի ընդունինք զանոնք իրենց ընդհանուր գիծերուն մէջ իբրեւ անխուսափելի և բնական։

Ինչո՞ւ թէ ինչո՞ւ.—

Անժխտելի փաստ է, որ բոլոր ազգային-քաղաքական կազմակերպութիւններու եւ մարմիններու հիմնական նպատակներէն մէկն է պահել արտասահմանի հայութիւնը իբրեւ հայ հաւաքականութեան մէկ մասնիկը, օժտել զայն ազգային առողջ դաստիարակութեամբ, կռուիլ այլասերումի, օտարացումի դէմ, ամուր կապերով կապել զայն մայր հայրենիքին հետ։

Մեր բոլոր ճիգերն ու հոգերը գաղութներու մէջ կը ծագին այս հիմնական նպատակներէն։

Կա՞յ մէկը որ հակառակ ըլլայ այս նպատակներուն, կուսակցական կոչուի թէ չէզոք, դաշնակցական թէ ռամկավար։ Ո՛չ պիտի ըսենք, առանց վերապահութեան։

Ա՛րդ, եթէ այս այսպէս է, ինչո՞ւ չենք կրնար այս բոլորին համար ընդունելի, ցանկալի նպատակներու շուրջ միացեալ ճակատ մը կազմել, ու վերջ տալ իրար չէզոքացնող, վնասող եւ սպառող ձեռնարկներուն։

Խնդիրը այս սահմաններուն մէջ քննելով, ո՛չ մէկ լուրջ պատճառ կարելի է մատնանշել։ Բայց երբ կը փնտռենք խնդիրը գործնականացնելու ճամբաները, կը տեսնենք որ անջրպետ մը կը բացուի։

Որեւիցէ, կանգ առնենք նպատակը գործադրելու միջոցներուն վրայ։ Հոս արդէն մեր առջեւ կը ցցուին նորանոր հարցեր։ — Ի՞նչ ձեւով եւ ի՞նչ միջոցներով։

Այստեղ է, որ մեր ազգային ներքին կեանքին մէջ կը նշմարենք օտար ուժեր, որոնք թէեւ հայ ընդհանուր անունին տակ, բայց բոլորովին տարբեր նպատակներով գիտակցօրէն, կը ճիւղաւորեն մեր ճամբաները, իրար անճանաչելի դարձնելու աստիճան։

Պարզենք մեր միտքը։

Գաղտնիք չէ թէ գաղութներու կազմակերպութեան շուրջ տարիներէ ի վեր կը յուզուին երկու գլխաւոր տեսակէտներ։

Դաշնակցութիւնը եւ իրեն հետ գաղութներու մէկ ստուար մասը, այն հիմնական տեսակէտն ունի թէ, մեր ազգային կեանքը կազմակերպելու համար, պէտք է առաջնորդուինք ժամանակի եւ օրուան պահանջներէն, ստեղծելով համապատասխան մարմիններ։ Ո՛չ մեր անցեալը, ո՛չ ներկան եւ ոչ ալ վաթսունական թուականներէն գոյութիւն ունեցող մեր Ազգ. Սահմանադրութիւնը կը ներեն մեզի, եթէ այսօր փորձենք խափանել ժողովրդավար ընտրութեան այնքան նուիրական սկզբունքը, մեր ազգային մարմիններու հանդէպ։ Ուրիշ խօսքով, անոնք որ կոչուին ու պաշտօնը պիտի ունենան վարելու մեր ազգային կեանքը զանազան գաղութներու մէջ, պէտք է որ ընտրուին ժողովրդի բացորոշ քուէարկութեամբ, եւ ոչ թէ նշանակուին այս կամ այն խմբակցութեան, այս կամ այն անհատին կողմէն համաձայն իրենց նախասիրութիւններուն։

Այս տարրական եւ արդար պահանջին դէմ են ռամկավարները, մաս մը հոգեւորականներն ու ժառանգական հոգաբարձութականները։

Եթէ վերջիններու հակառակութիւնը կը բացատրուի քիչ մը անձնական դիրքի եւ շահու, քիչ մըն ալ իրենց հոգեկան եւ բարոյական ըմբռնումներով, անըմբռնելի կը մնայ Ռամկավար-Ազատական կոչուած կուսակցութեան ընթացքը։ Անըմբռնելի՝ իրենց իսկ կուսակցութեան հիմնական դաւանանքի տեսակէտէն։ Անկեբեւ է որ Ռամկավարները գործնապէս կը ժխտեն իրենց իսկ հիմնական սկզբունքները՝ ընտրական հարցին մէջ։

Ժամանակի ընթացքին, իրենց այս հակասական վերաբերմունքը արդարացնող բազմաթիւ պատճառաբանութիւններու մէջ քննադատութեան դիմացող ոչինչ կարելի է գտնել։ Եթէ կայ կէտ մը, որ կրնար վերջին հաշուով արդարացնել իրենց ընթացքը, եւ նոյնիսկ նպաստել ընդհանուր շփոթ վիճակի բարուոքման, այդ մասին ալ իրենք լուռ են։ Բայց այդ լռութիւնը ոչինչ կ'արժէ իրենց վարկի տեսակէտէն, եւ ընդհակառակն կը մղէ զանազան մեկնութիւններու։

ա) Ռամկավարները դէմ են ընտրական պահանջին, որովհետեւ հակառակ իրենց մեծ խօսիկութիւններուն, ո՛չ մէկ գաղութի մէջ կրնան վստահիլ իրենց ուժին եւ հետեւաբար քուէներու վրայ։ Անոնք շատ լաւ գիտեն, որ քուէարկութեամբ ընտրուած մարմիններու մէջ, իրենց դիրքը կրնայ հաշուի չառնուիլ եւ նոյն իսկ մոռցուիլ, շնորհիւ իրենց զանցառելի քանակութեան։

բ) Անվստահ՝ իրենց սեփական ուժին, անոնք թեւ մը շահելու համար պէտք է գտնեն դուրսէն օգնող ուժեր։ Այս պարագային բնականաբար պէտք պիտի զգան համաձայնութեան եւ գործակցութեան գալ ոչ-ռամկավար տարրերու հետ։ Բայց որո՞ւ հետ։

Խօսք չի կրնար ըլլալ անշուշտ Դաշնակցութեան մասին, որու հետ չգործակցիլը եւ որու դէմ գործելը հիմնական պայման է անոնց համար, ուրիշ ուղղութեամբ։ Ուրեմն պէտք է օգտուիլ միացած ուժերէն։ Չէզոքներու հետ համաձայնիլը այնքան ալ հրապուրիչ հեռանկար մը չէ Ռամկավարներու համար, որովհետեւ պէտք պիտի ըլլայ մինչ հաշուի առնել, չէզոքներու նախասիրութիւններն ու պահանջները։ Որով, եթէ անոնց հետ գործակցին անգամ, արդիւնքը կրնայ օգտակար ըլլալ իրենցմէ աւելի անոնց, որոնց հետ պիտի գործակցին։

գ) Հանրածանօթ յանձնառութիւնը, որու մասին ակնարկեցի քիչ վերը, եւ որ պէտք է բացատրուի։

Գաղտնիք չէ այն խնամխութիւնը որ կայ ռամկավարներու եւ հայ համայնավարներու միջեւ։ Գաղտնիք չէ նոյնպէս, որ այս կապը հաստատուած է երկու հիմնական պայմանով. ա) գաղութներու մէջ կռուիլ բոլոր միջոցներով Դաշնակցութեան դէմ. բ) խանգարել ո՛եւէ կազմակերպութիւն, որ չի թոյլատրուիր հայ համայնավարներու կամ Խորհրդային վարիչներու կողմէն։

Պարզ է նոյնպէս թէ Ռամկավարները տառացի կը գործադրեն իրենց այս յանձնառութիւնները, ի հաշիւ իրենց նեղմիտ շահերուն։

Այս երեք պատճառները ինքնին բաւական են մղելու համար մեր ռամկավարները, որպէսզի ոգի ի բռին դէմ կենան ընտրական ոեւէ ձեռնարկի։

Կարելի՞ է հաշտեցնել այս երկու տեսակէտները.— Ո՛չ պէտք է ըսել, միայն և միայն այն պատճառով, որ հարցին մէջ իրենց վճռական դերը կը կատարեն օտարները, համայնավարները։ Իսկ առանց համար ո՛չ միայն ցանկալի այլ եւ դատապարտելի է գաղութներու կազմակերպութիւնը։

Ահա՛ ուրեմն պառակտումի բուն պատճառը։

Կը խօսինք նաեւ ելքի մասին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՒ ԳԵՂԵՑԻԿ

Նո՛ր աւետիս մը եւս անոնց, որ անձկութեամբ կը սպասեն երիտասարդացումի փորձերուն յաջողութեան։

Չյուսահատեցա՞ն մարդիկ իրենց ճիգին մէջ՝ հաւասարելու համար աստուածներուն, յափշտակելու համար հաճոյքները անմահութեան, առնուազն երկարակեցութեան։

Օ՛, ծերութի՛ւնը, մղձաւանջ մը, որ կը ճնշէ ու կը սեղմէ մարդոց հոգին, ամէն ատեն։ Եւ հինէն ի վեր։

Հին պատմութեան մէջ, մարդիկ, դիցաբանական հրաշքներու մասին այնքան հաւատք ունէին, որ, երիտասարդ մնալու փափաքով կը փնտռէին Անմահութեան Աղբիւրներ, խմելու համար կենդանարար ջուրը։ Հռովմայեցի պատրիկները, երբ կը զգային թէ այլեւս սպառած են իրենց ուժերը, կրկէս կը մտնէին եւ կը խմէին արիւնը, որ կը հոսէր, կռիւներէն յետոյ, թարմ վէրքերէն երիտասարդ սուսերամարտիկներուն։ Այսպէսով անոնք կ'ուզէին նորոգել իրենց մարմինը երիտասարդ արիւններու կենսատարրերով։ Միջին դարուն, ծերունիները կը գործածէին մոգադեղեր (philtre,) զորս վհուկները կը պատրաստէին խորհրդաւոր անձանց մէջ։ Ու դարձեալ, մեծ յարգ կը վայելէր օձերուն միսը, եւ շատեր ողջ ողջ կը լափէին, երբ մորթափոխութեան ատեն նոր երիտասարդութիւն մը կը ստանային օձերը։

Հասաւ իրապաշտ դարը։ Երիտասարդ մնալու համար, շատեր կը ջատագովէին հայկական մածունը, ուրիշներ բուսակերութիւնը։ Գարավերջին մտածողներ կը պնդէին ճգնակեցութեան կամ սակաւապիտութեան մասին։

Այժմ շրջանը փորձառական է։ Գիտունները, իրենց աշխատանոցներուն մէջ փակուած, կը քննեն մարդկային կազմին գաղտնիքները, ծերութեան պատճառները եւ դարմանները։

«Ցառաջ», քանի մը աւելթներով, յատկութեամբ ներկայացուց Տոքթ. Վորոնոֆի մեթոդը։ Դաղումով ուսու այս գիտունը կը կարծէ թէ ամէն մահ անպայման արդիւնք չէ կազմուածքին ամբողջական տկարացման։ Այսպէս, երբ երիտասարդ մը կը մեռնի սիրտի հիւանդութենէ, անոր միւս գործարանները տակաւին շա՜տ երիտասարդ են։ Նոյնիսկ կարգ մը գեղձեր դեռ քանի մը ժամ ողջ կը մնան թարմ մեռելին վրայ։ Ինչո՞ւ չօգտագործել այս ողջ եւ երիտասարդ գեղձերն ու գործարանները եւ մեռցնել ու թաղել զանոնք մեռելին հետ։ Ինչո՞ւ մեռելներուն ողջ եւ դիմացկուն գործարանները չփրցնել եւ չհանել, պատուաստելու համար տկար, ծիւրած եւ ծերացած մարմիններու վրայ։ Ահա բաղձանքը Տոքթ. Վորոնոֆի, որ այս միջոցին կը դիմէ, երբ օրէնքները կ'արգիլեն նման գործողութիւն մը կատարել ողջերուն վրայ, մինչդեռ կը թողուն որ մէկը իր արիւնը տայ հիւանդի մը։ Գործողութիւնը միեւնոյնն է։ Արիւնն ալ գործարան մըն է։ Տոքթ. Վորոնոֆ իր այս եզրակացութեան եկած է կապիկներէն առնուած պատուաստումներու ճամբով։ Այսպէս, կապիկներէն փրցնելով զանազան գեղձեր, կը տնկէր հիւանդ մարդու մը վրայ։ Սակայն կապիկները անբաւական են, որքան ալ բուծանուին անոնք։ Եւ Վորոնոֆ պրոպագանդ կը մղէ, եթէ ոչ մարդէ մարդ, գոնէ թարմ մեռելներէն առնելով ողջ գործարանները, պատուաստելու եւ երիտասարդացնելու համար մարդիկը։ Եւ իր փորձերը, զորս կատարած է մարդոց վրայ կապիկներու սեռական գործարաններու պատուաստումով, չափազանց խրախուսիչ են։ Տկար ու հիւանդկախ, ծիւրած ու ծերացած մարդիկ, յանկարծ կ'երիտասարդանան, կը գեղեցկանան, կ'առուգանան պատուաստէն յետոյ։ Հոս պէտք է յիշել Ամիրտովլաթը, հայ բժիշկը, որ հին դարերու մէջ կը քարոզէր, «երիտասարդանալու համար՝ ուտել ծաղրինի հետ ծեծուած ամորձիք»։

*
**

Բայց նոր աւետիս մը, ահա։ Վորոնոֆի մեթոտէն զատ, շիճուկադարմանումի (sérothérapie) նոյնքան յաջող փորձերուն հետ, ահա նոր յոյս մըն ալ՝ հասնելու, եթէ ոչ անմահութեան, գոնէ գեղեցիկ երիտասարդութեան։ Փարիզի Բժշկ. Համալսարանին դեղաբանութեան փրոֆէսէօրներէն, Տոքթ. Հ. Պիւսքէ, վերջերս Կենսաբանութեան Ընկերութեան ժողովին կը ներկայացնէր իր յաջողութիւնը։

Փրոֆ. Պիւսքէ կ'ընդունի թէ ծերութիւնը արդիւնք է ոչ միայն կենսատարրերու սպառումին, այլ նաեւ կարգ մը թունատարրերու, որոնք կը շատնան մարդկային մարմինին ներքին միջավայրին մէջ։ (Ներքին միջավայր կը կոչուի արիւնը, որովհետեւ, արտաքին միջավայրին նման, որ կը գրկէ մեր մարմինը, արիւնը կը թաթխէ եւ ներքնապէս կը ծածկէ մեզ։) Արդ, համաձայն շիճուկադարմանումի մեթոտներուն, կարելի է ներարկել ծեր արիւնի մը շիճուկը երիտասարդ կազմուածքի մը մէջ, ուր կը ծնին անմիջապէս, թունատարրերուն հակազդելու համար, հակաթոյներ (antitoxine)։ Այսպիսի հակաթոյներով հարուստ շիճուկ մը այլեւս կրնայ երիտասարդութիւն պարգեւել թեկնածուներուն։

Այս մեթոտով, փրոֆ. Պիւսքէ ծեր անասուններու շիճուկը կը ներարկէ երիտասարդ ցուլերու։ Զանոնք ժամանակ մը խնամելէ յետոյ, կ'առնէ թանկագին շիճուկը եւ կը ներարկէ ծերացած աքաղաղներուն։ Քանի մը օր յետոյ, ուժածնող (dynamogène) շիճուկը հրաշքի դեր կը խաղայ, աքաղաղները, որոնք պառամած էին ու չէին երգեր այլեւս, կը դառնան կռուազան՝ աղուոր հաւերու տէր դառնալու համար, կ'երգեն եօթը թաղի աքաղաղներուն հետ մրցելու համար, թոռոմած բրուկները կրակի կտոր կը դառնան անոնց գլխուն վրայ, փետուրները կը վառին գոյն գոյն։

Այս յաջողութիւնն է, զոր ստացած է երիտասարդ փրոֆէսէօրը այնքա՜ն փորձերէ յետոյ եւ կը ներկայացնէ գիտական աշխարհին։ Ան դեռ կը շարունակէ իր փորձերը եւ համեստութեամբ ու հանդարտութեամբ կը սպասէ ուրիշներու հաստատումին։ Իր փորձերը մարդոց վրայ դեռ չեն կատարուած։ Միայն քանի մը ծերունիներ, երկու սեռէ, փրոֆէսէօրէն առած են ոսկեգոյն շիճուկը եւ... խմած։ Փոխանակ ներարկ/ելու, անոնք գործածած են մարսողութեան ճամբան։ Եւ կը յայտարարեն թէ նոր ուժ եւ կորով կը զգան եւ հիմա քիչ մը շատ... կը համբուրուին։

Շ.Ա.-ՆՈՒ

ԻՆՉՊԷ՛Ս ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ ՉԷՄՊՐԼԷՅՆ-ԼԻՏՎԻՆՈՖ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Պոսլէտնիա Նովոստի» ռուսերէն թերթը հետեւեալ նամակը ստացած է Ժընեւէն.—

… Եւ այդպէս Լիտվինոֆ յաջողեցաւ ընդունուիլ Չէմպրլէյնի կողմէ։ Ես ձեզի գրած էի արդէն, երկար, շոգոքորթ եւ անպատուաբեր առաջարկներուն մասին, զորս Լիտվինոֆ ըրած էր։ Գրած էի թէ ինչպէ՛ս Լիտվինոֆ, Շթրեզեմանի, Պոնքուրի եւ Պրիանի միջոցով, աղերսեց որ միջնորդեն ընդունուիլ։ Եւ Լիտվինոֆ յոյսը կտրած էր արդէն, սակայն հեռաձայնով իրեն բուեցաւ թէ Չէմպրլէյն կ'ընդունի զինք, պայմանով որ գրաւոր աղերսագիր տայ արտաքին Նախարարին՝ իրեն։ Այդ աղերսագիրէն յետոյ, ժամը 2.30ին Չէմպրլէյն ընդունեց զայն իր Պօ Ռիվաժ պանդոկին մէջ։ Պաշտօնական յայտարարութիւնները արդէն յայտնի են ամէնուն։ Սակայն մտերիմ խօսակցութիւնները, որոնք տեղի ունեցած են անոնց միջեւ, տարածուած են դուրսը եւ ես քաղելով կուտամ ահաւասիկ։

Լիտվինոֆ առաջարկած է Չէմպրլէյնի հետեւեալը.— Խորհրդային Ռուսիա կը յայտարարէ թէ ոչ մէկ կերպով պիտի խառնուի անգլիական շահերուն Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Աֆղանիստանի մէջ։ Նաեւ ամբողջ Ասիոյ մէջ ոչ մէկ միջամտութիւն Անգլիացիներուն դէմ։ Ինքնին պարզ է որ Անգլիոյ մէջ չպիտի կատարէ հականգլիական պրոպագանդ։

Չէմպրլէյն պատասխանած է հետեւեալը. 1.— Կրնա՞յ Խորհրդային Ռուսիա լուրջ երաշխաւորութիւն տալ թէ չպիտի կրկնուին անցեալ դէպքերը, որոնք խզեցին յարաբերութիւնները։

2.— Լուրջ երաշխաւորութիւն կրնա՞յ տալ թէ ոչ մէկ կոմունիստ. կուսակցութիւն, որ անշուշտ Ռուսիոյ պետական հսկողութեան տակ կը գտնուի, չպիտի խառնուի Մեծն Բրիտանիոյ եւ գաղութներուն ներքին գործերուն։

3.— Վերոյիշեալ երկու հարցերուն համար ի՞նչ երաշխաւորութիւն կուտայ Լիտվինոֆ։

Լիտվինոֆ պատասխանած է թէ խօսք կուտայ կատարել այդ պայմանները։ Սակայն ինչ կը վերաբերի Կոմինտէրնի, որովհետեւ ան չենթարկուիր Խորհրդ. Ռուսիոյ, չի կրնար զայն երաշխաւորել։ Երրորդ հարցին, երաշխաւորութեան մասին, կուտայ իր ստորագրութիւնը։ Այդ ատեն Չէմպրլէյն ոտքի կը հանգնի, յայտնելու համար թէ տեսակցութիւնը վերջացած է։

Այսպէս կը խզուին խօսակցութիւնները։

ՈՒԳՕ ՖՈՍԿՈԼՕ

Նոյեմբեր 27ին, Զաքինթոսի մէջ տօնուեցաւ իտալացի բանաստեղծ Ուգօ Ֆոսկոլօյի բիւրամեակը։ Հանդիսութիւններուն մասնակցեցան … նաեւ իտալական եւ … կառավարութիւնները։

Ֆոսկոլօ ծնած է 1777 … ուար 26ին։ Ծնունդը, վենետիկեան ծագումով, երկար ժամանակէ ի վեր հաստատուած … Զաքինթոսի մէջ, երբ … վենետիկեան Հանրապետութեան մասը կը կազմէր։

Ֆոսկոլօ հելլէնացած եւ … ցուցած էր հելլէն բարքերն … զգացումները, զորս … մինչեւ իր մահը։ Իր հայրը Անտրէ Ֆոսկոլօ՝ բժիշկ էր, … մայրը Տիամանթօ՝ Սփաթիս … գիրին ազնուական ընտանիքին … րէն մէկուն շառաւիղներէն … Փոքրիկն Ուգօ կատաղի, կռուա … զան եւ ծոյլ էր։ Իր ընթացքին պատճառաւ, երկու անգամ … ժարանէն վռնտուած է։ Բայց … ունէր մեծ ուշիմութիւն և … երեւակայութիւն։ Իր հօր … վերջ, 1794ին Վենետիկ … նեցաւ իր ուսումը շարունակելու և գործունէութեան … մեծ դաշտ մը ունենալու … Հոն ինքզինքը նուիրեց քաղաքական գիտութեանց, … զանցութեան եւ աստուածաբանութեան ուսումնասիրութեան … կարդաց հին ու նոր գրականութիւնները, մասնաւոր … թեամբ կարդաց Հոմերոս, Պղուտարքոսը, Տանթէն, … բարքը և ուրիշներ։ Վենետիկ … երիտասարդ գրողներուն … մեծ տպաւորութիւն թողած … անոր առաջին երկերը, … յայտ կը բերէին մեծ … մը։ «Խաչը» եղած է անոր … ջին քերթուածը, որ … գնահատուած է ժամանակի … քննադատներու կողմէ։

Ֆոսկոլօ, Վենետիկի մէջ գրականութենէն զատ զբաղեցաւ նաեւ քաղաքական հարցերով … Զաքինթոսի բանաստեղծը … բայց կը հաւատար … քաղաքական վերածնունդին … րուն նուիրեց իր … կեանքը։ Իր ժամանակին … յետոյ, ֆրանսական … խութեան ազդեցութիւնը … տուաւ այն բռնակալութեան, … դարերէ ի վեր կը ճնշէր վենետիկը։ Նոյն թուականին, Ֆոսկոլօ, Սանթ Անճէլօ թատրոնի մէջ իր առաջին ողբերգութիւնը ներկայացնել տուաւ։

Ֆրանսացիներու կողմէ Վենետիկի գրաւման առաջին … պէին, Պոնափարթ փրկիչ … թուեցաւ Ֆոսկոլոյի և անոր … պատիւ տաղ մը գրեց։ … հաստատ հալածանքները եւ … գոլօ ստիպուեցաւ Միլան փոխ … չիլ։ Հոն ծանօթացաւ նշանաւոր բանաստեղծ Մոնթիի հետ, … Ֆրանսացիներու կողմէ … ուած էր հանրային … տանքէ։ Ֆոսկոլօ բուռն … պաշտպանեց իր բարեկամը … իր կարգին ինքն ալ … լածուիլ։ Ժամանակ մը … տելէ վերջ, ան յաջողեցաւ … լոնեա ապաստանիլ։ Հոն, … ուառութեան մատնուելով, … տարակիչի մը ծախեց իր … բաստի գործերէն մէկը … ներու հաւաքածոյ, որ … սաւ 1802ին։ Պոլոնեէն, … Ֆլորանս գնաց, ուր … րութիւն մշակեց Նիկոլինի … փիէրիի հետ։

Քիչ յետոյ բանաստեղծը … նակցեցաւ պատերազմներու … Ճէնովայի պաշարման։ … նակ մը ծառայեց ֆրանսական … բանակին մէջ եւ յետոյ … դարձաւ Միլան, իբրեւ … բապետ։ Երբեք չէզոքացաւ … ծելէ Իտալիոյ ազատագրութեան … մասին։ Իբրեւ անկարգ … Ֆրանսայի պատերազմական … խարարութիւնը բանակէն … տարեց Ֆոսկոլօն։

Իր սուրէն զրկուած, … տեղծը ինքզինքը նուիրեց … կանութեան։ Իտալիա վերադառնալով, Փատուայի համալսարանին մէջ, գրաւեց …

Մոնթիի աթոռը: Կարճատեւ եղաւ այս փառքը. դարձեալ մտաւ պայքարներու մէջ:

Ի վերջոյ աւստրիական իշխանութեանց կողմէ աքսորուելով նախ Զուիցերիա եւ ապա Անգլիա գնաց: 1817էն յետոյ զբաղ'ցաւ լրագրութեամբ եւ գրականութեամբ: Փիլիսոփայական ուսումնասիրութիւն պատմական Տանթէի «Աստուածային կատակերգութեան» վրայ: քանի մը գլուխներ թարգմանեց Իլիականէն: Թշուառութեան եւ խեղճութեան մէջ, բանաստեղծ Ֆօսկօլօ 1827ին մեռաւ Լոնտոնի մէջ: 1871ին իտալական կառավարութիւնը անոր ոսկորները փոխադրեց Ֆլորանսի Պանթէոնը:

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Չորեքշաբթի օր գրական երեք մրցանակներ տրուեցան տարուան լաւագոյն գրողներուն:

Կոնքուրներու Ակադեմիան, ինչպէս իր սովորութիւնն է, Հայկերոյթի հաւաքած էր իր «անդամներ»ը դեկտեմբերի առաջին Չորեքշաբթին եւ այդ օրը գրագէտ ընտրութեամբը իր տարեկան պսակաւորին: Երեք անդամները կը բացակայէին, որոնց մէջ լէոն Տօտէ, որ դեռ փախստական կը մնայ Պելճիքա: Բացականները գրաւոր ղրկած էին իրենց քուէն: Վեց ձայնով ընտրուեցաւ Մորիս Գոնէւ իր «Ժեռոմ» վէպին համար:

Պսակաւորը բժիշկ է եւ ծառայած է բանակին մէջ:

Նոյն օրը, փարիզի ֆրանսացի գրողներուն հիմնած «Թէոֆրաստ Ռընօտօ մրցանակ»ի անդամներն ալ հաւաքուելով ընտրեցին իրենց պսակաւորը, որ կը զուգադիպէր դարձեալ Մորիս Գոնէւի: Սակայն երբ իմացան թէ Գոնէւ շահած է Կոնքուրներու մրցանակը, ընտրեցին Պէռնար Նայոն, իր «Մայթէնա» վէպին համար:

Դարձեալ նոյն օրը, «Ֆէմինա» գրական մրցանակի դատաւորները, բոլորն ալ ֆրանսացի գրագիտուհիներ, ընտրեցին 11 ձայնով Օր. Մարի Լը Ֆրանը, իր «Ընմեղ Մեծն Լուդովիկոսը» (Grand Louis l'Innocent) վէպին համար: Օրիորդը կը գտնուի Քանատա, ուր ուսուցչուհի է: Իր ձեռագիրը ղրկած էր փարիզ ֆրանսացի ծանօթ վիպասանի մը, որ զայն ներկայացուց հրատարակչական տան մը: Հրատարակիչը մերժած եւ ձեռագրին վրայ գրած էր, «տխմար բան»:

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՈՅՍ ՎԵՐՋԸ

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱԿԱՍ ԲԱՌ ՄԸ

Անօրինակ է ռամկավարներու սիրոյ ուժգնութիւնը պոլշեւիկներու հանդէպ:

Կը հայհոյեն պոլշեւիկները: Ռամկավարները փառք կուտան:

Անխնայ կը զարնեն մէկ կողմէն: Անմռունչ եւ յաճախ ժըպտադին, տեսակ մը երախտագիտութեամբ կ'ընդունին հարուածները միւս կողմէն եւ, եթէ դիպուածով պաղատագին տըրտունջ մը փորձեն, կը յիշեցնեն կոկորդիլոսի կանչերը: Կը նմանին այն կիներուն, որոնք քանի ծեծ ուտեն, այնքա՛ն կը փարին իրենց էրկան:

***

«Երեսիդ մէկը ապտակողին միւսն ալ դարձուր», ըսեր է Տէրն մեր:

Բայց մարդ արարածը, որ աշխարհ եկեր է Աստուծոյ պակասը լրացնելու եւ ստեղծագործութեան թերութիւնները սրբագրելու, սխալ է գտեր իր Տիրոջ այս խօսքն ալ եւ մէկ մը զարնողին՝ երկուք իջեցնելու տեղ, փնտռեր ու գտեր է, ինչ որ պէտք էր անոր. ձեռքը կարելու համար:

Իսկ հայ ռամկավարը կ'ուտէ մէկ երեսին, կը դարձնէ միւսը, չի կշտանար կը բանայ կռնակը՝ չի գոհանար, ոտքերն ալ մեր կ'առնէ...:

Արդեօք՝ իր թմրած ջիղերուն կորով ներարկելու միջո՞ց մըն է:

Գիտենք թէ՝ յոգնաբեկ չորքոտանիները շարժելու համար, մարդը ծեծի կը դիմէ...:

Բայց ասո՞նք...

***

«Երեսին թքնես, անձրեւ կուգայ», ըսեր են մեր ծերերը:

Բայց այն ատեն ռամկավար չկայ եղեր. ու թէեւ երկերեսութեան եւ աներեսութեան մասին, մեր նախնիքը գաղափար ունին եղեր, բայց բազմերեսութիւնը՝ իբր ժամանակակից առաքինութիւն՝ մեր ռամկավարներէն կը սկսի:

Ի՞նչ պիտի ըսէր Զօպանեանի պապը, եթէ աշխարհ գար:

***

— «Գէշ եղէք, էշ մի ըլլաք», կը հասկցնեն պոլշեւիկները:

— Չէ՛, կը պատասխանեն ռամկավարները, էշ կ'ըլլանք, ձեզի հետ գէշ չենք ըլլար. ծաղրեցէք աւանդութիւնները, քանդեցէք եկեղեցին, լըռեցէք լեզուն, պաղեցուցէք Հայը ինքզինքէն, կապտեցէք ամէն ազատութիւն, ըրէք ինչ որ կ'ուզէք. միմիայն՝ մնացէք յաւէտ թշնամի «դաշնակ»ներուն:

***

Կը տեսնէք թէ՝ շատ ալ իրաւունք չունինք պարծենալու մեր լեզուին հարստութեամբը: Արդի ռամկավարը որակող բառ չունի: Գէշը հոն է որ ուրիշ որեւէ լեզուէ ալ չենք կրնար փոխ առնել: Օտարներն ալ չունին եւ չեն կրնար ունենալ:

Որովհետեւ, տեսակը միայն հայկական է:

ԽԱՐՏՈՅ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԷՃԵՐԸ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (30 Նոյ.).

«Կը տեղեկանանք թէ երէկ գիշեր Գահիրէի Առաջնորդարանին մէջ խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցած է, Թորգոմ եպիսկ.ի նախագահութեամբ:

Առաջնորդարանը մասնաւոր հրաւէրներ ղրկած է աւելի քան 50—60 անձերու, իր ընտրութեամբը եւ իր յարմար գտած անձերուն, բժիշկ, փաստաբան, առեւտրական եւ այլ անձեր, խորհրդակցելու համար Գահիրէի ազգային կացութեան շուրջ:

Հրաւէրին պատասխանած են միայն 30 անձեր, որոնք պատրաստ օրակարգ մը գտած են սեղանի վրայ:

Այս օրակարգը կազմուած է հետեւեալ կէտերէն.— Եկեղեցիի մէջ կատարուած ցոյցերը եւ անոնց առջեւն առնելու միջոցները:

Խօսած են բազմաթիւ անձեր, Թորգոմ եպիսկ. եւ Պ. Վահան Թէքէեան:

Ոմանք ջատագոված են հաշտարար ընթացք մը, մինչ ուրիշներ պնդած են խիստ ու կտրուկ միջոցներու դիմել, վերջ տալու համար այս անկարգութիւններուն:

Մասնակցողներու մէջ գտնուած են մասնաւորաբար Ռամկավարներ եւ ռամկավար համակիրներ, որոնք ամէն գնով հակառակորդներն ու «խռովարար»ները ճզմելու կուսակից եղած են: Եղած են նաեւ չէզոք հայրենակիցներ, որոնց մէջ նաեւ մէկ երկու ռամկավարներ, որոնք ընդհակառակն, համաձայնութեան մը կարելիութիւնը ջատագոված են: Անոնք յայտնած են թէ կարելի չէ տրամաբանական միջոցներու դիմելով ամէն բան խաղաղեցնել եւ «խիստ» միջոցները բարիք չեն կրնար բերել:

Թեր ու դէմ երկար վիճաբանութիւններէ ետք, առաջարկուած է յիշատակագիր մը ներկայացնել կառավարութեան, այս խռովութեանց շուրջ:

Այս առաջարկը դրուած է քուէի եւ 30 ներկաներէն 15ը ի նպաստ արտայայտուած է, իսկ 10ը՝ դէմ, եւ 5ը ձեռնպահ:

Կը նշանակէ 50—60 հայերէն, Առաջնորդարանի վստահութիւնը վայելողներէն, պատասխանած են հրաւէրին միայն 30 հոգին:

Այս 30էն 15ը հակառակ կամ ձեռնպահ մնացած է, պնդելով համաձայնութեան եւ համերաշխութեան գալու անհրաժեշտութեան վրայ, իսկ 15 հոգի ալ հակառակ արտայայտուած են համերաշխութեան եւ ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնելով, անձնատուր եղած են «կտրուկ» քաղաքականութեան մը, որ կիրքի, ատելութեան եւ վտանգաւոր հետեւանքներով լի քաղաքականութիւնն է:

Ոչ մէկ մեկնաբանութիւն մեր կողմէ: Միայն գիտել կուտանք, եւ խորին ցաւով, որ այս ընթացքով դէպի կործանում կ'երթայ մեր ազգային կեանքը»:

"ՆՈՐ ԶԷՅԹՈՒՆ,,Ը

Սուէյտիայէն կը գրեն.—

Մուսա լերան արեւելեան կողերուն վրայ, Գարա-Չայ գետակին մօտերը, անտառներով շրջապատուած ագարակ մը կայ, ուր պատերազմէն առաջ կ'ապրէին քանի մը Թուրք ընտանիքներ: Այդտեղ է, որ կը կառուցուի «Նոր Զէյթուն»ը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Պիւրօին հայթայթած միջոցներով: Մինչեւ այժմ հոն հաստատուած են երեսուն Զէյթունցի ընտանիքներ, որոնց թիւը հետզհետէ պիտի հասնի 50ի: Արդէն շինուած են 15 տուներ, Զէյթունի արուարձաններու տուներու ձեւով, եւ շինուելու վրայ են նաեւ ուրիշներ: Հաստատուող գաղթականները շատ գոհ են իրենց վիճակէն եւ խանդավառութեամբ փարած երկրագործական աշխատանքի: Իրենց տրուած են, բացի հողէն եւ տուներէն, լծկան եզներ, երկրագործական գործիքներ, սերմնցու, այծեր եւայլն: Մինչեւ հունձքը բաւելու չափ ուտելիք գնելու համար մասնաւոր գումար մը եւս պիտի տրուի իւրաքանչիւր ընտանիքի:

Կ'իմանամ որ հայ գաղթական ընտանիքներ տեղաւորելու նպատակով ուրիշ ագարակներ ալ գնուելու վրայ են Գըրգ-Խանի շրջանին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՄԱՆԸ.— Սէն-Թ'էթիէնի մէջ բանուոր Թիւպոլիքի կատաղի խմանն մըն էր: Բայց ոչ բարի խմաններէն, այլ վտանգաւոր գինով մը: Անցեալ օր շաբաթականը գանձելէ յետոյ գնեց ատրճանակ մը եւ ուղղակի գնաց տուն: Գինի կը պոռթկար բերանէն: Երկու փոքրիկ տղայ ունէր: Հրամայեց տղոցը, որ երթան համբուրեն իրենց մայրիկը վերջին անգամ: Համբոյրէն յետոյ, Թիւպոլիքի կրակեց երեք անգամ եւ կինը փռեց գետին: Կինը ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց: Տակաւին ոստիկանները չհասած, խմանը տանը առջեւ ծառէն չուան մը անցուց եւ կախուեցաւ:

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ.— Նիւ-Եօրքի մէջ հողագործ Շավէ դատարան կանչուեցաւ, որովհետեւ ամբաստանուած էր թէ դանակով սպաննած է իր դրացին:

Հողագործը խնդրեց որ իբրեւ վկայ լսուին իր զաւակները: Հարկ եղաւ հինգ ինքնաշարժ տրամադրել, դատարան տանելու համար հողագործին զաւակները, 48 հոգի: Դատաւորները շատ զգածուեցան, երբ տեսան ջոկատ մը մարդիկ, բոլորն ալ զաւակները ամբաստանեալին: Դատաւորները, առանց հարցաքննելու, ազատ արձակեցին հողագործը, որ հայրենասիրութիւն էր ըրեր 48 զաւակներ պարգեւելով երկրին: Հողագործը ամուսնացած էր երեք անգամ:

Ո՞Վ ՕՐՀՆԵՑ.— Մոնմարթրի մէջ մարդ մը մեռաւ: Մեռեալը, իր կենդանութեանը, ամուսնական դատի մը պատճառով, զրկուած էր կրօնական պատիւներէ, ուստի մերժուեցաւ թաղումն ալ կատարել կրօնական պատիւներով: Ի զուր մեռելին պարագաները դիմեցին ժամէ ժամ: Աստուծոյ պաշտօնեաները անդրդուելի էին:

Սակայն եւ այնպէս մեռելը թաղուեցաւ, նոյնիսկ տէրտէրով ու աւետարանով: Մոնմարթրի գերեզմանատան մէջ աղօթքին վերջին վանկերը կ'ոլորուէին, երբ եկեղեցիի մը լուսարարը զարմանքով ներս երկնցուց գլուխը եւ տեսաւ որ բանադրուած մեռելը պատուով կը թաղուի: Վազեց սարկաւագին մօտ,

— Ո՞ր ժամէն ես, մա՛նչ:

— Մեր ժամէն:

— Ձեր ժամը ո՞րն է:

— Աստուծոյ ժամը:

Լուսարարը հասկցաւ որ բան մը չպիտի կրնայ հասկնալ սարկաւագէն, կը դիմէ տէրտէրին:

— Ո՞ր ժամէն ես, տէրհայր:

— Օրհնա՛ծ, ձայնդ ներս քաշէ: Չգէ որ մենք ալ հաննենք մեր հացին դրամը:

Սարկաւագը եւ քահանան, տեսնելով որ լուսարարը մատնելու կ'երթայ, նետեցին բուրվառ, շապիկ ու կնգուղ, ցատկեցին կառքը եւ փախան:

Կեղծ տէրտէր մըն էր, որ կորսուեցաւ եւ մարդ չի գիտեր թէ ո՞վ օրհնեց մեռելը:

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«Որբերու Կիրակի»ին առթիւ տասնական ֆրանք ղրկած մեզի Պ. Պ. Գարեգին Սարգիսբէկեան եւ Սիսակ Սիսլեան:

Ստանալ համապատասխան ընկալագրով:

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

«Յառաջ»ը ձեր տրամադրութեան տակ է, ձեր շրջանի կեանքը լայնօրէն եւ օրը օրին ներկայացնելու համար:

Բայց, աւելորդ յոգնութիւններ եւ տրտունջներ խնայելու համար, կը յանձնարարենք որ մեր թղթակիցները, ընկեր թէ բարեկամ, եւ մեր ընթերցողները նկատի ունենան հետեւեալ կէտերը.—

1. Գրել բովանդակալից, ամփոփ եւ յստակ:

2. Զգուշանալ երկար խորհրդածութիւններէ, հասարակ տեղիք բացատրութիւններէ, նիւթին հետ կապ չունեցող քաշքշուքներէ:

3. Կարելի եղածին չափ քիչ զբաղիլ տիրացուական խնդիրներով, տեղական բանակռիւներով եւ անհատական վէճերով:

4. Ընդհանրապէս արհամարհել բացայայտ ստախօսներն ու զրպարտիչները, մոռնալ խօսքի տակ չմնալու արեւելեան ունակութիւնը:

5. Մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւիլ գաւառին, քաղաքին, գիւղին, մինչեւ անգամ գործարանին և պանդոկի կեանքին— տնտեսական, ընկերային եւ ֆիզիքական:

6. Դէպքերու, հանդէսներու նկարագրութիւնը ղրկել օրը օրին, խուսափելով կրկնութիւններէ և ամէն մանրամասնութիւն կամ անուն լրագրին մէջ տպել տալու սովորութիւններէ:

7, Անարգական բացատրութիւններու և լուտանքներու փոխարէն, իրողութիւններ եւ փաստեր յիշել:

8.— Թերթին չղրկել ընտանեկան-անհատական խնջոյքներու նկարագրութիւններ (հարսնիք, անունի տօնախմբութիւն, մկրտութիւն եւլն.):

9. — Ծանր ամբաստանութիւններ կամ դէպքեր հաղորդած ատեն, լրջօրէն ստուգել իրականութիւնը:

10.— Գրել մաքուր, թուղթին լուսանցքը լայն, եւ մէկ երեսի վրայ:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Միլանոյի ճարտարապետական վարժարանէն շրջանաւարտ եղաւ Պ. Ս. Մարտիրոսեան:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

IV

Իրիկուններ կայթի (սէլէ) մը մէջ սոխ, սխտոր եւ հազար խուրձ կապած, շուկայ ելաւ: Թանգարաններուն (մեր տեղը ընթերցարանի իմաստով կը գործածուի այս բառը) առջեւ, բուրումնալից աքասիաններուն ստուերին տակ, քարի մը վրայ նստած, կամ երբեմն ոտքի: Բնաւ չէր պոռար, ամէն ոք գիտէր գինքը: Եթէ տեղն իսկ փոխած ըլլար այդ շարքին մէջ կը փնտռուէր: Իր շուրջը կը հաւաքուէին ուրիշ տղաքներ, իրենց կայթերը ձգած ուսին: Ովկիմի խուրձերուն շարքը կ'աւրշտկէին, կը պահէին եւ պանազան կատակներ կ'ընէին այդ «չփացածները» որոնք խօսքէ չէին հասկնար: Ովակիմ ճար մը կը փնտռէր այդ ստահակ արհեստակիցներուն ձեռքէն ազատելու, բայց այդ շրջանակէն դուրս չէր կրնար ելլել, ժողովուրդը հոդ վարժուած էր գալ, այդ կարգի բանջարեղէններ գնելու համար: Անոր համար դժգոհ համբերութեամբ հանդուրժեց այդ տղոց խաղերուն:

Ինչպէս բոլորը՝ Ովկիմն ալ, իւրաքանչիւր տեսակէն մէկ կապուածք կը ծախէր հինգ փարայի: Ի՞նչ կ'ըլլար— կը խորհէր ան— եթէ մարդիկ քսան փարայի գնէին, առանց այդ հինգին իսկ առարկութիւն ընելու շատ անգամ: Ամէն իրիկուն, ժպտադէմ, համարձակ խոշոր քայլերով տուն դարձաւ Ովկիմ, կայթին ապրանքը սպառելէ վերջ:

Բերած դրամը, մեծ գուրգուրանքով, քրջէ կարել տուած քսակին մէջ կը դնէր, առանց համրելու: Բուռ-բուռ դրա՛մ, ամէն իրիկուն, որքան անուշ բան էր այդպէս վաստկած տուն գալը: Որքա՛ն կ'ուզէր որ պարտէզ մը ունենար, ուրկէ անպակաս ըլլային տարին տասներկու ամիս այդ կարգի բոյսեր:

Օդերը հետզհետէ կը տաքնային. մեղուները, ճանճերը եւ մժեղները կը թռչտէին բզզիւնով, ծառերը ծաղիկներով կը զարդարուէին եւ կը կանանչնային: Պարտէզը ալ ծախելու բան մնացած չէր, երբ Ովկիմ գիշեր մը քսակը բացաւ ու պարպեց դրամը: Պզտիկ բլուր մը կազմած էր այդ հինգտասը փարանոցներու խառնիխուռն հաւաքածոն: Է՜հ, ենթադրեց Ովկիմ, կը բաւէ եւ կ'աւելնայ իսկ, եւ բուռը լեցուցած քանի մը անգամ օդին մէջ բարձրացուց ձեռքը յաջորդաբար եւ վար թափեց, անոնց հաճոյալի հնչիւնը վայելելու համար:

Տանոցը տանոցին վրայ շրխչրխկացնելով՝— մէկ, երկու, իրեք— սկսաւ համրել: Ընդամէնը քառասուն եւ վեց ղրուշ հաւաքած էր:

Ի՜նչ յուսախաբութիւն սակայն, իր ակնկալած դրամին կէսը. անհաւատալի էր աս, բայց ակներեւ իրողութիւն:

— Աղբար, մեռելթին պէրէքէթը չփախի տէյի չհամրեցի ալ . . .

Ովկիմ յիշեց իր ծանր աշխատութիւնը առաւօտուն մութէն մինչեւ գիշերուան մութը. յիշեց տանջալից վայրկեանները, եւ ձեռքերուն խեղճութիւնը եւ մարմնին ոսկորներուն կոտտանքը. յիշեց որ ի՜նչ յոյսերով ու սպասումներով յանձնառու եղած էր այդ դաժան աշխատանքին, որ չվարձատրեց զինքը արդարօրէն: Այս մասին իր տխուր խորհրդածութիւնները առաջնորդեցին զայն տեղ մը, ուր Ովկիմի մաքուր սիրտը չար կասկած մը մտաւ: Քոյրը՝ որուն վստահած էր քսակը պահել արդեօ՞ք քիչ մը դրամ առած ու պահա՞ծ էր իրմէ գաղտուկ: Սկսաւ վարանոտ ու կասկածոտ քրոջը երեսը նայիլ:

— Տեղ մը փոխ փարա տուած չըլլաս, Աննա՛:

Երբ քոյրը երդում-պատառ եղաւ եւ վշտացած կ'երեւար, Ովկիմ զղջաց արդէն այդ խօսքը ըրած ըլլալուն, զոր դժուարութեամբ արտասանած էր գրեթէ: Սկսաւ կրկին անգամ դրամները համրել, Աննայինուշադրութիւնը հրաւիրելով այս անգամ, բայց ճիշտ քառասուն եւ վեց ղրուշ էր նորէն:

Ցետոյ խօսքը փոխելով՝ Ովկիմ քրոջը խորհուրդին դիմեց՝ մածուն ծախելու իր որոշումին մասին: Ինք հաւատք չունէր այդ գործի յաջողութեան. գիշերը աչքերը չէին տեսներ: Եւ սակայն այդ ալ փորձեց. իրիկուն մը սկսաւ մածուն ծախել, ձեռքը բռնած «պէշիկ»ով, կը պոռար կոտրած, թաւ ու այլանդակ ձայնով.

— Մածո՛ւն, խայմախլը մածուն:

Փողոցներէն անցած միջոցին, առանց վայրկեան մը հեռացնել կարենալու մտքէն, իրեն հետ կը պտտցնէր ամբողջ ծրագիրները եւ էշուն պատկերը: Յաճախ ո՛ր փողոցէն քալելը եւ որու տան առջեւէն անցնիլը չէր գիտեր:

Յաճախորդ մը կրնար սթափեցնել զինքը: Եւ կ'անդրադառնար թէ մածուն ծախելու ելած էր, մէկզի կը դնէր պահ մը ամէն մտածում եւ մածունները չօ տվերջացնելու մասին կը մտահոգուէր:

Երեք կուռայ ծախած էր ինքնաբերաբար մտքովը էշը գնած, ջուրի թիթեղները բեռցուցած, փայտ մը ձեռքը՝ կը քալէր անասունին հրամայելով, երբ յանկարծ մութին մէջ ոտքը ցցուն քարի մը զարնուելով գետին փռուեցաւ Ովկիմ, մթին սալայատակին վրայ ճերմակութիւն մը պզպզաց, երկու յախճապակեայ ամաններ փշրուեցան եւ մէկը մնաց ճաթած:

Օ. ԶԱՐՄՈՒՆԻ
(Շարունակելի)

մղուած պայքարին արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ աշակերտները ո՛չ ֆրանսերէնը, ո՛չ ալ գերմաներէնը շիտակ կը խօսին: Միակ լուծումն է՝ Ռուսիոյ մէջ եղածին պէս՝ բանալ դպրոցներ՝ հիմնուած տղուն մայրենի լեզուին վրայ: Լեզուի խնդրէն զատ իրական դիկտատորութիւն մը կը տիրէ Ալզասի մէջ: Չկայ հաւաքոյթի եւ մամուլի ազատութիւն: Շատ մը թերթեր խափանուեցան: «Ալզաս-Լորէնի ֆրանսացիներ»ուն 100էն 80ին լեզուն ձեզի համար օտար է, եզրակացուց Հիւպէր:

Ընդհանուր ժխորին մէջ, միւս համայնավար երեսփոխանները սմքած անձայն կը մնային իրենց անկիւնը: Հիւպէր կը փորձէր շարունակել իր ընթերցումը: Նախագահութեանց կտորներ հազիւ կը լսուէին:

Վերի խօսքերը արտատպեցինք «Իւմանիթէ»էն, որ կ'երեւի ճառին օրինակը ունէր իր մօտ:

Երեսփոխանները «դո՛ւրս, դո՛ւրս» կը պոռային: Ուրիշներ «գերմանիա գնա, քու տեղդ Ռայխստակի մէջ է» կ'ըսէին:

Նախագահը ընդհատեց ժողովը կիրքերը հանդարտեցնելու համար: Երբ նիստը վերսկսաւ, միւս Ալզաս-Լորէնցի երեսփոխանները դատափետեցին Հիւպէրի խօսքերը եւ միջադէպը վերջացաւ յայտարարութիւնովը նախագահին, որ ըսաւ.

«Ալզաս եւ Լորէն ֆրանսական են եւ կցուած ֆրանսայի ու Հանրապետութեան, մի եւ անբաժանելի:»

Յետոյ Ալզասի ելմտացոյցը ընդունուեցաւ նոյնութեամբ:

Պոլշեւիկեան համագումարին շուրջ

Օրժոնիկիձէ, Վերստուգիչ Կեդրոնական Յանձնաժողովի Նախագահը պոլշեւիկեան 15րդ համագումարին ներկայացուց տեղեկագիր մը՝ իրենց գործունէութեան ու բանւորներու եւ գիւղացիներու վրայ գործ դրուած հսկողութեան եւ հակակշիռին մասին:

Կանգ առնելով ընդդիմադիրներու կողմէ կուսակցութեան դէմ մղուած պայքարի զանազան հանգրուաններուն վրայ, Օրժոնիկիձէ յայտարարեց թէ Վերստուգիչ Կեդրոնական Յանձնաժողովը կարելին ըրած է ընդդիմադիրները լենինականութեան ճամբուն մէջ բերելու համար:

— Օգոստոսին կեդր. կոմիտէի լիագումար ժողովին մէջ, ըսաւ, օրերով դժուարութիւններու ենթարկուեցանք ընդդիմադիրներու երեսէն, եւ միայն Ստալինի եւ Մոլոտովի յայտարարութիւններուն շնորհիւ է որ լիակատար ժողովը որոշեց Զինովիեւն ու Տրոցկին պահել կուսակցութեան շարքերուն մէջ: Ընդդիմադիր վարիչները իրենց օգնելու եւ իրենց սխալները հասկցնելու մեր ջանքերը մեր տկարութեան նշանը կը համարէին: Այս բոլոր փորձերու ձախողութենէն վերջ է որ կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովը ստիպուեցաւ ընդդիմադիր պետերը կուսակցութենէն վտարելու որոշում տալ:

Վերջնագիր ընդդիմադիրներուն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ պոլշեւիկեան համագումարը հրատարակեց վերջնագիր մը, որով 15 օրուան պայմանաժամ կը տրուի Տրոցկիի կուսակիցներուն, յայտարարելու համար հրապարակով թէ իրենց տեսակէտները սխալ են եւ թէ կը ջնջեն իրենց կազմակերպութիւնը:

⁂ Ստալինի զեկոյցին մասին վիճաբանութիւնները փակուելէ առաջ, դիկտատորը կրկին խօսք առաւ, պատասխանելու համար ընդդիմադիր ճառախօսներուն: Կամենեւի ճառը որակեց «փարիսեցիական» եւ ըսաւ թէ ընդդիմադիրները երկու երես ունին, մէկը՝ դարձած դէպի կուսակցութիւնը, միւսը՝ դէպի «երրորդ ուժ» մը: Կամենեւ եւ Զինովիեւ յարելով Տրոցկիի, որուն դէմ դեռ վերջերս կը կռուէին ամբողջ կուսակցութեան հետ, իրենց շատ մը գաղափարներէն հրաժարեցան: Կը հետեւի թէ անոնք հիմա ալ կրնան նոյն բանը ընել: Ուստի Կամենեւի այն խօսքը թէ չեն կրնար իրենց կարծիքներէն հրաժարիլ, վիճաբանութեան չի դիմանար: Այժմ ընդդիմադիրներուն կը մնայ կա՛մ առանց պայմանի հպատակիլ եւ կամ համայնավար շարքերէն դուրս ելլել:

⁂ Կեդր. Կոմիտէի տեղեկագրին առթիւ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, ուր կ'ըսուի թէ ընդդիմադիրները գաղափարականօրէն բաժնուած են լենինականութենէ եւ դարձած են մենշեւիկեան խմբակ մը անձնատուր միջազգային եւ ներքին բուրժուազիայի: Նկատելով որ ընդդիմադիրները ո՛չ միայն գործելակերպով, այլ նաեւ ծրագրային տեսակէտէ բաժնուած են կուսակցութենէն, պոլշեւիկեան շարքերուն մէջ անոնց ներկայութիւնը անընդունելի է:

Խռովութիւններ Իտալիոյ մէջ ?

Տէյլի Հէրըլտի թղթակիցը կը հեռագրէ իտալական սահմանագլուխէն. — Իտալական «Մոսթօ» յածանաւին մէջ ապստամբութիւն մը ծագեցաւ: Նաւաստիները քակեցին թնդանօթները և ծովը նետեցին: Յածանաւին մէջ գտնուողները—հրամանատար, սպայ եւ զինուոր ձերբակալուեցան:

Հակաֆաշիստներու գաղտնաբար Ալպեան սահմանէն անցնիլը արգիլելու համար, կառավարութիւնը պիտի ամրացնէ սահմանի ֆաշիստ պահականոցները եւ փշաթելերով պիտի փակէ Փըթի - Սէն - Պեռնարի կիրճը:

Պիեմոնթէի մէջ ամէնէն հին մէկ դրամատան սնանկութեան հետեւանքով, ծանր անկարգութիւններ պատահեցան: Դրամատան բացն է մօտ 216 միլիոն լիրէթ եւ դրամատունը պահանջատէրերուն պիտի կրնայ վճարել միայն այս գումարին 100էն 40ը:

Թուրք գաղթականներու խղճալի վիճակը

Իգտամ կը գրէ.— Սերպիայէն եկած թուրք գաղթականներուն Պոլսոյ մէջ ունեցած վիճակը լրջօրէն խիստ ուշագրաւ է եւ կարեկցութեան արժանի: Այդ գաղթականները Պոլիս գալէ ետք իրենց ձեռքի դրամով քանի մը օր խաներուն անկիւնները կը պառկին ու երբ դրամնին կը սպառի, խաներու տէրերուն կողմէ դուրս կը հանուին: Այս կերպով փողոց մնացող գաղթականները Պոլսոյ անկիւններուն մէջ բացօթեայ կը պառկին:

«Մասնաւորապէս այս ցուրտ օդերուն յիշեալ գաղթականներուն վիճակը խիստ ցաւալի է: Գիշերները Նոր Նամազկահի շրջակայքը եւ Սիրքէճիի կայարանին երկաթեայ բազրիքներուն մէջտեղը իրարու փաթթուելով քնանալու կ'աշխատին: Այսպէս իրենց օրերը անցընող գաղթականներուն վիճակը սրտաճմլիկ է: Ձեռնդման Տնօրէնութիւնը չի՞ կրնար ապաստան մը ընծայել ասոնց»:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ
"ՅԱՌԱՋ,, ՊԻՏԻ ՉՍՏԱՆԱՆ
ԲՈԼՈՐ ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՉԵՆ ՓԱԿԱԾ ԻՐԵՆՑ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Նաւագոյն խումբի ժողովը այսօր Շբ. իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի առտու ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը: Օրակարգ՝ կոմիտէի ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, միութեան գրադարան - ընթերցասրահը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ երիտ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 138 Rue Etienne Doletի սրճարանը: Այս երկրորդ ժողովին ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի, եւ տրուած որոշումները օրինաւոր:

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը կիր. իրիկուն ժամը 9ին, միութեան ընթերցարանին մէջ, 61, Rue Monsieur le Prince: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագցիներու Հայրենակցական Միութեան անդամական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, 3 Rue du Dauphine, Place d'Aix*: Օրակարգ. Վարչական զեկոյց եւ հաշուետուութիւն: Կը հրաւիրուին բոլոր Զարսանճագցիները:*

Շ.ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ Արծիւ *միութիւնը կազմակերպած է ընտանեկան ցերեկոյթ թէյասեղան մը, որուն կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները, վաղը Կիրակի ժամը 1ին, 17* Bld. Maurice Cléryի *սրահը:*

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը, 12 Դեկտ. Բշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի G. *սրահին մէջ,* 28 Rue Serpent:

Օրակարգ.— Զեկոյց յանձնախումբներուն կողմէ եւ ընտրութիւն վարչութեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, *Ա. Ն.— 180:*
Մօնթէսքիօ, *Պաղ.— 30:*
Ժալիիէօ, *Պ. Պ.— 35:*
Տէսին, *Յ. Պ.— 20:*
Անիէռ, *Ն. Ս.— 70:*
Մարսէյլ, *Գ. Շ.— 280:*
Վալ-լէ-պէն, *Լ. Մ.— 70:*
Մայեա, *Ս. Շ.— 130:*
Օպնա, *Մ. Պ.— 50 ֆր.: Համաձայն ենք:*
Վիէն, *Յ. Մ.— 75:*
Ալէս, *Ն. Յ.— 35 ֆր.: Ստացանք ղրկել:*
Մարսէյլ, *Ս. Ա.— 40:*
Վիէն, *Ա. Խ.— Ստացանք ղրկել: Ձեր հին հաշիւը փակուած է:*
Մարսէյլ, *Գարծ.— Ստացանք, կարգադրեցինք:*
Էքս-Լէ-պէն, *Ե. Յ.— 35:*
Մարթիք, *Ա. Ն.— 35:*
Նէօյեի, *Ֆէն.— 30:*

Կը խնդրուի Մշեցի Պ. Ռուբէն Բոլէեանէ, եւ Տիգրանակերտցի Պ. Գառնիկ Բիլէրճեանէ իրենց հասցէն իմացնել՝ Լեւոն Տօնիկեանի, 12 Rue Elie Gentilly (Seine).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եալովա-Օրթագիւղցի Համբարձում Սալանեան: Իմացնել՝ իր եղբօրորդւոյն Հայրապետ Սալանեանի, Platcia Anaktora, Café Averof, Larissa, Grèce:

— Կը փնտռուի Եդուարդ Ճիհէրեան, որուն հասցէն էր մինչեւ վերջերս, 36 Rue Polonceau, Paris, *իմացնել՝ Թորոս Սիմոնեանի,* Gaudinière. Ville-eux-Clercs, (L. et C.).

— Կը փնտռուին Կեսարիացի Տիկին Փրլանթի Արմաղանեան, ծնեալ Էրքիլէթլեան, քոյրը Կիւլիզար Էրքիլէթլեան եւ փեսան Յարութիւն Տէօվլէթեան, որոնք երեք տարի առաջ գորգի գործին համար Յունաստանէն Մարսէյլ եկած էին եւ հիմա Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուին: Իմացնել՝ Sarkis Erkiletlianի, c/o Mr. A. Baltaian, Larnaca, Cyprus,

— կը փնտռուի կէսվէի շրջանէն Յարութիւն Պարոնեանը, կինը՝ Արաքսի եւ երկու փոքրիկներ եղիսաբէթ եւ Մարիցա, որոնք 927ին ֆիլիպէ (Պուլկարիա) կը գտնուէին: Իմացնել՝ Վահրամ Ճէզայիրլեանին, 4 Rue du Turin Arnouvilles-les Gonnesse (S.et O).

Կը խնդրուի պուլկարահայ թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆ.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	40
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	14
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր » »	Lire	137	75
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355	50
Զուից. »	Frc. Suisse	490	25
Լէյ 100 հատր	Ley	15	70
Ֆլորին	(Florin)	1027	25

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3410	—
»	II »	2110	—
»	III »	1680	—
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	167	—

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Արսէն Լիւբէն 18 ֆրանք, Մանօն Լէսքօ 15, Ռասբութին 15, Կրացիէլլա (Լամառթին) 8, Խաւար (Լ. Անտրիէվ) 12, Թափառաշրջիկներ 15, Տք. Մուռոյի կղզին (Ուէլս) 12, Միրզա եւ Աննա 12, Ժորժ Սան) 10, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Սատանային գաւաթը... Քէօր օղլու 2.50, Թօփալ Օսման 5, Աքուլալա Մահարի 5, Քերթուածներ (Դուրեան) 5, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Հայաստանի ... դերը 15, Արարիչը գիտութեան առջեւ 7, Լուսանկարչութիւն 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Երգարան 5, 6, 10 եւ 25, Երազահան 6 եւ 10 ֆր. Ֆրանս. հայ. խօսակց. 6, 8 եւ 15, Արշին մալ ալան 4, Բարեկենդանի անկուտինները 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Շողոքորթը 5, Լը փարփիւլիէ 2. Ժամագործ Մինաս 2, Բանի ամուսնութիւն 2, Ագահ վաճառականը 3, Գոյութեան պայքարը (տուամ հայ գաղթ. կեանքէն) 15, Կոյր երգչուհին 4, Սալոմէ 4, Օթէլլօ 10, Համլէթ 10, Տրիլբի 5, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, իսկ 100 ֆր.է աւելիին համար 15 ֆր.ի գիրք: Ընտրեցէք նուէրցու գիրքերը մեր գրացուցակէն:

Դիմել՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

11 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 516

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵ՛ՂՔ Է, ՈՃԻ՛Ր Է

Հակառակ Հայաստանի մէջ կատարուած Թրքավարի բռնութեանց, բանտարկութեանց եւ աքսորի լուրերուն հաստատման, հակառակ բռնի զինաթափման եւ ահ ու սարսափի քաղաքականութեան մասին հրատարակուած անվիճելի փաստերուն, որոշ հոսանք մը կը շարունակէ օրօ՛ր կարդալ հայ ժողովուրդի գլխուն, Սէնի կամ Ատլանտեանի ափերէն։

Մենք հրապարակաւ ապարէզ կարդացինք— և քանի՛ անգամ— այդ անբուժելի ծանծաղամիտներուն, շեշտակի դնելով հարցը.

— Հետաքրքրուեցէ՛ք, գացէք տեսէք, ստուգեցէք եւ եթէ կրնաք, հերքեցէ՛ք։

Անօգո՛ւտ։ Ճիշտ է. անոնք այլեւս չունին առաջին օրերու վճռականութիւնը, հրատարակուած լուրերը կասկածելի ցուցնելու համար։ Օրը օրին, լախտի պէս երենց գլխուն իջան անհամար ձերբակալութեանց եւ կարաւան-կարաւան աքսորներու փաստերը։

Բայց, իբրեւ հարազատ «պէնտէկեան»ներ, ուրիշ ռազմավարութեան մը, աւելի անպատիւ միջոցներու կը դիմեն, չարիքը ծածկելու եւ չարագործները չքմեղացնելու համար։

Կը ճգնին ապացուցանել թէ՝ կառավարութիւնը պարզապէս իր պարտականութիւնը կը կատարէ, հալածելով, բանտարկելով, ծեծելով, զինաթափ ընելով կամ աքսորելով։

Թէ կառավարութիւնը իր «արթնութիւնը եւ աչալրջութիւնը» կը հաստատէ, անճար ժողովուրդի մը ողնայարը ճզմելով, անոր թեւերը կոտրտելով, հազարաւոր ընտանիքներ մոխիրի վրայ նստեցնելով։

Ահաւասիկ, նորէն, «Պայքար»ը, Ամերիկայի ռամկավարներուն ծանծաղամիտ օրկանը։

Պոսթըն բազմած, մեր իմաստուն խմբագիրը կը յայտարարէ թէ «բոլորովին սխալ, աւելին՝ չարամտութիւն է, աղմուկ հանել թէ Հայաստան բաց այգիի մը կը նմանի, ուր ամէն ոք կրնայ մտնել իր ուզած ժամուն»։

Մարդ կը փորձուի հարցնել թէ՝ այս մարդիկը, տաքուկ սենեակի մը մէջ թուղթ մրոտած ատեն, վայրկեան մը մտքէ անցուցե՞ր են Հայաստանի քարտէսին վրայ նայիլ։ Կամ գոնէ գիտե՞ն անոր սահմաններու դասաւորումը, արեւելքէն, արեւմուտքէն եւ հարաւէն։ Գիտե՞ն թէ ի՛նչ կը նշանակէ «ինքնավար» Ղարաբաղ մը եւ Նախիջեւանի «Հանրապետութիւն» մը Ազրբէջանի թեւարկութեան տակ, շինծու Քիւրտիստան մը։ Կը ճանչնա՞ն Սուրմալուն, Ախուրեանը, այսօրուան Հայաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանագիծը...։

Կ'երեւայ թէ բաներ մը իմացեր են։ Գոնէ այդ կը հետեւի սա տողերէն. «Ներկայ Հայաստանը շրջապատող պայմանները, իր դիրքն ու դժուարութիւնները բացատրութիւններու պէտք չունին»։

Բայց ա՛յդքան։ Եթէ աւելին գիտնային,— կամ գոնէ չկեղծէին— ապահովաբար չպիտի համարձակէին սորկաբար պաշտպան կանգնիլ իշխանութեան մը, որ յիմարաբար կամ գիտակցօրէն կը ջլատէ, կը թեւատէ, մնացու ոչխարներու հօտի մը կը վերածէ իր վարած ժողովուրդը։

Զպիտի գրէին հետեւեալ խարդախ տողերը.

— «Մի՞թէ երկրի մը պաշտպանութեան համար կարելի՞ է երբեք յոյս դնել ժողովուրդին քով գտնուած քանի մը հրացանի կամ ատրճանակի վրայ»։ (24 Նոյ.)։

Եւ, քանի մը տող վարը.

— «Յեղափոխական կամ ապստամբական շրջանի մէջ, հասկնալի է որ քաղաքի մը կամ գիւղի մը ժողովուրդը իր ինքնապաշտպանութեան մասին խորհի. բայց պետական շրջանի մը մէջ, այդ ինքնապաշտպանութիւնը անիմաստ է եւ ցնորք։ Վերջապէս, պէտք չէ մոռնալ որ զէնքը կարեւոր է, բայց անհրաժեշտը երկրի մը ժողովուրդին մէջ արիական ոգւոյ եւ բարոյականի բարձրութիւնն է»։

Եթէ, կ'ըսենք, պայծառ ըլլար իրենց հոգին եւ անուր՝ իրենց հայրենագիտութիւնը, պիտի կարմրէին տակէ տակ շարել հակասութեան եւ բթամտութեան այս գոհարները։

Որովհետեւ, իրենց իսկ բացատրութեամբ, «Ներկայ Հայաստանը շրջապատող պայմանները, իր դիրքն ու դժուարութիւնները բացատրութեան պէտք չունին»։

Ճիշտ է. Հայաստանը այսօր չի գտնուիր, բառին սովորական առումով, «յեղափոխական կամ ապստամբական շրջանի մէջ»։ Բայց, չէ մտած նաեւ, արեւմտեան իմաստով, «պետական շրջանի մը մէջ»։

Ան հրաբուխի վրայ է միշտ, հակառակ մեր կամքին, եւ հակառակ աշխարհի բոլոր ռամկավարներու կամ կարմիր աքսորներու ներբողական տաղերուն եւ լորձնաշուրթն փառաբանութեանց։

Մե՛ղք է, ոճի՛ր է, մի՛ մտնէք լռութեան դատապարտուած ժողովուրդի մը արիւնը։

Մե՛ղք է, ոճի՛ր է վճիռներ եւ պատգամներ արձակել առանց գիտնալու, առանց հասկնալու, առանց ուսումնասիրած ըլլալու։

Երեւանի վարիչներն անգամ կ'արգահատին ձեր տգիտութեան եւ սորկամտութեան վրայ, ի խորոց սրտի...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Հայրենիք վերլուծելով քրտական եւ ասորական խնդիրները Միջագետքի մէջ, կը նկատէ (13 Նոյեմ.).

— «Իրաքի միւս «ազգային փոքրամասնութեանց» վերաբերեալ խնդիրը Ասորիներունն է, որոնք շատ քիչ անգամ ուշադրութեան կ'արժանանան, որովհետեւ փոքրաթիւ են եւ Մերձաւոր Արեւելքի մարզին վրայ քաղաքական գործօն մը չեն կրցած ըլլալ։

«Մուսուլի, ինչպէս եւ Միջագետքի ամենահին տէրերը Ասորիներն են, սակայն պատմութիւնը չէ քաղաքական կեանքի գլխաւոր ազդակը։ Ատեններ եղան, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, երբ ծրագիր կազմուեցաւ՝ Ասորիները տեղաւորելու հիւսիսային Իրաքի որոշ հողամասերուն վրայ եւ անոնցմէ ասորական շրջան մը ստեղծելու։ Այս ծրագիրը ընդունելութիւն չգտաւ, հաւանօրէն ներքին քաղաքական պատճառներով, որոնց պարզաբանումը մեծապէս շահեկան պիտի ըլլար։ Ասորական ծրագրին անյաջողութիւնը տակաւին կը մնայ մութի մէջ։

«Ներկայիս 20,000 ասորի գաղթականներ կան Մուսուլի կողմերը, եւ, ինչպէս կը տեղեկանանք Ազգերու Դաշնակցութեան տրուած տեղեկագրէն, այս գաղթականներուն թոյլտուութիւն պիտի ըլլայ հաստատուելու Արպիլի եւ Մուսուլի բլուրներուն եւ հովիտներուն մէջ։ Ասորիներուն զլացուած վերջին շնորհը խմբովին ապրելու եւ ազգային կեանք մը կազմելու՝ այս սակաւաթիւ քրիստոնեայ ժողովուրդը կը մատնէ չափազանց տկար կացութեան մը բուն իսկ իր նախահայրերու փառայեղ հայրենիքին մէջ։ Ազգերու Դաշնակցութեան տրուած տեղեկագիրը, սակայն, յոյս կը յայտնէ թէ Ասորիները այսուհանդերձ պիտի կրնան պահել իրենց ազգային յատկանիշները։

«Ի՛նչ կ'արժեն այս կարգի խօսքեր, երբ կը մերժուի Ասորական շրջանի մը կազմութիւնը եւ զուգէ յաւիտեան կը թաղուի այդ ցեղին վերածնունդի վերջին պատեհութիւնը։»

ՊՈԼՍՈՅ 24 ՏԵՍԱԿ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Թուրք ելմտական գործավարը կը խորհի միացնել բոլոր տուրքերը, որոնց թիւը կը հասնի 24ի։ Այնպէս որ անկարելի կը թուի այդ ծրագրին իրականացումը։ Թուենք.—

Ուղղակի տուրքեր. 1.— կալուածական, 2.— շահատուրք, 3.— զինուորական (պէտէլ), 4.— միանուագ, 5.— համբանքի (արջառներու), 6.— ժառանգներու եւ փոխանցման, 7.— մասնաւոր անտառներու, 8.— հանքերու, 9.— փոխադրութեանց, 10.— Թրաքթէօրի, 11.— ելեկտրականութեան եւ լուսաւորութեան։

Անուղղակի տուրքեր. 12.— մաքսատուրք, 13.— գործառնութեանց, 14.— ընդհ. սպառման, 15.— ծովային, 16.— կինդանիներու առողջապահութեան, 17.— որսորդութեան, 18.— կարգ մը գործառնութեանց առթիւ առնուած տուրքեր, 19.— դրոշմաթուղթի տուրք, 20.— ընդհ. ծախսեր, 21.— արձանագրութեանց, 22.— հիւպատոսական ծախքեր։ Ասոնցմէ զատ կան նաեւ 23 — ճամբու եւ 24 — կրթական տուրքերը։ Մենաշնորհներն ալ տեսակ մը տուրք են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դիմում բանտարկեալներուն համար

Ընկերվարական Բանուորական Միջազգայինը կազմած էր յանձնախումբ մը, որ պաշտօն ունէր քննութիւններ կատարել խորհրդային Միութեան քաղաքական բանտարկեալներուն մասին։ Յանձնախումբին երկու նախագահները՝ պելժ ծերակուտական տը Պրուքէր եւ գերման երեսփոխան Քրիսփիէն խորհրդային Միութեան կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահ Կալինինի ղրկեցին նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

Տասնամեակի առթիւ հրատարակեցիք ընդհանուր ներումի հրամանագիր մը, որուն քաղաքական բանտարկեալներու վերաբերեալ կէտերը այնքան առաձգական են, որ անկարելի է հասկնալ թէ ընդհանուր ներումէն պիտի օգտուի՞ն նաեւ այն բազմաթիւ ընկերվարականները, որոնք կը հիւծեն պոլշեւիկեան բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ։

Ձեր քաղաքական ոստիկանութիւնը՝ որ կը գործէ գաղտնի, առանց հրապարակային հակակշռի, իշխանութիւն ունի ընկերվարական բոլոր կուսակցութիւնները ամբաստանելու թէ հետամուտ կ'ըլլան խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու, առանց քննելու թէ խնդրոյ առարկայ կուսակցութիւնը իրապէս այդ ձգտումն ունի թէ ոչ, և իւրաքանչիւր անհատ ընկերվարական նկատելու անդամ այդ կուսակցութեան, առանց խորը քննելու թէ անիկա անդա՞մ է թէ ոչ։

Այս պայմաններուն մէջ, պարտականութիւն կը համարինք, յանուն Եւրոպայի միլիոնաւոր պրոլետարներուն, խստիւ պահանջել որ Խորհրդային Միութեան մեր կուսակցական եւ գաղափարական ընկերները աւելի երկար չպահուին բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ, ուր նետուած են յաճախ առանց ոեւէ դատավարութեան, առանց օրինական ապահովութեանց, նոյնիսկ առանց իրական ամբաստանութեան։

Ընդհանուր ներումի գործադրութեան հրահանգը պատրաստելու համար մէկ ամիս պայմանաժամ յայտարարած էիք։ Տակաւին ժամանակ ունիք ընդհանուր ներումը տարածելու համար բոլոր ընկերվարականներուն անխտիր, ըլլան անոնք գործօն թէ կրաւորական, որոնք ձեր դատարաններուն կողմէ կամ վարչական եղանակով դատապարտուած են իրենց քաղաքական ընկերվարական գործունէութեան համար։ Կը պահանջենք նաեւ որ ընկերվարական կուսակցութիւնները օրինաւոր նկատուին Խորհրդային Միութեան մէջ։ Բանուոր դասակարգի ազատութեան պայքարը կը խափանէք դուք՝ ճնշումի տակ պահելով այդ դասակարգը։ Դեռ ժամանակ է։

Յունաստան կը հալածէ համայնավարները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ տեղւոյն դատական իշխանութիւնները, որոնք քանի մը օրէ ի վեր քննութիւններ կը կատարեն հելլէն համայնավար կուսակցութեան գործունէութեան մասին, հաստատեցին թէ համայնավար կուսակցութիւնը հնազանդելով Վիէննայի կեդրոնէն ստացուած հրահանգներուն, իր վերջին ժողովին մէջ կազմած է գործունէութեան նոր ծրագիր մը։ Մասնաւորաբար ուժ պիտի տրուի Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ ինքնավարութեան համար շարժում առաջ բերելու խնդրին։ Այս պատճառով Աթէնքի մէջ եօթ եւ գաւառներու մէջ տասը համայնավարներ ձերբակալուեցան իբրեւ դաւաճան։

Դատարանը նոյնպէս որոշեց իբրեւ հայրենիքի դաւաճան դատի ենթարկել հելլէն Խորհրդարանի տասը համայնավար երեսփոխանները։ Այս առթիւ դիմեց Խորհրդարանին որպէս զի յիշեալներուն անձեռնմխելիութիւնը վերցուի։ Երեսփ. ժողովի դատական յանձնախումբը վաւերացուց այդ առաջարկը եւ շուտով Խորհրդարանը իր հաստատական վճիռը պիտի տայ։

(վերջին հեռագրի մը համաձայն, ձերբակալուած են 45 հոգի)։

Աշխատաւորականները պատերազմի դէմ

Աշխատաւորական երեսփոխան Արթըր Փոնսոնպի վարչապետ Պօլտուինի յանձնեց նամակ մը, ստորագրուած 16 տարեկանէն վեր 128,770 Անգլիացիներէ, որուն մէջ կ'ըսուի.

«Ստորագրեալներս համոզուած թէ ազգերու միջեւ կռիւները կրնան կարգադրուիլ ըլլա՛յ դիւանագիտական բանակցութիւններով, ըլլա՛յ միջազգային իրաւախոհութիւնով, կը յայտարարենք հանդիսաւորապէս թէ մեր աջակցութիւնն ու զինուորական ծառայութիւնը պիտի մերժենք ոեւէ կառավարութեան որ զէնքի պիտի դիմէ»։

Լոնտոնէն Մուսուլ մէկ շաբաթէն

Հալէպէն Մուսուլ ինքնաշարժի սպասարկութիւն մը հաստատուած ըլլալով, այժմ կարելի կ'ըլլայ Մուսուլէն Լոնտոն երթալ մէկ շաբաթէն։ Եթէ ճամբորդ մը Մուսուլէն մեկնի Զորեքշաբթի առաւօտ, գիշերը կ'անցընէ Տէր-Զօր եւ Հալէպ կը հասնի Հինգշաբթի իրիկուն։ Երկու քաղաքներուն միջեւ հեռաւորութիւնը 5-600 մղոն է։ Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7ին ճամբորդը կրնայ առնել Հալէպէն Հայտար-Փաշա տանող մահճաքարձ կառախումբը։ Այս ճամբորդութիւնը կը տեւէ 48 ժամ։ Գիշերը Պոլիս անցընելէ վերջ, յաջորդ օրը՝ կիրակի ճամբորդը կ'առնէ Սէնփլոն-Օրիան ճեպընթացը եւ Լոնտոն կը հասնի Զորեքշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 5ին։

Միակ անպատեհութիւնը այն է որ Մուսուլի մէջ չկան պուլկար եւ սերպ հիւպատոսներ, այնպէս որ այդ երկիրներէն անցնելու «վիզա» ստանալու համար հարկ կ'ըլլայ Պոլիս մնալ 24 ժամ։ Որպէսզի այսպիսի ժամավաճառութիւն տեղի չունենայ, դիմում կատարուած է, որպէս զի «վիզա»ները առնուին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՊԷՅՐՈՒԹԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի ուսանողներուն թիւը այս տարի 1117 է։ Ասոնց 399ը Սուրիացի են, 213ը Պաղեստինցի, 142ը Իրաքցի եւ 141ը Հայ։ Թիւի տեսակէտով հինգերորդ տեղը կը գրաւեն Եգիպտացիները՝ 85 հոգի։ Կան նաեւ 45 պարսիկ, 28 յոյն, 22 եւրոպացի ուսանողներ։

Ուսանողներէն 577ը քրիստոնեայ եւ 540ը ոչ-քրիստոնեաներ են։

Համալսարանի տարեկան ընդհանուր ծախքն է 450,684 տոլար։ Այս գումարին միայն 162,565 տոլարը կը հոգացուի ուսանողներու տարեվճարէն եւ հիւանդանոցի հասոյթէն։

Այս տարի 214 ուսուցիչներ եւ վարչական պաշտօնեաներ կը պաշտօնավարեն համալսարանին մէջ, որոնցմէ 67ը Ամերիկացիներ են։ 1927—1928 տարեշրջանի բժշկական ճիւղին կը հետեւին 94 ուսանողներ, ատամնաբուժութեան 29, դեղագործութեան 83, հիւանդապահութեան 52, իսկ 477 ուսանողներ արուեստի եւ գիտութեան։

Հիւանդանոցը ունի 179 անկողին։ Կան նաեւ անհատական դարմանատուններ հարուստ հիւանդներու համար, եւ զատ յարկաբաժին մը՝ աղքատներու համար։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ

Լիբանանի առողջապահական նախարար Տոքթ. Խանտօս, ընկերակցութեամբ Թաղապետութեան առողջապական սպասարկութեան պետ Տոքթ. Պայտունի, Քարանթինայի հայկական վրանաքաղաքը երթալով, քննած է վրաններու առողջապահական վիճակը։

Նախարարին կարգադրութեամբ, կազմուած է բժշկական մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ վրանաքաղաքի մէջ ձեռք առնուելիք առողջապահական միջոցներու շուրջ տեղեկագիր մը պիտի պատրաստէ։

ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Պոլսոյ կրթական տնօրէնութեան կողմէ քննութիւններ կը կատարուին Գատըգիւղի իտալական վարժարանի տնօրէնին եւ թուրքերէնի ուսուցչին միջեւ տեղի ունեցած միջադէպի մը մասին։

Շաբաթ օրերը, ժամը 14ին, բոլոր դպրոցի աշակերտները մէկ դասարանի մէջ հաւաքուած՝ թուրքերէն դաս կ'առնեն եղեր։ Տնօրէնին կարգադրութեամբ, վերջերս այդ պահը կը յատկացուի նաեւ կաթոլիկ աշակերտներու կրօնի դասի։ Անցեալ օր, թուրքերէն դասին պահուն, դպրոցի ծառան կ'երթայ թուրք ուսուցչին կ'իմացընէ թէ տնօրէնը կաթոլիկ աշակերտները կ'ուզէ կրօնի դասի համար։ Ուսուցիչը չուզեր կատարել տնօրէնին այդ հրամանը, առարկելով թէ թուրքերէնի յատկացուած է այդ պահը։ Ծառան քանի մը անգամ կ'երթեւեկէ տնօրէնին եւ ուսուցչին միջեւ, իսկ այս վերջինը անդրդուելի կը մնայ։ Ի վերջոյ տնօրէնը անձամբ կուգայ իր հրամանը հաղորդելու, եւ երբ այս անգամ ալ կը մերժուի, ուսուցչին երեսին կը պոռայ բարկութեամբ թէ, կա՛մ պէտք է իր հրամանը գործադրէ կամ դասարանէն մեկնի։ Յետոյ, կաթոլիկ աշակերտները դասարանէն դուրս կը տանի։ Թուրք ուսուցիչը իր դասը շարունակած է եւ յետոյ իսկոյն լուր տուած է կրթական տնօրէնութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

“ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ„

Աչքի առջեւ ունիմ, Թլկատինցիի Սանհրու Միութեան նախաձեռնութեամբ Պոսթընի մէջ հրատարակուած, վեց հարիւր էջնոց՝ պատկառելի հատորը, որ գժբախտ հեղինակին ամբողջական գործը կը ներկայացնէ գրեթէ:

Միութիւն մը առկէ աւելի դրական, օգտակար եւ երախտագիտական աշխատանք չէր կրնար կատարել: Նրանի թէ այնքան բազմաթիւ Միութիւններ, այսպիսի ապրող աշխատանքներու լծուած ըլլային, որոնցմէ պիտի օգտուէին հայ գրականութիւնը, ազգագրութիւնը, բանասիրութիւնը, պատմութիւնն ու նաեւ գեղարուեստները:

Ահաւասիկ, տարիներ տարիներու կը յաջորդեն, եւ մենք հազիւ կ'ունենանք միայն արժէք ներկայացնող, անհետացած գրական սերունդէն, ինքնատիպ հեղինակի մը գործերուն հրատարակութիւնը:

Այս հատորին մէջ ամփոփուած են Թլկատինցիին քրոնիկները, նորավէպերը, գեղի նամակները, քանի մը քերթուածներն ու թատերգութիւնները: Սկիզբը կը գտնենք Պ. Ա. Չօպանեանի մէկ յառաջաբանը, իսկ հատորին վերջը կը կարդանք Ռ. Զարդարեանի տարիներ առաջ «Ռազմիկ»ի մէջ հրատարակած մէկ յօդուածը, ինչպէս նաեւ հեղինակին գործածած գաւառական բազմաթիւ բառերուն մէկ ցանկը՝ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններով:

Իբրեւ անտիպ թատերական էջեր, հատորին մաս կը կազմեն կտակը եւ դէպի արտասահման պատկերները: Ամբողջութեամբ կը պակսի Ո՞ւր մեկուն եաեւէն թատերախաղը, որ տարիներ առաջ Պոսթընի մէջ հրատարակուեցաւ, եւ որ սակայն պէտք էր մասը կազմէր ամբողջական գործի մը: Միւս կողմէ, մեզի կը թուի թէ էնդի դէմէն թատերախաղէն կը պակսին քանի մը տեսիլներ: Այս ուշագրաւ գործը լոյս տեսաւ «Արեւելեան Մամուլ»ի 1902 տարուան առաջին չորս թիւերուն մէջ:

* *

Թլկատինցին մէկն է մեր այն գրագէտներէն, որոնք անծանօթ մնացեր են տարիներ շարունակ, եւ որոնց բովանդակ ստեղծագործութիւնը տեսակ մը նախապաշարումով դիմաւորուեր է: Ան շատ ուշ նկատուեցաւ ներկայացուցիչը, եւ առաջնակարգ ներկայացուցիչը անտարակոյս, գրական ուղղութեան մը, որուն ակունքը սկիզբ կ'առնէր հայ հողէն: Եւ երեւակայել տաժանքն ու տառապանքը, որ անոր կրունկէն անբաժան եղան. երեւակայել միջավայրի ու բնութիւնի այն բազմաթիւ արգելքները, որոնք իր արմատին մէջ ընդունակ են խեղդելու արեւուն հասակ նետող ցօղունի մը շարժումները:

Թլկատինցիի տաղանդը ա՛յնքան ներգօր եղաւ սակայն, որ յաղթահարեց բոլոր դժուարութիւնները, տալու համար մեր գրականութեան անմոռանալի գործը, որակով ազնուական, առհմային եւ հարազատ:

Գրական հարազատութիւնը յատկանիշ մըն է, զոր դժուար կը գտնենք առհասարակ մեր շատ մը գրագէտներուն քով: Արուեստի այդ յատկանիշը մանաւանդ անհետանալու վրայ է հիմա, նոյնիսկ մեր տաղանդաւոր նորերուն մօտ, որոնք մղուներով հեռու մեր Հայրենիքէն, Հայ գիւղէն ու հայ հաւաքականութենէն, երեւակայութեան ուժին ապաւինած, կը փորձեն վերապրիլ ու ստեղծագործել մեր երէկի — այսօր անհետացած — կեանքը, իր վայելքներով ու ցաւերով, իր հոգերովն ու ուրախութիւններով: Թլկատինցին միաց միշտ հաւատարիմ արուեստի այդ թանկագին շունչին, որուն շնորհիւ, երբ այսօր իսկ գեղեցիկ առիթը կը տրուի մեզի թղթատելու իր գործը, օտար ու անցած չենք գտներ զինքը: Այդ անկենդան էջերէն հասնող շունչը թեւ կուտայ մեզի փոխադրելու մեր բնաշխարհը, զոր գրի առաւ ու անմահացուց տաղանդաւոր արուեստագէտը: Ընթերցողը կը մտնայ տաժանքը, որուն լծուած է, ու կը հետեւի բոլոր տիպարներուն, յամր քայլերով, որոնց ճակատը համբուրեց առտուան արեգակը, արտերուն ճամբուն վրայ, մինչ իրիկուան հովն ալ կը ցամքեցնէր անոնց փոշոտած քրտինքը: Ահաւասիկ մայրեր ու աղջիկներ, ծերեր ու երիտասարդներ, գիւղական տիպարներ, ամէն տարիքէ, լծուած բնատանեկան ու դաշտային աշխատանքներուն, եւ որոնց վիշտն ու հոգը, Թլկատինցիի մը տրուեցաւ միայն երգել այնքան ինքնատիպ արուեստով: Այսօր մենք զինքը աւելի կը սիրենք, ու իր գործին վրայ,— իբրեւ թանկագին ու կորուստէ փըրկուած աւանդ մը,— աւելի կը գուրգուրանք, որովհետեւ չունինք այն աշխարհը, որ առհնօք թեւ ու շունչ տուաւ մեր անզուգական գրագէտին: Այդ աշխարհը այսօր կայ ու չկայ: Ու մանաւանդ չկայ, իր մարդկային շունչովն ու հոգիներովը: Պատկերը, երազուած պատկերը, ամփոփուած կը գտնենք գրական այլազան էջերու մէջ, նման արուեստագէտի վրձինէն ելած նկարին, որուն առջեւէն պիտի չուզէինք բաժնուիլ ժամերով:

Կը հաւատամ մանաւանդ, որ վաղուան սերունդը մասունքի մը նուիրականութեանը մօտեցողի մը պէս պիտի բանայ այս թանկագին գիրքը, որ ոչ միայն գիւղի մը համայնական կենցաղը, եւ կամ անհատի մը,— գինքը գրի առնողին—, հոգիին պատկերը կը ցոլացնէ, այլ եւ հաբազատ պատկերացումն է բովանդակ հայ կեանքին:

Անիկա մեր գրականութեան չտուաւ մեծածաւալ վէպեր: Եւ սակայն, ինչ որ տուաւ՝ նորավէպ կամ իրական պատկեր, խտացումն է այն մեծ պայքարներուն ու հանգոյցներուն, որոնց թատերաբեմը կրնան դառնալ նաեւ գեղջուկ հոգիները, արտաքինով այնքան պարզ ու համեստ:

Մարդկային հոգիին բոլո՛ր զգայութիւնները, առաքինութիւններ ու մեղքեր, նկարագրի գրական ու բացասական բոլո՛ր մեծ գիծերը, չարն ու բարին, անոր հոգիէն կտորներ խլեր են, կազմելու համար մեծ գործը, որ Թլկատինցիէն կը մնայ մեր գրականութեանս:

Ու այդ գործը երկա՛ր տարիներ, իրարու յաջորդող սերունդներու կողմէն գուրգուրանքի պիտի արժանանայ, որովհետեւ ան բառին իսկական առումով, «դժբախտ գրագէտի» մը հոգիին անխառնուբեղ հայելին է, անկեղծ շունչով ու կրակով թրծուած:

Անոր դժբախտութիւնը շատ խորու՛նկ էր ու անհասանելի: Մարդուն իսկ էութենէն ծնող ու զինքը հալածող: Այդ դժբախտութիւնը արտաքինէն աւելի ներքին էր անոր համար: Այս էր գլխաւոր պատճառը, որ Թլկատինցիին բովանդակ գրականութիւնը օծուած է յոռետեսութեան լոյսով: Եթէ անոր անձուկ հորիզոնի մը մէջ ապրիլը, գիւղէն քաղաք «սարդի կարճ ճամբորդութիւն մը ընելը», որուն պատմութիւնը «սխեռի տերեւուկի մը վրայ խաղցնելու եւ փակելու փորձը» ըրեր էր գրելով քանի մը էջ իր կեանքին «միշտ նոյն» էջը քրքրելով ու թերթատելով, եթէ ուսուցչական ապերախտ ասպարէզին ամենօրեայ նիւթական հոգերը իր կեանքին թելը կը կարճեցնէին, առանցմէ զուրս յոռետեսութեան ուրիշ պատճառներ դժգոհութեան արմը կը ցանէին իր գրականութեան մէջ:

Դժգոհ էր կեանքէն, ու անոր վրայ կը նայէր կատարեալ անտարբերութեամբ. առկէ՝ այն ազնուական երգիծանքը, որ թեւ կ'առնէր իր գործին մէջ, հասնելու համար բարձրագոյն ձեւի մը: Գիւղի կեանքը, իր պարզունակ, անմեղունակ ու անպաճոյճ յղացումներով, Թլկատինցիին առջին համբաւին հիմնաքարը եղաւ: Առկէ դժգոհ, ան դէպի քաղաք ճամբորդութիւն մը ըրաւ. նոր յոյսեր ու նոր ակնկալութիւններ, նոր հորիզոններ բացին իր առջեւ: Եւ սակայն քաղաքը ինչ որ կը կարծէր ու կ'երազէր, միշտ նոյնը դուրս էր:

Արտաքին ձեւերով տարբեր այդ միջավայրին մէջ կեանքէն ակնկալուած վայելքը չէր գտեր: Միշտ նոյն անհաւասարութիւնը: Աւելցուցէք ասոր վրայ առնապաշտող գրողի մը գիտակցութիւնը եւ կեանքի ու մահուան մեծ հարցականին առջեւ ինքզինքն անզօր զգացող էակի մը հոգեկան տառապանքը, եւ դուք գտած պիտի ըլլաք անոր գրականութեան բանալին:

«Տարին մէջ քանի օր ունեցայ խնդուտ, կը գրէ տեղ մը, քանի՛ շապիկ կոնակի վրայ, որ մեռաքին քնքշութիւնը զգացնէր ու կօշիկներն ալ քանի զոյգ, որ փուշերէ ազատ պահէր ոտքերս»: Ահաւասիկ իր կեանքը, մայլ՝ մանկութենէն մինչեւ չափահասութիւն, միշտ նոյնը, որուն համար դառնութեամբ կը հարցնէ. «որո՞ւ համար պիտի գրէի. որո՞ւ համար արդզարը, որո՞ւ աչքը հրապուրել. գրիչը թող պզտիկներուն ձեռքը ձիլ-կափայտ մնար, անոնք անով շատ աղուոր կը խաղան, աղուոր պատահութիւնը ունին ցատկռտելու»: Անիկա հաւատք ալ չունէր իր գրականութեան արժէքին ու տեւականութեան վրայ:

1895էն ի վեր Դիոգինէս փիլիսոփային պէս տակառի մը անկիւնը կծկուած, «Կ'ապրիմ ու չեմ ապրիր, միշտ սրտէս կը զգամ հատնումս» աղաղակը յանլի կ'ընէր իր յուսադրօր՝ Մալկարացի Կարօին (Արտաշէս Յարութիւնեան):

* *

Կ'արժէ որ մեր նոր գրական սերունդը խորապէ՛ս ճանչնայ Մարդը եւ իր գործը:

Տակաւին մենք շատ առիթներ պիտի ունենանք ուսումնասիրելու եւ ճանչնալու՝ գրական այս մեծ դիմագծութիւնը, իր լայնքին ու խորքին մէջ, շնորհիւ այս գեղեցիկ հատորին, որուն հրատարակիչները անփոխարինելի ծառայութիւն մը կատարած եղան, մեր ձեռքը յանձնելով փոշիներուն մէջ կորսուած թանկագին գործ մը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

63.— ՊԱՐԵՐԳ ԽՆՈՒՍԷՆ

քու պոյը չինարի ծառի
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու ճակատ Շալպու մէյտան
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու յօնքներ խալմով քաշած
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու մազեր ոսկի թելի
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու աչքերդ պիլլօրի շուշի
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու ակռէք շարած սատափ
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու երես Մըլըթու լմնօր
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու լեզուն պլպուլի խօսքի
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու պռկներ ճրկարի թղթի
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու բերան մեղրի փեթկի
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու մատներ մեղրէ մոմի
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
քու ծէնիկ կըռնկու ծէնի
կը նմանէր, եա՛ր, եարօ ջան:
Հաւաքեց Խ. Դաւիթեան

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս
«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՈՅՍ ՎԵՐՋԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ 1618ԻՆ

Ամերիկեան «Քրիսչըն Սայէնս Մոնիթոր» վերջերս հրատարակեց շահեկան յօդուած մը Ամերիկայի հայ գաղթականութեան ծագման մասին:

Յօդուածը ստորագրած է M. D. A. (մանուկ Տէր Ալիքսանեան): կը քաղենք հետեւեալ շահեկան մասերը.—

Արժանի է նկատել սա փաստը թէ Հայերը եղան Ամերիկայի առաջին գաղթականներէն: Սկզբնական գաղթային փաստաթուղթերէն կը տեսնենք թէ «Մարթին Հայը» — Martin the Armenian Վիրճինիայի ծէյմսթաուն քաղաքին մէկ անդամն էր 1618ին: Մարթին յետոյ վերադարձաւ Անգլիա:

Վիրճինիայի մէջ 1653ին մեծ ցանկութիւն կար մետաքս արտադրելու: Բազմաթիւ անյաջող փորձեր եղած էին հոն շերամ եւ թթենի մշակելու: Էտուըրտ Տիկկըս գաղութին դիկավար անդամներէն մին, լսած ըլլալով իր հօրմէն, որ այն ատեն Ռուսիոյ անգլիական դեսպանն էր, թէ Հայերը փորձ շերամապահներ են, իր ծախքով Ամերիկա բերաւ անոնցմէ երկու հոգի, որոնք իրենց բնիկ երկրին մէջ մեծ համբաւ կը վայելէին ճարտարութեամբ եւ փորձառութեամբ:

Այս Հայերու աշխատութեանց արդիւնքը այնչափ խոստմնալի եղաւ, որ 1654ին Ճօն Ֆարրար (John Farrar), ընկերութեան Չերմ պաշտպաններէն մէկը, բանաստեղծութիւն մը նուիրեց «Առ ամենազնիւ եւ արժանաւոր պարոն Տիկկըս—Թուրքիայէն Վիրճինիա եկող անոր երկու Հայերուն ժամանման առթիւ:

Բանաստեղծութեան մէկ մասը հետեւեալ տողերը կը պարունակէ.

«Բայց Տիկկըս առաւ տարաւ Ջանգակը
(Աղջի՛կ, հաւկիթ չկենալը ա՛յնքան պզտիկցուց փորձը)
Թուրքիայէն ղրկուած իր երկու Հայերը
Այժմ շատ զբաղած են անոր քաջ ձեռնարկին վրայ
Եւ եթէ բաւական յաջող ըլլայ այն՝ գալ տարի
Տասը հազար փաունտ մետաքս պիտի արտադրուի
Եւ անոր արժանի գործը երկինքները պիտի սաւառնի...
Քաջութի՛ւն ունեցիր, պարոն. Սիթ Այեա Աստուծմէն ղրկուած է
Շարունակէ՛, գնա, առաջ քշէ քու մեծ գործդ»:

* *

Վիրճինիայի ժողովը 1656 Դեկտեմբերին սա որոշումն անցուց. «Գէորգ Հայը մետաքսի առեւտուրին տուած իր քաջալերութեան համար որոշուած է որ կենայ երկրին մէջ, որպէս զի նոյն գործը շարունակէ եւ ասոր համար ալ ժողովը չորս հազար փաունտ ծխախոտ կուտայ անոր:

Երբ ամերիկացի միսիոնարները 1831ին սկսան Թուրքիա հաստատուիլ, Հայերու մէջ նոր շահագրգռութիւն մը երեւան եկաւ հանդէպ Ամերիկայի:

Միացեալ Նահանգներու վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ 1895էն առաջ Ամերիկայի մէջ 3000 Հայ կեցած է, սակայն յանկարծ 1895ին 2767 Հայեր ընդունուեցան Ամերիկա: 1896ին 4139, 1897ին՝ 4732, իսկ 1898ին՝ 4275 Հայերմտան Միացեալ Նահանգները:

Ներգաղթի արձանագրութիւնները ցոյց կուտան որ 1899էն սկսեալ, այսինքն 1899ի եւ 1917 Յունիս 30ի միջեւ 55,057 Հայեր եկած են Միացեալ Նահանգները, ամբողջ Հայերու թիւը բարձրացնելով 70,980ի, որուն վրայ պէտք է աւելցնել 1894էն առաջ եկողները: Այսպէս Միացեալ Նահանգները բնակող Հայերու ընդհանուր գումարը կը հասնի 73,980ի:

Ներկայիս, սակայն, Ամերիկայի Հայերու ընդհանուր գումարը կը գնահատուի 100,000էն աւելի:

Այս գաղթականութեան պատճառը նախ եղաւ Միսիոնարներու ներկայութիւնը եւ չփումը անոնց հետ: Եւ, երկրորդ, Թուրքիոյ քաղաքական անհանդարտ վիճակը, որուն հետեւանքով հայ գաղթականները դիմեցին դէպի Միացեալ Նահանգները:

Թէպէտ Հայերը հաստատուած են Միութեան իւրաքանչիւր նահանգին մէջ, սակայն անոնց 90 առ հարիւրը հաստատուած են Նիւ Եորք, Մասաչուսէց, Ռոտ Այլընտ, Քոննէքթիքըթ, Փենսիլվանիա, Իլլինոյզ, Միչիկըն, Վիսքանսըն եւ Քալիֆորնիա նահանգները: Այս նահանգներէն իւրաքանչիւրին մէջ անոնք հաստատած են եկեղեցի, մամուլ եւ ակումբներ:

Հայերը կը զբաղին վաճառականութեամբ, ճարտարարուեստով, երկրագործութեամբ, առեւտուրով եւայլն: Անոնք խաղաղասէր են եւ օրինապահ, նաեւ դիւրահաղորդ:

Յօդուածագիրը Հայերու ցեղային ծագման մասին ամփոփ տեղեկութիւններ տալէ ետք, կ'ըսէ. «Հայերը առանց վարանելու ամերիկեան եկեղեցիները կը յաճախեն եւ կ'ամուսնանան Ամերիկուհիներու հետ»:

Լորտ Բրայսէլ ըսած է թէ «Հայերը Արեւելքի մտաւորական սերն են»:

ՌՈՒՍԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ «Լը փըթի ժուռնալ»էն)

Ռուսն՛ր, Ռուսն՛ր, ամէն կողմ Ռուսեր: Զօրավարներ ու իշխաններ, ճարտարապետներ ու բժիշկներ, կուսակալներ ու իշխանուհիներ ամէն կողմ եւ ամէն տեղ: Ոմանք ինքնաշարժ կը քշեն, ուրիշներ գործարաններուն մէջ բանուորութիւն կ'ընեն, իշխանուհի մը կը ծառայէ ճաշարանի մը մէջ, Բազաք մը կ'աշխատի կայարանի մը մէջ:

Հետաքրքիր է մօտենալ անոնց եւ իմանալ մտայնութիւնը, որ ունին անոնք աքսորականի իրենց այս կեանքին մէջ:

Գիշեր է: Կը մտնեմ Հալէ: Հսկայ շուկան ալեկոծ է: Ահա, կաղամբի գլուխներ դէզ են կազմեր: Անոնց մօտ Ռուս մը, նախկին կառավարիչ: Ոչխարի կողիկ մը բերնին մէջ, շարունակ կը կրծէ: Յետոյ, մատները ծծելով, թաւ ձայնով մը կը պատասխանէ:

— Ինծի՛ Բազաք կ'ըսեն:

Յետոյ, դառնալով իր ընկերոջ.

— Այնպէս չէ՞, անունս Բազաք չէ՞:

Վայրենի քրքիջ մը կ'արձակէ: Յանկարծ լուրջ խորհրդածութեան մը մէջ կ'իյնայ: Աչքին մէջ կը կազմուի մշուշ մը, որ կը ծածկէ ահաւոր տեսիլքը իր անցեալին:

— Ինչո՞ւ գանգատիմ: Պոլշեւիկները պատուաւոր մարդիկ են: Կողոպտեցին հարստութիւնս, տունս, կալուածներս: Ես բսի իրենց. «Այո՛, իրաւունք ունիք, ես աւելի բանի պէտք չունիմ: Ձեզի ըլլայ: Ես ուժով եմ եւ կրնամ դրամ շահիլ»: Սակայն վերցուցին կնոջս հարստութիւնն ալ: Կինս յիմարանոց ինկած էր: Բոլ պոլշեւիկներուն. «Կնոջս հարստութիւնն ալ առիք, հիմա ո՞վ պիտի վճարէ հիւանդանոցին ծախքերը»: Ինծի պատասխանեցին. «Հոգ մի ըներ, կնոջդ հոգը մեր վրայ»: Կը տեսնէք որ պոլշեւիկները շա՜տ պատուաւորեն:

Յետոյ դառնալով.

— Ընկե՛ր, միթէ պատուաւոր չե՞ն պոլշեւիկները:

Ու սարսափելի քրքիջ մը արձակեց նորէն:

— Օ՛, դուք չէք հասկնար ռուսական հոգին:

Յետոյ ցոյց տուաւ երկու երիտասարդ Ռուսեր.

— Հայրենակիցներս: Սորպոնի ուսանողներ են: Գիշերը կուգան բեռնակրութիւն ընելու շուկային մէջ, իսկ ցերեկին՝ ուսանողութիւն:

— Ե՞րբ կը քնանան:

— Իրիկուան ժամը 6էն մինչեւ 12:

— Ֆիզիքական աշխատանքի ժամանակ հոգին կը հանգչի, կը պատասխանէ ուսանողը:

— Դոստոյեւսկի թե... ուութեան տաժանքներուն... էր որ անցուց կեանքը... տայ հող կը հերկէր, բայց... սափայօրէն միւսը:

Կը յիշեմ նոյն կամակ... մը ճակատագրապաշտ... կերպութիւնը, որ տեսայ... բարձր դասու տիկնոջ մը...

— Երէկ երջանիկ էինք... չէինք հասկնար աղքատիկ... վիճակը: Այսօր կը քա... կ'ըսէր ան:

Յետոյ կ'աւելցնէր.

— Արդեօք երջանի՞կ էի... Ի՞նչ է երջանկութիւնը: Ես... տխուր եմ եղած: Կը տա... կեանքը այնպէս ինչպէս որ...

* *

Պիյեանքուր:

Բանուորներու քաղաքը... րիզի դուռներուն վրայ:

Կ'առաջանամ գետին... քէն: Սողացող ջուրին... կղզեակ մը կը լողնայ... րուն մէջէն կարմիր կղմնա... խճանկար մը կը գծեն... րաննե՛րը, աշտարակաձեւ... լոյսերով:

Կ'անձրեւէ: Դժոխային... մը կը ճեղքատէ օդը: Բա... ները կը խուժեն դուրս:... ցիներ, Իտալացիներ, Սպա... ցիներ, Ռուսեր: Այս վերջին... անմիջապէս կը զանազան... իրենց կանոնապահ նկար... րով: Ըմբիշի թիկունք... եւ... սուր ախորժակ ու կը... զեն ճաշելու:

— Կը հաճի՞ք ըսել ինծի... մէնէն մօտիկ գործարա... հասցէն:

— Ռո՞ւս էք, կը հարցն... անմիջապէս:

Կը բացատրեմ նպատա... թէ եկած եմ ուսումնասիր... ռուս բանուորներու կեանքը... կը փափաքիմ տեսակցիլ... բանուորներու հետ:

Բանուո՞ր: Յոյց կուտան իրե... ձեռքերը, սեւցած ու աղտոտ... Մատները, որ կորսնցուցած... իրենց ուղղութիւնը: Կոշտերը... որ կազմուեր են:

— Ի՞նչ էր ձեր կացութիւնը Ռուսիոյ մէջ:

Իրարու կը հարցնեն: Մէկ... բառ կը փնտռէ: Ֆրանսերէն... գիտեր արդեօք, թէ կը կ... Նոյն անվստահութիւնը բո... Ռուսերուն մօտ: Կը հարցնեն... իրենց անունը: Կը վարանին... պատասխանելու: Հարցում մը... ալ կ'ընես, եւ քեզ կը դր... ուրիշ ընկերոջ մը մօտ, որ... կարդին քեզ կը ղրկէ երրորդ... մը: Սակայն մի՛շտ սիրուն... ւով մը:

Այդպէս ըրին ինծի իմ... խօսակիցներս ալ:

— Ռուսերը, հոն, ճաշարան...

Ճաշարան կը մտնենք: Բո... աթոռները գրաւուած են: Բո... ալ Ռուս: Մէջ ընդ մէջ կը... ուի ձայն մը.

— Ճագարի միս:

— Մածուն մը:

Բոլորն ալ խօսքի մէջ:... ները կը խառնուին իրարու... կը կազմուի ներդաշնակ... մը, թաւ եւ ուրախ: Թշուառ... թեան եւ աշխատանքի մէջ... անոնք կը պահեն նորէ... քաջարութիւնը իրենց: Ֆրա... սացի բանուորները հմայուած... անոնց այդ բնաւորութենէն:

Անիկա կը հաստատէ... Ֆրանսացի բանուոր մը, որ... նիի դաւաճը Հրթներուն, կը...

— Շատ լաւ կ'ըսեն: ... բառերը չեն վայլեր անոնց... նին: Ստիպուած, մենք ալ... վարժուինք: Մեր աշխատանո... ցին մէջ կը բանի իշխան... մը...

— Իշխանուհի՞ մը:

— Այո՛, իսկական իշխան... հի մը, կեցէք յիշեմ անո... Տրիկուշէֆ, ոչ, բայց ... տար նման անուն մըն է:... իշխանուհի կ'ըսենք, կարճ... իշխանուհին աշխատելու... մեր մօտը, ինքզինքը... ծախելու համար, գրաւոր... սեցայ հետը, իրգանեցի... Իրիկունը, մեկնումի պա... իշխանուհին քովս եկաւ... երկնցուց եւ ըսաւ. «Գիշեր... պարոն»: Յաջորդ օրը ան... կեցի բառերս, միշտ զգա... աղէկները: Եւ այսպէս... խատանոցը Ակադեմիա...

ՏՈՄՍԵՐ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԶԲԱՑԻՆ

փարիզի մեր ջոջերը որոշեր էին դպրոց բանալ:
կ'երեւի գոցելիք բան մը ունին,— կէս միլիոնին վրայ բացուած աչքե՞րը արդեօք...:
միամիտները սպասեցին, յուսացին եւ ուրախացան այս լուրով: բայց կարճ տեւեց:
խելացի են մեր ջոջերը ու որոշումէն մինչեւ գործադրութիւն, չեմ գիտեր թէ ի՞նչ եղելութիւն, չաք ունեցաւ անոնց գրպանը, բայց վստահ եմ թէ անոնք անգրադարձան իրենց սխալին եւ դեռ սանդիմ չծախսած, փութացին սրբագրել զայն:
Հազիւ գործի ձեռնարկած՝ (ինքնաշարժով պտոյտ մը դէպի մօտակայ արուարձանները), ջոջերը նշմարեցին որ մեր դպրոցական տղաքը, արդէն քանի մը լեզուներ կը գրեն ու կը խօսին, բայց երբեք հայերէն:
կ'երգեն, կ'աղօթեն ու կը հայհոյեն քանի մը լեզուներով, բայց երբեք հայերէն:
գիտեն ամբողջ աշխարհի անցեալը, ներկան ու նոյնիսկ ապագան, բայց Հայոց պատմութեան՝ չեն յիշեր իրենց նախահօր անունն անգամ...
քարտէսին ամէն մէկ անկիւնը կը ճանչնան իրենց գըրպաններուն պէս, բայց կ'ուրանան Հայաստանի աշխարհագրութիւնը: (Այս կէտին մէջ՝ իրաւունքը մեր տղոցն է. երկիր մը որուն սահմանները դեռ չեն գծուած (ըստ Հ. Յ. Դաշնակցութեան), չի կրնար աշխարհագրութիւն ունենալ իր անունով:
Արդէն կը պարեն *չարլսթօն* մինչեւ իրիկուն, *պլէքպաթթըմ*-մինչեւ լոյս. բայց երբեք *հօրա* կամ *խարշըլամա*:
կ'ուտեն *պիֆթէք, ֆրիթ, պուլյապէս*, բայց երբեք *տօլմա* եւ կամ *հարիսա*:
Ու մեր ջոջերը որ մութին մէջ խել կրնան դերձանը անցընել ասեղին ծակէն, դժուարութիւն չկրեցին նշմարելու թէ՝ դպրոցը որ կուզէին բանալ իբր «Հայ» արտադրող գործատուն, պիտի պատրաստէ մարդեր որ օտար չեն անշուշտ, բայց շնորհիւ կրթութեան որ փողոցներուն մէջ կը ստանան՝ Հայ ալ չեն:
Այս անստոյգ եւ ողորմելի արդիւնքին հասնելու համար, կ'արժէ՞ր դրամ վատնել:
Եւ ի մեծ տխրութիւն վարժապետներու, փակեցին դպրոցները, չորս չէին բացած...:

***

Բարեբախտաբար, որոշում տալ եւ ետ առնել ծախքի չի կարօտիր:

ԽԱՐՏՈՅ

Յետոյ խօսակիցս սկսաւ ներկայացնել այն Ռուսերը, որոնց հանդիպած էր ճամբան եւ որոնք այնպէս կեղծեցին թէ ֆրանսերէն չեն գիտեր:

— Մեծը սպայ է: Ռուս բանտերներուն մեծ մասը զինուորական է: Շատ քաղաքավար են և բանուորութիւն կ'ընեն: Երկրորդը ֆրանսերէնի ուսուցիչ է եղած Ռուսիոյ մէջ:

— Ֆրանսերէնի՞: Հապա չկրցա՞ւ խօսիլ հետս:

— Ի՞նչ սատանայ է: Կրակի պէս կ'այրէ ինկած տեղը: Մտիկ պէտք է ընել իրեն, երբ սկսի պատմել ցարական արքունիքին բարքերը: Պոլշեւիկ չէ, ինչպէս բազմաթիւ մտաւորականներ: Միապետական ալ չեն անոնք: Կը ծաղրէ ու կը հեգնէ: Իր ընկերները երբեք գէշ չեն ըսեր իրեն վարչաձեւին: Այս ուսուցիչը անխնայ կը ծաղրէ, եւ ընկերները կը տխրին: Սակայն բոլորն ալ աղէկ են իրարու հետ: Գործարանին մէջ, աշխատանքի պահուն, Ռուսերը քաղաքական բովանդակութիւն չեն տար: Եղբայրացած են աքսորի իրենց կեանքին մէջ:

...Անցեալ օր իշխանուհիին անուանակոչութեան տօնն էր: Ռուս բանուորները, իրենց հին սովորութեամբ, կը համբուրեն Ռուսուհիներուն ձեռքը: Ես ալ համբուրեցի իշխանուհիին ձեռքը: Ընկերս չարամտութեամբ ըսաւ. «Շուտով պսակն ալ կը տեսնենք»: Չէ չպիտի կրնայի ըսել, եթէ պսակուէինք: Խնդիրը այդ չէ: Իշխանուհին լսեց ու տխրեցաւ, շա՜տ տխրեցաւ:

Յիշեց իր ամուսինը, որ մնացած էր երկրին մէջ...:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՍԻՐԵՐԳ

Ինծ հարիւր խորամանկութիւն ըրիր,
Մինչ ես, աղջիկ, քու ստինքներուդ կոկոնները տեսած եմ,
Անոնց ծայրերը կարմիր են.
Անոնց ստորոտը ճերմակ,
Բերանդ քաղցր շաքար է.
Բերան ու շրթներդ իրանի թէյին պէս են.
Կուրծքդ ու վիզդ ծովերու կարապ ու հաւալուսններու պէսեն
Եթէ Աստուածը կը սիրես ու անոր կը հաւատաս,
Եկուր համբոյր մը շնորհէ ինծ.
Մեղքիս յուծերը ծանր են, վզիդ մի առներ.
Իմ հոգուս թափառաշրջիկ, եար, եար,
Վիրաւոր եմ
Հարիւր անգամ վա՜յ ինծ,
Աղջիկ, որու գլխուն կայ Համայի քօղ,
Անոնց ծոպերը կտրուած են, եւ խոպոպներ չկան:
Հասակդ գեղեցիկ ոստ մը ռեհանի պէս է,
Կանաչութիւն կը սփռէ ամէն կողմ:
Դուն ինծ աշխարհի մէջ քաղաքէ-քաղաք պտըտցուցիր,
Յետոյ բերիր ու նետեցիր խոզաններու վրայ:
Հարիւր խորամանկութիւններ ըրիր ինծ,
Աղջիկ, որու աչքերը կը նմանին մաքիի աչքերուն,
Երեք խոպոպներդ կը նմանին
Նաւի ուսին փռուած պարաններուն:
Ես գիտէի որ հովիւ ու նախրապանի աղջիկ ես,
Ես չէի գիտեր որ իշխան ու մեծամեծներ
Քու քովդ կուգային խնդրանքի ու աղաչանքի:

Թարգմ. Օհան Կարօ

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պարիզէն կը գրեն ֆրանսերէն թերթի մը.—

Ատենէ մը ի վեր Իտալիոյ պատերազմական եւ ծովային նախարարութիւնները մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէին Պարիի գօրաբանակին վրայ, որուն վարչական սպասարկութիւններն ու սպայակոյտը կ'ամբողջացուէին ու կը ճոխացուէին: Միւս կողմէ ուշադրութիւն կը գրաւէին նաեւ Իտալիոյ զանազան կողմերէն եկած զինուորները, որոնք Պարիէն անմիջապէս նաւ կը դրուէին դէպի Ալպանիա:

Արդ այս օրերս կառավարական հրամանագիր մը եւ Իտալիոյ զինուորական իշխանութեանց ուղղուած շրջաբերական մը կը լուսաբանեն այս շարժումները եւ Ալպանիոյ կցումը, որ պիտի յաջորդէ տոնց: Յիշեալ հրամանագիրը 5000ի կը բարձրացնէ թիւը այն սպաներուն եւ ենթասպաներուն, որոնք սահմանուած են «...ալպանացի զինուորները մարզելու»: Նորագիրները արդէն սկսած են ղրկուիլ Պարի, ուսկից նաւով պիտի փոխադրուին Ալպանիա:

Գալով շրջաբերականին, հետեւեալ հատուածը ցոյց կուտայ թէ ինչի՛ կը ձգտի անիկա.—

«Ալպանիա գացող սպաներն ու ենթասպաները անմիջապէս ալպանական հպատակութիւնը պիտի առնեն... սակայն իրենց զինուորական ծառայութիւնը առարտելէ եւ Իտալիա վերադառնալէ վերջ, պիտի կրնան անկէ հրաժարիլ եւ իտալական հպատակութիւնը վերստանալ»:

Մուսոլինի կ'ուզէ առժամեայ հպատակութեան հին հօմարգիլին ետեւ ապաստանիլ՝ ծածկելու համար Ալպանիոյ կցումը, կ'եզրակացնէ թղթակիցը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ՏՕՆԸ

Այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, Թրոքատէրոյի մէջ միջազգային մեծարանքներ պիտի ըլլան Վիքթոր Հիւկոյի յիշատակին, ռոմանթիսմի հարիւրամեակին առթիւ:

Հանդէսին պիտի նախագահէ Էռիօ: կը մասնակցին միջազգային ծանօթ գրողներ: Պիտի խօսին Պլասքօ Իպանէզ եւ Հ. Ման: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի մեծ արուեստագէտներն ու արուեստագիտուհիները:

Օտէօն եւս պիտի ներկայացնէ տեսարան մը Իննսունը վեցէն: 600 նուագողներ պիտի մասնակցին, Շարփանթիէի ղեկավարութեամբ, Աստուածացումի երգին:

ՁԵՌՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՓՈՆ ՍԷՆԹ ԷՍՓՐԻ. 7 դեկտ.— Ձեր միջոցաւ կը ղրկեմ 100 ֆրանք, իբրեւ աշխատաւորներու համեստ նուէրը՝ Ոսկեդէն կանոնի օրուան առթիւ:

Գիտենք թէ ոչինչ է այս գումարը, սակայն աւելին չկրցանք ձեռք բերել, քանի որ գաղութը հազիւ թէ քանի մը ընտանիքէ կը բաղկանայ: Աշխատողները բազմանդամ ընտանիքի տէր մարդիկ են: Դեկտեմբեր 4ին, երեք դեռատի օրիորդներ՝ Լուսիկ Քզիրեան, Մէնտուհի Ճանսըզեան եւ Ֆլօրա Միսրայեան եռագոյն ժապաւէններով՝ իբրեւ հայկական դրօշակ, տունէ տուն պտտեցան եւ հաւաքեցին այս 100 ֆրանքը:

Այս առթիւ ըսեմ որ եթէ ժամանակ մը եւս շարունակուի այս ժողովուրդի թափառական վիճակը, կորսուած ենք: Շատեր կան որ ժայռի պէս քարացած են. ազգ. տօն, պարտականութիւն բառերը չեն հասկնար, եւ սինէմաներն ու կազինօները գերերին:

Վ. Տ. Վարդանեան

ԽՄԲ.— Կը խնդրուի ստանալ համապատասխան ընկալագրով:

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՏԻՒՆԻԷՌ (Հօթ Լուար), 9 դեկտ.— Մենք այստեղ հինգ ընտանիքէ կը բաղկանանք, Պրուսացի, Աֆ. Գարահիսարցի, Էնկիւրիցի, ընդամէնը 22 հոգի, մեծ ու պզտիկ: Ամէնքս ալ Մուլինօյի գործարանը կ'աշխատինք եւ իրարմէ մէկ-երկու քիլոմեդր հեռու ենք: Ճիշդ երկու տարի է որ հոս կը գտնուինք, օդը եւ ջուրը լաւ են: Կան չորս պզտիկներ, որոնք կը մոռնան իրենց մայրենի լեզուն, ֆրանսական դպրոց յաճախելով: Երկու տարուան մէջ երկու հարսնիք ունեցանք, մէկ ալ նշանտուք: Ծնունդ չկայ, ոչ ալ մահ:

Յ. Թագւորեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի A. S. Ascenseurի Բ. խումբին դէմ: Ժամադրավայր՝ Porte de Clignancourt, ժամը 12ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլի Ա. խումբը պիտի մրցի C. S. Blanc Mesnilի (H. C.)ին դէմ: Ժամադրավայր՝ Gard du Nord ժամը 1ին, մեկնում ժամը 1.26ին:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Sporting Central Clubի մէջ Պէշիր (Աւետիս Ապլաղաթեան) կը մրցի Ֆրանսացի Robergeի դէմ, 10 շրջան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՐԵՐԸ ՔԱՐԵՒ ԿՈՒՏԱՆ.— Մուսոլինիի երկրին մէջ, Սիէն քաղաքը ունի աղջիկ մը, Սիլվիա Ճիարտի, որ երբ քալէ, քարերը վեր վեր կը ցատկեն եւ կ'իյնան իր ոտքերուն տակ: Նախ ոչ ոք հաւատաց: Սակայն դէպքը հաստատուեցաւ շուտով ամէնուն կողմէ: Ոստիկանները անգամ հետեւեցան աղջկան եւ տեսան որ քարի կտորներ, ճամբուն եզերքէն վեր կը ցատկէին, պար կը դառնային աղջկան ոտքերուն շուրջ: Քաղաքին բժիշկն ալ հետաքրքրուեցաւ, սակայն բժիշկին ներկայութեան չէին պարեր քարերը: Բայց տեղացիները այնքան կը պնդեն դէպքին ճշտութեան մասին, որ բժիշկը ոգեհարցութեան, աղջկան հիւանդագին հոգիին եւ տեղացիներուն... երազատեսութեան կը վերագրէ զայն:

ԳՈՂԸ.— Ժնեւ փրուա փողոցին ճաշարանին մէջ, գետնայարկը, խոհարարուհին կրակ կ'ընէր կերակուրներուն համար: Յանկարծ տեսաւ որ ծխնելոյզին մօտ, լուսանցքէն ներս կախուեցան երկու կօշիկներ, յետոյ երկու սրունքներ, յետոյ կոնակ մը, յետոյ մարդ մը: Խոհարարուհին զարմանքի մէջ թաղուած էր տեսնելով այս որդը, որ ծակէն ղուրս ելաւ: Յետոյ ճիչ մը արձակեց: Գողը ետ դարձաւ, պնակներուն մէջ կոխեց ու կոտրտեց: Սարսափելի աղմուկ մը: Մարդը շուարեցաւ, վազեց սանդուխներուն, սակայն ճաշարանապետը բռնեց զայն: Ռումանացի մըն էր, որ անգործ ըլլալուն, ձանձրացեր էր եւ խորհեր էր գողութիւն ընել:

ԽԵՂԴՈՒԱԾ ՄԱՆՈՒԿԸ.— Պուէլի մէջ հողագործ տիկին մը, Հօտիքեր, իր գործերէն ետ չմնալու համար, մէկ տարեկան երախան ամէն օր կը կապէր աթոռի մը վրայ եւ դուրս կ'ելլէր կ'աշխատէր: Անցեալ օր երախան սահեցաւ աթոռին վրայէն, սակայն կապը հանդիպեցաւ վիզին ու խեղդուեցաւ:

Երբ մայրը վերադարձաւ, մանուկը մեռած էր արդէն:

ԿՆՈՋ ՄԸ ԴԱՏԸ.— Քոլմիի մէջ Հիւժ կոխի գնաց ընկերոջը՝ Շարլի վրայ, որ գլխէ հանած էր կինը: Սակայն Շարլ զօրաւոր եւ վտանգաւոր մարդ մըն էր: Դանակի երկու հարուածով ծանր վէրքեր տուաւ Հիւժի կոնակին: Շարլ բանտ գնաց, Հիւժ՝ հիւանդանոց, եւ անհաւատարիմ կինը՝ մինակ:

ՅԵՐԸ ԽԱՂ Է.— Մանկամարդ աղջիկ մը, Ժօրժէթ: Երիտասարդ տղայ մը, Ռընէ: Է. լաւ, կը սիրէին զիրար պարզապէս: Սիրոյ խօսքեր ըսին իրարու, փոքրիկ նուէրներ ղրկեցին իրարու: Առտու մը, սակայն, աղջիկը կանուխ արթնցաւ եւ ըսաւ.

— Ռընէ, ձանձրացայ այլեւս քեզմէ: Բաժնուինք: Գնա ուրիշ մը գտիր, ես ալ՝ ուրիշ մը:

Ռընէ, սրտիկը կտոր կտոր, մտածեց իր սիրուհիին չարութեան վրայ: Ծանր եկաւ աղջկան լքումը, մանաւանդ արժանապատուութիւնը բզիկ բզիկ եղած էր: Գոնէ ի՛նք ըլլար առաջին լքողը:

— Աղջիկ մը, որ կը լքէ՜ զիս:

կատղեցաւ: Սպասեց ճամբան: Ու երբ մութին մէջ աղջիկը տուն կը դառնար, շողաց Ռընէի դանակը: Աղջիկը երեք վէրք ստացած էր կոնակէն ու վիզէն: Ոստիկանը կը փնտռէ տղան:

ՍԻՐՈՒԱԾ ԱՒԱԳԵՐԷՑԸ.— Լավաւ-տ'Արտէշի քաղաքապետը դատ բացած էր աւազերէցին դէմ: Դատարանը որոշեց աւազերէցը արտաքսել եկեղեցիէն: Քարապանը եւ ոստիկանը եկան յայտնելու աւազերէցին որ բեռները ժողվէ: Սակայն եկեղեցիին դուռը ամրապէս փակուած էր: Ոստիկանը կանչեց դարբին մը, սակայն ոչ ոք ուզեց գալ: Հարկ եղաւ դիմել օտարականներուն: Այս անգամ ալ ամբողջ քաղաքացիները եկան եւ շղթայ կապեցին եկեղեցիին շուրջ, արգիլելով վտարումը երջանիկ աւագերէցին:

ՄԷԿ ԳԻՐՔԸ 345.000 ՖՐ.

Քիփլինկի գիրքերէն, Սմիթի վարչութիւնրի *մէկ հազուագիւտ օրինակը Նիւ Եորքի մէջ ծախուեցաւ 14,000 տոլարի (345 հազար ֆր.): Գիրքը տպուած է Ալլահապատի մէջ, 1891ին:*

ՋՐԱԿԱՌՔ

Երկու ֆրանսացի համեստ գործաւորներ յղացած ու շինած են ջրակառք մը, որ տեսակ մը ինքնաշարժ է՝ ջուրերուն վրայէն սուրալու համար:

Ինքնաշարժի ձեւով կառք մը, որ կը հանգչի ծփուն գլանի մը վրայ: Գլանը պտուտակաձեւ շրթներ ունի եւ կը շարժի ելեկտրականութեամբ, յառաջ մղելով կառքը պահանջուած արագութեամբ:

Առջի օր այս ջրակառքին փորձը կատարուեցաւ Քօնքորտի աւազանին մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ, պատասխան առ Պ. Արշակ Ալպօյաճեան, *ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶԻ, 42 էջ: Հրատարակութիւն Օշական, Պարիս 1927, տպ. Մասիս: Գին 5 ֆրանք:*

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

IV

Ովկիմ գլուխը ձեռքերուն մէջ առած սկսաւ մտածել. թափած մածուններուն եւ փշրուած կուժերու կտորներուն կը նայէր եւ կը զղջար այդ գործին ձեռնարկած ըլլալուն համար: Քիչ վերջ պէշիկը եւ այդ ճաթած պնակը առած ինքնիրեն խօսելով, տիրոջը քով գնաց: Կոկորդը սղմուեր էր, մարդ խօսք չընէր, կարծէք անմիջապէս պիտի լար:

Երբ Ովկիմ, տիրուհիին բացատրեց դժբախտութիւնը, այս վերջինը խիստ ձայնով մը.

— Զաթը քեզի պէս մարդուն բան տալը խելք չէր, գնա՛ծ, ըսաւ, եւ աւելցուց ձայնին ուժգնութիւնը քիչ մը մեղմացնելով.— Մենք ալ մեղքնալիք մարդը գտանք:

— Հոգ մ'ըներ, քոյրի՛կս, պատասխանեց Ովկիմ յուզումէն դողդողացող ձայնով մը, մինչ աչքերը լեցուեր էին արդէն,— Հոգ մ'ըներ, ի՞նչու աւանկ նեղացար քի. ի՞նչ կայ երեսէս կը պոռաս, քանի՞ փարա է մէկ կուժը:

— Չէնթէզ մը:

— Ա՛ քոյրիկս, վեց չէնթէզ, երեքը ամաններուն, երեքը մածուններուն համար, ծախուածներն ալ վաղը կը բերեմ:

Բայց այդ դրամը տուած ատեն, կարծէք Ովկիմ, որտէն շատ սիրելի թանկագին բաներ մը կը փրցնէր ու անզատնալ իրէ՛ կը կորսնցնէր. ձեռքը ակամայ երկարեց կնոջ դրամները տուած ատեն: Ինք ինչպէ՛ս դժուարութեամբ շահած էր:

Կինը, որ քառասունը հինգ տարեկան մը ըլլալու էր, Ովկիմիայս, անսպասելի վերաբերումէն եւ բարի խօսքերէն զգածուեցաւ: Եւ քիչ առաջուան իր ամբարտաւան ընթացքը իրմէ մեծ այս մարդուն հանդէպ աններելի եւ ամօթալի յանցանք մը նկատեց իրեն համար ու ներողութիւն խնդրեց Ովկիմէն:

Ովկիմ գլխիկոր տուն գնաց, յանցաւոր տղու մը պէս: Մտախոհ նստած էր հիմա քրոջը դէմ. սկսաւ պատմել գլխուն եկած «փորձանք»ը: Երբ վերջացաւ իր խօսակցութիւնը, խորհեցաւ թէ գուցէ ինք քրոջը վրայ բան կասկածած ըլլալուն, Աստուած զինքը պատժած էր: Արդեօք Աննան դէշ անէ՞ծք մը ըրած էր իր մասին, ինչո՞ւ քոյրը վիրաւորած եւ նեղացուցած էր ատ փարային համար, եթէ ինք այդ խօսքերը ըրած եւ մտքէն գող բանած չըլլա՛ր իր քոյրը, թերեւս Տէրը ատ «պէթ» քարին զարնել չտար իր ոտքը:

Երբ պառկեցաւ, ոսկորներուն ցաւը եկած էր կարծէք: Դրամի կորուստը մէկ, երկրորդ՝ էշը ո՞ւր պիտի կապէր, անհանգիստ էր եւ առնել ճամբու մէջ ինկած վերստին: Երբ քրոջը հաւանութիւնը խնդրած էր Ովկիմ, գնելիք էշը խոհանոցը կապելու համար, Աննան պաղատած էր որ ուրիշ տեղ մը մտածէ, ուրիշ ճար մը նայի: Ալ ինտո՞ր համարձակէր քրոջը խօսքին չանսալ. զայն նեղացնելը գլխուն փորձանք կը բերէր կոր, սիրտը կոտրելու չէր գար:

Ովկիմ գտաւ ելք մը, բայց այնքան ուրախ չեղաւ որքան առաջին գիւտին: Մածուններուն վնասը, փուշի մը պէս մխուած սրտին մէջ, քանի կը յիշէր, կը խառնէր այդ մտածումը, սիրտը կը ցաւէր: Ի՞նչ կ'ըլլար, եթէ այդ կորուստը չունենար:

Իրենց տունէն քիչ մը վար, հօն, ցածը ադիւսագործ Պետօն կար: Կոտրտած, կիսուած աղիւսներ պիտի խնդրէր անկէ: Պետօն ցաւէ հասկցող մարդ է, չի մերժեր զիս, համոզուած էր Ովկիմ:

Սովորութեան համաձայն, առաւօտուն կանուխ գնաց ծախած մածուններուն պնակները հաւաքեց ու տարաւ յանձնեց տիրուհիին: Յետոյ Պետօին աշխատանոցը իջաւ, նախ վարանեցաւ խօսք ընելու իր նպատակի մասին: Ամէն մարդ մեղուի պէս կ'աշխատէր ցեխերուն տաքերուն չմնալու համար: Բաւական վերջ Պետօ Ովկիմի նայեցաւ եւ սկսաւ խօսիլ անոր արտայայտութենէն վերջ.

— Անոնք ալ կը ծախուին Ովկիմ,— պատասխանեց Պետօ — կոտրած ըլլալուն ի՞նչ կը նայիս դուն, աժան-կարապետ կուտամ կ'երթայ: Զծախուեցա՞ւ, կը թրջեմ, խմոր կը շինեմ նորէն կտրել կուտամ:

Այնպիսի տխուր երեւոյթ մը ստացաւ Ովկիմ, որ կարծէք պիտի լար, կարծէք արիւնը կեցաւ երակներուն մէջ, արձանի պէս անշարժացաւ:

Պետօ հարցուց.

— Շա՞տ պէտք էր, Ովկիմ:

— Է... ի՞նչ կ'ըսես աղբարիկ, տունս, օջախս, սա սեւ բախտս ըսէ, վաղուան կեանքս ըսէ, ի՛նչ կ'ուզես ըսէ, շինելու համար էր:

Պետօ քիչ մը խորհեցաւ, մինչեւ այդ օրը, առաջին անգամն էր որ Ովկիմ իրեն կը դիմէր: Մեղքցաւ անոր ծերութեան եւ սիրտը չդիմացաւ պարապ ու յուսախաբ վերադարձնել զայն, ու ըսաւ.

— Ա՛ Ովկիմ, ուզածիդ խտար առ, թող գործդ էս աւրած չըլլամ:

— Ողջ մնաս աղբարիկ, չէն մնաս, մէկին տեղ հազար տայ Աստուած:

Օ. ԶԱՐՄՈՒՆԻ
(Ծարունակելի)

արեւելեան ճեպընթացին մէջ, երբ յիշեալ երկիրներու սահմանը կը հասնի կառախումբը: Ուրիշ անպատեհութիւն մը այն է որ Հալէպէն Պոլիս գացող ճեպընթացին մէջ ճաշարան-վակոն չկայ և ճամբորդները ուտելիքէ կը նեղուին: Այս ճամբորդութիւնը, մէջն ըլլալով Տէր-Զօր եւ Պոլիս անցուած գիշերները 40 անգլիական ոսկիի կը նստի, առանց հաշուելու ուտելիքը:

Միլռան եւ Համիտի ժառանգորդները

Աթէնքէն կը հեռագրեն 9 դեկտ. թուականով.—

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի ազգականներն ու Թուրք կառավարութիւնը դատ բացած են՝ Սուլթանին Յունաստանի մէջ ունեցած կալուածները ձեռք ձգելու համար: Իրենց պաշտպան փաստաբանն է Ֆրանսայի Նախկին Հանրապետութեան Նախագահ Ալեքսանդր Միլռան: Սուլթան Համիտ ընդարձակ կալուածներ ունի Յունաստանի, Իրաքի, Իտալիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ: Ամէնէն առաջ պիտի տեսնուի դատը Յունաստանի ստացուածքներուն, որոնք կը բաղկանան մշակելի հողերէ, Սելանիկի քարափներէն, ձկնարաններէ, հանքերէ եւայլն: Քանի մը անգլիական եւ ամերիկեան ընկերութիւններ կազմուած էին շահագործելու համար այս ստացուածքները. ասոնց կարգէն են Anglo-Hellenic Finance Co., Ltd., Sultan Abdul Hamid Estates, Inc., եւ Abdul Hamid Trust, Ltd., որուն Յունաստանի ներկայացուցիչն է հարիւրապետ Ճոն Պէննէթ: Ասոնք հիմա միացուած են Aegean Co., Ltd. անունին տակ: Այս ընկերութիւնը արդէն առաջարկներ ներկայացուցած է Յոյն կառավարութեան՝ յիշեալ ստացուածքները վերադարձնելու համար:

Ասոնցմէ անկախ կայ նաեւ ուրիշ խմբակ մը՝ «Վալիտէ Թրըստ», որ կը հսկէ Սուլթան Ազիզի մօր՝ իշխանուհի Փէրթէվնիհալի (մեռած 1876ին) ազգականներու շահերուն:

Երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ, իրաւագէտներու խորհուրդը որոշեց թէ Ապտիւլ Համիտ իրաւունք ունէր ստացուածքներ ունենալ Յունաստանի մէջ: Հելլէն կառավարութեան կողմէ կատարուած սեփականագրկումները եթէ կը համապատասխանեն հելլէն եւ թուրք օրէնքներուն, օրինական են և ժառանգորդները իրաւունք ունին այդ կալուածներուն վրայ, կը բաւէ որ հաստատեն թէ անոնք Ապտիւլ Համիտի կը պատկանին:

*** Ինչպէս գրեցինք, Միլռան քանի մը օր առաջ Պէյրութ հասաւ, պաշտպանելու համար դատ մը, որ պիտի տեսնուէր տեղւոյն Շէրիի դատարանին առջեւ: Սակայն իր հասնելէն քանի մը ժամ առաջ, յոյն օրթոտոքս պատրիարքին միջամտութեան վրայ, դատը հաշտարար կերպով կարգադրուած էր:

Աֆղանիստանի թագաւորը կը ճամբորդէ

Աֆղանիստանի Թագաւորը Ամանուլլահ իր մայրաքաղաքը Քապուլէն մեկնած ատեն հրաժեշտի ճառ մը խօսեցաւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու առջեւ եւ ըսաւ թէ Աֆղանիստան յաւիտեան մնաս բարով ըսած է հին կայուն վիճակին եւ մտած է ներկայ դարու քաղաքակիրթ ազգերու ճամբուն մէջ: Վերջին ութ տարուան ընթացքին բարեկարգած է երկրին ներքին վիճակը եւ այժմ կը փափաքի ծանօթանալ Եւրոպայի ներկայ ապրելու եղանակներուն: Արդէն եւրոպական կարգ մը սովորութիւններ ընդունուած են Աֆղանիստանի մէջ, բայց ինք կը փափաքի ներմուծել ուրիշներ ալ, զորս փափաքելի կը նկատէ:

Թագաւորին կ՚ընկերանան Թագուհին, իր արտաքին նախարարը՝ սիրտար Մուհամմէտ Թարզի, փոխ-նախարար սիրտար Ղուլամ Սրտտիք խան, Քապուլի կառավարիչ Ալի Ահմէտ խան, Աֆղան Խորհրդարանի (Շուրա) նախագահ սիրտար Շիր Ահմէտ խան, լորտ Զէյպրլէյն, սիրտար Միւշիր Եաքուպ խան, Արքունի գանձապետ սիրտար Մուհամմէտ Հասան խան, պատերազմական փոխ-նախարար զօրավար Հապիպուլլահ խան եւ ուրիշ չորս բարձրաստիճան զինուորականներ:

Պոմպէյէն մեկնելէ վերջ, Թագաւորը նախ պիտի երթայ Եգիպտոս, ուր հիւր պիտի ըլլայ Ֆուատ Թագաւորին: Շատ հաւանական է որ յաջորդ այցելութիւնը կատարէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի: Նոր Տարին սկիզբները պիտի հասնի Հռոմ և Իտալիոյ Թագաւորին ու Մուսոլինիի հիւր պիտի ըլլայ:

Ժամանակ մը Փարիզ մնալէ յետոյ Փետրուարի վերջը կամ Մարտի սկիզբը պիտի անցնի Լոնտոն ու պիտի այցելէ նաեւ ճարտարարուեստի գլխաւոր կեդրոնները: Անկէ յետոյ պիտի անցնի Պրիւքսէլ, Պերլին եւ Մոսկուա, ու կեդրոնական Ասիոյ ճամբով պիտի վերադառնայ իր երկիրը, հաւանաբար Պարսկաստանի հիւսիս-արեւելքին այցելութիւն մը տալէ վերջ ճամբու ընթացքին:

Թագաւորի բացակայութեան, պատերազմական նախարար սիրտար Մուհամմէտ Վալի խան խնամակալի պաշտօն պիտի վարէ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԻՆ ԹԻԼԸՆ փոխանակ 2 ֆրանքի 2.05ի պիտի ծախուի դեկտեմբեր 15էն սկսեալ:

ԱԼԷԽԻՆ, Պուէնոս Այրէսի մէջ Արժանթինի Ակումբին կողմէ ճատրակի համաշխարհային ախոյեան հռչակուեցաւ: 10.000 տոլար մրցանակը բաժնուեցաւ նախորդ ախոյեան Քուպացի Քափապլանքայի եւ Ալէխինի միջեւ, որ ստացաւ 5400 տոլար: Ալէխին ռուս է, Փարիզի մէջ իրաւաբանական ուսանող էր եւ վերջերս ֆրանսական քաղաքացի դարձաւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. Պիյեանքուրի Զաւարեան խումբի ժողովը այսօր կիրակի ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ջ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր կիրակի ժամը 9ին, 61, Rue Monsieur le Prince:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը, վաղը Բշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի G. սրահին մէջ, 28 Rue Serpente:

Օրակարգ.— Զեկոյց յանձնախումբներուն կողմէ եւ ընտրութիւն Վարչութեան:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Հայ Սկաուտներուն կողմէ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Salle de Géographieի մէջ, (184 Bld. St. Germain)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant: H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

13 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 517 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷ՛Ն ԴՐՕՇԱԿԻ ԽՆԴԻՐ

Դեկտեմբեր 7ին, ժողով մը կը գումարէր ֆրանս. բանակի նախկին հայ կամաւորներու Ընկերակցութիւնը, Փարիզի մէջ։

կարգ մը ներքին-վարչական հարցերու լուծումէն յետոյ, երբ ժողովականներու մէկ մասը մեկնած էր, վարչութիւնը սեղանի վրայ կը դնէ հայկական եռագոյնի գործածութիւնը արգիլելու առաջարկ մը։

Ներկաները կը վիճաբանին։ Բաւական պաղ եւ տաք խօսքեր կ՚անցնին չէզոքներու եւ Հօկի ներկայացուցիչ կամաւորներու միջեւ, ու վերջապէս, 7ի դէմ 13 ձայնով կը մերժուի գրուած առաջարկը։

Առաջին օրէն լսեր էինք այս պատմութիւնը. բայց ուզեցինք պաշտօնապէս ալ իմանալ։ Այժմ աչքի առջեւ ունինք այդ ժողովին համառօտ ատենագրութիւնը, որ կը յիշէ օրակարգի չորս խնդիրներ, առաջին երեքը՝ շատ պարզ, իսկ չորրորդը՝ մեկնութեան կարօտ. «Զանազան խնդրոց մասին վիճաբանութիւն»։

Կը թուի թէ՝ մերժուած ըլլալով հայկական դրօշակը արգիլելու առաջարկը, դիւանը հարկ չէ տեսած առանձին յիշել զայն։

Ըսելիք չունինք։ Միայն թէ, մենք ստիպուած ենք հրապարակ դնել այս խնդիրը, իբրեւ ախտանշան մը, որ պարբերաբար երեւան կուգայ, միեւնոյն խմբակին ձեռքով։

Ինչպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատգ. ժողովին ատեն, նախկին կամաւորներու ժողովին մէջ ալ, այդ անպատիւ առաջարկը ներկայացնողները միեւնոյն մարդիկն են,— Հօկի գործակալ, փաստաբան, կամ գործակալի թիկնապահ։

Աւելորդ է բացատրել թէ այս մարդիկը միեւնոյն կեդրոնէն կը ստանան իրենց առաքելութիւնը։ Թերեւս կան որ իրենք իրենց գործի վրայ երեւալ կ՚ուզեն, կը քերուըտին։

Ի՞նչ կերպ կ՚ուզէք դատեցէք։ Պատկերը պարզ է,— խաչակրութիւն՝ հայկական դրօշակին դէմ. ամէն ճակատի վրայ, եւ ամէն փոքրոգի միջոցներով։

Որովհետեւ, եթէ այդ մարդիկը պուտ մը արժանապատուութիւն ունենային, եռագոյնը մերժած ատեն, տրամաբանօրէն պիտի առաջարկէին գործածել կարմիր դրօշը, իբրեւ խորհրդանշանը Երեւանի կառավարութեան։

Մինչդեռ կէս ճամբան կը կենան։ Երբ հարց կը դրուի թէ ի՛նչ դրօշ պիտի գործածուի միջազգային հանդէսներու ատեն, կ՚ըսեն,— Մարզականը, կամ ֆրանսականը, բայց, ոչ մէկ պարագայի մէջ՝ հայկականը։

Գոհէկութեան աստիճանը չափելու համար, յիշեցէք թէ այս միեւնոյն մարդիկն էին որ, քանի մը տարի առաջ, հանդիսաւորապէս Էնվալիտի թանգարանը տարին հայկական եռագոյնը, որպէսզի ցուցադրուի մեծ ու պզտիկ ազգերու դրօշներու կարգին։

Բայց ինչո՞ւ այս ցաւագար խաչակրութիւնը ազգային խորհրդանշանի մը դէմ, որ մասունքի պէս կը պահուի Հայաստանէն դուրս։

Հարցուցէք իրենց, Երեւանի Չեկայի նախագահէն մինչեւ Հօկի մունետիկներուն եւ փաստաբան-կամաւորներուն։

Ի հեճուկս Դաշնակցութեա՞ն։ Բայց եռագոյնը՝ կուսակցութեան մը սեփականութիւնը չէ, ոչ ալ անոր խորհրդանշանը։ Հայկական չորս հոսանքներն ալ ունին իրենց յատուկ նշանները, ինչպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ ուրիշ բազմաթիւ միութիւններ՝ իրենցը։

«Արտասահմանի մէջ ա՛յս միայն ունինք իբրեւ հայրենիքի խորհրդանշան», ըսած էր պատանի մը, Աթէնքի մէջ, պատասխանելով տխրահռչակ Շահվերդեանի գրգռիչ մէկ հարցումին։

Հայրենիքի եւ ազգութեան գաղափա՞րը կ՚ուզեն մոռցնել, հրապարակէն քշելով եռագոյնը, այդ «քուրջի կտորը», ինչպէս կը կոչեն ու կը գրեն։

Ուրեմն, այս թշուառականները նոյնքան հակահայ տրամադրութիւններ ունին որքան քէմալական իշխանութիւնը, որ խստիւ կը հալածէ հայկական կամ հելլենական դրօշի գոյները, նոյն իսկ... աղջիկներու շրջազգեստին կամ հանրակառքի վակոններուն վրայ։

Ճիշդ այդ պատճառով ալ, անոնք չարաչար պիտի պարտուին իրենց անպատիւ արշաւանքին մէջ։

— Մարզականը, բայց ոչ եռագոյնը. օտարինը, բայց ոչ հայկականը...։

Եւ երիտասարդնե՛ր են ասոնք։ Հասարակ ազգասէրներ երէկ, կամաւորի համազգեստով, Մե՛ծ Դաշնակիցներու կողքին, իսկ այսօր՝ ներկուած միջազգային օծանելիքներով, ուրացող եւ ստրուկ։

Գոնէ խորհուրդ հարցնէին իրենց ֆրանսացի ընկերներուն, սայթաքումէ սայթաքում չգլորելու համար։

Ուրացողներ եւ կապիկներ կան ամէն ազգի մէջ ալ։ Բայց մերինները մրցանիշը կոտրած են, մանաւանդ խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր։

Համայնավարական կարգ ու սարքը այնպիսի բարքեր ստեղծեց, որ մարդիկ չարն ու բարին զանազանելու եւ կարմելու ընդունակութիւնն ալ կորսնցուցին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՊՆԱԿԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ՎՈՀՄԱԿԻՆ ՎԼՎԼՈՒՔԸ,,

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Նոր Երկիր», Փարիզի Հնչակեան շաբաթաթերթը, դիտել կուտայ. (11 դեկտ.).

— «Ֆրանսայի խիզախ եւ անշահախնդիր հրապարակագիրներէն Իւրպէն Կօհիէ, խորապէս ազդուած հայկական աշխարհասասան կոտորածներու հանդէպ եւրոպական պետութիւններէն ոմանց ցոյց տուած թշնամական վերաբերմունքէն եւ ծախուած մամուլի սարքած լռութեան դաւադրութենէն, կը գրէր. — «Եթէ Աստուծ Համիտ գոյութիւն իսկ ունեցած չըլլար, պէտք էր հատ մը ստեղծել՝ քաղաքակիրթ կոչուած Եւրոպայի բարոյական սնանկութիւնը աշխարհի ժողովուրդներուն առջեւ պարզելու համար։

«Անուանի քննադատին խօսքերը գաղութահայ մեր ներկայ իրականութեան պատշաճեցնելով, կրնանք ըսել, որ եթէ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը կազմակերպած իսկ չըլլար Հօկերը, պէտք էր ստեղծել զանոնք՝ Ազգային Տառապանքին ու Անկախութեան Գաղափարին հանդէպ շնական վերաբերմունք ցոյց տուող արտասահմանեան կարգ մը գործիչներու ցած նկարագիրը հայ հասարակութեան առջեւ ցուցադրելու համար։

«Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները պառակտելու, քանդելու եւ ոչնչացնելու «յեղափոխական» ու «նուիրական» գործին համար ստեղծուած Բսութեան ու Զրպարտութեան այդ ատելավառ կազմակերպութիւնները թեւատարած ընդունեցին բոլո՛ր կուսակցութիւններէն վտնտուած կամ հրաժարած դաւանափոխ ու դաւաղիր մեծ ու պզտիկ գործիչները՝ անոնց յուդայական պիղծ բերաններովը իրենց ծնունդ տուող, զիրենք գիւցնող ու մեծցնող Մայր կուսակցութիւնները վարկաբեկելու, անուանարկելու եւ զգետնելու դիւային ծրագրով։ Փառւո՛ր գործելակերպ Հայաստանի Օգնութեան գործը կազմակերպելու համար...։»

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Իրազեկ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի անցած շաբթուան նստաշրջանին մէջ նկատի չէ առնուած Նանսէնեան ծանօթ ծրագիրը։

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ Սեպտեմբերին Ընդհանուր Ժողովը որոշած էր վերջին կոչ մը եւս ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետութիւններուն, հրաւիրելով զանոնք որ իրենց դրամական աջակցութիւնը բերեն Նանսէնեան ծրագրի իրականացման համար —Հայաստանի ճահիճներուն չորացումը, ոռոգումներ եւն.։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը յիշեալ կոչը Հոկտ. 30ին միայն կրցած է ղրկել պետութեանց, խնդրելով որ մինչեւ յառաջիկայ տարի Մարտ 1 հասցնեն իրենց պատասխանը։

Հետեւաբար այս խնդիրը նկատի պիտի առնուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 49րդ նստաշրջանին (Մարտ 1928)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք դեսպանը եւ «Ջէյմս Ճէրըրտ»

Ինչպէս գրեցինք, Ուաշինկթընի նորընտիր թուրք դեսպան Մուխթար պէյի Ամերիկա համնելուն առթիւ Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէի նախագահ Ճէրըրտ բողոքի յայտարարութիւններ ըրաւ։

Այս առթիւ Պոլսոյ թուրք մամուլը կատղած է դարձեալ և թոյն կը ժայթքէ Հայերուն եւ մեզի բարեկամ Ամերիկացիներուն դէմ։ «Միլլիյէթ» լուրը կը հաղորդէ «Հայերուն խայտառակութիւնը» խորագրին տակ։ Իսկ «Ճիւմհուրիյէթ» իր Դեկտ. 6ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Ճէյմս Ճէրըրտի պատկերը՝ տակը գրելով». Այթին Ճէրըրտ, որ Ամերիկայի մէջ գործիք կ՚ըլլայ հայկական պրոպագանդին»։ Նոյն թիւին մէջ «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ. —

«Նկատելով որ Մուխթար պէյ նախապէս Թիֆլիզի եւ Մոսկուայի դեսպան եղած է, ամերիկաբնակ Հայերը կարգ մը ծիծաղելի եւ արտառոց յայտարարութիւններ կ՚ընեն՝ զայն իբրև մամնակից ցոյց տալով հայկական ջարդերուն։ Ճէրըրտ, որ իբրեւ Ռամկավար հակառակ է ամերիկեան ներկայ կառավարութեան, գանձ գտածի պէս այս առիթը կը շահագործէ, մեր դեսպանին եւ անուղղակի կերպով Ամերիկայի ներկայ կառավարութեան դէմ յարձակելու համար։

«Ռամկավարները կը հակառակին ոչ միայն Մուխթար պէյին Ուաշինկթընի դեսպան ըլլալուն, այլ ամերիկեան կառավարութեան կողմէ Թուրքիա դեսպան մը ղրկուելուն։ Իրենց նպատակն է կառավարութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ ցոյց տուած քաղաքականութեան մէջ դժուար դիրքի մը մատնել։ Մեր դեսպանին հանդէպ ցոյց տրուած թշնամական վարմունքին նայելով, հաւանական է որ ընդդիմադիրները այս տարի ալ Լօզանի դաշնագրին վաւերացման դէմ արգելք յարուցանեն։ Ընդդիմադիրներուն այս գործունէութիւնը լոկ կուսակցական մրցակցութեան արդիւնք ըլլալուն համար, Ամերիկայի մէջ խմբակի մը կողմէ մեր երկրին եւ կամ մեր դեսպանին դէմ պրոպագանդ ըլլալը արտաքինէն աւելի ներքին խնդիր մը եղած է Ամերիկայի մէջ։ Տարակոյս չկայ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը Մուխթար պէյի մասին եղած թշնամական ցոյցին հաւանած չէ ըլլալ»։

«Ամերիկայի ազատութենէն օգտուելով, հինէն ի վեր հոն հաստատուած մարդկային զանգուածներ կան, Յոյներ, Հայեր, կրօնաւորներ, վերջապէս այս մարդոցմով հետաքրքրուող էակներ եւ կազմակերպութիւններ. ամէնքն ալ հոն իրարու հետ միացած են Թուրքերուն դէմ գործելու համար...։

«Նոր աշխարհը Հին աշխարհէն շատ աւելի տարօրինակ աւելորդապաշտութիւններով օժտուած է։ Ահա Ամերիկայի այս տկար կողմէն օգտուող մեր թշնամիները այդ կէտին վրայ միացած են եւ կրնան մեզի դէմ հոսանքներ արթնցնել։ Ո՞վ չի գիտեր թէ Թուրքիոյ մէջ գտնուած փոքրամասնութիւնները Եւրոպայի քաղաքականութեան ձեռքին տակ Թուրքը հիմնէն քանդելու գործիք եղան եւ նոյնիսկ գործիք ըլլալու հակամէտ խաբուող եւ վնասակար տարրեր դարձան, ուրկէ ո՛չ միայն իրենք են որ վնասուեցան, այլ առաւելապէս Թուրքերը տուժեցին։ Եթէ այս կէտերը Ամերիկայի կարելի ըլլայ հասկցնել, ան այս կարգի ճշմարտութիւնները ըմբռնող պարզ եւ մաքուր տարր մըն է։ Ամերիկա որքան միամիտ ու աւելորդապաշտ, նոյնչափ ալ հայրենասէր է։ Այս ճշմարտութիւնները որովհետեւ մենք չենք կրցած հասկցնել, անոր համար մեր թշնամիները Ամերիկայի մէջ գործելու ազատ դաշտ կրցած են գտնել եւ կրնան ալ գտնել։ Ասոր առաջքը առնելու համար կը բաւէ միայն ճշմարտութիւնները պրոպագանդ ընել. ահա մեր յանցանքը հոս է որ այս պրոպագանդը չենք ըրած ցարդ։ Որքան ալ դժուար ըլլայ այս, պարտաւոր ենք կատարել։ Ամերիկայի մասին մեր վերջին խօսքը այս է»։

Լեհաստանա-լիթուանական վէճը կարգադրուած

Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը կարգադրուեցաւ հաշտարար կերպով, շնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի միջամտութեան։ Վարչաւայէն յատկապէս Ժընեւ եկաւ մարաջախտ Փիլսուտսքի, որ Լիթուանիոյ վարչապետ Վալտէմարասի ուղղեց կտրուկ հարցում մը. «Պատերա՞զմ կ՚ուզէք թէ խաղաղութիւն»։ Փոքրիկ վարանումէ մը վերջ, Վալտէմարաս պատասխանեց. «խաղաղութի՛ւն»։

— Ուրեմն, յարեց Փիլսուտսքի, ես ըսելիք չունիմ հոս, Զալեսքիի հետ կարգադրեցէք համաձայնագիրը. երթամ գոհաբանական աղօթք մը ընել տամ Լեհաստանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ։

Ամբողջ օր մը բանակցութիւններէ վերջ, կարելի եղաւ համաձայնիլ հետեւեալ կէտերուն շուրջ.— Լեհաստան հանդիսաւորապէս պիտի յայտարարէ թէ երբեք չպիտի ձգտի Լիթուանիոյ ամբողջականութեան եւ անկախութեան վնասել։ Իր կողմէ Լիթուանիա յանձնառու կ՚ըլլայ դադրեցնել ներկայ պատերազմական վիճակը, բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ վերահաստատել եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսիլ։

Որոշուեցաւ նաև որ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ ճեղք մը բացուած է յոյն համայնավար կուսակցութեան միջեւ։ Մէկ թեւը կը բաղկանայ համայնավար երեսփոխաններէն, միւսը՝ կեդր. կոմիտէի անդամներէն։

Պառակտումի շարժառիթը ձախի եւ աջի կռիւ մըն է։ Երեսփոխան Մաքսիմօս, իր պաշտօնակից ընկերներով կը ջանայ բարենորոգչական աշխատանք մը ներմուծել կուսակցութենէն ներս եւ առ հասարակ հետեւիլ չափաւոր քաղաքականութեան մը։ Ընդհակառակն, կոմկուսի կեդրոնական վարչութիւնը կը դատապարտէ այս չափաւորութիւնը եւ յեղափոխական յանդգնութենէ ու խառնուածքէ զուրկ եւ կուսակցական դաւաճան կը հռչակէ Մաքսիմօսն ու իր ընկերները։

Այս վերջինները կը պահանջեն համայնավար շարքերէն վտարումը կարգ մը պատասխանատու կուսակցականներու։ Մինչդեռ կեդրոնը կը պնդէ թէ, այդ տեսակ ձեռնարկ մը պէտք է անցնի երրորդ Միջազգայինի բովէն։

Չի գիտցուիր թէ ի՛նչ կ՚ըլլայ այս պառակտումին վախճանը։ Միայն, ուժերու դասաւորումը ընելով, կ՚ըսուի թէ, Մաքսիմօս եւ իր ընկերները բանւորական աւելի մեծ զանգուած մը ունին իրենց կռնակը քան կուսակցութեան կեդրոնը, որ սակայն, իր կարգին, իր ձեռքին մէջ կը պահէ ամբողջ համայնավար մամուլը։

Այսուհետեւ, Յունաստանի մէջ պիտի գտնուին՝ ներքնապէս իրարու դէմ պայքարող կոմունիստական երկու անջատ կուսակցութիւններ։

ՆՈՐ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Կիրակի գիշեր եւս, 11րդ, 12րդ եւ 20րդ թաղամասերուն, ինչպէս նաեւ Սէն-Թ՚Ուէնի, Ժանթիյեիի, Պանեէօի, Նէօյեիի, Ռոմէնվիլի, Պանեօլէի եւ Մոնթրէօյլի մէջ ոստիկանները հարցաքննեցին 1,132 անցորդներ եւ ձերբակալեցին 82 հոգի։

Ո՞ՒՐ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐԵՆ ԽԵՆԹԵՐԸ

«Վիչէրնայա Քրասնայա Կազէթա» 23 Նոյեմբեր թուականով կը գրէ.—

Առողջապահութեան գործավարը, Սէմաշքօ, ինքնատիպ միջոց մը գտած է դարմանելու համար խելքէ պակասները։ Նկատելով որ յիմարանոցներուն մէջ մահճակալ չկայ, գործավարը հրամայած է առողջապահական տնօրէններուն, որպէսզի ընտանիքներու մէջ տեղաւորեն, բժիշկներու հսկողութեան տակ, այն խենթերը, որոնք ստիպուած են դուրս ելլելու հիւանդանոցէն, քանի որ կարելի չէ զանոնք ղրկել իրենց տուները, նիւթական պատճառներով։

ՓՈԹՈՐԻԿ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ կատաղի փոթորիկ մը պայթած է Սեւ ծովուն վրայ։ Բազմաթիւ նաւեր ստիպուեցան ապաստան փնտռել թրքական նաւահանգիստներուն մէջ։ Կը վախցուի որ շատ մը ձկնորսանաւեր կորսուած ըլլան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՄԷՆԷՆ բազմամարդ նահանգը Պոլիսն է, որ 806,860 բնակիչ ունի, իսկ ամէնէն քիչ բնակչութիւն ունեցող քաղաքն ալ Մարտինի նահանգին մէջ Բէս-իւլ-Այն քաղաքն է, որ 421 այր եւ 48 կին բնակիչ ունի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ԶԲՕՍՆՈՒՆ

Մռայլ է նորէն, Եւրոպայի քաղաքական կացութիւնը։

Դիւանագէտները ամէն օր նոր բանաձեւեր կ'որոճան, վարդագոյն ճառեր կ'արտասանեն, ապացուցանելու համար իրենց խաղաղասիրութիւնը, սակայն կասկած չկայ որ ժողովուրդները աւելի սկեպտիկ են հիմա եւ քաղաքական փոթորիկներու մղձաւանջը հետզհետէ շօշափելի կը դառնայ։

Միամտութիւն է արդէն սպասել թէ կարելի պիտի ըլլայ դիւանագիտական խօսքերով փոխել միջազգային կացութիւնը այն տեսակ շրջանի մը մէջ, ուր մեծ ու փոքր ազգերը նոր պահանջներ, նոր յաւակնութիւններ կը փայփայեն։ Ո՛չ մէկ ատեն ճառերը եւ փայլուն խոստումները յառաջ բերած են սպասուած արդիւնքները եւ քաղաքական դէպքերը հետեւած են իրենց բնական ընթացքին։ Մեծերը մտահոգուած են միայն իրենց գերակշռութեան պահպանումի հարցով, իսկ երկրորդական պետութիւնները կը հետեւին անոնց որոնց քաղաքական ուղեգիծը մատչելի է իրենց ծրագիրներուն։ Մրցակցութիւն մը, խորամանկ եւ շահախնդիր, որ բարիք չպիտի ծնի ապահովաբար։

Անգլիական օրկան մը կը յիշէր, անցեալ օր, քանի մը տարի առաջ յայտնուած միտք մը թէ՝ դիւանագէտները պէտք է համաժողով գումարեն զինուորական գերեզմանատուներուն մէջ, շիրիմներուն քովը, որպէսզի լիովին ըմբռնեն իրենց պատասխանատու քայլերուն իսկական արժէքը։ Անունները, ձեւերը եւ միջոցները կը փոխուին, շլացնելու համար ամբոխը. սակայն ոչինչ կը փոխուի այն հոգեբանութենէն, որ տուն կու տայ եւրոպական պետութիւններու դասական դիւանագիտութեան։

Այս տեսակէտէն չափազանց ուշագրաւ են վերջին քանի մը ամիսներու դէպքերը։ Օրուան իշխանութիւնները զբաղած են կենսական խնդիրներով — զինաթափութիւն, կարգ մը պետութեանց սահմաններու պահպանութեանց հարց, նոր դաշնագիրներու խնդիր, Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը, որ սերտօրէն կապուած է խորհրդային Ռուսաստանի խնդրին, և ուրիշ մանր հարցեր, որոնք կը շօշափեն համաշխարհային խաղաղութեան անլուծելի հանգոյցը։ Այս բոլորէն աւելի, էական նշանակութիւն ունի այժմ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ ստեղծուած կացութիւնը, որ շատ ալ մխիթարական չէ։

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ Օգոստոսին Ժընեւի մէջ գումարուեցաւ ծովային զինաթափութեան համաժողովը, որուն մասնակցեցան Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն, իբրեւ ծովային առաջնակարգ պետութիւններ։ Իտալիա եւ Ֆրանսա դիտեցին այդ նախապատրաստական բանակցութիւնները եւ չմասնակցեցան զանազան նկատումներով։ Համաժողովը ձախողեցաւ, որովհետեւ Անգլիա եւ Միաց. Նահանգները չկրցան գտնել համաձայնութեան եզր մը։ Անգլիա աշխատեցաւ սահմանափակել տալ խոշոր մարտանաւերու, զրահապատ յածանաւերու, փոքր յածանաւերու, թորփիլահալածներու եւ ընդծովեաններու տարողութիւնը կամ համրանքը, մինչդեռ Ամերիկա հակառակեցաւ այդ ծրագիրներուն, առարկելով թէ տարողութիւնը եւ համրանքը անհրաժեշտ են ամերիկեան նաւատորմին համար և անհնար է սահման մը պարտադրել անոնց, որովհետեւ Ամերիկա չունի Անգլիոյ առաւելութիւնները՝ նաւային կայաններու տեսակէտէն։ Պատերազմական նաւերու արագութիւնը, թիւը և զօրութիւնը պիտի լրացնէ այդ պակասը՝ բացատրեցին Ամերիկացիները։ Անգլիացիները յառաջ բերին ուրիշ փաստեր թէ՝ իրենց կայսրութիւնը ցրուած է աշխարհի չորս կողմը, զուրկ պաշտպանութեան բնական միջոցներէ, թէ մեր հայրենիքը ինքնաբաւ չէ ո՛չ մէկ կերպով եւ իր ապահովութիւնը կախուած է գաղթավայրերու ապահովութենէն. ուստի բրիտանական կայսրութեան ծովային ուժը ամէն բա՛ն է։

Լուծուեցաւ նախապատրաստական ժողովը, ստեղծելով անհաճոյ կացութիւն մը երկու երկիրներուն համար։ Հիմա երկուքն ալ ազատ կը զգան զիրենք, մղում տալու իրենց նաւային շինութեանց, այնպէս ինչպէս կը թելադրեն իրենց շահերը։ Միացեալ Նահանգներու նախագահը շեշտեց, անցեալ օր, խորհրդարանի բացման առթիւ, թէ Ամերիկա տրամադրութիւն չունի մրցելու ուրիշ երկիրներու հետ, սակայն միեւնոյն ատեն ազատ է ինք որոշելու իր պաշտպանութեան միջոցներու չափն ու ձեւը, որչափ ատեն որ զինաթափութեան որոշ ծրագիր մը չկայ մէջտեղը։ «Մենք բանակ չունինք, հետեւաբար մեր ծովային ուժը պէտք է համեմատական ըլլայ մեր պէտքերուն»։ Անգլիացիները հաշուեր էին որ եթէ իրենց առաջարկած ծրագիրը ընդունուէր Ամերիկայի եւ Ճափոնի կողմէ եւ չափ դրուէր պատերազմական նաւերու շինութեան, երեք պետութիւնները պիտի կրնային մօտ 144 միլիոն ստեռլինի խնայողութիւն մը ընել քանի մը տարուան ընթացքին։

Հակառակ այս ձախող ձեռնարկին, երկրորդ փորձ մըն ալ տեղի ունեցաւ Ժընեւի մէջ, ուր յատուկ յանձնաժողով մը կ'ուսումնասիրէ նոյն փշոտ հարցը։ Համաժողով մը պիտի գումարուի յառաջիկայ գարնան, եթէ մինչեւ այն ատեն մեծ պետութիւնները յօժարին զիջումներ ընել։

Պետութիւններու պատերազմական զօրութիւնը եւ այդ նպատակին յատկացուած գումարները ապշեցուցիչ սահմաններու հասած են։

Յիշեմ միայն Անգլիոյ «խաղաղութեան ատեն» ունեցած զօրութիւնը, որ ախորժակ կը սրէ Պերլինէն մինչեւ Ուաշինկթըն։ Անգլիա ունի 3 առաջին կարգի զրահաւոր, 14 երկրորդ կարգի, 58 յածանաւ, 170 թորփիլահալած, 22 ընդծովեայ, 140 բուն ռազմական օդանաւ (Ամերիկա 1500, Ֆրանսա 1500 խառն), բանակ 214,000, պիւտճէ՝ ծովային ցամաքային եւ օդային 115.115,000 ստեռլին։ Պատերազմի ժամանակ այս թիւերը կրնան աճիլ համաձայն զգացուած պահանջին։ Նոյն համեմատութեամբ զինուորական ուժ կը ներկայացնեն Ֆրանսա, Ամերիկա, Իտալիա, Ճափոն, խորհրդային Ռուսիա եւ բոլոր մանր-մունր ազգերը։

Այս պայմանները աչքի առջեւ ունենալով ի հարկէ չափազանց միամտութիւն է ժողովուրդներուն համար հաւատ ընծայել քաղաքագէտներու խաղաղասիրական փորձերուն։ Տիրելու, յափշտակելու եւ ընդարձակուելու պահանջը այնտեսակ ապառնական կէտի մը հասած է որ, պետութիւններու կամքէն բոլորովին անկախ է զինաթափութեան իրագործումը։ Լիտվինոֆի «դիւանագիտական կատակ»ը բաւական զուարճացուց օրուան վարիչները, թէեւ շատ մեծ տարբերութիւն չկայ խորհրդային Ռուսիոյ խորամանկ առաջարկներուն եւ դրամատիրական պետութիւններու զինաթափութեան բանաձեւերուն միջեւ։ Անգլիացի օրագրող մը կ'ըսէ թէ որքան ատեն որ գոյութիւն ունին քաղաքական եւ տնտեսական մրցակցութիւնը եւ ինքնապաշտպանութեան բնազդը, անիմաստ է չափ դնել պաշտպանութեան միջոցներուն։ Ժողովուրդները այլեւս չեն հաւատար դաշնագիրներուն ու զանազան խոստումներուն եւ իրենք զիրենք ապահով կը զգան միայն այն ատեն, երբ իրենց ետին կանգնած են բանակն ու նաւատորմը։

* * *

Բաւական տարօրինակ է որ զինաթափութեան բանակցութիւններուն կը զուգադիպին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ դաշնագիրները՝ առաջինը Սերպիոյ, երկրորդը Ալպանիոյ հետ։ «Բարեկամական»են այդ դաշնագիրները եւ երեւութապէս չեն ուղղուած ոչ մէկուն դէմ, բայց յայտնի է որ շարժառիթը երկու մեծ պետութեանց մրցակցութիւնն է։ Իտալական մամուլը կծու ակնարկներ ըրաւ Ֆրանսայի հասցէին, իսկ Ֆրանսացիներուն համար իտալեւալպանական դաշինքը հաճելի անակնկալ մը չէր։ Փարիզի եւ Հռոմի վարիչներուն համար պալքանեան երկիրներու բարեկամութիւնը կենսական նշանակութիւն ունի ուժերու հաւասարակշռութեան պահպանումի տեսակէտէն։ Գերմանական մղձաւանջն ալ միշտ վառ է իրենց մտքին մէջ։ Անգլիա որոշ չափով անտարբեր է այս խաղերուն հանդէպ, որովհետեւ, ինչպէս կը գրէ իրիկուան թերթ մը, իրեն համար լաւագոյն է «կարելի եղածին չափ հեռու մնալ ցամաքային Եւրոպայի գործերէն, որպէսզի երբ սուրերը շողան օր մը, Անգլիա վճռին մասնակցելու պարտաւոր չըլլայ»։ Տէյլի Թելէկրաֆ, խօսելով այս հարցի մասին, կը գտնէ որ նման դաշնագրութիւններ կը խախտեն Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութիւնը։

Նոյնքան չէզոք դիրք բռնած է անգլիական կառավարութիւնը Լեհ-լիթուանական վէճին հանդէպ։ Ուղղակի շահագրգռուած չէ Անգլիա այդ խնդրին մէջ, առայժմ։ Կացութիւնը կը փոխուի, բնականաբար, երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չկարենայ լուծել խնդիրը, որովհետեւ Լեհաստանի և Լիթուանիոյ միջեւ զինուորական ընդհարում մը, կրնայ միաժամանակ ստանալ դրացի պետութեանց փոխ-յարաբերութիւններուն։ Խորհրդային Ռուսիա ազդանշանը տուաւ արդէն, ուժեղ ծանուցագիր մը ղրկելով Վարշաւիա։

Ամէն պարագայի մէջ, հակառակ կարգ մը թերթերու վախնասուններուն, անգլ. մամուլը կ'ապահովցնէ որ վտանգ չկայ հիւսիսային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Վտանգը բովանդակ Եւրոպայի մէջ է, կը շեշտէ ազատական օրկան մը։

Եւ տակաւին կը վիճին թէ ինչպէս կատարեն զինաթափութիւն...

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

3,000 ԱՆՏՈՒՆ ՈՒՍԱՆՈՂ

«Վէչէրնայա Քրասնայա Կազէթա» պոլշեւիկեան թերթը, որ կը հրատարակուի Լէնինկրատի մէջ, կը գրէ (26 Նոյ.).—

Սուր տագնապի մատնուած են ուսանողները, որ տուն չունին։ Ուսանողներու տուները անբաւական են։ Գոյութիւն ունեցող տուներն ալ կը գտնուին անհանձնելի վիճակի մը մէջ։

200,000 րուբլի (2,400,000 ֆրանք) վարկ բացուեցաւ նորոգութեան համար, սակայն, որպէսզի օգտակար ըլլայ, հարկ է 500,000 րուբլի։ Լէնինկրատի մէջ տուն չունեցող ուսանողներուն թիւը կը հասնի 3.000ի։

Ուսանողները զրկուած են համեստ ապրելու ամէնէն տարրական պայմաններէն։

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՉԱՐԻՔԸ

Մեր նախորդ յօդուածով պարզեցինք գաղութներու կազմակերպութեան շուրջ ծագած ներքին վէճերը եւ թուեցինք պատճառները։ Ըսինք թէ կազմակերպութեան ձեւի խնդիրն է բուն պատճառը բոլոր անախորժութիւններուն։

Անգամ մը որ պարզուեցաւ թէ անհնար է հասկացողութեան մը գալ այսքան կենսական խնդրի մը շուրջ, եւ թէ շատերու համար ցանկալի է պահել այս անկերպարան վիճակը, ինքնին յառաջ կու գայ անպատասխանատուութեան զգացումը։

Եւ այս է պատճառը, որ այսօր աւելի քան ինկած է մեր մէջ հանրային բարոյական ուժը, որ ատեն մը շատ բարձր էր եւ տիրապետող մեր ազգային կեանքին մէջ։

Ուրեմն ինչո՞ւ զարմանալ, որ քիչ մը ամէն գաղութի մէջ, օրուան իշխանաւորները կը գործեն ըստ կամս, առանց ներքին փոխադարձ կապի, առանց պատասխանատուութեան։ Հաւաքականութեան ուժի բացակայութիւնը կը նպաստէ նաեւ անհատներու տիրապետութեան։ Ու մենք կը տեսնենք որ յաճախ, բարոյական շատ մը արժէքներէ զուրկ անհատ մը ստանձնելով ազգային կեանքի մէջ, դիրքութեամբ ինքզինքը կը յայտարարէ տէր եւ տիրական։ Ու եթէ ան քիչ մըն ալ խելք ունի, անպայման կը տեւականացնէ իր տիրապետութիւնը։ Ժողովրդական ընտրովի մարմինի մը տեղ, երբ այսպէս անհատներու տիրապետութիւնն է, որ կըսկսի տեւականանալ մեր մէջ, բնականաբար պիտի վայելենք անհատական ու բռնապետութեան բարիքները։

Պուլկարիոյ մէջ՝ Ճէրահովի, Յունաստանի մէջ՝ Մազլըմեանի, Եգիպտոսի մէջ՝ Գուշակեանի, Մանչեսթըրի մէջ՝ Դուրեանի, Լիոնի մէջ Փափազեանի իշխանութիւնները, որոնք նոր օրերու արտայայտութիւններն են, չե՛ն կրնար, չե՛ն ուզեր իրենցմէ դուրս ո եւ է իշխանութեան գոյութեան հետ հաշտուիլ։

Դժբախտութիւնը հոն է, որ այս կացութիւնը կը քաջալերուի ուղղակի կամ անուղղակի Ռամկավարներու, ինչպէս նաեւ այն բոլոր տարրերու կողմէ, որոնք դէմ են ժողովրդավար ընտրութեամբ կազմուած ազգային մարմիններու։ Այս խառնարանին մէջ անտարակոյս հեշտութեամբ տեղ ու դիրք կը գրաւեն նաեւ ամէն տեսակ բացասական տիպարներ։

Եւ ի՞նչպէս չարձանագրել, որ ասիկա գերազանցապէս արդիւնքն է խորհրդ. ներկայացուցիչներուն նենգ խաղերուն, անոնց ուղղակի կամ անուղղակի քարոզներուն։

Ըսինք արդէն, որ այս կացութիւնը զարմանալի գիւտ չէ, որքան ատեն որ փոփոխութիւններ չեն մտած մեր քաղաքական կեանքի մէջ։ Բայց այս ըսելով, ոչ ոք կրնայ հանդուրժել ստեղծուած կացութեան։

Համեմատաբար նոր գաղութներու մէջ, մենք կը տեսնենք փորձեր վերջ տալու ազգային կեանքի այս անմխիթար վիճակին։ Շատ մը վայրերու մէջ Դաշնակցականները, միացած չէզոք տարրերու հայրենակիցներու, յաճախ նաեւ Հնչակեաններու հետ, կը յաջողին կազմել ազգային իշխանութիւն, ժողովրդական ընտրութեամբ։ Հակառակորդ տարրերը, այդ պարագային կը դիմեն սապոթաժի զգալի քաղաքականութեան, վարկաբեկելու օրուան իշխանութիւնը։ Յաճախ անոնք կը յաջողին, և եթէ չյաջողին, կը դիմեն ամէն տեսակ այլանդակութիւններու։ Պայքարը կը փոխուի ծեծկռտուքի, նոյնիսկ սպանութիւններու։ Եւ իբրեւ հետեւանք՝ կառավարական միջամտութիւններ։

Այս բոլորին ի տես, շատերը մեր հայրենակիցներէն, մանաւանդ չէզոքներէն, կը սկսին անխնայ քննադատել պայքարողները, ու սոսկ օրուան խռովութիւնը վերջացնելու դիտաւորութեամբ, երբեմն կը միջնորդեն։ Ու միշտ ալ կը ձախողին դժբախտաբար, որովհետեւ իրենց միջամտութիւնը կ'ըլլայ միայն մէկ դէպքի համար, բայց ո՛չ հիմնական։

Տեսանք մենք նման անօգուտ միջամտութիւններ Պուլկարիոյ, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի մէջ։ Նկատի ունենալով այդ երկու վայրերու դէպքերն ու լիտագային չէզոք հայրենակիցներու միջնորդութեան ձախող փորձերը, մենք այն հաստատ համոզման կուգանք, որ եթէ չէզոքները քիչ մը աւելի վճռականութիւն ցոյց տային, եւ փորձէին արմատական կերպով լուծել խնդիրները, շատ աւելի օգտակար պիտի ըլլար իրենց դերը։ Կռիւը վերջացնելու համար պէտք է վերջացնել վէճի բոլոր շարժառիթները, եւ ոչ թէ պատժել սոսկ վերջին կռիւի գերակատարները։

Կ'ուզե՛նք պատուաւոր եղանակով լուծել մեր ներքին խնդիրները, կ'ուզե՛նք վերջ տալ այս անախորժութիւններուն եւ փրկել մեր ազգային պատիւը այս կամ այն երկրին մէջ. պէտք է աւելի վճռականութեամբ մէջտեղ իջնալ եւ գործել, միշտ ղեկավարուելով այն միակ սկզբունքով, թէ մեր ազգային կազմակերպութիւնները պիտի ծնին ժողովուրդէն եւ պիտի գործեն անոր հսկողութեան տակ։

Բոլոր անոնք, որ այսօր կը ցաւին մեր ներքին այլանդակութեան վրայ, եթէ իրենց սրտացաւութեան տեղ քիչ մը կորով եւ կամք ունեն, զգալի չափով կը խնայեն անպատուաբեր արարքներ։ Իսկ եթէ անոնք ձեռքերնին ծալլած ոչինչ պիտի ընեն, և միայն ցաւ պիտի յայտնեն այս կամ այն միջադէպին առթիւ, թող ընդունին որ այդ ձեւով իրենց ցաւակցութիւնն ալ ոչինչ պիտի արժէ եւ ամէն ինչ պիտի երթայ իր ներկայ ընթացքով։

Եզրակացնենք։

Անհնար է հայ քաղաքական կուսակցութիւններու միջեւ ոեւէ համաձայնութիւն յառաջ բերել, ազգային իշխանութիւններ կազմելու մասին։ (Պատճառները պարզած եմ)։

Այս անկարելիութիւնը սակայն բաւական չէ, ժխտելու այդ իշխանութիւններու անհրաժեշտութիւնը։ Մանաւանդ որ այդ անկարելիութիւնը կը ծնի, ազգայնապէս մեզ կազմալուծելու համայնավարական թելադրանքներէն։

Դաշնակցութիւնը, որ մեծ պատասխանատուութեան բաժին ունի գաղութներու կեանքին մէջ, աւելի քան երբեք վճռականութեամբ, կենդանի գործի պէտք է մղէ չէզոքներն ու առհասարակ գաղութներու կազմակերպութեան կողմնակից տարրերը։ Անոնց պէտք զիջումներ ընել, պէտք է զոհացնել ամէն ուղղութեամբ, միայն թէ անոնց գործակցութիւնը չմասէ մեր հիմնական տեսակէտին։

Իսկ եթէ անհնար ըլլայ ստեղծել այս միութիւնը, այն ժամանակ նորէն վճռականօրէն պէտք է աշխատիլ ամէն մէկ գաղութի մէջ անջատաբար կազմելու օրինաւոր իշխանութիւն, ի հարկին սպառելով իւրաքանչիւր երկրի պետական ուժէն եւ թոյլտուութենէն։

Գիտեմ թէ այս վերջին միջոցը խոցելի է շատերուն. բայց լաւ է մէկ անգամէն եւ հիմնական կերպով դիմել օրէնքին միջամտութեան, փոխանակ յաճախակի եւ անպատուաբեր դէպքերու։

Լաւ միջոց չէ, այո՛, բայց նուազագոյն չարիքն է, այս օրերուն։

Պէտք է մէկդի նետել բոլոր տեսակի մտածումներն ու հաշիւները, քանի որ այսպէս կը թելադրեն կեանքի անողոք պահանջները։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՀԻ 1928ԻՆ

1928ի «Օլտ Մուր» տարեցոյցին մէջ հրատարակուած են գուշակութիւններ 1928 տարուան համար։

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ — Սովետներ… պիտի շարունակեն իրենց պրոպագանդը եւ նոր խռովութիւններ պիտի պատահին։ Արեւելքի մէջ ծանր հարցեր պիտի ծագին։ Գերմանեւ-ֆրանսական մերձեցումը պիտի ստանայ դաշնակցային ծրագիր մը, կնքուած՝ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Իտալիոյ և Պալքանեան պետութեանց միջեւ, որոնք պիտի ներկայանան իբրեւ տեսակ մը ոչ-պաշտօնական Եւրոպ… Դաշնակցութիւն։ Եւ… պատճառով խռովութիւններ պիտի ծագին Ֆրանսայի մէջ, սակայն ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի յաջողի տէր դառնալ կացութեան։

ՓԵՏՐՈՒԱՐԻՆ — Ամերիկ… Ճափոնի, Չինաստանի մէջ… յայտնուին խռովութիւններ… րոնց պիտի խառնուին արեւելեան կարգ մը ազգեր։ Քաղաքական մեծ ոգեւորութիւն մը պիտի տիրէ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ։

ՄԱՐՏԻՆ — Մեծն Բրիտանիա… շատ պիտի ցաւի, որ խզուած է Ճափոնեւանգլիական դաշնակցութիւնը։ Մեծ փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան Իտալիոյ ֆաշիստ շարժումին մէջ։ … բաշարժ՝ փորձուկալի մէջ։

ԱՊՐԻԼԻՆ — Արքայական… տունէն ծանր հիւանդ մը… պիտի ստանայ անգլիական… գութիւններուն։

ՄԱՅԻՍԻՆ — Խռովութիւններ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ։ Այս վերջինը պիտի պահանջէ… հտ վերադարձուին իր գաղութները։ Սպանիա պիտի պահանջէ Թանժէրի կցումը։

ՅՈՒՆԻՍԻՆ — Հնդկաստանի… անգլիական գաղութին մէջ… շեւիկեան պրոպագանդ։

ՅՈՒԼԻՍԻՆ — Խռովութիւններ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ. ֆաշիզմը պիտի կորսնցնէ իր ուժը, իտալացի բանուորները… ցոյց պիտի տան։ Ճարտարարուեստական տագնապ՝ Ֆրանսայի մէջ, ելմտական տագնապ՝ Իրլանտայի… անկախ պետութեան մէջ։

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ — Կոմունիստներու գործունէութեամբ, ըմբոստութիւններ պիտի ծագին Գերմանիոյ մէջ. խռովութիւններ՝ զանազան քաղաքներու մէջ, Քոլէրայի համաճարակ Հնդկաստանի մէջ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ — Խռովութիւններ Միջագետքի մէջ… տերազմի դէպքեր Արեւելքի… ըմբոստութիւն Միացեալ Նահանգներու քարածուխի… հին մէջ։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ — Գերմանիա… ցանկութեան… մը պիտի նետէ Աւստրիոյ… գերմանական ցանկութիւններու դէմ զինուորական ցոյցեր… ներու կողմէ։ Ժընեւի մէջ… գայթակղութիւն։ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ ընդհանուր ընտրութիւններու համար ոգեւորութիւն։

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ — Եւրոպայի վրայ կատաղի ձիւնի փոթորիկ մը. մեծ վնաս։ Խռովութիւններ Չինաստանի մէջ, անգլիական զօրքերու միջամտութիւնը։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ — Մեծ երկրաշարժ Արեւելքի մէջ… Հրաբխային պայթում… մէջ։ Ուղղուած Ֆրանսայի… նաեւ կոմունիստներու… խռովութիւններ… Գերմանիոյ մէջ գերմանական ցանկութիւններու… Մանչը մեծ զինուորական…

[...]մուեր

[...]ՐՈՅԱԿԱՆ ՖՐԱՆԿԱԽՏԱԽՈՐԸ

[...]ջօլաքեան Ա. իր Թերթին մէջ [...] «բարոյական ֆրան[...]» մասին, յանդգնու[...] մեկու մը, որ իր ընթեր[...] վարակելու վախը չունի, [...] արդէն շատոնց վա[...]ած ըլլալու են։

[...] մենք ալ բարոյական [...]կախտաւորին մասին, որ[...] մեր ընթերցողները անոր [...] ձեռք առնեն նախազգու[...] միջոցներ։

[...] կը ճանչնաք ան[...], որոնք գիտէք թէ բժիշկ [...] ամէն բան են եւ կրնան [...]։ եւ օր մը, անոնցմէ մէկը [...] յանկարծ մասնագիտօրէն [...] հիւանդութեան մը մասին, [...] տալով անոր նշանները եւ [...]մանները, անմիջապէս կը [...] թէ՛ մարդը բռնուած [...] կը տառապի անկից։

[...] է հիւանդը ճանչնալու [...] եղանակը։

[...] բարոյական ֆրանկախտա[...] շատերուն մէջէն մէկն է, [...] բռնուած է բերնի եւ գրչի [...] քչէսկէ...։ Ան[...] եռանդով կը գրէ ու [...] ամէն բանի վրայ, ըսե[...] համար ինչ որ ուրիշներ [...] շատ առաջ ըսած, կրկնած [...] կրկնապատկած են։ Եւ երբ՝ [...] համար ուզէ դիտել, [...] մատը աչքը կը խոթէ, ոչ [...] կուրնալու,— այդքան ան[...] չէ,— այլ կարենալ միա՛յն [...] համար, ինչ որ իր գըր[...] կուգայ. եւ ներշնչուելու [...] ձեռքը կը դնէ իր խել[...] վրայ, որ իր բնակութիւնը [...]ականօրէն հաստատած է իր [...] մէջ։

Այդ է պատճառը որ յաճախ, [...] խօսքէն ու գիրէն «ծա[...]» ապաւորութիւն կուգայ։

* *

Բայց մեր ընթերցողները Թող [...] Թէ՛ իբր տխրար աչքի [...] ունիմ Ա. Ջօլաքեանը[...] լիցի, պարզապէս անոր յա[...] յօդուածներուն մէջ [...] որ շաբաթը անգամ մը պի[...] մեր ախտաւորին [...]:

ԽԱՐՏՈՑ

ԱՊԱԿԻԷ ԴՊՐՈՑ ՄԸ

Գերմանիոյ Շթէկլից քաղաքին մէջ կառուցուած է դպրոց մը, որ շինուած է բոլորովին ապա[...] եւ երկաթէ։ Հետաքրքրա[...] փորձ մըն է ասիկա, որ կատարուած է դպրոցական ա[...] յանձնախումբի մը խնդրանքով, այն յոյսով որ աշակերտները շատ պիտի օգ[...], մանաւորապէս Թոքախ[...] դէմ պաշտպանուելու համար։

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ

ՎԱ՜Յ ԱՆՈՆՑ ՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՉՈՒՆԻՆ...

Վիէննայէն հայրենակից մը կը գրէ.—

Այս խօսքը կրկնեցի այսօր, աչքերս արցունքներով լեցուն։ Ամօ՜թ անոնց որ ծառացան հայկական անցագրին դէմ եւ զայն վերջ որ գետին տապալեցին։ Ինչո՞ւ. ըրին այս բանը, սակայն։ Հայաստանի Հանրապետութիւնը այնքանդարեր սպասուած արեգակն էր մեր ժողովուրդին համար։ Եթէ խաւարեցաւ արեւը, կրնային իր շողերը մնալ։ Ինչո՞ւ ուզեցին եւ դժ[...]ուար կացութեան մէջ դրին մեր ցեղային միակ ցայտուն եւ տեսանելի դրոշմը, հայկական անցագիրը։

Ուրիշները չեմ գիտեր, սակայն ես անհուն վիշտով ու հպարտութեամբ կ'ըսկվիմ որ ես է մոլորցկանութեան վկայագիրի դէմ, որ եւրոպական դիւանագիտութեան ծրնեի խաղարանին լաբալաղացները կուտան ինծի ու մեզի։ Ես կը նախընտրեմ կրկին ապատակ ըլլալ, անցնիլ երկրէ երկիր, բանտէ բանտ, քան այդ ողորմելի Թուղթով անարգուիլ։ Մեր ցաւը մեծի կը բաւէր. ինչո՞ւ մեր անգգամ եղբայրները այդ հարուածը տուին։

Ու եթէ գործ չունիս, կրկնէ տե՛ղէ տեղ։ Պաշտօնատուն մըն եմ։

—«Մեր երկիրը բոնի ընկճեցին, բայց ես կամ, Հայ եմ, եւ կը պահանջեմ որ ճանչնաք իմ գոյութիւնս։ Իբր հայ, ես ալ իմ հայկական հպատակութիւնս ունիմ, եւ չեմ ուզեր Ազգերու Դաշնակցութեան մուրացկանութեան Թուղթը։ Իմ ազգս ինծի համար ամէն բանէ բարձր է։ Կը պահանջեմ որ ճանչնաք մեր անցագիրը։ Չէ՞ք ճանչնար. կը հրաժարիմ ճամբորդութենէս բայց ոչ անցագիրէս»։

— Այո՛, պարոն, բայց լաւ է զգացումը Թողուլ ու գործական ըլլալ։ Մենք սիրով կ'ուզենք ձեզի ընդառաջ երթալ. սակայն մեր կառավարութենէն հրաման ունինք, չենք կրնար դրժել զայն։

— Ինծի համար ցաւ է որ ձեր կառավարութիւնը այդ հրամանը կուտայ։ Մենք պետութիններու կողքին եւ անոնց դատին համար կռուելու եւ բոլորէդ խարուելու եւ լքուելու դժբախտ յիմարութիւնը ունեցանք։ Ես չեմ իսկ պահանջեր որ դուք մեզի հանդէպ աւելի ազնիւ ու պարտաճանաչ ըլլաք, քան այն՝ ինչ որ կրնաք ըլլալ։ Adieu.

Ու այս պատմութիւնը կը կրկնուի անդադար։ Թշուառներու բազմութիւնները որոնք կտոր մը Թուղթի համար պիտի աշխարհէ աշխարհ քալեն, մէկը հիւանդ է, ուրիշ մը ծեր, շատեր մանուկ կամ անլեզու, ի՛նչ ընեն։ Ի՞նչպէս չհաբեցնել. չարտասուել չըմբոստանալ...

Առանց հայրենիքի եւ սեփական անցագրի, մեզ կը նկատեն ոչխարի հօտ մը, ոչ Թէ գիտակից ժողովուրդ։ Որովհետեւ պարզ է Թէ պէտք էր բոլորս ձեռք ձեռքի տայինք, որ մեր իրաւունքներու այս վերջին մնացորդը փրկէինք, ոչ Թէ անոր աքացին տայինք։

Կը գրեմ Վիէննայէն. Հապսպուրկներու մայրաքաղաքէն։ Երէկ կը պտտէի Շէօնպրունի դղեակին կարմիր յարկաբաժինները։ Այո՛, հոն տիրող գոյնն էր կարմիրը, վարագոյրները, պատերը։ Այս մարդոց ճաշակը կարմիր եղած է...

Ու այսօր, բարեկամ պետութեան մը հիւպատոսարանը, որ դեռ տասը տարի չեղաւ որ ազատ է, եւ որուն հիւպատոսարանին դրան վերտառութեան վրայ, գինանշանին տակը կը կարդաս իրաւունքը կը յաղթանակէ, դժուարութիւն կը հանէ հայկական անցագրին դէմ։

Օ՜, համբերութիւն ու աշխատանք։ Ի վերջոյ իրաւունքը կը յաղթանակէ։ Միայն Թէ ճանչնանք զայն...

Հետապնդենք։

Ե.

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

ԿՐԱՍ — Երկու շաբաթ առաջ ոստիկան մը կը ներկայանայ գործատեղին եւ պ. Հ. Սէմէրճեանին կը պատուիրէ ժամ մը վերջ ոստիկանատուն ներկայանալ։ Երբ կ'երթայ, ոստիկանապետը կ'ըսէ.— Որովհետեւ դուք Հայերդ տեւականապէս տեղ մը մնացող չէք եւ ոչ ալ ապահով գործ ունիք, հարկ եղած ժամանակը շատ դժուար է ձեզմէ ոեւէ մէկը գտնել։ Գնա բոլոր Հայերուն լուր տուր եւ ձեր մէջէն մէկը ընտրեցէք, որպէսզի անոր միջոցաւ պէտք եղած դիւրութիւնները ստանանք Թէ մենք եւ Թէ դուք Հայերդ։

Մեր հայրենակիցը սիրով յանձն կ'առնէ։ Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ գտնուեցան խառնակիչներ որոնք իրողութիւնը խեղաթիւրելով, յետաձգել տուին։ Դեկտ. 5ին մեր հայրենակիցները նորէն ոստիկանատուն կանչուեցան։

Ասոր վրայ նոյն երեկոյ լուր տրուեցաւ բոլոր հայրենակիցներուն եւ տեղի ունեցաւ խորհրդակցական ժողով մը։ Որոշուեցաւ որ Հ. Սէմէրճեանը եւ Ա. Ջօքարեան, միասին ոստիկանատուն ներկայանան։ Այս վերջինը, որ ծանօթ է իբրեւ խառնակիչ եւ գիտամամբ ընտրուած էր, յանձն չառաւ։ Յաջորդ օրն իսկ Հ. Սէմէրճեան ոստիկանատուն կը ներկայանայ, եւ այժմ ձեռքն ունի պաշտօնական Թուղթ։

Արա

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ, ՈՐ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ.— Մարսէյլի մէկ հին Թաղին մէջ երկու ընտանիքներ ամէն օր կռիւ կ'ընէին, երբ իրարու հանդիպէին։ Անցեալ օր ալ, տիկիններ Քարաքուզօ եւ Ռոսի գիրար բարեւեցին չօրհնուած բառերով։ Ցետոյ վեր ելան։

Ցորեկին վար իջան, չա՜ր պատահար, հանդիպեցան նորէն իրարու։ Այս անգամ գլուխները ծանրացան։ Ածելի, դանակ եւ ատրճանակ։ Տիկինները արիւնլուայ. ամուսինները վիրաւոր՝ դեռ կը կռուէին, երբ Ռոսի ատրճանակով գետին փռեց իր հակառակորդը։

Հասան ոստիկանները եւ հրաւիրեցին որ անձնատուր ըլլայ։ Ոճրագործը կրակեց նաեւ ոստիկաններուն դէմ։ Ցետոյ փախաւ։

ԳԵՂԵՑԻԿ ԿԻՆ ՄԸ ՈՒՆԷՐ.— Թիւքթոն փողոցին մէջ երիտասարդ մը, Մօթպէր, ունէր գեղանի, շատ ազուորիկ կին մը։ Երջանիկ էին անոնք։ Երեք երեխաներ ծաղիկի նման կը զարդարէին արդէն անոնց ծոյնները։ Սակայն կնոջ գեղեցկութիւնը մեղուներու նման երիտասարդները իր շուքին կը կանչէր։ Ու ամուսինը, նախանձոտ, կը փոԹորկէր։ Մանաւանդ երբ կինը հետզհետէ կը տկարանար ազուոր խօսքերէն։

Կռիւ ամէն օր։ Վերջապէս ամուսինը որոշեց ամուսնալուծուիլ։ Առջինեկը, աղջնակ մը 4 տարեկան, պիտի առնէր հայրը, երկու փոքրիկները. մէկը 2 տարեկան եւ միւսը վեց ամսու, պիտի առնէր մայրը։ Առջի օր, պիտի բաժնուէին այլեւս։ Մօթպէր կ'ածիլուէր։ Կինը ներս մտաւ եւ հարցուց.

— Վերջացա՞ւ ուրեմն։ Այսօր կը բաժնուինք, հէ՞։

— Այո՛։

Կինը հանեց ատրճանակը եւ կրակեց ամուսինին կռնակէն։ Ցետոյ մտաւ քովնտի սենեակը եւ երեք անգամ նորէն կրակեց, երեք երեխաներուն։ Նոյն պահուն, վիրաւոր ամուսինը մեծ ճիգով կը հասնի կնոջ ետեւէն եւ կ'ուզէ զինաԹափ ընել։ Քիչ վերջ կինն ալ, ամուսինն ալ գետին կը փռուէին։

Ցորեկ էր արդէն։ Երիտասարդ մը հասաւ այն վաճառատունէն, ուր կ'աշխատէր Մօթպէր։ Դուռը զարկաւ հասկնալու համար Թէ հիւա՞նդ է Մօթպէր։ Ներսէն խուլ ձայն մը.

— Կոտրէ՛ դուռը եւ ներս մտիր։

Երիտասարդը կոտրեց դուռը եւ մտաւ ներս։ Մօթպէր փռուեր էր արիւններու մէջ։ Քովը կինը՝ հոգեվարքի մէջ։ Երախաները կարմիր անկողինին վրայ։ Մէկը կուլար։

Անմիջապէս փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Ճամբան մեռաւ կինը։ Ամէնէն փոքրիկը, որուն երկու աչքերուն մէջտեղէն մտած էր գնդակը, մեռաւ հիւանդանոցին դուռը։

Ծանր է նաեւ միւսներուն վիճակը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇՏՈՒՄ?

Մարսէյլէն նամակ մը ստացանք երեք ստորագրութեամբ, որոնք հազիւ կը կարդացուին։ Նամակագիրները կ'ուզեն ապացուցանել Թէ «Յառաջ»ի Դեկտ. 6 Թիւին մէջ, Կ. Սեւեան ստորագրութեամբ Թղթակցութիւնը՝ պանդոկապետ Պ. Միհրանի դէմ, «միակողմանի է եւ չափազանցուած»։ Եւ իբրեւ փաստ կը յիշեն հետեւեալ պարագան.—

«Ֆրանսացի մը մեր պանդոկատիրոջ կ'առաջարկէ պանդոկը իրեն վարձու տալ 2000 Ֆր. ամսականով։ Քաջալերուած՝ պանդոկատէր-իտալացի «օրիորդ մը», Միհրանին կ'առաջարկէ ամսական 100 Ֆր.ի յաւելում մը կամ պանդոկը ձգել։

«Պանդոկապետ Միհրան յանկարծակիի եկած կը ստիպուի յաւելումը ոչ պաշտօնապէս, պայմանագիրը նորոգէ առաջ, քանի մը սենեակներ կը մտնէ եւ խնդիրը յայտնելով կ'առաջարկէ իր կարգին 10 կամ 5ական Ֆր.ի յաւելում (ամիսը), հակառակ պարագային պանդոկը Ֆրանսացիին փոխանցուելով, իւրաքանչիւր սենեակ պարտաւոր պիտի ըլլայ ընդունիլ 30-40 Ֆրանքի յաւելում կամ սենեակի պարպում։

«Ահա յաճախորդներէն քանի մը հոգի կը պատասխանեն. «Միհրան աղա, ի՞նչ կ'ըլլաս նէ ըրէ, մի Թողուր որ ուրիշ պանդոկապէտ մը հոս մտնէ»։ Սոյն պատասխանէն քաջալերուած, Միհրան վերէն վար իջած ատեն երիտասարդ յաճախորդ մը առանց անախորժ բառ մը գործածելու Միհրանին երեսին պոռաց. «յաւելում-մաւելում չկայ, գնա ինչ գիտես ան ըրէ»։ Այն պահուն էր որ յաճախորդներէն ոմանք սենեակներէն դուրս ելան մտիկ ընելու համար միայն ու շուտով խնդիրը փակուելով, իւրաքանչիւրը իր տեղ քաշուեցաւ»։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

«Յառաջ»ը ձեր տրամադրութեան տակ է, ձեր շրջանի կեանքը լայնօրէն եւ օրը օրին ներկայացնելու համար։

Բայց, աւելորդ յոգնութիւններ եւ տրտունջներ խնայելու համար, կը յանձնարարենք որ մեր Թղթակիցները, ընկեր Թէ բարեկամ, եւ մեր ընթերցողները նկատի ունենան հետեւեալ կէտերը.—

1. Գրել բովանդակալից, ամփոփ եւ յստակ։

2. Զգուշանալ երկար խորհրդածութիւններէ, հասարակ տեղիք բացատրութիւններէ, նիւթին հետ կապ չունեցող քաշքշուքներէ։

3. Կարելի եղածին չափ քիչ զբաղիլ տիրացուական խնդիրներով, տեղական բանակռիւներով եւ անհատական վէճերով։

4. Ընդհանրապէս արհամարհել բացայայտ ստախօսներն ու զրպարտիչները, մոռնալ խօսքի տակ չմնալու՝ արեւելեան ունակութիւնը։

5. Մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւիլ գաւառին, քաղաքին, գիւղին, մինչեւ անգամ գործարանին և պանդոկի կեանքին— տնտեսական, ընկերային եւ Ֆիզիքական։

6. Դէպքերու, հանդէսներու նկարագրութիւնը գրկել օրը օրին, խուսափելով կրկնութիւններէ և ամէն մանրամասնութիւն կամ անուն լրագրին մէջ տպել տալու սովորութիւններէ։

7, Անարգական բացատրութիւններու և լուտանքներու փոխարէն, իրողութիւններ եւ փաստեր յիշել։

8.— Թերթին չղրկել ընտանեկան-անհատական խնջոյքներու նկարագրութիւններ (հարսնիք, անունի տօնախմբութիւն, մկրտութիւն եւլն.)։

9. — Ծանր ամբաստանութիւններ կամ դէպքեր հաղորդած ատեն, լրջօրէն ստուգել իրականութիւնը։

10.— Գրել մաքուր, Թուղթին լուսանցքը լայն, եւ մէկ երեսի վրայ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

դեկտ. 7ին հրատարակուած	20.—
» 10ին »	20.—
փոնԹ սէն Թ'էսփրիէն (դեկտ. 11)	100.—
Խ. Թէլեան, Մարսէյլ	50.—
գումար	190.—

կը խնդրուի ստանալ Յառաջէն, համապատասխան ընկալագրով։

** ինչպէս գրած էինք. Տեսինի մէջ յանձնախումբ մը կազմուած էր, որպէսզի դրամ հաւաքէն եւ Թերթ ու գիրք ղրկեն չափահաս որբերուն։

Մեր Թղթակիցը կը գրէ Թէ գոյացած է 868 Ֆր. 50 սանթիմի գումար մը, որով Թերթ եւ գիրք պիտի ղրկուի Սուրիոյ, Յունաստանի եւ Պաղեստինի որբերուն։

Նուիրատուներուն ցանկը տեսնել Դ. էջ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

IV

Եւ իրեն ցոյց տրուած տեղէն խոսու պարկով մը աղիւսները տուն կրել։ Քարի պէս ծանր էին անոնք, պարկը հազիւ կէս ըրած. մեծ դժուարութեամբ կը տանէր։ Երկու ցածկեկ պատեր պիտի շինէր. իրենց պատը մէկ կողմէն, քովի փլած տան պատը միւս կողմէ,— որ գրեթէ անմնաս էր— որոշ կերպով դիւրացուցեր էին իր աշխատանքը։ Օրը ութ-տասն ճամբայ աղիւս բերաւ եւ քանի մը օրուան մէջ յաջողեցաւ հարկ եղածը ապահովել։ Առտու մըն ալ գործի սկսաւ. քիչ մը հող փորեց. ջուրով շաղուեց. առաստանի մը ծայր քարի կտոր մը կապեց — առոր պէս բան մը տեսած էր ինք որմնադիրներուն ձեռքը — եւ սկսաւ պատ շինել։

Ծեփիչ չունէր Թէեւ, բայց ձեռքով կ'առնէր ցեխը։ Մեծ ուշադրութեամբ կը դնէր աղիւսը, որպէսզի պատը շիտակ ըլլայ. սակայն երբ քիչ մը կը բարձրանար, Ասատուրին — մեր գիւղի կուզը — կռնակին կը նմանէր։ Մէկ պատը բաւական բարձրացուցած էր, երբ յաջորդ առաւօտ փլած գտաւ։ Ի՞նչ պիտի ըլլար, այդ լարով քարը կը խաբէր զինքը, եւ պատը խորտ ու բորտ կը բարձրանար։ «Սամի» պէս պատ շինել ենթադրած էր ինք։ Բայց յաճախ ձեռքով կը բռնէր որ շինածը մէկ քովին չպառկի։ Մեծ նեղութեամբ եւ տանջանքով երկու շաբաթէն հազիւ կրցաւ աւարտել այդ երկու օրուան գործը, որ երկու մեզրի չափ լայնք եւ երկարութիւն ունէր։

Հիմա կը մնար վրայի փայտերը, եթէ երեք կտոր ըլլար կը բաւէր։ Ամէն օր փողոցներէն անցած ատեն տուներու դուռներէն. պարտէզներէն ներս կը նայէր ուշադրութեամբ. եթէ յարմար փայտ մը տեսնէր կը խօսէր ինքն իրեն՝

— Աղուոր, Թամամ իմ գործիս կէօրէ. ըսեմ նէ ինծի չե՞ն տար։ Ուզեմ, տայի՞ն, բախտիս, ծեփ մըն է զարնեմ պատին։

Երբեմն կը մերժուէր, երբեմն պատասխան իսկ չէին տար. շատ անգամ երեսին կը գոցէին դուռը «խենթ» ըսելով։ Փայտի պէս բանը չկրցաւ ձեռք ձգել։ Ճարահատ որոշեց մինչեւ գիւղու տաղին երթալ, վեց ժամ հեռու, հոնկէ կտրելու համար։ Իրիկուն մը Լուսիկ քոյրիկենց կացինը առաւ եւ առտու մը կանուխ արեւը չծագած լուր գնաց։ Գիշերը ուշ ատեն երեք կտոր կաղնիի Թաց ու ծանր, երկար փայտեր շալկած կոտրած կռնակ եւ հեւքոտ տուն վերադարձաւ Ովկիմ։

Յաջորդ առաւօտ իսկ փայտերու երկարութիւնը կտրեց, պատին վրայ երկարեց. գնաց գետեզերքէն եղէգ բերաւ, ծածկեց տանիքը, հող նետեց վրան. յետոյ ծեփ մըն ալ զարկաւ եւ վերջացած համարեց։

— Հոգիս բերանս եկաւ ամա կ'օգտէ քի լմնցուցի...

Ալ մառ էր արդէն։ Ճիշդ իր գործին եղանակը։

Ենկարեւորը՝ չուշտի՛կը կը պակսէր։ Բայց պիտի գնէ՛ր։ Եթէ օրը չորս ճամբայ ջուր բերէր, երկու ղրուշ պիտի շահէր։ Մէկ Թիթեղ ջուրը հինգ փարա, կէրչէյիմի ջուր, քառորդ ժամ հեռու տեղէ պիտի գար, ո՞վ հինգ փարա չէր տար, իսկ երկու ղրուշը իրեն համար կը բաւէր, կ'աւելնար նոյնիսկ։ Այնպէս շարունակելով դրամ պիտի շահէր անշուշտ Այլուոր տուն մը շինել պիտի տար։ Ծախած հօրը այգին պիտի ետ առնէր,— Ցի՜շատա՛կ էր ան։ Ամէն օր միս պիտի ուտէր։ Ջօջ Սօսենց պէս նոր լաթեր պիտի հագնէր Մաթոսին նման կիրակի եւ տօնի օրերը։ Է՜, եթէ Աստուած շատ տար, հաճըլըխ ալ կ'երթար լոյս քաղաքը տեսնելու եւ մխիթարուելու համար, ու կ'եզրակացնէր՝

— Ի՞նչ կ'ըսես աղբար, պէ՜յի պէս պըտ ապրիմ, պէյի պէս...։

V

Ժողովուրդին համար ալ գաղտնիք մը չէր Ովկիմի նպատակը. բոլորին ալ գիտցած բանն էր, որ նա «սիրահար է չուշտիկի»։ Կարգ մը մարդիկ քաշքշուքներ, անհամ, կատակներ կ'ընէին այս աԹիւ իրեն հետ։

Փողոցներէն անցած պահուն, էշու չհանդիպէր... բան գործ կը մոռնար ալ. երբ հանէր, զմայլած պիտի դիտէր պիշ-պիշ՝ Ինքն ալ պիտի ունենա՞ր արդեօք, ե՞րբ պիտի գար այդ օրը, որուն՝ կարօտագին եւ տառապագին կըսպասէր ջրկիր Ովկիմ։

Ախորժելի պատրաստ, բայց դրամը կը պակսէր կարեւորագոյնը լրացնելու համար։ Որոշեց շուկայ երԹալ. հարուստներու խանութներէն փոխ դրամ ուզել։ Շատ չէ՜... երկու հոգիէ եթէ կարենար տասնական ղրուշ փրցնել, երեք մէճիտով էշ մը պիտի գնէր առտյժմ։ Եթէ յաջողէր եւ գործը ճամբուն դնէր, մինչեւ երեք ոսկինոց մը առնել մտադրեց։

Շուկայ ելաւ եւ առաջին անգամ Ջօջ Սօսի խանութը գնաց։ Նպարավաճառը տուն ղրկեց զայն, յանձնարարական մը տալով ձեռքը։ Քիչ յետոյ Ովկիմ քսակով մը վերադարձաւ։ Սիրտը կը բաբախէր, բերանը բառ չէր գար որ կարենայ միտքը բացատրել։ Կցկտուր ու անորոշ խօսքեր կրցաւ ընել։ Ջօջ Սօս ստիպուած հարցուց Թէ՝

— Տասը ղրուշ կ'ուզե՞ս...

Օ. ՁԱՐՄՈՒՆԻ

(Շարունակելի)

Նախագահ և երկու անդամներէն բաղկացած յանձնախումբ մը պիտի քննէ Լիթուանական կառավարութեան գանգատները Լեհաստանի Լիթուանացիներուն հանդէպ հետապնդուած քաղաքականութեան մասին։

Եթէ սահմանագլուխի միջադէպ մը պատահի, կողմերէն մէկուն պահանջին վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարը պիտի կրնայ Խորհուրդի Նախագահին հետ համախորհուրդ խաղաղեցման անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել։

Միջազգային զինուորական յանձնախումբ մը, բաղկացած Վարշաւայի անգլիական, իտալական և ֆրանսացի կցորդներէն, քննութիւններ կը կատարէ Վիլնայի և Քովնոյի մէջ։

Երուսաղէմի գրաւման տարեդարձը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Դեկտ. 9ին յիշեալ քաղաքին մէջ հանդիսաւոր կերպով տօնուած է Երուսաղէմի գրաւման տասնամեակը (1917 Դեկտ. 9)։ Պաշտօնական կրօնական արարողութիւն կատարուեցաւ Սէյնթ-Ճորճ Անգլիկան մայր եկեղեցիին մէջ։ Ներկայ էին Պաղեստինի մարզպան լորտ Փլըմըր, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, կրօնական պետեր եւ բոլոր յարանուանութեանց ներկայացուցիչները։

Արարողութեանց մասնակցեցան նաեւ Հայոց պատրիարքը Եղիշէ արքեպսկ. Դուրեան, ինչպէս նաեւ յոյն օրթոտոքս պատրիարքը։ Արարողութիւնները կատարուեցան անգլիերէն, հայերէն, արաբերէն, յունարէն եւ եբրայեցերէն լեզուներով։ Կարդացուեցաւ մարաջախտ Լորտ Ալէնպիի կողմէ անգլիական եպիսկոպոսին ուղղուած յիշատակի նամակ մը։

Արարողութենէն վերջ մարզպանը կատարեց ընդունելութիւն մը եւ անգլիական պատուանշաններ տրուեցան կարգ մը պաշտօնեաներու եւ տեղացի երեւելիներու։ Յետոյ յանուն Պաղեստինի ժողովուրդին, հեռագիրներ ղրկուեցան Անգլիոյ Թագաւորին եւ Լորտ Ալէնպիին։

Թուրքիոյ պաշտօնեաները

Իսմանիթէ իր երէկի թիւով կը գրէ.— Թէեւ պաշտօնական զեկոյցները կ'ըսեն թէ 57 հոգի ձերբակալուած է, սակայն ստոյգ է որ Պոլսոյ, Իզմիրի, Տրապիզոնի, Մէրսինի եւ Ատանայի մէջ ձերբակալուածներու թիւը շատ աւելի բարձր է։ «Դաւ»ը կը դառնայ Տոքթ. Շէֆիք Հիւսնի պէյի անձին շուրջ, անձնուէր համայնավար, որ աշխատած էր իր կուսակցութիւնը կազմել Թուրքիոյ մէջ։ Տոքթորը հրատարակած էր արդէն երկու թերթեր. «Այտընլըք» եւ «Օրաք վէ Չէքիճ»։ Իր կատարած համայնավար քարոզութիւնը բոլոր ազատ երկիրներու մէջ օրինաւոր պիտի համարուէր։ Միւս ամբաստանեալներն են պաշտօնեաներ, մտաւորականներ եւ բանուորներ։ Ամբաստանեալներուն մէջ երկու Յոյներու ներկայութիւնը առիթ կուտայ կառավարական մամուլին, որ ամէնէն արտառոց ազգայնական ամբոխավարութիւնը կատարէ՝ ամբաստանեալները որակելով իբրեւ «հայրենիքի թշնամի դաւաճաններ»։

«Կառավարութիւնը կ'երեւի թէ կը փափաքի «սարքել» մեծ դաւադրութիւն մը եւ Հիւսնի պէյն ու իր ընկերները ամբաստանել «պետական հարուած մը» կազմակերպելու յանցանքով։ Քէմալական մամուլը անլուր կատաղութեամբ կը յարձակի ամբաստանեալներուն դէմ, զանոնք կոչելով ծախուածներ, դաւաճաններ կամ խենդեր, զորս պէտք է խելքի բերել։

«Այս յօդուածները, մանաւանդ «Ճիւմհուրիյէթ»ի եւ «Միլլիյէթ»ի գրածները կարդալով տաժանելի է դիտել տալ թէ ո'րքան գլխաւ կը պատոտի «Նոր Թուրքիոյ» ներկը, երեւան հանելով հին թշնամութիւնը՝ յառաջդիմական եւ ազատական բոլոր գաղափարներուն։»

«Վեսպ» գոյներու առարը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ ցարդ չտեղաւորուած գաղթականները կանչուելով կը զետեղուին։ Անցած շաբաթ 65 գաղթականներ դիմած են։ Ասոնցմէ 28ը իսկոյն զետեղուած են։ Պոլսոյ կուսակալութեան եւ շրջականներուն մէջ մինչեւ այսօր՝ մօտ 38,000 գաղթական զետեղուած է։

⁂ Ելմտական գործավարութեան մէկ հրահանգը կը տրամադրէր Պոլսոյ լքեալ գոյքերը յետ այսու գաղթականներուն չբաժնել։ Այս հրամանը ներքին գործավարութենէն հաղորդուած չըլլալով՝ զետեղման տնօրէնութիւնը կը շարունակէ բաշխումի գործողութիւնը։ Բայց առայժմ ափարթըմանները չէ որ կը բաժնուին։

Հայոց «Իճարէթէյնլի» կալուածներէն իրենց տէրերուն չվերադարձուածներն ալ գաղթականներուն կը բաժնուին։

Հակահրէական ցոյցեր Ռումանիոյ մէջ

Ռումէն ազգայնականներու կողմէ Հրեաներուն եւ Թրանսիլվանիոյ Հունգարացիներուն դէմ կատարուած ցոյցերը այնքան ծանր բնոյթ ստացած են, որ հունգար կառավարութիւնը մտադիր է բողոքել Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ։ Վերջին օրերս հարիւրաւոր մարդիկ վիրաւորուած են ազգայնականներուն կողմէ։ Մասնաւոր սեփականութեան հասցուած վնասները կը գնահատուին աւելի քան 60 միլիոն ֆրանք։ Մեծ թիւով Հունգարացիներ եւ Հրեաներ, որոնց վաճառատուններն ու տուները կողոպտուած եւ յետոյ այրուած են, այժմ բոլորովին չքաւոր վիճակի մէջ են։ Քլաուսնպուրկի մէջ 500 ռումէն ուսանողներ կողոպտեցին հրէական թաղը։

Ռումէն ոստիկանութիւնը հրաման ստացաւ խստիւ գործել ցուցարարներուն դէմ։ Ձերբակալուեցան աւելի քան 2,000 հոգի, որոնք պատերազմական ատեանի առջեւ պիտի հանուին։ 400 ցուցարար ուսանողներ, որոնք Պուքրէշի մէջ բանտարկուած են՝ հացադուլ կ'ընեն։ Եաշի մէջ յարձակում գործուած է Սինակոկին վրայ եւ աղօթող հաւատացեալները ծեծ կերած են։

«Մահկամ ազատութիւն» կ'ըսէ Աթրաշ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պէյրութէն.—

Օրագրող մը, որ բախտն ունեցած էր տեսնելու վերջերս Սուլթան Աթրաշ, այժմ Նէպքի մէջ, կը գրէ թէ ախուրգի ըմբոստներու պետը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է իրեն։ «Դէպքերը չեն փոխած իմ հաւատքս։ Ոչ ես, ոչ ալ ընկերներս, երբեք չպիտի հպատակինք Ֆրանսացիներուն։ Որոշած ենք շարունակել մեր «Ճիհատը» կամ մեռնիլ մայր հայրենիքին համար»։

ՈՐԲԵՐՈՒ գիրք եւ թերթ ղրկելու համար հանգանակուած դրամին եւ նուիրատուներուն ցանկը (Տէսին).—

Տիկին Մառի Մովսէսեան, Օր. Մառի Աճէմեան եւ Կարապետ Կակոեան 50ական ֆր., Կարօ Օհանեան 25, Կարապետ Գամպէրեան եւ Ղ. Հայրունի 20ական, Ե. Թէգկէհտարեան, Գ. Զաթալեան, Ա. Գասպաքճեան, Ռ. Պօյաճեան, Բ. Կուրտիկեան, Մ. Կակոեան, Հ. Սարգիսեան, Ա. Սալլապաշեան, Ս. Սերաֆինօֆ, Պ. Զանկլեան, Գ. Խարբուզլեան, Պ. Թաշճեան, Մ. Հաշիշեան, Վ. Հայրապետեան, Ն. Եագտանեան, Աբրօ Սարգիսեան, Ա. Շալճեան, Ն. Շիրինեան, Ա. Ենճիլեան, Գ. Պապեան, Յ. Սալլապաշեան, Յ. Շահգաեան, Խ. Յարութիւնեան, Պ. Սահակեան, Կ. Գարաեան, Ադամ Սարգիսեան եւ Ղ. Վլացեան 10ական, Մ. Գինոսեան, Ս. Կարապետեան, Ե. Թիւֆէնքճեան, Մ. Կէտիքեան, Ս. Գարակէօզեան, Ն. Պայնտրեան, Ն. Շահինեան, Լ. Աւագեան, Յ. Նաւոեան, Հ. Բարսեղեան, Վ. Յակոբեան, Ա. Քէօսէեան, Վ. Մաւիսագալեան, Վ. Հօտոեան, Տ. Պօտիկեան, Վ. Փալանճեան, Ե. Դանիէլեան, Ա. Սաատուրեան, Վ. Կօլօտեան, Կ. Կէօպէքճեան, Թ. Գալուստեան, Յ. Յակոբեան, Տ. Անտոեան, Տօնիկեան, Կ. Մելքոնեան, Մ. Յակոբեան, Ն. Ցանկեան, Քէլօղլանեան, Ս. Սալլապաշեան, Գ. Ճիզմէճեան, Վ. Սահակեան, Ա. Գէորգեան, Ե. Տիրհէմսիզեան, Ա. Զալօեան, Ե. Զալօեան, Յ. Մատօեան, Յ. Ղազարեան, Պ. Կուրտիկեան, Տ. Մուրատեան, Ս. Տուազեան 5ական ֆրանք, Ոմն 2, Ոմն 2, Մ. Ըէիզեան, Պ. Փափազեան, Թ. Թագւորեան 4ական ֆր., Պ. Ֆերատեան, Թ. Եղիաեան, Թ. Յարութիւնեան, Սանկաեան, Հ. Գարակէօզեան, Տ. Գարաճաեան Յական։ Զ. Ղազարեան, Վ. Հատճեան, Յ. Դաւիթեան, Գ. Մուզամեան, Մ. Շաթրեան 2ական, Հ. Բնթրեան 1.50, Վ. Պզպզեան, Գամպուրեան, Ոմն 1ական, Լուսաբեր Գուլլա 10։

Վօ-ան-Վոլէնի ցանկը

Յ. Թարագճեան 30, Մ. Ճանճիկեան 11, Մ. Գալթաքճեան, Դ. Յակոբեան, Ե. Գէորգեան, Յ. Մալօեան, Կ. Երեմեան 10ական, Դ. Դաւիթեան, Ա. Ալթունեան, Յ. Աղնաւորեան, Ս. Տարաքճեան, Օ. Մազմանեան, Օ. Լօքսիզեան, Ա. Հապէշեան 5ական ֆրանք։ Ընդհ. գումարը 869.50 ֆրանք։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ճանճին գիւղի Հայրենակցական միութիւնը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Նազարէթ Լէֆեանի, որ սիրով միութեան նպատակին 50 ֆր. նուիրած է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Օր. Նուարդ Գալփաքեան կը ներկայացնէ *Շոփէնի կեանքն ու արուեստը*։ Օրիորդը պիտի նուագէ նաեւ դաշնակի վրայ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն Ֆլօրիա ճաշարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տեարք Յովհաննէս եւ Սարգիս Սարգիսեան (փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մ. Մարտիրոսեան, Տէր Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան եւ Երէցկինը, Տիար Արշաւիր Ճէպէճեան, Այրի Տիկին Ս. Կարապետեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Հ. Սարգիսեան (Կ. Պոլիս), ինչպէս նաեւ համայն ազգականք եւ բարեկամք ամենախորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ մօր, աղջկան, քրոջ եւ հարսին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ ի փարիզ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի, այսօր երեքշաբթի, 13 դեկտեմբեր, ժամը 9ին, փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի St. Ouenի գերեզմանատան մէջ։

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի ներկայս նկատել իբր հրաւիրագիր։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

փարիզ, Տ. Բ.— 100 ֆր.։
Լիոն, Ա. Մ.— 50։
Սէն փիէռ. Ս. Բ.— 35։
Ֆլիավիաք, Ա. Գ.— 155։
Օնտ, Ե. Թ.— 17.50։
Տիւնիէռ, Յ. Թ.— 35։
Մարթիկ, Պ. Գ.— 35։
Մարթիկ, Խ. Ա.— 35։
Շաթու, Բ. Զ.— 50։
Տէսին, Ժ. Շ.— 50։
Քլամառ, Մ. Ա.— 70։
Մարսէյլ, Յ. Թ.— 140։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Նկատելով որ հեռաւոր երկիրներէ դեռ չեն հասած «Յարդգող»ի ծախուած կամ չծախուած տոմսակներուն հաշիւը, վարչութիւնս «Յարդգող»ի վիճակահանութեան կատարումը յետաձգած է մինչեւ Զատիկ։ Այդ կիրակի օրը անպայման տեղի կ'ունենայ։ Ուստի կը հրաւիրենք մեր համակիրները սպառել մնացեալ տոմսակներն ալ եւ հաշիւը չուշացնել։

Կնիք

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidie
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Belga
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Ֆիորին	(Florin)

ԱՐԺԷԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելիի երկաթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927
14 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 518 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՓՈՔՐԵՐՈՒ ԳԼԽՈՒՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան համար մեծ յաղթանակ մը նկատուեցաւ լեհեւլիթուանական վէճին կարգադրութիւնը։

Գոնէ այդպէս աւետեցին պաշտօնական գործակալութիւններն ու դիւանագէտները։

Իսկ իրականութիւնը այն է որ, ոչինչ կարգադրուեցաւ լրջօրէն։

Պարզապէս, Մեծերը առեւան հրաւիրեցին երկու հարեւանները, եւ ազդարարութիւն մը ուղղեցին, մանաւանդ ամէնէն փոքրին, Լիթուանիոյ, որ հիմնական դատ մը ունի, — Վիլնայի խնդիրը։ Եւ երկու կողմերը խոստացան զէնքի չդիմել, այլ բանակցիլ խաղաղութեամբ։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձեռքերը լուաց եւ իր պատեանին մէջ քաշուեցաւ, առանց արդարին արդար եւ մեղաւորին մեղաւոր ըսելու։ Առանց վճռելու վիլնայի խնդիրը, որ կենսական է Լիթուանիոյ համար։

«Մի՛ կռուիք, ի՛նչ կ'ուզէք ըրէք»։ — Ահա տրուած որոշումը։ Եւ որովհետեւ Լիթուանիա տկար է, (2,169,000 բնակիչ), իսկ Լեհաստան հզօր (27,192,700 բնակիչ), դիւանագէտները կը կարծեն թէ ամէն ինչ հարթուած է։ Մանաւանդ որ, Լեհաստան իր կողքին ունի բարեկամներ, Մեծ Պետութիւններ. իսկ Լիթուանիա գրեթէ մինակ է։ Խորհրդային իշխանութեան կեղծ համակրանքը բան մը չաւելցներ իր դիրքին վրայ, եւ ընդհակառակն աննպաստ պարագայ մըն է՝ քաղքենի պետութեանց աչքին։

Այսպէս, ուրեմն, վէրքերը ծածկելով, կամ անոնց վրայ թեթեւ սպեղանի մը քսելով, Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը յուսայ ամրապնդել խաղաղութիւնը։

Քանի՛ կ'աւելնան դժգոհութիւնները, այնքան կը բազմապատկուին ժողովներն ու ճառերը, բանաձեւերն ու մաղաղաթները։ Յետոյ, Մեծերէն ո՛վ որ նեղը մնայ, կ'առնէ կը քալէ, ինչպէս ըրին Պրազիլիա եւ Սպանիա։ Իսկ փոքրերը — «Անճարն ուտէ բանջարը»։

Ներկայ պարագային ալ, եթէ փորձէին արդարութիւնը փնտռել եւ Լիթուանիոյ վերադարձնել Վիլնան, սպառնալիքը պատրաստ էր, — Լեհաստան պիտի քաշուէր Ժընեւէն։

Պերճախօս չէ՞ Լեհաստանի դիկտատորին հարցումը, կտրուկ եւ ամբարտաւան. «Պատերա՞զմ կ'ուզէք թէ խաղաղութիւն»։

Ի՞նչ կրնար պատասխանել փոքրիկ պետութեան մը վարչապետը, Ժընեւի ատեանին առջեւ, երբ աչօք-բացօք կը տեսնէր թէ, Մեծ Պատերազմէն վերջն ալ, «իրաւունքը հզօրագոյնին է», ոչ թէ արդարին։

Եւ քանի որ խոստացաւ խաղաղութեամբ լուծել վէճը, Լիթուանիա ստիպուած է քար մը դնել սրտին վրայ եւ համակերպիլ իրեն եղած զրկանքին, մինչեւ լաւագոյն օրեր։

Անոնք որ խաղաղութիւնը ապահովել կարծեցին այս նոր խեղկատակութեամբ, գիտէին թէ ի՛նչ կ'ընեն։

Եւ առաջին փորձը չէր այս։ Այդպէս չշարժեցա՞ն Լօզանի դաշնագրին ատեն ալ, երբ տակաւին չէին պարպած Պոլիսը։ Այդպէս չեղա՞ւ Քորֆուի միջադէպէն յետոյ։

Մեծերը խաղաղութիւն կը խաղան... փոքրերու գլխուն, անոնց իրաւունքներուն գնով։ Իսկ եթէ գնդասեղի հարուած մը դպի իրենցմէ մէկն ու մէկուն, պատրաստ են Ազգերու Դաշնակցութեան գոյութիւնն իսկ մոռնալու, եւ ի հարկին սուրը շողացնելու։

Անոնք մոխիր կը ծածկեն կրակին վրայ, կարելի եղածին չափ երկար վայելելու համար խաղաղութիւնը. ուրիշ խօսքով՝ իրենց կորզած աւարը։

Որովհետեւ, նոր պատերազմի մը պարագային, միայն Լիթուանիոյ կամ Պուլկարիոյ ախորժակը չէ որ պիտի սրուի, այլ բազմաթիւ եւ բազմազան բերաններ պիտի բացուին։ Եւ, ո՞վ գիտէ, թերեւս թանկագին աւարներ պիտի կորսուին։

Թաւշապատ ձեռքերով միջամտութիւն, հաշտարար խօսքեր, «իտարէի մասլահաթ», — առ այժմ ասոնք են Ազգերու Դաշնակցութեան գործելու յատկանշական գիծերը։

Իսկ այս ճամբան դէպի խաղաղութիւն չէ որ կը տանի, այլ դէպի զինարան։

Վէրքեր կան որ գործողութիւն կը պահանջեն, ոչ թէ սպեղանի։ Հանգոյցներ կան որ պէտք է քակուին, ոչ թէ կծկուին։ Դատեր կան որ լուծում կը պարտադրեն, ոչ թէ անվերջ ձգձգում եւ մոռացում։

Ո՞ր պարկեշտ մարդը պիտի կրնայ առանց վրդովումի նայիլ քարտէսին վրայ։

Առէք Թուրքիան, իր անսահման եւ դատարկ տարածութիւններով — 750,000 քառ. քիլոմեդր եւ իր դասական բարբարոսութիւններով. Պուլկարիան՝ կրճատուած եւ շնչահեղձ, Յունաստանը՝ սակաւահող, Իտալիան՝ յարաճուն եւ ռազմատենչ, Աւստրիան՝ անթացուպերով քալելու դատապարտուած, Ռուսաստանը՝ բաժան-բաժան եւ խռովայոյզ. ամբողջ Ասիան՝ խլրտուն...

Ոչ. ցանուած մոխիրը բաւական չէ ծածկելու կրակը որ կ'արծարծուի պարբերաբար։

Շ.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՎՐԷԺԸ ԱՆՄԵՂ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԷՆ Կ'ԱՌՆԵՆ
2000 ԾԵՐԵՐ, ԿԻՆԵՐ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ՈՂՋ ՈՂՋ ԹԱՂԵԼՈՎ

Գ. էջին մէջ հրատարակած ենք ընդհանուր տեղեկութիւններ, քրդական վերջին շարժումներու մասին։ Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք նաեւ հետեւեալ լուրերը.

12րդ գունդի հրամանատար Օսման Նուրի փաշան, որ քրտերէն լեզուի քաջածանօթ է եւ քրտական ապստամբութիւնը զսպելու պաշտօն ունէր, ապստամբներու ձեռքը գերի ինկած եւ տարուած էր պարսկական սահմանները։ Հակառակ Թուրք կառավարութեան զանազան խոստումներուն եւ փոխանակութեան առաջարկներուն, Քիւրտերը չէին համակերպեր անոր արձակուելուն։ Քիւրտ ժողովուրդը շատ լաւ գիտէր որ Օսման Նուրի փաշան էր Շէյխ Սայիտի եւ իր ընկերներուն դաւաճանութեամբ եւ խաբէութեամբ Թուրքերու ծուղակին մէջ իյնալուն պատճառը։

Բայց այժմ, պարսկական կառավարութեան սաստիկ միջամտութեամբ, Օսման Նուրի փաշան յանձնուած է պարսկական կառավարութեան, որ Թուրքերուն յանձնած է զայն։ Շահնշահի կառավարութիւնը հրամայած է քիւրտ ապստամբներուն որ եթէ չյանձնեն փաշան, իրենց հանդէպ շատ խիստ միջոցներու պիտի դիմէ եւ իր երկրին դուռները միշտ փակ պիտի պահէ իրենց առջեւ։ Քիւրտերը չէին կրնար պարսիկ կառավարութեան այս հրամանին չհնազանդիլ եւ իրենց մօտ պահել գերի փաշան։

Բոլոր սահմաններուն վրայ շարժումները կը շարունակուին՝ Եաղօի հրամանատարութեան տակ գտնուող 400 ձիաւորներ Էրզրումի եւ Ճապաղջուրի շրջանները ապստամբական վիճակի մէջ կը պահեն եւ ամբողջովին կացութեան տէրն են։ Ժողովուրդը ամէն կերպով գոհ է Եաղօէն, որովհետեւ ոչ մէկ բռնութիւն ի գործ կը դնէ ժողովուրդին վրայ եւ իր զինուորներուն պարէնն անգամ դրամով կը գնէ։ Էրզրումցիները անհամբեր կը սպասեն քիւրտ հրոսախումբերու քաղաք մտնելուն։

Մօտկանի ցեղապետութիւնն ու Բըշքատանցիները ապստամբական վիճակի մէջ են։

Ստացուած լուրերու համաձայն Բաշկալէն գրաւուած եւ աւերուած է Քիւրտերու կողմէ։ Ասոր փոխարէն Թուրքերն ալ կը պատրաստուին աւերել Վան եւ Սարայ կեդրոնները։

Մասիսի վրայ քշուած Թրքական մեծ զօրամաս մը իր ամբողջ կազմով գասալիք եղած եւ լքած է ճակատը, քիւրտ յեղափոխականներու ձեռքը թողլով երկու նոր եւ երկու փճացուած թնդանօթներ, մեծ թիւով գնդացիրներ, ռումբեր, ռազմամթերք, 600 ջորիներ եւ բազմաթիւ գերիներ։ Զօրամասի հրամանատարը ընդհարումներու ընթացքին վիրաւորուելով գերի ինկած է եւ քիւրտ ռազմա-յեղափոխական դատարանի որոշման համաձայն, մահուան դատապարտուած եւ գնդակահարուած է։

Այժմ Պայազիտի եւ Ղարաքիլիսէի ամբողջ շրջանները քիւրտ յեղափոխականներու տիրապետութեան տակ են։

Երկրորդ անգամ վերակազմուած 15,000 հոգինոց Թրքական բանակը կրկին յարձակում գործած է Արարատի վրայ, եւ 800 սպաննուած ու 150 գերի թողլով խուճապահար փախուստ տուած է։ Թուրքերը նահանջի ժամանակ հպատակութիւն յայտնող քիւրտերէն 2000 ծերեր, կիներ եւ երախաներ ողջ ողջ ցորենի դատարկ հորերու մէջ լեցնելով, հողով ծածկած եւ բոլորն ալ խեղդամահ ըրած են։ Բացի այդ, բազմաթիւ երախաներ միասին տարած եւ Արճէշի կողմերը ծովը թափած են։

Թուրքերու վայրագութիւններն ու բարբարոսութիւնները ծայր աստիճանի են հասած։

ԱՐԵՒԵԼ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՇԻՒՔՐԻ ԳԱՅԱ ՊԷՅ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան նահանգներու բարենորոգման խնդրին առթիւ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ։ Բաղդատեց հանրապետական վարչութիւնը բռնապետական շրջանին հետ, վեր հանեց հանրապետական շրջանի առաւելութիւնը եւ բացատրեց թէ Արեւելեան նահանգներու բնակիչներուն համար, Հանրապետութեան բարիքներէն օգտուելու առիթը ներկայացած է։ Գործավարը ըսաւ.

«Ամէն վարչաձեւ իրեն յատուկ արդիւնքները ունի, բռնապետութիւնը՝ ապօրինութիւն, անարդարութիւն, անապահովութիւն, ազգերու միջեւ անհաւասարութիւն եւ հետեւաբար հայրենիքի քայքայում առաջ բերաւ։ Վերջին դարերու Թուրք պատմութիւնը այս ցաւալի արդիւնքներուն նկարագրութիւնն է։ Հեռուն երթալու պէտք չկայ, այդ բռնապետ եւ տգէտ սուլթաններու վարչաձեւին առաջ բերած ցաւերը, ամէնուս սրտին մէջ կ'ապրին տակաւին եւ դեռ կ'աշխատինք դարմանել այն վէրքերը որոնք բացուած են հայրենիքի սրտին վրայ, — երեսի վրայ մնացած հայրենիք մը, հայրենակիցներու իրաւունքը, արժանապատուութիւնը եւ պատիւը ամէն առիթի մէջ ոտքերու կոխան ընող վարչութիւն մը։ Իր ազգեցութեամբը, կարողութեամբը բոլոր ազգերու պատմութեան մէջ էջեր լեցնող Թուրք ազգին անունը քիչ մնաց որ պատմութենէն ջնջուէր։»

Յետոյ պատմեց հանրապետական վարչութեան հաստատութեան նպատակը, որ օրէնքին տիրապետութիւնն էր եւ ազգին մէջ անհատներու եւ հասարակութիւններու առանձնաշնորհումներուն ջնջումը։

«Բնական է որ, ըսաւ, իր հետապնդած այս ճամբան արգելքի հանդիպէր անոնց կողմէ, որոնք օգտուած էին այս յոռի վարչութենէն եւ ամէնէն մեծ դժուարութեան հանդիպեցաւ Արեւելեան նահանգներու, մէջ ուր ամէն ոք իր սահմանին մէջ սուլթանի մը ազդեցութիւնը կը վայելէր իբրեւ շէյխ, աւատապետ, ցեղապետ, եւ անոնք ամէնէն աւելի ընդդիմացան։ Միջնադարեան եւ քաղաքակրթական գաղափարներ դէմ առ դէմ եկան, այս վերջինները յաղթանակեցին։ Շէյխ Սայիտի դէպքով այդ ընդդիմադիր ուժը խորտակուեցաւ։ Անցեալ տարի զինուորական ծանր դէպքերու ապարէզ եղող այդ շրջանի ապստամբներուն մեծ մասը փախուստ տալու հարկադրուեցաւ եւ այդ վայրերու այսօրուան ապստամբութիւնը այծի եւ ոչխարի գողութեան վերածուեցաւ։

Ասոր մէջ անշուշտ եղանակն ալ իր ազդեցութիւնը ունի, սակայն կառավարութիւնը ամէնէն փոքր հաւանականութիւններն ալ աչքի առջեւ ունենալով, այդ տեղի շրջանն եւ հաստատուն ոստիկան զինուորներու թիւին վրայ նոյնչափ մըն ալ աւելցուց եւ սահմանագլուխներու ուժը կրկնապատկեց։ Ասոնցմէ վերջն է որ կառավարութիւնը այնտեղ բնականոն եւ քաղաքային վարչութիւն հաստատեց։ Պէտք չտեսաւ երկարաձգելու պաշարման վիճակը եւ մարզպանութիւնը հաստատելով, որոշեց Արեւմտեան նահանգները փոխադրուած հայրենակիցներէն ոմանք իրենց տեղերը փոխադրել։ Զօրաւոր եւ քաղաքակիրթ ազգեր օրէնքին տիրապետութիւնը հաստատելու համար ի հարկին խստութիւն կը գործադրեն եւ օրէնքին տիրապետութիւնը հաստատելէ յետոյ կրկին բնականոն վիճակը կը հաստատեն։ Անպէտ խստութեան գործադրութիւնը եւ կամ անպէտ խստութեան վերահաստատումը, տկարութեան ապացոյց է (կեցցէ ձայներ) եւ անոր հետեւանքը անիշխանութիւն է։ Երէկ Արեւելեան նահանգներու մէջ աւազակները հետապնդողները այսօր հոն անդորրութեան եւ խաղաղութեան պահպանման միջոցներն են։»

Շիւքրի Գայա պէյ հաւաստեց թէ պատրաստուած օրէնքը Արեւելեան նահանգներու ժողովուրդին պիտի ապահովէ հանգիստ եւ անդորրութիւն։

Աւատապետ բառին իմաստը հարցուց Տրապիզոնի երեսփոխանը եւ ուզեց որ հասկցուի թէ ի՛նչ է ասոր իմաստը։ Ներքին գործավարը բացատրեց ըսելով որ բռնապետութիւնը, աւատապետութիւնը օրէնք չճանչնալ կը նշանակէ եւ օրէնքի դէմ ըմբոստութիւն ընել է։ Հոն ցեղապետներու եւ աշիրէթներու աղաներ կան, որոնք ապստամբութիւնը իրենց սովորութիւն ըրած են, ասոնք չպիտի կրնան վերահաստատուիլ։

Օրէնքը ընդունուեցաւ ժողովէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անհամբերութիւններ Լիոնի մէջ

Լիոնէն հետեւեալ հեռագիրը ուղղուած է Պալաքեան եպսկ.ի (պատճէնը՝ Թեմական Խորհուրդին), ընտրուած երեսփոխաններու կողմէ.—

«Անհամբեր կը սպասենք ձեր անմիջական ժամանման։ Ընտրութիւնները կատարուեցան։ Փափազեանի խմբակը կը շարունակէ իր սադրանքները մեզի եւ ձեզի դէմ։ Ամէն պատասխանատուութիւն ձեր վրայ կ'իյնայ։»

Հայ ազգային կալուածները պիտի գրաւուին

Էնկիւրիի Ներքին գործավարութիւնը նոր շրջաբերական մը ղրկած է պատկանեալ պաշտօնատուններուն, որով կը հրահանգէ փոխանակութեան ենթակայ եղող եւ բարոյական անուններու վրայ արձանագրուած լքեալ գոյքերը յանձնել նահանգներու առանձին վարչութեանց։ Իսկ բարոյական անուններու վրայ չարձանագրուած կալուածները ազատ թողուլ այս գործողութենէն։

Այս հրահանգը տրուած է մասնաւորաբար հայ եկեղեցական կալուածներու նկատմամբ։ Տրուած հրահանգէն պարզ է որ բոլոր այն ազգային կալուածները, որոնք արձանագրուած էին բարոյական անուններու վրայ, պիտի գրաւուին կուսակալութիւններու կողմէ։

Միեւնոյն ժամանակ, ելմտական գործավարութիւնը պատրաստած է ծրագիր մը ծախելու Հայերու եւ Յոյներու լքեալ գոյքերը, առանց դրամական տագնապ մը առաջ բերելու, 8 տարուան միջոցին 8 մասնավճարով վճարելի։ Այս միեւնոյն օրինագծով մինչեւ հիմա գաղթականներուն չտրուած հայկական եւ յունական կալուածներն ալ պիտի ծախուին։ Զաթալճա, Գրքլար էլի, Ռոտոսթօ, Խարբերդ, Մարտին, Սղերդ, Պիթլիս եւ Տիգրանակերտ նահանգներուն մէջ գտնուած կալուածները պիտի վերապահուին արտասահմանէն գալիք Թուրք գաղթականներուն։

Արիւնալի կռիւներ Քանթոնի մէջ

Հոնկ-Քոնկէն կը հեռագրեն թէ համայնավար տարրերը յաջողեցան կրկին ձեռք անցընել Քանթոնը, Չինացի Ազգայնականներու մայրաքաղաքը։ Սոսկալի կռիւներ տեղի կ'ունենան փողոցներուն մէջ։ Կացութիւնը շատ ծանր է եւ երկուստեք շատ կորուստներ կան։ Հազարաւոր բնակիչներ կը փախչին քաղաքէն։ Բոլոր նաւերուն եւ կառախումբերուն արգիլուած է մեկնիլ Քանթոնէն։ Նաւատորմը կռիւներուն կը մասնակցի Զօր. Լի Շայ Սունի կողքին։

Քանթոնի մէջ քսան տեղէ հրդեհ ծագեցաւ. բոլոր ոստիկանատունները կրակի տրուեցան. տասնեակներով ոստիկաններ սպաննուեցան։

Զօր. Չանկ-Ֆաթ-Վայ ուզեց զինաթափ ընել այն զինուորները որոնց համար կը կասկածէր թէ կ'աջակցին Զօր. Լի Շայ Սունի։ Ասոր վրայ քաղաքին արեւելեան արուարձանին մէջ կռիւներ սկսան։ Նաւազներու ընկերութիւնը գործադուլ յայտարարեց, որով նաւային եւ երկաթուղային սպասարկութիւնները ընդհատուեցան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Ամիսներէ ի վեր, հայ մամուլը կ'արձանագրէ այն «անհամախընթաց» ձերբակալութիւնները որ տեղի ունեցան Հայաստանի մէջ, հարիւրաւոր մտաւորականներ եւ գիւղացիներ կրկին ու կրկին ենթարկելով պոլշեւիկեան դաժան տարրալուծման քաղաքականութեան։

Դաշնակցական մամուլը ցուցակներ հրատարակեց, ու պատկերը տուաւ մեր փոքրիկ հայրենիքի այս օրերու արհաւիրքին։ Հանրային կարծիքը պահ մը յուզուեցաւ, ու ինքն իրեն մաքեցաւ, շնորհիւ մեր ժողովրդի ցիրուցան վիճակին, եւ միւս կողմէ շնորհիւ այն ճշմարտութեան, որ այսօր բոլորին ըմբռնելի է, թէ Պոլշեւիկները անուղղայ են եւ չեն ազդուիր հանրային կարծիքէն։

Եզի պէս որոճացողները, նոյն անասնական անխելքութեամբ, յայտարարեցին թէ այդպիսի բան պատահած չէ. ու ի վերջոյ կատարուած իրողութիւններու առջեւ իրենց զիրենք գտնելով, պատճառաբանեցին թէ «բարեխնամ» կառավարութիւնը անշուշտ հայ ժողովրդի շահը մտածելով է որ կը շարժի...

Կատակերգութիւնը հոս կանգ առաւ։

Մամուլը սկսաւ զբաղիլ պոլշեւիկեան կուսակցութեան պառակտումներով, իսկ մեր երկրի ներքին ողբերգութիւնը իր արիւնոտ գոյութիւնը պատցուց բանտէ բանտ եւ աքսորի ցրտաշունչ ճանապարհներու վրայ։ Հայ հասարակութիւնը միայն ընդհանուր մռմռոք մը զգաց, առանց պարզօրէն տեսնելու թէ ի՛նչպէս հազարաւոր ընտիր մարդիկ կը հալին բանտերու եւ աքսորի մէջ, թէ ի՛նչպէս հազարաւոր ընտանիքներ կը մնան առանց աշխատաւոր ձեռքերու, ենթակայ տնտեսական ինքնայատուկ «շղթայման», թէ ինչպէս փոքրիկներ ու կիներ անշշուկ կը մեռնին, կ'անհետանան։ Ու եթէ օր մը, կարգով ոմանք բախտ կ'ունենան իրենց տունը դառնալ, հոն կը գտնեն քայքայուած ու մաշած ընտանիք մը, զուրկ աշխատանքէ ու ապրուստէ։ Իրենք ալ կը դառնան կորաքամակ, փոշիացած այն աստիճան, որ պոլշեւիկեան սանտրը զանոնք իր ցանցին մէջ առնելու պէտք չի զգար։

Այս ընթացքը միայն ժամանակի մը համար է, մինչեւ որ կորացած գլուխը հողին նայելէ յետոյ, համարձակի արեւին նայիլ. ճիւաղին մատները կուգան ու կը սանտրեն այն բոլորը որ ազգային չեն, որ բարձրահասակ են, որ արեւին կը նային, որ գետնատարած փոշիացումէ վեր են։

Այս է բնական օրէնքներու կարգը պոլշեւիկեան աշխարհի եւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ։

Ահա թէ ի՛նչու անհամախընթաց բառը չակերտներու մէջ առի։ Իմ կարծիքով այդ ձերբակալութիւններն ու աքսորները հերթական են եւ անխուսափելի, իրենց համագումարներուն պէս. եւ բնա՛ւ պէտք չկայ փնտռելու անոնց դրդապատճառները։ Այդպիսի փնտռտուք մը պիտի ապացուցանէր թէ մենք տակաւին չենք ըմբռնած պոլշեւիկեան շարք մը հիմնական սկզբունքները, որոնք կը կիրարկուին անշեղ, տասը տարիներէ ի վեր։ Այդ անշեղ ու անփոփոխելի գործերէն մէկը ձերբակալութիւնները եւ աքսորներն են, որոնք եթէ գնդակահարութեան ցուցական ձեւէն անցած են աւելի «խաղաղ» ձեւի գործադրութեան մը, բայց աւելի աւերիչ բնոյթ մը ունին, աւելի գիտական մարդասպանութեամբ եւ ճերմակ ջարդով կը վերջանան, նօսրացնելով բոլոր այն տարրերը, որոնք տակաւին մարդկային զգացում եւ արժանապատուութիւն ունին։

Եօթը տարուան ընթացքին տասնեակ հազար մարդիկ ամիսներով կամ տարիներով կարգով զոհ դարձան հայ պոլշեւիկեան վախկոտ կազմակերպութեան գազանութեանց։ Ուշադիր դիտողը պիտի տեսնէ որ այդ եօթը տարուան ժամանակաշրջանին հունձքերը վերցնելու կանոնաւորութեամբ, ամէն տարի մէկ անգամ՝ ցուցական ձեւով, ու շատ անգամ ալ նոյն իսկ երկրի ժողովուրդին անծանօթ ձեւով (ո՛ւր մնաց որ լուրը հասնէր արտասահմանի հայութեան), առանց պատճառի երկրի կորովը եւ արիւնը բանտերու փոշիներուն մէջ խեղդած են, միայն սարսափ տարածելու համար։

Սարսափի քաղաքականութիւնը հիմնական գործելակերպն է սարսափահար ստրուկներու հաւաքականութեան, որ կը կոչուի Հայաստանի պոլշեւիկեան կուսակցութիւն։

Իսկապէս, ամբողջ Խորհրդային Միութեան սահմաններու մէջ չէք կրնար գտնել ուրիշ ազգութեան պատկանող պոլշեւիկ կուսակցութիւն մը, որ իր ծագումով եւ իր բաղկացնող տարրերով այնպիսի ստրկական հոգեբանութիւն մը ունենայ, որքան կը ներկայացնեն հայ պոլշեւիկները, եւ այնքան զուրկ ըլլայ քաղաքական կորովէ եւ մարդկային քաջութենէ, որքան հայ պոլշեւիկ տիրացու անհատը։

Այդ իրողութենէն կը բխի այն զարմանալի անզգութիւնը, ստրուկի յատուկ բռնակալութիւնը եւ դաժան անսրտութիւնը, որոնց մենք ականատես ենք եօթ տարիներէ ի վեր։

Հայ պոլշեւիկներու զզուելի «հերոսութիւններ»ը կարելի է որակել միայն ներքինիի դաժանութեամբ։ Այս ստրուկներուն կ'օգնէ ներկայ սպասողական ժամանակաշրջանը, քաղաքական անորոշ վիճակը։ Հայ ժողովուրդը այս գիտակցութեամբ կուզ եկած կը սպասէ. սակայն այս անմեղ բազմութիւնը արիւնոտելն ու անոր ողբերգութեամբ հաճոյք զգալը թատերական խաղ մը դարձած է կապը կտրած ստրուկ հայ պոլշեւիկին համար։

Ի՞նչպէս պէտք է դիմաւորենք այս դաժան ու աւերիչ իրողութիւնը։

Օրինապահ քաղաքականութեա՞մբ.— եօթը տարուան պատմութիւնը չարդարացուց այդ ըմբռնումը։ Հանրային կարծիքո՞վ.— Պոլշեւիկները հանրային կարծիքը «բուրժուական» ըմբռնում կը նկատեն եւ հաշուի չեն առներ։ Անոնք թատերական դատերով եւ պետական դատարանով հայկական ոգին բանտարկած են եւ մահուան դատապարտած։ Այդ մասին մտածողը կա՛մ ընդդիմադիր կը նկատուի կամ «Դաշնակցական մտայնութեամբ» կ'ամբաստանուի։ Իսկ արտասահմանի հայութիւնը բացի բողոքներէ, գործնական միջամտութիւն չի կրնար ընել։

Ուրեմն, ի՛նչ պիտի ըլլայ հայ անհատին դիրքը հանդէպ տարրալուծման այն տմարդի քաղաքականութեան որ շարունակական հանգամանք ստացեր է ներկայ Հայաստանի մէջ։

Հայ հաւաքականութիւնը բացասական մտայնութիւն ունի հանդէպ պոլշեւիկեան իշխանութեան։ Այս մտայնութիւնը կոմունիստական կուսակցութեան մնայուն մտահոգութիւնն է, իբրեւ Դաշնակցութեան մտայնութիւն։

Այս մտայնութիւնը հաւաքական բռնկում չի կրնար ունենալ, նկատի առնելով քաղաքական պայմանները։ Դաշնակցութիւնը օրինապահ ընդդիմադիրի դերին մէջն է, ժողովրդական ցասումի խնդիրը կը մնայ միայն մտայնութեան արտայայտութեան սահմաններուն մէջ։ Անկէ անդին՝ ապստամբութեան անհրաժեշտութիւնը սեղանի վրայ կուգայ։ Ծանր խնդիր մը՝ որ կապուած է քաղաքական շատ լուրջ տուեալներու հետ, երբ չի կրնար նկատի առնուիլ այսօր, միայն հայ պոլշեւիկներու ձերբակալութեանց եւ աքսորներու հետեւանքով։

Կը մնայ անհատ քաղաքացին, որ կրնայ տասը տարի ինքզինքը կաղապարի մէջ պահել, համակերպիլ, դիմանալ դաժան պայմաններու, ենթարկուիլ կուսակցական կարգապահութեան եւ մասնակցիլ յանուն ընդհանուր շահերու։

Բայց, անոր համբերութիւնն ալ սահման մը ունի։

Չեն մտածեր որ այդ սահմանը օր մը կը խորտակուի, անհատը իր կապը կը կտրէ բոլոր պայմանադրական հարկադրանքներէն, ու հազարէն մէկը այդ բազմութենէն կը ցցուի հրապարակի վրայ, կը պատժէ դահիճը, իր անհատական պատասխանատուութեամբ։

Ես կ'ուզէի իմ անհատական կարծիքը յայտնել այդ սարսափներու առթիւ եւ ըսել ոչ թէ այն ինչ որ անձնապէս կը ցանկամ, այլ այն ինչ որ տեղի պիտի ունենայ տարերային կերպով, շնորհիւ հայ պոլշեւիկներու անվերջ գազանութեանց։

Ուշ կամ կանուխ անհատի ոտնակոխուած եսը պիտի ցցուի ճարահատ, պիտի պատժէ մարդասպանը, իր անհատական պատասխանատուութեամբ, և կանգնելով Երեւանի հրապարակին վրայ, պիտի ըսէ.—

—«Ես արդարութիւնը իմ ձեռքով գործադրեցի, դուք ձեր անարդար ձեռքերով գնդակահարեցէք զիս։»

Ա՛յդ է իրենց ուզածը։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕԴԻՆ ՄԷՋԷՆ

Օդային փարոսներ.— Սաւառնակներու համար.— Հսկայ անկարգել մը։

Սաւառնորդութիւնը մտած է այլեւս գործնական, առեւտրական փուլի մը մէջ։ Երկիրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք ստեղծուած են օդային հաղորդակցութեան կանոնաւոր գիծեր, որոշ ժամանակացոյցով եւ ապահովութեան ամէն երաշխիքներով։

Բայց որպէսզի սաւառնակը կարենայ մրցիլ երկաթուղիին կամ շոգենաւին դէմ, անհրաժեշտ է որ ճամբորդէ նաեւ գիշեր ատեն։ Մինչեւ այսօր սաւառնորդական գիշերային թռիչքներ յաճախ տեղի ունեցած են, բայց դեռ գիշերային կանոնաւոր սպասարկութիւններ չեն ստեղծուած, պարզ այն պատճառով որ եւրոպական ցամաքամասին վրայ չկայ տակաւին լուսեղէն ազդանշաններու, օդափարոսներու (aéro-phare) հսկայ եւ տարածուն ցանց մը, որ մութին մէջ խարխափող սաւառնորդներուն պիտի մատնանշէր հողի մերձաւորութիւնը, կասկածելի կէտերը եւ այն ուղղութիւնները որոնց պէտք է հետեւիլ։

Կարեւոր երկիրներու մէջ, մինչ աստիճանաբար կը բազմանայ թիւը օդակայաններու, նոյնքան եւ գերազանց ճիգեր կը թափուին ստեղծելու օդափարոսներու վիթխարի եւ հզօր ցանց մը, որ պիտի նշանագրէ օդի միջազգային մեծ ճամբաները։

Ծանօթ է որ ծովային փարոսներու տարածութիւնը սահմանափակուած է երկրի կլորութեամբ։ Անիմաստ է, ուրեմն, ծովափի մը վրայ՝ շինել չափազանց զօրաւոր փարոս մը, երբ անոր լոյսը անտեսանելի պիտի մնայ կոր հորիզոնին ետին անցնող նաւորդներուն։ Այդ պատճառաւ բաւարար կը նկատուի 30 կամ 40 միլիոն մոմնոց փարոսներ ծովափի մը վրայ։ Պարագան նոյնը չէ օդափարոսներու համար. գետնէն 2500 մեթր եւ նոյնիսկ աւելի բարձրէն ճախրող սաւառնորդ մը տեսողութեան շատ աւելի լայնարձակ դաշտ մը ունի եւ հետեւաբար գերազանցօրէն զօրեղ փարոսներ կրնան տեսանելի ըլլալ նոյնիսկ շատ հեռուներէն։

Այս մարզին մէջն ալ Ֆրանսան կը մնայ առաջին գծին վրայ։ Բացի երկրորդական լուսարձակներու ցանցէ մը, Ֆրանսան ներկայիս ունի երկու ուժեղ օդափարոսներ, որոնք կը նկատուին աշխարհի առաջինները, իրենց լոյսի ուժգնութեամբ եւ տարողութեամբ։ Առաջինը Տիժոնի մօտ Մոն Աֆրիկի փարոսը, երկրորդը՝ Փարիզի մօտ Մոն-Վալէրիէնի օդափարոսը։

Առաջինը, հաստատուած արդէն հինգ տարիէ ի վեր, սովորական ժամանակներուն 150 քիլոմեթրի հասողութիւն մը ունի որ բացառիկ պայծառ օրերուն մինչեւ 300 քիլոմեթրի կը հասնի։

Մոն Վալէրիէնի փարոսը կը գերազանցէ սակայն առաջինը։ Արդարեւ իր ճաճանչումի ուժգնութիւնը համազօր է մէկ միլիառ մոմի։

Այս փարոսը կազմուած է երկու հակադիր լուսարձակներէ, հաստատուած շրջանակային մակարդակի մը վրայ որ շարժանիւի մը միջոցաւ կը դառնայ իր առանցքին շուրջ։ Երկու լուսարձակները, այսպէս, միջոցին մէջ կը սփռեն ու կը դարձնեն երկու հորիզոնական լուսեղէն խուրձեր, որոնք պահանջին համաձայն կրնան աւելի սուր կամ բութ անկիւն մը կազմել եւ կամ թաւալիլ աւելի կամ պակաս արագութեամբ։

Բուն իսկ լոյսը կը ժայթքէ ելեկտրական աղեղէ մը, զոր կը հրահրէ 220 անփէրնոց հոսանք մը, 80 վոլթի ճնշման տակ։ Չափազանց մշուշոտ օրերուն հոսանքի ուժգնութիւնը կը բարձրացուի մինչեւ 300 վոլթի, իսկ ճնշումը 90 վոլթի։ Այս պարագային փարոսը կը մնայ տեսանելի նոյնիսկ 300 քիլոմեթր հեռու բարձր կէտէ մը։

Օդանաւորդութիւնը այսպէս ամէն օր մէջտեղ կը դնէ նոր հարցեր, որոնք որքան կը լուծուին այնքան դուռ կը բացուի առկախ խնդիրներու։ Բայց նուաճումէ նուաճում, ծրագիրները կ'իրականանան, իրողութիւններ կը հասուննան ու կը տիրապետեն մեր կեանքին։

* * *

Հակառակ արդիական սաւառնակներու ներկայացուցած բոլոր ապահովութիւններուն, միշտ տեղ մը պէտք է վերապահել անակնկալին. իսկ օդին մէջ անակնկալը միշտ չարագուշակ է եւ յաճախ ողբերգական։

Ապա ուրեմն, միշտ ալ միջոցներ խորհուած են անակնկալ պատահարներու պարագային փրկելու գէթ սաւառնորդին կամ ուղեւորներու կեանքը։ Միակ հնարաւոր միջոցը նկատուած է անկարգելը (parachute) - հսկայական հովանոց մը, որ վտանգի պարագային կը բացուի եւ օդի ընդդիմութենէն օգտուելով կը մեղմացնէ, կը չափաւորէ ինկող մէկու մը արագութիւնը։

Մինչ ցարդ զանազան հնարիչներու կողմէ առաջարկուած են անհատական անկարգելներու ձեւեր կամ ծրագիրներ։ Անոնցմէ ոչ մէկը կրցած է սակայն պահանջուած երաշխիքները ներկայացնել, որովհետեւ իւրաքանչիւր անկարգել մը թեթեւ, դիւրատար, դիւրածալ եւ փոքրածաւալ ըլլալու յատկութիւններուն պէտք է միացնէ ինքնաբերաբար եւ արագօրէն բացուելու էական արժանիքը։

Արդ, Միացեալ Նահանգներու մէջ կը խորհին շինել աւելի լայնածաւալ անկարգել մը, ոչ թէ առանձին առանձին ուղեւորներու կեանքը փրկելու համար, այլ վտանգի պահուն ազատելու ամբողջ սաւառնակը իր կահուկազմածով, ինչպէս նաեւ ճամբորդներով։ Այսինքն անկարգել մը, որ բաւարար չափով զօրաւոր պէտք է ըլլայ՝ անկախ պահելու համար օդին մէջ իյնալու հակամէտ սաւառնակ մը։

Գաղափարը իրագործուած է արդէն եւ փորձն ալ կատարուած։

Լօս Անճըլըսի մէջ, ծովային ուժերուն պատկանող սաւառնորդ մը՝ Կարլ Եօլցէ, վերջերս 25.000 հանդիսատեսներու ներկայութեան, 820 քիլոկրամ կշռող իր սաւառնակը 990 մեթր բարձրութենէ մը վար ձգեց։

Երբ շարժանիւը կանգ առնելէ վերջ, սաւառնակը կը սկսէր իր թաւալգլոր վայրէջքը. հսկայ անկարգել մը յանկարծ, հաստատուած՝ սաւառնակին վրայ, իր թեւերը բացաւ...։ Գործիքը քանի մը տատանումներէ վերջ գտաւ իր հաւասարակշռութիւնը եւ սկսաւ դանդաղ ու ապահով վայրէջք մը։ Վայրկեանը 12 մեթրի արագութեամբ, ճիշդ անկումի կէտէն 6 քիլոմեթր աւելի հեռուն սաւառնակը կանգ կ'առնէր գետնի վրան։

Ահա ամերիկեան պաղարիւն կորովի նոր ապացոյց մը, որ ոչինչով վար կը մնայ Լինտպէրկի սխրագործութենէն։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի ցերեկին, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Արիներու (Սկաուտ) տարեկան հանդէսը։

Ֆրանսացի, ռուս սկաուտներու եւ սկաուտուհիներու խումբեր եկած էին մասնակցելու իրենց հայ ընկերներուն հանդէսին, յարգանքի համար։

Հայ Արիներուն խմբապետը, Գուրգէն Մեծատուրեան, բացաւ հանդէսը, ուրախ անոր համար, որ իրենց առջեւ կը ներկայանայ ծնողքներու բազմութիւնը, տխուր՝ անոր համար, որ ուրիշներ քիչ են հետաքրքրուած այս պատանիներու շարժումներով։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան ատենախօսը, Պ. Ս. Վրացեան, որ ներկայացուց արիներու շարժումին նշանակութիւնը՝ ընդհանրապէս, հայ արիներու շարժման պատմականն ու կարեւորութիւնը՝ մասնաւորապէս։

«Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութեան օրերուն, օտար բանակէն հասած զինուորի մը խնամքով կազմուած էր Հայ Արիներու առաջին կորիզը։ Յետոյ Պոլիսէն հասած փորձ մարզիչներու օժանդակութեամբ հազարներու հասաւ թիւը այդ պատանիներուն, որոնք Վահագն կը կոչուէին։ «Վահագններու» բանակը շարժումով, ոգեւորութեամբ, ուրախութեամբ լեցուցած էր Երեւանի փողոցները։ Վրայ հասան պոլշեւիկեան հորդաները։ Եւ յարձակումի առաջին զոհերը եղան Հայ Արիները։ Պոլշեւիկները զանոնք կը նկատէին իբրեւ ազգային շարժման մը հետեւողները։ Եւ ցրուեցին զանոնք։

Այժմ արտասահմանի մէջ նոյն շարժումն է որ կը վերստեղծուի։ Արիները կը մարզեն իրենց մարմինը։ Անոնք կը մշակեն անձնուիրութեան, կարգապահութեան, արդարութեան, ազատութեան գաղափարները։ Ուրեմն անոնք իսկապէս ազգային աշխատանք մը կը կատարեն»։

Յետոյ բանախօսը դառնալով ծնողքներուն, թելադրեց որ քաջալերեն, ուժ տան այս շարժումին։ Ու վերջացուց՝ խօսքը ուղղելով Հայ Արիներուն. «Դուք որ դաշտերուն մէջ կ'երթաք մարզանքներ կատարել, գիտցէք որ կրկնակի աշխատանք կը կատարէք. նախ կը մարզէք ձեր մարմինը ձեզի համար. յետոյ՝ ձեր ժողովուրդին համար։ Ուրեմն շարունակեցէք ձեր աշխատանքը, որպէս վաղը կարենաք ըսել ձեր հայրենիքին. պատրաստ ենք»։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Մարք Սանիէ, նախկին երեսփոխան, որ նուիրուած է սկաուտական շարժման։ Յայտնելէ յետոյ իր յուզումը այն եղբայրակցութեան համար, որ հայ արիները ամառնային արշաւանքներու առեն Պիէրվիլի Ֆրանսացի սկաուտներուն հետ հաստատած են, յոյս յայտնեց որ չպիտի ուշանայ արդարութիւնը և անկախութիւն պիտի գտնէ այն հայրենիքը, որ իր զաւակները այսօր ստիպուած է յանձնել Ֆրանսայի ասպնջականութեան։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ Պ. Ա. Ջամալեան, ներկայացնելով համար գոհունակութիւնը ծնողքներուն, նոյնպէս ուրախութիւնը հանդէպ կազմակերպիչ մարմիններուն։ Ու ցոյց տուաւ Արիներու ստեղծած միջավայրը, որ կը զարգացնէ ազգային նկարագիրը պատանիներուն մէջ։

Գեղարուեստական բաժինը կը բաղկանար հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններէ, Մոլիէրէ կատակերգութիւններէն, արիական խաղերէ, երգերէ։ Օր. Աֆանասեան [illegible] ընդ մէջ նուագեց դաշնակի վրայ եւ Օր. Գրիգորեան պարեց հայկ. պարեր։ Անդրանիկի [illegible] ծաղիր նկարը վիճակահանութեամբ դրուեցաւ եւ հասաւ մինչեւ 285 ֆր.։ Տեղի ունեցաւ նոյնպէս վիճակախաղ մը։

Ֆրանսացի սկաուտներն ու սկաուտուհիներն ալ կատարեցին սկաուտական խաղեր։

*** Դժբախտաբար, մեր գաղութը անտարբեր կը մնայ այս ամէնէն գեղեցիկ շարժման հանդէպ, որուն լծուած են լրիկ ու մինչիկ խումբ մը պատանիներ։ Անոնց թիւը կը հասնի 30ի։ Երբ Հ. Մ. Ը. Մ. անունին տակ [illegible] անդին ուրիշներ ֆութպօ՛լ կը խաղան եւ խոշո՛ր աղմուկ մը կը բարձրացնեն, ինչու չմեծցնել այս շարժումը, հայ պատանիներու այս փոքրիկ կորիզը, որ արդէն եղբօր պէս կապուեր է օտար սկաուտներու հետ։ Ու մեր պատանի վահագնները ինչպէս պիտի ազնուացնեն մարմինով ու նկարագիրով։

Ն.

ՖԱՔԻՐԸ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՒ

«Շթութկարտի մարզական կրկէսին մէջ, Ֆաքիր Թօքա [illegible] թաղուած էր Երկուշաբթի օր [illegible] րեք մեթր խորութեան փոսի մը մէջ [illegible] ապակեայ դագաղով մը, գերեզմանէն հանուեցաւ ի ներկայութեան 6000 հանդիսականներու։

Երբ բանուորները հողը [illegible] մաքրեցին դագաղին վրայէն, ֆաքիրը յանկարծակի արթնցաւ եւ հանեց այն գնդասեղները, զոր մխած էր երեսներուն, վիզին, [illegible] կանջներուն մէջ, թաղումէն առաջ։

Երբ ոտքի ելաւ, խմեց գաւաթ մը ջուր եւ կերաւ քանի մը դգալ վարսակի ապուր։ Բժիշկները հաստատեցին որ բաղկերակը [illegible] փոփոխութիւն չէր կրած։ Ֆաքիրը քնացած էր 120 ժամ եւ այս միջոցին կորսնցուցած էր 10 քիլօ [illegible] Ֆաքիրը կը տառապէր գլխու ցաւերէ։

Թօքա 54 տարեկան է, ծնած Տիւսէլտորֆի մէջ։ Երկրորդ [illegible] գամն է, որ... թաղեցաւ եւ յարութիւն [illegible]

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

[illegible]

...գտնեան կոչուած 60նոց ծերունիներուն առիթը կուտայ կուշտ ու կուռ խնդալու՝ 100—150նոց գինուորցու երիտասարդներուն վրայ:

ԽԱՐՏՈՅ

ՔՐԴԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Քրդական աղբիւրէ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն վերջին անցուդարձերու մասին.—

Էնկիւրիի կորուկ հրահանգով Թուրք արեւելեան զօրաբաժնի հրամանատարութիւնը Օգոստոսի սկիզբները կը ձեռնարկէ զինուորական պատրաստութեանց, վերջ դնելու համար քրտական ըմբոստութիւններուն Մասիս — Թանտուրէք — Զիլան շրջաններուն մէջ:

Զինուորական գործողութիւնները կը սկսին Սեպտեմբերին: Թանտուրէքի եւ Զիլանի շրջաններուն դէմ կը կեդրոնացնեն համեմատաբար փոքրաքանակ ուժեր, որու հետեւանքով ալ այստեղ զինուորական լուրջ գործողութիւններ չեն ծագիր: Ուժի ծանրութեան կեդրոնը կը փոխադրուի Մասիսի շրջանը ուր տեղի կունենան մեծ եւ արիւնահեղ կռիւներ: Տաճկական բանակը բաղկացած կ'ըլլայ մօտ 25.000 հոգիէ: Ամբողջ կռուի ընթացքին քիւրտերու գիրքերը կը ռմբակոծուին բազմաթիւ թնդանօթներով, գնդացիրներով եւ 15 օդանաւերով: Մօտ մէկուկէս ամիս կը տեւէ այս կռիւը եւ տեղի կ'ունենան խօժը արիւնոտ ճակատամարտներ, որոնց ընթացքին Թուրքերը կուտան 7000 սպանուած եւ 1112 գերի: Իսկ քիւրտերու ընդհանուր կորուստը եղած է 170 սպաննուած եւ 219 վիրաւոր:

Թուրքերը շշմեցուցիչ պարտութեամբ մինչեւ Պայազիտ — Տիատին նահանջած եւ հոն պաշտպանողական դիրք բռնած են:

Ամբողջ քրտական նահանգներուն մէջ ապստամբական խլրտումներ սկսած են եւ Թուրք կառավարութիւնը ձեռնարկած է նոր ուժեր փոխադրելու:

Թուրք իշխանութիւնը կրկին տեղահանութեան ձեռնարկելով, փորձեր է դէպի Էնկիւրի փոխադրել աքսորուած եւ փախստական քիւրտ ցեղապետներու եւ երեւելիներու կիներն ու երախաները: Գլթլիսի ձորին մէջ քիւրտ հրոսակներ յարձակելով առաջին կարաւանին վրայ, կոտորեր են Թուրք պահակները եւ աքսորեալները ազատելով գինկեօլ տարեր են:

Տէրսիմի մէջ յաճախ եւ արիւնահեղ կռիւներ կ'ըլլան: Քիւրտ ուժերը անակնկալ յարձակումով մը կրկին գրաւած են Երզնկան եւ գատարկելէ վերջ բոլոր զինապահեստը, կրկին վերադարձեր են իրենց լեռները: Թուրք կառավարութիւնը յուսահատած զէնքով տիրելով այս անառիկ դիրքերուն, յաջող պատերազմութեան միջոցով բանակցութիւններու ձեռնարկեր է՝ հաշտութեան համար: Քիւրտերը մերժած են առաջարկը:

Հակառակ իրենց նախորդ փորձի ձախողանքին, Թուրքերը նորէն պատուիրակութիւն մը ղրկած են Սըմկօին՝ շռայլ խոստումներով զայն Տաճկաստան հրաւիրելով եւ խոստանալով զինական եւ քաղաքական լայն աջակցութիւն եւ հնարաւորութիւն տալ իրեն Պարսկաստանի դէմ գործողութիւններ կատարելու համար:

Ըստ ամենավերջին տեղեկութեանց, Զաքա Եագօ պէկը, Շէյխ Սայիտի եղբայր Շէյխ Տահարի հետ, 2700 հոգիով շարժեր է Երզրումի վրայ: Երկուստեք տեղի կ'ունենան կատաղի եւ արիւնալի կռիւներ: Ամէն կողմէ օգնական ուժեր կը շտապեն՝ միանալու ապստամբներուն:

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ 8 դեկտ.— Իմ բոլոր ընկերուհիներուս կողմէ կուգամ շնորհակալութիւն յայտնել «Յառաջ»ին, որ միշտ կը գրաղի մեր տխուր վիճակով:

Կարդացինք գործի վրայ աշխատող որբուհիներուս մասին գրուածները եւ շատ շնորհակալ եղան գործաւոր որբուհիները, որովհետեւ երկու օր ետքը քսան սանթիմ աւելցուցին շատ արագ շինողներուն համար, իբրեւ մրցանակ: Հիմա 70 որբուհիներ կ'աշխատին գործի վրայ իբրեւ գործաւորուհի եւ հազիւ քանի մը հոգի պիտի առնեն այդ մրցանակը, բայց նորէն շնորհակալ ենք «Յառաջ»ին, եւ եթէ միշտ գրէք մեր մասին, հարկաւ մեզ կ'ազատեն այս վիճակէն: Որբուհիները առաջ միշտ պահանջած են որ իրենց դրամը աւելցնեն, բայց մտիկ ընող չէ եղած: Հիմա քանի մը հոգի թերեւս ամիսը 25 կամ 30 ֆրանք շահին, բայց մնացածներն ալ կ'ուզեն որ իրենց եւս յաւելում ըլլայ եւ ամիսը 15 կամ 10 եւկամ աւելի պակաս դրամով չաշխատին:

Որբուհի մը

ԽՄԲ.— Այս նամակը կուգայ աւելորդ անգամ մըն ալ հաստատել այն ողբերգական վիճակը որուն մատնուած է Դըպրոցասէրը:

Այս առթիւ թերեւս աւելորդ չըլլար յիշեցնել թէ բոլոր անոնք որ բան մը կրնան ընել կամ ըսել այս ցաւոտ հարցին շուրջ— թէր կամ դէմ — պէտք է շարժին կամ խօսին: Թերեւս կարելի ըլլայ պատռել թանձր վարագոյրը, որ իր ետեւը կը ծածկէ շատ մը վէրքեր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՊԷՇԻՐԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի կէս օրէ վերջ Sporting Central Clubի մէջ տեղի ունեցաւ հայ կռփամարտիկ Պէշիրի (Աւետիս Ապլաղաթեան) եւ ֆրանսացի Robergeի մրցումը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան:

Ժամը 3.30ին Պէշիր եւ Roberge ներկաներու բուռն ծափահարութեան տակ առաջնորդուեցան մրցաբեմ:

Պէշիր առաջին անգամ ըլլալով 10 շրջան պիտի խաղար, հետեւաբար չուզեց ինքզինքը յոգնեցնել եւ պաշտպանողական դիրք մը բռնելով ձգեց իր հակառակորդը որպէս զի լաւ մը յոգնի: Բայց երկար չտեւեց սակա:

Հայ կռփամարտիկը տեսնելով որ իր հակառակորդը բաւական զօրաւոր է, ինք ալ յարձակողականի անցաւ եւ երկուստեք սկսան բուռն հարուածներ իջեցնել իրարու եւ երբեմն ալ գիրկընդխառն կռիւ ընել: Խաղը շարունակուեցաւ այսպէս մինչեւ 9րդ շրջանը: Երկուքն ալ յոգնութեան որ եւ է նշան ցոյց չէին տար:

10րդ շրջանին Պէշիր տեսնելով որ խաղը որ եւ է արդիւնք մը պիտի չունենայ սկսաւ ձախ ձեռքով պաշտպանել իր հակառակորդին հարուածները եւ աջով լաւ ծեծ մը քաշել:

Խաղը վերջանալուն, Robergeի բարեկամները սուլելով եւ պոռալով չէին ուզեր մտիկ ընել օրուան դատաւորը որ ներկաներու բուռն ծափերուն մէջ յաղթական կը հռչակէր հայ կռփամարտիկը, կէտերու առաւելութեամբ:

Մ. Աւետիսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՄԱՀԸ.— Պատերազմը զոհ մըն ալ կը խլէ Հայերէն: Տէվլէթեան Ֆէրտինանտ, 29 տարեկան, Թրքահայ գաղթական մը, որ Տուօմոնի (Վէրտէօն) բերդին մօտ, Լա Տամի մէջ պատերազմէն մնացած ռումբեր կը փոխադրէր, կը փորձէ հանել պատուճակը թունաւոր ռումբի մը, որ կը պայթի եւ կտոր կտոր կ'ընէ դժբախտ տղան: Մահը վայրկենական կ'ըլլայ:

ՄԵՂՔԸ ԹԱՂԵՑ — Լոն քաղաքին արուարձանին մէջ, օր. Ֆոսիէ, 18 տարեկան աղջիկ մը, գաղտնի զաւակ մը բերաւ աշխարհ: Աղջկան մայրը առաւ իր ապօրինի թոռնիկը եւ թաղեց իրենց պարտէզին մէջ, ողջ ողջ:

Սակայն գաղտնիքը երեւան ելաւ եւ ձերբակալուեցաւ անխիղճ մայրը:

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ— Երեք երիտասարդներ, Տավանս, Շապլօղ, Լակայարտ, ինքնաշարժով պարսաքէն կ'արշաւէին Պորտօ: Ճամբան հանդիպեցան ոստիկանի մը, որ կ'աճապարէր հասնիլ Պորտօ: Առին զայն ալ կառքին մէջ: Ճամբան սակայն ինքնաշարժը ուժգնօրէն բախեցաւ ելեկտրական ձողի մը: Տավանս եւ Շապլօղ վէրքեր ստացան: Ոստիկանը մնաց կառքին տակ եւ մեռաւ անմիջապէս: Լակայարտ ոեւէ վնաս չստացաւ: Սակայն երբ անցորդի մը օժանդակութեամբ կ'աշխատէր կառքին տակէն դուրս հանել մեռելը, անուշադրութեամբ դպաւ ելեկտրական թելերուն, որոնք բախումին ընթացքին փրթեր ու իյներ էին գետին: Վայրկենապէս մեռաւ ելեկտրահար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ո՞Վ Է ԹՈՐԳՈՄ ԵՊՍ.

Թողլով իր գրական մարդու արժանիքը, իր ներկան առնելով իբրեւ գործի մարդ, շա՛տ ճշմարիտ դատաստան մը ներկայացնեմ ընթերցողներուն թէ ինկապէս ո՞վ է Թորգոմ եպս: եւ Եգիպտոս երթալէն ի վեր իր գործելու շարժառիթները ի՞նչ եղած են:

Ճանչցայ զինքը Սկիւտարի մէջ, երբ 1912 թուականին Ս. Խաչի քարոզիչ նշանակուեցաւ այն ատենուան թաղ. խորհուրդին կողմէ, որուն ատենապետն էր իր հայրենակիցը՝ Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան: Առիթ ունեցայ իրեն հետ տեսնուելու, մանաւանդ որ հետաքրքիր էի իր կարծիքը իմանալու քանի մը գրական խնդիրներու շուրջ:

Խօսքը, ի մէջ այլոց, դարձաւ Սեբաստիոյ վրայ, ուսկից գրեթէ վտարուած էր ինքը, հնչակեաններու դրդումով: Այս օրուան պէս կը յիշեմ, Թորգոմ եպ. այս վերջիններուն քարէ քար զարնելով, Դաշնակցութիւնը փառաբանեց «զօրս դու պատուիրեցեր»: Բառերը բառ առ բառ կրնամ յիշել, եթէ պատուոյ ատեան մը կազմուի, ցոյց տալու համար թէ այդ եկեղեցականը հիմա իր երբեմնի պաշտածը կ'այրէ, ո՛չ միայն կ'այրէ, այլ եւ կը հալածէ, կ'անարգէ: Ան ամենուն գիտցածն է, բայց ամէնքը չեն գիտեր պատճառը: Ըսեմ, եթէ կը հաճիք:

«Կավռօշ» գրեց թէ Թորգոմ եպիսկոպոս յամառ է: Այս՝ ճշմարտութեան կէսն է. միայն: Լման ճշմարտութիւնը ա՛յն է թէ Թորգոմ եպիսկ. «յամառօրէն փառամոլ» է: Եգիպտոս գնաց երբ Հայաստանի իշխանութիւնը Դաշնակցութեան ձեռքն էր, եւ գէշ-աղէկ համակերպեցաւ, մինչեւ որ մարզպաններու իշխանութիւնը վրայ հասաւ: Փառամոլութիւնը մասը կ'ուզէր, նոր խաղ, նոր հունձք: Եպիսկոպոսին խուճալն է կաթողիկոսութիւնը, եւ հոն մագլցելու համար հակադաշնակցական դերբուկներուն, խլեակներուն վրայ պէտք է յոյս դնել անպատճառ: Ռամկավար-Բարեգործական խմբակը սանդուղն է ասոր համար: Մարզպան իշխանաւորները արդէն ափին մէջ առած կ'ըլլայ հակադաշնակցական մոլորութեամբը:

Խեղճ «անկախ»ներ եւ «չէզոք»ներ Թորգոմ Եպ.ին արդի խիզախութիւնները «ազգասիրական ժէսթ» կը նկատեն… Ահա թէ ուրկէց մեղանչած է միշտ այս ժողովուրդը, որ չըմբռներ թէ Ռամկ.—Բարեգործական շահաստանը ազգ-մազգ մտիկ չըներ, խնդիրը ա՛յն է որ Դաշնակցութեան դէմ խօսին: Պանդոյրնե՛ր:

Թորգոմ եպսկ. այլապէս շատ ուշիմ է, շատ լաւ գիտէ, թէ ի՛նչ կ'արժեն անոնք, բայց, աւա՜ղ, ճշմարտութիւնը Թորգոմ եպսկ.ին մէջ փառամոլութենէն վերջը կուգայ, ինչպէս ստախօսութիւնը Պալաքեան եպսկ.ին մէջ առնուազն պարկեշտութենէն շատ առաջ:

Այս վերլուծումը հարեւանցի ընելէ ետք,—քանի որ հետաքրքրականը Թորգոմ եպսկ.ը հիմնապէս ճանչնալն է — յիշենք թէ ասիկա ա՛յն հոգեւորականն է որ Զինադադարի առաջին ամիսներուն, երբ Յովակիմեան եպսկ. Փորթ Սայիտ կը գտնուէր խեղճ վիճակի մէջ, մերժեց հրաւիրել զայն Գահիրէ, որպէսզի քիչ մը հանգիստ գտնէր նոյն տառապակոծ հոգեւորականը, վախնալով որ անոր ներկայութիւնը կրնայ կարիկ մը համակրութիւն պակսեցնել իր վրայէն: Մինչեւ այսօր Յովակիմեան արք. չէ կրցած մարսել այս նախատինքը: Ոչ միայն չէ հրաւիրած, այլ դոյզն իսկ կարեկցութիւն ցոյց տուած չէ՝ եղբ ան… պատառ մը հացի կարօտը կը քաշէր անապատին մէջ:

Ահա… անչահախնդիր եկեղեցականը:

Սկիւտարցի

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

V

— Հա՛…

— Ի՞նչ պըտ անես, Ովկիմ:

— Աղբարիկ, էշ մը պըտ գնեմ, փարաս կը պակսէ, քիչ մը փոխ տուր, ետքը տասնըհինգ ղրուշի ջուր կը բերեմ:

— Էշ մի, եաէջ փորդ կշտացու՛ ետքը էշը:

Ովկիմ, որ անոր մասին մեծ համարում եւ ակնկալութիւն ունէր, երբեք մտքէն չէր անցուցած թէ այդքան անգութ խօսք պիտի ըսէր իրեն: Ափ ի բերան մնաց: Այդ պահուն եթէ գինքը զարնէին, կաթիլ մը արիւն չէր վազեր:

Խանութպանը քիչ վերջ Ովկիմին դառնալով՝

— Առ նայիմ սա չէյրէկը, հիմա աւելի դրամ չունիմ, մնացածը ուրիշ տեղէ գտիր, կ'ըլլա՞յ, ըսաւ ու ճամբեց:

Բաւ է որ Աւօ չմերժեց զինքը: Քիչ մը քաջալերուեցաւ այս յաջողութենէն. երեսը կը խնդար եւ քառորդ մէճիտը ձեռքին մէջ սեղմած կը քալէր:

Անկէ վերջ չորս խանութ եւս մտաւ, բայց ապարդիւն: Մարդիկ կը ծաղրէին զինքը:

— Էշ առնելու, կնիկ մը չառնե՞ս, ծէ՛…

Հազար կտոր եղաւ, ժամերով հետը խաղացին ու խնդացին, մինչեւ որ տասնըհինգ ղրուշ եւս ճարեց եւ լրացուց լման երեք մէճիտ:

Երկուշաբթի օր, մէկ ձեռքը միշտ գրպանը— հաւանաբար երեք մէճիտ դրամը կը սեղմէր չգողցնելու կամ չկորսնցնելու մտավախութեամբ—, Ովկիմ, գանդաղ-գանդաղ կը շրջագայէր տօնավաճառին վայրը, երբեմն մտածելով որ, է՞հ եթէ գողերը գիտնային իր վրայ երեք մէճիտ ըլլալը, թանիկ «չորպաճի»ին պէս կը սպաննէին զինքը: Սայն ո՞վ պիտի կասկածէր իր վրայ. ինք բոլորին ալ ծանօթ էր, անտէր եւ չքաւոր:

Ովկիմ մասնաւորապէս կանգ կ'առնէր ծախու բերուած էշերուն առջեւ, կը դիտէր երկար, յետոյ քննութեան կը սկսէր: Բերանը կը բանար, ակռաները կը նայէր, պոչը կը քաշէր, մէջքին կը կոխէր, ականջները կը ճմռթկէր (իրաւ այս բոլորը ակամայ, սրտի կսկիծով կ'ընէր, բայց սովորութիւն էր այդ՝ գնողին համար. երբ էշը իրեն ըլլար, ալ ինք գիտէր թէ ինչպէս պիտի նայէր:) կը խօսէր տիրոջը հետ. էշուն բանուորութիւնը կը հարցնէր, ամբողջ պատմութիւնը կ'ուզէր լսել, ինչպէ՞ս մեծցաւ մէկուն կից զարկա՞, արտ կամ այգի մտնելով վնաս հասցո՞ւց, վրայէն մարդ նետե՞ց, եւայլն: Այս բոլորէն վերջ տիրոջը հետ ձեռք-ձեռքի սակարկութեան կը սկսէր: Չէր յարմարեր, կը բաժնուէր Ովկիմ, քալած միջոցին— բա՛, ան ի՛նչ էշ էր— չէր դիմանար, գլուխը ետեւ կը դարձնէր, նշան կ'ընէր, ըսել կ'ուզէր կարծէք՝

— Մի փախցներ ինծի պէս մուշտէրին, պըտը տասնէ, տուր, երեք մէճիտով:

Եւ կը շարունակէր ճամբան, ուրիշ մը առջեւ կանգ առնելու համար: Հոն ալ կը սկսէր գնողի մը բոլոր ձեւակերպութիւնները կատարել ու հեռանալ: Այսպէս չորս ժամ թափառեցաւ, հաւնած էր մէկ հատի մը, բայց ութը մէճիտ կ'ուզէր տէրը: Ուրիշ մը վեց մէճիտ էր: Երեք հատ՝ չորսական կ'ըսէին, բայց Ովկիմ կը կարծէր որ կարելի է երեքի առնել: Սակայն ինքնըլեցունկեկ էշերը կը սիրէր, գլուխը բարձր բռնող եւ ականջները միշտ սրած վեր, մինչդեռ այս երեքը, բոլորն ալ «Թութխուն» էին իր բացատրութեամբ. գլուխնին կախ կը մտածէին հանդարտօրէն, ականջներնին թռչունի թեւերու պէս բացած, նիհար ու տկլոր:

Բայց վերջապէս ոչ ութը եւ ոչ ալ վեց մէճիտնոց էշերը գնելու հնարաւորութիւն ունէր, ստիպուեցաւ չորս մէճիտնոցներէն մէկին համակերպիլ, ամէնէն յարմարը սեւը գտաւ ինք, սակարկեց երեք քով եւ գնեց: Այնքան շատ փարթեր էին իր ձեռքը որ անութին եւ թեւին յօդերը կը ցաւէին, բայց աննշան բան էր այդ հիմա. Ովկիմ, պախուրցէն քաշելով տուն կ'երթար: Փողոցներէն անցած ատեն պոռալը եկաւ, եւ սկսաւ բարձրաձայն գոչել. կ'ուզէր որ ամէն մարդ տեսնայ եւ իմանայ էշ գնած ըլլալը.

— Տէ՜յ… տէ՜յ…

Յաճախ ետեւ կը դառնար նայելու համար որ՝ իրա՞ էր, ետեւէն կուգա՞ր. իրե՞նն էր հիմա…

Տուն հասաւ, հագիւ ներս մտած՝

— Աննա՜…, այնպէս ուժով պոռաց՝ կարծէք վտանգի մը ենթարկուած ըլլար, քոյրը դուրս վազեց, էշը տեսնելուն հանդարտեցաւ, եւ բան չհարցուց եղբօրը, Ովկիմ ալ ըսելիք մը չունէր արդէն: Իրարու նայեցան, եւ ոգեւոր, ուրախ ժպիտ մը անցաւ անոնց դէմքերուն վրայէն. գոհ էին, այդ էշը իրենց կեանքն էր, իրենց երջանկութիւնը, յոյսը, սէրը, ամէն ինչ:

Քիչ* յետոյ, էշուն համետը հանեց Ովկիմ, եւ ախոռը կապելէ վերջ, սկսաւ սանտրել հին ու ժանգոտած սանտրով մը, որ տարիներ առաջ գտած ու պահած էր պատի մը ծակին մէջ, կարծէք այդ օրին համար: Էշուն վզին նուսխայով ուլունքներ, շղթայ մը, կանուխէն պատրաստած էր, ան ալ կախեց:

Օ. ՉԱՐՄՈՒՆԻ

(Շարունակելի)

Կողոպուտներ տեղի ունեցան: Դրամատուն մը քանդուեցաւ: Հեռագրական եւ հեռաձայնական բոլոր գիծերը կտրուեցան: Քանթոն կղզիացած է եւ աշխարհի մնացեալ մասին հետ կապը կտրած :

Հրատարակուեցաւ յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

«Գիւղացիներու եւ բանուորներու միացեալ ուժերը ձեռք առին իշխանութիւնը: Համայնավար բանուորական զօրախումբը, բաղկացած 5000 հոգիէ, գրաւեց հակայեղափոխական կառավարութեան բոլոր գրասենեակները, մէջն ըլլալով Քուոմինթանկի գլխաւոր կեդրոնատեղին, ելմտական եւ զինուորական պաշտօնատուները, հեռագիրներն ու հեռաձայնները, ինչպէս նաեւ երկաթուղիի բոլոր կայարանները: Կարմիր դրօշներ պարզած բազմաթիւ գիւղացիներ եւ բանուորներ կը շրջին Քանթոնի մէջ» :

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Քանթոնի մէջ կազմուած է Սովետ մը՝ նախագահութեամբ Սօ Շինկ Շինկի, նաւազներու պետը, եւ թէ կարմիր դրօշը կը ծածանի քաղաքին վրայ: Պորոտինի քարտուղար Շեօնկ-Թայ-Սուի նշանակուած է արտաքին նախարար եւ զօր. Եէհ-Թինկ՝ պատերազմական նախարար: Կողոպուտը եւ հրդեհը կը շարունակուին: Հոնանի չինացի զինուորները սկսած են ռմբակոծել Քանթոնը:

Օտարականներու թաղը՝ Շամէէն՝ վտանգի տակ է. բոլոր Եւրոպացիները փակուած են իրենց տուներուն մէջ:

Հանքէուէն ալ կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ Ռուսեր կը հանին յիշեալ քաղաքը եւ ուղղակի խորհրդային հիւպատոսարանը կ'երթան: Այս լուրը կը հաստատէ այն կարծիքը թէ համայնավարութիւնը կրկին կը ծաւալի այդ շրջանին մէջ, շնորհիւ Հանքէուի հրամայող զօրավարներու անհամաձայնութեանց :

Զինուորներու ապստամբութեան կը սպասուի:

ՉԱՆԿ-ՔԱՅ-ՇԷՔԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք, Ազգայնականներու վերին հրամանատարը, որ ժամանակ մը հրապարակէն քաշուելէ վերջ, քանի մը օր առաջ վերստին ստանձնեց նոյն պաշտօնը, յայտարարեց որ եթէ Մոսկուա չդադրեցնէ իր մեքենայութիւնները Չինաստանի մէջ, ազգայնական կառավարութիւնը պիտի ստիպուի իր յարաբերութիւնները խզել անոր հետ, ուստի եւ ազգայնական հողի վրայ գտնուող խորհրդային բոլոր հիւպատոսարանները պիտի փակուին: Աւելցուց թէ Ճափոն, Ռուսիա եւ Գերմանիա մտադիր են կազմել քաղաքական խմբակցութիւն մը, չէզոքացնելու համար կարգ մը եւրոպական զինակցութիւններ:

⁂ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ելմտական նախարար Չըրչիլ յայտնեց թէ Շանկայի անգլիական զօրախումբին համար յաւելուածական ծախք եղած է 3,090,000 ոսկի, մինչ անցեալ Մարտ 31ին խորհրդարանը 950,000 ոսկի վարկ միայն քուէարկած էր: Այս խնդրին մասին առանձին վիճաբանութիւն պիտի կատարուի:

Ելմտացոյցը Ծերակոյտին առջեւ

Երեսփոխանական ժողովը ամբողջովին քուէարկեց 1928ի ելմտացոյցը՝ 125ի դէմ 405 ձայնով: Ընդհանուր տեղեկաբեր Շափըլէնի հաղորդած թիւերուն համաձայն, ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը կը հաստատուի հետեւեալ կերպով. —

Հասոյթ՝ 42,567,853,176 ֆր., ծախք՝ 42,515,114,127 ֆր.:

Որով հասոյթի բաժինը 52,739,049 ֆր. աւելի է:

Պէտք է գիտել սակայն որ ելմտացոյցին մէջ չեն անցած պահանջուած կարգ մը նոր վարկեր, որոնց համար մասնաւոր ծրագիր մը պիտի պատրաստուի եւ որոնք գդ ալիօրէն պիտի պակսեցնեն յիշեալ աւելին:

Այժմ ելմտացոյցը պիտի ներկայացուի Ծերակոյտին, որ ըստ սովորութեան, աւելի քիչ պիտի վիճաբանի եւ գալ շաբթուան ընթացքին իր առաջարկած բարեփոխումներով երեսփ. ժողովին պիտի վերադարձնէ զայն:

Ռուսիա պիտի տիրապետէ օդերուն

Ստալին ինտեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Սթոքհոլմի «Տակպլատ» թերթին.—

Ռուսիա շուտով պիտի տիրապետէ օդերուն: Գերմանիա խորհրդային օդանաւորդութեան կը հայթայթէ թեքնիք հիմունքներ, սակայն Ռուսիա ներկայիս իր սեփական գործարաններուն մէջ օդանաւեր կը շինէ: Կարմիր բանակը ունի 1521 ռազմական օդանաւեր, ութ ամիսէն անոնց թիւը պիտի բարձրանայ 3000ի: Այս օդանաւերը անգլիական զինուորական օդանաւերէն աւելի լաւ պիտի ըլլան: Միւս կողմէ, Ռուսիա վեց ամիսէն պիտի ունենայ 7000 առեւտրական օդանաւեր, որոնք պատերազմի պարագային պիտի կրնան ռազմական նպատակներու գործածուիլ: Նախակրթարաններու մէջ կ'ուսուցուին օդանաւորդութեան նախնական սկզբունքները՝ ժողովուրդը մանկութենէն իսկ հետաքրքրելու համար անով: Օդանաւորդութիւնը քաջալերելու նպատակով ամբողջ Ռուսիոյ մէջ հիմնուած են 19,588 ընկերութիւններ, որոնց կ'անդամակցին չորս միլիոն հոգի: Ուկրանիոյ մէջ կան 4662 նման ընկերութիւններ, 360,000 անդամներով:

Խորհրդային գործարաններու մէջ հեղձուցիչ կազերու արտադրութիւնը բաւարար է 12 ժամուան մէջ անշարժութեան մատնելու համար ոեւէ թշնամի յարձակում. Ռուսիա կը սպառազինուի՝ պաշտպանուելու համար անգլիական սպառնալիքներուն դէմ: Ռուսիոյ համբերութիւնը չափ մը ունի: Նկատի առնելով ամբողջ Ռուսիոյ մէջ մեր օդային կայաններու թիւը, կրնանք քանի մը ժամուան մէջ քանդել Պաքսկաստանի անգլիական նաւթահորերը:

Ծանր արկած մը Մեթրոյին մէջ

Երկուշաբթի օր ժամը 12.40ին Մեթրոյի թիւ 4 գիծին վրայ, «Սիթէ» եւ «Շաթլէ» կայարաններուն միջեւ (Սէն գետին տակ), Փորթ տ'Օրլէանէն եկած կառախումբի մը Ա. կարգի վակոնը գիծէն դուրս ելլելով բախեցաւ Փորթ տը Քլինեանքուրէն եկած ուրիշ կառախումբի մը: Վակոնը մասամբ խորտակուեցաւ եւ մօտ 12 հոգի վիրաւորուեցան: Երթեւեկը ընդհատուեցաւ բաւական ատեն: Ի վերջոյ սպասարկութիւն մը հաստատուեցաւ Սէն-Միշէլի եւ Փորթ տ'Օրլէանի, ու Շաթլէի եւ Փորթ տը Քլինեանքուրի միջեւ: Երէկ առաւօտ բնականոն երթեւեկը վերահաստատուեցաւ:

Վիրաւորներուն մէջ Հայ չկայ:

ՊՕՂՈՍ Ն. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի թէ Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր ծաղկահասակ որդին, ՊՕՂՈՍը, որ զոհ գացած է ուղեղատապի:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ, երեքշաբթի, 13 դեկտեմբեր, Պալաքեան եպիսկ.ի ձեռքով, Լոնտոնի անգլիական գերեզմանատան մատրան մէջ, փոխանակ Հայոց եկեղեցիին, որ իբրեւ անհատական սեփականութիւն, փակ է կաթող. պատուիրակին առջեւ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի:

Օրակարգ.— Շրջ. կոմիտէի զեկուցումը եւ ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութիւն՝ Ե. Թօլայեան եւ Տ. Նշանեան

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մասնակցութեամբ՝ Կ. Պ. թ. դերասաններ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿի եւ Լ. ԵՐԱՄԵԱՆի,

Այս կիր. գիշեր ժամը 8.45ին, Sociétés Savantesի սրահը

ՓՈՂՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ (ԱՆՁՆԱՓԱՀԱՐԸ) (3 արար)

Կը մասնակցին նաեւ՝ Տիկ. Սիրուհի Նշանեան, Պ. Պ. Ե. Թօլայեան, Տ. Նշանեան, Ա. Գմբէթեան եւայլն:

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ, 25, 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել ղեկավարութեանց և բոլոր հայ ճաշարանները

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Օր. Նուարդ Գալփաքեան կը ներկայացնէ *Շափէնի կեանքն ու արուեստը:* Օրիորդը պիտի նուագէ նաեւ դաշնակի վրայ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն Ֆլօրիա ճաշարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ բժշկ. Միութեան հաւաքոյթը 21 դեկտ. Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ սալ E: Տօքթ. Պըրթէլ պիտի դասախօսէ Le Pneumothorax artificielի մասին, որով կը դարմանուին թոքախտաւորները:

ՕՐ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ուրբաթ 16 դեկտ. ժամը 21ին Salle Comoedia, 51 Rue St. Georges: Կը մասնակցին յայտնի երգահաններ եւ արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ իր երգչախումբը: Մուտք՝ 30, 20, 12 եւ 8 ֆրանք: Տոմսերը կարելի է ստանալ Durandէն, 4 Place Madeleine եւ սրահէն:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Վ.ԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Նկատելով որ հեռաւոր երկիրներէ դեռ չեն հասած «Յարդգող»ի ծախուած կամ չծախուած տոմսակներուն հաշիւը, վարչութիւնս «Յարդգող»ի վիճակահանութեան կատարումը յետաձգած է մինչեւ Զատիկ: Այդ կիրակի օրը անպայման տեղի կ'ունենայ: Ուստի կը հրաւիրենք մեր համակիրները սպառել մնացեալ տոմսակներն ալ եւ հաշիւը չուշացնել:

Կնիք

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի հայագիտական գործունէութեան քառասնամեայ տարեդարձին առթիւ խմբագրութիւնս յոյս պիտի ընծայէ բանասիրական բացառիկ թիւ մը հիմեւրոպական մասնագէտ Հայագէտներու գործակցութեամբ: Անհամբերութեամբ հանդիսաւոր այս թիւը անգամ մըն ալ պիտի շեշտէ թէ «Հանդէս Ամսօրեայ» ի սէր հայրենի բանասիրութեան ինչպիսի՜ դըժուարութիւններու դէմ կ'ուզէ մաքառիլ, տարուած այն գիտակցութենէն թէ «գերի ազգերու յարութիւնը մտաւոր շարժումով է որ կը պատրաստուի, բանասիրական շարժումով, անցեալի հետազօտութեամբ»: Պրոֆ. Meilletի արձակած գեղեցիկ այս վճիռը հայ իրականութեան մէջ կը մնայ դեռ դժբախտաբար ձայն բարբառոյ յանապատի: Մեզի կը թուի թէ «*Հանդէս Ամսօրեայ*»ի քառասնամեակի տօնին համար որոշուած օրը (22 դեկտ.) լաւագոյն պատեհութիւնը պիտի ընծայէ մեզի՝ հայագէտ Ուսուցչապետին արտայայտած միտքը ծանօթացնելու հայ հասարակութեան, մասնաւորապէս ժամուլի միջոցով:

Իրաւունք ունինք կարծելու թէ ամէն Հայու պարտքն է պարզապէս հայ քաղաքակրթութեան տարածման գործին համար «*Հանդէս Ամսօրեայ*»ի շռայլած բարոյական ու նիւթական ջանքերուն համակիրիլ ու սիրայօժար սատարել անոր զարգացման ու բարգաւաճման՝ բաժանորդագրութիւններով ու «*Հանդէս Ամսօրեայ*»ի դրամագլխին կազմութեան համար համակրանքի փոքրիկ նուէրներով: Փոքրիկ այս նուէրներով է որ պիտի կազմենք մեծ ոյժ մը՝ աղբիւրներէն մին ըլլալու զարմանալի ա՛յն զարգացումներուն, որոնք պիտի ներկայացնեն օր մը մեր յարութիւնը, մեր ազատագրումը :

Խմբ. «ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»ի

Հասցէ՝ Rédaction «Handes Amsorya», Vienne. VII., Mechitharistengasse 4.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի Եալովա-Օրթագիւղցի Համբարձում Ասլանեան: Իմացնել՝ իր եղբօրորդւոյն Հայրապետ Ասլանեանի,* Platcia Anaktora, Café Averof, Larissa, Grèce:

— *Կը փնտռուին Կեսարիացի Տիկին Փրլանթի Արմաղանեան, ծնեալ Էրքիլէթլեան, քոյրը Կիւլիզար Էրքիլէթլեան եւ փեսան Յարութիւն Տէօվլէթեան, որոնք երեք տարի առաջ գործի գործին համար Յունաստանէն Մարսէյլ եկած էին եւ հիմա Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուին: Իմացնել՝* Sarkis Erkiletlianի, c/o Mr. A. Baltaian, Larnaca, Cyprus.

— Կը փնտռուի Կէյվէի շրջանէն Յարութիւն Պարոնեանը, կինը՝ Արաքսի եւ երկու փոքրիկներ Եղիսաբէթ եւ Մարիցա, որոնք 927ին Ֆիլիպէ (Պուլկարիա) կը գտնուէին: Իմացնել՝ Վահրամ Ճէզայիրլեանին, 4 Rue du Turin Arnouvilles-les Gonnesse (S.etO).

Կը խնդրուի պուլկարահայ թերթերէն արտատպել:

ԳՏՆՈՒԱԾ

Երեւանէն «Յառաջ»ի միջոցաւ փնտռուած Տարօն Քուրուեանի հասցէն՝ 60 Rue Rabelais, Lyon, France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆ.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուիցր. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III		[illegible]
Օսմանեան Երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

15 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 519

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՐԿԱՌ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ԱՐԻՒՆԸ ԿԸ ՀՈՍԻ

Մինչ Քիւրտերը կը կռուին եւ կռուելու նոր ձեւեր կը մտածեն, Թուրքերը ձեռնարկեր են Արեւելեան Նահանգները բարեկարգելու:

Գէթ այսպէս կը պատմեն թուրք թերթերը, շռնդալից մանրամասնութիւններ հաղորդելով:

Արդէն իսկ նշանակուած է մարզպան մը (ընդհ. քննիչ կամ բարձր գոմիսար), որ արտակարգ իրաւունքներ պիտի վայելէ, կոտ՛ել-թափելու լիազօրութեամբ:

Այս ալ նորութիւն մը չէ, Թուրքիոյ համար:

Միայն վերջին պատմութիւնը յիշելով, 1895—1896էն կը սկսի, հռչակաւոր Շաքիր փաշայի առաքելութեամբ: Իսկ իթթիհատական սահմանադրութեան օրով, Էրզրումի կուսակալ Թահսին պէյն էր որ այդպիսի պաշտօնի մը կոչուեցաւ, երեք նահանգներու համար:

Ամէն անգամ որ խոշոր դէպքեր կը պատահին Արեւելեան նահանգներուն մէջ, — կոտորած, ըմբոստութիւն, տեղահանութիւն, թրքական իշխանութիւնը կը ձեռնարկէ. . . բարեկարգութեան: Ուրիշ խօսքով, մնացածն ալ ոչնչացնելու եւ իր խախտած տիրապետութիւնը վերահաստատելու:

Նոր մարզպանին առաջին գործը պիտի ըլլայ, անշուշտ, Թուրքեր տեղաւորել կոտորուած կամ ցիրուցան քշուած Քիւրտերուն տեղ, քանի որ Հայերէն հետք չէ մնացած արդէն:

Այս կերպով, պիտի փորձեն մեծամասնութիւն ստեղծել և քրտական հնոցին մէջ հալեցնել ողջ մնացած Քիւրտերը:

Գաղտնի ծրագիր մը չէ այս: Թերթերը ամէն օր կը խօսին թրքական ներգաղթի ծրագիրներու մասին. իսկ իշխանութիւնը անընդհատ որոշումներ կուտայ:

Երկրորդ գործը պիտի ըլլայ հետեւիլ «կրթութիւնը օրօրոցէն կը սկսի» առածին, եւ թրքացնել քիւրտ նոր սերունդը:

Արդէն իսկ որոշուած է 250 թուրք ուսուցիչներ ղրկել դէպի արեւելք: Տեսակ մը պարտադիր գինուորութիւն:

Ու վերջապէս, իբրեւ «արդիական» պետութիւն, Էնկիւրի պիտի ջանայ, իր մարզպանին ձեռքով, ոչնչացնել քիւրտ ցեղապետները, շէյխերն ու աւատապետները:

Երէկ, այս մարդիկը թանկագին զէնքեր էին, հայ ժողովուրդը կեղեքելու եւ կոտորելու համար: Նման քառասուն տարի աղի արցունք թափեց մեր նահատակ ժողովուրդը, «բարենորոգում» պահանջելով և մատնանշելով այս չարիքները, բայց միայն ինք լսեց: Իսկ հիմա Քիւրտերու ազատագրական պայքարին կամ գոնէ ազգային զգացումի արտայայտիչները կը համարուին անոնք — ինչպէս մեր կղերականները — եւ պէտք է գլխատուին:

Պիտի յաջողի՞ բռնի թրքացման այս նոր քաղաքականութիւնը:

Էնկիւրի շատ յուսալից է: Եւ, իբրեւ ապացոյց, կը յիշէ պաշարման վիճակի վերացումը:

Բայց, ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, որ այս աւետիսը կու տար Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ, միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէր թէ՝ «այդ շրջանի շրջուն եւ հաստատուն ոստիկան զինուորներու թիւին վրայ նոյնչափ մըն ալ աւելցուցինք եւ սահմանագլուխներու ուժը կրկնապատկեցինք»:

Այնպէս որ, գործավարը գիտակցաբար սուտ կը խօսի, երբ կը յայտարարէ թէ «այդ վայրերու այսօրուան ապստամբութիւնը այծի եւ ոչխարի գողութեան վերածուեցաւ»:

Եթէ հարիւրին յիսուն իսկ զեղչուին քրտական աղբիւրէ հաղորդուած լուրերը, վերջին կռիւներու արդիւնքի մասին, նորէն բաւական բան կը մնայ, Էնկիւրիի լաւատեսութիւնը հերքելու համար:

Բացայայտ է որ թրքական կարեւոր զօրամաս մը ջախջախուեր է, զէնքի եւ ռազմանիւթի թանկագին աւար մը ձգելով Քիւրտերուն ձեռքը:

Միւս կողմէ, Թուրքերը չեն կրնար հերքել թէ՝ քրտական ուժեր կը տիրապետեն Արարատի շրջանին մէջ, բռնելով ռազմական կարեւոր կէտեր՝ դէպի Վասպուրական, Տարօն եւ Կարին: Յետոյ, փաստ է որ բուն կռուողներէն զատ, կարգ մը ցեղեր ալ ապստամբական վիճակի մէջ են, կամ առնուազն խլրտելու տրամադիր:

Ի հարկէ միամտութիւն պիտի ըլլար պնդել թէ քրտական զօրաբանակներ կան, Թուրքերուն դէմ ճակատելու համար:

Այդպիսի կազմակերպութիւն մը ոչ կարելի է, ոչ ալ գործնական: Քրտական ազատագրութեան վարիչները բաւական բան սորված են Շէյխ Սայիտի տարերային շարժման փորձէն:

Ուրեմն, Թուրքերը ոչ թէ բարեկարգութեան մասին կը մտածեն, այլ արհեստական միջոցներ կը փորձեն, քրտական զանգուածները անհաբեկելու եւ նոր ու ընդհանուր ապստամբութիւն մը վիժեցնելու համար:

Անոնք բարեկարգութիւն կը խաղան, մինչ արիւնը կը հոսի հայկական բարձրաւանդակին վրայ:

Այս կացութեան առջեւ, կովկասի ո՞ր խելացի Թուրքն է որ պիտի երթայ Մուշ կամ Վան հաստատուիլ, երբ տեղացին անգամ խոյս կուտայ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՎԵՐՋ ԽԱՂԵՐ

Պոլսոյ «Ազդարար»ը պարզելով եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան դէմ սարքուած խաղերը, կը գրէ (8 դեկտ).

— «Այն օրէն ասդին ամիսներ անցան, բայց կարելի չեղաւ հասկցնել Փարիզի աղանդաւորին թէ ֆրանսահայ գաղութը այլ եւս հինը չէ, թէեւ թէ պահանջներով, եւ թէ բանկալի մէջ մոմ ծախելէն դուրս ալ կան ազգասիրական գործեր: Անոնք անխախտ մնացին իրենց աթոռներուն եւ յաւակնութիւններուն վրայ, եւ ամէն խոչընդոտ յարուցին թեմական կազմակերպութեան դէմ: Ի զուր ժողովուրդէն ընտրուած պատգամաւորներու ժողովը գործակցութեան հրաւէր ուղղեց, նոյն իսկ աղաչեց եւ պէտք եղածէն աւելի զիջումներ ըրաւ: Փարիզի եկեղեցին «ազգ»ը մնաց անհաշտ, ու միայն աղօթելու եւ մոմ վառելու իրաւունք շնորհեց եկուորներուն: Անոնց հո՞գը թէ հարիւրաւոր մանուկներ կը մնային անուսում, եւ ենթակայ այլասերման: Կամ 40,000ի մօտ հայութիւն մը թողուած էր իր բախտին, ցիրուցան եւ անգլուխ:

«Այս բոլորին վրայ եկաւ աւելնալու նաեւ փիլոնամարտը, իր զզուելի զէնքերով: Տարուած դիրքի նկատումներէ, եւ օգտուելով Կաթ. Պատուիրակին թուլութենէն, Փարիզի հովիւն ալ անցաւ ամիրաներուն դասը, եւ իր կարգին խեղ ցանեց կրակին վրայ: Մանչեսթըրի առաջնորդին միջամտութիւնն ալ ուրիշ պատմութիւն:

«Եւ ստեղծուեցաւ կատարեալ անել մը: Ճարահատ, Պալաքեան եպսկ. հրաժարական ղրկեց Էջմիածին, միեւնոյն ատեն ցաւերը պարզելով եւ դարման խնդրելով: Գերագոյն Խորհուրդը սակայն, փոխանակ շիտակ ընթացք բռնելու եւ ուժ տալու իր փոխանորդին, ընդհակառակն ամիրաներուն կողմը բռնեց, տարօրինակ եւ անգործադրելի հրահանգներ տալով:

«Բայց այս բոլոր դարձդարձիկ ու խորհրդաւոր անցքերուն մէջ, էականը եւրոպահայ թեմին կազմակերպութեան հարցն է: Կաթ. պատուիրակը թէեւ շարժեցաւ ու ինկաւ. խնդիր է թէ անոր յաջորդը,— ով ալ ըլլայ— պիտի կարենա՞յ խօսք հասկցնել Փարիզի անհաղորդ խմբակին, որ իրմէ դուրս ազգ չի ճանչնար, եւ եկեղեցին անգամ մենաշնորհի վերածելու ելած է: Եթէ Պալաքեան եպիսկոպոսին անձն էր քար գայթակղութեան, ուրեմն այլ եւս հարթուած է ճամբան եւ պատճառ չկայ շարունակելու հին ընթացքը: Ոչ, եթէ հովիւի փոփոխութենէն յետոյ ալ նոյն քասը պիտի յարատեւէ, այն ատեն ֆրանսահայ գաղութին կը մնայ գլխուն ճարը նայիլ, սեփական ուժերով եւ առանց փիլոնի շուքին, կամ պարզ տէրտէրներու միջոցաւ»:

«ՊԷՏՔ Է ՍՊԱՆՆԵԼ ՎԷՆԻԶԷԼՈՍԸ»

Աթէնքի արքայական Աթինայիքի թերթը հրապարակաւ հրաւէր կը կարդայ սպաննել Վէնիզէլոսը (2 դեկտ.).

— «Կասկած չկայ որ, ցորչափ կ՚ապրի չարագործ ծերուկը, Յունաստան չպիտի կրնայ վերագտնել իր անդորրութիւնը: Միւս կողմէ, անոր անբարոյական գործակալները եւ հետեւորդները, ամէն շահ ունին գործակցելու անոր հետ, որպէսզի կարենան գողնալ եւ առաջուան պէս աւազակութիւններ ընել երկրին մէջ:

«Հետեւաբար, Վէնիզէլոսի ոչնչացումը արտակարգօրէն ստիպողական խնդիր մըն է:

«Ամէն անոնք որ, ծնած են ու կ՚ապրին Յունաստանի մէջ, կ՚ուզեն որ այս երկիրը ապրի եղբայրական կապերով, անդորրութեան մէջ: Բայց, ասոր համար ալ պարտաւոր են խորհիլ թէ, ինչպէ՛ս կարելի է ոտքի տակ առնել այս աճարկու եւ գռեհիկ մարդերը:

«Այս չարագործին քաղաքական ասպարէզի մէջ վերերեւումը, կորսնցնել կուտայ մեզի ամէն յոյս, թէ այս երկիրը երբ եւ իցէ կրնայ խաղաղիլ:

«Անոր շարժումները, անոր խօսքերը, անոր գործերը մէկ բանի միայն կը ձգտին.— վերստեղծել ներքին պառակտումները Յունաստանի մէջ:

«Ժամէ ժամ եւ վայրկեանէ վայրկեան ներքին այս պառակտումը պիտի պայթի: Բացի այն պարագայէն, երբ բազմաթիւ մարդիկ կ՚որոշեն հրապարակ բերել յանդուգն Յոյն մը, որ զայն սպաննէ: Այդ Յոյնին անունը ոսկեայ գիրերով պիտի արձանագրուի պատմութեան մէջ եւ ան պիտի նկատուի Յունաստանի եւ յոյն ժողովուրդի փրկիչը...»:

ԻՏԱԼԵՐԷՆ ԹԵՐԹ ՄԸ ԽԱՓԱՆՈՒԱԾ

Ներքին Նախարարութեան մէկ զեկոյցը կ՚ըսէ.—

Նախարարական խորհուրդին որոշումով խափանուեցաւ Փարիզ հրատարակուող իտալերէն հակաֆաշիստ թերթ մը՝ Քորիերէ տէյլի Իթալիանի, որ քանիցս հրաւիրուած էր խստիւ յարգել ներքին նախարարին 1926 Հոկտ. 5ի շրջաբերականին տրամադրութիւնները՝ ի մասին ֆրանսաբնակ օտարականներու պարտականութեանց եւ սակայն բնաւ նկատի չէր առած կատարուած խիստ ազդարարութիւնները:

Թերթին տնօրէնը Պորէլլի անցեալ Հոկտ. 29ին խոստացած էր որ խմբագիրները ֆրանսական վեհանձն հիւրասիրութեան դէմ չպիտի գործեն: Այս խոստումը չէ գործադրուած եւ թերթը իր Դեկտ. 11ի թիւին մէջ դրած էր հետեւեալ վերտառութիւնը.

«Oportet unus moriatur homo pro domo».

(Անհրաժեշտ է որ մարդ մը մեռնի, որպէս զի հայրենիքը փրկուի):

Այս յայտարարութիւնը խակապէս հրաւէր մըն էր մարդասպանութեան (այսինքն Մուսոլինին սպաննելու):

ՎԱԽԵՐ ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ՄԱՍԻՆ

Ատենէ մը ի վեր Լինտպէրկ ծրագրած էր երթալ Մեքսիկայի մայրաքաղաքը, որուն ժողովուրդը կը պատրաստուէր Փարիզցիներու հաւասար ընդունելութիւն կատարել Ատլանտեանի երիտասարդ հերոսին: Օդին աննպաստ վիճակը պատճառ եղաւ, որ Լինտպէրկ յետաձգէ իր ճամբորդութիւնը: Սակայն առջի օր յանկարծ որոշեց ճամբայ ելլել՝ իր սիրական «Սփիրիթ աւ Սէյնթ-Լուիզ»ով: Անձրեւին պատճառով գետինը տղմուտ էր եւ օդանաւը դժուարութեամբ օդ բարձրացաւ Երեքշաբթի ժամը 12.29ին Պոլլինկ Ֆիլտի կայանէն (Ուաշինկթընի մօտ): Եօթը օդանաւեր ողջերթի համար ընկերակցեցան իրեն մինչեւ Ռիչմոնտ (Վիրճինիա նահանգ):

Լինտպէրկ ծրագրած էր Ուաշինկթընէն Մեքսիկօ 2200 մղոն ճամբան կտրել 26 ժամէն:

Օդանաւը Թրիսթօլ կը սպասուէր նոյն օրը ժամը 3—4, բայց չէ հասած: Կը վախցուի որ Թէնեսիի լեռներուն մէջ ինկած կամ վար իջած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԱՌԱՋԻՆԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՆԱՆՍԷՆԻ ԿՈՉԻՆ

Առջի օր գրեցինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը Հոկտ. 30ին միայն կրցած է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց ղրկել այն նոր կոչը, որով յիշեալ պետութիւնները կրկին եւ վերջին անգամ կը հրաւիրուին նիւթապէս օժանդակել՝ Նանսէնի ծանօթ ծրագիրը իրականացնելու համար: Կոչին միացուած են նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին եւ Խորհուրդին Սեպտեմբերի նստաշրջանին մէջ այս խնդրին առթիւ կատարուած վիճաբանութիւններն ու տրուած որոշումները:

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ կոչին առաջին պատասխանողը եղած է Ռումանիա, որ այս նպատակին համար Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ կը դնէ 1000 անգլիական ոսկի:

Սուրիան Իտալիոյ տալու խնդիրը

Լոնտոնէն դեկտ. 13 թուով կը հեռագրեն Շիքակօ Թրիպիւնի.— Հոս հասած գաղտնի տեղեկութեանց համաձայն, ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց վիճակը դարձեալ փոխուած է: Մինչ նախապէս կը կարծուէր թէ Պրիան տրամադիր է համաձայնելու Սուրիան Իտալիոյ ձգելու իտալական առաջարկին, փոխարէն Եուկօսլաւներու հաւասար իրաւունքներ ստանալով Ալպանիոյ մէջ, այժմ կ՚ըսուի թէ վարչապետ Փուանքարէ չուզեր ընթացք տալ այս կէս-խոստումին, առարկելով որ Ֆրանսայի արժանապատուութեան չի վայելեր ուրիշի մը տալ երկիր մը, որ այնքան ատեն ֆրանսական հոգատարութեան տակ եղած է:

Ասկէ զատ, կ՚ըսուի թէ Սուրիացիները եթէ չեն սիրեր Ֆրանսացիները, շատ աւելի քիչ պիտի սիրեն Իտալացիները: Ուրիշ առարկութիւն մը. ատով Ֆրանսայի հմայքը պիտի պզտիկնայ Թուրքերուն աչքին, որոնք Ֆրանսայի գլխաւոր պարտականներն են. յետոյ Իտալացիներուն Սուրիոյ մէջ ներկայութիւնը գրգիռ մը պիտի ըլլայ Թուրքօ-իտալական կռիւներու, որոնց միջամուխ կրնան ըլլալ նաեւ ուրիշ եւրոպական պետութիւնները:

Մնաց որ իտալօ-ֆրանսական համաձայնութիւն մը շատ հաւանական է ներկայիս, որովհետեւ Մուսոլինի կը վախնայ ֆրանքօ-գերման համաձայնութենէ մը, որուն կրնայ մասնակցիլ նաեւ Անգլիա, միանգամընդմիշտ Իտալիոյ առջեւ փակելով Միջերկրականի տիրապետութիւնը:

Դաւաճան Մուխթար պէյի խնդիրը

Թուրք թերթերը տակաւին կը շարունակեն զբաղիլ Ուաշինկթընի թուրք դեսպան Մուխթար պէյի դէմ Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան կոմիտէին կողմէ կատարուած բողոքի խնդրով: Կիսապաշտօն «Միլլիյէթ»ի մէջ Մարտինի երեսփոխան Նագուպ Գատրի պէյ կը գրէ.—

«...Չենք գիտեր անակնկալներու երկրին՝ Ամերիկայի մէջ ի՞նչպէս կը դիմաւորեն դեսպան մը, կամ ի՞նչ միջոցներ ձեռք կ՚առնեն անոր հանգստութեան համար: Բայց տարրական ողջմտութեան պահանջն է քիչ մը կարգապահութիւն հաստատել, երբ թուրք դեսպանը առաջին անգամ կ՚ընդունուի երկրի մը մէջ որ թատր հանդիսացած է հայկական բարեկամութեան եւ հակաթուրք շարժումներու: Ամերիկեան ոստիկաններու հաստ ճոկանները արդեօք սահմանուած են միայն իջնելու քանի մը գինովներո՞ւ վրայ, կէս գիշերին: Այդ ոստիկանութեան պարտականութիւնը չէ՞ արգիլել ուրիշ ազգի մը արժանապատուութեան դէմ ուղղուած ցոյցերը, եւ կամ օտար հիւրի մը անձեռնմխելիութիւնը պաշտպանել փողոցային յարձակումներու դէմ:

«Անմէտ Մուխթար պէյ — ձերըրտ միջադէպին մէջ մեզ ցաւ պատճառող կէտը՝ ընդդիմադիր մամուլին յարձակումը չէ: Թուրքիա գիտէ թէ խօսքի ազատութիւնը ինչ բսել է ազատ երկրի մը մէջ, եւ մինչեւ ո՞ւր կրնայ երթալ: Բայց, ամէնէն թէթեւ բացատրութեամբ, ցաւալի է ամերիկեան ոստիկանութեան ներողամտութիւնը այնպիսի տարրի մը հանդէպ, որ աշխարհի ամէն կողմը ճանչցուած է իբրեւ խաղաղութեան եւ անդորրութեան միակ թշնամի (?): Մանաւանդ որ այդ ոստիկանութիւնը աշխարհի ամէնէն լաւ կազմակերպուածը եւ խիստն է»:

Կեանքը Սեբաստիոյ մէջ

Սեբաստիոյ կուսակալ Հիլմի պէյ, որ արձակուրդով Պոլիս եկած է, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է այդ նահանգի կացութեան մասին.

Անդորրութիւնը կատարեալ է, եւ հանրային առողջութիւնը գոհացուցիչ: Նոր երկաթուղիներու շինութիւնը առաջ կը տարուի: Կեսարիա—Թէրխալ մասը Պելճիքացիներուն կողմէ կը շինուի:

Առեւտուրը դժբախտաբար կայուն է: Ամենամեծ պատճառն ալ դրամի չգոյութիւնն է: Փոխադրութեան միջոցներ չկան, եւ ասոր համար դուրսէն դրամ չի գար Սեբաստիա: Երբ երկաթուղին մեր քաղաքը հասնի, արտածումը պիտի աւելնայ, եւ դրամ պիտի ներածուի:

Սեբաստիոյ կիները դեռ «չարշաֆ» կը կրեն: Մէկուկէս ու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՊԱՅՔԱՐ ՆԱԽԿԻՆ ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ա.

Նախորդ յօդուածս կը վերջացնէի նախատեսելով նոր անակնկալներ պալքանեան մարզին մէջ։ Երկու օր վերջ կը վաւերացուէր իտալեւալպանական դաշնագիրը. իբրեւ պատասխան ֆրանքեւսերպ դաշնակցութեան։ Սերպ թերթ մը գրած ըլլալով որ ֆրանքեւսերպ խմբակցութիւնը աւելի ուժեղ է իտալեւալպանական խմբակցութենէն՝ իտալ. թերթ մը կ'առաջարկէ նոր համաձայնութիւն մը կնքել ուրիշ պետութեան մը հետ, հաւասարակշռութիւնը պահելու համար։

Իտալական մամուլը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ կը զինուի Ֆրանսան, երբ Գերմանիա զինաթափ է։ Ինչո՞ւ Ֆրանսան ռազմանիւթ կը հայթայթէ Եուկօսլաւին, որ խաղաղութիւն կը քարոզէ։

Օրուան դէպքերը մակերեսն են քաղաքական վիճակի մը որ տարիներ տեւած է եւ ցեղային ազգայնութիւնը փոխած ատելութեան։ Իտալական ազատագրութեան օրերու եղբայրակիցն ու զինակիցը դարձած է ախոյեանը։ «Որ կողմ որ դառնանք մեր իրաւունքները արժեցնելու համար, կը գտէ իտալական հանդէս մը, մեր առջեւ կը գտնենք ֆրանս. քաղաքականութիւնը»։ Բայց ձգտումի պահուն լաւատեսութեան ճառագայթ մը կը ժպտի մթագնած մթնոլորտին մէջ։ Կը յուսացուի որ բարեկամաբար կարգադրուին բազմաթիւ առկախ խնդիրներ։

1.— Թանճէրի հարցը, 2.— Լիպիայի սահմաններուն որոշումը, 3.— Միջերկրականի հաւասարակշռութիւնը, 4.— Թունուզի իտալացիներուն քաղաքային վիճակը, 5.— Հոգատարութիւններու վերաքննութիւնը։

Ցանեակ տարիէ ի վեր սեղանի վրայ է Թանճէրի հարցը։ Իտալիա կը պահանջէ իր տեղն ունենալ Թանճէրի վարչութեան մէջ։ Միջերկրականեան պետութիւն՝ չի կրնար թողուլ որ ուրիշներուն ձեռքը մնայ դրան բանալին, արդէն ճիպրալթար գրաւուած հիւսիսային ափին վրայ, Թանճէրն ալ հարաւային կողմ է յանձնել օտարին՝ ինքզինքը բանտարկել ըսել է։

Ֆրանսա կը մերժէ Իտալիոյ պահանջը յանուն 1912ի համաձայնութեան, որով Իտալիա պիտի չհետաքրքրուէր արեւմտեան Միջերկրականով։ Ֆրանսա կ'ընդդիմանայ միջազգայնացնելու Մարոքի նաւահանգիստը, թափանցման խարիսխը, օր մը ամբողջովին իւրացնելու համար։ Թանճէր այն դիրքն ունի Մարոքի համար, ինչ դիրք որ ունի Խաքէնտէրուն Սուրիոյ համար։

1918 նոյ. 15ին, Թանճէրի ֆրանսական գաղութը յուշագիրով մը ֆրանսական կառավարութեան միջամտութիւնը կը խնդրէր իրաւակարգ մը հաստատելու եւ շահերը պաշտպանելու համար։ 1919 փետր. 25ին ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը խաղաղութեան ժողովէն պահանջեց Մարոքի քաղաքը։ Ժողովը յետաձգեց որոշումը։ Վերջապէս 1923ին համաձայնեցան Անգլիա, Ֆրանսա եւ Սպանիա։ Իտալիա եւ Ամերիկա մերժեցին համաձայնիլ։ Խնդիրը մնաց առկախ։ Ահա՛ Իտալիա վճռական քայլով մը նաւային ցոյց մը կատարեց, ֆաշիստ յաղթանակի տարեդարձին նաւարամին մը լրկելով Թանճէրի ջուրերը։

* * *

Տրիպոլիսի սահմանները 30 տարիներու ընթացքին բանակցութիւններու առարկայ եղած են եւ տակաւին գծուած չեն։ 1890 Օգոստ. 5ին ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները իրենց ափրիկեան կալուածներու սահմաններու մասին յայտարարութիւններ ըրին։ Լոնտոնի եւ Փարիզի թուրք դեսպանները բողոքեցինատոնց դէմ. Ֆրանսա եւ Անգլիա յայտնեցին որ Լիպիայի հարաւային սահմաններուն վրայ Սուլթանին իրաւունքները պիտի յարգուէին։ Նոյն պատմութիւնը կրկնուեցաւ 1898 Յունիս 14ին Սակայն Ֆրանսա հակառակ խոստումին՝ գրաւեց Քանիմ եւ Ուատան՝ ամբողջովին, պաշտպանութեան տակ առաւ Պորքու, Թիպէսթի, Էրտի։ 1915ի Լոնտոնի դաշնագրին 13րդ յօդուածին համաձայն, Ֆրանսա կը խոստանար Իտալիոյ թողուլ այդ կողմերը։ Այդ պայմանը ամբողջովին չգործադրուեցաւ, որովհետեւ Ֆրանսա գրաւական ուզեց այդ կողմերը ապահովութիւն հաստատելու եւ Սահարայի կարաւանները պաշտպանելու համար, Իտալիոյ մէջ հակառակ հոսանք մը կար սահմանները ընդլայնելու։ Խնդիրը մնաց առկախ։ Օրուան կառավարութիւնը կ'ուզէ զայն լուծել։

1923 Յուլիսին, իտալական կառավարութիւնը ծանուցագրով մը ֆրանսական կառավարութեան կը հաղորդէր. «12 Սեպտեմբեր 1919ի համաձայնութիւնը Լիպիայի մէկ քանի ովասիսներու մասին՝ վերջնական չեն կրնար նկատուիլ, որովհետեւ չեն ամբողջացներ Լոնտոնի դաշնագրին 13րդ յօդուածին Իտալիոյ գաղթավայրեր տալու տրամադրութիւնները»։

* * *

Իտալիոյ երազներէն մէկն է Միջերկրականի տիրապետութիւնը։ Ճիոպէրդի հեղինակը գրեց «Իլ Փրիմաթօ» գիրքը, ուր կը քարոզէր իտալական գերակշռութիւնը Միջերկրականի եւ աշխարհի վրայ։ «Հիւսիսային Ափրիկէն Իտալիոյ կը պատկանի» կը գրէր վերածնութեան առաքեալը Մածծինի 1838ին։ Երբ Ֆրանսա սկսաւ հաստատուիլ հոն, Իտալիա յուսախաբ եղաւ։ Հանճարեղ դիւանագէտը Պիզմարք գրած էր 1866ին Մածծինիի թէ Ֆրանսա եւ Իտալիա չեն կրնար համաձայնիլ արեւմտեան Միջերկրականի համար։ Նինօ Պիքսիօ զօրավարը օգտուելով Ֆրանսայի պարտութենէն՝ պահ մը մտադիր էր գրաւել Քորսիքան (1871)։

Սուգիւ Իտալիայի եւ Ֆրանսայի մրցակցութիւնը սկսաւ Թունուզի գրաւումով, որուն անհրաժեշտութիւնը նախատեսած էին Կամպետտա եւ Ֆէրրի։ Պիզմարք թողուց որ Ֆրանսա գրաւէ Թունուզը, որպէսզի խզուի Խրիմու դաշնակցութիւնը։ Իտալիա գրաւելով Թունուզը, մանաւանդ Պիզերթան, Միջերկրականը պիտի բաժնէր երկու մասերու։ Անգլիա ուզեց որ Ֆրանսայի ձեռքը մնայ, պայմանաւ որ զինուորական նաւահանգիստ մը չըլլայ։

ՀԵԹՈՒՄ

ՏԱՐԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ

ՀԱՇԻՒԴ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԾԱԽՔԵՐՈՒՆ 100ԻՆ 40Ը ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

Թանի պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Ո՛չ ոքի համար գաղտնիք է թէ փադիշահներու օրով Թուրքիոյ ելեւմուտքը երբեք կարգի ու կանոնաւորութեան տիպար մը չէ եղած։ Ընդհակառակն, կայսրութեան վերջին սուլթաններուն օրով հանրային դրամները քանիցս կողոպտուեցան։ Պատահեցաւ նոյնիսկ որ սուլթանները ծախսեցին ոչ միայն ներկայ, այլ ապագայ հասոյթները։ Այն ատենէն որ 1876ին օսմ. կայսրութիւնը սնանկացաւ եւ ստեղծուեցաւ Հանրային Պարտքը, այսինքն մասնաւոր վարչութիւն մը, զոր կը ղեկավարէին օտարականներ եւ որ սահմանուած էր ապահովելու արտաքին փոխառութեանց վճարումը։ Սակայն եւ այնպէս Ապտիւլ Համիտի իշխանութեան ամբողջ տեւողութեան միայն մէկ անգամ մանրամասն ելմտացոյց հրատարակուեցաւ։ Այն ալ Եւրոպայի մեծ դրամատուններէն փոխառութիւն մը կնքելու առթիւ էր եւ հաշիւները նպաստաւոր կերպով ցոյց տրուած էին, մեծ մասամբ կեղծ թիւերով։ Իրականին մէջ, մինչեւ Երիտասարդ Թուրքերու յեղափոխութիւնը, վեհապետին քմահաճոյքը տեսակ մը գերագոյն օրէնք էր ամբողջ ելմտական մարզին մէջ։ Օսմանեան կայսրութեան առաջին կանոնաւոր ելմտացոյցը եղաւ 1909—1910 տարուանը։ Այդ թուականին, ելմտական նախարար Ճավիտ պէյ սոփպուեցաւ Երեսփոխանական Ժողովին երկարօրէն բացատրել այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնց բախած էր ելմտացոյցի մը մանրամասն հաշիւները կազմելու ծառայելիք ամենապարզ տարրերը գտնելու համար։ Ցոյց տուաւ թէ չկային կանոնաւոր գրութիւններ, եւ մանաւանդ կատարեալ վիճակագրութիւններ, ու զարմանք յայտնելով եզրակացուց թէ ի՛նչպէս մեծ պետութիւն մը կրցած էր այսքան երկար ատեն կանգուն մնալ ելմտական այսպիսի պայմաններու մէջ։ Այն ատեն ժէօն-թիւրք վարչաձեւը փորձեց չարը արմատէն խլել՝ կազմակերպելով ելմտական անհրաժեշտ սպասարկութիւններ, ու պայքարելով մսխումներու դէմ։ Սակայն հին սովորութիւնները ա՛յնքան արմատ բռնած էին, որ այս բարի տրամադրութիւնները միշտ փափաքուած արդիւնքը չտուին։ Իտալեւթուրք պատերազմը, յետոյ Պալքանեան պատերազմը, ի վերջոյ համաշխարհային պատերազմը փոխեցին խնդրին էութիւնն իսկ, ստիպողաբար եւ վերջնապէս քայքայելով օսմ. կայսրութիւնը։

Անկախութեան պատերազմէն եւ Լօզանի դաշնագրէն վերջ, երկրին ելմտական գործերը անցան Էնկիւրիի վարիչներուն ձեռքը։ Այս վերջինները ամենածանր ժառանգութեանց առջեւ կը գտնուէին։ Տասներկու տարուան գրեթէ յաջորդական պատերազմները իրապէս ցամքեցուցած էին հասոյթի կարեւոր աղբիւրներ, պակսեցուցած՝ աշխատաւոր ձեռքերը, քանդած ամբողջ շրջաններ, մէկ բառով փճացուցած անհաշուելի հարստութիւններ։ Ասկէ զատ, ներքին եւ արտաքին պարտքեր ծանրօրէն կը ճնշէին երկրին վրայ։ Այսինքն թէ ամէն տեսակ դժուարութիւններ կը ցցուէին նոր պետութեան հաշիւները կազմակերպելու գործին առջեւ։ Հանրապետութիւնը սկիզբէն իսկ ջանաց վերջ տալ երբեմնի աննախատեսութեանց եւ մսխումներուն եւ կարգի դնել ելեւմուտքը։ Բայց եւ այնպէս 1924էն 1926 առաջին ելմտացոյցները յետպատերազմեան ծանր տագնապներուն ենթակայ, չկրցան հաւասարակշռուիլ։ 1927ի ելմտացոյցը, առաջին անգամ ըլլալով, 194 միլիոն ոսկի ծախքերով եւ նոյնքան հասոյթներով, յաջողեցաւ կայուն կշիռ մը հաստատել Գանձին մուտքերուն եւ ելքերուն միջեւ։ Գալով 1928ի ելմտացոյցին, տարիս վերջերս ներկայացուեցաւ Ազգային Մեծ Ժողովին։ Այս ալ կը հաւասարակշռուի մօտ 206 միլիոն ոսկիով (2 միլիառ 200 միլիոն ֆրանք) եւ ընդհանուր առմամբ համեմատական կը մնայ երկրին հարստութեան հետ։ Ուստի կրնայ գործադրուիլ եղածին պէս, պայմանաւ որ խիստ եւ կտրուկ մեթոտներու ենթարկուի։ Բամոթ փաշան ճանչցողները վստահ են թէ այդպէս ալ պիտի ըլլայ։

Ինչպէս նախորդ ելմտացոյցերու մէջ, այս անգամ ալ ծախքերու սիւնակին մէջ ամէնէն բարձր թիւը կը պատկանի ազգային պաշտպանութեան։ Բանակը, նաւատորմը, զինուորական գործարանները և հօդագրական սպասարկութիւնը, ազգին կ'արժեն աւելի քան 68 միլիոն թրքական ոսկի։ Եթէ այս թիւին վրայ աւելցուին ընդհանուր ապահովութեան (4 միլիոն) եւ ոստիկան-զինուորութեան (9 միլիոն) յատկացուած գումարները, այն ատեն պետութեան ապահովութեան համար ծախսուած գումարները կը հասնին աւելի քան 80 միլիոն ոսկիի (մէկ միլիառ ֆրանքէն աւելի), այսինքն ելմտացոյցի ընդհանուր հասոյթներուն մօտ 100ին 40ը։ Ուրեմն Թուրքիա անհագին ճիգ կը թափէ ազգային պաշտպանութեան մարզին մէջ եւ կարծես կերպով մը կը շարունակէ անկախութեան պատերազմը։

Արդարեւ երիտասարդ Հանրապետութիւնը կը հաշուէ թէ տասներկու տարուան պատերազմի տառապանքներէն, ամբողջ շրջաններու աւերումէն վերջ, երկիրը ամէն բանէ առաջ պարտի ապահովուիլ ամէն սպառնալիքի, պատերազմի ամէն նոր վտանգի դէմ։ Զմոռնանք որ Էնկիւրիի վարիչներուն մեծ մասը սպայակոյտի սպաներ են եւ անոնց բոլորին կարծիքով, միջազգային ներկայ կացութեան մէջ զօրաւոր եւ լաւ սպառազինուած բանակ մը ունենալը հրամայական պահանջ մըն է, զոր անկարելի է անտեսել։

Ազգային պաշտպանութեան մարզին մէջ եղած ծախքեր— բացասական, այսինքն չարտադրող ծախքեր— բնականաբար արգելք կ'ըլլան որ Էնկիւրիի կառավարութիւնը կարեւոր գումարներ յատկացնէ այն նախաբարութեանց, որոնք կապ ունին հարստութեան զարգացման, երկրին բարօրութեան կամ նոյնիսկ պարզապէս Թուրք ժողովուրդին մտաւոր զարգացման հետ։ Եւ սակայն հանրօգուտ շինութեանց յատկացուած վարկերը յաւելում մը կրած են, այն է՝ 32 միլիոն ոսկի, փոխանակ անցեալ տարուան 25 միլիոնին։ Ամէնէն առաջ ասոր պատճառն է պետի եւ շուէտացի ընկերութեանց կողմէ շինութիւնը նոր երկաթուղագծերու, որոնք կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան հիմը կը կազմեն։ Միւս կողմէ, ելմտացոյցին մէջ վեց միլիոն ոսկի (78 միլիոն ֆր.) յատկացուած է հանրային կրթութեան եւ չորս միլիոնէն պակաս՝ երկրագործութեան համար։ Հանրածանօթ հրապարակագիր մը՝ Ահմէտ Ճէվտէթ պէյ, որ այս թիւերը կը քննէ «Իգտամ»ի մէջ, կը հարցնէ թէ կարելի՞ է այս կերպով ապահովել երկրին ապագան։ Չէ՞ որ կրթական տեսակէտով Թուրք ժողովուրդը շատ ետ մնացած է միւս ազգերէն։ Չէ՞ որ երկրագործութիւնն է Թուրքիոյ հարստութեան ճշմարիտ աղբիւրը։ Ինչպէս երբեմն, դարձեալ բնութենէ՞ն պիտի սպասուի ամէն բան։ Երկրագործութիւնը զանց ընելով, ոչինչ կատարուած կ'ըլլայ երկրին հարստութիւնը աւելցնելու համար։ Անշուշտ երկաթուղիի շինութիւնը գովելի է։ Բայց ի՞նչ բանի պիտի ծառայեն նոր գիծերը, եթէ երկրագործական բերքերը չպիտի շատնան անոնց ճամբուն վրայ։ Ու Ահմէտ Ճէվտէթ պէյ կ'եզրակացնէ.

«Չարիւր տարիէ ի վեր մեր բոլոր ուժերը կը վատնենք պատերազմական պատրաստութիւններու եւ բան չենք ըրած երկրին հարստութիւնը շատցնելու։ Ամէն ձեռնարկ կը ձախողի դրամագլուխ չգտնուելուն պատճառաւ։ Ու այս ձախողութեան պատճառներէն մէկն ալ անվիճելիօրէն մեր երկրագործութեան վիճակն է։»

Զնջումէն ի վեր տասանորդին, որ միջին հաշուով տարեկան 45 միլիոն ոսկի կը բերէր Գանձին, հասոյթներու բաժինը գրեթէ ամբողջովին կը կրթնի առեւտուրին վրայ, այսինքն կարգ մը մենաշնորհներու, մաքսերու եւ անուղղակի տուրքերու վրայ։ Հոս պէտք է հարցնել. ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ այս առեւտուրը, որ երկրին ելեւմուտքը պիտի ապահովէ։ Մինչեւ վերջին տարիներս, ամբողջ երկրին մէջ Թուրք առեւտուրը փոքրամասնութեանց ձեռքն էր։ Ասոնք շատ գործունեայ էին, դրամագլուխ ունէին եւ հիանալիօրէն գիտէին ոչ միայն արհեստին գաղտնիքները, այլեւ արտաքին շուկաները։ Արդ, 1914էն ի վեր պատահած դէպքերը ծնունդ տուին նոր առեւտուրի մը, որ իրաւ է թէ ազգային խոստումներ կը պարունակէ, սակայն նախորդէն նուազ ձեռնհաս է եւ նուազ լաւ կազմակերպուած։ Ուստի այսպիսի անկայուն խարիսխի մը վրայ կրթնելով, տուրքերու գանձումը որոշ վտանգ կը ներկայացնէ։ Միւս կողմէ երկրագործական արտադրութիւնը ա՛յնքան խանգարուած է, որ շատ տեղեր տակաւին չէ վերագտած իր նախկին թափը։ Ասոնց վրայ կ'աւելնայ խորունկ ցաւ մը, մաքսանենգութիւնը։

Սահմաններու լայնատարածութիւնը, վաչկատուններու գոյութիւնը, Անատոլուի եզերքին երկայնքը կղզիներու շատութիւնը, մեծապէս կը դիւրացնեն մաքսանենգութեամբ շատ մը ապրանքներու Թուրքիա մուտքը։ Այս մաքսանենգութիւնը շատ լայն ծաւալով կը կատարուի, ի վնաս պետական Գանձին։

Ըսմէթ փաշա վերջերս Խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց թէ այս վէրքը պետութիւնը կը զրկէ տարեկան 50 միլիոն ոսկիէ, այսինքն ընդհանուր հասոյթներու մօտ մէկ քառորդէն։ Վարչապետին ձայնը զայրոյթէն եւ բարկութենէն կը դողար, երբ կը մատնանշէր երկրին զարգացման համար ա՛յնքան աղիտաւոր այս վիճակը։ Ինչ որ ալ ըլլայ, Թուրքիոյ ելմտական կառուցուածքը, հիմնուած գրեթէ ամբողջութեամբ առեւտուրի վրայ, տակաւին իր վերջնական ձեւը չէ գտած։ Ասկէ զատ, ստոյգ է որ արտաքին պարտքերու կարգադրութիւնն ու Անատոլուի երկաթուղիներուն գնումը ծանրօրէն պիտի ճնշեն ապագայ ելմտացոյցերուն վրայ։ Ահա՛ թէ ինչո՛ւ կը ծրագրուի —անմիջապէս որ Լօզանի դաշնագիրը թոյլ տայ,— մաքսային սակացոյցերու յաւելումով նոր հասոյթներ հայթայթել։ Սակայն տարիկս պիտի գործադրուի շինուած վաճառքներու համար, ինչ որ աւելի պիտի դժուարացնէ անոնց առեւտուրը երկրի մը մէջ, ուր սպառման կարողութիւնը արդէն շատ նուազած է։

Թղթակիցը յետոյ կը քննէ դրամական տագնապը։ Կ'ըսէ թէ Թուրքիա 14 միլիոն բնակիչ ունի, մինչ շրջաբերութեան հանուած էր 157 միլիոն ոսկի թղթադրամ, անոր ալ 20—50 միլիոնը մեծ պատերազմի ընթացքին փճացած է։ Կը յիշէ նոր թղթադրամներու շրջաբերութիւնը եւ պետական դրամատուն մը հիմնելու ծրագիրը, որուն մասնաւոր ուժ կուտան կառավարութիւնն ու մամուլը։

ՅԱՐԴԳՈՂ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ Հինգշաբթի, Յառաջ գողի երեկոյթին՝ Շ. Նարդունի ներկայացուց իր նիւթը, Գրականութեան Քաղաքականութիւնը։

Քաղաքականութիւն բառով կը հասկնայ ուղղութիւն տալ այսպէս, պատուաստ՝ քո՛յր «գրականութիւններու միջեւ, ձուլում տկար եւ աւազանակից գրականութիւններու, կազմութիւն՝ գրական ազգի» մը եւ պաշտպանել զայն յարձակող գրական ազգերու դէմ, որոնում՝ պատմական հին ոճերուն։ Եւրոպական գրականութիւններու այդ քաղաքականութիւնը, անոնց կրած պաշտպանութիւնները եւ կատարած նուաճումները ներկայացնելէ յետոյ անցաւ հայ գրականութեան։ Դասախօսը կը կարծէ թէ անոնց մշակոյթի ազգ չկայ, կա... զուր յոգնութիւն է քաղաքականութիւն խաղալ անմշակ ազգերու անունով։ Այս մտածումէն առաջնորդուած, անհրաժեշտ կը նկատէ որոնել ու բանաձեւել ... զատ եւ անկախ գրական ազգ մեր հանգամանքը։ Ու կը կրկնէ պատմական եւ աշխարհագրական գաւառներու ուսումնասիրութեան. հիւսիսի գրական դրացիին՝ ռուսական հոգին, ֆրանսացի հեղինակներու տուած քննութեամբ՝ կը գտնէ անյարմար հայ հոգիին, կը ջատագովէ հարաւային գրական դրացիներու մերձեցումը, անոնց ձուլում մը։ Այսօր, հայրենիքէ զրկուած վերապրեցնել հայրենիքը, ինչպէս Բաբելոն քշուած Եբրայեցիները ըրին, շնորհիւ մեր գրական յարանքներուն։ Եւ տուաւ գրական յարանքի դաստիարակութեան տեսութիւնը ան կը նկատէ մեր գգայարանքները՝ accumulateurներ, որոնք կը պարպուին գրական գրգիռով եւ կուտան հին զգայութիւնները, հայրենական ապրումներ։

Դասախօսը կը յայտնէ թէ իր այս «թէզ»ը կը մշակէ երկու տարիէ ի վեր եւ դեռ քանի մը տարի եւս պիտի շարունակէ իր ուսումնասիրութիւնները, ընդարձակ հատոր մը տալու համար։

Ոստանիկ.— Իբրեւ ձգտում, գեղեցիկ է, բայց չի յաջողիր, որովհետեւ զիտումնաւոր է։ 90ական թուականներէն ի վեր ունինք այդ գրական քաղաքականութիւնը, Հնչակեաններն ու Դաշնակցականները թելադրած են ատիկա։

Մեր հարեւաններուն գրականութիւնը մեծ մասով մերն է։ Հայ լեռնականը կ'երգէր քիւրտերէն, հայ աշուղը կ'երգէր թուրքերէն ու պարսկերէն։ Պէտք է անդրադառնալ մեր ունեցածին, անկէց է որ պիտի ծլի անհրաժեշտաբար գիտակցաբար անհրաժեշտը։

Տարօնեան.— Գրագէտը մէկ նորդն ըլլալով ժողովուրդին, պէտք է վերադարձնէ ինչ որ առած է ժողովուրդէն եւ հայրենիքէն։

Յ. Ֆրէնկեան.— Նարդունիի տեսակէտը կը կարծեմ մեզ կը տանի միջակութեան գաղափարին։ Դէպի հինը վերադարձ մը կը նշանակէ զանդաղում մը։

Սարաֆեան.— Երեւակայական շատ լաւ յղացում մըն է այս, բայց չափազանց դժուար իրագործելի։ Հին ատեն ... նասատեղծները կ'ունկնդրուէին երբ իրենց ժողովուրդին առաջնորդները, մինչդեռ հիմա Հարաւին հետ պատուասոր, երբ մեր հինները, այնքան ձեռնհաս պայմաններու մէջ չկրցին, ինչ հիմա ինչպէ՞ս կրնանք ... Մենք պէտք է փնտռենք միայն ոգիին հայկականութիւնը եւ աշխատինք ստեղծել մեծ ... մեծ հատականութիւններ, ... ժեր, որոնք կարող ըլլան մշակելու տիեզերական գրականութիւնը։

Օհան Կարօ.— Մարդկային որեւէ ստեղծագործութիւն իրականանալէ առաջ՝ ձեւաւորուած ... է արդէն մտքերու մէջ։ Նարդունիի տեսակէտն ալ դեռ նորին մէջ է, բայց իր յաջող...

ՀՈՒՄՈՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ

— Եղբա՛յր, ըլլալի՛ք բան է. այս տեսակ բարեգործական ...թիւն ո՞ւր տեսնուեր է: Ան-...ամ կ'արձանագրէ եւ անգամ ... գոնէ ժողովի չի կանչեր: ... կը հաւաքէ. հաշիւ չի ...ամ ... հապա ի՞նչ պիտի ըլլայ ...իանի մըն ալ կազմութիւնը. ...ք՞ն բարդ ու ծանր գործեր ... եղեր որ ընդհ. տնօրէն ...րէ 50 անգլիական ամսա-...նով, զոյգ քարտուղարներ, ...ակայներ, իրաւագէտ խոր-...ականներ, պրոպագանդայի ...մասխումբ, մէկուն 30 ոսկե-...ն, միւսին 4000 ֆրանք, երրոր-...մը 3000, չորրորդի մը 2000, ...ագոյն 1500 ֆր. ամսական: ...նչ կ'ըլլանք կոր, եղբա՛յր, եթէ ...ուած դրամը պաշտօնա-...յի տան, աղքատներուն ի՞նչ ... մնայ...:

...բարեկամս որ իբր կատարեալ ...յ՝ ամէն բանի տակ մութ եւ ...նդատելի կէտեր միայն կը ...նէ, բաւական հաստգլուխ է ... չի հասկնար թէ՝ ուրիշին ...րիք ընել կարենալու համար, ...րդ նախ ինքը ուտելու է: Թէ ...ոթի կամ բարակ փորերէն ...րութիւն միայն կը ծնի, վկայ՝ ...րքս, Լէնին, իրենց հետեւորդ-...րը եւ աշխարհի բոլոր նիհար-...րը: Թէ բարութիւնը ընդհան-...պէս ճարպոտ աղիքներու մէջ կ'ապաստանի, նայէ՛ գէրերուն, որոնք եթէ կուշտ ու կուռ խիտ ըլլան, ամէնէն աւելի ընդունակ են: յուզումի եւ կարեկցութեան

Բայց, ըսի թէ բարեկամս՝ իբր կատարեալ Հայ, չի կրնար ըն-դունիլ որ աւելի մեծ բարիք մըն է ամսական 50 ոսկերլին տալ տնօրէնի մը, քան նոյն գու-մարը բաժնել աղքատներուն կամ դպրոցներուն, որովհետեւ, աղ-քատներ միշտ եւ ամէն տեղ կը գտնուին. բայց Մալէզեանի պէս նուրբ, տաղանդաւոր բանաս-տե՞ղծ մը...:

Նոյնպէս, մե՞ղք է, եթէ իբրեւ պրօպագանդիստ (շիտակը, այս կէտին իմ ալ խելքս չհասաւ) ամսական քանի մը հազար կա-պեր են Արշակ Չօպանեանի, որ «ճակատակ իր բազմազբաղ վի-ճակին, յանձն առեր է ծառայել Բարեգործականին, տեղի տալով Պօղոս Նուպար փաշայի Թախան-ձանքին կոչերուն:»

Այս մարդիկը երբ մէկ կ'ու-տեն, երկու կը մտածեն ազգին ցաւերուն վրայ:

Բայց, բարեկամիս խելքը չի հասնիր բարեգործական այս նրբութեան:

Այսպէս, պիտի հասկնար թէ հայ բոլոր Միութիւններուն մէջ, Բարեգործականը միակն է որ կ'արդարացնէ իր անունը եւ կոչումը, իր հասկցած եղանա-կով . . . :

ԽԱՐՏՈՅ

թեան համար, որովհետեւ խիստ օգտակար է,) գիտակցական աշխատանք պէտք է կատարենք, միայն զգացական գրականու-թիւնը օգտակար չի կրնար ըլ-լալ, ու նոյնպէս առանց զգացա-կանին գիտակցականը չի յա-ջողիր:

Մեր բոլոր սիրուած հեղինակ-ները հարազատները եղած են, մեր ժողովուրդը խորթ աչքով նայած է անոնց, որոնք օտարո-տի ազդեցութիւններովերեւցան, հակառակ իրենց արժանիքին:

Շահնազար.— Արուեստի որեւէ գործ, մասնաւորապէս արժէքա-ւորները, նախապէս մտքի մէջ պատրաստուելով չէ որ արտա-դրուած են, այլ յանկարծական, պատահական ազդեցութիւններէ, հետեւաբար պարագաները կը ստեղծեն անմիջական անհրա-ժեշտը:

Կարօ-Սասունի.— Էական կէ-տին շուրջ միայն խօսինք, լրա-ցուցիչ մասերը երկրորդական են: Իբրեւ էական, Նարդունի կը կը պահանջէ յստակագիծ մը դիմագիծ մեր աւանդական գրակա-նութիւնը: Տղա՛ք, տիեզերական գրականութենէն առաջ կայ ան-պայման ազգային գրականու-թիւն: Մետերլինկը համա-մարդկային ըլլալէ առաջ, պելճ ֆրանսացի է, Տոլստոն՝ ռուս: Մեր մէջ ինչ որ մեզի յատուկ է, մեր հայրենի ցնցումներէն եկած է, չի գնահատուիր, օրի-նակ՝ Քուչակը ամբողջ հինգ դար ամչցանք մէջտեղ հանել: Այս աղետաբեր մտայնութիւն մէջ է, որ պէտք է նահանջենք: Հայը ունի իր խոր հոգին, որ եթէ որ և է գործի վրայ դրոշմուի կ'արժէքաւորէ զայն: Դեռ հայ հոգին, հայ գիւղացիի հոգին չէ արտայայտուած:

Լ. Մօզեան.— Այս թէզը շատ նոր է ու շատ հետաքրքրական: Անոր երեւումը շատ բնական է, բռնազբօսիկ ոչինչ կայ: Հոգե-կան վիճակ մըն է, որ կը տիրէ այսօր: Հայ գրագէտը պէտք է սուզուի իր հոգիին խորը եւ հոն գտնէ իր ժողովուրդը եւ անոր հոգին: Ներկայ պայմաններուն մէջ մենք միջականօրէն կ'արտա-դրենք, մինչդեռ եթէ մեր հողին վրայ ըլլայինք՝ անմիջականօրէն կուտայինք: Այսօր ինչ որ կայ դիզուած մեր մէջ հինէն, պզտիկ գրգիռով մը կրնայ դուրս ժայթ-քել, եւ այսպէսով հարազատ կ'ըլլայ, եւ ո՛չ խառնածին:

Ե. Քոչարեան.— Այս տեսա-կէտը նոր չէ: Դաշնակցութիւնը ամբողջ երեսուն տարի հետա-պնդեց զայն: Բայց եւ այնպէս չափազանց հետաքրքրական խնդ-իր է:

Էականն այն է որ պէտք է նորը արտադրել՝ հիմնուելով հինի՞ն վրայ, թէեւ բոլորովին անկախ, իբր անհատ իր կարելին տալ: Արդեօք արուեստը ժողովուր-դի՞ն համար է, թէ արուեստը արուեստին համար: Ճշմարիտ արուեստագէտը բարձր կը մնայ, որպէսզի ժողովուրդը իրեն բարձրանայ: Այսօր մեր Եւրո-պա գտնուիլը տեսակ մը բախ-տաւորութիւն է, կրնանք ու-սումնասիրել Եւրոպան ու իր զէնքերը դարձնել իրեն: Ինչ որ նոր է, պէտք է զայն ընդու-նիլ, հայ հոգիին մէջ թաթխե-լով՝ ան անպայման նորէն Հայ կը դառնայ: Պէտք է առաջնոր-դել ժողովուրդը, բայց երբեք հետ:

Նարդունի.— Տիեզերական, միջազգային գրականութիւն գո-յութիւն չունի: Տիեզերական արժէք չկայ. միջազգային ա-նունը բառարանական իմաս-տով միայն պրոպագանդ եւ համբաւ կը նշանակէ:

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնք, 6 դեկտ.

Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը, որ կազմուած է չէզոք տարրերէ, կարեւոր աշխատանքներու նա-խօրեակին կը գտնուի: Կառավա-րութիւնը հայ երիտասարդու-թեան զինուորագրութեան օրէնքը ո՛չ միայն վաւերացուց՝ այլ եւ կը պարտադրէ:

Հայերու զինուորագրութեան հարցը կար Ազասեան վարչութեան օր-վ, երբ Մազլմեան եպիսկ. եւ Ազասեան զանազան դիմումներ կատարեցին եւ ձախողեցան: Սա-կայն նոր Վարչութիւնը ծանօթ դիմումները հաստատող որ եւ է թուղթ չգտնելով իր թղթածրար-ներուն մէջ, ստիպուած է նոր դի-մում մը եւս կատարել:

Այս առթիւ հայաստա օր-կանը անգամ մը եւս փորձեց վարկաբեկել վարչութիւնը, բայց մնաց ինքն իր գլխուն: Վարչու-թիւնը կը վայելէ գաղութին վստահութիւնը եւ արհամարհե-լով վայրահաչութիւնները՝ կը շա-րունակէ գործել ազգային շահե-րու համաձայն:

Վարչութիւնը կառավարու-թեան նոր օրէնքը ուրախութեամբ կ'ընդունի, քանի որ ան առիթ մը պիտի ըլլայ որ մեր երիտասարդ-ները մարզուին եւ կարգապահու-թեան վարժուին:

*** Վերջերս Կրթական խոր-հուրդին մէջ, երկու կարմրուկ-ներ փորձեցին իբրեւ ազգ. տօն պարտադրել Հայաստանի խոր-հրդայնացման տարեդարձը՝ Նոյ. 29ը:

Կրթականի փորձառու եւ հմուտ ատենապետը, իրեն հետ ունենալով Տօքթ. Գալուստեանը, այս խնդիրը իրենց իրաւասու-թենէն դուրս նկատեց եւ յղեց Կեդր. Վարչութեան, որ տուաւ հետեւեալ շատ տրամաբանական որոշումը՝

«Հայաստանի խորհրդայ-նացման տարեդարձը քաղաքա-կան խնդիր մը ըլլալուն՝ Վարչու-թիւնս կ'արգիլէ վարժարաններ փակել Նոյ. 29ին առթիւ եւ հանդէսներ սարքել»:

Վարչութեան այս որոշումը առիթ մը եղաւ որ Կրթականի երկու նոյեմբերեան անդամ-ները հրաժարին, երեւի տագնապ մը յառաջ բերելու հեռաւոր նպատակով:

Ինչպէս կը տեղեկանամ, Վար-չութիւնը անտեղի գտնելով անոնց հրաժարման պատճառները, ա-ռաջարկած է ետ առնել հրաժա-րականը: Մէկը համակերպած է արդէն եւ կրկին պիտի մասնակ-ցի: Հաւանաբար այս անգամ արչութիւնը պաշտօն տայ Վատե-նապետին վերակազմելու Կրթա-կան խորհուրդը:

Արդարեւ այս վերջինն է այն միակ միջոցը, որ պիտի կրնայ կրթական գործը դնել հաստատ հիմերու վրայ:

*** Աթէնքի նոյեմբերեան-ները վարչութենէն փառաւոր ապ-տակ մը ուտելէ վերջ, քանի մը անգոյն ռամկավարներու եւ դա-տարկապորտներու հետ միացած՝ տօնեցին Նոյ. 29ը, Նախագահու-թեամբ ռամկավար ծերունի ա-տենապետ՝ տօքթ. Էնֆիէճեանի:

Մազլմեան եպիսկ. չմաս-նակցեցաւ այս տարի, երեւի խրատ-ուելով անցեալ տարուան փորձէն եւ Սելանիկի իր վեցօրեայ ակար-ծախնդրութենէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԱԺԱՆԵԼԻ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԷԺԻՒՍ (Վառ), 11 դեկ-տեմբեր.— Այս գաղութը հինգ տարուան կեանք ունի: Նախապէս Հայերու թիւը կը հասնէր եղեր 150ի, բայց այժմ ընդամէնը 60 հոգի են:

Հայերը կ'աշխատին քաղա-քէն երկու քիլոմեթր հեռու Պէլ-վիւի աղիւսի գործարանին մէջ: Տուները ձրի են: Ժամը կը շահին 2,50 ֆր.: Մեր Հայրենակիցները բոլորն ալ դժգոհ են իրենց ներ-կայ վիճակէն, որովհետեւ կը տեսնեն որ գործարանին ամենա-ծանր գործերը շարունակ իրենց վրայ է ձգուած. եւ հակառակ ա-տոր իրենք ժամը 50 սանթիմ. պակաս կը ստանան միւս գործա-ւորներէն (տեղացի կամ Իտալացի):

Ամեն է. աղիւսները չորցած չըլլալով, դեկտ. 1ին գործարանը փակեցին, եւ փակ պիտի մնայ մինչեւ յառաջիկայ Մարտ: Այս առթիւ արձակեցին 10 բանուոր-ներ, որոնց հինգը Հայեր էին. իսկ 12 հայ գործաւորներ ալ երկու ամսուան համար, տրամադրու-թեանը տակ դրած են ուրիշ գոր-ծատէրի մը: Այս մարդուն գործա-ւորները ժամը կը շահին 3.50-4 ֆր. իսկ մեր հայրենակիցներուն կը վճարուի դարձեալ ժամը 2.50: Երբ պատճառը կը հարցնեն, գոր-ծատէրը կ'ըսէ թէ՝ «Ձեր փաթ-րոնը հրահանգած է ինծի որ Հայե-րուն ժամը 2.50էն աւելի չվճա-րեմ, եթէ վճարելու ըլլամ ձեր աչքերը կը բացուին եւ յառաջի-կայ ամառը իր մօտ չէք աշ-խատիր»:

Ահա, այսպէս է Ֆրէժիւսի մեր հայրենակիցներուն վիճակը. ամառը գերիի նման կ'աշխատ-ցնեն, իսկ ձմեռը դուրս կը նետեն, ներս մնացողներուն ալ հազար դժուարութեամբ օրական 9 կամ 7 ժամ գործ կուտան:

Մեր հայրենակիցներէն ոմանք ուրիշ տեղեր գործ գտան եւ գա-ցին, ոմանք (աւելի ուժեղները) քաղաքէս 40 վայրկեան հեռու անտառներու մէջ փայտ կը կտ-րեն, որ աւելի շահաբեր է (օրա-կան 35-40 ֆր.), իսկ մնացեալ-ները թէեւ իրենց գործը կը շա-րունակեն. բայց միշտ այս ու այն կողմ գործ կը փնտռեն, ժամ ա-ռաջ այս անտանելի կեանքէն ա-զատելու համար:

Այստեղ Միութիւն եւայլն գոյութիւն չունի: Կան միայն ան-հատ Դաշնակցականներ, որոնք միացած են Փուժէ-Սիւր-Առժանի մէջ նոր կազմուած «Վռամեան» ենթակոմիտէին:

Զ. Ա. Պօյաճեան

ՈՐԲԵՐՈՒ ԿԻՐԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(Բարեգործականի Տեղական Մասնաճիւղէն)

Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան Տեղա-կան Մասնաժողովն՝ դեկտ. 4ի Որբերու կիրակիին առթիւ, Փա-րիզի եւ մօտակայ արուարձան-ներու հայաշատ կեդրոններուն մէջ, յատուկ Մասնախումբերու միջոցաւ, ժողովրդական հանգա-նակութիւն կազմակերպած էր՝ մասնաւոր կնքեալ եւ Թուար-կեալ տետրով:

Սոյն հանգանակութիւնը եր-կարաձգուած ըլլալով մինչեւ 19 դեկտեմբեր, արդիւնքը Թերթե-րու միջոցաւ պիտի ծանուցուի՝ այդ Թուականէն յետոյ միայն, երբ Մասնաժողովս վերադար-ձուին յիշեալ տետրերը:

Այն ազգայինները, որոնք կը փափաքին իրենց մասնակցու-թիւնը բերել սոյն հանգանակու-թեան, կրնան՝ մինչեւ այդ Թուականը՝ իրենց լումաները փութացնել Մասնաժողովս Ա-տենապետ Պ. Վ. Թագւորեանի հասցէին՝ 53, Rue du Faubourg Montmartre, Paris (9e):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռօնիի Ա. խումբը C. A. Cormeillaisի Բ. խումբին յաղթեց Օի դէմ 3 նշանակէտով: Շավիլի խումբը որ ճկուն խաղացողներէ կը բաղկանայ, լաւ խաղարկու-թիւն մը ունեցած է հակառա-կորդ խումբին դէմ:

*** Իսկ Իթալիի մասնաճիւղի Ա. խումբը որ մրցեցաւ U. S. Viroflayի Բ. խումբին դէմ, պար-տուեցաւ 2ի դէմ 3 նշանակէ-տով: Իթալիի խումբը եւսունիլաւ խաղացողներ, որոնք լաւ ապագայ կը խոստանան, միայն թէ պէտք է քիչ մը եւս ջանք ընեն՝ «փաս»երու խա-ղին, որուն մէջ կը կայանայ իրենց յառաջդիմութիւնը:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ ԱՐԿԱԾ.— Բիւսթին փողոցը կը բնակէր երիտա-սարդ մը, Պիյեքատու, որ ունէր նկարիչ կին մը եւ երկու զա-ւակներ: Արուեստագէտ կինը կը սիրէր ապրիլ արուեստագի-տուհիի պէս, այնպէս որ նա-խանձը կը չփրժէր ամուսինին: Ու սկսան կռիւները, որոնք ար-ուեստագիտական բան մը չու-նէին: Ամուսինը որոշեց, ի վեր-ջոյ, ձգել կինը. ուստի դիմեց դատարան:

Անցեալ օր, տուն դարձած էր առնելու համար դատական ան-հրաժեշտ թուղթերը: Կինը բա-ցակայ էր: Զոքանչը սանդու-խին վրայ բռնեց զինք եւ լաւ մը լոգցուց խօսքով: Վրայ հա-սաւ նաեւ կնոջ եղբայրը: Կռի-ւը տաքցաւ, նոյնիսկ կրակ ա-ռաւ: Ատրճանակի մը միջա-մտութենէն յետոյ գետին ին-կաւ Պիյեքատու: Զոքանչն ու տղան կը պնդեն թէ անձնա-սպան եղաւ Պիյեքատու: Սակայն գնդակին մտած տեղը համա-պատասխան չէ անձնասպանու-թեան մը ենթադրութեան: Եւ ձերբակալուեցաւ Պիյեքատուի կնոջ եղբայրը:

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Երեք երի-տասարդ գողեր առջի առաւօտ կը ներկայանան Ապրահամ Ժու-տայի, որ կօճակ կը ծախէ իր տանը մէջ. Կէմէնէ փակ-փողո-ցը: Նամակ մը կը յանձնեն վա-ճառականին: Մարդը հազիւ բա-ցած էր նամակը, երբ անծանօթ-ները կը յարձակին վրան, կո-կորդը կը խօթեն թաշկինակ մը, մկրատով եւ երկաթի կտոր-ներով կը զարնեն գլխուն եւ երեսին: Յետոյ արիւնլուայ վի-ճակի մէջ կը կապեն աթո-ռին, դարակէն կը վերցնեն 55 հազար ֆրանք ու կը փախչին: Դրացիները ուշ ատեն կը լսեն վիրաւորին ձայնը եւ կը փոխա-դրեն հիւանդանոց, ուր շարու-նակ, արթնութեան եւ զառան-ցանքի մէջ, կուլայ գողցուած դրամին մասին: Հակառակ կիսա-վին ուշաթափուած ըլլալուն, կը յիշէ ու կը պատմէ յարձակման մանրամասնութիւնները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

V

Երբ ցերեկուան հացը կերաւ, ...ընդքցաւ Ովկիմ, անասունը չոր ...խոտը կապել, եւ դաշտը տարա-...րածելու: Երգ մը կը կանչէր հի-...մա կանանչ խոտերուն վրայ եր-...կարած, ու գուցէ առաջին անգամն էր այդ իր կեանքին մէջ, իր ձայ-նը իրեն զարմանալի եւ տարօրի-նակ կը թուէր:

Մինչեւ ուշ ատեն արածեց. երբ տուն դարձաւ, հաց ալ չէր ուտեր. ուրախութիւնը կշտացուցած էր զինքը: Անկողինը դուրս բերաւ, ա-...ն դրան առջեւ պիտի պառ-կէր. դուռը բաց ըլլալուն, Ովկիմ կը վախնար որ էշը գողնան:

Գիշերը մտածեց առաւօտուն կանուխ ելլել. ջուրը տալ եւ վեր-ջը Աւօին երթալ, քիչ մը դրամ խնդրել կամ չորս հատ քարիւղի թիթեղ, ուրիշ մը երկու սնտուկ եւ եթէ այս ալ յաջողէր, ամէն բան կը լրանար, ալ կը սկսէր գործի:

Քնացած ատեն քանի մը ան-գամ արթնցաւ, մտիկ ըրաւ թէ էշուն ձայնը կամ շունչը կը լսու-է՞ր, կապուած տե՞ղն էր:

Առաւօտուն մտահոգ էր Ով-կիմ, գիտէր որ ի՜նչ դժուարու-թեամբ հաւաքած էր միւս դրամ-ները. յետոյ անգամ մը գացած էր, ի՞նչ երեսով կրկին երթար, ե-թէ իր խնդրանքը ականջէ անցուն ընէին, ի՞նչ պիտի ընէր. դրամ ուր-կէ պիտի գտնէր: Չէ՞ որ իր տառա-պանքէն հասկցող մարդիկ չէին անոնք եւ միայն կը հեգնէին զինքը:

Պախուրցէն քաշելով աղբիւր հասաւ. որքա՜ն կարճ եկաւ այդ ճամբան. կ'ուզէր որ անսահման երկարեր, նոյնիսկ աշխարհ շրջեր, յոգնութիւն եւ զզուանք չպիտի զգար կը կարծէր ինք, բաւ է որ ամէն մարդ տեսնէր իր այդ տա-գանգքը:

Վերադարձին քսակ մը գտաւ Ովկիմ. հրա՞շք էր, ի՞նչ, որքան բարի էր Աստուածը ու ողորմած. բայց ի՞նչ էր մէջինը, քանի՞ ղրուշ կար: Ճամբան մէկ վայր-կեանէն միւսը ի՛նչքան երկարե-ցաւ. ինչո՞ւ տուն չէր հասներ, կը քաշէր էշը. կը քաշէր, բայց կե-ցած տեղն էր կը կարծէր:

— Տէ՛ր... Տէ՛ր... մերէթ:

Երբ տունէն ներս մտաւ, սիրտն ու ձեռքերը դողդողալէն քսակը բացաւ եւ դրամը սկսաւ համրել: Տասը ղրուշ կար: Է՜հ, իր կեանքին մէջ վաստկած չու-նէր Ովկիմ, տասը ղրո՜ւշ: Քի՞չ դրամ էր: Միայն կը ցաւէր թէ, ո՛վ որ կորսնցուցած է այդ դրամը մեղք է, կը խղճար անոր վրայ, մտքին մէջ գծագրելով անծա-նօթ դէմքի մը տխրութիւնն ու վիշտը:

Այդ տասը ղրուշը կը բաւէր իր պէտքերը գոհացնելու, որուն համար մտատանջուած էր քիչ առաջ: Անմիջապէս էշը կապեց, գնաց Աւօին, չորս հատ քարիւղի թիթեղ գնեց, երբ դրամը կու-տար՝ ջօջը, տուած հինգ ղրուշը ուզեց, Ովկիմին ձեռքը դրամ տեսնելով Պաղատեցաւ Ջրկիրը, թէ իր պարտքն էր, կը ճանչնար: Բայց հիմա հնարաւորութիւն չու-նէր տալու: Մնացած դրամով եր-կու սնտուկ ալ գնեց եւ տարաւ ատաղձագործի մը ջուր կրելու յա-տուկ ձեւի վերածել տալու հա-մար: Մինչեւ ցերեկ թիթեղները եւ սնտուկները պատրաստ պիտի ըլլային:

Քիչ մը չուան գնեց եւ տուն գնաց. ցերեկ չէր ըլլար, իրենց տան շուքին կը նայէր — նշան ունէր Ովկիմ կէս օրը գոյց տալու — սակայն շուքը կեցած էր, «ծոյլ» արեւը չէր քալեր:

Վերջապէս կէսօր էր, շուկայ ելաւ, ամէն բան պատրաստ էր, տուաւ կանխաւ սակարկած դրամ-ները եւ մէկ ղրուշ աւելցաւ բո-լոր գործերը լրացնելէ վերջ: Պէտք էր գործի սկսէր Չորեքշաբթի օր: Բարի օրով պէտք էր գործի ձեռ-նարկել: Երբ յաջորդ առտու էշը քաշելով կը քալէր Ովկիմ, կը հաշուէր թէ առաջին բեռը ապա-ռիկ չպիտի տար եւ առած դրամով Ս. Թորոսին մոմ մը պիտի վառէր: Տեսակ մը անըմբռնելի հաճոյք կը զգար, երբ էշը քաշած ատեն սնտուկները համետին զարնուե-լով. ըռխկ, ըռխկ, ըռխկ կը ձայ-նէին. ի՜նչ հաճոյալի էր այդ, որ երգ մը կը շինէր:

Առաջին բեռը ծախեց եւ քսան փարա ստացաւ: Ճամբան եկեղե-ցիին առջեւէն ըլլալուն, հոն ժա-մուն առջեւ, խոշոր քարին վրայ, մեծ ու մանիշակագոյն քիթով, ուռած աչքերով ժամկոչը նս-տած տեսաւ: Հարցուց թէ փանկտը բա՞ց էր.— Չէ՛, պատասխանեց ժամկոչ աղբարը: Չի գիտցուիր թէ, Ովկիմ ինչպէ՞ս քսան փարան ժամ-կոչին յանձնել վստահեցաւ, որ ան վառէ մոմը. ըսելով որ Ովկիմէն է եւ գործի յաջողութիւն խնդրէ ի-րեն համար:

Ժամկոչը առաւ դրամը եւ գրպանեց թեթեւ քմծիծաղով:

Քիչ մը քալելէ վերջ, զղջաց Ովկիմ. ինք իր ձեռքովը պիտի վառէր մոմը, եւ իր աղօթքը իր բերանով պիտի ըներ: Նեղուեցաւ, ետ ուզեց դառնալ, բայց մխի-թարեց ինքզինքը: Ժամկոչ Սար-գիս ամէն օր եկեղեցին ըլլալուն հարկաւ աւելի ծանօթ էր սուր-բերուն եւ անոր ձայնը աւելի մտերմիկ՝ ապահովաբար լսելի կ'ըլլար:

Օ. ՁԱՐՄՈՒՆԻ

(Շարունակելի)

կիով կարելի է «չարշաֆ»ը պատրաստել, եւ տակը հասարակ հագուստներ ծածկել: Մինչդեռ, եթէ չարշաֆը հանուի, պէտք պիտի ըլլայ գոնէ 50 ոսկինոց վերարկու մը եւ նոյն արժէքով հագուստ մը հագնիլ:

Ասկէ զատ, սովորութեան ալ ազդեցութիւնը կայ անկասկած: Դպրոցական աղջիկները արդիական պահանջներու կը յարմարցնեն իրենց միտքն ու տարազը: Ուսուցչուհիները եւ լուսաւորեալ երիտասարդները բնականաբար արդիական տարազ կը կրեն:

Արեւելեան նահանգներու մէջ պաշարման դրութեան վերացումը չի հետաքրքրեր մեր կուսակալութիւնը: Զարայի եւ Տիվրիկի մէջտեղերը մաս մը Քիւրտեր կան, բայց հաւատարիմ են Հանրապետութեան:

Կացութիւնը կը ծանրանայ Քանթոնի մէջ

Չինաստանէն հասած նոր լուրեր կը հաստատեն թէ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Քանթոնի շրջանին մէջ: Հրդեհները, թնդանօթաձգութիւններն ու կատաղի կռիւները կը շարունակուին կարմիրներուն եւ չափաւոր ազգայնականներուն միջեւ: Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ շարժումին ղեկը Մոսկուայի ձեռքն է: Համայնավարները այժմ իրենց կեդրոնը հաստատած են ոստիկանատանց մէջ և կը ջարդեն ու կը թալլեն անդադար: Նորակազմ Սովետը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կը հրամայէ ջարդել բոլոր սեփականատէրերը, փճացնել ստացուածքները եւ գրաւել հողերն ու տուները:

Քուոմինթանկը որոշած է կարեւոր ուժեր ղրկել Քանթոնի վրայ, զայն վերագրաւելու համար: Մինչեւ հիմա օտարականները անվնաս են, սակայն ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական իշխանութիւնները անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առին՝ իրենց քաղաքացիները պաշտպանելու համար: Ամերիկեան «Սաքրամէնթօ» մարտանաւը դաշտային հրետանիներ ցամաք հանեց եւրոպական թաղը՝ Շամէն կղզեակը: Ճափոնական շոգենաւ մը 1500 կարմիրներ բերաւ Հոնան-Սփիթ, սակայն եւրոպական մարտանաւերը սպառնացին ընկղմել զայն, եթէ փորձէ մէկ հատիկ կարմիր ցամաք հանել:

Վերջին լուրերու համաձայն, համայնավարները մեծ մասամբ վտարուած են Քանթոնէն՝ ազգայնականներու ուժգին յարձակումներուն շնորհիւ: Զօր. Զանկ Քայ Շէք յայտարարած է թէ Քուոմինթանկը որոշած է փակել Չինաստանի բոլոր պոլշեւիկեան հիւպատոսարանները:

Հրեական հալածանքները Ռումանիոյ մէջ

ցեղական թերթ մը կը գրէ.—

Թրանսիլվանիոյ մէջ արիւնը կը շարունակէ հոսիլ: Ռումէն ուսանողներ վակոնէ մը դուրս նետած են երեք Հրեաներ եւ երկու Հունգարացիներ: Ասոնք չուաններով կապուած են վակոնի մը եւ քաշկռտուած գիծին վրայ: Մանուկներ ծեծուած են եւ յետոյ օղիով գինովցուած՝ մեռնելու աստիճան: Եաշի սինակոկը կրակի տրուած է:

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը 98 միլիոն լէյ վնասուց հատուցում պիտի վճարէ Հրեաներուն: Բոլոր ռումէն համալսարանները պիտի փակուին Դեկտ. 16էն սկսեալ: Ո եւ է ուսանողի թոյլ չպիտի տրուի համալսարան մտնել եւ ամէն հաւաքոյթ պիտի արգիլուի:

Մինչեւ հիմա ձերբակալուած են 216 ուսանողներ: Ուսանողները որոշեցին 24 ժամուան դասադուլ յայտարարել՝ բողոքելու համար իրենց ընկերներու ձերբակալման դէմ: Նախարարական Խորհուրդը պաշտօնանկ ըրաւ կարգ մը քաղաքներու կառավարիչները, որոնք զանցառու գտնուած են:

Օրատէա Մարէի խռովութեանց ընթացքին դաշունահար սպաննուած է ամերիկեան քաղաքացի հարիւրապետ Կոտֆրէյ Քէլլըր: Պուքրէշի ամերիկեան դեսպանը խստիւ բողոքեց արտաքին նախարար Թիթուլէսքուի եւ անմիջական գոհացում պահանջեց:

Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն եւս բողոքագիր մը պիտի ներկայացնէ ռումէն կառավարութեան՝ Թրանսիլվանիոյ Հրեաներուն եւ Հունգարներուն դէմ ազգայնական ուսանողներու հալածանքին համար:

Ռումանիոյ խախամապետը հաւատացեալներուն ուղղուած յայտարարութիւնով մը կը հրահանգէ Սուգի Օր մը տօնել՝ սինակոկներուն դէմ կատարուած յարձակումներուն առթիւ:

Կիներու քուէարկութիւնը եւ Ծերակոյտը

1928ի խորհրդարանային ընտրութիւններուն առթիւ, դարձեալ օրակարգի վրայ դրուած է կիներու քուէարկութեան խնդիրը: Երեսփ. ժողովը արդէն իր հաւանութիւնը տուած է այս մասին, սակայն 1922 Նոյեմբեր 21ին Ծերակոյտը 22 քուէի առաւելութեամբ մերժած ըլլալով այս առաջարկը, կիները ցարդ զրկուած կը մնան քուէի իրաւունքէն:

Անկէ ի վեր խնդիրը քանիցս հետապնդուած է Ծերակոյտին մէջ՝ կիներու քուէարկութեան ախոյեան կարգ մը ծերակուտականներու կողմէ: Վերջին անգամ Լուի Մարթէն դարձեալ այս մասին առաջարկ ներկայացուց, սակայն Ծերակոյտի մասնաւոր յանձնաժողովը 5ի դէմ 7 ձայնով մերժեց օրակարգի վրայ դնել խնդիրը: Այս որոշումէն ետք կը կարծուէր թէ հարցը թաղուած է առ այժմ: Սակայն Նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ կառավարութիւնը որոշեց կիներուն քուէի իրաւունք տալու խնդիրը պաշտպանել Ծերակոյտին մէջ: Կառավարութեան այս որոշումը յուզում կը պատճառէ այս ծրագրին հակառակ պահպանողական ծերակուտականներուն:

Սակայն եթէ նոյնիսկ Ծերակոյտը Յունուարի վերամուտէն վերջ ընդունի քուէարկութեան օրինագիծը, կիները չպիտի կրնան մասնակցիլ 1928ի ընտրութեանց, որովհետեւ կան նիւթական դժուարութիւններ, որոնք արգելք կ'ըլլան այդ մասնակցութեան:

Այդ պարագային կիները առաջին անգամ պիտի կրնան մասնակցիլ 1929ի թաղապետական ընտրութեանց:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԻՊՐՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի իրիկուն երկրաշարժի 18 ցնցումներ զգացուած են կղզիին հարաւային մասին մէջ:

ՖԷՅՍԱԼ թագաւոր Պահիրէ հասաւ: Պաղտատ պիտի մեկնի օդանաւով:

ԻՐԱՔԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ճաֆէր փաշա էլ-Ասքէրի, որ դէպի Պաղտատ ճամբայ ելած եւ մինչեւ Աղեքսանդրիա հասած էր, Լոնտոն վերադարձաւ ստորագրելու համար Իրաքին անգլիական համաձայնագիրը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ իթալի:

Օրակարգ.— Շրջ. կոմիտէի զեկուցումը եւ ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, հայ ժողովրդային լսարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբունդ խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 19 Rue St. Sulpiceի ծանօթ հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Պիտի խօսի ընկ. Տ. Յովհաննէսեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ղ. Օ.— 70:
Սէթիֆ, Մ. Հ.— 140:
Էքս-լէ-պէն, Կ. Ս.— 10:
Շաս, Պ. Ս.— 25:
Լէ գ'Ապրէ, Պ. Յ.— 10:
Կրաս, Հ. Ս.— 120:
Փրակա, Ն. Պ.— 116: Ղրկեցինք:
Փարիզ, Գ. Բ.— 50:
Ֆիկաք, Պ. Տ.— 80: Սկսանք ղրկել:
Լա Սիօթա, Ղ. Ս.— 140:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Կէսվէի շրջանէն Յարութիւն Պարոնեանը, կինը՝ Արաքսի եւ երկու փոքրիկներ եղիսաբէթ եւ Մարիցա, որոնք 927ին Ֆիլիպէ (Պուլկարիա) կը գտնուէին: Իմացնել՝ Վահրամ Ճէզվայիրլեանին, 4 Rue du Turin Arnouvilles-les Gonnesse (S-et-O).

կը խնդրուի պուլկարահայ թերթերէն արտատպել:

— *Կը փնտռուի Գրիգոր Մէնտէրէսեան որ 1919ին Գոնիա կը գտնուէր: Գրել՝* Krikor Méndéressian, 2 Ave. des Diables Bleus, Nice. France.

ՕՐ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ուրբաթ 16 դեկտ. ժամը 21ին Salle Comoedia, 51 Rue St. Georges: կը մասնակցին յայտնի երգահաններ եւ արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ իր երգչախումբը: Մուտք՝ 30, 20, 12 եւ 8 ֆրանք: Տոմսերը կարելի է ստանալ Durandէն, 4 Place Madeleine եւ սրահէն:

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆ.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	40
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	75
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	13	18
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	137	75
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355	50
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Ֆիորին	(Florin)	1027	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3400	—
» II	»	2100	—
» III	»	1660	—
Օսմանլի երկաթ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927
16 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 520 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄՈՌՆԱՆ

Վերջերս Հիւսիսային Կովկասէն հասած հայրենակից մը կը պատմէ թէ 17 հոգի ալ այդ շրջանէն աքսորած են, դէպի Սիպերիա:

Իսկ ինչ որ գրեցինք բուն Հայաստանի անցուդարձերու մասին, կրկին եւ կրկին կը հաստատուի նոր լուրերով:

Բանտարկեալներու մեծ մասը կը մնայ կղպանքի տակ: Պարբերաբար 25-30 հոգինոց կարաւաններ գիշերանց կը փոխադրուին դէպի Թիֆլիս, եւ անկէ՝ Ռուսաստանի խորերը:

Անցեալ օր Երեւանէն գրուած Նոյեմբեր 12 թուակիր նամակ մը կը հաղորդէր թէ աքսորականներու թիւը կը հասնի 140ի, որոնց հարիւրը Երեւանէն: Նամակագիրը անուններն ալ կը թուէր. բայց մենք հրատարակութեան չենք տար, հասկնալի պատճառներով:

Նամակագիրը կը նկարագրէ նաեւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան տասնամեակի տօներուն խղճալի ձախողումը՝ Հայաստանի մէջ:

Հակառակ իշխանաւորներու պատուէրներուն եւ ուռուցիկ արտայայտութեանց, տասնամեակը անցեր է շատ անշուք, ժողովուրդին կատարեալ անտարբերութեան մէջ:

Անշուշտ աւելի բախտաւոր չէր կրնար ըլլալ Դեկտեմբեր 2ի, Հայաստանի անկախութեան տապալման եւ սովետացման «տօն»ը, զոր ձրի շարժանկարի մը պոչին կապեր են այստեղ, բազմութիւն հաւաքելու համար:

Ժողովուրդին այս կրաւորական դիմադրութիւնը, այս համր ցոյցը զինեալ ապստամբութենէ մը աւելի ծանր հարուած մըն է օրուան վարիչներու համար, եթէ ուզեն հասկնալ:

Անոնք տարին տասներկու ամիս իրենց ուժը ապացուցանելու փորձեր, ռազմախաղեր կը կատարեն, անդադար երթեւեկներ սարքելով բանտէ բանտ: Կը թուի թէ բաւական բան կարդացած են Մաքիավէլէն:

Բայց, «Իշխան»ին մէջ կէտեր կան որ վրիպած են իրենց աչքերէն: Նոյն Մաքիավէլը չէ՞ գրած նաեւ.

— «Իշխանի մը լաւագոյն միջնաբերդը իր հպատակներուն սէրն է: Եթէ իր ժողովուրդը կ'ատէ զինքը, աշխարհի բոլոր միջնաբերդերը չպիտի կրնան փրկել զինքը»:

Ի՛նչ խօսք, որ, Հայաստանի բոլոր բանտերը, Խորհրդային Միութեան բոլոր Չեկաներն ու աքսորավայրերը կրնան դժոխային տառապանքներու ենթարկել ժողովուրդի զաւակները, երիտասարդներ, ընտանիքի հեցուկներ, կիներ եւ երախաներ, բայց չեն կրնար սիրցնել այդ նոյն իշխանութիւնը:

Չեն կրնար փրկել իշխանաւորները:

Ազգերու պատմութեան մէջ, այդ ո՞ր քաջն է որ կրցեր է աթոռի վրայ մնալ, ամբողջ ժողովուրդի մը ոտքերուն շղթայ կապելով եւ անոր բերանը կղպելով:

Կարմիր իշխանաւորները եթէ մոռցած են հին պատմութիւնը, գոնէ շատ լաւ կը յիշեն ցարական բռնապետութեան ելքը: Քար քարի վրայ չմնաց քսանըչորս ժամուան մէջ, հակառակ բոլոր «օխրանա»ներուն, ոստիկանական եւ լրտեսական ահարկու ցանցին:

Գիտենք. այսօր տասնապատիկ աւելի դիւային ցանցեր, արիւնազանգ փշաթելեր սարքած են համայնավարները, բազմութիւնները շնչահեղձ փռելու համար: Բայց իրենք ալ պիտի խոստովանին որ անօգուտ են բոլոր այդ միջոցները, եւ աւելի շատ՝ փոթորիկը փութացնելու կը ծառայեն, քան թէ կանխելու:

Ամփոփուելով Հայաստանի մէջ, կ'ուզէինք երեւան հանել գաղութներու, կամ աւելի ճիշտ՝ «Հայաստանը սիրողներու» տարբեր մէկ մեղքը:

Անցեալ Յուլիսէն ի վեր կը հրատարակուէին խմբական ձերբակալութեանց լուրերը: Թուղթին յանձնուեցան եւ բեմերէն արտասանուեցան զարհուրելի մանրամասնութիւններ: Հաստատուեցաւ որ կատարուած բարբարոսութիւնները կապ չունէին ո՛ր եւ է դաւադրութեան հետ: Չէ եղած եւ չկայ այդպիսի բան: «Ողջամիտ» մամուլն անգամ աւելի շատ կասկածամտութեան վերագրեց բանտարկութիւնները:

Արդ, իրականութիւն է որ հազար հոգի զրկուած են իրենց հանգիստէն, չհաշուելով փախստականները: Եթէ իւրաքանչիւր կալանաւոր, աքսորական կամ փախստական իր ետին ձգած ըլլայ հինգ հոգի — կին, մայր, երախայ — կը նշանակէ թէ առնուազն հինգ հազար հոգի մատնուած են թշուառութեան:

Ո՞վ մտածեց օգնութեան հասնիլ այդ երիցս անմեղ եւ դժբախտ զոհերուն, ենթադրելով թէ բոլոր կալանաւորները յանցապարտ են: (Երեւանի տմարդի մարզպանները ոչ իսկ այդ մեղադրանքը արտասանելու քաջութիւնն ունին. այլապէս, հրապարակաւ դատ կը վարէին):

Քանի՞ հարիւր ֆրանք օգնութիւն գնաց Երեւան, արտասահմանի մէջ ծաղկած գոյնզգոյն կազմակերպութիւններուն կողմէ:

Ա՞յս ալ քաղաքական գործ է:

Խորհրդային Հայաստանի դէմ դաւադրութի՞ւն է պատառ մը հաց կամ բրդեղէն մը հասցնել զոհերուն...:

Ի՞նչպէս կը մոռնան այսքան տարրական պարտք մը, մանաւանդ «Հայաստանճի»ները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ

Այս խորագրով խմբագրականի մէջ, Յուսաբեր կը գրէ (6 դեկտ.):

—«Անցեալ Երեքշաբթի Պէյնէլ-Սուրէնի շէնքին մէջ տեղի կ'ունենայ ծանօթ դաւադրական հաւաքոյթը: Մինչեւ ժողովը՝ ժողովի մասին լուր չի տրուիր հանրութեան (զայն հրաւիրողներուն կողմէ), ու միայն ժողովէն ետքն է, որ դաւի մասին կը տարածուի ժողովուրդին մէջ (հրաւիրեալներէն ոմանց շնորհիւ):

«Այս դաւադրական հաւաքոյթին, տասը մաղէ անցընելէ ետք, կը հրաւիրուին շուրջ 40 ազգայիններ: Ասոնցմէ միայն 30 հոգի հաւաքոյթին կուգան, որոնցմէ միայն 15 հոգին կը յօժարին — մարմնով ու հոգիով — ձեռք երկարել այն ժուռնալին, զոր Թորգոմ Գուշակեան իր խորհրդատուներով մէկտեղ պատրաստած էր, կառավարութեան յանձնելու համար:

«Ժողովականներէն խումբ մը սակայն, հակառակ եղած բոլոր ներշնչումներուն, կ'որոշէ, այնուամենայնիւ, տեսակցութիւն մը ունենալ «ուրոյն ցեղ»ի (Դաշնակցութեան) ներկայացուցիչներուն հետ, Գուշակեաններէն տարբեր ձեւով ելք մը գտնելու համար ծայր տուած պառակտումներուն:

«Այս տեսակցութեանց ընթացքին է անհ, որ կ'որոշուի տասնօրեայ «զինադադար» հռչակել՝ չէզոքները քով-քովի բերելու, տագնապը իր բովանդակ մեծութեանը մէջ ուսումնասիրելու եւ ժուռնալներէն ու մատնութիւններէն տարբեր ելք մը գծելու համար ստեղծուած ծանր վիճակին:

«Նաեւ այս անգամ խաղաղարար փորձը Դաշնակցութիւնն է որ կը կատարէ: Ան է որ ձեռք կ'երկարէ իւրաքանչիւր շիւղի, որ ձիթենիի կերպարանքը ունի: Հակառակորդը անդրդուելի կը մնայ իր յարձակողական ընթացքին մէջ՝ զինուած վարձկաններուն, պէտէվիններուն եւ ոստիկաններուն վերապահելով հայ կեանքի մէջ ծայր տուած տագնապին լուծումը:

«Տասն օրը բաւական ժամանակ է, նախնական քայլեր առնելու եւ տագնապի լուծման ուղին գծելու համար:

«Թող չէզոք տարրերը տեսնեն ու համոզուին — ոչ թէ խօսքով, այլ գործքով — որ մենք, որ «ուրոյն ցեղ» մըն ենք հայ ժողովուրդին մէջ, իրապէս պատրաստ ենք մեծամեծ զոհողութեանց՝ այս գաղութին մէջ խաղաղութիւնը հաստատելու համար:»

ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Յունաստանի ներքին նախարարութեան կողմէ հետեւեալ շրջաբերականը հաղորդուած է բոլոր կուսակալներուն եւ կառավարիչներուն.—

«Ինչպէս ծանօթ է պաշտօնաթերթի Օգոստոս 13ի թիւին մէջ հրատարակուած քաղաքային օրէնքի բարեփոխութիւններէն, հելլէն հպատակութիւն շնորհուած է նախապէս թրքահպատակ (եւ այժմ ոչ այդպէս ճանչցուած) հայ եւ չէրքէզ գաղթականներու Յունաստան ծնած զաւակներուն, նոյնպէս սոյն գաղթականներու Յունաստան բնակող եւ Թուրքիոյ մէջ 1907 Յունուար մէկէն վերջ ծնած զաւակներուն:

Սոյն օրէնքին տրամադրութեան համաձայն, իրենց 22 տարեկանը լրացնելու տարւոյն մինչեւ Դեկտ. 31ը Յունաստանէն վերջնականապէս հեռացողները իրենց հելլէնահպատակութիւնը կը կորսնցնեն:

Այս բացատրութիւններէն բացայայտ կը տեսնուի թէ այս կերպով հելլէն հպատակութիւն ստացողները, հելլէն քաղաքացիի բոլոր պարտաւորութիւնները ունենալով, ստիպուած են թաղապետութեան արձաններու մայր տոմարին մէջ արձանագրուիլ, համաձայն 1927 Յուլիս 1 թուակիր զինուորագրական օրէնքի 6րդ յօդուածին տրամադրութեան:

Հետեւապէս կը խնդրենք ձեզմէ, սախրողաբար հրահանգել ձեր հրամանին տակ գտնուող թաղապետութիւններուն, որպէս զի յարմար եղանակով ծանուցանեն, վերեւ բացատրուած ձեւով հելլէն հպատակութիւն շնորհուած անչափահասներու ծնողաց, որպէս զի իրենց բնակավայրի թաղապետական իշխանութիւններուն մատուցանեն յայտարարագիրներ:

Նոյնպէս Ամերիկեան Նպաստամատոյցէն պիտի ստանաք սոյն հաստատութեան մէջ պատսպարուած, կամ հաստատութենէն հեռացած ըլլալով հանդերձ, անոր խնամքին տակ գտնուող որբերուն յայտարարագիրները:

Արձանագրուածներու տարիքները պիտի ճշտուին ձեր կողմէ մինչեւ 15 տարեկաններու համար, իսկ անկէ վեր տարիք ունեցողներու համար՝ զինուորագրական յանձնախումբերու քննութիւններով:

Հելլէն հպատակութիւն ստացող հայ եւ չէրքէզ անչափահասները հելլէն քաղաքացիի իրաւունք կը վայելեն պայմանաւոր կերպով, քանի որ իրաւունք ունին առանց ուեւէ ձեւակերպութեան զայն կորսնցնել՝ եթէ իրենց 22 տարիքը լրացնելու տարւոյն մինչեւ 31 Դեկտեմբերը, Յունաստանէն վերջնականապէս հեռանան: Հետեւաբար արձանագրութիւնները յատուկ տոմարներու մէջ կատարուելով, հոն պիտի մնան եւ կանոնաւոր տոմարներու մէջ պիտի արձանագրուին, երբ 22 տարիքը լրացնելէ վերջ որոշեն Յունաստան մնալ:»

"ՅԱՌԱՋ"Ի "ԱՆՊԱՏԿԱՌՈՒԹԻՒՆԸ"

Այս խորագրին տակ, Պոլսոյ Սօն Սաաթ լրագիրը կը գրէ (9 դեկտ.).

— «Փարիզի մէջ հրատարակուող Յառաջ թերթը, տարօրինակ խորհրդածութիւններով զարգարած է Պոլսոյ իր թղթակցէն առած տեղեկութիւնները, կրթական գործավարութեան այն հրահանգներու մասին թէ ոչ-իսլամ եւ օտար դպրոցներու մէջ կարեւորութիւն տալու է քաղաքացիական կրթութեան ճիւղին:

«Այս թերթն ալ առանձնած ըլլալով արտասահմանի տարրերը թրքութեան դէմ անդադար գրգռելու պարտականութիւնը, բնականաբար զարմանալի չէ անոր այս ընթացքը: Յառաջի համաձայն, կրթական գործավարութեան այս որոշումը առաջին քայլն է եղեր դէպի ոչ-իսլամ համայնքներու վարժարաններուն փակումը: Այս հաւանականութեան առջեւ, հայերէն թերթը բերնին եկած անպատկառութիւնը (էտէպսիզլիք) կ'ընէ:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ամերիկայի նաւային պատրաստութիւնը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ծովային Նախարարութիւնը կազմած է նոր մարտանաւերու շինութեան հսկայ ծրագիր մը: 56 նոր մարտանաւեր պիտի շինուին հինգ տարուան ընթացքին եւ մէկ միլիառ տոլար (25 միլիառ ֆրանքէն աւելի) պիտի ծախսուի անոնց համար: 1916էն ի վեր Ամերիկա այսքան ընդարձակ ծրագիր չէր կազմած: Նոյնիսկ պատերազմի ընթացքին այսքան ծախք չէր եղած պատերազմական նաւեր շինելու համար: Սակայն նաւային նախարարութեան շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ այս նոր մարտանաւերու շինութենէն ետք Միացեալ Նահանգները հազիւ թէ պիտի հասնին 5-5-3 համեմատութեան՝ Անգլիոյ եւ Ճափոնի հետ, ինչպէս ծրագրուած էր 1920-1921ի Ուաշինկթընի համաժողովին մէջ:

Նոր շինուելիքներն են՝

26 նոր յածանաւեր 10,000 թոննոց, իւրաքանչիւրը 15,000,000 տոլար արժէքով, 3 օդանաւատար մարտանաւեր, 5 նաւատորմի ընդծովեաներ, 18 թորփիլահալածներ, նաեւ 4 յածանաւեր՝ որոնք պիտի անցնին 1932ին դուրս ձգուելիք նաւերու տեղ, իւրաքանչիւրը 60,000,000 տոլար արժէքով:

Ներկայիս Միացեալ Նահանգները ունին 7500 թոննոց 10 յածանաւեր, շինուած Մեծ Պատերազմէն ի վեր. ասկէ զատ ներկայիս շինուելու վրայ են 8 յածանաւեր, իւրաքանչիւրը 10,000 թոնօ տարողութեամբ, որոնց շինութիւնը պիտի աւարտի 1932ին: Այժմ հինգ տարուան նոր շինութեան այս ծրագրով, 1932ին վերջը Միացեալ Նահանգները պիտի ունենան 10,000 թոննոց 34 յածանաւեր եւ 7500 թոննոց 10 յածանաւեր:

Ուաշինկթընի համաձայնագրով, Անգլիա եւ Ամերիկա հաւասար չափով մեծ մարտանաւեր ունենալու իրաւունք ձեռք բերած էին: Վերջին անգամ Ժընեւի նաւային Զինաթափութեան համաժողովին Ամերիկա պահանջեց որ յածանաւերու համար եւս այդ հաւասարութիւնը ստանայ, սակայն չյաջողեցաւ: Յուլիս 6ին անգլիական պատուիրակութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց Ժընեւի մէջ, որով կ'ըսէր թէ Անգլիա 48 յածանաւ ունի, 14՝ շինուելու վրայ են, 9 հատ ալ ծրագրուած է շինել յառաջիկային:

Ծովային նախարար Ուիլպըրի այս նոր ծրագիրը այժմ Ներկայացուցչական ժողովի սեղանին վրայ դրուած է եւ մեծ յոյս կայ որ վաւերացուի. միայն չի գիտցուիր թէ Ծերակոյտը ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ: Ասկէ զատ Նախագահ Քուլիճ ալ իր վերջնական հաւանութիւնը չէ տուած դեռ, հակառակ գործակալութեան մը հաղորդած հեռագրին:

Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ ամբողջ ծրագրին գործադրութիւնը մէկ միլիառ տոլար չէ, այլ 700,000 տոլար պիտի արժէ:

ՔԱՆԹՈՆ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒԱԾ

4000 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐ

Չինաստանէն հասած լուրեր կը հաստատեն թէ քանի մը օրուան տիրապետութենէ վերջ, կարմիրները ստիպուեցան պարպել Քանթոնը: Ազգայնական ուժերը, ցամաքային եւ նաւային, միացեալ յարձակումներով ստիպեցին համայնավարները քաղաքը լքել եւ նահանջել դէպի հիւսիս եւ արեւելք:

Այս առթիւ տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին, 3000 հոգի մեռած եւ վիրաւորուած են: Շանկայի ազգայնականները կը հալածեն պոլշեւիկները: «Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ ուրիշ եօթը քաղաքներ կարմիրներու ձեռքը կը գտնուին: Ազգայնական բանակ մը շուտով պիտի մեկնի Շանկայէն, կարմիրներու դէմ կռուելու համար:

Երէկ առաւօտ հասած հեռագիրները հակասական են եւ ճշգրիտ պատկերը չեն տար կացութեան: Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կռիւը կը շարունակուի ամբողջ չինական թաղամասին մէջ և թէ մինչեւ հիմա մեռածներուն թիւը 4000ը կ'անցնի:

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք կ'աշխատի համախմբել Քուոմինթանկի բոլոր հատուածները՝ միացեալ ճակատով կռուելու համար պոլշեւիկեան քարոզութեանց դէմ:

Թրքական կեղծ դրամ շինողներ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Պոլիսէն կը հեռագրէ թէ ոստիկանութիւնը Ղալաթիոյ մէջ ձերբակալած է 15 Յոյներ եւ Հայեր, որոնց համար կ'ըսուի թէ Յունաստանի մէջ թրքական կեղծ թղթադրամներ պատրաստած են: Անոնց վրայէն գտնուեցան 25 եւ 50 ոսկինոցներ:

Տէօյչէ Պանքի տնօրէնը կը յայտարարէ թէ թղթադրամները շատ խնամքով կեղծուած են եւ խիստ դժուար է զանոնք զանազանել իրականներէն: Պարզ է թէ կարծեցեալ կեղծարարները այդ դրամները քշելու յարմար վայրկեանը ընտրած են ներկայիս, երբ հին թղթադրամները հետզհետէ կը քաշուին հրապարակէն:

Ընդդիմադիրներ կարմիր բանակին մէջ

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ ու Պոլշեւիկեան համագումարին վիճաբանութիւնները երեւան հանեցին որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՊԱՅՔԱՐ ՆԱԽԿԻՆ ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Բ.

Իտալիա կ'ուզէր հաստատուիլ Թունուզի մէջ, Ֆրանսա կանխեց զինք։ Միջերկրականի այս հակամարտութիւնը մղեց Իտալիան դէպի Պերլին եւ Վիեննա։ Հրատարակուած փաստաթուղթերէն կը տեսնուի որ Իտալիա խնդրած էր մաս կազմել Երկեակ Զինակցութեան— Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ — 7 Հոկտ. 1879ին։ Պիզմարք չուզեց գոհացում տալ Իտալիոյ ծայրայեղ պահանջներուն, բայց Զինակցութեան մէջ մնացուց՝ «որովհետեւ Իտալիա կրնար 600000 Ֆրանսացիներ անշարժութեան դատապարտել Ալպեաններու մօտ, երբ գերման զինուորները Հռենոսի կամուրջներն անցնէին»։

Իտալիա վերյիշելով այս խօսքը համբաւաւոր վարչապետին՝ Ֆրանսայի կը յիշեցնէ իր չէզոքութիւնը պատերազմի վաղորդայնին, որուն հետեւանքով Ֆրանսա կրցաւ հիւսիս փոխադրել Ալպեան բանակը։ Իտալիա ոչ մէկ փոխարինութիւն ուզեց։ Ֆրանսա ամէն բան մոռցաւ։

Նորահաս պետութիւն մը, գերազանցօրէն Միջերկրականի պատկանող՝ Իտալիա տխրութեամբ կը տեսնէ ծովուն կարեւոր կէտերուն օտարներուն ձեռքն ըլլալը։ Կը պահանջէր բախտէն նպաստաւորուած պետութիւններ ճանչնան իր իրաւունքները, իրեն ալ թոյլ տան ազատօրէն շնչել։

Մանչեսթրի ազատական օրաթերթը ժամանակին կ'ընդունէր որ «Իտալիան Միջերկրականի մէջ Ֆրանսայէն, Սպանիայէն եւ Անգլիայէն աւելի իրաւունքներ ունի։ Իտալիա կը նմանի պարտէզի մը որուն վանդակորմին դուռներուն բանալիները մեր ձեռքն են»։

Հռոմ հնութեան մէջ, Վենետիկ եւ Ճենովա Միջին դարու երկրորդ կիսուն տիրեցին ծովուն։ Անգլիա ծովային քաղաքականութեան հետեւելով հետզհետէ գրաւեց ռազմական վայրերը՝ Ճիպրալթար (1704), Մալթա (1800) եւ Կիպրոս (1878), երեք կէտեր՝ որոնք կը տիրեն Միջերկրականի։ Առեւտրական ամէն ժողովուրդ,— Փիւնիկեցի, Յոյն, Ասորեստանցի, Հռոմայեցի, Ճենովացի, Վենետիկցի եւ ապա Թուրքը,— ջանաց ձեռք անցնել Կիպրոսը։

Լոնտոնի դաշնագրով (յօդ. 9) Ռուսիա, Անգլիա և Ֆրանսա կը ճանչնային Իտալիոյ իրաւունքները Միջերկրականի մէջ։ Էքօ տը փառի *կը գրէր 1915ին թէ Իտալիա իրաւունք ունի թագաւորելու Ադրիականի վրայ։ Իսկ անգլիական թերթ մը գիտել կուտար. «Իտալիա իր տանը տէրն ըլլալու է Ադրիականի մէջ, գրաւելով յարմար դիրք մը Միջերկրականի եւ Ասիական Թուրքիոյ վրայ, համաձայն իր ուժին եւ ազդեցութեան։»*

Նոյն պահուն, սակայն, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը բանակցէին Յունաստանի հետ, խոստանալով Իզմիրը, իբրեւ վարձատրութիւն պատերազմի մտնելուն։ Կոստանդինի եղբայրը կը հեռագրէր Փարիզէն 11 Մայիս 1915ին. «Դաշնակիցները մեզ կը խոստանան Իզմիրը»։

Իտալական կարեւոր հանդէս մը, փոլիթիքա, *վեր հանելով այս խոստումը, զայրոյթով կը համեմատէ թուականները.— Լոնտոնի դաշնագրով 25 Ապրիլ 1915ին Դաշնակիցները Իտալիոյ կը խոստանային Թուրքիայէն մաս մը, իսկ 11 Մայիս 1915ին Յոյներուն կը խոստանային Իզմիրը ներքնաշխարհով մը։ Յօդուածագիրը կ'աւելցնէ. «Կոստանդինի եղբայրը մեր վարիչներուն նման դիւրահաւան չէր, հաստատուն երաշխիք ուզեց։ Տէլքասէ վիրաւորուեցաւ, յայտարարելով որ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ խօսքին հաւատալու էր։»*

Իտալիա հաւատաց անոնց խօսքին եւ ստորագրութեան, ու ահա օր մը օգտուելով իտալական պատուիրակներու բացակայութենէն՝ Ֆիումէի հարցին առիթով, դրկեցին Յոյնը Իզմիր (15 Մայիս 1915), ողբերգութիւն մը սարքելու համար։

Իտալիոյ դժգոհութիւնը մի միայն Ֆրանսայի դէմ չէ։ Անգլիան ալ ոչ նուազ մեղապարտ է։ Անգլիոյ երբեմնի արտաքին նախարար Պալֆըր համաձայն էր Ֆրանսայի հետ։ Լորտ Հարտինկ ըսած էր. «Եթէ ինծի մնայ, Իտալացիները բնաւ Իզմիրը պիտի չունենան»։ Անգլիա դժուարութեամբ ճանչցաւ լիբիական պատերազմին գրաւուած Երկոտասան Կղզիներու սեփականութիւնը։ Անգլիա իւրացուցած է Մալթա կղզին, որ Իտալիոյ քթին տակն է և որուն առեւտրական յարաբերութիւնները Իտալիոյ հետ են։

Միջերկրականի կեդրոնին վրայ, Մալթա կը գրաւէ առաջնակարգ դիրք մը։ Յոյները անոր տիրացան 736ին (Ք. Ա.)։ Կարթեգոն եւ Հռոմ յաջորդաբար սեփականացուցին կղզին։ Նաւաբեկութիւն մը հոն նետեց մեծ առաքեալը Պօղոս։ Մալթացին մկրտուեցաւ քրիստոնեայ եւ մինչեւ այսօր կը մնայ թունդ կաթոլիկ։ 870ին Արաբները արշաւեցին հոն։ Մալթացին պահեց կրօնը, խառնեց լեզուն արաբերէնով (Մալթերէնը 60 առ 100 արաբ, 30 առ 100 իտալական բառեր ունի)։ Վերջապէս անգլիական որկրամոլութիւնը կլլեց կղզին 1800 Սեպտեմբեր 8ին։

Մալթան ստեղծումն է Մալթացիին։ Ժայռոտ երկիրը փոխուած է բերրի հողի, տարիներու յամառ աշխատութեամբ, Եգիպտոսէն հող փոխադրելով։ Իտալացին կը փափաքի որ ինքնորոշում ըլլայ հանրաքուէով, վստահ որ Մալթացիները պիտի միանան Իտալիոյ։

Անգլիական բարեկամութիւնը արդիւնք մը չէ տուած մինչեւ այսօր։ Անգլիա օգտուած է աւելի քան օգտակար եղած։ «Չենք ուզեր որ Անգլիա գործիք մը նկատէ Իտալիան, երբ պէտք ունի եւ երբ իր քաղաքականութեան չի ծառայեր՝ մէկ կողմ թողու, ինչպէս պատահեցաւ Մուսուլի հարցին առթիւ։ Հակառակ իտալական հերքումներուն՝ Մուսոլինի - Չէմպըրլէյն հանդիպումը շահագործուեցաւ անգլիական մամուլին եւ Պոլսոյ անգլիական գործակալներուն կողմէ, իտալական մօտաւոր արշաւանք մը ցոյց տալով դէպի Անատոլու։ Թուրքերը ազատած են փէսէն, բայց ոչ արեւելեան դիւրահաւանութենէն, վախցան եւ տեղի տուին։ Անգլիա ստացաւ Մուսուլը, բայց Իտալիա որ գործիք եղած էր, քարիւղի հոտ մը անգամ չստացաւ»։

Թունուզ պաշտօնապէս կը պատկանի Ֆրանսայի, բայց եւրոպական գաղութին մեծամասնութիւնը Իտալացի է եւ իտալահպատակ։ Իտալական գաղութը կը բարգաւաճի ֆրանսական տիրապետութեան տակ։

Թունուզի պէյը հրովարտակով մը (8 - 11 - 1921) ֆրանսական քաղաքացի կը նկատէր հոն ծնող անձի մը զաւակը։ Բազմաթիւ Իտալացիներ պիտի դառնային Ֆրանսացի, ուստի բողոքեցին ուժգնօրէն եւ իտալական հանրային կարծիքը նպաստաւոր արտայայտուելով՝ խնդիրը մնաց առկախ, պահելով առժամաբար 1896ի համաձայնութեան տրամադրութիւնը։

ՀԵԹՈՒՄ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պրիւքսէլէն մեզի կը գրեն թէ «Մշակոյթի Օր»ը պիտի տօնուի Կիրակի օր, 18 Դեկտ. կէսօրէն յետոյ ժամը 3ին, Հայ Ակումբին մէջ։ Յայտագիրը կը բովանդակէ բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ, երգեր եւ նուագ։ Մուտքը ազատ է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՍԱՌՈՒՑԵԱԼ ԿՂԶԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք մեր կիրակի օրուան թիւով, ընկերվարական Միջազգայինին կեդրոնական կոմիտէն, իր վերջին նիստերէն մէկուն մէջ, ստեղծեց քաղաքական բանտարկեալներու յանձնաժողով մը, որ արդէն հրատարակութեան կուտայ բանտարկեալներու մասին քաղուած տեղեկութիւնները: 7 Նոյ.ին Շուէտիոյ ընկերվ. կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն Սթոքհոլմի ռուսական դեսպանին յանձնեց հեռագիր մը, պոլշեւիկեան 10րդ տարեդարձին առթիւ, բողոքելով Ռուսիոյ մէջ քաղաքական բանտարկեալներու կրած տառապանքին մասին: Նոյն բողոքները ըրին Պելճիքայի, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնները, որովհետեւ բանտարկեալներուն հանդէպ չափազանց տմարդի վերաբերում մը ցոյց կը տրուի կարմիր դրախտին մէջ: Այդ կեանքը նկարագրելու համար՝ կը թարգմանենք պատմութիւնը ընկերվարական Սվիէժեւսկիի, որ ապրած է Ռուսիոյ աքսորավայրերուն մէջ եւ փախած ու եկած է այժմ փարիզ (La Russie Opprimée, 10 Նոյ.).—

Մինակուկ կղզիներու խումբ մը, Բեւեռին մօտ, Սպիտակ ծովին վրայ, խորասուզուած՝ բեւեռային գիշերներու աղջամուղջին մէջ։ Անոնք աշխարհէն բաժնուած են վեց ամսուան միջոցով մը։ Կարելի չէ այդ կղզիները ելլել ոչ նաւով եւ ոչ ալ ձիով։ Կըլֆսթրիմը (ծովու տաք հոսանք) կը խորտակէ սառոյցները եւ սառնակոյտերը կը լողան Սպիտակ ծովին վրայ։ Աշնան, կղզի կը բերուին աքսորականները, ինչպէս նաեւ ապրուստի պաշարները։ Եթէ այդ նպաստաւոր եղանակը մոռցուի, աքսորականները կը մեռնին անօթութենէ կամ լնդագարութենէ։

Միայն անթել հեռագիրին ալիքները կը փոխադրեն «ողջ ենք» լուրը։ Սէն-Սավա կղզիին մէջ, 19 Դեկտ. 1923ին սպաննուած մարդոց գերեզմանին վրայ կը բարձրանայ քար մը, որ կը կրէ լուսանկարին, եւ կը բողոքէ կատարուած ոճիրին դէմ։ (*) Փախուստի ոեւէ միջոց չկայ։ Փոքրիկ փորձ մը կը պատժուի գնդակահարութեամբ։

Ամառը կը փոխուի տեսարանը։ Կղզիները կը գեղազարդուին, երբ կանաչ շղարշ մը կը լուացուի արեւով եւ կը խառնուի երգող ալիքներուն մէջ։ Հեռուն կը նշմարուի հին եկեղեցի մը։

Նաւը կը մօտենայ զգուշութեամբ։ Նաւամատոյցին մօտ հսկայ տուն մը։ Պատուհաններէն վար բազմաթիւ գլուխներ կը կախուին։ Պաշտօնեաներ են։

— Քաղաքական բանտարկեալները կուգա՜ն, կուգա՜ն...

Եզերքը, զինուորներ եւ չէկիստներ։ Նաւը կը պարպուի չափազանց դանդաղ։ Մարդիկը կարգի շարուած են չորսական։

— Յառա՜ջ, օ՛ն անդր...

Եւ աքսորականներու երկար շարանը կը սկսի քալել, զինուորներու շղթային մէջէն, բլուրն ի վեր։

Պոլշեւիկները, Սոլովեցկի հին ու երբեմնի համբաւաւոր վանքը գրաւելով, 1923ին վերածեցին աքսորավայրի։

Այդ աչքի աքսորավայրին մէջ, իբրեւ պարզ օրինակ, պիտի յիշեմ պատիժի երկու օրինակ։

Նախ բանտը՝ հողին տակ։

Անիկա փոս մըն է, որուն խորութիւնը կը հասնի մէկ սաժէն խորանարդի։ Հոն ջերմութիւնը կը հասնի 2-4 աստիճանի։ Ոչ պատ կայ, ոչ տախտակամած, անկողինի տեղ՝ տախտակներ։ Ձեղունը փայտէ է, եւ ունի ծակ մը մէկ քառ. արշին լայնութեամբ, ուրկէ կը կախեն բանտարկեալին սնունդը։ Նոյնպէս այս ծակէն, նեղ սանդուղով մը ներս կը մտնէ բանտարկեալը։ Ետքը վեր կը քաշեն սանդուղը։ Սնունդը ամէն օր միեւնոյնն է։ Ամէն երկու օրը մէկ անգամ, մէկ քիլօ սեւ հաց։ Ամէն 24 ժամը երկու անգամ, կասկածելի ապուր մը։ Եթէ բանտարկեալը բնական պէտք ունի, կը կատարէ ինչպէս որ ուզէ, անկիւն մը։ Երբեմն բանտարկեալներ եղած են, որ հոն փակուած են 15 օր անընդհատ։

Ուրիշ պատիժ մըն ալ.— մժեղները։

Ամառուան վերջերը (Յուլիս, Օգոստոս), մժեղներու ամպերը կը բզզան անտառներու մէջ, լճակներու եւ ճահիճներու մօտ։ Այդ տեղերը աշխատելու համար, դիմակ կը դնեն եւ կը պահպանեն իրենց ձեռքերը։ Ապա թէ ոչ, մժեղներու խայթոցէն, կ'ուռին ու կը պայթին։ Արդ, պատժելու համար բանտարկեալ մը, զայն կը կապեն ծառի մը, մօտ մէկ կամ երկու ժամ, երբ այլեւս երեսը եւ ձեռքերը բուշտերով կ'ուռին, տիկ կը դառնան։

1924ին, գարնան, Սոլովկեան կղզիներուն մէջ բանտարկուած էին 1,500—2,000 հոգի։ Անոնք կը բաղկանային ամէն դասակարգէ,— գողեր, կողոպտիչներ, բոզեր, քահանաներ, աւազակներ, անիշխանականներ, զեղծարարներ, հակայեղափոխականներ, լրտեսներ, ընդդիմադիր համայնավարներ, ընկերվարականներ։

Անիշխանականներն ու ընկերվարականները բաժնուած են հասարակ դատապարտեալներէն եւ դրուած են առանձին կղզիներու մէջ եւ ենթարկուած՝ մասնաւոր պայմաններու։ Կատարեալ հաւաքածոյ ամէն ազգէ մարդոց։ ամէն սեռէ եւ տարիքէ։ Կիներ, ծերունիներ, պատանիներ, Ռուսեր, Ուքրայնացիներ, Սիպերիացիներ, Հրեաներ, Հնդիկներ, Հայեր, Վրացիներ, եւայլն։ Բազմութիւն մը զոհերու, բացարձակապէս անմեղ, որոնք կը կոչուին «ընկերային տեսակէտէ վտանգաւոր տարր»։

Այս բանտարկեալներէն մէկուն հետ եմ տեսնուած ես Լենինկրատի միեւնոյն բջիջին մէջ։ Մի ամէ փօլունին, որ չար բախտէն կը կրէր միեւնոյն անունը քոմբատի մեղսակիցին (սպանիչը Վոլոտսկիի), ձերբակալուած էր. եւ երբ հաստատուեցաւ թէ անհիմն է ամբաստանութիւնը, աքսորուեցաւ իբրեւ «ընկերային տեսակէտէ վտանգաւոր տարր»։

Բանտարկեալներուն պարտադրուած են տարապարհակ աշխատանքներ, պիտի կտրեն ջրտ եւ տհաս գետնախնձորը, պիտի հսկեն վանքին կիսաքանդ ագարակներուն մէջ անասուններուն վրայ։ Սակայն գլխաւոր աշխատանքները կը կատարուին անտառին մէջ։ Ծառերը պիտի կտրեն, պիտի սղոցեն, պիտի լեցնեն կառքերուն մէջ, յետոյ պիտի քշեն քանի մը վերստ հեռու, տախտակ պիտի շինեն։ Ով բախտ, մենք գրաւած էինք եւ կ'աշխատէինք օրը 12 ժամ։ Սակայն ձմեռը աշխատեցանք 14—16, նոյնիսկ 18 ժամ։ Ամայի անտառի մը մէջ, մառախլապատ առտուներուն, կամ երբ եղեամ կ'իջնէր, մինչեւ մեր մէջքը ձիւնին մէջ մխրճուած, ձեռք, ականջ՝ անպաշտպան, նոյնիսկ մուշտակէ եւ թաղիքեայ կօշիկէ զրկուած, կ'աշխատէինք անխնայ։ Մեր ականջները, մատները եւ ձեռքերը կը սառէին։ Դատապարտեալները, անօթի, ուժասպառ՝ այդքան դժնդակ աշխատանքէ մը յետոյ, կ'իյնային գետին։ Սակայն պոլշեւիկները եւ անոնք, որ մատնութիւն ընելով վարչական պաշտօններ ստացած էին, խթաններով կ'արթնցնէին զանոնք։

Մեր մօտը աշխատող դատապարտեալները պատմեցին թէ պատահած են մահեր ալ, սակայն չկրցայ ստուգել, որովհետեւ, իբրեւ քաղաքական բանտարկեալ, մեզ փոխադրեցին ուրիշ տեղ։ Աքսորավայրին հրամանատարը, իր ճառին մէջ, ըսաւ թէ աշխատանքի ժամերը բարձրացուցած են «առողջապահական նպատակներով» եւ պայքարելու համար լնդագարութեան դէմ։ «Եթէ բաւականաչափ շարժում չկատարէք, կ'ըսէր, լնդագարութեան կը բռնուիք՛՛»։ Ու մեր հաւաքոյթը կը նմանէր այն միթինկներուն, զորս սովետները կը գումարէին՝ բռնի տանելով ունկնդիրները պաշտօնական ճառեր արտասանելու համար անոնց։

Այս դժնդակ աշխատանքներուն առեն կը տրուէր սնունդ մը, որ անհաւատալի է։ Սնունդները կը բաշխուէին համաձայն չորս դասակարգի։ Առաջին դասակարգին կը պատկանէին դատապարտեալ-պաշտօնեաները, ամէնէն վատ սրիկաները։ Երկրորդին՝ պաշտօնեաները, երջանիկ մահկանացուներ։ Չորրորդին՝ հիւանդները եւ աշխատութեան անընդունակները։ Պոլշեւիկեան առած մը կայ, որ կ'ըսէ. «Ով որ չաշխատիր, չուտեր»։ Եւ այս առածը կոմունիստեան խստութեամբ կ'իրագործուի չորրորդ դասակարգին հանդէպ։ Հազիւ քանի մը հոգի, մասնաւոր շնորհով, կը ստանային հիւանդանոցներու սովորական սնունդը։ Միւսները 24 ժամը մէկ անգամ կը ստանային քիլօ մը սեւ հաց եւ երկու անգամ պղտոր ջուր մը, կնքեմ՝ ապուր։

Վերջապէս ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը պատկանէր երրորդ դասակարգին։ Մէկ քիլօ եւ մէկ քառորդ սեւ հաց, նոյն պղտոր ջուրը եւ իրիկունն ալ քիչ մը ձաւար։

Աշխատանքի պահուն, ոչ ոք կրնար սրունքը քիչ մը շարժել, նոյնիսկ ամառը։ Օ՜, ձմեռը, մի հարցնէք։ Գարնան, հարիւրին 30—40 համեմատութեամբ, լնդագարութեան ենթարկուած են։

Հիւանդանոցին մէջ առիթն ունեցայ ներկայ ըլլալու սարսափելի տեսարաններու, սրունքներ ուռած ու փքած, բոլորովին կապոյտ, մէկուկէս անգամ աւելի հաստցած։ Եւ սակայն այսպիսի բանն, ու համար հիւանդանոց մնալ սովորութիւն չէ։ Սնունդը, որուն չափը սովորական պայմաններու մէջ իսկ անբաւական է, չէր կրնար պաշտպանել մարդիկը, զորս կը սպաննէր լնդագարութիւնը։ Սոլովկեան ջոկատին զինուորներուն մասնաւոր սնունդ մը կը տրուէր, աւելի իւղոտ։

1923ի աշնան, սնունդի վերաքննութիւն եւ վերագնահատութիւն մը կատարուեցաւ եւ գարնան բանտարկեալները ստացան աւելի քիչ սնունդ։ Անոնք կը մեռնէին պարզապէս անօթութենէ, կը քայքայուէին ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս։ Անասնական կեանքը կը վերադառնար։ Շատեր կախեցին իրենք զիրենք...։

(*) Խմբ.— Ակնարկութիւն այն տարաբախտ ընկերվարականներուն, զորս խողխողեցին բանտապահները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՇՈՇՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՐԵՍԷՆ

«Հորիզոն»ի մէջ կը կարդանք (Սելանիկ).—

Անցեալ օրուան «Հորիզոն»ի մէջ արձագանգը եղեր էինք ... կարմիր Թռուցիկներուն, զոր հրապարակ հանած էին, քաղաքիս մնացած հայ պոլշեւիկները Նոյեմբեր 29ի խորհրդային ... տարեդարձին առթիւ։

Հրապարակով ցրուած ... Թռուցիկները անցած են նաեւ իշխանութեանց ձեռքը եւ ... կա, տեղի տուած է բուռն ... բոյթի եւ դժգոհութեան, կառավարական շրջանակներու ... Դեկտ. 3ի բոլոր յունարէն թերթերը, խոշոր խորագիրներով արձագանգը կ'ըլլան այս Թռուցիկներուն։

«Անկէլիօփորոս» իր առաջնորդ... էջին մէջ, «Հայկական կոչերը» — «Օտարներու համայնավար փրօփականտը չպիտի թոյլատրուի» կրկնակ խորագիրներու տակ հետեւեալը կը գրէ.—

Երէկ, քաղաքիս մէջ կը ցրուէին հայերէն լեզուով խմբագրուած համայնավար կոչեր։ Այդ կոչերը խմբագրողները կը խօսին, սովիէթական պետութեան մէջ տիրող բարօրութեան մասին և այդ պետութիւնը կ'որակեն որպէս իրական դրախտ՛՛։

Պ. Ընդհ. Կուսակալը, եղելութեան տեղեկանալէ վերջ, հրամայեց բռնագրաւել Թռուցիկները եւ ձերբակալել զանոնք շրջաբերութեան հանողները։

Խօսելով օրագրողներուն, ... մասին յայտարարեց թէ, ոչ մէկ առթիւ թոյլ պիտի տրուի ... տարրներուն, համայնավար փրօփականտ մղել եւ արդէն իսկ որոշած է ձերբակալել և աքսորել բոլոր օտար փրօփականտիսթները։

Ինչ կը վերաբերի հայ համայնավարներուն, կ'իմանանք թէ, որոշուեցաւ աքսորել ... սոնցմէ երկուքը, որոնք վտանգաւոր կը նկատուին պետական ապահովութեան համար։

*** *«Թախիտրօմօս» եւս կը գրէ.— Երէկ քաղաքիս մէջ, հայ կոմունիստները կոչեր ցրուեցին, որոնք գրաւուեցան ոստիկանութեան կողմէ։ Այս կոչերուն մէջ կը խօսուի՝ սովիէթական պետութեանց մէջ տիրող երջանկութեան մասին ու կը գովաբանուի խորհրդային վարչաձեւը։*

Մեր տեղեկութեանց համաձայն, Ապահովութեանց բաժնին ոստիկանները ձերբակալեցին այս կոչերը խմբագրող երկու Հայերը, որոնք պետութեան սահմաններէն դուրս պիտի հանուին։

Պ. Ընդհ. կուսակալը, Սէրէզէն վերադարձին երբ իմացաւ եղելութիւնը, իր դժգոհութիւնը յայտնեց Հայերու այս շարժումներուն համար եւ շեշտեց թէ, հոս հիւրընկալուած օտարներուն կարելի չէ թոյլատրել Սովիէթներուն ի նպաստ փրօփականտ մղել։

ՊՈԼՍՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վիճակագրութեան տնօրէնութիւնը հետեւեալ կերպով ցոյց կու տայ Պոլսոյ կուսակալութեան գաւառակներու բնակիչները.—

Պոլսոյ կեդրոնական գաւառակին մէջ՝ 122481 կին եւ 139023 այր, Կղզիներուն մէջ՝ 6460 կին եւ 5231 այր, Սկիւտար՝ 87169 կին եւ 76923 այր, Բերայի գաւառակը՝ 148500 կին և 145525 այր, Պաքըրքէօյ՝ 10559 կին և 9892 այր, Չաթալճա՝ 23926 կին և 26688 այր, Շիլէ՝ 7169 կին և 6326 այր։

Համագումար՝ 397254 կին և 409606 այր։

ՏԱՐԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՀԱՇԻՒԴ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31

«ՄԵՌԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ»

Փարիզի ամենայարգի մէկ թաղին մէջ, Հայ եկեղեցիին անկիւնը, բազմածախս «Յիշատակարան»ը, որ կը յաւերժացնէ մեծ պատերազմի պահուն Ֆրանսայի սիրոյն փառքի դաշտին վրայ ինկած հայ կամաւորներու յիշատակը, կը կրէ սա պարզ [...]րատառութիւնը.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ
ՄԵՌԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ

Այս առթիւ իմ խորունկ հիացումս եւ յարգանքս յայտնելով [...]երծ, չեմ կրնար զսպել զարմանքս «մեռած Հայրենիքի համար» նախադասութեան համար: Զարմանք, հայութիւնը գիտէ թէ՝ Փարիզի մէջ հայ բանաստեղծ կայ, հայ բանասէր կայ, հայ [...]իչ կայ եւ վերջապէս բոյլ մը [...]աւորականներ կան, որոնց քիթին տակը Յիշատակարանին ճակատին թառեր է յաւէտ անմեռելի այդ խօսքը: «Մեռած Հայրենիք»ը ո՞րն է. Եթէ հայագէտ Ֆրանսացի մը օր մը հայ եկեղեցին մտնելով տեսնէ թէ՝ Ֆրանսայի սիրոյն Հայ կամաւորները մեռած են պարզապէս «Մեռած Հայրենիքի համար», ո՛րքան պիտի վշտանայ եւ թերեւս արդար իրաւունքով զայրանայ, իր հայրենիքը «մեռած» նկատելով բուն այդ նախադասութեան: Կամ ո՛րքան պիտի մեղադրէ այդ հայ նախադասութեան հեղինակները, որոնք ապահովաբար ո՛չ Զինուորի եւ ոչ ալ երկաթագործ կամ [...]ակար: Աւելորդ է ըսել թէ այդ նախադասութիւնը ըսել կ'ուզէ «Հայրենիքին համար մեռած» եւ ոչ թէ՝ ֆրանսերէն Mort pour la Patrieի բառական թարգմանութիւնը, որ մեր լեզուին մէջ գլխովին հակառակ իմաստ կու տայ եւ ծիծաղելի կը դարձնէ հեղինակը:

Արդ, կա՛մ պէտք է «մեռած» բառը ջնջել եւ նոր մը աւելցնել «Հայրենիքի համար» խօսքին առջեւ եւ կամ բութ մը դնել «մեռած» բառին վրայ, որ աւելի դիւրին է եւ քիչ ծախքի կը կարօտի:

Յովհ. Պապէնեան

[...] ՀՈՎԵՐԷՆ

Անցեալ տարի 325 երկրաբանական կայաններուն մէջ, տարին [...] հաշուով 30,000 երկրաշարժ կ'արձանագրուի, որոնց [...] մասը աննշմար կ'անցնի:

— Պուլկարիա ամէնէն շատ [...]դի իւղ արտադրող երկիրն [...] բայց տասը կրամ վարդի իւղ [...]անալու համար, պէտք է [...] 13,333 վարդ:

[...]ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան առժամեայ կեդր. վարչութիւնը Մեզի կը տեղեկացնէ թէ 23 Դեկտեմբերին Լիոնի մէջ պիտի գումարուի պատգամաւորական ժողով մը, որուն պիտի մասնակցին Փարիզի կեդրոնին նախաձեռնութեամբ կազմուած եւ իրեն պատասխանատու բոլոր մասնաճիւղերը՝ Փարիզ, Ալֆորվիլ, Վիէն, Վալանս, Մարսէյլ, Պէլֆօռ, Պուէնոս Այրէս:

Այս պատգամաւորական ժողովը պիտի քննէ կարեւոր օրակարգ մը, որուն մէջ կան ծրագիր-կանոնագիրի վերամշակումը, «որբ» բառին պահպանումին հարցը, իրենց դիրքը բոլոր ազգային կազմակերպութիւններու մէջ, Մամուլի հարց եւ որբերու ընդհ. կազմակերպութեան խնդիրը:

Մինչեւ այժմ այս միութիւնը աշխատեցաւ կազմել կորիզ մը, որու աճումին, զարգացման եւ ծաւալումին մասին պիտի պատրաստուի նոր եւ մանրամասն ծրագիր մը:

ԶԱՏՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՅԻՐՈՒՅԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՏԻՎ (Քալվատոս), 12 Դեկտ. — Այս քաղաքը կը գտնուի Ֆրանսայի հիւսիս արեւմտեան կողմը, Փարիզէն 250 քիլոմեդր հեռու, Ծովին մօտ:

Մեր հայրենակիցները 1924ին սկսած են տեղաւորուիլ այստեղ: Այժմ ունինք 20 կայտառ երիտասարդներ:

Տիվ գեղեցիկ ամարանոց մըն է, ծովուն ափը: Ունի մետաղագործարան մը ուր կ'աշխատին մօտ 4000 բանուորներ: Մեր երիտասարդներն ալ կ'աշխատին նոյն գործարանը: Օրականները շատ անբաւարար են, 17էն 20 ֆրանք, նոյն ժամանակ գործարանատիրոջ կողմէ, որ իւրաքանչիւր 15 օրը 7 ֆրանք միայն կ'առնէ: Ննջարանները փոքր ըլլալով, շատեր պարտաւորուած են՝ հակառակ իրենց անբաւական աշխատավարձին, պանդոկներու մէջ սենեակ վարձել ընկերովի կամ առանձին, ամսական 50-60 ֆրանք վճարումով: Կերակուրը գրեթէ բոլորն ալ իրենք կ'եփեն:

Փարիզի վերջին անգործութեան հետեւանքով, մեր տարագիր երիտասարդներէն շատեր եկան ու գացին, անբաւարար նկատելով օրավարձերը:

Մեր հայրենակիցները բոլորն ալ առողջ երիտասարդներ են: Մահ չէ պատահած. հիւանդութիւն չկայ:

Ազգային կազմակերպութիւն չունինք: Խումբ մը ժրաջան երիտասարդներ վերջերս կազմեցին ֆութպօլի խումբ մը՝ F. C. A. de Dives: Հակառակ աննպաստ պայմաններուն եւ դաշտի անյարմարութեան, մեր տղաքը շարունակեցին իրենց փորձերը եւ շնորհիւ 4-5 լաւ խաղացողներու, այժմ մեր շրջանին մէջ գտնուող խումբերուն լաւագոյնը կը նկատուին: Թէեւ մեր ընկերները՝ լայն բացած են իրենց հաճեստ քսակները, սակայն իրենց ուժերը անբաւական են խումբը վերջնապէս կազմակերպուած դաշտ հանելու համար: Զրկելով իրենք զիրենք ամէն հաճոյքէ, գնեցին կօշիկները, այժմ կը պակսին համազգեստները: Մէկ ամսուան ընթացքին, եղած փորձերը բաւական կը նկատէ խմբապետը՝ Ժիրայր Արսլանեան, եւ կը պատրաստուին օրինաւոր մրցումներու:

Այս խնդիրը ներկայացնելով բոլոր մարզական կազմակերպութիւններուն եւ մարզասէր հասարակութեան, կ'ուզենք հաւատալ թէ անոնք իրենց կարելին պիտի ընեն տասնըմէկ համազգեստ ճարելու համար: Խմբապետին հասցէն՝ Girair Arslanian, chez Mme Charlot, Rue du Vieux Quai:

Թէքթէքեան

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԻԷՆ, 12 Դեկտ. — Զ. Ո. Մ. Մասնաճիւղ Որբերու կիրակին (4 Դեկտ.) առթիւ հանգանակութիւն մը կատարեց որմէ գոյացաւ 385.50 ֆր.: Փասքալի արուարձանին գաղութն ալ հանգանակած ըլլալով 79.50 ֆր. յանձնուեցաւ մեր Մասնաճիւղին: Ընդհանուր գումարը ղրկուած է Փարիզ, յանձնելու համար Բարեգործականին:

* * * Միութեան սարքած վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 20ին: Շահող թիւերն են՝ 43 թիւը ջութակ մը, 70ը՝ մանտոլին մը:

(կնիք)

ՎԱԼԱՆՍ, 12 Դեկտ. — Զ. Ե. Ո. Միութիւնը թէյասեղան մը սարքեց Դեկտ. 10 Շաբաթ իրիկուն, Ռօկեղէն կանոնի կիրակին առթիւ: Ատենապետ Ա. Թագէոսեան բացատրեց օրուան նպատակը: Յետոյ եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Թէյասեղանին վրայ եղած նուէրներէն գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Միութեան անդամ Յ. Տ.

Սարգիսեան նուիրեց մէկ տարուան «Յառաջ»: Կարգադիր յանձնախումբի անդամներէն Յ. Թուրեան փակումը կատարեց, շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին:

Թէյասեղանը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Փայլակ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. — Դեկտ. 9ին խումբ բազմութեան մը ներկայութեան բեմադրուեցաւ «17 տարեկանները»: Ներկայացումը կարելի է ըսել թէ անցաւ շատ շաջող: Երկար ատենէ ի վեր Լիոնի հայութիւնը զրկուած կ'ապրէր թատերական կեանքէ. Պ. Շահան Սարեան ամբողջ 2-3 ժամ ներկաները պահեց խորունկ յուզումի տակ: Ժողովուրդին գիտակից մէկ մասը փափաք յայտնեց որ Սարեան հաստատուի Լիոն: Երկրորդ վարագոյրէն վերջ Պ. Սարեանի աշակերտներէն Պ. Ալեքս. Կիւլպէնկեան «Հայ ժողովուրդին վերաբերումը դէպի հայկական թատրոնը» նիւթին վրայ խօսեցաւ բաւական երկար, եւ մանաւորապէս ծանրացաւ հայ դերասաններուն կրած զրկանքներուն վրայ, եւ յորդորեց նիւթապէս եւ բարոյապէս գնահատել հայ թատրոնը:

Միեւնոյն ներկայացումը՝ Փոնտը Շէրիի մէջ:

Ներկայ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆՑԱԳՐԻ ԽՆԴԻՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, 12 Դեկտ, (Սեփ Թղթ.). — Իտալիոյ Ազգ. վարչութեան անդամներէն Հ. Վ. Հացունի, Տոքթ. Ֆէնլիքճեան եւ Պ. Սարեան, ընկերակցութեամբ երեսփոխան Պ. Tuviniի, պաշտօնական այցելութիւն տուին գաւառապետին, յանձնելով Պ. Մուսոլինիի ուղղուած յուշագիր մը՝ անցագրի հարցին շուրջ: Գաւառապետը իր գոհունակութիւնը յայտնեց, վարչութեան ծանօթանալուն համար եւ խոստացաւ իր աջակցութիւնը:

Կ'իմանանք թէ անցագրի հարցը լուծուելու մօտ է, մեզի համար շատ նպաստաւոր պայմաններով:

* * * Երէկ Մխիթարեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ երկրորդ դասախօսութիւնը, կազմակերպուած՝ Ազգ. վարչութեան, Մուրատ-Ռափայէլեան եւ Ուսանողական միութիւններու կողմէ: Խօսեցաւ Պ. Դերենիկ Ճիզմէճեան՝ Իտալիոյ ազատագրութեան մասին, 1848էն մինչեւ Կարիպալտի:

Ս. Մարտիրոսեան

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ»

Զանգու գետը փորած ու ճեղքած է ժայռերը, բացած է քարէ կիրճ մը: Կիրճին վրայ կայ գիւղակ մը, վարը, փրփրալի գետին եզերքէն քիչ մը հեռու գլգլան աղբիւրները, որոնք կը կոչուին «Հայաստանի մարգարիտը»: Ախտաբույժ ջուրեր են անոնք, եւ այդ տեղ հաստատուած է կայան մը, Արզնի անունով:

Արզնի կայանը ունի ապաքինարան (սանատորիօմ) 8 սենեակով եւ 100 մահիճով: Բացուած է նաեւ օթեւան մը 50 հոգինոց: Ունի ծաղկանոցներ: Կայանին մէջ կ'աշխատին երեք բժիշկ:

Ծրագրուած է շինել գործարան մը կազային ջուրը լեցնելու համար շիշերու մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ. — Նիսի մէջ քաշուած ապարանք մը, որուն տիրուհին էր 86 տարեկան մինակուկ կին մը: Կ'ապրէր ծերունի սպասուհիի մը հետ: Հրաշալի պարտէզի մը մէջ թաղուած էր ապարանքը եւ ոչ ոք կուզար խանգարել լռութիւնը:

Երէկ առաւօտ տիկին Փորթուա դեռ չէր արթնցած: Սպասուհին գետնայարկի խոհանոցին դուռը բացած պահուն, հանդիպեցաւ անծանօթի մը, որ գրկեց զինք, գետին նետեց, աւելի մը կոթով զարկաւ եւ ուշաթափ ըրաւ: Յետոյ գլխին զարկաւ նաեւ բրիչով ու սպաննեց: Երեսը աղտոտ թաշկինակով մը ծածկած, վեր ելաւ եւ բախեց տիրուհիին դուռը:

Տիկին Փորթուա բացաւ դուռը: Աւազակը տնկեց ատրճանակը:

— Կամ կը յանձնես հարստութիւնդ ամբողջ, կամ կը սպաննեմ:

Տիկին Փորթուա, պաղարիւն շեշտով մը, կը պատասխանէ.

— Եթէ սպաննես, չես կրնար գտնել դրամներս:

— Լաւ, ցոյց տուր տեղը:

— Վարի յարկն է:

Աւազակը, մազերէն բռնելով դողդոջուն կնոջ, կը քաշէ վար: Սակայն տիկին Փորթուա ժամանակ կ'անցընէ:

— Չկայ բանալին: Սպասուհիին մօտը մոռցեր եմ: Կանչենք սպասուհիս:

— Սպաննեցի զայն:

Տիկին Փորթուա, սահմռկած, կը յանձնէ փոքրիկ քսակ մը, որուն մէջ կար միայն քանի մը հարիւր ֆրանք: Աւազակը, խոհեմութիւն կը համարի քաշուիլ, սպառնալով սպաննել եթէ իրիկունը դրան առջեւ չբերէ իր ամբողջ հարստութիւնը:

Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ:

Վերջին պահուն, ոստիկանութեան խիստ քննութիւններուն տակ տեղի տալով, Տիկին Փորթուա, 86 տարեկան այս կինը, կը խոստովանի թէ ինք սպաննած է սպասուհին, որովհետեւ մարդու տեղ չի դներ եղեր զինք:

Ու երբ, շքեղ ապարանքը ձգած, բանտ կ'երթար, աղաչեց ոստիկանի մը, որ կուտ տայ իր աքլորին եւ լաւ նայի իր կատուին:

— Վախնամ կատուս անօթի ձգեն, կ'ըսէր ու կը դողար, մինչդեռ ամբողջ միլիոններ կը ձգէր ու կ'երթար բանտ:

ՅԻՄԱՐ. — Թուլոնի քաղաքապետը նստած էր իր պաշտօնական աթոռին վրայ: Դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէք:

— Բարեւ ձեզ, Պ. Քլոտ, ըսաւ տիկին մը, ներս մտնելով: Յետոյ, առանց ուրիշ բառ արտասանելու, հանեց դանակ մը, զարկաւ Քլոտի քիթին, բերնին, վիզին ու կուրծքին: Օգնութեան աղաղակներուն վրայ, բարապանները հասան եւ ազատեցին քաղաքապետը: Կինը ձերբակալուեցաւ: Հարցաքննութեան ընթացքին հասկցուեցաւ որ խելքը պակաս է եւ շարունակ կը դանդատի երեւակայական թշնամիներէ:

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐԸ. — Փէլէ, աղջի առաւօտ, մտաւ իր առջինեկ տղուն սենեակը: Չկա՛ր Բլէմանը: Նամակ մը գրասեղանին վրայ: «Հա՛յր, երբ այս տողերը կարդաս, ես մեռած պիտի ըլլամ: Որոշեցի մեռնիլ, քանի որ չեմ կրնար ամուսնանալ սիրած աղջկանս հետ»: Ու կուտար հասցէն: Հայրը, սահմռկած կը վազէ տրուած հասցէին: Ուշ էր: Երկու երիտասարդները, քով քովի փռուած էին: Աղջիկն ալ, նման նամակով մը, կանչած էր ծնողքը իր դիակին մօտ: Երիտասարդը, որուն ձեռքին մէջ էր ատրճանակը, նախ սպաննած էր իր սիրականը, յետոյ՝ ինքզինք: Անոնց ամուսնութեան արգելքն էր հօրը ամուսնալուծման դատը:

ՅՈՒԶՈՒՄԷՆ ՄԵՌԱՒ. — Տըրնի, 53 տարեկան, սեւ հեռագիր մը առաւ Շարոլէն. «Մայրդ մեռաւ, եկուր»: Տըրնի վազեց Շարոլ: Երբ մահուան սենեակը մտաւ, աչքը հազիւ տեսաւ մեռելը, յանկարծ ինկաւ եւ մեռաւ յուզումնահար:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

V

Ճամբան կը տեսնէր որ ուրիշ[...] իրենց էշերը կը ծեծէին. այդ [...] տեսնէր Ովկիմ եւ կը զարմա[...]նար, երբեմն կը խնդրէր ճամ[...]րդէն որ էշը չծեծէ, մինչդեռ [...]է, երբ ճամբան մարդ չըլլար, [...]ն գլխուն կը փաթթուէր ու [...]պագնէր զայն, այնքան շատ [...]որէր որ, վրան խսկ չէր նստեր:

— Թող չուլլըտի «հայվան»ը, [...]նգ է, ես կը քալեմ:

Թէեւ ձեռքը փայտ մը ունէր [...]կիմ, բայց էշը ծեծելու համար [...] այդ. ինք տեսած էր որ ամէն [...]որ կ'ունենայ, ինք սիրտ չէր ը[...] զարնելու, ձեռքը առաջ չէր [...]թար:

— Թող էշ ըլլայ, ան հոգի [...]ի, կը մտածէր:

Սակայն, երբեմն իրաւամբ կը [...]նեղէր, երբ էշը շատ կամաց [...]թար, կամ կենար աննպատակ, [...]պատր ձայնը ելածին չափ, [...]րծէք աշխարհ կը փլէր, եւ այդ [...]ոյթէն, շատ շատ վրան կը նստէր իբրեւ անօրօք պատիժ, բայց շուտ մը կը զղջար նորէն, երբ կը տեսնէր թէ էշը կը հեւայ, կը տքայ: Վար կ'իջնէր:

— Այօլ ի՛նչ անեմ քի կը մեղքնամ, չմեղքնամ կ'ըսեմ, կէնէ կը մեղքնա՛մ...

VI

Առաջին օրը վեց ճամբայ ջուր բերաւ Ովկիմ, եւ երկու դրուշ շահեցաւ: Վառած մոմին դրամը եւ Աւօին տունը ձգած մէկ բեռը զատ էր այս հաշուէն: Ցնծութեան մէջ էր: Ի՞նչ ընէր, արդեօք: Երթար սրճարա՞ն նստէր, ամէն մարդու պէս, թէյ մը կամ սո՞ւրճ մը խմէր. անշուշտ, քէյֆլի բաներ էին ատոնք. գործ բախտը չէր ունեցած վայելելու մինչեւ այդ ատեն:

Այսպէս ջրկիր Ովկիմ, շաբաթ մը շարունակեց: Ւեց. նօթը օրուան մէջ, կարգ մը տեղեր ապաւինէ տալէ յետոյ, պարտքի փոխարէն — ինչպէս խոստացած էր ինք — էշուն գարիի համար դրամ տուաւ, ինք եւ քոյրը կերակրուեցան եւ այս բոլորէն յետոյ տասը դրուշ դրամ ալ աւելցուց:

Շաբաթ իրիկուն առաջին անգամ ըլլալով, մատէն կախած, կէս օխա միս տուն տարաւ վաստակաւոր հայրիկի մը հպարտութեամբ եւ գոհունակութեամբ:

Ինք փափաքեցաւ կտրել միսը, եւ կերակուրգուները զատել, տեսակ մը լուռ բայց ցայտուն խանդավառութեամբ կը ջարդէր: Ի՛նչ աղուոր բան էր, գործ ընել, դրամ շահիլ, տունը միս բերել, նստիլ ծալլուած ու կտրել: Ալ ամէն Շաբաթ օր այսպէս պիտի ընէր:

Աննային փոթփոթած երեսն ալ կը խնդար հիմա եւ շրթներէն երգ մը կը փախցնէր դողդողացնելով:

Ջախորդ օրերը, ամպան նման կուգան ու կ'երթան.

Վ. ատելու չէ, վերջ կ'ունենան, կուգան ու կ'երթան:

Ովկիմ այդ գիշերը վերաքաղ մը ըրաւ իր անցեալ կեանքի դրուագներէն: Ի՛նչ սեւ օրեր էր տեսած, ի՛նչ թշուառութիւններ էր կրած: Բայց թողուց այս բոլորը եւ միտքը կեդրոնացուց Պայծառին վրայ: Ցիշեց որ, հիմակուան չուշտիկին չափ սիրած էր այդ վարդ աղջիկը: Է՜հ, եթէ գոյն գայն տուած ըլլային, որքա՜ն հանգիստ պիտի ապրէր այս օրերուն: Ինք էշու մը տէր դարձած էր, բախտը բացուած, տասը դրուշ գտած: Ո՞վ գիտէ, քանի՞ զաւակ ունեցած պիտի ըլլար հիմա. կը զղջար, կ'ափսոսար, որ երիտասարդութեան օրերուն չէր գտած իր «վաստակի աղբիւր»ը: Այն ատեն, ապահովաբար, Պայծառը կուտային իրեն: Չէ՞ որ ուտելու հաց կ'ունենար, սեփական գործ, եւ նոյնիսկ դրամ աւելցնելու չափ շա՜հ:

— Խաչոր, կուտայի՜ն, ամա՛ անցաւ, էս ծերացայ...

Է՜հ, մարդիկ չար էին ու անհեռատես:

Յաջորդ օրը՝ Ովկիմ շուկայէն անցած ատեն շատ մը մարդիկ հարցուցին իրեն թէ, ի՞նչ դրած էր էշուն անունը:

— Էքսփրէս, էքսփրէս է, պատասխանեց բարձրաձայն եւ ծիծաղուն:

Այդ օրերուն, իր խօսակցութեան միակ նիւթն էր, — անսպառ նիւթ — իր չուշտիկը: Չէր ձանձրանար անընդհատ խօսելէն:

Երկրորդ շաբթուան մէջն էր, երբ էշը սկսաւ հազալ: Ովկիմ դէմը ելլողին կը հասկցնէր շուարած:

— Քրտնած քրտնած ջուր խմցուցեր ես, կ'ըսէին ամէնքն ալ:

— Է՜, չանցնի՞ր, դե՞ղ ընել պէտք է. կը հարցնէր ան խեղճօրէն:

Բոլորն ալ անորոշ, տարտամ պատասխաններ կուտային: Ըսողներ կային թէ «ան ինքնիրենը կ'անցնի»:

Ովկիմ կը շարունակէր աշխատիլ: Էշը կը հազար գլուխը երկարած գետին, բերանը կը բանար՝ կարծէք բան մը դուրս հանել կ'ուզէր եւ սակայն չէր կրնար: Շատ անգամ խեղդուելու երեւոյթ կը պարզէր: Այդ պահերուն վիրաւորուած թռչունի նման, Ովկիմի սիրտը կը բաբախէր: Լրջօրէն մտահոգ էր: Եթէ էշը խօսիլ գիտնար, ցաւը ըսէր, գուցէ դարման մը գտնէր: Բայց ի՞նչ գիտնար թէ ինչու կը հազար, եւ կամ ուրիշ մէկ կողմը չէ՞ր ցաւեր: Իրիկունները իր մթերը, էշուն վրան ձգեց, կարծելով թէ պաղի արդիւնք էր անոր հիւանդութիւնը, մանաւանդ երբ սկսաւ խոտ ու գարի չուտել անասունը: Նոյնիսկ Ովկիմ, ծայրայեղ միամտութեամբ, ուտելու համար գնած մածունը, գաղտօրէն տարաւ էշուն բերանին մօտեցուց:

Քանի կը հազար, Ովկիմի սիրտը կը մաշէր, աչքերը կը լենային եւ եթէ ջուրին ճամբան մարդ չըլլար, կուլար եւ էշուն փաթթուած կը հեծեծէր.

— Ըսէ՛, պէ չուշտիկս, ըսէ՛, ի՞նչ ունիս, ըսէ՛, ճար մը փնտռեմ:

Էշը ականջները կախ, լուռ կ'ունկնդրէր եւ տրտում նայուածք մը կը ձգէր գետին, մերթ կիսախուփ աչքերով:

Հազը երթալով կը սաստկանար: Քանի մը հոգիներ Ովկիմին խորհուրդ տուին որ երթայ անասնաբոյժ Սիմոնին ցուցնէ: Կը զգջար թէ ինչո՞ւ աւելի կանուխ չէր գացած այդ մարդուն, քանի որ անասուններու ցաւէն կը հասկնար: Կը զգջար որ իր սիրելի չուշտիկը, քիչ մը աւելի տառապեցուցած էր: Բայց կը մխիթարէր ինքզինքը.

— Թող աղէկնայ տէ, ամէն բան կը մոռցուի:

Օ. ԶԱՐՄՈՒՆԻ

(Շարունակելի)

ընդդիմադիրները յաջողած են թափանցել կարմիր բանակին մէջ: Զինուորական պատուիրակ Միխայլովսքի յայտարարեց թէ այս թափանցումը յայտնի եղաւ Հոկտեմբերին, երբ դրօշի տակ կանչուած պահեստի սպաները քննադատեցին կուսակցութիւնը եւ բացէ ի բաց ըսին թէ պատերազմի պարագային կուրօրէն չպիտի հնազանդին համայնավար կուսակցութեան: Ուրիշ զինուորական պատուիրակ մը՝ Ֆապրիսիուս համագումարին յայտնեց թէ Տրոցկիի կուսակիցները, մանաւանդ երիտասարդները լուրջ քարոզութիւններ կ'ընեն բանակին մէջ: Կ'ըսեն թէ իրենց հրամանատարները բարձր թոշակներ կը ստանան եւ առանձնաշնորհներ կը վայելեն, մինչ «իրենք ամսական 40 կոպէկ կը ստանան»: Ցիշեալները քաղաքի մը մէջ Լէնինի կիսարձանը վար առած եւ տեղը Տրոցկիինը դրած են, տակը գրուած. «Տրոցկի, հեղինակ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան»:

Յարձակում Վէհապիներու վրայ

Պասրայէն կը հեռագրուի թէ անգլիական օդանաւային տորմիղ մը Միջագետքի սահմաններուն վրայ հետազօտութիւն կատարած ատեն նշմարեց վէհապիներու խումբ մը, որ կը վերադառնար Նասիրիյէի շրջանին մէջ կատարուած արշաւանքէ մը: Օդանաւերը անոնց վրայ յարձակելով յաջողեցան ցրուել զանոնք: Օդանաւերէն մէկը վնասուեցաւ: Վէհապիները իրենց հետ տարին վիրաւորները: Սպաննուած կամ վիրաւորուածներուն թիւը կարելի չէ եղած ճշտել:

Նոր ձերբակալութիւններ

Հունգար պարտաթուղթերու կեղծարարութեան խնդիրը ամէն օր նոր մեղսակիցներ մէջտեղ կը հանէ: Մինչեւ հիմա ձերբակալուած եւ բանտարկուած բազմաթիւ անձերուն վրայ երկու հոգի եւս աւելցաւ առջի օր, Լիւսիէն Թանկի, 39 տարեկան եւ Օր. Լոր Պօվրի, 41 տարեկան, երկուքն ալ Քրէտի Լիոնէի պաշտօնեաներ, որոնք ամբաստանուած են թէ կաշառք ստացած են Մարսէլ Փաքալէ: Լիւսիէն Թանկի բողոքեց իր ձերբակալութեան դէմ և յայտարարեց թէ երբ վայրկեանը հասնի, իրական յանցաւորները մէջտեղ պիտի հանէ:

Միւս կողմէ հարցաքննիչ դատաւոր Կլար ձերբակալման հրամանագիր հանեց նաեւ Նիքոլօ եւ Ճիրոլամօ Ռիցցի եղբայրներուն դէմ, որոնք դրամատուն ունին Վիէննայի եւ Պերլինի մէջ:

Նախկին հիւպատոս Լաքազ կրկին հարցաքննուելով, մանրամասնութիւններ տուաւ ծերակուտական Ռէյնալտի մեղսակցութեան մասին: Ծերակուտականը օգնած է իրեն՝ մաքսէն ազատելու համար արտասահմանէն մտցուած պարտաթուղթերը:

Գլխաւոր յանցաւոր Պլումէնշթայնի տղան Քարլ Պլումէնշթայն զուիցերական իշխանութեան կողմէ ֆրանս. ոստիկանութեան յանձնուած ըլլալով, յիշեալը երէկ առաւօտ հսկողութեան տակ Փարիզ բերուեցաւ եւ միւսներուն պէս Սանթէի բանտը դրուեցաւ:

Լինտպէրկ ողջ առողջ հասած

Ատլանտեանի փառապանծ հերոսը նոր եւ հիանալի յաղթանակ մը եւս տարաւ: Հակառակ անձրեւին ու փոթորիկին, յաջողեցաւ մէկ թռիչքով Միացեալ Նահանգներու մայրաքաղաքէն Մեքսիկայի մայրաքաղաքը երթալ, 3200 քիլոմեդր ճամբան կտրելով ճիշտ 24 ժամ 9 վայրկեանէն:

Աւելի քան 35000 հոգի կը սպասէին Մեքսիկոյի մօտ Վալ-Պուէնայի օդանաւային կայանը: Երբ «Սփիրիթ ավ-Սէյնթ-Լուիզ» տեսնուեցաւ, բոլորը սկսան ծափահարել եւ ուրախութեան աղաղակներ արձակել: Ցամաք իջնելէն անմիջապէս վերջ, ջոկատ մը ոստիկաններ շրջապատեցին օդանաւը եւ Լինտպէրկը տարին դէպի ընդունելութեան բեմը, ուր կը սպասէին Նախագահ Քալլէս եւ ամերիկեան դեսպանը՝ շնորհաւորելու համար օդերու հերոսին այս նոր յաջողութիւնը: Ոստիկանները շատ մեծ դժուարութիւն քաշեցին ամբոխը զսպելու համար եւ հազիւ կրցան ինքնաշարժի մը մէջ դնել զայն, մինչ նուագախումբ ամերիկեան քայլերգը կը նուագէր:

Ամբողջ Մեքսիկոյի մէջ այդ օրը տօնական օր հռչակուած էր՝ Լինտպէրկի ի պատիւ:

Քարիւղի հրդեհ Լիվրփուլի մէջ

Առջի օր անգլօ - ամերիկեան քարիւղի ընկերութեան պատկանող «Սէմինոլ» շոգենաւը երկու անգամ բախեցաւ Փլըքինկթընի եզերքին՝ եւ իր առջեւի մասը բոլորովին ճեղքուեցաւ: Վայրկենապէս 8000 թոնօ քարիւղ ողողեց ջուրին մակերեսը՝ Նաւամատոյցին ուղղութեամբ: Տրամադրելի ոստիկանական բոլոր ուժերը փութացին աղէտին վայրը, արգիլելու համար որ ո եւ է մէկը լուցկիի կամ կրակի հետ խաղայ: Այս մասին ցուցատախտակներ դրուեցան ամէն կողմ, մինչեւ իսկ նաւահանգիստին մէջ խարսխած նաւերուն կամրջակները: Միւս կողմէ հրշէջներ ամէն միջոց ձեռք առին՝ հրդեհի ո եւ է սկզբնաւորութիւն անմիջապէս խեղդելու համար: Քարիւղին խըռնուած տեղը՝ ծփուն լաստերու վրայ փայտաշէն շինուածքներ կան, որոնց մէջ բամպակի հանկեր լեցուած են: Անոնց ետեւ կան բազմաթիւ բնակարան տուներ: Այնպէս որ անոնց բռնկումը ընդհանուր հրդեհ առաջ պիտի բերէր ճարտարարուեստի այդ կեդրոնին մէջ:

Ձեռք առնուած լուրջ միջոցներուն շնորհիւ հրդեհի վտանգը բոլորովին անհետացած է այժմ, սակայն տակաւին 10.000 հսկիչներ գործի վրայ են՝ աղէտին վայրը մարդ չանցընելու համար: Սէմինոլ, որ խրած է, դեռ 6000 թոնօ քարիւղ ունի իր մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ծերակոյտը վաւերացուց Թիրանայի դաշնագիրը:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ծերակոյտը ծափերու մէջ «Ազգին Փրկիչը» տիտղոսը տուաւ Հանրապետութեան նախագահ Ահմէտ Զօկու պէյի:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ գործավարներու խորհուրդը որոշած է յարմար շէնք մը տալ հայակեր Թալէաթի կնոջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Իրաքի միջեւ նոր դաշնագիրը կնքուեցաւ Չորեքշաբթի իրիկուն Լոնտոնի մէջ, գաղթապետութեանց փոխ-նախարար Օրմսպի Կորի եւ Իրաքի վարչապետ Ճաֆէր փաշա էլ Ասքերիի միջեւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-լէ-կոնէսի «Ռազմիկ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 10.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբունդ խումբի ժողովը՝ վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 19 Rue St. Sulpiceի ծանօթ հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Պիտի խօսի ընկ. Տ. Յովհաննէսեան:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, հայ ժողովրդային լսարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւիի Նոր Թակ...միտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, գրադարանի շէնքը: Օրակարգ.— պատգամաւորներու զեկոյց եւ ընտրութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օպնայի վիճակահանութեան շահած են հետեւեալ թիւերը.— 250՝ ոսկի սիրտ մը, 373՝ ինքնահոս գրիչ մը, 132՝ մէկ շիշ օ տը քոլոնյ, 269՝ սեղանի ժամացոյց, 209՝ փողկապ մը, ստանալու համար դիմել՝ A. D. Garabedianի, Epicerie Armenian, Pont d'Aubenas Ardéche.

ՄԵԾ ՆՈՐ ԳԻՒՂԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի ժամը 2ին Café au Clair de Lune, մէթրօ իթալի: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի նկատուի: Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան եւ վաւերացում ծրագիր-կանոնագրի:

ԼԻՈՆԻ եւ Շասի Հայրենակց. Միութեան վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունվ. 1ին կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 10ին, Շասէի քանթինին մէջ, փափաքողներ կրնան ներկայ գտնուիլ:

ԿԻՒՐԼԷՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցութեան երրորդ ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 7 Rue de Tournon, Paris 6me 44 Թիւ ճաշարանի սենեակը, Օրակարգ՝ կանոնագրի ընթերցում եւ վաւերացում:

ՕՐ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր Ուրբաթ ժամը 21ին Salle Comoedia, 51 Rue St. Georges: Կը մասնակցին յայտնի երգահաններ եւ արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ իր երգչախումբը: Մուտք՝ 30, 20, 12 եւ 8 ֆրանք: Տոմսերը կարելի է ստանալ Durandէն, 4 Place Madeleine եւ սրահէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի կէվէի շրջանէն Յարութիւն Պարոնեանը, կինը՝ Արաքսի եւ երկու փոքրիկներ Եղիսաբէթ եւ Մարիցա, որոնք 927ին Ֆիլիպէ (Պուլկարիա) կը գտնուէին: իմացնել՝ Վահրամ Ճէզայիրլեանին, 4 Rue du Turin Arnouvilles-les Gonnesse (S-etO).

կը խնդրուի պուլկարահայ թերթերէն արտատպել:

«ԿԱՎՌՕՇ»

ՀԱՅ ՄԻԱԿ ԵՐԳԻԾԱԹԵՐԹԸ

կը հրատարակուի ամէն շաբաթ

Ազգ. բոլոր այժմէութիւնները

Գինն է ձեռքէ 1 Ֆր. 50

Տարեկան բաժնեգին 100 Ֆր.

Հասցէ՝ Y. TOLAYAN

208bis Rue Lafayette, Paris (10e)

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԻ հմուտ միջնորդ կը ստանձնէ անգլիերէնի դաս տալ: Մանրամասնութիւններ եւ պայմաններու մասին դիմել Mme. AMADOUNI, 7 Rue des Regnault, Enghien - les - Bains (S. et O.).

ՎԵՐՋԱՊԷ՛Ս

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՅՆՔԱՆ ՍՊԱՍՈՒԱԾ

ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ **ԲՌՆԻ** ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ

ՍԻՐՈՒԸՏՈՒՔ

Քրքջալից զաւեշտը, անմնախընթացօրէն նոր զաւեշտ մը որ պիտի հմայէ, հրապուրէ

ԲՈԼՈՐԸ, ԲՈԼՈՐԸ, ԲՈԼՈՐԸ,

ԳԻՆ 3 ՖՐԱՆՔ

կը գտնուի բոլոր հայ Թերթերու գործակալներուն մօտ եւ կամ դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI 5 Ave. Quihou, St. Mandé (Seine)

կը ղրկուի նաեւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆի

„ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ"

Ա. Շարք

Տպ. Լիոն, 1927: Գին 5 ֆր.

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը:

„ԳԵՂՈՒՆԻ"

Յառաջի խմբագրատունը ... կաւաթիւ օրինակներ կը ... նուրին Վենետիկի Միաբանութեան այս շքեղ հրատարակութենէն, որ կը պարունակէ ... նօթ գրագէտներու գործեր ... բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ:

Թանկագին կազմով ... Գին 3.50 տոլար կամ 90 ֆր.

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Belga
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Ֆլորին	(Florin)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III.
Ռուսմելի երկթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ED... 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

17 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 521 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Ֆրանսա, որ ընդհանրապէս ճանչցուած է իբրեւ ռահվիրան յառաջդիմական գաղափարներու, ետ կը մնայ կիներու քուէարկութեան հարցին մէջ։

Աւելի փոքր երկիրներ շատոնց հաստատած են այդ իրաւունքը։ Այսպէս, Նորվեկիոյ մէջ կիները քուէարկելու իրաւունք ստացան 1913ին, այրերուն հետ հաւասար համեմատութեամբ, իսկ 1915էն ի վեր ընտրելի են իբրեւ դահլիճի անդամ։ Նոյնը՝ նոր պետութիւններէն Ֆինլանտայի մէջ, ուր 24 տարեկան այրերը եւ կիները քուէարկելու իրաւունք ունին։ Կամ Չեխօ-Սլովաքիոյ մէջ, ուր 21էն վեր՝ բոլոր քաղաքացիները քուէարկու են, առանց սեռի խտրութեան. իսկ 30 տարեկանները՝ ընտրելի։

Պահպանողական Անգլիան անգամ աւելի առաջ գացած է այս ճամբուն վրայ, շնորհիւ բուռն պայքարներու եւ փողոցային ցոյցերու։ 1918էն ի վեր, կիները կը մասնակցին տեղական վարչութեանց ընտրութեան, իսկ այժմ սեղանի վրայ է արդէն ոչ միայն ընդհանուր՝ երեսփոխանական ընտրութեանց մասնակցելու խնդիրը, այլ եւ 30 տարիքը 21ի զեղչելու օրինագիծ մը։

Ֆրանսայի մէջ, Երեսփ. Ժողովը քուէարկեց օրինագիծը, բայց Ծերակոյտը կը քաշքշէ. եւ այս անգամ կիները անհամբերութեամբ կը սպասեն անոր վճռին, յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ։

Մամուլը ամիսներէ ի վեր [է]ր ու դէմ կարծիքներ կը հաւաքէ եւ պայքար կը մղէ այս հարցին շուրջ։ Իբրեւ ուշագրաւ երեւոյթ, այստեղ ալ, ինչպէս Անգլիոյ մէջ, շարք մը պահպանողական հոսանքներ կիներու դատը կը պաշտպանեն։ Իսկ արմատական համարուած երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ կան որ չկամութեամբ կը նային այս հարցին վրայ։

Երկու երկիրներուն մէջ ալ, մեծ դեր կը կատարեն կանխակալ կարծիքները։ Անգլիոյ մէջ հինգ միլիոն կը հաշուեն 21էն 30 տարեկան կիներու թիւը։ Արդ, պահպանողականները այս համրանքը թանկագին շահ մը կը համարեն իրենց համար։ Երկու երկիրներուն մէջ ալ կիներու թիւը այրերէն աւելի է։ Անգլիա 1921ի մարդահամարով կը հաշուէր 21,694,540 այր եւ 23,075,750 կին։ Ուրեմն, 1,381,210 կին աւելի։ Նոյն թուականին, Ֆրանսա կը համրէր 18,444,656 այր եւ 20,352,884 կին։ Ուրեմն կիները այրերէն աւելի էին 1,908,228 հոգի։ 1911ի մարդահամարին ատեն կիներու առաւելութիւնը միայն 683,245 էր, բայց Ֆրանսա աւելի քան մէկուկէս միլիոն երիտասարդ կորսնցուց Մեծ Պատերազմին։

Արդ, ինչքան ալ սահմանափակուին իրաւունքները, նոյն իսկ միայն 30 տարեկան կիներուն քուէ տալով, նորէն վախ կայ որ գեղեցիկ սեռը մեծամասնութիւն կազմէ։

Այստեղ ալ տիրող կարծիքը այն է թէ կիները բնազդաբար պահպանողական են, հետեւաբար շատեր կը վախնան ելքէն։ Տակաւին առջի՝օր, արմատական թերթ մը կ'ազդարարէր.— կիներուն քուէարկութեան իրաւունք տալ՝ կը նշանակէ «մէկ հարուածով վտանգել Հանրապետութիւնը եւ ընկերային կարգ ու սարքը»։

Եթէ այս կասկածը հիմնաւոր է, գոնէ Ֆրանսայի համար, բացատրութեան չի կարօտիր շատ մը պահպանողական տարրերու պայքարը՝ օրէնքին անմիջական քուէարկութեան համար։

Այս կ'ապացուցանէ նաեւ երկու պահպանողական դահլիճներուն — անգլիական եւ ֆրանսական — պաշտպանողական դիրքը՝ միեւնոյն օրինագծին հանդէպ։

Այստեղ մեր նպատակը չէ ըստ էութեան քննել խնդիրը, այլ պարզել երեւոյթ մը, որ միեւնոյն ատեն ախտանշան մըն է։ Թէ կիները քուէարկելու, ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք ունի՞ն,— հարց մըն է որուն երկու պատասխան չի տրուիր։ Քսաներորդ դարը չէ որ պիտի ժխտէ հին սկզբունք մը — հաւասար իրաւունք եւ պարտականութիւն՝ առանց դաւանանքի եւ սեռի խտրութեան։

Բայց, ինչպէս շատ մը գեղեցիկ նշանախօսքեր, այս խնդիրն ալ դարձեր է դրամագլուխ՝ քաղաքական պայքարներու համար։ Եւ, տեղ-տեղ շրջուած են դերերը։ Նոր գաղափարներու, ձախակողմեան հոսանքներու տեղատարափին առջեւ թումբ քաշելու համար, ամէնէն պահպանողական վարիչներն ալ մէկդի կը դնեն իրենց համոզումները, եւ օրուան պահանջը նկատի կ'առնեն։ Ճիշդ է որ կինը, իր մայրական բնազդով իսկ, ընդհանրապէս չի հաշտուիր յախուռն շարժումներու, դղրդագին վերիվայրումներու հետ, մանաւանդ ընկերային տեսակէտէ։ Օրուան վարիչներուն ուզածն ալ ճիշդ ա՛յդ է, ներկայ յեղափոխական խմորումներու շրջանին։

Անոնք շանթարգելներ կը փնտռեն։ Ի՛նչ աւելի թանկագին ապաւէն, քան բազմութիւնը մայրերու եւ քոյրերու, որոնք ամէն բանէ առաջ հանգիստ եւ կարգ-կանոն կ'ուզեն...։

Եւ յետոյ, չմոռնանք որ Ֆրանսայի մէջ տակաւին շատ զօրաւոր է կրօնական աւանդութեանց եւ մայրապետներու կրթութեան ազդեցութիւնը, որ ամբողջ սերունդներ շաղուած է պահպանողական խմորով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՅՔԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՀԻՄԵՐ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ (6 դեկտ.).

— «Լօզանի դաշնագրին դէմ պայքարող կոմիտէն, ինչպէս կ'երեւայ Ճէրարտի վերջին յայտարարութիւններէն, երկու հիմնական պատճառով կ'ընդդիմանայ Թուրքիոյ դեսպան Մուխթար պէյի Ամերիկա գալուն։

«Առաջին պատճառը զուտ օրինական է կամ սահմանադրական։ Այն է, թէ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը իրաւունք չունի անտեսել դեռ գոյութիւն ունեցող դաշնագիր մը, այսինքն՝ 1830 Թուի Թուրք-ամերիկեան դաշնագիրը, եւ դեսպաններու փոխանակութիւն կատարել ոչ թէ այդ դաշնագրին, այլ ամերիկեան Ծերակոյտի կողմէ մերժուած դաշնագրի մը, Լօզանի դաշնագրի հիման վրայ։

«Ճէրարտ, ճիշդ է, չի ժխտեր, թէ Միացեալ Նահանգներու նախագահը, ըստ սահմանադրութեան իրաւունք ունի դեսպաններ փոխանակել նոյն իսկ այն ատեն, երբ բնաւ գոյութիւն չունի որ եւ է դաշնագիր։ Սակայն, նախագահը իրաւունք չունի ինքնագլուխ կերպով մէկ կողմ նետելու դեռ իր օրինական ուժը չկորսնցուցած 1830ի Թուրք-ամերիկեան դաշնագիրը եւ դեսպաններու փոխանակութիւնը կատարել Ծերակոյտի կողմէ մերժուած Լօզանի դաշնագրի հիման վրայ։

«Շատ հաւանական է, որ ընդդիմադիրները, այսինքն՝ Դեմոկրատները Ծերակոյտի այսօր բացուող նստաշրջանի մէջ խիստ յարձակումներու ենթարկեն նախագահին այս հակասահմանադրական քայլը։

«Մուխթար պէյին ընդդիմանալու երկրորդ պատճառը բարոյական է։ Այն է, թէ Միացեալ Նահանգներու պէս բարոյական բարձր աւանդութիւններ ունեցող քրիստոնէական մեծ երկիր մը կառավարութեան ու ժողովուրդին համար անպատուաբեր է երբ դեսպան ընդունի մէկը, որ ներկայացուցիչն ու անդամն է ոճիրներու եւ ոճրագործներու խումբի մը, որ ուղղակի թէ անուղղակի կերպով պատասխանատու է հարիւր հազարաւոր անմեղ քրիստոնեաներու կոտորածին համար։ Մանաւանդ որ աշխարհիս ամէնէն հզօր ու հարուստ այս մեծ հանրապետութիւնը ոչ մէկ հարկադրանքի տակ կը գտնուի բարոյապէս նուաստանալու պզտիկ ու յետամնաց երկրի մը գլխուն նստած այդ մարդակերպ հրէշներուն առջեւ, որոնք նոյն իսկ յանդգնութիւն ունին ամերիկեան քաղաքացի չճանչնալու այն բոլոր նախկին թրքահպատակները, զորս Միացեալ Նահանգներու օրէնքը կը ճանչնայ արդէն իբրեւ լիակատարօրէն իրաւասու ամերիկեան քաղաքացիներ։»

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԹՈՒՐՔ ՓԱՍՏԱԲԱՆՈՒՀԻՆ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Սիւրէյեա հանըմ իրաւաբանական համալսարանը աւարտած եւ նախապատրաստական շրջանը լրացուցած ըլլալով, ընդունուած է փաստաբանական կաճառին մէջ։

Ասիկա առաջին կին փաստաբանն է Թուրքիոյ մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսոլինիի յայտարարութիւնները

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ նախարարական խորհուրդի նիստին մէջ Մուսոլինի զեկոյց տուաւ Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Մասնաւորաբար խօսեցաւ իտալեւֆրանսական յարաբերութեանց մասին.

— Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին, ըսաւ, միջազգային կարեւոր շարժումներ տեղի ունեցան։ Նոյեմբեր 11ին Փարիզի մէջ ստորագրուեցաւ ֆրանքեւեուկօսլաւ բարեկամական դաշնագիր մը, որ արդէն ծրագրուած էր 1926 Մարտին։ Այդ թուականին Իտալիոյ կ'առաջարկուէր, երբեակ համաձայնութիւն մը կնքել։ Իտալիա յայտնի պատճառներով չմասնակցեցաւ այդ համաձայնութեան, որ կատարելապէս ուղղամիտ է։ Անոր ստորագրութենէն 11 օր վերջ, պաշտպանողական զինակցութիւն մը կնքուեցաւ Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ։ Այս երկու դաշնագիրները իրարու հետ ո եւ է կապ չունին, ինչպէս կարծեցին ոմանք՝ նկատի առնելով անոնց ժամանակագրական կարգը։ Ֆրանքեւսերպ դաշինքը 16 ամսու հնութիւն ունէր եւ իտալեւալպանական դաշինքն ալ՝ Նոյեմբեր 11ի եւ 22ի միջեւ չէ որ խմբագրուեցաւ։

«Կը կարծեմ թէ կարելի, օգտակար, նոյնիսկ պիտի ըսեմ անհրաժեշտ է որ լայն, սրտագին եւ տեւական համաձայնութիւն մը հաստատուի Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ, սակայն որպէսզի անիկա ամուր ըլլայ, պէտք չէ որ միայն զգացումներու եւ մտաւորական խնամութեան վրայ հիմնուի, այլ պէտք է հեռացուին այն պատճառները, որոնք կրնան երկու երկիրներու միջեւ բախում առաջ բերել։ Մօտ օրէն դիւանագիտական ճամբով նկատի պիտի առնուին այս խնդիրները, որոնք ո՛չ ծանր են, ոչ ալ անլուծելի, սակայն փափուկ են՝ ինչպէս բոլոր այն խնդիրները, որոնք ժողովուրդի կեանքին եւ յարաբերութեանց հետ կապ ունին։ Երբ դիւանագիտութիւնը վերջացնէ իր նախապատրաստական եւ անհրաժեշտ աշխատանքը, տրամաբանական պիտի ըլլայ, որ հանդիպում մը տեղի ունենայ պատասխանատու նախարարներու միջեւ, որոնք կարճ տեսակցութեան մը ընթացքին հապճեպ համաձայնութիւն մը չէ որ պիտի կնքնեն, այլ միայն պիտի նուիրագործեն զայն հանդիսաւոր կերպով։

«Վերջին շաբաթներու դէպքերը ցոյց տուին թէ Իտալիա ոչ ոքի ետեւէն կ'երթայ՝ երբ իր կենսական շահերն է որ խնդրոյ առարկայ կը դառնան, եւ թէ Իտալիա չէ որ նախայարձակ պիտի ըլլայ ոեւէ ձեւով խանգարելու աշխարհի խաղաղութիւնը։

Ներքին քաղաքականութեան վրայ խօսելով, Մուսոլինի յայտնեց թէ քանի մը օրէն ազատ պիտի ձգուին աքսորուած 600 հակաֆաշիստներէն 250ը։ Նոյնպէս մինչեւ տարեգլուխ պայմանաւոր կերպով պիտի արձակուին բոլոր անոնք, որոնք վարչապետը անարգելու ամբաստանութեամբ դատապարտուած են։

Իտալեւյոյն զինակցութի՞ւն

Աթէնքէն «Լոքալ Անցայկըր»ի կը հեռագրեն թէ Յունաստանի արտաքին նախարարը մօտ օրէն Հռոմ պիտի երթայ՝ իտալեւհելլէն դաշինք մը կնքելու համար։ Իտալիա տրամադիր կ'երեւի ճանչնալու Երկոտասան կղզիներու յունական հանգամանքը։ Յունաստան կը փափաքի որ յիշեալ կղզիները իտալական գրաւումի ամբողջ տեւողութեան կրօնական և լեզուական լայն ազատութիւն վայելեն եւ թէ Իտալիա խոստանայ Յունաստանի վերադարձնել զանոնք, անմիջապէս որ գոյութիւն ունենալէ դադրին ռազմագիտական այն անհրաժեշտութիւնները, որոնք ներկայիս կ'արդարացնեն անոնց գրաւումը Իտալիոյ կողմէ։

Արեւելեան նահանգներու կացութիւնը

Սփափի երեսփոխան Նէճմէտտին Սատըգ պէյ, «Ագշամ»ի մէջ քննելով Արեւելեան նահանգներու կացութիւնը, դիտել կուտայ.—

«Ամէն արտակարգ միջոց անպայման նիւթական եւ բարոյական վնասներ կը պատճառէ։ Կարելի՞ է պնդել թէ Արեւելեան նահանգները քիչ թէ շատ չազդուեցան զինուորական գործողութիւններէն, պատերազմական ատեաններէն եւ պաշարման դրութենէն։ Անկասկած որ շատ մը ընտանիքներու տեղափոխութիւնը ցնցեց այն շրջաններու ընկերային, ինչպէս նաեւ առեւտրական եւ երկրագործական կացութիւնը։ Բայց ինչ օգուտ որ ուրիշ ճար չկար։

Սակայն այժմ, երբ բնականոն վիճակը հետզհետէ կը վերահաստատուի, հանրապետական կառավարութիւնը անհա վերջ կուտայ արտակարգ միջոցներուն, եւ ամբողջ շրջանը կը յանձնէ քաղաքային քննիչի մը, լայն իրաւասութիւններով։

Այս նոր եւ արմատական միջոցները շուտով պիտի տան իրենց արդիւնքները։ Իսկ երբ երկաթուղիի կառուցումով եւ խոհական քաղաքականութեամբ մը աւելցուին այդ շրջաններու բնակիչները, այն ատեն արդիւնքը աւելի մեծ պիտի ըլլայ։»

Պոլշեւիկները ո՞ւր եղ դրամ կուտային

Իվրիի համայնավար քաղաքապետ և Բանուորա-Գիւղացիական Դրամատան նախագահ Մարան ինքնաշարժի մը մէջ մոռցած էր իր պայուսակը, որ կը պարունակէր Ֆրանսայի համայ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Կատկով եւ Զուբովիչչէլ գիւղերը կը գտնուին Տուապսէյի շրջանին մէջ։ 1921ին այս երկու գիւղերու յոյն բնակիչները մեկնեցան Յունաստան, իսկ Սեւ Ծովի եւ Մայկոպի նահանգներու հողազուրկ Հայերը եկան ու բնակեցան անոնց տեղերը։ Երկու գիւղերուն մէջ բնակող Հայոց թիւն է 60 ընտանիք։ Տեղին անյարմարութեան պատճառով, գիւղերը բաժնուած են զանազան թաղամասերու, իւրաքանչիւրին մէջ՝ 6—8 տուն։ Թաղամասերը իրարմէ հեռու են 1—13 վերստ։ Երկու գիւղերուն բնակիչներն ալ թրքահայեր են, եւ ռուսերէն չեն գիտեր։

Գիւղերը կը գտնուին երկաթուղիի կայարանէն 7—12 վերստ հեռու, ծովէն դէպի լեռները՝ երկու գետակներու ուղղութեան վրայ։ Տովեգերեայ խճուղիէն հեռու են 3—7 վերստ։ Հաղորդակցութիւնը կը կատարուի ընդհանրապէս ոտքով եւ ձիերով։ Սայլերու ճամբայ չկայ, այնպէս որ գիւղացիները ստիպուած են կայարանէն կամ Լազարովկա աւանէն շալակով փոխադրել իրենց բեռները։

Հողը բերրի չէ։ Տեղացիները կը մշակեն եգիպտացորեն եւ ծխախոտ։ Հողը կը վարեն հին նահապետական արօրով, գութանը հազուագիւտ է։ Ու այսպէս դժուար է շատերուն համար օրապահիկ հայթայթել։ Եգիպտացորենը, մինչեւ նոր հունձքը, շատ անգամ չի բաւեր։

Բնակարանները շինուած են հին ձեւով։ Ծխի չկայ։ Վառարան չունին, ոչ ալ առաստաղ։ Խրճիթին մէջտեղը նահապետական հին օջախն է, զոր կը վառեն եւ կը նստին շուրջը։ Պառկելու առանձին սենեակներ չկան, բոլոր տնեցիները կը պառկին մէկ սենեակի մէջ, իրենց անկողինները ձգելով կրակին շուրջ։

Սնունդը շատ աղքատ է, կ'ուտեն կորեկէ հաց, չէօրէք կը շինեն եւ կը խմեն թանը։ Տաք կերակուր պատրաստելու վարժութիւն չունին։ Եւ շատ շուտ կը հիւանդանան, ընդհանրապէս աղիքներու հիւանդութեամբ։ Հագուստի մասին ո եւ է բարեփոխութիւն չեն կրած, կը հագուին հին տարազներ։ Ոտնամանը տրեխ է (չարըխ), իսկ շատ անգամ բոպիկ են։

Բժշկական օգնութիւնը բոլորովին մոռցուած է այս գիւղերուն մէջ։ Հիւանդները յանձնուած են իրենց ճակատագրին եւ զոհ կ'երթան վարակիչ ախտերու։ Անասնաբոյժի մասին գիւղացիները գաղափար իսկ չունին։

(«Մուրճ-Մանգաղ», 8 Դեկտ.)

33 ԱՂՋՆԱԿՆԵՐ ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ

Բէյլէքի (Ռումանիա) մէջ այրեցաւ առջի գիշեր Սէն-Շառլի որբանոցը, որուն մէջ կային 371 աղջնակներ 5—6 տարեկան եւ 40 կրօնաւորուհիներ։ Հրդեհը ծագեցաւ նկուղներէն եւ կայծակի արագութեամբ գրաւեց ամբողջ շէնքը, որ մեծ մասամբ փայտաշէն էր։ Որբուհիները կը քնանային, երբ մայրապետ մը ահազանգը հնչեցուց։ Հրշէջները փութացին եւ հերոսական ջանքերով յաջողեցան ազատել 338 հոգի, վտանգելով իրենց կեանքը։ Հրշէջները քաշուեցան, երբ բոլորովին փլաւ շէնքը։ 33 որբուհիներ եւ մայրապետ մը չյաջողելով փախչիլ, փոցերուն մէջ մնացին եւ ողջ ողջ այրեցան։ Յաջորդ առաւօտ անոնց ածխացած դիակները դուրս հանուեցան փլատակներէն։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

«ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ»

Ֆրանսայի խորհրդարանական ընտրութեանց պատրաստութիւններն յառաջ կը տարուին աննախընթաց թափով. կուսակցական համաժողովներն իրարու կը յաջորդեն պրոպականդի նորանոր ձեւեր մշակելու եւ կարելի եղածին չափ յանկուցիչ ծրագիրներով եւ խոստումներով ներկայանալու ընտրող ժողովուրդին:

Նոր բան մը հրապարակ եկած է վերջերս՝ իրապաշտութիւն — réalisme — որուն փարած են հաւասար ուժով համայնավարներէն մինչեւ պահպանողականները: Ամէնքն ալ կը պնդեն թէ իրենց ծրագիրն է որ միակ իրապաշտն է, այսինքն միակը որ տեսականօրէն ուղիղ եւ արդար եւ գործնականօրէն ալ իրականանալի եւ նպաստաւոր է:

Ֆրանսուա Մարսալ, պահպանողական կուսակցութեան պետերէն մէկը, կ'ուզէր վերջերս թէ մօտալուտ եւ ճակատագրական անկումէն փրկուելու համար իրական միջոցներ պէտք են եւ այսպէս կը բացատրէր իր ըմբռնած իրական կամ իրապաշտ քաղաքականութիւնը:

Անկարելի է զատել քաղաքական իրապաշտութիւնը ելմտական իրապաշտութենէն: Մէկը անկարելի է առանց միւսին: Քաղաքական իրապաշտութիւնը դահլիճին տեւականութիւնն է, որով միայն կարելի է ունենալ գործերու, գանձի, պետական ծրագիրներու, դիւանագիտութեան եւ այլն տեւականութիւն: Նախարարական տեւականութիւն ունենալու համար անհրաժեշտ չէ Վէրսայլ երթալ եւ Սահմանադրութիւնը փոխել, բաւական է որ Երեսփ. Ժողովն ու Ծերակոյտը համաձայնին եւ դիւրին կ'ըլլայ ձեւ մը գտնել: Կարելի է, օրինակ, որոշել թէ Խորհրդարանի մեծամասնութենէն ելած ոեւէ դահլիճ պէտք է երեք ամիս ժամանակ ունենայ պատրաստելու քաղաքական, ելմտական, ընկերային եւայլն մարզերու մէջ իր հետապնդելիք նպատակներու եւ միջոցներու ծրագիրը, ցոյց տալու իր անդամներու համերաշխութեան ապացոյցները եւ գործելու ընդունակութիւնները եւ այնուհետեւ ներկայանայ Խորհրդարանին: Եթէ վստահութեան քուէ շահի, Խորհրդարանը, այլեւս իրաւունք չունենար հարցապնդումներ ընելու մինչեւ որ երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու կէսէն աւելիին կողմէ ստորագրուած պահանջ մը չներկայացուի:

Պահպանողական պետի մը վայել մտայնութիւնն է այս անշուշտ եւ հակառակ ռամկավարական սկզբունքներու: Բայց եւ այնպէս անկարելի է ուրանալ թէ ամէն երկրի մէջ խորհրդարանական նիստերու կէսէն շատ աւելին պարզապէս ժամավաճառութիւն է: Շատ մը առաջարկներ նախապէս դատապարտուած են մերժման եւ սակայն կ'արտայայտուին փոքրամասնութեան մը կարծիքն յայտնելու համար: Շատ մը երեսփոխաններ առիթ չեն փախցներ իրենց ճարտասանական քարոզութիւնները ցուցադրելու, գիտնալով հանդերձ թէ տրուելիք որոշման մէջ ոեւէ է փոփոխութիւն չպիտի մտցուի իրենց ճառին շնորհիւ:

Կառավարական տեւականութիւնը իրապաշտական պիտի ըլլար եւ փրկարար, եթէ ընտրութիւններն իսկապէս ներկայացնէին ժողովուրդի հարազատ կամքին արտայայտութիւնը: Դժբախտաբար գիտենք թէ ինչ ձեւով տեղի կ'ունենան առհասարակ ամէն տեղ եւ մասնաւորապէս յետնեալ երկիրներուն ընտրութիւնները:

Ժողովուրդի կամքն ամէն տեղ ալ ենթակայ է շատ մը կողմնակի եւ յաճախ կասկածելի ազդեցութեանց և միջամտութեանց եւ ամենակարող մամուլն միշտ ի վիճակի է նենգելու, մինչեւ իսկ պարկեշտ եւ անկախ անհատներու քուէն:

Այս պայմաններուն մէջ, կառավարական տեւականութիւնը՝ վտանգ մը կրնայ ըլլալ երկրին համար, եւ փառասէր պետի մը ձեռքին մէջ՝ աննման պատրուակ մը ամէն ազատութիւն կապտելու: Քաղաքական իրապաշտութիւնը, ուրեմն, այն ձեւով ինչպէս կ'ըմբռնեն պահպանողականները, անընդունելի է եւ անարդար, որքան ատեն որ խորհրդարանը չի ներկայացներ ժողովրդի իսկական մեծամասնութեան կարծիքը:

Ճարտարարուեստական մարզին մէջ իրապաշտութիւնը, ըստ միեւնոյն Ֆր. Մարսալի, կը կայանայ «արտադրութեան կազմակերպումով եւ աշխատանքի քաջալերութեամբ:»

Շատ տարտամ են այս բացատրութիւնները. ի՞նչ ընել է աշխատանքը քաջալերել. ամէն մարդ գիտէ անշուշտ թէ պատերազմէն վերջ հրապարակ հանուած պետ. փոխառութեանց շատերը ազատ կացուցուած են տուրքերէ, հրապուրելու համար ժողովուրդը որ ստորագրէ: Այսպիսով երբ այսօր հարուստ մը 500,000 Ֆր.ի պետական արժեթուղթ կը գնէ (օրինակ՝ 1925ի rentes françaises), ազատօրէն կը վայելէ անոր իբր 30 հազար Ֆր. եկամուտը, առանց սանթիմ մը վճարելու պետական գանձին: Եթէ սակայն այդ մարդը փորձէ գործ մը ընել խանութի մը մէջ կամ փոքրիկ արհեստանոց մը բանայ 5—6 գործաւորով, իր միեւնոյն շահին առնուազն մէկ երրորդը պետական գանձին պիտի տայ իբր տուրք, այսինքն տարուան չորս ամիսը պիտի աշխատի պետութեան համար: Աշխատանքի քաջալերութի՞ւն է այս թէ ընդհակառակը՝ աշխատանքի կաշկանդում, ընկճում, քանդում:

Մարսալ ջերմ պաշտպանն է անուղղակի տուրքերու, թէեւ չի մոռնար շեշտել թէ այդ տուրքին պէտք է ենթարկուին պերճանքի, շքեղութեան առարկաներն եւ ոչ թէ անհրաժեշտ մթերքը: Անուղղակի տուրքերու առաւելութիւնն այն է որ, կ'ըսէ, կը վճարուին առանց զգալի ըլլալու: Իրաւ է թէ անուղղակի տուրքերը աւելի տանելի ձեւով կը գանձուին քան ուղղակիները, բայց երբ հաշուենք թէ ինչ կը վճարենք մէկ շաբաթուան մէջ իբր անուղղակի տուրք մեր գործածած ծխախոտի, լուցկիի, շաքարի, աղի, ըմպելիներու եւայլն տուրքերուն միջոցաւ, ահագին գումարներու պիտի հասնինք: Եւ ինչ որ ակնեբեւ անարդարութիւն է անուղղակի տուրքերու դրութեան մէջ, այն է որ հարուստը եւ աղքատը միեւնոյն քանակով կը վճարեն զայն. աղքատին կերած շաքարն ու հարուստին կերածը միեւնոյն տուրքին ենթակայ են: Շատ շատ հարուստը քիչ մը աւելի շաքար կը գործածէ քան աղքատը:

Տուրք մը որպէս զի արդար երեւի, պէտք է համեմատական ըլլայ անհատի հարստութեան, այսինքն անոր աշխատանքի կամ դրամագլխի արդիւնքին. շատ շահողը պէտք է շատ վճարէ եւ քիչ շահողը քիչ: Անուղղակի տուրքերու դրութիւնը կատարելապէս հակառակն է այս սկզբունքին եւ սակայն, ըստ Մարսալի, այս է իրապաշտութիւնը:

Ելմտական հայեցակէտով իրապաշտութիւնը կը կայանայ, ըստ պահպանողական խմբակին, այսօրուան կացութեան պահպանման մէջ: Պէտք չէ, կ'ըսէ Մարսալ, պաշտօնապէս կայունացնել Ֆրանքը, քանի որ քաղաքական վիճակը կայուն չէ, այսինքն անորոշ է թէ ինչ պիտի ըլլայ 1928ի ընտրութեանց արդիւնքը եւ քանի վերջնապէս ջնջուած չեն երեւոյթին պարտքերը:

Նախ պէտք է, կ'ըսէ, պետական դրամատունը ազատել կառավարութեան իրաւասութենէն, գանձի երեւոյթին պարտքերը վերածել մշտնջենական կամ երկար պայմանաժամով պարտաթուղթերու եւ այնուհետեւ միայն խորհիլ Ֆրանքին կայունացման վրայ:

Պանք տը Ֆրանսի եւ կառավարութեան յարաբերութեանց մասին հատորներ գրուած են թեր ու դէմ ներկայ պայմանագրին: Յաւիտենական կռիւն է աջի ու ձախի: Պահպանողականները կը խորհին թէ պէտք չէ կապել Պանք տը Ֆրանսի վարկը, որ երկրին իրական ջիղն ու զարկերակն է միանգամայն, քաղաքական յարափոփոխ հոսանքներու յառաջ բերած ալեկոծութեանց հետ. Ռամկավարները, ընդհակառակն, չեն ընդունիր դրամատան անկախութիւնը պետութենէն, որ կը նշանակէ կառավարութեան կախակայումը դրամին եւ անոնց տէրերուն առջեւ:

Ո՞րը պիտի յաղթէ այս հոսանքներէն: Ապահովաբար ռամկավարը, քանի որ աշխատանքը հետզհետէ աւելի կը զօրանայ եւ կը փոխարինէ դրամագլխին, որ երբեք տակաւին միակ իշխողն էր ամենուրեք: Ժամանակի խնդիր է միայն:

Գալով Ֆրանքի կայունացման, ներկայ կացութիւնը կը նմանի այր ու կնոջ կենակցութեան մը, որ վաւերացուած չէ քաղաքականօրէն կամ կրօնական արարողութեամբ: Ի՞նչ շահ կայ այս կացութեան յարատեւութեան մէջ: Տարիէն աւելի է որ անգլ. ոսկին 124ի վրայ կեցած է եւ քանի մը սանթիմներու ելեւէջները ոեւէ ազդեցութիւն չեն կրնար ունենալ ընդհանուր վիճակին վրայ: Յաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու թէ Պանք տը Ֆրանսն այսօր կատարելապէս ի վիճակի է զսպելու եւ կանոնաւորելու ոեւէ շահագիտութիւն դէպի վար կամ դէպի վեր եւ թէ Ֆրանքն այսօր այլեւս ընդունուած է բոլոր մեծ հրապարակներու վրայ, իբրեւ անփոփոխելի արժէք:

Փուանքարէի յամառութիւնն այս մասին՝ իր բարեկամներու կողմէ կը մեկնուի իբր փափկանկատ զգուշութիւն մը՝ 1928ի ընտրութեանց անորոշ հետեւանքներուն հանդէպ: Յամենայն դէպս, կ'ըսեն անոնք, պաշտօնական կայունացումը չպիտի ուշանայ եւ թերեւս պէտք չտեսնուի նոր ընտրութեանց արդիւնքին ալ սպասել:

Որոշ է թէ պաշտօնական կայունացումը ոչ եւ է աննպաստ արդիւնք չի կրնար ունենալ այլեւս, մինչդեռ յապաղումը կրնայ ենթադրել տալ ոմանց թէ տակաւին կան պարագաներ որոնց հանդէպ անզօր է Պանք տը Ֆրանսը եւ կը քաշուին հրապարակ նետելու իրենց մթերուած դրամները:

Ամփոփելով ըսածներս, ըստ պահպանողականներու, իրապաշտութիւնը կը պահանջէ յետաձգել Ֆրանքի պաշտօնական կայունացումը, տուրք հաստատել պերճանքի նիւթերու սպառման վրայ եւ երեւոյթին պարտքերը վերածել մշտնջենական պարտքերու: Տեղը չի ներեր մէջ բերելու նաեւ ձախերու ըմբռնումներն այս խնդիրներու մասին: Յիշենք միայն թէ ընկերվարականներու ջատագոված իրապաշտութիւնն ալ դրամագլխի վրայ հաստատուելիք տուրքն է, որու հաւանականութիւնն իսկ պատճառ եղաւ անցեալ տարուան սոսկալի տագնապին:

Երկու ծայրերուն մէջ պէտք է փնտռել, ուրեմն, իսկական իրապաշտութիւնը: Դահլիճի մը տեւականութիւնը կախում ունի գլխաւորապէս իր պետին անհատական կարողութենէն: Եթէ անշահախնդրօրէն եւ հայրենասիրաբար ուսումնասիրուին բոլոր հարցերը, շատ յաճախ կարելի է համաձայնութեան եզր մը գտնել ամենէն հակընդդէմ գաղափարներու մէջ իսկ:

Մ. Տ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ-ԽԱՉ

Չնայած որ 1921 թ. փետրուարի 18ի ժողովրդական ապստամբութիւնից մինչեւ այսօր Հայաստանի ժողովուրդը ոչ մի առիթ չէ տուել խորհրդային իշխանութեան, բացի մի ինչոր մատնիչ Մանուկ Խոջոեանի ահաբեկումից, բայց եւ այնպէս Հայաստանի ղեկավարները եօթը տարի է ինչ շարունակ կատարում են անվերջ խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ: Ամէն տարի հարիւրաւոր անմեղ մարդկանց՝ առանց սեռի ու հասակի խտրութեան, փտեցնում են խոնաւ բանտերում եւ մի որոշ մի մասն էլ քշում են դէպի Սիբերիայի հեռաւոր անկիւնները:

Բոլոր այն պետութիւնների մէջ, ուր իշխում է օրէնքը եւ ոչ թէ բռնութիւնն ու հալածանքը, մարդկանց պատժում են օրինաւոր հաստատութիւնները միմիայն այն դէպքում, երբ իրենց ձեռքում ունին փաստացի տուեալներ, եւ ոչ թէ կասկածի ու ենթադրութիւնների հիման վրայ:

Միմիայն բոլշեւիկեան դիկտատուրային ենթակայ երկիրներում է որ վարչական կարգով հազարաւոր մարդկանց ոչ թէ միքանի շաբթով կամ ամսով, այլ նոյնիսկ տարիներով փտեցնում են բանտերի մէջ եւ խորհրդային մի «անկախ» հանրապետութեան բանտերից միւս «անկախ» հանրապետութեան բանտերն ու աքսորավայրերը քշում իրենց «ազատ» երկրի քաղաքացիներին: Նրանք իրենց ուզած վայրում ու ժամանակին Չեկայի որոշումով ոմանց գնդակահարում են, իսկ աչքի ընկնող կառավարական նախկին գործիչներին բանտերում պահում որպէս պատանդ, այն նպատակով որ եթէ բոլշեւիկներից մէկն ու մէկը իյնայ որ եւ է կազմակերպութեան որոշումով եւ նոյն իսկ որ եւ է անկուսակցական, թերեւս հիւանդոտ ուղեղի տէր անհատի կողմից, անմիջապէս բոլոր պատանդներին հրացանազարկ անեն իբրեւ փոխ-վրէժ: Այդպէս տեղի ունեցաւ Վարշաւայի բոլշեւիկեան դեսպան Վոյկովի սպանութեան առթիւ, երբ Մոսկւայում ուղիղ երկու տասնեակ պատանդներ գնդակահարուեցան:

Ցարական իշխանութեան ժամանակ հնարաւորութիւն կար պաշտպան փաստաբան ունենալու, որ իրաւունք ունէր դատարաններում իր ուզած ազատ խօսքը արտասանելու, փաստերով ապացուցանելու ամբաստանեալի անմեղութիւնը: Իսկ հիմա ո՞վ կը համարձակի բոլշեւիկ իշխանութիւնների առաջ պաշտպանել մեր աննման հայրենասէր Զօլոններին եւ արդարութիւն պահանջելու: Այն ռազմիկ Զօլոնները, Խորոնեբն ու Մոկացի Գրիգորները, որոնք տասնեակ տարիներ անընդհատ զէնքով կռւել են սուլթանական բռնակալութեան դէմ յանուն հայ աշխատաւոր ժողովրդի քաղաքական ազատութեան, այսօր չէկիստների ձեռքով եւ առանց որ եւ է օրինաւոր փաստի, փտում են բանտերում եւ քշւում դէպի Ռուսաստանի խորքերը, որտեղ ենթակայ են զանազան հիւանդութիւնների եւ սովամահութեան: Ազատութեան համար երկար տարիներ հազար ու մի փորձանքների ու զրկանքների գնով անվհատ եւ անվեհեր կուրծք տուող այս անմահ մարտիկներին գոնէ յայտնէին որ իրենց համար անհանդուրժելի է իրենց ներկայութիւնը խորհրդային դրախտը, եւ երկրի սահմաններից էլ հեռացնէին, որպէսզի նրանք հնարաւորութիւն ունենային որ եւ է հայկական գաղութում ապրելու: Բայց ոչ, բոլշեւիկները չեն ուզում ճանաչել ոչ մի սրբութիւն եւ յամառ կերպով շարունակում են Հայաստանը դարձնել մի կատարեալ դժոխք...:

Բայց. որքան էլ բոլշեւիկ իշխանութիւնները փորձեն հայ ժողովրդի բոլոր կենդանի տարրերին բանտարկութեան, աքսորի ու զանազան հրէշային միջոցներով ասպարէզէն քշել, որպէս զի իրենք հնարաւորութիւն ունենան դեռ երկար տարիներ շարունակ սանձարձակ վայելելու ժողովրդի արդար քրտինքով ձեռք բերած վաստակը, այդ նրանց չի յաջողւիլ. քանի որ Ռուսաստանում բոլշեւիկեան իշխանութիւնը տապալելուն պէս 24 ժամւայ ընթացքին Հայաստանի բոլշեւիկ իշխանութիւնն էլ յօդս կը ցնդի:

Իսկ մինչ այդ Հայաստանի ժողովուրդը ստիպւած է մի կերպ տանել բոլշեւիկների բոլոր տեսակի հրէշային բռնութիւնները, ինչպէս որ տարել է այս 600 տարւայ ընթացքում: Իսկ մենք՝ տարագիրներս, որ «հակայեղափոխական ու բուրժուական» երկիրներում, թէեւ գաղթական վիճակով վայելում ենք աւելի լայն իրաւունքներ, քան «աշխարհիս առաջին ընկերվարական» իշխանութեան տակ ապրող ժողովուրդները, սրբազան պարտականութիւն ունինք փոքրիկ զոհողութիւնով օգնութեան հասնիլ Հայաստանի կաշկանդւած ժողովուրդի ըմբոստ զաւակներին, որոնք իրենց խաչը տանում են անմռունչ կրելով ամէն տեսակ ֆիզիքական եւ հոգեկան տանջանքներ:

Հայաստանում հալածանքը ուղղուած չէ միմիայն Դաշնակցականների դէմ, այլ եւ հայ սոցիալ-դեմոկրատների, էս-էրների եւ անկուսակցականների դէմ: Ուրեմն աղէտը ունի համազգային բնոյթ եւ մենք էլ պէտք է ըստ այնմ առաջնորդուինք եւ ռուս տարագիրների պէս կազմակերպենք մեր քաղաքական կարմիր-խաչը, անկուսակցական հողի վրայ, դրամական նուէրներով եւ զանազան ձեւի հասոյթներով օժանդակութիւն հասցնելու հայ քաղաքական բանտարկեալներին եւ աքսորեալներին:

Պարզ է որ վերոյիշեալ կազմակերպութեան «սկզբունքով» դէմ կը լինին բոլոր հայ բոլշեւիկները եւ նրանց հաւատարիմ ծառայ Հօկի անդամները: Իսկ մեր ազգ. ռամկավարներն ալ այսպիսի վեհ նպատակի հանդէպ ըստ իրենց սովորութեան՝ խոհեմութիւն կը համարին առնուազն չէզոք դիրք գրաւել:

Ուրեմն, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ այս նպատակը իրագործելու պարտականութիւնը վիճակւած է գաղութներու աշխատաւոր ժողովուրդին: Իւրաքանչիւր հայ բանւոր-բանւորուհու կամ արհեստաւորի ու մանր վաճառականի եւ մտաւոր աշխատանքով ապրողների համար դժուար չէ ամիսը մի քանի ֆրանք, սենդ, լէվա, լէյ եւայլն յատկացնել նիւթապէս օժանդակելու բոլշեւիկեան բանտերում ու աքսորավայրերում տառապող բոլոր հայ բանտարկեալներուն եւ աքսորեալներուն, առանց կուսակցութեան եւ դասակարգի խտրութեան:

Այս գործում մենք չենք կարող տարբերել Հայրիկ Զօլոն, Մարքսիստ Դաւիթ-Անանունից, էս-էր Ա.ից եւ անկուսակցական Բ.ից: Սրանք բոլորն ալ բոլշեւիկների կենդանի զոհերն են, որոնց տանջում են ոչ թէ իրենց գործած յանցանքի համար, այլ ու րովհետեւ բոլշեւիկները սրանց համարում են իրենց համար վտանգաւոր տարր: Մեր համեստ լումաներով աշխատենք մի փոքրիկ օժանդակութիւն ցոյց տալ եւ մխիթարել մեր մարտիկներին, որպէսզի վաղը կարողանանք բոլշեւիկների լծից ազատւած մեր հարազատ Անկախ եւ Ազատ Հայաստանում ողջագուրւել նրանց հետ, բաց ճակատով: Երբոր արձագանգ կը գտնի իմ այս առաջարկը բոլշեւիկեան լծից ազատ ու անկաշկանդ հայ թերթերում, այն ժամանակ մամուլի միջոցով կը խորհենք նաեւ, հայ քաղաքական կարմիր-խաչը կազմակերպելու ձեւի եւ միջոցների մասին: Մենք կարող ենք օգտւել Ռուս Քաղաքական կարմիր-խաչի կազմակերպութեան կանոնագրութիւնից, եւ դրամական առաքում մը կատարել նոյն օրինական ճանապարհով:

ԲԵՆՈ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Շատ քիչ երկիրներ կան, ուր ոստիկանութիւնը այնքան կարեւոր դեր կը խաղայ, որքան Թուրքիոյ մէջ: Սուլթան Աբտիւլ Համիտ, որ վերջին ծայր կը վախնար մահափորձի ենթարկուելէ, մեծապէս պատասխանատու է թուրք ոստիկանական ուժի զարգացման: Ներկայ կառավարութիւնը նոյնպէս վրդոված է ունենալ մասնաւոր կերպով կրթուած ոստիկաններու եւ գաղտնի ոստիկաններու ընդարձակ մարմին մը:

Պոլսոյ աշխարհագրական դիրքը և այլացեղ բնակչութիւնը նախկին մայրաքաղաքը կը դարձնեն իտէալ խարխիւ մը միջազգային, ինչպէս նաեւ տեղական ոճրագործներու համար, ու ոստիկանական շրջանակներու Պոլսոյ թաղերուն անկիւններուն մէջ կատարուած քննութիւնները լոյս կը սփռեն շատ մը հետաքրքրական ոճիրներու վրայ:

Կայ արգիլուած թմրեցուցիչներու առեւտուրը: Մեծ թիւով հաշիշամոլներ կան: Այս թունաւորիչը, որ կանեփի մէկ տեսակն է, նախապէս կը գործածուէր Պարսիկներուն կողմէ գրգռելու համար այն մարդիկը որոնք սահմանուած էին մարդ սպաննելու: Պոլսոյ ծայրաթաղերուն մէջ սրճարաններ կան, ուր հաշիշը գաղտնի կը ծախուի և կը գործածուի: Ոստիկանութիւնը կոխեց այս կարգի սրճարաններէն մէկ քանին, և այժմ կ'ըսուի թէ այս թմրեցուցիչին գործածութիւնը արագօրէն կ'անհետանայ, գլխաւորաբար անոր համար որ շատ սուղ կ'արժէ:

Քոքայինը գրեթէ անծանօթ էր Պոլսոյ մէջ մինչեւ ռուս գաղթականներուն գալը 1920ին, … թէեւ այս գաղթականներէն շատ քիչեր կը գործածէին զայն, … կայն կ'երեւի թէ անոնց … ուաս վիճակը պատճառ եղած է որ ուրիշ շատեր ալ վարժուին անոր: Անկէ ի վեր Թուրքերն ու Յոյներն ալ սորվեցան քոքայինը Ռուսերէն, ու ներկայիս թէեւ փոքր ծաւալով, սակայն կանոնաւոր կերպով քոքայինի մորփինի և նման թմրեցուցիչներու առեւտուրը կը շարունակուի: Քոքայինը, որ սովորաբար Պոլիս կը ներմուծուի շոգենաւերու նաւազներուն միջոցաւ, … սուղ կ'արժէ:

Ատեն ատեն ակնարկութիւններ եղած են, մանաւանդ Ազգերու Դաշնակցութեան հաշուետու գործող անձերուն կողմէ թէ Պոլիս կիներու առեւտուրի կարեւոր կեդրոն մըն է: Թէեւ դժուար է բացարձակապէս հերքել … ամբաստանութիւնը, սակայն շատ քիչ է թիւը այն թրքուհիներուն, որոնք «սպիտակ գերիներ» կը դառնան: Սակայն …

…ՈՅԱԿԱՆ ՖՐԱՆԿԱԽՏԱՒՈՐԸ

Բ.

…թէ իրաւ է որ Աստուած …ստեղծեց ըստ իր պատ… …, հաւատաւոր մը սակայն, … գէշ գաղափար պիտի կազ… … ստեղծագործական անոր … մասին, եթէ կարե… …գիտել մեր հերոսին հոգին: …ամներ պիտի տեսնէր հոն: …տեր զինքը քամէլիոնի կը …նեն: Ապահովաբար կը …, որովհետեւ քամէլիոնը …աճ մը, կը կրէ այն գոյ… փոխ առած է տեղէն ու … իսկ մեր արա…գայէն...: … ջնք կրնար ըսել թէ …: չունի: Ունի անշուշտ. բայց … չունի... Ան …ածը անուն չունի... Ան …ապէս կը նմանի քուրջի … մը, որ հանդիպողին ձեռ…ակ՝ ծառայած է սրբելու … տեսակ ներկ, բոլորէն … մը պահած է վրան, եւ կը …յացնէ գոյներու այլանդակ …որակ բաղադրութիւն մը, …ն տարրերը յայտնի չեն: …ալ, եթէ հասկնալի …ով զայն բնորոշելու համար, պէտք է որ բաղադրութիւն մը եւս վերցնենք կենդանական աշխարհէն, պիտի ըսենք թէ վարպետի պէս իւրացուցած է սողալու բոլոր ձեւերը. եւ իր այս մասնագիտութիւնը կ'օգտագործէ՝ սողալու համար դէպի փառքի պսակները:

Այս է պատճառը, որ նրբամիտ հրապարակագիր մը զայն կոչած է «Պսակաւոր սողուն»:

* * *

Բայց, մեր ընթերցողները թող չկարծեն թէ՝ իբր տիպար աչքի առջեւ ունիմ Ա. Զօպանեանը: Իր «գնոմ»ը միայն պիտի բաւէր իրեն ապահովելու յարգանքս, եթէ չըլլար անոր վերջին բառը, — հեղինակին դառնահունչ ստորագրութիւնը, — որ խուլ եւ աններդաշն կանչի մը պէս, կը պղտորէ հաճելի համերգի մը վայելքը:

Պարզապէս, մեր ախտաւորին յատկանիշերն էր որ փնտռեցի ու գտայ անոր յաջորդական յօդուածներուն մէջ, որոնք բացառաբար, երկու անգամէն վերջացան:

ԽԱՐՏՈՅ

…ԵՆ …ՐԸ

…պար Ռումանիայէն Եգիպ…, Սուրիա և Արեւելքի ուրիշ …րները գացող շոգենաւեր…ու գաղտնի կը փոխադրեն … կարգի դժբախտ կիներ: …ելով որ այս շոգենաւերը … Թրանզիթի ձեւով կը …ին հոս, ոստիկանները …ութիւն չունին նոյն մի…ձեռք առնել, սակայն միշտ …պատրաստ են գործակցե… ուրիշ երկիրներու ոստիկա…թեանց հետ, որոնք կը փափա… այս ուղղութեամբ գործել:

Թէեւ ամէն երկրի կեղծ դրամ… …զիրութեամբ մուտք կը …ն Պոլիս, սակայն այս քա… …ը երբեք իբրեւ կեդրոն գոր…ուած չէ կեղծ թղթադրամ… …շինութեան համար: Թըր…ան թղթադրամները, իրենց … գիրերով և բազմագոյն …ներով շատ դժուար է կեղ…, ու կառավարութիւնը միշտ …րջ կը հսկէ այդ մասին: …ով հին թղթադրամներուն … նորեր շրջաբերութեան … հանուին: Ոստիկանու…թիւնը ազդարարած է դրամա…ներուն և սեղանաւորներ…, որ բացառիկ կերպով ա…րջ գտնուին այս շրջանին, …ելով որ կեղծ դրամներ շի… միջազգային խմբակներ …թէն օգտուելով պիտի ուզեն …ապարակը ողողել կեղծ թղթ…դրամներով: (Խմբ. — Երէկ …տարակեցինք նոյն թղթակցին … հեռագիրը թէ Ղալաթիոյ … 15 Հայեր եւ Յոյներ բռ…ած են իբրեւ կեղծ թղթա…ամ շինող:)

Մեծ ոճիրներ շատ կը պատահին Պոլսոյ մէջ, թէեւ ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ անցած տարուան հետ բաղդատելով հիմա շատ պակսած է: Մէկ կողմ թողլով քաղաքական սպանութիւնները, որոնք պարբերաբար կը կատարուին, օր չանցնիր որ ոեւէ տեսակ ոճիր մը չպատահի: Ոգելից ըմպելին, մանաւանդ օղին, նախանձը կամ ընչաքաղցութիւնը գլխաւոր շարժառիթներն են Պոլսոյ մէջ կատարուած ոճիրներուն մեծ մասին: Ընդհանրապէս ոստիկանութիւնը կը յաջողի շուտով գտնել ոճրագործին հետքը, քանի որ Թուրքիոյ բնակողները բոլորն ալ արձանագրութիւն ունին ոստիկանութեան մօտ, մինչ ոչ ոք կրնայ մեկնիլ նահանգէն, առանց վիզա ստանալու ոստիկանութենէն:

Սինէմայի խաղերը մեծապէս կ'ազդեն նոր սերունդը ոճիր գործելու մղելու համար: Բերայի եւ Ստանպուլի մէջ ցուցադրուած շարժանկարները բացէ ի բաց վնասակար են: Կառավարութիւնը շատ արդարացի կերպով կը քննադատուի, անոր համար որ չարգիլեր այս ֆիլմերը, որոնք գլխաւորաբար կը ներածուին Ամերիկայէն, Գերմանիայէն եւ Ֆրանսայէն:

Ոստիկանութեան կազմութիւնն ու կազմակերպութիւնը այսպէս կարելի է նկարագրել հակիրճ կերպով.— Պոլսոյ ոստիկանական անօրէն գնդապետ Շէրիֆ պէյի հրամանին տակ երկու դասակարգեր կան, ոստիկաններ, եւ գաղտնի ոստիկաններ: Կան մօտ 2000 ոստիկաններ, իւրաքանչիւր 400 բնակիչի համար մէկ հոգի: Գաղտնի ոստիկաններու թիւը անծանօթ է: Թուրքիոյ մէջ կան վեց ոստիկանական վարժարաններ, ու ոստիկանութեան թեկնածուները քանի մը ամիս պէտք է յաճախեն հոն՝ իրենց պարտականութիւնները սորվելու համար:

Պոլսոյ մէջ ոստիկանութիւնը բաժնուած է հինգ ճիւղերու. առաջինը քաղաքական է. երկրորդը ոճիրներով, գողութիւններով եւ դրամաշորթութիւններով կը զբաղի. երրորդը վարչական է. չորրորդը անցագիրներով եւ վիզաներով կը զբաղի. հինգերորդը՝ նաւահանգիստի եւ ուրիշ ծովային գործերով: Վերջին ճիւղին գործը թերեւս ամէնէն դժուարն է: Մաքսանենգութիւնը միշտ գոյութիւն ունեցած է Թուրքիոյ մէջ եւ Պոլսոյ խորտ ու բորտ ծովեզերքը, շատ բացառիկ պատեհութիւններ կուտայ մաքսանենգներուն: Ծովային ոստիկանները արագաշարժ շոգեմակոյկներով զինուած են, եւ յաճախ կռիւներ կ'ունենան Մարմարա ծովուն մէջ գործող մաքսանենգներուն հետ: Ասոնք յաճախ ստիպուած են Պոլիս հանդիպող բազմաթիւ շոգենաւերու փախստականներուն վրայ հսկել, նոյնպէս ուշադրութիւն դարձնել որ պոլշեւիկ եւ ուրիշ յեղափոխական գործակալներ կեղծարարութեամբ ցամաք չելլեն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՖՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՖՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 13 Դեկտ.— Մէկ տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի թաղական խորհուրդ մը որ միայն Մատուռով է զբաղած, առանց դպրոցին նիւթական կամ բարոյական հոգն իր վրայ առնելու: Այդ մարմինը երբեք չէ ունեցած իր մէջ ներդաշնակ գործունէութիւն մը, շնորհիւ իր մէկ երկու պառակտիչ անդամներուն: Ատենապետնին, զզուած անոնց ընթացքէն, վերջերս հրաժարականը տուաւ, լուծելով նաեւ Թաղական Խորհուրդը (Մատրան վարչութիւն): Ասոր վրայ, բոլոր ազգային տուրք վճարողները, տեսնելով որ գաղութին գործերը՝ դպրոց, մատուռ եւայլն, երեսի վրայ պիտի մնան, նամակ մը կը գրեն Լիոնի Ազգ. Միութեան, որպէսզի արտօնէ առժամեայ Թաղ. Խորհուրդի մը նոր ընտրութիւնը, մինչեւ որ վերջնապէս տեղի ունենան Լիոնի գաւառական ժողովին ու ազգ. ընտրութիւնները:

Կիրակի առաւօտ ազգային տուրք վճարողները ժողով մը ըրին: Ներկայ էին նաեւ Լիոնէն՝ քահանայ մը եւ Պ. Ադամեան: Ժողովը շեշտեց ամէն բանէ առաջ դպրոցին կարեւորութիւնը մեր գաղութին մէջ, եւ ցանկութիւն յայտնեց, որպէսզի Նոր Թաղ. Խորհուրդի առաջին գործը ըլլայ դպրոցին հոգ տանիլ, ապահովելով ուսուցչին ամսականը:

Նախկին Մատրան վարչութեան անդամները բացակայ էին, բացի մէկէն, որ ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ իրենց մէկ տարուան գործունէութեան մասին: Եղան բուռն արտայայտութիւններ այդ մասին: Ի վերջոյ, ժողովը որոշեց նշանակել՝ երեք անձեր, որոնք Պ. Ադամեանի հետ առանձին խորհրդակցելով, պիտի ընտրէին Նոր Թաղ. Խորհուրդը: Ահաւասիկ անդամներուն անունները.— Պ. Պ. Խ. Գարիպեան, Մ. Ունանեան, Մ. Գաբրիէլեան, Պ. Փօյաճեան, Դ. Երամեան:

Ուրեմն, մինչեւ որ Լիոնի մէջ կազմուի նոր ազգ. վարչութիւն մը, այս առժամեայ մարմինը պիտի գործէ: Յաջողութիւն մաղթելով, կը փափաքինք որ անոր առաջին գործը դպրոցը ըլլայ:

Դպրոցը ունի շատ լաւ յարմարութիւններ: Կրակ, լոյս, եւլն. բոլորովին ձրի: Լիոնի կրթական քննիչը ամէն բարոյական աջակցութիւն ցոյց կուտայ ուսուցիչ Պ. Ա. Աճէմեանի: Առ այժմ դպրոցը կը շարունակուի, բայց շատ աննպաստ պայմաններու տակ: Եթէ այսպէս երթայ մինչեւ Յունուար 1, ան ալ պիտի գոցուի: Փարիզի Կրթ. Խորհուրդը, այս տարի ոչ մէկ նիւթական օգնութիւն պիտի ընէ Ֆրանսայի նորաբաց մանկապարտէզներուն, կամ նախակրթարաններուն:

Գաղութները իրենք է որ պիտի պահեն իրենց դպրոցներն ու մատուռները: Առժամեայ Թաղ. Խորհուրդը կրնայ շատ մը դրամական աղբիւրներ ունենալ, դպրոցը շարունակելու համար: Կրնայ, օրինակ, Նոր տարուան առթիւ ժապաւէնեայ տօմար մը պտտցնել տունէ տուն, ի նպաստ դպրոցին: Կրնայ գրել զանազան Հայրենակցական Միութեանց, կամ մամուլով կոչ մը ընել: Կրնայ նաեւ իւրաքանչիւր ընտանիքէ դպրոցական ամսավճար մը գանձել: Վերջապէս գրել զանազան ազգային հարուստ անձերու, Բարեգործականին եւայլն:

Միջոցները չէ որ կը պակսին, այլ՝ գործը, կամքն ու անկեղծութիւնը:

* * * Կ'իմանանք թէ այստեղ կազմուած է «Տիկնանց Միութիւն» մը, որուն առաջին գործը պիտի ըլլայ բանալ Մանկապարտէզ մը: Եթէ մեր նպատակն է փրկել մեր փոքրիկները ձուլումէ, պէտք է գիտնալ, որ ձուլումի ենթարկուողները ոչ թէ 2—5 տարեկան երախաները կրնան ըլլալ, այլ 6—12 տարեկանները: Արդ, մեր դպրոցը 6—12 տարեկաններու համար է միայն: Ուրեմն լաւ կ'ըլլար, որ Տիկնանց Միութիւնը, ուժ տար դպրոցին թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս:

Արմէն-Վիգէն

ԴԱՍ ՄԸ

Զարսանճագի Հայրենակց. Միութեան Մարսէյլի վարչութենէն ստացանք հետեւեալ պաշտօնական նամակը.—

Հակառակ վարչութեանս որոշման, անդամներէն Պ. Կոփոեան (ատենապետ) անսաստելով թէ՛ ժողովին որոշման եւ թէ ծրագիր-կանոնագրին, իբրեւ Զ. Հ. Մ. ներկայացուցիչ ներկայ եղած է Հայաստանի խորհրդայնացման տօնին, մեծ աղմուկ ստեղծելով հայրենակիցներու միջեւ:

Վարչութիւնս հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ վարչութիւնը բոլորովին չէզոք է եւ բացարձակապէս անվայել արարք մը համարելով Կոփոեանի յամառ ընթացքը, վարչութենէն կը վտարէ զայն, վերջնական կարգադրութիւնը թողլով ընդհ. անդամական ժողովին:

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԱԹԱԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի երեկոյ Sporting Central Clubի մէջ տեղի ունեցաւ հայ կոփամարտիկ Աթաեանի եւ ֆրանսացի Տէսիրէի մրցումը:

Տէսիրէ առաջին շրջանէն իսկ սկսաւ ապօրինի խաղարկութեան մը: Ներկաները ի նշան բողոքի սկսան սուլել ամէն կողմէ: Երկրորդ շրջանի սկսելուն Աթաեան իր հակառակորդին լաւ դաս մը տալու համար խոյացաւ անոր վրայ եւ սկսաւ աջ բազուկի ծանր հարուածներ իջեցնել: Այնպէս որ երկրորդ շրջանի վերջաւորութեան մեր հայրենակիցը կէտերու առաւելութեամբ յաղթական էր:

Երրորդ շրջանի սկզբնաւորութեան իսկ Տէսիրէ յարձակեցաւ հայ կոփամարտիկին վրայ եւ ցած հարուած մը տալով գետին ձգեց զայն:

Այս ապօրինի խաղարկութեան պատճառով Ֆրանսացին իրաւազուրկ հռչակուեցաւ, իսկ Աթաեան՝ կէտերու առաւելութեամբ յաղթական, դատաւորին կողմէ:

* * * Հայ կոփամարտիկ Պէշիր (Աւետիս Ապլաղաթեան)՝ կը մրցի նոյն տեղը, վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Իտալացի Մէրինիի դէմ, 10 շրջան:

Մ. Աւետիսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԻԻՐԻՆ ԿԱՐԳՈՒԵԼՈՒ ԱՐՀԵՍՏ.— Սիրակուսայի մէջ կ'ապրէր գեղանի աղջիկ մը, Փաօլինա, որ զաւակն էր հարուստ հայրիկի մը: Երկրաչափ մըն ալ, երիտասարդ ու համակրելի, որ կը կոչուի Մարքէզի, տանը՝ ընտանի: Այցելութիւններ, տաք տաք խօսակցութիւններ:

Յանկարծ աղջիկը բռնկեցաւ երիտասարդին համար անշէջ սէրով մը: Երիտասարդը ուզեց քաշուիլ: Աղջիկը յուսախաբ, ուզեց ամէն գնով գրաւել երիտասարդին սիրտը: Գտաւ միջոցը: Նամակով մը Մարքէզին կանչեց ժամադրութեան իր բարեկամուհիին սենեակը:

Երբ Մարքէզի ժամադրավայր հասաւ, աղջիկը հանեց ատրճանակը եւ ըսաւ:

— Առեւանգէ զիս, փախցուր ուրիշ քաղաք մը, եթէ ոչ կը սպաննեմ քեզ:

Մարքէզի, որ երկրաչափութեան ամէն խնդիր կը լուծէր, շուարեցաւ թէ ինչպէ՛ս լուծէ այս խնդիրը: Եւ փոխանակ կարճ ճամբան ընտրելու, բռնեց երկար ճամբան: Առաւ աղջիկը եւ փախաւ:

Աղջկան հայրը դատ բացաւ: Եւ վերջապէս ստիպուեցաւ երկրաչափը ամուսնանալ: Սակայն կը պատմեն թէ, Մարքէզի իր նոր հարսը գգուելու ատեն, փոխանակ անունովը կանչելու, կ'ըսէ.

— Իմ սիրելի՛, անուշի՛կ «ատրճանակս»:

ՔԻՉ ՄԸ ՓԱԽՈՒԿ ԷՐ.— Տէժարտէն կը բնակէր Սէն-Տընի: Ունէր կին մը գեղանի: Լաւ էին իրարու հետ ու կ'ապրէին հանգիստ ու երջանիկ:

Սակայն, ինչպէս տանտէրը կը կրկնէ, Տէժարտէն քիչ մը փախուկ էր: Քանի մը անգամ իր դրացիներուն յայտնած էր թէ 50 տարեկանէն անդին չուզեր այլեւս ապրիլ: Ու շարունակ կը նայէր որ մազերուն մէջ ճերմակ թել մը բուսա՞ծ է արդէն:

Ու անցեալ օր, ատրճանակի երկու գնդակով սպաններ իր կինը, յետոյ՝ ինքզինք:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՋՐԿԻՐ ՈՎԿԻՄ

VI

Երբ Ովկիմ յաջորդ առաւօտ Սիմոնին տարաւ, մարդը լաւ քննելէ վերջ, գլուխը շարժելով.

— Ո՞ւր ես մնացեր, ա՛յ մարդ, …ինչո՞ւ մինչեւ հիմա չբերիր:

Ովկիմին աչքերը մթնեցին, …լուխը դարձաւ, պիտի իյնար կար…: Բայց նայուածքը յիմարի …, անիմաստ հարցուց.

— Է՛, հիմա չա՞ղէկնար, վար…:

Մարդը ցոյց տուաւ էշուն կո…կին տակ եղած կարծրութիւնը …ւ աւելցուց.

— Ասիկա էշուն գլուխը պիտ…ուտէ, պիտ խղդէ ձգէ, ասոր «թա…թար խուռտի» կ'ըսեն:

Ինչ ընէր Ովկիմ: Աստուած ին… …վար չէր նայեր, ինչո՞ւ իր գո…թիւնը եւ բարութիւնը չէր …ցներ, եւ ինչո՞ւ իր մէկ հրաշ…քով չէր փրկեր չուշիկը:

— Անուշիկ Աստուածս, քի…չիկ-քիչիկ տուր իրեն, հիմա մէ…կէն ամէնը կ'առնես:

Ու յանկարծ, Աստուծմէ գժգոհած ըլլալուն համար,

— Մեղք չը գրե՞ս, մեղա՛յ, մեղա՛յ:

Տուն հասած էր Ովկիմ: Կը մտածէր թէ ժամկոչը իր տուած դրամով մոմ չէ՞ր վառած արդեօք ու, Ս. Թորոսը նեղացած կը պատժէր զինքը անողորմ պատիժով մը: Եւ թար ժամ աղօ՞թք ըներ, «տէր ողորմեա» ըսեր կ'անցնէ՞ր արդեօք: Վա՛յ, յի՛նչ որ կիրակի օրն ալ ժամ չէր գացած:

— Ճամբայ մը եւէլի բերեմ, երկու «մէթալիկ» էւէլի առնեմ ըսած էր: Ի՛նչ մեղք էր գործած:

Ովկիմ էշուն աչքերուն մէջ արցունք նշմարած ըլլալ կարծեց: Էշը կուլար, ինքն ալ լեցուած սկսաւ լալ:

Հիմա չէր հայար անասունը, բայց մեծ դժուարութեամբ կը շնչէր, կը խոխոար կոկորդը: Սկսաւ արագ արագ կարճ շունչ առնել, փորը կ'ուռէր կը գոցուէր, վիզը երկարեց, բերանը բացաւ, բայց չկրցաւ շունչ առնել. ինկաւ գետին:

— Վա՛խ, վա՛խ, գնաց չուշիկս, սկսաւ ճչալ ու լալ Ովկիմ, մինչ քոյրն ալ լուռ ու մունջ կուլար:

— Առ ի՛նչ սեւ է եղեր մեր ճակատին գիրը, Աննա՛, Աննա՛...

Եւ արցունքը սեղմեց իր կոկորդը:

Հէք անասունը ոտքերը կը պրկէր, երբեմն կը լարէր, ելլել կը փորձէր, բայց կ'իյնար. գլուխը ասդին անդին կը զարնէր, չարչարուելով հոգի կուտար:

Ովկիմի աչքերը կուրնային ու չտեսնէր այդ օրը, սիրտը կը կտրատուէր, ու եղանակով մը կ'երգէր:

— Աննա՛, Աննա՛, Աննա՛, օճախնիս մարեցաւ:

Քանի մը պզտիկ տղաք զարհուրած, գթոտ կը դիտէին էշուն տանջալից հոգեվարքը:

Ովկիմն ու Աննան, կը շարունակէին. գլխիկոր, տրտում խօսքեր մրմնջել եւ առատ արցունք թափել:

VII

Փողոցէ փողոց տղաքը տարածեր էին արդէն իշուկին մահը ու Ովկիմենց լացը: Կա՞ր մէկը արդեօք որ անկեղծօրէն ցաւէր Ովկիմի վրայ: Ուրիշնե՛ր, շատե՛ր, պիտի կատակէին ու զուարճանային: Յիմարնե՛ր, որոնք չէին անդրադառնար թէ՝ իրենք ալ, գրեթէ ամէն մարդ խորքին մէջ մէկ մէկ Ովկիմներ էին:

Գնաց մօտակայ արտի մը ծայրը, ինք իր ձեռքով փոս մը փորեց: Յետոյ շուկայ ելաւ բեռնակիր Գաբօն կանչելու որ միասին էշը քաշէին մինչեւ փոսը: Ամէն մարդ Ովկիմը տեսնելով, դուրս կ'ելլէր խանութէն:

— Ովկիմ, քեզի կնիկ մը առ չըսի՞:

— Գլուխդ ողջ կեցիր, Ովկիմ:

— Ովկիմ, էշուդ օրերը Աստուած քեզի տայ:

— Ծօ՛ Ովկիմ, անունին տէրն է եղեր, «էքսփրէս»ի պէս եկաւ, «էքսփրէս»ի պէս ալ գնաց. հա՛, հա՛, հա՛:

Այս կարգի մարդոց երեսն իսկ նայելու սիրտ ու տրամադրութիւն չունէր: Անոնց այդ խօսքերէն, աչքերը կը լճանային եւ կը զայրանար թէ ինչո՞ւ չէին հասկնար իր մեծ կորուստը, ինչո՞ւ իր սուգն ու վիշտը կը ծաղրէին լրբօրէն:

Ջօջ Առօն իսկ կարծէք կը խայթէր զինքը:

— Տասնըհինգ զրուշի ջուր պէտ բերէր Ովկիմ, տաճիա չորս զրուշի եղած չէ...

Աշխարհի վրայ բարի, սրտցաւ մարդ չէ՞ր մնացեր: Ամէնքն ալ չար ու անխիղճ, զզուելի մարդիկ էին դարձեր:

Դեռ շուկային մէջ, ուրիշ խոշոր մարդ մը Ովկիմի առջեւը կտրեց, բռնեց օձիքէն, կատակի երեւոյթին տակ քիչ մը խիստ.

— Ովկիմ, Ովկիմ, ես իմ տասը զրուշս կ'ուզեմ, տասը զրուշս տուր:

— Կուտամ, աղբարիկ, կուտամ... տալիքս թող ըլլայ... ճիտիս պարտքն է... չափիկս կը ծախեմ տալիքս կուտամ... մը՛ նեղանար ատանկ:

Կոկորդը չորցած, թուքը չէր կրնար կուլ տալ եւ դժուարութեամբ կը խօսէր:

VIII

Գիշերը ջրկիր Ովկիմ, մթելը գլխուն քաշած, երկարօրէն լացաւ կրկին, տղու մը պէս: Հազիւ հասած ըլլալ կարծած էր իր տեսիլքին, ահա՛, ամէն ինչ ոչնչացեր, չքացեր էր, ափսո՜ս: Ո՞րու վրայ կուլար սակայն այդ խեղճ մարդը, յուսահատօրէն, մութին մէջ, հեծեծագին: Իր թողած պարտքերո՞ւն, թէ վաղուան թշուառութեան, մեռած իր մեծ աշխատանքի՞ն — որ արիւն-քրտինք էր քամեր իրմէ — թէ իր թաղած յոյսերուն ու երազներուն վրայ:

Հետզհետէ գիշերը կը խորանար, Ովկիմի քունը չէր գար, եւ դեռ արցունքի կաթիլներ, իրեն տժգոյն, նիհարցած երեսին վրայէն, տաք գիծ մը քաշելով, կը թրջէին իր բարձը:

Ալ ինչո՞ւ ապրէր Ովկիմը, ալ ինչպէ՞ս ապրէր: Ու սրտակեզ հառաչանքով մը, դառնօրէն կը հեծկլտար:

— Ա՛լ թող մեռնիմ, ա՛լ թող ես ալ մեռնիմ պէ...

Ֆիլիպէ Օ. ԶԱՐՄՈՒՆԻ

ՎԵՐՋ

նավար կուսակցութեան հաշիւներն ու ծախքերը: Այս վաւերաթուղթերը ընկերվարական կուսակցութեան ձեռքն իյնալով, մասնախումբ մը քննած է զանոնք եւ իր տեղեկագիրը ներկայացուցած կուսակցութեան գործադիր մարմնի Դեկտ. 14ի ժողովին: Այս մասին ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Փոփիւլէր» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ. —

Թուղթերուն մէջ կայ 1. Ցանկը այն թոշակներուն, զորս կը ստանան համայնավար կուսակցութեան վարչական եւ քաղաքական բաժնի տնօրէնները, 2. Ցանկը այն մասնաւոր ծախքերուն, զորս ըրած են յիշեալ կուսակցութեան մասնաճիւղերը, 3. Զանազան շրջաններու ծախքերը, 4. Ընդհանուր ելմտացոյց մը, 5. Համայնավար կուսակցութեան կողմէ զանազաններու տրուած նուէրները:

Այս վերջին ցանկին մէջ ցոյց կը տրուի թէ 1 Յունուարէն մինչեւ 30 Սեպտեմբեր 4750 ֆրանք տրուած է Գործակցականներու ակումբին, 35,000 ֆր. Գիւղացիական Խորհուրդին 6000 ֆրանք՝ Կարմիր Օգնութեան, 54,500 ֆրանք՝ ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւին, որուն ներկայիս ամսական 4400 ֆրանք կը վճարուի: Այս ձեւով 9 ամսուան մէջ 102,317 ֆրանք բաշխուած է, իսկ ներկայիս ալ ամսական 8900 ֆրանք կը տրուի վերոյիշեալներուն:

Տեղե՛կաբեր Սէվրաք երեք ենթադրութիւն կ'ընէ այս մասին: Ա.— կամ այն է որ յիշեալ վաւերաթուղթերը յերիւրածոյ են, Բ.— կամ այն է որ համայնավարները կ'ուզեն օգտագործել ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ մղուած գաղափարական կռիւները եւ ասոր համար դրամ կը ծախսեն, Գ.— եւ կամ իրապէս ընկերվարական կուսակցութեան մէջ մարդիկ կան, որոնք այնքան կը ստորնանան որ դրամ կը ստանան կուսակցութենէ մը, որուն դէմ կը պայքարի ընկերվարական կուսակցութիւնը:

Ընկերվարական ձախ թեւի պետն է Մօրէն, որ խնդրին տեղեկանալով, բացատրութիւններ պահանջած է Մարանէն: Այս վերջինը պատասխանած է թէ «ընկերվարական ձախ թեւ»ի յատկացուած դրամներ բսելով կը հասկնայ համայնավարներու կատարած ծախքերը բանուորական «միացեալ ճակատ» կազմելու եւ ընկերվարականներու մէջ պառակտում առաջ բերելու համար:

Այժմ քննութիւնները կը շարունակուին՝ երեւան հանելու համար թէ վերոյիշեալ երեք ենթադրութիւններէն ո՞րն է ճշմարիտը: Երկու ձախեր՝ Մէկրէ եւ Թալամաս պահանջած են որ իրենց մասին ալ քննութիւն բացուի, որպէսզի միանգամ ընդ միշտ ոեւէ կասկած չմնայ թէ իրենք դրամ կը ստանային պոլշեւիկներէն:

Համայնավարները Յունաստանի մէջ

Յոյն ռազմիկներու «Փայլօս Մէլաս» միութեան համագումարը վերջերս քուէարկած է բանաձեւ մը, որով կառավարութենէն կը պահանջուի խիստ միջոցներ ձեռք առնել համայնավարներուն եւ քոմիթաճիներուն դէմ:

Մասնաւորելով իր որոշումը համայնավարներուն մասին, Համագումարը, իբրեւ կտրուկ միջոց կը պահանջէ կառավարութենէն, օրէնքէ դուրս հռչակել համայնավարներն ու անոնց կազմակերպութիւնները: Կը պահանջուի ի միջի այլոց նաեւ պաշտօնանկութիւնը այն բոլոր կրթական քննիչներուն եւ ուսուցիչներուն, որոնք համայնավար քարոզութեան գործիքներ են:

Գալով քոմիթաճիներու խնդրին, ռազմիկները պիտի խնդրեն Ազգերու Դաշնակցութենէն, որ միջոցներ ձեռք առնէ անոնց դէմ, յայտնելով որ, Մակեդոնիոյ ազատագրական պայքարը վերջացած է այլեւս եւ ժողովուրդը պէտք ունի խաղաղ աշխատանքի:

Նաւահանգիստ մը Պաղեստինի մէջ ?

Երուսաղէմէն «Տէյլի Նիուզ»ի կը հեռագրեն.— «Տեղական թերթի մը համաձայն, շուտով անգլիացի ճարտարագէտ մը պիտի գայ Հայֆա՝ քննութիւններ կատարելու եւ որոշում մը տալու համար Նաւահանգիստին մէջ կատարուելիք աշխատանքներուն մասին: Ծրագրուած է նաւարան մը շինել անգլիական մարտանաւերուն համար: Այս նպատակով ծախսուելիք դրամները կէս միլիոն անգլիական ոսկի կը հաշուուին»:

«Տէյլի Նիուզ» տարօրինակ կը գտնէ այս լուրը, տրուած ըլլալով որ հոգատար պետութիւնը այդպիսի բանի իրաւասութիւն չունի:

Քանթոնի վերագրաւումէն վերջ

Չինաստանէն հասած լուրերու համաձայն, կացութիւնը հետզհետէ կը խաղաղի Քանթոն՝ի մէջ: Յաղթական ազգայնականները խստիւ կը հետապնդեն վերջին օրերու պոլշեւիկեան պետական հարուածին գլխաւոր հեղինակները: Մասնաւորաբար կը հալածեն խորհրդային հիւպատոսարանի Ռուսերը, որոնց վրայ լուրջ կասկածներ կը ծանրանան: Ասոնցմէ 13 հոգի ձեռնակապերով Քանթոնի փողոցներուն մէջ պտտցուեցան. ժողովուրդը խոշտանգեց զանոնք, նոյնիսկ ոմանց երեսները կտրտեց ածելիով: Անոնցմէ հինգ հոգի յետոյ անմիջապէս հրացանազարկ եղան:

Իշխանութիւնները յայտարարութիւնով մը կը հրաւիրեն ժողովուրդը՝ վռնտել համայնավարները:

Աւելի նշանակալից է այն՝ որ Չինաստանի ազգայնական կառավարութեան արտաքին փոխ-նախարար Քուօ Թայ Շի Շանկայի խորհրդային ընդհ. հիւպատոսին յանձնեց իր անցագիրները, խնդրելով որ մինչեւ ութ օր հեռանայ ազգայնական հողամասէն: Այս վճռական որոշումը տալէ առաջ, Քուօ Թայ Շի տեսակցեցաւ ամերիկեան ընդհ. հիւպատոսին, անգլիական մարզպանին եւ խորհրդային դրամատան տնօրէնին հետ:

Քանթոնի մէջ պոլշեւիկեան վաղանցուկ տիրապետութեան ընթացքին ազատ արձակուած էին 3200 այր եւ կին բանտարկեալներ, որոնց 200ը գինուորական: Այս ոճրագործները ամենախայտառակ ոճիրներ գործեցին: Երբ ազգայնական ուժերը հասան, շատեր նաեւ նստան Հօնկ-Քօնկ երթալու համար. ոստիկանութիւնը քանի մը հարիւր հոգի ձերբակալեց:

Վերջին 48 ժամուան ընթացքին Շանկայի մէջ ձերբակալուեցան 245 համայնավարներ: Ասոնցմէ 20 հոգի մահուան դատապարտուելով Շափէյի հրապարակին վրայ պիտի գնդակահարուին, իբրեւ մարդասպան:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու ընկերները 19 դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, քաֆէ օ քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ իթալի:

Օրակարգ.— Շրջ. կոմիտէի զեկուցումը եւ ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Շրջ. կոմիտէի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ դերասան Շահան Սարեանի եւ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու:

կը ներկայացուի ՄԱՔՍ ՏՐԱՅԷՐԻ «17 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ»

եւ ՎԵՐԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻՆ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ

վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տէ գօնֆէրանսի մէջ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ՍՏՈՒՏԻԱՆ

ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

վաղը կիր. գիշեր ժամը 8.30ին, Bon Théatreի մէջ, (84 Rue Chape)

ի պատիւ պարուհի-դերասանուհի Օր. ԱՍԻԱ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

կը նախաձեռնէ ՊԱՐԻ-ԳԻՇԵՐ

Օր. Կոստանեանը պիտի պարէ հայկական, ռուսական, եգիպտական եւ պարսկական պարեր:

կը բեմադրուի նաեւ՝ ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՑՆՈՐՔԸ (1 արար)

եւ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՄԲՈՅՐԸ (զաւեշտ)

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԵՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-լէ-կօնէսի «Թագմիկ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 10.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեւրուկ խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 19 Rue St. Sulpiceի օանոթ հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Պիտի խօսի ընկ. Տ. Յովհաննէսեան:

Հ. Յ. Դ. Վիեսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, հայ ժողովրդային լսարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, գրադարանի շէնքը: Օրակարգ.— պատգամաւորներու զեկոյց եւ ընտրութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Կրասի եւ Քանի երկու խումբերու խառն ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Լապօքայի մէջ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւիի նորաբաց գրադարանի վարչութիւնը կը խնդրէ հայրենակիցներէ, հեղինակներէ, կուսակցական ընկերներէ որ հաճին ղրկել գիրքեր եւ թերթեր: Գրադարանը բաց է ընկերներու եւ գաղութին առաջ. Հասցէ՝ B. Babayan, Rest. International, Pont de Cheruy, Isère.

ՄԵԾ ՆՈՐ ԳԻՒՂԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը ժամը 2ին Café au Clair de Lune, մէթրօ իթալի: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի նկատուի: Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան եւ վաւերացում ծրագիր-կանոնագրի:

ԿԻՒՐԼԷՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան երրորդ ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 7 Rue de Tournon, Paris 6me 44 թիւ ճաշիկեանի սենեակը, Օրակարգ՝ կանոնագրի ընթերցում եւ վաւերացում:

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի ընդհ. ժողովը Երեքշ. իրիկուն:

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Դեկտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆ.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	40
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	18
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	137	75
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355	50
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Ֆիորին	(Florin)	1027	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3400	—
» II	»	2100	—
» III	»	1660	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

18 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 522 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԴ ՀՈՒՐ ԵՒ ԸՆԴ ՍՈՒՐ

Զարհուրելի մանրամասնութիւններ կը հասնին հեռաւոր Չինաստանէն :

Արիւն եւ կրակ: Ընդ հուր եւ ընդ սուր :

Վարդի մը կեանքն ալ չունեցաւ Քանթոնի խորհրդային իշխանութիւնը: Հազիւ կարմիր դրօշը պարզուած, մինչ «բանւորա-գիւղացիական դիկտատուրա»ն խուժանին կատաղութեան կը յանձնէր ամբողջ քաղաքը, յանկարծ գլխիվայր թաւալեցաւ: Եւ հիմա ուրիշ խուժան մըն է որ կը կոտորէ ու կը հրկիզէ, կը բանտարկէ ու կը գնդակահարէ:

Առ այժմ կարելի չէ վստահօրէն զատել սուտն ու իրաւը: Միջազգային մամուլը լեցուն է խառնիճաղանճ լուրերով:

Բայց ստոյգ է որ կատաղի վրէժխնդրութեամբ կը շարժի Չինաստանի ազգայնական իշխանութիւնը: Խորհրդային մամուլն ալ չի ծածկեր հարուածին ծանրութիւնը: «Զօրավարներ, աւատապետներ եւ քաղքենիներ հազարներով կը սպաննեն չինացի յեղափոխականները», կ'աղաղակէ համայնավար «Իւմանիթէ», խոշոր խորագիրներով: Նոյն իսկ սովը կը սպառնայ միլիոնաւոր թշուառներու: Միայն Քանթոնի զոհերուն թիւը կը հաշուեն երկու հազար: Փողոցները ծածկուած են դիակներով եւ փլատակներով:

Համայնավարական Միջազգայինը (Կոմինտերն), խոստովանելով հանդերձ պարտութիւնը, կը յայտարարէ թէ «հակայեղափոխութիւնը չի կրնար տեւական ըլլալ: Խորհրդային իշխանութիւնը տակաւին իր ձեռքն ունի հինգ շրջաններ: Նոր ճակատամարտներ անխուսափելի են»:

Եզրակացութիւնը, — «Փութացէք օգնել Չինաստանի սովեալներուն: Թող մի՛ տաք որ մէկ զինուոր, մէկ նաւազ, մէկ թնդանօթ, մէկ հրացան իսկ ղրկուի, խեղդելու համար չինական յեղափոխութիւնը: Ռազմանիւթ մի բեռցնէք նաւերը»:

Կը հետեւի թէ Մոսկուա իր գերագոյն ճիգը պիտի թափէ, գոնէ այս ճակատը փրկելու համար:

Ուրիշ խօսքով, պիտի շարունակուին Չինաստանի ներքին արիւնահեղութիւնները: Պիտի ջարդուին հազարաւոր գիւղացիներ, բանւորներ, մտաւորականներ, արհեստաւորներ: Մոխիրի վրայ պիտի նստին ամբողջ գաւառներ, ի փառս համաշխարհային յեղափոխութեան, որ կ'ուշանայ, կ'ուշանա՜յ...

Կարմիր առաքեալները պարտուեցան Եւրոպայի սրտին վրայ, Հունգարիոյ մէջ, 1920ին: Յուսախաբ եղան Գերմանիայէն, 1923ին, երբ նոյն իսկ օրերն ու ժամերը կը հաշուէին: Ջախջախուեցան Պուլկարիոյ մէջ, նոյն թուականին: Աւելի բախտաւոր չեղան Մարոքի եւ Սուրիոյ մէջ, 1925—26ին: Չենք յիշեր Էսթոնիան եւ ուրիշ երկիրներ:

Եւ ամէն տեղ ալ, հակահարուածը յանգեցաւ միւս դիկտատորութեան,— թունդ ազգայնական, զսպողական քաղաքականութեան:

Չինաստանը վերջին պահեստն է, մարդու եւ վառօդի վերջին շտեմարանը:

Երբ ձախողեցաւ Գերմանիան կարմրցնելու ձեռնարկը, Մոսկուայի վարիչները չծածկեցին թէ 15—20 տարի կրնայ ուշանալ համաշխարհային յեղափոխութիւնը:

Հետաքրքրական էր իմանալ թէ ո՛րքան պիտի յետաձգուի այս հաշիւն իսկ, երբ Չինաստանն ալ վերջնապէս թօթուէ կարմիր մղձաւանջը, եւ ազգայնական տարրերը վրահաստատեն իրենց իշխանութիւնը այդ անսահման տարածութեան վրայ, մէկ դրօշի տակ պահելով 420—450 միլիոն ժողովուրդ (Եւրոպացիներու թիւը 350,000ը չանցնիր):

Ահա, ուրեմն, ժողովուրդ մըն ալ — եւ ամէնէն բազմամարդը — կրակի եւ սուրի մատնուած, շնորհիւ միջազգային դաւերու, քաղաքական մրցակցութեան եւ շահագործման դիւային խաղերու:

Երեք տարիէ ի վեր, Մոսկուայի ամէնէն ճարպիկ դիւանագէտներն եւ գործիչները խմորումներ կը պատրաստեն Չինաստանի մէջ: 1840էն ի վեր, քաղքենի պետութիւնները թառ նետած են այդ անսպառ գանձին վրայ, եւ կը քամեն երկրին կենսական հիւթերը: Ռուսաստանը, իբրեւ հարեւան եւ իբրեւ ամէնէն հին «բարեկամը» (1689), ամէն միջոց փորձեց, իր թաթին տակ պահելու համար զայն, բայց իր դէմ գտաւ մասնաւորապէս Մեծն Բրիտանիան, Ճափոնը եւ աւելի վերջը՝ Մ. Նահանգները:

Խորհրդային իշխանութիւնը, անշահախնդրութեան դիմակ մը անցուցած երեսին, այստեղ ալ, ինչպէս Պարսկաստանի մէջ, շարունակեց միապետութեան, ցարական Ռուսաստանի աւանդութիւնները: Ծանօթ աշխարհակալները վերջերս պատրաստ էին «զիջումներ» ընելու ազգայնական Չինաստանի, պայմանաւ որ ապահովուին իրենց առեւտրական առանձնաշնորհներն ու շահաստանները: Բայց կարմիրներու միջամտութիւնը նոր պատրուակներ ստեղծեց, իրենց զէն ու զրահը շողացնելու եւ աւելի ամուր կոխելու իրենց գրաւած գետիններուն վրայ:

Եւ ահաւասիկ անմեղ ժողովուրդն է որ ջարդուի, կարմիր առաքեալներու կամ աւատական մանտարիններու ձեռքով, թերխաշ յեղափոխականներու կամ տգէտ եւ փառամոլ զօրավարներու սարքած խաղերով:

Արիւն եւ աւեր: Ընդ հուր եւ ընդ սուր:

Եւ տակաւին հաւատացողներ կան թէ աշխարհը խաղաղած է, 1914ի աննախընթաց սպանդէն յետոյ...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷ՛Ն ՀԱՅԵՐԸ

Քի՛չ անդին կը հրատարակենք Սելանիկի «Մակեդոնիա» Թերթին տեղեկութիւնները, Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն, Հրեաներուն եւ Հայերուն մասին: Հորիզոն այս առթիւ դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (10 դեկտ.).

— «Թուրքերու մասին, այդ միեւնոյն խմբագիրը, ըրեր էր շատ յաջող վերլուծում մը: Յաջող՝ որովհետեւ յօդուածին կէսը, փաստերով հիւսուած էր: Այդ գրութիւնը կարդացող ո եւ է մէկը, պիտի ըմբռնէր թէ, Թուրքերուն վերագրուածները բացարձակ ճշմարտութիւններ են, քանի որ դէպքերը եւ դէմքերը, այդ գրութեան մէջ, կը յիշուէին յականէ յանուանէ:

«Հրեաներու եւ Չէրքէզներու շուրջ «Մակեդոնիա»յի եւ անոր խմբագրին ի՛նչ կարծիք ունենալը մեզ չի շահագրգռեր:

«Բայց չենք կրնար ծածկել մեր ցաւն ու զառնութիւնը, երբ կը տեսնենք որ, հանրային կարծիք վարող թերթի մը խմբագիրն ու խմբագրութիւնը, կը բռնեն մեր օձիքէն, կը թաթխեն մեզ զարշահոտ ճահիճի մը մէջ եւ այդպէս կը ցուցադրեն հանրութեան: Չենք կրնար չվրդովուիլ, երբ «լրտես»ի եւ «դրամապաշտ արկածախնդիր»ի անարգական որակումով, «Մակեդոնիա»յի խմբագրութիւնը կը թքնէ 3000 Հայերու երեսին...

«Անհուազն անփափկանկատութիւն է անտեղի կերպով մուր քսել պարկեշտ տարրի մը ճակտին: Արեւմտեան Թրակիոյ հայ հասարակութիւնը, մեր յոյն պաշտօնակցին մտածելու այդ ճիգը արդարացնող յանցանքի մը մէջ չէ գտնուած, ո՛չ մէկ անձն: Հետեւաբար, արդար վրդովումով մը, իրեն կը վերադարձնենք մեզի ուղղուած իր ամօթագին յերիւրանքը, «լրտես»ի եւ «արկածախնդիր»ի իր տարօրինակ հէքեաթը...

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹՐԱԿԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ԱԼ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Սելանիկի «Մակեդոնիա» Թերթը մասնաւոր թղթակից մը ղրկած է Արեւմտեան Թրակիա, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար: Իր պրպտումներէն կը քաղենք հետեւեալ կարեւոր կէտերը.

—«Թրքական պրոպագանդի կեդրոններն, Թրակիոյ մէջ Կիւմիւլճինան եւ Քսանթին են: Քսանթիի մէջ պրոպագանդը կը մղուի Նէճիպ Ասըմ մոլեռանդ թերթին կողմէ, որուն կ'աջակցին Պոլիս գտնուող երեսփոխան Ճեհտին եւ քէմալական ուրիշ գործակալներ:

Պրոպագանդի կեդրոնը Կիւմիւլճինայի մէջ թրքական հիւպատոսարանն է, որ կը ղեկավարէ նաեւ պրոպագանդի գործը ամբողջ Թրակիոյ մէջ: Անզգուած մըն է հետեւեալը, թէ որքան կը մօտենանք թրքական սահմանին, պրոպագանդը այնքան կը նուազի:

Տէտէաղաճի մէջ, Հաճի Սաֆվէթէն զատ ուրիշ մոլեռանդ թուրք մը չկայ, որ վարէ պրոպագանդը: Պէտք է ըսել այսուհանդերձ, որ թէեւ Հաճի Սաֆվէթ մէկ հատիկ է, բայց առիւծ է: Հարուստ մարդ է եւ ամէն օր շփման մէջ է Կիւմիւլճինայի եւ Պոլսոյ հետ: Ան է որ կեդրոններով կը թղթակցի Պոլսոյ կիսապաշտօնական ճիւմհուրիյէթին եւ ան է զարձեալ, որ կը ստեղծէ զանազան միջադէպեր, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ դիւանագիտական յարաբերութեանց մէջ:

Օր մը կը գրէ թէ Չէրքէզները կը նեղեն Թուրքերը, ուրիշ օր մը կը խօսի թրքական կալուածներու բռնագրաւման մասին եւ միշտ կը գործէ այնպէս մը, որ Յունաստանը պարտական ցոյց տայ յաչս Թուրքիոյ: Թրակիոյ մէջ, շատերը, Հաճի Սաֆվէթը սատանայ կ'անուանեն եւ կը թուի թէ այս համբաւը չափազանցուած չէ:

Այս շարժումը կայ նաեւ Տիմոթեքայի մէջ, բայց ընդհանրապէս արեւելեան գաւառներու մէջ այնքան անսանձ ու մոլեռանդ տարրեր չկան:

Պոլսոյ մոլեռանդ պարբերաթերթերը հազարներով կը ծախուին յետամնաց ու ճակատագրապաշտ թուրք բնակչութեան եւ շնորհիւ անոնց ծաղրանկարներուն ու նկարներուն, կը գրգռուի Թուրքերու մոլեռանդութիւնը եւ անոնց աչքին, Հելլէնները կը թուին նուաստացած ու վարկաբեկ:

Միեւնոյն Թերթը շարունակելով իր պրպտումները, կը գրէ դեկտ. 8ի թիւին մէջ.

«Կան սակայն ուրիշ բազմաթիւ օտար տարրեր, որոնք, ինչ Թուրքերու եւ Պուլկարներու հանդէպ համակրանք մը ունենալու պատճառներ չունին,— չունին նաեւ պատճառներ՝ Յունաստանի հանդէպ անձնուէր ըլլալու համար: Ասոնք են Հրեաները, Հայերը եւ Չէրքէզները:

Այս ազգութիւնները, որոնք ցրուած ըլլալով ամբողջ Թրակիոյ մէջ, կարեւոր առեւտրական ձեռնարկներ կը հետապնդեն, կրնան լրտեսական լաւ գործակալներ դառնալ, առաջին պրոպագանդիստի ձեռքին մէջ: Քչիկ մը ոսկի եթէ հրամցնեն անոնց, այս տարրերը, չպիտի վարանին իրենց գիտցածները յայտնելու Էտիրնէի եւ Սվիլէնկրատի իշխանութեանց:

Եւ Հրեաները, մանաւանդ, ամէնուրեք, փոխանակ նուազելու, կը բազմանան Թրակիոյ մէջ: Կը հեռանան Սելանիկէն ու կուգան հաստատուիլ Քսանթիի, Տիմոթեքայի, Օրէսթիայի մէջ: Այս վերջինը, որ նոր քաղաք մըն է, զուտ հելլէնական դիմագիծով, արդէն իր մէջը կը հաշուէ 50 հրեայ ընտանիքներ: Ի՛նչ պատճառ կայ թոյլատրելու անոնց տեղաւորումը:»

Շ. ԿՈՒՐՂԻՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Նուշանիկ Կուրղինեան, որ ծանօթ է կարգ մը ոտանաւորներով (Այդ մենք ենք գալիս ելն), մեռաւ Նոր Մալաթիա գիւղին մէջ (Երեւանի մօտ): Հայ պրոլետ-գրողները, զանազան քաղաքներէ, ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած են Երեւան մահուանը առթիւ այս գրողին, որ ապահովաբար աւելի անկեղծ էր իր նուիրումին մէջ բանւորներուն համար եւ աւելի զգայուն, քան զարձեալ նոր պրոլետ-գրողները:

Եւ սակայն Կուրղինեանի արուեստը (եթէ կարելի է արուեստ ըսել), չափազանց նոսր է, երեւակայութիւնը՝ աչքային, գործիքը՝ նախնական: Անկեղծ՝ իր սէրին մէջ աշխատանքի համար, հետեւակ՝ ուրիշ կնոջ մը (Ագա Նէկրի):

Բայց վերջապէս կին գրող մը, որ պարզուկ գրիչով ցոյց տուաւ համարձակութիւնը աշխատանքի երգեր գրելու, ընկերային շարժման մէջ նետուելու, քաջաբար եւ երբե՛ք ստրկօրէն՝ ինչպէս ըրին տափակ մանչուկները սա պրոլետարական գրականութեան:

Շ. Ն.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսա եւ Սուրիոյ հոգատարութիւնը

Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնաժողովը Լիւսիէն Իւպէրի նախագահութեամբ գումարուելով, զբաղեցաւ Սուրիոյ մէջ ֆրանսական քաղաքականութեան հարցով: Հանրի Լէմէր տեղեկագիր ներկայացուց Սուրիոյ եւ Լիբանանի կացութեան մասին եւ յայտնեց թէ յիշեալ վայրերու բնակիչները շատ դժգոհ են՝ անոր համար որ ներկայ կացութիւնը բոլորովին անստոյգ է: Շեշտեց թէ անհրաժեշտ է բացարձակապէս յայտարարել որ Ֆրանսա վճռած է գործադրել իր հոգատարութիւնը եւ թէ այս յայտարարութեան պէտք է հետեւի գործօն, արագ եւ կորովի գործողութիւն մը՝ Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ՝ քաղաքական եւ միաժամանակ տնտեսական մարզերու մէջ: Յետոյ մատնանշեց ներկայ դատական եւ մաքսային դրութեանց թերութիւնները, զորս, ըսաւ, պէտք է բարեփոխել ստիպողաբար:

Սուրիոյ նախկին մարզպան Հանրի տը Ժուվընէլ խօսք առնելով համամիտ գտնուեցաւ Լէմէրի թէ՝ անհրաժեշտ է բացարձակ յայտարարութիւն մը ընել հոգատարութեան մասին: Յետոյ պարզեց իր տեսակէտները՝ սուրիական խնդրի լուծման մասին: Ըսաւ թէ սուրիական զանազան պետութեանց միջեւ սահմաններու խնդիրը պէտք է կարգադրուի: Կառավարութիւնը պէտք է քաղաքական վերջնական ծրագիր մը կազմէ եւ դաշնագիր մը կնքէ Սուրիոյ հետ: Անհրաժեշտ է նաեւ տնտեսապէս զարգացնել երկիրը: Ասոր համար ալ անհրաժեշտ է երկաթուղի շինել Տրիպոլիսէն Աքքեա, որուն մասին հետաքրքիր առաջարկներ ներկայացուած են արդէն մարզպանութեան. վերջացնելով, տը Ժուվընէլ շեշտեց որ շատ օգտակար է համերաշխութիւնը պահպանել դրացի երկիրներու, ու մանաւանդ Իպն Սուուտի հետ: Շեշտեց նոյնպէս կարեւորութիւնը վերջերս Գահիրէի մէջ կատարուած դէպքերուն, մասնաւորապէս Սուրիա-Պաղեստինեան Կոմիտէին հերձուածը:

Վիճաբանութենէ մը վերջ, որուն մասնակցեցան Վիքթոր Պէրար, Ֆէրնան Տավիտ, Մօրիս Օրտինէր, Հանրի Պէրանժէ, Պօնփառ եւ Շէնպըռնուա, յանձնաժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով վստահութիւն կը յայտնուի կառավարութեան եւ կը խնդրուի որ շուտով Խորհրդարանին ներկայացնէ Սուրիոյ վերջնական ծրագիրը:

Ի՛նչ կը պահանջէ Իտալիա

Բովանդակ եւրոպական մամուլը կը զբաղի Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ տիրող անախորժութիւններով: Իտալիոյ մէկ թղթակիցն ալ պարզած էր դժգոհութեան պատճառները, պատմական փաստերով:

«Մորնինկ Փոսթ»ի Հռոմի թղթակիցը քննելով այս հարցը կը գրէ թէ Իտալիա չի ճանչնար 1919ի անգլօ-ֆրանսական պայմանագիրը՝ Լիբիոյ ֆրանսական սահմանագծման մասին: Այդ համաձայնութիւնը, որ ստորագրուած է առանց իր հաւանութեան, եւ Ֆրանսայի տալով 110,000 քառ. մղոնի տարածութիւն մը, սպառնալիք մը կը նկատուի Սուտանի եւ Իտալիոյ հաղորդակցութեանց համար, Իտալիա կը պահանջէ սրբագրել այդ սահմանագիծը:

Ափրիկանի մէջ, իտալական քաղաքականութիւնը կը ձգտի ստանալ 1.— Ազատ անցք Ափրիկանէն Միջերկրական: 2.— Ոչ մէկ արգելք պէտք չէ յարուցուի իր ծաւալման՝ դէպի Պալքանները: Այդ պատճառով է որ Իտալիա Ալպանիոյ հետ կնքեց պաշտպանողական զինակցութիւն մը, իբրեւ պատասխան Եուկօսլաւիոյ յարձակողական դիրքին: Հռոմի կարծիքով Ֆրանսա շահ չունի ոչ Ափրիկանի, ոչ ալ Պալքաններուն մէջ: Հետեւաբար, ֆրանքօ-սերպ դաշնագիրը պաշտպանողական խաղ մը կը նկատուի Իտալիոյ դէմ: Այս պարագան թշնամական զգացումներ արթնցուցած է Ֆրանսայի հանդէպ: Ֆրանքօ-իտալական բանակցութեան մը պարագային, Իտալիոյ առաջին գործը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի ընդունիլ տալ Իտալիոյ առանձնայատուկ դիրքը Ափրիկանի մէջ, Պալքաններու հանդէպ:

Պոլսոյ կուսակալը կը փոխուի

Պոլսոյ կուսակալ Սիւլէյման Սամի պէյ Այտընի կուսակալ կարգուած է, իսկ անոր տեղ Պոլսոյ կուսակալ նշանակուած է Տիարպէքիրի Երեսփոխան Միտհաթ պէյը: Նոր կուսակալը մինչեւ մէկ շաբաթ Պոլիս կը հասնի: «Ագշամ» կը գրէ թէ Սիւլէյման Սամի պէյի փոփոխութեան պատճառը այն է որ լաւ չեն ընթացած Պոլսոյ ոստիկանութեան եւ գաղթականներու զետեղման վերաբերեալ գործերը, որու հետեւանքով բողոքներ անպակաս եղած են: Անշուշտ այս գործին մէջ դեր ունեցած են նաեւ այն հակասական հրահանգները, որ տրուած էին Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութեան: Բոլորովին հակասական հրամաններ տրուած էին կուսակալութեան եւ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութեան, որու հետեւանքով այս երկու պաշտօնատուներուն միջեւ վէճեր ծագած է: Կուսակալը բուռն հրահանգներ տուած է Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութեան, որ անհետեւանք թողած է զանոնք՝ առարկելով թէ բոլորովին տարբեր իմաստով հրամաններ ստացած է կեդրոնէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԴԱՌՆՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՆ ՊԱՃԱՌՆԵՐԸ

ԲՈԼՈՐԸ ԻՐԵՆՑ ԲԱԺԻՆԸ ԱՌԻՆ...

Մամուլը կը շարունակէ արծարծել մանաւանդ ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց խնդիրը, ապացուցանելու համար թէ Իտալիա իրաւազրկուած է իր զինակիցներուն կողմէ։

Եթէ բաղդատութեան դնենք Ֆրանսան եւ Իտալիան, պիտի գտնենք անհուն տարբերութիւն տարածութեան, բարեբերութեան եւ բազմամնութեան։

Իտալիոյ տարածութիւնն է 310,000 քառ. քիլմդր. մինչդեռ Ֆրանսայինը 551,000։ Այս աւելի նուազ տարածութեան վրայ հետզհետէ կը խտանան Իտալացիները, մինչ կը նօսրանան Ֆրանսացիները։ Թողունք անսահման գաղթավայրերը։ Իտալիոյ հողին 48 առ 100ը մշակելի է, 26 առ 100ը մարգագետին, 8 առ 100ը անմշակ, 18 առ 100ը անտառ, մինչդեռ Ֆրանսայինը 46 առ 100ը մշակելի, նոյնքան մարգագետին, 19 առ հարիւրը անտառ, 9 առ 100ը անմշակ։

1863—71 Իտալիոյ բնակչութիւնը 25 միլիոն էր. 1891—1900 բարձրացաւ 31 միլիոնի, մինչդեռ Ֆրանսայինը 38 միլիոն էր. 1908ին Իտալիա 34 և Ֆրանսա շուրջ 39 միլիոն էին, 1925ին Իտալիա 41 եւ Ֆրանսա 39 կը հաշուէին։ Հարաւային Իտալիան անջրդի եւ նօսր է, հիւսիսայինը խտացած միայն։ Աբրուցիա, Պազիլիքաթա, Կալաբրիա գաւառները իւրաքանչիւր քառ. քլմդր.ի վրայ 54 մարդ կը գտնուին։

Իտալացին անհանդուրժելի կը գտնէ բնութեան այս անիրաւութիւնը։

Իւրաքանչիւր տարի 400էն 600 հազար Իտալացիներ կը գաղթէին տարաշխարհ։ Սնունդի նուազութիւն, անգործութիւն կը ստիպէին մանաւանդ հարաւ. իտալացին՝ լքել իր բնագաւառը։ Անշուշտ իտալացի գաղթականը չի նմանիր անգլօսաքսոնին, հազիւ դրամագլուխ շինած երջանիկ երկիրներու մէջ՝ կը դառնայ իր ծննդավայրը։ Այժմ ամէն դուռ գոցուած է պանդուխտ իտալացիին առջեւ։ Ամերիկա կը մերժէ, Աւստրալիա կը սահմանափակէ։

Վերսայլի վեհաժողովը նկատի չառաւ Իտալիոյ իրաւունքները։ Անգլիա եւ Ֆրանսա դրժեցին իրենց խոստումները։ Հոգատարութիւններու անունին տակ գրաւեցին Թուրքիոյ մէկ մէկ մասը եւ գերման գաղթավայրերը։ Անգլիա ստացաւ ափրիկեան բաժինը՝ 2,629,000 քառ. քիլոմ., 9,330,000 բնակչութեամբ, Ֆրանսա՝ 992,000 քառ. քիլոմ., 4,325,000 բնակչութեամբ, Պելժիա՝ 54,000 քառ. քիլ.՝ 330,000 բնակչութեամբ, Ճափոն՝ 3,000 քառ. քիլոմեդր 225,000 բնակչութեամբ, Փորթուկալ 100,000 քառ. քիլ., Իտալի՝ 90,000 քառ. քիլ.՝ 100,000 բնակչութեամբ։

Լոքառնոյի համաձայնութիւնը և Թուարիի նախաճաշը ենթադրել տուին գաղութներու մէկ մասին վերադարձը Գերմանիոյ։ Իտալիա նախապատուութիւն ունենալ պահանջեց։ Գերմանօ-իտալական դաշնագիրը համաձայնութիւն մը ենթադրել տուաւ հոգատարութիւններու շուրջ։ Իտալական մամուլը հերքեց, բայց դարձաւ Ֆրանսայի դէմ, որովհետեւ նախապատուութիւն կու տար Գերմանիոյ, երէկուան թշնամիին, կը լքէր Իտալիան՝ երբեմնի զինակիցը։

Հոգատարութիւնը (mandat) *նոր բառ մըն է բոլորովին երկդիմի միջազգային իրաւաբանութեան մէջ։ Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագրութեան 22րդ յօդուածին համաձայն՝ պետութիւն մը յանուն ժողովին կը ստանձնէ հոգատարութիւնը ժողովուրդի մը, որ զուրկ ըլլալով քաղաքական հասունութենէ՝ չի կրնար կառավարուիլ։ Բաղդակցութեան աստիճանին համեմատ հոգատարութեան տակ գտնուած ժողովուրդները կը բաժնուին երեք դասերու, Ա. Բ. Գ., կը նշանակէ որ մէկէն միւսը կարելի է անցնիլ և պիտի գայ ժամանակ մը երբ հասունցած նկատելով՝ հոգատար պետութիւնը պիտի հրաժարի։ Սակայն ո՞վ է գերիշխան այդ երկրին վրայ, հոգատար պետութի՞ւնը թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Կանոնագիրը կը մնայ մութ այս կէտի մասին։*

Իրաւաբանական խնդիրէն աւելի, Իտալիա կը յիշեցնէ Դաշնակից պետութիւններուն 1919ի Վէրսայլի հաշտութեան ժողովին յայտարարութիւնը, որուն համեմատ Իտալիա նախապատուութիւն պիտի ստանար հոգատարութիւններու վերաքննութեան առեն։ Արդ, Իտալիա կը ջանայ որ վերաքննութիւն մը ըլլայ և իրաւունքները ճանչցուին։ Ֆրանսա կը մնայ անտարբեր, կը հաստատուի Միջերկրականի արեւելքը, կամրանայ Մարոքի մէջ, իսկ անգլին կը դրդէ Հաբէշները Իտալիոյ դէմ։

Իտալացիներու կարծիքով, Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը սրբագրութիւնն է շուրջ դար մը առաջ հետեւած քաղաքականութեան։ Այսօրուան դէպքերը բնական հետեւանքներն են անցեալի պատմական իրողութիւններուն։ Փիէմոնթէի թագաւորութեան օժանդակութիւնը, Աւստրիոյ տկարացում, Խրիմի զինակցութիւն եւ վեր ջապէս իտալեւփրուսական դաշնակցութիւն ընդդէմ Աւստրիոյ (1865) ֆրանսական նախկին քաղաքականութեան արգասիքն են։ Ֆրանսա օժանդակեց իտալական ազատագրութեան, ակամատես եղաւ Փրուսիոյ գերման միահեծանութեան ձգտումին, թոյլ տուաւ որ Փրուսիա ջախջախէ Աւստրիան, կազմէ երկգլխանի պետութիւնը։ Կը պատմուի թէ Նափոլէոն Գ.ի վերջին տարին ճարտարագէտ Ֆրետերիք Լը Փլէյ, որ հիմնադիրն է ընկերաբանական դպրոցի մը, ներկայանալով Սէն-Քլուի պալատը, ըսեր է կայսեր. «Վեհափառ տէ՛ր, հաւատացած եմ որ Ալզասը գերմանական պիտի դառնայ եւ այս պալատը պիտի քանդուի։»

Ալզասը ֆրանսական դարձնելէ ետք՝ Ֆրանսա կը ջանայ Դանուբեան պետութիւններու միութիւն մը կազմել, յարգել տալու համար Վէրսայլի դաշնագրին պայմանները եւ ապահովելու համար արեւելքը գերման եւ իտալական յարձակումներէ։

Ալպեաններու երկու կողմերէն յուրջ անհատներ համաձայնութեան կը հրաւիրեն Իտալիան և Ֆրանսան, ցոյց տալով համաձայնութեան պայմանները։ Ֆրանսա պէտք ունի իտալական բազուկներու, Իտալիա՝ ֆրանսական դրամագլուխին և գաղթավայրերուն։

Արքայականներու պետերէն Շարլ Մօրաս Միջերկրականի շուրջ համաձայնութիւն մը լատին պետութիւններու միջեւ ոսկեղէն կանոն մը կը սեպէր։ Պատմաբան հրապարակագիր Ժաք Պէնվիլ կը գրէր, «Գերման արշաւանքին պատճառը բազմամարդութիւնն էր, Ֆրանսայէն 20 միլիոն աւելի՝ նոյնչափ տարածութեան վրայ.... Հանդարտօրէն քննելու է 40 միլիոն Իտալացիներու շնչելու հարցը։»

Նախկին փոխ-նախարար մը, Ռոպերթօ Քանթալուփօ, անգեալները կը գրէր թէ Ֆրանսա սիրուած չէ Իսլամներէն։ Կը ջանայ ամրանալ գաղութներու մէջ, բայց միջոցները համապատասխան չեն։ Բնիկ հպատակութիւնները վիժած՝ քաղաքացիներ կը պատրաստեն, որոնք երբեք Ֆրանսացիներ պիտի չըլլան։ Ուստի Միջերկրականի պետութիւններ համերաշխելու են, եթէ չեն ուզեր որ Իսլամներն օգտուին իրենց երկպառակութենէն։

«Ֆրանսայի համար կենսական հարց մըն է ապահովութիւնը, կը գրէր անցեալ տարի իտալերէն քաղաքական հանդէս մը։ Գերմանիա քաղաքական, տնտեսական, ժողովրդական, զգացական պատճառներով չի կրնար համաձայնիլ Ֆրանսայի հետ։ Ապահովութիւնը երաշխաւորուած Անգլիայէ եւ Իտալիայէ՝ հիմ ունենալու է միջազգային ինքնաբուխ համերաշխութիւնը։ Ո՞ւր պիտի գտնէ Ֆրանսա ասիկա։ Անգլիո՞յ մօտ. կարելի չէ։ Անգլիական քաղաքականութիւնը համաշխարհային է, ֆրանսականը՝ եւրոպական, հետեւաբար տարբեր հորիզոններ ունին եւ շահերն ու միջոցները կը գտնուին տարբեր յատակագծի վրայ։ Անգլիոյ քաղաքականութիւնն է անդամալուծել Ֆրանսան։ Բարեկամութիւնը միշտ սուղ պիտի արժէ Ֆրանսայի։ Իրական համերաշխութիւն մը միայն Իտալիոյ հետ կրնայ ունենալ, հաշտեցնելով փոխադարձ շահերը։ Արդ, Իտալիոյ համար կարեւորագոյն խնդիրն է գաղթային։ Ուստի կը սպասեն որ Ֆրանսա գոհացում տայ իտալական բաղձանքին, իբրեւ անհրաժեշտ պէտքի մը հետեւանքը։

Ֆրանսա տակաւին լուռ կը մնայ այդ բաղձանքին հանդէպ։ Արտաքին նախարարին յայտարարութիւնները նախատեսել կուտան առ այժմ ծիրանի գօտի մը՝ փոթորիկէ մը յետոյ։

ՀԵԹՈՒՄ

ԲՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՜ԼՕ՜ՆԵՐԷՆ

ԿԷՕԼԷ ՔԷՇԻՇԷ

(Տէրտէրին լիճը)

Դրախտէն վազող գետերը բոլոր այդ լիճը կը Թափին,
Աշխարհի ամէն Թռչունները պէս-պէս լճեզը կը Թառին,
Ծաղիկներն արնավառ, հազարերանգ, անԹառամ,
Աստղեր՝ լճին խորը գամուած, լուսինը միշտ ժպտերես:
Գարունները՝ ծաղկաւէտ, սիրառատ, լճափին՝ հին դրախտ կը ծնին,
Ամառներ՝ կը հեւան դաշտերը, բեռնաբարձ ու յղի, կը շիկնին,
իսկ աշուն՝ սուրբ խաչի կէս գիշեր, երկինքն ու երկիրը սիրահար,
կը գրկուին, կը պագուին, կ'արտասուեն ու երկնից սանդուղքէն հրեղէն
Աստուածն է որ երկիր կը դիտէ, Աստուածն է որ իր փառք կ'օրհներգէ:
Հրեշտակներ՝ փողերով ցնծագին, աստղերը բոցեղէն ու լրին,
Թռչուններ՝ դայլայլով անուշիկ, ժայռերը գլխիկոր ու ճնչիկ,
Ծաղիկներ՝ անուշհոտ, խնկաբոյր, գայլն ու գառ հաշտ հանդարտ,
Ու ծանօԹ խորհուրդէ մ'գերիմաստ, այդ պահուն լճին խորք կը նային։
Լիճը կը չորնայ յանկարծ, ամէն բան կ'անհետի,
Արդար ու ալեւոր տէրտէրը ծնկաչոք կ'աղօԹէ,
խաղաղուԹեան, առատուԹեան, երջանկուԹեան,
Օրհնութիւնը կը Թափի Աստուծոյ շրԹներէն լուսեղէն,
Աներազոռ կը շարժի աշխարհ, երկինք-գետինք կը բաժնուին նորէն...

* * *

Հինաւուրց գիւղի կեդրոնը, կապտաւուն ու տաշուած քարերով,
Պարսպապատ ու բերդաձեւ եկեղեցին էր բարձրացած,
Տէրտէրն ըսես՝ Աստուծոյ մարդ, հարիւր ու տաս տարեկան,
Բայց շատ առոյգ ու շատ խելօք, երէցկնոջ սիրով վառ,
Օր ու գիշեր ծոմ ու պահքով եւ աղօԹքով կ'անցընէր:
Տէրտէրն աղջիկ մ'ունէր սիրուն, հոտոտ ինչպէս ռէհանը,
Նարգիզ՝ անուն, *ղալամաքաշ* աչքեր ունէր սեւորակ.
Ու ողջ գիւղի, Թէ գաւառի աղջիկները գեղեցիկ,
Իր դէմն, ըսես տգեղ, անպէտ, արարածներ զզուելի:
Տէրտէրը սուրբ, զօրաւոր էր, գիրքեր ունէր մեծ ու հաստ,
Գիր կը գրէր, Թիլիսմ ունէր, աղօԹք ունէր փրկարար,
Թէ' անիծէր, աշխարհ-արար հուր ու սուրի զոհ կ'երԹար,
Թէ' աղօԹէր, դիւահարին, խելագարին կեանք կուտար:
Մուրազատ երջահիլներուն սիրախօրով, սիրատանջ,
ինքն էր տուող ճար ու դարման, ինքն էր հրեշտակ պահապան,
Ու իր օրով, երբե՛ք, անբախտ մարդ չէր ճամբած իր դռնէն,
Անուանի էր տէրտէրը ծեր, ու սիրելի՛ համայնքին,
Ճամբորդ, սարւոր, ղարիպական հիւրն էին մեծ տէրտէրի,
Իր սեղան ճոխ, օճախը շէն, Աստու հազար բարիքով:

* * *

Շրվա՛ն (հովի՛ւ), գառ մը ջոկէ ու բեր լճին եզերք կապուտակ,
Հա՛րս, դանակ բեր, ճրագ լուսէ՛, մատաղ կտրենք այս իրկուն,
Ու Թող մամիկը ալեւոր Թոնրատունէն դուրս ելնէ,
Տուն-տնատէր, բոլո՛ր, բոլո՛ր, աստղերուն տակ այս գիշեր,
Ուխտի երԹանք, ներում խնդրենք, որ գԹայ մեզ ծեր տէրտէր:
Կրակ վառէք, Թող տաքանան ոսկորտիքը տէրտէրի,
Սրինգ բերէք, փողեր փչէք, արդարամիտ չըվաններ,
Եօթն աղբիւրէ ջուր լեցուցէք, անմեղ, անծին նորհարսեր:

* * *

Գեղեցիկ էր Նարգիզը կոյս, գերեց սիրտը խանզատի,
Խանը անյաղԹ, մեծահարուստ, տէր էր հազար, հազարի,
Խօլամները Թապուր-Թապուր, ոտք էնգրուխս զինապատ,
Անփախ ինչպէս … ղած, սուրը բերնին …
Առաւօտ էր, նախիր … բառաչելով փողոց … գլորէր.
Ջրւորները … ճանդ ու արտը կ'շ…
Խորհրդաւոր … դուռ ու դրկից իրար …
Մօլլան երգեց, բայց … խորհրդաւոր ցաւ կար …
Բայց չհնչեց զանգակը … ռայեաները, Սուրբ խաչ …
Կ'ըսես մահը եկեր, … եւուէն սեւ գերեզման, …
Կ'ըսես' գիշեր, … շուրԹերուն սառ, …

* *

Հազար խօլամ, … վար (ճեճեալ) իրիկնադէմ … տը իջան,
Ու կապեցին ձեռքերը … եւ դողահար ծեր քէշիշն …
Շիկացած խոփ ու … դրին մէջքին քաջ տէրտէ…
«Չե՛մ տար նամուս, … հաւատ, չեմ տար աղջիկս, …
Սուրբ ձեռքդ է, … տար», ըսաւ տէրտէրն:

* *

Իրիկուն էր. խաւար … ջաւ լեռնէն,
Ու ինքնակամ, մայր … ջիկ եկան տունէն.
Եկան գացին խանի … մարմարակերտ,
«Խենդ է տէրտէր. … մի, մենք քեզ սիրող,
Ու Թէ կ'ուզես կոտ… ծերին յաւառ,
Այրէ՛ ժամը հոկայ … հաւատին»:
Հազար *խօլամ*, … վար արշալոյսին …
Լուսածագի արդար … հրդ՚հեցին Սուրբ խաչ …
Ու հառաչեց սրտա… ԹշուառԹ տէրտէրը մերժ…
Լացա՛ւ, լացա՛ւ դաւ… արցունքներէն լիճ գո…
Շրվան, գառ մը … բեր, լճին եզերք կապ…
Հա՛րս, դանակ բեր … լուսէ՛, մատաղ կտրենք … րիկուն . . . :

Թարգմ.

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ … ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼ…

Ամերիկացի միլ… Րաքֆէլլըր վերջերս մէկ … տոլարի նուիրատուութի… ըրած է ի նպաստ Պէյրութի … մերիկեան համալսարանի … կական ճիւղին։ Սոյն գումա… 250,000 տոլարը յատ… ուած է երեք նոր շէնք… շինութեան, իսկ 750,000 … լարը պիտի դրուի դրամա… մը եւ տոկոսը պիտի տր… դրուի բժշկական ճիւղի … կան բացին։

Սակէ զատ համալսարանի… խազահը Տաճ, որ այժմ Ա… կա կը գտնուի, կ'աշխատ… ուելքի Ամերիկեան համալս… ներուն ի նպաստ 14 միլ… լարի հանգանակութիւն մը … բել, որուն մէկ երրորդը … տի յատկացուի Պէյրութի … մալսարանին։

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՂԲԱՏ ՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Հիմա Դեկտեմբեր է եւ ես Մեծ-Քաղաքը կը բնակիմ։

Կորսուեցան գացին գարնան ծաղիկներուն պէս գիւղի իմ բոլոր երեկները։ Երբեմն, երբ ձեղնայարկի պատուհանէս կը նայիմ վար, տառապանքէ յոգնած ու խաւար այս քաղաքին վրայ, հանդարտօրէն, այն օտար ու լեռնական գիւղը կը վերադառնայ ինծի իր բոլո՛ր յիշատակներով ու ձայներով ու աչքերս պայծառ կը նայիմ հեռուն։

— Բա՛ց, բա՛ց, կ'ըսեմ այսուհանդերձ, աղքատ ու պանդուխտ տղայ, հոգիիդ դուռը այս բոլոր նոր ու տարբեր ձայներուն։ Ի՛նչ փոյԹ որ այս ծանր ու սեւ երկինքը կը ցածնայ տխրօրէն բոլո՛ր այս փողոցներուն վրայ, ի՛նչ փոյԹ որ գիշերը կ'իյնայ փառաւորբեկ տուներուն, ծառերուն եւ մարդոց ուսերուն վրայ, ի՛նչ փոյԹ որ չգտար բնաւ ի՛նչ որ կը փնտռէիր... Լռէ՛, լռէ՛ հեզօրէն եւ լռութիւնը կը պատռի։

Ու ահա՛, նոյն պզտիկ ձայնն է որ կը ճանչնամ, նո՛յն յոգնած ու գիտուն ձայնը, որ ամէ՛ն խոնջ, տխուր ու ապերջանիկ մարդ կը ճանչնայ, նո՛յն հին ու մտերիմ ձայնը որ կ'ըսէ ցած ու պարտուած շշուկով, հեգելով իր բառերը՝

— Գիտե՞ս, կեանքը բեռ մը պէս է մեր արտում ուսերուն ու մեր օրերը հին հաղուստներու պէս են անցեալի մեր դարակներուն մէջ։ Ինչպէս ամրան ծառերը իրենց հասուն պտուղները՝ բոլո՛րս ալ կը կրենք մեզի յատուկ տառապանքն ու ցաւը, մեր տխուր ու վշտարեկ մարմիններուն մէջ։ Ու ինչպէ՛ս կը յոգնինք ու որքա՛ն շուտ՝ մեր բոլո՛ր ուրախութիւններէն։ Մեր հաճոյքները պզտիկ են ու աղքատ մինչդեռ մեր վիշտերը կը կործանեն մեր հասակները։ Պզտիկ ու խեղճ քու ժպիտդ՝ պահ մը հազիւ կը ծաղկի բերնիդ անկիւնը, մինչդեռ աչքերուդ խորը նո՛յն արտասուքն է որ կը բնակի մանկութեան անուշ օրերէդ ի վեր։ Տխուր եւ ձնդաւոր է մեր մարմինը ու ընդունակ ամէ՛ն անարգանքի ու ամէ՛ն անպատիւ ու չարաբաստ անառակութեան։ Կեանք պէս խարդախ ու շնացող՝ ան կը գիջանայ հնամեայ հողին վրայ ու մեր տխուր, մաքուր ու մանուկ հոգիին բոլոր ճիգերն ու խոյանքները ազատագրուելու այդ Թանձր պատանքէն կը յոգնին դեռ իրենց վախճանին չհասած։ Ու ի զուր, ո՛վ մոլար ու օտար ճամբորդ այս ալիքախոտ ճամբաներուն վրայ որ մեր տխրածաւալ երկիրն է, կ'ուզես հեռանալ դուն քեզմէ, քու խաւարէդ՝ երԹալու համար նշուլող լոյսին, ի զուր կ'ուզես մեկնիլ ներկայէն՝ բարձրանալու համար ապագայի շողշողուն բարձունքներուն, ամէ՛ն կայք ի վերջոյ կը դառնայ սովորական ու ամէ՛ն եղանակ հասարակ։ Երբեմն՝ կը յոգնիս, մնաս՝ կը ձանձրանաս։ Յոյսը՝ դրուժան է՛ ու երազը՝ խաբեբայ։ Ո՛չ մէկ արեւածագ իր լրիւ հմայքը կ'երկարաձգէ մինչեւ իրիկուն, մինչդեռ գիշերը մեր սէրերուն կ'ընկերանայ։ Վաղուց է, այսպէս ենք մենք՝ գահէ՛կ, մերկ, խեղճ ու տխրական, այս խոնջ երկրին վրայ ու վեր բարձրանալու մեր բոլո՛ր փորձերը մեզ աւելի կ'ապականեն։ Մեր մարմինները լեցուած են մուԹ ու անխոստովանելի ախտերով, հեշտութեան Թաքուն ու հիւանդ տենչերով ու երազներով որ ստոր են ու փառնդաւոր։ Գեղեցկութիւնը մեր վրայ հազիւ պահ մը կը յամենայ ու մեր կեանքին վրայ կը շահի խոնջ ու տգեղ ծերութիւնը։ Ու ո՛վ պզտիկ ուսերելի սիրտ, կ'ըսէ տխրութեամբ այս յոգնած ձայնը, իմ երիտասարդ ու խանդավառ սրտիս, հակառակ ուրախանալու բոլո՛ր քու ներքին կարողութիւններուդ, հակառակ քու ամբողջ ջերմութեանդ պիտի տեսնե՛ս, պիտի տեսնե՛ս, որ արտաքին ու քեզմէ դուրս հնարաւորութիւններ պէտք են, որպէսզի կարենաս բարձր ու առողջ հնչել, միշտ, բայց մարդիկը, իրերը, բնութիւնն ու քու մարմինդ՝ կ'աշխատին քեզի դէմ։ Եւ ի՛նչ յամառութեամբ, գիտնաս։

Ու ինչո՞ւ, ո՛վ հարատանալու ունայն ցանկութիւնը կրող ցաւերեկ մարմին, հաւաքել ողկոյզ առ ողկոյզ, շիւղ առ շիւղ, ինչպէս կ'ասես, բեկոր առ բեկոր՝ աշխարհի բոլո՛ր ալգտիկ, դատարկ ու հասարակ հաճոյքները, երբ գիտես Թէ առաջին տեղատարափը որ պիտի իյնայ վրադ՝ պիտի քշէ տանի անվերադարձ, մանուկ, անորոշ ու խոնարհ տնակներուն պէս, քու ուրախութիւններ[illegible] քառ բուսականութիւնը։ Մեր բերանները՝ խենէշ են ու … ու կ'աղաւաղեն ամէն համբոյր եւ մեր ձեռքերը, լրբենի ու … կ'ապականեն ամէն մարմին որոնց կը դպչին, կ'աղաւաղեն … ծաղիկ որ կը հաւաքեն ու մեր ականջները (լռէ՛, լռէ՛,) կը … նակեն մէկ սիրոյ անուշ բառի փոխարէն՝ չուայտութեան, … կանութեան հազար երգ, հազար հնչիւն, հազար վէպ։

Երիտասարդ ու երջանիկ՝ այսուհանդերձ, դէմ դիմաց … տղայ մը ու աղջիկ մը, ես կը խօսիմ այս յոգնած ու յուս… ձայնին հետ ու բարի, առողջ ու գեղեցիկ բառերով կ'աղաչ… գել ու լռեցնել զայն։ Երբեմն ալ, երիտասարդութեան … սիրոյն ու առնէութեամբս՝ ձայնս կը բարձրացնեմ ու լ… պարտադրեմ իրեն։ Տարիներէ, տարիներէ ի վեր, այսպէս … այս յոգնած ձայնը, մենք կը ճանչնանք իրար ու ան հակա… ամբողջ ուժիս, ուրախութեանս, հակառակ սրտիս ամբողջ … թեանը, իմ բոլո՛ր խանդավառութիւններուս ընԹացքին, … մուԹ ու հտ ինկած անկիւնէ մը, կը բարձրանայ ու կը … հոգիս... Ու երբ արդէն ձեռքերս կը վարանին, գեանէն … իմ հանապազօր հաճոյքս, ան կը ցնծայ ու կ'ընկղմի … Ու ես կ'աղաղակեմ աւելի բարձր ձայնով (ո՛վ մանուկ… նուկ), տարիներէ ի վեր, կարծելով լռեցնել զայն, … Թել իրեն, այդ պզտիկ, յոգնած ու գիտուն ձայնին։

* *

Դեկտեմբեր չորս.— Հոգիս՝ յաղԹական, մարմինս … բախ ու սլացիկ, շրԹներուս վրայ սիրոյ քաղցր … երգով մը, գլխաբաց, ամբողջ գլխովս խրած, ձմրան … մաքուր օդին մէջ, այս առաւօտ, արեւածագէն առաջ, … հնամեայ, յեղափոխական այս քաղաքը կը գարԹնու… անցայ փողոցներէն ու հրապարակներէն ու ամէ՛ն ձայն… կը բարձրանար, գիս զօտեպնդող իմ բոլո՛ր տխուր …

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐՈՐԴԱՆՆԵՐԸ(*)

(պատկեր՝ ծնողազուրկ տղոց կեանքէն

Նախաքննակին մտաւ գժբախտ ծնողազուրկներուն սենեակը: Ոն էին բոլոր :

Ահա Սորոկինը՝ խոշոր, նախքան ինչպէս շղթայուած շուն մը, յարդերով ծածկուած, կիսովի եփած «պիֆթէք»ի պէս կարմիր, ժանգի նման շատագոյն ծներ կան մարմինին վրայ: Գող կը համի, նոյն իսկ երբ լռգանքի նը. լէ: Կը խօսի շան մը նման, որ կը հաչէ: Եւ կ'երգէ էջու մը նման, որ կը զռայ:

Ահա Արէֆիեւը, որ գողած է մօրը ունեցածը: Աշնան, երբ մայրը բացաւ պայուսակը, որ կը գնէր զգեստները, պարապ գտաւ: Ուսանձնարանին մէջ, յոուբլի գողցաւ հիւանդապահուհին գրպանէն երբ ան կոկորդին «օտ» կը քսէր:

Ահա Եարովը, վարդագոյն եւ քաղցր, ինչպէս հրեշտակ մը, որ բուսած շրթներ ունի եւ աչքեր՝ զուլալ ջուրի նման: Բարեհամբոյր տղայ՝ աղջկան մը պէս Սակայն, յանկարծ, կարծես բան մը պատահած ըլլար, կը խանգարէ լռութիւնը, բերնէն դուրս թափելով ամէնէն անպարկեշտ հայհոյութիւնները, լկիրշ բառեր, որոնք ոտքի կը հանեն իր ընկերներն ալ: Այդ պահուն, աղաչել, սպառնալ, ծեծել, բերանը խփել, գլուխը շոյել, համբուրել, ատրճանակ տնկել, զո՛ւր է, օգուտ չունի, ան պիտի շարունակէ ոռնալ, գոցած աչքերը տնկելով ձեղի:

Ահա Կոտովը, որ խեղդած է իր ընկերը կոխի մը պահուն:

Ահա Կրիզինը, որ քօքային կը ծխէ, մոլի: Կուտինը նշանաւոր արուագէտ: Այս երկուքին աչքերը նման են կկղամորթ կենդանիներու աչքերուն: Մուխինը, որ սրունք չունի: Մալիավկինը, ճճիի պէս ճերմկուկ, առանց յօնքի, այլ միայն նօսր թարթիչներով, որոնք կը նմանին ներքի (միջատ) մը պեխերուն: Անպէտ:

Ահա Թոմսինը, քնաշրջիկ մը, որ գիտէ պարել եւ ճանճ կլլել, եւ կը զատկրտէ ու կրկնչուըրտէ՝ անմիջապէս որ ձեռքէն բռնես

Ահա Տոտինը, որ միշտ ծեծ կուտէ: Եւ դեռ տասնեակ մը «որբեր», փողոցէն հաւաքուած, կուազան ու անհամաձայն:

Ու այս գժբախտ արարածները, սրահին մէջ, կը ցատկեն իրարու վրայ, փակած՝ տախտակամածին, եւ գլուխները հակած՝ թղթախաղին: Անոնց շուրջը սիկարի ծայրեր, գետնին վրայ ճզմուած, արեւածաղիկի հունտեր, կանանչ խլինք:

*
**

«Որբերու» դպրոցն է այս: Ժամը 9ին, բնապատմութեան սրահին մէջ, դասախօսութիւն մը պիտի տրուի: Ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի, առանց բառ մը արտասանելու ներս կուգան, կը բարեւեն իրար առանց ժպիտի, կը նստին կուշտ կուշտի, առանց խօսելու: Գուռնէրու պատուհանները կոտրած են: Ապակիի սուր կտորները կը ժման դեռ: Նստարանները շրջուած ինկած են, ոմանք կոտրած են: Ընկիւն մը, գրասեղան մը՝ որ ոտքերը վեր բարձրացուցեր է, ճիշդ կենդանիի մը պէս, կոնակը գետնին: Սատկած ձուկեր ապակեայ աւազանին մօրուտին մէջ: Աղտոտ վանդակներ, որ պարապ են: Նապաստակներուն յարդը գէշ հոտ մը ունի: Խոշոր գորտ մը, որ գլուխին տակ ճերմակ փոշտ մը ունի, կպած է սակառի մը: Լորտու մը կը սողայ գետնին վրայ, քաշելով իր օղակները:

Մոսկուայի Սովետներուն ներկայացուցիչները եւ կրթական տնօրէնները կը մտնեն ներս, կը տեղաւորուին, կարծես մեռելը թաղելէ յետոյ ճաշի եկած ըլլային:

Կրթական գործավարութեան ներկայացուցիչը կը վերցնէ շիշը եւ ջուր կը լեցնէ գաւաթին մէջ: Կը խմէ եւ իւրաքանչիւր ումպի ձայն կը լսուի սրահին մէջ.

— Քոյրեր եւ եղբայրներ ընկերային խնամատարութեան.— կը սկսի ճառել,— աղէտը որ պատահած է, այնքան աննախընթաց է, որ...

Չի կրնար շարունակել: Կը շարժէ ձեռքերը. կը կլլէ ջուրը, որ կոկորդը եկած էր, նորէն ջուր կը լեցնէ:

— Մեր կրթարաններուն մէջ, իբրեւ տիպար յարկ մը, կեդրոնացուցինք մեր ուժերը...: Փորձառու եւ օժտուած մանկավարժներ կանչեցինք, բարելաւեցինք, որքան կրցանք, մեր որբերուն վիճակը: Եւ վերջերս, Մայիս 1ին, մենք այն համոզման եկած էինք թէ մեր ճիգերը ի զուր չէին անցած: Մինչդեռ մեր այս յարկերը աղտեղութեանց մթերանոց դարձեր էին, կպրածեփ կաթսայ մը:

Ցետոյ կը սկսի թղթատել աջեւը դրուած թուղթերը:

— Մայիս 1էն մինչեւ Մարտ 15, արձանագրուած են 156 փախուստ, 211 գանգատներ դրացիներէն, 36 ոստիկանական պատիժներ: Մեր «որբերը» մտած են հանրակառքերու մէջ, վաճառատուններ, շոգեկառքեր: Կարմիր գողութիւններ: Զգեստեղէնի մթերքներ: Ընոնք կը գործեն գողերու կազմակերպուած խումբերու պէս: Որոշ է որ փողոցին հետ յարաբերութեան մտած են դարձեալ:

Սրահին մէջ կը լսուին խեղդուկ հառաչանքներ: Վերջին նստարանին վրայ Զինա քեռկին կը հեծկլտայ, իր քոստ ձեռքերը փաթթուած են բաժակներով:

Նոյն պահուն, յանկարծ, դուռը կը բացուի երկու թեւերով, եւ առանձնարանին հիւանդապահուհին ներս կը վազէ

— Ընկերնե՛ր, կը պոռայ, գիս մինակ ձգեցիք եւ «որբերը» փախան առանձնարանէն:

Ցետոյ շապիկով կը գոցէ աչքերը եւ կ'սկսի լալ:

Բոլորը կը նետուին դուրս, սանդուղն ի վար, դէպի փակ:

Չորս պատերը, որոնք զօրանոցի մը պատերուն նման ողորկ են, սեւ սեւ կ'երեւան պարապ պատուհաններով: Կոտրած ապակիները կը ճարճատին բրենց ոտքերուն տակ:

Վերը, տղայ մը, որ շապիկով է, շուլլուեր է անձրեւի խողովակի մը եւ կը բարձրանայ տանիք: Ուրիշ մը ձեռքերը պրկեր է եւ կզմնտրներէն բռնած, լուսնոտի նման, կը փորձէ տանիք ելլել: Շատեր կախուած են քիւէն, լարախաղացներու նման: Կզմնտրները սարսափելի աղմուկ մը կը յարուցանեն: Ցանիքին գագաթը հասնելու համար, կը սողան ու կը մագլցին: Ու կը կորսուին աչքերէ:

Միւս կողմէ կը վազեն կը հասնին ոստիկանները, որոնց լուր ղրկուած էր: Այն ատեն գժբախտ տղաքը կը նստին տանիքին վրայ: Ոմանք պահուըտած են եւ կը սպասեն գիշերուան:

Ահա խումբ մըն ալ, որ նստած է տանիքին եզերքը եւ սրունք կը շարժէ: Մէկը լեզուն կը հանէ, լեզու մը օձի նման երկար: Ուրիշներ զոյգ կուտան եղջիւրներ՝ իրենց ճակատին վրայ կամ իրենց ոտքը կը տանին իրենց քիթին:

Կծկտած, կուչ եկած, հանգչած են անոնք, հրէշային կերպարանքներով, ճիշդ փարիզի Նօթր-Տամին ջրորդաններուն նման, երբ արեւը կը լեցնէ քաղաքը լոյսով եւ ուրախութեամբ, մարդկային ձայներով եւ աղմուկով:

Լ. ԿՈՊԻԼՈՎ

Քրասնայա Նով., պոլշեւիկեան հանդէս, թիւ 5

(*) Ջրորդան կը կոչուին շէնքերու տանիքներէն անձրեւը վար թափող խողովակները, որոնց տրուած է կենդանիներու, հրէշներու եւ զանազան կերպարանքներու ձեւեր, ինչպէս կը տեսնուին Փարիզի Նօթր - Տամ եկեղեցիին վրայ:

ՓԱՐԻԶԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քիափ, փարիզի ոստիկանական տեսուչը, առաջարկ մը ներկայացուցած է Թաղապետական խորհուրդին, աւելցնելու համար ոստիկանական ուժերը: Ըստ այս առաջարկին, 1,000 նոր ոստիկաններ պիտի աւելնան փարիզի ոստիկաններուն թիւին վրայ եւ այսպէս պիտի հասնի 10.539ի: Եւ սակայն, Քիափի ծրագիրը միայն այս առաջարկով չաւարտիր: Ոստիկանական տեսուչը կը խորհի զարգացնել ամէն միջոց, որ տրամադրուի ոստիկանին՝ օգնութեան հասնելու համար ամէն դէպքի, պահպանելու համար կարգ-կանոնը:

Նախ կատարելագործուեցաւ հեռագիրը ոստիկանութեան բոլոր սպասարկութիւններուն մէջ: «Հեռատիպ» կոչուած մեքենայ մը, որ քիչ մը նման է գիրի մեքենային, առանց պաշտօնեայի մը միջամտութեան՝ կը գրէ եւ կը հեռագրէ ոստիկանական լուրերը շէնքէ շէնք: Նոյնպէս ոստիկանական պաշտօնատուններ օժտուած են հիմա հեռաձայնով մը, որ կ'աշխատի «ինքնաբերաբար», եւ բոլոր թաղամասերուն միջեւ կը պահէ հաղորդակցութիւնը: Իսկ անթել սպասարկութիւնն ալ կը լրացնէ եւ կատարելութեան կը հասցնէ լուրերու փոխանցումն ու ստացումը այն պարագային՝ երբ անկարելի է օգտուիլ հեռագիրէն ու հեռաձայնէն: Այսպէս պատրաստուած են անթելի գործիքներով օժտուած կառքեր: Երբ ոստիկանները գտնուին հեռագիրի եւ հեռաձայնի կայանէ մը հեռու, կեդրոնին հետ հաղորդակցութեան կը մտնեն անթելի միջոցով:

Միեւնոյն ատեն ծրագրուած է հրշէջները հրաւիրելու համար պատրաստուած կայաններու նման միջոցներ հաստատել, որպէսզի կարելի ըլլայ արագօրէն կանչել ոստիկանութիւնը: Նոյնպէս արուարձաններու եւ թաղամասերու ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ պիտի դրուին տեսակ տեսակ կառքեր:

Օդանաւեր իսկ պիտի տրամադրուին ոստիկաններուն, որպէսզի կարելի ըլլայ գիտել թէ ո՛ւր միթինկ կը գումարուի, ո՛ւր ամբոխ մը կը խռնուի, ո՛ւր թափօրներ արգելք կ'ըլլան հաղորդակցութեանց, օդանաւով լուր պիտի տրուի կեդրոնէն: Նոյն ատեն օդանաւերը պիտի կրնան հետապնդել գողերու փախուստը դէպի արուարձան կամ դէպի արտասահման:

Ոստիկանութիւնը ծրագրած է նոր միջոցներ եւս, որոնք գաղտնի կը պահուին:

Այսպէս, քանի գողերը կը կատարելագործեն իրենց միջոցները, Քիափ աւելի եւս յառաջդիմութիւն մը կ'ուզէ մտցնել պաշտպանելու համար թէ իր ոստիկանները եւ թէ բնակչութիւնը:

Ս. ՊՇԻԲՇԵՒՍԿԻԻ ՄԱՀԸ

«Յառաջ» անցեալ շաբթու գրեց թէ վիպասան Պշիբշեւսկի մեռաւ Վարշաւայի մէջ: Ու լուրը մարեցաւ[illegible] մամուլին քաղաքական կեանքի հեւհեւին մէջ: Պշիբշեւսկի, իր ժամանակին, մեծ աղմուկ հանեց իբրեւ նիցչէական վիպագիր, մասնաւորապէս իր Ֆալլ վէպով: Իր վէպերն ու թատերգութիւնները յատկանշական են իրենց բովանդակութեան տարօրինակ կողմերով, մասնաւորապէս սեռական բնազդի գծագրութեամբը: Պշիբշեւսկի կատարեալ անհատապաշտ մըն էր, նոյնիսկ կրնանք ըսել զգայավար գրող մը (sentimentaliste), գուրկ՝ Իպսէնեան ցուրտ ու անդորր փիլիսոփայութենէն:

Վերջերս Վ. Սեւունի հայերէնի թարգմանեց ի խորոց Սրտի (De Profundis) պատմուածքը, ուր կը նկարագրուին քրոջ եւ եղբօր սեռական կապերը, սատիր պատկերներով եւ հոգեբանութեամբ: Հայերէնի թարգմանուած է նաեւ իր Զիւնը թատերգութիւնը: Պշիբշեւսկի կը կրէ ակնյայտնօրէն նիցչէական գրական շարժումներուն, նոյնպէս բնապաշտ դպրոցին ազդեցութիւնը: Ու այս ազդեցութիւններուն տակ կազմուեցաւ հիւանդագին, արտառոց զգայութիւններով հարուստ խառնուածք մը, որ իր զգայավարիկ պատմուածքներով անուն շինեց: Եւ սակայն համարձակութեամբ ուղեց նկարել ու արտայայտել սեռական աշխարհը, որ ծածկուած էր մութով եւ այժմ նորերը կ'աշխատին լուսաւորել նոր «Եղիցի»ով մը: Այս գիծով, որքան տարիքոտ անուն, կը կայուի գրական երիտասարդ շարժման:

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԵՐՔՈՒՄ

Մարսիլիոյ Ազգ. Վարչութենէն ստացանք հետեւեալ նամակը.—

«Վարչութիւնս իր 36րդ նիստին մէջ — 26 Դեկտ. 1927 — նկատի առաւ քոյր գաղթի մը Եգիպտահայութեան տխուր եւ վտանգաւոր կացութիւնը:

«Ներկայ ժողովականները, որոնց մէջ կային երկու ոչ - Դաշնակցականներ, միաձայնութեամբ որոշեցին հեռագրով եւ նամակով դիմում ընել Թորգոմ եպսկ.ի եւ խնդրել անկէ յանուն ժողովուրդի շահերուն քաշուիլ Եգիպտոսէն, վերջ տալու համար իր անձին շուրջ ստեղծուած պայքարին, որ կը սպառնայ մինչեւ արիւնահեղութեան հասնիլ:

«Նոյն օրուան նիստէն երկու օր վերջը, բացակայ անդամ մը յայտնած է ուրիշ երկու անդամներու որ ինք համամիտ չէր հեռագիր տրուելուն, կարծիքի տարբերութիւն մը զոր կը յարգէ Վարչութիւնս: Բայց այսքան միայն:

«Վարչութիւնս կը յայտարարէ որ, այս առթիւ փարիզի ամէնօրեայ թերթին «Ցերեկ Ը. թիւ 5»ին մէջ երեւցած թղթակցութիւնը ծայրէ ծայր սուտ է: Ո՛չ Վարչութեան ժողովին մէջ, ո՛չ ալ դուրսը, ո՛չ կռիւ եղած է, ո՛չ աթոռ քաշուած է, ո՛չ ժամկոչի միջամտութիւն տեղի ունեցած է — եկեղեցին ժամկոչ չունի այլ տնտեսուհի մը երեք անչափահաս զաւակներով — ո՛չ ալ բանավէճ տեղի ունեցած է:

«Վարչութիւնս հարկ կը զատէ գոնէ անգամ մը մանրամասնել այս կէտերը, հանրութեան գոյց տալու համար պայքարի աղտոտ ձեւը որ կը մղուի ամիսներէ ի վեր անպատկառ սուտեր գրելով անընդհատ: Ատոնց ամենավերջիններէն մէկն էր այն յայտարարութիւններն թէ Պ. Խոսրովեանի ստիպումին վրայ է, որ Պոլսաքեան եպսկ. Առաջնորդ ընտրուած է Մարսիլիոյ, մինչդեռ ո՛չ իսկ ամենադոյզն չափով մասնակցութիւն չէ ունեցած Պ. Խոսրովեան այդ գործին մէջ:

«Մեր խոր զզուանքը եւ արհամարհանքը յայտնելով մինչեւ հոգ եկած թերթերու, թղթակիցներու եւ հակառակորդներու, անայլայլ շարունակած ենք եւ պիտի շարունակենք ժողովուրդին կողմէ մեզի համար գծուած գործունէութեան ճամբէն, գլուխ հանելու համար մեր բազմահայ գաղութին կազմակերպութեան գեղեցիկ բայց դժուարին աշխատանքը»:

(կնիք)

ծուխներուն դէմ: Ու սիրտս մեծցաւ: Նայեցայ երկնակամարին ու հսկայ տուներուն ու ըսի որ, բոլո՛ր մարդոց աշխատանքը, յաւիտենական ու ստեղծագործ ճիգը, այսուհանդերձ, հակառակ իմ բոլո՛ր սփեստ ու գիտուն առարկութիւններուս, մեծ է ու սքանչելի: Նայեցայ ծառերուն որ մերկ էին, բայց որոնց պտուկները, ըսի, յաջորդ գարնան կրկին պիտի ծլարձակին: Նայեցայ աղջիկներուն որ կ'անցնէին այս զարմանահրաշ քաղաքին առտուան մէջէն ու խորապէս զգացի իրենց գեղեցկութիւնը ու ըսի, որ ստեղծագործութիւնը սերտ է ու մեծիմաստ: Ու մարմինս ողողուեցաւ երջանկութեան մեծ զգացումով մը: Ու երբ կրկին երիտասարդ, ծռեցայ առօրեայ աշխատանքիս վրայ, զգացի ձեռքերս որ կը դողային անուշ տարփանքով մը, իմ ջերմ, բարի, ու կայտառ արիւնիս զօրաւոր խուժումին տակ: Ու՝

— Բարե՛ւ, բարե՛ւ, ըսի, մեծ ու յեղափոխական այս քաղաքին որ կը զարթնուր միշտ, առողջ ու մեծ աղմուկով մը, իր բարերար ու կարճ քունէն, խրելու համար կրկին իր ստեղծագործ յոգնութեան ու աշխատանքի տենդին մէջ, յանուն իր ապագային, իր մեծ ճակատագրին հետ դէմ դիմաց, հպարտ ու տիրական:

*
**

Դեկտ. 10.— Հանդէս էր ու բեմին վրայ, 20րդ դարու զարթօնը, շքեղ ու լուսավառ բեմին վրայ, մինչդեռ գիշերը դուրսը կը մանէր բոլոր տուներէն ներս, յոգնած կամ երջանիկ, այդ նոյն մեծ քաղաքին հրաշալի ու տրտում գիշերը իր ջահերը կը վառէր, խուռներամ, բազմազգի ու ջերմէ բռնուած բազմութեան մը վիրաւոր աչքերուն առջեւ եւ հաճոյքի ու անառակութեան «Կարմիր Ջաղացք»ը յայն ու յոգնած թեւերով, միջոցին մէջ կը դառնար խելագար, խափշիկի սեւ պար մը: Աղջիկնե՛ր, մերկ, վարձուած, յոգնած կամ երիտասարդ մարմիններով, բարբարոս ու հիւանդ եղանակի մը կշռոյթին հետ, տասնեակներով, կորսուած՝ սպիտակ, վարդագոյն եւ կապոյտ շղարշներու հեղեղի մը մէջ, կուզային շապով յառաջ, կարծես իրենց ամբողջ տխուր եւ ծախու մերկութեամբը պիտի իյնային այս բոլոր վատշուէր, ծեր ու հարուստ մարդոց վրայ: Ցանկարծ, մեծ ու տարօրինակ լոյս մը ողողեց այդ ամբողջ տխուր եւ մերկ կիները ու լոյսին մէջէն եկան ուրիշ աղջիկներ, գրեթէ բոլորովին մերկ, յարձակող ու կարմիր ծիծերով, աչքերով ուր կը խնդար դիւական ու մեծ քրքիջ մը: Անոնց մարմինները, բոցերու պէս կ'երկնային մեզի, կը գալարէին ու կը գինովնային, հուսկ ապա շուայտ ու անառակ յոգնութեամբ մը իյնալու համար իրարու վրայ, գետինը, սպիտակ ու մեծ պտուղներու պէս: Ու յետոյ կը վերսկսէր նոյն հիւանդ ու խելացնոր արշաւը այդ բոլոր յոգնած կամ երիտասարդ մերկերուն: Պարտէ՛ր՝ որ մութ պաստառի մը խաւարին մէջէն լոյսի կտուցի մը պէս կը ցատկէին դուրս, ծունկե՛ր, մերկ՝ որ կը շողային, շամբուշ ու պաղպաջուն զիստեր, որոնց վրայ հազարաւոր տրտում եւ ծեր աչքերու լոյսը կ'իյնար, սրունքնե՛ր՝ ազուոր, նուրբ կամ լեցուն որ կարծես հաճոյքով կը կրէին այդ բոլոր խենթ, գինով ու խենէշ մարմիններուն տխուր բեռը: Ու այս բոլորէն կը բարձրանար կարծես մեծ աղաղակ մը՝ անառակութեան ու շուայտութեան կարմիր հրաւէր մը ուղղուած յաւիտենական ու անյաւուն արուին, որ հսկայ սրահին մէջ, հազարաւոր մարդոց ցաւերևկ մարմիններէն ներս իր անյագ ծարաւը կ'ոռնար: Չե՛մ գիտեր, գեղեցի՞կ թէ տխուր էր, «Կարմիր Ջաղացք»ին այդ կարմիր գիշերը: Մենք կեցած էինք ոտքի, ես ու հեզ եւ անուշ ընկերուհի մը ու ես տխրութեամբ ըսի թէ՝ կինը, ծնունդով մեղաւոր է, էգ ու խենէշ, եւ ընկերուհիս, հեզութեամբ իր տրտում ու լուսաւոր դէմքը բարձրացուց դէմքիս ու պզտիկ ու դառնացած ձայնով մը, ըսաւ ինծի:

— Նայէ՛, աջ կողմի սիւնին տակը, պզտիկ կին մը, որուն կուրծքերը եւ որովայնը մերկ են, կը յօրանջէ: (Նայեցայ ու տեսայ որ պզտիկ ու տխուր կինը կը յօրանջէ): Նայէ՛, սանդուղին ոտքը կանգնած աղջիկներուն երրորդին, բարձրահասակ է ու խարտեաշ, չի ժպտիր, իր աչքերը կարծես խռնաւ են: (Նայեցայ ու տեսայ որ, իրաւ, իր անուշ բերանը կծկուած է ցաւի պրկումով մը): Նայէ՛ միւսին, որուն ծնկոսկրը կապուած է եւ որ կարծես կը կաղայ: (Նայեցայ ու տեսայ որ իր ազուոր ու երիտասարդ մարմինը տխուր շարժումով մը կը կոտրի):

. . . Բոլո՛րն ալ, շարունակեց ընկերուհիս, նո՛յն իր անուշ ու դառնացած ձայնով, կը կրեն տառապանք մը, որ կը խուսափի մեր տեսողութենէն: Անոնց մերկ մարմինները՝ կը ծածկեն իրենց հոգին որ վիրաւոր է: Անոնց ժպիտը կը նմանի սուտ ծաղիկի մը: Մայրեր կան հոս, հասարակաց ու տխուր մայրեր, ըսաւ ընկերուհիս, նայելով աչքերուս իր խոշոր աչքերով, որ անձկութեամբ կը սպասեն մեկնումի ժամուն, կարենալ իրենց պզտիկը համբուրելու համար: Նայէ՛, սա անուշ ու թուխ աղջկան որովայնին, կարծես յղի է ու կը պարէ՛... յղի կնոջ պա՛րը... ու կան աղջիկ-մայրերը, առանձին, այս մեծ ու ահաւոր քաղաքին մէջ, որ այս գիշեր պիտի մսին իրենց անկողիններուն մէջ, ջերմութեան ու գուրգուրանքի պակասէ. ու դեռ նայէ՛... անոնք որ ծեր են ալ, որ աշխատիլ չեն սորված եւ որ կ'ապրէին իրենց մարմիններուն տուրքովը եւ որ հիմա սարսափով կը նային իրենց փլչող ու ամէն օր աւելի ծերացող մերկութեան...:

Չէ՛, չէ՛... կրկնեց յամառութեամբ ընկերուհիս, կինը խենէշ, անառակ ու մեղաւոր չէ, հապա կրաւորական, քաղցր ու տկար, հեզ ու անձնուէր ու իր յանցանքը հոն է որ ձեր անառակութեան կը յանձնուի, առանց վերապահութեան՝ ձեր ուրախութեան կ'ենթարկուի հլութեամբ, կը պզտիկնայ ձեր առնականութեան ու զօրութեան առջեւ...:

Ու ես նայեցայ սիրով ընկերուհիիս դէմքին, որ մաքուր էր ու լուսաւոր ու շտապով, երկուքս ալ դուրս եկանք այդ ցաւի ու մերկութեան տխուր տունէն:

ՎԱՉԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

«Ագշամ» կը տեղեկանայ թէ Պոլսոյ Քաղաքապետն ու Ոստիկանութեան Տնօրէնն ալ պիտի փոխուին եւ թէ ընդարձակ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին Պոլսոյ կուսակալութեան մէջ։

Ծանր կացութիւն Չինաստանի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, ծանր կացութիւն կը տիրէ Չինաստանի մէջ, կռիւները կը շարունակուին եւ մեծ թիւով համայնավարներ կը գնդակահարուին։ Հանքէուէն կը հեռագրեն թէ քանի մը հարիւր չինացի զինուորներ յարձակեցան խորհրդային հիւպատոսարանին եւ ուրիշ կեդրոններու վրայ, ձերբակալեցին մօտ երկու հարիւր համայնավարներ և գրաւեցին թնդանօթներ, ռազմամթերք ու մեծաքանակ պոլշեւիկեան թռուցիկներ։

Քանթօնի մէջ գնդակահարուած համայնավարներու թիւը 2000ի հասած է. շատերու դիակները փողոցներու մէջ կը քաշկռտուին։ Պաշարման վիճակը դեռ կը շարունակուի։ Շանկայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային հիւպատոսն ու փոխ-հիւպատոսը գերի բռնուած են եւ թէ Քանթօնի Սովետին պետը Եէն Թինկ կը պահուի։

Պոլշեւիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն որ Հունան քաղաքը շաբաթ մը պոլշեւիկներու ձեռքը մնալէ վերջ՝ կառավարական ուժերու կողմէ վերագրաւուած է. 1500 համայնավարներ սպաննուած են։ Հայիուֆէնկի մէջ եւս մեծ թիւով պոլշեւիկներ ջարդուած են։

Հանքէուէն մեկնելէ առաջ, զօր. Թան Լէն Չի, կողոպտած է Չինաստանի դրամատունը, ուր 72 սնտուկի մէջ 360,000 տոլարի արժաթեայ դրամ կար։

Մոսկուայէն հեռագիր մը կը հաստատէ թէ Քանթօնի մէջ պոլշեւիկեան խռովութիւններուն մասնակցող բոլոր անձերը ձերբակալուելով գնդակահարուած են։ Խուզարկութիւնները դեռ կը շարունակուին ամբողջ քաղաքը, մասնաւորաբար բանուորական շրջանակներու մէջ եւ բոլոր կասկածելիները կը ձերբակալուին։ Գնդակահարումներն ու կախաղանները հաշիւ չունին։

«Հավաս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Քանթօն «մեռելներու քաղաք»ի մը երեւոյթն ունի։ Համայնավարներու դիակները խառն ի խուռն կը դիզուին սայլերու մէջ եւ թաղուելու կը տարուին։ Փողոցներու մէջ անհամար դիակներ փռուած են։ Ազգայնականները սոսկալի վրէժի դիմած են պոլշեւիկներուն դէմ։

Քանթօնի գերման ընդհանուր հիւպատոսարանը կողոպտուած է եւ գերման հիւպատոսը ֆրանսական հող ապաստանած է։

Չեկայի տասնամեակը կը տօնեն

Ռուսական հեռագրի մը համաձայն, այսօր՝ կիրակի Մոսկուայի մէջ պիտի տօնուի Չեկայի կազմութեան տասնամեակը։ Չեկայի զինուորներէն մասնաւոր ջոկատներ զօրանդէս պիտի կատարեն Կարմիր հրապարակին վրայ։ Հեռագիրը կ՚աւելցնէ թէ Չեկայի բանակը կը բաղկանայ 100,000 զինուորներէ, որոնք դրուած են Ռուսիոյ զանազան ռազմագիտական կէտերուն վրայ եւ կը գործածուին այն նպատակներուն համար, զորս Ցարերուն օրով կը կատարէին Քոզաքները, այն է՝ զսպել գիւղացինեւ ու ապստամբութիւնը, տուրք չվճարող շրջանները անհրեկել, հարկահաւաքներուն ընկերակցիլ, ու ամէնէն կարեւորը՝ արգիլել նոյն ինքն Կարմիր Բանակին մէջ ապստամբութիւնները։ Մինչ սովորական կարմիր զինուորները ամսական 1 րուբլի 40 կոպէկ կը ստանան, Չեկայի զինուորներուն կը վճարուի 5 րուբլի, առկէ զատ ուսանող սպաներու հաւասար պարէն եւ զգեստեղէն կը տրուի։

Մոսկուայի թուրք դեսպանը Կալինինի մօտ

Մոսկուայէն կը հեռագրուի թէ Թրքական նոր դեսպան Թէվֆիք պէյ ընդունուած է Կալինինի կողմէ, որուն յանձնած է իր հաւատարմագրերը։ Ընդունելութեան ներկայ եղած են Չիչէրին, Քարախան եւ Թուրք դեսպանատան պաշտօնատարները։ Այս առթիւ փոխադարձ ճառեր խօսած են՝ դրուատելով Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը։

Թէվֆիք պէյ Լէնինի գերեզմանը այցելելով ծաղկեպսակ մը դրած եւ յայտարարած է թէ «պատիւ մը կը համարէ ծաղկեպսակ դնել Թրքասէր եւ ամէնէն մեծ յեղափոխական Լէնինի շիրիմին վրայ»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻՆ քիլոն, որ քանի մը օր առաջ 2 ֆրանք 05ի բարձրացած էր, Դեկտ. 22էն սկսեալ դարձեալ 2 ֆրանքի պիտի իջնէ։

ՀՆԼԼԷՆ կառավարութիւնը երեսփ. ժողովին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կ՚առաջարկէ ստեղծել Ծերակոյտ մը, բաղկացած 120 անդամներէ։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ երկու օրէ ի վեր սաստիկ ցուրտ կ՚ընէ, քաղաքին մէջ 0էն 9, արուարձաններու մէջ 0էն 12 աստիճան վար ցոյց կուտայ ջերմաչափը։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ Ֆէյսալ թագաւորը օդանաւով իր մայրաքաղաքը հասած է, չորս ամիս բացակայութենէ մը վերջ։ Քաղաքը դրօշազարդուած էր եւ գիշերը լուսավառութիւններ կատարուեցան։

ԱՆԳԼԻԻՐԱԺ դաշնագրին պատճէնը պիտի հրատարակուի Դեկտեմբեր 20ին։ Իրաքի վարչապետ Ճաֆէր փաշա Պաղտատ մեկնեցաւ։

ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ընկերակցութիւնը որոշած է հեղինակի իրաւունք պահանջել անթել հեռաձայնով նուագահանդէսներու բաժանորդներէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպոլի խառն խումբը պիտի մրցի U. S. Suisseի խառն խումբին դէմ։ Հաւաքավայր՝ Porte St. Mandé ժամը 1ին։

*** պահեստի խումբը Stade Meulanaisի Ա. խումբին դէմ։ Հաւաքավայր՝ Gare St. Lazare ժամը 11.30ին։ Իջնել Mureaux։

*** Շաւիղի խումբը Stade Françaisի (H. C.) դէմ։ Ժամադրավայր՝ Porte de la Villette ժամը 12.30ին։ Մեկնում՝ ժամը 1ին։

*** «Իթալի»ի Ա. խումբը Pensée St. Mandéի Բ. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր՝ Porte de Vincennes ժամը 11.50ին։

Այրի տիկին Մարի Եագուպեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Լոզոֆէթ Եագուպեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Խ. Լորտիկեան եւ զաւակունք (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Ն. Պէրպէրեան եւ զաւակունք (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Գ. Ժամկոչեան եւ զաւակունք (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Խասըրճեան (Կ. Պոլիս), Ա. Նէտիգարտաշեան (Կ. Պոլիս), Ս. Նէտիգարտաշեան եւ Եազըճեան, Պախթիյարեան, Ճամուգեան, Թէլլիեան ընտանիքները եւ ՚իամայն պարագաները կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԳԻՍ ԵԱԳՈՒՊԵԱՆԻ

իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին, 45 տարեկան, որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ երկուշաբթի 19 դեկտ. Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին, ժամը 2ին։ Թաղումը՝ Kensal Riseի գերեզմանատունը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու ընկերները վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի։

Օրակարգ.— Շրջ. կոմիտէի զեկուցումը եւ ընտրութիւն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՕՐ. ԶՈՒԱՐԹ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊԱՂՃԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Gagny 18 դեկտ. 927

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս, Խաչատուր եւ Սարգիս Մաթէոսեանները (Գերջանցի), որոնցմէ 1916էն ի վեր լուր չունիմ։ Իմացնել իր եղբօր Յովհաննէս Մաթէոսեանի, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

20 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 523

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏՈՒ՛ԷՔ ԻՄ ԲԱԺԻՆՍ...

Կարճ խօսքով, ա՛յս է Իտալիոյ բռնած դիրքը, միւս յաղթականներուն, եւ առանձնապէս Ֆրանսայի հանդէպ:

Եւ ճիշդ ասոր համար է որ, ամբողջ ֆրանսական մամուլը միշտ նշաններ կը նուիրէ ծրագրուած բանակցութեանց:

Իտալիա— ինչպէս Ֆրանսա— կ'ուզեն համաձայնիլ իրենք իրենց մէջ, երրորդ պետութեան մը միջամտութենէն առաջ:

Այդ երրորդը Անգլիան է: Յաճախ Գերմանիոյ անունն ալ կը յիշուի այս վէճին առթիւ, իբրեւ տեսակ մը ռազմավարութիւն: Վախցողներ կան որ Իտալիա կրնայ Գերմանիոյ հետ լեզու գտնել, եթէ գոհացում չտան: Պարզ է որ այսպիսի բանի մը չի կրնար հանդուրժել Ֆրանսան:

Մենք օրը օրին կ'ամփոփենք կարեւոր լուրերը՝ այս անցուդարձերու մասին: Հրատարակեցինք նաեւ մանաւոր ուսումնասիրութիւններ:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Իտալիա մէջտեղ դրած է շարք մը պահանջներ: «Ճօրնալէ տ'Իթալիա» այսպէս կ'ամփոփէ զանոնք.—

1. Ճանչնալ Իտալիոյ կեդրոնական դիրքը Միջերկրականի մէջ. 2. Ճշտել Իտալացիներուն կացութիւնը Թունուզի մէջ. 3. Իտալիան ալ պէտք է մասնակցի Թանճէրի վարչութեան. 4. Ճշտել ափրիկեան սահմանները. 5. Ճանչնալ Իտալիոյ գերակշռող շահերը, Ադրիականի եւ Պալքաններուն մէջ. 6. Ազգագրական շահաստաններ տալ Իտալիոյ. 7. Քննել հոգատարութեանց խնդիրը. 8. Հող եր գտնել ծաւալման համար. 9. Միջոցներ ձեռք առնել Ֆրանսա ապաստանած քաղաքական տարագիրներու համար. 10. Ապահովել Ֆրանսա բնակող Իտալացիներու ազգութիւնը կամ հպատակութիւնը:

Իտալական բոլոր թերթերը ֆաշիստ կառավարութեան բերանն ըլլալով, կարելի չէ ժխտել այս «թուումի մասանց»ին արժէքը. մանաւանդ որ, «Ճօրնալէ տ'Իթալիա» երկրորդական թերթ մը չէ:

Մնաց որ, իտալացի պատասխանատու մարդիկ ալ նոյնքան բացորոշ կը խօսին:

Պ. Անտրէա Թորրէ, պետական Ըլմտացոյցի Յանձնախումբին նախագահը և Թիրանայի դաշնագրին տեղեկաբերը, «Սթամփա»ի մէջ յօդուած մը գրելով, բաւական սուր ակնարկներ կ'ուղղէ Ֆրանսայի: Ամէն բանէ առաջ, կը պահանջէ որ հաւասարէ հաւասար բանակցին ոչ միայն ներքին, զուտ ֆրանքօ-իտալական, այլ եւ միջազգային խնդիրներու մասին.—

«Ֆրանսա կը կարծէ թէ, իր պատմական աւանդութեան եւ Գերմանիոյ պարտութեան հետեւանքով, ինչպէս եւ իր նոյնը քաղաքակրթութեան շնորհիւ, իրաւունք ունի գերակայութիւն պահելու: Ան չէ ճանչցած Իտալիոյ նիւթական եւ հոգեկան ուժը: Նոյնիսկ մոռցած է՛ այն անգնահատելի աջակցութիւնը զոր մեր երկիրը բերաւ զինակիցներու վերջնական յաղթանակին, նախ իր չէզոքութեամբ, յետոյ իր միջամտութեամբ եւ Վիթթորիօ Վէնէտոյի յաղթութեամբ: Եթէ Ֆրանսայի հոգին չէ փոխուած, ամէն վիճաբանութիւն անօգուտ է: Փարիզի գերակայութիւնը, քաղաքական դիկտատորութիւնը եւրոպական ցամաքամասին վրայ ոչ համապատասխան է իրականութեան, ոչ ալ կարելի: Առանց այս նախնական յայտարարութեան, կարելի չէ շօշափել համաձայնութեան մը յանգիլ»:

Ֆրանսական մամուլը, որ նախապէս գէշ ազդուած էր իտալական թերթերու արտայայտութիւններէն, ուրախութեամբ արձանագրեց Մուսոլինիի հաշտարար խօսքերը: Բայց, ինչ որ արտատպեցինք վերը, Մուսոլինիի յայտարարութիւններէն յետոյ եղած են:

Տիրող կարծիքը այն է թէ Իտալիա եւ Ֆրանսա պէտք է գլուխ գլխի խօսին և երբ համաձայնին, այն ատեն կրնան կանչել Անգլիան, իբրեւ երրորդ խօսակից, որ կենսական շահեր ունի Միջերկրականի մէջ: «Բանակցութեանց սկիզբէն կանչել Անգլիան, կը նշանակէ համաձայնիլ խնամակալութեան մը տակ», — դիտել կու տայ թերթ մը:

Ուրիշ մը, բանակցութիւնները դիւրացնելու համար, Պրազիլիոյ եւ Արժանթինի հասցէն կու տայ Իտալիոյ, իբրեւ գաղթավայր կամ շահաստան: «Բացի Հիւսիսային Ամերիկայէն, ամբողջ Ամերիկան պէտք ունի ճերմակ եւ աշխատունակ բնակչութեան: Սպանիացիները, արդէն սակաւաթիւ, ձգած են խառնածիններ, որոնք հրապարակէն կը քաշուին եւ իրենց տեղը կու տան հնդիկ վաղեմի ցեղին, Մեքսիկայէն մինչեւ Չիլի»:

Բայց այս լուծումը ցուցնողները իրենք ալ վստահ չեն իրենց տեսակէտին գործնականութեան, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կը յանձնեն զայն, իբրեւ միջազգային խնդիր:

Բոլոր հակաճառութիւններէն բացորոշ կ'երեւայ մէկ բան. — Ֆրանսա չուզեր լայն բանալ դուռները Միջերկրականի կամ Պալքաններու մէջ, Իտալիոյ բաղձանքները գոհացնելու համար: Միւս կողմէ, տրամադիր չէ գիջումներ կատարել ափրիկեան հողերէն: Իսկ Իտալիա իր բաժինը կ'ուզէ միջազգային աւարէն, իր յորաճուն բնակչութիւնը տեղաւորելու, հում նիւթ գտնելու եւ շահաստաններ ճարելու համար: Միւս կողմէ, Ֆրանսա կը խուսափի երրորդի մը ճնշումէն:

Այսպէս կամ այնպէս, բանակցութիւնները կը սկսին շուտով, եւ դիւանագիտական աշխարհը հետաքրքրութեամբ կը սպասէ ելքին:

Աւելի քան երբեք արթուն է եւ գործի վրայ՝ գաղտնի դիւանագիտութիւնը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Յուսաբեր Գահիրէի ժողովրդային յանձնախումբի տեղեկագրէն քաղելով. կը ներկայացնէ Գահիրէի Առաջնորդարանին պարտքերը (10 դեկտ.).

— «Ժողովրդական Յանձնախումբը պարտքերու հետեւեալ ցանկը կը հրատարակէ, միշտ յենած մնալով պաշտօնական տուեալներու և աղբիւրներու վրայ.—

1.—	Հանգ. Օր. Թ. Լաթիֆի ճաշուոյն եղած պարտք	3950
2.—	Գերեզմանատան նոր հողին գնման առթիւ պարտք	1280
3.—	«Անգանձելի մնացած յետնեալներու» բացը	9000
4.—	Տիգրան փաշայի կտակադրամը	1928
5.—	Ծախուած գետիններուն փոխարժէքը	3936
6.—	Այս վերջին գումարին 16 տարուան 5 առ հարիւր տոկոսը	3148
	Եգիպտ. ոսկի	28242

«Այսպէսով, աւելի քան 23 հազար ոսկիի պարտք կը ցուցնէ Ժող. Յանձնախումբը, բացճակատ յիշատակելով նաեւ բացայայտ զեղծումներու մասին:

«Այս գումարը մօտաւոր հաշիւ մըն է անշուշտ, — կը գրեն Յանձնախումբին անդամները, — որմէ դուրս կը մնան դեռ ընթացիկ պարտքերը, օրինակ՝ Էքֆասի մէջ բացուած ջրհորներու հաշիւէն մնացած պարտքը, նոր գերեզմանատան պատերու շինութեան առթիւ պարտք, հանգ. Ս. Դաւիթեանի թաղօնի հաշիւէն մնացած պարտք եւն. եւն.:

«Հազարաւոր ոսկիներ ներկայացնող այս եւ նման արտաքին պարտքեր հարկաւ վճարուելու են հնչուն դրամով, իսկ ներքին պարտքերն ալ վճարելու կամ վճարած ենթադրելու հրաշագործ միջոց մը գտեր են մարդիկը, —այն է՛... ճաշուակցիլ... «հողերով» եւ անոնց արժէքներուն քմահաճ բարձրացումովը: Թէ ի՛նչ անուն տալ պէտք է այս արարքին՝ թող անաչառ ընթերցողները իրենք դատեն:»

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԵՂԾ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Գրած էինք թէ Թրքական թղթադրամներու նոր կեղծարարութիւն մը երեւան հանուած է Պոլսոյ մէջ:

Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—

Կեղծարարներուն գործունէութեան կեդրոնը Աթէնք կը գտնուի, ուր կաղապարները պատրաստուած եւ կեղծ դրամները տպագրուելէ վերջ, Պոլիս ղրկուած են, ընկերութեան այստեղի գործակալներուն:

Կեղծուած դրամները 50 և 25 ոսկինոցներ են, որոնք մեծ վարպետութեամբ նմանցուած են, իրականներուն յար եւ նման:

Ձերբակալուած են հետեւեալ տասնեւութ անձերը.— Փանայոթ, Ափոսթոլ, Եորտան, Եանի, Վանկէլ, Անտոն, Սալաթուրա, Անտրիքօ, Սարգիս, Ֆրանչէսքօ, Գարլօ, Ջենոր, Վանկէլ եւ Նիքօ:

Ասոնցմէ զատ, կայ նաեւ Շաւէ անուն մանկամարդ կին մը, որ ճոխ հագուստին եւ արդուզարդին շնորհիւ պաշտօն ունէր բաւական թիւով կեղծ դրամներ քշելու, առանց կասկածի տեղի տալու:

Մինչեւ հիմա կատարուած հարցաքննութիւնները այն համոզումը տուած են թէ դեռ շատ աւելի մեղսակիցներ կան այս գործին մէջ՝ կազմակերպութեան ընդարձակութիւնն ու կանոնաւորութիւնը նկատի առնելով: Կը կարծուի թէ դեռ 30—40 հոգի ալ կան, որ հետզհետէ ձեռք պիտի անցնին:

Դեռ կարելի չէ եղած երեւան հանել կեղծ դրամներուն թաքստոցը. մինչեւ հիմա հինգ հազար ոսկիի կեղծ դրամ միայն անցած է ոստիկանութեան ձեռքը:

Կ'ըսուի թէ կեղծարարներու ընկերութիւնը նպատակ ունէր քաղաքական գետնի վրայ կարգ մը շարժումներ ընելու:

⁂ Աթէնքէն հեռագրի մը համաձայն, Պոլսոյ մէջ կայ միջազգային կեղծ դրամներ պատրաստող խմբակ մը: Պոլսոյ կարգ մը շրջանակներուն մէջ որոշ կապ կը տեսնեն այս կեղծարարութեան եւ ֆրանսական կեղծ հազարնոցներ պատրաստող հունգարական խմբակի կարգ մը մեղսակիցներուն երկար ատեն Պոլիս բնակութեան միջեւ: Կ'ըսուի թէ յիշեալ մեղսակիցներէն գլխաւորը՝ Մէցարաս, տակաւին Պոլիս կը գտնուի:

ՑՈՒՐՏԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Երկու օրէ ի վեր աւելի սաստկացած է ցուրտը Ֆրանսայի մէջ: Գոնէ Փարիզցիները չեն յիշեր այսքան սաստաշունչ եղանակ: Կիրակի առտու Փարիզի մէջ ջերմաչափը կը ցուցնէր զերոյէն վար 9, Պուաժէի մէջ (արուարձան մը) 12, Լիոնի մէջ 13, Հավրի մէջ 10 եւն.: Պուա տը Պուլոնեի լիճերը սառած են մինչեւ 7—8 սանդիմեդր, բայց ոստիկանութիւնը թոյլ չի տար չմշկել. սառը պէտք է մինչեւ 10—12 սանդիմեդր խորութիւն ունենայ: Մեծ լիճը կը պատրաստեն արդէն, չմշկելու համար:

Ոստիկանութիւնը արգիլեց վաճառատուններու առջեւ ապրանքներ ցուցադրել, որպէս զի վաճառորդները չնեղուին ցուրտէն:

Քանի մէջ 60 սանդիմեդր բարձրութեամբ ձիւն տեղացած է: Մարսէյլի մէջ ալ, ուր բաղդատաբար մեղմ է օդը, սաստիկ ցուրտը տիրէր: Բոլոր աղբակները սառած են: Առատ ձիւն տեղացած է Վառի, Թուլոնի եւ Լա Սէյնի մէջ:

Քառուղէկի կամուրջին փայտերը ցուրտէն սառած ըլլալով, ոստիկանութիւնը արգիլեց երթեւեկը:

Ոստիկանութիւնը հրահանգներ տուաւ անտուն թշուառները պատսպարելու: Փրկութեան Բանակն ալ կը հաւաքէ փողոցը մնացողները, որոնք մեթրօներու, կամուրջներու տակ եւ կիսաւարտ շէնքերու մէջ կ'ապաստանին:

Ցուրտէն մեռնողներու թիւն ալ մեծ է, իբրեւ արդիւնք արեան համախռնումի:

Մառն եւ Լուառ գետերը սառ կապած են տեղ-տեղ:

Կը կարծուի թէ ցուրտը աւելի պիտի սաստկանայ, զերոյէն վար 12ի հասնելով Փարիզի մէջ, մինչ շարք մը գաւառներու մէջ արդէն 17—19 է:

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ 3-0

Կիրակի օր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խառն խումբը (1 B) յաղթեց U. S. Suisseի 1 B խումբին 3—0ով հակառակորդին դաշտին վրայ, Սէն-Մանտէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

75 պոլշեւիկ վարիչներ վտարուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 18 դեկտ. թուականով.—

Համայնավար կուսակցութեան համագումարը Օրճոնիկիցէի տեղեկագրէն վերջ միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւ մը որով համայնավար կուսակցութենէն ընդմիշտ կը վտարուին 75 գործօն վարիչներ, որոնց մէջ Տրոցկի, Կամէնեւ, Զինովիեւ, Ռաքովսկի, Սմիլգա, Ռատէկ, Պիատակով, Լաշէվիչ, Մուրալով, Եւդոկիմով, Բակաեւ, Սաֆարով, ինչպէս նաեւ Սապրանով կոչուած ամբողջ խմբակը, թիւով 23 հոգի, որ ճանչցուած է իբրեւ բացարձակ հակայեղափոխական:

Բանաձեւը կը վաւերացնէ Կեդր. Կոմիտէի եւ Կեդր. Վերստուգիչ Մարմնի կողմէ ընդդիմադիրներու մասին տրուած բոլոր որոշումները, մասնաւորաբար Տրոցկիի եւ Զինովիեւի վտարումը, ու պաշտօն կու տայ յիշեալ վերին մարմիններուն ամէն միջոց ի գործ դնել միւս երկրորդական ընդդիմադիրները համոզելու ու միաժամանակ կուսակցութիւնը մաքրագործելու համար այն տրոցկիական ընդդիմադիրներէն, որոնք բոլորովին անուղղայ են:

Բանաձեւին մէջ դիտել կը տրուի թէ ընդդիմադիրները «ոչ միայն չեն հրաժարիր իրենց տեսակէտներէն, այլ կը պնդեն իրենց մենշեւիկեան գաղափարները քարոզելու մասին»:

Ընդդիմադիրները Դեկտեմբեր 10ին համագումարի իրենց խնդրով գրաղող յանձնաժողովին ներկայացուցին երկու յայտարարութիւններ. առաջինը՝ ստորագրուած Ռաքովսկիի, Մուրալովի եւ Ռադէկի կողմէ, կը պնդէր թէ անհրաժեշտ է շարունակել իրենց պրոպագանդը. երկրորդ յայտարարութիւնը, ստորագրուած Կամենեւի, Բակաեւի, Եւդոկիմովի եւ Ավդէեւի կողմէ, կ'ըսէր թէ ընդդիմադիրները հրաժարելով հանդերձ իրենց պրոպագանդներէն, պէտք է պահեն իրենց կարծիքները:

Բանաձեւը կ'ըսէ թէ ընդդիմադիրներու այս երկու յայտարարութիւններն ալ բացարձակապէս անընդունելի են:

∴ Արտաքին գործավարութիւնը ազդարարած է բոլոր խորհրդային դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն թէ անկարելի է որ կարենան շարունակել իրենց պաշտօնը, եթէ ընդդիմադիր շարքերուն մէջ մնան: Սթոքհոլմի դեսպան Քոփ նոյն ազդարարութիւնը ստացած է:

Իտալա-Յունական համաձայնութեան շուրջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն 18 դեկտ. թուականով.—

Հելլէն արտաքին նախարարութիւնը այսօր յայտնեց թէ տեղեկութիւն չունի այստեղ շրջող այն զրոյցներուն մասին, որոնց համաձայն նախարար Միխալաքոփուլօս մօտ օրէն Հռոմ պիտի երթայ՝ իտալեւհելէն իրաւարարութեան եւ փոխադարձ ապահովութեան դաշինք մը կնքելու համար:

Ընդդիմադիր թերթերը կը գրեն թէ Իտալիա լեզուական եւ կրօնական ինքնորոշութիւն պիտի տայ Երկոտասան կղզիներու յոյն բնակիչներուն: Նշանակալից է որ կառավարութիւնը կը վարանի հերքել այս լուրը:

Արեւելեան Նահանգներուն համար

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Արեւելեան Նահանգներու մարզպանութեան պաշտօնեաներու ցանկը վաւերացուած է արդէն գործավարներու խորհուրդին կողմէ: 80,000 ոսկիի վարկ բացուած է մինչեւ առաջիկայ Յունիսի համար: Պաշտօնեաներու ցանկին մէջ կը գտնուին աւագ խորհրդական մը, բոլոր գործավարութիւններէն մէկ-մէկ խորհրդական, մասնաւոր գրասենեակի տնօրէն մը, ապահովութեան, բնակութեան եւ դիւանական տնօրէններ եւ պէտք եղածին չափ ալ քարտուղարներ:

Ընտրութիւններ եւ Ընկերվարականներ

Սէնի Ընկերվարական Դաշնակցութիւնը կիրակի օր գումարեց իր նախապատրաստական երկրորդ ժողովը եւ զբաղեցաւ գլխաւորաբար 1928ի խորհրդարանային ընտրութեանց հարցով: Չորս բանաձեւեր ներկայացուած էին: Ամէնէն չափաւորն էր Հանրի, Սէլիէի, Էմիլ Քանի եւ Մօրանժի բանաձեւը, որ կ'ըսէր.

Երբ յետաշրջական վտանգ կայ, ընկերվարական թեկնածուն պիտի քաշուի ի նպաստ առաջնութիւնը շահող արմատական, համայնավար կամ հանրապետական թեկնածուին: Երբ արմատական մը եւ համայնավար մը համեմատականի մնան, ուժ պիտի տրուի այն թեկնածուին, որ խորհրդարանին մէջ պիտի պաշտպանէ աշխատաւորական պահանջները:»

Կեդրոնի խմբակը (Լէոն Պլում եւ Ժան Լոնկէ) կ'առաջարկէր երկրորդ ընտրութեան ատեն քուէարկել ի նպաստ այն թեկնածուին,—որ կուսակցութեան ալ պատկանի,— որ ամէնէն աւելի յոյս ունի յետաշրջական թեկնածուն պարտութեան ենթարկելու:

Ջէրոմսքի կ'առաջարկէր պրոլետարական ձայները միացնել ամէն տեղ, ուր կարելութիւն կայ պուրժուական թեկնածուները պարտութեան մատնելու:

Չորրորդ բանաձեւն էր ձախերունը (Մէկրէ), որ կ'առաջարկէր համայնավարներուն ի նպաստ քուէարկել:

Պլումի բանաձեւը ստացաւ 1408 քուէ, Ջիրոմսքիինը՝ 1156, Էմիլ Քանինը՝ 830, Մէկրէինը՝ 241:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԵԱՆՔԸ՝ ԹԻՒԵՐՈՎ

ՈՒՐԱԽ ԵՒ ՏԽՈՒՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

(Թղթակցութիւն Հալէպէն, 4 դեկտ.)

Քանի մը խօսք քաղաքիս ժողովուրդի մասին. — Հալէպը կը բաժնուի երկու անջատ մասերու։ Ազիզիյէ եւ Ճէմիլիյէ թաղամասերը, կառուցուած եւրոպական ոճով ու շքեղութեամբ, ուր կ'ապրի Հալէպի ժողովուրդին հարուստ, զարգացած եւ բոլորովին եւրոպականացած մասը։ Բնիկ եւ հոծ մասը կ'ապրի հին ու կամարակապ քաղաքին մէջ, արաբական հարազատ դիմագիծով ու կենցաղով, յամառօրէն կառչած իր բոլոր աւանդութիւններուն։

Հարուստ է Սուրիան, մանաւանդ Հալէպը, բայց այժմ մեռած է առեւտուրը, մինչ անցեալին ամբողջ արեւելեան Անատոլուի առեւտրական կեդրոնն էր։

Ըստ պետական վիճակագրութեան, Հալէպի բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 360,000, որուն 116,000ը կը կազմէ քրիստոնէութիւնը։

Հալէպի եւ շրջանի բնիկ ժողովուրդը բարի, կարգապահ, քաղաքավար է միանգամայն։ Ոճիր հազիւ թէ պատահի այստեղ։

Յարաբերութիւնը բնիկ եւ մեր ժողովուրդին միջեւ բարեկամական է։ Դամասկոսի շրջէն ազգայնականութիւնը չկայ այստեղ։

Հզօրատար պետութեան ջանքերուն շնորհիւ, երկիրը տակաւ կը բարեկարգուի ու կը բարեզարգուի։ Այսօր արդէն խճուղիներու ցանց մը կ'երկարի Հալէպէն Ալէքսանտրէթ, Անտիոք, Քէսապ, Սուէտիա եւ ամէն ուղղութեամբ, ինչպէս նաեւ մինչեւ Պաղտատ, Տէր Զօրի գծով։ Ուղեւորութիւնները ապահով են։ Այժմ աշխատանքները աւարտելու վրայ են եւ քիչ ատենէն քաղաքին մէջ կը սկսի նաեւ ելեկտրական հանրակառքի երթեւեկութիւնը։

Հայ գաղութը. — Հալէպի եւ շրջաններուն մէջ կ'ապրին 45 հազար Հայեր, առաւելապէս Կիլիկեան շրջանէն եւ Արեւելեան Նահանգներէն։ Այս թիւին բաժանումն է.—35,000 Հալէպ քաղաքին մէջ, 5000 Իսքէնտէրուն սանճաքին եւ մնացեալ 5000ը Համա, Հոմս, Քըրքխան, Պապ, Ազազ, Ճերապլուս, Րաքքա, Տէր Զօր։ Այս թիւէն դուրս է Սուէտիոյ 5000 տեղացի ժողովուրդը ու Քէսապի նոյնքան բնակչութիւնը։

Հալէպի գաղութին 12,000ը կը բնակի գաղթակայանը. մնացեալը քաղաքին երկու զանազան մասերուն մէջ։

Հալէպի մէջ կան՝ Կաթողիկոսը, առաջնորդ մը, երկու վարդապետ, տասնեակ մը քահանայ, 30 բժիշկ, 16 դեղագործ, 20 ատամնաբոյժ, 18 դայեակ, 8 ճարտարապետ-երկրաչափ, 18 փաստաբան, 100է աւելի պաշտօնէութիւն կայարանի, դրամատան եւլն.։

Պետական պաշտօնեայ ըլլալով միակ Հայն է՝ Պ. Ե. Զօրեան, իբրեւ «Խազինէ բէխի»։

Այս պատկերը միեւնոյն համեմատութիւնը կը ներկայացնէ նաեւ շրջաններուն մէջ։ Հայ է Իսկէնտէրուն սանճաքի ոստիկանապետը՝ Պ. Ծաղիկեան։ Փակագծով մը ըսենք այստեղ որ Սուէտիոյ եւ Քէսապի զուտ հայկական քաղաքներու կառավարիչներն ու ժանտարմները Հայեր են եւ կը վայելեն տեսակ մը ներքին ինքնօրինութիւն։

Ցանկալի. — «Բարէն հայ կը հանէ՝ մեր ժողովուրդը, ամէն տեղ, նմանապէս եւ հոս։ Անօթի ծարաւ մարդ չկայ։ Այս բառը ի հարկէ ներկայ հայ ըմբռնումով, քանի որ կտոր մը հացն ու պանիրը բաւական սնունդ են այսօրը ապրելու եւ վաղը յուսալու համար։ Այսքան սնունդի համար տասը ժամ աշխատանք իսկ սիրով կը տանին այր, կին, ծեր թէ երախայ։

Ի՞նչ կ'աշխատին, ի՞նչ գործ կ'ընեն։— Այդ մի հարցնէք, ատիկա խորհուրդ մը եղաւ 13 տարիէ ի վեր եւ կը մնայ խորհուրդ, որքան ատեն գաղթականութիւնը կայ։

Բարոյական. — Եւ այս կէտը մը հային համար յաճախ տաժանելի աշխատանք։ Այրիներու, անապատէն դարձած այնքա՛ն կիներու եւ աղջիկներու, անպաշտպան որբուհիներու այս բազմութեան մէջ գրեթէ դէպք չի պատահիր, հայկական պատիւը վիրաւորող։ Չկայ մասնաւոր մարմին մը, այդ բոլորին հսկելու համար։ Առաջնորդարանը ապիկար է։ Կայ կին մը միայն, օտար բայց հարազատ Հայու զգացումներով, — Միս Եփփէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, որ իր խնամքին տակ կը հաւաքէ անապատէն դարձող մեր դժբախտները, մօր մը գուրգուրանքն ու ապրուստի միջոցներ հայթայթելով անոնց։ Հիմնած է մասնաւորաբար ձեռագործի հաստատութիւն մը, ուր կ'աշխատին բազմաթիւ կիներ ու աղջիկներ։

Յաջորդով մը մանրամասնօրէն կը գրենք ազնիւ այս օրիորդին ընդհ. գործին եւ տարած գնահատելի աշխատանքին մասին։

Այլասերման վտանգ. — Ահա մեծագոյն ցաւը։ 45,000 Սուրիահայութեան 20,000ը կը ներկայացնեն բողոքականներ, կաթոլիկներն ու բուճճիները։ Պատկերը սահմռկեցուցիչ կը դառնայ, քանի կը զարգանայ այս համեմատութիւնը, բողոքականներու շռայլած տոլարներով և կաթոլիկներու կառաբած սանդրանքներով։ Անճոռնի խաղեր կը կատարուին, վարդապետներու և միսիոնարներու կողմէ, շահագործելու համար երիցս խղճալի այս խլեակները։

Գըրըք-Խանի մէջ վարդապետ մը, Հ. Փասքէս, այնքան կը նեղէ իր զոհերը, որ դաւանափոխութեամբ մը միայն կրնան փրկուիլ։

Ջաղացպան մը՝ Մարգար Յովսէփեան, նամակով մը քանի մը օր առաջ դիմած է Հալէպի առաջնորդութեան թէ յիշեալ վարդապետը կը սպառնայ իր սեփականութենէն վտարել զինք, եթէ կաթոլիկութիւնը չընդունի։ Ջաղացպանը 13 տարիէ ի վեր նոյն ջաղացքին վարձակալն է եղած։

Բողոքական կիներ կան հոս որոնք 10 ոսմ. հնչուն ոսկի ամսական կը ստանան, բողոքական պրոպագանդին համար։ Թերահաւատներ եթէ կան, կուտանք անուն եւ մականուն, ի հարկին։

Խրախուսիչ երեւոյթներ. — Հակառակ տնտեսական նեղ կացութեան, կարծես ցեղային բնազդը իր ամբողջ սաստկութեամբ կը մղէ երիտասարդութիւնը իր իրական կոչումին՝ ստեղծագործութեան, փոխարինելու համար ջարդերու կորուստը։ Յաճախակի երեւոյթ է հոս, նշանտուքն ու ամուսնութիւնը։ Տեսակ մը օրէնք դարձած է մանաւանդ ազգային եւ յեղափոխական երգերով ընել այս արարողութիւնները, մեծ խանդավառութեամբ մը։

1926 Յունուար մէկէն մինչև 31 Դեկտեմբեր, առաջնորդարանի պաշտօնական վիճակագրութենէն քաղելով կը ներկայացնեմ թիւեր որոնք իսկապէս խրախուսիչ են եւ յուսադրիչ։ Համաձայն այդ վիճակագրութեան, Հալէպի եւ թեմերու մէջ ապրող 25,000 լուսաւորչական հայութիւնը ճիշտ մէկ տարուան ընթացքին 237 հարսանիք կատարած է։

Նոյն տարուան ընթացքին ծնած են 1529 երախաներ (777 մանչ, 752 աղջիկ)։

Հարիւրին վեց համեմատութեամբ այս ծնունդի յաւելումը իր կէսը այս տարի եւ պակսած է։ Դրական փաստեր չեն պակսիր։

Հնարաւոր չեղաւ ճշդել թէ ի՛նչ համեմատութեամբ է յաւելումը մնացեալ ժողովուրդին քով։ Անոնց կեանքի, կազմակերպութեան եւ այլ հարցերուն շուրջ 1927ի վիճակագրութեան մէջ կուտամ ընդհ. ծանօթութիւններ։

Մահերու թիւը. — Ծնունդներու փոխարէն արձանագրուած է 491 մահ, որուն 70ը մալարիայէ, 77ը կողատապէ, 19 մանկական հիւանդութիւններէ, 17 ծերութենէ, 28 ծննդաբերութենէ, 8ը յանկարծամահ, 16ը արկածէ, 15ը թոքախտէ, 2ը անձնասպանութենէ, մնացեալները զանազան հիւանդութիւններէ։

Ինչպէս կ'երեւի, մահերու մեծագոյն տոկոսը հետեւանք է անոր որ լքուած ենք եւ զրկուած նոյնիսկ եղբայրական ու քրիստոնեական հոգածութենէ։ 28 մայրեր կը ծնին ու կը մեռնին, որովհետեւ կը ծնին խոնաւ անկիւն մը. քուրջի կտոր մը զուցէ բաւական ըլլար փրկելու զիրենք։ Նոյնը և 77 կողատապէ մեռնողներուն համար։ Քիչ մըն ալ քինին հաւանաբար փրկէր մալարիայէ մահացող 70ին մեծ մասը։

Կարմիր Խաչերու կողմէ, հոգածութիւն դէպի այսպիսիները՝ շատ բան պիտի պակսեցնէր այս թիւէն։ Կ. Խաչի անունը այստեղ կը լսուի հանգանակութեան մը առթիւ միայն։

Աճման բարձրագոյն թիւ. — Զեղչելով մահերու թիւը ծնունդներութիւնէն (1529—491=1038), ծնունդը բաժնելով 25,000ի վրայ (25000: 1038)= հարիւրին 4 կը ներկայանայ աճման մեր թիւը եւ ասիկա բարձրագոյնն է արդէն ազգերու աճման թիւին։

Յիշած եմ արդէն թէ այս գումարը կէս առ կէս արական և իգական է։ Աւելցնեմ սակայն որ քէմփի գաղթականները առաւելապէս արու զաւակ կը ծնին, իսկ քաղաքի համեմատաբար բարեկեցիկ գաղթականները՝ աղջիկ։

Գաղթականութեան մէջ ծնած մեր բոլոր երախաները ոչ միայն առողջ են, կայտառ, չարաճճի և չարքաշ, այլեւ բացառիկ իմացականութիւն կը ցուցնեն։

Յ. ՍԻՄՈՆԻ

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 14 նոյեմբեր

Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան Վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ Առաջնորդ Ներսէս Արքեպսկ. հովանաւորութեամբ, նոյեմբեր 13ին, տեղի ունեցաւ ժողովրդական մեծ սգահանդէս մը, «Նուագող վշտաց հայրենեաց Հայոց» Խրիմեան Հայրիկի յիշատակին, մահուան քսանամեակին առթիւ (1907 նոյեմբեր 12 — 1927)։

Մայր Եկեղեցիին մէջ, պատրաստուած էր յատուկ մահաստան մը։ Պատարագէն յետոյ, մահաստանի առջեւ կատարուեցաւ հոգեհանգիստ։

Որոշեալ ժամուն խուռն բազմութիւն եւ աշակերտութիւն լեցուեցաւ Արամեան թատրասրահը, ուր տեղի ունեցաւ Սգահանդէսը։

Հայրենակցական Միութիւնը նախապէս յատուկ հրաւիրագրեր ղրկած էր, Թաւրիզի ազգային եւ օտար կրթական ու հանրային հիմնարկութիւններուն եւ մարմիններուն։

Բեմին վրայ դրուած էր Հայոց Հայրիկի մեծադիր լուսանկարը, ծաղիկներով պսակազարդուած։

Սգահանդէսին իր սիրալիր մասնակցութիւնը բերած էր քաղաքիս «Սալոն» նուագախումբը, որ նուագեց հանդէսի բացման քայլերգը — «Արիք Հայկազունք»։

Ներսէս Արքեպսկ. կատարեց Սգահանդէսի բացումը, ոգեկոչելով Հայոց Հայրիկի անմահ յիշատակը, որ յարգուեցաւ լռելեայն եւ յոտնկայս։

Առաջնորդը ներկայացուց Հայրիկի վայելած աննախընթաց եւ լայն ժողովրդականութիւնը եւ ապա ծանրացաւ Խրիմեանի յեղափոխական ոգիին եւ գործերուն վրայ, որոնք անգամ մը եւս շատ ուժեղ կերպով երեւան եկան 1903 թուին, երբ ցարերու հայակեր քաղաքականութիւնը, կը հրամայէր գրաւել Հայոց ազգային եւ եկեղեցական կալուածները։

Թեմական դպրոցի աշակերտուհի Անելկա Պամբագեան երգեց Հայոց Հայրիկին ձօնուած ժողովրդական յայտնի երգը — «Հայրիկ, Հայրիկ, քո հայրենիք Վասպուրական աշխարհը...», որուն ջութակի նուագով մասնակցեցաւ պ. Լեւոն Գրիգորեանը։

Պ. Հայկ Աճէմեան մանրամասն կերպով ներկայացուց Հայոց Հայրիկի կեանքը, եւ ազգային, դրական ու յեղափոխական գործունէութիւնը։ Բանախօսը յիշեց բազմաթիւ անտիպ դրուագներ Հայրիկի կեանքէն, կարդաց Խրիմեանի քանի մը նամակները։

Աշակերտուհի Անահիտ Տէր Թովմասեանը արտասանեց «Մեր մեծ Հայրիկին» ոտանաւորը, որ ամէն 20 տարի առաջ, արտասանուած էր Հայրիկի դագաղին վրայ, թաղման օրը։

Պ. Աշոտ Աղայեան սրինգով նուագեց «Կռունկ»ը, իսկ Արամ Տէր Բաղդասարեանը Խրիմեան Հայրիկի «Հայգոյժ»էն կարդաց քանի մը գեղեցիկ էջեր։ Աշակերտուհի Քամիլէն երգեց Խրիմեանին նուիրուած «Եկել է գարուն» ժողովրդական երգը։

Ապա բեմ եկաւ Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեանը, որ հակիրճ բանախօսութեամբ մը ներկայացուց Խրիմեան Հայրիկը՝ իբրեւ քարոզիչ, յեղափոխական եւ գրագէտ։

«Զէյթունցիներ» քայլերգով վերջացաւ սգահանդէսը եւ հասարակութիւնը հեռացաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Սգահանդէսէն առաջ վաճառուեցան Հայրիկի նկարները։ Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան Վարչութիւնը որոշեց Հայրէկի յիշատակին, թեմական դպրոցին մէջ թոշակաւոր սան մը պահել։

ՄԱՍԻՍ

ԹՐՔԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առեւտրական գործավարութեան որոշումով, ապահովագրական բոլոր ընկերութիւններու քննիչները, շրջուն գործակալները, միջնորդները եւ օգնական գործակալները թուրք պիտի ըլլան, ու պիտի գիտնան թուրքերէն խօսիլ ու գրել։ Յետոյ պէտք է քննութիւն անցընեն Պոլսոյ Առեւտրական տնօրէնութեան մէջ եւ վկայական ստանան։

Այս որոշումը, որ պիտի գործադրուի յառաջիկայ Յունուարէն սկսեալ, չի վերաբերիր մասնագէտ պաշտօնեաներուն։ Անոնց համար ալ պէտք է մասնաւոր արտօնագիր առնել։

ՔԱՆԻ՞ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ԿԱՅ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Էնկիւրիի փոխադրական միջոցները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն.—

254 Թաքսի, 356 ինքնաշարժ, որոնցմէ 29ը՝ պաշտօնական հաստատութեանց սեփական, իսկ 73ը՝ անհատական. 64 կառք, 180 հեծանիւ, եւ 767 բեռնակառք։

Նախապէս, Ֆորտ ինքնաշարժերն էին որ ամէնէն աւելի կը գործածուէին, բայց հիմա աւելի լիւքս ինքնաշարժեր կը բանին, եւ Ֆորտը շատ ետ մնացած է։ Ճաշակները այնքան զարգացած են, որ մարդիկը նախամեծար կը սեպեն քիչ մը սուղ վճարել, ու հանդստաւէտ ինքնաշարժեր գործածել։

ԳԻՆՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին օրկան՝ Պոլշեւիկի 19-20 միացեալ թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք ցոյց կուտան թէ գինովութիւնը որքա՛ն տարածուած է եւ կ'աճի Կարմիր Ռուսիոյ մէջ։

Ոգելից ըմպելիներու սպառումը կ'ազդէ բանուորներու պիւտճէին վրայ։ Ռուս բանւորը, կ'ըսէ Տէօյչման, այժմ ոգելից ըմպելիներուն համար կը ծախսէ երկու անգամ աւելի քան իր բնակութեան համար 57 անգամ աւելի քան իր զբօսանքին համար։ Եւ կը խմեն մինչեւ որ խենթենան։ Ասիկա կարելի է հաստատել, քննելով Մոսկուայի յիմարանոցներուն վիճակագրութիւնները։

Ըստ այդ վիճակագրութեանց, ալքոլամոլութեան զոհերուն թիւը, բաղդատմամբ ուրիշ հիւանդներու, կ'աճի հետեւեալ համեմատութեամբ և տարիներէ ի վեր.

			առհարիւր
1921ին	անոնց	թիւն էր	2.3
1922	»	»	2,4
1923	»	»	4,6
1924	»	»	6,0
1925	»	»	9,9
1926	»	»	25,0

Լէնինկրատի մէջ ալքոլամոլութեան պատճառով մեռած են.

1923ին 1,7 համեմատութեամբ 100,000 բնակիչներու մէջ։ 1924ին՝ 2,7 համեմատութեամբ։ 1925ին՝ 6,4 համեմատութեամբ։ 1926ին՝ 10,9 համեմատութեամբ։

1923էն ի վեր, Լէնինկրատի մէջ վեց անգամ աւելցած է թիւը մահերուն, որոնց պատճառը առաւելապէս վոտկան է։

Նոյն յօդուածագիրը, Մոսկուայի հիւանդանոցներուն պաշտօնական վիճակագրութիւններէն առնելով, կը յայտնէ թէ կարմիր մայրաքաղաքին մէջ արձանագրուած է 16,000 ալքոլամոլներու բանակ մը, զոր ոչինչով կարելի է փրկել։ Արդ, այս ալքոլամոլներուն հարիւրին 90ը կազմուած է բանուորներէ։

Փրօֆ. Պէխթէրի կազմած վիճակագրութեան համաձայն, փողոցէն իբրեւ գինով ձերբակալուածներուն թիւը հետզհետէ կ'աճի թէ Մոսկուայի և թէ Լէնինկրատի մէջ։

Այսպէս, Լէնինկրատի մէջ ձերբակալուած են՝

1923ին	2,088	հոգի
1924ին	11,000	»
1925ին	21,000	»
1926ին	95,000	»

Մոսկուայի մէջ տուգանքի դատապարտուած են 50,000 գինովներ, 1926ին։ Սակայն նկատի ունենալով որ, ըստ սովետական օրէնքներուն, տուգանքի կ'ենթարկուին միայն առնուազն 3 րուբլի տուգանք տալու կարող մարդիկը, պէտք է ենթադրել 100,000 գինով, փողոցներն ինկած, 1926ին։ Յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ կը ձերբակալուին միայն այն գինովները, որոնք «կռիւ կը յարուցանեն կամ շարժելու կարողութիւն չունին»։ Նոյնպէս, այս գինովներուն ալ հարիւրին 80ը կը բաղկանայ բանուորներէն և... պոլշեւիկներէ։ Ու յօդուածագիրը կ'ըսէ. «Ամօ՛թ մեզի»։ Յետոյ, դարձեալ, կը տեղեկացնէ թէ «Բագուի ձերբակալուած գինովներուն հարիւրին 20,7ը կոմունիստներ են»։

Երբ իրիկուն կ'ըլլայ, ոստիկանատուները կը լեցուին անմիջապէս գինովներով։ «Այլեւս անկարելի է այդ պահուն ոստիկան մը կանչել գողութեան դէպքի մը միջամտելու համար։ Ոստիկանները բոլորն ալ զբաղած են անհանդարտ գինովներով եւ կ'աշխատին ուշքի բերել զանոնք»։

Գինովութեան ազդեցութիւնը նոյնքան ծանր է աշխատանքի եւ արտադրութեան վրայ։ Ո՛չ կարգապահութիւն կայ, ո՛չ ալ սէր աշխատութեան համար։ Անթիւ են գործարանները ձգելու դէպքերը։ Մինչդեռ, 1914ին, երբ արգիլուած էր վոտկան, արտադրութիւնը շատցած էր։

Եւ սակայն պոլշեւիկ յօդուածագիրը չի պահանջեր վոտկան արգիլել, որովհետեւ գիտէ թէ 500 միլիոն րուբլի եկամուտ մը կուտայ պետութեան։ (Այս թիւը Ստալին եւս հաստատեց իր վերջին ճառին մէջ)։ Ան միայն կը ցաւի որ սովետները երբեք չեն պայքարիր ալքոլամոլութեան դէմ։ Եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ։

Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ մասնաւոր յանձնաժողովին յանձնարարուած է գծել «հնգամեայ ծրագիր մը վոտկայի արտադրութեան մասին»։ Ըստ այդ ծրագիրէն, յանձնաժողովը ուրախ յոյսեր ունի վոտկայի արտադրութեան բարձրացման մասին։

Այսպէս, 1926-27ին արտադրուած է 36 միլիոն վետրօ վոտկա։

1927-28ին՝	46	միլիոն վետրօ
1928-29ին՝	62	» »
1929-30ին՝	73	» »
1930-31ին՝	84	» »

Յանձնաժողովը խելք ըրած է նաեւ հաշուելու թէ, այդ հինգ տարուան ընթացքին, իւրաքանչիւր բնակիչ 'քանի՞' լիտր վոտկա պիտի խմէ.

1926-27ին	4,3
1927-28ին	5,1
1928-29ին	6,5
1929-30ին	8.0
1930-31ին	9,5

Եւ այս թիւերը կը ներկայացնեն միայն պաշտօնական արձանագրութիւնները հապա՞ «անպաշտօն խմողները»։

Ուրեմն, կը խմեն, կը գինովնան, կը կռուին ու կը խենթենան։

Ահա թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսիոյ մէջ։

ԱՆԹԵԼՈՎ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

Յաճախ, ովկիանոսներու վրայ շոգենաւերուն մէջ համաճարակ մը կը պատահի։ Երբեմն բժիշկներու անբաւականութիւնը, երբեմն բժիշկներու բացակայութիւնը պատճառ կը դառնան, որ հիւանդները մեռնին անխնամ։

Այս դէպքերուն դէմ, Պելճիքա կը ներկայացնէ միջազգային կազմակերպութեան մը ծրագիրը, որ, անթելի միջոցով, պիտի կրնայ տալ բժշկական թելադրանքներ։ Աշխարհիս բոլոր մեծ շոգենաւերուն հարիւրին 80ը անթել ունի։ Կան կարգ մը դժուարութիւններ. այսպէս՝ ախտանշաններու տարտամ նկարագրութեան վրայ բժիշկը չպիտի կրնայ որոշ գաղափար ունենալ եւ դարման ցոյց տալ։ Միւս կողմէ, դեղաչափերու, դեղի անուններու մասին երկիրէ երկիր ծանօթութիւնները կը տարբերին։ Այսուհանդերձ սկանտինաւեան երկիրներու շոգենաւերը կը գործածեն անթելը իբրեւ բժշկական օգնութեան միջոց։

Պելճիքայի այս ծրագիրը նոր չէ։ 1926ին, Միջազգային Կարմիր Խաչը այս խնդիրը ներկայացուցած էր Օսլոյի համաժողովին, բայց յետոյ մոռցուեցաւ։ Պելժ բժիշկ մը փորձեր կատարած է այս մասին եւ իր յաջողութիւնը ներկայացուցած՝ անթելի միջազգային համաժողովին, որ գումարուեցաւ անցեալ ամիս Ուաշինկթընի մէջ։

Փորձերը կատարուած են «Զինիա», «Փրէնսէս Էլիզապէթ» շոգենաւերուն վրայ։ Ըստ այդ ծրագրին բժշկական օգնութեան կոչերը պէտք է ուղղել երկրորդական առիթողականութեան կարգով, առաջին կարգի առաքողական կոչերը պիտի կատարուին միայն նաւերու ընկղմելու դէպքերուն։ Անթելը պիտի գործածէ միջազգային ալիքներու երկարութիւնը, 600 մեթր, արգիլելու համար գողութիւնը բժշկական թելադրանքներու։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՕՐԱԹԵՐԹ "ՅԱՌԱՋ"Ի
ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

ՇՈՓԷՆ

...ծնած է 22 փետրուար ... Վարշաւայի մօտիկ ... վոլա գիւղին մէջ։ ...մով ֆրանսացի, երկար ...ած է ֆրանսայի մէջ. ... երկու յուսախաբութիւն...ւոյ նետուած է ֆրան...գրագիտուհիի մը՝ Ժորժ ...։ Իր կեանքը եղած է ...մանթալ երազ մը, բոր...ւերով մը իր հայրենիքին ...հիանդագին պաշտամունքով ...սիրած աղջկան համար։ ...է Թոքախտէ 1849ին։

...թոր կնոջ մը նմանող» ...ռոմանթիք մըն ...Թեամբ։ Գեղանկարի, Թա... արքայական անդորրու... սիրահար այս հոգին բա...մըն էր խորքով։ Անոր ...մեծ մտաքս ձայներ ունի, ...կին աշխատած է Թաւշա... touchéն։ Ան կը սիրէ ...ճանաչուածին տալ քմայքի temps variéներ։

...Գոլփաքեան Շոփէնը ...վէպի նման նկա...կեանքը. եւ տպաւորու...քաղելով անոր վիպային ...ներն ու պարումներէն։ ...նկանկով, որ կը մօտենայ ...» Թէնի մեթոտին, ...քուշ ծաղիկը դրա... ...թաղարի մը մէջ։ ...մեթոտ մը, որ յու... ...նկարագրական պար...

...օրիորդը դաշնակի ...նուագեց՝ յուզումով եւ ... մինչեւ կէս գիշեր, ... ցայգայինը, նախեր... եւ ուրիշ քաղցր կտոր... Շոփէնի երազային դաշնա... ...թեամբը շոյելով ունկնդիր... ...հոգին։

Շ. Նուրդունի

...ԱՄԷՆ Տ. Վ. ՎԵՀՈՒՆԻԻ

...կտեմբեր 10ին Պոլսոյ Աղ... հիւանդանոցին մէջ մե... ...Արսէն Տ. Վ. Վեհունի, եր... ...եւ հիւանդութենէ ետք։ ...սցեալը 66 տարեկան էր, ...Սկիւտար։ Հովուական պաշ... ...ր վարած է Ամերիկայի, ...նիոյ եւ Թուրքիոյ ներ... ...գաւառներուն մէջ։

...ՆԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
...ԻԴ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31

ՀԱՅՆԱՍՈՒՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 16 դեկտ.— Լիոնի տասնէրկու պատգամաւորներուն ընտրութիւնը արդէն ըստ կանոնի կատարուած եւ առժամեայ դիւանն ալ կազմուած ըլլալով, կը յանձնարարենք Լիոնի թեմին կապուած բոլոր ազգ. մարմիններուն, որ փութան ընտրել, ասկէց առաջ յատուկ տպագրուած յայտարարութեան համաձայն, իրենց պատգամաւորները եւ ղրկել զանոնք Լիոն. ուր յառաջիկայ 1928 Յունուար 1 Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Հայ մատրան մէջ (75 ավընիւ պէօթըլօ) տեղի պիտի ունենայ պատգամաւորական ժողովի ընդհանուր նիստը, օրակարգ ունենալով— Ա. Դիւանի ընտրութիւն, Բ. Հաշուետուութիւն նախորդ վարչութեան, Գ. Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Կը խնդրենք որ այս յայտարարութիւն, մասնաւոր հրաւէր նկատուի։

Առժամեայ դիւանի Ատենապետ Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան, Ատենադպիր Հայկ Գասպարեան։

ԴԱՍ ՄԸ ԵՒՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խ. Հայաստանի 7րդ տարեդարձին առթիւ, տեղւոյս Հօկիմասնաճիւղէն մեզի ղրկուած հրաւիրագիրներու առթիւ մեր պատասխանը եղաւ ժխտական. վարչութիւնս այս առթիւ անտարբեր մնաց։ 11 դեկտ. Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, երբ տեղի ունեցաւ հանդէսը, մենք ներկայ եղանք անհատապէս։ Օրուան նախագահը նախապէս կարդաց այն կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու անունները, որոնք փութացած էին հասցնել իրենց յարգանքի բաժինը։ Մէկ երկու հայրենակցական միութեան անունը տալէ վերջ, կարդաց նաեւ Քղիի Հայրենակց. Միութեան անունը, որուն վարչութիւնը կը կազմենք մենք եւ բնաւ այդ տեսակ ձեռնարկ մը բրած չունինք։ Եթէ կայ Մարսէյլի մէջ Քղիի երկրորդ Հայրենակցական Միութիւն մը, այդ ալ մինչեւ այսօր լսուած կամ տեսնուած չէ։ Կարգադիր յանձնախումբն ալ իրաւունք չունի անհատի մը գրած նամակը Հայրենակցականի մը տեղ հաշուելով համակրութիւն եւ մեծամասնութիւն շահելու։ Եթէ կայ Քղիի ուրիշ Միութիւն մը եւս, փոխանակ գաղտնի գործելու, թող իջնէ ասպարէզ եւ գործի սկսի։

<table>
<tr><td colspan="2">Ի դիմաց վարչութեան</td></tr>
<tr><td>Ատենադպիր</td><td>Ատենապետ</td></tr>
<tr><td>Ն. Օսէեան</td><td>Ա. Քոչոեան</td></tr>
</table>

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Մօտ երկու ու կէս տարիէ ի վեր Ազգ. Միութիւն մը կազմուած է այստեղ, օգնելով գաղութին։ Եղած պահանջներուն գոհացում տալու համար, քսան օրէ ի վեր քահանայ մը պաշտօնի կոչուած է։ Կազմուեցաւ նաեւ Եկեղեցական Յանձնախումբ մը։ Ազգ. Միութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի։ Անշուշտ ամէն հայրենակից իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ, յարմարագոյն թեկնածուները ընտրելու համար։

Թղթակից

«ՍԱՄՍՈՆ ԵՒ ՏԱԼԻԼԱ»

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դերասան Մարութեան վերջին քանի մը ներկայացումներէն յուսահատած էր եւ կ'ուզէր հեռանալ։ Բաւական «նորագածներ» ու քիչ շատ ֆրանսերէն խօսողներ, ընդհանրապէս հին գաղութի անդամներ կը նախընտրեն 25—50 ֆր. տալ եւ տեղական թատրոնները յաճախել։ Նոյնիսկ Զարիֆեանի ներկայացումները չգնահատուեցան։ Անդին ուրիշ դասակարգ մը կ'աւխորժի խեղկատակութենէ, վրան բաց եւ թուրքերէնով խառն զաւեշտներէ։ Վերջապէս Պ. Նշան Թնկրեան որոշեր է տասնը հինգ օրը անգամ մը նման կատակերգութիւններ տալ։

Վերջերս խումբ մը երկսեռ երիտասարդներ Տրամաթիք Ստուդիայի շուրջ հաւաքուելով պատրաստակամութիւն կը յայտնեն նուազագոյն զոհողութիւններով պահել հայ թատրոնի սէրը։ Թատերասէրներու այս միութիւնը տուաւ իր առաջին ներկայացումը, «Սամսոն եւ Տալիլա»ն ի պատիւ իր ղեկավար Մարութեանին։

Ժամանակէն առաջ լեցուած էր սրահը։ Շատեր ոտքի վրայ կեցած էին։ Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող։

Ս. Միլտոնեան

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը Ծննդեան օրը պիտի մեկնի Sable d'Olonne, մրցելու համար տեղական խումբին դէմ։ Մանրամասնութիւնները շուտով։

ԱՐԱԳ ԹՂԹԱՏԱՐ

Փարիզի թղթատարական եւ հեռագր. տնօրէնութիւնը կը խորհի աւելի եւս արագացնել թղթատարական հաղորդակցութիւնները։ Այս նպատակով կ'ուզէ օգտագործել օդանաւը, իրարու կապելու համար բոլոր մեծ քաղաքները օդային գիծով մը, ինչպէս տեղի կ'ունենայ Գերմանիոյ մէջ։ Սակայն այսպիսի ձեռնարկ մը անօգուտ պիտի դառնէր հեռաձայնի սպասարկութիւնը։ Մինչդեռ կատարելագործելով հեռաձայնի սպասարկութիւնը, պիտի ստացուի արագութիւն մը, որուն համար անհրաժեշտ չպիտի դառնայ այլեւս օդանաւը։

Այսպէս, օդանաւով թղթակցութեամբ, նամակ մը փարիզէն կը մեկնի Լիոն եւ պատասխանը կը հասնի փարիզ հինգ ժամէն։

Իսկ հեռաձայնով այս ամէնը կը կատարուի 5 վայրկեանէն։ Սակայն թղթատարական տնօրէնութիւնը կը խորհի օդանաւը օգտագործել ուրիշ եղանակով մը։ Գիշերային մեկնումներով շարունակել շոգեկառքերու ցորեկեայ թղթատարը։ Եւ այսպէս երբեք չհանգչեցնել սուրհանդակը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՏԵՍՆԵՄ ԿՐՈՒՆԿԴ».— Վերջերս 11րդ Թաղամասին մէջ բազմաթիւ գողութիւններ կը պատահէին չափազանց ճարպիկ ու վարպետ եղանակներով։ Գաղտնի ոստիկանի մը պաշտօն յանձնուեցաւ հետապնդել։ Լաքի, գաղտնի ոստիկան մը, ուշադրութեամբ քննեց հետքերը։ Զանազան կրունկի հետքեր կային, որոնք քառուչուէ ըլլալով սիրտի ձեւ ունէին։ Եւ երեք զոյգ ոտքեր էին անոնք, ուրեմն երեք գողեր։ Այսպէս կը շարունակուէին հետապնդումները, երբ յանկարծ երեք գողեր ձերբակալուեցան Փարմանթիէ պողոտային վրայ։

Գողերը գործի սկսած էին արդէն, երբ վրայ հասաւ դռնապանը։ Գողերէն երկուքը զինուած էին եւ դռնապանը տեղի տուաւ երկու զինուած գողերուն։ Երրորդը, որ կ'ուզէր պաշտպանուիլ իր երկու ընկերներուն միջեւ, չյաջողեցաւ, որովհետեւ դռնապանը, որ վախէն տեղի տուած էր, հարուած մը տուաւ անզէն գողին, մէկ կողմ հրեց, դուռը գոցեց։ Երկու զինեալ գողերը մեկնած էին այլեւս։ Վրայ հասաւ ոստիկանութիւնը։

Ձերբակալուած գողը մատնեց ընկերները եւ բոլորն ալ բերուեցան ոստիկանատուն։

Ոստիկանատան մէջ, հարցաքննութեան ընթացքին, գողերը ուրացան նախկին քաջագործութիւնները։ Գաղտնի ոստիկանը հրամայեց վեր բարձրացնել իրենց կրունկները։ Բաւական է սիրտը մատնեց։

Ստիպուած, խոստովանեցան եւ մտան գնտան։

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ.— Կօզի, պատերազմի, ճակատին վրայ, իբրեւ սպայ, փայլուն յաջողութիւններով փառաւորուած, սիրուած դէմք մըն էր։ Պատերազմէն յետոյ, ամուսնացաւ աղջկան մը հետ եւ երջանիկ բոյն մը կազմեց։ Ունեցան երկու զաւակներ։ Սպան այժմ վաճառականութեամբ կը զբաղէր, սակայն բախտը, որ կը ժպտէր պատերազմի ճակատին վրայ, դառն անյաջողութիւններ միայն կուտար հիմա։ Հետզհետէ ինկաւ անձկութեան մէջ, նիւթական միջոցները սպառեցան ամբողջովին։ Որքա՜ն կը սիրէր իր կինն ու զաւակները։ Եւ չէր դիմանար՝ տեսնելով անոնց տառապանքը, թշուառութիւնը։

Յուսահատ, անցեալ օր, որոշեց անձնասպան ըլլալ եւ իր հետ տանիլ նաեւ իր սիրելիները։

Նախ, ատրճանակի երկու գնդակով սպաննեց իր կինը, յետոյ երեք գնդակով իր փոքրիկ աղջիկը, յետոյ մանչ զաւակը, ամէնէն վերջ՝ ինքզինք։ Դժբախտ հայրը ատրճանակը պարպած ատեն կ'աշխատէր որ մահը ստոյգ ըլլայ, եւ ոչ ոք ազատի եւ թշուառ մնայ։

Վայրկեան մը յետոյ չորս տաք դիակներ փռուած էին սենեակին մէջ։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Ֆրանսացի աղջիկ մը, Նոյեմի Նոյէ, կը կենակցէր բանուորի մը հետ։ Երկու զաւակ ալ ունեցան շուտով։ Սակայն հետզհետէ նեղութիւնները սկսան երկու բարեկամներուն միջեւ։ Ու երբ, անցեալ առաւօտ, բանուորը գործի գնաց, Նոյեմի որոշեց անձնասպան ըլլալ իր երկու զաւակներուն հետ։ Բանուորը, իրիկունը վերադարձին, տեսաւ որ տանը դուռները, պատուհանները գոց են։ Երբ յաջողեցաւ ներս մտնել, տեսաւ բարեկամուհին ու զաւակները անշունչ իրենց անկողիններուն մէջ։ Օդային կազով շնչահեղձ եղած էին։

ԿՐԱԿԻՆ ԶՈՀԵՐԸ.— Փոքրիկն Ֆըլակրանտ, 2 տարու, նստեր կը դիտէր իր մօրը շարժումները, երբ ան սենեակին մէջ լաթ կը լուար։ Փոքրիկը նստած էր աթոռի մը վրայ։ Քովը կ'եռար, կաթսայի մը մէջ, տաք ջուրը։ Յանկարծ երախան սահեցաւ վար եւ ինկաւ եռացեալ ջուրին մէջ։ Դժբախտ երախան մեռաւ, երկար ժամեր տառապելէ յետոյ։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

«Յառաջ»ը ձեր տրամադրութեան տակ է, ձեր շրջանի կեանքը լայնօրէն եւ օրը օրին ներկայացնելու համար։

Բայց, աւելորդ յոգնութիւններ եւ տրտունջներ խնայելու համար, կը յանձնարարենք որ մեր թղթակիցները, ընկեր թէ բարեկամ, եւ մեր ընթերցողները նկատի ունենան հետեւեալ կէտերը.—

1. Գրել բովանդակալից, ամփոփ եւ յստակ։
2. Զգուշանալ երկար խորհրդածութիւններէ, հասարակ տեղիք բացատրութիւններէ, նիւթին հետ կապ չունեցող քաշքշուքներէ։
3. Կարելի եղածին չափ քիչ զբաղիլ տիրացուական խնդիրներով, տեղական բանակռիւներով եւ անհատական վէճերով։
4. Ընդհանրապէս արհամարհել բացայայտ ստախօսներն ու զրպարտիչները, մոռնալ խօսքի տակ չմնալու արեւելեան ունակութիւնը։
5. Մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւիլ գաւառին, քաղաքին, գիւղին, մինչեւ անգամ գործարանին և պանդոկի կեանքին— տնտեսական, ընկերային եւ ֆիզիքական։
6. Դէպքերու, հանդէսներու նկարագրութիւնը ղրկել օրը օրին, խուսափելով կրկնութիւններէ և ամէն մանրամասնութիւն կամ անուն լրագրին մէջ տպել տալու սովորութիւններէ։
7, Անարգական բացատրութիւններու և լուտանքներու փոխարէն, իրողութիւններ եւ փաստեր յիշել։
8.— Թերթին չղրկել ընտանեկան-անհատական խնջոյքներու նկարագրութիւններ (հարսնիք, անունի տօնախմբութիւն, մկրտութիւն եւլն.).
9. — Ծանր ամբաստանութիւններ կամ դէպքեր հաղորդած ատեն, լրջօրէն ստուգել իրականութիւնը։
10.— Գրել մաքուր, թուղթին լուսանցքը լայն, եւ մէկ երեսի վրայ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դաշնակահարուհի Տիկին Մարգարիտ Միրիմանեան Դեկտեմբեր 23ին նուագահանդէս մը կուտայ Gaveauի մեծ սրահին մէջ։ Յայտագիրը կը պարունակէ կարգ մը դասական անուններ, որոնց մէջ Ֆրիտման Պախ (Concerto pour l'Orgue) Պէթհովէն (Sonate Pathétique), Մոցարթ Շուպէրթ, Շոփէն եւ ուրիշներ։

Նուագահանդէսին յաջողութիւնը ապահովելու համար փարիզահայ գաղութէն ծանօթ անձերէ կազմուած է հովանաւորող Յանձնախումբ մը, Տիկին Մարի Կիւլպէնկեանի նախագահութեամբ։

Կը յուսանք որ մեր հասարակութիւնը անտարբեր չի մնար բարձր արուեստի հաճոյքը վայելելու այս բացառիկ առիթին հանդէպ։

Յունուարին Տիկին Միրիմանեան կը մեկնի Ամերիկա։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Մարզիկ մը կը հարցնէ թէ «Յառաջ»ի տրամադրած բաժակները ի՞նչ եղած են։

Պատասխան, — բաժակները մեր քով են։ Ծանօթ վէճէն յետոյ, կարելի չեղաւ յանձնել այս կամ այն խումբին։ Ինչպէս յայտարարած էինք այն ատեն, հայ մարզական խումբերուն կը մնայ իրենք իրենց մէջ համաձայնիլ եւ կազմակերպել նոր մրցում մը, զուտ հայ խաղացողներէ, եւ մենք սիրով կը կատարենք մեզի ինկած պարտականութիւնը։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԼՃԱԿԻՆ ԿԱՐԱՊՆԵՐԸ

(ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

...տարեր առաջ, երիտասարդ ...մը կ'ապրէր, որ ոսկիի եւ ...ծններու մե՜ծ հարստութիւն ...։

...ն կը բնակէր փառաւոր ու ...գղեակի մը մէջ։

...շա՜տ կը սիրէր որսորդութիւ... ...յաճախ ձորին մէջ որսի ...էր։

Օր մը, որսորդական արշա...քի մը պահուն, Ասպետը ան...ին մէջ սպիտակ եղնիկ մը ..., որ իր վրայ մեծապէս ազ...։ Այդ օրէն միտքը դրաւ, ա...գնով զայն սպաննել։ Սակայն ինչ եռանդով ու ա...րութեամբ որ կը հալածէր ..., եղնիկը աւելի արագու...մբ խոյս կուտար անոր աչքէ...ւէն, լեռներու ամայի ու անկոխ վայրերուն մէջ. եւ վերջապէս աներեւոյթ եղաւ։ Շուները ամէն կողմ փնտռտուքի ելան եւ սակայն կորսնցուցին անոր հետքը, այնպէս որ Ասպետը հրաժարեցաւ այդ օրը զայն հալածելէ։

Յաջորդ օրը, Ասպետը իր որսորդական շուներով մինեւնոյն ճամբան բռնեց նորէն։

Եղնիկը հեծած, գնաց հեռուները, մինչեւ որ հասաւ վայրի եւ անթափանցելի ձոր մը, ուր ո՛չ ճամբայ եւ ո՛չ ալ շաւիղ կար, այնպէս որ չէր գիտեր թէ դէպի ո՞ւր թէ ձախ կողմը պիտի դառնար։

Երբ յաջողեցաւ մացառներուն մէջէն անցնիլ, անտառը հետզհետէ աւելի լուսաւոր դարձաւ. հասաւ գետակի մը եզերքը, ուր նշմարեց չքնաղագեղ աղջիկ մը, որ ծունկի եկած՝ կը լուացուէր վճիտ ու պաղ ջուրին մէջ. եւ իր ձեռքը բռնած ունէր ոսկիէ շղթայ մը։

Աղջիկը հաճելի թուեցաւ Ասպետին. վար իջաւ ձիոյն, անմոռանալի կերպով մօտեցաւ դէպի աղջիկը, ու անոր ձեռքէն խլեց ոսկիէ շղթան։

Այդ փոքրիկ շղթային մէջ եղական ոյժ մը պահուած կար։ Քանի կը խաղար անոր հետ, շա՛տ աւելի գեղեցիկ, հրապուրիչ ու հրեշտակային կ'երեւէր աղջիկը իրեն։

Կը մտածէր, թէ միայն ա՛ն, ա՛ն կրնար իր կինը դառնալ։

Եղնիկին վրայ բարձրացուց չքնաղ աղջիկը, արշաւասոյր հեռացաւ այդ տեղէն, անցաւ ամայի եւ անծանօթ վայրերէ, ու երջանկութեամբ հասաւ գղեակ։

Երիտասարդ ու գեղեցիկ կինը ներկայացուեցաւ ազգականներուն ու գլխաւոր մարդոց, սակայն տան տնտեսուհին ընդոստ կինը նախանձով լեցուեցաւ դէպի նոր հարսը։

Այդ կինը Ասպետին հօրաքոյրն էր, որ մինչեւ այդ օրը տան կառավարութիւնը ստանձներ էր, եւ կը վախնար թէ երբ երիտասարդ կինը իբրեւ տիրուհի հրամայէր, ինք պիտի կորսնցնէր հեղինակութիւն, պատիւ եւ յարգ։ Այդ պատճառով իր սրտին խորէն կ'ատէր Ասպետին կեանքի ընկերը, եւ անոր դէմ գալիք կը լարէր՝ տրտմութիւն պատճառելով գեղանի կնոջ։

Զբաւականանալով ատոնցմով, ամէն օր Ասպետին ականջները կը լեցնէր սուտերով ու չարախօսութիւնով. կը թելադրէր երբեք չսիրել զայն, որովհետեւ անիկա օձ մըն էր, որմէ խորամանկութեամբ կախարդուած էր, եւ որուն աչքերէն ուրուականն ու նենգութիւնը կը խօսէին։

Սակայն որչափ որ չար կինը երիտասարդ ամոլին միջեւ գժտութիւն ու կռիւ կը նիւթէր, իր նպատակին չէր կրնար հասնիլ։ Ասպետը կարեւորութիւն չէր տար անոր խօսքերուն եւ աւելի քնքշօրէն կը սիրէր իր գեղանի եւ պաշտելի կինը։

Երբ Ասպետը նշմարեց վերջապէս, որ չար կինը կը զրպարտէր իր անմեղ կինը, սաստիկ բարկացաւ, որուն հետեւանքով չար կինը իր գլուխը կեղծել փորձեց, ինքզինքը հլու եւ հպատակ ցոյց տալ սկսաւ երիտասարդ կնոջ հանդէպ, զայն անուանելով «սիրելի հոգեակս»։

Այս բոլորը սակայն կեղծիք ու նենգութիւն էին, որովհետեւ կատաղութենէն ինքզինքը կ'ուտէր եւ շարունակ գաղտնօրէն կը մտածէր ոչնչացնել գեղանի կինը։

* * *

Պատահեցաւ որ Ասպետն ունեցաւ վեց մանչ եւ մէկ աղջիկ, գեղեցիկ ու քաջակազմ, եւ որոնք բոլորն ալ իրենց վիզերուն շուրջ ոսկիէ շղթաներ ունէին։

Հագիւ թէ մանկիկները լոյս աշխարհ եկեր էին, երբ չարամիտ կինը գաժան գաղափար մը ունեցաւ, զոր անմիջապէս ի գործ դրաւ։

Մայրերնին քնանալու պահուն, առաւ եօթը մանուկները եւ անոնց տեղը մօրը գրկին մէջ դրաւ եօթը շնիկներ։ Տղաքը յանձնեց ծառաներէն մէկուն, որ անոր չար գործերուն մեղսակիցն էր, հրամայելով զանոնք անտառը տանիլ, իր ձեռքովը սպաննել, թաղել գետին եւ կամ ջրամոյն ընել։

Ծառան խոստացաւ ու անտառը գնաց։

Բաւական երթալէն յետոյ, պզտիկները դրաւ ծառի մը տակ, հանեց գրպանէն որսի դանակը, զանոնք սպաննելու համար։ Սակայն երախաները օդին աղիողորմ աղաղակ մը բարձրացուցին, այնպէս որ ծառային սիրտը յուզուեցաւ եւ դանակը ձեռքէն վար ինկաւ։

(Շար.)

Յետոյ վիճաբանութիւններ կատարուեցան կուսակցութեան ընտրական ծրագրին մասին: 2286 քուէ ստացաւ Պլում-Զիրոմսքի բանաձեւը, որ կը պահանջէր տուրք հաստատել դրամագլուխին վրայ: 1093 քուէ ստացաւ Էմիլ Բանի բանաձեւը, որ յայտնելէ յետոյ թէ դրամագլուխի վրայ տուրք դնելու խնդիրը ներկայիս ուսումնասիրուելու վրայ է դեռ, կը յանձնարարէ Սէնի պատգամաւորներուն, որ կուսակցութեան համագումարին մէջ պաշտպանեն ամէնէն նպաստաւոր տեսակէտները:

Ծնունդին տեղի պիտի ունենայ համագումարը, որ այս բոլոր խնդիրներուն մասին վերջնական որոշում պիտի տայ:

Ալբանական հրոսախումբին դատը

Պոլսոյ Եղեռնադատ Ատեանը սկսաւ դատել Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբին խնդրով: Դատասրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: կարգապահութեան կը հսկէին պաշտօնական եւ գաղտնի ոստիկաններ: Սեղանին վրայ դրուած էին Բէսաֆէ ափարթըմանին մէջ գտնուած նառրկանները: Դատախազի աթոռին վրայ նստած էին դէպքին միջոցին վիրաւորուած ոստիկանապետ Օսման եւ սպաննուած ոստիկանապետ Մուամմէր Ճավիտի եղբօր փաստաբանը:

Ամբաստանեալի աթոռներն ալ գրաւած էին Մուրատ, Հասան Րէճայի եւ Վահան: Պատասխանելով Նախագահին հարցումներուն, Վահան յայտնեց թէ ինք տեղեկատուն է Ապահովութեան Ընդհ. Տնօրէնութեան եւ հինգ-վեց ամիսէ ի վեր կ'աշխատի, ամսական 200 ոսկի թոշակով: Ասկէ առաջ բանտարկուած է, վստահութիւնը չարաչար գործածելու ամբաստանութեամբ: Մուրատ ըսաւ թէ ինք Ատանացի է, կօշկակարութեամբ կը զբաղէր, եւ գողութեան համար երկու տարի բանտ պառկած է:

Յետոյ կարդացուեցան դատական թուղթերը, ուր կ'ըսուէր թէ Վահան սկիզբէն ի վեր պոլշեւիկութեան հակամէտ եղած է:

Հասկցուած է որ հրոսախումբին կազմութեան մասնակցած են Ճորճի, շօֆէօր Ֆուատ, Տօքթ. Յովհաննէս Գասպարեան, ատամնաբոյժ Խաչիկ Քալթէեան, Նուպար եւ Խաչիկի որդի Սահակ: Որոշուած է սակայն դատ չբանալ այս անձերուն դէմ: Գալով Վահանի, անիկա նախաձեռնարկ եւ դրդիչ կը նկատուի այս դէպքին մէջ:

Ամբաստանագիրը կ'ըսէր թէ Վահան գլխաւոր ազդակը եղած է ընկերութեան կազմութեան եւ թէ նախապէս գործակցած է Մէրճան Ալթունեանի եւ ուրիշ վտանգաւոր անձերու հետ: Հասկցուած է թէ Վահան դրամական պարգեւ առնելու նպատակով միայն ոստիկանութեան տեղեկութիւն հաղորդած է: Ամբաստանագիրը կ'աւելցնէ թէ կարելի չէ եղած ընդհարումին օրը գործուած ոճիրներուն հեղինակները ճշդել եւ թէ սպանեալներուն մարմիններէն հանուած գնդակները ոստիկանական գնդակներ էին: Ամբաստանագիրը այս առթիւ կ'ըսէր թէ այդ գնդակները կը պատկանէին Մէրճան Ալթունեանի քովէն գտնուած ոստիկանական ատրճանակին, որու թիւը սրբուած էր: Ի վերջոյ ամբաստանագիրը առանձին առանձին պատիժներ կը պահանջէր ամբաստանեալներուն համար:

Ամբաստանագրին ընթերցումէն յետոյ կարդացուեցաւ դատախազներէն Շէրէֆէտտինի այերագիրը, որով յիշեալը 1500 ոսկի անձնական հատուցում կը պահանջէ:

Ամերիկայի նոր նաւատորմը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Նախագահ Քուլիճ վաւերացուցած է նաւային նոր շինութեանց ծրագիրը, որ իրեն ներկայացուած էր ծովային Նախարարութեան կողմէ: Ինչպէս գրեցինք, այս ծրագիրը կը նախատեսէ շինութիւնը 25 թեթեւ յածանաւերու, 9 թորփիլահալածներու, 32 ընդծովեաներու եւ 5 օդանաւատարի: Ընդհանուր ծախք կը հաշուուի 700 միլիոն տոլար (18 միլիառ ֆրանք):

Խռովութիւններ Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ լուրջ ընդհարում մը տեղի ունեցած է անցեալ Ուրբաթ օր Փէթախ Թիքվէի մէջ, անգործ Հրեաներու եւ անգլիական ոստիկանութեան միջեւ:

Տասնհինգ Հրեաներ վիրաւորուած եւ 17 ձերբակալուած են: Գաղութի անգործ Հրեաները, թիւով մօտ 600, մէկ ամիսէ ի վեր գրգռութիւններ կը կատարէին հրեայ կալուածատէրերուն դէմ, որոնք իրենց նարինջի պարտէզներուն մէջ մեծ թիւով Արաբներ կ'աշխատցնեն քաղի համար: Անգլիական զինեալ ոստիկանութիւնը այժմ գրաւած է գաղութը:

Մինչ ոստիկանները կը ցրուէին նարինջի պարտէզներուն մէջ դրուած պահակները, ուրիշ Հրեաներ յարձակեցան Քաղաքապետարանին վրայ, կտրեցին հեռաձայնի թելերը եւ մինչեւ իրիկուն իբրեւ գերի պահեցին Թաղապետական Խորհուրդի անդամներն ու պաշտօնեաները:

Համայնավար երեսփոխանները դատի տակ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հելլէն Խորհրդարանը որոշեց անձեռնմխելիութիւնը վերցնել իր համայնավար երեսփոխաններու վրայէն, որոնք ամբաստանուած են թէ Յունաստանի մէջ պոլշեւիկեան քարոզութիւններ կը կատարեն:

Այս որոշումէն յետոյ, Խորհրդարանը փակուեցաւ Ծնունդի եւ Նոր Տարիի տօներուն առթիւ:

Պուլկարիա եւս կը հալածէ պոլշեւիկները

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Սոֆիայի մէջ ոստիկանութիւնը խուզարկած է անկախ սէնտիքաներու կեդրոնը եւ ձերբակալած է 30 հոգի: Պոլշեւիկեան ձգտում ունեցող յիշեալ սէնտիքաներու Վառնայի, Շումէնի, Սթանիմաքայի, Ռուսճէնի, Սլիվէնի և Սթարա Զակորայի մասնաճիւղերը եւս խուզարկուելով, զանազան վաւերաթուղթեր գրաւուած են:

Պայթում մը Մադրիդի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Պոլսոյ արուարձաններէն Պաքըրքէօյի (Մաքրիգիւղ) հիւսուածեղէնի մէկ գործարանին մէջ տեղի ունեցած է պայթում մը, որուն յաջորդած է հրդեհ մը: կարելի եղած է մարել հրդեհը: Երեք հոգի վիրաւորուած է:

Էնկիւրի-Լոնտոն Անթելով

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ ներկայիս Էնկիւրիի անթելի կայանը փորձեր կը կատարէ՝ Լոնտոնի հետ հաղորդակցութիւն հաստատելու համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի ժողովը այսօր երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանը. Օրակարգ. Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական Երեկոն, այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Ե. Քոչարեան պիտի ներկայացնէ *Մեքենան արուեստի մէջ* նիւթը: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկ. Միութեան հաւաքոյթը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ սալ E: Տօքթ. Պըրթէլ պիտի դասախօսէ Le Pneumothorax artificielի մասին, որով կը դարմանուին Թոքախտաւորները:

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ Տիկնաց Ընկերութեան Օժանդակ Յանձնախումբը, կաղանդի տօներուն առթիւ, 26 Դեկտեմբեր երկուշաբթի օրը ժամը 3էն յետ միջօրէի, կազմակերպած է ցերեկոյթ մը Salons George Vի մէջ, 45 Rue Pierre-Charron, (Paris 8e): խրախճանքի տոմսի գինն է 20 ֆրանք: փոխարժէքը կը խնդրուի ղրկել գանձապետ Օր. Ս. Խորսովեանի, 15 Rue Louis-Philippe, Neuilly s/Seine, կամ վճարել ցերեկոյթի օրը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաս, Գ. Չ.— 60:

Վալանս, Ա. Բ.— 26: Կարգադրեցինք:

Մարսէյլ, Գործ.— Ստացանք:

Նիս, Հ. Յ.— 37:

Պօքայ, Ս. Բ.— 70: Սկսանք ղրկել:

Կուանժ, Ա. Ա.— 105:

Ժուկնէթ, Ա. Ա. 20: Սկսանք ղրկել:

Լանսէյ, Գործ.— 222.55:

Կառատան, Յ. Գ.— 70:

Վօան Վօլէն, Մ. Գ.— 35:

Թուլուզ, Հ. Փ.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ազատ Գարբինեան կը փնտռէ խնուսի Ցուման գիւղացի Սերոբ եւ քոյրը Իսկուհի Գարբինեան, որոնց Սուրիա ըլլալը կը կարծուի: Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր: գրել 14 Rue Ortolan, Paris 5me:

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Գալայճեան Յակոբ Եղդադացի, հօր անունը Հարիկ, մօրը Լուսին, քոյրը Շահանիկ: Այս տղան երկու տարի առաջ Ֆրանսա եկած եւ Լուարի նահանգին մէջ երկրագործութիւն ըրած է, սակայն յետոյ գործը թողած եւ Մարսէյլ անցած է: Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Bd. des Italiens, Paris.

— Կը փնտռուի Անդրանիկ Նշանեան 20 տարեկան, Մշոյ կօնուկ գիւղէն, հօր անունը Նշան, մօրը Վարդիկ: կը կարծուի թէ Անդրանիկ անցեալ տարի Պէյրութէն փարիզ եկած է իր կնոջ հետ: Տեղեկացնել վերի հասցէին:

— Կը փնտռուին Խարբերդցի Աղնիւ եւ Պերճուհի Մատօեաններ, որոնք Խարբերդէն փոխադրուած էին Պէյրութի Սայտայի (Sidon) Ամերիկացիներու որբանոցը: Վերջերս զանոնք ղրկուած են Եգիպտոս ապաստանութեան համար: Իմացնել իրենց եղբօր՝ Կարապետ Սարգիսեանի (Զարասանձաղ Բաշաղակցի): Les Milles, Tuileries Aixois, B. du R., France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ — 3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927
21 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 524 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Տեղական մամուլը կը շարունակէ պրպտել Իտալիոյ պահանջները, գտնելով ինչ որ Ֆրանսայի կը պատկանի, եւ միջազգային հասցէներ ցուցնելով միացածներուն համար։

Այս առթիւ, շատեր չեն ծածկեր նաեւ իրենց վրդովումը, կարգ մը իտալական թերթերու արտայայտութեանց, նոյն իսկ սպառնալիքներուն առթիւ։ (Քանի մը օր առաջ, իտալական հանդէս մը կը յայտարարէր թէ պատրաստ են պատերազմի, եթէ Ֆրանսա պատերազմ կ'ուզէ)։

Ամփոփելով մինչեւ հիմա եղած արտայայտութիւնները, կարելի է ըսել թէ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը չուզեր որ յառաջիկայ բանակցութիւններու օրակարգը խճողուի, եւ միջազգային կամ դժուարին խնդիրներ դրուին սեղանի վրայ։ Շատ-շատ, հիւսիսային Ափրիկէի գաղթավայրերու վերաբերող հարցեր կ'ուզեն քննել, պայմանաւ որ Իտալիա «բանաւոր եւ չափաւոր» առաջարկներ ներկայացնէ։

Յետոյ, կը խրտչին Ֆրանսա հաստատուած Իտալացիներու ազգութեան կամ հպատակութեան խնդրէն, որ թէեւ երկու երկիրները միայն կը շահագրգռէ, բայց իսկապէս փափուկ է։ Այդ խնդիրը կապ ունի Ֆրանսայի արժանապատուութեան եւ գերիշխանութեան հետ։

Աւելի պարզ խօսելով, Փարիզ չուզեր և չի հանդուրժեր որ երկրին մէջ հաստատուած օտարականները առանձնաշնորհներ վայելեն, իրենց ազգութիւնը պահպանելու համար։ Կառավարութեան ծրագիրն է յամրաբար հալեցնել օտար բազմութիւնները, որոնք արդէն չեն կրնար դիմանալ ոչ միջավայրին հրապոյրներուն, ոչ ալ բարձր մշակոյթին։ Իտալացիները խոշոր եւ գրեթէ ինքնուրոյն զանգուած մը կը կազմեն մասնաւորապէս հարաւային Ֆրանսայի մէջ, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ իշխանութեան։ Եւ յետոյ, եթէ առանձնաշնորհներ տրուին Իտալացիներուն, որպէսզի պահեն իրենց «իտալացի»ութիւնը, ուրիշ ազգեր ալ նոյն իրաւունքը պիտի պահանջեն, եւ պիտի ստեղծուի փոքրամասնութեանց խնդիր մը։

Իսկ Իտալացիները կը թուի թէ տարբեր կ'ըմբռնեն այս խնդիրը։

Մուսոլինիի հիմնական քաղաքականութիւնն է իտալացի պահել երկրին բոլոր զաւակները, ո՛ւր որ ալ հաստատուած ըլլան։ Նոյն ինքն Արնալտօ Մուսոլինի, դիկտատորին եղբայրը, Աւկուստա հանդէսին մէջ քննելով այս խնդիրը, կը թելադրէ ոչ միայն արտասահման հաստատուած Իտալացիներուն մարդահամարը կատարել, այլ եւ անոնց կողմէ ներկայացուցիչներ ընտրել Իտալիոյ Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ...

Եթէ այս կէտն ալ օրակարգէն հանուի, մնացած խնդիրները կը դառնան իսկապէս որ միջազգային թնճուկներ։

«Իտալիա հող կ'ուզէ ծաւալելու համար։ Լա՛ւ։ Բայց ինչո՞ւ Ֆրանսան պիտի վճարէ այս անյագ փառասիրութեան ծախքերը։ Աշխարհը լայն է, եւ գաղթավայրեր չեն պակսիր։ Նոյն իսկ աւելի հարուստ հողեր կան, քան մեր հիւսիսային ափրիկեան կալուածը»։

Փարիզեան թերթ մըն է որ կը տպէ այս դառն խօսքերը։

Ուրիշ մը, աւելի ժողովրդական, դիտել կուտայ թէ իտալական թերթերուն յօդուածները «բանական զարմանք» պատճառեցին Ֆրանսայի մէջ։

«Եթէ հաւատանք մեր դրացիներուն թելադրութեանց, մեր արտաքին նախարարութիւնը իսկապէս համայնագիտական ծրագիր մը պիտի քննէ եւ Հռոմի ու Փարիզի բանակցութիւնները խաղաղութեան նոր համաժողովի մը հանգամանքը պիտի առնեն։ Պէտք է նախապէս օրակարգէն հանել կամ յետագայ քննութեան մը վերապահել այն բոլոր խնդիրները որոնց լուծումը միայն ֆրանսայէն եւ իտալիայէն կախում չունի»։

Այստեղ արդէն կը բացուի նոր վարագոյր մը, որուն ճեղքերէն շատ մը դէմքեր կ'երեւան։

Ուշագրաւ է որ, ֆրանսական մամուլը ծուռ կը նայի նաեւ Պալքաններու մասին եղած պահանջին։ Ինչպէ՞ս կարելի է Պալքաններու մէջ գերակշռութեան խնդիր յարուցանել, երբ գիտենք որ այդ բանը բոլորովին հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան սկզբունքներուն, կ'ըսեն անոնք։ «Եթէ տակաւին կայ արեւելեան խնդիր մը, Պալքաններու վրայ հոգատարութեամբ մը չէ որ պիտի լուծուի»։

Եզրակացութիւն, — Ֆրանսա կ'ուզէ քննել միայն տեղական-ընտանեկան խնդիրներ, եւ միւս բոլոր փշոտ հարցերը նետել միջազգային սեղանի վրայ։

Ուրեմն, ինչ որ պիտի կարգադրուի Ֆրանսայի և Իտալիոյ միջեւ, մասնակի հանգամանք պիտի ունենայ։ Թերեւս, Ֆրանսա լռելեայն եւ սկզբունքով հաւանի կարգ մը պահանջներու, լուծումը ձգելով աւելի զօրաւորներուն։

Այդ պարագային, Իտալիան նոր ունկնդիրներ պիտի փնտռէ, պատմելու համար իր տագնապը, — «Պայթիլ կամ տարածուիլ»։

Եւ արդէն, ա՛յդ հիմնական տագնապն է բուն պատճառը իր պարբերական պոռթկումներուն։ Մուսոլինի գտնալով հանդերձ որ Ֆրանսայէն ստանալիք չունի, կ'ուզէ անոր հաւանութիւնը ապահովել իր «անելի»ներու մասին, աւելի համարձակութեամբ խօսելու համար ուրիշներու առջեւ։

Եւ, ինչպէս դիտել կուտայինք երէկ, նորէն գաղտնի դիւանագիտութեան դուռներն են որ կը զարնուին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓԱՆՋՈՒՆԻԱԿԱՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ Ազդարարը յիշելով Նոյ. 29ի առթիւ Յունաստանի մէջ հրատարակուած հայերէն թռուցիկները եւ այս առթիւ պետական շրջանակներու յայտնած դժգոհութիւնը, կը գրէ (15 դեկտ.).

— «Որքան կ'ուզէք պաղարիւն եւ փիլիսոփայ եղէք, ու դարձեալ չէք կրնար խելք հասցնել այս դէպքերուն, որ ամէն տարի կը կրկնուին, յամառ հետեւողականութեամբ մը։ Եթէ տօնը ազգային ըլլար, խնդիր չէր մնար։ Ինչպէս ուրիշ օտարներ, Յունաստանի Հայերն ալ ազատ են բնականաբար իրենց ազգային օրերը տօնելու, եւ նոյն իսկ պետական վարիչները հրաւիրելու։ Այս մասին ոչ մէկ խօսք եւ արգելք։ Մինչդեռ Նոյ. 29ը բոլորովին տարբեր իմաստ ունի, ըլլալով տարեդարձը պոլշեւիկեան յաղթանակի մը, Հայաստանի խորհրդայնացման։ Եւ զայն պանծացնողները, ուզեն թէ չուզեն, ստիպուած են համայնավարութեան գովքն ընել, այդ վարչաձեւը ներկայացնել իբր փրկարար եւ հետեւաբար յանձնարարելի։ Այլապէս, տօնակատարութիւնը կը դառնայ անիմաստ ու ծիծաղելի։ Իսկ այս տեսակ տօնախմբութիւն մը բնականաբար գէշ աչքով կը դիտուի Յունաստանի նման պետութենէ մը, որ պոլշեւիկեան լուրջ զաւերու առջեւ կանգնած է, եւ լարուած ջիղերով կ'աշխատի ջլատել զանոնք։ Սեփական զաւակները անխնայ ճզմելէ յետոյ, Աթէնքի վարիչները անբաղձալի հիւրերուն չէ որ շնորհ պիտի ընէին։

«Այսքան մը բան պէտք է հասկնային Աթէնքի եւ Սելանիկի ցոյցերուն կազմակերպիչները, կամ գոնէ անոնց աջակից չէզոքները։

«Ու այս բոլորէն յետոյ կը զարմանան դեռ որ հելլէն կառավարութիւնը ծուռ կը նայի Հայերուն, կամ մարդ կը ձերբակալէ եւ կ'աքսորէ։»

ՅՈՅՆ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Յունաստանի պահեստի սպաներու համահելլէնական կազմակերպութիւնը շրջաբերական մը հանած է, որուն մէջ կ'ըսուի թէ, իրենք ոչ մէկ կուսակցութեան կը պատկանին, այլ միայն՝ հայրենիքին եւ որոշած են պահեստիներու ամբողջ բանակը ծառայցնել հայրենիքի թշնամի համայնավարներուն դէմ։ «Այս կարեւոր գործին համար, պահեստիները պէտք ունին պետութեան եւ օրինասէր ամբողջ հասարակութեան օժանդակութեան։»

*** Յունական ոստիկանական իշխանութիւններու կողմէ ձեռք ձգուած վաւերական տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ, համայնավար շարժումը, վերջերս, ուշագրաւ համեմատութիւններով նոր թափ մը սկսած է առնել եւ ի մօտոյ, համայնավարները պիտի փորձեն նոր խռովութիւններ ստեղծել։

Ոստիկանական եւ հանրային ապահովութեան մարմիններու կարծիքով, համայնավար վտանգը միանգամընդմիշտ ճզմելու համար, պէտք է իրենց տրուին անսահման իրաւասութիւններ, կիրարկելու համար՝ համայնավարները բնաջնջելու անհրաժեշտ կարգ մը տրականական միջոցներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսա եւ Իտալիա պիտի համաձայնի՞ն

Թայմզի փարիզի թղթակիցը կը հեռագրէ դեկտ. 18 թուով.— Երէկ Էլիզէի պալատին մէջ գումարուած նախարարական խորհուրդին մէջ Պ. Պրիան զեկոյց տուաւ Ժընեւի մէջ կատարուած խօսակցութեանց, մասնաւորաբար ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց մասին։ Կ'ըսուի թէ գոհունակութիւն յայտնած է Մուսոլինիի վերջին յայտարարութեանց համար և լաւատես արտայայտուած է գոհացուցիչ արդիւնքի մը հասնելու կարելիութեանց մասին։

Երկու յայտարարութիւնները, միասին առնուած, բոլորովին փոխած են ֆրանսական մամուլին եւ հասարակութեան դիրքը ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց մասին եւ ստեղծած են վստահութեան զգացում մը թէ տեւական բնոյթ ունեցող բան մը պիտի կատարուի։ Ստեղծուած նոր կացութիւնը մերձեցումի մը համար խիստ յուսալից նշան մը կը նկատուի, մանաւանդ որ ասիկա կը կատարուի այնպիսի առեն մը, երբ ուրիշ ուղղութեամբ նշաններ կան թէ եւրոպական խմբակցութիւնները հաւասարակշռութեան մը կը մօտենան։ Ֆրանսական մամուլին մէջ այժմ որոշ փափաք կը տեսնուի աւելորդ վէճերէ խուսափելու, մինչ Փարիզի եւ Հռոմի մէջ դեսպանները մանրամասնօրէն կը քննեն կացութիւնը։ Ֆրանսական նոր դեսպան Պոմարշէ Հռոմ պիտի մեկնի Յունուարի կիսուն։ Պրիան եւ Մուսոլինի պիտի տեսակցին, երբ դիւանագէտները իրենց գործը վերջացնեն։

Ֆրանքօ-իտալական մերձեցման այս շարժումը բոլորովին անսպասելի չէր՝ Ժընեւի վերջին ժողովին մէջ սըր Օսթըն Չէմպըլէյնի ըրած բացորոշ յայտնութիւններէն վերջ։

Թէեւ շատ բան կը խօսուի երկու ժողովուրդներու ցեղային եւ լեզուական մօտիկութեան մասին, սակայն համաձայնութիւնը պիտի գոյանայ քաղաքական իրականութեանց հիման վրայ։ Թերթերը մէկ կողմէ կը խօսին «լատին ժողովուրդներու եղբայրակցութեան» մասին, միւս կողմէ կը յիշեն նաեւ իտալական զգայնականութեան կարգ մը արտայայտութիւններ,—օրինակ՝ Հռոմէական կայսրութեան վերականգնումը, Քորսիքան, Նիսը, Սավուան, Թունուզը, Սուրիան եւ Պալքանները գրաւելու ֆաշիստական երազները, ու դիտել կուտան թէ ասոնք պէտք է մոռցուին այլեւս։

Վերջին օրերու փորձառութիւնը անհրաժեշտ կը դարձնէ ամէնէն առաջ համաձայնիլ Պալքաններու մասին։ Դէպքերը ցոյց տուին թէ Իտալացիները ամէնէն աւելի կը զգածուին Ադրիականի դիմաց կատարուած իրողութիւններէն։ Ֆրանսա պարտաւորութիւններ ունի Փոքր Համաձայնութեան հանդէպ. ասիկա նկատի առնելով հանդերձ, անկարելի չի նկատուիր ազդեցութեանց սահմանները որոշել։ Այսպիսի դաշինք մը սիրով պիտի ընդունուի Ֆրանսայի մէջ։ Կայ նաեւ ֆրանքօ-լիբիական սահմանագլուխի ճշտումը։ Թերթ մը կը թելադրէ կնքել այնպիսի դաշինք մը, որուն մասնակցին ուրիշ միջերկրականեան պետութիւններ ալ — Թանճէրի համար եղածին պէս։

Ֆրանքօ-իտալական համաձայնութեան հիմերը որքան քաղաքական, նոյնքան եւ թերեւս աւելի տնտեսական են։ Բնականաբար Իտալիա պէտք ունի նաւթի նոր աղբիւրներու, առեւտրական նոր շուկաներու եւ իր աւելցող ժողովուրդին համար գաղթավայրերու։ Իտալիա կ'ուզէ առեւտրական համաձայնագիրներ կնքել նաեւ ուրիշ պետութեանց հետ, բայց նախ կ'ուզէ լեզու գտնել Ֆրանսայի հետ։

Կայ նաեւ փափուկ կէտ մը այն. է Իտալացիներու վիճակը Ֆրանսայի եւ ֆրանսական գաղութներու մէջ։ Իտալիա այժմ կը փափաքի Իտալացի պահել իր քաղաքացիները եւ թոյլ չտալ որ անոնք ձուլուին իրենց գտնուած երկրին ժողովուրդին մէջ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

ՋԻՆՈՎԻԵՒԻ ԵՒ ԿԱՄԵՆԵՒԻ ՄԵՂԱՅԱԳԻՐԸ

Պոլշեւիկեան համագումարը փակուեցաւ առջի օր, կտրուկ վճիռներ տալէ յետոյ ընդդիմադիրներու մասին, որոնցմէ մօտ հարիւր վարիչներ արտաքսեց կուսակցութենէն։ Համագումարը լսելէ յետոյ մանրամասն զեկոյց ընդդիմադիրներու մասին եւ նկատելով որ անոնք քանիցս դրժած են իրենց հանդիսաւորապէս տուած խոստումները, որոշեց.

1.— Կուսակցութենէն վտարել Տրոցկիական ընդդիմադիրներու հետեւեալ գործօն վարիչները. — Աւդէեւ, Ալեքսանդրով, Առուսէմ, Բատաշեւ, Բարանով, Բակաեւ, Բուդզինսկայա, Բոգուսլավսկի, Վահանեան, Բարդին, Բրաչեւ, Հէսսէն, Գորդոն, Գերտիկ, Գուրալսքի, Դրոբնիս, Դմիտրիեւ, Եվդոկիմով, Կաւտարաձէ, Գասպէրսկի, Կրասովսկայա, Կովալեւսկի, Գասպարովա, Կոմմանտեր, Կագալին, Կուզրիցկի, Կոնկովա, Կատալինով, Լաշեւիչ, Լէվին, Լուրին, Լըլոգօլ, Լիզդինէ, Լոբանով, Մուրալով, Մինիչեւ, Նիկոլաեւ, Նատանսոն, Պիտակով, Պոնոմարեւ, Պրաշկօ, Պետերսոն, Պօլսոն, Ռայնգոլդ, Ռավիչ, Ռադէկ, Ռակովսկի, Ռոզկան, Ռաֆայէլ, Ռուտիանցեւ, Սափարով, Սմիլկա, Սոկոլով, Սոլովիեւ, Սոսնովսկի, Սմիրնով, Սենկով, Տումիկով, Տանխանով, Տարասով, Տարտակովսկայա, Ուկոնէն, Ֆէտէրով, Ֆարտին, Ֆիլիպով, Խարիթոնով, Զերնով, Շեպչենքօ, Էշբա եւ Լիլինա։

2.— Կուսակցութենէն վտարել Սափրոնով խմբակը՝ իբրեւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ ԳՈՂՑՈՒԱԾ

Քավալայէն կ'իմացնեն.— Դեկտ. 9ին, Դ. զօրաբանակի Բ. գրասենեակի (Տեղեկատուութեան գրասենեակ) տնօրէնը, հազարապետ Նաթրու, գրասենեակ մտնելով տեսաւ որ կոտրած է այն դարակը, որուն մէջ գաղտնի փաստաթուղթեր պահուած էին։

Հաստատուած է որ, գողութիւնը եղած է կէս գիշերին առտուները եւ դարակի կղպանքն ալ կոտրուած է սուրինի միջոցով։

Չէ հաստատուած տակաւին, թէ եղածը թրքակա՞ն, պուլկարակա՞ն թէ համայնավար լրտեսութեան ձեռնարկ մըն է։

Այսուհանդերձ, իշխանութիւնները այն կարծիքը ունին թէ, գողութիւնը կատարուած է օտար պրոպագանդի գործակալներու եւ լրտեսներու կողմէ։

Կ'ըսուի թէ, գողցուած գաղտնի փաստաթուղթերը մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն։

ԱՐԵՒԵԼ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Թուրքիոյ Գործավարներու խորհուրդը վերջնապէս ճշդած է Արեւելեան Նահանգներու ընդհ. մարդպանութեան պաշտօնեաներու կազմը։

Գործածուած պիւտճէն միայն 80,000 ոսկի ըլլալով, շատ դժուար եղած է բոլոր պաշտօնեաները կազմին մէջ տեղաւորել։ Ասոր համար, առայժմ կրթական, դատական եւ այլ խորհրդականներ չպիտի առնուին։

*** Պոլսոյ Նախակրթարանի քննիչներէն Սամի պէյ Խարբերդի կրթական քննիչ կարգուած է։

Կրթական գործավարութիւնը շրջաբերականով մը հրամայած է անմիջապէս վերջ տալ պաշտօնին այն ուսուցիչներուն, որոնք կը մերժեն Արեւելեան Նահանգները երթալ։ Այդպիսիները այլեւս պետական ծառայութեան մէջ չպիտի առնուին։

ՓԱՐԻԶ—ՀԱՆՈՅԻ ԹՌԻՉՔԸ

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5.25ին Պուռժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելաւ ժորժ կինմէր օդանաւը, ղեկավարութեամբ գնդապետ Անթուանայի։ Իրեն կ'ընկերանան տեղակալ Միոն և յիսնապետներ Ասոլան, Լըֆէվրը ու Պուրկուան։ Օդանաւորդները 7200 քիլոմեթր ճամբան կը յուսան կտրել հինգ օրէն, քանի մը հանգրուաններով։ Երբ ճամբայ ելան, Օէն 12 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէր, սակայն դէպի հարաւ իրենց թռիչքի ընթացքին, օդը հետզհետէ պիտի տաքնայ։ Օդանաւը ունի երկու շարժանիւներ, իւրաքանչիւրը 450 ձիու ուժով։ Ելեկտրական ջերմութիւնով տաքցուած է։

Առած է 2000 քիլօ պենզին, որ բաւարար պիտի ըլլայ 2300 քիլոմեթր ճամբու համար։ Առաջին հանգրուանն էր Հռոմ, ուր հասաւ Երկուշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 13.15ին, 8 ժամ ճամբորդութենէ վերջ։ Կէս գիշերին օդանաւը ճամբայ ելաւ դէպի Աթէնք։ Յաջորդ հանգրուաններն են՝ Հալէպ, Պասրա, Պէնտէր-Ապպաս, Քարաչի, Ալլահապատ, Կալկաթա, Պանկքոք եւ Սայկոն։

ՀԻՆ ԴԱՄԲԱՆ ՄԸ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Միջագետքի մէջ, Ուր քաղաքին աւերակներուն տակ գտնուեցաւ դամբանը արքայական իշխանի մը, որ ապրած է Քրիստոսէ 3500 տարի առաջ։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՌՈՒՍԵՒ-ՊԱՐՍԻԿ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Միաժամանակ հասան ռուս-պարսկական դաշնագրի ստորագրման եւ ռուսական մարտանաւին Փեհլեւի նաւահանգիստ պարսկական ջուրերէն հեռանալու հեռագիրները։

Աւելի ճիշդ, Հոկտեմբեր 2ին փոխանակուեցան դաշնագրի ստորագրման առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ մեր արտաքին նախարարի ու Չիչէրինի միջեւ. եւ նոյն Հոկտեմբեր 2ին կարմիր մարտանաւը վերցուց իր խարիսխը։

Դաշնագրին առթիւ ռուսեւ պարսիկ առեւտրականներու ժողովին մէջ, Մոսկուա, հայազգի Միկոյեանի տուած ծանօթ բացատրութիւնը ահա թէ որքան կը համապատասխանէ իրականութեան։ Ոչ մէկ խօսք բանակցութիւններու ձգձգման եւ մարտանաւի սպառնական ներկայութեան մասին։

Բաւական է յիշել առաջին անգամ, տարիներ առաջ, Թաղիզադէի Պերլինէն Մոսկուա երթալը. Թէյմուրթաշի այցելութիւն՝ յատկապէս բանակցութիւններու համար եւ վերջապէս Օնսարիի երկար ժամանակ Մոսկուայի մէջ Թէհրանի հրահանգին սպասելու պարագան։

Այս բոլորը ջղայնացուցիչ էր Արեւելքի սեւ աչքերուն սիրահար կարմիր Մոսկուայի համար եւ ահա այդ աչքերուն սիրոյն Փեհլեւիի ջուրերը ուղարկուեցաւ կարմիր նաւը, «այո՛ կամ ոչ» պահանջով։

Ինչ որ չկրցան ընել մտերմիկ ասուլիսները, կրակոտ ճառերը, երբեք չգործադրուող խոստումները, ճաշասեղանները եւ Թուրք-պարսկական սահմաններուն վրայ սարքուած խաղերը, եկաւ յաջողցնելու մէկ հատիկ նաւ։ Վերջապէս այդ նաւը կորզեց Իրանի բերնէն անհրաժեշտ «այո՛»ն եւ չուեց կապոյտ ծովէն դէպի Վոլկա։

Տարիներու ընթացքին բանակցութենէ բանակցութիւն հզօր Ռուսիոյ բրած գիջումները յօգուտ տկար հարեւանին, պարզ կ'երեւայ դաշնագրի վերջնական խմբագրութենէն, մանաւանդ փոխանակուելիք ապրանքներու եւ անոնց փոխարժէքի քանակին վերաբերեալ կէտերէն։ Այս դիւանագիտական ճարպիկ խաղէն, հակառակ բոլոր սպառնալիքներու, առաջնութիւնը շահեցաւ տկար, քաղքենի, տգէտ Պարսկաստանը, իր դէմ ունենալով ուժեղ, հաւայնավար, յառաջադէմ Ռուսիան։

Երկար բացատրութեան պէտք չկայ։ Ամբողջ տասնամեակի ընթացքին, ո՞ր դիւանագիտական ճակատին վրայ փոքր կամ մեծ յաջողութիւն ձեռք բերաւ Նոր Ռուսիան։ Իսկ Պարսկաստանը ե՞րբ չկրցաւ օգտագործել իր երկրին մէջ իրարու բախող անգլեւռուս հակամարտութիւնը։

Աւելին կայ սակայն, պարսիկ դիւանագիտութիւնը ոչ միայն յաջողութեամբ օգտագործեց ծանօթ հակամարտութիւնը, այլեւ տարաւ բարոյական յաղթանակ մը։ Նախ քան դաշնագիրը, Ռուսիոյ առեւտրական գործակալները մեր երկրին մէջ հում նիւթերը ուղղակի առաջին ձեռքէ գնելով, պարսիկ վաճառականութիւնը կը տանէին դէպի վերջնական սնանկութիւն։

Իրենց գնումներուն մէջ անոնք սկզբունքով դէմ էին պարսիկ առեւտրականին միջնորդութեան, ինչպէս ընդունուած էր ցարական Ռուսիոյ օրով, երբ առաջին ձեռքէ գնողը, արտահանողը եւ ռուսական շուկաներուն վաճառողը պարսիկ վաճառականութիւնն էր, մինչդեռ վերջին երեք պաշտօնները իրենց ձեռքը կեդրոնացնելով, կարմիր գործակալները փաստօրէն ջնջեր էին ազատ առեւտուրի ձեւը նաեւ մեր երկրին մէջ։

Ամէն անգամ, երբ պարսիկ վաճառականութիւնը Ատրպատականի, Գիլանի, Մազանդարանի կամ Խորասանի մէջ կը բողոքէր առեւտուրը մեռցնելու կոչուած այս արհեստական միջոցին դէմ, Նոր Ռուսիոյ առեւտրական գործակալները մէկ պատասխան ունէին.

— Մենք կը կռուինք հում նիւթեր արտադրող պարսիկ գիւղացիութեան շահագործման դէմ։

Եւ որքա՜ն գեղեցիկ կը հնչէին այս խօսքերը բրինձ, բամպակ կամ մրգեղէն մշակող պարսիկ գիւղացիներու ականջին։ Չէ՞ որ ռուս բանուոր-գիւղացիական պետութիւնը մտահոգ է կեղեքուող, շահագործուող պարսիկ աշխատաւոր գիւղացիութեան շահերով։ Չէ որ այլեւս պարսիկ կեղեքող վաճառականութիւնը չի կրնար աժան գնել գիւղացիին աշխատանքի արդիւնքը եւ թանկ ծախել նոյն գիւղացու շահերով այնքան մտահոգ «մարդասէր» հարեւանին։ Այն օրերու սկզբունքի այս խնդիրը վէճ չէր վերցներ, քանի որ իր պարզութեան մէջ բանաձեւուած էր խորհրդային կառավարութեան կողմէ, յօգուտ պարսիկ շահագործուող աշխատաւորութեան։

Իսկ շահագործող դասակարգի շահերու պաշտպանութիւնը կը մնար պարսիկ կառավարութեան վրայ, քանի որ իր պետականութեան ուժեղ յենարանը առեւտրական, աւելի ճիշդ՝ կալուածատէր առեւտրական դասակարգն է։

Եւ այսպէս անվերջ բողոքներ գաւառներէն Թէհրան, երկար բարակ վիճաբանութիւններ Թէհրանի կառավարութեան ու ռուս դեսպանատան միջեւ. սնանկութիւններու նոր լուրեր, նոր բողոքներ, անյոյս խոստումներ, — մինչեւ ծանօթ դաշնագրին ստորագրումը, որով պարսիկ վաճառականութիւնը կ'ազատէր կաշկանդումէ։ Ինքը պիտի գնէ առաջին ձեռքէ, այսինքն պիտի սկսի շահագործել պարսիկ աշխատաւոր գիւղացին, ինք պիտի արտահանէ եւ ինք պիտի ծախէ ռուսական շուկաներուն, ճիշդ այնպէս, ինչպէս էր ցարական Ռուսիոյ ժամանակ։

Ուրիշ խօսքով բանակցութիւնները յանգեցան խորհրդային սկզբունքին պարտութեան եւ պարսիկ վաճառականութեան յաղթանակին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Անգլիացի մեծահարուստ թատերագիր Պէրնարտ Շօ կը դասախօսէր «Ընկերվարութիւնը պատերազմէն ետք» նիւթի մասին։ Վիճաբանութեանց միջոցին մարդուն մէկը գոչեց. «Ձեզի բան մը պիտի հարցնեմ, Պ. Շօ, չէ՞ք կարծեր որ օրէնք մը պէտք է, որուն համաձայն ոչ ոք տարին հազար անգլիականէն աւելի շահելու արտօնուի»։ Շօ պատասխանեց. «Ո՛չ, բնաւ երբեք, ես ինքս շատ աւելի կը շահիմ»։

*** Ճափոնական լեզուն հայհոյանքի բառեր չունի։

*** Քլոփշթօք գերման առաջին գրագէտն է, որ իր գրչով ապրած է։ Իր նախորդները ընդհանրապէս պաշտօնեայ էին։

ԳՐԵԹԷ ԱՄԷՆ ՏԵՂ, ԲԱՑԻ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ԿԻՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Ֆրանսայի մէջ նորէն օրուան խնդիր է դարձեր կիներու քուէարկութեան իրաւունքը։ Իսկ երկիրներ կան որ արդէն տուած են այդ իրաւունքը։

Կիները կը քուէարկեն Միացեալ Նահանգներուն, Գանատայի, Աւստրալիոյ մէջ։

Եւրոպական 28 պետութիւններէն 17ը կիներուն շնորհած է քաղաքական ամէն իրաւունք։ Այդ երկիրներն են՝ Նորվեկիա, Շուէտ, Տանիմարքա, Հոլանտա, Անգլիա, Իրլանտա, Ֆինլանտա, Ռուսիա, Լիթուանիա, Էսթոնիա, Լաթվիա, Գերմանիա, Աւստրիա, Հունգարիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Լիւքսէմպուրգ։

Պելճիքա կիներուն իրաւունք շնորհած է քաղաքապետական ընտրութիւններու մէջ և ընտրելութիւն՝ ամէն ժողովներու համար։ Սպանիա և Իտալիա կիներուն շնորհած են քաղաքապետական իրաւունքներ։

Ռումանիա, առանց կիներուն ընտրութեան իրաւունք տալու, կ'ընդունի զանոնք իբրեւ թաղապետական խորհրդականներ։

Եօթը պետութիւններ կան, որ մինչեւ այժմ կիներուն ոչ մէկ իրաւունք տուած են. ատոնք են, Փորթուկալ, Զուիցերիա, Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Թուրքիա և Ֆրանսա։ Եւ ֆրանսուհիները կը սպասեն որ ընդունուին կիներուն իրաւունքները։

* * *

Թուելու համար կիներու քաղաքական ազատագրութեան գործնական արդիւնքները, մէկ հատորը չպիտի բաւէր։

Տա՛նք քանի մը յատկանշական օրինակներ, միայն երեք երկիրներէ։

Գերմանիոյ մէջ 30է աւելի կիներ աթոռ ունին Ռայխսթակին մէջ։

1923ին, Ազգ. Ժողովին ընտրութիւններուն ատեն, կիներու մասնակցութիւնը չափազանց մեծ էր։ 14 միլիոն կիներ քուէարկեցին, (արձանագրուած էին 17 միլիոն կիներ)։

Ռայխսթակի նոր Սահմանադրութեան մէջ կան բազմաթիւ կարեւոր յօդուածներ, որոնք կը հաստատեն երկու սեռերուն քաղաքական և օրինական հաւասարութեան սկզբունքը։

Հետեւեալ օրէնքները, որոնք կը վերաբերին կիներու պաշտպանութեան խնդիրին, արդիւնք են կին քուէարկողներու ազդեցութեան,— տղաձգան կիներու խնամատարութեան մասին դաշնակցային օրէնքը, (որուն վիճաբանութեան կը մասնակցէին բոլոր կին երեսփոխանները, առանց կուսակցութեան խտրութեան), իբրեւ խորհրդական նախարարութեանց մէջ կիներ առնելու մասին տրուած օրէնքը, կիներուն ընդունելութիւնը սակարանին մէջ, կիներուն ընտրելիութիւնը առեւտրական և գործաւորներու հաշտարար ատեաններուն մէջ, կիներուն ընտրելիութիւնը իբրեւ երդուեալ դատաւորներ, ընդունելութիւն կիներուն համար դատական ասպարէզներու մէջ, դատաւորի պաշտօններու մէջ, խնամակալի իրաւունք՝ առանց արտօնութեան իրենց ամուսիններուն, պանդոկներու և ճաշարաններու պաշտօնեաներուն պաշտպանութեան մասին Դաշնակցային իրաւունք։

Եւ բազմաթիւ օրէնքներ, արդիւնք՝ օրէնսդիր կիներու մասնակցութեան, մանուկներու պաշտպանութեան մասին, ինչպէս 1922ի օրէնքը պատանիներու պաշտպանութեան համար, դատարաններ տղոց համար, ապահովագրական օրէնքներու բարեփոխումը, կիրարկելով նաեւ ապօրինի տղոց համար։ Աւելցնե՛նք 1922ի խնամատարական օրէնքներ, նոյնպէս իրենց տուներուն մէջ աշխատողներուն համար ընկերային ապահովագրութեանց կիրարկումը, շարժանկարի ժապաւէններուն քննութիւնը կիներու մասնակցութեամբ։

Ռայխսթակի օրակարգերուն մէջ կը գտնուին կարեւոր հարցեր, որոնք կը վերաբերին կիներուն եւ տղոց,— ամուսնացեալ կնոջ ազգութեան, ամուսնալուծման օրէնքին բարեփոխման, սպասուհիներու, պաշտօնէուհիներու հարցերը, եւլն.։

Անգլիոյ մէջ, 1918ի կիներու ազատագրութեան օրէնքը այն հետեւանքը տուաւ որ, երկու տարի եւս երկարաձգուի կիներու կացութեան բարելաւման մասին գրուած օրէնքները։ Այս օրէնքները կը վերաբերին մանաւորապէս կիներու օրինական եւ տնտեսական կացութեան, մայրութեան եւ երախաներու պաշտպանութեան, հանրային բարոյականին մասին։ Այսպէս, կիներու եւ երախաներու պաշտպանութեան կեդրոնները (դարմանատուն, առողջապահական կայան, եւլն.) երեք տարուան ընթացքին բարձրացած են 1900էն 3000ի։

Միացեալ Նահանգներուն մէջ, քուէի իրաւունք տրուած է կիներուն նահանգային, պետական ամէն հաստատութիւններու մէջ, ինչպէս ընտրելիութեան իրաւունք՝ պաշտօնական դիրքերու, նոյն իսկ նախագահութեան համար։ Այժմ երեք կիներ կան խորհրդարանին մէջ։ 1925ին, Նահանգներու Խորհրդարաններուն մէջ կային 135 կիներ։ Թաղապետական խորհրդականուհիները բազմաթիւ են, կան թաղապետական Խորհուրդներ, որ ամբողջովին կը բաղկանան կիներէ։ Նոյնպէս, բազմաթիւ կիներ կան, որ պաշտօնատար, քաղաքապետ, դատաւոր և նահանգապետ դարձած են։ Ուայոմինկ նահանգին խորհրդարանին մէջ քուէարկուած բանաձեւի մը համաձայն, կիներու քուէի իրաւունք տրուելէն ի վեր (25 տարի է), նահանգը ազատուած է ոճիրներէ, մուրացկաններէն, մոլութիւններէն, դարձած է տիպար կառավարութիւն մը։ «Բանտերը պարապ են, ոճիր տեսնուած չէ երբեք»։

Ֆրանսայի մէջ, 1919ին, Երեսփ. Ժողովը, տպաւորուած այն ծառայութենէն, զոր կիները կատարեցին պատերազմի ընթացքին, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն, առանց սեռի խտրութեան, ամէն քաղաքացի կ'օգտուէր ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքներէն։ Ութը տարի անցած է այս որոշումէն ի վեր։ Ծերակոյտը չուզեր վաւերացնել զայն։ Կառավարութիւնը, սակայն, որոշած է իրաւունք տալ կիներուն ընտրուելու թաղապետական ընտրութիւններուն մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԹԷՈԴԻԿԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ 1928

Փարով հատոր մը, փառատիպ ու «ժանրատառ»։

Եւ 22 տարեկան։

* * *

Որձեւէգ է այս գիրքը։ Այսինքն՝ տարեցոյց է եւ տարեգիրք։

Մեր մէջ ձեւի ըմբռնումը դեռ «ի լինելութեան» է։ Վասնզի չունեցանք նախ զգայութիւնը ձեւին։ Պատճառը երկիրն է, ուր ապրեցանք։ Երեւակայեցէք մեր երկրի կինը՝ ծածկուած են անոր իգական ձեւերը, ծածկուած է անոր գիծերուն բանաստեղծութիւնը։ Կինը տոպրակի մէջ։

Ձեւ չունեցան նաեւ մեր շարժումները։ Օրօրուն ու պղտոր, միշտ մշուշի մէջ։ Հեզո՜ւկ շարժումներ։

Ձեւի հոգ չունեցաւ նաեւ մեր գրողը։ Վէպը գրուեցաւ բանաստեղծութեան պէս, ոտանաւորը՝ յօդուածի պէս, թատերգութիւնը՝ տրամախօսութեան պէս։

Ձեւի հոգը չունի նաեւ Թէոդիկ։

Ահա թէ ինչո՛ւ համար իր «Տարեցոյց»ը գրուած է տարեգիրքի պէս։

* * *

Տարեգիրքը այն մեծ պարբերականն է, որ կը հրատարակուի տարին մէկ անգամ։ Անոր կառուցումը չի տարբերիր ձեւէն այն հրատարակութիւններուն, որոնք կը կոչուին հանդէս, ամսագիր, պարբերական։ Անոր միսը կը կազմուի յօդուածներէ, որոնք չունին ժամանակագրական նշանակութիւն կամ կարեւորութիւն։

Իսկ Տարեցոյցը պատկերացումն է տարուան մը կեանքին։ Օրացոյցի մը նման, որ կը նշանակէ տարուան օրերն ու տօները, աստղաբաշխական երեւոյթներն ու գուշակութիւնները, օրագիրի մը նման, որ կ'արձանագրէ կեանքի մը յուզումներն ու խանդավառութիւնները, ապրումներն ու մտածումները, տարեցոյցը կը պատկերացնէ [illegible] տարին։ Տարեցոյցին միսը պիտի կազմեն, ուրեմն, տարեկան տեսութիւններ ու վերլուծումներ։ Պատկե՛րը գրական, քաղաքական ու ազգային տարիներուն։ Ամփոփում եւ վերատեսութիւն։ Այլապէս, ի՞նչ հետաքրքրութիւն պիտի ունենար գիրք մը, որ երկու էջ օրացոյց, քանի մը էջ գրականութիւն, քիչ մը պատմութիւն, կտոր մըն ալ գիտութիւն պիտի հրամցնէր։

* * *

Սակայն, անարդա՛ր է այս գիրքը յանձնել նոր սերունդին դժուարահաճութեան։

Ամէնուն Տարեցոյցը, զոր կը հրատարակէ Թէոդիկ 22 տարիէ ի վեր, ունի «իր» ձեւը։ Հեղինակը նուիրագործած է այլեւս հագուելու այդ եղանակը։ Ոեւէ փոփոխութիւն կը վնասէ գիրքին հարազատութեան։ Վասնզի, այս Տարեցոյցը ծանօթ է իր մասնաւոր դէմքով։ Եւ ժողովուրդը զայն կը ճանչնայ միայն իբրեւ «Թէոդիկ» եւ ոչ թէ իբրեւ «Ամէնուն Տարեցոյցը»։ Եւ մենք կ'ըսենք. «Լոյս տեսաւ Թէոդիկը»։ Ուրեմն ներկայացնենք զայն, այնպէս ինչպէս որ է։

* * *

Մատենադարանի բնակիչ է Թէոդիկ։ Այնպէս որ, իր ճաշակը շինուած է ըստ իր միջավայրին։ Եւ Ամէնուն Տարեցոյցը ժանրանկար մատենադարան մըն է։ Ընթերցողը,— եթէ զգայարանքները լա՛ւ կը բանին,— խունկի հոտ կ'առնէ այն անկիւններէն, ուր Թէոդիկ, զգոյշ մատներով, ձեռագիր մը, թանկագին ու շատ հին ստորագրութիւն մըն է գտեր։ Անխոնջ պրպտում մը կը չարչարէ անոր ոսկորները, մեր աչքերու շարժանկարին յանձնելու համար սիրուած ու վաղուց թաղուած պատկեր մը։ Մխիթ'ք հիւանդ մը,— ինչպէս գիւղերու հիւանդներն էին, որ ուխտի կ'երթային օրհնուած պառաւ ծառի մը, անոր ճիւղերէն կախելու համար գոյնզգոյն լաթի կտորներ, օրհնուած՝ արցունքով եւ աղօթքով,— Թէոդիկ իր Տարեցոյցի մեծ ծառին կը յարէ, երկիւղածութեամբ եւ տրտմութեամբ, մեր բնաշխարհէն փրցուած առածները, հին խօսքի կտորուանքը, վիրաւոր երգ մը, գաւառական բառ մը, ժողովրդական ոճ մը։ Այս ձեւով Թէոդիկի Տարեցոյցը կը դառնայ աշխարհական աղօթագիրք մը։ Գիտունին խելքը եւ ժողովուրդին խելքը երես երեսի կը պառկին հոն։ Ու Տարեցոյցը կը դառնայ նաեւ բարձի գիրք մը։

* * *

Ներկայացնելու համար անոր բովանդակութիւնը, պիտի յիշեմ կարեւոր յօդուածները։

Գիտական բաժնին մէջ աղուոր յօդուած մըն է Տօքթ. Ա. Ն. Մեզպուրեանի Մեղրակերութիւնը, որ սակայն ունի տափակ ու խնամիական առաջաբան մը։ Յիշեցնենք բժիշկին, որ vitamineին մենք հայերէն կ'ըսենք կենսանիւթ կամ կենսատարր և ոչ թէ կենսունակ։ Պատրուգատեղը չի հասկցներ suppositoireը։ Ջրաբուժութիւնը բացատրուած է Տօքթ. Ալլահվէրտի Որդիի եւ Հր. Տէրոսկիի կողմէ։ Նոյն նիւթին մասին երկու յօդուած՝ կրկնութիւն։ Արժէքաւոր են Վարդի Թուփին տակ (Ս. Սա... փանեան) եւ Մրգաստանէն (Հ. Տանցիկեան) յօդուածները։ Գրական բաժնին մէջ կ'երեւին մնացած դէմքերէն՝ Վարուժանի, Սեւակի, Տէմիրճիպաշեանի, Ինտրայի, Խրիմեանի, Զօհրապի, ողջերէն՝ Թէքէեանի, Հրանդ Նազարեանցի, Նշան Պէշիկթաշլեանի և Գ. Կառավարեանցի անունները։ Թարգմանութիւններ ունին Հ. Արսէն Ղազիկեան եւ Գ. Կառվարենց։ Սեղմ ու արժէքաւոր վերլուծումներ են Լ. Բաշալեանի, Յ. Օշականի, Վ. Թէքէեանի յօդուածները, ինչպէս յուզիչ է ձօնը Թէոդիկի՝ նուիրուած՝ Օտեանի։ Նոյնպէս, Օշական կուտայ էջ մը այն դասագիրքէն, որ պիտի կրէ Հայ Գրականութիւն անունը։ Էջով մը կարելի չէ ընորոշել նորութիւնը, որ կուտայ, իսկ գրաւոր՝ գժուար է ուսուցչութիւն ընել։ Յաջող ու գեղեցիկ է Համաստեղի պատմուածքը, Կապոյտ Հուլունքը։ Անյաջող է Լ. Բաշալեանի ժամփալայեան՝ իբրեւ պատմուածք։ Հելլէն փիլիսոփաներու տրամախօսութիւններու ձեւով, ան կը մատնէ, սակայն իր հմտութիւնը (érudition)՝ կը ... բերանները կը խօսին ... մօքսի եպիկուրիսմին մասին։

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ է. Կոմիտաս վարդապետ կը բացատրէ Պարն ու Մանուկը, Տ. վարդապետ Խաչատուրեան՝ ...լոնի պարերը։ Գարեգին վարդապետ քիչ մը շատ բառ կը խաղայ։ Նկարները լաւ խնամուած են։

Լեւոն Թիւթիւնճեան Հայաստանի մասին տարեկան տեսութիւն մը, շատ խեղճ բովանդակութեամբ։ Խորհրդային թերթերէն քաղուած տողերով տեսութիւն չի կազմուիր, ոչ ալ ժամանակագրական նօթերով պատմութիւն ու կեանք։ Հայաստանի թերթերը կը հրատարակեն քարոզչական լուրեր։ Անհրաժեշտ է քննական խիղճով մաղել պոռչտուքները, փոխանակ բոլոր կասկածելի թիւերով ծածկելու նախադասութիւնները։ Եւ սակայն պէտք է ըսել, որ տարեցոյցներու յարմար յօդուածները կը պատկանին այս դասակարգին։ Այնպէս որ մենք կը փափաքինք տարեցոյցին մէջ տեսնել գրական տարին, ուր երեւէր տարուան մը քերթողական, վիպական, թատերական գիրքերու հունձքը։ Անշուշտ՝ մշակներու ձեռքով։ Նոյնպէս քաղաքական տարին։

* * *

Ընդհանուր դիտողութիւններ Տարեցոյցին մասին։

Քանի մը անուններ, Պոլիսէն իսկ ծանօթ, ամէն տարի կը ...գան, բարեկամական սենեակ մը մտնելու պէս, ծխելու իրարու ...քիթի։ Յաճախ վտանգը կը ...նայի Տարեցոյցին, երբ պոլսեցի ... հայ գրական սալոն մը դառնալու մեղադրանքը կը կազմուի ... Գաւառիկ համեր ու ծաղիկներ կը փրկեն զայն, ու կը գրկեն ... յանձնելու համար «ամէնուն»... Սակայն «ամէնունը» դառնալու համար դեռ սպասում կայ՝ ... ահայ գաւառին համերուն ու ծաղիկներուն կարօտով։

Յաճախ մարդիկ, որ քննադատութիւն երբեք չեն կատարած, գնահատումի կը նստին ... էջերուն տակովը։ Լաւ չէ սպասել նոր, երիտասարդ, դժուարահաճ սերունդի մը գալը այն ... հին անուններուն ... գնահատելու խեղճութեան ...սին։ Անհրաժեշտ է զգուշացնել այդ մարդիկը, որ եօթը լեռ ... ետեւէն կը վազեն կուզան ... շուկան, գնահատում սորվե...լու։ Վերջապէս, եթէ դասակար... մը մարդիկ կը փորձեն գրական ... խնդիրներու մասին ... կարծիքներ յայտնել, գէշ կը ... նեն իրենց անունին։ Եւ Թէոդիկ ... եւս պէտք է սրբէ իր շուքը ... ջերուն ետեւէն՝ իբրեւ ներկ...

Յետոյ անյարմար է գիտակ... խորթին հարցեր ուսումնասիր... տարեցոյցին մէջ, օրինակ... տարրալուծական յօդուածներ... Նոյնպէս գիտական բառեր...

…նններու բառարանական աշ-…ւանդը օգտակար չէ եւ …իտ կարելի է գտնել Լարուսի մէջ:

Այս վերապահութիւններէն …, Թէոդիկի Տարեցոյցը …, գնահատելի գործ մըն է իր դա-…հատելի ճաշակով: Թերութիւն-…կան կը րխին այն պարագայէն, …մշակը մինակ է: Անհատի մը …ձեռքերն են, որ կուտան … ստուար հատորը: Ու, …պահել, այս Տարեցոյցը կը … նման հատորներու մէջ ա-…ինը, ինչպէս ինք՝ Թէոդիկ՝ …պետ մը, որ Տարեցոյց չի-… աշակերտներու բազմութիւն …ունի իր եւս:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

…նախորդ թղթակցութեամբ …ած կը յայտնէի Երիտասար-…ան Միութեան գործունէու-…ան մասին: Բայց 13 Դեկտ.ի …երեյթը եկաւ, անուղղակի, փա-…ել գալու:

…գեղամ Կիւլիստանեան, մեր …ութի յաջողագոյն խաղացողը, …էն էր ամբողջ երեկոյթին, զոր …մակերպեր էին խումբ մը …իտասարդներ իր առաջնորդու-…թեամբ եւ օգտին: Յայտագրին … կը կը կազմէին «Զարշըլը …թին աղա»յի ներկայացումը, …լերդը»ի արտասանութիւնը եւ …ւոյկ տարազով արեւելեան …պար:

Եթէ մէկ քանի ձեւականու-…թիւններ զանց ընենք, որոնք եւս …ուշտ կարեւոր են արուեստի …մաստէն, պէտք է խոստովա-…նք որ խաղացողները, գրեթէ …որը, յաջող էին, լաւ սորվեր …իրենց դերերը, զորս կատարե-…ն հաւատարմութեամբ:

Կիւլիստանեանի «Արթին ա-…ան հին առեւտուրի շուկայի մար-…ու ծըմարիտ դիմագիծն էր, …յրայեղ եւ պատուրիչ. թերեւս …քիչ մը աւելի քան պէտք էր: …կէս պարագայի մէջ պերլինի …ւրը գինքը սիրով կը տեսնէն …մին վրայ, որովհետեւ կրնայ …ելի յուզումի պահեր:

Օր. Օ. Նազարեան (Եւփիմէ) …րհայի եւ վարժ խաղացող մըն …հակառակ թրքահայ բար-…ի դժուարութեան, իսկ Օր. …րղապետեան շատ հարազատ …ազծը սիրող աղջկան իր դե-…մէջ: Միւս դերակատարներէն …Օ. Մարտինեան, Մուրատ-…, Ա. Տարրճեան եւ մանա-… Տիրայր Փրունճեան յա-… էին:

Երեկոյթի երկրորդ մասին … Վարուժանի «Ջրդը» նր-…թեամբ մը արտասանեց Գ. Կիւլիստանեան, մինչ Օր. Օ. …զարեանի արեւելեան պարը,

գեղեցիկ արուեստով, պահ մը կը փոխադրէր մեզ հէքեաթներուն աշխարհը…: Յետոյ եղան եւրոպական պարեր:

Գովելով մեր երիտասարդներուն այս ջանքերը, պիտի թելադրէի պատրաստել դերասանական խումբ մը, որոշ եւ աւելի լուրջ թատերագանկով, յաճախ ընծայելու համար այսպիսի առիթներ:

Պերլին — Թղթակից

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԽԱՂԱԼԻՔՆԵՐԸ

Խաղաղութեան դատը երբեք այսքան խնդկոտակ պաշտպաններու չէր յանձնուած: Ցանուն խաղաղութեան Լիտվինոֆի գաւեշտական առաջարկութեան յետոյ, այս անգամ հրապարակ իջած է կիներու ընկերակցութիւն մը, որ պատերազմը արգիլելու համար, քրտնէր քրտնէր, նոր միջոց մըն է գտեր:

Ահա Ծնունդի տօները եւ կաղանդը: Փարիզի մեծ վաճառատունները լեցուն են պատերազմական ու զինուորական խաղալիքներով: Երախաները կը գնուին մինչեւ իրենց ակռաները, թերեւս աւելի քան Անգլիա կամ Ամերիկա: Մինչդեռ ծընեւի մէջ զինաթափութեան հարցը կը քննուի, երախաները կարծես պատերազմի կը պատրաստուին, գնելով ռումբ, հրացան ու թնդանօթ:

Ու մայրերը վախի մէջ են մտեր:

Ու մայրերը իրենց գլուխը կը վարնեն ասդին անդին: Ի՞նչ ընել խաղաղութեան սիրոյն:

Կիներու Շարժման Ընկերակցութիւնը պաշտօնագիրով մը կը դիմէ բոլոր վաճառատուներուն, որպէսզի արգիլեն ռազմական խաղալիքներու վաճառումը, ռազմամոլներու հայթայթումը: Միայն մէկ վաճառական կը պատասխանէ այս հրաւէրին եւ կ'ըսէ.

— Վաճառականին գործն է ծախել ինչ որ կ'ուզէ յաճախորդը: Արդ, յաճախորդը զէնք ու ռումբ կ'ուզէ: Մենք ալ պիտի ծախենք զէնք ու ռումբ:

Եւ սակայն կիները չեն յուսահատած: Դիմած են գործարաններուն, որպէսզի երախաներուն համար պատերազմական առարկաներ չշինեն: Սխալ հասցէի դիմած են կիները: Կրնային դիմել ուղղակի պատերազմական իրեղէններու մեծ գործարաններուն:

Այժմ կիները բարեմտութեամբ կը պնդեն թէ իրենց բաղձանքը ընդունելութիւն գտած է, որովհետեւ շատ մը գործարաններ փոխանակ մորաջախտներ շինելու,

կը շինեն… էշեր: Եւ այս յաջողութիւնը տեսնուած է եղեր Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ: Ուրեմն, կայսերական երբեմնի կարմիր-կոճակ ասպետները փոխուեցան… էշերու, արջերու եւ գառնուկներու:

Ի՞նչ գիւտն է եղեր հաղաղութիւն շինել: Այսքան ատեն ծընեւի մէջ կպակ յոգնեցուցին: Կիները մէկ անգամէն կը լուծեն ահա: Քաջալերուած, գրքոյկներ հրատարակած են եւ կը ցրուեն ամէն կողմ: Օթէլ տը Վիլի առջեւ կին մը նման գրքոյկ մը երկարեց ժօր մը, որ երախային հետ զէնք գնելու եկած էր: Մայրը առաւ գրքոյկը, ոլորեց, փող շինեց եւ փչեց ու նետեց ծախող կնոջ երեսին: Յետոյ դարձաւ երախային.

— Մանչուկս, հայրդ զինուոր էր, պէտք է դուն ալ պատրաստուիս զինուոր ըլլալու:

Երախան, ի նշան հաւանութեան, շարժեց իր գլուխը: Այդ մանկական շարժումով, ան կը պատասխանէր Կիներու Ընկերակցութեան եւ պոլշեւիկ Լիտվինոֆին թէ խաղաղութիւն շինելու համար հարկ չկայ դաւեշտներ սարքելու: Կը բաւէ որ պետութիւնները անկեղծօրէն ուզեն պատերազմ չընել: Հակառակ պարագային, պէտք է պատրաստուիլ… պատերազմի:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը խառն կազմով մը մրցելով (U. S. Suisse) զուիցերական խառն խումբին դէմ, յաղթական հանդիսացաւ Օի դէմ 3 նշանակէտով:

Մրցումը տեղի ունեցաւ Զուիցերացիներուն գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ: Ցուրտին պատճառաւ շատ քիչ թիւով հանդիսատեսներ փութացած էին դիտել մրցումը:

Առաջին կիսախաղին երկու կողմերն ալ իրենց նուրբ խաղերով փոխն ի փոխ նեղեցին բերդերը: Մերինները քիչ մը եւս կրկնապատկելով իրենց ջանքերը, յաջողեցան գնդակը մտցնել անոնց բերդին եւ Ա. կիսախաղը վերջանալու երկու վայրկեան մնացած, մեր կեդրոնի միջնապահը՝ Գամէր զօրաւոր հարուածով մը գնդակը մտցուց անոնց բերդին մէջ:

Երկրորդ կիսախաղին Զուիցերացիները արագ խաղարկութիւն մը ի գործ դրին: Բուռն ճիգերով կ'ուզէին հաւասարեցնել խաղին արդիւնքը, անոնց յառաջապահները իրենց լաւ «փաս»երով 5-10 վայրկեան նեղեցին մեր բերդը, բայց մեր ամուր պաշտպանողականին փոր-

ձառու խաղերուն առջեւ միշտ տեղի կուտային: Մեր յառաջապահները եւս իրենց կարգին մէջ մէջի գեղեցիկ «փաս»երով սկսան յառաջանալ: Ա. Կարապետեանի գեղեցիկ մէկ «փաս»ին վրայ Տաճատ գնահատելի դարձուածքով մը գնդակը մտցուց հակառակորդ բերդէն ներս: Ասկէց վերջն էր որ Զուիցերիացիները իրենց ամբողջ կըրովը թափեցին: Իրենց նշանաւոր խաղացողը Villy, որ ամէնուս ծանօթ է իր փորձառու եւ նուրբ խաղով, իր յետսապահի պաշտօնը ձգելով, անցաւ յառաջապահներու գիծը: Իր կարելին ըրաւ, բայց անօգուտ: Խաղը վերջանալու չորս վայրկեան մնացած, մերինները գեղեցիկ վայրէջք մը ունեցան, որու միջոցին Պտրոյրի գեղեցիկ «փաս»ին վրայ Ա. Կարապետեան զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց երրորդ եւ վերջին նշանակէտը:

Զուիցերացիները որ բնաւ չէին սպասեր իրենց պարտութեանը, ուզելով գոնէ մէկ նշանակէտ շահիլ, իրենց ամենավերջին ճիգը թափեցին, դարձեալ ապարդիւն: Ի վերջոյ Villy Թէեւ յաջողեցաւ գնդակը քիչ մը յառաջացնել, բայց մեր աջ միջնապահը արգելք եղաւ եւ խաղը վերջացաւ Օի դէմ 3 նշանակէտով:

Ընդհանուր առումով երկու խումբերն ալ եռանդուն եւ արագ խաղարկութիւն մը ունեցան: Մերինները ունէին նուրբ եւ կոկիկ փասի խաղեր, որոնց շնորհիւ ապահովեցին յաղթանակը: Զուիցերացիները իրենց տոկուն կազմով Թէեւ կը գերազանցէին մերինները, բայց անոնց յառաջապահներուն մօտ կը պակսէին զօրաւոր հարուածներ:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը եւս մրցելով Pensée St. Mandéeի երկրորդ խումբին դէմ, յաղթական ելաւ Օի դէմ 3 նշանակէտով: Իթալիի խումբը որ քանի մը կիրակիներէ ի վեր պարտութիւններ կը նշանակէր, ահա կ'արձանագրէ իր առաջին յաղթութիւնը: Կը յուսանք որ ասկէց վերջ պիտի կրնայ նման յաղթանակներ շահիլ: Այս խումբը կը բաղկանայ 17—19 տարեկան տղաքներէ, որոնց կարգապահական ոգին գնահատելի է:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԱՐԿԱԾ.— Ռէօյեա եւ իր տիկինը մեծ արագութեամբ կ'արշաւէին դէպի Փարիզ, ինքնաշարժի մը մէջ, որ տուփի պէս գոցուած էր չորս կողմէն: Երբ Օրլէանի զուռնէն ներս մտան, փողոց մը ծռած պահուն, ինքնաշարժը ուժգնօրէն զարնուեցաւ հանրակառքի մը, որ, կուգար վերէն վար: Հանրակառքը, մինչեւ որ կեցաւ, մօտ 10 մեդր քաշքշեց ինքնաշարժը, որ շրջեցաւ: Բախումին սաստկութենէն, պէնզինին ամանը կը պայթի եւ կրակ կ'առնէ: Բոցերը կը ժայթքին հանրակառքին բարձրութեան չափ եւ կը ծածկեն ամբողջ ինքնաշարժը: Չորս կողմէն կը վազեն օգնութեան, եւ հակառակ բոցերուն տաքութեան, կը կոտրեն ինքնաշարժին դռնակները, դուրս կը քաշեն կինը, որ արդէն բռնկած էր ամբողջովին: Քանի մը վայրկեան յետոյ, սարսափելի տանջանքներով, մեռաւ կինը: Իսկ ամուսինը արդէն ածուխ դարձած էր: Ինքնաշարժէն կը մնար քանի մը կտոր:

ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱԼ.— Օպէր եւ իր կինը ինքնաշարժով կուգային Շալոնէ: Ճամբան կառքը սաստկօրէն զարնուեցաւ ծառի մը: Կառքը ջախջախուեցաւ եւ ապակիներէն վիրաւորուած ու ուշաթափ՝ այր ու կին մնացին կառքին տակ: Կրակ առաւ պէնզինին եւ ողջ ողջ այրեց զանոնք: Քիչ յետոյ ուրիշ ինքնաշարժ մը անցաւ ճամբէն: Տեսաւ կառքը, որ կը ծխար: Ամուսինը դեռ ողջ էր, անմիջապէս փոխադրեց հիւանդանոց:

«ԴՈՒՆ ԻՄ ԷՐԻԿՍ ԵՍ».— Փրէնսմոն, եօթը տարի է, ձգած էր իր կինըեւ փախած: Թուլոնի մէջ Տիպիպի անունով մարդու մը թուղթերը գողնալէ յետոյ, այդ անունով եկած էր Փարիզ, խանութ բացած, կին մըն ալ առած: Ընդհանուր քննին տեսաւ զայն եւ սկսաւ հետապնդել: Մօտեցաւ Փրէնսմոնի եւ հարցաքննեց: Փրէնսմոն ուրացաւ: Սակայն քննին չձգեց իր թեւը: Կինը շարժեց մատիկը եւ ոստիկանը զաւկեց եկաւ: Փրէնսմոն շարունակեց ուրանալ: Գացին ոստիկանատուն: Ոստիկան մը գնաց հրաւիրելու նաեւ տիկին Փրէնսմոնը, որ անմիջապէս նետուեցաւ իր ամուսինին վիզը.

— Դուն իմ էրիկս ես, մի խաբեր:

Փրէնսմոն ի զուր բողոքեց, տիկինը լուսանկարները բերաւ, նամակները ցոյց տուաւ եւ շարունակ կ'ըսէր.

— Դուն իմ էրիկս ես:

Ոստիկանը հրամայեց որ քանի մը տող գրէ Փրէնսմոն: Նամակին գիրին հետ բաղդատելով, ճշմարտութիւնը երեւան ելաւ: Փրէնսմոն լռեց ու մտաւ բանտ:

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՀ.— Ջաղացպան մը, Հարտիլիէ, Թալուայի մէջ ջաղացք մը կը բանեցնէր: Գործի պահուն, գլխաւոր անիւի մը առանցքը խածաւ իր զգեստէն, ոլորեց մարդը եւ սկսաւ դարձնել սարսափելի արագութեամբ: Շուտով մեռաւ ջաղացպանը, մինչդեռ անիւը կը դարձնէր դիակը, որուն ոտքերը, ամէն դառնալուն, կը զարնուէին պատերուն: Մարմինը վրայ հասաւ եւ կեցուց մեքենան:

ԽԵՆԹԸ.— Տիկին Պրէնկար, յանկարծ, խենթեցաւ եւ ատրճանակը առնելով սպաննեց իր փոքրիկ երախան: Յետոյ գնդակ մըն ալ պարպեց իր սիրտին: Յուսահատական վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց:

ԳՈՂԻ ՄԵԹՈՏՆԵՐ.— Մարսէյլի մէջ, գիշեր ատեն, մարդ մը կը մօտենայ ինքնաշարժի մը եւ կ'առաջարկէ վարիչին, որ զինք տանի Սէն-Պարնապէ արուարձանը: Երբ կը հասնին, անծանօթը 100 ֆր. կուտայ եւ կը պահանջէ մնացորդը: Մեքենավարը թղթապանակը կը հանէ, սակայն անծանօթը յանկարծ ցոյց կուտայ ատրճանակը:

Յետոյ կը կապէ, թղթապանակը կը վերցնէ եւ կը մեկնի: Նոյն գիշերը ուրիշ ինքնաշարժի վարիչ մըն ալ կ'ենթարկուի նոյն բախտին: Զոհերուն նկարագրութեան համաձայն, գողը միեւնոյն անձն է:

ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱԼ.— Վաճառական մը, Պիգաժոն, շոգեկառքով կը դառնար Բասթիըը: Գիշեր էր: Յոգնած, Բ. կարգի վակոնին անդորրութեան մէջ, քունը եկաւ եւ սկսաւ խռկալ: Երբ արթնցաւ, խելքը վրան չէր: Դժուար յիշեց թէ ո՛ւր կը գտնուէր: Քլորոֆորմի հոտ կուգար վրայէն: Նախզգաց գողութիւն մը: Գրպանը նայեցաւ: 20,000 ֆր. ունէր, հիմա չունէր: Հասկցաւ որ գողերը, քնացած ատեն, քլորոֆորմով անգամ մը եւս քնացուցեր էին զինք:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Յառաջի 9 Դեկտ. թիւին «Դէպի ալլասերում» վերնագրով գրութեանը մէջ, յօդուածագիրը կը մեղադրէր զիս իբրեւ Թուրքերէն ներկայացումներ սարքող:

Կը յայտարարեմ թէ ես ո՛չ մէկ կերպով մասնակցութիւն ունեցած եմ Թուրքերէն «Զագըճըլար»ի ներկայացման, հետեւաբար բոլորովին կը մերժեմ այս առթիւ ինծի դէմ եղած բոլոր վերագրումները:

Մարսիլիա — Ն2. Թնկրեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր 6րդ տարի թիւ 2 (Դեկտ. 1927), ճոխ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ: Գրութիւններ ունին Արամ Հայկազ, Օհան Կարօ, Կոստան Զարեան, Օշական, Ա. Ահարոնեան (Անդրանիկը), Պրոֆ. Տոտոմեանց, Պրոֆ. Ադոնց, Մ. Մինասեան, Ռ. Խան-Ազատ, Ռ. Լեռնեան, Արտ. Արեղեան, Զօր. Ղորղանեան, Ռուբէն, եւ ուրիշ բազմաթիւ հին եւ նոր գրողներ: 176 էջ:

Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար: Հասցէ՝ 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. U. S. A.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԼՃԱԿԻՆ ԿԱՐԱՊՆԵՐԸ

(ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

…Անոր վրայ երեսը դարձուց, …ուց զանոնք ծառին տակ, եւ …ագաւ անկէ, որովհետեւ կը …հէր, թէ անոնք առանց իր …պակցութեան իսկ, ամայի այդ …րին մէջ կորուստի պիտի մատ-…ւէին.

…Ծառան դղեակին մէջ չար …ըսաւ սակայն, թէ հրամանը …առ կէտ գործադրեր էր:

…Եօթը մանկիկները ծառին տակ …ուածային պաշտպանութեան …յանձնուած էին:

…Բոլոր էակներուն ստեղծողն ու …հօպանը այնպէս մը կարգա-…եց, որ փայդ տեղէն բարեպաշտ …ւոր մը եկաւ անցաւ:

…Պզտիկները հիւծուած կը …կէին ծառին տակ:

Այս բարեպաշտ ու աստուածավախ մարդը գթաց անոնց վրայ, վերցուց զանոնք եւ իրեն հետ տարաւ իր բնակարանը, որ կը գտնուէր ամայի ու անբնակ տեղ մը:

Ճգնաւորը կրցածին չափ կը խնամէր ու ամէն օր կը կազդուրէր զանոնք եղնիկներու զովարար ու սննդարար կաթով:

Անիկա երկար ատենէ ի վեր անապատին մէջ կ'ապրէր, կենդանիները կը ճանչնային ու կը սիրէին զայն, ու ամէն առտու եւ իրիկուն, ինքնաբերաբար կուգային անոր ճգնարանը:

*
**

Երբ մանուկները դղեակէն հեռացուած էին, չար կինը Ասպետին ներկայացաւ եւ ըսաւ.

— Ձեզի չէ՞ր ըսեր միշտ թէ, դուք վհուկ մը իբրեւ կին ընտրեր էք: Եկէ՛ք եւ տեսէ՛ք ձեր ամենասիրելի ու թանկագին երախաները…:

Այս խօսքերն ըսելով, զայն առաջնորդեց երիտասարդ կնոջ սենեակը, եւ անոր ցոյց տուաւ եօթը շնիկները:

Ասպետը անհունօրէն բարկացաւ, հաւատաց այն բոլորին, ինչ որ իրեն ըսուեր էր, արհամարհեց ու ատեց իր կինը, ա՛յնքան բուռն, որքան սաստիկ զայն սիրեր էր նախապէս:

Երբ կինը ինքզինք արդարացնել կը փորձէր, Ասպետը չէր լսեր ոչ մէկ բառ. ընդհակառակն հրամայեց թշուառ կինը առաջնորդել դէպի բակը, ուր ծառաները խորունկ փոս մը փորեր էին:

Երիտասարդ կինը հոն ոտքերէն շղթայի զարնուեցաւ, այնպէս որ անոր գլուխն ու կուրծքը միայն կը տեսնուէին:

Անոր մօտը, քարի մը վրայ, դրուեցաւ նաեւ լուացարան մը, որուն մէջ բոլոր սպասաւորները, Ասպետին հրամանին համաձայն, ամէն օր պիտի լուացուէին եւ իրենց ձեռքերը պիտի չորցնէին դժբախտ կնոջ երկար ու գեղեցիկ մազերով:

Անիկա խոհանոցին աւելցուք փշրանքները կը ստանար միայն իբրեւ ուտելիք, ինչ որ կը ստանային նաեւ շուները, եւ ո՛չ ոք արտօնուած էր անոր լուագոյն կերակուր մը տալ, կամ անոր հետ խօսքի բռնուիլ:

Ասպետին հրամանը ա՛յս էր, եւ անսաստողը խստիւ պիտի պատժուէր:

Այս դաժան պայմաններուն մէջ, դժբախտ կինը եօթը երկա՜ր, երկա՜ր տարիներ փոսին մէջ մնաց, եւ օրէ օր կմախք դարձաւ. հազիւ թէ կարելի էր զինքը ճանչնալ: Զգեստներն այլեւս չէին կրնար զինքը պաշտպանել հովին ու ցուրտին դէմ, որովհետեւ անոնք ամբողջովին պատռտեր էին, փտեր, ու վար կը թափէին անոր վրայէն:

*
**

Եօթը տարիներ անցեր էին, երբ Ասպետը նորէն որսի ելաւ անտառը:

Հասաւ տեղ մը, ուր եօթը տղաքներ հոս ու հոն կը վազվզէին. նկատեց որ մէկը աղջիկ եւ վեցն ալ մանչ էին:

Բոլորն ալ իրենց վիզերուն վրայ ոսկիէ շղթաներ կը կրէին, մացառներուն եւ թուփերուն մէջէն թեթեւօրէն կը սահէին եւ իրարու հետ կը խաղային:

Այս մանուկները Ասպետին հարազատ զաւակներն էին, որոնք անտառին մէջ եղնիկի կաթով, եւ լակներով ու իրենց բռնած թռչուններով կը սնանէին, սակայն Ասպետը բան մը չէր գիտեր այս բոլորի մասին:

Բայց եւ այնպէս անոնք հաճելի թուեցան անոր. եւ որովհետեւ դղեակին մէջ ո՛չ մէկ երախայ ունէր, փափաքն ունեցաւ առնուազն անոնցմէ մէկին տիրանալու:

Սակայն մանուկները ճարպիկ էին ու արագաքայլ. հազիւ թէ Ասպետը անոնց ետեւէն կրնար հասնիլ անտառին մէջ, երբ անոնք աներեւոյթ կ'ըլլային:

Երբ Ասպետը դղեակ վերադարձաւ, սեղանին վրայ պատմեց, թէ անտառին մէջ եօթը մանուկներ տեսեր էր, վեցը մանչ եւ մէկը աղջիկ, որոնք բոլորն ալ իրենց վիզերուն վրայ ոսկիէ շղթաներ ունէին:

Այս պատմութիւնը լսեց նաեւ չար հորաքոյրը. ի մէջ կասկած մը արթնցաւ ծառային հանդէպ:

Խորհրդաւոր կերպով մօտեցաւ անոր եւ ըսաւ.

(Շար.)

հակայեղափոխական։ Ասոնք 25 հոգի են, որոնց գլուխը կը գտնուի Հայ մը՝ Զաւրեան։

Տասներկու ընդդիմադիր վարիչներ, որոնց մէջ նաեւ Կամենեւ, Զինովիեւ, Եւդոկիմով, Բակաեւ եւլն. համագումարի նախագահութեան ուղղուած մեղայագրով մը կը յայտնեն թէ առանց որ եւ է պայմանի կը հպատակին կուսակցութեան պահանջներուն, կը խոստովանին իրենց սխալները, կը հրաժարին զանոնք քարոզելէ եւ կը խնդրեն վերստին ընդունուիլ կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Համագումարը մերժեց ըստ էութեան քննել այս խնդիրը և որոշեց յանձնարարել կեդր. կոմիտէի որ վերստին կուսակցութեան մէջ մտնելու այս խնդրագիրները առանձին առանձին քննութեան ենթարկելով, վեց ամիս վերջ տայ իր որոշումը, պայմանաւ որ խնդրարկուները իրենց յանձնառութիւնները յարգեն։

Ընտրուեցաւ 71 անդամներէ բաղկացեալ նոր կեդրոնական կոմիտէ մը, որ իր Քաղաքական Բիւրօն կազմեց հետեւեալներէն.— Բուխարին, Վորոշիլով, Կալինին, Կուիբիշեւ, Մոլոտով, Ռիկով, Ռուձուտակ, Ստալին, Տոմսկի, *իսկ Թեկնածուներ՝* Պետրովսկի, Ուգլանով, Անդրէեւ, Կիրով, Միկոյեան, Կագանովիչ, Չուբար, Կոսիոր։ *Ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ* Ստալին, *իսկ քարտուղարներ՝* Մոլոտով, Ուգլանով, Կոսիոր եւ Կուպիակ։ *Բուխարին* Պրավդայի *պատասխանատու խմբագիր ընտրուեցաւ։*

Չինէրէնի ծանուցագիրը Չինացիներուն

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Քանթոնի մէջ խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած դեռ։ Կարմիրներու դէմ հալածանքը կը շարունակուի անխնայ։ Փախստականներ կը մեկնին ամէն օր քաղաքէն, ուր ապրուստը հետզհետէ կը սղէ։ Մեծ վաճառատուները կը վարանին իրենց դուռները բանալու, ու ոչ մէկ թերթ կը հրատարակուի։

Դեկտ. 14ին գնդակահարուած հինգ Ռուսերուն մէջ կը գտնուէր խորհրդային փոխ հիւպատոսը՝ Հասիս։ Լուսանկար մը ցոյց կու տայ Հասիսը, երկնցած գնդակահարման դաշտին վրայ, ձեռքերը ետեւը կապուած և ոտքերը բոպիկ։ Խորհրդային ընդհանուր հիւպատոսն ու պաշտօնէութիւնը տակաւին իբր պատանդ վար դրուած են։ Հիւպատոսարանին մէջ զինուորները գրաւած են բազմաթիւ վաւերաթուղթեր եւ մեծ քանակութեամբ դրամ, մօտ 10,000 անգլ. ոսկի։ Սպաննուած ռուս սպաներու թիւը կարելի չէ հաշուել։

Հակաբոլշեւիկ զինուորները Քանթոնի փողոցներուն մէջ սպաննած են 14 կարճ մազերով աղջիկներ եւ կիներ։ Կարճ մազ ունեցողները պոլշեւիկ կը նկատուին։

Չիչերին Շանկայի խորհրդային ընդհանուր հիւպատոսին միջոցաւ Չինաստանի արտաքին փոխ-նախարար Քուօ - Թայ - Շիի ղրկեց ծանուցագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

Խորհրդային կառավարութիւնը երբեք չէ ճանչցած Նանքինի ազգայնական կառավարութիւնը։ Այս վերջինը պէտք է գիտնայ թէ չինական հողին վրայ խորհրդային հիւպատոսարաններ հաստատուած են՝ համաձայն 1924ին Փէքինի մէջ Չինաստանի ու խորհրդային միութեան միջեւ կնքուած դաշնագրին եւ թէ Շանկայի կամ Չինաստանի ո եւ է մասին մէջ հիւպատոսներու անուանումը տեղի կ'ունենայ Փէքինի կառավարութեան գիտութեամբ եւ հաւանութեամբ։ Շանկայի, ինչպէս նաեւ ուրիշ վայրերու չինական իշխանութիւններուն պարզապէս տեղեկութիւն կը տրուի այս մասին։ (Փէքինի կառավարութիւնը խորհրդային Միութեան հետ յարաբերութիւնները խզեց՝ Փէքինի խորհրդային հողամասին վրայ կատարուած ծանօթ արշաւանքէն յետոյ։ Խմբ.)։

Խորհրդային կառավարութիւնը խստիւ կը մերժէ Դեկտ. 15ի ծանուցագրին մէջ յիշուած յայտարարութիւնը թէ խորհրդային հիւպատոսարաններն ու պետական առեւտրական գործակալութիւններ կը գործածուին կարմիր պրոպականդի համար եւ իբրեւ ապաստանարան համայնավարներու։ Մասնաւորաբար խստիւ կը մերժենք այն ամբաստանութիւնը թէ Քանթոնի մեր հիւպատոսարանը կը վարէր բանուորներու եւ գիւղացիներու յեղափոխական շարժումները։

Ցուրտը

Երէկ ալ ցուրտը շարունակեց Փարիզի մէջ, թէեւ քիչ մը աւելի մեղմ։ Տակաւին սառած կը մնան շատ մը տուներու ջուրերը. պայթած խողովակներու թիւը կարելի չէ հաշուել։

Աշխատանքի նախարարութիւնը մասնաւոր միջոցներ ձեռք առաւ գործաւորները ցուրտին դէմ պաշտպանելու համար։ Ամէն տեղ մեծ հոգ պիտի տարուի աշխատանոցներու ջեռուցման. արգիլեց 18 տարեկանէն վար տղաքն ու ամէն տարիքի կիները աշխատցնել խանութներուն առջեւը՝ բաց օդին մէջ։

Թաղապետական ժողովը ժողովրդական ապուր բաշխեց աղքատներուն եւ փողոցը մնացածներուն։ Այս գործութիւնը պիտի շարունակուի, որքան ատեն որ տեւէ ցուրտը։

Գաւառի մէջ ալ կացութիւնը ծանր է։ Սէնթ-Էթիէնի եւ Օոլէանի մէջ անտանելի ցուրտ կ'ընէ։ Էն գետի եզերքները սառոյցով ծածկուած են։ Ալպեաններու սահմանին վրայ ինչպէս նաև Ալզաս-Լօրէնի կողմերը ջերմաչափը Օէն 18 աստիճան վար ցոյց կու տայ։ Լիոնի շրջանին մէջ սկսած է առատօրէն ձիւնել։ Լա-Սէյնի, Թուլօնի, Իէրի, Սէն Ռաֆայէլի մէջ ձիւնը ծածկած է գետինը, 5 սանթիմեթր թանձրութեամբ, Քանի մէջ 30 սանթիմեթր։ Արմաւենիները ձիւնի խաւով մը ծանրաբեռնուած են։ Թերթի մը համաձայն, 40 տարիէ ի վեր Քանի բնակիչները այսպիսի տեսարանի մը ականատես չէին եղած։ Փարիզի արուարձաններուն մէջ քանի մը հոգի մեռան ցուրտէն։

Սէն-Փոլ-տը-Լէոնի մէջ աւելի քան 500,000 կաղամբներ ցուրտէն փճացած են. նոյն վիճակին ենթարկուած են նաեւ կանկառները։

Անգլիոյ մէջ եւս աննախընթաց ցուրտ կ'ընէ։ Երեսուն տարիէ ի վեր այս աստիճան ցուրտ չէր եղած։ Զանազան քաղաքներու մէջ ցուրտէն մեռնողներ կան։ Թէյմիզ գետէն դուրս հանուեցան 7—800 արքայական կարապները։

Զուիցերիոյ մէջ սիպերիական ցուրտ կ'ընէ։ Ժընեւի մէջ Օէն վար 20, Հօթ-Սավուայի մէջ 28 աստիճան կը ցուցնէ ջերմաչափը 1887էն ի վեր այսքան ցուրտ չէր տեսնուած։

Գերմանիոյ մէջ ջերմաչափը հետզհետէ վար կ'իջնէ։ Վիէննայի մէջ կը ձիւնէ. Իտալիոյ մէջ տեղ տեղ մինչեւ —28 աստիճան ցուրտ կ'ընէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Ե. Քոչարեան պիտի ներկայացնէ *Մեքենան արուեստի մէջ* նիւթը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկ. Միութեան հաւաքոյթը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ սալ E։ Տօքթ. Պըրթէլ պիտի դասախօսէ Le Pneumothorax artificielի մասին, որով կը դարմանուին թոքախտաւորները։

ՓԱՐԻԶ 97 Rue des Martyres բնակող Պ. Արմենակ Տիմիճեանի կինը, Տիկին Մառի Տիմիճեան երկար ատենէ ի վեր իր բնակավայրը անյայտ թողած ըլլալով, կը հրաւիրուի յառաջիկայ երեքշաբթի օր 27 դեկտ.ին ժամը 3ին ներկայանալ առաջնորդարանս, 80 Ave. Pereire, Asnieres Seine, ստանալու համար կարեւոր բացատրութիւններ։

Կնիք

Այրի Տիկին Մառի Եագուպեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Լօզօֆէթ Եագուպեան եւ զաւակունք եւ բոլոր ազգականներն ու պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ցաւեցան անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնել

Պ. ՍԱՐԳԻՍ ԵԱԳՈՒՊԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Լոնտոն, 19 Դեկտ. 1927

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Թուլօն, *Ա. Ա.— 65։*
Տէսին, *Օ. Ն.— 100։*
Սէն Թ'էթիէն, *Կ. Բ.— 50։*
Սուք Անտառ, *Ա. Խ.— 300։*
Շավիլ, *Ս. Մ.— 35։*
Մարսէյլ, *Ս. Պ.— 200։ Կարգադրեցինք։*
Թաւրիզ, *Բժ. Բ. Բ.— 200։*
Փորթլէնտ, *Գ. Տ. Ս.— 10 տոլար։*
Վիլ տ'Ավրէ, *Մ. Մ.— 70։*
Փարիզ, *Տքթ. Ս.— 140։*
Հէրիքուռ, *Լ. Պ.— 70։*
Համպուրկ, *Ս. Յ.— 100։*
Պուա-Քօլոմպ, *Ս. Ք.— 105։*
Սէն Փիէռ, *Ս. Ճ.— 20։*
Լիոն, *Գործ.— 432։*
Մարսէյլ, *Յ. Պ.— 100։*
Նէօյի, *Վ. Տ. Օ.— 80։*
Սէն Սիկօլէն, *Մ. Օ.— 35։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստիոյ Քէչէ Եուրդ գիւղէն Գեղամ Գասպարեան որ 1915ին աքսորուած էր չորս տարեկան հասակին։ Մալաթիոյ գերմանական որբանոցի պաշտօնեաներէն իմացած էր որ Գեղամ գերման տնօրէնին կողմէ որդեգրուած էր. կը խնդրուի 1917 եւ 1918ին յիշեալ որբանոցը գտնուող պաշտօնեաներէն եւ որբերէն եթէ որեւէ տեղեկութիւն ունին իմացնեն իր քրոջ՝ Թագուհի Գասպարեանի, 24 Rue Curiol, Marseille.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պրուսայի Չէնկիլէր գիւղէն պատուական Յովհաննէսեան 14 տարեկան, որ 1920ին մեծ մօրը մեռնելէն վերջ Պոլիս որբանոց դրուած էր Զարբհեան Մակառնուով, հօր անունը Շէյթանիկ Յովհաննէս, մօր անունը Էֆթիկ։ Իմացնել Յովհաննէս Մինասեանի, Usine Giraud, Cité Charlain, Les Abrets, Isère.

— Ազատ Դարբինեան կը փնտռէ Խնուսի Տուզլա գիւղացի Սերոբ եւ քոյրը Իսկուհի Դարբինեան, որոնց Սուրիա ըլլալը կը կարծուի։ Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։ Գրել 14 Rue Ortolan, Paris 5me։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Խարբերդցի Աղնիւ եւ Պերճուհի Մատոեաններ, որոնք Խարբերդէն փոխադրուած էին Պէյրութի Սայտայի (Sidon) *Ամերիկացիներու որբանոցը։ Վերջերս զանոնք ղրկուած են Եգիպտոս ապաստանութեան համար։ Իմացնել իրենց եղբօր՝ Կարապետ Սարգիսեանի (Զարսանճագ Բաշաղակցի)։* Les Milles, Tuileries Aixois, B. du R., France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՍՊԱՆԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրատուն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

22 DÉCEMBRE 1927

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 525

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Անցեալ օր Աթէնքէն հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Խորհրդարանը որոշած է այլ եւս անձեռնմխելի չնկատել իր համայնավար երեսփոխանները, որոնք պիտի դատուին պետական ապահովութեան տեսակէտով։

Ընթերցողները օրը օրին կ'իմանան յունական կառավարութեան հետապնդումները՝ համայնավար հոսանքին դէմ, որ վտանգաւոր համեմատութիւններ ստացած է։ Հանրային կարծիքը մեծապէս յուզուած է այդ վտանգին առթիւ, և պահանջողներ կան որ օրէնքէ դուրս հռչակուի համայնավարութիւնը։ Ոստիկանութիւնը եւ Ապահովութեան Տեսչութիւնը իրենց եռանդին մեծ մասը կը սպառեն կարմիրներու գործունէութեան դէմ, մանաւանդ Մակեդոնիոյ մէջ, ուր ծխախոտի գործարաններ կան եւ խառն բանւորութիւն։ Միւս կողմէ, կառավարութիւնը կը պատրաստէ միջոցը, շարժման մէջ դնելով հանրային ուժեր։ Այդպէս է որ, անցեալ օր, Պահեստի Սպաներու Ընկերակցութիւնը շրջաբերական մը հրատարակած էր, որով պատրաստակամութիւն կը յայտնէ պահեստի բանակին ամբողջ ուժը տրամադրել, «հայրենիքի թշնամի համայնավարներուն դէմ»։

Միւս պալքանեան երկիրներէն Պուլկարիա անողոք խստութեամբ կը հալածէ համայնավարները, մասնաւորապէս 1923ի պետական հարուածէն եւ 1924ի դէպքերէն յետոյ, երբ նորէկ իշխանութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակեց համայնավարութիւնը։ Պարբերաբար խլրտումներ տեղի կ'ունենան, բայց կառավարութիւնը ամենափոքր կասկածէն անգամ կ'օգտուի, ո՛ր եւ է շարժում խեղդելու համար։

Ռումանիոյ մէջ ընկերվարականներն անգամ հազիւ կրնան շնչել, տարիներէ ի վեր։ Եուկօ-Սլավիան ալ երբեք չի հանդուրժեր ընկերվարական կամ համայնավարական գործունէութիւններու։

Անցնելով դէպի արեւմուտք, պէտք է շեշտել թէ հակազդեցութիւնը սաստկացած է վերջին երկու տարուան ընթացքին։

Անգլիոյ համար, Արգոսի խուզարկութիւնը եւ անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումը նոր առիթներ եղան, օղակները աւելի պրկելու։

Իսկ Ֆրանսա, որ բաղդատաբար թոյլատու էր, մէկ տարիէ ի վեր յայտնապէս անհամբեր կ'երեւայ։ Այստեղ համայնավարութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակելու խնդիր չկայ։ Երկրին աւանդութիւններն ու սահմանադրութիւնը թոյլ չեն տար այդպիսի կաշկանդում։ Բայց, վարչական-ոստիկանական կարգադրութիւնները կը հաստատեն թէ օրուան իշխանութիւնը տրամադիր չէ ասպարէզը լայն բանալու ցանազան մարզանքներու առջեւ՝ մանաւանդ որ, համայնավարները դադար չունին, եւ բջիջներ կազմած են բանակին եւ նաւատորմին մէջ։

Առ այժմ, տեղացի կարմիրները կը հետապնդուին միայն իբրեւ «հակազինուորական» քարոզիչներ։ Եւ գիտենք որ նոյն իսկ երեսփոխաններ բանտարկուեցան այդ յանցանքով։ Իսկ օտարներու հանդէպ, այդպիսի նրբութիւններ չկան։ Եթէ ոստիկանութիւնը «անբաղձալի» գտնէ այս կամ այն օտարականը, հրամանն առնելու պէտք չունի։

Ահա թէ ինչո՛ւ վերջերս յաճախադէպ են «դէպի սահմանագլուխ» առաքումները, ընդհանրապէս քանի՜չորս ժամուան մէջ։ Երբ կալանաւորը Հայ մը կ'ըլլայ, կ'արձանագրուի հայերէն թերթերու մէջ. իսկ բազմաթիւ օտարականներու արտաքսումը չի յիշուիր։

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ հետապնդումը աւելի խիստ է, քանի կը կարծուի։

Միւս կողմէ, քաղքենի մամուլը ամէն օր եւ զանազան ձեւերով տրամադրութիւն կը ստեղծէ, ասպարէզը աւելի սեղմելու համար, մանաւանդ օտարականներուն դէմ։ Նոյն իսկ առաջարկողներ կան որ ռուսական նոր դեսպան չընդունուի։ Այս տեսակէտին պաշտպանները կը փորձեն պժեցնել Չինաստանի դէպքերը, Լոնտոնի խուզարկութեանց արդիւնքը, եւ մանաւանդ, Փարիզի մէջ, համայնավար գործիչի մը կորսուած պայուսակին գաղտնիքները, որոնք աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատեն թէ Մոսկուան է այս բոլոր շարժումներուն մղիչ ուժն ու գանձային մատակարարը։

Դժբախտաբար մեր ոչխարներուն — ի՛նչքան տեղին է այս բառը — վերջերս աւելի յաճախ կը լսուին հայկական անուններ, այս պզտոր կամ կարմրկատար գործերուն մէջ։

Բոլորն ալ գիտեն որ հատուկտոր, անարժէք թափթփուկներ են անոնք, բայց եւ այնպէս միտք կամ սիրտ կը պղտորեն։

Յունաստանի մէջ, տարին տասերկու ամիս քանի մը հայ տղոց անունը կը խառնուի ոստիկանական ցանկին, ինչպէս եղած է այս անգամ ալ, Նոյեմբեր 29ի թռուցիկներուն առթիւ։

Այստեղ, մասնաւորապէս գաւառական խուլ անկիւններու մէջ, տեղական ոստիկանութիւնը շուտ կը նախապաշարուի այս կամ այն օտար անհատի մասին, երբ վէճ մը ծագի։ Եւ պակաս չեն արտաքսումներ, իբրեւ կարճ միջոց։

Երբ ա՛յս է իրականութիւնը յատկապէս այն երկիրներուն մէջ ուր օտարականներ կան, այլ եւս աւելորդ է խրատներ տալ։

Բոլոր անոնք որ կարմրուկ մարմաջներ ունին եւ միեւնոյն ատեն իրենց ապահովութեան մասին կը մտածեն, լաւ կ'ըլլայ որ ուրիշ տեղ փորձեն իրենց մարզանքները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Հայրենիք (30 Նոյ.).—

— «Լօզանի դաշնագրին դէմ պայքարող Ամերիկեան Կոմիտէի նախագահ Ճէյմս Ճէրարտ, Թուրքիոյ դեսպան Մուխթար պէյի Ամերիկա մեկնելուն առթիւ, ամերիկեան թերթերու միջոցով հրատարակած էր խիստ բողոք մը Ուաշինկթընի ներկայ վարչութեան դէմ՝ մեղադրելով զայն երկու յանցանքներու մէջ։

«Առաջինը այն է, որ Միացեալ Նահանգներու արտաքին գործոց պաշտօնատունը Թուրքիոյ հետ Փետրուար ամսուն ժամանակաւոր համաձայնութիւն մը կնքած է, որուն նպատակն է Ամերիկեան Ծերակոյտի կողմէ Լօզանի մերժուած դաշնագիրը գործադրութեան դնել եւ այդ եղանակով ապօրինի կերպով կատարել դեսպաններու փոխանակութիւն։

«Իսկ երկրորդը այն է, որ նոյն պաշտօնատունը համաձայնած է Ամերիկա ընդունիլ Թուրքիոյ կողմէ Մուխթար պէյի պէս ջարդարար դեսպան մը, որ «պատասխանատու է Հայաստանի մէջ 30,000 քրիստոնեաներու կոտորումին»։

« Ամերիկեան Ծերակոյտը քանի մը օրէն պիտի հաւաքուի Ուաշինկթընի մէջ եւ շուտով քննութեան պիտի ենթարկէ Թուրքիոյ հետ կնքուած ժամանակաւոր համաձայնութիւնը, որուն հետեւանքով կը փոխանակուին այժմ դեսպանները, եւ եթէ զայն ապօրինի եւ հակասահմանադրական գտնէ — եւ Ճէրարտ կը հաւատայ, թէ պիտի գտնէ — այն ատեն այդ հիման վրայ փոխանակուած դեսպաններն ալ իրենց տուները պէտք է վերադառնան։

«Ճէրարտ իր բողոքը կը վերջացնէ յայտարարելով, թէ Մուխթար պէյի պէս մէկու մը ներկայութիւնը Ամերիկայի մէջ՝ անհանդուրժելի վիրաւորանք մըն է՝ ուղղուած ամերիկեան ժողովուրդին։»

«ՋԱՐԴ ՉԷ, ԱՅԼ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ»

կարսի երեսփոխան Աղա օղլու Ահմէտ պէյ, Միլլիյէթի մէջ ցաւով կը յիշէ ճէրըրտի յարձակումները, դեսպան Մուխթար պէյի դէմ, ու կ'ըսէ.

— «Ճէրըրտ հայկական ջարդերով կ'ամբաստանէ Թուրքերը, ո՛չ. հայկական ջարդ չէ եղած, այլ Հայերու ըմբոստութիւն, պատերազմի ընթացքին։ Եւ այս ըմբոստութիւնը զսպուած է, ինչպէս զսպուեցան Իրլանտայի, Հնդկաստանի եւ Սուրիոյ ըմբոստութիւնները։

«Յետոյ, բուն իսկ Ամերիկայի մէջ պատմական դէպք մը չէ՞ ցեղի մը փճացումը, ինչպէս է սեւամորթներուն կացութիւնը։ Անոնք չեն կրնար քալել Ամերիկացիներուն քալած ճամբէն, չեն կրնար անոնց հետ նոյն հանրակառքը նստիլ։ Յետոյ ի՞նչ է լինչի դրութիւնը։ Ամերիկեան ամբոխը ուզած ատենը փողոցին մէջ կտոր կտոր չընե՞ր սեւամորթ մը եւ երբեմն ալ չա՞յրեր։

«Երբ այս տեսակ դէպքեր կան որ կը շարունակուին Ամերիկայի մէջ, ծիծաղելի չէ՞ դեռ խօսելու ըլլել քրիստոնէութեան, Հայերու եւ մարդկութեան մասին։»

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ նախկին օսմանեան երեսփոխան Հրեայ Նէսիմ Մազլիահ ձերբակալուած եւ բանտարկուած է՝ իբրեւ ընկերվարական գործիչ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դառնալով իտալական մրձաւանջը

Եօնուս Նատի պէյ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ խօսելով ֆրանքեւիտալական մրցակցութեան եւ այդ առթիւ Ժընեւի մէջ տեղի ունեցած շփումներու մասին, կը գրէ.—

«Միջերկրականի խնդիրը, անտարակոյս մէկն է արտաքին այն հարցերէն, զոր թուրք հանրային կարծիքը պէտք է կարեւորութեամբ նկատի առնէ։

«Կարգ մը գրոյցներու համաձայն, Հռոմի անգլիական դեսպան Պ. Րոնալտ Կրահամ, որ Չէմպըրլէյնի հրաւէրով Ժընեւ գնաց, պաշտօն ստացած է ի մէջ այլոց յայտնելու իտալիոյ թէ, իտալիա կրնայ հրաժարիլ Միջերկրականի տիրապետութեան պահանջէն եւ Հիւսիսային Ափրիկէի խնդրէն, պայմանաւ որ գործելու ազատութիւն ստանայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ (ԽՄԲ.— Ընդգծումները Ճիւմհուրիյէթինն են)։

«Եթէ ճիշդ է որ Իտալիա հրաժարած է Միջերկրականի տիրապետութեան պահանջէն եւ փոխարէնը գործելու ազատութիւն ստացած, պէտք է լաւ գիտնալ «Մերձաւոր Արեւելք» բացատրութեան սահմանը եւ իմաստը։ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կը մտնեն Ալպանիա, Յունաստան, Սերպիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Թուրքիա։

«Յայտնի է որ Իտալիա վերջին տարիներս Ալպանիայով զբաղած է։ Արդեօք «Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գործելու ազատութիւն» ըսելով պէտք է հասկնալ թէ Ալպանիոյ խնդիրը այլ եւս կատարուած իրողութի՞ւն է եւ թէ այլ եւս չպիտի՞ խօսուի այդ մասին։ Մեր կարծիքով, Ալպանիոյ կացութիւնը այսօր ալ կատարուած իրողութիւն է, եւ հետեւաբար սխալ է միայն այս խնդրին վերագրել «Մերձաւոր Արեւելք» բացատրութիւնը։

«Միջերկրականի խնդիրը կարծուածին պէս պարզ չէ, և կը տեսնուի թէ պետութիւնները չեն դադրած կրակի հետ խաղալէ։ Պէտք է ուշադրութեամբ հետեւիլ կացութեան։ Մենք ուշադրութեամբ կը հետեւինք»։

Ֆրանսայի նաւային ապառազինութիւնը

Ամէն տարի Ֆրանսական Խորհրդարանը կ'որոշէ կարգ մը նոր մարտանաւեր շինել։ Այս աստիճանական շինութիւններուն շնորհիւ Ֆրանսա 1943էն առաջ պիտի ունենայ մեծ նաւատորմ մը, 721,000 թոնօ տարողութեամբ։

Առջի օր՝ Երեսփ. Ժողովին մէջ ընդունուեցաւ օրինագիծ մը, որուն համաձայն 1927 Յուլիս 1էն մինչեւ 30 Յունիս 1928 պիտի ձեռնարկուի շինել 10,000 թոննոց յածանաւ մը, 2400 թոնօնոց վեց թորփիլահալածներ, հինգ առաջին կարգի ընդծովեաներ, մէկ ականադիր ընդծովեայ, ինչպէս նաեւ երկու պահականաւեր՝ հեռաւոր ճամբորդութեան համար։ Այս նաւերուն շինութիւնը պիտի աւարտի 1932ին. ծախք պիտի ըլլայ ընդամէնը 855 միլիոն ֆրանք, որուն 150 միլիոնը արձանագրուած է 1928ի ելմտացոյցին մէջ։ Շինութեանց պիտի ձեռնարկուի, անմիջապէս որ Ծերակոյտը վաւերացնէ Երեսփ. Ժողովի որոշումը։

Նոր շինուելիք այս ռազմանաւերը արագ, թեթեւ եւ դիմացկուն են, ինչպէս պատերազմէն ի վեր բոլոր նոր շինուածները եւ բացարձակապէս սահմանուած են պաշտպանելու ֆրանսական եզերքները եւ ապահովելու Ֆրանսայի յարաբերութիւնները իր գաղթավայրերուն հետ։ Պատերազմէն առաջ Ֆրանսայի Նաւային ամբողջ ուժը կը հասնէր 797,000 թոնոյի, այնպէս որ նոյնիսկ եթէ ծրագրուած բոլոր նաւերը ամբողջանան, դարձեալ 1914ի ուժին չպիտի կրնայ հաւասարիլ։ Այս պարագան Ժողովին մէջ թուանշաններով յիշեց երեսփոխան Ռոպայլիա, որ աւելցուց թէ «Ֆրանսա առաջին երկիրն է, որ մտած է նաւային զինաթափութեան ճամբուն մէջ»։

Ուրիշ երեսփոխան մը՝ Տանիէլու հարցուց թէ նոր մարտանաւերը կատարելապէս ընդունա՞կ են գլուխ հանելու իրենց վստահուած աշխատանքը։ Ու այս մասին կասկած յայտնելէ յետոյ, դառնութեամբ աւելցուց.

— Կը տեսնուի որ Գերմանիա յաջողած է ամէնէն կատարելագործուած մարտանաւերը շինել, ինչպէս ցոյց կուտան իր վերջին յածանաւերը՝ Էմտէն, Քէօնիկսպէրկ եւ Քարլսրուհէ, որոնք ի վիճակի են կռուիլ աւելի բարձր տարողութեամբ մարտանաւերու դէմ։

Վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ նաեւ այն հարցը թէ՝ խաղաղութեան ժամանակ ո՞ւր պէտք է կեդրոնանայ ֆրանս. նաւատորմը։ Երեսփոխաններ՝ Կուտ եւ Լը Պայլ ջատագովեցին Ատլանտեանի եզերքները, «որովհետեւ նաւազներու մարզանքը աւելի լրջութեամբ կարելի է կատարել ովկիանոսին վրայ, քան մշուշներէ եւ մակընթացութիւններէ զուրկ Միջերկրականի վրայ»։

— Ոչ՛, պատասխանեց Վառի երեսփոխան Վիքթոր Պրէմէն, պէտք է որ մեր ուժերը մնան Միջերկրականի մէջ, որովհետեւ Միջերկրականի տիրապետութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է Ֆրանսայի համար։ Միթէ՝ վերջացած են իտալիոյ հետ բոլոր դժուարութիւնները։ Այդ երկրին բնակչութեան աճումը իրական եւ տեւական վտանգ մըն է եւ իտալական ծաւալապաշտութեան խնդիրը բացէ ի բաց պարզուած է Ալպեաններու միւս կողմը հրատարակուող կարեւոր թերթի մը՝ Էլ Իմփէրոյի մէջ։ Նոյնիսկ եթէ բարեկամ ըլլանք Մուսոլինիի հետ, պէտք է գերակշիռ դիրք ունենանք Միջերկրականի մէջ եւ պէտք չէ որ վտանգուին Ալճերիոյ հետ մեր կապերը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

5400 ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ

Երէկ գրեցինք թէ Ուրի (Միջագետք) մէջ գտնուած է քրիստոսէ 3500 տարի առաջ ապրող իշխանի մը դամբարանը։ Այս մասին անգլիական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.—

Նախկին Քաղդէաստանի գլխաւոր քաղաքներէն մէկն է Ուր, որ հայրենիքը եղած է հայր Աբրահամի։ Պեղումները կը կատարէ Բրիթիշ Միւզիոմի եւ Փէնսիլվանիոյ համալսարանին կողմէ նշանակուած մարմին մը։ Գտնուած դամբարանը Եգիպտոսի Փարաւոն Թութ-Անխ-Ամոնի գերեզմանին հաւասար արժէք կը ներկայացնէ։ Գերեզմանը կը պատկանի Մէս-Քալամ-Տուկ անուն արքայազուն իշխանին, որ կ'ապրէր Ուրի առաջին հարստութեան թագաւորներէն հարիւրաւոր տարիներ առաջ, հաւանաբար Քրիստոսէ 3500 տարի առաջ։

Գերեզմանին մէջի առարկաները բնաւ չեն աւրուած։ Ամէնէն ուշագրաւ առարկան է ոսկեայ գլխանոց մը, որուն մէջի կողմը կերպասով պատած է։ Գլխանոցը կը ծածկէ իշխանին ամբողջ գլուխը, մէջն ըլլալով վիզն ու այտերը։ Վրան քանդակուած են մազերն ու կիսամօրուսը։ Գլխուն մօտ կան երկու ոսկի բաժակներ եւ ոսկի լամբար մը, բոլորին վրայ ալ արձանագրուած է տիրոջ՝ Մէս-Քալամ-Տուկի (Երկրի բարի հերոսը) անունը։ Ուսին մօտ դրուած է սաթէ պատերազմական կացին մը, քովը կայ ուրիշ կացինի գլուխ մը՝ նոյնպէս սաթէ։ Կայ նաեւ դաշոյն մը՝ ոսկի շեղբով եւ արծաթ ու ոսկի երախակալով՝ կախուած արծաթեայ գօտիէ մը։ Ոսկիի եւ գոճազմի հատիկներու դէզեր կան մարմնին երկու կողմերը. ոսկի եւ արծաթ օղեր, ոսկեայ գնդասեղ մը՝ գոճազմէ գլուխով, գնդասեղ մը՝ ոսկեայ գլուխով՝ նստած կապիկի մը ձեւով, մատանիներ եւ ուրիշ մանր անձնական առարկաներ կան դամբարանին մէջ։

Գերեզմանին երկու ծայրերը նիզակներ մխուած են գետինը, մէկուն գլուխը ոսկեայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԻ...

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, հանրային բարոյականի եւ առողջութեան մասին կարեւոր որոշումներ տուած եւ խիստ հրամաններ հաղորդած է ոստիկանութեան։ Այս հրամաններուն համաձայն, ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան տակ պիտի պահէ պոռնիկներն ու հանրատուները, բուն կերպով պիտի արգիլէ հրապարակային պոռնկութիւնը, հետապնդումներ պիտի կատարէ երիտասարդ աղջիկները գլխէ հանողներու դէմ։

Ասկէ զատ, սահմանէն դուրս պիտի հանուին այն կիներն ու հանրատուններու տէրերը, որոնք զանազան երկիրներէ Թուրքիա կուգան պոռնկութիւնը տարածելու համար։

Նկատելով որ ոճիրները մեծ մասով արդիւնք են գինովութեան, գործավարը հրամայած է խստիւ հետապնդել գինովները։ Հետապնդումի պիտի ենթարկուին եւ պիտի պատժուին այն գինետուններու տէրերը, որոնք օրէնքին արգիլած ձեւով կը գինովցնեն իրենց յաճախորդները։ Պիտի պատժուին նաեւ փողոցին մէջ ձերբակալուած գինովները։ Խիստ հսկողութիւն պիտի կատարուի նաեւ գաղտնի խաղարաններու դէմ, որոնց թիւը շատցած է վերջերս։ Ոստիկանութիւնը գիշեր ցերեկ պիտի հակակշռէ այն ակումբները, ուր գաղտնօրէն բախտախաղ կը խաղան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Ուրեմն, գեղեցիկ սկզբունքներու զոհաբերութեան գնով, գիջումներու ու դիւանագիտական պարտութեան ճանապարհով, կարմիր Ռուսաստանը ի վերջոյ կարօտով գրկեց իր գեղանի հարեւանը։ Գրկախառնութիւն մը, սակայն, որու արդիւնքին համար այնքան ջանքեր թափելէ յետոյ՝ այսօր դիտողի դերին մէջ չի կրնար մնալ Պարսկաստանի միւս, աւելի քան նախանձոտ եւ հզօր հարեւանը։

Ռուս-պարսկական դաշնագիրը ինչ չափով որ յաղթանակ է պարսիկ դիւանագիտութեան համար, նոյն չափով նուաստացուցիչ է անգլիական արդի դիւանագիտութեան հմայքի տեսակէտէն ոչ միայն մեր երկրին, այլեւ ամբողջ Արեւելքի մէջ։

Այստեղ արդէն առեւտրական կողմը չէ, որ կ'անհանգստացնէ Ռուսիոյ մրցակիցը, այլ քաղաքական գերազանց շահերը։

Արդէն բանակցութիւններու ձգձգումները տարիներ շարունակ եւ Պարսկաստանի կորզած գիջումները ուրիշ պատճառով չէին բացատրուիր, եթէ ոչ պարսիկ դիւանագիտութեան իրական նախազգացումներով, որոնք ամէն անգամին կու գային կոտրել անոր վճռականութիւնը։ Ան գիտակցելով հանդերձ իր երկրին տնտեսական շահերը, չէր կրնար անտեսել քաղաքական շահերը վտանգելու խնդիրը։

Առաջին պարագային յաղթանակը ապահովելէ անմիջապէս յետոյ, ահա կ'ենթարկուի քաղաքական այնպիսի փորձութեան, որու անակնկալները կանխելու համար շատ աւելի խոհեմութիւն կը պահանջուի։

Այժմ երբ պարսիկ կառավարութիւնը երկրորդ տարին ըլլալով կը գործադրէ խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած պարտադիր զինուորագրութեան օրէնքը, ոչ միայն գաւառներու, այլ եւ կեդրոնին մէջ «ժողովուրդը» ցոյցեր կը կազմակերպէ այդ օրէնքին դէմ։ Մասնաւորաբար նախկին մայրաքաղաք Սպահանը խոլոտ դիրք է բռնած կառավարութեան դէմ եւ ոչ մէկ գնով չուզեր ենթարկուիլ նոր օրէնքին։ Համաձայն տարածուած ստոյգ լուրերու, Սպահանի մէջ նոյնիսկ զինուած ընդհարում է տեղի ունեցեր կառավարական ուժերու եւ բողոքողներու միջեւ ու օրեր շարունակ շուկան գոց է։ Ուրիշ լուրերու նայելով, Հարաւային Պարսկաստանի բոլոր հոգեւորականները (Մուճթէհիտներ) կը հաւաքուին Ղումի ուխտատեղին, հազարաւոր բազմութիւններու հետ միասին, Շէրիի օրէնքներուն հակառակ հռչակելու նոր օրէնքը։ Թէհրանի ցոյցերը խաղաղ անցան։ կառավարութիւնը գիջումներ ըրաւ, սակայն խմորումը կայ։

Միւս կողմէ, կառավարութիւնը կ'աշխատի շարունակել զինուորագրութիւնը, խոշոր մտահոգութիւններով ծանրաբեռնուած։ Զանազան կողմերէ հակասական լուրերը լաւ հոտ չեն փչեր եւ կ'երեւան նախանձոտ հարեւանի կողմէ կատարուած աշխատանքներու առաջին պտուղները։

Բողոքողները չեն քաշուիր բոլոր հնարաւոր միջոցներով յայտարարել թէ՝ դէմ են պարտադիր զինուորական օրէնքին եւ այդ օրէնքը քուէարկող խորհրդարանին։ Կը պահանջեն լուծել ժողովը եւ նոր ընտրութիւններ նշանակել։

Կառավարական շրջանակները իրենց կարգին կը հերքեն այդ լուրերը, քանի որ դէմ ըլլալ ներկայ խորհրդարանին, կը նշանակէ դէմ ըլլալ ոչ միայն ներկայ կառավարութեան, այլ եւ Շահնշահին, որուն բացարձակ կողմնակիցներէն է կազմուած խորհրդարանը իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ։

Կարեւորը անշուշտ քաղաքական այս նոր շփոթի դրական կամ բացասական արդիւնքը չէ, այլ այն հին խարդախ քաղաքականութիւնը, զոր անգլեալները կը վարէին մեր երկրի թէ սպիտակ թէ կարմիր հարեւաններու։ Քաղաքականութիւն մը, որ այսօր կը կրկնուի նոյնութեամբ մեր երկրի հարաւային մասին մէջ եւ կրնայ նոր հետեւանքներ ծնիլ եւ այնպիսի ուժեղ հարուածներ տալ, որոնց դիմագրաւելու համար ռուս-պարսկական դաշնագրի խոստումները շատ տկար են։

Մտավախութիւնը վանել դժուար է, մանաւանդ, երբ նկատի առնուի պարսիկ ժողովուրդի անգիտակցութիւնը եւ անկէ ծնած հոգեբանութիւնը։ Անգլեալները յաճախ այդ մտայնութիւնը մեր ժողովուրդը դրած է չակերտներու մէջ եւ անոր բերնէն հանած՝ երկրի շահերուն մեծապէս վնասող պահանջներ։

Սպիտակ հարեւանը քաջածանօթ այդ մտայնութեան՝ անոր կը թելադրէ ըսել.

— Կը պահանջեմ լուծել խորհրդարանը, քանի որ ան քուէարկեր է պարտադիր զինուորագրութեան օրէնքը։

Մութի մէջ սակայն այդ պահանջը խմբագրուած է այսպէս. — Կը պահանջեն լուծել խորհրդարանը, քանի որ վաւերացուած է ռուս-պարսկական դաշնագիրը։

Այդ նոյն մութին մէջ ո՞վ գիտէ տակաւին ինչ պահանջներ կան խմբագրուած թէ մէկ թէ միւս հարեւանին կողմէ, որոնք վաղը պիտի հրապարակ իջնեն մեր «ժողովուրդի» անունով։

Նորանոր պտուղները երեւան պիտի գան դէպքերու զարգացման ընթացքին։ Իսկ վերջին խօսքը, ինչպէս միշտ, պէտք է սպասել պարսիկ ճկուն դիւանագէտներէն։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԷՃԵՐԸ

Գահիրէէն «Նոր Լուր»ի թղթակիցը կը գրէ.—

Աղեքսանդրիոյ նախագատ ատեանի ընդհ. դատախազութիւնը սկսած է հարցաքննել վեց Հայեր, որոնք վերջերս թռուցիկ մը հրատարակեցին «Յուսաբեր»ի խմբագրապետին դէմ, զայն սպաննելու սպառնալիք ընելով։ Հարցաքննուելիք ամբաստանեալներն են.— Իշլէմճեան, Լ. Փափազեան, Խ. Յովհաննէսեան, Համբար Դաւիթ, Արամ Ստեփանեան եւ իր գրաշարը, որ թռուցիկներ ցրուած է։

⁂ Աղեքսանդրիոյ Միլէթ էլ Պասսլ շրջանակի երեսփոխան Տօքթ. Մանկուսլ Սապիթ պէյ Երեսփ. ժողովի մէջ վարչապետին եւ ներքին գործոց նախարարին, իսկ Ծերակոյտին մէջ ալ ծերակուտական Ալֆրէտ պէյ Շամմաս վարչապետին եւ դատական նախարարին երկու հարցապնդումներ ըրած են Եգիպտահայ տագնապին առթիւ։ Գահիրէի մեր թղթակիցը կ'ըսէ թէ՝ վախ կայ որ Սալուաթ փաշայի պատասխանը բաւական խիստ կարգադրութիւններ պիտի պարունակէ եւ նոյն իսկ կը խօսուի խմբական արտաքսումներու մասին։

ՉԻՆԱԿԱՆ

ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

«Վարդի մը կեանքն ալ չունեցաւ Քանթոնի խորհրդային իշխանութիւնը։ Հազիւ կարմիր դրօշը պարզուած, գլխիվայր թաւալեցաւ։ Եւ հիմա ուրիշ խուժան մըն է որ կը կոտորէ»։

«Ընդ հուր եւ ընդ սուր»։

Այս ճիշտ բնորոշումը կուտար «Յառաջ», կիրակի օրուան խմբագրականով։

Քանթոնի դէպքերէն երկու օր առաջ, կոմունիստական կուսակցութեան 15րդ. համագումարին մէջ, երբ Բուխարինը վերլուծելով չինական դէպքերը, կը յայտարարէր թէ Քանթոնի քանի մը գաւառներուն մէջ ապստամբները կտրեր են 3—400 կալուածատէրերու գլուխը, ժողովականներէն մէկը բացականչեց.— «Քիչ է»։ Այս բացականչութիւնը ընդունուեցաւ բուռն ծափերով։

«Քիչ է», հիմա ալ կը գոռան աշխարհակալները եւ ամէն կերպով կը խրախուսեն ջարդարար զօրավար՝ Լի-Ֆու-Լինը։ Արդէն փաստ է, որ այս դահիճը Քանթոնը վերածեր է «մահուան քաղաք»ի։ Սակայն, ուրի՞նն է յանցանքը. բոլշեւիկներու օրով եւ անոնց միջոցով չէ՞ որ սկսաւ չինական ազգային շարժումը։ Ան արդէն տասնեակ տարիներու պատմութիւն ունի եւ Սուն Եաթ Սէնը, յեղափոխական կազմակերպութեան հիմը դրաւ, շարժումը ձեւակերպելով հետեւեալ երեք նշանաբաններու տակ.— Չինաստանի անկախութիւն, ժողովրդավար իրաւակարգ եւ չին ժողովուրդի բարօրութիւն։ Ազգային շարժումը առանձին ուժ ստացաւ հարաւային գաւառներուն մէջ, երբ 1922ին Սուն Եաթ Սէնը հարկադրուած փախաւ հիւսիսէն՝ յեղափոխական ուժերը կեդրոնացնելով Չինաստանի հարաւակողմը։ Այդ օրէն սկսած առաջնակարգ տեղ կը բռնէ բոլշեւիկներու դերը չինական շարժման մէջ։ Ի հարկէ, բոլշեւիկները հրահրելով չինական շարժումը, այնքան չէին շահագրգռուած անոր յաջողութեամբ, որքան կը ձգտէին անով հարուածել Արեւմուտքը։

Չինական յեղափոխութեան համար կ'ըլլար փոքրագոյն չարիքը, եթէ բոլշեւիկները այդ շարժման մօտենային համաձայն իրենց այն տեսակէտին, զոր ունէին հանդէպ գաղթային եւ արեւելեան ժողովուրդներու։ Սակայն, բոլշեւիկներու ողբերգութիւնը անոր մէջ է, որ երբեք իրենց գործը չի համապատասխաներ խօսքին եւ ծրագիրներուն։ Իսկ այդ ծրագիրը կ'ըսէ.— 1. Այն գաղթավայրերը, ուր տնտեսութեան նախնական ձեւը կը տիրապետէ եւ ուր չկան քաղքենի եւ ոչ ալ բանւորական դասակարգ, կոմունիստները պարտաւոր են ամէն կերպ օգնել միաձոյլ ազգային-յեղափոխական շարժման (օրինակ. Մոնկոլիոյ, Մարոքի, Աֆղանիստանի մէջ եւայլն) 2. Այն երկիրները, ուր տնտեսութեան հիմնական մասը գիւղատնտեսութիւնն է, բայց արդէն սկսեր է զարգանալ արդիւնաբերական դրամագլուխը, կոմունիստները կազմակերպելով բանւորները պէտք է կողք կողքի կռուին այդ երկիրներու առեւտրական՝ մանր ու միջակ բուրժուազիայի կողքին, որոնք կը կազմեն այդ ժողովուրդներու գլխաւոր յեղափոխական տարրը (օրինակ.— Եգիպտոս, Թուրքիա, Պարսկաստան եւայլն). 3. Այն տեղերուն մէջ, ուր արագօրէն կը զարգանայ ճարտարարուեստը եւ բանւորութիւնն արդէն ուժ կը ներկայացնէ, կոմունիստները պէտք է ստեղծեն բանւորական առանձին կազմակերպութիւն, որ պէտք է «բուրժուազիա»յի հետ ազգային-յեղափոխութիւն կատարէ՝ խօսք տալով ճեղքելու ընդհանուր յեղափոխական ճակատը (Հնդկաստան եւ Չինաստան)։

Համաձայն այս վերջին կէտին, բոլշեւիկները դաշնակցելով Քուոմինթանկ կուսակցութեան, պարտաւոր էին ազգային պայքարը տանիլ ընդհանուր ճակատով։ Բայց արդէն 1925ին, անոնք ցոյց տուին ձախ ձգտումներ եւ պառակտելով շարժման միասնականութիւնը, պարտութեան մատնեցին զայն։ «Ճեղքը» բացուած էր, որ երթալով աւելի խորացաւ եւ որու հետեւանքով ահռելի աղէտներու յանգեցաւ շարժումը այս տարի Ապրիլին եւ Յուլիսին։

Մոսկուայի բոլշեւիկներն այդ պարտութիւններու ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգեցին Չինաստանի Կոմունիստ Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին վրայ, որ իբր թէ վախնալով «բուրժուազիա»ն կը խրտչի, շատ թոյլ է գտնուեր գործադուլներ կազմակերպելու, բանւորութիւնը զինելու եւ հողային բարենորոգումներ քուէարկելու գործին մէջ։ Ուստի, պէտք էր յեղափոխական շարժումը շարունակել ոչ միայն ընդդէմ օտարներու, այլ եւ չին «բուրժուազիա»յին դէմ։ Այդ նպատակով տեղի ունեցան՝ Քանթոնի արշաւանքը, որու հետեւանքը եղաւ ամբողջ յեղափոխական բանակին բնաջնջումը, ապա գիւղացիական ապստամբութիւններ կեդրոնական Չինաստանի գաւառներուն մէջ։ Բոլորն ալ անյաջող։

Ներկայիս, երբ արդէն չին ազգայնականները բոլորովին երես են դարձուցած բոլշեւիկներէն եւ Քուոմինթանկի ու Կրեմլինի կապերը խզուած են, բոլշեւիկները նոր ուղի կը փորձեն, աւելի ճիշտ հին ուղին է, միայն առանց դիմակի։ Բոլշեւիկները հիմա ալ կ'ընդունին, որ չինական յեղափոխութիւնը կը մնայ իբրեւ քաղքենի-ժողովրդավար շարժում, միայն թէ կը կարծեն թէ ներկայիս, աւելի նպաստաւոր պայմաններ կան, այդ շարժումը ընկերվարութեան ուղիով տանելու։ Հետեւաբար, այժմ արդէն յեղափոխութեան շարժիչ ուժերն են՝ բանւոր դասակարգը, գիւղացիութիւնը եւ քաղաքի ընչազուրկները։ Իսկ այդ ուժերը շարժման մէջ գնող միակ կուսակցութիւնը կը հանդիսանայ կոմունիստական կազմակերպութիւնը, որ այսուհետեւ պէտք է յեղափոխութիւնը ղեկավարէ՝ «Դէպի խորհուրդներ» նշանաբանին տակ։

Չինաստանի ազգային-յեղափոխական շարժման ընդհանուր ճակատի «պահպանումը» հինգ տարի յետոյ, բերաւ հասցուց մինչեւ խորհրդայնացում։ Չէ՞ որ Մարքսի եւ Էնգէլսի տեսակէտով, ընկերվարական յեղափոխութիւններու շրջանին, գաղթային երկիրները կրնան անցնիլ ընկերվարական իրաւակարգի՝ առանց քաղքենի աստիճանն անցնելու։

Առաջին փորձն եղաւ Քանթոնի մէջ։ 15րդ համագումարը ունեցաւ մեծ անակնկալ մը։ Բայց ի դժբախտութիւն Ստալինի, այդ յաղթանակը վարդի մը կեանքն ալ չունեցաւ։

«Քիչ է», կ'աղաղակեն բոլշեւիկները։

«Կը բաւէ», — կ'ըսենք մենք։

Առաջին անգամը չէ, որ բոլշեւիկները իրենց ոճրապարտ ու անխորհուրդ արարքներով յետաշրջութեան ճամբան կը հարթեն։ Բոլորին համակրանքը չին ժողովրդի ազգային-յեղափոխական շարժման կողմն է, միայն թէ առանց Կրեմլինի։

Ա.Շ.ՈՑ

ՓԱՐԻԶԻ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՍՏԱՆԸ

Նախորդ յօդուածով մը ի վեր հանած էինք Հայ Ուսանողական Տան մը ու մտաւորական կեդրոնի մը պակասը Փարիզի մէջ, բաղդատութեան եզր առնելով վերջերս հիմնուած նմանօրինակ հաստատութիւններ։

Չենք կարծեր որ ցարդ այս մասին պաշտօնական շարժում մը ծագած ըլլայ, հակառակ զանազան շրջանակներու նպաստաւոր արտայայտութեանց։ Անժխտելի է թէ այս ուղղութեամբ ամէն նախաձեռնութիւն կը վերաբերի Հայ Ուսանողական Միութեան, անշուշտ Տիկնանց Միութեան կամ այլ զօրաւոր կազմի մը օժանդակութեամբ։

Սպասելով ազդարար նշանի մը այդ մարմիններէն, աւելորդ չենք համարիր հարցը քննել իր բազմազան փուլերուն տակ, հանրային կարծիքը լուսաբանելու համար։

Գաղափարը նոր չէ արդէն ու տարիներէ ի վեր կիրարկուած է զանազան երկիրներու մէջ, մասնաւորապէս Մ. Նահանգներու վերջերս ալ Ֆրանսայի մէջ։ Ո՞վ կ'անգիտանայ այս վերջին տարիներու ընթացքին ֆրանսական մամուլին ընծայած կարեւորութիւնը Cité universitaireի հիմնարկութեան համար։ Շատեր արդէն տեսած են Porte d'Orléansի մօտ ուսանողներու նորակառոյց շէնքերը։

Մեզի համար հետաքրքիր էր գիտնալ վաղուան ուսանողներու «քաղաքը» ըլլալու կոչուած այդ Cité universitaireի ծագման, իրականացման ու ծաւալման պայմանները։ Ի՞նչ աւելի պերճախօս քան ցարդ թափուած ճիգերն ու քաղուած մասնակի արդիւնքը։

Այս նպատակով դիմեցի պատկանեալ մարմիններու, որոնք ոչ միայն բարեհաճեցան բոլոր մանրամասնութիւնները տալ, այլ և օգնեցին մեզ մօտէն տեսնելու այդ արագօրէն բարգաւաճող հիմնարկութեան ներքին կազմն ու առօրեայ կեանքը։ Ջանանք ամփոփել մեր քաղած տեղեկութիւններն ու տպաւորութեանց գլխաւոր գիծերը։

Թող չկարծուի թէ Փարիզի մէջ Ուսանողական Ոստան մը հիմնելու նախաձեռնութիւնը կառավարութեան կամ կարեւոր կազմակերպութեան մը կողմէ առնուած է։ Սրտցաւ անհատ մը — իրաւ է թէ մեծահարուստ — Էմիլ Տէօչ տը լա Մէօրթի (Emile Deutch de la Meurthe) ինքնաբեր յղացումն է, որ չգոհանալով գործին բարոյապէս սատարելէ, առաջինը եղած է նիւթապէս օժանդակող։ Արդէն տասնեակ մը միլիոն նուիրած է ապագայ Ոստանին։ Իր գաղափարի մշակման միջոցին, Պ. Տէօչ տը լա Մէօրթ, նկատի ունենալով ուսանողներու մեծ մասին նիւթական համեստ վիճակը եւ օրուան ճգնիմ տափակութիւնները, որոնք նոյնքան խոչընդոտներ են մտաւոր մեքենայի բնականոն ընթացքին, ուզած է հաւաքական շարժում մը ստեղծել, ուսանող դասին նիւթական ու բարոյական վիճակին անմիջական բարելաւման համար։ Ազգերու մերձեցման ու մտաւորական միջազգայնացման սատարելու համար, աւելի գործնական միջոց մը կարելի չէր գտնել, քանի որ ապագայ այդ «Ուս. Ոստանին» մէջ մուտք ունին ամենազգի փարիզեան ուսանողներ։ Այս ուղղութեամբ ֆրանսական համալսարանի վարչութիւնը ծրագիր-առաջարկ մը ներկայացուց կառավարութեան որ ոգեւորուելով, մէկուկէս տարուան ընթացքին վաւերացուց զայն ու հրատարակեց 27 Յունիս 1921ի օրէնքը։

Համաձայն այդ օրէնքին, կ'որոշուէր.—

ա) Յանուն կառավարութեան Փարիզի ամրութեանց ու շրջականներու պատկանող 28 հեքթար հող գնել Փարիզ քաղաքէն։

բ) Այդ հողը ձրիաբար տրամադրել համալսարանի անօրէնութեան ու կազմուած մասնաւոր յանձնախումբի մը՝ «բարոյական ու նիւթական լաւագոյն պայմաններու տակ ուսանողներու պատսպարման ու մարզական տեղերու յարդարման յատկացնելու համար»։ Արդէն իսկ Ուս. Ոստանը ծնունդ առած էր։

Տէօչ տը լա Մէօրթի օրինակին հետեւելով, բազմաթիւ օտար բարեսէրներ կը փութային իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը բերել այս վսեմ գործին։

Նախ կազմուեցաւ Emi[le] Deutch de la Meurthe հիմնարկութիւնը, համալսարանի հովանաւորութեան տակ, ֆրանսացի ուսանողներու յատկացեալ մասը իրագործելու համար։ Եւ 1924 Յուլիսին Հանրապետութեան նախագահը բացումը կատարեց կառուցուած շէնքերուն, որոնց մասին անջատօրէն պիտի խօսինք։

Յաջորդաբար օտար բարերարներ, ինչպէս Տէր եւ Տիկին Պէրման-Լափոթր հինգ միլիոն ֆրանք կը նուիրէին երկու հարիւր պելժ ուսանողներու յատուկ «Տուն» մը շինութեան համար, որ անցեալ տարի իսկ բացաւ իր դուռները։

Քանատացի ծերակուտական Ուիլսըն երկուքուկէս միլիոնի մօտ գումար մը կը տրամադրէր Քանատացի յիսուն ուսանողներու «Հօմ»ին համար, որ նախորդին նման բացուեցաւ անցեալ տարի։

Արժանթինէն Պ. Պէմպէրկ մէկ միլիոն ֆր., ու ատոր քառորդին չափ ալ Փարիզի Արժանթինեան գաղութը կը նուիրէին յիսուն Արժանթինցի ուսանողներու յատուկ երկու իրարու հաղորդակից «Տուն»երու շինութեան համար, որոնք կ'աւարտին գալ տարի։

Նմանապէս Ecole Centraleի նախկին աշակերտներու միութեան կողմէ հանգանակութիւն մը բացուած է նոյն դպրոցի հարիւր եօթանասուն աշակերտներու յատկացեալ «Տուն» մը հիմնարկութեան համար։ Institut agronomiqueը տրամադրած է մէկ միլիոն ֆրանք հողագործ աշակերտներու «Տան» համար, որ մօտ օրէն կ'աւարտի։ Միւս կողմէ կառավարութեան պաշտօնական դիմումներ կատարած են, Ուս. Ոստանին մէջ նոր «Տուն»եր կառուցանելու համար, հետեւեալ պետութիւններ, որոնցմէ Միացեալ Նահանգները արդէն իսկ ձեռնարկած են կառուցման.—

Ա) Միացեալ Նահանգներ (250 ուսանողի համար), Բ) Անգլիա (300 ուսանող), Գ) Ճափոն (60 ուսանող), Դ) Քոլոմպիա եւ Վէնէզուէլա միացած (50 ուսանող), Ե) Սպանիա (100 ուսանող), Զ) Չեխոսլովաքիա (100 ուսանող), Է) Հոլանտա (100 ուսանող), Ը) Շուէտ (40 ուսանող)։

Ու տակաւին ուրիշ ազգեր որոնց կարգին Քուպա, Հարաւային Ամերիկեան Հանրապետութիւնները, հաւանաբար նաեւ Յունաստան կը փութան մաս մը հող ապահովել ազգակից ուսանողներու։ Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ իր կողմէ ամէն կերպով կը քաջալերէ ֆրանսական մարմինները թա[…] կան բացարձակ գերազանց[…] թիւնը չկորսնցնելու համար[…]

Ու հանգանակութիւնները կը շարունակուին…։

Միայն Ուս. Ոստանի հողին վրայ կը մտածուի 4000 ամէն ազգէ ուսանողներ զետեղել։

Զարմանալի է ցարդ մեր պա[…] հած լռութիւնը, կրնամ ըսել ան[…] տարբերութիւնը։ Մենք որ աւելի անհամեմատօրէն նուազ գործ[…] նական ձեռնարկներու ընդառաջ[…] գացեր ենք, յաճախ լոկ վերա[…] ցական առաւելութիւն մը միայ[…] ձեռք բերելու համար…։

Եւ չմոռնանք որ մեր ուսա[…] նողութեան ու առհասարակ մը[…] տաւորականներու թիւը Փարիզի մէջ հետզհետէն կը գլէ կ'անցն[…] վերոյիշեալ ազգերէն շատերը…

Յաջորդով լրացուցիչ մա[…] րամասնութիւններ՝ բուն Ուսա[…] նողական Ոստանի մասին։

Ե. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԶՈՒՄԲԷՐ

ԱՄԱԶՈՆՆԵՐԸ

...խորհրդային Ռուսիա իր բանակը զօրացնելու համար, որոշեր է 200,000 կիներ զինուորագրել:

...ցենք գիտեր թէ ռուս գեղուհիները ի՞նչ ընդունելութիւն ըրած են այս որոշման. բայց կրնանք ենթադրել թէ՝ հակապոլշեւիկները՝ հողային նուաճումներու եւ արիւնահեղ կռիւի յաղթանակներ պիտի վերագրեն ...ուորական շանրապետութեան, որ ուխտած է յաւիտենական խաղաղութիւնը հաստատել կապիտալիստ աշխարհի ապերակներուն վրայ..., երբ ջարդիք բան չմնայ այլ եւս:

Եւ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ նորէն, հակապոլշեւիկները են որ կը սխալին: կիները զինուորագրելով եւ զանոնք կռիւի պատրաստելով, խաղաղութեան իր սէրն է որ կը փաստէ Ռուսիա:

Երեւակայեցէք գեղանի ամազոններու հսկայ բանակը, քաջաբար կանգնած թշնամիին դէմ:

Ո՞ր այրն է որ ինքզինքին թոյլ պիտի տայ կրակել կնոջ մը դէմ, նոյնիսկ եթէ ան զինուոր ըլլայ եւ աներօրէն սպառազինուած:

Ու մեր գեղուհիները պիտի երթան համդարտօրէն նուաճելու թշնամի սրտերը..., ոչ թէ հուրով ու սուրով, այլ նայուածքի ուժով, մինչ պոլշեւիկ առնական բանակը՝ իր յառաջապահ ամազոններուն ետեւէն պիտի փութայ պաշարել թշնամին, դեռ չսթափած...:

Ու պատերազմը որ սկսած էր քէնով ու ատելութեամբ, պիտի վերջանայ սիրակէզ համբոյրներով եւ տաքագին փարումներով, շնորհիւ իգական «շանթահարուած»ներու:

Եւ այս ռազմավարութիւնը, միշտ ալ պիտի ապահովէ ռուս բանակներու յաղթանակը, առանց արիւնահեղութեան եւ անձի կորուստի:

Վա՜յ կապիտալիստ պետութիւններուն:

Միայն թէ՝ անոնք ալ չփորձեն կինը հանել կնոջ դէմ:

ԽԱՐՏՈՅ

ԹՈՒՐՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ՆՈՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինկիրիէն կը հեռագրեն թէ Պարսկաստանի նախկին պատերազմական նախարար Ֆիրուզի Խան Էնկիւրի հասաւ: Ֆիրուզի Խան նոր հրահանգներ ստացած է Թէհրանի կառավարութենէն:

Յոյս կայ որ շուտով կարելի պիտի ըլլայ տարակարծութիւնները լուծել. «Եթէ պարսիկ կառավարութիւնն ալ բարեացակամութիւն ցոյց տայ:»

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԻՆԵՐԷՆ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԷՆ ԿԸ ԼՈՒԾԵՆ ԻՐԵՆՑ ՎՐԷԺԸ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը ստացած ենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, քրտական վերջին յաջողութիւններուն մասին.—

1.— Նոյեմբեր 1ին քրտական շարժման վարիչ հանգուցեալ Շէյխ Սայիտի եղբայրը Ապտիւրրահիմ էֆէնտիի եւ Ճապաղջուրի Խալիլ աղազատէ Հասանի եւ եղբայրները Հիւսէյնի եւ Եաղօ աղաներու հրամանին տակ 200 հոգինոց հեծեալներու ուժ մը քէմալական ուժերուն հետ ընդհարած է Տիգրանակերտի մօտ Գարաճա տաղի Գօյունկէօզիւ կոչուած տեղւոյն արեւելեան կողմը: Քիւրտերը ունեցած են 15 մեռեալ ու կորսնցուցած են 30 ձի. իսկ քէմալականներու կորուստն է 60 մեռեալ. վար առնուած է նաեւ Թուրք օդանաւ մը:

2.— Այս դէպքէն օր մը վերջ, հանգուցեալ Շէյխ Շէրիֆի եղբօր՝ Հիւսէյին էֆէնտիի հրամանին տակ գտնուած 70 հոգինոց ուժ մը Արղնիի ենթակայ Տէշթկիւրան կոչուած վայրին մէջ ընդհարած է Քէմալական ուժերուն հետ: Քիւրտ ապստամբներուն ընդհ. կորուստն է հինգ մեռեալ. իսկ Քէմալականներէն սպաննուած են 15 հոգի, գերի բռնուած են 30 Թուրքեր, փճացուած եւ այրուած է նաեւ Թուրք օդանաւ մը:

3.— Քսան օր առաջ 200 հեծեալներէ և 1000 հետեւակներէ բաղկացած կարեւոր ուժ մը նախկին օսմանեան սպայ Հարփութցի Իհսան Նուրի պէյի ղեկավարութեամբ յառաջացած է դէպի Էրզրումի շրջանը: Այս բանակի ղեկավարներէն Խօմէր Ֆարուք աղայի հրամանին տակ գտնուող ջոկատը Խնուսի մօտ ընդհարած է 500 հոգինոց քամալական ուժի մը հետ: Կռիւներու ընթացքին Թուրքերը զէնքերը ձգած և ապստամբներուն միացած են: Այս վերջինները անոնց զէնքերը առնելէ վերջ, բոլոր գերիները ազատ արձակած են:

Վերոյիշեալ քրտական ուժին գլխաւոր վարիչներն էին՝ Կէնճ նահանգէն Բէրնուսցի Հաճի Սէլիմ, Զիլտի ցեղախումբէն Հաճի Սատրք պէյի տղան Րիզա պէյ, Փէնճնիք ցեղախումբէն Հաճի Մուսթաֆա Աղազատէ Մէհմէտ աղա, Բունեան ցեղախումբի պետ Ֆարիս օղլու Խօմէր Ֆարուք աղա, Մէսթան ցեղախումբի պետ Րիզա աղա, Մուսա Աղազատէ Մէհմէտ Ալի աղա, Մէրքազան ցեղախումբի պետ Միքայիլ օղլու Էմին աղա, Ֆասալը ցեղախումբի պետ Մէհմէտ Էմին օղլու Խաթիպ աղա եւ հանգուցեալ Շէյխ Սայիտի եղբայրը Թահիր էֆէնտի:

4. — Շէրնաք գաւառակին մէջ ապստամբած Ալի Եունուս օղլուները զսպելու համար ղրկուած քէմալական ջոկատները տեսնելով որ Ջիշեալ լեռնային վայրին մէջ ապստամբներուն պիտի չկրնան բան մը ընել, իրենց բոլոր ուժերը քաշած են Ջիշեալ շրջանէն:

5.— Մոտկանի ցեղախումբին պետ Նուհ պէյի դէմ ղրկուած քէմալական մէկ գունդ զինուորները Նոյեմբեր 1ին բոլորովին քաշուած եւ պաշտպանողական դիրք բռնած են (Մոտկան Պիթլիսի եւ Մուշի մէջտեղը կը գտնուի):

6.— Նոյեմբեր 1էն սկսեալ մինչեւ այսօր Թուրքերը կը հաւաքեն Կէնճ նահանգի Վարար, Փէնճնիկ, Թավիս, Մուլան եւ Ճապաղջուրի ենթակայ Ֆէրխան գիւղերու եւ գաւառակներու կիներն ու մանուկները եւ զանոնք կարաւաններով կը ջարդեն ու կ'այրեն: Նոյնիսկ Վալար գաւառակի Սէյեար գիւղին մէջ 70 կիներ եւ մանուկներ մեծ տան մը մէջ արգելափակուելով ողջ ողջ այրուած են:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ՝ գիւղատնտեսութիւնը գլխաւոր տեղ մը կը գրաւէ:

Գիւղատնտեսութիւնը, Հայաստանի մէջ, անցած է երեք շրջանէ: Նախ, անհրաժեշտ էր վերականգնել մարդկային ուժը, զարկ տալու համար: Յետոյ սկսաւ բուն վերականգնումը:

Համաձայն պաշտօնական ցուցակներու, նախապատերազմեան շրջանին, Հայաստան կը ցանէր 316,000 տեսիադին:

1923-1924ին	227,000	տեսիադին
1924-1925ին	282,000	»
1925-1926ին	285,000	»

Նախապատերազմեան շրջանին, եգիպտացորենի(?) անասուններու թիւն էր՝ 735,000:

1923-1924ին՝	643,000
1924-1925ին՝	705,000
1925-1926ին՝	752,000

Բամպակի ցանքերը կը հասնէին, 1926 - 1927ին, 15,000 տեսիադինի: Իսկ, իբրեւ արդիւնք, 1925ին, ստացուած է 25 փութ բերք, 1927ին՝ 60 - 70 փութ:

Ըստ արժէքի, նախապատերազմեան շրջանին բերքը կը բերէր 44 միլիոն րուբլի:

1923-1924ին՝	28	միլիոն	րուբլի
1924 1925ին՝	30	»	»
1925-1926ին՝	33	»	»
1926 1927ին՝	37	»	»

Հողային հարցերու կազմակերպութիւնը կարեւոր հարց մըն էր: Հայաստան, զրացի պետութիւններուն հետ բաղդատելով, կը գտնուէր մասնաւոր պայմաններու մէջ: Բացի տեղական բնակչութենէն, պէտք էր գոհացնել նաեւ Հայաստանէն գաղթած Թուրք գիւղացիները, որոնք վերադարձեր էին:

Հողաբաշխութիւնը վերջացած է արդէն Երեւանի գաւառին 221, Էջմիածնի 158, Լոռի-Փամբակի 146, Դիլիջանի 74, Նոր-Բայազիտի 83, Զանգեզուրի 143 եւ Դարալագեազի 72 գիւղերուն մէջ: Շատ քիչ են այն գիւղերը, որոնք անհամաձայնութիւններ ունենան:

Հողաբաշխութեան աւելի առաջին կարեւորութիւնը տրուած է համագործակցական ընկերութիւններուն, որոնք հետզհետէ աճած են, ինչպէս կը գրեն Հայաստանի թերթերը:

Ուշադրութիւն դարձուած է մասնաւորապէս գիւղատնտեսութեան շրջանացման, որուն շնորհիւ գիւղին պիտի ըլլայ հասկնալ թէ ո՛ր շրջանին մէջ գիւղատնտեսական ո՛ր ճիւղերով կարելի է զբաղիլ:

Եթէ կարելի ըլլայ, համաձայն ներկայացուած ծրագիրներուն, Սեւանի լիճէն բանալ երկու ջրանցք, կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 47 տեսիադին հող:

(«Պրոլետար», 3 Դեկտ)

ԻՏԱԼ. ՄԱՐՄԻՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՊՈԼԻՍ

Պոլիս հրատարակուող Մեսաճէրօ Տէյլի իթալիանաի համաձայն, ֆաշիստ կուսակցութեան արտասահմանեան ճիւղի ընդհ. քարտուղարը, Պ. Լուիճի Պոլիս եկած է: Ընդհ. քարտուղարը ըսած է թէ «Ինքզինքը Իտալիա կարծած է, այնքան կարգապահութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ:»

Նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ «Դանթէ» միութեան անդամներէն խումբ մը Պոլիս պիտի այցելէ յառաջիկայ Փետրուարին, իտալական նախկին վարչապետի մը գլխաւորութեամբ: Այս մասին անհրաժեշտ արտօնութիւնը առնուած է Թուրք կառավարութենէն:

ՕՍՄԱՆԻԷԻ ԱՆԹԵԼԸ.— Ֆրանսական ընկերութիւնը, որուն յանձնուած էր Օսմանիէէ անթելի կայանին շինութիւնը, աւարտած է իր գործը: Գիտական մարմին մը կը քննէ կայանը, ճշդելու համար թէ պայմանագրութեան համաձայն կառուցում եղա՞ծ է:

Կայանին համար երկու միլիոն ոսկի պիտի տրուի ընկերութեան:

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ ԲՈՑԵՐՈՒ ՄԷՋ. — Օրան փողոցը, տիկին Մաթըլէն քնացուցած էր իր երախան օրօրոցին մէջ: Ու պառկած կը քնանար ինք ալ: Յանկարծ արթնցաւ, թանձր ծուխ մը կար սենեակին մէջ եւ օրօրոցը պաշարուած էր բոցերով: Յատկեց անկողինէն, խլեց մանուկը օրօրոցէն եւ օգնութիւն կանչեց: Հասան հրշէջները եւ մարեցին հրդեհը: Մանուկը, որ բազմաթիւ այրուցքներ ստացած եւ ծուխէն նուաղած էր, ղրկուեցաւ հիւանդանոց:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը մրցեցաւ ֆրանսական Club Sportive Vienneի Բ. խումբին դէմ Դեկտ. 11ին: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ մեր յաջողութեամբ, 2ի դէմ 0: Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը կը ջանար նշանակէտ մը շահիլ բայց մեր պաշտպանողական գիծը զօրաւոր դիրքի վրայ էր, եւ արդիւնքը մնաց նոյն, 2—0: Գնահատութեան արժանի է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը, որուն Ա. խումբը անցեալ տարի դժուարաւ կրցած էր 1—0ով յաղթել:

Յ. Մաթոսեան

ԿՈՓԱՄԱՐՏ.— Կիր. կէս օրէ ետք Sporting Central Clubի մէջ տեղի ունեցաւ հայ կոփամարտիկ Պէշիրի (Աւետիս Ապլաղաթեան) եւ իտալացի Մէրինիի մրցումը:

Խաղին առաջին եւ երկրորդ շրջաններուն երկուստեք հաւասար խաղարկութիւն մը ցոյց տուին, իսկ երրորդ շրջանէն սկսեալ իտալացի Մէրինի տիրապետեց խաղին: Պէշիր տեսնելով որ իր դիմացինը բաւական զօրաւոր եւ երկար տարիներէ ի վեր փորձառու խաղացող մըն է սկսաւ պաշտպանողական դիրք բռնել: Մինչեւ վեցերորդ շրջանը խաղը այսպէս շարունակուեցաւ:

Վեցերորդ շրջանի սկզբնաւորութեան իտալացի կոփամարտիկը, հակառակ իր արիւնլուայ դէմքին, խոյանալով մեր հայրենակցին վրայ աջ ու ձախ բազուկներու ծանր հարուածներով գետին ձգեց զայն: Կառավարիչը անմիջապէս կեցնելով խաղը մինչեւ 10 երկվայրկեան, եւ տեսնելով որ այդ շրջանին մեր հայրենակիցը անշարժ կը մնայ իր տեղը, խաղին վերջ տուաւ: Օրուան դատաւորը Մէրինին յաղթական եւ Պէշիրը պարտուած հռչակեց:

Իտալացի Մէրինի իսկապէս զօրաւոր եւ ճարպիկ խաղացող մըն էր, արդէն Իտալիոյ մէջ երկու անգամ իր (թեթեւ) ծանրութեան ախոյեանութեան համար մասնակցած է մրցումներու որ առաջին անգամ հաւասար եւ երկրորդ անգամ կէտերու առաւելութեամբ միայն պարտուած է:

Պէշիր առաջին անգամ է որ կը պարտուի գզեստուած:

Մ. Աւետիսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԱԳ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Լօս Անճելոսի մէջ փոքրիկ աղջիկ մը, Մարիոն Փարքըր, դպրոցէն արձակուած պահուն, կը հանդիպի մարդու մը, որ ինքզինք կը ներկայացնէ իբրեւ հօրը բարեկամը եւ կը հրաւիրէ ընկերանալ իրեն:

Իրիկունը եւ յաջորդ օրերուն, ծնողքը երկար ատեն սպասեց աղջկան: Ոստիկանութիւնը ամէն կողմ փնտռեց: Աղջիկը կորսուած էր:

Ետքը մը նամակ մը հասաւ տունը: Առեւանգիչը կը պահանջէր 1500 տոլար, յանձնելու համար աղջնակը: Ոստիկանութեան միջամտութեան պարագային, կ'աւելցնէր թէ պիտի սպաննէր աղջիկը:

Ջօհին հայրը, որ շատ կը սիրէր իր աղջիկը, ինքնաշարժ մը նստաւ եւ գնաց ցոյց տրուած տեղը:

Քիչ յետոյ հասաւ նաեւ ուրիշ ինքնաշարժ մը: Ներսը կ'երեւէր անծանօթը եւ իր աղջնակին գիմաստուերը: Հայրը կարծեց թէ քնացած է աղջիկը: Անծանօթը մօտեցաւ փարքըրի, առաւ 1500 տոլարը եւ յետոյ պահանջեց որ իր աղջնակը երթայ արթնցնելու այն ատեն, երբ ինք հեռացած ըլլայ:

Անծանօթին մեկնումէն յետոյ, հայրը մօտեցաւ եւ տեսաւ որ սպաննուած է աղջիկը եւ սարսափելի յօշոտուած: Մարմինին վարի մասերը, ծծերէն վար, սղոցով կտրուած էին եւ միայն կը մնային ուսերն ու գլուխը: Վիզը ծակծակ եղած էր: Կոպերը հակառակ դարձնելով կարուած էին, այնպէս որ աչքերը կը մնային բաց:

Հայրը երբ տեսաւ այս տեսարանը, ուշաթափ ինկաւ գետին: Քիչ յետոյ, երբ աղջկան մայրն ալ իմացաւ պատմութիւնը, նոյնպէս մարեցաւ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ, 19 Դեկտ.— Փարիզի ամսական դրամատներու շաբաթաթերթի վերջին թիւին մէջ, Լիոնի ծանօթ խմբակին կողմէ կեղծ ստորագրութեամբ նամակի մը մէջ, կ'ըսուի թէ ընտրութիւնը իբր թէ մեր բնակարանին մէջ կատարուած է:

Այս նողկալի սուտը աւելորդ կը դարձնէ զբաղիլ խմբակին միւս սուտերով: Լիոնի հայերը անգամ գիտեն թէ ծանօթ կապալառուն, Կիրակի առաւօտ (Դեկտ. 4) կանուխ եկեղեցի երթալով, առաջին գործը կ'ըլլայ ոստիկան կանչել:

Բարեբախտաբար պաշտօնեան ճշմարտութիւնը հասկնալով, թոյլ տուաւ քուէարկութիւնը կատարել մասնաւոր շէնքին յարակից մէկ սենեակին մէջ:

Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ մեր ընկերներէն չորսը մատնուած են իբրեւ «խռովարար»: Մեկնութիւնները աւելորդ են:

Ս. Թիրեաքեան

ՏԱՐԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՀԱՇԻՒԴ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԼՃԱԿԻՆ ԿԱՐԱՊՆԵՐԸ

(ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

— Ինչո՞ւ համար հրամանս չործադրեցիր. տե՛ս, մանուկները որս դուն պիտի սպաննէիր, անտառին մէջն են ու տակաւին կը կրեն ոսկիէ շղթաներ: Եթէ անմիջապէս զանոնք չփնտռես ու անոնց վիզէն շղթաները չառնես, երկուքս ալ կորսուած ենք:

Ծառան ձի մը թամբեց եւ ճամբորդութեան անտառ մեկնեցաւ:

Տոգնապէն ու սարսափէն ինչ ընելիքը չէր գիտեր:

Երեք օր թափառեցաւ, սակայն ամէն փնտռտուք ու խուզարկութիւն ապարդիւն անցան:

Վերջապէս չորրորդ օրը, յուսահատած, երբ տրտում տխուր տուն վերադառնալ կ'ուզէր, աւազանի մը վրայ վեց կարապներ նշմարեց, եւ եզերքին վրայ ալ ձգուած՝ ոսկիէ վեց շղթաներ:

Փոքրիկ աղջնակ մը մէկ անկիւնը կեցած կը հսկէր, եւ ինքն ալ կը կրէր նմանօրինակ շղթայ մը:

Ծառան անմիջապէս ճանչցաւ զանոնք, գգալով որ իր փնտռած տղաքը անոնք ըլլալու են:

Մանչերը իրենց շղթաները եզերքը ձգած՝ եւ կարապներու փոխակերպուած՝ հոս ու հոն կը լողային. իսկ աղջիկը, շղթան վիզը, պահեր էր իր մարդկային կերպարանքը:

Ծառան մեղմօրէն ու աննշմարելի կերպով մօտեցաւ լճակին եզերքին ու վերցուց շղթաները:

Աղջիկը սակայն կրցաւ ճիշդ ատենին ճարպկութեամբ խոյս տալ. այնպէս որ գղեակին ծառան չկրցաւ բռնել զայն ու յափշտակել շղթան:

Զօր հօրաքոյրը շա՛տ ուրախացաւ, երբ ծառան իրեն յանձնեց վեց շղթաները, եւ սակայն եօթներորդը ձեռք անցուած չըլլալով խոր մտմտուքի մէջ ինկաւ:

Կանչել տուաւ ոսկերիչ մը, ու անոր այսպէս խօսեցաւ.

— Ահաւասիկ ոսկիէ վեց շղթաներ, մտնդմէ ինծի համար բաժակ մը ձուլէ:

Վարպետը խոստացաւ այս պատուէրը գործադրել ու հեռացաւ գղեակէն: Սակայն երբ աշխատիլ սկսաւ, նկատեց որ ազնիւ մետաղը այնքան կարծր էր, որ ո՛չ կրնար հալեցնել եւ ոչ ալ կռանել:

Մեծ ճիգով մէկ շղթայէն միայն՝ մասնի մը շինել յաջողեցաւ: Սակայն ուրիշ հնարք մը գտաւ ոսկերիչը: Աչքեց շղթաներն ու մատանին, եւ անոր փոխարէն ուրիշ ոսկիէ բաժակ մը շինեց, զոր տարաւ չար կնոջ. եւ մնացած դարբնուած ոսկին պահեց իր սնտուկին մէջ:

*
* *

Երբ կարապները չկրցան գտնել իրենց շղթաները, չկրցան առնել նաեւ իրենց մարդկային կերպարանքները, եւ կերպարանափոխ վիճակի մէջ մնացին:

Շա՛տ տխրեցան ու սկսան ողբալ ու հեծել. անոնց ողբին աղաղակը կը հնչէր թախծօրէն, իբր թէ մանուկներ ըլլային լացողները:

Վերջապէս վեր առին իրենց թեւերը ու թռան բարձրերը, օդին մէջ. իրենց շուրջը դիտեցին փնտռելու համար տեղ մը, ուր պիտի կրնային վար իջնել:

Հեռուէն տեսան մեծ ու հաւլիի պէս յստակ լիճ մը, որ իրենց համար լաւագոյն ապաստանը թուեցաւ: Թռիչք առին դէպի այն կողմը:

Լճակը կը գտնուէր սարսափ բարձրաբերձ լերան մը, որուն կատարին վրայ կը բարձրանար փառաւոր դղեակ մը: Այս դղեակը իրենց հօրը, Ասպետինն էր, որ անտառին մէջ մանուկները տեսեր, անոնց հաւներ ու բռնել ուզեր էր:

Առաջին օրն իսկ, Ասպետը իր ճաշասրահէն նշմարեց լճակին կարապները, շլացուցիչ սպիտակութեամբ, որոնք հիացում ու հրճուանք կը պատճառէին իրեն:

Ասպետը ինքն իսկ կերակրել սկսաւ զանոնք. գրեթէ ամէն օր ճերմակ հատիկներ, հաց ու կարկանդակ կու տար:

Յանձնարարեց իր ծառաներուն, որ կարապները չհալածեն, ընդհակառակն պատուիրեց խնամել, հոգ տանիլ, մինչեւ որ լճակին վրայ բնտանի ու բնիկ դառնային:

Ծառաները հետեւեցան իրենց տիրոջ հրամանին:

Կարապները ընտելացան այդ տեղին, ու սիրեցին զայն, այնպէս որ երբ կերի ժամանակը գար, անոնք մինչեւ եզերքը կը մօտենային:

*
* *

Վեց մանչերուն քոյրը, որ իր մարդկային կերպարանքը պահեր էր, բոլորովին առանձին ու անօգնական մնաց:

Աշխարհի մէջ ոչ ոք ունէր որուն կարենար բանալ իր սրտին գաղտնիքը. դառնօրէն կ'ողբար իր վիճակը:

Անտառէն հեռացաւ եւ մուրալ սկսաւ:

Նոյնիսկ հասաւ իր Ասպետ հօրը դղեակը: Հոն իրեն խմելիք եւ ուտելիք տուին, այն ամէնը ինչ որ խոհանոցէն կ'աւելնար եւ կամ սեղանէն կը թափուէր, որովհետեւ ո՛վ որ զայն տեսնէր, կը կարեկցէր անոր:

Աղջիկը սակայն, կ'առնէր փշրանքներն ու աւելցուքները, կը վազէր դէպի բակին ետեւի կողմը, եւ ունեցածէն բաժին կը հանէր դժբախտ կնոջ:

(Շար.)

.·. Ծերակոյտը կը շարունակէ 1928ի նիւթացոյցին քննութիւնը: Աշխատանքի նախարարութեան պիւտճէին վիճաբանութեան ատեն վարչապետը յայտարարեց թէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ գործազուրկներու թիւն է 10,000 հոգի, որոնց 6000ը Փարիզի եւ 2500ը արուարձաններու մէջ: Ընկերվարական երեսփոխանները կասկածելի գտան այս թիւը եւ պնդեցին թէ գործազուրկներու թիւը շատ աւելի է:

Ռակովսկի եւ Ռադեկ ընդդիմադիր կը մնան

Ռիկայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Զինովիեւ, Կամենեւ եւ քանի մը ուրիշներ միայն մեղայագիր ներկայացուցածեն համայնավար կուսակցութեան: Միւսները, որոնցմէ մաս կը կազմէին Ռակովսկի Ռադէկ, Մուրալով եւ Սմիլկա, աւելի քաջութիւն ցոյց կու տան: Անոնք ներկայացուցած են առանձին յուշագիր մը, որուն մէջ կ'ըսեն թէ համագումարը եւ կուսակցութեան արդի վարիչները ծանր սխալ մը կը գործեն եւ ճամբայ կը հարթեն հակապոլշեւիկ ուժերուն:

Այս անզիջող խմբակին անդամները կը հաստատեն թէ իրենք կը ներկայացնեն իրական պոլշեւիկութիւնն ու լենինականութիւնը եւ թէ պիտի շարունակեն պաշտպանել իրենց սկզբունքները: Նպատակ չունին նոր կուսակցութիւն մը կազմելու, սակայն պիտի աշխատին համայնավար կուսակցութեան աչքերը բանալ: Կ'աւելցնեն թէ խորհրդային պետութեան կազմութեան օժանդակած ըլլալով, իրաւունք ունին իրենց տեսակէտը պաշտպանելու եւ թէ հրէշային բան է զիրենք իբր հակապոլշեւիկ ամբաստանել: Վերջացնելով, դիտել կու տան թէ համայնավար Միջազգայինը կազմող բոլոր խմբակներուն մէջ անոնք կողմնակիցներ ունին, ո՛ւնք նոյնպէս կը հալածուին, եւ սակայն անկարելի է որ հրաժարին իրենց տեսակէտներէն:

Չինական խառնիճաղանճին մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Քանթոնի վերջին խռովութեանց մասնակցող 350 համայնավար բանուորներ, որոնք քաղաքին մէկ թատրոնին մէջ իբրեւ գերի կը պահուէին, մահուան դատապարտուած եւ գնդակահարուած են: Քանթոնէն փախչող 25 խռովարար պետեր Հոնկ Քոնկի մէջ ձերբակալուած են:

Քանթոնի մէջ դեռ ծանր կացութիւն կը տիրէ: Ամոյի եւ Սուաթէուի մէջ համայնավարական նոր ցոյցեր կատարուած են: Նոյնպէս վրդովիչ լուրեր կը հասնին Եանկցէի եւ Հանքէուի ամբողջ հովիտէն: Բանուորները զինուած են եւ նոր արիւնահեղութեանց կը սպասուի:

Պոլշեւիկ լրտեսներ Լեթոնիոյ մէջ

Լեթոնիոյ քաղաքական ոստիկանութիւնը վերջին օրերս ձերբակալած է անդամները պոլշեւիկեան լրտեսական ընդարձակ կազմակերպութիւն մը, որուն կեդրոնը կը գտնուէր Պունապուրկ: Այս լրտեսութիւնը մասնաւորաբար ուղղուած էր լեթոն բանակին դէմ: Ձերբակալուած են 17 հոգի, որոնց երկուքը լեթոն ենթասպաներ: Կազմակերպութեան վարիչին վրայէն գտնուեցաւ Չեկայի մասնաւոր անցագիր մը:

Ռուսական քարիւղ կը գնեն

Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլ ընկերութեան եւ խորհրդային Նէֆթ սէնտիքային միջեւ կնքուած համաձայնագրի մը հիման վրայ, ամերիկեան քարիւղաբարձ նաւ մը Նովորոսիսկ հասած է եւ քարիւղ կ'առնէ: 1914էն ի վեր ասիկա ամերիկեան դրօշ կրող երկրորդ նաւն է ռուսական ջուրերուն մէջ:

Ցուրտը եւ սառոյցը

Երէկ առաւօտ Փարիզի եւ արուարձաններու բնակիչները անակնկալի եկան, երբ փողոց ելլելով տեսան թէ ամէն կողմ սառած էր: Սահելու եւ իյնալու անհամար դէպքեր պատահեցան, մանաւանդ առտուն կանուխ, երբ օդը մշուշոտ ալ էր: Երկար տարիներէ ի վեր այսպիսի բան չէր պատահած: Փարիզի եւ արուարձանի բոլոր փողոցներն ու մայթերը չմշկարանի վերածուած էին: Գիշերը արուարձաններէն Հալերը եկող կառքերը չկրցան ճամբայ ելլել: Շատեր հրաժարեցան Փարիզ իջնելէ եւ առաջին երկաթուղիները գրեթէ պարապ հասան Փարիզի կայարանները: Ինքնաշարժերու երթեւեկն ալ երկար ատեն դժուարութեան բախեցաւ: Թաղապետութիւնը սկսաւ աւազ թափել փողոցները: Արկածներու հետեւանքով վիրաւորուածները հիւանդանոցներու մէջ կապել ու ուին իրենց վէրքերը: Թրամուէյի պաշտօնեայի մը գանկոսկրը կոտրեցաւ: Թիւ 5 մեթրոյին մէջ երթեւեկը մինչեւ ժամը 8 ընդհատուեցաւ:

Արտասահմանի մէջ ալ ցուրտը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Ռումանիոյ մայրաքաղաքին մէջ 14 աստիճան ցուրտ կ'ընէ: Պալաթոն լիճը ամբողջովին սառած է: Շատ մը նաւեր սառոյցներու մէջ բռնուած են: Դանուբ կը քշէ կը տանի մեծ թիւով սառնակոյտեր. 24 նաւեր եւ մօտ հարիւր նաւաձիդներ անշարժութեան մատնուած են սառոյցին պատճառով:

Պելճիքայի մէջ ալ կացութիւնը լաւ չէ: Ներքին նաւարկութիւնը դժուարացած է: Գետակներու մէջ ջրանցքները սառած եւ փակուած են: Անվերսի մէջ անգործներու թիւը կը շատնայ: Սերպիոյ մէջ Նէվկէլիի երկաթուղագիծին վրայ 17 պահակ զինուորներ գիշերը ցուրտէն սառելով մեռած են: Ուրիշ երեք զինուորներ հիւանդանոց տարուած են ծանր վիճակի մէջ:

Համպուրկի նաւահանգիստին մէջ երթեւեկը կասած է: Պերլինէն եւ Վիէննայէն Փարիզ եկող կառախումբերը յապաղումով հասան երէկ:

Սեւ Ծովու մէջ քանի մը նաւեր ընկղմած են՝ իրենց բեռներով: Անատոլուի մէջ կը ձիւնէ: Պոլսոյ եւ արուարձաններուն մէջ զերոյէն երկու աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ այս տարի Ծնունդի առթիւ մօտ հարիւր միլիոն ստեռլին պիտի ծախսուի՝ խաղալիք, ուտելիք, ըմպելի եւ ամէն կարգի նուէրներ գնելու համար: Հացագործները երեք օր չպիտի աշխատին, որով ժողովուրդին կ'ազդարարուի նախապէս հացթխելու երեք օրուան հացը:

ՓԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ դաշնակցութիւնն փորձում հասմաճնափոր պաշտօնեաները, թիւով 40,000 հոգի, որոնք ամիսներէ ի վեր չէին վճարած իրենց անդամավճարը:

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Ա. ՑՈՒՑԱԿ

Արդիւնք թիւ 1 տետրակի, նախաձեռնութեամբ՝ Տ. Վահան Քինյ. Խոյեանի եւ Պ. Պ. Գառնիկ Երեցեանի, Թորոս Մարտիկեանի եւ Իսրայէլ Ստեփանեանի՝ կարկանի հայրենակիցներու մէջ հանգանակուած, որբերու կիրակիին առթիւ.—

Թ. Մարտիկեան 75 ֆր. Կ. Բամուզճեան, Տէր - Մաթէոսեան, Ա. Չըպուզճեան, Յ. Գալֆաեան, Ի. Քէշիշեան, Գ. Երեցեան, Գ. Գօնչէկիւլ, Ի. Ստեփանեան 50ական ֆր. Մ. Ճգնաւորեան 40, Ս. Խարախեան, Ոմն, 25ական, Թագուհի Հօլաս, Մարգար Պաղըրճեան, Գամպուրեան, Օ. Բիրիմեան, Յակոբեան 20ական, Կարապետ Ալեաեան, Ոմն 15ական, Ոմն, Ղազարոս Գամպուրեան, Ոմն, Մ. Յ., Ոմն, Աճեմեան 10ական, Սարգիսեան 5 ընդհ. գումար 760 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ 97 Rue des Martyres բնակող Պ. Արմենակ Տիմիճեանի կինը, Տիկին Մարի Տիմիճեան երկար ատենէ ի վեր իր բնակավայրը անյայտ թողած ըլլալով, կը հրաւիրուի յառաջիկայ երեքշաբթի օր 27 դեկտ.ին ժամը 3ին ներկայանալ առտօնորդարանս, 80 Ave. Pereire, Asnieres Seine, ստանալու համար կարեւոր բացատրութիւններ:

Կնիք

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ա. Երկաթին, Կ. Մեհեանին, Համաստեղին, Եղիա Դասպարեանին, Օ. Մխիթարեանին, Սեզային, Թ. Ազատեանին, Պ. Զարեանին, Զ. Պլպուլին, Ա. Անոյշին, Ա. Սեւանին, Բ. Թաշեանին, Զաւէն Սիւրմէլեանին՝

Ձեր ձեռագիրները եւ զրկած նիւթերը ստացուած են: Շնորհակալութիւն:

«Ալթեկոնթր»ի խմբագրութիւն Անվերս, Մ. Տ. Սահակեան.— Ձեր ուզած հասցէն է՝ M. Onnik Mekhitarian, Studentsky Domov, Naslupi II, Prague.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Արսէն Լիւբէն 18 ֆրանք, Մանօն Լէսքօ 15, Ռասբուտին 15, Կրազիէլլա (Լամառթին) 8, Խաւար (Լ. Անտրիէվ) 12, Թափառաշրջիկներ 15, Տք. Մօռոյի կղզին (Ուէլս) 12, Միրզա եւ Աննա 12, Ճամփի (Ժօրժ Սան) 10, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Սատանային զաւակը 3, Քէօր օղլու 2.50, Թօփալ Օսման 5, Աքուլալա Մահարի 5, Քերթուածներ (Դուրեան) 5, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Հայաստանի ջարդերը 15, Արարիչը գիտութեան առջեւ 7, Լուսանկարչութիւն 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Երգարան 5, 6, 10 եւ 25, Երազահան 6 եւ 10 ֆր., Ֆրանս. հայ. խոսակց. 6, 8 եւ 15, Արշին մալ ալան 4, Բարեկենդանի անկուտիները 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Շողոքորթը 5, Լը Պարպուլիէ 2. Ժամագործ Մինաս 2, Բունի ամուսնութիւն 2, Ագահ վաճառականը 3, Գոյութեան պայքարը (տաւամ հայ գաղթ. կեանքէն) 15, Կոյր երգչուհին 4, Սալոմէ 4, Օթէլլօ 10, Համլէթ 10, Տրիլբի 5, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, իսկ 100 ֆր.է աւելիին համար 15 ֆր.ի գիրք: Ընտրեցէք նուէրցու գիրքերը մեր գրացուցակէն:

Դիմել՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

23 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 526 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ՄԵՐ ՀԱՅԿԱՇԷՆԸ...

Ուսանող մը, իբրեւ արդիւնք փաստացի պրպտումներու՝ երեք յօդուածով ներկայացուց Փարիզի Ուսանողական Ոստանին ծրագիրն ու շինութիւնները, «Յառաջ»ի մէջ։

Վերջին մասը կը հրատարակենք այսօր։

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, Ուս. Ոստանին հիմնադիրն է ֆրանսացի մը, որ երեք միլիոն ֆրանք յատկացուցած է, ֆրանսական բաժնին համար։ Կառավարութիւնը միայն հողը տրամադրած է, 28 հէքդար տարածութեամբ, քաղաքէն դուրս, փորթ տ'Օրլէանի մէջ։ Արդէն իսկ շինուած է ֆրանս. «Տուն»ը, 250 ուսանողներու եւ 60 ուսանողուհիներու համար։ Յետոյ՝ պելժիական Տունը, որուն համար հինգ միլիոն ֆրանք նուիրած են Տէր եւ Տիկին Լաֆորժ (200 ուսանող)։ Երրորդ՝ քանատականը, նուէր երկուքուկէս միլիոն ֆրանք, 50 ուսանողի համար։ Իրենց յատուկ Տուները շինել ստանձնած են Արժանթին (50 ուսանող), Միաց. Նահանգները (250), Անգլիա (300), Ճափոն (60), Սպանիա (100), Չեխօ-Սլովաքիա (100), Հոլանտա (100) եւլն.։

Երբ աւարտին բոլոր շինութիւնները, ամէն ազգէ չորս հազար ուսանողներ պիտի ունենան իրենց քաղաքը կամ ոստանը (La Cité Universitaire):

Ի՞սկ մենք... Ինքնաբերաբար կուգայ տաժանելի հարցումը, այս մանրամասնութիւններէն յետոյ։

Ճիշդ է որ իւրաքանչիւր «Տուն»ի հետ կը յիշուի երկրին անունը։ Բայց, բուն իսկ պետութիւնները չեն որ գլուխ կը հանեն այս ձեռնարկները, այլ անհատներ կամ ընկերութիւններ։ Յիշեցինք արդէն կարգ մը գումարներ, բոլորն ալ արդիւնք՝ անհատական բարեացակամութեան։

«Պարզ դիմում մը պատկան իշխանութեանց և արդէն իսկ հողը ապահոված կ'ըլլանք ձրի»։

Տրամադի՞ր ենք այդպիսի ձեռներէցութեան մը։ Կա՞ն միութիւններ կամ անհատներ, որոնք ոգեւորուէին այս գործով։

Մեր երիտասարդ աշխատակիցը անուններ կը յիշէ — Ուսանողական Միութիւն, Տիկնանց Ընկ. եւլն.։

Փութանք ըսել թէ մենք այնքան լաւատես չենք, նկատի առնելով տիրող հոգեբանութիւնը։

Առհասարակ մեր բոլոր միութիւնները կը սիրեն գործել «ընկալեալ սովորութիւններով»։

Նախ, Փարիզի Ուս. Միութիւնը այն չէ ինչ որ լսեր ենք ժամանակին։ Ճիշդ է որ դարն ալ փոխուած է, ինչպէս եւ մեր ամբողջ պատմութիւնը գլխիվայր շրջուած։ Այսօր աւելի դժնդակ է ուսանողական սերունդին վիճակը, քան երէկ։

Բայց այդ բոլորը բաւական զօրաւոր չեն, արդարացնելու համար այն տժգոյն դիմագիծը, որ կը տիրապետէ այսօր։

Օրինակ, այսօրուան ուսանողութիւնը, իբրեւ հաւաքականութիւն, չունի երէկուան թարմութիւնն ու խանդավառութիւնը։ Երէկ՝ նշանաբանը մըն էր «դէպի ժողովուրդ»ը, «դէպի երկիր»ը։ Այսօր աւելի շատ կը լսուի — դէպի ասպարէզը։ Յայտնապէս ինքն իր մէջ կծկուեր է մեր նորահաս «ուսումնական» սերունդը։

Եթէ անոր մէջ կան երիտասարդներ որ չեն կրնար Երկիր մտնել, աւելի շատ են անոնք որ չեն ուզեր։ Նոյն իսկ պետական պաշտօնի համար սակարկողներ գիտենք։

Միւս կողմէ, դաս մը երիտասարդներու համար ուսանողութիւնը տեսակ մը ասպարէզ է դարձեր։ Ոչ սկիզբ ունի, ոչ վախճան։ Անշուշտ ա՛յդ է մէկ պատճառը, եթէ Փարիզի ուստիկանութիւնը մինչեւ... հինգ հարիւր կը հաշուէր հայ ուսանողներուն թիւը, որ ապահովաբար հազիւ ատոր մէկ հինգերորդը կը կազմէ։

Խնդիր է թէ այս կարգի միութիւն մը պիտի կրնա՞յ հաւաքական կամք ներկայացնել, նոյն իսկ իբրեւ արհեստակցական միութիւն։

Ինչ կը վերաբերի Տիկնանց Միութեան, անոր «Ուսանողաց օգնութեան» ճիւղը՝ ամէն տարի գումար մը կը գոյացնէ պարահանդէսով եւ ամսական վճարումներ կը կատարէ կարօտներուն։ Այդ մարմինը 1925—26ին ունեցած էր 71,198 ֆրանք հասոյթ, եւ 31,843 ֆր. ծախք։ Ուրեմն, պարզ օգնութեան սնտուկ մը, որ նպաստներ կը բաշխէ։ Գոնէ մեզի անծանօթ կը մնայ թէ ունեցա՞ծ է աւելի լայն աշխատանք, բացի այս դիւրին գործէն։ Հաւանաբար նպաստընկալ ուսանողներու մասին ալ իրական գաղափար չունի, իբրեւ ազնուապետական միութիւն։

Մեզի համար անակնկալ մը պիտի ըլլար, եթէ այս միութիւնը ստանձնէր հայկական բոյն մը հաստատել ուսանողական ոստանին մէջ։

Սխալ չհասկնա՛ն, — եթէ ուզէ, կրնայ միջոցներն ալ գտնել։ Ինչպէս որ, եթէ Փարիզի ջոջերը ուզեն, կրնան հայկական Տուն մը շինել կամ վարձել Փարիզի մէջ, իբրեւ թատրոն եւ հաւաքատեղի ամէն տեսակ հանդէսներու համար, նոյն իսկ առեւտրական շահագործութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ, ուշադրութեան արժանի է առաջարկուած խնդիրը, — հիմնել տեսակ մը Հայկաշէն։

Կը մնայ արծարծել եւ շօշափելի ձեւ տալ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

Սօֆիայի Արաքսը խօսելով քաղաքին մէջ գոյացած համերաշխութեան վրայ, կը նկատէ (14 դեկտ.).

—«Մայրաքաղաքի Թաղական Խորհուրդի ընտրութեան շուրջ կայացած համաձայնութեան մասնաւոր արժէք կ'ընծայենք անոր համար որ, ան կը հանդիսանայ նոր մտայնութեան մը և նոր հոգեբանութեան մը յայտարար նշանը։

«Անոնք որ ստորագրած են վերոյիշեալ համաձայնագիրը, կը մտածեն թէ, համաձայնութեան պէտք է յաջորդէ աւելի հիմնական եւ աւելի ընդհանուր համակցութիւն մը, որուն հետեւանքով ամբողջապէս պիտի խաղաղէր գաղութը։

«Եթէ այս բանը չիրականանայ, Սօֆիայի Թաղականութեան շուրջ ստեղծուած քոմփրոմիսը, չպիտի կրնայ երկար տեւել, որովհետեւ անով վէճի առարկայ հարցերը չէ որ կը լուծուին, այլ՝ քայլ մը կ'առնուի դէպի այդ հարցերուն լուծումը, երեւան բերելով իրար հասկնալու եւ վէճերուն վերջ տալու անկեղծ ցանկութիւն մը։

«Մենք պիտի բաղձայինք, որ Դեկտ. 18ի Թաղականական ընտրութիւններուն առթիւ, Սօֆիայի օրինակը վարակիչ ըլլար միւս շրջաններուն համար ալ, որպէսզի միահամուռ ճիգերով բոլորը ձգտէին իրականացնել ընդհանուր համաձայնութիւն մը։

«Սպասելով այդ բարեբար հոգեբանութեան տարածումին և խորացումին, առ այժմ բաւականանանք, մատնանշելով հոս հոն ի յայտ եկող հաշտարար ձգտումները։ Եթէ չենք սխալիր, Սօֆիայի նման փորձեր կատարուած ու կատարուելու վրայ են նաեւ Ռուսճուքի, Սլիվէնի, Ֆիլիպէի մէջ եւ այլուր, բայց արդիւնքը դեռ մեզի յայտնի չէ։»

ՀԱՅԵՐԸ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՄԷՋ

Խարբերդէն Պոլսոյ թերթերուն կը գրեն թէ ներկայիս Մէզրէի, Խարբերդի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ կը գտնուի 1000ի մօտ հայութիւն մը, որ մեծագոյն մասով բարեկեցիկ վիճակ մը ունի, իր աշխատասիրութեան եւ ապրուստի դիւրութեան շնորհիւ։ Առեւտրական գործերով շատ քիչեր կը զբաղին. մեծ մասը արհեստաւորներ են։

Տեղւոյն ազգային ներքին կեանքը սակայն այնքան ալ փայլուն վիճակ մը չի ներկայացներ։ Քանի մը տարիէ ի վեր փակուած է Ազգ. վարժարանը, որով 2—300 տղաք անուսում կը մնան։ 40—50 հոգի կը յաճախեն թրքական վարժարաններ։

Եկեղեցական պաշտամունք կանոնաւորապէս կը կատարուի Մէզրէի եկեղեցիին մէջ։ Առաջ. փոխանորդն է Կորիւն քահանայ Աղաճանեան։ Թաղ. Խորհուրդ մը կը մատակարարէ ազգային կալուածները։

Տեղւոյն հայութեան հոգածութեան առարկայ է ծերանոց մը, ուր կը պատսպարուին 25—30 անկար, անպաշտպան ծերունիներ։ Այս ծերանոցը հաստատուած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցին կողմէ ժամանակին և ի վերջոյ պահուած տեղացիներու ջանքերով։

Ապրուստը շատ աժան է. բնակարանի վարձքերը նմանապէս։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՃՇԴԷ ԻՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ՀԻՄԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ՊԻՏԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻ

Հռոմէն կը հեռագրեն 21 դեկտ. թուականով.—

Գրեթէ բոլոր թերթերը այս իրիկուն երկար յօդուածներ կը նուիրեն իտալական խնդրին եւ ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց։ «Ճոռնալէ տ'Իթալիա» եւ «Թրիպունա» կարեւոր թերթերը դարձեալ ձեռք կ'առնեն այն կէտերը, որոնք քանի մը օրէ ի վեր Ֆրանս. մամուլին ուշադրութիւնը կը գրաւեն։ «Թրիպունա» կը գրէ.—

1.— Թէ Իտալիոյ մասնակցութիւնը Թանժէրի վարչութեան անհրաժեշտ է, քանի որ Թանժէր Միջերկրականի բանալիներէն մէկն է։

2.— Թէ Ափրիկան Իտալիոյ առեւտրական եւ ռազմագիտական ծովային մէկ դուռն է։

3.— Թէ Իտալիոյ կողմէ դանուբեան եւ պալքանեան քաղաքականութեան վրայ հակակշիռ մը նոյնպէս անհրաժեշտ է, որովհետեւ Իտալիա չի կրնար թոյլատրել, որ իր արեւելեան ճակատին վրայ կազմուին թշնամի փոքր պետութիւններ՝ կապուած արեւմտեան մեծ պետութեան մը։

4.— Թէ տնտեսական եւ քաղաքական պատճառներ՝ ինչպէս նաեւ բնակչութեան աճումը կ'արդարացնեն Իտալիոյ ծաւալման փափաքները։

5.— Թէ բառին բուն իմաստով արտագաղթ չկայ այլեւս եւ չի կրնար գոյութիւն ունենալ. իտալական քաղաքացիները պէտք է աշխատին իտալական հողերու վրայ՝ Իտալիոյ հարստութեան եւ զօրութեան համար։

6.— Թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է երաշխաւորութիւններ ձեռք բերել՝ պահպանելու համար Ֆրանսա կամ ֆրանսական գաղութները գտնուող Իտալացիներու հպատակութիւնը։

7.— Թէ Իտալիա չի կրնար աչքերը դարձնել դէպի Մեքսիկայի կամ Արժանթինի պէս շուկաներ, ոչ ա՛լ դէպի եւրոպական հողամասեր։ Իրեն պէտք եղածը գաղթավայրեր են։

8.— Թէ Իտալիոյ պահանջած հողամասերը կրնան գտնուիլ՝ հոգատարութեանց վերաքննութեամբ։

9.— Թէ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներէն դուրս Իտալիա կրնայ շուկաներ գտնել՝ տակաւին անկախ հողամասերու մէջ։ Իտալիա չի յաւակնիր ուրիշ ազգերու ձեռքէն խլել գաղթավայրեր, որոնց տիրացած են ի գին իրենց արեան։

10.— Թէ Իտալիա կրնայ շատ լաւ ճանչնալ Ֆրանսայի գերակշիռ դիրքը արեւմտեան Միջերկրականի մէջ, ու նոյնիսկ ցաւալի զոհողութիւններու յանձնառու ըլլալ՝ այդ գերակշռութիւնը ապահովելու համար, սակայն պայմանաւ որ Ֆրանսա իր կարգին ուղղամտօրէն զոհողութիւններ ընէ՝ Իտալիոյ գերակշռութիւնը ապահովելու համար արեւելեան Միջերկրականի մէջ։

ԱՆԳԼԵՒԻՐԱՔ ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցաւ պատճէնը անգլեւիրաք նոր դաշնագրին, որ կը բաղկանայ 16 յօդուածէ.

ՅՕԴՈՒԱԾ 1.— Անգլիա կը ճանչնայ Իրաքի Թագաւորութիւնը իբրեւ անկախ գերիշխան պետութիւն մը։

ՅՕԴ. 2.— Խաղաղութիւն եւ բարեկամութիւն պիտի տիրէ Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ։ Երկու դաշնադիր բարձր կողմերը փոխադարձաբար յանձնառու կ'ըլլան բարեկամական յարաբերութիւններ պահել, իւրաքանչիւր կողմ իր կարելին պիտի ընէ իր երկրին մէջ արգիլելու համար այն տեսակ ապօրէն շարժումներ, որոնք կրնան հակազդեցութիւն մը ունենալ միւս երկրի խաղաղութեան եւ անդորրութեան վրայ։

ՅՕԴ. 3.— Իրաքի Թագաւորը կը խոստանայ Իրաքի Սահմանադրութեան մէջ չմտցնել ո եւ է փոփոխութիւն, որ վնասէ օտար շահերուն կամ իրաւունքներուն, կամ օրէնքի առջեւ ո և է խտրութիւն ստեղծէ Իրաքցիներու իրաւունքներուն միջև, — ինչ ցեղի, կրօնքի կամ լեզուի ալ պատկանին անոնք։

ՅՕԴ. 4ը կը տրամադրէ կատարեալ եւ անկեղծ բանակցութիւն երկու կողմերուն միջեւ՝ արտաքին քաղաքական այն բոլոր խնդիրներուն մասին, որոնք կրնան ազդեցութիւն մը ունենալ անոնց ընդհանուր շահերուն վրայ։

ՅՕԴ. 5.— Իրաքի Թագաւորը կը համաձայնի անգլիական Մարզպանը դնել այնպիսի դիրքի մը մէջ, որ անիկա կարենայ Անգլիոյ Թագաւորը տեղեակ պահել Իրաքի յառաջդիմութեանց եւ Իրաքի կառավարութեան ծրագիրներուն ու ձեռնարկներուն։ Մարզպանը Իրաքի Թագաւորը իրազեկ պիտի պահէ այն բոլոր խնդիրներուն, որոնք Իրաքի շահերուն կամ ներկայ դաշնագրով երաշխաւորուած յանձնառութեանց վրայ հակազդեցութիւն մը կրնան ունենալ ։

ՅՕԴ. 6ով Իրաք յանձնառու կ'ըլլայ գործադրել միջազգային դաշնագիրները ի մասին ճերմակներու առեւտուրին, թմրեցուցիչ դեղերու եւ արգիլուած զէնքերու վաճառումին, առեւտրական հաւասարութեան, ազատ թրանզիթի, նաւարկութեան, անթելի, օդանաւային ճամբորդութեան։ Կը խոստանայ նաեւ գործադրել Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը, Լօզանի դաշնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սօֆիայէն կը գրեն թէ համերաշխութիւն գոյացած է երեք հոսանքներու միջեւ, Թաղ. Խորհուրդի ընտրութեանց առթիւ։ Այս մասին պատրաստուած է հետեւեալ համաձայնագիրը.—

«1927 Դեկտ. 6ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան եւ Ռ. Ազատական Կուսակցութեան Սօֆիայի մասնաճիւղի լիազօրները՝ Յովհ. Տէվէճեան, Սեդրաք Գարալեան եւ Արտաշէս Զաքարեան, առաջին հանդիպում մը ունեցանք խորհրդակցելու համար, յառաջիկայ Դեկտ. 18ին կատարուելիք Թաղ. ընտրութեանց շուրջ եւ հնարաւորութիւն ստեղծելու մէկ (միացեալ) ցանկով ընտրութեան մասնակցելու։

Յաջորդական՝ քանի մը նիստերու ընթացքին, կատարուած կարծիքներու փոխանակութենէն եւ եղած առաջարկներէն վերջ, համաձայնեցանք հետեւեալ ցանկին վրայ։

Պ. Պ. Ե. Յակոբեան (չէզոք), Մանուկ Գարակէօզեան (դաշնակցական), Պերճ Միքայէլեան (հնչակեան), Արտաշէս Զաքարեան (ռամկավար), Կարապետ Գուլումճեան (դաշնկց.), Սեդրաք Գարալեան (հնչկ.), Սարգիս Սամուէլեան (դաշնկց.)։

Կատարուած բանակցութեանց ամբողջ տեւողը եղած է գաղութիս ազգային անկերպարան վիճակը բարելաւելու եւ սպառիչ պայքարներու վերջ տալու անկեղծ ցանկութիւնը։

Ահա այս շարժառիթներով, կուսակցութեանց լիազօրներս՝ համերաշխութեան ոգիով համակուած, յաջող կերպով եւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ յանգեցանք այս համաձայնութեան։

Այս առթիւ կը հրաւիրենք Սօֆիայի հայ հասարակութիւնը, որ իր քուէն կեդրոնացնէ համերաշխօրէն կազմուած վերոյիշեալ ցանկին վրայ, իր կողմէ եւս նուիրագործելով երկար ատենէ ի վեր բաղձացուած այս համաձայնութիւնը։»

ՄԱՀ Պ. Գ. ՉԵՐԱԶԻ

Պոլսոյ մէջ մեռած է Պ. Գասպար Չերազ, եղբայր Պ. Մինաս Չերազի։ Հանգուցեալը, որ իրաւաբան էր, երկար ատեն մասնակցած է հանրային կեանքի։ Հայկ. Հանրապետութեան օրերուն, պետական գրադարանին նուիրեց իր ճոխ մատենադարանը։ Վերջերս չափազանց ընկճուած էր ընտանեկան պատճառներով եւ մանաւանդ իր զաւկին, Երեւան հաստատուած ծանօթ մարզիկ Վահան Չերազի կրկնակի բանտարկութեան եւ աքսորի դէպքերէն։

ՀԱՅ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ ՎԱՌՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վառնայէն կը գրեն թէ պուլկարական միութիւններու պահանջին վրայ, կառավարութիւնը հրամայած է արձակել մաքսատան մէջ աշխատող հայ բանուորները։

Եթէ այս հրամանը գործադրուի, 90 հայ բանուորներ անելի պիտի մատնուին։ Այս առթիւ դիմումներ կատարուած են Պուլկարահայ միութեան կողմէ։

ՓԱՐԻԶԻ գերման դեսպանը արտաքին նախարարութեան մօտ կրկին բողոքեց Էքօ տը Փարի թերթին եւ ազգայնական խմբակին դէմ, որ Հինտէնպուրկը անարգող նկար մը հրատարակած էին՝ ընտրական պրոպականդի առթիւ։

ԻՏԱԼԻԱ պաշտօնապէս ամրապնդեց լիրէթը հետեւեալ հիման վրայ.— Մէկ ոսկի լիրէթը՝ 3.66, մէկ ստեռլինը՝ 92.46, մէկ տոլարը՝ 19 լիրէթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՁԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԱՂԹ

Նախորդ թղթակցութեանս մէջ հարեւանցի խօսած էի յունահայ գաղութին մէկ նոր յուզման մասին, զոր առաջ բերաւ կառավարութեան կողմէ վաւերացուած զինուորագրութեան օրէնքը՝ Հայերու մասին։

Ցաւալի է կրկնել այն անտեղի եւ անիմաստ խուճապը, որուն մատնուած է այս պահուս յունահայ գաղութը ընդհանրապէս եւ երիտասարդութիւնը — զինուորական տարիք ունեցողները — մասնաւորապէս։

Զինուորագրութենէ խուսափելու մեր հին հիւանդութիւնը իր բովանդակ ներքինով երեւան եկած է արդէն։ Մեր երիտասարդները տակաւին չկրցան ըմբռնել թէ՝

1.— Ցաւիտեան չեն կրնար ամէն օրէնքէ ազատ մնալով, իբրեւ հիւր ապրիլ ո՛ր եւ է երկրի մէջ, առանց որոշ պարտականութիւններ ստանձնելու։

2.— Որ զինուորագրութիւնը անմիջական անպատեհութիւն մը չունենալէ զատ, ընդհակառակն պիտի պատրաստէ մեր երիտասարդութիւնը՝ իբրեւ իրական քաղաքացիներ, որոնց այնքան պէտք ունինք։

3.— Որ խուսափելով զինուորագրութենէ եւ խրտչելով սուրէն ու զէնքէն, մեր մէջ ակամայ զարգացուցած կ'ըլլանք քաղաքացիական վախկոտութիւնը, որ շատ մեծ վտանգներ կրնայ հասցնել մեզի, վաղը երբ հայրենիքը պէտք ունենայ մեզի։

4 — Որ վերջերս ստիպուած ենք որոշ յանձնառութիւններու տակ մտնել, քանի որ մեր հայրենիքին դուռները այնքան ամուր փակուած են մեր առջեւ, որ առանց վիզէի մեկնող քանի մը հայրենադարձ երիտասարդներ խեղճ կը դառնան, դառնութեամբ համակուած։

Չկրցան ըմբռնել, կ'ըսէի։ Արդարեւ ամբողջ Աթէնքի շրջանին մէջ մեծ հոսանք մը սկսած է դէպի... Հարաւային Ամերիկա։ Եւ դժբախտաբար մեկնողներէն շատ շատերը իրենց համար որոշ գործեր ստեղծած եւ որոշ տնտեսութեան տէր երիտասարդներ են։

Չես գիտեր թէ ինչ կայ վերջապէս սա Հարաւ. Ամերիկա կոչուած երկրին մէջ։ Բայց մեր երիտասարդութիւնը այնքան նեղ կը մտածէ, որ կը նախընտրէ Հարաւ. Ամերիկայի սեւ ու ֆիզիքական քայքայում պատճառող աշխատանքը, եւ կը խրտչի քանի մը ամսուան զինուորական մարզանքէն, կարծես այդ կոճկուած հագուստին տակ պիտի չքանայ յանկարծ։

Ահա՛ պատկերը յունահայ գաղութին, այս օրերուս։

Այս գաղթը ուրիշ բազմաթիւ անպատեհութիւններու շարքին, յառաջ կը բերէ նաեւ կրթական տագնապ մը։

Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել, որ վերջին երկու ամսուան ընթացքին, իւրաքանչիւր դպրոցէ 10ական աշակերտներ պակսած են։ Կասկած չկայ որ այս վիճակը շարունակուելու պարագային, աշակերտութիւնը պիտի պակսի հետզհետէ, քանի որ ծնողներ ալ կը մեկնին եւ դպրոցներու պիւտճէները կէս ճամբան պիտի մնան։

* * *

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Կրթական գործին մասին գրած էի անկէ առաջ։ Ծանօթ կրթական տագնապը չէ լուծուած տակաւին։ Միւս կողմէ, Բարեգործականի նպաստն ալ որ պիտի կրկնուէր, ցարդ չէ հասած։ Այնպէս որ դպրոցներու պիւտճէները կը ներկայացնեն տխուր պատկեր մը։ Սինկրուի արուարձանի ուսուցիչները, օրինակի համար, տակաւին Սեպտ.ի ամսականները հազիւ ստացած են. Քօքինիան 10 հազար տրախմի բաց մը կը ներկայացնէ, Լիփազման 18,000, իսկ Փիքսը որ միշտ ինքնաբաւ կրցած է ըլլալ, ունի մօտաւորապէս 10,000ի բաց մը։

Հաւատանք թէ գոնէ Բարեգործականը նկատի առնելով նոր սերունդին դաստիարակութեան գերագոյն կարեւորութիւնը, պիտի շարունակէ իր նպաստը, առաջուան պէս։

* * * Սելանիկի ծանօթ խայտառակութենէն վերջ, Մագլըմեան եպիսկ. ինքզինքը տուած է խըրդային աշխատանքի։

Կը տեղեկանամ, որ ամէն օր Մագլըմեան-Աղասեան-Խսայեան եղբայրութիւնը գաղտնի ժողովներ կ'ունենայ առաջնորդարանին մէջ, վարչութեան գործերը չէզոքացնելու եւ զայն պառակտումի մատնելու համար։

Պէտք է խոստովանիլ նաեւ, որ Արիկեան վարչութիւնն ալ պէտք եղած վճռական միջոցներուն չդիմեց։

* * * Սելանիկի մէջ ձերբակալուած երկու հայ եւ երեք հրեայ համայնավարներուն փախուստն ալ կը զբաղեցնէ կառավարական շրջանակները։

Խորհրդարանը, ինչպէս կ'երեւի, կտրուկ միջոցներ պիտի տնօրինէ օտար համայնավարներուն դէմ ընդհանրապէս եւ հայ հոկտեմբերիկներու դէմ մասնաւորապէս։

Ամէն պարագայի տակ, Ազգ. Վարչութեան մէկ ուժեղ կեցուածքը կրնայ վերջ տալ այս բոլոր վրիպումներուն եւ գաղութը դարձնել վստահելի կառավարութեան աչքին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Եր. Լալայեան, որ կը հսկէր Էյլարի պեղումներուն վրայ, կը յայտարարէ «Խորհրդային Հայաստան»ի։

«Հնագէտները մինչեւ այժմ այն կարծիքը ունէին թէ Հայաստանի մէջ յղկած քարէ դար գոյութիւն չէ ունեցած։ Սակայն Էջմիածնի Շրէշ բլուրին վրայ եւ Կոտայքի Էյլար գիւղին մէջ իմ կատարած երկու պեղումներս կու գան հաստատելու թէ այդ կարծիքը սխալ է, թէ յղկած քարէ դարը գոյութիւն ունեցած է Հայաստանի մէջ, եւ այն ալ՝ շատ կանուխ։

Որովհետեւ, ինչպէս ցոյց կուտան պեղումները, գտնուած են յղկած քարէ նախատիպ կացիններ, մուրճեր, վանակնեայ դանակներ, ալօրիքներ։

Այդ դարերուն, մեռելները կ'այրուէին։ Անոնց աճիւններէն, Էյլարէն, առած եմ նմոյշներ։

Կարգ մը դամբարաններու աճիւնները լեցուած էին սրուակներու, կամ ամփոփուած՝ շիրմաքարերու մէջ։

Էյլարի պեղումները ցոյց կուտան ոչ միայն քարէ դարին, այլ նաեւ երկաթէ դարերուն վերաբերեալ նիւթեր։

Հայաստանի գիտութեան կաճառը քննութեան առած է այդ նիւթերը եւ Լալայեանի տեղեկագիրը։

ՏԱՐԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՀԱՇԻՒԴ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԻՍԿ ՄԵ՞ՆՔ...

Ուսանողական Ոստան ըսելով պէտք է հասկնալ 28 հեկթար տարածութեամբ գետին մը, Փորթ տ'Օրլէանի մօտ, Փառք Մոնսուրիի կից, Սօի երկաթուղիով Փարիզի կեդրոնին հետ ուղղակի հաղորդակից։ Այդ ընդարձակ գետինը մաս առ մաս կը տրամադրուի զանազան ազգերու հաստատութեանց, եւ կարեւոր տարածութիւն մը վերապահուած է հանրային պարտէզի մը եւ մարզադաշտերու։

Ցարդ կառուցուած գլխաւոր «Տուն»երուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Fondation Deutch de la Meurtheը, միայն Ֆրանսացի ուսանողներու յատուկ ու ներկայիս բոլորն ալ գրաւուած։ Անգլիական համալսարաններու ոճով շինուած զուարթ ու քիչ մը գեղջկական արտաքինով վեց շէնքերու մէջ բաժնուած են 250 ուսանողներու եւ 60 ուսանողուհիներու սենեակները։ Նոյն ոճով եօթերորդ շէնք մը յատկացուած է իբրեւ սրահ, ընթերցարան, գրադարան, մարզարան, պարարան, ժողովարան, աշխատասրահ, հաւաքատեղի։ Այս բոլորը շրջապատուած են պարզ եւ ճաշակաւոր ածուներով ու յարաճուն բուսականութեամբ* մը։

Այցելուին առաջին տպաւորութիւնն է լոյսի ու օդի առատութիւնը, նոյնիսկ ամենայետին նրբանցքներուն մէջ։ Այդ նպատակով է որ արդէն վերադրեալ եօթը շէնքերը մեկուսացուած են, ամբողջութեան իրական գիւղի մը երեւոյթը տալով։ Վարչական կազմը շատ քիչ տեղ կը գրաւէ այս բոլորին մէջ։ Մէկ երկու սենեակ միայն տնօրէնին ու գրագրի մը համար բաւական նկատուած են։ Իսկ առժամապէս կնոջական աշխատութեանց յատկացուած սրահը (Pavillon Curie) կը գործածուի իբր ճաշարան, մինչեւ միջազգային մեծ եւ ընդհանուր ճաշարանին շինութիւնը։ Ճաշերը պարտաւորիչ չեն ու կ'արժեն միայն 4,50-5 ֆրանք, պայմանաւ որ իւրաքանչիւր ուսանող ինք իր ձեռքով կատարէ իր սպասարկութիւնը։ Իւրաքանչիւր շէնք ունի մօտաւորապէս 50-60 սենեակ, 3-4 յարկի բաժնուած. ամէն յարկի վրայ «տուշ»եր կան՝ տաք եւ պաղ ջուրի։ Սենեակներուն գինն է 150 ֆրանք ամիսը, բայց հաւանօրէն 25 ֆրանքի յաւելում մը կատարուի այս օրերս։

Արդիական ամէն դիւրութիւն կը վայելեն սենեակները, ինչպէս ելեկտրականութիւն, տաք ջուր, պաղ ջուր, կեդրոնական ջերմութիւն եւայլն։ Կարասիները պարզ են եւ մաքուր. «Տիվան» մը որ թէ իբր մահճակալ թէ իբր բազմոց-գրակալ կը ծառայէ, աշխատութեան խոշոր սեղան մը, հայելիաւոր պահարան մը, ուրիշ պահարան մը պատին մէջ, որ ջուրի ծորակները եւ սրբիչները կը պարունակէ, քանի մը աթոռ, փոքր գորգ մը, մաքուր պատեր կը կազմեն ուսանողին առօրեայ շրջանակը։ Սենեակին գլխաւոր զարդն է պատուհանը որ դուրսի կանանչութեան ու պարտէզներուն վրայ կը նայի, հակապատկեր մը կազմելով Փարիզի մթին փողոցներու տխուր տեսքին հետ։ Բոլոր հաստատութեանց ընծայած յատուկ առաւելութիւններէն զատ, ծրագրուած են նաեւ ընդհանուրին համար ընդարձակ դարաստան մը, գնդախաղի-թէնիսի, պէյզ-պօլի եւ այլ խաղերու դաշտեր, կեդրոնական մատենադարան-ընթերցարան մը, մարզասրահներ, բացօթեայ աւազան մը, լողարաններ, փոքր հիւանդանոց մը ու ինչպէս ըսինք միջազգային ճաշարան մը, որ միակը պիտի ըլլայ բովանդակ Ոստանին մէջ։

Երկրորդ կուգայ Պելժիական Տունը որ հսկայ շէնք մըն է, առաջինէն ոչ շատ հեռու։ Այս հաստատութեան բոլոր սենեակները մէկ շէնքի մէջ ամփոփուած են, ինչ որ պանդոկի մը ու քիչ մըն ալ զօրանոցի կերպարանք կուտայ իրեն, մանաւանդ նկատի առնելով սենեակներուն թիւը որ 210ը կ'անցնի։ Ասոր փոխարէն, սակայն, ծախքերու կարեւոր կրճատում մը կ'ըլլայ։ Օրինակ ջեռուցման, տաք ջուրի, լոգարաններու եւն.ի համար օրական 1500 քիլօկրամ ածուխի սպառում կայ միայն, մինչ ատոր գրեթէ եռապատիկը անհրաժեշտ է ֆրանսական բաժնին որ հազիւ կրկինն ունի սենեակներու թիւին։ Հոս իւրաքանչիւր սենեակի ամսական վարձքն է 200 ֆրանք, լուացք, սպասարկութիւն, ջերմութիւն եւլն. մէջը հաշուելով։ Նոյն խնամքը առատ օդ ու լոյս բաշխելու համար ամէն կողմ։ Լայն անցքեր, հսկայ ժողովասրահ, պարասրահ մը, տաք և պաղ լոգարաններ ամէն յարկի վրայ, սիրուն մարզասրահ մը յարակից սրահներով։ Շէնքը բաղկացած է եօթը յարկէ, արդիական ֆլաման ոճով՝ որ թերեւս քիչ մը ծանր ու տխուր կերպարանք կուտայ, հակառակ արտաքին զուարթ գոյներու։ Յիսուն վաթսուն պելճիքացի և լիւքսէմպուրկցի ուսանողներ միայն բնակութիւն հաստատած են ներկայիս — ի՛նչ գեղեցիկ դաս մեզի — իսկ մնացեալ սենեակները տրամադրուած Ֆրանսացիներու, բնական է նախընտրութիւնը պահելով անոնց։ Տասնըչորս ծառաներ կ'ապահովեն սպասարկութիւնը։ Միայն նախաճաշ կը տրուի ուսանողներուն։ Ճաշերը ինչպէս արդէն ըսինք, պէտք է առնել ֆրանս. բաժնի առժամեայ ճաշարանին մէջ կամ Ոստանէն դուրս։

Գալով Քանատական Տան, որ իր համակրելի տեսքով ուրախ երեւոյթ մը կուտայ կիսաւարտ Ոստանին, չի կրնար մեզ իբր նախատիպար ծառայել, մասնաւորապէս յատկացուած ըլլալով արդէն իսկ իրենց մասնագիտութիւնը Քանատայի մէջ ուսած բժիշկ և մանկավարժներու, որոնք Փարիզ կուգան կատարելագործման համար միայն ու գրեթէ ուսանող չեն նկատուիր։ Զարմանալի չէ ուրեմն որ սենեակներու վարձքը հոս ամսական 400 ֆրանքի կը հասնին։ Ճոխօրէն կահաւորուած սրահ մը տրամադրուած է ուսանողներուն իբր հիւրանոց, հաւաքավայր, ընթերցասրահ. իսկ սենեակներու կահաւորումը միւս հաստատութիւններէն շատ չի տարբերիր։ Institut agronomiqueը ու Արժանթինի «Տուն»երը չեն աւարտած տակաւին, իսկ Միացեալ Նահանգներու Տան հիմերը միայն դրուած են։ Արժանթինի Տունը իր կարեւորութեամբ (50 սենեակ) թերեւս մօտենայ ապագայ Հայ «Ուսանողական Տան» մը ծրագրին։

Ի՞նչ սահմաններու մէջ պէտք է տեսնել սակայն Հայ «Ուս. Տուն» մը՝ ենթադրելով որ պաշտօնական մարմիններ ուզեն լրջօրէն զբաղիլ։ Որքա՞ն ուսանող կարելի է համախմբել, ի՞նչ գումարի կը կարօտին կառուցումն ու կահաւորումը։ Ի՞նչ կերպով կարելի է մտաւորական կեդրոն մը եւս դարձնել զայն։

Կանխահաս կը նկատենք այս մասին այժմէն իսկ արտայայտուիլ, ծանրանալով ճարտարապետական ու նիւթական մանրամասնութեանց վրայ։ Միայն գիտել կուտանք որ անհրաժեշտ է շուտ շարժիլ, քանի Ուսանողական Ոստանին բոլոր հատուածական հողերը տրամադրուած չեն։ Պարզ դիմում մը պատկանեալ իշխանութեանց, ու արդէն իսկ հողը ապահոված կ'ըլլանք ձրի։

Ի՞նչ կը մտածեն Ուսանողական Միութեան անդամները։ Որո՞ւն պիտի վիճակի այս նպատակով յանձնախումբի մը կազմութիւնը...։ Ի՞նչ է Տիկնանց Միութեան տրամադրութիւնը այս մասին։ Կա՞ն ուրիշ միութիւններ կամ մարմիններ որ հետաքրքրուին այս հարցով։

Հաւատա՞նք թէ անպատասխանի պիտի չմնան այս հարցումները։

Ամէն պարագայի մէջ, ամօթ պիտի ըլլար եթէ Հայ Ուսանողութիւնը մասնաւոր տուն մը չունենար միջազգային այս նոր Ոստանին մէջ։

Ե. ԽԻԹԻՐՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

4000 ԱՇԱԿԵՐՏ՝ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպ, 12 դեկտ.

Լրացնելով առաջին թղթակցութիւնս (Յառաջ 20 Դեկտ.), կը փութամ պատկերացնել ազգային կեանքի միւս երեւոյթները եւ առանձնապէս դպրոցներու վիճակը։

Հայրենակցական եւ այլ միութիւններ.— 35է աւելի Հայրենակցական միութիւններու կարգին կան նաեւ Կրթասիրաց միութիւններ, Հ. Մ. Ը. Մ., Որբերու միութիւն, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութիւն, Հ. Ե. Միութիւն, Կ. Խաչ. Բարեգործական, Օրիորդաց եւլն. միութիւններ։

Երբեմն միեւնոյն շրջանի Հայրենակցական միութիւններ եւ Կրթասիրացներ քով քովի գալով, հաւաքական ջանքերով բացած են առանձին դպրոց։

Երիտ. միութիւնը լուրջ և եռանդուն աշխատանք կը տանի նոր սերունդի զարգացման համար։ Այդ նպատակով շարունակ բանախօսութիւններ եւ դասախօսութիւններ կը սարքէ իր ակումբին մէջ։ Կազմակերպած է ելեկտրագիտական եւ մեքենագիտական ձրի դասընթացք, ուր կ'աւանդուին երկու գիտութեանց ալ անհրաժեշտ գիտելիքները, տեսական եւ գործնական։

Դպրոցներ եւ աշակերտութիւն.— 1. Ազգ. երկսեռ վարժարան մանկապարտէզի բաժինով. 800 աշակերտ։ Պիւտճէն կը մատակարարուի ամսաթոշակներով եւ ազգային գանձէն։ 2. Կիլիկեան գաղթ. վարժարան երկսեռ եւ մանկապարտէզի բաժիններով. 600 աշակերտ։ Պիւտճէն կը հայթայթուի ամսաթոշակով, նպաստով և «ի նպաստ»ներով։ 3. Արմէնեան երկս. վարժարան, անհատական, 150 աշակերտով, 4. Զարեանճագի երկսեռ վարժարան՝ 170 աշակերտով։ 5. Այնթապի Կրթասիրաց երկս. վարժարան՝ մանկապարտէզի բաժինով, 550 աշակերտ։ 6. Ներսէսեան երկս. վարժարան (քէմփի)՝ 250 աշակերտով։ 7. Միս Եփփէի ջանքերով եւ նպաստով նորակառոյց Սահակեան վարժարան, 200 աշակերտով։ Եօթ վարժարան (ազգային)՝ շուրջ 3000 աշակերտներով։ Ասկէ զատ կան մօտ հազար աշակերտ օտար, բողոքական եւ կաթոլիկ վարժարաններու մէջ, եւ 50 է աւելի ուսանողներ՝ օտար բարձրագոյն վարժարաններու մէջ։

Ի՞նչպէս ուսում կը ստանան.— Աշակերտութեան այս թիւին մեծագոյն մասը չքաւորներ են։ Յաճախ, շատեր, այրի մայր մը կամ անչափահաս քոյրիկ մը ապրեցնելու հոգն ալ ունին իրենց վրայ։ Եւ կ'ապրեցնեն ալ։ Երեկոյեան արձակուրդին իւրաքանչիւրը կը փութայ իր որոշ աշխատանքին։ Մաս մը ներկաբարի տուփը առած կը վազեն հրապարակի անկիւնը կամ պողոտային ծայրը։ Մաս մը փայտին վրայ շարած «քահքէ» կը ծախէ։ Մաս մը մանրավաճառութիւն կ'ընէ. մաս մը գիշերային ծառայութեան կը փութայ սրճարան մը կամ ճաշարան մը։

Ասոնց մէջ տաղանդներ կան որ կը խամրին շատ կանուխ։

Ոչ ոք կը մտածէ խոստումնալիցները զէթ Պէյրութի բարձրագոյն վարժարանները կամ համալսարանը ուղարկել։

Յաջորդով՝ 1927ի վիճակագրութեամբ կը ներկայացնեմ նաեւ շրջաններու կեանքը։

Յ. ՍԻՄՈՆԻ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

(Քաղուած Խորհրդ. Թերթերէն)

Ճարտարապետ Թորամանեանի պատրաստած նախագիծին համաձայն, Երեւանի մէջ սկսած են աշխատանքները թատրոնին կառուցման համար։

Ըստ այս ծրագրին, թատրոնը պիտի ունենայ երկու դահլիճ. Մէկը՝ ձմեռնային, փակ ու հիմնական, միւսը՝ ամառնային, բաց, աշնան ամիսներուն համար. Երկուքն ալ ունին մէկ բեմ։ Երկու դահլիճներու եւ անոնց միջեւ կառուցուող մէկ բեմին այս ճարտարապետական եղանակը, թէ իր պարզութեամբ, հանճարեղ գիւտ մըն է թատերական ճարտարապետութեան մէջ, և գնահատելի՝ հարաւային երկիրներու համար ընդհանրապէս, Հայաստանի համար՝ մասնաւորապէս։

Հրապարակին կեդրոնը գտնուող թատրոնի այս շէնքէն զատ, հրապարակին եզերքները հետզհետէ պիտի բարձրացուին համերգներու, դասախօսութիւններու, գրադարանի եւ ցուցահանդէսի յարմար շէնքեր։

Բոլոր այս շէնքերը պիտի կոչուին Ժողովրդային Տուն։

Ժողովրդային Տան հրապարակին մօտերը, մեծ պարտէզին շուրջ պիտի փոխադրուին բոլոր այն հաստատութիւնները, որոնք կապ ունին գեղարուեստի հետ, —երաժշտանոց, նկարչական դպրոց, թատերական արուեստանոց։ Նախագծուած թատրոնը պիտի ծառայէ ամէն տեսակ ներկայացումներու, (ողբերգութիւն, օփէրա, շարժանկար), համագումարներու, միթինկներու։

Թատրոնին ճակատը գծուած է հին հայկական (5-8րդ դարու) ոճով, եւ պիտի ունենայ յուշարձանային (monumental) դիմագիծ, քարէ, երկաթէ, պէթոնէ կմախքով, դիմանալու համար երկրաշարժներուն։

Թատրոնի բեմը կը գտնուի շէնքին կեդրոնը։ Երկու կողմերը պիտի գտնուին ձմեռնային եւ ամառնային դահլիճները։ Այս նպատակով, բեմին երկու հակադիր պատերուն մէջ բացուած են անցքեր, երկաթէ վարագոյրներով։

Ձմեռնային թատրոնին դահլիճը կը նայի հրապարակին եւ ունի 1200 աթոռ։ Ամառնայինը կը նայի կից պարտէզին, միջանցքերով միացած է անոր, ունի 1700 աթոռ։

Ձմեռնային դահլիճին գետնայարկին յատակը պիտի շինուի այնպիսի եղանակով մը որ կարելի ըլլայ հիմնել դահլիճին կեդրոնը, կրկէս մը, բեմին բարձրութեամբ, ծառայելու համար մասնաւոր բեմադրութիւններու, երբ գործողութիւնը բեմէն փոխադրուի դահլիճին կեդրոնը։ Այսպէսով կարելի պիտի ըլլայ նաեւ իրականացնել նոր թատրոնին ձգտումը, իրարու մօտեցնել դերասաններն ու հանդիսականները։

Թատերասրահը յարմարցուած է նաեւ շարժանկարի ներկայացումներու համար եւ ունի մասնաւոր սենեակ մը գործիքներու։

Ձմեռնային թատրոնին դահլիճին կից պիտի շինուի ընդարձակ սրահ մը (foyer), երկու ճեմավայր։ Յարկերէն իւրաքանչիւրը պիտի ունենայ նրբանցքներ, միջնադաւիթներ, հանդերձարան, սանդուղներ, ծխարաններ։

Բեմը ունի երկյարկ շարժական (trium)։ Միջին մասին յատակը ունի մասնաւոր [illegible] ձեւ կազմուածք։ Բեմին կից եւ մասնաւոր տեղեր, կառք ինքնաշարժ բարձրացնելու համար։ Բեմին երկու կողմերը սպասարկող շէնքեր։

Ամառնային թատրոնը իր դահլիճին կառուցուածքով ամփիթատրոն մըն է, իսկ անդորրասրահը՝ պարտէզը, որ պիտի ունենայ շատրուաններ, տաղաւարներ, հանդիսարաններ։

Երկու թատերասրահներն ալ, ձմեռնային թէ ամառնային, կարելի է օգտագործել միաժամանակ։ Այդ պարագային, դահլիճներէն մէկը կը ծառայէ ներկայացումներու, միւսը՝ շարժանկարի համար, եւ այսպէսով կը տրուի հանդէս մը 3000 հոգիի առջեւ։

ԻՇԽԱՆԻ ՄԸ ԲՄԱՀԱՃՈՅՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 21 դեկտ.— Նորաշէն «Պերլին» յածանաւը, որուն համար ամիսներու ճամբորդութիւն մը ծրագրուած էր մինչեւ Հնդկաստան, կանգ առաւ սպանիական քաղաքս Նաւահանգիստին առջեւ եւ հաւանաբար չկարենայ մեկնիլ դէպի Նափոլի, որովհետեւ նաւապետ Քոլֆը ետ կանչուած է՝ Պերլին, հաշիւ տալու բանի մը համար, որ շատ աղմուկ կը յարուցանէ ներկայիս, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ։

Պատմութիւնը այս է.— Երբ նաւապետ Քոլֆը քիլէն ճամբայ կ'ելլէր «Պերլին» յածանաւով, հանդիպեցաւ Էգքըրնֆէօրդ, ուր իր մեծ ապարանքին մէջ կը բնակի նախկին կայսեր Վիլհէլմ Բ.ի եղբայրը՝ Փրուսիոյ Հայնրիխ իշխանը։ «Հին բարեկամներ» ըլլալով, նաւապետը ճաշի հրաւիրած է նախկին ծովակալ-իշխանը «Պերլին»ի վրայ։ Իսկ այս վերջինը հին օրերու փառաւոր անցք մը կատարել տալէ վերջ, ճառ մըն ալ խօսած է, որուն պարունակութիւնը դեռ հրապարակուած չէ։ Այսչափ։

Եւ ահա մեծ իրարանցում։ Բայց, առաջի՞ն դէպքն է այս, որ հանրապետականարժանապատուութիւնը վիրաւորելու կը ձգտի։ Միթէ «Հանրապետական» կուսակցութիւնները չե՞ն գիտեր թէ ամէն օր ինչ կ'անցնի կը դառնայ «ապագայ ինքնապաշտպանութեան մը պատրաստ ըլլալ»ու համար...։ Բացայայտ է որ պատերազմական նախարար կէսլէր, իսկ մեծն Գերմանիոյ, ստիպուած է Հանրապետութեան բանակի գիրքին անհամապատասխան ըստ մը գործեր համբերութեամբ տանիլ եւ միայն շատ ուշէ ինկած անցքերն են որ որոշ քննադատութեան կ'ենթարկէ։ Անցած տարի Վիւթթէնպէրկիռազմափորձերուն առթիւ ծագած անցքի մը համար, բանակներու գլուխ Ֆոն Զէէքթը հրաժարեցաւ, իսկ այս տարի, հաւանական է որ Քոլֆը պէտք է հեռանայ «Պերլին» յածանաւէն։

Թերթու ազգայնականներէն ոմն, գրեթէ ամբողջ մամուլը կ'ըսէ. իշխան Հայնրիխ որ տարեկան 17000 մառք թոշակ կը ստանայ, իրր հին բարձր պաշտօնատար մը, այժմ ի՞նչպէս կը թոյլատրէ ինքզինքին գալ Հանրապետութեան մայրաքաղաքին անունով մարտանաւի մէջ զօրանցք կատարել, հագուիլ մեծ ծովակալի շուքերով, եւ խօսիլ ճառեր, որոնք ապահովաբար հանրապետական չեն։ Այո՛, իշխան Հայնրիխը որ 1918ին, երբ ամէն բան տակն ու վրայ էր... այն իշխան Հայնրիխը, որ իր եղբօր պէս թէեւ Հոլանտա չփախաւ, բայց կարմիր դրօշը պարզած ինքզինքը Էգքըրնֆէօրդ գտաւ։

Իսկ Քոլֆը՞ ըլլալով Հանրապետութեան պաշտօնեայ-նաւապետ, ի՞նչ իրաւունք ունի հրաւիրելու իր նաւին վրայ, Հանրապետութեան շէնքը խորհրդանշող նաւին վրայ, բոլորովին հակառակորդ մարդիկ, ըլլան անոնք «հին բարեկամներ»։

Եւ իրարանցումը կը շարունակուի։ Վերջին պահուն՝ կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը յայտնեց թէ հրամանատարը յանցանք չունի, նախապէս իր պետերէն արտօնութիւն առած ըլլալով։

Թղթակից

ՑՈՒՐՏԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Փրօֆ. Պէրնար կը գրէ ցուրտերուն առթիւ։

— Կիները, որոնք այնքան թեթեւ հագուստներ կը կրեն, մետաքսեայ եւ թելէ գուլպաներ հագած են, կիսաբաց կօշիկներ ունին, արդեօք աւելի՞ կը մսին, աւելի՞ շատ կը հիւանդանան թէ այրերը։ Այս մասին դժուար է պատասխանել, որովհետեւ չունինք բաղդատական վիճակագրութիւն մը, որ մեզի ցոյց տար սեռերու տկարութիւնը, վարակման տեսակէտէն, հարբուխի, ցնցղատապի, կոկորդացաւի պարագաներուն մէջ։ Սակայն իմ տպաւորութիւնս այն է, որ սեռերը աւելի կամ նուազ մասնաւոր տկարութիւններ չունին պաղէն հիւանդանալու մէջ։ Եթէ կենար վիճակագրութիւն մը, կարելի պիտի ըլլար լուծել լաւագոյն հագուելու եղանակը, պաշտպանուի՞լ ցուրտին դէմ, թէ, բարակ լաթեր հագնելով, կարծրացնել մարմինը ցուրտով։

Կիները այնքան ալ գէշ պաշտպանուած չեն ցուրտին դէմ, թէեւ երեւութապէս բարակ լաթեր հագուած են։ Եթէ կիներու զգեստները, այրերու զգեստներուն թանձրութիւնը եւ ծանրութիւնը չունին միւս կողմէ՝ անոնց զգեստները շինուած են խիտ հիւսուած քնիրէ, — մետաքս, սնդուս, բրդեղէն, որոնք կը մեկուսացնեն մարմինը կատարելապէս։

Գալով կօշիկներուն, խնդիրը կարեւորութիւն կը ստանայ այն ատեն, երբ օդը խոնաւ է։ Ցուրտ օդերուն, պաղը շատ քիչ կ'ազդէ ոտքերուն, որոնք շարժման մէջ են շարունակ։ Իսկ իրենց իրանը եւ կուրծքը, որ աւելի զգայուն է ցուրտէն, կը պաշտպանեն տաք լաթերով եւ մուշտակներով։

Ուրեմն, որոշ ու մասնաւոր թելադրանքներ կարելի չէ ընել այրերուն կամ կիներուն։ Սեռի տկարութիւն չկայ, այլ անհատական տկարութիւններ։ Այսպէս կան մսկոտներ, եւ կան անհատներ, որ, այս ցուրտերուն, փողոց կ'ելլեն առանց գլխարկի եւ վերարկուի։ Ասիկա վարժութեան հարց է. անոնք ստացած են դիմացկունութիւն ցուրտին դէմ։ Նոյնպէս կան, որ կը քնանան պատուհանը բաց։ Սակայն կարելի չէ թելադրել այս եղանակները ամէնուն։

Գալով պզտիկներուն, կը տեսնենք որ անոնց սրունքները մերկ են։ Շատեր վարժուած են։ Բայց կան պզտիկներ ալ որ տկար են ցուրտին հանդէպ։ Կարեւորը այն է, որ պաղ չառնեն փողոց ելած ատեն։ Ուրեմն, պէտք է լաւ ծածկել զանոնք, երբ տաքէն կ'անցնին ցուրտին։

Եւ պէտք է իմանալ, որ այս ցուրտ օդերուն ծագած հիւանդութիւնները արդիւնք են ոչ թէ պաղերուն, այլ պաղէն տաք, եւ տաքէն պաղ անցնելուն։

Մսելու եւ չմսելու հարցը վարժութեան եւ կլիմայական յարմարութեան խնդիր է։ Սկաւտինաւցիները, որոնք վարժութենէ զատ, ժառանգական դիմացկունութիւն ալ ունին, մեզմէ քիչ կը մսին։

Գալով մեզի, կը թելադրեմ, այս ցուրտերուն առթիւ, մասնաւորապէս ծերերուն, առողջապէս տկարներուն, փոքրիկներու ու նորածիններուն համար ամէն խնամք տանիլ եւ չմսեցնել։

ԾԻԾԱՂ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Մոսկուայի մէջ երկու ուսանողներ կը խօսին.

— Մուկ կա՞յ ձեր սենեակին մէջ։

— Կարելի՞ բան է, կրծելու բան չունինք, որ մուկ կենայ եւ կրծէ։

ՉԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 Դեկտ.— Քաղաքիս հայ գաղթականութեան մեծագոյն մասը կը բնակի պանդոկներու մէջ, ուր կեանքը հետաքրքրական է։

Պատկերը գրեթէ նոյնն է հայկական կոչուած պանդոկներու մէջ։ Ֆրանսական պանդոկները ընդհանրապէս գոհացուցիչ կը նկատուին, որովհետեւ անոնք իրենց պայմանները յարգողներուն կ'ընծայեն ամէն դիւրութիւն։

«Յառաջ»ի համար պրպտումներ կատարելու մտօք, կ'այցելեմ կարգ մը պանդոկներ՝ ուր Հայեր կը բնակին։ Նախ Ներս կը մտնեմ Rue Thubaneauի մէկ հայկական պանդոկէն, և յետոյ Rue de la Providence ծագումով Սպանիացիի մը պանդոկը։ Առաջինին մէջ կը բնակին մօտաւորապէս 18—20 հայ ընտանիքներ, որոնք դժգոհութիւններ ունին Նորակոչպանդոկատիրոջ դէմ, որովհետեւ այս վերջինը չափազանց սուղ գինով վարձած ըլլալով պանդոկը, անմիջական յաւելում կը պահանջէ հայ վարձակալներէ, առանց օրինական պատճառի։ Այս պանդոկին մէջ, ժամը 12ին մէկ վայրկեան մնացած՝ լոյսերը կը մարեն. եւ բանուորները մութին մէջ կ'ելլեն ու գործի կ'երթան, իսկ տնտու մայրեր կամ հիւանդ ունեցողներ կէս գիշերէն ետք կազով լամբար կը վառեն, մանուկը դիեցնելու եւ հիւանդին պուտ մը ջուր տալու համար։ Հոս ալ ոչ լուացարան կայ, ոչ ալ կանոնաւոր խոհանոց։ Կարգ մը ընտանիքներ, լեզու չգիտնալով, ֆրանսական պանդոկները թողած եւ հոդ փոխադրուած են, բայց կը զղջան։

Բազմանդամ ընտանիքներ կամ ազգականներ, յաճախ մէկ սենեակի մէջ կը բնակին, վարձքի թեթեւութեան եւ իրարու մօտ ըլլալու համար։ Առանց լուսանցքի մութ սենեակներու մէջ ալ ընտանիքներ կը բնակին եւ միեւնոյն սենեակին մէջ կը պատրաստեն կերակուր, ճաշ, լուացք... եւ կը ննջեն։ Սպանիացիին պանդոկին մէջ ալ նոյն պատկերը, բացի վարձքի վէճերէն եւ ուրիշ անհամութիւններէ։

Կ. Սեւեան

ԿԵԱՆՔԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ.— Ինչպէս գրած էի, Պ. Միհրան Գարակէօզեան ազնիւ գաղափարը ունեցած էր կոմիտէի գլխակին յարակից շէնքերէն մէկը տրամադրել ֆրանսական ամառնային բանակումներու ընկերակցութեան, որպէսզի հոս հիւրընկալուին տկարակազմ տղաք եւ օգտուին անտառային օդէն։

Այս մասին համաձայնութիւն մը գոյացած է յիշեալ ընկերակցութեան հետ եւ բարերարին փափաքին համաձայն, արդէն ձեռնարկուած է շէնքին հիմնական նորոգութիւններուն։ Ներկայիս կիսաւեր շէնքը պիտի վերածուի ամարանոցի մը, որ պիտի պարունակէ հարիւր անկողիննոց ննջարան, խաղավայր, ճաշարան, ընթերցասրահ եւ լսարան։ Աշխատութիւնները սկսած են արդէն եւ յոյս կայ մինչեւ Մայիս վերջացնելու։ Յառաջիկայ ամառ կոմիտէն պիտի ներկայացնէ ուշագրաւ պատկեր մը, հայ եւ ֆրանսացի մանուկներու խառն բազմութեամբ ոգեւորուած։

*** Գարակէօզեան Հօմն ալ սրտի պարտք նկատեց իր բաժինը բերել որբերուն օրուան։ Կիրակի օրուան մը պաշտամունքը յատկացուեցաւ այդ նպատակին։ Աշակերտներուն բացատրուեցաւ օրուան նշանակութիւնը եւ մեր պարտքը։

Տղաքը միահամուռ փափաք յայտնեցին երեք Կիրակիի իրենց մսեղէն սնունդէն զրկուիլ եւ անոնց փոխարժէքը յատկացնել Հայ որբերու սնունդին։ Այս ինքնաբուխ զոհողութիւնը կը ներկայացնէ հազար ֆրանք, որ ուղարկուեցաւ կեդրոնին։

Փ. Սանասար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԽՈՒՄԲԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլի ֆութպոլի խումբը մրցեցաւ Stade Français (H. C.) խումբին դէմ, եւ 1ի դէմ 1 հաւասար խաղարկութիւն մը ունեցաւ։

Շավիլի խումբը, որ իրմէ մարմնապէս աւելի զօրաւոր խաղացողներու դէմ մրցած էր, իսկապէս գնահատելի է այս արդիւնքին համար. կը յուսանք որ ասկէց վերջ անոնք եւս պիտի ունենան լաւ յաղթանակներ իրենց համարժէք խումբերուն դէմ։ Պէտք է ջանան կարգապահական ոգիով եւ համերաշխաբար գործել։ Ուրախ ենք որ անոնք կրցած են իրենց խումբը լաւ հիմերու վրայ դնել։

Գ. Գասապեան

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պրիւսէլէն Պ. Վահան Խօրասանճեան երրորդ անգամ տասը օրինակ տարեկան Յառաջ նուիրած ըլլալով, յատկացուցինք հետեւեալ հաստատութեանց.—

1. — Մուսուլի Ազգ. Վարժարանին, 2.—Միլանի Ուսանողական Միութեան, 3.— Սէրէզի Որբերու Միութեան, 4. — Աղեքսանդրիոյ Յառաջդիմասէր Միութեան, 5.— Ժընեւի Հայկական Տան, 6.— Ժընեւի (Պընեէն) հայկ. վարժարանին, 7. — Պերլինի Հայ Երիտ. Միութեան, 8.— Քօքինիայի (Յունաստան) Կարմիր Խաչի ընթերցարանին, 9.— Տէտէաղաճի Ազգ. վարժարանին, 10.—Ֆիքսի (Յունաստան) Ազգ. վարժարանին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ԿԻՆԸ.— Տիկին մը, Վէրսայլի գետնուղիին բերանը, երկու ժամ խօսք ըրաւ մարդու մը հետ, յետոյ, երբ մարդը ուսերը կը թօթուէր ու կը հեռանար, կինը կրակեց կոնակէն ու գետին փռեց զայն։

Ձօնը կը կոչուի Արնօ, որ զանազան վարժարաններու մէջ ծանօթ է իբրեւ ուսուցիչ պատմութեան։ Գաւառին մէջ ամուսնանալով վարժապետի մը աղջկան հետ, մեղրալուսնի ճամբորդութիւն մը կը կատարէ։ Ճամբան տիկինը կը հիւանդանայ։ Հիւանդութիւն մը, որ անկողինին կը գամէ զայն, երկար ատեն։ Ամուսինը, յուսահատ, կը ձգէ կինը եւ կը մեկնի իր պաշտօնին։ Յետոյ ամուսնալուծման դատ կը բանայ։ Կինը անցեալ շաբաթ կը հասնի Փարիզ։ Կը հագուի, հիւանդութեան հետքերը կը ծածկէ եւ կը փորձէ գեղեցկանալ։ Վէրսայլի գետնուղիին առջեւ կը սպաննէ ամուսինը, երբ չուզեր իսկ խօսիլ հետը։

ԶԱՆԳԱԿԱՏԱՆ ՄԷՋ.— Մոնսունոյի (Իտալիա) եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կար։ Հինգ ժամկոչներ բարձրացան զանգակատուն, հնչեցնելու համար երեք զանգակները։

Զանգակները կատաղօրէն կ'օրօրուէին։ Յանկարծ զանգակներէն մէկը լռեց ու կախուեցաւ, յետոյ միւս երկուքն ալ լռեցին։ Այն ատեն լսուեցաւ որ ահռելի ճիչեր կ'արձակուէին զանգակատունէն։

Երբ զանգակներէն մէկը լռած էր, ժամհարներէն մէկը, այն որ կը հնչեցնէր լռած զանգակը, աշխատեցաւ շտկել զայն։ Սակայն ետ քաշուած ատեն, ուշադրութիւն չըրաւ, որ հսկայ զանգակ մը կը ճօճէր ուժգնօրէն։ Ու 9000 քիլոնոց զանգակին երկաթեայ շրթունքը զարնուեցաւ խեղճ մարդուն վզին։ Փրցուց գլուխը եւ նետեց վար։ Իսկ մարմինը, որ արիւն կը ժայթքէր, ինկաւ միւս ժամհարներուն ոտքին տակ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԼՃԱԿԻՆ ԿԱՐԱՊՆԵՐԸ

(ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Ծառաներէնուչ մէկը այս մասին բան մը խօսեցաւ Ասպետին, որովհետեւ, սաստիկ բարկութեան մէջ, հրամայեր էր ո՛չ ուտելիք եւ ո՛չ ալ խմելիք տալ խեղճ կնոջ, բացի այն աննշան կերէն, զոր ան կամայ շուներուն հետ բաժնեկցելու ստիպուեր էր։

Երբ աղջիկը կը մօտենար կնոջ ու կը դիտէր զայն, աչքերէն արցունք կը հոսէին։

Կինն ալ փոքրիկ աղջիկը կը դիտէր ցաւագինօրէն, եւ առանց իրար ճանչնալու, սիրտէ սիրտ, այսպէս, իրարու հետ յարաբերութեան մէջ մտեր էին։

Աղջնակը, լիրան ստորոտը գտնուող լճակին կարապներուն, իր հացերուն ալ ուտելիք կը բերէր ամէն օր։

Կարապները կը գգային, որ մօտեցողը իրենց սիրելի քոյրիկն էր, անոր համարձակութեամբ կ'ուտէին անոր ձեռքերէն։

Երջանիկ ժամեր էին, երբ իրարու քով կուգային։

Քոյրիկը կը փայփայէր կարապները ու կը սիրէր զանոնք խանդակաթ սիրով։

Երբ մթնէր, աղջիկը կրկին գլուխը կը բարձրանար, կը սպասէր դժբախտ կնոջ փոսին քով, կը քնանար հոն, առանց գիտնալու թէ անիկա իր հարազատ մայրն էր։

Գղեակին բնակիչները սակայն ամէն օր կը դիտէին այս բոլորը ու կը զարմանային։

Աղջիկը միշտ կուլար ու կը տխրէր, երբ տան խնամակալուհին, չար կինը, քովէն անցնէր։

Պատահեցաւ որ օր մը Ասպետը անցաւ փոսին առջեւէն ու նշմարեց աղջնակը։ Եւ երբ աղջկան իր կնոջ հետ ունեցած նմանութիւնը ու անոր վիզին ոսկիէ շղթան տեսաւ, աւելի՛ մօտեցաւ եւ հարցուց.

— Ո՞վ ես դուն, փոքրիկս, եւ որո՞նք են ծնողներդ։ Կարապներուն հետ ի՞նչ գործ ունիս, եւ ինչպէ՞ս եղեր է, որ անոնք քեզի հետ այնքան ընտանի են ու ձեռքերէդ կեր կ'ուտեն։

— Պարոն Ասպետ, պատասխանեց աղջիկը արտասուաթոր, չեմ գիտեր թէ որո՞նք են ծնողներս. զանոնք ճանչցած ու նոյնիսկ տեսած չեմ։ Սակայն ընտանի կարապները, վարը լճակին վրայ, որոնք ձեռքերէս հացի փշրանքները կ'ուտեն, եղբայրներս են։ Նախապէս անոնք ալ մարդկային կերպարանք ունէին, եւ մենք, բոլորս ալ անտառին մէջ եղնիկի կաթով կը սնանէինք։ Օր մը եղբայրներս ջուրը իջան լոգանք ընելու։ Իրենց վիզերէն վար առին ոսկիէ շղթաները ու դրին եզերքին վրայ, եւ կարապներու կերպարանափոխուեցան։ Երբ անոնք հոս ու հոն զուարթօրէն կը լողային, մարդ մը եկաւ ու գողցաւ անոնց շղթաները. եւ որովհետեւ անոնք չկրցան այլեւս իրենց մարդկային կերպարանքը կրկին ձեռք բերել, դարձան այս լճակին բնակիչները, իբրեւ կարապներ։

***

Չար կինը նոր հասկցաւ թէ որոնք էին աղջիկն ու կարապները։

Սարսափեցաւ, որովհետեւ կը վախնար, որ կրնար ամէն բան երեւան ելլել։

Ասպետը նկատեց անոր տագնապն ու իրարանցումը, սակայն չէր գիտեր թէ ինչպէ՛ս պէտք էր մտանանիշ ընէր այդ բանը, ու մտախոհ՝ ուղղուեցաւ դէպի լճակը։

Չար կինն ալ իսկոյն ծառային քով վազեց, հաղորդելով անոր որ երկուքն ալ վտանգի մէջ էին, պահանջելով որ երթայ անմիջապէս սպաննէ աղջիկը։

Ծառան համաձայնեցաւ։

Առաւ սուրը եւ հետեւեցաւ աղջկան։

Աղջիկը լճակին եզերքն էր, ու կը փայփայէր կարապները։

Երբ Ասպետը տեսաւ որ ծառան դէպի այն կողմը կը շտապէ, անմիջապէս լճակին մօտ մացառի մը ետեւը պահուըտեցաւ, որովհետեւ գուշակեց, որ գարշելի մարդը բարիք մը չունէր իր մտքին մէջ։

Այն վայրկեանին որ սուրը վերցուցած հարուածը տալ կ'ուզէր, բռնեց չարագործին բազուկը եւ խլեց անոր ձեռքէն զէնքը։

Ծառան ծունկի եկաւ եւ շնորհ խնդրեց ըսելով.

— Ձեր հօրաքոյրը, պարոն Ասպետ, հրամայեց ինծի սպաննել այս անմեղ հրեշտակը։

Ասպետը անմիջապէս դղեակ վերադարձաւ, եւ ստիպեց տանտիրուհին, որ ամէն բան խոստովանի։

Չար կինը խոստովանեցաւ ամէն բան։ Բերաւ նաեւ մատանին ու բաժակը որ ոսկի շղթաներէն պէտք էր շինուած ըլլային։

Ասպետը կանչել տուաւ ոսկերիչը, եւ անոր հարցուց բարութեամբ, թէ արդեօք ի՞նչ շիներ էր բաժակը։ Անիկա «այո» պատասխանեց, եւ որովհետեւ չափազանց կը վախնար, խոստովանեցաւ թէ բաժակը ուրիշ ոսկիէ շիներ էր, եւ շղթաները իր սնտուկին մէջ կը պահէր տակաւին, բացի մէկէն, որմէ ոսկի մատանին ձուլեր էր։

Ոսկերիչը պարտաւորուեցաւ բերելու շղթաները։

Ասպետը երկարեցզանոնք աղջկան, որ շնորհալի եւ սիրուն պարմանի մը դարձեր էր արդէն։

Աղջիկը կարապներուն մօտեցաւ եւ ամէն մէկուն վիզէն կախեց իր փոքրիկ շղթան։

Բոլորն ալ վերստացան իրենց մարդկային կերպարանքը, բացի մէկէն։

Ասպետը համբուրեց իր հարազատ զաւակները, բարեկազմ ու գեղեցիկ, գրկեց ու շատ սիրեց զանոնք, հրամայելով, որ անոնց թշուառ մայրը փոսէն ազատեն։

Երբ դժբախտ կինը բաղնիք գնաց ու մաքրուեցաւ, առաջուան պէս շնորհալի ու գեղեցիկ դարձաւ։

Ասպետը հրամայեց չար եւ անհաւատարիմ հօրաքոյրը թաղել հոն, ուր իր անմեղ կինը եօթը երկա՛ր տարիներ տառապած էր։

Այս կերպով իրականացաւ այն առածը որ կ'ըսէ, «Ուրիշին հոր փորողը ինք մէջը կ'իյնայ։»

Թարգ. ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

գիրը, սահմաններու մասին անգլեւֆրանսական համաձայնագիրը եւ քարիւղի մասին Սան - Րէմոյի համաձայնութիւնը։

ՅՕԴ. 7ը կը վերաբերի կենդանական եւ բուսական հիւանդութեանց դէմ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդունած միջոցներու գործադրութեան։

ՅՕԴ. 8ը կ՛ըսէ թէ Անգլիա ուժ պիտի տայ Իրաքի թեկնածութեան, 1932ին զայն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունել տալու համար, պայմանաւ որ զարգացման ներկայ մակարդակը պահպանուի եւ մինչեւ այդ գործերը լաւ ընթանան։

ՅՕԴ. 9ը կը տրամադրէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր երկիրներու հպատակները առեւտրական եւ այլ հարցերու մասին նոյն իրաւունքները պիտի վայելեն Իրաքի մէջ և ո եւ է խտրութիւն չպիտի դրուի անոնց միջեւ։

ՅՕԴ. 10ը կ՛ըսէ թէ Իրաքցիները անգլիական պաշտպանութիւն պիտի վայելեն այն երկիրներուն մէջ, ուր Իրաքը պաշտօնական ներկայացուցիչ չունի։

ՅՕԴ. 11ը կը հաստատէ Իրաքի կառավարութեան եւ Անգլիացիներու միջեւ գոյութիւն ունեցող պայմանագրութիւնները։

ՅՕԴ. 12ը կը վերաբերի ելմտական յարաբերութեանց։

ՅՕԴ. 13ը կ՛ըսէ թէ զինուորական առանձին համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի, 1924 Մարտ 25ի համաձայնութեան տեղ։

ՅՕԴ. 14ը կը տրամադրէ որ 1924 Մարտ 25ի դատական համաձայնագիրը ի զօրու պիտի մնայ։

ՅՕԴ. 15ը կ՛ըսէ թէ դաշնագրին վիճելի կէտերուն մեկնութիւնը պիտի ենթարկուի Միջազգային դատական ատեանին։

ՅՕԴ. 16ը կ՛ըսէ թէ ներկայ դաշնագիրը գործադրութեան պիտի դրուի վաւերացուելէն վերջ։ Պիտի վերաքննուի՝ եթէ Իրաք մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Ներկայ դաշնագիրով կը ջնջուին 1922 Հոկտ. 10ին և 1926 Յունուար 18ին Պաղտատի մէջ ստորագրուած զինակցութեան երկու դաշնագիրները։

Պոլշեւիկները կը փախչին Չինաստանէն

Չինաստանի պոլշեւիկները ծրագրած էին Յունուար 1ին նոր ապստամբութիւն մը յարուցանել։ Տեղական իշխանութիւնները պոլշեւիկ վարիչներու բնակարաններուն մէջ խուզարկութիւններ կատարելով գրաւեցին այս մասին կարեւոր վաւերաթուղթեր։ Ձերբակալուեցան 15 Չինացիներ, որոնց 5ը կին։ Բոլորն ալ գնդակահարուեցան։ Ուրիշ 17 Ռուսեր իբր գերի վար դրուած են զինուորական իշխանութեանց կողմէ։

Հարաւային Չինաստանի խորհրդային բոլոր հիւպատոսարաններն ու գործակալութիւնները փակուած են եւ զինուորական հսկողութեան տակ առնուած։ 17 ռուս ընտանիքներ հոլանտական շոգենաւով մը մեկնեցան դէպի Վլատիվոսթոք։ Շանկայի խորհրդային ընդհանուր հիւպատոսն ու հիւպատոսարանի պաշտօնեաները նոյնպէս մեկնեցան։ Հանքէուի հիւպատոսն ալ «Շիշանկ» շոգենաւով պիտի մեկնի։

Բոլոր ռուս քաղաքացիներուն ազդարարուած է պատրաստ գտնուիլ՝ մեկնելու համար Չինաստանէն։

∴ Խորհրդային կառավարութիւնը խնդրեց Գերմանիայէն, որ ստանձնէ Չինաստանի ռուս քաղաքացիներու շահերուն պաշտպանութիւնը։ Գերման կառավարութիւնը ընդունեց այս պաշտօնը։

Միապետական կազմակերպութիւն

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ երեւան հանուած է միապետական կազմակերպութիւն մը, որուն անունն էր «Նիկոլա Նիկոլայեւիչի կողմնակիցներու ջոկատ»։ Կազմակերպութեան նպատակն է եղեր կառախումբերու եւ երկաթուղագծերու դէմ եղեռնափորձեր կատարել եւ ահաբեկել պոլշեւիկեան գործիչները։ Կազմակերպութեան բոլոր անդամներն ալ ձերբակալուած և դատարան յանձնուած են։

Ընդծովեայի մը եղերական վախճանը

Ամերիկեան S—4 ընդծովեան, որ նաւի մը հետ բախելով ընկղմած էր Փրովինսթաունի (Ամերիկա) եզերքը, աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւած է քանի մը օրէ ի վեր։ Ընդծովեային մէջ կային 39 հոգի, եւ թթուածինի մթերք մը՝ 63 ժամուան համար։ Գերմարդկային ճիգեր փորձուեցան՝ ազատելու համար զանոնք։ Ծովը կատաղի էր եւ կ՛արգիլէր ամէն փորձ։ Սուզակները օրերով ելան իջան, առանց յաջողելու։ Կին սուզակ մը իջաւ ընդծովեային մօտ, եւ որոշուած նշաններով խօսակցեցաւ դժբախտ նաւաստիներուն հետ, որոնք փակուած էին ականներու սենեակին մէջ։ Այս սենեակը ամրապէս փակ է եւ բաժնուած ընդծովեայէն։ Շրջադէտին ծակէն օդ ղրկելու ամէն փորձ ձախողեցաւ։ Նաւաստիները նշաններով կը հասկցնէին թէ իրենց թթուածինի պաշարը հատնելու վրայ է եւ միայն վեց հոգի ողջ մնացած են։ Ու օգնութիւն կը հայցէին։

Անթելով խնդրուեցաւ ամբողջ ամերիկեան ժողովուրդէն, որ աղօթէ անոնց փրկութեան համար։ Առջի օր փորձերը շարունակուեցան, սակայն կատաղի փոթորիկը արգելք եղաւ ամէն օգնութեան։ Վերջին լուրերու համաձայն, այլեւս նշաններ չեն հասնիր ընդծովեայէն, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ ողջ մարդ չէ մնացած մէջը. առկէ զատ շղթան, որ ընդծովեան կը միացնէր եզերքին, խորտակուած է ալիքներէն։

Ամերիկեան թերթերը խստիւ կը քննադատեն ծովային իշխանութիւնները եւ ցաւով դիտել կուտան թէ Գերմանիոյ մէջ ազատարար միջոցները աւելի կատարելագործուած են։

Ֆրանս. օդանաւը Ատալիա իջած

Առջի օր գրեցինք թէ «Ժորժ Կինմէր» օդանաւը, որ Փարիզ—Հանոյի թռիչքը կը փորձէ, Հռոմ հասնելէ վերջ, ճամբայ ելած է դէպի Աթէնք, իր երկրորդ հանգրուանը։ Անկէ ի վեր տեղեկութիւն չկար իր մասին։ Երէկ առաւօտ Ատալիայէն ստացուած հեռագիր մը կ՛ըսէ թէ՝ ֆրանս. օդանաւը իջած է հարաւային Անատոլուի այդ նաւահանգիստը եւ թէ ամէն ինչ լաւ կ՛ընթանայ։

Կ՛ենթադրուի թէ գէշ օդին պատճառաւ, գնդապետ Աննեան ստիպուած է առանց Աթէնք հանդիպելու, օդանաւը վարել Յունաստանի հարաւէն եւ ուղղակի Անատոլու երթալ։

Հռոմէն Ատալիա հեռաւորութիւնն է մօտ 1790 քիլոմեթր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մարսէյլի Զարդարեան խումբի անդամական ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա րէպիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Գրադարան-ընթերցարանը։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Յ. Դ. Տեսինի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, Café de la Paixի սրահը, Ave. Jean Jaurès։ Ներկայանալ անդամատետրներով։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն սփիւռքական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի, ներկայանալ անդամատետրներով։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Լիոնի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջը ժամը ճիշդ 2.30ին։ Օրակարգ. ընտրութիւն եւ սփիւռքական խնդիրներ։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Փարիզի Հայրենակց. միութեան ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Քաֆէ օ Բէլո տը Լիոնի վերնայարկը, մեթրօ Իթալի, կարեւոր օրակարգ եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Կ. Սասունի։

ՓԱՐԻԶԻ Ազքատախնամին էօյեւի Օժանդակմասնախումբը, կաղանդի տօներուն առթիւ, 26 դեկտեմբեր երկուշաբթի օրը ժամը 3ին յետ միջօրէի, կազմակերպած է ցերեկոյթ մը Salons George Vի մէջ, 45 Rue Pierre-Charron, (Paris 8e)։ իւրաքանչիւր տոմսի գինն է 20 ֆրանք։ փոխարժէքը կը խնդրուի ղրկել գանձապետ Օր. Ս. Խոսրովեանի, 15 Rue Louis-Philippe, Neuilly s)Seine, կամ վճարել ցերեկոյթի օրը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերներ կարապետ Քոփոեանի եւ կարապետ Ցատուրեանի երախաներուն անսպասելի մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TERNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

24 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 527 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ԱՆԻՒ

Պարբերաբար կը փորձուինք ակնարկ մը նետել զանազան գաղութներու վրայ, եւ մեր սիրտը կը ճմլուի:

Սկսինք Փարիզէն: Այն է ինչ որ գիտենք: Ո՛չ մէկ փոփոխութիւն՝ ժամուն բոլորտիքը: Նոյն մարդիկը, նոյն հոգեբանութիւնը, նոյն գործերը: Հին գաղութը առանձին, իր «տէմիրպաշ» վարիչներով. Անիէռի Առաջնորդարանը ինքն իր գլխուն, անգործ եւ անճար:

Տարին կը լրանայ, եւ ոչ իսկ մէկ մանկապարտէզ բացուած է, գոնէ նմոյշի համար: Փարիզի ջոջերը իրենք իրենց ժողովներ կազմեցին եւ կրթական մասնախումբ մը ընտրեցին, ի հեճուկս Առաջնորդարանին: Պաշտօնական յայտարարութիւններ ալ տուին: Մինչեւ անգամ տեղեկացանք թէ 50,000 ֆրանք տրամադրած են, գոնէ չորս մանկապարտէզ բանալու համար: Մանկապարտիզպանուհիներ իսկ հրաւիրուեցան, հրապարակաւ:

Արդիւնքը, — զերօ եւ քար լռութիւն:

Մինչ այս մինչ այն, հակամարտութիւնը երբեք չդադրեցաւ երկու հաստատութեանց, Փարիզի ըմբոստ Հոգաբարձութեան եւ Առաջնորդարանին միջեւ: Առաջինը շարունակելով իր անմիտ պայքարը Թեմական Խորհուրդին դէմ, պաշտօն յանձնած է պատուիրակի մը, համոզել Էջմիածինը որ ուրիշ հոգեւորական մը ղրկէ: Եւ Էջմիածինը հաւանած է, ճամբու ծախքն ալ Փարիզի Հոգաբարձութենէն ստանալով:

Միւս կողմէ, Փարիզի եկեղեցին կրօնական ընկերակցութեան վերածելու ձեռնարկին առթիւ, նորէն տաք ու պաղ անցեր է Պալաքեան եպսկ.ի եւ ջոջերուն միջեւ, եւ մինչեւ անգամ պետական միջամտութիւն եղած է, ինչպէս պիտի կարդաք լուրերու բաժնին մէջ:

Պատկերը պարզ է,—Փարիզը կը մերժէ հպատակիլ ո՛ր եւ է ազգային-ժողովրդական իշխանութեան: Կը խուսափի ո՛ր եւ է հաշիւ ներկայացնել Թեմական Խորհուրդին: Ան իր ափին մէջ ամուր պահած է խոշոր գումար մը, 5—700,000 ֆրա՛նք, որուն մատակարարութեան եղանակն անգամ գաղտնիք է:

Միայն այս պարագան, —հաշիւ չտալու խնդիրը, բաւական է սեւցնելու այս մարդիկը, ո՛րքան ալ բարի համբաւ հանած ըլլան: Այդ գումարը իբրեւ աւանդ պահած ըլլալու իմաստութիւնն ալ չարդարացներ զիրենք, երբ աչքի առջեւ բերենք օրուան պահանջները: Սեղանաւորական հաստատութի՞ւն է Փարիզի հոգաբարձութիւնը, թէ խնամողական սնտուկ:

Հաւատացողներ կան թէ երբ կաթող. Նոր պատուիրակը հասնի, Փարիզցիները սրտաբաց պիտի խոստովանին իրենց մեղքերը եւ ուժ պիտի տան ազգային կազմակերպութեան:

Երանի՜ հաւատացողներուն:

Իսկ մեր գիտցածն ու տեսածը այն է որ, Գարեգին եպիսկոպոսն ալ պիտի կաշկանդուի միեւնոյն կախարդական շրջանակին մէջ: կա՛մ իրենց հետ, կամ իրենց դէմ...

Փարիզի աղաները ճանչցուած են իբրեւ պահպանողական, բարեպաշտ «ազգասէր»ներ: Բայց երկու տարուան փորձը ցոյց տուաւ որ անոնք յեղափոխակա՜ն խառնուածք ալ ունին:—կա՛մ մեզի հետ, կա՛մ մեզի դէմ: Միջին ճամբայ չկայ: Կարճ եւ կտրուկ...

Նոր պատուիրակը, իբրեւ գիտնական մարդ, թերեւս աւելի լուրջ է, քան Պալաքեան եպիսկ.ը, որուն թեթեւսօլիկ եւ երկերես շարժուձեւերը վեղարը չէ որ պիտի շտկէ: Բայց ճիշտ գիտնական կամ փիլիսոփայ մարդ ըլլալուն համար, հաւանական է որ Գարեգին եպիսկ. տարուի, փոխանակ վարելու, շուարի, փոխանակ վճռելու եւ գործելու:

Բայց, լաւագոյն է սպասել իր գալուն եւ գործունէութեան:

Մենք փիլոնաւորներէն չէ որ կը փնտռե՛նք դարմանը: Բայց անոնք որ բարերար դեր մը կը վերագրեն փիլոնին եւ վեղարին, թող այս փորձն ալ կատարեն, եւ իրենց հասկցած եղանակով քակեն հանգոյցը:

Այս առաքելութիւնը պատեհութիւն մըն է, մանաւանդ ընդմիշտ երեւան հանելու համար Փարիզի Հոգաբարձութեան կամ վարչական ժողովի անդամներուն քաղաքականութեան գաղտնիքները, եթէ տակաւին գաղտնիք մնացեր է:

Պատեհութիւն մըն է, նաեւ, վճռական փորձի մը ենթարկելու այն միւս տարրերը, որոնք, թէեւ իրարու հակոտնեայ, կը ճգնին խափանել գաղութներու կազմակերպութեան գործը, մասնաւորապէս Փարիզի մէջ:

Տա՛նք ատոնց անուններն ալ. — ցարական չինովնիկ Պապաճանեանէն մինչեւ «բարոյական ֆրանկախտ»ի վկայեալ մասնագէտը, Արշակ Չօպանեան, եւ իր խայտաբղէտ խմբակը:

Ջոջերը ուրիշ մտքով կը մաքառին, իսկ ասոնք՝ տարբեր ուղղութեամբ. սակայն երկու կողմերն ալ իրար կը դիմաւորեն, ո՛ր եւ է աշխատանք վիժեցնելու համար:

Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչ կ'ընեն եւ ինչո՞ւ կ'ընեն, մինչեւ անգամ հակառակ իրենց տեսակէտներուն եւ ծրագիրներուն:

Անոնք ամէն զոհողութեան կը զիջանին, քառակուսի անիւը եթէ ոչ գլորգացնելու, գոնէ իր վիճակին մէջ պահելու համար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑ ՄԸ

Դեկտ. 18ին Պուքրէշի մէջ սկսաւ հրատարակուիլ նոր շաբաթաթերթ մը, «Հայաստան», խմբագրութեամբ ընկեր Օննիկ Վարդանեանի:

Առաջին թիւի խմբագրականին մէջ, Հայաստան պարզելով իր ծրագիրը, կը գրէ.

— «Հրաշքներ գործելու յաւակնութիւններ չունինք, ոչ ալ բոլոր ծուռերը շտկելու կարողութիւնը: Մեր ունեցածը այս ժողովուրդին անկեղծօրէն ծառայելու կամքն ու ցանկութիւնն է, որուն համար ալ յանձն առած ենք զոհողութիւններ, նիւթական եւ բարոյական, որոնք. կը խոստովանինք, շատ ծանր կը կշռեն մեր ուսերուն:

«Հեռու մեզմէ ամբոխավարական միտումներ: Փողոցէն չէ, որ մենք պիտի ստանանք ներշնչում եւ ուղղութիւն, այլ սա ցիրուցան եղած ժողովուրդի ազգային-հաւաքական արժէքներու եւ շահերու գերագոյն մտահոգութիւնն ու նախանձախնդրութիւնն է, որ պիտի լուսաւորէ մեր ճամբան: Եւ եթէ մենք որոշած ենք անխնայ ըլլալ բոլոր անոնց հանդէպ, որոնց հանրային գործունէութիւնը անհամապատասխան կը գտնենք — մեր ըմբռնումով — այդ արժէքներուն ու շահերուն, ատիկա պիտի բացատրել միմիայն այդ մտահոգութեամբ ու նախանձախնդրութեամբ:»

Յաջողութիւն:

ՀԱԼԷՊԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Հալէպի ֆրանս. իշխանութիւնը պահանջած է 48 ժամուան մէջ պարպել Կէօյ-Մէյտանիի պետական գաղթակայանը: Տրուած պայմանաժամը շատ կարճ ըլլալով, Առաջնորդարանը 88 գաղթականներ տեղաւորեց նոր գաղթակայանին, 30 Հ.Բ.Ը. Միութեան պասիթայի քէմփին մէջ ու մնացածը Ազգ. Հայկազեան վարժարանի անջատ մէկ մասին մէջ:

Գալով բուն շէնքը պարպելուն, Առաջնորդարանը խնդրած է ժամանակ տալ, մինչեւ որ ի վիճակի ըլլայ գաղթականներուն տրամադրելու բաւականաչափ հող, հիւղակներու շինութեան համար:

Հրամայուած է նաեւ պարպել Էսատ փաշայի շէնքը, ուր Զէյթունցիներ կը բնակին: Առաջնորդարանը որոշած է 2000 քառ. կանգուն գետին գնել եւ տրամադրել Զէյթունցի 40 ընտանիքներու՝ այսպէսով մինչեւ 3 ամիս Էսատ փաշային շէնքը ամբողջութեամբ պարպելու եւ իր տէրերուն յանձնելու համար:

ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ ԹԻՒ 2

Վերջին թղթաբերով ստացուած ամերիկահայ թերթերը կը հրատարակեն մեծադիր ծանուցումներ «Թահրա պէյ, աշխարհահռչակ հայ ֆաքիրը փրավիտէնսի մէջ» խորագրով եւ կը հրատարակեն պատկեր մը, որ իբրեւ թէ Թահրա պէյը կը ներկայացնէ: Իսկական Թահրա պէյը (Գրիգոր Գալֆայեան) ներկայիս Եգիպտոս կը գտնուի. իսկ ամերիկահայ թերթերու հրատարակածը պատկերն է Օննիկ Գափամաճեանի, որ իր եղբօր՝ Արթիւրի հետ Թահրա պէյի աշակերտ եւ թիկնապահ եղած է և որ ամերիկա գացած է Արշակ Չօպանեանի մէկ յանձնարարականով: Օննիկ Գափամաճեան անցած տարի ալ Փարիզի մէջ հրապարակ եկած էր իբրեւ Զէյֆիքթար Էֆէնտի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալաքեան եպսկ. եւ Փարիզի ջոջերը

Կը տեղեկանանք թէ կաթողիկոսական պատուիրակ Պալաքեան եպսկ. վերջերս գրութիւն մը ուղղած է տեղական իշխանութեանց, յայտնելով թէ Փարիզի Հայոց Եկեղեցիին Հոգաբարձութիւնը չի ճանչնար իր հեղինակութիւնը, ոչ ալ հաշիւ կուտայ իրեն:

Ասոր վրայ ֆրանսական իշխանութիւնները առանձին առանձին հարցաքննած են Պ. Արամ Ճէվահիրճեանը եւ Պ. Պօղոս Էսմէրեանը, որոնք յայտարարած են թէ իրենք եկեղեցին կը մատակարարեն կանոնաւոր կերպով եւ միշտ ալ հաշիւ կը ներկայացնեն:

Այս միջադէպէն ետք, Փարիզի Հոգաբարձութիւնը որոշած է այսուհետեւ պատարագի ատեն չյիշատակել Պալաքեան եպսկ.ի անունը. նոյնիսկ եկեղեցիէն վերցնել տուած է կաթող. պատուիրակին յատկացուած աթոռը:

Ֆրանքօ-իտալական համաձայնութիւնը

Բոլոր երկիրներու թերթերուն համար օրուան նիւթ դարձած է ֆրանքօ-իտալական համաձայնութիւնը: Անգլիական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան ատոր: Գերմանական թերթերը զայն կը նկատեն ուղղուած Գերմանիոյ դէմ:

Այս առթիւ «Ֆորվէրց» և «Ֆոսիշէ Ցայթունկ» կը գրեն թէ 1923ին, Ռուրի վէճին ատեն Մուսոլինի Պերլինի իտալական դեսպան կոմս Պոսթարիի միջոցաւ Գերմանիոյ առաջարկած է զինակցութիւն մը կնքել Ֆրանսայի դէմ, առաջարկելով նոյնիսկ զէնք եւ ռազմանիւթ հայթայթել անոր:

Արտաքին Նախարարութիւնը երբեք ականջ չկախեց Մուսոլինիի առաջարկին. միայն պատերազմական Նախարարը քիչ մը հետաքրքրուեցաւ զէնքի եւ ռազմանիւթի խնդրով, սակայն յետոյ ան ալ հրաժարեցաւ կարեւորութիւն տալէ:

Իտալական «Թրիպունա» թերթը կը գրէ թէ Ֆրանսայի ապահովութիւնը գէշ երաշխաւորուած է Լոքառնոյի դաշինքով եւ թէ լաւագոյն կերպով կրնայ երաշխաւորուիլ Իտալիոյ հետ համաձայնութեամբ մը:

Իտալիոյ տնտեսական բարգաւաճումը

Երէկ գրեցինք թէ Իտալիա ամրապնդած է լիրէթը: Ազգային Տնտեսութեան Նախարար Պէլուցցօ Նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ կարեւոր տեղեկութիւններ տուաւ Իտալիոյ տնտեսական կացութեան մասին, ցոյց տալով որ երկիրը հետզհետէ կը բարգաւաճի եւ վիճակը գոհացուցիչ է: Ըսաւ թէ դրամ պահող դրամատուններու մէջ Հոկտեմբերին 72 միլիոն, Նոյեմբերին 158 միլիոն լիրէթ աւելցած են պահեստները, անոնց ընդհանուր գումարը բարձրացնելով 13 միլիառ լիրէթի:

Ցորենի արտադրութիւնը աւելցնելու համար սկսուած պայքարը կը շարունակուի: Փիէմոնթէ, Լիկուրիա, Լոմպարտիա. Վէնետիկ, Թոսքանա, Ապրուցցի նահանգներուն եւ Սիկիլիոյ մէջ ցորենի սովորական արտադրութիւնը 100ին 10 աւելցած է: Երկրագործական միւս արտադրութիւնները եւս կ'աւելնան:

Խօսելով գործազրկութեան մասին, Նախարարը յայտնեց թէ Իտալիոյ ճարտարարուեստի երեք գլխաւոր շրջաններուն՝ Փիէմոնթէի, Լիկուրիոյ եւ Լոմպարտիոյ մէջ անգործութիւնը 100ին 5 համեմատութեամբ է միայն: Կարգ մը ճարտարարուեստներ, ուր աշխատանքի ժամերը սահմանափակ էին, այժմ կ'աւելցնեն ժամերը: Անգործութեան ենթակայ են մասնաւորաբար երկրագործական բանուորները, որմնադիրները, հիւսուածեղէնի գործարաններու ու փոխադրական ընկերութեանց գործաւորները:

Երեսփ. ժողովը, որ արձակուրդ ստացաւ, մրցանիշը կոտրեց՝ իր նիստի մէջ քուէարկելով 341 օրէնքներ:

Իրաքցիները դժգոհ են

Երէկ հրատարակեցինք անգլեւիրաք նոր դաշնագրին պատճէնը: Պաղտատէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Իրաքցիները շատ թշնամական ընդունելութիւն ըրին, երբ դաշնագրին պատճէնը հրատարակուեցաւ: Առաջին արդիւնքը եղաւ այն որ հրաժարեցան երկու Նախարարներ՝ փոխ-վարչապետ եւ Ներքին Նախարար Րաշիտ Ալի պէյ էլ-Կիլանի եւ ելմտական Նախարար Զօր. Եասին փաշա էլ-Հաշիմի: Ազգայնական «Էլ-Իսթիքլալ» կը գանգատի որ անգլիական մարզպանին դիրքը եւ անգլիացի խորհրդականներու իրաւասութիւնները մութ ձգուած են: Երկու չափաւոր թերթեր դաշնագիրը կը հրատարակեն առանց խորհրդածութեանց: «Պաղտատ-Թայմզ» կը յուսայ թէ նոր դաշնագրին շնորհիւ Իրաք աւելի պիտի բարգաւաճի:

Հրեաները դուրս ձգուած

«Շիքակօ-Թրիպիւն»ի թղթակիցը խօսելով պոլշեւիկեան նոր կեդր. կոմիտէի կազմութեան մասին, կ'ըսէ թէ Նոր Քաղաքական Բիւրօյի անդամներէն վեցը Ռուս են (Պուխարին, Ռիկով, Վօրոշիլով, Կալինին, Մոլոտով եւ Տոմսկի). երկուքը Կովկասցի (Ստալին եւ Կուիպիշեւ), մէկը Լեթոն (Ռուձուտակ), ու դիտել կուտայ որ 10 տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Հրեայ չկայ պոլշեւիկեան այս Գերագոյն Մարմնին մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՈՒԼԹԱՆԱԿԱՆ ԳՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ

Նիւ Եորք Թայմզի Ժընեւի Թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ.—

Թէեւ վերջնապէս չէ հաստատուած, սակայն կը թուի որ Էնկիւրիի իշխանութիւնները կը մտածեն ծախել սուլթաններու գոհարեղէններէն մաս մը:

Զուիցերիացի գոհարավաճառ մը, որ Պոլիս կանչուած էր՝ յիշեալ գոհարեղէնները գնահատելու համար, Զուիցերիա վերադառնալով, յայտարարեց թէ չէր յաջողած իր պաշտօնին մէջ, «որովհետեւ հարստութիւնները անհաշուելի էին»:

Գոհարներու սենեակը հասնելու համար, ստիպուած էր անցնիլ կարգ մը դուռներէ, որոնց իւրաքանչիւրը կը գտնուէր զինեալ պահակներու հսկողութեան տակ:

Վերջին դուռը, հաստատուն անագապղինձէ, այնքան ծանր էր, որ ութ մարդ պէտք եղաւ զայն բանալու համար:

Գանձարան-սենեակին մէջ Զուիցերիացի գոհարավաճառը տեսած է վրայէ վրայ դրուած ափսէներ, մէջը լեցուն թանկագին քարեր, կարմիր ու կապոյտ, աներեւակայելիօրէն խոշոր ադամանդներ ու մարգարիտներ, զմրուխտներ ու կարկեհաններ:

Մասնաւորաբար երկու առարկաներ գրաւած են իր ուշադրութիւնը՝ մէկը դաշոյնի երախակալ մը՝ շինուած միակտուր խոշոր զմրուխտէ մը, միւսը՝ զուտ ոսկիէ գահ մը, որուն վրայ ագուցուած են 20000 թանկարժէք մարգարիտներ, ինչպէս նաեւ քանի մը հազար կարկեհաններ ու զմրուխտներ:

Այս գանձարանը դարերէ ի վեր եղած է անսպառելի հանք մը գոհարեղէններու, որոնց մէջէն արքունի ոսկերիչներ, ընդհանրապէս Հայեր, քարեր կ'առնէին՝ նոր զարդեղէններ պատրաստելու համար Սուլթաններուն, կամ ընտիր նուէր մը զատելու սիրական սուլթանուհիի մը: Թուրքիոյ արքունի գոհարեղէնները գաղտնի չէին պահեր պատերազմէն առաջ, եւ անոնք Թօփգաբուի պալատին մէջ կը ցուցադրուէին զբօսաշրջիկներուն:

Պատերազմի ընթացքին, երբ Տարտանէլի վրայ անգլիական յարձակումը վտանգի տակ կը դնէր Պոլիսը, գոհարեղէնները կապոցներու մէջ դրուեցան իբրեւ ապահովութիւն երկրին ներսը փոխադրուելու պատրաստ գտնուելու համար: Անոնք դեռ Թօփգաբուի պալատին մէջ են:

Վերջերս ֆրանսացի գոհարավաճառ մը քննեց զանոնք, սակայն տուած տեղեկագիրը նպաստաւոր չէր: Կ'ըսէր թէ մարգարիտներու մեծ մասը «մեռած» են, ասկէ զատ միւս գոհարեղէններն ալ առաջնակարգ տեսակէ չեն:

Վեր ի վերոյ գնահատութեան մը համաձայն, ամբողջ գանձը կ'արժէ մօտ հինգ միլիոն ստերլին: Ոսկիէ գահին արժէք կը գնահատուի 2 միլիոն անգլ. ոսկի:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Ծնունդը եւ Նոր Տարին Կիրակիի կը զուգադիպին այս տարի: Դեկտ. 26ի եւ Յունուար 2ի Երկուշաբթի օրերը պաշտօնական օր չպիտի նկատուին, սակայն մեծ վաճառատուները փակ պիտի մնան:

ԱՆԳԼԻԱ 1918 Յունուար 1էն մինչեւ 1927 Դեկտ. 10 գործազուրկներուն նպաստ տուած է 379,388,000 անգլ. ոսկի:

ԿԸ ՀԵՐՔԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ՉԻ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻՐ...

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ե. համագումարին մէջ, պ. Հայկ Յովսէփեան երկար զեկուցում մը կարդաց իրենց քաղաքականութեան եւ հեռանկարներու մասին: *Խորհրդային Հայաստանէն* (22 եւ 23 նոյ.) կը քաղենք, այսօր, Էջմիածնի եւ առ հասարակ եկեղեցիներու եւ անոնց կալուածներու վերաբերեալ մասը, որ նշանաւոր յայտնութիւններ կը պարունակէ.—

Գալով հոգեւորականութեան, պէտք է ըսել որ, ինչպէս անցեալին մէջ, նոյնպէս ներկայիս ան կը ծառայէ քաղքենիութեան եւ գործակալութիւնն է (ազնուապէս) Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան: Դուք գիտէք, որ Դաշնակցականները արտասահմանի մէջ աղմուկ բարձրացուցին թէ խորհրդային կառավարութիւնը բռնութիւն գործ կը դնէ հայ եկեղեցիին վրայ, թէ բռնատարկուած է Կաթողիկոսը: Մեր կուսակցութեան մէջ ամէն բանուոր եւ գիւղացի անդամ գիտեն թէ խորհրդային պետութեան մէջ եկեղեցին բաժնուած է պետութենէն: Խորհրդային Հայաստանի մէջ մեր կուսակցութեան բոլոր անդամները լաւ գիտեն թէ հոգեւորականներուն, մասնաւորապէս Էջմիածնի հանդէպ մեր քաղաքականութիւնը միշտ եղած է հետեւեալը՝

Զգուշել կրօնական նախապաշարումներէն վերջնապէս չազատագրուած զանգուածները, չվիրաւորել անոնց զգացումները: Սակայն, եկեղեցին, կրօնական համայնքները, համաձայն խորհրդային օրէնքներուն, դրուած են այնպիսի պայմաններու մէջ, որ վնաս չկրէ մեր բանուորագիւղացիական իշխանութեան քաղաքականութիւնը և մեր ընկերվարական շինարարութիւնը:

Դաշնակցութեան գրգռիչ լուրերը միայն մէկ նպատակ ունին,— օգտագործել զանգուածներու կրօնական զգացումները եւ տրամադրութիւնները հանդէպ խորհրդային իշխանութեան եւ մեր կուսակցութեան:

Էջմիածինը պէտք է հրապարակ գար հերքելու համար այդ գրգռիչ լուրերը: Ան պէտք էր որ պարզ եւ որոշակի յայտարարէր թէ խորհրդային կառավարութիւնը կը վարէ իր քաղաքականութիւնը, կռթնելով պետութեան հիմնական օրէնքներուն վրայ եւ թնդանօթներ չի դրեր Էջմիածնի դէմ: Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը, փոխանակ սուտ լուրեր հերքելու, կ'աշխատի արդարացնել Դաշնակցականները: Իբրեւ փաստ, թոյլ տուէք ինծի կարդալ քանի մը տող Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդի գրութենէն: Դուք այս մէջբերումներէն պիտի տեսնէք թէ Էջմիածինը ի՞նչպէս կը հերքէ կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան մասին տարածուած գրգռիչ եւ սուտ լուրերը: Դուք պիտի տեսնէք որ, փոխանակ հերքելու, կը յարձակի խորհրդային իշխանութեան վրայ, ըսելով թէ խորհրդային իշխանութիւնը կատարած է բռնագրաւումներ Էջմիածնի անբաժան, անձեռնմխելի սեփականութիւններէն:

Փոխանակ հերքելու, Էջմիածինը կը պնդէ որ, իբր թէ, սպառնալիքներ կը կատարէ խորհրդային իշխանութիւնը:

Ահա թէ ի՞նչպէս կը հերքեն անոնք: (կը կարդայ Գերագոյն Խորհուրդին յայտարարութիւնը, որ ահաւասիկ.)—

Ներքին գործերու կոմիսարին պաշտօնական գրաւոր բացատրութեամբ եւ Գերագոյն Խորհուրդին ուղղած օրէնքի պատասխանատուութեան սպառնալիքով, Նախազգուշական գրութեան համաձայն, տոմարագրութեան նպատակով համայնքներու կազմակերպման նախաձեռնութիւնը վերապահուած է միայն հաւատացեալներուն:

Հակառակ այս յայտարարութեան, քանի մը անհատներէ կազմուած Ազատ եկեղեցական եղբայրութեան հետեւանքով, կառուցուեր եկեղեցիները եւ արդիւնաւոր ուխտատեղիները, տոմարագրութեան անուան տակ, կառավարութիւնը կը յատկացնէ յիշեալ եղբայրութեան, ինչպէս օրինակ՝ Երեւանի կեդրոնի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին, Նորք Թաղամասի Ս. Աստուածածին յայտնի ուխտատեղին եւ Գառալագեազի Ս. Խաչ ուխտատեղին, եւ այդ կը կատարուի ոչ միայն առանց յիշեալ համայնքներու ցանկութեան ու նախաձեռնութեան, այլ նաեւ, Էջմիածին ուղղուած բողոքներուն նայելով, հակառակ անոնց կամքին ու բողոքին: Նոյնը տեղի ունեցած է նաեւ Թիֆլիսի յայտնի Քամոյեան եկեղեցիին, Ս. Սարգիս ուխտատեղիին եւ գերեզմանոցներու երկու եկեղեցիներուն մասին:

Դարձեալ տոմարագրութեան հրահանգին հետեւանքով, Երեւանի եւ Թիֆլիսի Քաղգործկոմները հայ գերեզմանատունները վարձու տուին ժողովուրդին ատելի եւ հայ եկեղեցիին հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունեցող, պաշտօնապէս Ամենայն Հայոց Հայրապետին կոնդակով մերժուած Ազատ եկեղեցական եղբայրութեան, շահագործելու նպատակով, մինչդեռ նոյն Քաղգործկոմները մերժեցին տալ գերեզմանատունները իրենց իսկական տէրերուն, այսինքն՝ համայնքներու ներկայացուցչական մարմիններուն:

Հայոց Հայրապետը, եկեղեցիին եւ պետութեան բաժանման ու տոմարագրութեան օրէնքներու հիման վրայ, կուտայ եկեղեցական-վարչական ներքին հրահանգ ազգային եկեղեցական ժողովներու որոշումներէն եւ հայ եկեղեցիի ոգիէն բխող ու համայնքներուն համար ընդունելի, բայց հայ կառավարութիւնը չընդունիր եւ չի թոյլատրեր գործադրել զայն, պահանջելով ղեկավարուիլ հայ եկեղեցիին ոգիին անհարազատ իր տուած բնականոն կանոնադրութեամբ, չնայելով որ յիշեալ հրահանգը Թիֆլիսի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմերուն մէջ ընդունուած եւ գործադրութեան մէջ է:

Ընկերնե՛ր, մենք չէինք կրնար տպագրել այս պատասխանը, որովհետեւ ան ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Դաշնակցութեան պաշտպանութիւնը:

Մեր կուսակցութեան հիմնական խնդիրներէն մէկն այն է, որ մենք ուժեղ հակակրօնական պայքար պիտի մղենք,— պրոպագանդ, որ պէտք է ունենայ բովանդակութիւն: Քաղաքական եւ գաղափարական պայքար՝ եկեղեցիի դէմ, պայքար՝ զանգուածներու նախապաշարումներուն դէմ, մեր յետագայ աշխատանքներուն բոլոր գիծը պէտք է դառնայ այդ: Եկեղեցին եւ կրօնքը մինչեւ հիմա քաղքենիութեան ձեռքին մէջ զէնք դարձած էին գործելու համար խորհրդային իշխանութեան դէմ եւ մթագնելու համար աշխատաւորական զանգուածներու միտքը:»

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՕԹ ՄԸ

Աթէնքի յոյն ոսկերիչներէն Փրաքսիթէլոսի մօտ գտնուած է հայ եկեղեցական անօթ մը, որ արծաթէ աղաւնի մըն է:

Աղաւնիին վրայ կան ոսկեղէն բանուածքներ, հետեւեալ արձանագրութիւններով. «Արտաճունեցի երկու եղբայրներ՝ Յակոբ եւ Պետրոս Տէր Յակոբոֆ Սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցւոյն սոյն յիշատակը կ'ընծայեն, 1872 Մայիս 20»:

Ոսկերիչը աղաւնին գնած է 1500 դրախմիի, յոյն սեղանաւորէ մը: Նոր Օր կ'իմանայ թէ քանի մը Հայեր ոսկերիչին միացեր են, եւ կ'ուզեն մեծ գումար մը փրցնել Ազգ. Վարչութենէն, անօթը յանձնելու համար:

ՓՈԽՈՒԱԾ ԵՆ ԴԱՐԵՐԸ

Որոշ մաս մը, մեր նորագոյն գրողներէն, զառնացած՝ մեր այս դարուն դէմ եւ տխուր կերպով այլասերած օտար շփումներէ, որոնց վիճակից մեզ մեր քաղաքական պարտութիւնը, իրենց աչքերը կը դարձնեն մեր հին սերունդներու երիտասարդութեան:

Երիտասարդներու միամտութիւն մը կը հաւատայ, այսօր, դեռ գրական ձգտումի, կաղապարի մը: Ան կ'ուզէ հիմնել քաղաքականութիւն մը, որով կարելի ըլլայ փրկել եւ կազմել հայ միացեալ գրական անկախութիւն մը հետ՝ հոգեկան եւ յետոյ հողային հայրենիք մը: Ան կ'ուզէ ջուրի ու գոյնի սրբազան մկրտութիւնը անհատներու համար: Անոնք կը կարծեն դառնալ միջազգային, առանց խորհելու մեր եւ եւրոպացիներու մտայնութեանց տարբերութեան որ անկարող կ'ընէ մէկը միւսը հասկնալ, ու միջազգային դառնալ ազգային թիփիք գրականութեամբ մը, որ շատ տժգոյն պիտի մնայ, քանի որ ան պիտի փրկուի օտար բոլոր ազդեցութիւններէ, բայց մեզի համապատասխանող հարաւէն, Քիւրտերէն՝ որ մեր հին երգերուն արձագանգն են արդէն: Ան տժգոյն պիտի մնայ, դարձեալ, քանի որ չէ տրուած մեզի հարուստ աւանդութիւն մը որուն կարելի ըլլայ կառչիլ եւ փրկել մասամբ՝ նիւթի եւ միջավայրի պակասը:

Մեր սերունդը յատակ յիշատակ մը անգամ չունի հայրենիքէն:

Երիտասարդներու միամտութիւնը, համակրելի թէեւ, բայց շատ դատապարտելի կը մնայ իր անդրադարձումի պակասովը: Նոր չէ երազը: Ան դրուած է միշտ, ոսկի, ժպտուն դիմակի մը նման՝ մեռած խորքի մը վրայ: Նոր չէ մտածումը: Խրիմեան Հայրիկէն մինչեւ Րաֆֆին եւ Սէլվեանը, մինչեւ կուսակցական պրոպագանդի համար եղած գրականութիւնները, մինչեւ Վարուժանի «Հեթանոս Երգեր»ը, մինչեւ Մխիթարեանները, մենք կը գտնենք այդ փնտռտուքը:

Բայց այն ատեն հողամաս մը կար, գոնէ, եւ ազգային հաւաքական զանգուած մը՝ ուրկէ կուգային մեր լաւագոյն արուեստագէտները, ուրկէ նամակ, յիշատակ կարելի էր առնել, գոնէ պարիսպի մը կամ վանքի մը պատկերը ու մագաղաթ մը՝ ատեն ատեն:

Ստեղծագործութեան համար գրագէտը պէտք ունի միջավայրի կամ աւանդութեան: Մենք ոչ մէկը ունինք, ոչ միւսը: Ունինք ընդհակառակն նեխած գրականութիւն մը, հեռաւորներու թափօր մը՝ ուր արուեստը կը մնայ շատ անգամ անըմբռնելի, անտեսանելի, ուր նոյնքան աղօտ կը մնայ ցեղին ոգին եւ ուրկէ անհրաժեշտ է զատուիլ, կարենալու համար, այսուհետեւ, ստեղծել նոր, ինքնատիպ ու զուտ արուեստ - աշխարհը: Ինչ ճամբով որ ըլլայ, ազգային անշահախնդիր արուեստի մը մեկնող մեր ընկերները պիտի իյնան տափակութեան ու անարիութեան մէջ: Օդին մէջ չենք կրնար շինել ատանկ մեծ շէնք մը: Անտեղի եւ անհաղորդելի պիտի մնար ան, եթէ յաջողէինք իսկ, գիւղի եւ արօրի, վարդի ու Վարդանանցի, ատանկ երգ մը՝ մեր ազգին համար, որ պարապարահներ կ'երթայ, հիմա, գործատուններու եւ ելեկտրականութիւններու մէջ կ'աշխատի, հանրակառք կամ մէթրօ կ'առնէ գործին երթալու եւ դառնալու համար, որ քաղաքի մը մէջ կ'ապրի առնուազն: Մէկ կողմ կը գնէ դեռ մեր ժողովուրդին ձանձրոյթը բոլոր հայրենասիրական օդային խօսքերուն հանդէպ, երբ օրուան հացը ճարել պէտք է եւ քիչ մը հանգիստ շունչ քաշել՝ մեռնելէ առաջ:

Փոխուած են դարերը: Մեր աչքերը այնքան ալ դառն պիտի չըլլար, եթէ Եւրոպացիներու օրերուն պէս եւ անոնց նման բանաստեղծին բերնէն ինկող Սիոնը արցունքներով արձագանգէինք: Գրականութիւնը կորսնցուցած է, հիմա, իր նախկին ուժը, կրօնական, քաղաքական առաջնորդող դերը: Ան մէկ պզտիկ մասն է միայն, հիմա, քաղաքակրթութեան յառաջդիմութեան:

Ուրիշ խումբ մը, աւելի բախտաւոր՝ կը նայի կարօտով հեռուէն, խորհրդային Հայաստանին, նկատելով զայն, այդ քաղաքային յեղափոխութիւնը եւ անոր յաջորդող խաղաղութիւնը, իբրեւ կարապետող ազդակ մը՝ նոր գրականութեան մը: Ան շատ անգամ զերծ է ազգային գոյնի մը հոգէն: Ան կը փնտռէ առաւելապէս՝ հող մը իր անմիջական գործունէութեանը համար: Տատանում կայ ու խարխափում, սակայն, հոս ալ: Հայաստան պէտք եղած չափով չի հետաքրքրուիր արտասահմանով: Ու համակրելի չի դառնար ան՝ մեզի, պէտք եղած չափով: Կասկած կայ անոր գրական յեղաշրջումին վրայ: Յեղափոխութեան գրականութիւն մը տարբեր բան է գրականութեան մը յեղափոխութենէն: Նիւթի եւ պատկերներու նորութիւնով չէ միայն որ գրականութիւն մը կը նորոգուի: Անհրաժեշտ է արդիական զարգացումներու հետ վազող ոգին, որմէ հեռու կը մնայ Հայաստանը եւ ան ուղղակի կապուած ռուսական խողովակի մը: Հեռու, հեռու է Հայաստանը ու մութին մէջ՝ անոր աշխատանքը: Ու ինծի կը թուի որ ան դատապարտուած է կապկելու օտարները երբ ընդհակառակն կրնար տեղական գրականութիւն մը մեծցնել:

Տատանումի եւ խարխափումի դար: Մութին մէջ ենք, եւ մենք, մեր սերունդը: Առաջ գոնէ ցաւի ու սուգի աղջամուղջ մը կար, ուր մարդիկ կը խրէին իրենց նայուածքը, կը գուշակէին արեւներ եւ հորիզոններ. հիմա ատ ալ չկայ: Ոչ այդ ցաւը, ոչ ալ յոյսի այդ հեռապատկերը. մենք այլասերուած չենք որ կը սպառինք, այլ պատերազմներուն ձգած ախտագին հետքերէն, ամլութենէն: Կեանքէն մահը, անջրպետը չափելը, մահուան մօտիկ, շատ մօտիկ, եւ օրերով անոր հետ ապրելու պարագան, խնդալ ու կատակել կը սորվեցնեն մարդոց՝ օրերուն հետ:

Մեր սերունդը վարժուեցաւ ծուլութեան ու ամայութեան մէջ թաղուելու միամիտ գոռոզութեան: Ան կորսնցուց դպրոցէ դպրոց, քաղաքէ քաղաք, յոյսէ յոյս: Ազգային գրականութեամբ մը չէ որ պիտի փրկուի ան. մեր արեան համապատասխանող պատուաստով մը չէ որ պիտի բուժուի: Ընդհակառակն անհրաժեշտ է թոյնի ներմուծում մը, կռուելու համար ուրիշ թոյնի մը հետ:

Աքսորը մեզ նետեց զանազան երկիրներ: Ջանանք ծծել անոնց քաղաքակրթութիւնները: Մենք պիտի թօթուենք զանոնք օր մը, ու աւելի շուտ պիտի հասնինք մեր խորքին, աւելի լաւ պիտի ճանչնանք մենք մեզ ու մենք պիտի նետենք մեր ցանցը, մեր ուռկանը ամբողջ աշխարհի վրայ, վերջէն քաշելու համար զայն եւ պարպելու մեր երկրին մէջ՝ անոր բերքը: Անհատներ պիտի ելլեն մեր մէջէն որ միջազգային պիտի դարձնեն մեզ, առանց հաւաքական ու ազգային արուեստի մը, որ հայ պիտի ըլլան վաւերականօրէն՝ եթէ նոյնիսկ պատահի որ ֆրանսերէն, անգլիերէն, իտալերէն, ռուսերէն, յոյներէն գրեն եւ խօսին: Ու անոնց արձանները պիտի վերադառնան օր մը՝ հայկական թանգարան մը, եթէ պատահի որ քաղաքական բռնումով գրական միութիւն մը ունենանք:

Ազգային պահպանողական ձգտումէ մը ու խորհրդայնացումէ առաջ, ջանանք օգտուիլ մեզի վիճակուած երկիրներէն, անոնց առաւելութիւններէն եւ տկարութիւններէն, գիտնալով զանազանել ցորենը որոմէն, չշփոթելով, չապշելով չտեսի պէս, մեքենաներու այդ հսկայ գործին առջեւ:

Մեզի պէտք են այսուհետեւ անջատ անջատ քաղաքականութիւններ: Մեզի պէտք է կեդրոնական ոստան մը (ու ատիկա պիտի գայ ինքնիրեն) առանց սակայն ոեւէ ձգտումի: Ու այդ ոստանէն ազգային մայր ոգի մը՝ ան որ ծածուկէն կը քալէ ինչպէս իւղը՝ մեքենաներուն մէջէն: Մեզի պէտք է գաղթահայ ապրումներու եւ զգալի եւ տեսանելի գրականութիւն մը:

Հայկական հագուստներով, լեռներով, գիւղերով, երգերով, վանքերով չէ միայն որ գրականութիւնը պիտի ըլլայ ազգային: Նիւթը ընդհակառակն աւելի հետաքրքրական է հիմա եւ տիեզերական.— Հայը երկրագունտին վրայ: Թո՛ղ ըլլան դարձեալ հայրենիք երգողներ, հին պանդուխտներուն պէս, թող ըլլան տիրացուներ, պլպուլի ու վարդի երգիչներ, բայց անոնց քով ըլլան մանաւանդ սահմանազանց անհատներ: Մեր ազգային փրկութիւնը պիտի գայ այս վերջիններէն: Թո՛ղ գլորին անոնք, երկիրէ երկիր, խոշորնան ու սպառնական դառնան, ինչպէս լեռներէն գահավիժող ձիւնակոյտերը: Թող նետուին անոնք, անվախ՝ հայրենական տունէն դուրս՝ անառակ տղոց պէս: Աւելի տոկուն պիտի ըլլան անոնք, ապագային ու աւելի բարձր՝ քան տունը մեծցող, անփորձ, ճղճիմ եւ շփացած տղաքը:

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Թաւրիզ, 20 նոյ.

Հայաստանի 1921ի փետրուարեան հակաժողովրդական ապստամբութենէն յետոյ, շուրջ 9000 տարագիրներ անցան Պարսկաստան եւ գլխաւորաբար Թաւրիզ:

Անոնց մէջ կային նաեւ հարիւրաւոր վասպուրականցի տարագիրներ որոնց ղեկավարները 1921ի ամրան Թաւրիզի մէջ հիմնեցին «Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն»ը, որ մինչեւ այժմ կը պահէ իր գոյութիւնը: Գլխաւոր նպատակն է՝ սատարել իր անդամներու մտաւոր ու բարոյական զարգացման, նիւթական օգնութիւն հասցնել չքաւոր հայրենակիցներուն եւ վառ պահել հայրենիքի սէրն ու գաղափարը, սերտ կապեր ստեղծել եւ ազգային նկարագրի ու դաստիարակութեան պահպանման բերել իր համեստ ուժերը:

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն ալ եղած է, թղթակցութիւններով սերտ կապեր հաստատել արտասահմանի համանուն միութիւններուն հետ, բայց ինչ ինչ պատճառներով այս ցանկութիւնը անիրագործելի մնաց: Սակայն ուրախութեամբ կ'արձանագրենք այն փաստը, որ Միութիւնը տեղին մէջ, լիովին կրցած է գլուխ հանել իր ծրագրին գլխաւոր կէտերը:

1926ի Սեպտ. 30ին ընտրուած վարչութիւնը (որուն անդամներն են՝ պ. պ. Դաւիթ Փափազեան, Հայկակ Կոսոյեան, Փանոս Ճամհարեան, Արիս Աբրահամեան եւ Հայկ Աճէմեան) մէկ տարուան ընթացքին կրցաւ կատարել իր վրայ դրուած պարտականութիւնը եւ 1926 Հոկտ. 23ին ընդհանուր ժողովի միաձայն գնահատութեան արժանանալով, վերընտրուեցաւ յառաջիկայ 1927—28 տարեշրջանի համար:

Տարեկան տեղեկագրին համաձայն,

Ա. Միութիւնն ունեցած է 73 անդամներ (Թաւրիզաբնակ գրեթէ բոլոր վասպուրականցիները անդամ են Միութեան, մէկ քանի աննշան բացառութիւններէ զատ, իսկ ընտանիքներու թիւն ալ եթէ նկատի ունենանք — կին եւ երախայ — ընդամէնը 300 անձի կը հասնի):

Բ. Միութեան անդամներու տարեկան ընդհանուր ամսավճարներու քանակը հասած է շուրջ 200 տոլարի (կամ թումանի) որմէ գանձուած է 150 տոլար, իսկ 50 տոլար գանձելի կը մնայ:

Գ. Համաձայն ընդհ. ժողովի որոշման, վարչութիւնը իր չքաւոր անդամներուն դրամական նպաստ տուած է մօտ 40 տոլար: Աւելի զատ օգնած է նաեւ տարբեր գեղացի տարագիրներու:

Դ. Վարչութիւնը ՝անգործ՝ բայց աշխատանքի ընդունակ իր անդամներուն փոխարինաբար դրամ տուած է, որ գործ ստեղծեն եւ դրամը վերադարձնեն: Մէկ երկու հիւանդ հայրենակիցներու հիւանդանոցի ծախքերը վարչութիւնը հոգացեր է:

Ե. Հայրենակիցներու մէջ տեղի ունեցած քանի մը դատական գործերու առթիւ, վարչութեան միջամտութիւնը, իր բարերար ազդեցութիւնն ունեցած է եւ վերջ գտած են այդ անհամաձայնութիւնները:

Զ. Միութեան եւ վարչութեան պատուին եւ ծրագրին հակառակող կամ անուանարկող անդամները, հեռացուած են Միութենէն եւ բարոյական բոյկոտի ենթարկուած:

Է. Վարչութիւնը նախաձեռնած է գիշերային դասընթացքներու, իր երիտասարդ անդամ. հայրենակիցներու տարրական զարգացման նպաստելու համար: Սակայն այս դասընթացքները տեւած են երկու ամիս (1926 նոյեմ.—դեկտ.) որովհետեւ գաւառացիները ծուլացած եւ չեն շարունակած օգտուիլ այդ գեղեցիկ առիթէն, երբ դասատուները յօժարաբար եւ առանց վարձատրութեան տրամադիր էին:

Ը. Վարչութիւնը, տուեալ պայմաններու մէջ բարոյական ամէն տեսակ օժանդակութիւն ցոյց տուած է իր անդամ-հայրենակիցներուն:

Թ. Միութիւնը համազգային ձեռնարկներուն բերած է իր մասնակցութիւնը, (Ապրիլ 24, Անդրանիկի յիշատակին սգահանդէս եւայլն):

Ժ. Միութիւնը ունի իր վերստուգիչ յանձնաժողովը (պ. պ. Վահան Սարը Բէյ, Ներսէս [illegible]եան եւ Հմայեակ Այվազեան): Ընդհանուր ժողովներու նախագահն է Կարապետ Աւ. Քէհյա Մանուկեան:

Վարչութիւնը որոշած է, պարբերաբար կազմակերպել հաւաքոյթներ եւ երեկոյթներ:

Հայրենակցական Միութիւնը կը ցանկայ որ հեռաւոր գաղութներու մէջ եթէ կան համանուն հայրենակցական միութիւններ, ամենուրեք ձեռք ձեռքի տան միւս հայրենակցական միութիւններու հետ, ջանալով բարձր պահել ազգային զգացումներն ու գաղափարները, պայքարելով օտարացման վտանգներուն դէմ:

Բոլոր Հայրենակցական տարագիր Միութիւններու վրայ նուիրական պարտականութիւններ դրուած են, որոնց ամենամեծն է նպաստել ազատ ու անկախ Հայաստանի գաղափարներու տարածման, նոր սերունդը ոգեւորել անցեալի կեանքով եւ ապագայի գեղեցիկ յոյսերով:

ՄԱՍԻՍ

ՅԱՂԱԳՍ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

...յեղափոխութիւններու ամէ-... մեծ հետեւանքներէն են, — ...դեւէն յետոյ, — բառերու եւ ...ներու կերպարանափոխու-...ները:

...պէս «յեղափոխական» Թուրքիոյ մէջ հիմա նախարար չկայ, ...կայ գործավար: Հոն հպա-... չկայ, այլ կայ ընկեր: Հոն ...րուբլի, այլ կայ չէրվոնեց: ... կատարուած ամբողջ ...փոխութիւնը» բառարանի ...ց հաշիւ մըն է:

...նման բարենորոգում մըն ...երբեւ հետեւանք նոյն յեղա-...խութեան, — Ռուսիոյ մէջ ...փոխուած է մանուկները մը-... Նիքոլա, Ալեքսանդր, Վը-... անուններով: կնքահայ-... ստիպուած են ընտրելու ...ունք մը կառավարութեան ... պատրաստուած մասնա-... ցուցակի մը վրայէն:

...ենք, Ֆրանսացիներս ալ, նոյն ... ունեցանք 1789ի յեղափո-...թեան օրերուն: Նորածին-... մկրտեցինք կատոն, Բրու-..., Թոմուլոս անուններով: Յե-..., Ընթերկումիջրջանին, հակա-...թոլիկ շարժման օրերուն, մա-...կները մկրտուեցան բանջա-...ղէնի, պտուղի եւ ծաղիկի ա-...ուններով, համաձայն հանրա-...տական օրացոյցին, ինչպէս ...րան ջինծաղիկ, դդում ...ւիոս, եւայլն:

...հա՛ անուններ, զորս կը ...ծնարարէ ռուսգործավարը.— ...անչերու համար, Պարիքատ, ...կոմինտէրն, Ռատիօ, ...ըր, Բին, Տէմուլէն, Սպի-..., Լինքըն, Բակուն (Բակու-...նի անունին ձեւափոխու-...նը), Տրոց, Նոկրաս, Կոպրաշ-..., Բոլոմպ, Վոլթէր, Լավուազ, ..., Սպարտակ եւլն.:

...իսկ աղջիկներու համար՝ Պա-...քատա, Պրոլետարա, Ուրիցա, ...նէլ (Լէնինի հակադարձը), Լու-...չարա, Ակադեմիա, Անխիս-...ա, Ժորէսա, Տարուինա, Նաու-...նա, Մայիա եւլն.:

...Եւ ի՛նչ հետաքրքրական պի-... ըլլար մտիկ ընել սիրուը-...ւքը այդ նորանուն պատա-...նիներուն.

— Կը սիրե՛մ քեզ, ո՛վ կո-...մինթէրն:

— Պաչ մը, ո՛վ Պրոլետարա:

Հարիւր տարի յետոյ, այդ հե-...տաքրքրականութիւնը անշուշտ ...պիտի կորսուի, եւ ծիծաղելի ...պիտի ըլլան այդ անունները, ...որովհետեւ իմաստները պիտի ...մոռցուին:

Չէ՞ որ մենք ալ ունինք ա-...ուններ, որոնց իմաստը չենք ...գիտեր հիմա եւ գեղեցիկ կը ...թուին այլեւս:

Օրինակ, փարիզուհի մը, որ կը կոչուի ժորժէթ, պիտի ուզէ՞ր կրել այդ անունը, եթէ գիտնար թէ կը նշանակէ հողագործուհի: Պարասէր Քլօտինը պիտի սիրէ՞ր իր անունը, եթէ գիտնար որ ան կը նշանակէ կաղ: Ի՞նչ պիտի ըսէին արդեօք խոհարարուհիները, որոնց ընդհանրապէս կը կը տրուի, իրենց տանուտէրին կողմէ, թերեւս չարամըտութեամբ, ժոզէֆին անունը, եթէ գիտնային թէ եբրայեցերէն կը նշանակէ «աճեցարուք»:

Բարեբախտաբար, կ'ըսեմ, անունները կորսնցուցած են իրենց իմաստը: Եւ Սլաւները (Ռուս) այլեւս չեն խրտչիր այդ անունէն, որ կը նշանակէ ստրուկ (Սլավոն):

Նոյնպէս, իմ հոգս իսկ չէ թէ ի՛նչ ըմբոստացուցիչ իմաստ ունի անունը, զոր կը ստորագրեմ

ՄԸՐԻՄԷ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 20 ԴԵԿՏ.— Կիրակի կէսօրէ վերջ, Պրիւսէլի Հայ Ակումբին մէջ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Հայ Մշակոյթի օրը:

Ակումբին մէջ խուռն բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալ օրուան հանդէսին, որուն նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր տեղւոյս Լսարանական Միութիւնը, մասնակցութեամբ ամէն հոսանքի պատկանող հայրենակիցներու:

Այս տողերը ստորագրողը ընդհանուր տեսութիւն մը ըրաւ հայ Մշակոյթի մասին եւ պարզեց օրուան նշանակութիւնը: Յետոյ երկսեռ երգչախումբը երգեց «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու»ն:

Լսարանի նախագահ՝ Պ. Սարուխան խօսեցաւ Մխիթարեան Միաբանութեանց մասին եւ վեր հանեց անոնց հայ լեզուի, գրականութեան և ժառանգրութեան զարգացման ու ծաւալման համար մատուցած անգնահատելի ծառայութիւնները: Այդ առթիւ մասնաւոր յիշատակութիւնն ըրաւ վիեննական Մխիթարեաններուն «Հանդէս Ամսօրեայ» հայագիտական ու բանասիրական պարբերաթերթին, որուն քառասնամեակը կը զուգադիպէր Պրիւսէլի Մշակոյթի Օրուան տօնին:

Պ. Ղազիկեան կարդաց հատուած մը Ոսկեդարու գրաբարէն, Օր. Ա. Փափազեան արտասանեց Սիամանթօ «Գիտուն փառ»ը, Օր. Ա. Տէրոսկի մեներգեց «Ո՛հ ինչ անուշ»ը եւ «Զայն տուր ով ծովակ»ը, Պ. Շահպազեան կարդաց պատմական հակիրճ տեսութիւն մը՝ հայ թատրոնի մասին, Պ. Տ. Պօղպատ արտասանեց զուարթ կտորներ Աղեքս. Փանոսեանէ, իսկ Օր. Տեփանեան՝ Ա. Զօպանեանի «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուի»ն: Տօքթ. Լ. Համբարձումեան երգեց «Հայաստան»ը: Պելժիոյ հոգեւոր հովիւ՝ Ներսէս քհնյ. Դանճեան խօսեցաւ հայ եկեղեցական երաժշտութեան մասին, եւ իբր նմոյշ Երգչախումբը երգեց մեծ պահքի արեւագալէն՝ «Լոյս»ը:

Պ. Յ. Փափազեան ընթերցումներ ըրաւ Յ. Թումանեանի բանաստեղծութիւններէն, իսկ իր որդին՝ Պ. Երուանդ՝ դաշնակի վրայ նուագեց հայկական պարերգներ եւ եւրոպական սիրուն կտոր մը: Ա. Էմիրզէեան եւ Յ. Տօղրամաճեան յաջորդաբար արտասանեցին՝ Պետրոս Դուրեանի իմ Մահը եւ Բամառ Բաթիպայի՝ Թքել եմ: Հանդէսը իր ծոխ յայտագրով եւ մասնակցողներու յաջողութեամբ մեծ ոգեւորութիւն առաջ բերաւ Ակումբի սրահներուն մէջ:

Փափաքելի է որ Լսարանական Միութիւնը գէթ ամիսը անգամ մը կազմակերպէ նմանօրինակ հաւաքոյթներ, վառ պահելու համար ազգային ոգին եւ հայ մշակոյթը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԱՇԽԱՐՀ ՊԻՏԻ ԿՈՐԾԱՆԻ...

Բայց ոչ ամբողջովին:

Այո՛, մօտ է աշխարհիս վախճանը, կ'ըսեն գիտունները: Սակայն երկրագունտին մէկ մասը միայն պիտի կործանի:

«Արիծ» միգամածը, անծանօթ զօրութեան մը ազդեցութեան տակ, պիտի պայթի այս ամառ: Պիտի լսուի սարսափելի ճարճատիւն մը: Հոյլ մը աստղեր, որոնցմէ կազմուած է միգամածը, պիտի ճաթրտին, եւ պիտի տեսնուի որ անհունին մէջ աստղերու անձրեւ մը կը տեղայ:

Հսկայ գնդուած մը պիտի իյնայ երկրիս վրայ: Միջմոլորակային հաւասարակշռութեան խըզումը, սակայն, չպիտի պատճառէ ամբողջական խանգարում մը: Այլ նոյն գիշերը, այնքան ցուրտ պիտի ըլլայ, որ առտուն, ամէն կողմ, ձիւնով եւ սառով պիտի ծածկուի, հակառակ որ եղանակը ամառ է:

Բիւրաւոր մարդիկ պիտի մեռնին երկրիս վրայ: Հունձքերը եւս պիտի փճանան, եւ սովը պիտի ամբողջացնէ կոտորածը:

Ամէնէն սարսափելին պիտի պատահի, երբ երկրիս վրայ իյնայ արբանեակի մը հսկայ կտորը, խորտակելով մարդիկը իր ներքեւ: Սակայն գիտունները պիտի կրնան գուշակել այդ ինկումը:

Երկիրը պիտի սարսի միջոցին մէջ, բայց մագնիսական ուժերու շնորհիւ պիտի փրկուի անկումէն:

Այսուհանդերձ հողամասեր պիտի կորսուին, եւ ուրիշ հողամասեր պիտի ծնին:

Ամէնէն առաջ պիտի կործանի Ամերիկան, որուն հետքն իսկ չպիտի մնայ: Անգլիոյ մէկ մասը պիտի կորսուի: Ֆրանսայի մէկ կարեւոր մասն ալ պիտի ջնջուի:

Այս խանգարումներուն պատճառով, կ'ըսէ, Եւրոպայի մէջ անդունդներ պիտի բացուին, ընդարձակ լիճեր պիտի կազմուին:

Ծովուն մէջէն պիտի բարձրանան նոր հողամասեր՝ մինչեւ Հայիթի կղզիները:

Ասիա պիտի ազատի այս աղէտէն, որովհետեւ անիկա կոչուած է տիրելու աշխարհիս:

Մի՛ մոռնաք: Պապն ալ պիտի սպաննուի իր մօտիկ անձերէն մէկուն կողմէ: Մարդասպանը խենթ մըն է, հետեւաբար անպատասխանատու, որ սակայն պիտի կարծէ թէ լաւ բան մը ըրած է: Գուշակը չի գիտեր թէ երկիրը պիտի հեռանա՞յ արեւէն թէ պիտի մօտենայ: Սակայն կը պնդէ թէ կենդանական ցեղը մարդկային ցեղէն աւելի պիտի տառապի այս աղէտին պատճառով: Բազմաթիւ կենդանական ցեղեր պիտի փճանան, ուրիշ ցեղեր ալ, ինչպէս մարդը, կերպարանափոխ պիտի ըլլան: Շատ քիչ մարդիկ միայն պիտի վերապրին այս կործանումէն:

Յետո՞յ: Բնութիւնը պիտի յաղթէ: Մարդիկ պիտի դառնան աւելի խելացի, աւելի խելօք, աւելի հեզ ու սիրալիր: Արդի քաղաքակրթութեան հիմերը ամբողջովին չպիտի կորսուին: Վերապրողները, այդ քաղաքակրթութեամբ պիտի ստեղծեն նոր մ. հիմնուած մարդկային կեանքի յարգանքին եւ եղբայրութեան վրայ:

Ե՞րբ: Սուրբ գիրքերը համաձայն են նոր գուշակներուն, որոնք կ'ըսեն թէ այս մեծ աղէտը պիտի պատահի 1928ին ամառը: Թերեւս օրացոյցներու փոփոխութեան պատճառով, թուականի պըտիկ տարբերութիւն մը գտնուի: Սակայն ստոյգ է որ կործանումը պիտի պատահի ամառ գիշեր մը: Նախ սարսափելի տաք պիտի ընէ, եւ գիտունները օրնիբուն պիտի հսկեն օդաքարին անկումը, թէեւ ոչ ոք պիտի կրնայ արգիլել ու փրկուիլ ճակատագիրէն:

Կը մնայ միայն... ապաշխարհել:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ, 20 դեկտ.— Լիոնի Խարբերդի եւ յարակից գաւառներու Հայրենակց. Միութեան առաջին տարեշրջանը լրացած ըլլալով, տեղի ունեցաւ ընդհ. ժողով եւ նոր վարչութեան ընտրութեան:

Նախորդ վարչութիւնը տուաւ իր մէկ տարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւնը, ու միաձայնութեամբ արժանացաւ գնահատման: Վարչութեան բարոյական գործունէութեան գրաւոր տեղեկագրէն պարզուեցաւ որ ան իր մէկ տարուան գործունէութեան ընթացքին ջանք չէ խնայած իր հայրենակիցներուն օգտակար ըլլալու համար: Պարբերաբար գումարած է դասախօսական երեք ընդհանուր եւ մէկ արտակարգ ժողովներ: Վարչութիւնը եղած է կենդանի կապ մը հայրենակիցներու միջեւ՝ փոխադարձ յարգանք եւ յարաբերութիւն ստեղծելով: Գործազրկութեան շրջանին նիւթապէս օժանդակած է իր անգործ հայրենակիցներուն: Իր լայն մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Շիրակի աղէտեալներուն հանգանակութեան:

1926 Նոյեմբերէն 1927 Նոյեմբեր մուտքէ եւ անդամավճարներէ ունեցած է 467 ֆրանք 10 սանթիմ, վկայագրերէ 50 ֆրանք, վիճակահանութենէ 511 ֆրանք, նուիրատուութենէ 66 ֆր., Շիրակի աղէտեալներու հանգանակութենէն 810 ֆրանք: Ընդհ. գումար՝ 1904 ֆր. 10 սանթիմ:

Ելք.— 120 ֆրանք ճնդամական եւ դասախօսական ժողովներու համար սրահի վարձք, 37 ֆրանք 70 սանթիմ գրենական պիտոյքի, 187 ֆրանք 90 սնթ. վիճակահանութեան, 810 ֆրանք Շիրակի աղէտեալներուն: Ընդհ. գումար՝ 1156 ֆրանք 60 սնթ.:

Նորընտիր Վարչութիւնը կը բաղկանայ հինգ անդամներէ.— Ատենապետ՝ Յրթ. Նիկողոսեան, ատենադպիր՝ Մ. Մարտիրոսեան, գանձապահ՝ Յակոբ Քէսճեան, խորհրդականներ՝ Յոբ Հագոպօրճեան եւ Լեւոն Ալէմեան: Նոր Վարչութիւնը իր առաջին ժողովին օրակարգի նիւթ ունեցած է «Որբերու Օր»ը եւ որոշում տալէ յետոյ, անմիջապէս թռուցիկներ շրջաբերութեան հանած է տեղական թերթերու միջոցաւ, եւ որոշած է ձեռնարկել հանգանակութեան:

...կացնելով թէ յատուկ լիազօրներ տուեք տուն պիտի պտտին եւ նուէրներ պիտի գանձեն: Արդէն ձեռնարկուած է հանգանակութեան եւ կը յուսանք թէ պիտի ապահովէ կոկիկ գումար մը: Հանգանակութիւնը լրանալուն արդիւնքը պիտի ղրկուի «Յառաջ»ին կամ Բարեգործականին, իր նպատակին յատկացուելու համար:

Կ'արժէ ուրեմն որ Լիոնահայ գաղութը իր լայն օժանդակութիւնը բերէ սոյն ազգօգուտ ձեռնարկին, այն խոր գիտակցութեամբ թէ իր մէկ ֆրանքն անգամ կրնայ որոշ դեր կատարել մեր որբացած ձագուկներուն համար, որոնք՝ շատ մը տեղեր բոլորովին աննպաստ պայմաններու մէջ ապրելով, թերեւս հնարաւորութիւն անգամ չունին ձմրան ցուրտէն պաշտպանուելու:

Փափաքելի է որ միւս Հայրենակցականներն ալ գործի լծուին, փոխանակ սին վէճերով խրամատը լայնցնելու:

Մաղիկ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Պեկրլերատէն Պ. Սահակ Գէորգեան (Սավա Եօրկէվիչ) մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Դագիրի (Սուրիա) որբանոցին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ. — Տիկին Մառի, որ կը բնակի Վէիօ-Սիմըթիէր փողոցը, չափազանց աղքատ էր: Ամուսինն ալ հիւանդանոց ինկաւ եւ դժբախտ կինը չէր գիտերթէ ի՛նչպէս ապրեցնէ իր երկու զաւակները: Առջի առաւօտ, յուսահատութեան նոպայի մը մէջ, դանակով կտրեց իր 9 ամսու երախային վիզը, յետոյ բացաւ իր ձեռքին երակները: Մահը կ'ուշանար: Վազեց դրացիներուն, պատմելու իր կատարած ոճիրը: Անմիջապէս փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, յուսահատական վիճակի մէջ:

ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ.— Քօպէ, երկաթուղիի բանւոր, այն խենթերէն էր, որոնք կը կարծեն թէ ամէն մարդ թշնամի է իրենց: Թէ պիտի թունաւորեն զինք, թէ պիտի սպաննեն զինք եւ ուրիշ տագնապալի կասկածներ: Ու առջի օր, ատրճանակով կրակեց անծանօթ մարդու մը վրայ: Բարեբախտաբար գնդակը վիրաւորեց մարդուն յետոյքը միայն:

Խենթը ձերբակալուեցաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՋՐՈՐԴԱՆՆԵՐԸ

(Մնողազուրկ տղոց կեանքէն)

Ժէնիա Հօքարը (ժանկավարժ), ...լու յոգնած ձայնով մը, կը ...րդար անեկեղծութիւն մը ...քերէն կարգեւի մասին: Նատիա ...քեակին ալ կանգնած է քովը, շր-...ջապատուած՝ իր ստորադաս տիկին-...ներէն, որոնք հագած են ճերմակ ...գոգներ. բոլորն ալ նման են մայ-...րերուն, գունատ եւ յոգնած ...դէմքերով:

Տղաքներ կը վազվզեն քովի ...սրահներուն մէջ եւ ճիչեր, ոռնում-...ներ ու սուլումներ կ'արձակեն: Հե-...ռուէն կու գուն խմբերգի ձայներ:

Յանկարծ կոչիկ մը կը զար-...նէ դրան: Խաւաքարտ մը, որուն ...վրայ գծագրութիւն մը կայ, կը ...թրթի եւ պատէն կ'իյնայ վար: ...Չինովնէն կը թափի ծեփը:

— Կարելի չէ՞ միթէ լռեցնել ...այս ձայները, կը պոռայ տնօրէ-...նը, ներս երկարելով բարակ վիզ մը:

Վլովի Հօքարը տաքի կ'ելլէ: ...Կը պրկէ ձեռքերն ու թեւերը, կը ...շտկէ շալիկը եւ կը սօթէ թե-...զանիքը՝ սպառնական շեշտով մը:

— Հիմա կը լռեցնեմ...Որ ըստ օրինաց մարմնամարզի ..

Եւ կը խնդայ: Այն ատեն կը տեսնուի որ առջեւի երկու ակռաները թափած են:

— Լաւ մէթոտ՝ ծնողազուրկ տղաքը կարգի բերելու համար, կ'աւելցնէ Նատիա քեռակինը:

— Այո, սակայն, դժբախտաբար, այդ մէթոտը կարելի չէ կիրարկել պաշտօնէութեան ժողովներուն մէջ, կը յարէ Հօքարը:

— Ուրեմն, կ'ըսէ, վերջացնելով Ժէնիա Հօքար, կարգեւ, մէկ կողմէ՝ իր բազառիկ մտային կարողութիւններով, միւս կողմէ՝ բարոյական զգացումներու պակասով, առաջին կարգի բացասական տղայ մըն է: Այնպէս որ, լաւ է գնել զայն այնպիսի պայմաններու մէջ, որ կարելի ըլլայ մօտէն հսկել իր զարգացման վրայ: Կ'առաջարկեմ կարգեւը ղրկել «Օժտեալ տղոց դպրոց»ը:

— «Օժտեալ տղոց դպրո՞ց»ը, կը հառաչէ տնօրէնը: Խոկապէս, համաձայն եմ բոլորն ալ ղրկելու հոն, ափսոս որ տրամադրելի մէկ տեղ միայն կայ: Հապա ի՞նչ ընենք Սոլովիւը: Անիկա աւելի արժանի է, գոնէ դատելով իր վարքէն: Գալով իր կարողութիւններուն, դուք տեսաք անշուշտ իր գծագրութիւնները:

— Խոկապէս, եթէ կ'ուզենք վարձատրել բարի վարքերը, Սոլովիւը պէտք է ղրկել հոն: Իսկ եթէ պաշտօն ունինք սրբագրելու խելացի, զօրաւոր եւ փողոցին մէջ յօշոտուած հոգի մը, պաշտպանելու ընկերութիւնը մեծ ոճրագործի մը դէմ, նախ՝ խորհինք կարգեւի մասին:

— Կ'ուզէ՞ք պաշտպանել ընկերութիւնը: Ջնջեցէք կարգեւները: Սակայն դուք կը նախընտրէք կորսնցնել Սոլովիւ մը: Մեր ծնողազուրկ այս լաճերուն մօտ այն կարծիքը կը տիրէ թէ մենք լաւ տեղերը կու տանք չփացածներուն:

— Աստուծոյ սիրոյն, ղրկեցէք կարգեւը, անհանդուրժելի դարձուց մեր կեանքը:

* * *

Սոլովիւ մտեր է անկիւնը, պատին եւ սպասաղարանին միջեւ: Կուլայ. իր գլուխը երեսը բռնած՝ երկու ձեռքերուն մէջ: Դերձանով մը կապած է իր թիկնոցին երկար թեզանիքները: Նատիա քեռակինը կ'անցնի քովէն եւ սիրտը կը ճմլուի յանկարծակի: Սրահին մօտէն կարծես լսեց հեծկլտուքը կաթնկեր խաճկորի մը, զոր կը մորթեն Ծնունդի առթիւ: Նատիա կը վազէ դուրս: Տուտին պառկեր է գետինը շապիկով: Մօտ 50 տղաք կը դառնան բոլորը, եւ առանց աճապարելու, առանց բարկանալու, կը ծռին փռուած մարմինին վրայ, կը կսմթեն:

Նատիա քեռակին կը վերցնէ Տուտոնը եւ ներս կը տանի: Արիւն կը վազէ քիթէն եւ կարմիր գիծ մը կը գծուի նրբանցքին մէջ: Կը լուայ եւ կը բանտարկէ գրասենեակին մէջ:

Ահա կարգեւը, որ կու գայ: Անոր մորթը բարակ եւ կապուտակ է, շնական պայծառ աչքեր ունի, եւ շրթները գծուած են գեղեցկօրէն:

— Կարգեւ, կ'ըսէ Նատիա քեռակին, գնա կանչէ Խոլոդովը, Սուրէնը եւ Սիրոտկինը:

Երբ եկան տղաքը.

— Տղաքս, չեմ կրնար հասկնալ թէ ինչո՞ւ կը ծեծէք Տուտինը, գութ չունի՞ք դուք. պատ մը գո՞ւթ:

— Գո՞ւթ, կը հարցնէ Սուրէն:

Եւ կը խնդայ գիտուն ու տխուր ժպիտով մը:

— Գո՞ւթ, կը կրկնէ:

Եւ սկսաւ պատմել.

— Մայրս բժուոր ժանտատենդի բռնուած էր: Յետոյ վարակուեցաւ հայրս ալ, ե՛ս ալ: Մեզ հիւանդանոց տարին: Հոն մեռան հայրս ու մայրս: Զիս դուրս ըրին: Գացի տուն ուր գտայ միայն մաղ մը, որ պատին վրայ կախուած էր գամէ մը: Մեր ունեցածը թռցուցեր էին դրացիները: Հիմա կ'ուզէ՞ք որ գո՞ւթ ունենամ:

Խոլոդով եւս սկսաւ պատմել:

— Ութը տարեկան էի: Քաղքեր ու գիւղեր թափառեցէ յետոյ, հասայ Ռոստով: Սպիտակները գրաւած էին քաղաքը: Իւրաքանչիւր ագարակի դուռ կար գինեալ զինուոր մը: Ըսի մէկուն. «Կ'ուզեմ նշան առնել սորվիլ»: Սորվեցայ: Մարդ մը ելաւ փողոցը: Զինուորը հարցուց ինծի. «Պզտի՛կ, կ'ուզե՞ս պոլշեւիկ մը սպաննել»: Պատասխանեցի. «Անշուշտ»: Տուաւ հրացանը: Հագիւ ձեռքս առի հրացանը, յանկարծ պայթեցաւ: Մարդը ինկաւ:

Ուրիշ մը եւս պատմեց.

— Մուժիկներ ձերբակալած էին խումբ մը աւազակներ: Փորեցին խոշոր փոս մը: Աւազակները ծունկի ինկան եւ աղաչեցին. «Մի ընէք. Աստուծոյ սիրոյն, եւ սպաննեցէք մեզ»: Մտիկ չըրին, կապեցին զանոնք եւ կապոցի պէս նետեցին փոսին մէջ: Հող նետեցին անոնց վրայ եւ սկսան, հաւասարցնելու համար հողը, ցատկռտել վրան: Ես ալ պարեցի քիչ մը: Յետոյ ուզեցի հեռանալ: Մուժիկ մը ըսաւ ինծի. «Սպասէ, որպէսզի տեսնես թէ հողը ի՛նչպէ՞ս պիտի ուռի»: Քայլ մը առի: Յանկարծ հողը սկսաւ ուռիլ, խոշոր կոյտ մը ձեւացաւ: Փախելս եկաւ, սակայն վարժուեցայ յետոյ: Հիմա հոգս չէ:

— Ձեր մայրն է, որ սորվեցուցած է ձեզի գութը, իսկ մենք մայր երբեք չունեցանք:

— Չէ, ալ չենք ծեծեր Տուտինը, սակայն պիտի սորվեցնենք թէ ի՛նչ է կեանքը...:

Լ. ԿՈՊԻԼՕՎ.

«Քրասնայա Նով»

Պոլշեւիկեան հանդէսէն

Թիւ 5

Ծերակոյտը քուէարկեց ելմտացոյցը

Ծերակոյտը գիշեր-ցորեկ նիստ գումարելով երեքուկէս օրուան մէջ քուէարկեց ելմտացոյցը: Ասիկա մրցանիշ մը կը նկատուի: Ելմտացոյցը այժմ վերադարձուած է երեսփ. ժողովին, որ այսօր պիտի սկսի կրկին քննել զայն եւ յոյս կայ որ մինչեւ իրիկուն վերջնապէս վաւերացուի:

Եգիպտոսի խափիթիւլասիոնները

Գահիրէի «Էլ-Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ Եգիպտոսի արտաքին նախարարը մօտ օրէն քափիթիւլասիոններէն օգտուող պետութեանց դեսպաններուն պիտի ներկայացնէ յիշատակագիր մը, ընդգծելով այն կարեւորութիւնը զոր Եգիպտոս կ'ընծայէ օտարականներու իրաւունքներուն եւ շահերուն պաշտպանութեան, աւելցնելով որ քափիթիւլասիոններու ներկայ դրութիւնը մեծապէս կը վնասէ երկրին յառաջդիմութեան: Նախարարը պիտի առաջարկէ կարգադրել երկրորդական զանազան խնդիրները, մինչեւ որ գումարուի միջազգային խորհրդաժողով մը:

«Էլ Ահրամ»ի խմբագիրը տեսակցած է զանազան պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք յոյս յայտնած են թէ պիտի կրնան համոզել իրենց պետութիւնները, ընդունելու համար եգիպտական առաջարկը:

Թուրքիա պիտի աւելցնէ մաքսատուրքը

Լօզանի դաշնագրին մաքսային յօդուածներուն պայմանաժամը կը լրանայ յառաջիկայ Օգոստոսին: Այդ թուականէն յետոյ Թուրքիա ազատ պիտի ըլլայ օտար երկիրներէ ներածուած ապրանքներէն ուզածին չափ մաքսատուրք գանձելու:

Լօզանի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնները դիմում կատարած են թուրք կառավարութեան, առանձին առանձին առեւտրական եւ մաքսային դաշինքներ կնքելու համար: Այս առթիւ հաւանական կը նկատուի որ, ջնջուին շաքարի, քարիւղի եւ պէնզինի մենաշնորհները, նկատելով որ կառավարութիւնը մենաշնորհի դրութիւնը հաստատած էր, որովհետեւ չէր կրնար աւելի մաքսատուրք գանձել այդ ապրանքներէն:

Էնկիւրիի մէջ նախկին առեւտրական գործավար Ալի Ճէնանի պէյի նախագահութեան տակ յանձնաժողով մը կազմուած է, այս խնդիրներով զբաղելու եւ մաքսային նոր սակացոյց մը պատրաստելու համար:

Ռուսիա, Աֆղանիստան եւ Հնդկաստան

Փարիզի աֆղան դեսպանը հետեւեալ գեկոյցը կը հրատարակէ, պատասխանելու համար Ռիկայէն հաղորդուած այն տեղեկութեանց թէ Ռուսիա կը սպառնայ Հնդկաստանի.—

Ռուսիա ամրացուցած է Քանտահարի իր պահակազօրքը: Սակայն Քանտահար Աֆղանիստանի միւս ծայրը կը գտնուի, այսինքն ռուսական սահմանագլուխին ամէնէն հեռաւոր կէտին վրայ: Այն բոլոր դաշնագիրները, զորս Աֆղանիստան կնքած է Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու հետ, չի պարունակեր ո եւ է զինուորական յօդուած, որ թոյլ տայ ռուս զինուորներուն Աֆղանիստանի հողէն անցնիլ:

Գալով Քապուլի եւ Թաշքենտի միջեւ օդանաւային սպասարկութեան, ճիշդ է թէ երկար ատենէ ի վեր օդանաւով երթեւեկ կը կատարուի Աֆղանիստանի մայրաքաղաքին եւ Թաշքենտի միջեւ, ուր աֆղան ընդհ. հիւպատոսարան մը կայ, սակայն այդ գիծը կ'օգտագործուի միայն աֆղան կառավարութեան կողմէ:

Թուրքերը եւ ֆրանսական օդանաւը

Էնկիւրիէն ուղղակի արտաքին նախարարութեան հասած հեռագրի մը համաձայն, Ատալիոյ թուրք իշխանութիւնները վար դրած են ֆրանսական «Ժորժ-կիւմէր» օդանաւը, որ ինչպէս գրեցինք երէկ, Հռոմէն ուղղակի յիշեալ քաղաքը գացած էր, առանց Աթէնք հանդիպելու: Թուրքերը արգիլած են կարգ մը շրջաններու վրայէն թռիչքը — ռազմագիտական պատճառներով: Ֆրանսացիները ժամանակին նախատեսած չըլլալով այս պարագան, արտօնութիւն չէին խնդրած: Այժմ Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպանը կ'աշխատի վարչական օրինական ձեւակերպութիւնները կատարել և արտօնութիւն ստանալ, որպէսզի գնդապետ Անթուանա եւ չորս ընկերները կարենան առանց յապաղումի շարունակել իրենց ճամբան դէպի Հանոյի:

Կը յիշուի թէ վերջին անգամ Թուրքերը Սան-Սթէֆանոյի մէջ ալ նոյն դժուարութիւնները յարուցած էին ամերիկացի օդանաւորդներ Ռոպէրթ եւ Շլիի, որոնք աշխարհի շրջանը կատարեցին:

ՓԱՐԻԶ-ՍԱՅԿՈՆ ԹՌԻՉՔԸ

Ֆրանսացի օդանաւորդներ Շալ եւ Ռափէն առջի օր աւարտեցին Փարիզ-Սայկոն եւ վերադարձի թռիչքը: Ասոնք Վիլլաքուպլէի օդանաւային կայանէն մեկնած էին Հոկտեմբեր 11ին եւ կանգ առած էին հետեւեալ հանգրուաններու մէջ.— Հռոմ, Աթէնք, Հալէպ, Պասրա, Պէնտէր-Ապպաս, Ալլահապատ, Կալկաթա, Պանկքոք եւ Սայկոն, ուր հասան Հոկտեմբեր 20ին, 11,900 քիլոմեդր ճամբան կտրելով 10 երկար հանգրուաններով: Ֆրանսացի օդանաւորդները Սայկոն մնացին մինչեւ Նոյեմբեր 2, յետոյ վերադարձան Հնդկաստանի, Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի ճամբով. միայն թէ այս անգամ իւրաքանչիւր հանգրուանի մէջ երկար կանգ առին եւ հանդիպեցան գլխաւոր մայրաքաղաքները:

⁂ Ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Լը Պրի, որոնք առաջին անգամ ըլլալով յաջողեցան կտրել հարաւային Ատլանտեանը եւ մեծ ընդունելութիւն գտան Պրազիլիոյ եւ Արժանթինի մէջ, ներկայիս կը շարունակեն իրենց թռիչքները հարաւային Ամերիկայի մէջ: Առջի օր Շիլիի մայրաքաղաք Սանթիակոյէն Պոլիվիոյ Լա Փազ քաղաքը գացին, 2100 քիլոմեդր ճամբան կտրելով 12 ժամէն: Օդանաւը ստիպուեր է երբեմն 4000 մեդր բարձրէն թռչիլ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԵՐՊԻՈՅ խորհրդարանի ելմտական յանձնաժողովը որոշեց ջնջել եկամուտի վրայ տուրքը ամբողջ երկրին մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ գահաժառանգ իշխանը պիտի նշանուի Պելճիքայի Մարի Ժոզէ իշխանուհիին հետ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սէն Թ'էթիէնի ենթակոմիտէի կողմէ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 32 րիւ էմիլ Լիթրէ Թատրոնը

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆԻ «ԱՆԴՐԱՆԻԿ»Ը

ԵՒ ՁԱՒԵՇՏ (3 ԱՐԱՐ)

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Բ. ՑՈՒՑԱԿ

Թիւ 2 տետրակի, նախաձեռնութեամբ Վահան Քհնյ. Խոյեանի եւ Պ. Պ. Սարգիս Պագըրճեանի, Պետրոս Մինասեանի, Պետրոս Պատէմեանի՝ Սեվրանի մէջ հանգանակուած.—

Տ. Վ. Քհնյ. Խոյեան, Պագըրճեան ընտանիք 100ական, Պատէմեան ընտանիք, Մխիթար Շիմշեկեան 50ական, Կարապետ Թէքեան, Տիկին Աղաւնի Էնքսէրճեան 30ական, Գ. եւ Յ. Մինասեան, Հայ նպրմճո. Պօղոս Այվազեան, Տիկին Էպրուհի Buat, *Ծըլպըրեան Մատթէոս, Ս. Կիւրտիկեան, Ոմն, Յովհաննէս Մէշինեան 20ական, ՏէրՏէրեան Օ. Լօռէնեան, Արշամ Յակոբեան 15ական, Ալեանագեան, Օ. Նազարէթեան, Ս. Գըլըճեան, Համբարձում Տէմիրճեան, Յարութիւն Մէճէլեան, Խաչիկ Եգեկիէլեան, Թագուհի Շալվարճեան, Մաթոսեան Եղբարք, Գեղեցիկ Յարութիւնեան, Խորէն Մինասեան, Վահան Մէրեէմգուլի, Նշան Աղամեան, Կարապետ Տէնիզլեան, Բարսեղ Մելքոնեան 10ական, Խ. Ստեփանեան, Կ. Նազարէթեան, Մ. Մալխասեան, Ֆրանսուա Պլէսիզ, Սալլա Ապաճեան (Սարրի), Ժամկոչեան, Լեւոն Մօզեան, Կարապետ Մինասեան, Զարուհի Սըվազլեան, Ոմն, Յարութիւն Եսայեան, Պետրոս Գրիգորեան, Գօչօ Սիմիտճի օղլու, Էլպիս Մինասեան: Ընդհ. գումար 750 ֆրանք:*

օրէ վերջը ժամը ճիշդ 2.30ին: Օրակարգ. ընտրութիւն եւ ստիպողական խնդիրներ:

ՏԱՐՈՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Փարիզի Հայրենակց. միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Քաֆէ օ Բըլէօ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ Իթալի, կարեւոր օրակարգ եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Կ. Սասունի:

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ Տիկնեցներու թժանդակախնամոռութ բը, կաղանդի տօներուն առթիւ, 26 դեկտեմբեր երկուշաբթի օրը ժամը 3ին յետ միջօրէի, կազմակերպած է ցերեկոյթ մը Salons George V-ի մէջ, 45 Rue Pierre-Charron, (Paris 8e): Իւրաքանչիւր տոմսի գինն է 20 ֆրանք: Փոխարժէքը կը խնդրուի դրկել գանձապետ Օր. Ս. Խօսրովեանի, 15 Rue Louis-Philippe, Neuilly s/Seine, կամ վճարել ցերեկոյթի օրը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրատարակած Պատի Օրացոյցը

«ԴԷՊԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ»

Շքեղ եւ գեղարուեստական նկարով, կ'արժէ որ ամէն հայ տուն հատ մը ունենայ այս բացառիկ հրատարակութենէն:

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ

Դիմել՝ Պ. Տէր Պօղոսեանի

38 Rue Francis de Presensé Marseille.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ Դեկտ. 26 Երկուշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը 28 Դեկտ. Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը:

Հ. Մ. Դ. Մարսէյլի Զարդարեան խումբի անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէպիւպլիք:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Գրադարան-ընթերցարանը: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, Café de la Paixի սրահը, Ave. Jean Jaurès: Ներկայանալ անդամատետրերով: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի, ներկայանալ անդամատետրերով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ. — Պրիւքսէլի մէջ վաղը Կիրակի ժամը 12ին, Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյն մէջ (Béguinage Bourse) *ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Կաթոլիկ Հայոց Հօվիւ Նալպանտեան վարդապետ: Նօթր-Տամի 30 պելճիքացի աշակերտներ՝ հայերէն լեզուով բազմաձայն պիտի կատարեն երգեցողութիւնները:*

ՏԱՐՈՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Լիոնի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէս-

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TERNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

25 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 528

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԻ ՏՈՊՐԱԿԸ

Ռումանիայէն յետոյ, որ պաշտօնապէս հաղորդեց թէ հազար ոսկերլին կը դնէ Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ, Նանսէնի ծրագրին իրականացման համար, ահաւասիկ Յունաստանի պատասխանը։

Աթէնք նորէն կը յիշէ իր զոհողութիւնները հայ գաղթականներուն համար, 280,000 ոսկերլին հաշուելով անոնց տեղաւորման ծախքերը։ Եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ 100ին 25 մասնակցիլ անոնց կովկաս փոխադրութեան ծախքին։

Ուրեմն, իւրաքանչիւր պետութիւն իր հասկցած եղանակով կ'ուզէ լեցնել մուրացկանի տոպրակը, որպէսզի ժամ առաջ աչքէն տարուի։ Ռումանիա բառին սովորական իմաստով հայ գաղթականութիւն չունի։ 1922ի խուճապին, հազիւ 5-600 փախստականներ ընդունուեցան այդ երկիրը։ Ուստի, զանոնք փոխադրելու խնդիր չի կրնար յարուցանել։

Իսկ Յունաստան, որ աւելի քան 100,000 հոգի կը հաշուէ իր հիւրընկալած փախստականներուն թիւը, ամէն բանէ առաջ իր բեռը պակսեցնելու մասին կը մտածէ։ Այսօր 30-40,000էն աւելի չէ Յունաստան ապաստանած Հայերու թիւը, եւ աստիճանաբար կը պակսի, նոր արտագաղթով։ Եւ սակայն, Աթէնքի համար տեսակ մը քաղաքականութիւն դարձած է միշտ յիշեցնել հայ գաղթականներու գոյութիւնը, արժեցնելու համար իր փոխառութեան պահանջները։ Միւս կողմէ, Յունաստան խիստ կ'ուզէ որ Հայերը ունենան իրենց վերջնական հայրենիքը։

Այսպէս կամ այնպէս, Նանսէնի նոր կոչը, հաստատուած՝ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, կ'ունենայ այն արդիւնքը, ինչ որ բարեսիրական հանգանակութիւն մը։

— «Անտես մի՛ առնէք»։

Ոչ մէկը կ'ուզէ հարցին մօտենալ քաղաքական տեսակէտէ։ Մեծերը, ինչպէս փոքրերը, բաներ մը կ'ուզեն ընել, «մարդասիրական զգացումներով»։ Եւ պէտք է խոստովանիլ որ փոքրերը աւելի փութկոտ են քան Մեծերը, որոնցմէ հզօրագոյնը, Մեծն Բրիտանիան, միշտ իր նիւթական անկարողութենէն կը ճառէ։ Սկիզբէն ի վեր, Անգլիա ձեռնպահ, նոյն իսկ չկամ եղած է այդ գործին մէջ, եւ զանազան բարեսիրական մարմիններ են որ կոչեր կը հրատարակեն եւ պնակներ կը պտտցնեն։

Ճերմակներու այս հակասական վերաբերման հանդէպ, աւելի ճերմակերես չեն կարմիրները։

Անոնք, — Երեւանցիներն ալ միասին — պարզապէս կ'ըսեն։

— Դրամ տուէք որ դուռները բանանք։

Անոնց — եւ Երեւանցիներուն համար ալ — ներգաղթը պարզապէս տնտեսական խնդիր է։ 1922ին, Ժընեւյի ժողովին մէջ, հայ պատուիրակ մըն ալ կար, Պ. Բէկզադեան, որ ճիշտ այդ բառով կը բացատրէր ամբողջ խնդիրը, «Ճակատամարտ»ի թղթակցին։ Նոյն հոգեբանութիւնն էր որ տուն տուաւ Չիչէրինի հռչակաւոր ժէստին՞ — Փոխադրութեան եւ տեղաւորման ծախքերը հոգացէք, պատրաստ ենք մինչեւ 250,000 գաղթական առնելու։

Եթէ դրամ գտնուէր, գացողները պիտի տեղաւորուէին Կուբանի, Վոլկայի շրջանները, մինչեւ Քըրկըզներու երկիրը։

Յայտնի է այդ առաջարկին ելքը։ Նախ որ, հայկական շահերուն համապատասխան չէր գաղթականներու ցրուումը օտար, անծանօթ երկիրներու մէջ։ Երկրորդ, դրամ չկար։ Եւ երրորդ, Չիչէրին պարզապէս դիւանագիտական խաղ մը խաղալ կ'ուզէր, հայկական դատը «մէկ հարուածով» լուծելու եւ քաղքենի-աշխարհակալ պետութեանց դաս մը տալու համար։

Հասցէին չհասաւ այս դասը։ Անոր իրական հետեւանքը եղաւ այն, որ գաղթականները մնացին իրենց տեղերը, կամ թափառեցան Երկիրէ երկիր, իսկ հայկական դատը աւելի քան երբեք դարձաւ միջազգային շուկայի ապրանք, մարդասիրական կամ առեւտրական ձեռնարկ։

Խորհրդային իշխանութիւնը եթէ իսկապէս դաս մը տալ կ'ուզէր «աշխարհակալ-գիշատիչներուն», առակերտութեան առարկայ չպիտի դարձնէր ամբողջ ժողովուրդի մը դատը։

Ան ամէն միջոց ունէր — եթէ ուզէր — այդ ժողովուրդը գոնէ իսկ իր հայրենիքին մէջ տեղաւորելու։ Ոչ հողն է որ կը պակսի, ոչ ալ շրջենակը։ Իսկ հայ գաղթականը ափ մը հող գտնելէ յետոյ, կրնայ իր գլխուն ճարը նայիլ։ Այս մասին փաստեր շարելու պէտք չկայ։

Եթէ Չիչէրինները չուզեցին կամ չհասկցան այսքան տարրական բան մը, աւելի բթամիտ եւ անզգայ եղան Երեւանի վարիչները, որոնք իրենք զիրենք ոչ թէ ազգային դատի, տառապէս պրոլետար ժողովուրդի մը ներկայացուցիչները կը համարին, այլ համայնավարութեան առաքեալներ՝ Արեւելքի, նոյն իսկ ամբողջ աշխարհի մէջ։ Թերահաւատները կրնան կրկին եւ կրկին կարդալ իրենց ճառերը, զեկուցումները, թերթերը եւ գիրքերը։

Անոնք ի խորոց սրտի կը փքաւորուին եւ կը բողոքեն, երբ ռամկավար դպիրները կը փափսան թէ Երեւանի կառավարութիւնը կամայ կամայ ազգային հայրենիք պիտի կազմէ, իրականացնելով «Մեծ Տեսիլքը»։

Եւ մուրացկանի տոպրակը կ'անցնի ձեռքէ ձեռք.

— Նայեցէ՛ք, ողորմեցէք»...

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանը կը պատրաստուի տօնել իր հիմնարկութեան 25րդ տարին (Արծաթեայ յոբելեան)։ Այս առթիւ 250 հազար տոլարի հանգանակութիւն պիտի կատարէ, չորս տարուան ընթացքին։

Նոր Աշխարհ, Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն շաբաթաթերթը, այս մասին գրած խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ (17 դեկտ.),

— «Ոչ ոքի գաղտնիք է այժմ, որ Բարեգործականը եգիպտոսի հայ բուրժուա-աւատապետական ըջանին ծնունդն է, բարեգործութեան դիմակին տակ այդ դասակարգի տնտեսական շահերը հետապնդելու միտումով կազմուած։

«Անոր անդամակցութեան պայմանները որոշապէս կ'արտացոլացնեն աւատական միջավայր եւ նախրապետութիւն, եւ որոշ դասակարգի մը գերիշխանութիւնը ապահովուած է որոշ օրէնքներով։

«Մեզի համար պարզ է, որ այդ գումարը պիտի չգործածուի Արծաթէ Յոբելեանի առթիւ։ Այդ դրամը պահ պիտի մնայ Նիւ Եորքի մէջ։ Ամէնէն ծիծաղելին այն է, որ Պ. Նուպարը խոստացած է 100,000 տոլար ալ ինքն նուիրել իր անուան հիմնուելիք աւանի մը կառուցման, եթէ երբեք Ամերիկայի Հայերը յաջողին քառորդ միլիոն տոլար հանգանակել։ Պայմանագրական պգզասիրութիւն։ Կարօն Նուպարը կրնայ տալ հարիւր հազար տոլար, բայց կուտայ, եթէ բանուորները տան երկու հարիւր յիսուն հազարը։

«Այնկա խայծ մըն է ձուկեր որսալու համար։ Սակայն Ամերիկայի հայ աշխատաւորութիւնը, որ որոշ դասակարգային գիտակցութեան տիրացած է եւ գիտէ իր առողջ դատողութիւնը գործածել, փորձով ցոյց պիտի տայ, որ Բարեգործականի վարիչներուն կարծածին չափ ալ միամիտ չեն։

«Տւէ՛ք, տա՛նք, մինչեւ որ մեր բաժինն լրացնենք», կը պոռան Բարեգործականի վարիչները։

«Ամերիկայի հայ աշխատաւորութիւնը կրնայ դասակարգային գիտակցութեան տիրացած բանուորի յատուկ լեզուով պատասխանել այս կոչին.- Պարոննե՛ր մեր դասակարգային շահերը վտանգի մէջ են այս երկրին մէջ։ Երէկ Սաքքօ եւ Վանցէթթի, այսօր Կրեքօ եւ Կարիլլօ։ Անցեալին Հէյ Մարքեթ եւ Լուտլօ, այսօր Պէնսիլվանիա եւ Կոլորադօ։ Կապտուածներ բանւորական շարժման դէմ եւ ջանքեր օտարածին բանւորներու քաղաքացիական իրաւունքներու դէմ։ Պարոններ, մեր լումաները պէտք են մեր սեփական դասակարգի շահերը պաշտպանելու համար, որոնց նկատմամբ դուք կամ անտարբեր էք եւ կամ թշնամի։

«Վերջինը աւելի ճիշտ է։»

ԿԼՈԶԷԼԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ՉԵՆ

Վերջերս միջազգային գիտական մարմին մը կազմուած էր, քննելու համար Վիշիի մօտ, Կլոզէլի մէջ գտնուած շուրջ 1000 կտոր առարկաները, որոնց համար կարգ մը գիտնականներ կը պնդէին թէ նախապատմական հնութիւն ունին։ Այժմ միջազգային յանձնաժողովը նոր պեղումներէ եւ մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ, միաձայնութեամբ կը յանգի այն եզրակացութեան թէ յիշեալ առարկաները նախապատմական հնութիւն չունին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Նանսէնեան ծրագրի իրականացման նիւթապէս օժանդակելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց ուղղուած վերջին կոչը սկսած է իր պտուղները տալ։ Անցեալ օր գրեցինք թէ Ռումանիա հազար անգլիական ոսկի դրած է Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի տրամադրութեան տակ՝ հայ գաղթականներու տեղաւորման յատկացուելու համար։ Այս անգամ ալ Ժընեւէն կը հաղորդուի որ հելլէն կառավարութիւնը հետեւեալ պատասխանը ղրկած է Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան.—

«Ի պատասխանի ձեր Նոյեմբեր 16ի հաղորդագրութեան, պատիւ ունիմ ծանուցանելու ձեզ թէ հելլէն կառավարութիւնը, հակառակ այն մեծ զոհողութեանց, զորս ցարդ կատարած է ի նպաստ հայ գաղթականներուն, կը յայտնէ թէ հայ գաղթականներուն իրենց ազգային օջախին մէջ տեղաւորուիլը դիւրացնելու համար, պատրաստ է հայ գաղթականներու կովկաս փոխադրութեան ծախքերուն մասնակցիլ 100ին 25 համեմատութեամբ, համեմատութիւն մը՝ որ իր ելմտական միջոցներէն վեր է։

«Այնպիսի պահու մը, երբ Յունաստան չէր գիտեր թէ ի՛նչպէս պատսպարէ 1,5000,000 յոյն գաղթականները, անիկա իր հողին վրայ հիւրընկալեց աւելի քան 100,000 Հայեր, անոնց տրամադրութեան տակ դրաւ աւելի քան 900 տուներ Աթէնքի եւ Պիրէօսի մէջ եւ 280,000 անգլիական ոսկի ծախսեց՝ անոնց օգնելու համար։ Այս նոր ճիգը ընելով, Յունաստան կը հաւատայ թէ իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ իր պարտականութիւնը կը կատարէ, ու համոզուած է թէ ուրիշ աւելի բարգաւաճ երկիրներ նոյնը պիտի ընեն, որպէսզի խաղաղութիւն եւ հանդարտութիւն վերադառնան Մերձաւոր Արեւելքի պատերազմին այս դժբախտ զոհերը, և որպէսզի անոնք ի վիճակի ըլլան աշխատելու եւ վերաշինելու իրենց օջախները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թայմզի Ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ դեկտ. 22 թուականով.—

Համաձայն կովկասէն ստացուած տեղեկութիւններու, որոնք հրատարակուած են Ընկերվարական-Բանւորական Միջազգայինի (Երկրորդ) ամենավերջին «Պիւլթէն»ին մէջ, Չեկան վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարած է Երեւանի Խորհրդային Հանրապետութեան մէջ։ Երեւանի եւ Ջալալ օղլիի մէջ յատուկ շէնքեր պատրաստուած են՝ արգելափակելու համար բանտարկեալները, որոնց մէջ կան նաեւ երկրագործներ եւ դպրոցի ուսուցիչներ։ «Պիւլթէն» կը հրատարակէ նաեւ վերջին անգամ Խորհրդային Հայաստանէն ստացուած հետեւեալ հեռագիրը.—

«Զանգուածային ձերբակալութիւններ կը կատարուին Անդրկովկասի մէջ։ Հայաստանի մէջ բանտարկուած են աւելի քան 1200 հոգի»։

ԽՄԲ.— Այս լուրերը հրատարակած ենք ժամանակին։

Թուրքիա եւ Պոլշեւիկները

Ժանի Պոլսոյ թղթակիցը մանրամասնօրէն կը խօսի Թուրքիոյ մէջ պոլշեւիկեան շարժումին մասին։ Կը յիշէ Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբը, պոլշեւիկեան թռուցիկներու ցրուումը, «կեցցէ՛ Լէնին» վերտառութեամբ ցուցատախտակի մը գտնուիլը Օրթագիւղի ծխախոտի մթերանոցին մէջ, Փրավտայի մէջ Զայկովսկիի հրատարակած յօդուածները Թուրքիոյ բանւորական շարժման մասին, ու վերջին անգամ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Ատանայի մէջ ձերբակալութիւնը մեծ թիւով համայնավարներու, որոնց դատավարութիւնը պիտի սկսի մօտ օրէն, ու կը գրէ.—

«Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները պիտի ազդուի՞ն բացուելիք դատավարութենէն։ Նախ վեր հանենք ա՛յն թէ բոլոր երկիրներու մէջ ապահովաբար սովետներու բարեկամ և զինակից Թուրքիան է որ ամենամեծ խստութեամբ կը զսպէ իր մօտ ծագած պոլշեւիկեան ամենափոքր շարժում։ Էնկիւրիի վարիչները չեն դադրած համայնավարութիւնը նկատելէ վարդապետութիւն մը, որ հակառակ է երկրին շահերուն, անոր ընկերային կազմին ու մտայնութեան։ Իւրաքանչիւր օտար պրոպագանդիստ անմիջապէս կը ձերբակալուի ու կ'արտաքսուի։ Երբ Սատուլ 1923ին Էնկիւրի եկաւ՝ համայնավարական համագումար մը կազմակերպելու համար հոն, խստութեամբ Պաթում վերադարձուեցաւ։ 1924ին Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ քուէարկուած հայրենադաւութեան օրէնքին համաձայն, կը ձերբակալուին բոլոր անոնք որոնք պետութեան ներկայ ձեւին դէմ կը գործեն։ Վերջապէս Էնկիւրիի Խորհրդարանին մէջ ոչ մէկ երեսփոխան կը ներկայացնէ Գ. Միջազգայինի վարդապետութիւնը։ Թուրքիոյ մէջ համայնավարութիւնը ապօրէն հռչակուած է։

«Եւ սակայն, համայնավարութեան հանդէպ Թուրք կառավարութեան այս դիրքը կարծուածէն աւելի քիչ կ'ազդէ Թուրքեւռուս յարաբերութեանց վրայ։ Էնկիւրի եւ Մոսկուա արդարեւ կը շարունակեն դատել որ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ իրենց շահերը սերտօրէն կապուած են։ Թուրքիա կը հաշուէ թէ ներկայիս միջազգային կացութիւնը տակաւին կը պարտադրէ զինքը լաւ յարաբերութեան մէջ մնալ հիւսիսի իր դրացիներուն հետ։ Ռուսիա նմանապէս շատ լաւ գիտէ թէ մեծ շահ ունի կենալու Թուրքիոյ կողքին, որուն ազ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

«ՏԷՅԼԻ ԹԷԼԷԿՐԱՖ» ԾԱԽՈՒԱԾ

Անգլիոյ Մամուլի Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ որ պահպանողական մեծ օրկան «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի տէրերը, որոնց գլխաւորն է Լորտ Պըրնհամ, յիշեալ թերթը ծախած են Սըր Ուիլեըմ Պէրրիի, եղբայրը՝ Կոմըր Պէրրիի եւ Սըր Էտուըրտ Իլիֆի։ Այս վերջինները թերթին պիտի տիրանան Յունուար 9ին, երբ լորտ Պըրնհամ պիտի մեկնի Հնդկաստան՝ իբրեւ անդամ հնդիկ նոր Սահմանադրութեան յանձնախումբին։ Նոր տէրերը յանձնառու կ'ըլլան սեւէ փոփոխութիւն չմտցնել թերթին քաղաքական ուղղութեան մէջ։ Լորտ Պըրնհամ, որուն գերդաստանը ամբողջ երեք սերունդներ սեփականատէրը եղած է թերթին, պայման դրած է այդ մասին։

Պէրրի եղբայրները տասներկու տարիէ ի վեր թերթ կը գնեն եւ ներկայիս Լոնտոնի եւ գաւառներու մէջ ունին 22 մեծ օրաթերթեր, 88 շաբաթաթերթեր, կիսամսեաներ եւ ամսաթերթեր, 12 հրատարակչական տուներ, մեծ թիւով տարեգիրքեր ու բազմաթիւ մեծ տպարաններ։

«ԺՈՐԺ-ԿԻՆՄԷՐ» ՄԷՐՍԻՆԻ ՄԷՋ

Թուրքերը արտօնած են ֆրանս. ժորժ-կինմէր օդանաւը ճամբան շարունակել դէպի Հնդկաչին։ Օդանաւը Ատալիայէն ճամբայ ելած եւ Ուրբաթ կէսօրէն վերջ ժամը 5ին Մէրսին հասած է։

Ֆրանսացիները, որ կը յուսային հինգ օրէն Փարիզէն Հանոյի հասնիլ, Թուրքերուն պատճառաւ հոս մնացին իրենց ճամբէն։ Ֆրանս. թերթերը ցաւ կը յայտնեն այս մասին։

Թուրքիոյ մէջ օդանաւերու համար «արգիլուած գօտի»ներն են Իզմիրի շրջանը եւ Վոսփորի եզերքները։ Ատալիա այդ գօտիին մէջ չէ։ Ֆրանսայի մէջ ալ կան արգիլուած գօտիներ՝ օրինակ Թուլոնի զինուորական նաւահանգիստը եւ Հիւսիս-Արեւելեան սահմանագլուխը։

ՏԻԿ. ԿՐԷՅԸՆԻ ԹՌԻՉՔԸ

Նախագահ Ուիլսընի ազգականուհի Տիկ. Ֆրանսիս Ուիլսըն Կրէյսըն առջի օր Ռուզվէլթֆիլտի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի Հարպըր Կրէյս՝ Նիւֆաունտլէնտ, Ծնունդը անցընելու համար։ Իրեն կ'ընկերանան օդանաւորդներ Օսքար Օմտալ, Պրայս Կոլտսպորօ եւ Ֆրէտ Քէօհլէր։

Եթէ օդը նպաստաւոր ըլլայ, Տիկինը Նիւֆաունտլէնտէն ճամբան պիտի՝ շարունակէ դէպի Անգլիա։

*** Լինտպէրկի մայրը օդանաւով Մեքսիկօ գնաց, իր տղուն եղած ընդունելութեանց ներկայ գտնուելու համար։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը երէկ մեկնեցաւ Ատլանտեանի եզերքը՝ Sable d'Olonne, մրցելու համար տեղւոյն Tigres Vendéens կարեւոր խումբին դէմ, որուն յաղթած էր անցեալ Զատկին 4-0ով, աւելի քան 5000 հանդիսատեսներու ներկայութեան։ Ֆրանս. խումբը այժմ աւելի զօրացուցած է իր կազմը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը եւս լաւ կազմով ճամբայ ելաւ եւ կը յուսայ նոր յաղթանակ մըն ալ շահիլ։

*** Այսօր կէս օրէ վերջ հայ կուփամարտիկ Աթեան եւ ֆրանսացի Տէսփրէ փոխ-վրէժի մրցում մը կը կատարեն Սփորթինկ Սէնթրըլ Քլըպի մէջ։

ՈՒՐԻՇ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խորհրդային Հայաստանէն Թարգմանելով (Նոյ. 24), ստորեւ կը հրատարակենք Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ե. համագումարին առթիւ կարդացուած երկարապատում զեկոյցին ուրիշ կարգ մը հատուածները, որոնք իրական գաղափար կուտան տիրող քաղաքականութեան մասին: (Զեկուցանողն է՝ Հայկ Յովսէփեան):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶՕՐՔԸ

Ռուսիոյ մէջ կարմիր բանակը կազմուեցաւ կարմիր պահակներէ: Անդրկովկասի, մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ, այդպէս չեղաւ: Մենք կարմիր պահակազօրք չենք ունեցած: Հայաստանի մէջ խորհրդային իշխանութիւնը, իր հաստատման առաջին օրէն, ժառանգութիւն ստացաւ հին բանակը, որ կազմակերպուած էր դաշնակցական իշխանութեան ժամանակ: Քաղաքացիական կռիւները մեր մէջ կարճատեւ եղան եւ այդ պատճառով մեր հրամանատարական կազմը չէր կրնար անցնիլ նոյն բովէն: Այս պարագան մեծ դժուարութիւններ ստեղծեց մեր կարմիր բանակը կազմակերպելու գործին մէջ: Մեր հրամանատարական կազմը, գրեթէ իր ամբողջութեամբ, բանուորա-գիւղացիական չէր: Միայն մէկ փոքրիկ մասն էր, որ կը բաղկանար, իր ընկերային վիճակով, բանուորա-գիւղացիական տարրերէ եւ որ քաղաքացիական կարճատեւ կռիւներու ժամանակ ստացաւ համապատասխան պատրաստութիւն:

Այսպէսով, Հայաստանի մէջ կարմիր բանակի կազմակերպման ժամանակ, հիմնական հարց էր ստեղծել կարմիր հրամանատարական կազմ, օգտագործելով հին բանակին հրամանատարական կազմէն անոնք, որոնք անկեղծօրէն անցան խորհրդային իշխանութեան կողմը:

Եւ պէտք է ըսել, որ մեր կուսակցութիւնը եւ խորհրդային իշխանութիւնը այդ խնդիրը լուծեցին միանգամայն բաւարար կերպով: Եթէ հիմա վերցնենք հայկական զօրագունդը, կը տեսնենք որ հրամանատարական կազմը մեծամասնութեամբ ստացած է դաստիարակութիւն եւ կրթութիւն խորհրդային մեր ռազմական դպրոցներուն մէջ,— բան մը, որ աւելի առաջ 4-5 տարի առաջ գոյութիւն չունէր:

Հրամանատարական կազմին մէջ աւելցան կոմունիստները, եւ այժմ հրամանատարներուն մեծ մասը կը բաղկանայ կոմունիստներէ:

Մեր քաղաքականութիւնն է, որ ապագային կարողանանք մեր հիմնական զօրամասերը ապահովել կոմունիստ հրամանատարներով: Նա հոս պէտք է յայտարարեմ, որ այս խնդիրը արդէն հարիւրին 99 համեմատութեամբ լուծուած է: Քաղաքական աշխատանքներու տեսակէտէն, պէտք է ըսել որ, մեր զօրամասերը (խօսքս հայկական զօրամասերու մասին է) ապահոված են կոմունիստ ղեկավարներ:

Կուսակցական կազմակերպութեան միջոցով, մենք կրցանք պատրաստել եւ այժմ ունինք բաւական լաւ պատրաստուած քաղաքական աշխատաւորներ, որոնք իրապէս կը կրեն մեր կուսակցութեան գիծը կարմիր բանակին մէջ: 4-5 տարի առաջ մենք չէինք կրնար հաստատ բան մը ըսել մեր բանակին ռազմունակութեան մասին, սակայն այժմ համոզուած կրնանք ըսել թէ մեր բանակը ռազմունակ է եւ կռիւի պարագային կը կատարէ իր վրայ դրուած պարտականութիւնները:

ԻՍԿ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ...

Մեր համալսարանին մէջ ընկերային կազմը մխիթարական վիճակ չունի: Բանուորներու քանակը շատ քիչ է, մէկ մասն ալ կազմուած է մանր քաղքենի տարրերէ եւ առեւտրականներու զաւակներէն պատկանողներէ: Պէտք է ուշադրութիւն դարձնել այս հանգամանքին վրայ: Բայց մեր բանուորական համալսարանները եւ բարձրագոյն համալսարանները բանուորականացնելու հարցը մենք կրնանք վերջնապէս լուծել այն ատեն, երբ կարենանք բարձրացնել ուսանողներու տնտեսական վիճակը: Ես կը կարծեմ թէ լուրջ հարց մըն է այս, եւ անհրաժեշտ է կուսակցական մարմիններու աջակցութիւնը: Սակայն մինչեւ այժմ համալսարանին եւ բանուորական համալսարաններուն մասին անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չէ տրուած: կոմունիստ դասատուներու եւ ուսուցչապետներու թիւը քիչ է: Ատիկա դրական երեւոյթ մը չէ, մանաւանդ որ կոմունիստ ուսանողութիւնն ալ այնքան շատ չէ:

4-5 տարուան ընթացքին մեր կուսակցութիւնը Մոսկուայի եւ ուրիշ քաղաքներու բարձրագոյն դպրոցներն է ղրկած խումբ մը ընկերներ, որոնցմէ դժբախտաբար շատ քիչերը կը վերադառնան Հայաստան, — պարագայ մը, որ բոլորովին չի նպաստեր մեր ուժերը աւելցնելու: Մենք կը ղրկենք մեր ընկերները, որպէսզի անոնք վերադառնան Հայաստան, եւ օգնեն կուսակցութեան ու խորհրդային իշխանութեան, մեր բոլոր աշխատանքներու բնագաւառին եւ մասնաւորապէս՝ գաղափարաբանական ճակատի աշխատանքներու մէջ: Կեդր. կոմիտէն պէտք է աշխատի կարգադրել այս կարեւոր խնդիրը, գործը ուժեղացնել, որպէսզի մեր համալսարաններըեւ դպրոցները օժտուին պատրաստուած կոմունիստ դասատուներով:

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ընկերներ, մենք կ'ապրինք գիւղացիական երկրի մէջ, այնպիսի պայմաններու մէջ ուր բանուորական շերտը բաւական թոյլ է: Ահա թէ ինչո՛ւ մեր կուսակցութեան մէջ բանուորական կորիզը չի կրնար ըլլալ այնքան ուժեղ, ինչքան պէտք է:

Մինչեւ 1927 Յուլիս 1 մենք ունէինք 471 բջիջ, որոնց 65ը բանուորական (100էն 14), 300ը գիւղացիական (100էն 63.7), և ուրիշ բջիջներ՝ (100էն 22.3): 1925էն սկսած բանուորական բջիջները կ'աճին, իսկ գիւղական բջիջները կը պակսին:

Մինչեւ 1926 Յունուար 1 մեր կազմակերպութիւնը ունեցած է 6972 անդամ եւ թեկնածու: 1927 Յուլիս 1ին ունէինք 8882 անդամներ: Ինչպէս կը տեսնէք ժամանակի ընթացքին մեր կուսակցական կազմակերպութիւնը աւելցած է 100էն 20, իսկ բացարձակ քանակով՝ 1410:

Այժմ քանի մը խօսք ալ կուսակցական անդամներու ընկերային կացութեան մասին: Բանուորները 100էն 21էն բարձրացած են 26.7ի: Գիւղացիները 59.48էն իջած են 50ի: Ծառայողները 19.4էն բարձրացած են 32ի:

Ըստ ազգութեանց մեր կազմակերպութիւնն ունի հետեւեալ պատկերը.— 1927 Յունուար 1ին Հայերը կը կազմէին 6401 հոգի կամ 100էն 91.9. Թուրքերը՝ 230 հոգի կամ 100էն 3.3. Ռուսերը՝ 226 հոգի կամ 100էն 3.2. ուրիշներ՝ 115 հոգի կամ 100էն 1.6:

Կուսակցութեան մէջ կիներու թիւը 1925 Հոկտեմբերին կը կազմէր 272 հոգի կամ 100էն 4.2: Այս տարի Յունիսին 430 էր,— 100էն 5.1:

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀ

«Դեկտեմբերի 6ին, Պետրոգրադում, 65 տարեկան հասակում վախճանուեց Ֆէոդոր Սոլոգուբը՝ ժամանակակից մեծագոյն վիպասաններից ու բանաստեղծներից մէկը»...

Կարդացի լուրը ու անմիջապէս իմ առջեւ ցցուեց մի երկրորդ անուն, ընդամէնը մի ամիս առաջ վախճանուած լեհ յայտնի գրագէտը՝ Ստանիսլաւ Պշիբըշեւսկին:

Սոլոգո՛ւբ, Պշիբըշեւսկի՛...

Շատերի համար թերեւս սոսկ անուններ են սրանք, ոչինչ ասող. լաւագոյն դէպքում շա՜տ քիչ բան ասող: Ինձ համար սակայն, ու ինձ հետ միասին նաեւ շա՜տ-շատերի համար, որոնք ապրել են Ռուսաստանում, որոնք այսպէս կամ այնպէս հետաքրքրուել են ռուս գրականութեամբ, թարգմանական թէ ինքնուրոյն, — Սոլոգուբը եւ Պշիբըշեւսկին լոկ անուններ չեն:

Յիշում եմ իմ աշակերտական և պատանեկական տարիները... Ու յիշում եմ միաժամանակ եւ իմ դպրոցական ընկերներս: Ինչպիսի՜ յափշտակութեամբ էինք խլում իրար ձեռքից Պշիբըշեւսկու «Homo Sapiens»ն ու «De Profundis»ը: Մեզնից ո՞րը գիշերները իր բարձի տակ չէ ունեցել Սոլոգուբի բանաստեղծութիւնները:

Ախտաբանական երեւոյթ է գուցէ, ազդեցութիւնը հիւանդագին ապրումներ փնտռող ռուս ոգու: Բայց թող տարօրինակ չի թուի, եթէ ասեմ որ իմ եւ իմ հասակակիցների կողմից ամենափնտռուած գրողներն են եղել (Դոստոեւսկիէն զատ), Եւրոպացիներից Պշիբըշեւսկին ու Համսունը, իսկ Ռուսներից Սոլոգուբն ու Բրիւսովը:

Դոստոեւսկին՝ ինքը ռուս ժողովուրդն է. նոյն հիւանդոտ ապրումները, նոյն հիւանդագին պրպտումները հոգիի բնագաւառում: Խարազանի՛ր ինքդ քեզ, բզի՛կ-բզիկ արա հոգիդ, նրա ամէն մի թելը: Պրպտի՛ր, պրպտի՛ր հոգուդ ամենամութ խորշերում եւ բաց հանրութեան առաջ այն ամէնը, ինչ որ քո սրբութիւն-սրբոցն է եղել, ինչ որ թաքցրած ես եղել ուրիշներից խնամքով: Ճեղքի՛ր ինքդ քեզ, պատհարանի պէս բաց դռները հոգիդ, որպէսզի ամէն մարդ կարողանայ նայե՛լ, թափանցել ներս. փոյթ չէ՛, եթէ մոխիրները քամուն տալիս գարշահոտութիւն անգամ զգաս... Եւ յաճախ հոգեկան այս ինքնամերկացումը այնքան է առաջ գնում, պատկերները այնքան են խտանում, դառնում լուսանկարչական, որ մարդ զարհուրանքով փակում է աչքերը:

«Գիշերները Դոստոեւսկի պէտք չէ կարդալ», ասել է Դոստոեւսկիի քննադատներէն մէկը... Իրօք պէտք չէ կարդալ, որովհետեւ հազուագիւտ ջիղեր պէտք են որպէսզի չասսկան, չցնցուեն:

Այսօր Դոստոեւսկին կարդացւում է համայն մարդկութեան կողմից. բայց եւ այնպէս չկայ մի ոչ-ռուս, որ Ռուսի չափ զգայ, Ռուսի չափ ապրի նրա հերոսների կեանքով: Եւ այդ է ահա պատճառը, որ Պշիբըշեւսկին ու Համսունը իրենց հայրենիքներից առաջ ու իրենց հայրենիքներից աւելի՝ հռչակ ստացան Ռուսաստանում եւ փնտռւեցին ամենախուլ անկիւններում անգամ:

Ի հարկէ, ո՛չ Համսունը, ո՛չ Պշիբըշեւսկին եւ ոչ էլ Սոլոգուբն ու Բրիւսովը Դոստոեւսկիներ չեն: Նմանութիւնը հոգեկան հարազատութեան մէջ է, այն խիզախ պրպտումների եւ վերլուծումների, հոգեկան այն ինքնախարազանման ու ինքնափլուզման մէջ, որ մասնաւորապէս շեշտակի արտայայտւում է Պշիբըշեւսկու եւ Սոլոգուբի գրուածքներում: Վերջինների «դեմոնիզմը», կամ «սատանիզմ»ը— ջարդելով, քանդելով լուծել առեղծուածայինը, անլուծելին,— հարազատ արտայայտութիւնն է ռուս ոգու՝ Դոստոեւսկիի ոգու:

Ռուս ականաւոր բանաստեղծներից Բալմոնտը պատմում է, թէ ինչպէս Վալերի Բրիւսովը իր մանկութեան տարիներում, առանձնակի մի սէր է ունեցել իր նուէր առած խաղալիքները կոտրելու, եւ որքան աւելի հետաքրքրական էր լինում ու բարդ այդ խաղալիքը, այնքան աւելի շուտ էր կոտրում այն, իմանալու համար թէ ի՞նչ կայ մէջը, կամ ինչպէ՞ս է շինուած:

Ճիշտ Բրիւսովեան այս ջարդել-փշրելու «քաղաքականութիւն»ն է վարում եւ Պշիբըշեւսկին, երբ մօտենում է կեանքի բարդ ու կնճռոտ առեղծուածները լուծելու: Վերցրէք Պշիբըշեւսկու գրուածքներից որը կամենաք, նրա «Երկրի Որդիները», «Սատանայի Երախաները», կամ «Homo Sapiens»ը— որի հերոսը՝ Ֆալկը մի տեսակ խտացումն է նրա միւս հերոսների,— եւ դուք անպատճառ յափշտակութեամբ պիտի կարդաք նրանց: Անշուշտ կարելի է վիճել նրանց գեղարւեստական արժէքների շուրջ, կարելի է չհաշտուել Պշիբըշեւսկու փիլիսոփայութեան, նրա «Դերմարդ»ի մասին ունեցած ըմբռնումի հետ, սակայն մի անգամ ձեռք առնելուց յետոյ չկարդալ Պշիբըշեւսկին — անհնար է:

Բալմոնտը, որ այնքան էլ Պշիբըշեւսկու փառաբանողներից չէ, նրա մասին գրած իր յօդւածում, ծանրանալով Պշիբըշեւսկու մինչեւ 1905 թիւը Ռուսաստանում ունեցած հռչակի վրայ, ի միջի այլոց գրում է.

— «Սակայն հետաւո՛ր, կարծես թէ բնաւ գոյութիւն չունեցած այն ժամանակներում, Պշիբըշեւսկին կարողանում էր գրաւել որոշ կարգի հոգիներ, անկախ իր գրուածքների գեղարւեստական կամ ոչ գեղարւեստական լինելուց, դէպի դէմոնիզմը, ջարդում-ցրումն ու ինքնալլկումն ունեցած իր բուռն սիրով... Մենք սիրում էինք Պշիբըշեւսկուն, որպէս մի կենդանի խոստովանանք, որպէս անզարձ ինքնամերկացումը ամէն ինչ ժխտող մարդկային ոգու, որը ձգտում է բանականութիւնից դուրս, արտագիտակցական մի ուժով լուծել մարդկային ոգու առեղծուածները: Նախայեղափոխական այն մթնոլորտում այդպէսի մի գրողի երեւան գալը անխուսափելի էր»...

Բոլորովին այլ ճակատագիր էր վիճակւած Սոլոգուբին: Գրական այն հռչակը, որ վայելում էր Պշիբըշեւսկին, Սոլոգուբը չի ունեցել... Այդ հռչակը եկել է յետոյ, բաւականին ուշացած, երբ այլեւս նա ոչ սիրտ եւ ոչ էլ ցանկութիւն ունէր նրանից օգտուելու: Սոլոգուբի բարեկամներից մէկը նրան իրաւացիօրէն համեմատում է Մարսէլ Պրուստի հետ, այն տարբերութեամբ միայն, որ Պրուստը իր մահից յետոյ ճանաչուեց, իսկ Սոլոգուբը՝ երբ արդէն մօտ 5 տասնեակ տարիների բեռն ունէր իր ուսերին:

Մինչեւ օրս էլ Սոլոգուբը չունի իր իսկական քննադատը: Նա կարդացւել է, նրա գրքերը իրար ձեռքից են խլել, նրա մասին գրել են, որ նա «կախարդել գիտէ», որ նա «միակն է իր տեսակի մէջ», որ նա «ինքնատիպ է» եւ նման հազար ու մի ընդհանուր խօսքեր: Քննադատներից ոչ մէկը չի խորացել, չի ըմբռնել Սոլոգուբի ոգին:

Այսօր իսկ նրա թարմ շիրիմի առաջ բոլորը իջեցնում են իրենց գլուխները, բոլորը խոստովանում՝ որ ժամանակակից ամենախոշոր ռուս գրագէտներից մէկն են կորցրել, բայց... էլի վախենում են մօտենալ Սոլոգուբին: Ինչ որ հիւանդագին բան կայ նրա մէջ, որ ստիպում է մարդկանց որքան հնարաւոր է հեռու լինել եւ զգոյշ վերաբերուել դէպի նրա ստեղծագործութիւնը: «Սոլոգուբի մասին դժւար է հիմա խօսել: Նրա ստեղծագործութիւնները դեռ երկար պիտի սպասեն իրենց լրիւ եւ արդար գնահատանքին. մեր օրերի ապրումներին նա խորթ է, իսկ պատմական տեսակէտից մօտենալ նրան դեռ շա՛տ է վաղ»...

Սոլոգուբը բաւականին բան է թողել իր մահէն ետքը: Մի քանի հատոր բանաստեղծութիւններ ու պատմուածքներ եւ մի շարք վէպեր, որոնցից ժամանակին առանձնապէս մեծ աղմուկ են հանել «Մահւան խաղը» եւ «Փոքրիկ չարքը»: Այս վերջինը համարւում է նրա գլուխ գործոցը: Ռուս գաւառական կեանքի պատկերն է այն, իր բոլոր հիւանդագին գծերով: Հերոսը՝ Պերեդոնովը իր ժամանակին դառել էր որպէս չափանիշ որոշ տիպի մարդկանց: «Պերեդոնովշչինան» (պերեդոնովականութիւնը) ռուս գրականութեան մէջ քաղաքացիութիւն ստացած դարձւածքներից մէկն է համարւում:

Յեղափոխութիւնից յետոյ Սոլոգուբը մնաց Ռուսաստանում որպէս «ներքին տարագիր», ինչպէս Ռուսներն են արտայայտւում: Նա չուզեց անցնել, այսպէս կոչւած «ուղեկիցների» շարքը եւ գերադասեց խաչ դնել իր ստեղծագործութեան վրայ: Նա երբեք չկարողացաւ հաշտւել իրականութեան հետ եւ մնաց, «դժգոհ» թէ կեանքից եւ թէ մարդկանցից:

Սոլոգուբի ստեղծագործ ոգին տեղի տւեց ռուս կենցաղի «փոքրիկ չարքի» առաջ, որի դէմ նա այնքան երկար տարիներ ծառայեց...

ԼԵՒՈՆ ՆԱԻՐՅԻ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՍՏՂԸ ԾԱԳԻ՛...

Տղան.— Իմ սիրակա՛նս, ես ո՛չ ծարաւ եմ, ո՛չ ալ անօթի: Ես, Տիգրանակերտի Ջրին վրայի արեւահար մակուկավարն եմ: Ուրիշներ՝ աշխարհի հարստութիւններուն սիրահար են, իսկ ես՝ բարակ ու երկայն չինարի ծառին հասակն ունեցող քու անմման տեսքիդ սիրահար եմ:

Աղջիկը.— Իմ սիրակա՛նս, խորունկ ձոր՝ առանց ջուրի չըլլար: Հիմակուան երիտասարդ աղջիկներն ու տղաք, չեն կրնար մինչեւ մահ, իրենց հօրը տունը մնալ, առանց սիրոյ ապրիլ:

Տղան.— Իմ սիրակա՛նս, ես քոչուոր եմ: Հայրս ու մայրս ոսկի ու արծաթ ունին: Չեն ուզեր որ ես դաշտ երթամ:

Աղջիկը.— Իմ սիրակա՛նս, իմ հայրս ու մայրս հրով ու սրով զինուած են: Բայց եթէ ինձ սպաննեն, նորէն ես քու մօտէդ ու կողքէդ չեմ ուզեր հեռանալ:

Սիրակա՛նս, դուն կ'երթաս օտար երկիր, ինձ ալ կը տանիս: Բայց եթէ դրացիք ու գիւղացիք ինձ հարցնեն, ես կ'ըսեմ անոնց, որ քու ձիուդ համար ծառայ եմ բռնուած...

* * *

Տղան.— Իմ սիրակա՛նս, կը վախնամ որ մեռնիմ այս Աշնան: Եթէ մեռնիմ, իմ գերեզմանս շինեցէ՛ք նուշի ծառին տակ: Աստուած է վկայ, հանգստութիւն չունիմ: Բռնուած եմ սիրականիս աչքէն ու կարօտէն: Կ'այրուիմ ու կը տանջուիմ:

Կը վախնամ որ մեռնիմ այս տարի, մայրիկ: Այս Ամրան կը վախնամ որ մեռնիմ: Եթէ ես մեռնիմ, իմ գերեզմանս շինեցէ՛ք ընկուզենիի ծառին տակ: Կը վախնամ որ, մայրիկ, ես անպայման կը մեռնիմ իմ սիրականիս քաղցր ու անուշ աչքէն:

Աղջիկը.— Տղա՛յ, իմ սիրակա՛նս, երդում մի՛ ըներ, երդում մի՛ ըներ, Երդումը գէշ բան է: Սիրոյ համար երկու փառաւոր ու իրարու միացած սրտեր, անկարելի է որ երկուք ըլլան:

Տղան.— Աղջի՛կ, իմ սիրակա՛նս, ցանկիքի տակ նստած ես. ես աչքով կ'ընեմ, դուն դուրս ելի՛ր: Ես ու դուն իրար մօտ գանք, խօսինք, մինչեւ որ վերէն՝ կարմիր աստղը ծագի՛...

Թարգմ.՝ Ա. Նուրիճանեան

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Թայմզի խմբագրականէն (2 դեկտ.).—

Ո եւ է կասկած չկայ, թէ վերջին քանի մը օրուան ընթացքին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները մեծապէս բարւոքուած են: Մուսոլինիի անցած շաբթուան յայտարարութիւններն ու ճառը ասոր փաստերն են: Ճիշդ է թէ երկու կառավարութեանց յարաբերութիւնները միշտ ուղղամիտ եւ բարեկամական եղած են: Սակայն անցեալին մէջ հանրային կարծիքին ու մասնաւորաբար մամուլի որոշ մէկ մասին մէջ «մթնոլորտ»ը վտանգաւոր կերպով խանգարուած էր եւ գեղ. Նոյեմբերի սկիզբը փոթորկի ամպերը աւելի ծանրացան ու մթագնեցան:

Երկու երկիրներու մէջ ալ ժուժկալ օրագրողներ բողոքեցին մամուլի փոխադարձ եւ անիմաստ գրգռութեանց դէմ, որոնք կը ձգտէին հրահրել կառավարութիւններն ու կիրքերը: Հետզհետէ մեծցող այս [illegible] փարատելու առաջին պատիւը կը պատկանի Պրիանի, որ Նոյեմբեր 30ին Երեսփ. Ժողովին մէջ Մուսոլինին ներկայացուց իբրեւ մեծ բարեկամ մը Ֆրանսայի, յիշեց Դաշնակիցներու դատին համար անոր մատուցած ծառայութիւնները եւ յոյս յայտնեց թէ հանդիպում մը պիտի ունենայ անոր հետ, ինչպէս Լոքառնոյի մէջ:

Երկրորդ քայլը եղաւ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնը Ֆրանսայի մէջ ապրող Իտալացիներու եւ Իտալաբնակ Ֆրանսացիներու իրաւական դրութեան մասին: Յետոյ եկաւ Ժընեւի մէջ Պրիանի մասնաւոր տեսակցութիւնը Իտալական պատուիրակ Շիալոյայի հետ, որ Մեծ Պատերազմի մեր Դաշնակիցները իրար մօտեցնելու մեծապէս նպաստեց: Տուչէն իր ճառին մէջ ո՛չ միայն անկեղծօրէն կը յայտնէ թէ կ'ընդունի Պրիանի հետ հանդիպում մը, այլ կը թելադրէ որ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ տեւական համաձայնութիւն մը փափաքելի է:

Իբրեւ բարեկամ խաղաղութեան եւ յիշեալ երկու ազգերուն, եւ իբրեւ մեծ պետութիւն մը՝ որ կենսական շահեր ունի Միջերկրականի մէջ, ոչինչ աւելի ուրախալի է մեզ համար քան տեսնել այսպիսի համաձայնութեան մը կնքումը:

Մուսոլինիի խօսքերը ազդու են: «Կը հաւատամ թէ, կ'ըսէ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ լայն, սրտագին եւ տեւական համակացութիւն մը կարելի է, օգտակար, ու պիտի ուզէի աւելցնել, անհրաժեշտ»: Յետոյ կը յարէ թէ «որպէսզի այսպիսի համակացութիւն մը հաստատուն ըլլայ, պէտք չէ հիմնուի միայն գրական եւ զգացական շարժառիթներու վրայ, պէտք է հեռացուին այն արգելքները, որոնք կրնան բախում առաջ բերել երկու երկիրներու միջեւ»: Ու կը գանէ թէ ներկայ խնդիրները «ո՛չ լուրջ են, ո՛չ ալ անլուծելի, այլ միայն փոքր»: Մուսոլինի իբրեւ գործնական պետական մարդ, կը նայի գործնական աչքով:

Հարկ չկայ ըսել թէ, բոլոր անոնք, որոնք կը հասկնան [illegible] «բախումի կէտեր» ըսելով [illegible] Մուսոլինին [illegible] բան կ'ակնարկէ [illegible] գիտեն թէ դիւրաւ եւ [illegible] կարելի չէ ձեռք բերել այն [illegible] ու տեւական համակացութիւնը [illegible] որուն կը ձգտին Ֆրանսա [illegible] Իտալիա: Տուչէի ըսածին [illegible] դժուարութիւնները [illegible] չեն, սակայն գոնէ անոնց [illegible] քանիները իրական [illegible] փափաք [illegible] քիչ [illegible]

Հաւանական է որ [illegible] երկար տեւէ աշխատանքը [illegible] պաններուն, որոնք այդ [illegible] րութիւնները պիտի [illegible] պիտի գտնեն եւ երկու [illegible] համար ընդունելի [illegible] պիտի գտնեն: Բարեկարգ [illegible]

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

64.- ՊԱՐԵՐԳ ԱԿՆԷՆ

...րալօ՛ ջան, մարալօ՛,
...րալօ՛ ջան, մարալօ՛։
...առի տըկին պաղ աղբիւր,
...րծթէ թաս, ոսկէ ջուր։
...րալօ՛ ջան, մարալօ՛...։
...էկ էս խմիմ, մէկ էլ դու,
...ուշ մնանք էս ու դու։
...րալօ՛ ջան, մարալօ՛...։
...ուրը պաղ էր, զովացայ,
...րիս պաչէն քնացայ։
...րալօ՛ ջան, մարալօ՛...։
...ումակն երկնուց կը շողայ,
...իմ սիրտն ինչուկ կը չաղայ։
...րալօ՛ ջան, մարալօ՛,
...րալօ՛ ջան, մարալօ՛։

Հաւաքեց՝ Մ. Ոսկեան

65.- ԱՐԱԲԿԻՐԻ ԾԱԳ ԳԻՒՂԷՆ

...ւո՛ր, ի՛նչ բերեմ քու նման,
...ու կանանց արեւդ ի նման,
...ան է ծաղկեր ծաղկեցուցեր,
...առը ծաղկով է լեցուցեր։
...ցէք անոր մօրկան ըսէք,
...ող գայ տեսնայ եաւրուն ծաղ-
կեր,
...աղկեր ծաղկեր ծաղկեցուցեր
...առը ծաղկով է լեցուցեր։
...ր կայնից Թագւոր աղբար,
...ր քեզ գովիք գլխուդ ի վար,
...աչ ես քու մազերդ ըսեմ,
...ր սըմայի թել կըլմանի։
...կէց ես քու աչերդ ըսեմ,
...ր յուսնկի կալ կ'ըլմանի։
...կից ես քու երեսդ ըսեմ,
...ր ճրեղէն փայլ կ'ըլմանի.
...կից ես քու աղաղտ ըսեմ,
...ր մերճանի քար կ'ըլմանի։
...կից ես քու պօյդ ըսեմ,
...ր չինարի տալ կ'ըլմանի։
...ագւորի մայր դուն դուրս եկուր,
...ագւոր որդիդ ժամէն բերին,
...էքը տարին չիփթը բերին։

Հաւաքեց՝ Մ. Տէր-Պետրոսեան

...ղ գործը կարելի չէր յանձնել
...ւագոյն ձեռքերու քան Հռոմի
...րընտիր դեսպան Պօմարշէի և
...ւ Փարիզի իտալական դեսպան
...ս Մանզոնիի։

Իտալական թերթերուն հա-
...աձայն, վէճի եւ լուծումի կա-
...ւտ հարցերն են՝ Թանճէր,
...ունուզ, Լիբիոյ սահմանները,
...րիական, Պալքանները, Իտա-
...իոյ պահանջը հոգատարու-
...եանց մասին, Ֆրանսա գտ-
...ուող իտալացի քաղաքական
...արագիրներու խնդիրը, Ֆրան-
...ա եւ ֆրանսական գաղթավայ-
...րը բնակող Իտալացիներու
...պատակութեան հարցերը եւն.։
...նչպէս կը տեսնուի, վէճի
...ւյթը ընդարձակ է, սակայն
...կատելով որ երկու կառավա-
...ութիւններն ու ժողովուրդներն
...լ կը փափաքին կարգադրու-
...եան մը յանգիլ, լուծումը դի-
...անագիտութեան կարողութե-
...էն վեր չէ։

«Տէփէշ Թիւնիզիէն»ի ըրած
...յտարարութեան մէջ Մուսո
...ինի կ'ըսէր թէ Ֆրանսացիներն
...ւ Իտալացիները նոյն քաղա-
...քակրթութեան եւ մշակոյթի
...ժառանգորդներն են, ու թէեւ
...երբեմն կը խռովին, բայց եր-
...բեք չեն կռուիր։ «Մենք եղ-
...բայրներ ենք, որ երբեմն կը վի-
...ճինք, բայց միշտ իրար կը սի-
...րենք»։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՓՈՇԻՆ

Վտանգաւոր կազերուն հետ— որոնց մասին գրած էինք անցեալները — փոշին կը կազմէ այն անտեսանելի բայց չարաշուք թշնամին, որ դարանակալ կը սպասէ մեր շուրջը, թերեւս մեր մէջ, ու մարդկային հոծ դանգուածներուն վրայ կը փռէ հիւանդութիւններու ախտածին ստուերը։

Ծնած ու սերած բոլոր հանքային կամ օրկանական քայքայումներէն, փտութիւններէն կամ մեռնող նիւթի տարրալուծութիւններէն, փոշին, միքրոպներու բոյն, օդին հետ կը թափանցէ ամէն անկիւն, մարդուն կ'ընկերանայ իր աշխատանոցին, կայարանին, ննջարանին մէջ ու իր անտեսանելի թեւերով կը պարուրէ ողջերուն, հիւանդներուն եւ մեռեալներուն աշխարհը։

Փոշիով է որ կը փոխանցուին նեխումի բոլոր տարրերը. փոշին կը տարածէ սերմերը, միքրոպները ամէնէն չարագուշակ հիւանդութիւններուն, թոքախտին, հարսանիթին, կապոյտ հազին, ժանտատենդին, քոլերային եւ տակաւին ուրիշներու։

Մանրէաբանները ստուգած են արդարեւ որ միշտ ուղիղ համեմատութիւն մը կայ օդին մէջ փոշիի քանակութեան եւ միքրոպներու թիւին միջեւ. քանի կը բարձրանանք դէպի լեռներու գագաթը կամ կը հեռանանք հոծ բնակութիւններէն, նոյնքան կը պակսի փոշին, ինչպէս նաեւ միքրոպը։

Այսպէս ազատ ծովուն մակերեսին վրայ, երկու խորանարդ մեդրի մէջ հազիւ մէկ հատ միքրոպի կը հանդիպինք։ Պալօն տ'Ալզաս լերան վրայ մէկ մեդր խորանարդի մէջ միջին հաշուով 10 միքրոպի. Փօնթէնէպլօյի անտառին մէջ՝ 40—50 միքրոպի։

Մտնենք սակայն Փարիզ։ Շան զ'Էլիզէի մուտքին վրայ, առտուան ժամը 8ին, 1 խորանարդ մեդր օդը կուտայ 800 միքրոպ, բայց իրիկուան ժամը 7ին, այդ թիւը կը բարձրանայ 88,000ի, արդիւնք կառքերու հոծ երթեւեկին, որ փոշին կը հանէ վեր։

Պուա-տը-Պուլօնի պողոտային վրայ, Վիրակի մը, իրիկուան դէմ, մէկ խորանարդ մեդր օդի մէջ կարելի է գտնել մինչեւ իսկ 575,000 միքրոպ։

Իսկ եթէ մտնենք սալոններէն ներս, թիւերը ալ կը սկսին խելքի պտոյտ տալ։ Ինքնաշարժներու ցուցահանդէսին 9 միլիոն միքրոպ գտնուած է միշտ մէկ մեդր խորանարդ օդի մէջ, իսկ նկարչական ցուցահանդէսի մը, ձրի մուտքի կիրակի մը անոնց թիւը 14 միլիոնը անցած է։

Ի՞նչ ըսել հապա այն խառնամբոխ պողոտաներուն, ուր հասարակութիւնը կ'երթայ իբրեւ թէ օդ առնելու։ Փիկարտիի պողոտային վրայ իրիկուան ժամը 5ին մինչեւ 23 միլիոն միքրոպ հաշուուած է նոյնքան ծաւալով օդի մէջ։

Ահա թէ ինչո՞ւ մեծ քաղաքները կը քամեն մարդկային առողջ արիւնը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՊԷՏՔ Է ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ ՀՌՉԱԿԵԼ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի Նէա Իմէրա թերթը կը գրէ.

«Ամէն անոնք որ կը գործադրեն Լէնինի, Ստալինի, Տրոցկիի, Զինովիեւի եւ Ռիքովի սկզբունքները, կը յայտարարեն թէ միակ հայրենիք մը ունին. — Խորհրդային Ռուսիան։ Անոնց տեսակէտով, Ռուսիա իրաւունք ունի պահանջելու ռումանական Պեսարապիան, ճնշել ամբողջ Կովկասը, եւլն., բայց Յունաստան իրաւունք չունի պահելու հելլէնական Մակեդոնիան եւ Թրակիան։ Մէկ խօսքով, այս մարդիկը հելլէններ չեն։

«Չենք պահանջեր որ ատոնք իրենց հայրենիքը, Ռուսիա ճամբուին, — ո՛չ։ Բայց կը պահանջենք որ անոնցմէ ետ առնուին հելլէն քաղաքացիի իրաւունքները եւ անոնք նկատուին օտարականներ, որոնք երկրին մէջ մնալու, հոս աշխատելու եւ հոս ապրելու իրաւունքը ունենալով մէկտեղ, իրաւունք չունենին խառնուելու Յունաստանի ներքին գործերուն։ Այս գործերը կը ղեկավարուին լոյն քաղաքացիներու կողմէ, որոնք իրենց արիւնը թափած են ազատելու Մակեդոնիան ու Թրակիան, Յունաստանի ապահովութեան այս հիմերը»։

⁂ Աթէնքի Ուսուցչ. դաշնակցութեան վարչութիւնը ծախերուն ձեռքը անցած ըլլալով, յունական թերթ մը դիտել կուտայ.

— «Այս ընթացքով, հինգ տարի յետոյ, Ուսուցչական Միութիւնները, մոլեռանդ եւ համախումբ վաշտեր պիտի դառնան Գ. Միջազգայինի տրամադրութեան տակ։ Եւ եթէ, այսօր, համայնավարութիւնը պարզ երեւոյթ մըն է, վաղը, շնորհիւ այսօրուան կարգ մը ուսուցիչներուն, շնորհիւ վաղուան ուսուցիչներուն, այնպիսի չափերու պիտի հասնի, որ չենք կրնար երեւակայել։

«Կառավարութիւնը պէտք է քննէ կացութիւնը եւ եթէ կարելի է, մաքրագործման ձեռնարկէ, չարիքը կեցնելու, որովհետեւ այլապէս, ճակատագրականօրէն կը դիմենք դէպի համայնավարութիւնը»։

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

«Ռապոչայա կազէթա» կը գրէ.

— Մոսկուայի մէջ կայ մուրացկաններու ընկերութիւն մը։ Այդ ընկերութեան մէջ կը գտնուին 150 մուրացկաններ։ Ո՞ւր կը գտնուի կեդրոնը, յայտնի չէ։ Ընկերութեան գլուխը կը գտնուի «րէս» մը, որ կը վարէ ընկերութեան բոլոր գործերը։ Մուրացկան — անդամները անոր կը վճարեն իրենց եկամուտէն հարիւրին որոշ համեմատութեամբ գումար մը։ Ամէն մուրացկան չի կրնար անդամակցիլ։ Նախ, պայման է որ խնդրարկու մուրացկանը բնիկ կալուկա նահանգէն ըլլայ։ Երկրորդ պայմանն է լաւ գիտնալ մուրացկանութեան արհեստը, այսինքն կծծիէն իսկ կոպէկ մը փրցնելու եղանակը։ Երրորդ պայմանն է հպատակիլ ընկերութեան պարտադրութիւններուն։ Իւրաքանչիւր անդամ ամսական կը շահի 30—450 րբ.։ Ամսականը կը շատնայ, որքան մուրացկանը օժտուած ըլլայ լաւ մուրալու։ Թաղն ալ կարեւորութիւն ունի։

Ըստ իրենց խոստովանութեան, այս մուրացկանները փրոֆէսիոնէլ են։ Իրենց գիւղերուն մէջ ունին ագարակներ։

ՇԱՐՈՒՆԱԿ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ...

«Վէչէրնայա Քրասնայա կազէթա», 19 նոյ. թիւով, կը գրէ խորհրդային երկիրներու անդագրային վիճակագրութեան մասին.—

Վերջին երկու տարուան ընթացքին, խորհրդային երկիրները մտած են 155,883 հոգի, մեկնած են՝ 182,388 հոգի, ուրեմն 26,505 հոգի աւելի։ Մտնող քաղաքացիները մեկնողներուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Նոյնպէս դուրս մեկնող օտարները աւելի են ներս մտնողներէն։ Ներս մտնողները ընդհանրապէս կուգան Չինաստանէն, անոնց թիւը կը հասնի 24,151ի։ Իսկ Չինաստան մեկնած են 4,133 հոգի։ Ցետոյ մեծամասնութիւն կը կազմեն դէպի Պարսկաստան եւ Գերմանիա մեկնողները։ Ամէնէն աւելի Անգլիացիները, Ֆրանսացիները, Իտալացիները եւ Ամերիկացիներն են, որ նուազ կը ճամբորդեն դէպի Ռուսիա։

Դիտելով վերջին երկու տարուան ընթացքին հետզհետէ աճում մը կը տեսնուի աւելի դուրս մեկնողներուն քան թէ ներս մտնողներուն մէջ։

Ցիշեցնենք որ Ռուսիա չափազանց մեծ դժուարութիւններ կը յարուցանէ դուրս մեկնելու փափաքը ունեցող քաղաքացիներուն առջեւ։ Բայց ատիկա երբեք արգելք մը չէ որ մեկնումները չաճին։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ՝ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
“ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ,,

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

ՍԻՐԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ, ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՏԵՐԱԶՄ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՍԵՂԱՆԱԽՈՐԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ, ԳԱՂՏՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՒԼՆ.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Բազմալլանքայէն Պ. Աւետիս Զաքարեան մէկ տարեկան Յառաջ տրամադրած ըլլալով, յատկացուցինք Օր. Քարէն Եփփէի Հալէպի մէջ հաստատած հայկական Սահակեան վարժարանին։

ՕՐ. ԷԺԷՆԻ ԱՂԱՊԱԼԵԱՆ
եւ
ԼԷՕ ԿԱՆԱՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

24 դեկտ. 1927 Փարիզ

ՌՈՒՍԵՐԸ Կ'ԱՐԳԻԼԵՆ ԲԱՄՊԱԿԻ ԹՐԱՆԶԻԹԸ

Թուրքիոյ բամպակի բերքը մեծ գնով ծախուած է այս տարի, Ամերիկայի մէջ նոյն բերքը նուազ ըլլալուն պատճառաւ։ Անցեալ տարի, օխան 75 ղրշ. ծախուած ապրանքը 105 ղրշ.ի գնուած է այս տարի եւ Ատանայի մէջ գտնուած 60,000 հակ բամպակին մեծ մասը Անգլիա, Իտալիա եւ Յունաստան ղրկուած է արդէն։

Կարսի շրջակայքը մշակուած բամպակի բերքը որ Պաթումէն Թրանզիթով Պոլիս կը բերուէր, այս տարի իր տեղին մէջ մնացած է Ռուսերուն դրած արգելքին պատճառաւ։ Ռուսերը, կ'ըսէ Թուրք թերթ մը, այս արգելքը դրած են որպէսզի աժան գնով ձեռք անցնեն բամպակը, որուն մէկ մասը փտելու դատապարտուած է արդէն։

ՊԵԽԵՐՈՒՆ ՊԱՏԻՒԸ

Հինները կ'երդուըննային իրենց մօրուքին ու պեխերուն վրայ։ Նոյն իսկ Հայոց իշխանները մարգարիտ կը յարէին իրենց մօրուքին։ Հիմա պեխ ու մօրուք չունին շատեր։ Միայն զինուորներուն քով կը մնայ դեռ այս սովորութիւնը, որովհետեւ պեխը նշան է քաջութեան եւ համարձակութեան։ Կտրեցէք կատուի մը պեխերը, եւ կատուն կը դառնայ վախկոտ։ Ու զինուորական շարքերուն մէջ պեխը անհրաժեշտ աւանդութիւն մը դարձած է։ Կը պատմուի թէ ֆրանսացի նշանաւոր զօրավարներէն նէյ, երբ դեռ նորակոչ զինուոր մըն էր, պեխ ու մօրուք չունէր։ Հարկ եղաւ ռազմական ասպարէզին նուիրուելու համար պեխ մը նկարել իր քիթին տակ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԸ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՄԷՋ.— Պրիւյէ, Ֆրանսացի վիպասան եւ թարգմանիչ անգլիական վէպերու, կը բնակի Փարիզի մէկ արուարձանին մէջ, աղուոր ապարանք մը, որուն պատերուն տակ կը մեծնան դրացի Արնօտէնի աքաղաղները, հաւերը, սագերը եւ բադերը։ Սակայն աքաղաղները այնքան աներես են, որ շարունակ կը կանչեն.

— Կուկուլիկո՛ւ...։

Կէս գիշերին, երբ «վարդամատն Արուսեակ» կուգայ անկողինէն հանելու մեր վիպասանը, աքաղաղները, ելեկտրական լոյսը տեսնելով, արթուն կը կարծեն եւ կը սկսին.

— Կուկուլիկո՛ւ

Եւ վիպասանին ներշնչումը կը փախի։ Քունն ալ կը փախի, եւ բարկութենէն անգլերէնն ալ կը մոռնայ։ Սակայն դրացի Արնօտէն, որ ոչ վէպ գրել գիտէ, ոչ ալ անգլերէն, շարունակ կը շատցնէ իր աքաղաղները, որոնք բանակի մը փողերուն պէս առտուն կանուխ կը պոռան, կը կանչեն։

Պրիւյէ կը դիմէ դատարան։ Դատաւորը, որ ծանօթ է միայն մարդկային բարքերուն եւ յանցանքներուն, չի գիտեր թէ ինչ յանցանք ունին աքաղաղները եւ ի՞նչ պատիժ պէտք է տալ։ Պրիւյէ կը թելադրէ շինել մասնաւոր վանդակներ, ցածլիկ ձեղուններով, որպէսզի աքաղաղները պոռալու ատեն չկարենան երկարել իրենց վիզը եւ չերգեն։

Արնօտէն կը մերժէ, որովհետեւ եթէ Պրիւյէի արհեստն է վէպ գրել, հերոս ու հերոսուհի նշանել, իր արհեստն է աքաղաղ ու հաւ նշանել, սերունդ հասցնել։ Եւ ոչ թէ աքաղաղները հաւի պէս լռեցնել։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐՊԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆ, հայերէնէ ֆրանսերէն, Մ. Ս. Դաւիթ Բէկի։ Հրատ. Յ. Թիւրապեան, 227 Bld. Raspail, Paris։ 432 էջ, գին՝ 15 ֆրանք։

ՏԱՐԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՀԱՇԻՒԴ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՅՐԵՆԻ ՅՈՒՇԵՐ

ՋԳԵՍՏԱՒՈՐՈՒԻԼ

Սնտուկներու սենեակը գացի խօյն։

Շատ նեղ է, միակ պատուհանը գոց ըլլալուն՝ ներսը շատ տաք է, ու օդը ծանրացած կանանչ սնտուկներէն արձակուող գիի, ձափուրի հոտերէն։

Բայց ես կը մնամ ծանր բոյրերուն ու տաքին մէջ, չեմ բանար պատուհանը, որովհետեւ պիտի մերկանամ զգեստաւորուելու համար, ու լաւ է որ փակ տեղի մը մէջ ըլլամ։

Ամէնէն առաջ ա.․ծաթ նրբերիզներով շարէ սպիտակ շապիկս հագայ, ու մինչեւ ծունկերս իջաւ ան։ Ցետոյ ծիրանեգոյն մետաքսէ ճարմանդներով ճարմանդեցի։ Ցետոյ անոր վրայէն քղմի երկայն չուքերով, գինեգոյն եանարեւ... սէօնէր էնթարիս հագայ, հմայեկաձեւ երկայն թեզանիքները դաստակներուս քովէն կախելով։ Ու անոր վրայէն ալ կանանչ ատտաոով կեռասագոյն արծաթահուռ սալթաս։

Ցետոյ հնդկական գոտիս կապեցի։ Հինայուելու պէտք չունէի, հինայով էին մատներս։ Այնուհետեւ սեւ թափիչէ գլխարկս դրի, ու ոսկի փունջերով լաչակս վրայէն ձգեցի։ Ու քունքէ քունք, ճակատիս երկայնքին, ու այտերուս շուրջը, ու պարանոցէս զարդոսկիներուս շարքերը կախեցի։

Ամէնէն վերջը, կարմիր մօրթէ կօշիկներս հագայ։

Ու փոքրիկ, կլոր հայելիին նայեցայ։ Ոսկիներու մէջ, շրջանակուած աչքերով ու երեսներով, կարմրագգեստ, հինայուած հարս մըն էի եղեր, ու աչքերս կը ժպտէին սրտիս ուրախութենէն։

ՍԵՆԵԱԿԸ

Մայրս ամուսնացուցած է զիս Երկփեղկ, բարձր դուռով տան մը հարսն եմ ես, ու երբ իրիկունը աղբարս գայ, իմ տունս պիտի հրաւիրեմ։

Ես պիտի առաջնորդեմ զայն վերնայարկի մեր այվանը։ Թէ սենեակ, թէ պատշգամ է ան, մեր երկրի բոլոր այվաններուն նման ամառուան նստելու յատուկ։ Առաջքը բաց է, որմ չունի, գետինը տախտակամած չկայ։ Եփրատի ափերուն սեւ, սպիտակ, յակնթագոյն խիճերով կիտուածուած է։

Ես կը ջրցքեմ գոյնզգոյն խճաքարերը, աւելով թացութիւնը կ'առնեմ, գորգեր կը տարածեմ, ու հոն կը նստինք քով քովի։ Բարի գալուստ կը մաղթեմ, կարօտս կը յագեցնեմ, ու կը խօսինք միասին մայրամուտի հեռաւոր լեռներուն դիմաց։

Բայց կալերու եղանակ է. փոշիէն պիտի նեղուինք, աւելի յարմար է մեր ամառնային մեծ սենեակը։

Երկայն, շատ երկայն է ան, վեց մեծ, իւրաքանչիւրին վրայ մէկ մէկ հատ, վեց ալ կլոր փոքր պատուհաններով։ Հարսնիքներու, հարկինքներու յատուկ անոր պէս մեծ ու շքեղ սենեակ չկայ մեր գաւառին մէջ։ Պրածեփ, ճերմակ են որմերը ու գետինը ու բազմոցները համակ գորգապատ։ Բոլոր անկիւնները, որմերուն երեսին, ծաղկախորշեր կան։

Թանկարժէք գորգերուն վրայ կը նստինք միասին քոյր ու եղբայր։ Ես կը հարցնեմ անոր որպիսութիւնը ու գրոյց կ'ընենք Եփրատի ձորին ու արեւածագի կապոյտ լեռներուն նայելով։

Ու ես բացի տասներկու պատուհանները։ Թեթեւ, շատ մեղմ հովերը սկսան փչել ներս Մրգաց լեռներէն։

Ու, ինչպէս ի պատիւ հիւրին, մեր գաւառին մէջ խնձորներով կը զարդարեն սենեակը, ես պահենի արենագոյն խնձորներ բերի, իւրաքանչիւրը խորշերու վրայ անոնցմէ բուրգեր կազմեցի չորս ծաղկախորշերու մէջ, ու խնձորներուն բոյրը ծածանեցաւ գորգապատ, բարձրաձեղուն սենեակին մէջ։

ՍՊԱՍՈՒՄ

Սեղանին վրայ սպիտակ փռոց մը տարածեցի, ափսէներուն մէջ մեղրի խորիսխ մը, ծալք մը սեր, ճուռ մը սեւ խաղող, փոքր սեւ թուզեր, ու կեդրոնը ոսկեզօծ գաւաթով մը նաւն գինի դրի։ Քովն ալ նոր փրցուած շամամ մը, որպէսզի երբ աղբարս նստի՝ մատներովը զայն փայփայէ, ու ռունգերուն տանելով հոտոտէ։

Ու նստայ այվանը, արծաթահուռ հանդերձներով, ճամբորդներուն գալը տեսնելու համար։

Մեղմ հովը ելաւ, օրը տարաժամեցաւ. փոշիի ամպերուն հետ գիւղ մտաւ նախիրը, ուլերիներուն ներքեւ կթելը աւարտեցաւ, հօտերը մեկնեցան բլուրներուն երեսը, սարերը գիշերելու համար։

Արեւը երկար ատեն կախուած մնաց Ուլանիկա լեռներուն ետին ու նարինջի, ոսկիի, կարկեհանի, սուտակի գոյներուն մէջ հալելով շիջաւ։ Կալերուն մէջ ձայները լռեցին, մարդ չմնաց։ Հնձուած արտերուն վրայ ստուերները թանձրացան, աստղերը փայլեցան։

Բայց ձիաւոր երիտասարդներու բազմութիւնը չերեւցաւ կապուտ լուսի կատարներէն, որպէսզի երթամ դիմաւորելու։

Աղբարս չեկաւ։

Աչքերս յոգնեցան ճամբաներուն վրայ։

Ինչո՞ւ չեկան անոնք, ինչո՞ւ չեկաւ աղբարս։

ՑԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՕՐԱԹԵՐԹ “ՅԱՌԱՋ,,Ի
ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

դեցութիւնը կը մնայ խիստ մեծ Արեւելքի մէջ: Ուստի երկու երկիրներու միջեւ կապերը, հակառակ ամէն բանի, կը մնան վերջին ծայր զօրաւոր: Ահա՛ թէ ինչու ռուսական յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ խիստ սիրալիր հեռագիրներ փոխանակուեցան Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի միջեւ: Մուսթաֆա Քէմալ հետեւեալ կերպով արտայայտուեցաւ.

«Խորհրդային Միութեան ժողովուրդները եւ Թուրք ազգը իրենց նոր կեանքի ամենածանր շրջաններուն իրարու հանդէպ միշտ փոխադարձ բարեկամութեան զգացումներ սնուցած ըլլալով, բնական է թէ Թուրք ժողովուրդը, որ խաղաղ յաղթանակներ տարած է ընկերային եւ տնտեսական մարզերու մէջ, միեւնոյն ժամանակ եւ միեւնոյն աստիճանով կը բաժնէ Միութեան ժողովուրդներուն ուրախութիւնը»:

«Նոյնքան սիրալիր են Կալինինի պատասխանը, ինչպէս նաեւ Ըսմէթ փաշայի ու Ռիկովի, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ու Չիչէրինի միջեւ փոխանակուած հեռագիրները: Եւ սակայն այս բոլորը արգելք չեղան որ Թուրք իշխանութիւնները խստիւ գործեն համայնավար պրոպագանդին դէմ: Թէեւ քաղաքականօրէն սերտիւ միացած Սովետներուն հետ, Թուրք Հանրապետութիւնը կը շարունակէ աւելի քան երբեք հակառակիլ անոնց ոգիին ու մեթոտներուն: կը մերժէ մահիկին ընկերացնել մուրճն ու մանգաղը, չուզեր երբեք ուրանալ անկախ ազգի իր իտէալը և կը մերժէ ո եւ է ձեւով մասնակցիլ համաշխարհային յեղափոխութեան աղետալի գործին»:

Չիչէրինի սպառնալիքը

Քանթոնի մէջ պոլշեւիկեան փոխ-հիւպատոս Հասիսի սպանութեան եւ հակապոլշեւիկեան շարժումներուն առթիւ Չիչէրին սպառնալից յայտարարութիւններ կ'ընէ եւ կ'ըսէ թէ ատոնց պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ մանաւանդ Անգլիոյ վրայ, որուն մամուլը ուրախութենէն կը խայտայ: Քանթոնի ջարդերուն եւ խորհրդային քաղաքացիներու սպանութեան մէջ խորհրդային կառավարութիւնը կը տեսնէ իրենց դէմ ուղղուած բացայայտ յարձակում մը: Ու Չիչէրին կ'եզրակացնէ.

«Շարունակելով հանդերձ իր խաղաղասէր քաղաքականութիւնը, որուն վերջին փաստը տուաւ Ժընեւի մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է մինչեւ ծայրը երթալ եւ անակնկալի չգալ: Խորհրդային կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ ձեռք առնել անհրաժեշտ միջոցները՝ Չարաւային Չինաստանի մէջ իրեն դէմ գործուած արինալի ոճիրներուն հետեւանքով:»

Գործազրկութեան վիճակը

Պաշտօնաթերթի հրատարակած վերջին վիճակագրութեան համաձայն, անցած շաբաթ Նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր՝ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ՝ 11,267 հոգի, որոնց 9105ը այր եւ 2162ը կին: Առջի շաբաթ այս թիւն էր 10,786, այնպէս որ մէկ շաբաթուան մէջ աւելցած են 391 Նպաստընկալ գործազուրկներ:

Այս յաւելումը աւելի շատ զգալի է Փարիզի մէջ, ուր Նպաստընկալներն են 6131 հոգի, անցած շաբթուան վրայ 361 հոգի աւելի: Սէն նահանգի միւս մասերուն մէջ ալ 53 հոգի աւելցած է: Գաւառներու կացութեան մէջ գրեթէ փոփոխութիւն չկայ:

Կէրէնսկիի ներկայացուցիչը դատը կը շահի

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն.—

1916ին Նիւ Եորքի Նաւահանգիստին մէջ պայթումի մը հետեւանքով փճացած էին մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթեր, զորս ռուս կառավարութիւնը գնած էր ամերիկեան ընկերութիւններէ: Կէրէնսկիի իշխանութեան օրով Ուաշինկթընի ռուս դեսպանատան ելմտական կցորդ Սէրգէյ Ուկէթ դատ բացած էր ամերիկեան կառավարութեան դէմ եւ վնասուց հատուցում կը պահանջէր: Միացեալ Նահանգներու վերաքննիչ ատեանը՝ հիմնուած Նախկին արտաքին Նախարար Հիւզի 1923 Փետրուար թուակիր մէկ ծանուցագրին վրայ թէ Ուկէթ միակ ճանչցուած ռուս ներկայացուցիչն էր Միացեալ Նահանգներուն մէջ, վճռեց որ «ռուս պետութեան» վճարուի 984,104 տոլար՝ իբրեւ վնասուց հատուցում:

Այժմ խնդիր կը ծագի թէ որո՛ւ պիտի տրուի այս դրամը, քանի որ Ուկէթ այսօր չի ներկայացներ խորհրդային իշխանութիւնը: Սովետներու փաստաբան Չարլս Ռէխթ կ'առաջարկէ այդ գումարը դնել ամերիկեան գանձին մէջ, մինչեւ որ խորհրդարանը ճանչնայ պոլշեւիկեան կառավարութիւնը: Ու կ'աւելցնէ թէ այդ դրամը կարելի է գործածել՝ վճարելու համար Միացեալ Նահանգներու ռուս կառավարութենէն ունեցած պահանջը, որուն գումարը կը հասնի 183 միլիոն տոլարի:

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Երկուշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը 28 Դեկտ. Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը:

ՏԱՐՈՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Փարիզի Հայրենակց. միութեան ընդհանուր ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Քաֆէ օ Բէլօ դը Լիոն:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TERNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927
27 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 529
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՊՐԾՈՒՆ ՃԱՄԲԱՅ

Նորէն ակնարկ մը՝ գաղութներու կեանքին վրայ:

Ակամայ կը յիշենք Եգիպտոսը: Ծայրայեղութեան հասած է վէճը, այդ գաղութին մէջ: Թորգոմ եպիսկոպոսը եւ անոր աքբանեակները կը յամառին պարտադրել իրենց քմահաճոյքը, ոտքի տակ առնելով օրէնք, տրամաբանութիւն, արդարութիւն:

Այս տողերը գրուած ատեն, լուր չունինք նոր ցոյցերու մասին: Մեզի անծանօթ կը մնայ նաեւ, Դեկտ. 18ի ընտրութեանց արդիւնքը:

Բայց աչքի առջեւ ունինք թերթերը, մինչեւ 17 Դեկտ.:

Թղթատելով զանոնք, կը հանդիպինք տխուր երեւոյթի մը: Սիւնակներով մանրամասնութիւններ կան, պետական միջամտութեան մասին: Գրեցինք, արդէն, թէ հարցաքննութիւններ եղած են Եգիպտոսի Երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ: Եգիպտական մամուլն ալ օրը օրին կը հետեւի անցուդարձերուն: Մինչեւ անգամ խօսքեր կան հայ ժողովուրդի, կամ առհասարակ փոքրամասնութեանց իրաւունքները կրճատելու մասին:

Միայն այս երեւոյթը բաւական է, կացութեան մասին գաղափար տալու համար:

Ինչո՞ւ մինչեւ այստեղ հասաւ գործը:

Պէտք է հարցնել, ամէնէն առաջ, սա փառամոլ եւ յամառ փիլոնաւորին, Թորգոմ արքեպիսկոպոսին, որ չվարանեցաւ ափ առնել կառավարութեան դուռը, իր իշխանութիւնը վերահաստատելու համար: Եթէ քիչ մը խելք եւ խիղճ ունենար, այս մարդը կրնար փրկել կացութիւնը, տեղի տալով, իբրեւ գլխաւոր կռուախնձոր, կամ բռնելով բացարձակապէս չէզոք եւ շիտակ դիրք:

Չունեցաւ այդ պարկեշտութիւնը, եւ ինք, ամբաստանեալ, դարձաւ ժողովուրդին դէմ:

Այս միջոցին աչքի առջեւ ունինք «Անկախներու գործադիր կոմիտէ»ին Դեկտեմբեր 15 թուակիր նամակը՝ ուղղուած Թորգոմ եպիսկոպոսի: Վեց յայտնի հայրենակիցներ ստորագրած են այդ նամակին տակ, եւ ահա թէ ի՛նչպէս կը պաղատին.

—«Ժամանակէ մը ի վեր մեր համայնքը վրդովող ծանրակշիռ անցուդարձերուն առջեւ անտարբեր մնալ կարելի չըլլալով, ստորագրեալներս, խումբ մը սրտցաւ անկախ (ոչ - կուսակցական) ազգայնոց կողմէ կոչուած խնդրելու որ Պատկ. Թեմական ժողովը անկարելին կարելի դարձնելով, հաշտ խաղաղ եւ հաշտարար միջոցներով վերջ մը դնել ծանօթ ցաւալի կացութեան, որ վտանգաւոր է թէ համայնքին շահերուն եւ թէ համայնքը կազմող անհատներու շահերուն:

«Մենք կը կարծենք թէ Պատկ. ժողովդ իբրեւ բարձրագոյն պատասխանատու մարմին, պարտաւոր է այս անհրաժեշտ քայլը առնել, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու: Վաղը գուցէ շատ ուշ ըլլայ»:

Անշուշտ այս խօսքերը իմաստ մը ունին:

Յատկապէս անտեսելով շարք մը անհամութիւններ, կ՚առնենք «Արեւ»ի Դեկտ. 1 թուակիր խմբագրականը:

Գահիրէի առաջնորդարանին մէջ խորհրդակցական ժողով մը կազմուեր է, միշտ Թորգոմ եպիսկ.ի նախաձեռնութեամբ: Ներկայ եղեր են երեսուն հոգի («Արեւ»ի վկայութեամբ): Վիճաբանութեանց ընթացքին,— բայց թողունք որ «Արեւ»ը պատմէ.

—«Ներկաներէն ոմանք առաջարկած են, որ պատուիրակութիւն մը կազմուելով ներկայանայ կառավարութեան եւ ջրելով Ս. Առաջնորդ Հօր, ազգային իշխանութեան եւ Եգիպտոսի ոչ - դաշնակցական խաղաղ եւ պարկեշտ ժողովուրդին վրայ քսուած աղտը՝ Ս. Առաջնորդ Հօր եւ ազգային իշխանութեան հանդէպ յայտնէ ժողովին վստահութիւնը եւ խնդրէ կառավարութենէն որ ազգային հաստատութիւնները յարձակմանց եւ գրգռութեանց դէմ պաշտպանել հաճի: Այս ամէնը նախ բերանացի խօսուի եւ յետոյ ներկայ եւ բացակայ ծանօթ համախոհ անձնաւորութիւններու կողմէ ստորագրուած կարճ յիշատակագրով մը յանձնուի կառավարութեան:

«Ուրիշ մէկ քանի հրաւիրեալներ առաջարկած են որ յանուն խորհրդակցական ժողովին՝ յարձակող կողմին մօտ խաղաղարար ձեռնարկ մը կատարուի նախապէս եւ անյաջողութեան պարագային միայն՝ կառավարութեան մօտ այդ դիմումը ըլլայ եւ յիշատակագիրը տրուի:»

Երկու առաջարկները քուէի դրուելով, առաջինը շահած է 15 ձայն, երկրորդը՝ տասը: Մանրամասնութիւնները ձգելով, որոշուած է, ուրեմն, դիմել կառավարութեան: Մենք չենք որ պիտի ծափահարենք այս կարգի ձեռնարկները:

Դժբախտաբար, ժողովրդական խմբակցութիւնն ալ կը հարկադրուի դիմել միեւնոյն միջոցին:

Մենք չէինք ուզեր խառնուիլ այս տեղական վէճերուն, նկատի առնելով միջավայրին պայմանները: Բայց, զարմանքով կարդացինք մեր պաշտօնակից «Յուսաբեր»ի Դեկտ. 9 թուակիր խմբագրականը, «Երկրի իշխանութեան միջամտութեան անհրաժեշտութիւնը»: Ուրեմն մեր ընկերներն ալ կորսնցուցեր են իրենց պաղարիւնը, եւ ինկած՝ այն լպրծուն ճամբուն վրայ, ուր կը տապլտկին հակառակորդները:

— «Պէտք է, անհրաժեշտօրէն պէտք է օր առաջ երկրի իշխանութեան գործօն միջամտութիւնը հանդէս բերել՝ այս գաղութը անհաւոր չարիքներէ փրկելու համար»:

Կը հասկնանք. բաժակը յորդած է, եւ «Յուսաբեր»ն ալ կ՚ընդունի թէ, «ցաւով օտարը պէտք է միջամուխ ընել մեր ներքին գործերուն, քանի որ մենք մեզի անկարող եղանք խաղաղութեամբ օրէնքն ու արդարութիւնը վերականգնել»:

Եւ սակայն, չափազանց լպրծուն է այս ճամբան, եւ երբեք համապատասխան մեր շահերուն:

Թող ուրիշներուն մենաշնորհը մնան այդ ձեւերը: Մենք ունինք մեր ճամբան, եւ ներելի չէ սայթաքիլ ո՛ր եւ է պատճառաբանութեամբ:

Շ.

ՁԷՅԹՈՒՆՑԻ ՀԱՅ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ
ՆՇԱՆԱԾԸ, ԱՆՈՐ ՄԱՅՐՆ ՈՒ ՔՈՅՐԸ, ՔՐՈՋ ԵՐԿՈՒ ՊԶՏԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՆՔԶԻՆՔԸ

Կրասէն կը հեռագրեն թէ շաբաթ կէսօրէն վերջ 22 տարեկան երիտասարդ հայ բանուոր մը՝ Ստեփան Ցեճեան՝ կացինով, դանակով եւ ատրճանակով սպաննած է հինգ հոգի եւ ինքն ալ անձնասպան եղած: Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն.—

Քանի մը տարի առաջ Կրաս (Միջերկրականի վրայ, Նիսի մօտ) եկած հաստատուած էր Տիկին Կատարինէ Թապաքեան՝ իր երեք աղջիկներով: Մեծ աղջիկը՝ Հուլթ ամուսնացած էր Համբարձում Շէրպէթեան անուն Հայու մը հետ, որմէ երեք զաւակ ունեցած էր: Պզտիկ աղջիկը՝ Տիրուհի Թապաքեան, ծնած 1909 Յունուար 23ին, հայրենիք եղած ատեն նշանուած էր Ստեփան Ցեճեանի հետ, որ վերջերս Կրաս իր նշանածին մօտ գնաց:

Թապաքեան ընտանիքը Կրաս հասած ատեն, հաստատուած էր Տրուալթ փողոցի հինգերորդ յարկը բնակարանի մը մէջ: Ետքէն Տիրուհի եւ իր միւս քոյրը, սենեակները նեղ ըլլալուն, գտուեցան և անկէ 50 մեթր անդին, Շառլ-Նէկրը փողոց թիւ 17 շէնքին մէջ երկու սենեակ վարձեցին:

Ստեփան՝ պարկեշտ եւ աշխատասէր երիտասարդ, իբրեւ բանուոր կ՚աշխատէր գործարանի մը մէջ: Շատ չանցած տեսնուեցաւ որ Ստեփան լուսնոտ էր և նոպաներ կ՚ունենար, ուստի մայր ու աղջիկ որոշեցին ետ ընել նշանը, ու փափկութեամբ հասկցուցին իրեն, որ այլեւս իրենց տունը չգայ:

Ահա՛ այս մերժումն է, որ կատղեցուց Ստեփանը, որ խելագարութեան(?) նոպայի մը մէջ վճռեց ոչնչացնել ամբողջ Թապաքեան ընտանիքը: Չի գիտցուիր թէ ոճիրը ե՛րբ գործեց. միայն թէ շաբաթ կէսօրէն վերջ ժամը 4ին բիւ Շառլ Նէկրը թիւ 17 տունը գնաց խուլ եւ համր աղջիկ մը, որ երբեմն գնումներ կը կատարէր Թապաքեան քոյրերուն համար: Հազիւ դուռը բացած էր, երբ աղջիկը սարսափէն ետ քաշուեցաւ: Ննջասենեակին մէջտեղը երկու դիակներ փռուած էին արիւնլուայ վիճակի մէջ: Տիրուհի՝ գլուխը գրեթէ ամբողջութեամբ բաժնուած մարմինէն, պառկած էր թեւերը խաչաձեւ: Մարմինը յօշոտուած էր անհելիօրէն: Դանակով անոր վիզը կարելէ վերջ, գրպանէն հանած խոշոր ատրճանակով մը գանկն ալ ջախջախած էր՝ յագեցնելու համար վրէժի իր ծարաւը: Աղջկան մօտ փռուած էր նոյն ինքն Ստեփան Ցեճեանի մարմինը, դեռ ատրճանակը ձեռքը:

Խուլ - համր աղջիկը սարսափահար սանդուխներէն վար իջաւ՝ ճիչեր արձակելով ու գնաց իրեն ծանօթ Հայերու մօտ, որոնց նշաններով հասկցուց տեսածները:

Անմիջապէս լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ տրամին վայրը փութաց եւ Ցեճեանի գրպանին մէջ գտաւ նամակ մը, ուղղուած ոստիկանապետին եւ որուն մէջ Ստեփան կը նկարագրէր իր սիրային դժբախտ պատմութիւնը: Յետոյ կ՚ըսէր թէ իր նշանածին ամբողջ ընտանիքը հակառակած ըլլալով իր ամուսնութեան, վրէժի համար վճռած էր ջարդել ամբողջ ընտանիքը եւ յետոյ անձնասպան ըլլալ՝ հանրային վրիժառութենէն ազատելու համար: Վերջացնելով, ներողութիւն կը խնդրէր ոստիկանապետէն, որ անհանգիստ պիտի ընէր զինքը:

Մէկ նախադասութիւն կը պատկերացնէր Ստեփանի ամբողջ հոգեկան վիճակը —յաճախանքը, կարելի է ըսել— «պէտք է որ սպաննեմ բոլորը»: Նամակին մէջ յիշուած այս խօսքը Ստեփանի սենեակի պատերուն վրայ բազմաթիւ տեղեր գրուած էր:

Մինչեւ այդ նամակին ընթերցումը ո՛չ ոք միտքէն կ՚անցընէր թէ դժբախտ երիտասարդը ուրիշ աւելի ահռելի ոճիրներ ալ գործած էր: Միայն կը զարմանային թէ Տիրուհիին մայրը ինչո՞ւ չէր եկած իր աղջկան դիակին մօտ: Եղերական նախազգացումէ մը տարուած, ոստիկանապետը իր մարդոցմով գնաց Տրուալթ փողոց, Տիկին Կատարինէ Թապաքեանի սենեակը: Դուռը գոցուած էր եւ սենեակէն ո՛չ մէկ ձայն կուգար: Ոստիկան մը ուսովը հրեց բացաւ դուռը: Այն ատեն պարզուեցաւ սրտաճմլիկ տեսարան մը: Սենեակը արիւնի մէջ կը լողար: Նրբանցքին մէջ փռուած էր Տիկին Կատարինէի արիւնլուայ մարմինը: Մէկ մեթր անդին՝ չորս տարու Յովհաննէսը գետին պառկած էր, թեւերը խաչաձեւ, վիզը դանակով կտրուած:

Խոհանոցին մէջ, լուացարանին մօտ կը հոնդար 16 ամսու աղջիկ մը՝ Ժան-Մառի, գլուխը արիւնթաթախ վիճակի մէջ: Խեղճ փոքրիկը անմիջապէս փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր ժամ մը վերջ վիրաբոյժ Տըլաժ գործողութիւն մը փորձեց, սակայն պզտիկը իրիկուան դէմ հոգին աւանդեց:

Վերջապէս, ուրիշ ննջասենեակի մը մէջ գտնուեցաւ դիակը Տիրուհիին քրոջ՝ Տիկին Հուլթ Շէրպէթեանի, մայրը ջարդուած երախաներուն: Ստեփան կացինով սպաննած էր Հուլթը: Սարսափելի կռիւ մղուած էր Ստեփանի և Հուլթի միջեւ, որ մազ գանգրելու ունելիով մը զինուած՝ ուժեղ ինքնապաշտպանութիւն ըրած էր, սակայն Ստեփան կացինի հարուածով մը ճեղքած էր խեղճ կնոջ գլուխը:

Շէնքին մէջ գտնուողները բոլորն ալ սպաննելէ վերջ, Ստեփան պաղարիւնութեամբ ձեռքերը լուացած եւ հագուստը փոխած էր: Դրացի կին մը ժամը 1ին առանձնը զայն տեսած էր Տրուալթ փողոցին մէջ, Թապաքեան ընտանիքին մօտէն ելած պահուն: Ստեփան նոյնիսկ հանդարտօրէն բարեւ տուած էր իր հանդիպած կնոջ: Այդ պահուն իր միտքին մէջ կը պատրաստէր նշանածը սպաննելու ծրագիրը: Կէս ժամ վերջ Շառլ-Նէկրը փողոցը գացած եւ զայն ալ սպաննելէ վերջ, անձնասպան եղած էր:

Կրասի մեր թղթակցին տուած լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն Ստեփան Ցեճեան 24—25 տարեկան էր եւ Զէյթունցի: Անցած տարի Կրաս գացած էր Փարիզէն՝ վաղուց իրեն ծանօթ Օր. Տիրուհի Թապաքեանի հետ ամուսնանալու նպատակաւ: Օրիորդին մայրը կատար, Արսլանպէկցի, որ երկար տարիներ իբրեւ զաւակ խնամած էր Ստեփանը, չմերժեց ու նշանտուքը տեղի ունեցաւ «հակառակ աղջկան կամքին»: Կարճ ժամանակ յետոյ աղջիկը չսիրեց տղան: Որոշ պատճառներով նշանը ետ ըրին: Այն օրէն սկսեալ տղան բացէ ի բաց կ՚ըսէ եղեր թէ «քեզի պիտի զարնեմ»: Իբրեւ զգուշութիւն, 2—3 ամիս աղջիկը Կրասէն հեռացաւ: Հազիւ 35—40 օր կ՚ընէր Մարսէյլէն վերադառնալը: Ականատեսներ կը պատմեն թէ նշանը ետ ընելէն ի վեր տղան յաճախ նոպաներու ազդեցութեամբ ինքզինքը կը կորսնցնէր եւ միտքին մէջ օրիորդը երեւակայելով, կ՚ըսէր. «Պատիւ կը պահանջեմ. ինծի ըրիք, սակայն որպէս զի ուրիշի մը եւս չընէք, անպատճառ պիտի զարնեմ ձեզ:»

Շաբաթ օր Տիկին Կատար Թապաքեան իր աղջկան Տիկ. Հուլթ Շէրպէթեանին տունը կ՚երթայ թոռներով միասին: Փեսան Համբարձում տունը չըլլալուն, Ստեփան առիթէն կ՚օգտուի, կացինը ձեռքը ներս կը մտնէ եւ չորսն ալ կը ջարդէ անխնայ: Յետոյ դուրս կ՚ելլէ, դուռը կը կղպէ, բանալին գրպանը կը դնէ, կը վազէ նշանածին տունը, անոր ալ մինակութենէն օգտուելով սուր դանակով մը կտոր կտոր կ՚ընէ զայն. ամէնէն վերջը ատրճանակը իր գլխուն կը պարպէ:

Տեղացի ժողովուրդը ծայր աստիճան ազդուած է այս գարշելի արարքէն եւ ֆրանսերէն թերթերը երկար մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն:

Պ. Համբարձում Շէրպէթեան, որ Cannes գացած էր, իրիկունը վերադարձին տեսաւ իր կնոջ եւ զաւակներուն խողխողուիլը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պոլշեւիկեան սարսափները Վրաստանի մէջ

Ժընեւի վրացական մամուլի դիւանը կը հաղորդէ որ Վրաստանէն ստացուած վերջին տեղեկութիւնները սարսափելի են. Պոլշեւիկեան իշխանութիւնները զանգուածային ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ կը կատարեն, առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան:

Նոյնպէս Չեկայի նկուղներուն մէջ կը չարչարուին քաղաքական բանտարկեալները, շատեր առանց դատավարութեան կը գնդակահարուին:

Տիկ. Կրէյսրնի ողջ-առողջ

Կիրակի գրեցինք թէ Տիկ. Ֆրանսիս Ուիլսըն Կրէյսըն Ուրբաթ իրիկունԱմերիկայէն ճամբայ ելաւ դէպի Նիւ-Ֆաունտլէնտ՝ «Տօըն» (Արշալոյս) օդանաւով: 18 ժամուան բաւելիք պենզին միայն առած էր, եւ մեկնելէն մինչեւ Երկուշաբթի առաւօտ օդանաւէն ո՛չ մէկ լուր հասած ըլլալով, կ՚ենթադրուէր թէ աղէտի մը հանդիպած է: Երէկ կէսօրին առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Տիկ. Կրէյսընի օդանաւը «Իլ տիւ Սապլը» իջած է եւ թէ փոթորիկին պատճառաւ չէ կրցած անթելով լուր տալ:

Պիտի ձերմակ Ռուսերը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը կը խորհի կարեւոր միջոցներ ձեռք առնել ճերմակ Ռուսերու մասին, եւ այս անգամ վերջնականապէս լուծել անոնց խնդիրը: Փետրուարին կը վերջանայ անոնց տրուած պայմանաժամը: Այդ թուականէն յետոյ ինքնաբերաբար չմեկնողները սահմանէն դուրս պիտի հանուին, կ՚ըսուի:

Խուզարկութիւններ Ալզաս-Լորէնի մէջ

Ֆրանսական կառավարութիւնը վճռած է կտրուկ միջոցներու դիմել՝ միանգամ ընդ միշտ արմատախիլ ընելու համար Ալզաս - Լորէնի մէջ խմորուող անջատողական շարժումը, որուն ուժ կուտան Գերմանները ու համայնավարները, առաջինները ահագին դրամներ ծախսելով, իսկ վերջինները միտքերը պղտորելով: Քանի մը շաբաթ առաջ քանի մը կարեւոր դէմքեր եւ երկու գերման լրտեսներ ձերբակալուած էին: Ասոնց հարցաքննութեան հետեւանքով, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել կարգ մը գաղտնիքներ, մասնաւորապէս ձեռք ձգեց ցանկը այն մարդոց, որոնք Ալզաս - Լորէնի զանազան կարեւոր քաղաքներուն մէջ թաքուն աշխատանքներ կը կատարէին Ալզասի ինքնավարութեան համար:

Շաբաթ առաւօտ ժամը 8ին դատաւորներէ, գաղտնի ոստիկաններէ եւ քննիչներէ բաղկացեալ բազմաթիւ արշաւախումբեր, միաժամանակ խուզարկութիւններ կատարեցին Քոլմարի, Միւլուզի, Էնգիսհայմի, Սթրազպուրկի, Հակէնաուի, Մեցի մէջ եւլն., ընդամէնը 70 տեղ:

Քոլմարի մէջ խուզարկուեցաւ աբբայ Հէկլի «Քուրիէր» թերթին խմբագրատունը եւ երեք համայնավարներու տուներ: Էնգիսհայմի մէջ «Ցուքունֆթ» թերթի գլխաւոր վարիչ աբբայ Ցէմպի տունը: Միւլհուզի մէջ՝ տունը նախկին երեսփոխան Պրոկլիի, որ աբբայ Հէկլի թերթերէն «Քուրիէր»ի եւ «Ֆոլքսպլաթ»ի խմբագիրն է հիմա, խուզարկուեցաւ նաեւ «Իւմանիթէ»ի թղթակցին տունը:

Սթրազպուրկի մէջ խուզարկութիւններ կատարուեցան 29 տեղ, մասնաւորապէս նախկին աբբայ Ֆաշհաուէրի, եւ անոր եղբօր կնոջ Ագնէս Էկկէմանի տուներուն մէջ: Մեցի մէջ խուզարկուեցաւ խմբագրատունը «Իւմանիթէ»ի, գերմաներէն լեզուով հրատարակուող համայնավար թերթ մը՝ Ալզաս - Լորէնի համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԴԷՊԻ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ֆրանսական երկրորդ մեծ անդրատլանտեան «Փարիզ» շոգենաւին մուտքին առջեւն ենք։ Մուտքի տոմսերը իրենց ձեռքին՝ ամէն ազգէ խուռն բազմութիւն մը կարգով ներս կը մտնէ։ Հագուստքերը ներս դրած, պաշտօնեաներու անվերջ շարք մը գիրենք կ'առաջնորդեն իրենց խուցերը։

Մէկ բան յատկապէս աչքի կը զարնէր։ Քիչ բացառութեամբ, Ամերիկացիները կը բարձրանային դէպի վեր, նոյնպէս քիչ բացառութեամբ միւս ազգի ճամբորդները կ'առաջնորդուէին դէպի վար — խուցերը։ Ամերիկացիները՝ առաջին կարգ, իսկ միւսները՝ երկրորդ կարգ։

— Almighty money, կ'ըսէր գերմանացի մը...

Իսկապէս որ ամէնազօր դրամը տարած եւ շոգենաւի ամէնէն շքեղ յարկերը տեղաւորած է քանի մը Ամերիկացի պառաւներ, որոնք ամէն ճիգով իրենք զիրենք երիտասարդ ցոյց տալ կը ձգտէին։

Առաջին կարգը Ամերիկա է, իսկ երկրորդը միջազգային։ Երրորդը չեմ գիտեր. ան Թաղուած է խոր անյայտութեան մէջ։

Գիշերը ուշ ատեն կը տեղաւորուինք եւ շոգենաւը կ'ուղղուի դէպի Փլիմութ։

Յաջորդ առաւօտ մենք արդէն կ'ունենանք իրար տեսնելու եւ տպաւորութիւններ կրելու։ Մառախուղէն յետոյ պայծառ արեւ մը կը բացուի, ովկիանոսը հանդարտ է եւ ամէն մարդ կամրջակը ելած է։

Ցակաւին իրարու անծանօթ, հազիւ կը համարձակին թեթեւ բարեւներ փոխանակելու. դիւրին է ճանչնալ իրենց դիմագծերէն։ Կան քանի մը լեցուն այտերով եւ ճարպոտ Գերմանացիներ, որոնք խստօրէն անգլիերէն կը խօսին իրարու հետ, բայց առաջին բառէն գիտես թէ գերմանական արտասանութիւն է։ Քիչ մը անդին խումբ մը Իտալացիներ կան, որոնք կը խօսին կէսը անգլիերէն, կէսը իտալերէն։ Կան Ֆրանսացիներ, Սպանացիներ եւլն.. Հայկական միակ ներկայացուցիչը ես եմ, Թիւրիմացութեամբ կամ դրամական խիստ հաշուագիտութեամբ նաեւ երեք Ամերիկացիներ կան, կաթոլիկ քահանայ մը, փաստաբան մը եւ բժիշկ մը, երեքն ալ ծագումով Իրլանտացիներ։

— Չկայ աւելի լաւ երկիր մը քան Ամերիկան, կ'ըսեն ամէնքն ալ։

Շատերը այնտեղէն եկած են եւ կրկին կը վերադառնան։ «Ափ մը անզգամներ Եւրոպան խաղալիք դարձուցած են» կ'ըսէ գերմանացի մը՝ ի հարկէ լռելեայն կը հասկցուի թէ այդ փունջին մէջ գերմանացի չկայ։ Ուրիշներ իրաւունք կ'ուտան. Ամերիկան պէտք է հեռու մնայ այդ «անզգամ»ներէն եւ նոյնիսկ դուռները ամբողջապէս գոցէ Եւրոպայի առջեւ, որպէսզի իրենց գլուխը հանդարտ մնայ։

Կ'երեւի թէ ամէնքն ալ «քան զպապն պապական են»։ Եթէ Ամերիկայի իշխանութիւնը ասոնցմէ մէկուն ձեռքը ըլլար, պահածոյաբար զաւաթ մը ջուրի մէջ պիտի խեղդէր ամբողջ Եւրոպան իր ժողովուրդով։ Պարզ շողոքորթութիւն է որ կ'ընեն։ Գերմանացիին համար Հինտէնպուրկէն աւելի մեծ եւ պատկառելի մարդ չկայ, ինչպէս նաեւ Գերմանիայէն աւելի սքանչելի երկիր պէտք չէ որ ըլլայ։

Ցանկարծ կը ցրուի առաւօտեան լռութեան Թերթը. խոշոր տառերով գրուած է, «Քուլիճը վճռապէս հրաժարեցաւ նախագահական Թեկնածութենէ, կը մնան հաւանական Թեկնածուներ Հուվըր, Ռոմկավարներու՝ Ալ. Սմիթ, որ հռոմէական կաթոլիկ եւ «Թաց» է (ոգելից ըմպելիներու գործածութեան կուսակից)։

Նիւ Եորքի համբաւաւոր նահանգապետը Իրլանտացի մըն է ծագումով եւ միաժամանակ կաթոլիկ։ Մեր բարեմիտ քահանան հնդկահաւի պէս ուռած՝ կը փորձէր ինծի ծանօթացնել Սմիթը, եւ անոր եղած չեղած բոլոր կարողութիւնները։

— Իրաւունք ունիք, ըսի, Պ. Սմիթ մեծ կարողութիւններով օժտուած մէկն է եւ իրլանտական ծագում ունի։

— Բայց դուք ո՞րտեղէն կը ճանչնաք այս պատուական մարդը։

— Լրագրող մըն եմ եւ պարտաւոր եմ գիտնալ նման բաներ։

— Այն, այն ատեն ես ձեզի խորհուրդ կուտամ անպայման, բայց անպայման կարդալ «Atlantic Monthly»ի Նոյեմբերի համարը եւ անոր յաջորդող համարը, ուր ձեզի պիտի պարզուի այս անգամուան նախագահական պայքարին ամբողջ գաղտնիքը։

— Եթէ Պ. Սմիթ իրեն դէմ կաթոլիկ ըլլալուն պատճառով եղած առարկութեան պատասխանէ, արդէն կարդացած եմ իր աւելին ուրիշ Թերթերու մէջ։

— Այո, այո, այդ է, բայց ձեր կարդացած Թերթերուն մէջ լրիւ չի կրնար ըլլալ, պէտք է անպայման կարդաս «Atlantic Monthly»ն, բայց շատ զգուշութեամբ եւ ուշադրութեամբ, այն ատեն ձեզի համար գաղտնի բան չ'ըլլար մնայ ներկայ պայքարին մէջ։

Հարկադրուած կը խոստանամ։ Ահաւասիկ, ինքզինք բացարձակապէս Ամերիկացի համարող կաթոլիկ քահանայ մը որուն համար խօսիլ Թեկնածուն Սմիթն է, որովհետեւ... Իրլանտացի եւ մանաւանդ կաթոլիկ է։

Միամիտ Իտալացի մը որ մտիկ կ'ընէր խօսակցութեան, անմիջապէս հարց կը դնէ՝

— Որքա՞ն կաթոլիկ բնակչութիւն կայ Միացեալ Նահանգներուն մէջ։

— Քսանըերկու միլիոն — կը պատասխանէ քահանան։

— Այն ատեն բոլոր կաթոլիկները պէտք է Սմիթին քուէ տան, կ'ըսէ Իտալացին։

Խեղճ քահանան նեղը մնաց։ Կաթոլիկի ու բողոքականի հարց կը յարուցուէր, չփոթեցաւ. անմիջապէս օգնութեան հասայ իրեն.

— Ոչ, կաթոլիկները պիտի քուէ տան Սմիթին ոչ թէ անոր համար որ կաթոլիկ է, այլ այն պատճառով, որ արժանաւոր եւ կարող մարդ է։

— Հարկաւ, հարկաւ— մէջ մտաւ քահանան— մեզի համար կարեւորը անոր քաղաքական կարողութիւնն է եւ իբրեւ ապացոյց տեսէք թէ չորս անգամ Նիւ Եորքի նահանգապետ ընտրուած է։

Կասկածելի ծագումով բժիշկ մը, որ քանի մը տարբեր առիթներով տարբեր քաղաքացիի դիմակով երեւցած էր, այս անգամ իբր ամերիկեան քաղաքացի խօսքի մէջ կը մտնէ, Նախագահական Թեկնածութեան հարցէն կը հասնի մինչեւ Մեքսիկա եւ կը կարծէ թէ Միացեալ Նահանգներու կողմէն Մեքսիկոյի կառավարութեան դէմ բռնած դիրքը այդ հարցին վերջ կը գտնէ։ Իրար կ'անցնին. տաք տաք կը վիճին։ Ճիշդ այդ միջոցին շոգենաւին օրաթերթը կուգայ ու առաջին լուրին մէջ կը կարդանք թէ քանի մը ծերակուտականներ կաշառուած են Մեքսիկոյի պրոպագանդը մղելու համար եւ թէ Ծերակոյտը քննութիւն բացած է։

Վէճը աւելի կը տաքնայ, վիճողները կը շատնան, միջազգային ամբոխը ամբողջութեամբ ամերիկեան քաղաքացի կը դառնայ (բացի ինձմէ եւ անխօս Իտալացիէ մը), կարծես թէ այդ սալոնին մէջ է որ հարցը պիտի լուծուի։

Փոթորիկը կը սաստկանայ, ճամբորդները կը քաշուին խուցերը, գլուխնին վեր չեն կրնար առնել եւ... հարցերը ինքնին լուծուած կ'ըլլան...

Փոթորիկը քանի մը օր կը շարունակուի։ Արդէն Նիւ Եորք հասնելու նախօրեակին ենք, ովկիանոսը հանդարտած է։ Ժողովուրդը ոտքի վրայ է եւ միայն յաջորդ օրը դուրս գալու մասին կը մտածենք բոլորս ալ։

Մեծ սալոնին մէջ շարժանկար մը կը ցուցադրուի եւ ժողովուրդը հոն կը Թափուի։ Իսկ շոգենաւը մառախուղին մէջէն հանդարտօրէն կը յառաջանայ ուժեղ զոռոցով։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆՈՆՑ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«ՄԵՆՇԵՒԻԶՄ - ՏՐՈՑԿԻԶՄ - ԴԱՇՆԱԿԻԶՄ»

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան եւ համագումարին մէջ, զեկուցանողը երկար մանրամասնութիւններ հաղորդեց ընդդիմադիր խմբակին գործունէութեան մասին։ *Խորհրդային Հայաստանէն* (24 Նոյ.) կը Թարգմանենք գլխաւոր մասերը.—

Ընդդիմադիրները կը ճգնին հաւատացնել թէ մեր կուսակցութեան մէջ, հիմնական վտանգը ազգայնականութեան եւ այս վերջնոյն յարած մտաւորականութեան մէջ է ու զանց կ'ընեն խօսիլ Տրոցկիի հետեւորդներուն մասին։ Տրոցկիականութիւնը կարծես թէ գոյութիւն չունի։ Ըստ իրենց՝ իրենք իսկական Լէնինի հետեւորդներն են։ Ճի՞շդ է այդ։ Ի հարկէ ոչ։

Երկրի մէջ, մեր գլխաւոր թշնամիները երեք են՝ դաշնակցական ազգայնականութիւնը, մենշեւիզմը եւ ազգայնականութեան յարած մտաւորականութիւնը, որոնց դէմ ուժեղ կռիւ պէտք է մղել։ Իսկ մեր կուսակցութեան ներսը՝ մեր հիմնական հակառակորդը Տրոցկիի հետեւող հատուածն է որ այսպէս կամ այնպէս մօտիկ աղերս ունի Դաշնակցութեան հետ։ Պէտք է խոստովանիլ որ, համայնավար երիտասարդութեան մէջ խմբակ մը կար, կազմուած Տրոցկիի հետեւորդներէ, որ ազգայնականութեան գիրկն ինկաւ։ Այս վախճանն անխուսափելի է բոլոր անոնց համար որ կը շարունակեն Տրոցկիի ճամբով անշեղ ընթանալ։ Այս Թեզուիսներուն դէմ մենք կռուած ենք ու կը գտնենք որ Կեդրոնական Կոմիտէի յանցանքն է որ լուրջ աշխատութիւններ չէ հրատարակած ու մեր երիտասարդութիւնը տգէտ ձգած է՝ թէ՛ ամբողջ կուսակցական կեանքի եւ թէ Անդրկովկասեան բանւորական շարժման սկզբունքներու եւ զարգացման մասին։ Այս հիմնական թերութիւն մըն է որ Կեդրոնական Կոմիտէն պէտք է բառնայ որպէսզի յետագային այս ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները ծառայեն մեր կուսակցութեանս ամրացման, շարքերու միաձուլման եւ միասնականութեան, որպէսզի մեր կուսակցութիւնը կարենայ երիտասարդական զանգուածները անսայթաք կերպով իր ետեւէն տանիլ։

Կրկին քանի մը խօսք ազգայնական մտաւորականութեան մասին։ Մեր պայքարը այդ ուղղութեամբ ուժեղ չէ եղած։ Ճիշդ է քննադատական յօդուածներ գրուած են, օրինակ Յ. Թաշճեանի գրքի մասին, բայց ո՛չ հարկ եղած չափով։ Մենք կը կարծենք որ, այդ ազգայնական մտաւորականութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ նորածիլ քաղքենիական մտաւորականութիւն, որ իբր թէ Խորհրդային տեսակէտի վրայ է կանգնած, որ իբր թէ կ'ընդունի Խորհրդային դրօշակը, բայց նոյն ատեն, այս կամ այն կերպով կը ձգտի իր քաղաքական տեսակէտներն ու գաղափարները տարածել մեր երիտասարդութեան եւ մեր աշխատաւորութեան մէջ։ Մեր կուսակցութիւնը այդ մտայնութեան դէմ պէտք է իր պայքարը ուժեղացնէ։ Պէ՛տք է օգտագործել մեր բոլոր հնարաւորութիւնները որպէսզի այդ մտաւորականութիւնը չկարենայ քիչ թէ շատ քաղաքական կշիռ ունեցող ազդեցութիւն ձեռք բերել։ Այդ տեսակէտէն խոշոր նշանակութիւն ունի մեր անցեալի ճշգրիտ, Մարքսիստական լուսաբանութիւնը։

Թո՛յլ տուէք, այժմ աւելի մանրամասն կանգ առնել Տրոցկիի հետեւորդ ընդդիմադիրներու գործունէութեան վրայ։

Տրոցկիական ընդդիմադրութիւնը Հայաստանի մէջ հանդէս եկաւ դեռ 1923ին։ Բոլորս ալ լաւ կը յիշենք այն մեծ աղմուկներն ու եռլթները, որ տեղի կ'ունենային 1923ի մեր կուսակցական ժողովներուն մէջ։ Կը յի՛շէք, երբ ժողովի մը մէջ, ընդդիմադիր ընկերներէն մէկը Թռաւ սեղանի մը վրայ և ըսաւ,—«Ընկե՛րներ, մեզ կը հալածեն, մեր կուսակցական մեքենան կը ճնշէ մեզ»... Նո՛յն հին երգերը այլանդակ կերպով կը կրկնուին այսօր, տարբեր զանազանութեամբ։

Այսուհանդերձ Տրոցկիական ընդդիմադրութիւնը մեր կուսակցութեան մէջ չկարողացաւ խոր արմատներ ձգել (.՛)։ Ընդդիմադիրներու այն տրամադրութիւնները որ լայն չափով չէին տարածուած կազմակերպութեան մէջ՝ անհետացան, մնացին միայն քանի մը անուղղելի ընկերներ որ երբեմն կուսակցական ժողովներու մէջ եւ այժմէական քաղաքականութեան հարցերը Թողած, կը ճգնէին Լէնինէն մէջբերումներ ընելով, խանգարել աշխատանքներու սովորական ընթացքը։

Այդ օրերուն, ընդդիմադիրներու հետեւորդները կը կազմէին փոքրիկ խմբակներ, երեքչորս հոգիներէ բաղկացած, որ կուսակցական կազմակերպութեան մէջ ազդեցութիւն չունէին բայց որ յամառութեամբ կը շարունակէին իրենց աշխատանքները նոր կողմնակիցներ շահելու համար։

Բայց 1927ի երկրորդ կէսին պատկերը արդէն տարբեր է՝ ընդդիմադիր ընկերները սկսան աշխուժանալ եւ տեղի ունեցաւ Յունիսի վերջը, Տրոցկիական ընդդիմադրութեան առաջին «ելոյթ»ը, Երեւանի կազմակերպութեան գործադիրի ժողովին մէջ։ Այս անգամ արդէն այդ ընկերները հանդէս եկան կազմակերպուած կերպով, ինչպէս կ'երեւայ կապ ունենալով կեդրոնին հետ։ Այդ ժամանակաշրջանին է որ Մոսկուայէն կուգան ուսանողներ, Տրոցկիական ընկերներ, բերելով կեդրոնէն համապատասխան հրահանգներ։ Բայց ընդդիմադիրներու առաջին դրական «ելոյթ»ը մենք նկատեցինք Յուլիսի սկիզբին, Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիստին մէջ։ Ընդդիմադիր երեք ընկերները կը ներկայացնեն իրենց յայտարարութիւնը որ կը վերաբերէր կազմակերպութեան մէջ տեղի ունեցող պայքարին եւ մեր կուսակցութեան ընդհանուր քաղաքականութեան։

Այդ Թուականէն յետոյ է որ կ'ուժեղանայ տրոցկիական ընդդիմադրութիւնը և կը սկսի հատուածական ստորերկրեայ աշխատանքը։ Տեղական ընկերները կապուելով Մոսկուայէն եկած ուսանողներու հետ, իրենց աշխատանքները կը տարածեն ու կը ճիւղաւորեն Երեւանէն մինչեւ Սահակին ու Ալեքսանդրապոլ։

Որոշ վայրերու մէջ անոնք կը գտնեն որոշ յաջողութիւն, իսկ ուրիշ տեղեր կը վրիպին, օրինակ Ալեքսանդրապոլի մէջ ուր բանուորները զանոնք ետ կը մղեն։

Այնուհետեւ ընդդիմադիրները կը ճգնին իրենց պայքարը յառաջ տանիլ Լէնինականի մէջ եւ երկաթուղագծի զանազան կայարաններու աշխատաւորութեան մէջ, գործադրելով բոլոր միջոցները, գրականութեան տարածում, գաղտնի ժողովներու գումարում եւայլն։ Իրենց աշխատանքի կեդրոնը կը հանդիսանայ Լէնինականը։ Հոն կը տեսնենք ընկ. Հ. Սահակեանը որ օգտագործելով իր հին կապերը՝ միասակար, հատուածական ու ընդդիմադիր աշխատանք կը կատարեն Լէնինականի մէջ։ Ու մինչդեռ, համաձայն կուսակցական որոշումներու, կազմակերպութեան մէջ, համագումարներէ միայն ամիս մը առաջ կարելի է վիճաբանութիւնները սկսիլ՝ Հ. Սահակեանը կը յաջողի Լէնինականի մթերքի բջիջին մէջ վէճ յարուցանել, համագումարէն շատ առաջ, համայնավար Միջազգայինի 8րդ լիակատարի արդիւնքներու մասին։ Այդ վէճը շարունակուեցաւ վեց նիստերու ընթացքին։

Սկիզբները ընդդիմադիրները կը կարծէին թէ ժողովի անդամները այնքան պատրաստուած են այդ ուղղութեամբ ու Տրոցկիի ոգիով որ պզտիկ աշխատանքէ մը յետոյ՝ կարելի պիտի ըլլար զանոնք վերածել իրական հետեւորդներու։ Բայց անոնց յոյսերը չիրականացան։ Ընդդիմադիրներու առաջարկած բանաձեւը երկու անգամ քուէարկութեան դրուելէ յետոյ, այսուհանդերձ բանուորական բջիջները, իրենց ձայնը տուին Կեդր. Կոմիտէին....

Ձայն մը.— Ի՞նչու հապա երկու անգամ կը քուէարկուի ընդդիմադիրներու բանաձեւը։

— Ընդդիմադիրները ամէ՛ն ճիգ Թափեցին իրենց կողմը քաշելու համար երկաթուղագծի բանուորները։ Եթէ անոնք յաջողէին, կ'ենթադրէին թէ իրենց յաղթանակը ապահովուած էր Հայաստանի մէջ։ Անոնք օգտագործեցին նաեւ ընկեր Ալիս Նուբիշջանեանի անունը, ըսելով որ հին յեղափոխականները չէզոքացուած են։

Այս բոլոր վատաբանութիւններուն հետ, անոնք օգտուեցան մեր թերութիւններէն, աշխատելով համոզել բանուորական զանգուածները որ կուսակցութիւնը հեռզհետէ կը թեքի ազգային սահմանափակման, ազգային բարենորոգչականութեան նեղ քաղաքականութեան մէջ, շեղելով բանուորական ուղիղ գծէն։ Այս տեսակ ստոր միջոցներով է որ Հ. Սահակեանը եւ ուրիշներ կը ցանկային զրաւել երկաթուղին եւ առ այդ տեղեկացնել Տրոցկիին որ ան կարենայ ըսել թէ Հայաստանի բանւորական բջիջները իրենց հետն ու կանգնած են իրենց տեսակէտներուն վրայ...

Ձայներ. — Երկաթուղագծի հրահանգիչն ալ ընդդիմադիր էր եւ ամբողջ տարի մը պահուած էր։

«... Այս պայմաններուն տակ ի հարկէ հրահանգիչը կը պահուըտի ու կը կատարէ ապօրինի աշխատանքներ.

Ձայներ.— Ո՞վ էր այդ ընկերը։

—...Ընկեր Ամոլեանը որ այժմ վտարուած է կուսակցութենէն

Զեկուցողը դեռ կը շարունակէ խօսիլ ապացուցանելով որ ընդդիմադիրները կ'աշխատին իրենց գործունէութիւնը ճիւղաւորել ու տարածել նաեւ Մեծ-Ղարաքիլիսայի անկուսակցական ու բանւորական շրջանակներուն մէջ, հասցնելով զայն մինչեւ Եւրեւան։

ԿԵԱՆՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Որբերու միութեան հանդէսը.— Նորէն դրօշակի խնդիրը.— Հայկական պազար.— Միութեան կիրակնօրեայ խաղամաները.—

Երուսաղէմ, 16 Դեկտ.

Որբերու կիրակին առթիւ, ճիշդ նոյն օրը գիշերուան ժամը 7ին, «Բարեսիրաց» միութեան Ակումբին մէջ, Մերձաւոր Արեւելքի հայ որբերու ընդհ. միութեան տեղական մասնաճիւղը սարքեց հանդէս-երեկոյթ մը, ուր տեղի ունեցան երգեր, նուագ, մէկ քանի յաջող արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւն։ Օրուան բանախօսներն էին Բարգէն Եպիսկ. Կիւլէսէրեան եւ Պ. Գրիգոր Մխալեան, որոնք իրենց բանախօսութիւններով բացատրելէ ետքը «Ոսկեղէն կանոն»ի նշանակութիւնը, ներկաներուն կոչ ըրին տարուէ տարի այդ օրը յաւերժացնել բոլոր գաղութներուն մէջ, ինչպէս կ'ընեն օտարները շարունակ եւ մեծ նպաստ։

Հանդէսը խոր տպաւորութիւն Թողուց ներկաներուն վրայ։

Այս տարի տեղւոյս հայութեան մէջ, «Որբերու կիրակին» կազմակերպուեցաւ ինչպէս սովորաբար, նախորդ տարիներուն նման։ Այս տարի տուն տուն մասնաւոր յանձնախումբեր շրջեցան, մեծ բազմահազար որբերու ի նպաստ նուէրներ ընդունելու.— Սակայն ասոր փոխարէն Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան տեղիս մասնաճիւղը «Հայկական պազար» մը սարքած էր եւ գոյացած հասոյթը ամբողջ սոյն նպատակին յատկացուեցաւ։ Օրեր առաջ կազմուած կարգադիր յանձնախումբեր դուռէ ի դուռ շրջեցան եւ բոլոր հայ տուներէ, հայ խանութներէ գեղարուեստ հայկական ձեռագործ առարկաներ եւ նուէրներ հաւաքեցին, նորեր պատրաստել տալով մասնագէտ հայ կիներուն եւ իրենց աշխատանքները յանձնառութեամբ պսակուած հրապարակ եկան։ Պազարը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 7ին, նախագահութեամբ բրիտանական մարզպանին յար գելի տիկնոջ՝ Լէյտի Փլըմըրի։ Ներկայ էր Անգլիացի կուսակից որ իր բացման խօսքին մէջ յատկապէս գովեց հայ արուեստ։ Բոլոր ազգութեանց մէջ, պազարի հասած առարկաներուն մէջ գլխաւոր տեղը բռնած էին հայկական ձեռագործները.— յանձնապակիէ զանազան առարկաներ որոնք մեծ մասով գնահատուեցան բոլոր այցելուներէն։

Արդիւնքը շատ յաջող գտնուած։ Ընդամէնը 4 ժամուան ընթացքին կը հաւաստուի թէ 160 եգիպտ. ոսկիի սպառում եղած են։

Ձեռնարկը մեծապէս գնահատելի էր։

Միայն թէ, նկատելի պակաս մը կար, որ մասնաւորապէս պազար այցելող Հայերու ալ դրութիւնը գրաւեց։ Այն է, որ դոցի դուռէն սկսած մինչեւ սրահին ներքին մասերը պարզուած անգլիական անհամար դրօշակներու շարքին հայկական եռագոյնին բացակայութիւնը։ «Հայկական պազար» կը հռչակենք, հայկական մէկ հատ դրօշ կախելու կարեւոր պարագան տեսնենք. Կիմանանք որ պազարի սրահը յարդարող քանի մը պատասխանատուներ նախ քան բացումը, երբ գիտողութիւն կ'ընեն գործականի վարչական անդամներուն, անոնք առանց կարմիր պատասխանի յայտարարեն. «յարմար տեսներ»։ Իսկ անոնցմէ երկու

...ռամանաւորաբար երբ կը դիմեն ...ոյն դիտողութիւնը ընելու նաեւ ...բագէն եւրոպին որ հոգին կը կազ... ...եր տոյն «պաղպղ»ին, եւ Բարե... ...ործականի ալ տեղւոյս մասնա... ...ւնիքին պատուակալ նախագահն ...եւ այժ հոգեւորականը անպատ... ...ոորէն կը յայտարարէ.

...մենք դրօշակ չունինք, ...աստան այժմ մէկ դրօշ ունի, ...ալ կարմիր է, պոլշեւիկեանը ...ակայն հօս չենք համարձակիր ...ործածել»։

...մոր ի պատասխան իրեն ներ... ...այացողները երբ կ'ըսեն «Հայաս... ...նչ է հայ եռագոյնը, որ մինչեւ ...իմա ամենուրեք բոլոր հան... ...էսներու մէջ կը գործածուի, ...ափեկոպոսը բացէ ի բաց կը յայ... ...արարէ.

— «Եռագոյնը» Դաշնակ... ...ական «դրօշակ է, մենք չենք ...նար գործածել զայն...»

...եկնութիւնները աւելորդ են։ ...արծես որոշ միտում կայ այս ...րերին մէջ, որ դժբախտաբար ...իրջերս Փարիզէն ծագում առաւ։ ...այկական եռագոյնը, հայու... ...թեան պատմական խորհրդա... ...նը ուրանալու մարմաջ մը։ Հա... ...ար ամօթ...

*** «Սիոն» միութիւնը որ ...ոթ տարիէ ի վեր գոյութիւն ...նի ու գաղութին մէջ ազգ. ո... ...ին միշտ վառ պահելու կը ձգտի, ...յս տարի սկսաւ իր կիրակնօր... ...այ լսարանները։ Նոյեմբերէն ...ի վեր եւ ամէն կիրակի կանոնա... ...որաբար կարող խօսողներ կը ...րաւիրէ, որոնք կը խօսին հան... ...րամատչելի նիւթերու վրայ։

*** Մօտ երկու ամիս է որ ...երասաններ տէր եւ տիկ. Վարդ... ...պատրիկ քաղաքս կը գտնուին։ ...նոնց ներկայութիւնը գոնէ ա... ...իթ մը եղաւ որ տեղւոյս հա... ...յութիւնը, ժամանակէ մը ի վեր ...ոռցուած հայ թատրոնի այն... ...քան ցանկալի կեանքը անգամ մը ...եւս ապրի։

«Աշխարհի Դատաստան» եւ «Սօս-Վարդիթեր» տրամներէն ...երջը Պ. Վարդ-Պատրիկ, իր ...երջնապէս մեկնելուն պատճա... ...ով, Դեկտ. 4ին, կէս օրէ վերջ ...ամը 4ին բեմադրեց «Ոչ լինի ...ոչ լինի» հայկական օփերէթը։ ...նահատելի են նորահաս երիտա... ...արդութեան ճիգերը։ Կ'արժէ որ «Բարեսիրաց միութիւնը», որ կազ... ...մուած է զուտ եւրոպացիներէ, ...անոնց առջեւ միշտ բաց թո... ...ղուր իր ակումբին դուռները, ...րպէսզի յաճախ առիթներ ունե... ...նանք հայկական թատրոններ ...վայելելու։

Թղթակից

ՅԱՐԴԳՈՂ

ՁԵՒԸ ԵՒ ԻՐ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ Հինգշաբթի նկարիչ Եր. Բոչարեան պիտի ներկայացնէր Մեքենան Արուեստին մէջ նիւթը, սակայն կարգ մը պատճառներով յետաձգեց այդ դասախօսութիւնը ուրիշ օրուան մը եւ ներկայացուց նոր նիւթ մը, ձեւը եւ իր բովանդակութիւնը։

Դասախօսը նկատել կուտար որ, մինչեւ հիմա, արուեստի փիլիսոփայութիւնը զբաղած է միայն նիւթով։ Թէ ինչի՞ արդիւնք են արուեստի ներկայացուցած նիւթերը։ Ըսաւ որ Թէն յամառութեամբ ամէն նիւթի կազմախօսութիւնը կը կապէ իր անխուսափելի «միջավայրին»։ Խօսեցաւ Ռիւպէնսի մսեղ նկարներուն մասին, որկըլիչեցնեն երկիրը, ուր բնակիչները, դիմանալու համար երկրին պարբերական աղէտներուն, կ'աշխատէին լաւ սնանիլ եւ առոյգ ու լեցուն միսեր հաւաքել իրենց ոսկորներուն շուրջ։

Ռէմպրանդի նկարները թաթխուած են ծխուն մթութեամբ մը, եւ յանկարծ տեղ մը լոյսի առատ նպաստ մը։ Ու Թէն կը յիշեցնէ Հոլանտան, մշուշոտ ու մութ երկինքով, որ հազուադէպ արեւով մը յանկարծ կը լուսաւորուի։

Այսպէս Թէն եւ արուեստի բոլոր հին փիլիսոփաները երբեք չեն փորձած վերլուծել ձեւին մասնաւոր, անկախ բովանդակութիւնը։ Ձեւը ունի իր իմաստը, իր նպատակը, իր խորքը։ Անկախ՝ որ եւ է արտաքին նպաստէ եւ միջամտութենէ։ Արուեստագէտը ի՛նքն է չափանիշը ձեւին։ Չկայ բնութիւն, կայ անհատ։ Բնութիւնը, նիւթը եւ բոլոր պայմանադրական ձեւերը կը կազմուին համաձայն արուեստագէտին աչքերուն։ Սակայն թող չկարծուի թէ տեսնելու թերութիւններու, տեսողական հիւանդութիւններու (Daltonisme) ազդեցութիւնն է, որ կը ջատագովեն ձեւապաշտները։ Այլ օրուան, ժամանակին տեսնելու եղանակը։ Ուրեմն պէտք չէ կարծել թէ նորագոյն նկարչութիւնը չունի իր վերահսկիչը։ Ձեւապաշտներն ալ ունին իրենց եղանակներուն աւետարանը։ գաղտնիքը եւ բացատրութիւնը,

Կ'ապրինք նոր դար մը. Ռատիոն կը ճամբորդէ մինչեւ ամենէն հեռաւոր տարածութիւնները, անթեւը կը ճեղքէ ու կը թափանցէ նիւթին մէջ։ Ուրեմն, ան կ'ուրանայ տարածութիւնը։ Այդ է պատճառը, որ նոր նկարիչները, կտաւին վրայ, միեւնոյն փլանին վրայ կը դնեն զանազան առարկաներ. մէկը կը հրէ միւսը, մէկը կը ծածկէ միւսը, կամ կ'ընդելուզուին իրարու։

Դասախօսութենէն յետոյ եղան կարեւոր հարցումներ, գործական ձեւերու խորքին, Թէնի միջավայրին ու անհատական ներքին ոսպնեակին հարցերու մասին, որոնց դասախօսը տուաւ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնը։

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Ամերիկեան Նպաստամատոյցի գրասենեակէն)

Սուրիոյ մէջ գաղթականներ տեղաւորելու համար Հոկտեմբեր 1էն ի վեր, Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային Ընկերակցութեան ընդհանուր քարտուղարութեան կողմէ դրամ գտնելու նպատակով եղած ջանքերուն շնորհիւ, կարելի եղած է գանձել դրամներ, եւ մաս մըն ալ պիտի գանձուի մօտ օրէն, ընդհանուր գումարը բարձրացնելով 42000 տոլարի (1,050000 ֆրանսական ֆրանք)։ Ցակաւին Եւրոպայի կարգ մը մասնաճիւղերէն ալ պատասխանի կը սպասուի։ Մերձաւոր Արեւելքի ընկերակցութիւնը այս առթիւ եւրոպական եւ անգլիական կոմիտէներու միջոցաւ եղած նուիրատուութիւնները պիտի կրկնապատկէ իր կողմէ, մինչեւ որոշ գումար մը. այս առթիւ Նպաստամատոյցը մասնաւոր վարկ յատկացուցած է։

Ասկէ զատ Նպաստամատոյցի գործադիր կոմիտէն վերջերս քուէարկեց որոշում մը, որով գաղթականներու տեղաւորման ծրագրին համար ամերիկեան ժողովուրդին պիտի ուղղէ վերջին կոչ մը եւս, 300,000 տոլար հանգանակելու համար։

Այս տողերը կարդացողները պիտի ըմբռնեն անշուշտ թէ այս վերջին մեծ գումարը անմիջական նուէր մը չի նշանակեր, այլ այդ գումարը պիտի հանգանակուի, աւելցուելու համար այն քանի մը միլիոն տոլարին վրայ, որ անհրաժեշտ կը նկատուի՝ ներկայ որբանոցը եւ Ամերիկեան ընկերութեան ուրիշ նպաստի գործերը, ամբողջացնելու համար։ Ցոյս կայ որ 1928ի ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ Միացեալ Նահանգներու մէջ հանգանակել բաւականաչափ դրամ՝ այս կազմակերպութեան պէտքերուն յատկացուելու եւ ի ձեռին եղած աշխատանքները լրացնելու համար, առանց այս կարգի նոր խնդրանքներ ընելու։

Այս ձմեռ Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման գործին համար Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան մասնաւոր աշխատանքներուն գործակցող միւս ընկերութիւններն են՝ Անգլիական Միացեալ ընկերութիւնները (Լորտ Քաղաքապետի ֆոնտը, Հայաստանի բարեկամները, Քուէյքըրները, մանուկներու փրկութեան ֆոնտը), Պալպըլ Լէնտ'ս Միշըն Էյտ Սօսայի, Դանեքէ Արմէնիէնվէնները, Նորվեկեան K. M. A.ն, դանիական K. M. A.ն, Եւրոպայի Church Relief Work in Europeի կեդրոնական գրասենակը, եւ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը։

Պ. Կորտըն Լ. Պէրրի, Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան ընդհանուր քարտուղարը եւ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի եւրոպական ներկայացուցիչը Դեկտեմբեր 27ին կը մեկնի Պէյրութ, ուր վեց ամսուան համար պիտի փոխանորդէ Նպաստամատոյցի Սուրիոյ եւ Պաղեստինի արդի վարիչ-Տնօրէն Պ. Միլթըն Պրաունի, որ ծանր հիւանդ է եւ ներկայիս կը դարմանուի Հօթվիլի մէջ (Ֆրանսայի Ain նահանգը)։ Պ. Պէրրի մասնաւորապէս պիտի ուսումնասիրէ գաղթականներու տեղաւորման ծրագիրը, եւ հաւանաբար մօտիկ ապագային պիտի կազմէ յաւելուածական ծրագիր մը Իրաքի ասորի մանուկները ձմեռը կերակրելու համար։

Յունաստանի Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի որբանոցներէն 99 աղջիկներ փոխադրուեցան Մարսիլիոյ Դպրոցասիրաց որբանոցը Դեկտ. 24ին վերջացող շաբթուան ընթացքին։ Նոյն թիւով ուրիշ խումբ մըն ալ փետրուարին պիտի փոխադրուի Սուրիայէն։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Մեզի ղրկուած պաշտօնական զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Միութեան հիմնական Կանոնագրի Ա. Յօդուածի տրամադրութեանց մասին.— «Օժանդակել Արեւելեան երկիրներու հայ ժողովուրդին եւլն», մեկնաբան ուսումնասիրութիւն մը կատարելու եւ առ այդ օրինական եւ գործնական բանաձեւ մը բերելու համար ժողովին իրաւագէտ վարիչներէն յանձնախումբ մը կազմուած է, որուն կ'անդամակցին Պ. Պ. Նորատունկեան, Սինապեան, Մ. Պապաջանեան եւ Վ. Մալէզեան։ Այդ հարցը, որ հիմնական վճռելի կէտ մը նկատուած է ժողովին կողմէ, կոչուած է ճշդելու թէ ինքնաբաւ եւ բարեկեցիկ գաղութներու մէջ եւս Բարեգործականը նպաստամատոյց դեր մը ունենալո՞ւ է եւ ի՞նչ պայմաններով։

*** Կեդր. Ժողովը զբաղած է Մելքոնեան նուիրատուութեան թղթածի հարցերով եւ հաշուեյարդարութեամբ, որոնցմէ կ'երեւայ թէ Մելքոնեան Գործատան վաճառման վերջնական գինը եղած է 559,724 եգիպտ. ոսկի, ուրկէ նուիրատուութեան եւ Գործատան պարտքերը, հատուցումները եւ ծախքերը զեղչելէ վերջ, մնացեալ գումարը հնդհնուէ Թրըսթի կը վերածուի, ինչ որ օրինական գերագոյն երաշխիքն է ներկայ եւ ապագայ ամէն պատահականութեանց դէմ։

*** Ժողովը խորին երախտագիտութեամբ արձանագրած է իր նախագահին Պօղոս Նուպար փաշայի մէկ նոր եւ շահեկան կտակը, որուն համաձայն աւելի քան 5000 անգլ. ոսկի արժողութեամբ առաջնակարգ արժեթուղթեր աւանդ ձգած է զուիցերիական կարեւոր դրամատան մը մէջ, պայմանաւ որ ատոնց եկամուտը, ատեն մը իբրեւ ցմահ կենսաթոշակ մասնաւորի մը ծառայելէ վերջ, ոչ թէ իր կազմած Նուպարեան Սանրուէհիմնադրամին, ինչպէս փափաքած էր նախապէս, այլ վերջերս իր հիմնած Մատենադարանին տրամադրուի, Կեդր. Ժողովին որոշումով Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը շահագրգռող օգտակար գիրքերու հրատարակութեան եւ գնումին յատկացուելու համար։

***

Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Հ. Բ. Ը. Միութեան պատուիրակ Պ. Լ. Բաշալեան, որ գաղութահայութեան քաղաքացիական իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար կը գործէ, վերջին անգամ Ժընեւ մեկնած և Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին դիմումներ կատարած ըլլալով, Կեդր. Ժողովին ներկայացուցած է իր տեղեկագիրը։

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՀԱՅԵՐԸ

Գրած էինք թէ Յունաստանի մէջ հինգ համայնավարներ (երկուքը հայ) փախած են ոստիկանութեան ձեռքէն։ Յունարէն թերթերը այս առթիւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն.—

Սելանիկի ընդհ. կուսակալ Պ. Բալէվրաս քննեց աքսորուելիք հինգ համայնավարներու թղթածրարը, եւ վաւերացուց Ապահովութեան Մարմինին որոշումը, զոր գտաւ բացարձակապէս արդար եւ իրապէս անհրաժեշտ։

Այս վաւերացման վրայ, կղզիները պիտի աքսորուին այդ համայնավարները, որոնց երկուքը հայ են, — ուսուցիչ Գրիգոր Մորճիկեան եւ Աբրահամ Թուրքինեան։ Ասոնք Նոյեմբեր 29ին պոլշեւիկեան հայերէն թռուցիկներ գրած ու ցրուած են։

Ոստիկանութիւնը պայմանաժամ տուած էր այդ հինգ համայնավարներուն, որպէսզի զան յանձնուին։ Սակայն անոնք չեն եկած։ Ասոր վրայ խիստ հետապնդման ձեռնարկուած է։

ՏԱՐԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՀԱՇԻՒԴ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31

ԵՓԵՍՈՍԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վիէննացի յայտնի հնագէտ փրոֆ. Քայլ, որ Իզմիրի թանգարանի հաշուոյն պեղումներ կը կատարէ Եփեսոսի մօտ, գտած է հռոմէական շրջանէ մնացած շարք մը ստորերկրեայ նկուղներ, որոնց մէջ նաեւ ընդարձակ սրահ մը, որուն մէջ քարոզած է Պօղոս առաքեալ։ Պատերուն վրայ կան բազմաթիւ գունաւոր նկարներ, Ս. Պօղոսի ժամանակէն մնացած։ Փրոփէսօրը Վիէննա դարձած եւ մանրամասն տեղեկագիր ներկայացուցած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԻԿ ԿՆԻԿ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ—Վիօլօ ունի կին մը, Մառի, եւ աղջիկ մը, Սիւզան։

Վիօլօ շատ կը սիրէ ծաղրել իր կինը։ Խօսակցութեան ընթացքին, կնոջ ձայնը կեղծելով կը խօսի։

Անցած օր, Վիօլի, դարձեալ իր կնոջ ձայնը հանելով, կանչեց.

— Սիւզա՛ն...

Կինը բարկացաւ եւ մեղք գործեց։ Խոշոր հայհոյութիւն մը նետեց էրկանը։ Էրիկն ալ կնոջը։ Կինը, այս անգամ, վերցուց գաւաթ մը եւ պայթեցուց... պատին վրայ։ Էրիկը փախեր էր։ Սակայն հին հրացան մը առնելով, շուտով ներս եկաւ եւ վախցնելու համար նշան առաւ։

Հրացանը լեցուն էր։ Կրակ առաւ եւ կինը անկենդան ինկաւ գետին։ Վիօլի, կարծելով որ թեթեւ վէրք մը ստացած է, գրկեց ու դրաւ անկողինին վրայ։ Ցետոյ կանչեց դրացիները։ Հաստատուեցաւ որ կինը մեռած է։ Վիօլօ ձերբակալուեցաւ։

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Պատժական ատեանը, դոնփակ նիստի մը մէջ, մէկ ամսուան բանտարկութեան դատապարտած է տեղական Արմանտիօս Պօւքօսը, որ հանրակառքի մէջ փորձած էր բռնաբարել հայ ուսուցչուհիի մը պատիւը, կը գրեն յունարէն թերթերը։

ՏԻԿԻՆ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դաշնակահարուհի Տիկ. Միրիմանեանի նուագահանդէսը, որ նշանակուած էր Դեկտեմբեր 23ին, տեղի կ'ունենայ այսօր Երեքշաբթի Դեկտ. 27ին նոյն սրահին (Salle Gaveau, 45, Rue la Boetie) մէջ։ Դեկտեմբեր 23ի համար գնուած տոմսերը վաւերական են 27ի համար։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ
ՕՐԱԹԵՐԹ "ՅԱՌԱՋ"Ի
ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԵՐԹՕՆԸ (1)

"ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ"

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ՆԱԽԱԲԱՆ

Արօշեալ ժամուն հասայ Պուլոնի անտառին եզերքը գտնուող պզտիկ տունը՝ ուր կը բնակի ծերուկ իշխան Վոլֆի աղջիկը՝ Նատէժտա Պատրովից։

Ուղիղ, անշարժ՝ ընդարձակ աշխատանոցին մէջտեղը, Նատէժտա պահ մը լուռ մնաց։

— Ի՞նչ պատահեցաւ, Նատէժտա, հարցուցի։

Կը գտնուէինք Արեւելքին կարօտը շնչող շրջապատի մը մէջ. — ոսկեղէն պղոտ գոյներ եւ առկախ իկոններ (կրօնական պատկեր) զորս իշխանը ստեղծած էր, ընդօրինակելով Պետրոկրադի շրջակայ կղզիներուն ազնուականութեան նախասիրած սա կեղծ խփականերէն (հիւղակ) մէկուն սրահը։

Նատէժտա՛ մօտեցաւ խոշոր բազմոցի մը եւ վրան կէս մը փլուեցաւ։

— Հայրս.կուգայ.ըսաւ սլաւական հրապուրիչ շեշտով մը, որ կը հնչեցնէ բաղաձայնները։

Զարմացայ։ Ինչպէ՞ս իշխանը կրնար հեռանալ Ռուսիայէն այդ օրերուն։

Իշխան Վոլֆ պետն էր ցարական կայսրութեան միջազգային ոստիկանութեան գաղտնի ճիւղերուն։ Իր այդ պաշտօնն իսկ զայն կը ստիպէր չհեռանալ Ցարին պալատէն։ Նոյնիսկ իր այդ գիրքով անիկա գերիվեր էր նախարարներէն եւ «օխրանա»յի (գաղտնի ոստիկանութիւն) պետերէն։

— Մարսէ՛լ Լանտըրսի, ձեզ կանչեցի, որովհետեւ հօրս ճամբորդութեան շարժառիթը բաւական ծանր պէտք է եղած ըլլայ որ ինծի ծածկագիր նամակ մը ղրկէ, ինչպէս կը ղրկէ իր գործակալներուն։

Նատէժտա առաւ այդ ծածկագիրը եւ իր «բանալի»ով—բուն իսկ այն բանալին որ կը ծառայէր Ցարին եւ Ցարուհիին մասնաւոր նամակագրութեամբ, — թարգմանեց կամաց կամաց։

Ռուսիոյ կացութիւնը ողբերգական կը դառնար։ Յեղափոխութիւնը կը բարձրանար խոնարհ խաւերէն։ Ամէն տեղ՝ անտեսանելի ուժի մը կողմէ վարձուած գործակալներ կը պղտորէին ժողովուրդին միտքը։ Իշխանը ձեռք անցուցած էր փաստեր՝ որոնք բացայայտօրէն կը յայտնէին թէ շարժման պետերը կը պահուէին Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ։ Ուստի, կ'ուզէր գիտնալ բրիտանական գաղտնի պաշտօնատուններու եւ Փարիզի Ապահովութեան տեսչութեան ցուցմունքները։

Նատէժտա կանգ առաւ։

Նորէն լռութիւն տիրեց։ Կը դիտէի Նատէժտան։ Ոչ մէկ շող իր բոսորագոյն աչքերուն մէջ։ Իր սաթի գոյն դէմքը՝ երկար եւ ճկուն վիզին ծայրը, աւելի արեւելեան կը դառնար շնորհիւ իր ասիական՝ սկիով ու սեւ կէտերով նախշուած՝ աչքերուն, որոնք կարծես ոսկէ մտածումէ զուրկ ու անկենդան էին։

Ձեռքերովը կը փայփայէր իր սեւ ու մութ մազերը։

— Ասիկա ճակատագրական է, չէ՞, ըսաւ։

Դարձեալ ձեռք առաւ նամակը։

— Այս նամակը կը վերջանայ տարօրինակ լուրով մը։ Լսա՞ծ էք Բորիս Սուխիմի մասին։

— Պալատի կառավարիչին տղա՞ն եւ ձեր մանկութեան բարեկա՞մը։

— Այո՛, իմ կաթնեղբայրս՝ կայսերական պալատներու մէջ միշտ միասին խաղացած ենք։ Լաւ ուրեմն, Թշուառակա՛ն, հայրս ինծի կ'ըսէ թէ պէտք է ամուսնանամ Բորիս Սուխիմի հետ... այս վերջինը ճամբայ ելած է, եւ, առանց կասկածի, ինծի պիտի ներկայանայ իբր խօսեցեալ։

Ու կարդաց նամակին վերջին մասը՝

— Կ'ուզեմ որ, սիրելի Նատէժտաս, ձեր նշանախօսութիւնը պաշտօնական դառնայ... եւ եթէ կայսրութեան գլխուն դժբախտութիւն մը գայ, ես ալ միւսներուն հետ պիտի անհետանամ..., յեղափոխական ցանկերուն մէջ իմ անունս դատապարտեալներու գլուխը կը գտնուի, ուրեմն այս կերպով բնական պաշտպան մը պիտի ունենաք...»

Ցիրաւի, կացութիւնը ծանր ըլլալու էր որ իշխանը ստիպուէր էր գրել այդ նամակը։

Ցան ծերուկ աղախինը ներս մտաւ՝ կարմիր ինքնաեռը լեցնելու համար։ Մանչուրիա ծնած վագեմի սպասուհի մըն էր, զոր ատենին Նատէժտայի մայրը մեծցուցած էր։ Թէյը եռացուց, գաւաթները պատրաստեց եւ կարկանդակները շարեց։

Ասիական տունկերու հոտը՝ բազմաբուրեան, ելաւ շրջապատեց բազմոցը զարդարող գազաններու թեթեւ սաթագոյն մորթերը։ Երբ դուրս ելաւ, ցած ձայնով հարցուցի իրեն.

— Կը սիրէ՞ք Բորիս Սուխիմը։

— Ի՞նչ գիտնամ... այդ մասին մտածե՞ր եմ...։ Անիկա փոքրիկ խարտեաշ մանչ մըն էր, ես ալ թուխ աղջնակ մըն էի։

Անկարկը գորգին յառած էր, գորգ մը՝ որ կը ներկայացնէր եւրոպակայական ծաղիկներու ընդարձակ ածու մը՝ հիւսուած բաց կապոյտ ու կծու կանանչ տերեւներով խորքի մը վրայ։

(Նար.)

Դրամանոցը մեծ քանակութեամբ փաստաթուղթեր, որոնք պիտի քննուին: Այժմէն հաստատուած է այն պարագան թէ «Էրվինիա» եւ «Ֆոլքսշթիմմէ» դրամ կը ստանային օտար երկրէ մը (Գերմանիա): «Էրվինիա» հրատարակչական ձեռնարկ մըն է, կազմակերպուած ալզաս Ֆասհաուէրի եւ Ռոսսէի կողմէ. անիկա նախապէս գիրքեր եւ տետրակներ պիտի հրատարակէր, սակայն ետքէն աւելի նպատակայարմար սեպեց հրատարակել «Ֆոլքսշթիմմէ» (Ժողովուրդի Ձայնը) անուն թերթ մը, որ ամբողջութեամբ կ՚աշխատէր մուտք գործել ժողովրդական, մասնաւորաբար կաթոլիկ խաւերու մէջ՝ հակաֆրանսական աշխատանք կատարելու համար: «Էրվինիա»յի համար մեծ ծախքերով մասնաւոր շէնք մը շինուեցաւ եւ հոն հաստատուեցաւ արդիական կատարելագործուած տպարան մը: Թերթը կը հրատարակուէր 10, 12 ու նոյնիսկ 16 էջով եւ գրեթէ առանց ծանուցումի: Ամէն մարդ կը հարցնէր թէ ուսկի՞ց կուգայ այս թերթին դրամը, քանի որ սպառումը չէր կրնար ապրեցնել զայն:

Սթրազպուրկի խուզարկութեանց ընթացքին գտնուած է 300 հոգիոց 11 ջոկատներու զօրաշարժի յատակագիծ մը, պատրաստուած ինքնավարականներու եւ երիտասարդ համայնավարներու կողմէ:

Մեցի մէջ, երբ «Իւմանիթէ»ի խմբագրատունը կը խուզարկուէր, ոստիկանները նախապէս կտրեցին հեռաձայնի բոլոր գիծերը: Շէնքին մէջ աշխատող բոլոր պաշտօնեաներն ու գործաւորները մանրակրկիտ խուզարկուեցան:

Սազանօֆի մահը

Նիսէն կը հեռագրեն թէ շաբաթ գիշեր յիշեալ քաղաքին մէջ սրտի հիւանդութենէ մեռած է Ռուսիոյ նախկին արտաքին նախարար Սերգէյ Սազանօֆ: Տիկին Սազանօֆ վերջին վայրկեանին հասած էր ամուսնին սնարը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ՝ ռուսական եկեղեցիին մէջ:

Սազանօֆ վեց տարի արտաքին նախարար եղած է եւ պատերազմին սկիզբը իր ձեռքն էր Ռուսիոյ ղեկը: Յեղափոխութենէն վերջ, Փրակա ապաստանեցաւ: Վերջերս հրատարակեց իր յիշատակները՝ պատասխանելու համար Վիլհէլմ կայսեր այն ամբաստանութեան թէ պատերազմի պատասխանատուն Ռուսիան էր: Սազանօֆ փաստերով կ՚ապացուցանէ թէ յանցաւորը Գերմանիան եւ Վիլհէլմ կայսրն է:

Սազանօֆ 67 տարեկան էր:

Պարսկաստանի խափիթիւլասիոնները

Ֆրանսական կառավարութիւնը տեղեկացուց պարսիկ կառավարութեան թէ սկզբունքով կ՚ընդունի որ ջնջուի քափիթիւլասիոններու դրութիւնը, որմէ մինչեւ հիմա կ՚օգտուէին Պարսկաստան բնակող ֆրանսական քաղաքացիները:

Պարսիկ կառավարութիւնը այս քափիթիւլասիոններուն ջնջումը պահանջած էր անցեալ Մայիսին, սակայն ֆրանսական կառավարութիւնը կարգ մը վերապահումներ ըրած էր:

Այդ թուականէն վերջ, Թեհրանի կառավարութիւնը հաւաստիք տուած է թէ Պարսկաստանի ֆրանսահպատակները ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի նոր դրութենէն պիտի օգտուին: Պարսկաստան վերջերս բարեփոխած է իր օրէնքներն ու վարչութիւնը եւ արդիականացուցած զանոնք:

Ռումբի պայթում Արժանթինի մէջ

Պուէնոս Այրէսէն կը հեռագրեն թէ Շաբաթ կէսօրին Նէշընըլ Սիթի Պանքի շէնքին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ: Նոյն ժամուն ռումբ մըն ալ պայթեցաւ Պոսթոնի ազգային դրամատան Պուէնոս Այրէսի մասնաճիւղին մէջ: Երկու շէնքերն ալ ծանրապէս վնասուեցան: Պայթումի ուժգնութենէն բոլոր պատուհանները ջարդուփշուր եղան եւ շէնքերուն առջեւէն անցնող ինքնաշարժները տապալեցան:

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս դէպքին վայրը հասնելով, խնդրոյ առարկայ շէնքերը շղթայի տակ առաւ: Նէշընըլ Սիթի Պանքի պաշտօնեաներէն եօթ հոգի վիրաւորուեցան, մեծ մասը աղջիկներ են: Վիրաւորուած են նաեւ կարգ մը յաճախորդներ: Վերջին լուրերու համաձայն, յիշեալ դրամատան մէջ մեռած են երկու եւ վիրաւորուած 20 հոգի: Պոսթոնի դրամատան մասնաճիւղին մէջ անձի կորուստ չկայ:

Կը կարծուի թէ այս եղեռնափորձի հեղինակներն են անիշխանականները, որոնք ուզած են Սաքքօ-Վանցէթթիի վրէժը լուծել:

Հետապնդում պոլշեվիկներուն դէմ

Զինաստանի դէպքերուն առթիւ Ֆրանսայի համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ» «զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող՝ եւ անիշխանական պրոպագանդի ձգտող» յօդուածներ հրատարակած ըլլալով, ընդհանուր դատախազութիւնը դատ բացաւ համայնավար երեսփոխաններ Ժաք Տորիօի եւ Ժաք Տիւքլօի, ինչպէս նաեւ «Իւմանիթէ»ի պատասխանատու տնօրէն Ֆրանսուա Կէյի եւ երիտասարդ գործիչ Հանրի Պարպէի դէմ: Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սէնի 11րդ Պատժադատ Ատեանին առջեւ:

«ԺՈՐԺ-ԿԻՆՄԷՐ»Ի ԱՐԿԱԾԸ

Կիրակի օր գրեցինք թէ Ատալիայէն մեկնելէ վերջ, *Ժորժ-Կինմէր* ֆրանսական օդանաւը վար իջած է Մէրսինի մօտ: Նոր մանրամասնութեանց համաձայն, օդանաւը ճամբան սաստիկ փոթորիկի բռնուած է եւ ձախ թեւը կմախքին միացնող լարերէն մէկը փրթած է, որով ստիպուեր է ցամաք իջնել՝ Տարսոնէն 25 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք Չաթըլ գիւղին մօտ: Նորոգութիւնը կատարուած է, սակայն գետինը թաց ըլլալուն պատճառով, օդանաւը չէ կրցած օդ բարձրանալ: Միջոցներ ձեռք առնուած են աւելի յարմար գետին մը գտնելու համար: Գնդապետ Անթուանա եւ ընկերները, Մէրսինի Ֆրանս. հիւպատոսին ընկերակցութեամբ Մէրսին գացած եւ օդանաւային կայանը քննած են: Օդանաւորդներու տրամադրութեան տակ դրուած են թուրք սպայ մը եւ քանի մը՝ ոստիկան-զինուորներ:

Հ. Մ. Ը. Մ. ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի առաջին խումբը, որ եւրոպական մրցումին առթիւ Sables d'Olonne գացած էր, մրցելու համար տեղւոյն Tigres Vendéens նշանաւոր խումբին դէմ, նոր յաղթանակ մը եւս շահեցաւ, 3ով 0 պարտութեան մատնելով ֆրանսական խումբը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները 30 դեկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի:

Օրակարգ.— Շրջ. կոմիտէի զեկուցումը եւ ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատոմսերով:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Դաշնակահարուհի տիկին ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՍԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

Այս գիշեր ժամը 9ին, Maison Gaveau 45 Rue la Boetie (8me)

Յայտագրին մէջ՝ Bach, Mozart, Beethoven, Schubert, Weber, Lisszt, Godowsky.

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ 10—40 ՖՐԱՆՔ

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ
ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻՆ
ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Գ. ՑՈՒՑԱԿ

Արդիւնք թիւ 13 եւ 14 տետրակներու, Պ. Միշէլ Վարանդիի միջոցաւ հանգանակուած՝ Bagneux, Bourg-la-Reine, Cachan, Sceaux-Robinsonի հայրենակիցներու մէջ.—

Թօփալեան ընտանիք, Վարանդի ընտանիք, Կարապետ Զամպագճեան 50ական, Գալուստեան եղբարք, Կարապետ Իլիսպէյեան 30ական, Ս. Աբրահամեան, Mira, *Յակոբ Պապաեան, Տիկին Նէվրիկ Բէշիշեան 20ական, Լեւոն Մելքոնեան, Դաւիթեան եղբարք 15ական, Սիմոնեան ընտանիք, Տիկին Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սրապեան, Տիկին Սրապեան, Ալիքսան Զատէեան՝ Սուրէն Էլվանեան, Տիգրան Տիրոյեան, Աղապապեան, Մանուկ Աւետիսեան, Էլիզ Գույումճեան, Տիգրան Գըրլաքեան, Արամ Խըրլաքեան, Տիկին Մ. Վարպետեան, Թորոս Աւետիսեան, Գարակէօզեան, Աչըգ-Կէօզեան, Հ. Քէօրհաճեան, Տիկին Բ. Գարամանեան, Մինաս Զամպագճեան, Սարգիս Գարամանեան, Արամ (30,* Ave. Robinson*), Եփրեմեան եւ Ժամկոչեան, Օննիկ Կիւլմէզեան, Լեւոն Կիւլմեզեան, Լեւոն Շիմշիրեան 10ական, Արմենակ Աւետիսեան, Գըրլազեան Մհրան, Ա. Գաշըգեան, Գարամանեան, Տ. Քէօրհաճեան, Օննիկ Վարդանեան, Տիկին Վերժին Իսքէնեան 5ական, Տիկին մը 3 ֆրանք, Տիկին Լուսիա Մաճեան՝ մետաքսեայ էշարբ մը: Ընդհ. գումար 608 ֆրանք:*

(կնիք)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Դրազարանի սրահը:

ԼԻՈՆԻ եւ Շասի Հայրենակցաց Միութեան վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունվ. 1ին Կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 10ին, Շասէի քանթինին մէջ, փափաքողներ կրնան ներկայ գտնուիլ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փարիզ, *Ա. Գամզիկեան.— Ստացած ենք: Կը հրատարակուի իր կարգին:*

Մարսէյլ, *Փ. Ն.— Չի հրատարակուիր: Հաճեցէք թղթակցութիւններ գրել:*

Այրի Տիկի Մառի Եագուպեան (Նիւ Եորք) Տէր եւ Տիկին Լօռօֆէթ Եագուպեան եւ բոլոր ազգականներն ու պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք հաճեցան անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնել՝

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ Ս. ԵԱԳՈՒՊԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

Լոնտոն, 19 Դեկտ. 1927

«ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ»

յառաջիկայ ամսէն սկսեալ, Անվէրսի Տէր Սահակեան տպարանի կողմէ, պիտի հրատարակուի զուտ գիտական պատկերազարդ ամսաթերթ մը՝

«ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ»

Այս հրատարակութիւնը, որուն կ՚աշխատակցին մեծ թիւով ձեռնհաս մասնագէտներ, առաջնորդուած պիտի ըլլայ գիտութիւնը ժողովրդականացնելու կարիքէն:

Իր տեսակին մէջ առաջինը եւ շատ օգտակար ձեռնարկ մը, որուն բաժանորդագրուելու համար պէտք է գրել՝

Imprimerie M. DERSAHAKIAN
16, Rue Lamorinière
ANVERS (Belgique)

Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TERNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն

208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1927

28 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 530

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐԷԱԿԱՆԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԸ

«Խորհրդային Հայաստան»ի Դեկտեմբեր 13ի թիւէն կը տեղեկանանք թէ, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ ընդհ. ներումէն օգտուած են, արձակուած կամ պատիժի կրճատում ստանալով.—

Երեւանի բանտէն՝ 471 հոգի, Նոր Բայազիտէն՝ 147, Լենինականէն՝ 69, Փամբակ-Լոռիէն՝ 129, Դիլիջանի մէջ՝ 35, Զանգեզուրի մէջ՝ 37, Էջմիածնի մէջ՝ 26 եւլն. (վերջին չորս գաւառներու ցանկերը լրիւ չեն)։

Տրուած բացատրութիւններէն կ'իմանանք թէ այս դատապարտեալները ընդհանրապէս մէկ տարի կամ աւելի պատիժ ունէին (բանտարկութիւն, տաժանակիր աշխատանք եւլն.)։

Համաձայն ընդհ. ներման հրամանագրին (2 Նոյեմբեր), բանտերէն պիտի արձակուէին քրէական յանցաւորները։ Վերի ցուցակն ալ այդ կարգին կը պատկանի։ Յատուկ բացատրութիւն կար քաղաքական յանցաւորներու մասին, որոնց համրանքը միշտ գաղտնի կը մնայ, ինչպէս եւ ճակատագիրը։

Այնպէս որ, պէտք չէ շփոթել եւ կարծել թէ արդէն ազատութիւն գտած են անցեալ Յուլիսէն ի վեր եւ յաջորդաբար ձերբակալուած դժբախտները։ Ընդհակառակն, Երեւանէն Դեկտեմբեր 4 թուակիր նամակ մը կ'իմացնէ թէ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին դ.ռ.։

Սուլթանական Թուրքիոյ մէջ անգամ, այսպիսի ներումներէ նախընտրաբար կ'օգտուէին քաղաքական յանցաւորները, իսկ միւսները կը ստանային պատիժի թեթեւացում։ Խորհրդային իշխանութիւնը այս տեսակէտէն ալ բացառիկ է, և անզերազանցելի։ Ոչ միայն խօսք չկայ քաղաքական զոհերու մասին, այլ և ձերբակալութեանց եւ աքսորի լուրերն ալ չեն հրատարակուիր։ Այս ճամբուն վրայ Երեւանցիները աւելի ուղղափառ են, քան առաջնորդող աստղը՝ Մոսկուան։

Ուրեմն, ոճրագործները ազատ են, կամ պատիժի թեթեւացում ստացած, իսկ անոնք որ կասկածելի համարուած են իրենց համոզումներով, կը տքնին բանտերու մէջ, կամ կը քշուին անծանօթ ուղղութեամբ։ Ազատ են զողերը, բայց ոչ՝ անոնք որ կը մերժեն յանձնել իրենց մինուճար հրացանը։ Ազատ են արհեստով մարդասպանները եւ կուսապիղծները, իսկ լոյսէ եւ շարժումէ զրկուած կը մնան անոնք որ արիւն թափած, դաշտեր մշակած կամ սերունդներ դաստիարակած են։

Այսպէ՛ս է մեր աշխարհին կարգ ու սարքը։

Այսպէ՛ս կը փառաբանուի յեղափոխութեան տասնամեակը։

Եւ, ա՛յս տեսակ մթնոլորտի մը մէջ է որ կը վերաշինուի՛ հայրենիքը, ապահովելով «գաղութահայ աշխատաւորութեան աճող համակրանքը դէպի Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը և Կոմունիստական կուսակցութիւնը»։ (Տես մամուլի բաժինը)։

Աւելի քան հազար հոգի մորակի տակ, կամ լեռներու կատարը, որովհետեւ խելք եւ պատիւ ունին, իսկ ազատ ասպարէզ՝ ամէն կարգի քրէական տիպարներու։

Եւ այս մարդիկն են որ վայնասուն կը փրցնեն քաղքենի երկիրներու մէջ կատարուած հալածանքներու մասին։

Բողոք եւ փոթորիկ, էջերով մանրամասնութիւններ՝ Գերմանիոյ, Հունգարիոյ կամ Չինաստանի մէջ բանտարկուած հատ ու կենտ կոմունիստներու համար, բայց ո՛չ մէկ բառ՝ իրենց քթին տակ, Չեկայի նկուղներուն մէջ ծիւրող հարիւրաւոր զոհերու մասին։

Գոնէ պարկեշտութիւնն ունենային խոստովանելու թէ՝ իրենց կալանաւոր ընկերները ընդհանրապէս բռնուած են յանցանքի վրայ, կամ ամբաստանուած՝ որոշ փաստերով։ Մինչդեռ իրենց չորնալիք ձեռքերով քշուած հարիւրեակները՝ պարզ կասկածի վրայ, ցաւագար մտավախութեան մը հետեւանքով, կամ շինծու զրպարտութիւններու շնորհիւ։

Իրենց ընկերները զանազան գործերու ձեռնարկած են, և ի յառաջագունէ յանձն առած՝ հետեւանքները, քանի որ յեղափոխականներ են եւ լեռներ գլորելու պաշտօն ունին։

Իսկ ի՞նչ յեղափոխական կամ դաւադրական գործերու վրայ բռնուած են Հայաստանի կալանաւորներն եւ աքսորականները։ Ի՞նչ պետական յանցանքներ գործած են զօրավար Սիլիկեանները, մարզիչ Զերազները, մատենագիր Անանունները, և սա անհամար քաղաքացիներն ու գիւղացիները, որոնք միայն օրուան ապրուստի հոգն ունին։

Ո՞ւր է իրենց ամբաստանագիրը։ Ինչո՞ւ ամիսներով, յաճախ տարիներով բանտարկուած կը պահեն այլազան բազմութիւններ, առանց դատի, առանց հրապարակային մեղադրանքի եւ հարցաքննութեան։

Ինչո՞ւ աւելորդ, անհանդուրժելի տառապանքներու կ'ենթարկեն ժողովուրդի զաւակները, իսկական աշխատաւորներ, և անոնց ընտանիքները, հազարաւոր անմեղ մայրեր, քոյրեր և մանուկներ։

Հոկտեմբերեան տասնամեակ . . .

Երբ եւ իցէ այսքան պոռնկացա՞ծ էր ո՛ր եւ է յեղափոխական շարժում։

Քրէականը դուրս, ազատ, քաղաքականը՝ ներս։

Այս նողկալի պատկերը աւելորդ անգամ մըն ալ չապացուցանե՞ր թէ կարմիր իշխանաւորները տասը տարի վերջն ալ, կը սարսափին իրենց շուքէն եւ շրջապատէն, մանաւանդ գիւղացիէն եւ բանուորէն, որոնց անունը կը հոլովեն անդադար, ինչպէս վաշխառուները՝ «Փա՛ռք քեզ Աստուած»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԱՆԻ՜ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

Խորհրդային Հայաստան Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (18 Նոյ.)։

— «Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը լուծեց եւ «հայկական հարց»ը. հարց մը որ 40 տարուան ընթացքին եւրոպական աշխարհակալութեան եւ անոր սպասաւոր հայկական բուրժուազիայի շահագիտութեան առարկայ էր դարձեր։

«Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան շնորհիւ, Հայաստանի աշխատաւորութիւնը կը վայելէ քաղաքական, տնտեսական եւ կուլտուրական այն բոլոր բարիքները, զորս տուաւ պրոլետարական այդ մեծ յեղափոխութիւնը՝ նախկին ցարական Ռուսաստանի մէջ ապրող այլ ժողովուրդներու բանւորա-գիւղացիական զանգուածներուն։

«Սակայն, այդ բանը խաբեբայօրէն զանազան մեքենայութիւններու, կեղտոտ զրպարտութիւններու միջոցով կը փորձեն ծածկել գաղութի հայութենէն խորհրդային Հայաստանի քաղաքական թշնամիները եւ առաջին հերթին՝ Դաշնակցութիւնը։

«Անոնք կը սարսափին գաղութահայ աշխատաւորութեան աճող համակրանքէն՝ դէպի Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը եւ Կոմունիստական Կուսակցութիւնը։

«Անոնք կը լարեն իրենց վերջին ճիգերը՝ գաղութներու մէջ քիչ մըն ալ երկարելու իրենց կեանքը՝ յոյս դրած համաշխարհային աշխարհակալութեան կողմէ խորհրդային Միութեան դէմ պատրաստուող վտանգին վրայ։

«Սակայն, Խորհրդային Հայաստանի ընկերվարական շինարարութեան ամէն մէկ նոր տարին, մեր երկրի տնտեսական եւ կուլտուրական ամէն մէկ նոր նուաճումը Դաշնակցութեան եւ Հայաստանի աշխատաւորութեան այլ թշնամիներու համար նոր գերեզմանաքարեր կը բերեն։»

ԵՐԵՒԱՆԻ Թերթերը կը գրեն թէ Հայաստանի կեդր. կոմիտէն ստացած է նամակներ կարգ մը ընդդիմադիրներէ, որոնք «ետ կ'առնեն իրենց ստորագրութիւնը 83 ընդդիմադիրներու յայտարարութենէն, համարելով անոնց տեսակէտները սխալ եւ գործունէութիւնը՝ հակակուսակցական»։

ՆԿԱՐԻՉ Շարբաբչեանը երեւանի նկարասրահին նուիրած է պարսկական թանկագին նկար մը, արտադրութիւն՝ 18րդ դարու։

ՍՈՉԻԷՆ խորհրդային թերթերուն կը գրեն թէ դպրոցները շատ կը նեղուին դասագիրքերու պակասէն։ «Դ;թէ շարք մը գիւղերու մէջ կրնան հին դասագիրքերով գոհանալ, միւս դպրոցներու մէջ պակասը շատ կը խանգարէ դպրոցական աշխատանքները։ մեծ պահանջ կայ հայերէն գիրքերու»։

«ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»․— Այս անունով գիրք մը հրատարակած է Ֆրիտհիոֆ Նանսէն, որ ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէ Ազգերու Դաշնակցութեան դէմ, իր ծրագրին գործադրութեան մասին հանուած դժուարութեանց առթիւ։

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ առթիւ, Նիւ-Եորքէն Արշակ եւ Միհրան Գարակէօզեան եղբայրները Պոլսոյ Պատրիարքարանին միջոցաւ 1000 տոլար ղրկած են Ազգ. Հիւանդանոցին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալօ-Յունական համաձայնութիւն

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսի Հռոմ ճամբորդութիւնը շատ մը մեկնութիւններու տեղի կուտայ։ Կասկածէ դուրս կը նկատուի որ Իտալիա եւ Յունաստան կ'աշխատին զինակցութիւն մը կնքել։ Այս առթիւ կ'ուզեն Պալքանեան միւս պետութեանց հետ առկախ բոլոր վէճերը կարգադրել։ Միխալաքոփուլոս Հռոմի մէջ տեսակցած է նաեւ ալպանական դեսպան Իլիաս Վրիոնիի հետ։

Միւս կողմէ Պելկրատի իտալական դեսպանը սիրալիր երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս տեսակցութեան։

Ընկերվարականներու համագումարը

Յառաջիկայ տարուան խորհրդարանային ընտրութեանց առթիւ, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը արտակարգ համագումար մը կ'ունենայ այս օրերս Փարիզ Հիւիկէնսի սրահին մէջ։ Ժողովը բացուեցաւ առջի օր, նախագահութեամբ Կրացիանիի։ Սէվրաք կարդաց օրակարգը, որուն մէջ կը մտնեն ելմտացոյցի եւ «Փոփիւլէր»ի խնդիր, ծրագրի վիճաբանութեան, ընտրական քաղաքականութեան եւ բանաձեւերու քուէարկում։

Ելմտացոյցի տեղեկաբեր Կայեար յայտնեց թէ Լիոնի համագումարին մէջ որոշուած ըլլալով անդամավճարները աւելցնել, գալ տարի փոխանակ 350,000ի 450,000 ֆրանք հասոյթ պիտի գոյանայ անոնցմէ. Նոյնպէս երեսփոխաններու ամսավճարը 100 ֆրանքէն 200ի բարձրացած ըլլալով, 240,000 ֆրանքի յաւելում ալ անկէ պիտի գոյանայ։ Գալով ծախքերուն, 340,000 ֆրանք նախատեսուած է ընտրական պայքարի համար։ Որոշ գումար մը յատկացուած է կուսակցութեան տեղեկատուութեան դիւանին համար, որ վերջերս ստեղծուեցաւ։ 10,000 ֆրանք պիտի յատկացուի պրոպագանդի համար զանազան տեղեր ղրկուելիք երեսփոխաններուն։ Ելմտացոյցի ընդհանուր գումարն է՝ մուտք եւ ելք՝ 875,000 ֆրանք։ Վաւերացուեցաւ միաձայնութեամբ։

Յետոյ «Փոփիւլէր»ի վարչական տնօրէն Քոնփէր-Մորէլ կուսակցութեան պաշտօնաթերթին մանրամասն հաշիւները ներկայացուց եւ ըսաւ թէ ներկայիս տարեկան բացն է 900,000 ֆրանք, ուստի անհրաժեշտ է աւելցնել թերթին բաժանորդները։ Սեպտեմբերի սկիզբէն ի վեր բաժանորդներու թիւը 16,000էն 17,500ի բարձրացած է։ Եթէ անդամավճարներու վրայ 25 սանթիմի յաւելում ըլլայ, տարեկան 250,000 ֆրանք յաւելուածական հասոյթ կը գոյանայ, սակայն դեռ բաւական չէ 900,000ի բացը գոցելու համար, ուստի ուրիշ աղբիւրներ ալ պէտք է գտնել։

Գաւառի պատուիրակները առարկեցին թէ իրենց ընկերները բացի անդամավճարէն նիւթական ուրիշ զոհողութիւններ ալ կ'ընեն տեղական թերթերու համար։ Ժողովներու մէջ զանազան նպատակներով այնքան դրամ կը պահանջուի, որ շատեր կը խուսափին հերթական ժողովներու գալէ։ Անդամավճարները պէտք չէ աւելցնել։ Միակ միջոցն է թերթին տարածման աշխատիլ, որպէսզի անիկա ինքնապահ դառնայ։

Երկար վիճաբանութիւններ կատարուեցան այս մասին։ Շատերը կողմնակից էին անդամավճարներու վրայ յաւելում ընելու։ Քոնփէր-Մորէլ յիշեց թէ Ժորէսի օրով, երբ բանուոր դասակարգը երկու կուսակցութեանց չէր բաժնուած, «Իւմանիթէ» եւս ծանր օրեր անցուց։ Անցած տարի ծանուցումներէն հասոյթ եղած է 200,000 ֆրանք, որոնք տրուած են 210 տուներէ։ «Այս գումարը քիչ է, որովհետեւ միայն պատուաւոր ծանուցումներ կը հրատարակենք, պայմանաւոր ծանուցումները կը մերժենք»։ Եթէ թերթին քանակը աւելնայ, ծանուցումներն ալ կը շատնան։ Եզրակացնելով ըսաւ. «25,000 բաժանորդ տուէք մեզ, ու այլեւս դրամ չենք պահանջեր ձեզմէ։

Բանաձեւերու Յանձնաժողովին յղուեցաւ անդամավճարներու վրայ 25 թէ՞ 50 սանթիմ յաւելում ընելու խնդիրը։

«Լքեալ» գոյքերու աւարը

«Լքեալ» գոյքերու մասին հետեւեալ կարեւոր տեղեկատուութիւնը եղած է Լքեալ գոյքերու քննիչ Սաֆվէթ պէյի.

Տեղեկանալով որ Ճիզմէճեան անուն Հայ մը փախած է, կառավարութիւնը գրաւած էր անոր քանի մը կալուածները, որոնց արժէքը 200,000 ոսկիի կը յանգի։ Ի վերջոյ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը այս կալուածներուն մէկ մասը ծախած է։ Ճիշտ այդ միջոցին սակայն, կառավարութիւնը շահագրգռուողներուն հրամայած է իրենց տէրերուն վերադարձնել այն կալուածները, որոնք Լօզանի դաշնագրին վաւերացումէն յետոյ գրաւուած են։

Փաստաբան մը Ճիզմէճեանի փոխանորդութիւնը ստանձնելով, կառավարութեան դէմ դատ կը բանայ։ Յենլով գործավարներու խորհուրդին այն որոշումին վրայ, որ Լօզանի դաշնագրին վաւերացումէն յետոյ գրաւուած կալուածներու վերադարձումը կը տրամադրէր, դատարանը կ'որոշէ վերադարձնել Ճիզմէճեանի կալուածները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿՐԱՍԻ ՈՃԻՐԷՆ ՎԵՐՋ

ՍՏԵՓԱՆ ՏԵՃԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Երէկ մանրամասնօրէն նկարագրեցինք այն զարհուրելի ոճիրը, որուն զոհ գացած էին վեց Հայեր։ Կրասէն հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—

Ոստիկանութիւնը առաջ կը տանի իր քննութիւնները ոճիրին հեղինակ Զէյթունցի Ս. Տեճեանի մասին։ Մինչեւ հիմա ձեռք բերուած տեղեկութիւնները շատ նպաստաւոր են։ Ստեփան աշխատասէր երիտասարդ մըն էր և բաւական լաւ զարգացում ստացած Թուրքիոյ մէջ։ Դեղագործի օգնական էր եւ երկար աշխատած է Փարիզի մէջ։ Կրաս հասած է 1926 Հոկտեմբերին, նշանածին գրած նամակներուն վրայ։

Ահա՛ պատճէնը այն նամակին, որ, ինչպէս գրեցինք երէկ, գտնուեցաւ Ստեփանի գրպանէն եւ որ ուղղուած էր Կրասի ոստիկանապետին.—

«Կը խնդրեմ որ յսէք իմ դժբախտութիւնս։ Նամուսի համար սպաննեցի։ Արդէն հոս բոլոր Հայերը գիտեն ատիկա։ Առաջին յանցաւորն է Մ. Թ. եւ իր կինը։

«Մէկուկէս տարիէ ի վեր խաբեցին զիս։ փարիզ էի. ինծի նամակ ղրկեցին որ հոս գամ՝ այս աղջկան համար։ Ես ալ եկայ, բայց միշտ զիս խաբեցին։ Եթէ ձեռքէս գայ, պէտք է որ բոլորն ալ սպաննեմ, այն ատեն սիրտս պիտի հանդարտի։ Ահա՛ այսչափ։ Ճշմարիտ կ'ըսեմ որ սպաննեցի՝ այս խնդրին պատճառաւ։

«Լուսանկարս կը ներփակեմ նամակին մէջ։ ընդունեցէք բարեւներս առ յաւէտ։»

Ինչպէս գրեցինք, «բոլորն ալ պիտի սպաննեմ» *խօսքը արձանագրուած էր Ստեփանի սենեակին մէջ, զանազան տեղեր եւ պատէն կախուած սինէմայի ծանուցումի մը վրայ։*

Ստեփան ոճիրէն քանի մը օր առաջ իր պայուսակը յանձնած էր Հայկազուն անուն ընկերոջ մը, որուն ըսած էր թէ կը պատրաստուի Լիոն մեկնիլ, ու խնդրած էր իր մօտ պահել զայն՝ մինչեւ ճամբայ ելլելը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

Լիբանանի առաջնորդարանէն տրուած պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, ներկայիս Լիբանանի սահմաններուն մէջ գոյութիւն ունին 16 վարժարաններ, որոնք ենթակայ են ուղղակի Լիբանանի ազգ. վարչութեան։ Այս երկսեռ վարժարանները կը յաճախեն 2017 ուսանողներ եւ կը պաշտօնավարեն 56 պաշտօնեաններ։

Լիբանանի շրջանին մէջ կը պաշտօնավարեն 17 հոգեւոր հովիւներ։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ԹՐԱՄՈՒԷՅԸ

Սկիւտարի թրամուէյի աշխատութիւնները առաջ կը տարուին, որպէսզի երթեւեկը կարելի ըլլայ սկսիլ Փետր.ին։ Կ'ըսուի թէ գիծը Գատըգիւղէն ետք մինչեւ Մալթէփէ պիտի երկարաձգուի եւ թէ թրամուէյի վարչութեան եւ Անատոլուի ընկերութեան միջեւ սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած է որ թրամուէյի գիծին մինչեւ Մալթէփէ երկարաձգուելէն ետք, Հայտար փաշայի եւ Մալթէփէի միջեւ կառախումբի երթեւեկը դադրի։

ԵՈԶՂԱՏԷՆ 41 գաղթականներ հասած են Պոլիս։ Կ'ըսուի թէ 120 հոգի ալ ճամբան են։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆԵՐ

Վերջերս, Ջանք կայ, զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւններու շարքերէն ներս, վերագնահատութեան ենթարկելու, ընկերվարական տեսաբանութեան հիմնական կէտերը։

Այսպէս, երկար ատեն ու նուիրականօրէն ընդունուած՝ դասակարգերու հակամարտութեան գաղափարը եւ այդ հակամարտութեան աստիճանական զարգացման ու զօրացման սկզբունքը, որ անբռնաբարելի կը թուէր, սկսած է առարկայ դառնալ որոշ քննադատութիւններու եւ վերապահութիւններու։ Սկսած է վէճի, նո՛յնիսկ կասկածի նիւթ դառնալ։ Որոշ, ընկերվարական առաջնորդներ, հետեւելով բարենորոգչականներու(*) ճամբուն, սկսած են ժխտել, ո՛չ թէ դասակարգերու գոյութիւնն ու անոնց հակամարտութիւնը, ո՛չ թէ դրամատիրութեան բնոյթն ու հետեւաբար բանուոր եւ աշխատաւոր դասակարգերու պայքարի անհրաժեշտութիւնը, այլ Կարլ - Մարքսի այն գլխաւոր գաղափարը թէ՝ քանի դրամատիրական իրաւակարգն ու տնտեսութիւնը կը զարգանան ու կը կատարելագործուին. այնքան շահագործուող ու շահագործող դասակարգերու մէջ խրամատը կը լայննայ ու այնքան դասակարգերը, իրենց ուրոյն ու առանձին յատկանիշերով, հակընդդէմ շահերով ու հակամարտ ընկերային ձգտումներով, ստիպուած կ'ըլլան ամփոփուիլ եւ զատուիլ։

Մեկնելով այս մայր-գաղափարէն՝ Մարքս ու իր հետեւորդները կը գտնէին որ, քանի դրամատիրութիւնը զարգանայ, այնքան աշխատաւոր մարդկութեան ապրելու պայմանները պիտի դժուարանան։ Քանի դրամատիրութիւնը ինքզինքը զօրաւոր զգայ ու ընդարձակուի, այնքան հակառակորդ դասակարգը, պիտի սեղմէ իր ընդդիմութիւնն ու կռուելու թափը ու հետեւաբար պիտի զօրացնէ իր կռիւը տիրող դասակարգին դէմ։ Այս երեւոյթը, իր կարգին, դրամատիրութիւնը պիտի մղէ աւելի՛ ճնշելու, շահագործելու, թշուառացնելու աշխատաւորութիւնը՝ զայն չէզոքացնել կամ զսպել կալենալու համար։ Ուրեմն՝ Մարքսի եւ իր հետեւորդներուն այն տեսութիւնը թէ՝ քանի ճարտարարուեստն ու դրամատիրութիւնը ընդարձակուին ու զօրանան, այնքան աշխատաւորութեան թշուառութիւնը պիտի մեծնայ։

Արդ՝ այս եւ նախորդ տեսութեան դէմ, որ իրենց ներշնչումը կը գտնեն նո՛յն գաղափարին մէջ, վերապահութիւնը սկսած է ուժեղանալ, գրեթէ բոլո՛ր արեւմտեան ընկերվարական կուսակցութիւններու մէջ։

Դիւրին է նկատել, որ այս առաջնորդող տեսութենէն, տրամաբանօրէն, ծնունդ կ'առնեն ուրիշներ։ Այսպէս, եթէ ընդունինք վայրկեան մը որ, ճիշդ է Մարքսի նկատողութիւնը, ապա ուրեմն պէտք է ընդունինք, որ հետզհետէ անպատկառ ու հետզհետէ աւելի մեծ չափով շահագործող դրամատիրութեան ներկայութեան հետզհետէ աւելի մեծ չափով կեանքի դիւրութիւններէն զրկուած աշխատաւոր դասակարգերը՝ չեն կրնար ու պէտք չէ որ գոհանան՝ խորհրդային խաղաղ աշխատանքի, քարոզի եւ օրինական հողի վրայ եղած եւ այլ ճիգերու շնորհիւ ձեռք բերուած համեմատական մասնակի բարելաւումներով։

Բայց նոյն երեւոյթները, որ Մարքսէն յետոյ, իր ապրող, աւելի կամ նուազ ուղղափառ հետեւորդները, բերած են ու կը բերեն այս եզրակացութեան, ուրիշներ, կը համոզեն հակառակին։ Նոյն երեւոյթը յաճախ փաստ կը ծառայէ՝ երկու կողմերուն ալ։

Հարցը ունի հիմնական ու առաջնակարգ հանգամանք։ Այնպէս է որ, ընկերվարական միջազգայինի ֆրանսական հատուածին վերջին համագումարի ընթացքին՝ այս հարցը ստացաւ այժմէական բնոյթ։ Պրաք եւ Զիրոմսքի, իրենց բանաձեւով, կը պնդէին որ արդի իրաւակարգին մէջ, դասակարգերու հակամարտութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ։ Անոնք այս եզրակացութեան կը հասնէին՝ ընդհանուր ակնարկ մը նետելով, դրամատիրական կարգ ու սարքի արդի վիճակին վրայ։ Գաղթային պատերազմները եւ հետզհետէ ծնունդ առնող ճարտարարուեստական մեծ խմբակցութիւնները (Trust, Cartel) որ կը համախմբեն ոչ, միայն ազգային սահմաններէ ներս աշխատող, այս կամ այն ինչ ճիւղի ձեռնարկները, այլ եւ զանազան երկիրներու նման ընկերութիւնները՝ մեծ կազմակերպութեան մը մէջ, ըստ Պրաքի եւ Զիրոմսքիի եւ այնքան ուրիշներու, կ'ապացուցանեն, դրամատիրութեան ուժերու գերազանց լարումն ու ամփոփումը։ Արդարեւ, մէկ կողմ թողլով, այս ուղղութեամբ նպատակաւոր ու չափազանցուած պնդումները, կարելի է ընդունիլ թէ դրամատիրութիւնը հասած է որոշ հասունութեան՝ քաջ ըմբռնելով, որ աշխատաւոր դասակարգերը իր դէմ կը կռուին ոչ միայն ազգային, այլ եւ միջազգային հողի վրայ, ոչ միայն կը կազմակերպուին, հարուածելու համար տուեալ 'երկիրներու մէջ տուեալ դրամատէր դասակարգերը, այլ եւ՝ Ամսթէրտամի Արհեստակցական Միջազգայինով, հանքագործներու, հիւսուածեղէնի և այլ Միջազգայիններով (կարմիր կամ ընկերվարական) ու վերջապէս իրենց քաղաքական օրկաններով՝ աշխատաւորական-ընկերվարական եւ Գ. Միջազգայիններ, անոնք յամառօրէն ու հետզհետէ աւելի լայն գիտակցութեամբ՝ կը ծրագրեն կռուիլ միջազգային դրամատիրութեան դէմ՝ միջազգային գետնի վրայ։

Այդ «միջազգային» ընկերվարական բացատրութիւնը իր ճամբան կտրած է՝ ընկերվարութեան շատ մը ուրիշ ընկերային գաղափարներուն հետ ու այսօր քաղքենիութիւնը, փոխ կ'առնէ աշխատաւորութեան զէնքերը՝ կռուելու համար նոյն աշխատաւորութեան դէմ։ Ահա այսպէս է որ կը տեսնենք՝ վերջին տարիներս, ճարտարարուեստական հսկայ ձեռնարկներու միջազգայնացումը։ Միջազգային արտադրական ընկերութիւններու կազմութիւնը։ Այս բոլո՛րը, ինչպէս նաեւ Ժընեւի տնտեսական վերջին համաժողովը, կ'ապացուցանեն քաղքենի դասին մտահոգութիւնը, միջազգայնօրէն կազմակերպուելու։ Այս կէտէն մեկնելով է որ, Պրաք եւ Զիրոմսքի, իրենց բանաձեւով, կը հասնէին վերի եզրակացութեան, որ իր կարգին տուն կուտար իրենց ամբողջ բանաձեւին։ Արդ, դասակարգերու հակամարտութեան գաղափարին վրայ կառուցուած այս բանաձեւը, շահեցաւ միայն կարեւոր փոքրամասնութիւն մը։ Մեծամասնութիւնը սխալ կը գտնէր, բանաձեւին այդ կեդրոնական միտքը եւ ահա թէ ինչպէս։

Անշուշտ ընկերվարութեան մտածողութեան ուշադրութենէն չի խուսափիր՝ ուրիշ կարգի երեւոյթ մը, որ որոշապէս կը յատկանշուի, գլխաւորաբար Միացեալ Նահանգներուն մէջ։ Ճարտարարուեստի, տնտեսութեան եւ դրամագլուխի տեսակէտէ, առաջնակարգ ու վճռական նշանակութիւն ունեցող այս հսկայ կարելիութիւններով յղի երկրին մէջ, ուր ընկերվարութիւնը՝ իբրեւ քաղաքական ուժ, բացարձակապէս աննշան կարեւորութիւն ունի եւ ուր, արհեստակցական շարժումը, հասած բացառապէս կարեւոր դիրքի, կը խուսափի քաղաքական գործունէութենէ՝ հարցը կը ստանայ այլ բնոյթ։ Կարլ Մարքսի՝ դրամագլուխի կեդրոնացումի եւ աստիճանական թշուառութեան զոյգ տեսութիւնները՝ կը դադրին նշանակութիւն ստանալէ, ըստ Մարքսի ոչ-հետեւորդներու կարծիքին, աւելի ճիշդ է ըսել կը ստանան գլխիվայր նշանակութիւն։ Այսինքն՝ քանի ամերիկեան դրամագլուխը իր վեհապետութիւնը կը տարածէ, հինգ ցամաքամասերուն վրայ, քանի ամերիկեան քաղքենի դասը կը սպառնայ սարկացնել եւրոպականը, քանի վերջապէս հո՛ն, ովկիանոսէն անդին՝ ճարտարարուեստը կը յառաջդիմէ ու կը զարգանայ՝ ա՛յնքան բանուորութեան ու աշխատաւորութեան կեանքի պայմանները դիւրատար կը դառնան։ Այնքան օրավարձերը կ'աւելնան, աշխատաժամերը կը նուազին եւ առ հասարակ բանուորութիւնը կ'ապրի տանելի ու յարաբերաբար նոյն իսկ նախանձելի կեանք մը։

Արդարեւ, գաղտնիք չէ, որ ամերիկեան օրավարձերը, յաճախ եւրոպականներուն հինգ կամ վեց անգամն են։ Ընդհանուր բարեկեցութիւնը՝ շատ աւելի մեծ է Մ. Նահանգներուն մէջ քան Արեւմտեան երկիրներու մէջ։ Նոյն իսկ մեծ արդիւնաբերողներ, ընդ որս Հ. Ֆորտ, ինքնաշարժի հսկան, կը յաւակնին լուծել Աշխատանքի եւ Դրամագլուխի կնճիռը՝ քաղքենի գեղահատերով։ Իցի՜ւ թէ։

Ինչ որ որոշ կը թուի ուրեմն, Մարքսի ոչ — հետեւորդներուն, այն է որ՝ դրամատիրութիւնը, քաջ ըմբռնելով թէ դասակարգերու հակամարտութիւնն է որ պիտի փորէ իր գերեզմանը, կ'աշխատի իրաւախոհութեան եզրեր գտնել բանուորութեան հետ։ Կ'աշխատի, համեմատաբար, երջանիկ ու ապահով վիճակի մը մէջ դնել զայն, յեղափոխութեան ամէն հեռանկար իր սաղմին մէջ խեղդելու համար։ Չէ՞ որ թշուառութիւնն է որ կը մղէ բանուորութիւնը զինուած ապստամբութեան։

Ուրեմն՝ Լէոն Պլում, Պրաք-Զիրոմսքիի տեսութեան, կը հակադրէ այս երեւոյթը, կարծելով որ քաղքենիութիւնը հետզհետէ կը ճկուննայ ու կ'աշխատի օրօրել բանուորութիւնը մասնակի շնորհներով։ Այդ պարագային, արդեօք ճի՞շդ է առարկել որ դասակարգային պայքարը ձեւ կը փոխէ ու թէ էութիւն եւ թէ քաղքենի դասին ճիգը՝ շահելու աշխատաւորութիւնը, կ'ապացուցանէ երկու դասակարգերու հակամարտութեան բնոյթը։

Ահա այս է հարցին արդի վիճակը, վիճող կողմերուն համար։

Թէ՝ ո՞վ ունի իրաւունք, դժուար է յստակօրէն պատասխանել, նախ՝ որովհետեւ ճարտարարուեստական գերարտադրութեան եւ անկայունութեան հետեւանքով, խնդիրը դեռ չփոթ կը մնայ, երկրորդ՝ որովհետեւ վիճող կողմերուն փաստերը, ճիշդ չեն մեկնուիր երկրին մէջ։ Պրաք-Զիրոմսքի՝ իրենց եզրակացութեան կը հասնին, նկատի առնելով Արեւմտեան Եւրոպայի ճարտարարուեստական երկիրները, Պլում կը խօսի Մ. Նահանգներէն։

Վերջացնելէ առաջ, ճշդենք որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միջակ կեցուածք կրնայ շահագրգռուիլ միայն, դասակարգերու հակամարտութեամբ՝ հայկական իրականութեան մէջ։ Սաղմնային վիճակի մէջ գտնուող հայ քաղքենի դասը, որ, ըլլայ նախկին ռուսական կայսրութեան, ըլլայ Թուրքիոյ մէջ կ'ապրէր աւելի շատ օտար մարմնի վրայ, այսօր կամ աքսորական է կամ սնանկացած։

Երկու պարագաներուն ալ՝ կը գտնուի մեր նկատողութենէն դուրս։ Գալով Հայաստանի, իրաւ որ, գուցէ տխուր է ըսել, բայց չարաչահ ու մակաբոյծ խաւէ մը, հայ ժողովուրդը կը կազմէ մէկ դասակարգ։ Կ'ըսենք, տխուր ո՛չ թէ որովհետեւ քաղքենի դասակարգ չկայ որպէսզի նիւթակ ճօճենք դէմը ու յեղափոխականութիւն խաղանք, այլ, որովհետեւ չկայ ո՛չ ճարտարարուեստ, ո՛չ ալ դրամագլուխ։

Վ. Շ.

(*) «Բարենորոգչականներ» կը կոչուէին, նախ քան պատերազմը, գերման ընկերվարութեան շարքերուն մէջ Է. Պերնշթայնի հետեւորդները որ կը կարծէին թէ՝ աշխատաւոր դասակարգերը խաղաղ ու խորհրդարանային գործունէութեամբ, ու առանց յեղափոխութեան, բարենորոգումներու ճամբով, կրնան որոշ արդիւնքի հասնիլ։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՃԻԳԵՐԸ

Հիմնական վերակազմութեան ճիգեր կ'ըլլան այս օրերս, Բարեգործականի կեդրոնին մէջ, այդ հաստատութիւնը աւելի «աշխոյժ» եւ «կենդանի» գործունէութեան մղելու համար։

Կազմալուծման այս օրերուն, վերակազմութեան ամէն ճիգ և փորձ մեր ազգային եւ բարեգործական այս կամ այն հաստատութեան մէջ պէտք է արձանագրել գոհունակութեամբ, եթէ իրապէս այդ փորձերը կը ձգտին այս ժողովրդի ընդհանուր բարօրութիւնը ապահովելու։

Քաղաքական եւ ընկերային ինչպիսի անջրպետներով ալ բաժնուած ըլլանք Բարեգործականէն, չենք կրնար չգնահատել անոր դերը մեր իրականութեան մէջ, մանաւանդ այս օրերուն։ Սակայն եթէ այսօր նուազ կ'ոգեւորուինք ցուցարարական աշխատանքներէ, եւ քիչ մըն ալ վերապահ ենք անոնց «ճիգերուն» հանդէպ, այդ հետեւանք է ո՛չ թէ մեր անբարեացակամութեան կամ հակառակութեան, այլ իրենց իսկ արդէն «վերակազմութեան» անունով առած կասկածելի քայլերուն։ Հայկական իրականութեան մէջ, շուրջ երեք տասնեակ տարիներու կեանք ունեցող նման կազմակերպութիւններ շատ քիչ են եղած։ Այս իրողութիւնը ինքնին գնահատելի է։ Կայ սակայն ցաւալի պարագայ մը, այս բացառիկ կազմակերպութեան համար։ Այդ այն տարօրինակ՝ չըսելու համար արհամարհական ընթացքն է դէպի այն ժողովուրդը, որու ծնունդն են եւ՛ որու մէջ գործելու եւ ապրելու կոչումն ունին ;րենք։ Ասիկա քննադատելի պարագայ մըն է, որ դժբախտաբար չէ ուղղուած մինչեւ այսօր ալ, եւ կը թուի թէ ուղղուելիք ալ չունի։

Արդիւնքը, — անտարակոյս վնասակար է եղած Բարեգործականի համար։ Եթէ այսօր իր գոյութեան երկար ընթացքին, ան իր ծախսած միլիոններու համեմատութեամբ չէ կրցած համապատասխան արդիւնք ձեռք բերել, եթէ չէ կրցած իր անդամներուն թիւը բազմացնել տարիներու հետ, ասոնց գլխաւոր պատճառները, պէտք է փնտռել այդ ընթացքին մէջ։

Վերակազմութեան խոստումներու ընթացքին, Բարեգործականի ղեկավարները կ'անդրադառնա՞ն այս իրողութեան։

Դժբախտաբար ո՛չ։ Անոնք դարձեալ կը շարժին ու կը գործեն իրենց աւանդական ձեւերով, առանց երբեք նայելու իրենց շուրջն ու շրջապատը։

Վստահելի աղբիւրներէ կը յայտնուի թէ «Վերակազմութեան» իբրեւ հետեւանք պաշտօնի են կանչուած նոր անհատներ, չափազանց լայն թոշակներով։ Ամսական 10,000, 4000, 3500 ֆր. ստացողներ կան։

Անհնարէս այն կարծիքն ունիմ թէ հանրային պաշտօնեան պէտք է ազատել նիւթական հոգերէ, եւ պէտք է ապահովել զայն լայնօրէն։ Որովհետեւ երբ հանրային պաշտօնեան ազատուած կ'ըլլայ նիւթական հոգէն, հնարաւորութիւն կ'ունենայ շատ աւելի օգտագործել իր ուժերը։ Ասկէ զատ, յաճախ կը տեսնենք խոշոր դէմքերու անկումը, իրենց հանրային դիրքերէն՝ նիւթական անձկութեան պատճառաւ։

Այս հիմնական սկզբունքը ընդունելով հանդերձ, չեմ կրնար հաշտուիլ այն մտքին հետ, որ օրական մէկ քանի ժամուան աշխատանքի համար հայ մարդը, Հայ Բարեգործական հաստատութենէ մը պէտք է ստանայ 4—10,000 ֆր.։ Թերեւս աւելի շատ, քան այս երկրի նախարարներն ու երեսփոխանները։

Եւ երբ նկատի կ'առնենք մեր բազմաթիւ պահանջները, օրինակ՝ նոր սերունդի դաստիարակութեան խնդիրը, եւ այդ նպատակի համար պահանջուած չափազանց համեստ միջոցները, միւս կողմէ բոլ մը պաշտօնեաներու ծախսուած այս խոշոր գումարները, կը տարուինք մտածել թէ անհատներու շահը շատ աւելի կը կշռէ, քան ամբողջ ժողովուրդի մը գաւակներու փրկութիւնը։

Յաճախ մերժումներ են եղած Բարեգործականի կեդրոնէն, այս կամ այն շրջանի մէջ մանկապարտէզ մը, դպրոց մը բանալու, եւ կամ փոքր նպաստ մը տալու խնդրանքներուն։ Եւ որքան մեզի յայտնի է, այս բոլոր մերժումները պատճառաբանուած են այն առարկութեամբ թէ «այդ նպատակներու համար գումարներ չկան»։ Պահ մը իբրեւ օրինական առարկութիւն ընդունինք այս, ու հաշտուինք կանոնագրի տրամադրութիւններուն հետ։

Բայց կրնա՞նք հաշտուիլ այն իրողութեան հետ, թէ պաշտօնեաներու համար այսքան առատօրէն տրամադրելի գումարներ կան։ Ասիկա չի՞ նշանակեր թէ ցանկութիւնը Բարեգործականի մէջ կարելին անկարելի, իսկ անկարելին՝ կարելի դարձնելու ուժն ունի, եւ թէ եղած առարկութիւնները արդար չեն։

Այն գումարը, որ տրամադրուած է այսօր քանի մը «թանկագին» պաշտօնեաներու ամսականին, կրնար ոչ միայն գոհացնել գիրենք, այլեւ օտարացումէ փրկել տասնեակներով մանուկներ։ Այս մասին երկու խօսք չի կրնար ըլլալ։

Ու երբ կը խորհինք թէ այս ձեւով է որ Բարեգործականի կեդրոնը սկսած է «հիմնական վերակազմութեան», դժբախտաբար ո՛չինչ կը գտնենք ոգեւորիչ։

Այս չէ սակայն բոլորը։

Տարիներ շարունակ, Բարեգործականը «աչալրջութեամբ» առմուր փակած է իր դուռները կուսակցականներու առջեւ, եւ միշտ ալ առանձին հպարտութեամբ Բարեգործականի ղեկավարները խօսած են իրենց «գերազանցապէս անկուսակցական» հանգամանքին վրայ։ Անոնք ուզած են խուսափիլ նաեւ քաղաքական մարզանքներէ, իրենց նպատակին դէմ գտնելով այդ կարգի աշխատանքները։

Լաւ են ըրած թէ գէշ, այդ մասին չէ որ պիտի խօսինք։ Բայց պէտք է բարձրաձայն ըսել, որ Բարեգործականը աստիճանաբար դուրս է եկած իր հռչակած ուղղութենէն, չափազանց միակողմանի եւ պղտոր եղանակով։

Քանի մը տարիէ ի վեր, այս կազմակերպութիւնը այսօր թէ այլուր անվերապահօրէն կը մասնակցի այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք կը կատարուին Խորհրդային Հայաստանի արտասահմանեան մարմիններուն կողմէ։ Անոնք յաճախ իրենք կ'ըլլան նախաձեռնող դաշնակցի հանդէսներու, որոնք ամէն պարագայի քաղաքական ցոյցի հանգամանք ունին։ Օրինակ՝ Նոյ. 29ի տօնակատարութիւնը։ Ասոր հակառակ, նոյն Բարեգործականի ղեկավարները ո՛չ միայն անտարբերութեամբ, այլ եւ տհաճութեամբ կը յիշեն մեկ հայ... նոյնքան նուիրական տօները։ Ի՞նչո՞ւ օրինակ, Բարեգործականը, կը բարեհաճի՛ որեւէ ձեւով իր մասնակցութիւնը բերել Ապրիլ 11-24ի համազգային սգատօնին, ... ըսեր Մայիս 28ին։ Ասոնք նոյնպէս պատճառներ են, որոնք կը ստիպեն մեզ վերապահութեամբ նայիլ Բարեգործականի «անկուսակցական» համբաւին վրայ։

Բարեգործականի համար ... ծանօթ չէ անշուշտ այն կուսակցական հակամարտութիւնները, որ կան գաղութներու մէջ։ Անոնք գիտեն նոյնպէս, իւրաքանչիւր կուսակցութեան արժէքը, ուժը եւ ժողովրդականութիւնը։ Մենք ալ գիտենք, որ «անկուսակցական» Բարեգործականը տարիներ շարունակ իր դուռները լայն բացած է մասնաւորաբար Ռամկավարներու առջեւ։ Այս վրիպումը մասամբ ըմբռնելի է մեզի համար, նկատի ունենալով հոգեկան կապը, որ կը միացնէ Ռամկավար վարիչները Բարեգործականի վարիչներուն հետ։ Ու եթէ յաճախ այս երկուքը նոյնացուցած ենք, մեզի գտնէ ... պարտողներ են եղած։

Այսօր, սակայն, նոր փաստեր կը տրուին մեզի, որոնք կ'ապացուցանեն թէ Բարեգործականը կը վերակազմուի, իր կեդրոնին մէջ հիւրընկալելով «անուն» եւ «համբաւ» հանած Ռամկավարներ։ Առանց քիչ նկատելով, Բարեգործականը իր կեդրոնը կ'ընդունի նաեւ Ռամկավար կուսակցութեան կեդրոնական վարչութեան նախագահը, «ամենակարող» Պ. Զօպանեանը։ Քայլ մը եւս, եւ աշխա՛... որ մեկ ալ Ռամկավար կուսակցութեան հրահանգները պիտի փոխադրուին համանաբար Բարեգործականի կեդրոնէն։ Գերազանցապէս անկուսակցական կազմակերպութեան մը վերակազմութեան աշխատանքներ են ասոնք։

Այս քանի մը դիտողութիւններն ալ բաւական են արդարացնելու մեր կասկածոտ ընթացքը Բարեգործականի նոր ձեռնարկներուն հանդէպ։

Եթէ Բարեգործականը պէտքը կը զգայ այս ժողովուրդի անվերապահ աջակցութեան, եթէ ան կ'ուզէ ապահովել անոր համակրանքը, պարտաւոր է հաշուի առնել իր ամէն մէկ նոր քայլը։ Մինչեւ հիմա եղածները, դժբախտաբար կրնան շատ բան կորսնցնել տալ Բարեգործականի ժողովրդականութենէն։ Ան կամ պէտք է ըլլայ բովանդակ հայութեանը, գոհացնելով անոր իր նիւթական եւ բարոյական կարողութիւնները, եւ կամ բացէ ի բաց պէտք է ձուլուի Ռամկավար կուսակցութեան հետ։ Այս է եզրակացութիւնը իրենց «նոր» ճիգերուն։

Ս. ԹՈԹՈՒԼ

«ԵԱՎՈՒԶ»Ի ՀԱՄԱՐ ԴԱՏԻ ԿԱՆՉՈՒԱԾ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ նախկին ծովային գործավար ... սան պէյ, առանց արտօնութեան ... կարգ մը պայմանագրութիւններ (նախ...կնքած ըլլալով Եավուզի ... կին կէօպէն) նորոգութեան համար, Ազգային մեծ ժողովը որոշած է դատի կանչել զայն։ Նկատելով որ Իհսան պէյ անձամբ երեսփոխան է, Ազգային Մեծ ժողովի անդամներէն բաղկացած մը ատեան ... Գերագոյն Ատեանի մը ... տեղի պիտի ունենայ դատավարութիւնը։ Վարչապետ ... փաշա խնդրին մանրամասնութիւնները հաղորդեց ... Իհսան պէյ բանին եւ ըսաւ թէ ... դահլիճին հրամարումը եւ ... վային գործավարութեան ... Ջուհէլը խմանալէն վերջ է ... կնքած է յիշեալ պայմանա... գրութիւնները ի վնաս պետ... կան գանձին, որով դատաքննութեան նկատուի։

ՏՈՆԻ ԵՒ ՔՈՒԲԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԵՆ

Փրակայէն կը հաղորդեն որ համաձայն Հարաւային Ռուսիայէն հասած ճամբորդներու եւ փախստականներու, վերջերս Տոնի եւ Քուպանի քաղաքներուն մօտ անջատողական բուռն ձգտումներ կը տեսնուին։

Այս առթիւ կը յիշուի թէ 1917ի յեղափոխութենէն վերջ, քաղաք գանգուածներու մէջ մեծապէս զարգացած էր տեղական ինքնավար ութեան ձգտումը։

Ցիշեալ թուականին արդէնք կազմած էին երկու Հանրապետութիւններ. մէկը՝ Քուպանի քաղաքներունը, Կովկասի հիւսիսը եւ Ազախու ծովու արեւելքը, միւսը Տոնի քաղաքներունը, աւելի հիւսիս։ Զանազան պատճառներով, այս երկու հանրապետութիւնները պոլշեւիկներուն դէմ կռուեցան՝ Տէնիքինի եւ Վրանկէլի սպիտակ բանակներու կողքին։

Ինչպէս որ այդ շրջանին բազմաթիւ անհամաձայնութիւններ ծագած էին վերոյիշեալ զօրավարներուն եւ քաղաք կառավարութեանց — մանաւանդ Քուպանի — միջեւ, այնպէս ալ ներկայիս այս երկու հանրապետութեանց քաղաքացիները կ'ուզեն թօթափել Մոսկուայի լուծը։ Ընկախութեան այս ընդհանուր փափաքին պատճառով է, որ մէկ ամիսէ ի վեր ամէն առթիւ հակառակութիւնները կը շեշտուին Մոսկուայի դէմ։

Այս շարժման մէջ ամէնէն յատկանշականը այն է, որ հակառակ քաղաք վարիչներու կամքին — որ կուսակից են դաշնակցային Ռուսիոյ մը — անջատողական ձգտումները օրէ օր կը զօրանան։

Փրակայի մէջ կը հրատարակուի «Ազատ Քաղաքներ» անուն թերթ մը որ կը գրէ թէ քաղաքները բաց ու բացակապէս պէտք է իրենց ապագան գծեն ու պատրաստեն՝ առանց Մոսկուայի»։ Ան կ'ըսուի նաեւ թէ ատենօք երկու հանրապետութիւնները մեծ սխալ մը գործեցին՝ հպատակելով Տէնիքինի, մինչ իրենց շահը կը պահանջէր համաձայնիլ Ուկրայինայի եւ անդրկովկասեան հանրապետութեանց դաշնակցութեան հետ։

Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այս նոր շարժաթեթերթին, որ քաղաքներու կողմէ արտասահմանի մէջ՝ հրատարակուած առաջին անկախ օրկանն է, եւ առաջին թիւը, որուն լոյսերը չեն բխիր Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւններէն։ Ատոր մէջ կը տեսնուին առաջին որոշ նշանները ժողովրդական այն ընդարձակ շարժման, որ կը ձգտի ռուսպոլշեւիկեան ազդեցութենէն ձերբազատել Լեհաստանէն մինչեւ Կասպից տարածուող ինքնուրոյն ազգութիւնները։ Հակառակ այն ջանքերուն, զորս կարմիր բանակներն ու ոստիկանները կը վատնեն, մանաւանդ Ուկրայնիոյ մէջ, ինքնավար հանրապետականներու ճիգերը արգիլելու համար, բացորոշ կը տեսնուի թէ հարաւային եւ արեւմտեան Ռուսիոյ ազգայնականները պիտի կրնան ի վերջոյ ձեռք բերել իրենց անկախութիւնը։

ՉԷԶՈՔՆԵՐՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Գահիրէի մէջ, վերջին անգամ խումբ մը չէզոքներ մարմին մը կազմելով, ձեռնարկեր էին դադրեցնելու ծանօթ վէճերը։ Եգիպտոսի վերջին թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ այս մարմինը հետեւեալ նամակը ուղղած է Թորգոմ եպիսկ.ի.—

«Ժամանակէ մը ի վեր մեր համայնքը վրդովող ծանրակշիռ անցուդարձերուն առջեւ անտարբեր մնալ կարելի չըլլալով, ստորագրեալներս խումբ մը սրտցաւ անկախ (ո՛չ կուսակցական) ազգայնոց կուգանք խնդրելու որ Պատկ. Թեմական Ժողովը անկարելին կարելի դարձնելով հաճի խաղաղ եւ հաշտարար միջոցներով վերջ մը դնել ծանօթ ցաւալի կացութեան, որ վտանգաւոր է թէ համայնքին շահերուն եւ թէ համայնքը կազմող անհատներու շահերուն։

Մենք կը կարծենք թէ Պատկ. Ժողովդ իբրեւ բարձրագոյն պատասխանատու մարմին պարտաւոր է այս անհրաժեշտ քայլը առնել, առանց վայրկեան կորսնցնելու։ Վաղը գուցէ շատ ուշ ըլլայ։

Ինչպէս գիտէք, մեր միջամտութեամբ յաջողեցանք գոնէ առժամապէս դադրեցնել տալ ցոյցերը, սպասելով Ձեր որոշման։

Կը խնդրենք ուրեմն, որպէսզի, մինչեւ յառաջիկայ չորեքշաբթի օր, 21 Դեկտեմբեր, բարեհաճիք գրաւորապէս մեզի տեղեկացնել Ձեր որոշումները, հակառակ պարագային պատասխանատու կը ճանչնանք Պատկ. Թեմական Ժողովոյ անդամները՝ ներկայի եւ ապագայի բարդութեանց եւ վնասներուն»։

Ի դիմաց անկախներու գործադիրին՝ Մ. Ղազարոսեան, Լեւոն Շալճեան, Տ. Բարթողեան, Ս. Աֆարեան, Ե. Ա. Բաշալեան, Յակոբ Յակոբեան։

15 փետր. 1927

ՄԻԹԻՆԿ ՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Փետր. 11ին միթինկ մը գումարուած է Պէյրութի մէջ, ուր խօսած են Վարդան Գէորգեան, Արշակ Յովհաննէսեան եւ Խոսրով Թիւթիւնճեան, Հայաստանի մէջ կատարուած ձերբակալութեանց եւ ժողովուրդի զինաթափութեան առթիւ։

Միթինկէն յետոյ, ծափերով ընդունուած է հետեւեալ բողոքի բանաձեւը.—

«Մենք Պէյրութի ժողովրդային Տան սրահին մէջ հաւաքուած երեք հարիւր անձերս, 1927 փետր. 11ին լսելէ վերջ Հայաստանի եւ մասնաւորապէս Զանգեզուրի շրջանին մէջ ապրող հայ խաղաղ ազգաբնակութեան դէմ մեծամասնական ներկայ կառավարութեան ի գործ դրած հալածանքներն ու հայ աշխատաւոր զանգուած զինաթափելու անհանդուրժելի եւ ազգակործան արարքները, կը բողոքենք եւ կ'առաջարկենք.

Ա.— Անմիջապէս դադրեցնել հայ ժողովուրդը զինաթափելու անմիտ եւ գարշ ձեռնարկը։

Բ.— Վերջ տալ նոյնպէս հայ մտաւորականութեան ու չէզոք քաղաքացիները աքսորի, բանտի եւ հալածանքի մատնելու դատապարտելի աշխատանքներուն. եւ ընդհակառակն, ուժ տալ հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան բոլոր միջոցներուն, զայն ապագայ նոր նախճիրներէ եւ կոտորածներէ զերծ պահելու համար։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Դեկտմ. — Գաղութիս հայ բնակչութիւնը մեծ մասով կ'աշխատի գործարաններու մէջ, մանաւանդ ձմեռնային այս ցուրտ եղանակին։ Քարափի եւ ուրիշ բացօթեայ գործատեղիներու մէջ աշխատողներն ալ ատենէ մը ի վեր կը ջանային տեղաւորուիլ մեծ գործարաններու մէջ։ Մեծ մասը յաջողած է։ Բայց նորէն բաւական թիւով գործաւորներ ունինք ասոնք՝ հոս ու հոն, կէս մը գործաւոր, օր մը կ'աշխատին միւս օր գործ չեն գտներ. որով դժուար թէ ընտանիքի մը ապրուստը ճարեն։

Օրավարձերը նոյնն են ինչ որ անցեալ տարուան մէջ։ 1926ի գործազրկութեան նշանները սկսեր էին երեւիլ նոյեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներուն. սակայն այս տարի, բարեբախտաբար որ եւ է որոշ տագնապ չի տեսնուիր, թէեւ կան դժբախտ ընտանիքի հայրեր, որոնք ամիսներով անգործ մնացած են։ Ունինք որբեւայրիներ ալ որոնք իրենց մէկ կամ աւելի պզտիկները պանդոկը թողած, գործարան կերթան, պատառ մը հաց ապահովելու մտահոգութեամբ։

Ամէնէն աւելի շաքարի գործարաններու մէջ է որ շատ Հայեր կ'աշխատին։ Այս գործարանները երեք են։ Մէկը միայն (La Méditeranéenne) զանազան պատրուակներով դուրս կը նետէ իր հայ աշխատաւորները։ Գլխաւոր պատճառը կը վերագրուի կարգ մը թեթեւսոլիկ հայ կարմիր սէնտիքալիստներու, որոնք նմանապէս վտարուած են գործարաններէ եւ չեն խրատուիր։ Երկրորդ կարգին կուգան իւղի գործարանները, որոնց փոքր մէկ մասը անընդհատ կը բանի, իսկ մեծ մասը երբեմն դադար կ'ընէ, որով հոն աշխատող մեր հայրենակիցները անորոշ ժամանակի մը համար անգործ կը մնան։

Արհեստաւորները, գործարաններու մէջ թէ դուրսը, աշխատանքի եռանդուն եղանակին մէջ կը գտնուին եւ կարգ մը ճիւղերու մէջ, գիշեր ու ցերեկ կը գործեն, ստանալով լաւ վճարում։

Կ. Սեւեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էր Յառաջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ֆութպոլի Ա. խումբը մրցելով Ռապլ տ'Օլոնի տեղական խումբին դէմ, յաղթեց 0ի դէմ 3 նշանակէտով։

Խումբը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին ճամբայ ելաւ եւ քաղաք հասաւ կիրակի առաւօտ ժամը 6ուկէսին։ Տեղական միութեան կողմէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը բարի գալուստ մաղթեց։ Նախապէս պատրաստուած նախաճաշէ վերջ խումբը պտոյտներ կատարեց Ատլանտեանի ափը։ Ժողովուրդը որ անձկութեամբ կը սպասէր Հայ խումբին, գունդագունդ կը դիմէր դաշտ։ Քաղաքին բոլոր կողմերը մասնաւոր յայտարարութիւններ փակցուած էին մրցման համար, իսկ տեղական թերթերը Հայ խումբին արժանիքն ու կարողութիւնը գնահատելով, կը հրաւիրէին ժողովուրդը ներկայ ըլլալ։ Ցորեկին լաւ ճաշասեղան մը պատրաստուած էր ի պատիւ խումբին, Ատլանտեանի ծովով եւ տեղական գինիով։

Ժամը 2ին Հայ խումբը Փութպոլի մաքուր տարազներով ուղղուեցաւ դաշտ ուր մեծ թիւով հանդիսատեսներ տեղ բռնած էին։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2,30ին։ Ա. կիսախաղին մեր յառաջապահները արագ վայրէջքով մը գնդակը մօտեցուցին անոնց բերդին եւ Գրիգորեանի փասին վրայ Պարոյր զօրաւոր հարուածով մը բրաւ Ա. նշանակէտը։ Անմիջապէս վերջ մերինները կրկին տիրանալով գնդակին, կոկիկ փասերով մօտեցան անոնց բերդին։ Այս անգամ Սարգիս Կարապետեան ուժգին հարուածով մը գնդակը մտցուց անոնց բերդին մէջ եւ շահեցաւ Բ. նշանակէտը։ Խաղը սկսելէն հազիւ չորս վայրկեան անցած էր։ Ֆրանսացիները անակնկալի եկան այս արդիւնքին վրայ, իսկ մերինները մեծապէս խանդավառուած, արագ խաղարկութեամբ մը սկսան սեղմել հակառակորդ բերդը։ Ու Ս. Կարապետեան յաջողեցաւ շահիլ երրորդ եւ վերջին նշանակէտ մը։

Բ. կիսախաղին արեւը եւ հովը կը նպաստէին Ֆրանսացիներուն, որոնք սկսան արագ խաղարկութեամբ նեղել մեր բերդը։ Այս կիսախաղին երկուստեք հաւասար խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Երկու կողմերն ալ մերթ ընդ մերթ տիրապետեցին խաղին առանց օգտուելու քանի մը լաւ պատեհութիւններէ։ Խաղի վերջաւորութեան տասը վայրկեան մնացած, Ֆրանսացիները իրենց վերջին ճիգը թափեցին գոնէ մէկ նշանակէտ շահելու, բայց անօգուտ։ Մեր պաշտպանողական գիծը կորովի ջանքերով միշտ ետ կը մղէր։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 3—0։

Ինչպէս կը սպասէինք, մերինները գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան խաղի ամբողջ տեւողութեան եւ վառ պահեցին իրենց եռանդը։

Ֆրանսացիները թէեւ արագ ու տոկուն խաղարկութիւն մը ունեցան, բայց կը պակսէր խաղին պէտք եղած նրբութիւնը։ Մեր պաշտպանողական գիծէն Աստ. Պաղտասարեան իր փորձառու խաղով գնահատելի էր եւ մեծ դեր ունեցաւ սոյն մրցման մէջ, նոյնպէս Երուանդ եւ Գրիգորեան դիմացկուն խաղարկութիւն մը ունեցան։

Մեր կեդրոնի յառաջապահը՝ Ս. Կարապետեան նշանաւոր խաղարկութիւն մը ունեցաւ, ինչպէս ամէն անգամ այս մրցման եւս իր նուրբ եւ ուժգին հարուածներով գնահատման արժանացաւ։ Աջ եւ ձախ ծայրերը, Տաճատ եւ Պարոյր գնահատելի էին իրենց տոկուն ու արագ խաղերով։

Մրցումէն անմիջապէս վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը հրաւիրուեցաւ գինետեղանի, որու ընթացքին Ֆրանսական խումբին նախագահը շնորհաւորելով մեր յաղթանակը, գնահատեց մեր բոլոր խաղացողները։ Խոստացաւ Զատիկին կրկին հրաւիրել։

Գ. Գասպարեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ (գծեր իր կեանքէն)։ Մ. Վարանդեանի. Հայրենիք Մատենաշար թիւ 4. Պոսթըն. 1927. Գին 50 սէնդ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ» ԿԸ ԿՈՂՈՊՏԷ.— Ամերիկայի Լինքըն քաղաքի (Նէպրասքա նահանգ) մէկ դրամատան մէջ եղերական միջադէպ մը տեղի ունեցաւ այն ժամուն, ուր կեդրոնական սրահը լեցուն էր Ծնունդի եւ Նոր Տարիի առթիւ դրամ քաշելու եկող մեծ բազմութեամբ մը։ Յանկարծ սրահէն ներս մտաւ Կաղանդ պապայի հագուստով պատկառելի ու համակրելի մարդ մը, մազն ու մօրուքը ճերմակ, կարմիր լայն վերարկուով, որուն գրպաններուն մէջ կարծես թէ Կաղանդի նուէրներ պահուած էին։ Ամէն մարդ կարծեց թէ դրամատան տնօրէնութիւնը ուզած էր հաճելի անակնկալ մը ընել՝ նուէրներ բաշխելով իր յաճախորդներուն։ Ուստի եւ մարդուն լաւ ընդունելութիւն ըրին, փոքրիկները վազելով մօտեցան անոր՝ շաքարեղէն եւ խաղալիք ստանալու յոյսով...։

Յանկարծ, երբ չորս կողմը լաճեր շրջապատած էին, անծանօթը գրպաններէն հանեց ո՛չ թէ շաքարեղէնի տուփեր, այլ երկու հսկայ ատրճանակներ ու ահեղ ձայնով մը գոռաց.

— Ձեռքերը վե՛ր։

Պահ մը աննկարագրելի սարսափ տիրեց։ Ամբոխը հնազանդեցաւ։ Չորս ձեռնակիցներու օգնութեամբ, կեղծ Կաղանդ պապան՝ սկսաւ խղճմտօրէն կողոպտել դրամատան բոլոր յաճախորդներուն դրամապանակներն ու գոհարեղէնները։

Բարեբախտաբար սակայն, ընդհանուր շփոթութեան մէջ, կին մը յաջողած էր առանց նշմարուելու փախչիլ փոքրիկ դռնէ մը եւ լուր տալ ոստիկանութեան։ Չորս վայրկեան վերջ, քսան ոստիկաններ, ձեռքերնին ատրճանակ, ներս խուժեցին սրահէն, ուր աւազակները կը շարունակէին իրենց արդիւնաւոր աշխատանքը։

Ոստիկան մը, առանց քաշուելու մանուկներու ներկայութենէն, գնդակ մը արձակեց աւազակներուն մէկուն գլխուն եւ զայն վայրկենական գլտորեց։ Միւս չորսը, որոնց մէջ նաեւ Կաղանդ Պապան, անմիջապէս լքեցին իրենց աւարը, եւ մանուկները հրմշտկելով, ձեռքի եւ ոտքի հարուածներ տալով, երբեմն ալ ատրճանակ պարպելով յաջողեցան դուրս ելլել եւ դուռը սպասող ինքնաշարժ մը նստելով փախան։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԴՐԱՄԱՏՆԵԱԿԷՆ.—Հ.Բ.Ը.Միութիւնը չըլլալով տեղական նպաստի մարմին մը, իր օգնութիւնը կ'ընձեռէ իր սեփական հիմնարկութեանց կամ ազգային այլ հաստատութեանց միջոցաւ։ Ուստի, չունենալով անհատական նպաստի ո եւ է տրամադրելի վարկ, մասնաւորներու դիմումները բացարձակապէս նկատի չեն կրնար առնուիլ։ (կնիք)

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

"ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ,,

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ՆԱԽԱԲԱՆ

Շարունակեցի, բառերը հատիկ հատիկ արտասանելով.

— Հապա փոխադարձ սէ՞րը, ցկեանս, Նատէժտա։

Ոչ մէկ շող իր անկենդան աչքերուն մէջ. իր այս ակնարկը երբեք չէի տեսած։

Ուսերը թօթուեց։

— Այո՛. ցկեանս... բայց, կրնա՞նք արգիլել այն ինչ որ պիտի պատահի։

— Կեանք մը համար կեանքի մէջ մէկ չահագրգռութիւն միայն կայ.— երջանկութիւնը։

Անիկա կրկնեց մեքենականօրէն.

— Երջանկութի՜նը... կ'ուզէք ըսել այն պարզ երջանկութիւնը, որուն ամէն մարդ իրաւունք ունի՝ այս խեղճ բայց արագընթաց կեանքին համար... եւ ամէն մարդ ի վիճակի է զայն ապատօրէն ձեռք ձգելու։

Ելաւ բազմոցին վրայէն, գնաց դէպի մեծ խորշը, ուր՝ տատանող ոսկեայ վարսագանգերու եռեւէն պարտէզը կը դողար, եւ անիկա աւելի տժգոյն էր կարծես ոսկիի ու պուռտ գոյներով բեռնաւորուած այս սենեակին մէկ անկիւնը։ Հեռուն՝ պալատներ անտառին հեռանկարները կը շոգիանային գորշագոյն ցոլացումներով։

— Հօրս գերն է հսկել աշխարհիս ամենահզօր գահին վրայ, կատարինէի եւ Մեծն Պետրոսի գահը... ո՛չ պետը եւ ոչ ալ մենք իրաւունք չունինք խոնարհներուն յատուկ ընտանեկան երջանկութեան։

Ակամայ աչքերս սեւեռեցան լուսանկարչական երկու խոշոր փոր ձերու վրայ, որոնք ադամանդով ու շափիւղայով զարդարուն բարբարոս շրջանակներ ունէին, եւ որոնց մէջ Ցարն ու Ցարուհին ներկայացուած էին՝ հնօրեայ ծիսական հագուստներով։

— Մեր օրէնքը խորհրդաւորութիւն է, գաղտնիք. Մարսէ՛լ Լանտրըսի... չէք գիտեր թէ ի՛նչ է հոս... անոր աննշմարելի ուժը կը ճնշէ մեր գոյութիւնը եւ կը ճզմէ զայն... գաղտնի՜ք, այսինքն վազը, թերեւս այս իրիկուն դաւաճանութիւնը, մահափորձը, քաղաքական ոճիրը... եւ ետէ հայրս խորհնի իմ պաշտպանութեանս մասին, ըսել է որ խորհրդաւորութեան ստուերը կը տարածուի մեր վրայ...

Ընոր ծանր ձայնը աւելի կը խորանար.

— Գիտէ՞ք, մանկութեանս ինչե՜ր տեսած եմ ես... Ցարն ու Ցարուհին՝ անընդհատ հալածական իրենց գիւթական պալատներուն մէջ, իրենց սենեակներուն դռները գիշեր ցորեկ պաշտպանուած հսկողներու կողմէ... կերակուրները՝ որոնց համը մէկ մը՝ իրենց առջեւ նայիլ կը տրուէր... մահափորձի սարսափ, թոյնի սարսափ, ու միշտ խորհրդաւորութեան ներկայութիւնը...։ Օր մը, կայսերական զբօսանաւը նստած էինք, պալթիկ ծովուն մէջ հաճելի ճամբորդութիւն մը ընելու համար... սեղան նստած էինք Ցարուհիին պատուական տիկնոջ հետ, Տիկին Վիրուպա Վիրուպովայի... յանկարծ եղերական ճիչեր լսուեցան... փոքրիկն Ցարեւիչի խուցը խոյացանք... տեսանք որ անիկա գետինը փռուած էր արիւնաթաթաւ... անոր սոսկալի վէրքէն դանակ մը ինկած էր... թէեւ դեռ մանուկ էր... բայց այժմ կը յիշեմ արիւնաթաթաւ, անզգայ ու անգոյն տղան, աշխարհիս ամենամեծ կայսրութեան ապագայ տէրն ու տիրակալը՝ որուն առջեւ ծունկի կուգային երկու հարիւր միլիոն մարդիկ... եւ երբ բժիշկները խնամեցին անոր ահաւոր վէրքը, տեսան որ մարդասպանին դանակը թունաւոր էր եւ այնուհետեւ Ցարեւիչը պիտի տառապէր սարսափելի ու անբացատրելի հիւանդութիւնով մը, մէկը Ռուսիոյ հիւանդութիւններէն, զորս կը փոխանցեն այնտեղի թոյները...

Անիկա կրկնեց իր խօսքը.

— Ահա՛ մեր օրէնքը... կռիւը սկսուած է, մահուան կռիւ՝ իմ հօրս ու այն աննշմար մարդոց միջեւ, որոնք՝ իրենց ձեռքին տակ ունենալով խորհրդաւոր զինուորներ, կը յարձակին կայսրութեանց ու ազգերու վրայ...

Քօղս նետած էր ու կարմրագոյն բաժակը առած էր երկու ձեռքերուն մէջ։ Շքեղ ու մահատիպ պալատներու տարօրինակ անցնելը վերբերուեցաւ իր նայուածքին մէջ.— Սրբազան Ռուսիոյ երկարաձիգ, վայրագ ու հեշտագին կոչը։

— Մարսէ՛լ Լանտրըսի, ինչպէ՞ս պիտի մտածեմ աչքի առջեւ ունենալով իմ սեփական ներշնչումներս, հարցուփորձել եւ վերլուծել ինքզինքս, երբ պէտք է որ ի գերեւ հանենք կատաղի ու նախնական խորամանկութիւնները, մարդուն կուիը մարդուն դէմ, ինչպէս որ էր մարդկութեան նախնական օրերուն... ուրեմն պիտի հնազանդէի հօրս...

Ձայնը մրմունջով վերջացաւ։

— Մարսէ՛լ Լանտրըսի, ձեզի յայտարարեցի իմ նշանախօսութիւնս կոմս Բորիս Ռուխիմի հետ...

Լռեցինք... թեթեւ հով մը գեռ կը հծծէր։ Ի՞նչ կար։ Ո՞ր կալանաւոր տենդը կը թուէր մեզ գգետնել արեւելեան այս կոշտ սենեակին մէջ։

Ցեռոյ երկար նայուածքը ինքն իր վրայ փակուեցաւ։

— Ձեզ կը շնորհաւորեմ ուրեմն, Նատէժտա՛ Պաթրոտից, ըսի մեկնելով։

(Շար.)

Ճիշդ այդ միջոցին սակայն, գործավարներու խորհուրդը հետեւեալ որոշումը կը հաղորդէ շահագրգռուողներուն.

«Լօզանի դաշնագրին վաւերացումէն յետոյ գրաւուած կալուածները կը վերադարձուին այն պարագային միայն, երբ դիմում կատարուի ուղղակի կալուածատէրին կողմէ»:

Այս պայմաններուն մէջ, կ'ըսէ «Ազգամ», պէտք չէ վերադարձնել կալուածները Ճիզմէճեանի որ դատարան դիմած էր՝ փոխանորդ փաստաբանի միջոցով եւ ոչ թէ անձնապէս:

Ելմտական քննիչները սկսած են քննել այս խնդրին վերաբերեալ թղթածրարը: Կ'ըսուի թէ տակաւին ուրիշ շատ մը կալուածներ այս ձեւով վերադարձուած են: Քննիչ Մարմինը սկսած է զբաղիլ այս խնդիրներով ալ:

Սանասարեան խանը ոստիկանատուն

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ Ոստիկանութեան Տնօրէնութեան պաշտօնատունը Սանասարեան խան փոխադրելու խնդիրը գրեթէ կարգադրուած ըլլալով, Ոստիկանութեան Տնօրէնութիւնը մօտ օրէն Սանասարեան խան պիտի փոխադրուի:

Այս փոխադրութենէն յետոյ բարեկարգութիւններ պիտի կատարուին ոստիկանութեան մէջ:

Կ'ըսուի թէ այս նոր կազմակերպութեան առթիւ աւելի իրաւասու դիրք մը պիտի տրուի Ոստիկանութեան Տնօրէնի օգնական Հասան Րաշիտ պէյի: Նոր կազմակերպութիւնը չափուած պիտի ըլլայ գերման ոստիկանական կազմակերպութեան վրայ:

Անատօլուի երկաթուղիները

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն «Ազգամ»ի թէ քննութիւններ կը կատարուին պելճիքական խմբակին դաշնական կացութեան մասին: Յիշեալ խմբակը պարտաւոր էր իր ապսպրանքները ընել մինչեւ Դեկտեմբերի սկիզբը, մինչդեռ այս պայմանը չէ յարգուած: Կառավարութիւնը բողոքած եւ պայմանաժամ տուած է մինչեւ Շաբաթ: Այդ օրը որոշապէս յայտնի պիտի ըլլայ խմբակին դրութիւնը:

Պելճիքական խմբակը կը փափաքի երկաթուղագծի իր յանձնառութիւնը փոխանցել գերման եւ ամերիկեան խմբակի մը, որուն հետ շփումներ կը կատարէ արդէն: Այս խմբակը, Պելճիքացիներու յանձնառութիւնները կատարելու համար կը պահանջէ որ պայմանագրութեան մէջ յիշուած «պօնօ»ները առեւտրական բնոյթ ունենան: Կառավարութիւնը սակայն, որոշած է ոչ մէկ փոփոխութիւն կատարել պայմանագրութեան մէջ: Ընկերութիւնը թէեւ կէս միլիոն ոսկիի երաշխաւորութիւնը ապահոված է, բայց երաշխաւոր ցոյց տուած չէ Գերմանիայէն կատարուելիք ապսպրանքի մասին: Ընկերութեան ներկայացուցիչները այս մասին կը բանակցին հանրօգուտ շինութեանց գործավարութեան հետ:

Տիկ. Կրէյսրը կը փնտռեն

Հակառակ այն անթել հեռագրին թէ Տիկին Կրէյսրնի օդանաւը ցամաք իջած է Սէյպըլ Այլէնտի մէջ (Նոր Սկովտիա), երէկ առաւօտ ոչ մէկ հեռագիր հասաւ այս լուրը հաստատող: Ընդհակառակն Նիւ Եորքէն հեռագիրներ կ'ըսեն թէ «Լոս Անճէլոս» զեկաւոր օդապարիկը եւ թորփիլահալածներ ճամբայ հանուած են «Տօրն» օդանաւ փնտռելու համար:

Նոր տեղեկութեան մը համաձայն, օդանաւին ճամբայ ելլելէն քիչ ետք անթել զեկոյց մը ստացուած է թէ «Տօրն»ի վիճակը լաւ չէ: Կը վախցուի որ օդանաւը ովկիանոսին մէջ ինկած եւ կորսուած է՝ շատ մը նախորդներու պէս: «Լոս Անճէլոս»ի եւ թորփիլահալածներու փնտռտուքները դժբախտաբար ո եւ է արդիւնք չեն տուած մինչեւ հիմա:

«Ժորժ-Կինմէր» Իսքէնտէրունի մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ «Ժորժ-Կինմէր» օդանաւը, որ Փարիզ-Հանոյի թռիչքը պիտի փորձէր, Մէրսինէն մեկնած եւ Իսքէնտէրուն ցամաք իջած է Դեկտ. 25ին: Օդանաւին վարիչը գնդապետ Անթունա Փարիզէն մեկնած ատեն կը յուսար հինգ օրէն Հնդկաչին հասնիլ, սակայն շաբաթ մը անցաւ անկէ ի վեր եւ օդանաւը դեռ Սուրիա միայն կրցաւ հասնիլ, փոթորիկին և այլ պատճառներով:

Լանսէյի մէջ Հայ մը վիրաւորուած

Լանսէյի թուղթի գործարանին մէջ, ուր շատ մը Հայեր կ'աշխատին, պայթումի մը հետեւանքով քանի մը բանուորներ փլատակներու տակ մնացին եւ մօտ 10 հոգի վիրաւորուեցան: Մեռան վեց Իտալացիներ եւ Սպանացիներ: Վիրաւորներուն մէջ է 25 տարեկան Հայ մը՝ Արմատեան: Վնասները 4 միլիոն ֆրանքի կը հասնին:

Քննութիւններ կը կատարուին պայթումի պատճառներուն մասին:

Երկրաշարժ, փոթորիկ, ողողումներ

Իտալիոյ մէջ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցումներ տեղի ունեցան: Ցնցումի կեդրոնը Հռոմէն 30 քիլոմեդր հեռուն կը գտնուի: Վնասները կարեւոր են մանաւանդ Վէլլէթօքրի եւ Նէմիի շրջանին մէջ: Տան մը տանիքը փլաւ Հռոմի մէջ: Կորուստներու ընդհանուր թիւը յայտնի չէ:

Երկու օրէ ի վեր ամբողջ Անգլիա ձիւներու տակ ծածկուած է: Լոնտոնի արուարձաններուն մէջ կացութիւնը ծանր է, հաղորդակցութեան միջոցները ընդհատուած են: Կառախումբ մը գիծէն դուրս ելաւ: Կարգ մը շրջաններու, մանաւանդ Թէյմիզի հովիտին մէջ ողողումներ սկսած են: Կատաղի փոթորիկ կը տիրէ անգլիական եզերքներուն վրայ, նաւերը ապահով նաւահանգիստներ ապաստանած են:

Հիւսիսային Մարոքէն, Սպանիայէն, Յունաստանէն, Եուկոսլաւիայէն, Թուրքիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ հասած լուրերու համաձայն փոթորիկը, ձիւնն ու ողողումները մեծ վնասներ առաջ կը բերեն:

Տրոցկի մեռա՞ծ կայ?

Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, յիշեալ քաղաքին մէջ զրոյց կը շրջի թէ Ջինովիեւէն վերջ Տրոցկիխօսրաշած է իր կարգին հպատակիլ Կեդր. Կոմիտէին: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ այս ուղղութեամբ բանակցութիւնները բաւական առաջացած են:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները 30 դեկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, քաֆէ օ քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը; մէթրօ՛ իթալի:

Օրակարգ.— Շրջ. կոմիտէի զեկուցումը եւ ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ԲԱՑՈՒՄ «ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ» ԺՈՂՈՎՐԴ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս Ուր. գիշեր ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի D սրահին մէջ

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍ. ԵՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Փօն տ'Օպնա 30 Դեկտ. դասախօսական ժողով, դասախօս՝ ընկեր Ազգին:

Դեկտ. 31ին Կանանց ժողով:

(Շար.)

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը՝ Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Հ. Տէվլէթեան պիտի կարդայ իր ինքնագրութիւնները: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի Հայրենակց. միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը այս Կիրակի ժամը 2ին, Rue Boileau, Էմիլ Զոլայի վերնայարկը: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, Ջաւէշտ (Պարպուլիէ), Կաղանդ պապան եւ անակնկալներ:

ԼԻՈՆԻ եւ Շասի Հայրենակց. Միութեան վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունվ. 1ին Կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 10ին, Շասի քանթինին մէջ, փափաքողներ կրնան ներկայ գտնուիլ:

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Մարսէյլի «Արարատ» միութեան կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն մէջ գրադարան-ընթերցարանի մը հաստատման: Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle des Fêtesի մէջ: Տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, խմբերգ, բանախօսութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Երկաթուղի առնել՝ Gare du Nordէն երեկոյեան ժամը 19.05, 19.31 եւ 20.10:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆ

(գիծեր իր կեանքէն)

գրեց՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Հրատ. «Հայրենիք Մատենաշար»ի թիւ 4:

Գին 50 սէնդ

Հասցէ՝ Hairenik, 13—15, Shawmut St. Boston, Mass. U.S.A.

ՎԵՐՋԱՊԷ՛Ս

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՅՆՔԱՆ ՍՊԱՍՈՒԱԾ

ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ ԲՌՆԻ ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ

ՍԻՐՈՒԸՏՈՒՔ

Քրքջալից զաւեշտը, աննախընթացօրէն նոր զաւեշտ մը որ պիտի հմայէ, հրապուրէ

ԲՈԼՈՐԸ, ԲՈԼՈՐԸ, ԲՈԼՈՐԸ,

ԳԻՆ 3 ՖՐԱՆՔ

Կը գտնուի բոլոր հայ թերթերու գործակալներուն մօտ եւ կամ դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI

31 Rue Kléber

Issy-les-Moulineaux (Seine):

Կը ղրկուի նաեւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մանուկ.— 240:

Մարսէյլ, Հ. Ո. 70: Սկսանք ղրկել:

Մարսէյլ, Յ. Գ.—70: Սկսանք ղրկել:

Անվէրս, Յ. Ա. Համաձայն ենք սկսանք ղրկել:

Արլ, Հայրապետ.— 70:

Սիւմէն, Մ. Կ.— 30:

Մանչէսթր, Մ. Պ.— 2 անգլ.:

Աղեքսանդրիա, Ս. Մ.— 2ուկէս անգլ.:

Թօլիկնան, Յ. Ա.— 35 ֆր.:

Պուրկուան, Գ. Տ.— 20:

Անթօնի, Վ. Յ.— 70:

Սէն Շամօն, Մ. Թ.— 116:

Պուրկ, Օ. Ճ.— 100,

Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35:

Մարսէյլ, Ա. Թ.— 70:

Քազապլանքա, Ա. Զ.— 280:

Մօնթրէօյ, Օ. Գ.— 35:

Կըընօպլը, Տէր Ս.— 35:

Մարսէյլ, Գ. Ա.— 30:

Երուսաղէմ, Թղթակից.— 2 անգլ.:

Թաւրիզ, Գործ. Ե. Բ.— Ստացանք:

Մարսէյլ, Գործ.— 879:

Քան, Հ. Ս.— 70:

Լիոն, Հ. Պ.— 140: Սկսանք ղրկել:

Մարսէյլ, Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւն.— Ճշդեցէք թուականը:

Հ. Յ. Դ. Հրայր ենթակոմիտէ.— Ձեր նամակը ուշ ստացանք:

«ԿԱՎՌՕՇ»Ի ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

կաղանդի-ծնունդի առիթով

16 էջ, ճոխ պատկերներ, ֆանթէզիներ

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

գծեց՝ ՀՐԱՆՏ ԱԼԵԱՆԱՔ

գին 3 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

7 Յունուար ժամը 9ին, 55 rue de la Pompe: Անդամ գրուիլ ուզողները եւ անդամատուրք վճարել փափաքողները դիմեն՝ գանձապետուհի Տիկին Ս. Յ. Բէգլարեանի, 73 Ave. de Breteuil, Paris XVe. ամէն օր ժամը 10-12:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ 3 հոգիէ բաղկացած ընտանիք մը, Մօնմօրանսիի մէջ 2 սենեակներէ եւ խոհանոցէ մը բաղկացած տուն մը պահպանութեան համար: Դիմել՝ Սաաթճեանի, 9 Rue Choron, Paris:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TERNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927

29 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 531 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷՆ

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ, կը հրատարակենք երկար տեսակցութիւն մը՝ Կոմիտաս վարդապետի հետ։

Անակնկալ մը, որ անշուշտ հաճոյք պիտի պատճառէ բոլորին։

Տեսակցութիւնը տեւած է 45 վայրկեան։ Մեր հայրենակիցը եւ երկու օրիորդները բերանացի ալ պատմեցին ամբողջ անցուդարձը, որ խսկապէս հրաշքի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ։

Չենք ուզեր գիտական վերլուծումներ կատարել, եզած համարելով պատահական սթափում, կամ խբելով վարդագոյն երազներու մէջ։

Իրողութիւն մը կայ մէջտեղը։ Ջեռնհասներուն կը մնայ ոչ միայն բացատրել զայն, այլ և գտնել միջոցը՝ վերջնապէս փրկելու Երգի մեծ վարպետը։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ ամէն յոյս կորսուած չէ — մանաւանդ նկատի առնելով արտասանուած խօսքերուն յստակ և տրամաբանական կապը։ Յաճախ պատահած է որ ցնցում մը, զուարթ և հզօր ազդեցութիւն մը բացած են անյոյս համբերու լեզուն։ Կոմիտասը օրկանապէս համր չէ։ Թերեւս անգործութեան դատապարտուած, թմրած ջիղ մը կայ, որ կրնայ շարժիլ ա՛յս կամ այն ազդեցութեամբ, շրջապատի կամ տեսարանի փոփոխութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ, ուշադրութեան յանձնելով աւետաբեր իրողութիւնը, պիտի խնդրէինք որ գիտականօրէն կարելին փորձուէր, եւ միայն դիպուածի մը մխիթարութիւնը չունենայինք։

Այս առթիւ, թեռեւս աւելորդ չըլլայ դիտել տալ թէ՝ անհրաժեշտ է զգուշանալ թեթեւ հետաքրքրութիւններէ, խնայել անտեղի այցելութիւններ կամ տաղտուկներ, որպէսզի, յանկարծ չզտնուինք դառն հակազդեցութեան մը առջեւ։

Չէ՞ որ վարդապետն ալ փափկութեամբ հասկցուցեր է.

— Եկէք, բայց ոչ թէ գիս փորձելու։

Զա՛յնդ, վարդապետ, պիտի լսե՞նք նորէն։

«Կռո՛ւնկ, ուստի՞ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ…»

"ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ,,

Ինչպէս կը տեղեկանանք մեզի հաղորդուած ազդէ մը, Ուրբաթ գիշեր կը կատարուի Սանասարեան Ժողովրդական Համալսարանին բացումը։

Քանի մը շաբաթ առաջ, պատեհութիւն ունեցանք խօսելու այս ձեռնարկի մասին։ Անոր կազմակերպութիւնը ստանձնած են Յարդգողը, Սանասարեան, Զափահաս Որբերու, Բժշկական եւ Հայրենակցական Միութիւնները։

Աչքի առջեւ չունինք ծրագրին մանրամասնութիւնները։ Բայց գիտենք որ, շաբաթը երկու անգամ դասաւանդութիւններ պիտի կատարուին լեզուներու, առեւտրական եւ տնտեսական գիտելիքներու, քաղաքացիական կրթութեան, ազգային եւ ընդհանուր պատմութեան, մատենագրութեան եւ արդի գրականութեան մասին։ Իւրաքանչիւր ճիւղի համար հրաւիրուած են մասնագէտներ, որոնք յօժարութեամբ յանձն առած են իրենց ինկած բաժինը։

Ուրբաթ օրուան բացման հանդէսին, ունկնդիրները անշուշտ կը ստանան լրիւ տեղեկութիւններ։

Ահա ձեռնարկ մը, որուն յաջողութիւնը մեծապէս կախում ունի ունկնդիրներու հետաքրքրութենէն։

Ժողովրդական Համալսարանը իր կազմակերպութեան ձեւին իսկ, առիթ մը պիտի դառնայ շարժման մէջ դնելու այլազան մտաւորական ուժերը։ Անոնց միջեւ բացուած խրամատը նեղցնելու տեսակէտէն, բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ «Մշակոյթի Օր»ը, նոյն իսկ իբրեւ նախափորձ։ Ոչ մէկ պարկեշտ մասնագէտ, — գիտնական, ուսուցիչ կամ գրագէտ, կրնայ պատրուակ ունենալ խուսափելու իր աշխատանքի պարտականութենէն։ Այս գործն ալ գետին մըն է, ուր պէտք է լռեն կանխակալ կարծիքները, և նկատի առնուին միայն ծրագիրն ու նպատակը։

Կը հաւատանք թէ անկեղծ գործակցութեամբ, և արդիւնաւոր գործունէութեան մը շնորհիւ, այս ձեռնարկը կրնայ աւելի զարգանալ, եւ բարի օրինակ հանդիսանալ շատ մը տեղերու համար, Ֆրանսայի մէջ թէ արտասահման։

Փափաքելի էր որ բոլոր կենդանի միութիւնները համախմբուէին ժողովրդական համալսարաններու շուրջ, թէ իրենց եւ թէ հանրութեան բարիքին համար։ Այս կերպով «քանքարաթաքոյց» տաղանդներն ալ առիթ կ'ունենան շարժման մէջ դնելու իրենց կարողութիւնները։

Այս պարագային ալ ճիշտ է դարաւոր խօսքը.

— Ո՛վ որ շատ ստացեր է, բաժին պիտի հանէ չունեցողին։

Ի՛նչքան շատ են այդ չունեցողները, մտաւոր սնունդի կարօտները, մանաւանդ այս հեւ ի հեւ կեանքին մէջ։

Փոքրերը կը հալին արագօրէն։ Մեկէն 15 տարեկանները մեծ մասով օտարանալու վրայ են։ Հոս-հոն բացուած մանկապարտէզներ մը հարիւրին սասն իսկ չեն կրնար փրկել։ Իսկ մեծերը, թերուսները, օրուան հացի չարչարանքէն յետոյ, սրճարանը միայն ունին ապաւէն։

Ժողովրդական Համալսարանն ալ, իր կարգին պակաս մը պիտի լրացնէ, իբրեւ նոր բոյն մը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ…

Ինչպէս գրեցինք, յունական խորհրդարանը ջնջեց համայնավար երեսփոխաններու անձեռնմխելիութիւնը, որպէսզի կառավարութիւնը կարենայ դատել զանոնք։

Աթէնքի Նոր Օրը պարզելով համայնավար գործունէութեան պատկերը Յունաստանի մէջ, կը գրէ (20 դեկտ.).

— «Խորհրդարանին մէջ կատարուած վիճաբանութիւններէն յայտնի եղաւ որ խնդիրը քաղաքականէ աւելի դատաճանական բնոյթ ունի։ Հաւաքուած փաստաթուղթերը եւ ձեռք անցուած գաղտնի վաւերագիրները կ'ապացուցանեն թէ յոյն համայնավարները Գ. Միջազգայնականի հրահանգներուն համաձայն, յեղափոխութիւն կը կազմակերպէին յունական Մակեդոնիոյ մէջ, պուլկար մակեդոնական կուսակցութեան եւ Մոսկուայի դրամական օժանդակութեամբ։

«Ներքին աշխատանքները կը կատարէին համայնավար երեսփոխանները, օգտուելով անձեռնմխելիութեան իրաւունքէն եւ այն դիրքութիւններէն, զորս կը վայելեն երեսփոխանները երկրին մ'ր եւ է մէկ կողմը ճամբորդելու պահուն։

«Յանցանքի վրայ բռնուած են քանի մը համայնավար երեսփոխաններ, որոնք Գավալայի, Տրամայի եւ Սելանիկի մէջ ցոյցեր կազմակերպած են կառավարութեան դէմ եւ Անգլիոյ աշխարհակալական ցանկութիւններուն ծառայող գործիք անուանած են խորհրդարանը, որուն անդամներն են։

«Հազիւ 40,000 քուէ (վերջին երեսփ. ընտրութիւններուն մասնակցեցան 940,000 ընտրողներ) ունեցող կուսակցութիւն մը, ազգայնական ու կրօնական զգացումներով տոգորուած այս ժողովուրդին մէջ, այնքան յանդուգն արկածախնդրութիւններ փորձեց որ՝ ձախորդութիւններն ու անյաջողութիւնները անդրադարձան իր ներքին կեանքին վրայ, ստեղծելով երկու հակադիր բեւեռներ։

«Փաստօրէն, համայնավար կուսակցութիւնը երկու հատուածներու բաժնուած է.— չափաւորներ եւ ծայրայեղներ։ Չափաւորներու գլուխը կը գտնուի Խորհրդարանի համայնավար խմբակցութեան պետ Պ. Մաքսիմոս, որ կանխահաս կը նկատէ Մակեդոնիոյ ինքնավարութեան ձեռնարկը։ Ծայրայեղներուն մէջ կը գտնուին յոյն Կոմիւնի կեդր. կոմիտէի անդամները եւ քանի մը երեսփոխաններ, որոնք ամէն գնով, կը ձգտին յեղափոխութիւն պատրաստել Մակեդոնիոյ մէջ, բանուոր-գիւղացիական իշխանութիւն հաստատելու համար։

«Պայքարը երկու հատուածներուն մէջ շատ սուր բնոյթ ստացած ըլլալով, կը կարծուի թէ պառակտում մը անխուսափելի է։»

ՀԱՅ ԵՒ ՉԵՐՔԷԶ ՏՂԱՔԸ

Յունաստանի կրթական նախարարութիւնը շրջաբերականով մը բոլոր կրթական քննիչներուն հրահանգած է թէ հայ և չերքէզ գաղթականներու զաւակներն ալ ենթակայ պիտի ըլլան պարտաւորիչ կրթութեան օրէնքին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիոյ նաւային պատրաստութիւնը

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Սէսթրիի նաւարանին մէջ երեք, Քասթէլլամարէի նաւարանին մէջ ալ մէկ, ընդամէնը չորս նոր յածանաւեր կը շինուին, իւրաքանչիւրը 5820 թոնօ տարողութեամբ։ Անոնց անունները պիտի ըլլան Ալպէրթօ-տի-Ճիւսանօ, Ալպէրիքօ-տա-Պարպիանօ, Պարթոլէմէօ-Քոլլէոնի եւ Ճովաննի տալլէ-Պանտէ-Նէրէ, միջին դարու նշանաւոր զինուորական դէմքեր։

Անոնցմէ զատ Մոնֆալքոնէի մէջ ծով իջուցուած է Մարք-Անթոնիօ-Քոլոննա ընդծովեան, նման Վիթթոր-Փիզանիի, որ ծով իջուցուած էր Դեկտեմբեր սկիզբը։ Մօտ օրէն նոյն նաւարանին մէջ պիտի սկսին շինել ուրիշ երկու ընդծովեաններ։

Դաշնակ եւ ընտրութիւններ

Անցի օր կէսօրէն վերջ վարչապետ Փուանքարէ իր մօտ հրաւիրեց քանի մը նախարարներ՝ Պրիան, Փէնլըվէ, Էրիօ եւ Ալպէր Սարօ։ Խօսակցութեան առարկան քաղաքական էր։ Վարչապետը փափաքած էր մտերմօրէն տեսակցիլ իր այն պաշտօնակիցներուն հետ, որոնք մասնաւորապէս կարեւոր դիրքեր կը գրաւեն զանազան ձախ կուսակցութեանց մէջ։

Ինչպէս յայտնի է, Խորհրդարանի վերամուտին, Փուանքարէ մտադիր է մեծ ճառով մը պարզել իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան հիմնական գիծերը։ Այս ճառը մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ ընթացքին վրայ ընտրական պայքարին, որ պիտի բացուի քանի մը ամիսէն։

Անգլիա եւ Աֆղանիստան

Աֆղանիստանի Թագաւորը Ամանուլլահ խան իր շքախումբով հասաւ Գահիրէ, ուր Ֆուատ Թագաւորին կողմէ կը հիւրընկալուի։ Այս առթիւ «Տէյլի Մէյլ» խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ.

Աֆղանիստանի հանդէպ անգլիական քաղաքականութիւնը կարելի է բացատրել քանի մը բառով։ Մեր փափաքն այն է որ Ամանուլլահ Թագաւորն ու ժողովուրդը բաւական զօրաւոր ըլլան՝ իրենք զիրենք կարենալ պաշտպանելու համար ամէն յարձակման դէմ։ Մեր կողմէ ոեւէ յարձակում տեղի չպիտի ունենայ։ Կեդր. Ասիոյ մէջ նոր հողեր չենք փնտռեր. միայն կը մաղթենք որ հնդկական կայսրութեան սահմաններէն դուրս գտնուող երկիրները զարգանան ու բարգաւաճին՝ իրենց պետերու տիրապետութեան տակ։

Գոհունակութեամբ կը դիտենք Աֆղան ժողովուրդին յառաջդիմութիւնը առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի մարզերուն մէջ՝ իր իմաստուն եւ շրջահայեաց Թագաւորին շունչին տակ, ու կը կարծենք թէ շնորհիւ անոր իմաստութեան եւ ողջմտութեան, որուն ապացոյցը տուաւ սովետներուն հետ իր յարաբերութեանց առթիւ, այս Թագաւորութիւնը պիտի դառնայ Արեւելեան տիպար պետութիւն մը։

Միւս կողմէ փէշավէրէն յիշեալ թերթին ուղղուած նամակ մը Ամանուլլահ Թագաւորը կը բաղդատէ Իտալիոյ վարչապետին հետ եւ «Արեւելեան Մուսոլինի» տիտղոսը կուտայ իրեն։ Աֆղանիստանի Թագաւորը, կ'ըսէ, ու Հարուն-էլ-Րաշիտի նման ամէն ինչ՝ գիտնալ փափաքելով, յաճախ պազարի ամբոխին մէջ կը մտնէ, չվարանելով նոյնիսկ երբեմն ցնցոտիներ հագած մուրացիկի դեր կատարել։

Յունաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքափուլոս Հռոմէն Աթէնք վերադառնալով, Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ զեկոյց տուաւ կարգ մը պետութեանց քաղաքական պատասխանատու դէմքերուն հետ իր ունեցած տեսակցութեանց մասին։

Մամուլին բրած յայտարարութեանց ընթացքին, Նախարարը շեշտեց թէ Յունաստանի արտաքին կացութիւնը բարւոքած է՝ Խորհրդարանի վերակազմութենէն եւ ժողովուրդի վստահութիւնը վայելող կառավարութեան մը գործի գլուխ անցնելէն ի վեր։ Խօսելով Յունաստանի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան յարաբերութեանց մասին, Նախարարը ըսաւ.

— Յունաստան խաղաղութիւն կ'ուզէ. այս պատճառով, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ իր սնուցած վստահութեան համար, չուզեր կնքել այնպիսի համաձայնութիւններ, որոնք կրնային մեծ կամ պզտիկ ոեւէ պետութեան մը դէմ ուղղուած նկատուիլ։

Ընկերվարականներու ելմտական ծրագիրը

Ընկերվարական կուսակցութեան համագումարի առջի օրուան նիստին մէջ Վէնսան Օրիոլ երկարօրէն պարզեց կուսակցութեան ելմտական ծրագիրը ներքին եւ արտաքին պարտքերու, ֆրանքի կայունացման, տուրքերու եւն. մասին։ Դիտել տուաւ թէ 1926ին քուէարկուած նոր տուրքերը աւելի շատ կը ճնշեն բանուոր դասակարգին վրայ, ուստի անհրաժեշտ է այդ տուրքերը ջնջել եւ միանուագ ու բացառիկ տուրք մը հաստատել իւրաքանչիւր անհատի հարստութեան վրայ։ Հարստութեան քանակը պիտի որոշուի տուրքի հաստատուելու օրը։ Բազմանդամ ընտանիքներու համար զեղչեր պիտի ըլլան։

Այս ծրագիրը ընդունուեցաւ նոյնութեամբ։ Ընդունուեցան նաեւ ֆրանքը կայունացնելու եւ երերուն պարտքը ամրապնդելու տեսակէտները։

Յետոյ վիճաբանութիւններ եղան Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան եւ ընկերվարական կուսակցութեան ծրագիրներուն մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 3ին եւ 4ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցը տօնեց իր գործունէութեան եօթնամեակը Խորհրդային Անդրկովկասի մէջ։ Հրաւիրուած էին նաեւ պետական պաշտօնեաներ։ Այս առթիւ ցուցադրուեցան որբերու աշխատանքները։

Տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ Նպաստամատոյցը նախապէս կը պահէր 30,000 որբեր, որոնց թիւը այժմ իջած է 3000ի։ Որբանոցներէն դուրս ելած 27 հազար որբերը ատեհճանաբար տեղաւորուած են գործարաններու եւ արհեստանոցներու մէջ, կ'ըսէ «Խ. Հայաստան»։

ՅՈՒՆԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Աթէնքի ազգ. վարչութեան կողմէ պատկան պաշտօնատան դիմում կատարուած եւ ստացուած է որ «կատարեալ յունահպատակ կը նկատուին միայն այն երիտասարդ Հայերը, որոնք իրենց քսաներկուերորդ տարին Յունաստանի մէջ կը լրացնեն 1927 Դեկտ. 31ին։ Այդ տարիքը ունեցողները զօրակոչի ենթարկուած պարագային, միայն չորս ամիս զինուորութիւն պիտի կատարեն։»

ՖԷՍԵՐԸ ԿԸ ՆԵՏՈՒԻՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հաղորդեն թէ գլխարկի ի նպաստ ուժեղ շարժում մը առաջ եկած է երիտասարդութեան մէջ։ Մէկ օրուան մէջ 30ի չափ երիտասարդներ պատռած են ֆէսերը եւ գլխարկով պտտած են փողոցներուն մէջ։ Պահպանողականները ժողով գումարած են, ֆէսը պաշտպանելու համար։

ԱՆԱՏՕԼՈՒ ՄՆԱՑԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

Սեբաստիայէն Պոլսոյ Թերթերուն ուղղուած Թղթակցութեան մը մէջ կը կարդանք.—

«Անուրանալի իրողութիւն մըն է որ, եթէ Սեբաստիոյ առաջնորդը չհեռանար իր թեմէն, ժողովուրդը ոչ իր եկեղեցիէն կը զրկուէր, ոչ ալ դպրոցէն։ Որովհետեւ, կարելի չեղաւ ուրիշ հովիւ մը բերել, եւ առանց առաջնորդի մնացած Սեբաստիան կորսնցուց իր դպրոցն ու եկեղեցին։

Պարագան նոյնն է Կեսարիոյ համար։ Եթէ առաջնորդական փոխանորդը հրաժարէր, քանի մը օր վերջ ալ դպրոցը պիտի փակուէր։ Եւ նիւթական անձկութեան հետեւանքով այսօր փակուած վարժարան մը, վաղը տասնապատիկ ծախքով չի վերաբացուիր։

Եթէ հարեւանցի ակնարկ մը նետենք գաւառի հայութեան վրայ, կը տեսնենք որ, բացի Կեսարիայէն, մնացեալ շրջանները դպրոց չունին։ Գոցուածները չեն վերաբացուած։»

10 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ

Անատօլու—Պաղտատ երկաթուղիի ընկերութիւնը դատ բացած է ապահովագրական ուժը ընկերութիւններու դէմ, Հայտար Փաշայի կայարանին եւ յարակից մասերուն հրկիզման առթիւ։ Ինչպէս յայտնի է, այս կայարանը մեծ հրդեհի մը ճարակ եղաւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին։ Ընկերութիւնը տասը միլիոն ոսկի կը պահանջէ, իբր հատուցում։

Այս դատը մօտ օրէն պիտի սկսի Պոլսոյ առեւտրական ատեանին առջեւ։

ՊՈԼՍՈՅ Թերթերը կը գրեն թէ Պերլինի Ազգ. Միութիւնը 40 որբ ուղած է, դաստիարակելու համար։ Պատրք. Ժողովը չէ զբաղած այս խնդրով։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԴԻՊՈՒԱ՞Ծ ԹԷ ԱՊԱՔԻՆՈՒՄ

Ծանօթ բանաստեղծ եւ ուսուցիչ Ա. Նաւարեան երէկ աճապարանքով խմբագրատուն բերաւ ներկայ անակնկալը, որ խնդութեամբ կը լեցնէ մեր հոգին:

Ինչո՞ւ ծածկենք,—բաւական նեղեցինք մեր բարեկամը, կրկին եւ կրկին հարցումներ ուղղելով տարաբախտ վարդապետին արտասանած խօսքերու ճշտութեան, նոյն իսկ խօսած ըլլալու իրականութեան մասին, եւ աճաւասիկ տպագրութեան կը յանձնենք ինչ որ տեղի ունեցեր է: Վերջին պահուն, Օր. Թորոսեաններն ալ անձամբ հաստատելով իրողութիւնը, խոստացան գրի առնել իրենց տպաւորութիւնները: ԽՄԲ.

— «Կը խնդրեմ ձեզ յատկապէս, որ բարի ըլլաք, այցելէք իմ ընկեր ապաբախտ Կոմիտաս վարդապետին եւ իր մասին ինձ հաստատ ու որոշ տեղեկութիւն տաք: Արդեօք ոեւէ յոյս չկա՞յ առողջանալու: Կ՚ուզէի ես անձամբ գալ եւ տեսնել զինքը, բայց գիտէք որ անկարող եմ: Սակայն, ո՞վ գիտէ, կրնայ պատահիլ, որ գամ, գիտուած է. «Սար սարին չի հանդիպիլ, բայց մարդ մարդու, այո՛»:

Երբ Յուսիկ եպիսկոպոսէն այս յանձնարարութիւնը ստացայ, պարտականութիւն սեպեցի երթալ տեսնել այն երբեմնի առոյգ, կայտառ, զուարճախօս ու հանճարեղ վարպետը, որ այսօր գրեթէ լքուած, կը տուայտի օտար հողի վրայ, հիւանդանոցի մը անշուք խուցին մէջ: Թորոսեան Տէր Արբոսոդմ քահանային մէկ այցելութեանս պահուն, երբ այս փափաքը յայտնեցի, ինծի ըսին.

— Դժուար բան... Շատեր փորձած ու անյաջող է: Ընդհանրապէս կ՚անտեսէ կին այցելուներէն. այրերէն կը խրտչի, կը նեղուի, լուռ կը մնայ, նոյն իսկ իր մտերիմ նախկին մէկ աշակերտը կոպիտ կերպով վռնտած էր:

— Այն ատեն, եթէ Օր. Արաքսին, կամ Օր. Հայկանուշը հաճի ընկերանալ...

— Երկուքնիս ալ կ՚ընկերանանք:

Ու եւրոպական Ծնունդին օրը, կէս օրէն յետոյ, մռայլ, տխուր, մելամաղձոտ, երբ անձրեւը իր միօրինակ ու մենելական մեղեդին կուլար քաղաքին վրայ, ճամբայ ելանք, ես եւ օրիորդները, դէպի Վիլժիւիֆի յիմարանոցը:

Ութերորդ թաղ, խուց թիւ երեք: Պահապանը, զուարթադէմ, կլորիկ ու կարմիր, դուռը բանալով ըսաւ.

— Բաւական ատեն է ոչ ոք այցելած է հայ վարդապետին... ընդհանրապէս լաւ ընդունելութիւն չըներ, տեսնենք ինչպէ՞ս պիտի ընդունի ձեզ:

Ահա խուցին առջեւ: Փոքր, երկայն, աղքատիկ, նեղ խուց մը, աւելի խցիկ մը, պզտիկ մահճակալ մը, աթոռ մը, պարզ խնեղճուկ սեղան մը: Լոյսը կուգայ պատին վերեւ բացուած մէկ պատուհանէն, խուցին մէջ ստուեր մը որ կը ճեմէ, առանց հապճեպի, ակնարկը հեռուն, տարտամ երազներու մէջ: Ձիւներ կան մազերուն ու մօրուքին մէջ, նիհար ու քիչ կքած, գրեթէ ծերացած, դալուկ, աղուտական դէմքով, Կոմիտասն է, կղերական սքեմը վրան, փոխանակ յիմարներու յատուկ կտաւէ տարազը հագնելու: Տարիներէ ի վեր չէի տեսած զինքը, հոգիս դալարում մը ունեցաւ, արցունքներ կուլ տուի ու մտայ խուցը: Օրիորդները անոր ձեռքը համբուրեցին. նոյնը ըրի ես ալ, սակայն ինքը, անուշ աչքերը յառած վրաս, զիս ողջագուրեց յանկարծ ու համբուրեց ճակատէս, յետոյ դարձաւ օրիորդներուն ու նրբենի կնահաճութեամբ, իբր թէ սալոնի մէջ եղած ըլլար, մրմնջեց.

— Սխալ եղաւ... Ես պէտք է համբուրեմ ձեր ձեռքը:

Ու փափկօրէն, առաւ անոնց ձեռքը ու դողդոջ շրթներով դրաւ անոնց վրայ իր խնկալէտ, հայրական, մաքուր համբոյրը:

— Նստեցէք, վարդապետ:

— Ես իմ աթոռս ունիմ, պատասխանեց ու նստաւ իր նեղ անկողնին եզրը:

Պահապանը, գրեթէ ուրախ այս անակնկալ ընդունելութենէն՝ բերաւ անմիջապէս աթոռներ ու հեռացաւ:

Յուզուած էինք: Բաշալերուած վարդապետին բարեացակամ ընթացքէն, ըսի անոր այցելութեանս շարժառիթը, Յուսիկ սրբազանին եղբայրական ողջոյնները, ցոյց տուի լուսանկարը: Առաւ ձեռքէս, նայեցաւ, մտածեց, հառաչեց.

— Յուսիկջան... ընկերս, ճեմարանի չորրորդ դասարանէն:

— Հիմա Ռումանիոյ Հայոց առաջնորդ է:

— Տիեզերքը լայն է, ամէն ոք իր տունը ունի, պէտք է յարգէ տանը սրբութիւնը, ուր ծլած ու ծաղկած է, թող մնայ ան իր տանը, ես ալ իմ տանը...

— Չէ՞ք ուզեր որ գայ այցելէ իր վաղեմի ընկերին:

— Ամէն ոք պէտք է մնայ իր տունը... կեանքի հասկացողութիւնը այդ կը պահանջէ, տունը ազգային ոգին է, մեր մարմանդ դաշտերու ծաղիկը, մեր զեփիւռը, մեր Մասիսը... Տունը ընկերական պայմաններու հիմնական սկզբունքն է... երբեմն հեղեղը կուգայ, արիւնոտ հեղեղը որ կը գեէ, կը տանի...

— Դէպի կորո՞ւստ...

— Երբեք: Նորից ամէն ոք կը գտնէ իր տունը, նորից կը ծլի ու կը ծաղկի հոն... Հեղեղը կը գնայ ծովու անհունութեանը մէջ:

Կը փոխեմ խօսակցութիւնը:

— Կը յիշէ՞ք, վարդապետ, 1911ին, երբ ես Աստաֆազար կեդրոնականի տեսուչ էի...

— Բայց ես տեսուչ չէի:

Ու շռնդալից ծիծաղ մը կը լուսաւորէ դէմքը: Մենք ալ կը խնդանք ու զուարթ մթնոլորտ մը կը ստեղծուի մեր շուրջը:

— Ծերունի ուսուցիչ Շիրինեանի յոբելեանի օրը, մասնաւորապէս Աստաֆազար եկաք, հոն էր նաեւ Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Յովակիմ եպիսկոպոսը, եւ դուք Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին մէջ երգեցիք Տէր Ողորմեան...

— Ա՛հ, այդ Տէր ողորմեան... ինչ հրաշալի երգայնութիւն, մինչեւ իր դաշն ձայնով Օր. Հայկանուշ:

— Ու այն օրը դուք մերժեցիք երգել կուռնկը:

— Բնական է, մերժեցի: Խոբանին վարագոյրը քաշած էիք, կարծեցիք այդ կերպով եկեղեցին սրբութիւնը յարգած ըլլալ... Աստուած իր տանը մէջ էր, ինչպէ՞ս կարելի էր Աստուծոյ տունը հասարակաց սրահի վերածել...:

Ապշահար դիտեցի վարդապետին երեսը: Անհաւասարակշի՞ռ թէ ողջամիտ մարդու խօսքեր էին ասոնք: Ինչպէ՞ս կարելի էր որ ողջամտութեներու մէջ խորասուզուած բանականութիւն մը այսքան տրամաբանօրէն կշռէր իր ըսածներուն տարողութիւնը: Հակասական եւ փոթորկոտ մտածումներու մէջ կը տատանէի, երբ յանկարծ հեռերական քրքիջ մը թռաւ կոկորդէն:

— Այո՛... ես պէպէք եմ, բայց ոչ պօպօք:

Օրիորդները նմանապէս սկըսան անկեղծօրէն թռիչ տալ իրենց ծիծաղներուն: Նոյն իսկ պահապանը, դրանը դուրսը զոհ իր հիւանդին ուրախ տրամադրութենէն, սկսաւ ան ալ քթին տակէն խնդալ:

— Ի՞նչ է պօպօքը, հարցուցի Օր. Հայկանուշին:

— Պօպօքը, այնպէս չէ՞, վարդապետ, ընկոյզին մէջի ծիլն է որ կը բարձրանայ:

— Այո, պատասխանեց վարդապետը, սակայն ընկոյզին մէջ կը բուսնի, իսկ պօպօքը հիւղէն դուրս:

Վարդապետը խորհրդաւոր ժպիտ մը ունէր, մտածեցի, արդեօք ոչ յիմար մարդիկ կարո՞ղ են ըմբռնել այս զանազանութեան թաքուն ու խորունկ իմաստը:

— Կը յիշէ՞ք, վարդապետ, հարցուց Օր. Արաքսի զուարթօրէն, դուք մեզի քէրթէնքէլէ կ՚ըսէիք...

— Հիմա ի՞նչ էք որ:

— Այն ատեն փոքր էինք...

— Տարիքը կը փոխուի, կեանքը միեւնոյնն է:

— Յետոյ օր մը, հիւրասիրեցիք մեզ Փանկալթիի ձեր տունը, թէյ հրամցուցիք:

— Այն ատեն ես չէի...

— Թէրլէմէզեանի պատկերները ցոյց տուիք.

— Ես չէի... Թէրլէմէզեանը ըլլալու է... Ես Չանղըրը աքսոր գացի:

— Մենք ալ Պէօթահիա, ձեր ծննդավայրը աքսորուեցանք... դուք բարեբախտաբար վերադարձաք:

— Անշուշտ քանի որ հիմա հոս եմ, իմ տունը...

Երբ վայրկեան մը իր աղու նայուածքը սեւեռած կը մնար Օր. Հայկանուշի վրայ, այս վերջինը մեղմաբար համարձակեցաւ ըսել.

— Ես երգչուհի եմ, ձեր գեղեցիկ երգերը կ՚երգեմ Եւրոպացիներու առջեւ, մեծ յաջողութիւն կ՚ունենամ... Կ՚ուզէ՞ք որ երգեմ:

— Ո՛չ մի երգէք, ոչ այստեղ:

— Փարիզի երաժշտանոցէն երգի առաջին մրցանակ ստացած եմ:

— Այդ, ոչ ինչ... մրցանակը քեզ համար, բայց երաժշտութիւնը ժողովրդի համար:

— Վարդապետ, ի՞նչ յարաբերութիւն կը տեսնէք հայ եւ օտար երաժշտութեան միջեւ:

— Հա՛... սրանք երկու եսեր են, մին քու մէջն է, միւսը դիմացը, իրարու հակառակ չեն, զիրար կը լրացնեն, քու եսդ աւելի պայծառ է, աւելի գեղեցիկ... դա քու տունն է, քու հայրենի օջախը, հայրենի անցեալը, աւանդութիւնները, սրբութիւնները... քու եսդ քու տունն է... նախ ամէն ոք իր տունը ուր ծլած ու ծաղկած է, պէտք է պահել զայն իր նուիրականութեանը մէջ, սակայն միւս եսը, օտարը, կարող ես օգտուիլ անկէ, որպէսզի աւելի ճոխացնես քու եսդ, քու տունդ ուր ծլած ու ծաղկա՛ծ ես, քու հայրենի դաշտերը, ծաղիկները, գետերը իրենց կարկաչ ջուրերով...

— Վարդապետ, հարցուց Օր. Արաքսի իր կարգին, ի՞նչ պէտք է ընել... կ՚ուզէի ուսումնասիրել հայ եկեղեցական երաժշտութիւնը:

— Կամենալը արդէն կարենալ է, հետեւեցէք ուրիշներու օրինակին, նրանք կամեցեր ու գրեր են, դուք ալ կարող էք նոյնը ընել:

— Հայր սուրբ, ըսի, Գարեգին սրբազանը Էջմիածնէն Փարիզ կուգայ, իբր Եւրոպայի առաջնորդ:

— Կարող է գալ, կը ճանաչեմ, մեր միաբանութենէն է: Ան պաշտօնով կուգայ, ան կը լինի իր տունը, ես իմ տունը...

— Կը փափաքի՞ք որ գայ այցելէ ձեզ:

— Եթէ ուզենայ, թող գայ, բայց դուք մի առաջնորդէք:

— Կը թոյլատրէ՞ք որ վերստին այցելենք, վարդապետ:

— Եկէք, բայց ոչ թէ զիս փորձելու:

— Ուրեմն կրնանք մեկնիլ:

— Այո, մեկնեցէք:

Ոտքի ելաւ, համբուրեցինք իր ձեռքը ու հեռացանք:

Երբ պահապանը մեզ առաջնորդեց, շատ գոհ կ՚երեւար: Ըսաւ մեզի որ վարդապետը քովէն անցած միջոցին իրեն մրմնջեր է, շատ մեղմ ձայնով.

— Մէրսի...

Կ՚անդրադառնամ:

Ա. ՆԱՒԱՐԵԱՆ

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

(Թղթակցութիւն)

ՌԱՇՏ, 20 Նոյ.

Տեղիս հանրային կեանքը արթնացման նշաններ կը ցուցնէ: Անցեալ տարի մխիթարական բան չկար, բայց այս տարի արժէք ունեցող շատ բաներ ունինք եւ ըսելու եւ գրելու:

Առաջին առթիւ, սկսինք տեղիս երիտասարդ ու եռուն կազմակերպութենէն՝ Հայ Յառաջդիմասէրներու Միութենէն: Այդ միութիւնն է որ հիմնած է տեղիս հայկական ակումբը: Միութիւնը իր շուրջն համախմբած է 50—65 ընկերուհիներ եւ տեղիս երիտասարդ ու լաւագոյն ուժերը:

Անցեա՛լ տարի միութեան վարչութիւնը շատ խաչընդոտներ հարթելով, պատուով դուրս եկաւ իր միամեայ շրջանէն: Այժմ ընտրուած է նոր վարչութիւն, բաղկացած 7 հոգիէ: Վարչութիւնը ակումբին այս տարուան բացումը կատարեց Նոյմ. 4ին: Բաւական անդամներ եւ հիւրեր ներկայ էին: Հետաքրքրութիւնը հետզհետէ կ՚աւելնայ: Գրեթէ ամէն գիշեր ակումբին փոքրիկ սրահը լեցուն է երիտասարդ բազմութեամբ:

Ակումբը կը ստանայ «Դրօշակ», «Նոր Կեանք», զոյգ «Հայրենիք»ները եւ «Յուսաբեր»ը: Վարչութիւնը որոշած է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Յառաջ»ին, որ բաւական տարածուած է մեր շրջանին մէջ:

Ակումբը միակ վայրն է, ուր կը համախմբուին հայկական այս փոքր գաղութին բոլոր խաւերը: Աւելի լաւ հիմքերու վրայ դնելու համար եւ ներկայիս սրահի փոքրութեան եւ անյարմարութեան պատճառով, միութիւնը որոշած է տեղափոխուիլ աւելի յարմար վայր մը: Ծախքերը հոգալու համար կազմակերպուած է ներկայացում մը:

*** Ռաշտի մէջ չկայ մանկապարտէզ, թէեւ հոգաբարձութեան միջոցները թոյլ կուտան: Վերջերս կը տեղեկանանք թէ ծնողներէ ընտրուած է խորհուրդ մը, որ պիտի ձեռնարկէ մանկապարտէզի բացման: Յուսով ենք, որ [illegible]ջողութեամբ կը պսակուի ու Դեկտեմբերին կը բացուի մանկապարտէզը:

*** Գաղութին մէջ սկաուտական շարժման զարկ տալու համար, հիմնուած է տեղական մարմին մը, որ շուտով պիտի ձեռնարկէ աշխատանքներու: Արդէն իսկ վարիչ մը հրաւիրուած է:

*** Կը լսենք թէ Պ. Համբարձում Գրիգորեանի օժանդակութեամբ ձեռնարկուած է գեղարուեստական միութեան մը, իր երգեցիկ եւ երաժշտական խումբերով: Այդ միութիւնն ալ իր կարգին թարմութիւն պիտի մտցնէ մեր կեանքին մէջ:

*** Քաղաքական կուսակցութիւններէն անուանապէս գոյութիւն ունին Հնչակեանները. իսկ հանրային կեանքին գոյն տուող միակ գործունեայ կուսակցութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ այս տարի աւելի մեծ եռանդով ասպարէզ իջած է:

«Դաշնակցութեան Օր»ը անցեալ տարիներէ աւելի մեծ շուքով տօնուեցաւ այստեղ, Նոյեմբեր 11ին, դպրոցին մէջ: Սրահը զարդարուած որ հայկական եռագոյններով. ճակատը՝ Քրիստափոր Միքայէլեանի մեծադիր նկարը, շրջապատուած ծաղկեփունջերով: Բեմին վերեւ կը փայլէր Դաշնակցութեան զինանշանը: Կային նաեւ Ռոստոմի եւ Զաւարեանի նկարները:

Դպրոցին բակը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Էնզելիէն եւ Ղազուինէն ալ ընկերներ շտապեր էին ներկայ ըլլալու:

Հանդէսը բացուած յայտարարեց Գիլանի կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկ. Համբարձում Գրիգորեանը, որմէ յետոյ երգուեցաւ մեր քայլերգը՝ «Մշակ Բանուոր»ը, յոտնկայս: Եղան արտասանութիւններ, երգեր ու կրկին խմբական երգեր եւ նուագ:

Հանգիստականներուն կը նուիրուէին ընկերուհիներու կողմէ պատրաստուած թաշկինակներ, Դաշնակցութեան զինանշանով:

Հանդէսի գրական բաժինը վերջանալով, սկսան եւրոպական եւ ասիական պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր: Մտերմական սեղանի շուրջ խօսեցան ընկ. Համբարձում Տէրտէրեան՝ յայտնելով որ Դաշնակցութեան անհիւքը չէ վերջացած դեռ, ընկեր Համբարձում Գրիգորեանը, որ հրաւիրեց ընկերները արթուն մնալ և ամուր պահել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը:

ԱԼ. ՎՏԱՐԵԱՆԴԻ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Մեր յատուկ թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 19 Դեկտ.

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐ.— Ռումանահայ կեդր. Մասնաժողովին վարչութեան սարքած գրական հաւաքոյթներուն երրորդը տեղի ունեցաւ երէկ՝ նուիրուած Մխիթարեանց գործին, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի հրատարակութեան 40ամեակին եւ Հ. Արսէն Այտընեանի մահուան քառասնամեակին առթիւ: Կը նախագահէր առաջնորդ Յուսիկ եպիսկոպոս: Առաջին բանախօսն էր Տօքթ. Ա. Տիրացեան որ վերլուծեց Մխիթարի կեանքը եւ անոր հիմնած միաբանութեան փառաւոր դերը հայ կեանքի մէջ: Հ. Մկրտիչ Պոտուրեան խօսեցաւ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի կատարած դերին վրայ հայագիտական ուսումնասիրութեանց տեսակէտով: Պ. Սիրունեան ցատրեց Հ. Այտընեանի բերած նպաստը մեր լեզուի կազմութեան մէջ: Անպատեհ օդին պատճառով հասարակութիւնը զանգաւ էր:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՇՈՒՐՋ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուքրէշի մասնաճիւղը իր սրահը ունեցաւ վարժարանի գետնայարկին վրայ, զոր մասնաճիւղը շինեց եւ յարդարեց իր միջոցներով, ծախսելով մօտ 50000 լէյ: Բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի առտու՝ նախագահութեամբ առաջնորդին եւ այդ առթիւ եղան բանախօսութիւններ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերապահուած դերին շուրջ: Երեկոյեան տեղի ունեցաւ թէյասեղան մը, որուն կը նախագահէր նախկին նախարարը Թրանքօ. Եաշ, որ գրուատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած դերը եւ այս առթիւ պատմեց քանի մը տպաւորութիւններ՝ ծընելով հայ գիրքը տուած իր այցելութենէն:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ.— Պատրաստութիւններ կը տեսնուին, կարելի շուքը տալու համար Արմէնեան պարահանդէսին, որ հինգերորդ անգամ ըլլալով պիտի սարքուի այս տարի: Տեղի պիտի ունենայ Յունուար 26ին Չէրքուլ Միլիթարի սրահներուն մէջ: Հասոյթը կը պատկանի Պուքրէշի դպրոցին: Անցեալ տարուան հասոյթը մօտ մէկուկէս միլիոն լէյ եղաւ: Նոյնքան կը յուսացուի նաեւ այս տարի: Փետր. 25ին ալ տեղի կ՚ունենայ, երրորդ անգամ ըլլալով, հայկական պարահանդէսը նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջանային վարչութեան:

ՔԻՇՆԷՎԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ.— Պուքրէշի դատարանին առջեւ կը շարունակուի Ռումանահայ Թեմական իշխանութեանց կողմէ բացուած դատը՝ երկրագործական նախարարութեան դէմ որ ինչպէս յայտնի է 7 տարիէ ի վեր գրաւած է Քիշնէվի թեմական կալուածները, այն առարկութեամբ թէ անոնք կը պատկանին Էջմիածնի, այսինքն արտասահման գտնուող վանքի մը: Հայոց իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը ստանձնած է յայտնի փաստաբան Պ. Տիմիթրի Միշէքօ:

ԹԱՏՐՈՆ

«ԱՆՉԱՓԱՀԱՍԸ»

Անցեալ կիրակի երեկոյ Փարիզահայ Տրամաթիքը՝ մասնակցութեամբ Տիկին Աստղիկի եւ Պ. Երամեանի, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ ներկայացուց Տարիօ Նիքոտէմիի յայտնի «փողոցի աղջիկը» կամ «Անչափահաս»ը:

Քանի մը տարի առաջ, Փարիզեան ուրիշ բեմի մը վրայ, հաճոյքը ունեցած էինք խաղի գլխաւոր դերերուն մէջ ծափահարելու՝ Էլիզ Գովանը եւ Շահխաթունին:

Զուգահեռականը անգամ մըն ալ պարտադրական եղաւ անցեալ գիշերուան խաղարկութեան՝ եւ տարիներէ յետոյ դեռ թարմ մնացած առաջին ներկայացման տպաւորութեան եւ վերյիշումներուն միջեւ:

Եւ բաղդատութիւնը նպաստաւոր չեղաւ, անշուշտ, անցեալ գիշերուան ներկայացման համար:

Դերեր կան որոնք նման են չափի վրայ նորօրէն ձեւուած ու կարուած հագուստի՝ որուն առաջին հանդիպողը չի կրնար հագնիլ, առանց զգալի ընելու որ ուրիշի մը համար պատրաստուած էր ան:

«Անչափահաս»ը անպայման այդ դերերէն է՝ որոնց մտնելու համար անհրաժեշտ են շարք մը ֆիզիքական յատկութիւններ —բացի բեմական կարողութիւններէն— եւ որոնք այս վերջիններուն չափ —պիտի համարձակիմ ըսել եւ՝ աւելի— նշանակութիւն ունին յաջողութեան տեսակէտէն:

«Անչափահաս»ը դեռահաս, մանկունակ, միամիտ եւ անկեղծ, փողոցի կեղտերուն մէջ անաղարտ մնացած աղաւնակի հոգիով աղջնակ մըն է, որուն հոգին առաջին անգամ ըլլալով կը բացուի սիրոյ արեւին:

Էլիզ Գովանի «Անչափահաս»ը ունեցաւ այդ մանկունակ հոգիին բարդ յոյզերը, վարանումները, վիշտերը եւ զայրոյթները այնպիսի ատեն եւ զմայլելի կատարելութեամբ, որուն մօտենալ այլ եւս հազիւ թէ կարելի պիտի ըլլայ մեր բեմի կանացի ոեւէ ուժի կողմէն:

Դժբախտաբար Տիկ. Աստղիկի «Անչափահաս»ը եղաւ փողոցի աղջիկ՝ բայց բառին սովորական եւ ո՛չ թէ հեղինակին երեւակայած առումով:

Իր շունդալից ծիծաղները, շեշտերը, նայուածքները եւ շարժումները ապրած եւ շատ ապրած կին մը յատկանշեցին, քան թէ կոյս ու միամիտ էութիւն մը:

Կազմուածքի կնոջական շեշտաւորումները անշուշտ պակաս չկշռեցին այդ տպաւորութեան ծանրացումին, այնպէս որ հակառակ Տիկնոջ բարեաժակամ աշխատանքին եւ որոշ կարողութեան, տիպարը վրիպեցաւ՝ եղծանելով նաեւ տպաւորութիւնը:

Պ. Երամեան աւելի յաջողապէս տուաւ իր տիպարը խղճամիտ խաղով եւ գնահատելի արուեստով:

Պ. Թօլաեան գերազանցօրէն հաճելի էր իր դերին մէջ՝ որ ձեւուած էր կարծես ճիշտ իրեն համար: Իր խաղը՝ առանց նշանակելի չափազանցութիւններու կարելի է ըսել՝ հասաւ փափաքելի կատարելութեան:

Օր. Անահիտ, Պ. Նշանեան եւ Տիկ. Նշանեան, Պ. Գմբէթեան գնահատելի խաղարկութեամբ մը տարին իրենց երկրորդական դերերը:

Սրահը կիսով պարապ էր: Եւ Նիկոտէմիի սիրուն խաղը արժանի էր աւելի գնահատանքի:

Հ. ԱՍԵԱՆ

ՉՈՐՍ ԶՈՎԵՐԷՆ

Հոլանտական վերջին ըմբռնումով մարդը՝ վայրի գազաններուն մէջ ... 400 հետ, տեղի ունեցած է Թուականին:

*** Երկու հարիւր գանազան տեսակի սահմեր կան:

*** Երկրի բնակիչներուն կէսը թէ կէսը րոբնձով կը սնանին:

ԻՆՉՈ՞Ի
ԱՆՋՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ ԻՈՖՖԷ

...ինչպէս կը յիշուի, վերջերս ...անձնասպան եղաւ պոլշեւիկ յայտ... ...ի փաքինսերէն Ադոլֆ Իոֆֆէ։ ...ութիւնն «Քոմինիսմ» կը ...հրատարակէ երկար նամակ մը, ...որ Իոֆֆէ իր մահուընէն օր մը ...առաջ՝ նոյ. 15ին գրած է իր բա... ...բեկամը Լէոն Տրոցկիին։

Այս նամակին մէջ Իոֆֆէ ...նախ կը յիշէ թէ ինք շատ հաւ... ...ած էր ֆրանսացի յայտնի ընկեր... ...վարական փօլ Լաֆարկի եւ կնոջը՝ ...Մարքսի (Կարլ Մարքսի աղջիկը) ...օրինակին։ Ինչպէս յայտնի է, այս ...երկու ընկերվարական գործիչները, ...իրենց ծեր տարիքին, երբ այլեւս ...եւ է օգուտ չունէին մարդկու... ...թեան, ծծելով իրենց երակները ...միաժամանակ ու անձնասպան եղան։ Իոֆֆէ ինք ալ որոշած ...էր, իր կարգին հրաժեշտ տալ ...կեանքին երբ զգար թէ «ա՛լ օգ... ...տակար չպիտի կրնայ ըլլալ իր ...ծառայած դատին»։

Իոֆֆէ կը պատմէ թէ ինչ... ...պէս «կուսակցութեան ներկայ ...ղեկավարութիւնը» զինք հեռացուցած ...է քաղաքական ամէն աշխատանքէ, ...եւ իր հիւանդութիւնը պատրուա... ...կելով, ուզած է արտասահման ...ղրկել զայն։ Մանրամասնօրէն կը ...յիշէ թէ ինչպէս «կուսակցու... ...թեան կեդր. կոմիտէին բժշկական ...յանձնաժողովը» սարսափեցուցած ...էր զինքը, կոպտօրէն յայտնելով ...իրեն՝ է իր առողջական վիճակը ...կարծածէն աւելի գարհուրելի էր։ ...եւ «ընկեր-բժիշկները» կը հրա... ...մայեն իրեն ամիջապէս մեկնիլ ...արտասահման, որովհետեւ Ռուս... ...իոյ մէջ միջոցներ չկան զինքը ...դարմանելու։ Բայց եւ այնպէս ...կեդր. կոմիտէն արտասահման ...մեկնելու համար նիւթական մի... ...ջոցներ չի տար իրեն. հակառակ ...պոլշեւիկեան դատին իր մատու... ...ցած ա՛յնքան ծառայութեանց։

Ինք աղքատ էր, ուստի եւ ...ստիպուեցաւ մնալ Ռուսիա։ Բժիշկ... ...ները մերժեցին խնամել զինքը։ ...Ինը օրէ ի վեր բոլորովին չքաւոր ...եմ։ Նոյնիսկ պատգարակով փո... ...խադրուելու տարրական միջոցնե... ...րէն խսկ զուրկ եմ», կը գրէ մեռ... ...նելէն օր մը առաջ։

...Ուզեցին կրեմլինի հիւանդա... ...նոցին մէջ արգիլափակել զինքը։ ...Չուզեց, նախամեծար համարելով ...վերջ տալ իր կեանքին։

Իր նամակին հետեւեալ տո... ...ղերը կը պատկերացնեն պոլշեւի... ...կեան ներքին պառակտումը.—

«Եթէ առողջ ըլլայի, իմ մէջ ...բաւական ուժ եւ կորով պիտի ...գտնէի՝ պայքարելու համար կուսակցութեան մէջ ստեղծուած կացութեան դէմ. սակայն ներկայ վիճակիս մէջ, անհանդուրժելի կը գտնեմ այն կացութիւնը թէ կուսակցութիւնը լռիկ կը հանդուրժէ ձեր վտարումը շարքերէն։ Տրոցկի, բացարձակապէս համոզուած եմ որ ուշ կամ կանուխ կուսակցութեան մէջ պիտի ծագի տագնապ մը, որուն հետեւանքով անիկա պիտի ստիպուի նետել անոնք, որոնք այսպիսի ամօթի մը առաջնորդեցին զինքը...։ Այս իմաստով, իմ մահս բողոք մըն է բոլոր անոնց դէմ, որոնք կուսակցութիւնը հասցուցին այնպիսի վիճակի մը, ո՛ր ոչ մէկ կերպով կրնայ հակազդել այս նախատինքին։

«Եթէ կարելի է բաղդատել մեծըպզտիկին հետ, պիտի ըսեմ թէ ձեր եւ Զինովիեւի վտարման պատմական դէպքը,— վտարում որ անպայման թերմիտորեան շրջան մը պիտի բանայ մեր Յեղափոխութեան մէջ,— եւ այն իրողութիւնը թէ 27 տարուան յեղափոխական աշխատանքէ վերջ, գիս պատասխանատու պաշտօններէ կը հեռացնեն եւ կը դնեն այնպիսի վիճակի մը մէջ, ուր ինծի ուրիշ բան չի մնար ընել, բայց եթէ գնդակ մը պարպել ճակտիս, այս երկու իրողութիւնները, կ'ըսեմ, կը պատկերացնեն կուսակցութեան նոյն եւ միակ վարչաձեւը։ Ու թերեւս երկու դէպքերն ալ, մեծն ու պզտիկը, առաջ պիտի բերեն այն ցնցումը, որ պիտի արթնցնէ կուսակցութիւնը եւ պիտի կասեցնէ զայն թերմիտոր տանող ճամբուն վրայ։

«Շատ երջանիկ պիտի ըլլայի եթէ այդպէս ըլլար, որովհետեւ այն ատեն ի զուր մեռած չպիտի ըլլայի։ Սակայն ունենալով հանդերձ այն հաստատ հաւատքը թէ՝ կուսակցութեան զարթնումի ժամը պիտի գայ, չեմ կրնար համոզուիլ թէ այդ ժամը հնչած է հիմա...։ Հակառակ ամէն բանի, այսօր կասկած չունիմ թէ իմ մահս աւելի օգտակար է քան կեանքիս երկարաձգումը։

«Ձեր գծած ճամբուն շիտակութեան մասին բնաւ չեմ կասկածած, ու դուք գիտէք թէ աւելի քան քսան տարի ձեզի հետ քալեցի։ Սակայն միշտ մտածած եմ որ ձեզի կը պակսի Լէնինի անդրդուելիութիւնն ու անհաշտութիւնը, իր վճռականութիւնը ի հարկին մինակ մնալու մասին այն ճամբուն մէջ զոր ինք ապահով կը նկատէր։

«Քաղաքականապէս դուք միշտ իրաւունք ունեցած էք, սկսեալ 1905էն, ու ես յաճախ ըսած եմ ձեզի, ականջովս լսած եմ Լէնինի խոստովանութիւնը թէ 1905ին ինքը չէ, այլ դուք էք որ իրաւունք ունէիք։ Մահուան առջեւ, չեն ստեր, ու հիմա անիկա դարձեալ կը կրկնեմ ձեզ...»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի անապաստան երախաներու ընկերութիւնը Երեւանի փողոցներէն հաւաքած է 50 անապաստան երախաներ, որոնց 30ը փոքր, 20ը մեծ։ Այս վերջինները պիտի տեղաւորուին գանազան գաղութներու մէջ։

*** Լէնինականի կործանած եւ վերաշինուած չորս գիւղերու անունները փոխուեցան այսպէս.— Թուրքի Ղարաքիլիսէն՝ պիտի կոչուի Շիրակ. Արալըխը՝ Կալինաշէն, Բայանտարը՝ Մարտանաշէն, Ալեքսանդրովկան՝ Ջրաշէն։

*** Անդրկովկասի առեւտուրի Հայաստանի գրասենեակը պայմանագիր մը կնքած է, 1000 փութ մեղր գնելու եւ արտասահման ղրկելու համար։ Ամբողջ գումարը վճարուած է, գաւառներէն մեղր գնելու համար։

*** Վերջերս օդերը չափազանց ցրտած են Երեւանի մէջ. ջերմաչափը կը ցուցնէ զերօյէն վար 12 աստիճան։

*** Անդրկովկասէն 35 վակոն ալիւր յատկացուած է Հայաստանի։ Ամէնէն մեծ բաժինը պիտի ստանայ Երեւան, 13 վակոն։

*** Երեւանի մէջ որոշուած է հարիւրին 50 զեղչել «օթօպիւս»ներու վարձքը. համալսարանի ուսանողներուն համար։

*** Երեւանի մէջ կազմուած է յանձնաժողով մը, որ «գեղարուեստական» գրականութեան պիտի հայթայթէ գիւղերուն։ Հիմնական նիւթը պիտի ըլլայ Նոր գիւղը՝ նոր տարրերու հոգեբանութեամբ եւ կենցաղով։

Այս առաջադրութեամբ պիտի հրատարակուին հետեւեալ նիւթերը.— 1. Ընկերվարութեան շինարարութիւնը գիւղին մէջ եւ անոր տնտեսական վերելքն ու նոր ուղին։ 2. Հաւաքական տնտեսութիւնները, գիւղի մեքենայացումը եւ ելեկտրականացումը։ 3. Բանուոր դասակարգի դաշինքը գիւղացիին հետ, գիւղի շերտաւորումը. միջակը, չքաւորը առաջ եւ հիմա։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Լիոն, 26 դեկտ.— Անցեալ առաջ թերթերու մէջ պաշտօնագրով մը յայտարարած էինք թէ, յառաջիկայ 1 Յունուար 1928, Կիրակի առաւօտ, ժամը 11ին Լիոնի եւ շրջականերու Նորընտիր պատգամաւորներու խորհուրդը նիստ պիտի գումարէ Ավընիւ Պէրթըլօ թիւ 75. Լիոնի Հայ Մատրան մէջ։

Ներկայ յայտարարութեամբ պատիւ ունինք տեղեկացնելու թէ Փարիզի կեդր. Թեմական խորհուրդը 19 Դեկտեմբեր 1927 եւ 1929 թուահամար պաշտօնագրով կը վաւերացնէ Լիոնի ընտրութիւնները եւ կը հրաւիրէ Լիոնի եւ շրջակայ հրաժարեալ Ազգ. Միութիւնը որ իր պաշտօնը փոխանցէ Նորընտիր մարմնին։

Կը հրաւիրենք գաւառի ազգ. մարմինները՝ որպէսզի նախապէս իրենց հաղորդուած հրահանգներու համաձայն, իրենց պատգամաւորները ուղարկեն նոյն օրը, որոշեալ ժամուն ժողովին մասնակցելու համար։

(Դիւան)

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ԿՐԹԱՍԻՐԱՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեզի կը հաղորդեն որ Լիոնաբնակ Մալաթիացիները քանի մը ամիս առաջ յիշեալ քաղաքին մէջ հիմնած են Կրթասիրաց Միութեան մասնաճիւղ մը, մասնակցութեամբ 28 հայրենակիցներու։ Մալաթիոյ Կրթասիրացը բոլոր գաղութներու մէջ բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունի։ Լիոնի հայրենակիցները՝ գիտակից այն գեղեցիկ սկզբունքներուն, որոնցմով կ'առաջնորդուի յիշեալ միութիւնը, պարտականութիւն համարած են այդ կարեւոր քաղաքին մէջ եւս ունենալու մասնաճիւղ մը՝ նուիրուելու համար հայրենասիրական եւ ազգօգուտ աշխատանքի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԱԹԱԵԱՆԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի կէս օրէ վերջ Sporting Central Clubի մէջ հայ կռփամարտիկ Աթաեան եւ ֆրանսացի Տէսփրէ կատարեցին փոխ-վրէժի մրցում մը։ Առաջին շրջանին, մեր հայրենակիցը յարձակողական դիրք մը բռնելով աջ ու ձախ հարուածներ տեղացուց իր հակառակորդին, որ չուաններուն վրայ ինկաւ, այնպէսորերբբառաջինշրջանըվերջացաւ, Աթաեան կէտերու առաւելութեամբ յաղթական էր։ Երկրորդ շրջանի սկսելուն, Տէսփրէ իր կարգին, յարձակողականի անցաւ եւ երկուստեք սկսան տաք խաղարկութիւն մը, որ, երբեմն գիրկընդխառն կռիւի վերածուեցաւ։ Մրցումը տեւեց այսպէս մինչեւ վեցերորդ շրջանը։ Աթաեան սկսաւ յոգնութեան նշաններ ցոյց տալ իր կատաղի հակառակորդին դէմ, և եօթներորդ շրջանին լքեց խաղը, որով Տէսփրէ յաղթական հռչակուեցաւ։

Հակառակ այս պարտութեան, ներկաներու գնահատութեան արժանացաւ մեր հայրենակիցը, որ լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ։ Տէսփրէի հետ առաջին մրցումին, մեր հայրենակիցը յաղթած էր։

Մ. Աւետիսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՈՒՍՏ ԳՈՂԸ.— Անցի առաւօտ Ռէն փողոցին մէկ նպարավաճառատան մէջ 62 տարեկան ցնցոտիներ հագած ծերունի մը երեք հատ տանձ կը գողնար, երբ օձիքը ձեռք տուաւ։ Ոստիկանատան մէջ ծերուկը ցոյց տուաւ անցագիր մը, որմէ կ'երեւէր թէ մարդը կը կոչուի Եանի Վալիանոս, ծնած 1865ին Քորֆուի մէջ։ Գրպանէն գտնուեցան մօտ տասը գանձարկղի բանալիներ, օդերլիններ, փիօրիններ, լիրէթներ, լէյեր, աւստրիական եւ լեհական քուրոններ, մարքեր, փեզէթաներ եւն., ընդհ. գումար մօտ 140.000 ֆրանք արժէքով զանազան դրամներ։

Երբ հարցուեցաւ թէ այս դրամներն ու բանալիները որո՞ւ կը պատկանին, ծերուկը յայտարարեց.

— Անոնք իմ խնայողութիւններս են։ Գալով բանալիներուն, անոնք կը պատկանին իմ գանձարկղներուս որոնք կը գտնուին Լոնտոնի, Լիվրփուլի, Պերլինի, Պրիւսէլի, Լիզպոնի եւ Նիւ Եորքի մէջ։ Նոյնիսկ Փարիզի մէջ երկու գանձարկղ ունիմ։

Եանի, որ վեց լեզու կը խօսի, աւելցուց թէ կը բնակի Փարիզեան մեծ պանդոկ մը։ Իր խորհրդաւոր անձնաւորութեան վրայ մերժեց ուրիշ մանրամասնութիւններ տալ։ Այժմ բանտին մէջ կը քաւէ իր մեղքը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ՈՐՈ՞Ի ԽԱՂԻՆ ԶՈՀՆ ԵՄ»

Օր. Ագնիւ Պէրպէրեան, որ վերջերս հեռացուեցաւ Իտալիայէն, այս խորագրով երկար նամակ մը ուղղած է մեզի։ Օրիորդը կը բողոքէ Պարիէն (Իտալիա) գրուած երկտող լուրի մը դէմ (Յառաջ 22 Նոյ.) ուր կ'ըսուէր թէ «այս անխոհեմ աղջիկը զոհն է եղած Պ. Ենովք Արմէնի։» Կը քաղենք միայն մեր հրատարակած լուրին հետ կապ ունեցող կէտերը, իբրեւ արդարութեան պարտք.—

Խղճի պարտք կը նկատեմ հրապարակաւ յայտնել թէ ես երբեք զոհը չեմ կրնար համարուիլ Պ. Ե. Արմէնի որ խաղ ըսուելու արժանի բան մը չունի ինծի ուղղած իր թղթակցութեանց մէջ, այլ խսկական զոհն եմ Պարիի հայ գաղութին գործերով զբաղող Պ. Հ. Նազարեանցի։ Պ. Նազարեանցի շեշտակի նպատակն էր եղած, խիստ կանուխէն, երբ դեռ Պ. Արմէնի հետ ոչ մէկ թղթակցութիւն չեմ ունեցած, զիս հեռացնել, որպէսզի ազատ ասպարէզ ունենայ, իր ուզած ձեւով տնտեսելու գաղութին գործերը եւ իր դէմ բողոքող ձայն չզտնուի։

Պ. Նազարեանց,— Ա. Իր ծրագիրը չէ վարանած յայտնել, ամիսներ առաջ, յայտարարելով կրկնակ անգամներ թէ Օգոստոսը չանցած, ձեռքերս կապուած պիտի աքսորել տալ զիս։ Այս սպառնալիքը ինծի հասցուցած է նաեւ իր մտերիմներէն, Օր. Աննա Գասթէլլանայի միջոցով։ Ձեմ կարծեր որ Օրիորդը զիջանի իր ստորագրութեան տակ հերքել այս դէպքը։

Բ. Կառավարական իշխանութիւնները գաղութին գլուխ զինքը ճանչնալով՝ ոչ մէկ ատեն առանց իր գիտութեան եւ հաւանութեան Հայու մը շուրջ ոեւէ գործ չեն տեսներ։ Այս պատճառով իմ ձերբակալումս, բանտարկումս եւ աքսորումս առանց իր տեղեկութեան եւ ցուցումին անհնար է որ կատարուէր։

Գ. Ինծի վիճակակից ուրիշ Հայու մը Պ. Գ. Շահնազարեանի Պ. Նազարեանցը քննադատող ըլլալն ալ զօրաւոր ապացոյց մըն չէ՞ թէ մեր ձերբակալման, բանտարկման եւ արտաքսման ուղղակի դրդիչը ինքն է, երբ այդ Հայը ոչ ոքի հետ գործ ունէր, ոչ խսկ գործի գործատան հետ։

Դ. Զիս հարուածող գժբախտութեան ուղղակի դրդիչ մը ըլլալուն ուրիշ մէկ զօրաւոր փաստ է ինծմէ առնուած եւ ետքէն ամբողջապէս վերադարձուած գիրքերուն եւ թուղթերուն մէջէն միայն զինքը շահագրգռող նամակներուն վերցուած ըլլալը, մինչ ուրիշ բոլոր նամակներս վերադարձուած են ի՞նչ ու ինչպէս ձեռք բերած է կանուխ։

Ո՞ր տեսնուեր եւ լսուեր է որ նամակի մը համար, որուն մէջ քաղաքական ո՛չ մէկ նիւթ կայ եւ որ զուտ գործի շուրջ խօսակցութիւն կը պարունակէ, կառավարութիւնը ձերբակալութիւն կատարէ, բանտարկէ եւ մարդ աքսորէ, եթէ զուրսէն գրպարտական տեղեկատուութիւն մը կատարուած չըլլայ։ Իմ ջանքերուս նպատակն էր օգնել խումբ մը գործաւորուհիներու, որոնք իրենց յօժար կամքով Ֆրանսա անցնիլ կը փափաքէին, ազգոհ ըլլալով իրենց վիճակէն եւ զիրենք շրջապատող գործի պայմաններէն։

Իմ գործունէութիւնս «իտալական շահերու ի վնաս» ներկայացնել կառավարութեան, որպէս զի ան վրդովուի եւ ծանրակշիռ միջոցներ ձեռք առնէ, ինչպէս եղաւ, արարք մըն է որ չի կրնար պատիւ բերել ո՛ր եւ է մարդու։

Ահա թէ ի՛նչպէս, առանց ոեւէ հարցաքննութեան եւ առանց հիմնաւոր պատճառի, 81 օր բանտարկուած պահուելէ յետոյ, սահմանագլուխը ցոյց տուին ինծի...

Ագնիւ Պէրպէրեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ՆԱԽԱԲԱՆ

Իշխանը քանի մը օր վերջ ե... ...ու ծանօթացայ Բորիս Սուխի... ...ի հետ։ Մեծղի, խարտեաշ, կորո... ...գէմքով, անիկա պարզօրէն ...ուղղուեցաւ դէպի Նատէժտան։

— Բարի լո՛յս, ըսաւ։

Նատէժտա ժպտեցաւ, առանց ...ոեւէ բան ըսելու։

Կը քննէի Բորիսը — ամբողջ ...մը՝ ամփոփուած իր պարզ, բուսն ...հմայքին մէջ, կարծես գու... ...մըն էր կեղի մը ուժին. Նախնա... ...կան, խառնուած ու գրեթէ վայրենի ...կորովով լեցուած կեանքի ձեւ, մըն ...էր անիկա։

Նատէժտան հասկցա՞ծ էր թր... ...ծուած ու հմուքշութեան վար... ...մուած մարդը, որ երբ իր երեսմ... ...նի փոքրիկ խաղընկերը ոեւէ կերպով զինքը ուսին վրայէն անցին կը նետէր։

Կը կասկածէի։

Կարծես թէ ոչինչ պատահած ըլլար, աղջիկը ուղեց որ պզտիկ տղոց պէս համբուրուէին։

— Այսպէս լաւ է, մրմնջեց իշխանը, որ ջղայնացած ու մտահոգ կ'երեւար։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Նատէժտա, սրտնեղած ձայնով մը։

Բորիս Սուխիմ յուսահատական շարժում մը ըրաւ... Վայրկեանները մեզի ծանր թուեցան։

Կը սպասէինք որ իշխանը խօսէր։ Ոտքի ելաւ անիկա, քալեց սրահին մէջ, սիկարէթ մը առաւ, եւ յետոյ յուզուած ձայնով մը ըսաւ.

— Դէպի կայսրութեան տապալումը կ'երթանք...

Նատէժտա գունատեցաւ։

— Դէպի տապալո՛ւմը... Աստուած չպիտի լքէ Ռուսիան, հա՛յր։

Չափազանց գունատ վիճակի մէջ. Վլօփ, զոր ամէն մարդ կայսրութեան յենարանը կը նկատէր, խիստ բառերով մեզի պատկերացուց Պետրոկրադի արքունիքը, ուր պետը այլեւս Թիպէթցի վհուկ մըն էր, Բատմայէվը։ Այս վերջինը, շնորհիւ Ասիոյ ցեղերուն— Ասիա, մի՛շտ Ասիա— իր կամքին համաձայն կը խաղար. գժբախտ Ցարէվիչի առողջութեան հետ։ Անինծեալ Ռասպութին վանականն էր ան, որ թոյներ կուտար կայսրուհին։ Ցարէվիչը արդէն ընդմիշտ թմրած էր ոչնչականներու մահափորձէն ետք։

— Կարելի՞ բան է, կարելի բան է, կը մրմնջէր Նատէժտա։

Իշխանը մեզի հաւաստեց թէ, «Օխրանա»յի գործակալները, ո... ...րոնք պարտականութիւն ունին պաշտպանելու կայսեր ընտանեկան պարագաները, յանկարծ վրայ հասած են՝ երբ Ռասպութինի վարձկան մարդիկը խորհրդաւոր թմրեցուցիչներ կը լեցնէին նոյնիսկ Ցարի ըմպելիներուն մէջ։

— Ահա՛ կայսրութեան պետերը...

— Բայց ի՞նչ կ'ընէ Ցարը, չկրցայ զսպել ինքզինքս ու պոռացի։

— Կայսրը վերահասու եղաւ կացութեան՝ Մայր կայսրուհիին եւ մեծ դուքսեր Նիկոլա Միխայիլովիչի ու Դիմտրի Պավլովիչի կողմէ, բայց կայսերական կամքը անզօր կերպով կը պայքարի լրտեսներու եւ ոստիկաններու այս ցանցին մէջ... Թո՛ղ Աստուած գթայ Ռուսիոյ։

Այն ատեն՝ մեր ընդհ. Ապահովութեան գլուխը կար իմ անձնուէր բարեկամներէս մէկը. Իշխան Վլօփ յանկարծ հարցուց ինծի.

— Փարիզի մէջ ծանօ՞թ էն Վիլհէլմ Բ.ի լրտեսական կազմակերպութեան պետին՝ Շթայնհաուէրի գործունէութեան։

— Ան որ Քէօնիկըրացէրշթրասէի բանալիներու գիրքը ցոյց կուտայ գաղտնի գործակալներու 70 թիւ անունին տակ։

— Ա՛, այո՛, ֆրանս. ընդհ. Ապահովութեան մէջ ծանօթ էր Շթայնհաուէրը, այդ խարտեաշ մօրուքով մարդը։ Ան Քայզէրին կ'ընկերանար, եւրոպացի գահակալներու մօտ անոր կատարած պաշտօնական այցելութեանց միջոցին։ Պատերազմի յայտարարութեան նախընթօրին, «Ինթէլիժանս»ի (Անգլ. գաղտնի ոստիկանութիւն) գործակալները բռնեցին Շթայնհաուէրը. երբ ան անգլ. զինարաններու եւ նաւահանգիստներու յատակագիծներն ու վիճակագրութիւնները կ'ընդօրինակէր։ Բայց, միեւնոյն ատեն երեւան հանուեցաւ որ ճամբորդութեան իր ընկերն էր Փրուսիոյ Հէնրիխ իշխանը, Քայզէրին եղբայրը։ Եւրոպական դիւանագիտական աշխարհին մէջ գայթակղութիւն մը եղաւ ասիկա, բայց պարտաւորուեցան լռել հանրութեան առջեւ։

Իշխան Վլօփ վերսկսաւ.

— Այսօր փաստեր ունինք որ, Ռասպութինը կը հնազանդի Շթայնհաուէրի, մեր գործակալները անոր ետեւէն գացին մինչեւ Պերլին, ուր ան կ'երթար գաղտնօրէն, հրահանգներ ստանալու համար անկէ, մինչ մերինները անգին կը կռուէին... Արդ. Շթայնհաուէրը ինքն ալ ստորադաս պաշտօնեայ մըն է... Այդ պահուն հրգեհուած Եւրոպայի մէջ կը շրջէր մարդ մը, նպաստ տանելու համար աքսորական յեղափոխականներուն եւ մեր մէջ քայքայումը փութացնելու նպատակով... այս մարդը իր գործին համար ունէր ...միլիոն եւ պետն իսկ էր Շթայնհաուէրի։

(Շար.(

Մակեդոնացիներու նոր յարձակումը

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ առջի գիշեր Սկիւպ-Թումանովօ գիծին վրայ Ռոմանովացի կայարանին մօտ ութ զինեալ Մակեդոնացի յեղափոխականներ յարձակեցան պահակի մը վրայ: Անմիջապէս սերպ հետապնդիչ ջոկատ մը սկսաւ հետապնդել զանոնք: Առաջին քննութիւններով հաստատուեցաւ թէ յեղափոխականներուն նպատակն էր օդը հանել Պելկրատ-Սկիւպ ճեպընթացը:

Ո՛չ մէկ լուր Տիկին Կրէյսլէնէ

Երկու օրէ ի վեր ամերիկեան եզերքին եւ Նոր Սկովտիա կղզիին միջեւ կատարուած ամէն կարգի փնտռտուքները ոեւէ արդիւնքի չյանգեցան: Այժմ կը հաստատուի թէ յիշեալ օդանաւին Սէյպըլ Այլէնտ հասած ըլլալուն մասին առնուած անթելը կատակասէրի մը խաղն էր:

«Լոս Անճէլոս» ղեկաւոր օդապարիկը երկար պտոյտներէ վերջ, յուսահատ իր կայանը վերադարձաւ: Թորփիլահալածները նմանապէս արդիւնքի մը չյանգեցան: Երէկ կէսօրին առնուած հեռագրի մը համաձայն, Նիւ Ֆաունտլէնտի արեւելեան կողմը օդանաւ մը տեսնուած է կիրակի առաւօտ:

Հայ կին մը ինքնաշարժի զոհ

Նիսէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի գիշեր, անձրեւոտ օդով մը Նիսէն ինքնաշարժով Վիլֆրանշ կը դառնար վաճառական Ռընէ Վարիյեռն: Վիլֆրանշի մօտերը, զարնուեցաւ կնոջ մը, որ փռուեցաւ ճամբուն մէջտեղը: Կինը անմիջապէս փոխադրուեցաւ Վիլֆրանշի հիւանդանոցը, ուր մեռաւ քիչ վերջ:

Կատարուած քննութիւնները հաստատեցին թէ զոհը հայ կին մըն էր, Աննա Զօլաքեան, 62 տարեկան, բնիկ Գասթէմունիցի:

Արկածին հեղինակը ձերբակալուեցաւ:

Թուրք նաւ մը ընկղմած Մարմարայի մէջ

Պոլիսէն 27 Դեկտեմբեր թուականով կը հեռագրեն թէ թանձր մառախուղին հետեւանքով, Մարմարա ծովուն մէջ բախում մը առաջ եկաւ «Սէվինճ» եւ «Մարմարա» շոգենաւերուն միջեւ: «Սէվինճ», որուն մէջ 130 ճամբորդներ կային, ընկղմեցաւ քառասուն վայրկեանի մէջ:

Զոհերու թիւը 30 հոգի կը հաշուուի: Քննութիւն բացուած է պատասխանատուն ճշդելու համար: Երկու նաւապետներն ալ յանցանքը իրարու վրայ կը ձգեն:

Միկոյեան Չեկայի նախագահ ?

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 27 դեկտ. թուականով.—

Համայնավար կուսակցութեան ժԵ համագումարին կողմէ ընդունուած որոշումներուն հետեւանքով կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի կատարուին խորհրդային կառավարութեան մէջ:

Այժմէն իբրեւ ստոյգ կը նկատուի թէ տասը տարիէ ի վեր կրթական գործավար Լունաչարսքի Հռոմի դեսպան պիտի նշանակուի՝ վտարուած Կամենեւի տեղ: Կրթական գործավար պիտի անուանուի Կէփէուի (Չեկա) պետ Մէնժինսկի: Առեւտրական գործավար Անաստաս Միկոյեան, Ստալինի մտերիմ ու հաւատարիմ բարեկամը, Կէփէուի նախագահ պիտի ըլլայ: Իսկ իբրեւ առեւտրական գործավար իրեն պիտի յաջորդէ Սոկոլնիկով:

Եօթ ընդդիմադիրներ ձերբակալուած

Պերլինի ճամբով Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ վերջերս համայնավար կուսակցութենէն վտարուած եօթ ընդդիմադիրներ ձերբակալուած եւ Չեկայի բանտը նետուած են: Կ'ըսուի թէ մօտ օրէն ուրիշ ընդդիմադիրներ ալ պիտի ձերբակալուին:

Ցուրտն ու փոթորիկը

Քանի մը օրուան մեղմ օդէն յետոյ, առջի գիշեր Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ օդը դարձեալ ցրտեց եւ երէկ ամբողջ օրը պաղ հով մը փչեց:

Լիլի մէջ առատ ձիւն տեղաց: Լիս գետը յորդեցաւ եւ վախ կայ որ Արմանթիէրի շրջանին մէջ քանի մը գործարաններ ողողումներու պատճառաւ ստիպուին փակել իրենց դուռները: Պաք-Սէն-Մօրի մէջ հիւսուածեղէնի գործարան մը դադրեցուց գործերը: Էսթէրի մէջ ուրիշ գործարաններ ջուրերու տակ մնալով փակուեցան:

Վալանսէն կը հեռագրեն թէ վերջին օրերու առատ անձրեւներուն եւ ձիւնին հետեւանքով Ռոն գետը սառած է եւ կը սպառնայ յորդիլ՝ ողողելով շրջակայ հողերը:

Փոթորիկին պատճառով Ֆրանսայի հիւսիսային շրջանին մէջ օդանաւային սպասարկութիւնը ընդհատուեցաւ: Լոնտոնի հետ կարելի չեղաւ ոեւէ կապ հաստատել: Հարաւային Անգլիոյ բոլոր օդանաւային կայանները ձիւնով ծածկուած են:

Մանշի վրայ սոսկալի փոթորիկ կը տիրէ եւ շոգենաւերու երթեւեկը անկանոն է: Պրըթանիոյ եզերքին վրայ 10 շոգեմակոյկներ ընկղմած են:

Քազապլանքայէն հասած լուրերը շատ ծանր կը նկարագրեն հիւսիսային Մարոքի կացութիւնը: Ողողումներուն հետեւանքով, Թանճէրի սպանիական գօտիին եւ Ռապաթի միջեւ հաղորդակցութիւնները կտրուած են: Երթեւեկները դադրած են նաեւ Ֆէսի եւ Ուէզզանի, Էլ-Կարայի եւ Տէֆէլի միջեւ եւլն.:

Սպանիոյ մէջ գրեթէ բոլոր գետերը յորդած են եւ շատ մը քաղաքներ ու գիւղեր ողողուած են:

Սիպերիոյ մէջ աննախընթաց ցուրտ կ'ընէ: Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, գայլերու արշաւանքը առած է այնպիսի համեմատութիւն մը, որուն նմանը չէ տեսնուած անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր: Փիլովօ գիւղին վրայ յարձակող գայլերը բազմաթիւ մարդեր յօշոտած են: Բնակիչները իրենց բնակարաններուն մէջ գիրք բռնած ըլլալով, գայլերը սկսած են ոռնալ, որուն վրայ օգնութեան հասած են ուրիշ վոհմակներ: Բարեբախտաբար այդ միջոցին անկէ անցնող զինուորական օդանաւ մը նշմարած է գայլերուն արշաւը եւ տեղեկութիւն տուած Եէնիսէյի իշխանութեանց, որոնք երկու ջոկատ կարմիր զինուոր ղրկած են յիշեալ վայրը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի:

Օրակարգ.— Շրջ. կոմիտէի զեկուցումը եւ ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ԲԱՑՈՒՄ «ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ» ԺՈՂՈՎՐԴ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Վաղը Ուր. գիշեր ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի D սրահին մէջ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Բարձր-Հայքի Հայրենակցական միութեան երեկոյթը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 3, Camp Victor Hugoի ռուսական վարժարանի սրահը, բանախօսութիւններ, արտասանութիւն, խմբերգ, նուագ եւ պար:

ՕՐ. ՆՈՒՆԻԿ ՏԻՏՈՂՈՒՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՓԱՆՈՍ ՈՒՍՏՈՒԼԻԿԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Ալֆօրվիլ 25 դեկտ. 1927

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍ. ԵՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Ֆոն տ'Օպնա վաղը Ուր. դասախօսական ժողով, դասախօս՝ ընկեր Ազգին:

Դեկտ. 31ին Կանանց ժողով: (Շաբ.ը վաղը ամբողջութեամբ)

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Բրիս խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրներով:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլորիա: Հ. Տէվլէթեան պիտի կարդայ իր ինքնագրութիւնները:

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի Հայրենակց. միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը այս Կիրակի ժամը 2ին, Rue Boileau, Էմիլ Զոլայի վերնայարկը: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, Զաւեշտ (Պարպուլիէ), Կաղանդ պապան եւ անակնկալներ:

ԼԻՈՆԻ եւ Շասի Հայրենակց. Միութեան վիճակահանութիւնը Այս Կիրակի առտու ժամը 10ին, Շասի քանթինին մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ. Շավիլ-Վիռոֆլէ մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այսօր, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Pointe de Chavilleի սրճարանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռոմանէր, Մ. Գ.— 130:
Տէսին, Ս. Ս.— 50:
Տէսին, Ա. Ս.— 35:
Փարիզ, Մ. Ղ.— 70:
Մաստր Մօնմաժօռ, Ա. Պ.—40:
Զէպատ Պօանզին, Տ. Ս.—200:
Փօռթուի, Ա. Պ.— 35:
Թուլուզ, Ն. Տ. Գ.— 35:
Վիլֆռանշ, Ա. Մ.— 50:
Իսի-լէ-Մուլինօ, Մ. Գ.— 35:
Թրիէսթէ, Վ. Տ. Յ. —2 անգլ. 1 շիլին:
Փարիզ, Ե. Թ.— 70 Ֆր.:
Լիոն, Ա. Գ.— 35:
Տէսին, Գ. Զ.— 35:
Վօ ան-Վոլէն, Մ. Գ.— 70:
Վիէն, Ե. Օ.— 37:
Մարսէյլ, Հ. Գ.— 150:
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 140:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊԵԼՖՕՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն կոմիտէի եւ Կէմէրէկի Հայրենակց. միութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Caserne d'Offemontի մէջ: Երգ, արտասան. եւ Զաւեշտ: Մուտքը ազատ է:

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ դիւրամատչելի պայմաններով սենեակներ եւ ափարթըմաններ: Դիմել՝ 18ter Rue de Bezons à Courbevoie. Թրամուէյ Porte Maillotէն 41 եւ 76, շոգեկառք Gare St. Lazareէն 13 վայրկեան:

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Մարսէյլի «Արարատ» միութեան կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն մէջ Գրադարան-ընթերցարանի մը հաստատման: Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle des Fêtesի մէջ: Տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, խմբերգ, բանախօսութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Երկաթուղի առնել՝ Gare du Nordէն երեկոյեան ժամը 19.05, 19.31 եւ 20.10:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ս. ԶԱԽԱՐԵԱՆ

(գիծեր իր կեանքէն)
գրեց՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
Հրատ. «Հայրենիք Մատենաշար»ի թիւ 4:
գին 50 սէնդ.
Հասցէ՝ Hairenik, 13—15, Shawmut St. Boston, Mass. U.S.A.

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ «ՆԱՐԵԿ»

կաղանդի լաւագոյն նուէրը
ԳԻՆ 40 ՖՐԱՆՔ
դիմել՝ խմբագրատուն

ՎԵՐՋԱՊԷ՛Ս
ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՅՆՔԱՆ ՍՊԱՍՈՒԱԾ
ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ **ԲՌՆԻ** ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ ԾԻԾԱՂ

ՍԻՐՈՒԸՏՈՒՔ

Քրքջալից զաւեշտը, պննախընթացօրէն նոր զաւեշտ մը որ պիտի հմայէ, հրապուրէ

ԲՈԼՈՐԸ, ԲՈԼՈՐԸ, ԲՈԼՈՐԸ,

ԳԻՆ 3 ՖՐԱՆՔ

կը գտնուի բոլոր հայ թերթերու գործակալներուն մօտ եւ կամ դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI
31 Rue Kléber
Issy-les-Moulineaux (Seine):
կը ղրկուի նաեւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Վաճառատունս փոխադրած ըլլալով աւելի ընդարձակ տեղ մը, ստացած ենք ամէն տեսակի ընտիր եւ ճոխ ապրանքներ, արանց եւ կանանց համար:

Խնամուած կարուձեւ, վերջին ձայն աժան գիներով եւ դիւրամատչելի պայմաններով: Գաղափար մը կազմելու համար կը բաւէ անգամ մը այցելել, Հոկտ. 10էն սկսեալ հետեւեալ հասցէին՝
SIMON HATCHIKIAN
(Tailleur)
12 Rue de la Préfecture (1er), St. Etienne (Loire).

ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՄ ԵՒ ԿԸ

գետեղեմ T. S. F.ի ամէն տեսակ գործիքներ, կը կատարեմ ձեւափոխումներ, (Transformation). Դիմել՝ վկայուած մասնագէտ՝
Կ. Դ. ԱՐԱՊԵԱՆԻ
9 Passage Lauzin, Paris XIX
Մէթրօ՝ Belleville
դիւրամատչելի գին
Զրի խորհրդակցութիւն

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Է. ՍԹԷՖԻՔԻ

106 Kléber, Հեռ. Passy 72.56
կը կատարէ ֆրանսա եւ Յունաստան մտնելու կամ բնակելու արտօնութեան գործողութիւնները.
AFFIDAVITի (Աֆիտավիթ)
դիմել՝ ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 4—7.

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
TANNERIE DE LA DEULE

9 rue Charlot, Paris. Մէթրօ République, Tél. Archives 05-86
Մեծաքանակ և փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան

Աղաղուած ներքանցու կաշի,
Քռուփօն (կռնակի մասը) Ա. կարգի քիլօն 32, 34, 36, Բ. կարգի քիլօն 24, 26, 28, Գ. կարգինը 20, 22 ֆրանք,
Քօլէ (վերի մասը) 14, 16, 18 ֆրանք:
Ֆլան (կողի մասը) 14, 15, 16 ֆրանք:
Մասնաւոր զեղչ հայ կօշկակարներու: Կը խօսուի հայերէն եւ թուրքերէն:

ԳԼԽԱՐԿ-MODES
ԱՏՐԻԱՆԱ

կանանց գլխարկի շիք եւ գեղեցիկ մօտէլներ, պատրաստ եւ չափու վրայ: Ձեւափոխութիւն ամէն տեսակ գլխարկի (feutre, paille, tissus:)

ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ՝ 35 ՖՐ.Է ՍԿՍԵԱԼ
243, Rue St. Honoré, 243, PARIS (1er).

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՂԵՒՈՆԴ Զ.

36 Rue Polonceau Paris (18e) Métro: Barbès et Château Rouge
ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐԸ ԳՈՀ ՁԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՆՈՐ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՐԱԾ ԵՄ
Կը պատրաստեմ մեծ խնամքով եւ խղճմտօրէն ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ: Զանազան տեսակի «քէպապներ»: Ճոխ ճաշացուցակ, անթերի սպասարկութիւն, մաքրութիւն եւ խնայողական գիներ:
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ ԱՌԹԻՒ ԴԵԿՏ. 31 ԳԻՇԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆ
Մասնաւոր պատրաստութիւններ, Արեւելեան նուագ, հոգեկան անուշապսեր, սկուտրու տօլմա եւայլն:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Լոյս տեսաւ մեր նոր գրացուցակը, որ ձրիօրէն կը ղրկուի ամբողջին: Անոր մէջ տեսնել մեր նուէրները:

Արսէն Լիւբէն 18 ֆրանք, Մանօն Լէսքօ 15, Ռասբութին 15, Կրացիէլլա (Լամառթին) 8, Խաւար (Լ. Անտրիէվ) 12, Թափառական ներ 15, Տք. Մօռոյի կղզին (Ուէլս) 12, Միրզա եւ Աննա 12, (Ժօրժ Սան) 10, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Սատանային զաւակը 3, Քէօր օղլու 2.50, Թօփալ Օսման 5, Աբուլալա Մահարի 5, Քերթուածներ (Դուրեան) 5, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Հայաստանի լեռները 15, Արարիչը գիտութեան առջեւ 7, Լուսանկարչութիւն 3, Աշուղ Ղարիպ 5, Երգարան 5, 6, 10 եւ 25, Երազահան 6 եւ 8 ֆր., Ֆրանս. հայ. խօսակց. 6, 8 եւ 15, Արշին մալ ալան 4, Բարեկենդանի անկուտիները 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Շողոքորթը 5, Լը Ֆուրպուլիէ 2. Ժամագործ Մինաս 2, Բռնի ամուսնութիւն 2, Ագահ վաճառականը 3, Գոյութեան պայքարը (տռամ հայ գաղթ. կեանքէն) 15, Կոյր երգչուհին 4, Սալոմէ 4, Օթէլլօ 10, Համլէթ 10, Տրիլպի 5, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք նուէր, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, իսկ 100 Ֆր.է աւելիին համար 20 Ֆր.ի գիրք: Ընտրեցէք նուէրցու գիրքերը մեր գրացուցակէն:

Դիմել՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e).

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Պարտք կը զգանք ձեզ յայտարարելու որ, քաղաքացիական Ամուսնութեան, հպատակութեան եւ ապահովագրութեան վերաբերեալ օրէնքներու փոխուելուն պատճառաւ, դժուարութիւններու չհանդիպելու համար, դիմեցէք երդուեալ Թարգմանի գրասենեակը, 76 Rue Bernard du Bois, Marseille.

1. Ամուսնութեան թուղթի բոլոր գործողութիւնները, արագ և խղճմտօրէն:
2. Անուններու փոփոխութիւնը դատարանի միջոցաւ եւ արագ:
3. Հպատակութեան, ապահովագրութեան, ժառանգի եւ դատական գործեր:
4. Ծննդեան թուղթերու և մուրհակներու թարգմանութիւն

ՏՕՔԹ. ԵԱՂՈՒՊ

ՆԱԽԿԻՆ ԲԺՇԿԱՊԵՏ ՊՈԼՍՈՅ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶ
3, Rue de l'Amiral Cloué, Tél. Auteuil 69-68, Métro Mirabeau
Հիւանդներ կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուր. օրերը ցորեկէն վերջ ժամը 3—7 եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ

ԲՈՒՐԴ

ՆՈՐ ԵՒ ՀԻՆ ԳՈՐԳ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Ամէն տեսակ եւ զանազան գոյներով բուրդի ճոխ մթերք պիտի գտնէք Տիար ՅԱԿՈԲ ԳԸՆԱՃԸԵԱՆի մթերանոցը: Խիստ դիւրամատչելի գիներ: 31 Rue St-Lazare. Tél. Trudaine 68-39
Métro: Nord-Sud: Notre Dame de Lorette.

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19: Կիրակի 9—12:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro: Gare de l'Est Téléphone: Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30— Կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TERNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
30
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1927

30 DÉCEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 532

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Անցնող տարուան ընթացքին, ունեցանք տաք ու պաղ հովեր, զանազան գաղութներու մէջ։

Ամէնէն մօտը, Եւրոպան, տարին լրացուց առանց ուշագրաւ դէպքերու։ Իբրեւ ազգային կազմակերպութիւն, միայն Մարսէյլը ունինք, որ հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ։

Այդ քաղաքէն յետոյ, փորձուեցաւ միեւնոյն եղանակով ընտրութիւններ կատարել Լիոնի մէջ, բայց գործը այլասերեցաւ, շնորհիւ Ազգային Միութիւն կոչուած եղբորդութեան մը խաղերուն եւ Պալաքեան եպիսկ.ի ապիկարութեան կամ երկդիմութեան։ Զոյս ամիս ձգձգուեցան ընտրութիւնները, իսկ դեկտ. 4ին, երբ նախապէս մասնակցողները քուէարկութիւն կատարեցին եւ արդիւնքը յայտնի եղաւ, «Ազգ. Միութիւնը» նորէն գլուխ վերցուց, եւ հիմա իր հաշուին ընտրութիւն մը կատարել կուտայ, առանց տուրքի (եւ հակառակ Թեմական կանոնագրին)։ Թեմական Խորհուրդը վաւերացուց առաջին ընտրութիւնը, բայց պարտեալները տեղի չեն տար։ Վերջին գահուն կ'իմանանք թէ՝ դատ բացուած է կառավարութեան առջեւ։

Երանի՛ թէ երկրորդ Եգիպտոս մը չստեղծուէր։ Գաւաթ մը ջուրի մէջ փոթորիկ։

Ինչ կը վերաբերի Փարիզի, ոչինչ փոխուեցաւ։ Ջոջերը իրենց առանձին իշխանութիւնն ունին, ժամուն բանկալով, իսկ առաջնորդարանը՝ արդէն փակուած է, մինչեւ կաթող. նոր պատուիրակին գալուստը։

Ամէնէն կենսական խնդիրը՝ նոր սերունդին փրկութիւնը՝ կը մնայ միեւնոյն վիճակին մէջ։ Թերեւս աւելի գէշ։ Անցեալ տարի, գոնէ մանկապարտէզ մը կար Ալֆորվիլի մէջ։ Փարիզի ամիրաները խոստացան ծախքին կէսը հոգալ եւ վերաբանալ, ինչպէս եւ ուրիշ երկու-երեք մանկապարտէզներ հաստատել հայաշատ արուարձաններու մէջ։ Ո՛չ մէկ ձեռնարկ։ Մարսէյլ ունի իր դպրոցն ու քանի մը մանկապարտէզներ։ Լիոն՝ ոչինչ։ Միայն գիտենք որ շրջուն ուսուցիչ մը հայերէնի դասեր կուտայ ֆրանսական դպրոցներու 240 հայ աշակերտներու։ Վերջերս, կիներու Միութիւն մը կազմուեցաւ, մանկապարտէզ մը բանալու համար։ Տէսին ալ իր կարգին ձեռնարկած է այդ գործին։ Փօն տը Շէրիւի հազիւ կրցաւ քաշքշել իր մանկապարտէզը (30-35 հոգի), որ հիմա դատապարտուած է փակուելու, որովհետեւ տեղացիները ոչ իսկ ուսուցչի մը թոշակը (300 ֆրանք) վճարելու կամք ունեցած են։ Վալանսի մէջ՝ նորէն ոչինչ։ Իսկ՝ խոստումներ՝ զանազան շրջաններէ։

Ֆրանսայէն դուրս, Անգլիոյ մէջ, ազգային կեանքը կապուած է զանազան հանդէսներու կամ միութեանց հետ։ Պելժիոյ մէջ, ամրացաւ բնականոն վիճակը։ Այս տարի ձեռնարկուեցաւ դասընթացքի մը, հայ մանուկները օտարացումէ փրկելու համար։ Վիեննա ինքզինքը մոռացութեան տուած է, երկու հոգեւոր հովիւներ համբելէ յետոյ։ Քիչ շատ շարժում կայ Միլանոյի մէջ, իսկ Զուիցերիա, որ արդէն գաղութ մը չէ, իր ազգային կեանքը ամփոփած է երկու հայկական հաստատութեանց, Ժընեւի դպրոցին եւ «Հայկական Տուն»ին մէջ։ Պերլինի մէջ, այս տարի որոշ գործունէութիւն ցոյց տուին Գաղթային եւ Կիներու Միութիւնները, եւ հիմը դրուեցաւ դպրոցի մը։

Ուրեմն, արտակարգ երեւոյթներ չկան բուն Եւրոպայի մէջ։ Թերեւս առիթ ունենանք աւելի լայն գիծերով ներկայացնել պատկերը։

Նոյն արագ ակնարկը նետելով աւելի հեռաւոր գաղութներու վրայ, զանց կ'առնենք Եգիպտոսը, ուր ամէն ինչ «ի լրնեութեան» է, շնորհիւ ծանօթ պայքարին։ Պուլկարիայէն տարւան վերջը հասաւ աւետաբեր լուր մը, — համերաշխութեան ձեռնարկ մը, որ արդէն յաջողած է, գոնէ Սօֆիայի և Ֆիլիպէի մէջ։

Յունաստանի մէջ, Աթէնք խաղաղեցաւ վերջնապէս, իսկ Սալոնիկ բաւական դժուարութիւն կրեց, իշխանութիւնը չէզոքներուն փոխանցելու փորձին առթիւ, շնորհիւ Մազլըմեան կոչուած խառնակչի մը։ Եպիսկոպոսը վտարուեցաւ Մակեդոնիոյ իշխանութեանց կողմէ, եւ յոյս կայ որ ամէն ինչ կարգադրուի։ Ռումանիա միշտ խաղաղ է։ Սկիզբէն ի վեր, այս գաղութը չունեցաւ միւսներու ցնցումները։ Սուրիոյ մէջ ալ, կացութիւնը մխիթարական էր այս տարի։ Այս շրջանը կը պահանջէ առանձին ուշադրութիւն, շնորհիւ իր դիրքին եւ հոծ, զանգուածային համախումբ հայութեան։ Զոյս հազար աշակերտութիւն համբէն միայն Հալէպի մէջ։ Միջագետքի մէջ, ծայր տուած վէճ մը՝ հին եւ նոր գաղութներու միջեւ, սահմանադրութեան անունով։

Ձենք մոռնար Ամերիկան եւ Պարսկաստանը, որոնք հաստատուն կարգեր ունին, տարիներէ ի վեր։

Քիչ մը ամէն տեղ ալ, մանաւանդ նոր գաղութներուն մէջ, հրա'ան գիծը՝ տեղացիներու եւ նորեկներու պայքարն է, — տոհմի եւ հասկացողութեան ընդհարում։ Բարեբախտաբար, քաղաքական կուսակցութեանց ստեղծած շարժումը եւ մտաւոր կեանքի արտայայտութիւնները կը մոցնեն շատ մը տաղտուկներ։

Այս տարի նորութիւն մը եղաւ «Մշակոյթի Օր»ը, որ արդէն նուիրագործուած է, եւ ապահովաբար վերջնական պիտի առնէ 1928ին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ,,

Ինչպէս գրած էինք, դեկտ. 12ին ալ Նիւ Եորքի մէջ տօնուեցաւ «Հայ Մշակոյթի Օրը», նախաձեռնութեամբ Գրական Միութեան։

Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք կը նկատէ (10 դեկտ.)

— «Մեր օրերուն, երբ նիւթին ու բիրտ ուժին պաշտամունքը այնքան զօրացած է աշխարհի մէջ եւ հոգեւոր, բարոյական արժէքները այնքան արհամարհանքի ու թերագնահատութեան կ'ենթարկուին յաճախ, խիստ մխիթարական ու սրտապնդիչ երեւոյթ մըն է, որ հոս ու հոն մեր ժողովուրդին մէջ ճիգեր կ'ըլլան նորէն շեշտելու հայ մշակոյթին կարեւորութիւնը եւ զարկ տալու անոր զարգացման։

«Հայ Մշակոյթի Օր»ը տօնելու փորձը ուրիշ բան մը չէ, բայց եթէ կենդանացնել հայութեան մէջ այն հրաշագործ ոգին, որ դարեր շարունակ ապրեցուցած է հայութիւնը, եւ ուժ տալ այն ազգային մշակոյթին, որ հոգեւոր պետութիւն մը եղած է մեզի համար անդաւաճանօրէն ստրկութեան մէջ իսկ՝ օգնելով մեր նախորդ սերունդներուն մինչեւ մեր օրերը հասցնել դարերու մեծագոյն ժառանգութիւնը։

«Սակայն, որքան ալ փոխուած են ժամանակները եւ որքան ալ այսօր հայութիւնը ներքին ու արտաքին պատճառներով հարկադրուած է մարմնաւոր ազգային պետութիւն մը ստեղծելու վրայ կեդրոնացնել իր մեծագոյն ճիգերն ու զոհողութիւնները, այսուհանդերձ մենք պէտք չէ մոռնանք, որ մեր ազգային գոյութեան եւ զարգացման կարեւորագոյն ազդակներէն մէկը կը մնայ դարձեալ մեր մշակոյթը, մեր լեզուն եւ գրականութիւնը, որոնց պահպանման ու զարգացման վրայ նաեւ մենք պարտաւոր ենք պատշաճ ուշադրութիւն դարձնել։ Եւ եթէ ճիշտ է, որ հայ մշակոյթը չի կրնար ապագայ ունենալ առանց հայ ազգային պետութեան մը, նոյնքան ճիշտ է նաեւ հակառակը. այն, որ հայ ազգային պետութիւնն ալ չի կրնար հաստատուիլ ու ապահովուիլ, եթէ հայ մշակոյթը չապրի ու չզարգանայ։

«Պէտք չէ միակողմանի ընթանալ մեր ազգային կեանքի զարգացումը։ Պէտք չէ մէկ ծայրայեղութենէն միւսին գիրկն իյնալ։ Մեր քաղաքական պայքարին զուգընթաց մենք պէտք է գիտնանք նաեւ ուժ տալ մեր մշակոյթին։ Նիւթական արժէքներու ետեւէն իյնալու ատեն պէտք չէ մոռնանք նաեւ փայփայել մեր հոգեւոր արժէքները։»

ԺՈՐԺ-ԿԻՆՄԷՐ օդանաւը Իսքէնտէրունէն հասած է Ռայաքի կայանը, Պէյրութի մօտ, ուր պիտի մնայ ցնոր տնօրինութեան։ Նախարարութիւնը հրահանգած է ընդհատել Փարիզ-Հանոյի թռիչքը, որ յառաջիկային պիտի շարունակուի, մեկնակէտ ունենալով Սուրիան։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ մինչեւ Յունուար 10 արձակուրդ ունի։ Մինչեւ յիշեալ թուականը կրկին Սանթէի բանտը պիտի դրուին համայնավար երեսփոխաններ Մարսէլ Քաշէն, Տորիօ, Մարթի եւ Տիւքլօ, որոնք կ'ըսուի թէ պահուած են։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ զանոնք։

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԵԼՔԸ

(Մեր սեփական թղթակիցէն)

ԳԱՀԻՐԷ, 21 դեկտ.

Եգիպտահայ Սահմանադրական պայքարը իր վճռական փուլին մէջ մտած է։

Դեկտ. 18ի ապօրէն ընտրութիւնները, որոնք պատրաստուած էին Թորգոմ եպսկ.ի եւ Պլոքին կողմէ, խափանուեցան Շաբաթ օր իսկ, կառավարութեան կարգադրութեամբ։

Վարչապետ եւ Ներքին Նախարար Սարուաթ փաշա վճռական ընթացք մը բռնեց։

Հակառակ Թորգոմ եպսկ.ի դիմումներուն, հակառակ զանազան հայ պէյերու եւ աղաներու միջամտութեան եւ հին տիտղոսներու շահագործման, Սարուաթ փաշա վէճը յանձնեց պետական իրաւագիտական խորհուրդի (Contentieux) քննութեան, նկատելով որ սահմանադրական հանգամանք ունի։

Խորհուրդը աչքի առջեւ ունենալով Ազգ. Սահմանադրութեան հարազատ թարգմանութիւնը, արտայայտուեցաւ ի նպաստ Օրէնքին եւ հետեւաբար Աղեքսանդրիոյ օրինաւոր ազգ. իշխանութեան։

Այս կարգադրութեան վրայ, Սարուաթ փաշայի հրամանով, Շաբաթ օր իսկ արգիլուեցան հետեւեալ օրուան ընտրութիւնները, անորոշ ժամանակով։

Թորգոմ եպսկ. որ Աղեքսանդրիա իջած էր կարգադրութիւններ ընելու համար, ոստիկանական ապալին կողմէ խափանման հրամանը ստանալուն, գայրոյթէն կաղամարը գետին նետած եւ բացագանչած է.

— Աւելի կանուխ կարելի չէ՞ր հաղորդել այսպիսի հրաման մը։

Սպան կը կրկնէ հրամանը եւ կը մեկնի։

Ամբողջ պլոքը իրար անցած է։ Թորգոմ եպիսկ. ջղագրգիռ վիճակ ունի եւ յամառ զրոյց կը շրջի թէ արդէն սկսած են հակաճառութիւններ իրեն եւ Գահիրէի Թեմականին միջեւ, ձախողութեան պատասխանատուութեան մասին։

**. Երեքշաբթի օր Եգիպտ. խորհրդարանն ալ զբաղեցաւ այս հարցով։ Աղեքսանդրիոյ երեսփոխան՝ Տոք. Մահկուպ Սապիթ պէյ, Ներքին նախարարին հարցումներ ուղղած էր Աղեքսանդրիոյ մէջ գործուած ապօրինութեանց մասին։ Ներքին նախարարութեան ներկայացուցիչը հաղորդեց թէ ընտրութիւնները խափանուած են եւ շուտով օրէնքը կը գործադրուի։

Մահկուպ պէյ, պահանջեց որ նախկին օրինական սթաթուքուօն վերահաստատուի։ Մահկուպ պէյ ինծի յայտարարեց թէ Եգիպտոս սահմանադրական երկիր մըն է եւ երբեք չի հանդուրժեր որ որ եւ է Սահմանադրութիւն բռնաբարուի։

Մանրամասնութիւնները առանձին թղթակցութեամբ։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ հանգուցեալ Ֆէրտինանտ թագաւորին թողօնը կը հաշուուի 387,476,714 լէյ (մօտ կէս միլիոն տոլարին), որ պիտի բաժնուի հինգ հոգիի միջեւ եւ իւրաքանչիւրը պիտի ստանայ 76,095,342 լէյ (մօտ 96,000 տոլարին), բացի իշխանուհի Իլէանայէ, որ 5 միլիոն լէյ աւելի պիտի ստանայ, նկատելով որ իր միւս զաւակները ամուսնացած ատեն գումար մը ստացած էին արդէն։

ԿՐԱՍԻ ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՈՃԻՐԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿՆ ՈՒ ԶՈՀԵՐԸ

1. Զէյթունցի Յուսփան Ցեճեան (մարդասպանը), 2. Նշանածը Օր. Տիրուհի Թապաքեան, 3. Համբարձում Շէրպէթեան ընտանիքը (ողջ մնացած է միայն Համբարձում), 4. Տիկին կատարիկ Շէրպէթեան, Տիրուհիի եւ Տիկին Շէրպէթեանի մայրը, Թիւ 5ի քովինը՝ Յովհաննէս (4 տարու), 6. Գրկի երախան՝ Ժան-Մարի (16 ամսու).

Լուսանկար՝ ՊԻՈՆՏՕ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Կաթող. Պատուիրակութեան Դիւանէն մեզի կը հաղորդեն թէ՝ Առաջնորդարանը փակուած է մինչեւ նոր պատուիրակին ժամանումը, իսկ Պալաքեան եպիսկ. այսօր իսկ Մարսէյլ կը փոխադրուի, իբրեւ առաջնորդ։

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԵՌԱԾ

Մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ՝ Էջմիածնի միաբաններէն Գիւտ եպիսկ. որ երկար ատեն Չեկայի բանտը մնաց, Երեւանէն Էջմիածին դարձած եւ մեռած է։

Ընկերվարական համագումարը փակուած

Երէկ վերջացաւ ընկերվարական կուսակցութեան համագումարը։ Առջի օրուան եւ երէկի նիստերուն մէջ երկարօրէն վիճաբանութեան դրուեցաւ կուսակցութեան ընտրական քաղաքականութիւնը։ Երեք գլխաւոր տեսակէտներ կը բախէին իրարու։ Բանաձեւերու յանձնաժողովին պաշտօն տրուեցաւ համապատասխան բանաձեւ բերել այս մասին։ Որոշումները՝ վաղուան թիւով։

Յունաստանի ընդդիմադիր Թուրքերը

Հելլէն կառավարութիւնը Կիւմիւլճինէէն հելլէնական կղզիները աքսորած է նախկին Շէյխ-իւլ-Իսլամ Մուսթաֆա Սապրին, տղան գնդապետ Հագգը, Մէհմէտ Թէվֆիքը և օրագրող Իզզէթն ու Ջէրքէզ Տավուտը՝ Թուրքիոյ դէմ իրենց քարոզութիւններուն և երկու երկիրներու միջեւ պառակտում յառաջ բերելու համար կատարած ջանքերուն պատճառաւ։

Այս առթիւ Ճիւմհուրիէթ կը գրէ.— «Կը յուսանք թէ հելլէն կառավարութիւնը զանոնք չէ աքսորած Թուրքիոյ մօտակայ հելլէն կղզիները, որովհետեւ այդ պարագային անոնք ոչ թէ աքսորուած պիտի ըլլային, այլ Թուրքիոյ դէմ այդ վատերուն գործունէութիւնը դիւրացուած պիտի ըլլար»։

Թուրք վարիչներու զեղծարարութիւնները

Առջի օր գրեցինք թէ Էնկիւրիի նախկին ծովային գործավար Իհսան պէյ «Եավուզ»ի նորոգութեան խնդրին առթիւ իր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս կարգադրութիւններ ըրած ըլլալով, վարչապետ Ըսմէթ փաշա Ազգ. Մեծ Ժողովէն պահանջած է Գերագոյն Ատեանին առջեւ դատել զայն։ Խնդիրը քննելու համար կազմուած է դատական յանձնախումբ մը, որ Երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ ձեռնարկած է իր պաշտօնին եւ հարցաքննած է կարգ մը երեսփոխաններ։ Այս քննութենէն վերջ է որ յանձնախումբը պիտի որոշէ թէ Իհսան պէյ պէ՞տք է Գերագոյն Ատեանին առջեւ հանուի թէ ոչ։

Վերջին թղթաբերով առնուած թուրքերէն թերթերը երկար մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Ազգ. Մեծ Ժողովի Դեկտեմբեր 24ի նիստին մասին, ուր Ըսմէթ փաշա ամբաստանեց Իհսան պէյը, ըսելով.

1926 յուլիսին Իհսան պէյ գիտէր թէ Եավուզի նորոգութեան մասին բանակցութիւն կը կատարուէր, գրաւորը մէկ տարիէն պիտի նորոգուէր եւ փոխարժէքը երկու տարիէն պիտի վճարուէր. կ'ենթադրուէր թէ 3 միլիոն ոսկի ծախք պիտի ըլլար։ Օր մը Իհսան պէյ ըսաւ թէ ֆրանսական ընկերութեան պայմանները աւելի ընդունելի են։ Ու որոշուեցաւ 5 միլիոն անգլ. ոսկիի ապահովագրել Եավուզը, մինչեւ նորոգութեանց վերջանալը։ Ընկերութիւնը առարկեց եւ ի վերջոյ ընդունեցինք որ Եավուզը 1 միլիոն 320 հազար անգլիական ոսկիի ապահովագրուի եւ այս գումարին 20 հազար ոսկին կառավարութիւնը տայ։ Պայմանագրութիւնը ֆրանս. ընկերութեան հետ վերջնապէս դեկտեմբերին ստորագրուեցաւ։ Եավուզ անցեալ տարի փետրուարին վնասուեցաւ աւազան իջած ատեն։ Ծովային գործավարը հաղորդեց թէ այդ արկածին պատճառով Եավուզը չպիտի յանձնէ եւ թէ ապահովութեան պայմաններուն փոփոխութիւնը պիտի պահանջէ։ Իրեն ըսի թէ նորոգութեան սկսելէ՛ առաջ նման առաջարկ ներկայացնելը լուրջ գործ մը չէ եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1928Ի ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷՆ

Ծնունդի Կիրակի առտուն արշալոյսին, վերջապէս քուէարկուեցաւ 1928ի պիւտճէն, որուն վիճաբանութիւնները Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ տեւեցին 47 օր։ 1927ի պիւտճէն քուէարկուեցաւ անցեալ տարի Դեկտ. 19ին, երեսունըվեց օրուան վիճաբանութիւններէ վերջ։

Երկու տարիներուն պիւտճէներն ալ, ուրեմն, քուէարկուեցան յարմար ժամանակին, այսինքն նոր տարիէն առաջ, մինչդեռ յաճախ պիւտճէներու վիճաբանութիւնները կը տեւէին քանի մը ամիսներ եւ կառավարութիւնը կը ստիպուէր առժամեայ ամսական պիւտճէներու (douzième provisoire) քուէարկման։ Այսպէս օրինակ 1923ի պիւտճէն ութ ամիս տեւած է, 1925ինը 8 ու կէս ամիս եւ 1926ինը վեց ամիս։

1928ի պիւտճէն ունի 42 միլիոն 496,000 ֆր. մուտք եւ 42,445,000 ելք, այսինքն իբր 51 միլիոն ֆրանքի առաւելութիւն մը, որ ոչինչ է բաղդատմամբ ահագին գումարին։ Կարեւորն այն է սակայն որ պիւտճէն հաւասարակշռուած է թուղթի վրայ եւ կը յուսացուի թէ իրականութեան մէջ ալ այդպէս պիտի մնայ, քանի որ մուտքերը շատ խոհեմութեամբ նախատեսուած են։

42ուկէս միլիառ տուրք 40 միլիոն ժողովուրդի վրայ՝ կը նշանակէ մարդ գլուխ 1040 ֆրանքի չափ, ինչ որ ահագին բեռ մըն է, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք թէ բացի այս 42ուկէս միլիառէն, կայ նաեւ Գլխավճարի Սնտուկին (Caisse d'Amortissement) յատկացուած 6 միլիառի տուրք, 7 միլիառի ալ զանազան նահանգային տուրքեր, որոնց ընդհանուր գումարը կը հասնի ուրեմն 55 միլ. առի սոսկալի թուանշանին։

Պիւտճէի ելքերու գումարներու մանրամասնութենէն կը տեսնուի թէ՝ անոնք յատկացուած են.—

41.50 % Հանրային պարտքի տոկոսի եւ գլխավճարի,
16.44 % Պատերազմի պատճառած կենսաթոշակներու,
16.44 % Քաղաքական եւ զինուորական հանգստաթոշակներու,
15.61 % Պատերազմական ծախքերու,
10.01 % Պաշտօնէութեան եւ քաղաքային այլ եւ այլ ծախքերու:

———
100.00

55 միլիառ ծախքի մէկ քառորդն է ուրեմն որ կը ծախսուի խելապէս պատերազմական եւ այլ պէտքերու համար։ Մնացեալ 40 միլիառը կը ծառայէ տոկոսներու, կենսաթոշակներու ու հանգստաթոշակներու, որոնց մեծ մասը ուղղակի կամ անուղղակի հետեւանք է Մեծ Պատերազմին։

Ինչպէս ըսինք վերեւ, 1928ի պիւտճէն ցոյց կուտայ միայն 50 միլիոնի առաւելութիւն մը, որով անհրաժեշտ է մուտքերը նոյնութեամբ գանձել, առանց ոեւէ յուսախաբութիւն պատճառելու։ 50 միլիոնը Ֆրանսայի 10 ժամուան ծախքն է, այսինքն ընդհ. պիւտճէի 1,800երորդը։

Առուտուրի եւ արտադրութեան տուրքերու մուտք հաշուուած է 8 միլիառ, որու գլխաւոր մասը առեւտրական գործառնութեանց հարիւրին 2 տուրքն է (Chiffre d'affaires)։ Եթէ, ուրեմն, գործերու ամենափոքր դանդաղում մը կամ տագնապ մը ծագի տարուան ոեւէ եղանակին, կրնայ մեծապէս ազդել պիւտճէի հաւասարակշռութեան վրայ։ Ատոնցմէ զատ կան նաեւ արտակարգ վարկերը, զորս իրաւունք ունի քուէարկելու խորհրդարանը, ոեւէ անակնկալ պարագայի մէջ եւ որոնք իրաւամբ կը կոչուին պիւտճէի վէրքերը։ Նկատի ունենալով 1927ի պիւտճէի մուտքերը, գրեթէ ապահով են թէ կարելի պիտի ըլլայ գոցել պիւտճէն առանց ոեւէ անակնկալի, պայմանաւ որ յառաջիկայ ընտրութիւնները մեծ փոփոխութեանց պատճառ չդառնան կառավարական շրջանակներու մէջ եւ ազգային միութիւնը ներկայացնող ներկայ դահլիճը շարունակէ պահել Փանթին ղեկը։

Անհերեւ է Փուանքարէի անձնական ազդեցութիւնը պիւտճէի այսքան շուտափոյթ վաւերացման մէջ. 1926 Յուլիսէն մինչեւ այսօր՝ ուրեմն 18 ամսուան մէջ երկու պիւտճէ վաւերացուեցան եւ այս արդիւնքը Ֆրանսան պարտական է բացառապէս ազգ. միութեան դահլիճին եւ անոր պետի զօրաւոր հեղինակութեան։ 46 նիստերու մէջ վիճաբանուեցան 1928ի պիւտճէի զանազան յօդուածները եւ վարչապետը այդ 46 նիստերէն եւ ոչ մէկէն բացակայած է, միշտ պատնէշի վրայ՝ ամենափոքր առարկութեանց միջամտելու եւ ձայնը լսելի ընել տալու համար։

Ուշագրաւ է որ խորհրդարանն ալ, ընտրութեանց նախօրէին, առանց ժողովրդականութիւն շահելու ծածկամտութեան, ըմբռնեց Ֆրանսայի ընդհանուր շահերը եւ քուէարկեց բոլոր տուրքերը, որոնցմէ այնչափ դժգոհ է ընտրող ժողովուրդը։ Կը թուի թէ ամէնքն ալ նկատի ունէին մէկ նշանաբան.— առանց հաւասարակշռուած պիւտճէի՝ անկարելի է հաստատուն ելեմուտք եւ հաստատուն դրամ ունենալ. առանց հաստատուն դրամի՝ անկարելի է միջազգային հաստատուն դիրք եւ դիւանագիտութիւն։ Ֆրանքն եւ Ֆրանսան սերտօրէն շաղկապուած են իրարու եւ յիմարութիւն կը համարուի Ֆրանսան սիրելու եւ անոր ծառայելու յաւակնութեամբ ֆրանքի անկման քաղաքականութիւն ջատագովել ժողովուրդին աչքին փոշի ցանելու համար։

Կան շատ մը քաղաքական կամ ընկերական խնդիրներ, որոնց մէջ մարդ կրնայ տարուբերիլ թէ ո՛րն է իսկապէս օգտակարն ու լաւը։ Բայց ելմտական մարզին մէջ, մանաւանդ անցեալ փորձերու դառն հետեւանքները տեսնելէ յետոյ, տարբեր մտածելը պարզապէս կուսակցամոլ կուրութիւն է։

Մաղթենք որ 1928ի պիւտճէի նախատեսած մուտքերը նոյնութեամբ իրականանան եւ ի զուր վատնուած չըլլան ֆրանսացի ժողովուրդին այս ահագին զոհաբերութիւնները։

Մ. Տ.

ՀԱՐՍՆՑՈՒԻՆ ՕՐԱԿԱՆԸ

Քրասնայա կազեթա կը պատմէ միջադէպ մը, որ տեղի ունեցած է Լէնինկրատի մէկ թաղին մէջ։

Քաղաքացի Նիկոլաեւ, իր հարսնցուին հետ, եկած էր արձանագրելու իրենց ամուսնութիւնը։ Երբ ձեւակերպութիւնները վերջացան, հարսնցուն կը դառնայ ամուսինին եւ կ'ըսէ.

— Այս ձեւակերպութիւններուն համար կորսնցուցի օրականս։ Վճարէ՛ շուտով։

Ամուսինը շատ զարմացաւ, յետոյ ուզեց սակարկել.

— Վճարէ՛, խօսք չեմ ուզեր, կը պոռար հարսնցուն։

Ամուսինը, կատղած, գրպանէն հանեց 2 րուբլի 50 կոպէկ եւ ետ ուզեց 25 կոպէկ։

Այս առնելիք-տալիքի գործն ալ կարգադրուելէ յետոյ, երկու նորապսակները ստորագրեցին ամուսնալուծման պաշտօնական խնդրագիր մը եւ բաժնուեցան իրարմէ՝ հայհոյելով ու անարգելով։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՍ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷՆ

Տեսակցութիւնը զոր ունեցայ Կոմիտաս վարդապետի հետ եւ զոր Յառաջ հրատարակեց երէկ, շատերուն զարմանքը պիտի հրաւիրէ, շատերուն ալ թերահաւատութիւնը կամ ծիծաղը։

Ամէն ոք ազատ է իր կարծիքին մէջ, նոյն իսկ եթէ ճշմարտութիւնը շեղակի տեսնէ։ Ոչ թէ, այս անձերը պիտի ուզէին որ անոր հիւանդութիւնը շարունակուի իր ներկայ ցաւալի վիճակին մէջ, այլ որովհետեւ հեղինակաւոր բժիշկներ իրենց դատավճիռը արձակած են արդէն, այդ մասին։ Սակայն, ո՞վ կրնայ թափանցել նոյն իսկ յիմար կարծուած մտքի մը խորութեանը։ Կարո՞ղ ենք ըսել թէ ո՞ւր եւ երբ կը սկսի ու կը վերջանայ մտքի մը հաւասարակշռութիւնը։

Երբ Ռումանիոյ առաջնորդ Յուսիկ եպս. [illegible] երթալ ողջունել իր կողմէ Ճեմարանի մտերիմ եղբայրակիցը, հակառակ որ Կոմիտասի վիճակին մասին հակասական շշուկներ իմացած էի, վայրկեան մը իսկ կասկածը չունեցայ թէ կ'երթայի տեսնել ոչ թէ հիւանդ մը, այլ նոյն իսկ Կոմիտասը, հանճարեղ վարպետը, սոխակը Հայաստանին, որ մեզ զմայլեցուցած է իր հրաշալի երգերով, հայ գեղջուկին ցաւերով ու արցունքներովը օծուն։

Խնդիր է հասկնալ, հոգեբանօրէն, թէ ի՛նչ է այցելուներուն հոգեկան տրամադրութիւնը, երբ անոնք կ'երթան տեսնել վարդապետը։ Երբ մէկը այն կանխակալ կարծիքն ունի թէ յիմարանոցի մը մէջ գտնուող մը անբուժելի յիմար մըն է, բնականաբար ան կը մատնէ արդէն դիմացինին, իր ընթացքով, իր շարժումներով, իր խօսուածքով, այցելութեանը տխուր շարժառիթը։ Ու յաճախ, յիմար կարծուածը շատ աւելի ազնիւ ու խելացի վերաբերմունք ցոյց կուտայ այսօրինակ պարագաներու մէջ։ Պատմեցին ինծի գայթակղելի դէպքեր, այնպիսիներ որոնք բանի ուզած են տեսնել ու հարցաքննել զինքը, յաճախակի բժշկական քննութիւններու ենթարկած են, ու վարպետը շատերը անարգած ու վռնտած է, որովհետեւ այդ շատերը զինքը յիմարի տեղ դրած ու իրենց տափակ, ստորնացուցիչ զգուշութեան մը ծամածռութիւններով փորձած են անոր ցաւը ամոքել։

— Եկէք, բայց ո՛չ թէ զիս փորձելու...

Այս եղաւ վարդապետին վերջին խօսքը, որ ճարտասան է եւ չափազանց խարազանող։

Հէ՜յ Կոմիտաս վարդապետ, երբ խցիկէդ դուրս ելայ, չկրցայ զսպել արցունքներս — լքուած, առանց ընտանիքի, առանց զուլ զուրանքի, աղքատիկ խուցի մը մէջ, միայնակ քու ցաւերուդ հետ, քու ջախջախուած երազներուդ հետ, հազիւ կը հետաքրքրուին քեզմով։ Տասնըհինգ ֆրանք օրականով քեզ նետած են յիմարանոցի մը անկիւնը։ Կը տեսնե՞ն արդեօք այն ողբերգական փոթորիկը որ կ'ալեկոծէ հոգիդ, քու ազնիւ ու փափուկ հոգիդ, որ կ'ընդվզի ինքնաբերաբար, անգիտակցաբար — թերեւս գիտակցաբար։ Եւ դուն չես ուզեր տեսնել շատերը, կ'անարգես, կը վտարես, ու յետոյ, նկարագրիդ եղական մէկ բարութիւնով, կը բանաս սպասող սրտիդ թեւերը ու, մարգարիտներու պէս, յորդառատ կուտաս մեզի անոր ցաւերը, թռիչները, երազները։

— Ամէն ոք իր տանը...

Թէ՛ հիմա, կ'ապաքինի՞ Կոմիտաս վարդապետը։ Մասնագէտ բժիշկներ բացասական պատասխան կուտան։ Կրնան սխալիլ։ Կոմիտասի ապաքինումը կախում ունի իր բարեկամներու ընթացքէն։ Ես անձնապէս, երեք քառորդ ժամ, զանազան նիւթերու վրայ խօսակցութեան պահուն, մտքի անհաւասարակշռութեան շատ թեթեւ նշոյլներ տեսայ որոնցմէ մեզ նման պարզ մահկանացուներն ալ զերծ չեն ներկայ ջլախտաւոր դարաշրջանին։ Իրաւ է թէ ունեցած է ուղեղային խոշոր ցնցում մը, բայց նոյն իսկ այդ պատճառաւ, պէտք չէ թողուլ զինքը յիմարներու մէջ։

Կը յիշեմ, քանի տարի առաջ, ռուսահայ գրող Սիմէոն Հախումեան, որ մտային խանգարում ունեցած էր նիւթական թշուառութեան պատճառաւ, փոխադրուեցաւ այդ հիւանդանոցը։ Դիմում ըրինք մեծահարուստ ռուսահայ անձնաւորութեան մը, հիւանդը ուղարկելու համար Կովկաս։ Մերժեց, որովհետեւ գրագէտը յարձակած էր Մշակի մէջ Եւրոպա եկեղեցիի մը շինութեան առթիւ, պնդելով որ եկեղեցիէն աւելի կենսական էր մեզի համար դաստիարակութեան հարցը, Փարիզաբնակ Հայերը անտարբեր մնացին նմանապէս, ու խեղճը մեռաւ հիւծախտէ, յիմարներու մէջ։

Կոմիտասի այցելութեանս միջոցին արտառոց ձայներ, պոռչտուքներ կ'արձակուէին ուրիշ խուցերէ։ Այս վատթար մթնոլորտը դէշ կ'ազդէ վարդապետին տկար ու հիւանդ կազմին վրայ։

Մեր նուիրական պարտականութիւնն է չթողուլ զինքը, դատապարտեալի պէս, նեղ ու ջղայնոտող խցիկի մը մէջ, ուր միջոցը եւ օդը կը պակսի։ Ազգ մը միշտ Կոմիտասներ չի ծնիր։ Զմոռնանք մեծ վարպետը, գուրգուրանք վրան։ Դրամական զոհողութիւնները շատ թեթեւ կը մնան բաղդատաբար այն հսկայ փառքին, որ ան տուաւ մեր ժողովուրդին, պանծացնելով քաղաքակրթութեան առջեւ հայ երաժշտական հանճարը իր գեղջուկ երգերով։

Պիտի խնդրէի գերազնիւ վարպետէս, Դուրեան պատրիարքէն, որ ժամ առաջ միջոցը խորհէր փոխադրելու Կոմիտասը Երուսաղէմի վանքը։ Վստահ եմ որ, այդ միսթիկ միջավայրին մէջ, ընկերական շրջանակի մէջ, եթէ մարմինը չգտնէ իր նախկին լիակատար վիճակը, գոնէ հոգին պիտի վայելէ իր խաղաղ յաւիտենականութիւնը։

Ա. ՆԱՒԱՐԵԱՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Վէչէրնայա Մոսկվա» (թիւ 281) կը հրատարակէ հաշորդագրութիւն մը ժամանակակից պոլշեւիկեան գրականութեան մասին, քաղելով այն վիճաբանութիւններէն, որոնք տեղի են ունեցած Մոսկուայի օրագրողներուն եւ կոմունիստ երիտասարդութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ։

Թերթը կը գրէ թէ պոլշեւիկեան գրականութեան մասին խիստ բանաձեւ մը տրուեցաւ։ Սրահը, որ պայթելու աստիճան լեցուն էր, միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւը։ Անոնք, որ զեկոյցներ կարդացին եւ ճառեր արտասանեցին, կը յայտարարէին բացարձակապէս թէ պոլշեւիկեան արդի գրականութիւնը երբեք չի գոհացներ երիտասարդութիւնը, թէ, գրադարաններու ընթերցողներուն հետեւելով, կը տեսնուի որ հարցնող-փնտռող ալ չկայ։ Երիտասարդութիւնը կը փնտռէ դասականները, օտար գրականութիւնը։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ 6 ՄԻԼԻՈՆ ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԻ.— Անցեալ Յուլիս 1ին կատարուած պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, Նիւ Եորք քաղաքին բնակչութեան ընդհ. թիւն է 5,970,800 հոգի։ 1925էն ի վեր Միացեալ Նահանգներու այդ մեծ նաւահանգիստին բնակչութեան վրայ աւելցած է 97,444 հոգի։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

(Խմբ.— կը հրատարակենք իբրեւ տեսակէտ):

Արտասահմանի ազգային մարմիններու կազմութեան մէջ պէ՞տք է գործէ Դաշնակցութիւնը։ Զանազան գաղութներու, մանաւանդ վերջերս Եգիպտոսի մէջ պատահած դէպքերը աւելի քան այժմէական կը դարձնեն այս հարցը։

Խնդիրին կարելի է մօտենալ նախ տեսականօրէն եւ յետոյ լուծում մը փնտռել, նկատի ունենալով նաեւ ստեղծուած կացութիւնները։

Տեսականօրէն այսպէս կը ներկայանայ հարցը.— Դաշնակցութիւնը իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն, աշխատանքի ի՛նչ հիմունքներ ունի, ծրագրային ի՛նչ պահանջներ ուժ ու կորով վատնելու ազգային մարմին կոչուած կազմակերպութիւններու մէջ, որոնք ստեղծուած են արտասահմանի հայութեան առօրեայ պահանջները գոհացնելու համար։

Աշխատանք թելադրող տուեալները հետեւեալներն են.—

Ա) Հայ քաղաքական դատի գործօններէն մէկը արտասահմանի հայութիւնն է. զայն պահել, ուժեղցնել, կազմակերպել քաղաքական աշխատանք է. հետեւաբար գործը՝ քաղաքական կուսակցութեան մը։

Բ) Ժողովուրդի մէջ կատարուած գործնական աշխատանք մը, քաղաքական կուսակցութեան մը, մէկ կողմէ աւելի հմայք, ազդեցութիւն, տարածականութիւն կուտայ, այդ ժողովուրդին մէջ, միւս կողմէ աւելի եռանդ ու ոգեւորութիւն՝ կուսակցութեան պատկանող տարրերուն։

Գ) Քաղ. կուսակցութեան մը գործունէութեան մէջ կը մտնեն, զինքը ծնող ժողովուրդին ոչ միայն զուտ քաղաքական պահանջներու հետապնդումը, այլ եւ այդ ժողովուրդին ընկերային, տնտեսական մշակութային գործերը։

Այս տեսակէտներուն դէմ կարելի է մտածման ուրիշ հիմունքներ գտնել։ Օրինակ.—

ա) Հայ քաղաքական ուժի ամբողջականութեան մէջ, արտասահմանը իր ցրուածութեամբ, իր անկազմակերպութեամբ, իր արժէքով մեծ բան մը չի ներկայացներ։ Սպառիլ անոր մանր-մունր գործերուն մէջ անտեսել կուտայ հիմնականը, հետեւաբար կը դառնայ վնասակար։

բ) Տրուած ըլլալով արտասահմանի հայութեան ընդհանուր պայմանները, (քաղաքական, տնտեսական, ընկերային) եւ մտայնութիւնները, ո՛ր եւ է աշխատանք սկիզբէն դատապարտուած է եթէ ոչ ամլութեան, գոնէ չտալու գործածուած միջոցներու եւ ուժերու համապատասխան արդիւնք։ Հետեւաբար կազմակերպութիւն մը երբ իր ամբողջ հեղինակութիւնը կը դնէ նման աշխատանքներու մէջ, պիտի սպասէ ոչ թէ հմայքի եւ ազդեցութեան յաւելում, այլ ընդհակառակը նուազում, որովհետեւ հաւանականութիւնը չունի իր ծրագրած նպատակները յաջողցնելու. իսկ ժողովուրդը կը դատէ ոչ թէ նպատակը, դիտումը, այլ գործին դրական արդիւնքը, կը գնահատէ միայն յաջողութիւնը, դատապարտելով անյաջողութիւնը կամ կէս յաջողութիւնը։

գ) Կազմակերպութեան մը անդամներուն մէկ մասը, գործօն մասը մանաւանդ, երբ հնարաւորութիւն չունենար կուսակցական ներքին աշխատանքներով զբաղելու եւ իր ուժը կը սպառէ տարբեր զբաղումներու մէջ, կուսակցութիւնը ոչ թէ կ'ուժեղնայ, այլ արտաքին փայլի մը տակ թուլութիւն մը կ'ունենայ։

դ) Քաղաքական կազմակերպութիւն մը չի կրնար եւ պէտք չէ տրամադրէ իր ուժերը մեծագոյն մասը անմիջականօրէն քաղաքական չնկատուած աշխատանքներու, քանի իր գոյութեան առանցքը կազմող նպատակը չէ իրականացած։

Այս երկու մտածման տարբեր եղանակներուն մէջ ո՞րը պէտք է ըլլայ մեզ առաջնորդողը։

Ընտրութիւն մը ընելէ առաջ գիտենք թէ ի՛նչ դիրք բռնած ենք մինչեւ հիմա զանազան վայրերու մէջ եւ ի՛նչ արդիւնքներ ձեռք ձգած։ Մեր Ժ. Ընդհանուր Ժողովը եւ զանազան Շրջանային Ժողովներ «Մեր դիրքը ազգային իշխանութեանց հանդէպ» հարցին մէջ ունին բանաձեւ մը, որ կը թելադրէ առանց [illegible] ազգային մարմիններու մէջ մտնելու, մասնակցիլ ազգային գործերու, բուն կազմակերպական գործերուն չվնասելու պայմանով։ Այս բանաձեւը (յիշողութեամբ կ'արտագրեմ) ազատութիւն տուած է շատ մը մարմիններու, ճիշդ հակառակ դիրքին մէջ գտնուելու, այսինքն կուսակցութիւնը երեսի վրայ ձգելով, կլանուելու ազգային թեմական հոգերով։

Դժուար գործ է, հիմակուընէ, առանց պայմաններուն տեղեակ ըլլալու դատաստաններ ընել. բայց այս հարցին մէջ (բոլոր հարցերուն մէջ ալ աւելի լաւ պիտի ըլլար թերեւս) իբրեւ ժողովուրդ մտածելով, այսինքն աշխատանքները իրենց արդիւնքէն դատելով — առանց ընթացքը նկատի առնելու —, կարելի է ըսել թէ փափքուած եւ սպասուած արդիւնքը չտուին, օրինակ, մեր Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մարմինները։ Պէյրութի դէպքերը հինցած արդէն, բայց պարզ կ'երեւի որ տեղատուութեան շրջան մը անցուցինք մենք կուսակցականօրէն, իսկ ազգային գործերը եւ մարմինները աւելի փայլուն չեղան քան Լիբանանի ընտրութեանց մեր ջախջախիչ յաջողութենէն առաջ։ Աւելի լաւ չէ՞ր չունենալ այդ ցայտուն յաջողութիւնը, ու ալ անոր յաջորդող ձախողութիւնը։

Եգիպտոսի դէպքերը նոր են։ Երեք-չորս տարի Աղեքսանդրիոյ ազգային գործերը վարելէ յետոյ չտեսնուած անակնկալի մը առջեւ գտնուեցանք։ Պատասխանատուի յանցաւորի խնդիր չէ դնել, իբրեւ իրողութիւն եւ արդիւնք միայն նկատի ունենալով կ'ուզենք կշռել թափուած աշխատանքը, մինչեւ հիմա ստացուած արդիւնքը եւ այժմու վիճակը, եւ կը [illegible] առանց վարանելու, թէ չէ արժեր այս ճիգը, այս յաջողութիւնը։

Ուրիշ տեղերէ խօսելու [illegible] նակներ չեմ գիտեր։ Մարսէյլ, Լիոն ալ իրենց սկզբնաւորութեան մէջ միւս տեղերուն պատկերն [illegible] նին։ Մաղթենք որ անոնց [illegible] վերջաւորութիւն չունենան։

Այսպէս, ուրեմն, Դաշնակցութեան եռանդուն [illegible] թիւնը եւ գործելու կամքը [illegible] կողմ [illegible] պայքարի վիճակ [illegible] ստեղծած է, որուն մէջ կը [illegible] ծին Դաշնակցական եւ [illegible] դաշնակցական ուժերը, [illegible] օգուտ բերելու ընդհանուր [illegible] կարելի է վիճիլ ի հարկէ [illegible] քարի բարիքի մասին, [illegible] առանց պայքարի [illegible] կայ, աւելի լաւ [illegible]

պէտքերու համակերպութիւն: Միշտ է այս, սակայն, այն պայքարներու մասին, որոնք ժամանակի եւ պայմաններու մաշեցող եւ մեացող տարբերուն գիտակցելու կարողութիւն կուտան: «Ազգայինճի»ական պայքարները չեն որ մեզ ընդունակ պիտի դարձնեն անվախ եւ ապահով մտահոգութեան դիմաւորելու մեզ սպառնացող ձուլումը կամ քայլ մը առաջ տանելու մեր քաղաքական դատը: Այս պայքարներուն հիմը, խորքին մէջ անափառութիւնն է. մեր դէմ եղած տարրերը՝ գիրքեր ու անուններ պահելու սնափառութեան կը զոհեն թէ՛ ժողովուրդի շահ, եւ թէ ամենաբարձր նպատակ. չեն քաշուիր ամբաստանելէ զանազան զրպարտութիւններով, չեն քաշուիր օտար իշխանութիւններ հրաւիրել մեր ներքին խնդիրները լուծելու:

Կա՞յ միջոց այս տգեղութիւնները արմատապէս ջնջելու. օտար երկիրներու մէջ ապահովութիւնը չունին մարդիկ, ազգային իշխանաւոր կամ ընդդիմադիր, անպատիժ շարունակելու իրենց ընթացքը: Ի՛նչ պիտի ըլլայ ըմբռնելի ամենամեծ կորուստը ժողովուրդին, եթէ Դաշնակցութիւնը, ընտրութիւններու առեն կուսակցականօրէն անտարբեր, որեւէ մտադրութիւն չունենայ ազգային գործերը վարելու կամ վարել տալու իր համակիրներուն:

Երկու հիմնական վնաս կը տեսնեմ այս ենթադրութեան իրականացման առեն. մէկը՝ ազգային եկամուտներու գէշ մատակարարութենէն, այսինքն իւրաքանչիւր գաղութի մէջ տարեկան քանի մը հազար ֆրանքի դրամական կորուստ, եւ երկրորդ՝ կրթական գործին համեմատական թուլութիւնը եւ անկումը: Առաջինին համար չպիտի արժէր մեծ շահագրգռութիւն մը. իսկ երկրորդը այնքան ալ վախնալիք չէ, տրուած ըլլալով որ հայ մանուկներու դաստիարակութեան հարցը առաւելապէս կախում ունի հայ ուսուցչէն, որ վարժուած է ամենամեծ զոհողութիւններով իր լաւագոյնը ընելու իրեն վստահուած պատասխանատու աշխատանքին մէջ:

Ժխտել եւ տրամաբանական կը գտնեմ որ Դաշնակցութիւնը արտասահմանի մէջ որեւէ տեղ եւ որեւէ առեն չհետաքրքրուի կուսակցականօրէն ազգային մարմիններու ընտրութեամբ եւ անոնց գործունէութեամբ: Իր անտարբերութիւնը ապահովաբար պատճառ կ՚ըլլայ անվնաս դարձնելու եւ ուրիշները, որոնց մեծագոյն մասին գործունէութեան եռանդը սնունդ կ՚առնէ Դաշնակցութեան դէմ գործելու ոգիէն:

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Զափահաս Որբերու Միութիւնը, ինչպէս կը տեղեկացնէր «Յառաջ», գումարուեցաւ Լիոնի մէջ անցեալ շաբթուան վերջաւորութեան: Ժողովները բաց էին ժողովուրդին առջեւ: Երիտասարդութիւնը, որ կը հետաքրքրուի այս շարժումով, յաճախ ներկայ կ՚ըլլար վիճաբանութիւններուն:

Պատուիրակներ ղրկած էին Փարիզի, Մարսէյլի, Վալանսի, Վիէնի, Պէլֆորի մասնաճիւղերը:

Պուէնոս-Այրէսի մասնաճիւղը, որ կապուած է Փարիզի կեդրոնին, նշանակած էր ներկայացուցիչ մը:

Օրակարգին վրայ կային կարեւոր հարցեր,- Միութեան Ծրագիր-Կանոնագիրին վերամշակումը, «Որբ» անունին քննութիւնը, Միութեան ուղեգիծը հանդէպ ազգային, կուսակցական եւ կրթական կազմակերպութիւններուն, Նիւր-Եօրք-Պէլճիքին, որբանոցներուն: Պարագայ մը, որ չափազանց մեծ նշանակութիւն ունի, — պատգամաւորական ժողովին օրակարգին մասին մասնաճիւղերու ընդհ. ժողովներուն կողմէ տրուած բանաձեւերը գրեթէ նոյն իմաստն ու նշանակութիւնը ունէին: Ինչպէս որ պատգամաւորները, բոլորն ալ իրարու անծանօթ, երբ տեսան զիրուցան որբ բաղմութեան միեւնոյն հոգիով մըտածելը եւ միեւնոյն սիրտով բաբախելը, չափազանց յուզուեցան: Եւ որոշումները տրուեցան կատարեալ միաձայնութեամբ: Մասնաճիւղերը կը պահանջէին պահել «որբ» բառը՝ իբրեւ իրենց պատմութիւնը, իբրեւ իրենց վկայականը պահանջուելիք իրաւունքներու եւ ժառանգութեան, երբ մանրանկարը մեծ Որբին, որ հայ ժողովուրդն է:

Պատգամաւորական ժողովը իր գիրքը ճշդած առեն նկատի ունեցաւ միայն իր ծրագիրին ոգին, ազգային գիծը: Կուսակցական, ընկերային եւ ամէն կազմակերպութեան հետ յարաբերութեան մտնելու առեն Միութիւնը նկատի պիտի ունենայ միայն այդ ոգիին պահպանումը:

Ձեռնարկները ցոյց տուին որ մասնաճիւղերը իրենց գտնուած քաղաքներուն մէջ գրաւած են կարեւոր դիրք մը, սարքած են հանդէսներ, որոնք ջերմութիւն մը տուած են ժողովուրդին: Պատգամաւորական ժողովը հրահանգեց տարածել շարժումը, միացնելու համար բոլոր որբերը: Յատուկ լսեց կարգ մը տեղեկագիրներ, որոնք կը ներկայացնէին որբանոցներու եւ ազգային կազմակերպութիւններու բռնած դիրքը որբերու հանդէպ: Մասնաւորապէս ըմբոստացուցիչ էին Մարսէյլի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին մասին քաղուած տեղեկութիւնները: Պատգ. ժողովը որոշեց ի կարգ հրաւիրել այս վարժարանին տնօրինութիւնը. հրատարակել մանաւոր բաց-նամակ մը առաջին առթիւ եւ դիմել օրինական միջոցներու, լուսաբանելով այն հայ գաղութները, ուր հանգամանք կատարուած է ի նըպաստ Դպրոցասէրին:

Պիտի հետապնդուի նաեւ որբահամարի գործը:

Պատգամաւորական ժողովը յանձնարարեց Կեդր. Վարչութեան, որպէսզի իր պատուոյ նախագահներուն ներկայացնէ ժողովին աշխատանքները եւ որոշումները, ինչպէս նաեւ շնորհակալութիւն յայտնել Փարիզի հայ թերթերուն, որոնք, բացի Երեւանէն, հաճոյքով ուզած էին օժանդակել Միութեան:

Ժողովին փակումէն յետոյ, Լիոնի «Բարձր Հայք» ճաշարանին մէջ հրաւիրուեցաւ որբ եւ համակիր երիտասարդութիւնը: Ներկայացուեցաւ Միութեան կատարած աշխատանքները, ծրագիրը եւ խօսքերը: Կեդր. պատուիրակին ուժգին կոչէն յետոյ, վերակազմուեցաւ Լիոնի Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղը:

Պատուիրակները նկարուեցան ու մեկնեցան իրենց տեղերը, ուրախութեամբ ու երազներով լեցուած:

Պատգամաւոր

ՉՆՅՆԵՓ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԱԺԱՆԱԿԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 27 Դեկտ.— Սէն Շամօնի գործարաններուն կէսէն աւելին երկաթի գործարաններ են: Այս պատճառով ալ գործերը շատ դժուար են, մանաւանդ Հայերուն:

Կան շատ մը երիտասարդներ, որոնք միշտ բացօթեայ կ՚աշխատին. օդը ինչ վիճակի մէջ ալ ըլլայ: Այսպէս բացօթեայ աշխատող շատ մը հայ պաշտօնեաներ հիւանդացան իրենց գործին ծանրութեան պատճառով: Հիմա որ ձմեռ է, եւ շատ ցուրտ կ՚ընէ կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ, անելի մատնուած են հայ բանուորները, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, բնաւ նպաստաւոր չեն անոնց գործերը: Կան շատ մը Հայեր, որոնք գործ չգտնելով քաղաքին մէջ, ստիպուած են շրջակայ գործարաններուն դիմել, որոնք կէս ժամ հեռաւորութիւն ունին քաղաքէն: Ասկէ զատ, շատ Հայեր հերթով (փոսթա) կ՚աշխատին, որ երեք ձեւ ունի,— կէսօրուան 12էն մինչեւ 9, 9էն մինչեւ առտուան 5, յետոյ նորէն մինչեւ կէսօրուան 12: Երեւակայեցէ՛ք գիշերուան հերթապահներուն վիճակը, մանաւանդ որ գիշերները հանրակառք չի բանիր շրջակաները: Բանուորները ճարահատ ոտքով կ՚երթան կամ հեծելանիւով: Բայց որչափ ալ ցուրտէն պատսպարուին, անհնար է: Անցեալ օրերու սաստիկ ցուրտէն ֆրանսացի գործաւոր մը հեծելանիւով գացած առեն ինկաւ եւ սառեցաւ:

Այս աննպաստ պայմաններուն տակ, հայ բանուորութիւնը ընկճուած՝ նոր բախտ կ՚որոնէ օտար ափերու վրայ...:

Այժմ գաղութը ցրուելու վրայ է: Շատեր կ՚երթան աւելի կեդրոններ, այնտեղ ալ իրենց բախտը փորձելու, իսկ ուրիշներ կը նախընտրեն քաշուիլ անծանօթ հօրիզոններու տակ հեռաւոր գիւղեր: Ներկայիս արդէն գործերն ալ ալ լաւ չեն եւ գործազրկութեան վախեր կան: Անցեալ տարի ալ այս եղանակին սկսաւ տագնապը.

Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՎՍԻՍԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔ.— *Խորհրդային Հայաստան* (11 դեկտ.) կը պատմէ թէ Լէնինականցի Աւօ Օդաբաշեան, որ Երեւանի մէջ ճացագործ էր, հեռագիր կը ստանայ թէ Անուշաւան Մատթէոսեան Լէնինականի Տուզքէնտ գիւղին մօտ սպաննած է իր եղբայրը Վահանը: Աւօն անմիջապէս բան գործ կը թողու եւ կը փութայ Լէնինական, ուր իր եղբօր կնոջ եւ որբերուն ողբ ու կոծը տեսնելով կը վճռէ վրէժ լուծել Անուշաւանէն: Այս վերջինը արդէն բանտարկուած էր եւ պիտի դատուէր Հոկտ. 25ին Լէնինականի մէջ: Աւօ իր վրիժառութեան ամենայարմար ժամանակը կը համարէ դատավարութեան օրը: Ու օգիով իր «տրամադրութիւնը աշխուժացնելէ» յետոյ կը ճարէ ֆիննական դանակ մը, կը մտնէ դատասրահ, ուր եղբօրը սպանիչը ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստած՝ դատաւորներու գալուն կը սպասէր:

Աւօ առանց կարեւորութիւն տալու ամբաստանեալին եւ նստած պահակներուն եւ դատարանին մէջ խռնուած հասարակութեան, կը մօտենայ Մատթէոսեանին եւ «քո մէրը... կարծում ես դու սա՞ղ պիտի մնաս» ըսելով, դանակի ուժգին հարուած մը կ՚իջեցնէ Անուշաւանի կուրծքին: Աւօ կը ձերբակալուի, իսկ Անուշաւան կը փոխադրուի հիւանդանոց, ուր կը մեռնի Նոյ. 2ին:

Այս ոճիրին դատավարութիւնը տեղի ունեցած է Լէնինականի մէջ Նոյ. 19ին: Աւօ յայտնած է թէ ինք այդ օրը հարբած ըլլալով բան չի յիշեր: Սակայն դատարանը հիմնուելով վկաներու ցուցմունքներուն եւ բժշկական քննութեան վրայ, կը հաստատէ թէ Աւօն վրիժառութեան նպատակով կանխամտածած է իր ոճիրը, ուստի եւ 10 տարի բանտարկութեան կը դատապարտէ զայն՝ խիստ մեկուսացմամբ: Սակայն պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ Նոյմ. 2ին հրատարակուած ընդհանուր ներման հրամանագրին համաձայն, դատարանը անոր պատիժին մէկ երրորդը կը կրճատէ:

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ. — *Բուռն յուզումով մըն էր որ Թուրինոյի բնակիչները այս վերջերս առին մեծ լուր մը, — թէ երկրացի իտալացի մը Սիլվէստրօ Փոլի, որ երկար տարիներէ ի վեր Ամերիկա կը բնակէր ու մեծկակ հարստութեան մը տիրացած էր, իր սեփականութիւնը եղող շատ մը թատրոններ եւ սինէմաներ ծախեր էր ամերիկեան ընկերութեան մը, միլիոնաւոր տոլարներու փոխարէն: Եւ այս առթիւ յայտարարեր էր թէ՝ կ՚ուզէր քաշուիլ գործէ եւ իր ծննդավայրը վերադառնալ:*

Արդ, Սիլվէստրօ Փոլիի մասին որ եւ է լուր չկար 1870էն ի վեր եւ իր եղբօր զաւակները, որոնք թիւով 45 հոգի են, զայն մեռած կը կարծէին: Երբ լսեցին թէ իրենց ազգականը կը վերադառնայ, կարօտի արցունքներ թափեցին...: Անոնցմէ շատերը իրարու հետ խռով էին եւ այս ուրախ առթիւ իրարու հետ հաշտուեցան:

Միլիոնատէր հօրեղբայրը ծնած էր 1847ին. աննշան մարմարագործ մըն է եղեր երբ մեկներ է Ամերիկա բախտ փորձելու, գաճէ արձանիկներ ծախելով: Այսօր հայրենիք կը վերադառնայ 450 միլիոն լիրէթի հարստութեամբ մը: Ազգականները կ՚աղօթեն որ հօրեղբայրը ..շուտ մեռնի:

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ.— Իմա Թագարէֆ, 37 տարու ռուս խոհարար մը, քանի մը ամիսներ առաջ ծանօթացեր էր Օր. Ժան Պիտօի հետ, 23 տարեկան սպասուհի մը: Նախապէս որոշեր էին իրարու հետ ամուսնանալ, բայց վերջերս աղջիկը վարանումի նշաններ ցոյց կուտար: Սակայն եւ այնպէս, հաւանեցաւ Ռուսին ընկերանալ Սէն Քլուի մէկ պանդոկը:

Գիշերը, Ռուսը տեսնելով որ աղջիկը կը մերժէ իրեն հետ ամուսնանալ, փորձեց զայն սպաննել ատրճանակի գնդակ մը պարպելով անոր բերնին մէջ, սակայն յետոյ, երբ հանդարտեցաւ, զգաց իր արարքին ծանրութիւնը եւ անձնասպան եղաւ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍ. ԵՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

ՓՕՆ ՏՕՊՆԱ, Յունուար 1ին՝ Հրապարակային բանախօսութիւն, բանախօս՝ Ազգին, նիւթ՝ «Քաղք. կուսակցութիւններ եւ գաղութահայութիւն»:

ՎԱԼՍ, 2ին Դասախ. ժողով, Ազգին

ՓՐԻՎԱ, 3ին » » »

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ 4ին » » »

ՎԱԼԱՆՍ, 2ին Դասախօսական ժողով, դասախօսներ Տոքթ. Աշոտ Գասպարեան եւ Գույումճեան:

5ին Դասախօսական ժողով, դասախօս՝ Ազգին:

6ին ընկերային ընդհանուր ժողով, Ազգին:

ԼԱՆՍԷՅ, 8ին Հրապարակային բանախօսութիւն եւ ընկերական ընդհ. ժողով, բանախօս ընկ. Վ. Զուլլէրեան:

ՎԻԷՆ, 1ին ընկերական ընդհ. ժողով, ներկայ կ՚ըլլայ ընկեր Աղայեան:

2ին ընկերա - համակրական ժողով, ներկայ կ՚ըլլայ ընկեր Աղայեան:

3ին դասախօսական մեծ ժողով, դասախօսներ Տոքթ. Աշոտ Գասպարեան և Գույումճեան:

ԼԻՈՆ, 4ին, 5ին, 6ին, 7ին յաջորդական 4 մեծ դասախօսութիւններ՝ դասախօսներ՝ Տքթ. Աշոտ Գասպարեան եւ Գույումճեան. մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Ս. ՇԱՄՈՆ, 4ին Ընկերական ընդհ. ժողով:

5ին Դասախօսական ժողով:

8ին Հրապարակային բանախօսութիւն, կը խօսին ընկերներ Աղայեան, Գույումճեան:

Ս. ԷԹԻԷՆ, 6ին Ընկերական ընդհ. ժողով:

7ին Ընկերա - համակրական ժողով:

ՏԻՍԻՆ, 7ին Ընկերական ընդհ. ժողով, Ազգին:

8ին առաւօտ՝ դասախօսական ժողով, Ազգին:

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ, 8ին կէսօրէ յետոյ դասախօս. ժողով, Ազգին:

ԿԱՐՏԱՆ, 1ին դասախօսական ժողով. դասախօս՝ Հայկ:

8ին Ընկերական ընդհ. ժողով. ներկայ կ՚ըլլայ ընկեր Բենիկ:

ԾԱՆՕԹ.— Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Միացեալ Նահանգներու մէջ կայ 25 միլիոն բանուոր: Աշխատանքի դաշնակցութիւնը ունի 3 միլիոն անդամ, իսկ կոմունիստ կուսակցութիւնը 10,000 ընկեր: Անգլիոյ բանուորներու թիւն է 15 միլիոն: Աշխատանքի դաշնակցութիւնը ունի 5 միլիոն անդամ, իսկ կոմունիստները՝ 7,500: Գերմանիա ունի 20 միլիոն բանուոր, Սէնտիքաները՝ 4 միլիոն, կոմունիստները 128,000: Ֆրանսա ունի 11 միլիոն բանուոր, կոմունիստները՝ 60,000: *Փրավտա* (14 դեկտ.) կ՚ըսէ թէ Մանուէլսքիւ կոմունիստ համագումարին մէջ շատ կը ցաւի որ «ընկերներու» թիւը քաջալերիչ չէ արտասահմանի մէջ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ՆԱԽԱԲԱՆ

— Ի՞նչ է անունը:

— Վէրակին...

Այս անունը բնաւ չէի լսած Փարիզի մէջ:

Իշխանը ըսաւ.

— Ո՛չ ոք գիտէ թէ ո՛վ է այս մարդը, թէ ուրկէ՛ կուգայ ան... այս պահուս ա՛ն է որ կը հրամայէ աշխարհի բոլոր գաղտնի ընկերութեանց... Թերեւս Հօէնցոլէրնեան ընտանիքէն իշխա՞ն մըն է. բան մը չենք գիտեր անոր մասին:

Իշխանը ինծի նայեցաւ, ու բառերը մէկիկ մէկիկ արտասանելով աւելցուց.

— Այս մարդը հիմա Փարիզ ըլլալու է:

*
* *

Ընդհ. Ապահովութեան պաշտօնատունը գացինք:

Իշխանը կ՚ուզէր որ ինքը տար Վէրակինի անձնընկարագրութիւնը այս պաշտօնատան: Այս վտանգաւոր պետը, գաղտնի ընկերակցութեանց խորհրդաւոր ուժերուն օժանդակութեամբ, կրնար այնպիսի փոփոխութիւններ կատարել անձերու եւ գործողութիւններու մէջ որ՝ քաղաքական ոստիկանութեան սովորական միջոցներու հասողութենէն վեր կը մնային անոնք:

Վերջ յայտարարեց Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնին.

— Վէրակինը միայն մէկ յատկանշական բայց սոսկալի գիծ ունի,— իր նայուածքն է անիկա: Ֆրանսայի մէջ տեսա՞ծ էք վհուկի աչքեր, որոնք կը կախարդեն ու վիճակ կը բանան... Վէրակինի աչքերուն մէջ կը փայլի կանանչ բոց մը, գոր աշխարհի մէջ շատ քիչերը ունին... իր այդ աչքերը ան կը պահէ մոխրագոյն կոպերով, կարծես այրած ըլլային հրացայտ նայուածքներէն... Երբ ձեր գործակալները կարծեն որ այդ մարդուն ներկայութեան կը գտնուին, թող գայն ստիպեն շիտակի նայելու... ասոր դէմ անձնաւորութեան ոեւէ փոփոխութիւն չի կատարուիր...

Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնը քննեց այն մէկ քանի լուսանկարները, զորս իշխանը երկարեց անոր: «Օխրանա»յի գործակալներուն կողմէ առնուած այս էնսթանթանէ նկարները բոլորն ալ անփոփոխ կերպով կը ներկայացնէին երկարահասակ մարդ մը, բայց այնքան տարբեր ձեւերով դէմքերը ծամծմուած եղած էին, որ մէկը միւսին չէր նմաներ:

— Ահա այն ինչ որ մենք ունինք գաղտնի ընկերակցութեանց պետին դէմ, որ կը հրամայէ թէ՛ Ասիոյ ու Ափրիկէի եւ թէ Եւրոպայի մէջ:

Իշխանը հանդիսաւոր եղանակ մը ստացաւ, եզրակացնելու համար.

— Այս մարդը երբ ձերբակալուի, կայսերական Ռուսիոյ համար ամէն ինչ փրկուած կ՚ըլլայ... ու վաղը՝ շատ մը յեղաշրջումներու առաջքը առնուած կ՚ըլլայ Եւրոպայի մէջ, որովհետեւ օր մը անոր ուժերը պիտի ուղղուին Լոնտոնի եւ Փարիզի դէմ:

Բայց ոչ ոք, նոյնիսկ մեր Ընդհ. Ապահովութեան ու Լոնտոնի «Ինթէլիճընս»ի պետերը դեռ բան մը չէին գիտեր Վէրակինի ու անոր անսահման զօրութեան մասին:

Վերջ մեր պաշտօնատունէն ելաւ աւելի եւս վհատած: Ուզեց վերջին կարելիութիւն մը փորձել:

*
* *

Իր մեկնումին նախորդ օրը, իշխանը գնաց Մոնփարնաս թաղը, Ռօթոնտի հետաքրքրական սրճարանը, ուր կը գտնուէին կայսրութենէն վտարուած Ռուսերը: Թերեւս կարենար հոն բան մը իմանալ:

Զարմանալի միջադէպ մը տեղի ունեցաւ հոն: Մեր մտած միջոցին՝ սեղանէ մը մարդիկ յանկարծ ոտքի ելան. ասոր յաջորդեց հրմշտուք մը: Ասոնցմէ մին, երկայնահասակ, ստիպուեցաւ ճեղքել մեր խմբակը, գետին ծռելով: Անոր այս յանկարծական անցքին հետեւանքով քիչ մնաց իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցնէր իշխանը, որ ստիպուեցաւ դուռը բռնել:

Ճիչ մը խեղդեցի կոկորդիս մէջ... կանանչ բոցը, այո՛, ինչպէս տեսած էի անոր փայլը այդ դէմքին վրայ, որ ծռած միջոցին քսուեցաւ իմ դէմքիս՝ դանակի շեղբի մը նման: Իշխանը իսկոյն հասկցաւ յուզումս եւ գոչեց.

— Կարելի՞ բան է, Մարսէ՛ Լանտրըսի:

Իրաւամբ, ջանացի ինքզինք գտնել, վախցայ թեւադրութեան տակ իյնալէ: Երկու օրէ ի վեր Վէրակինի սարսափով կ՚ապրէինք:

— Ինծի այնպէս կը թուի. վստահ չեմ...

Ուզեցինք այդ մարդուն հետքերուն վրայ նետուիլ: Միւս մարդիկը, խմբակ կազմած, մեզ կանխեցին: Դիպուա՞ծ էր ասիկա: Չկրցանք գիտնալ երբեք:

Միւսը անհետացած էր եւ դուրս ելլող մարդոց ամէնէն վերջինը բաւական որոշապէս մրմնջեց որպէսզի լսեմ.

—Վո՛ֆը, «Օխրանա»ն:

Ու մեզ հրելով, այս վերջինն ալ անհետացաւ իր կարգին: Դրսամօտ, սեղանի մը առջեւ նշմարեցի իմ բարեկամներէս մէկը, երիտասարդ քիւպիստ նկարիչ մը, տեղւոյն հաւատարիմ յաճախորդներէն էր: Ըստ բախտի հարցուփորձեցի զայն.

(Շար.)

թէ հակառակ պարագային օրինական հետապնդումներ պիտի կատարուին:

Ըսմէթ փաշա մանրամասնօրէն կը պատմէ անկէ վերջ անցած դարձածները: Ինսան պէյի մասնաւոր խօսակցութիւնները ֆրանսական ընկերութեան հետ եւ ամէն գնով այս վերջինին շահերը պաշտպանելու իր յամառութիւնը: Նախորդ դահլիճը իր վերջին նիստը գումարեց Հոկտեմբեր 26ին եւ Ըսմէթ փաշա յայտնեց Ինսան պէյի թէ ծովային գործավարութիւնը ջնջուած է: Սակայն ետքէն զարմանքով տեսնուեցաւ որ Ինսան պէյ Նոյեմբեր 30ին Նոտարութեան առջեւ նոր պայմանագրութիւն մը կնքած է ֆրանսական ընկերութեան հետ, Պետական Գանձին աննպաստ պայմաններով: Ահա՛ այս է պատճառը որ Ինսան պէյ Գերագոյն Ատեանին առջեւ պէտք է պատասխանէ իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց:

Ինսան պէյ որ ներկայ էր ժողովին, իբր պատասխան Ղազին եւ Ըսմէթ փաշան գովեց եւ իր երախտագիտական զգացումները յայտնեց անոնց: Ի վերջոյ ժողովը որոշեց Ինսան պէյի անձեռնմխելիութիւնը վերցնել:

ԱՅԼ ԱՌԱԿ ԼՈՒԱՐՈՒՔ...

Այս դէպքէն քանի մը օր վերջ, երեւան հանուեցաւ ուրիշ զեղծարարութիւն մը: Ազգ. Մեծ Ժողովի գանձապահ Հաճի Մէհմէտ պէյի հաշիւները քննուելով, տեսնուեցաւ որ յիշեալը մօտ 70,000 օսմանեան ոսկիի բաց մը ունի: Մէհմէտ պէյ անմիջապէս ձերբակալուեցաւ:

Դեկտեմբեր 26ին Երկուշաբթի օր Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ այս մասին վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան: Կը հաստատուի թէ այս զեղծարարութեան մեղսակից է բացի Հաճի Մէհմէտէն նաեւ Ճէպէլը-Պէրէքէթի երեսփոխան Ալի Րիզա պէյ, որ Խորհրդարանի անցեալ նստաշրջանին վարչական յանձնաժողովի նախագահն էր.

Հաճի Մէհմէտ պէյ վերջին նստաշրջանի ընթացքին մօտ 100,000 ոսկիի կանխավճար բրած է զանազան երեսփոխաններու, որոնցմէ ոմանք չեն վերադարձուցած այդ գումարները, ուրիշներ ալ պայմանաժամը անցնելէ վերջ վճարած են:

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը այս լուրը հաղորդելէ վերջ կ'աւելցնէ.

«Հետզհետէ հոս կը գտնէ այն տպաւորութիւնը թէ բացի ներկայիս Ինսան պէյի, Ալի Րիզա պէյի եւ ուրիշներու վերագրուած զեղծարարութիւններէն, գործին մէջ որոշ չափով քաղաքական ազդեցութիւն կայ, եւ թէ պէտք չէ զարմանալ, եթէ մօտիկ ապագային խնդիրը լայն համեմատութիւններ ստանայ»:

«Սէվինճ»ի զոհերը եօթանասուն հոգի

Երէկ գրեցինք թէ Մարմարայի մէջ «Սէվինճ» (591 թոնօ) եւ «Մարմարա (1078 թոնօ) շոգենաւերուն ընդհարման հետեւանքով «Սէվինճ» ընկղմած է եւ 30 հոգի խեղդուած են: Նոր տեղեկութեանց համաձայն, ընդհարումը տեղի ունեցած է Պօզ Պրունի առջեւ: «Սէվինճ» Պոլիսէն Մուտանիա կ'երթար, իսկ «Մարմարա» Մուտանիայէն Պոլիս կուգար: Խեղդուած են ոչ թէ 30 այլ 70 նաւազներ եւ ճամբորդներ, որոնցմէ երկուքը միայն օտար՝ Զուիցերուհի մը եւ Ամերիկուհի մը, այս վերջինը ուսուցչուհի Պրուսայի ամերիկեան վարժարանին մէջ:

«Մարմարա» շոգենաւը կրցած է ազատել մօտ հարիւր ճամբորդներ, որոնցմէ հինգը մեռած են քիչ վերջ: Թանձր մշուշին պատճառաւ ազատումի գործողութիւնները դժուարացած են: Դիտել կը տրուի թէ ընդհարումէն վերջ «Մարմարա շարունակած է ճամբան դէպի Պոլիս եւ դարձած է միայն, երբ ստացած է օգնութեան կոչերը «Սէվինճ»ի, որ սկսած էր ընկղմիլ: Պատասխանատուն «Մարմարա»ն է, որ հակառակ մշուշին, խիստ արագօրէն կը յառաջանար:

Իտալիա եւ Յունաստան չեն զինակցիր

Հռոմէն կը հեռագրեն 28 դեկտ. թուականով.—

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքօփուլոսի վերջին այցելութեան առթիւ զրոյց տարածուած է թէ իտալական կառավարութիւնը Աթէնքի հետ կը բանակցի կնքելու համար քաղաքական դաշնագիր մը, որ ապահովութեան դաշինքի մը արժէքը պիտի ունենայ:

Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ բացարձակապէս կը հերքուի այս զրոյցը: Բացի այն բանակցութիւններէն, որոնք պիտի կատարուին ֆրանս. կառավարութեան հետ, կարելի է վստահ ըլլալ թէ Մուսոլինի չի մտածեր անջատ նոր համաձայնագիրներ կնքել:

Հրդեհ մը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրեն թէ Դեկտեմբեր 21ի առտուան ժամը 4ին, երբ ամէն մարդ կը քնանար, հրդեհ մը ծագած է Բերա, Իմամ փողոց, Պ. Խօրասանճեանի սեփական չորս յարկնոց տունէն: Տունը ուր կը բնակէին քանի մը ընտանիքներ, ամբողջութեամբ մոխրացաւ եւ կից տուն մըն ալ «լքեալ» մասամբ այրեցաւ: Տունին ներսը իւղաներկով ներկուած ըլլալուն, կրակը շատ կարճատենի մը մէջ տարածուեցաւ բոլոր յարկերուն, յանկարծա՛կի բերելով քնացած բնակիչները:

Հրշէջ զունդը չհասած տունը արդէն բոցերու մէջ էր եւ բնակիչները աղեխարշ վիճակի մը մատնուած էին: Վարձակալներէն Տիկին Մառի զաւակը գրկած, բոցերուն մէջէն օգնութիւն կը պոռար: Արդէն այրուածքներ ստացած էր: Վարը տեսնողները ոչ մէկ բան կրնային ընել մայրն ու զաւակը բոցերէն ազատելու համար: Տունը ամբողջ բոցավառած էր, սանդուղները փլած էին արդէն եւ կրակի հեղեղ մը կը թափէր վար: Ուրիշ կին մըն ալ զաւակը գրկած վերի յարկի պատշգամէն օգնութիւն կ'աղերսէր: Հրաշքով կարելի եղաւ ազատել երկու մայրերն ալ, իրենց զաւակներով:

Հրդեհին ծագման պարագաներուն մասին քննութիւններ կը կատարուին: Ամբաստանութեան տակ է վարձակալներէն Ատատուրեան Միւհեթ պէյ, որ կարասիները 15,000 ոսկիի ապահովագրած էր: Յանցաւոր կը նկատուին նաեւ հրշէջները, որոնք հակառակ հեռաձայնով կանչուած ըլլալնուն, շատ ուշ հասած են: Բոցերուն մէջ այրած է նաեւ «Միլլիյէթ»ի խմբագիրներէն Ֆէթհի պէյ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8ին, քաֆէ օ փլէս տը Լիւնի վէրնայարկը, մէթրօ՝ իթալի:

Օրակարգ.— Շրջ. կոմիտէի զեկուցումը եւ ընտրութիւն: ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: ներկայանալ անդամատետրերով:

ԲԱՑՈՒՄ «ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ» ԺՈՂՈՎՐԴ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս գիշեր ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի D *սրահին մէջ*
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ (անթել հեռագրով).— *Կավոշի* պարահանդէսի տոմսակներէն 350 հատ սպառած են: Ութը մեդը /բարձրութեամբ զարդարուն կաղանդի ծառ մը սրահին մէջ հաստատուած է: 25 սեղաններ վարձուած են:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Բարձր-Հայքի Հայրենակցական միութեան երեկոյթը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 3, Camp Victor Hugoի ռուսական վարժարանի սրահը: Բանախօսութիւններ, արտասանութիւն, խմբերգ, նուագ եւ պար:

ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՔԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Բրիս» խումբի ընկերական ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրներով:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ Ազգ. Միութիւնը կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ազգակիցները այս կիրակի հայկական սրճարանի սրահը, ուր տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Միութեան մէկ տարւոյ հաշուետուութիւնը եւ նոր ընտրութիւն:

ՏԷՍԻՆԻ Զափահաս Որբերը կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս Կիրակի, Ավընիւ Ժան-Ժօրէս, Քաֆէ Արմէնիէն, խորհրդակցութեան մը համար: Ներկայ պիտի ըլլայ կեդր. պատուիրակ Յ. Պուրնազեան:

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի Հայրենակց. միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը այս Կիրակի ժամը 2ին, Rue Boileau, *Էմիլ Զոլայի վերնայարկը: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, Զաւեշտ (Պարպուլիէ), Կաղանդ պապան եւ անակնկալներ:*

ԼԻՈՆԻ եւ Շապի Հայրենակց. Միութեան վիճակահանութիւնը այս Կիրակի առտու ժամը 10ին, Շապի քանթինին մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քօլոմպի մասնաճիւղի Ա. խումբը կը մրցի այս կիրակի ժամը 2.30ին, U. S. Genevilliersի դէմ: կը խնդրուի բոլոր խաղացողներէն ներկայ ըլլալ ժամը 1.30ին Place du Bourguignon.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լէ փէ, *Կ. Մ.— 25:*

Թոման, *Յ. Վ.— 70:*

Մարսէյլ, *Ն. Շ.—140: Սկսանք ղրկել:*

Վիէն, *Գործ.— 225:*

Քրիւաս, *Տ. Տ.— 70:*

Վալս լէ պէն,— *21:*

Պերլին, *Ե. Տ. Մ.— 200:*

Փօն տը Շէրիւի, *Հ.Ն.եղբ.—50:*

Սէն Շամօն, *Զ. Փ.— 140:*

Սէն Շամօն, *Գ. Թ.— 35:*

Տէսին, *Յ. Պ.— 15:*

Լիոն, *Վ. Սէֆէր.— 16:*

Մարսէյլ, *Գործ.— 604 ֆր.:*

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊԷԼՖՕՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն կոմիտէի եւ Կէմէրէկի Հայրենակց. միութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Caserne d'Offemont*ի մէջ: Երգ, արտասան. եւ Զաւեշտ: Մուտքը ազատ է:*

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Սարսէլի «Արարատ» Միութեան կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն մէջ գրադարան-ընթերցարանի մը հաստատման: Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle des Fêtesի մէջ: տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, խմբերգ, բանախօսութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

երկաթուղի առնել՝ Gare du Nordէն երեկոյեան ժամը 19.05, 19.31 եւ 20 10:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ զաւակներս, Պրուսայի մեծ նոր գիւղէն Մկրտիչ Տուտուեան 25 տարեկան, Պօղոսիկ 22 տարեկան եւ Վաղէն 19 տարեկան որոնք Տէրզօր աքսորուելէն վերջ Մուսուլի կամ Թիֆլիսի կողմերը գացած ըլլալն կը կարծուին: իմացնել Տիկ. Սրբուհի կամ Տիկ. Ազաւնի Տուտուեանի, 21 Rue Blanqui, Kremlin Bicêtre, (Seine) France.

կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
31
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1927
31 DÉCEMBRE 1927

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 533 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Արագ ակնարկ մը 1927ի քաղաքական կեանքին վրայ՝ ...ն կը հանէ, ամէնէն առաջ, խաղաղութեան տագնապը: Պատերազմ չկայ, բայց մթնոլորտը աւելի մռայլ է. ...ի որ վերջ գտած չեն մրցակցութիւնները, և մանաւանդ ...րգել կը ծաղկի գաղտնի դիւանագիտութիւնը:

Առանց նկատի առնելու թուականները, յիշենք մէկ-երկու ...կանշական պարագաները :

Նոր փորձ մը եղաւ (Յունիս), Նաւային սպառազինութիւն... կրճատելու: Մասնակցեցան միայն Մ. Նահանգները, Անգ... եւ Ճափոն, առանց որոշ եզրակացութեան մը յանգելու: ...հակառակն, Ամերիկան ծրագիրը պաշտպանելով հանդերձ, ...ւին վերջերս քուէարկեց 700 միլիոն տոլարի վարկ մը, ...մարտանաւերու շինութեան համար: Այս առթիւ ալ երե... ...ելաւ խուլ մրցակցութիւն մը՝ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նա... ...գներուն միջեւ :

Աւելի թատերական կարգ ու սարք ունէր ընդհանուր զի... ...ափութեան ձեռնարկը, դարձեալ Ժընեւի մէջ: Այս անգամ ...պատուիրակութիւն մը ղրկած էր նաեւ խորհրդային իշ... ...նութիւնը: Նոյեմբեր 30ին, Լիտվինոֆ հրապարակ դրաւ ...ական ծրագիր մը, — ջնջել զինուորական ամէն կազմա... ...ութիւն, բանակ, նաւատորմ, նաւարան, զինուորութեան ...պատերազմի ծառայող ամէն բան:

Պոլշեւիկներուն սովորութիւնն է ռումբեր պայթեցնել ամէն ...ատի վրայ, առանց շատ բարակը փնտռելու, առանց նկատի ...ելու կարելին եւ անկարելին, լուրջը եւ զաւեշտականը: Այս ...րը արգելք չեն որ Մոսկուա պահէ ամէնէն զօրաւոր բա...ը: Լիտվինոֆ պայմանաժամ ալ կուտար, իր հնաշխարհիկ ...գիրը գործադրելու համար: Չորս տարի, — ժամանակամիջոց ...որ հացիւ կը բաւէ միայն իրենց զինուորները համբելու եւ ...ափոխելու :

Ծրագիրը մնաց Ազգերու Դաշնակցութեան լեռնակուտակ ...թածրարներուն մէջ, յառաջիկային քննելու համար: Մէկ-... ...ու ամիսէն կը լսենք նոր եղանակներ, իբրեւ զուարճալիք:

...Վերջացող տարուան ընթացքին, աւելի սաստկացաւ պայ... ...ը՝ խորհրդային իշխանութեան դէմ: Իբրեւ հետեւանք Ար... ...ի մէջ կատարուած խուզարկութեանց, Անգլիոյ խորհրդա... ...ը Մայիս 26ին վաւերացուց անգլեւռուս առեւտրական ...նագրին ջնջումը եւ դիւանագիտական յարաբերութեանց ...ւմը:

Երկար ատենէ ի վեր պայքար կը մղուէր այս ճակատին ...ի, պահպանողական դահլիճին կողմէ, որ մեծամասնու... ...ն ունի խորհրդարանին մէջ: Բայց չէր սպասուէր այսքան ...ուկ ընթացք:

Այս ձեռնարկը ազդեց նաեւ ուրիշ պ...տութեանց, մասնա... ...պէս Ֆրանսայի վրայ, որ վեց ամիսէ ի վեր աւելի ուշա... ...թեամբ կը հետեւի համայնավարական գործունէութեան: ...քին Նախարարը չվարանեցաւ մատնանշել համայնավարու... ...ը՝ իբրեւ բուն թշնամին: Եւ կառավարութիւնը իրաւունք ...ցաւ նոյնիսկ երեսփոխաններ բանտարկելու: Դեսպան Ռա... ...կին ալ քշուեցաւ, տիրող մթնոլորտին հետեւանքով: Ու ...ւ ֆրանքեւռուս յարաբերութիւնները խզուած չեն, բայց ...նգամայն չունին բնականոն հանգամանք:

Յուսահատ՝ Եւրոպայէն, Մոսկուայի գործակալները իրենց ...ողջ ուժը թափեցին Չինաստանի վրայ, պահ մը ծանր մտա... ...ութեան մատնելով քաղքենի պետութիւնները: Նոյնիսկ ...րհրդային իշխանութիւն հաստատուեցաւ Քանթոնի մէջ: ...ց քանի մը օր յետոյ, քաղեցին այնպիսի հունձք մը, որ ...յ դէպի գերեզման առաջնորդել: Պոլշեւիկներուն համար ...ւս չկայ դաշտ մը, աշխարհ մը, որ փորձուած չըլլայ: Եւ ...ադարձաբար, չկայ երկիր մը որ այսպէս կամ այնպէս ճա... ...ած ու փսխած չըլլայ խարդախ ղեղահատը:

Միեւնոյն ատեն, խորհրդային իշխանութիւնը ծանր ցն... ...մը կրեց ներքին ճակատի վրայ, իբրեւ հետեւանք ընդդի... ...իրներու բուռն պայքարին: Այս վերջինները չարաչար պար... ...եցան Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակի ժխո... ...մէջ, խմբական վտարումներով, բայց կրակը չէ մարած ...ւրին: Ընդհակառակն:

Տարուան վերջերը, անշուշտ մասնաւոր ազդանշանի մը ...ի, նորէն արծարծուեցաւ Իտալիոյ ծաւալման խնդիրը: Նոյն ...րոշ պահանջներ դրուեցան հրապարակի վրայ, իբրեւ ...ց ֆրանքեւիտալական բանակցութեանց: Հակառակ բոլոր ...ստիքներուն, Մուսոլինի չմարսեց ֆրանքեւսերպ դաշնա... ...ը (Նոյ. 12), որ ազդեցութեան պայքար մը կը մատնէ պալ... ...աններուն մէջ, եւ պատասխան մը կը համարուի իտալեւալ... ...ական զոյգ դաշնագիրներուն:

Թուրքիոյ մէջ, Մ. Քէմալ ամուր բռնած է ինքնապաշտ... ...ութեան բոլոր գօտիները: Այն աստիճան որ, թոյլ չտուաւ ...իսկ մէկ ընդդիմադիր ընտրել Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ: Միւս ...մէ, ելմտացոյցին 100էն 40ը յատկացուցած է ազգ. պաշտ... ...ութեան: Իր յարաբերութիւնները՝ խորհրդային Ռուսիոյ ...ի, սերտ են միշտ, իշխանութիւնը պահելու մտահոգութեամբ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՊՏԱԿ ՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հալէպի *Եփրատը* (չէ-զոք) խօսելով Ռաշինկթընի Թուրք դեսպան Մուխթար պէյի դէմ կատարուած ցոյցին մասին կը գրէ (17 դեկտ.).

— «*Բարոյական շառաչուն ապտակ մըն է աս, որ յանձին Թուրք դեսպանի՝ ուղղուած է Թուրք ժողովուրդին եւ անկէ բղխած այսպէս ասած Թուրք Հանրապետական կառավարութեան:*

«*Աւելորդ չէ դիտել տալ թէ՝ եթէ Ամերիկեան ժողովուրդին մի քանի ազնիւ ներկայացուցիչներու նպատակն էր, ցոյցեր կազմակերպելով ապահովել մաքուր ձեռքերով եւ հանգիստ խղճով Թուրք դեսպանի մը անուանումը, վստահաբար կրնանք ըսել թէ անիրականալի ցնորք մըն է ան: Ինչպէս որ քանի մը տարիներ առաջ միւս վարիչներէն մէկը երբ, Հայկական ընդհանուր Ջարդերու վրայ կ'արտայայտուէր, առանց նեղուելու կ'ըսէր. «եթէ պատասխանատուներ պէտք է փնտռել հայ տարագրութեան եւ ջարդերու, առանց այլեւայլի կ'ըսեմ թէ ամբողջ Թուրք ժողովուրդն է յանցաւորը. մենք գիտակցութեամբ ջարդեցինք Հայերը. որպէսզի տէր ըլլանք մեր երկրին»:*

«*Ուրեմն, Թուրք ներկայ վարիչներու մէջ անկարելի է փնտռել անձ մը որուն ձեռքերը Հայու արիւնով ներկուած՝ եւ գրպանը Հայու դրամով լեցուած չըլլայ:*

«*Ներկայ հակահայ և հակաքրիստոնեայ րէժիմը իր ամբողջ մերկութեամբը կը ցուցնէ թէ Միլլիճիները՝ իբր նախկին իթթիհատականներ եւ այժմ անոնց ձագուկները, բոլորովին իւրացուցած են իրենց ուսուցիչներու գործելակերպը եւ ոճիրները, սա տարբերութեամբ որ անոնք իրենց ձեռքով ջարդուած Հայերու ունեցածը եւ չունեցածը կողոպտեցին. իսկ քէմալիստները՝ այդ դժոխքէն մազապուր ազատելով արտասահման ապաստանող Հայերու կալուածները եւ ինչքերը կը կողոպտեն հնաշխարհիկ օրէնքներով, որ ծանօթ է «լքեալ գոյք» անուամբ:*

«*Բնական է ըսել. Մուխթար պէյի տրուած ապտակը ամբողջ Թուրք ցեղին պատկանող բարոյական պատիժ մըն է որ մեզի հրճուանք եւ հոգեկան գոհունակութիւն կը պատճառէ:*

«*Այսչափ միայն:*»

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կեսարիոյ Հայոց առաջնորդական փոխանորդ Սերովբէ քահանայ Պուրմայեան վերջերս, տեղւոյն որբերուն թշուառ վիճակը նկարագրելով, Պոլիս եւ արտասահման բնակող Կեսարացիներուն կոչ կ'ուղղէր օգնել իրենց հայրենակիցներուն: Պոլիսէն վերջ, փարիզաբնակ Կեսարացիներն ալ ձեռնարկած են հանգանակութեան մը, որուն արդիւնքը՝ 6355 ֆրանք, Օսմանեան Դրամատան միջոցաւ փոխադրուած է Կեսարիա՝ Ս. Կարապետի վանահայր Սմբատ վրդ. Սալպաշեանի:

ՍՈՒՐԻԱՆ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ

Նոյեմբեր ամսոյ մէջ Սուրիայէն արտասահման մեկնած են 90 Հայեր Պէյրութի ճամբով.— 53 դէպի Արժանթին, 1 հոգի դէպի Միացեալ Նահանգները, 2 հոգի Ֆրանսա, 20 հոգի Անգլիոյ-Իրանեան, 3 հոգի Ռումանիա, 2 Թուրքիա եւ 1 հոգի Եգիպտոս:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա եւ Թուրքիա

Միլանոյէն կը հեռագրեն 30 դեկտ. թուականով.—

«Փոփոլօ տ'Իթալիա» կը հրատարակէ Հռոմէն ստացուած զեկոյց մը, որով բացարձակապէս կը հերքուին պարբերաբար արտասահմանի մէջ տարածուած այն դիտումնաւոր, որ զրոյցները թէ Իտալիա յարձակողական ծրագիրներ ունի Թուրքիոյ հանդէպ: Յիշելէ յետոյ թէ Թուրքիոյ դէմ յարձակման մը այս զրոյցները քանի մը տարիէ ի վեր կը կրկնուին, «Փոփոլօ տ'Իթալիա» դիտել կուտայ թէ քէմալական վարչաձեւը մեծ համակրութիւն կը վայելէ Իտալիոյ հանրային կարծիքին մէջ:

Թերթը կ'եզրակացնէ. «Հռոմի եւ Էնկիւրիի միջեւ ոեւէ հակառակութիւն չկայ. երկու պետութեանց մէջ ալ երիտասարդութիւնն է որ կը գործէ եւ ներքին վերաշինութեան կամք մը կը տեսնուի: Դիտումնաւոր զրպարտութիւնները պէտք է բացէ ի բաց մատնանշուին: Թուրք մամուլը այս լուսաբանութիւնը կրնայ նկատել իբրեւ կատարեալ արտայայտութիւնը Իտալիոյ բարեկամական անկեղծ զգացումներուն՝ հանդէպ քէմալական հանրապետութեան:»

Անատոլուի ռազմագիտական երկաթուղիները

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Սպանիոյ թագաւորին կաթնեղբայրը Տոն Լուի Պուրպոն ներկայիս Գերմանիոյ մայրաքաղաքը կը գտնուի՝ ի հաշիւ Նիւ Եորքի Ռէտմընտ եւ ընկ. դրամատան եւ կ'աշխատի փոխատուութիւն մը ձեռք բերել՝ Թուրքիոյ մէջ ռազմագիտական նոր երկաթուղիներ շինելու համար: Յիշեալը միաժամանակ կը բանակցի ելմտական նախարարին հետ՝ հինգ միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ընելու համար Յունաստանի :

Մուսթաֆա Քէմալ Էնկիւրի հրաւիրած է իշխանը: Ղազին փոխատուութիւն մը կ'ուզէ Ռէտմընտ եւ ընկ. դրամատունէն՝ ամբողջացնելու համար Սամսոն—Սվազ երկաթուղագիծը, որ մինչեւ Ամասիա հասած է միայն: Քէմալ նոյնպէս առաջարկներ կը ներկայացնէ՝ Գոնիայէն դէպի Անատոլուի զանազան կողմերը շինուելիք երկաթուղագիծերու համար, որոնց շինութիւնը առաջարկած էր շուէտական ընկերութեան մը:

Փոխարէն՝ Թուրք կառավարութիւնը յիշեալ ամերիկեան տան կ'ուզէ տալ արժէքաւոր հանքերու եւ ելեկտրականացման մենաշնորհներ, զորս ներկայիս կը քննեն ամերիկացի ճարտարագէտներ :

Ընկերվարականները եւ ընտրութիւնները

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան արտակարգ համագումարը փակուեցաւ Հինգշաբթի իրիկուն՝ ընտրական քաղաքականութեան մասին միաձայնութեամբ բանաձեւ մը ընդունելէ վերջ: Այդ բանաձեւին համաձայն՝ առաջին ընտրութեան ատեն ընկերվարական կուսակցութիւնը պայքարի պիտի մտնէ ընտրական բոլոր շրջանակներուն մէջ ալ: Ընկերվարական շրջանային այն մարմինները, որոնք կը կարծեն թէ բացարձակապէս եւ նիւթապէս անկարելի է իրենց համար ընտրական պայքար մղել, Փետր. 15էն առաջ պէտք է տեղեկացնեն կուսակցութեան Գերագոյն Մարմինին, այս վերջինին հետ գտնելու համար միջոց մը, որով կարելի ըլլայ իրագործել կուսակցութեան ընդունած սկզբունքը:

Իսկ համեմատականի ընտրութեան ատեն, շրջանային մարմինները իրաւասութիւն պիտի ունենան ետ առնելու իրենց թեկնածուն՝ ի նպաստ այն թեկնածուին — ինչ կուսակցութեան ալ պատկանի — որ ամէնէն աւելի պատեհութիւններ ունի պարտութեան ենթարկելու յետաշրջականները. յիշեալ մարմինները առհասարակ իրաւասութիւն պիտի ունենան անհրաժեշտ բոլոր որոշումները տալու՝ յետաշրջական թեկնածուին ձախողութիւնը ապահովելու համար...:

Կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Փոփիւլէր»ի մասին ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որով կուսակցութեան բոլոր անդամներուն ամսավճարին վրայ 50 սանթիմի յաւելում մը պիտի ըլլայ ի նպաստ թերթին: Այս ձեւով կը յուսացուի մեծ մասամբ փրկել թերթին բացը, որ տարեկան 000,000 ֆրանք է:

Օտեսայի իտալ. հիւպատոսը սպաննուած

Օտեսայէն 29 Դեկտեմբեր թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ տեղւոյն իտալական փոխ-հիւպատոս Քոցցիօ սպաննուած է աւազակներու կողմէ, որոնք կողոպտած են անոր հագուստները, ու նոյնիսկ քաշած են ոսկի ակռաները: Իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք առին ոճրագործները ձերբակալելու համար:

Փոխ-հիւպատոս Ֆրանչիսքօ Քոցցիոյի դիակը գտնուեցաւ քաղաքին հեռաւոր մէկ փողոցին մէջ: Գանկը ջախջախուած էր ճզմող գործիքով մը: Տեղական ոստիկանութեան կարծիքով ոճիրին նպատակն էր գողութիւնը: Մինչ Մոսկուայի իտալական դեսպանատունը այս կարծիքէն չէ, քանի որ ամէն մարդ գիտէր թէ հիւպատոսը աղքատ էր:

«Ցէօյչէ Ցայթունկ» Օտեսայի այս ոճիրին վրայ խօսելով կը գրէ . —

«Մոսկուայի վարիչները ո՛չ խղճահարութիւն կը ճանչնան, ոչ ալ խոչընդոտ, երբ կ'ուզեն ձերբազատուիլ զիրենք նեղող քաղաքական հակառակորդէ մը: Ֆաշիստ Իտալիոյ դէմ պոլշեւիկ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՐԱՍԻ ՈՃԻՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ո՞Վ ԷՐ ՍՏԵՓԱՆ ՏԵՃԵԱՆ

Կրասի մեր թղթակիցը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կուտայ ծանօթ ոճիրին մասին.—

Ոճիրին հեղինակ Ստեփան Տեճեան հայկական կոտորածէն յետոյ որբ մնացած է: 1919ին որբերուն հետ Հայաստան մեկնած է: Պոլշեւիկեան տիրապետութենէն վերջ թշուառութեան մատնուած՝ կը ստիպուի մուրալ: Այդ միջոցին կը ծանօթանայ Թապաքեան ընտանիքին, որ Արզրումէն Հայաստան գացած էր 1920ին: Թապաքեանները կը գթան հայ որբին վրայ եւ իբրեւ զաւակ կը խնամեն: Յետոյ իրենց հետ առնելով Պոլիս կը վերադառնան: Այնտեղ Ստեփան որբանոց կը մտնէ եւ որբերուն հետ Յունաստան (Քորֆու) կը մեկնի: 1923ի վերջին ամիսներուն Ֆրանսա կուգայ եւ կը հաստատուի Փարիզ, ուր երեք տարի շարունակ հիւանդանոցի մը մէջ կ'աշխատի:

Հակառակ Թապաքեաններէն երկար տարիներ հեռու մնացած ըլլալուն, Ստեփան շարունակ կը թղթակցի անոնց հետ և բարեկամութիւնը աւելի եւս առաջ տանելու միտքով կը ձգէ Փարիզը և Կրաս կուգայ. ամիս մը մնալէ յետոյ, կրկին Փարիզ կը դառնայ: Այս անգամ Փարիզը իրեն նեղ կուգայ. ու կրկին Կրաս կը վերադառնայ, բարեկամներուն յայտնելով իր ամուսնութեան նպատակը: Հակառակ Ստեփանի կապոյտ երազներուն, Օր. Տիրուհի երկար ատեն չի համաձայնիր նշանուիլ՝ մերժելով ծնողքին առաջարկը:

Բարեկամներ ալ կը միջամտեն և օրիորդին ազատ կամքը կաշկանդելով կը նշանեն: Շատ չանցած դարձեալ բարեկամներուն միջամտութեամբ նշանը ետ կ'ընեն: Պատճա՞ռը:

Ստեփանը առաջ առողջ եւ համեստ երիտասարդ մըն էր: Վերջերս ֆրանկախտէ կը վարակուի, ինչ որ կը հասկնան նշանտուքէն յետոյ:

Ահա Ստեփանին նամակը՝ ուղղուած իր ծանօթներուն.

«Սիրելի ընկերներ եւ բարեկամներ, Ահա մօտեցան մահուան ժամերս...կեանքը շատ քաղցր է, ապրիլը երջանկութիւն: Սակայն ես վճռած եմ անձնասպան ըլլալ: Ուրեմն մնաք բարով:»

Օր. Տիրուհին նոյն օրը պատմեր է իր ընկերուհիներուն, թէ մէկ օր առաջ երբ հիւրեր եկեր էին և մայրը բախտ կը նայէր, իր զաւաթը ձեռք առած ատեն յանկարծ դրանը ետեւ նետեց զայն, ըսելով. «Զաւա՛կս... դիակնե՛րը:» Իսկ ինք երազին մէջ բարձր սենեակ մը նստած, ծովը կը դիտէ եղեր. յանկարծ ծովը կը կատղի և կը պղտորի, զինքը ընկղմելով: Ու կ'ըսէ իր մտերիմին, «Շատ կը վախնամ. պղտոր ջուրը գէշ նշան է»:

Տիրուհի սեւ աչքերով եւ երկար մազերով աղջիկ մըն էր: Աւելի քան 15 երիտասարդներ իր ձեռքը խնդրած էին:

Զոհերուն թաղումը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի: Հակառակ տեղացած անձրեւին, մեծ թիւով Ֆրանսացիներ եւ Իտալացիներ ներկայ էին:

10 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՏՈԼԱՐ

Ուաշինկթօ շողենաւը Նիւ Եորքէն Ֆրանսա կը փոխադրէ 10 միլիոն տոլար արժէքով ոսկիի բեռ մը: Նման երկու փոխադրութիւններ եւս պիտի կատարուին մօտ օրէն ի հաշիւ Պանք տը Ֆրանսի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԳԱՀԻՐԷ, 21 դեկտ.

Եգիպտոսի գաղութին տագնապը ծանօթ է այլեւս արտասահմանի հայութեան, գէթ իր խոշոր գիծերովը։

Չեմ ուզեր աւելորդ մանրամասնութիւններ տալ, բայց հարկ է շեշտել թէ այս ներքին տագնապը, որ տարիներու պատմութիւն ունի, տեղական վէճ մը չէ այլ եւս։ Ճիշտ է, վէճը թեմականի, եկեղեցիի եւ եպիսկոպոսի շուրջ կը դառնայ, բայց կը սխալին բոլոր անոնք, որ զայն կը կարծեն պարզ անձի կամ անձերու խնդիր։ Եգիպտահայ պայքարը՝ անձերէն վեր է եւ գաղութի մը կեանքի սահմաններէն աւելի ընդարձակ։

Ազգային հանգամանք ունի ան, եւ երկու շատ որոշ ճակատ։

Մէկ կողմը կեցած են այն տարրերը՝ որոնք կ'ուզեն վերջ դնել ազգային անիշխանութեան, կը ջանան պատասխանատուութեան զգացումը մտցնել հանրային կեանքին մէջ եւ ժողովրդավար կարգերու վրայ հաստատել ազգային գործերու վարչութիւնը։

Միւս կողմը, ա՛յն տարրերը՝ որոնք ոչ միայն պատասխանատուութեան եւ հաշուետուութեան մասին գաղափար չունին, այլ եւ կը դատապարտեն ժողովուրդը, որ տոմարի եւ տետրակի խօսք կ'ընէ։ Այս տարրերը՝ սեփական կալուած նկատելով ազգային կեանքը, — Առաջնորդարան, եկեղեցի, դպրոց եւ ազգային հաստատութիւններ, — կը վարուին այնպէս ինչպէս իրենք կ'ուզեն, եւ մինչեւ իսկ կը սպասեն որ մարդիկ երախտագէտ ըլլան իրենց հանդէպ, քանի որ ազգային գործերու իրենց մասնակցութիւնը «բարեգործութիւն» մըն է։ Իսկ պարզ է, բարեգործ մը, ազգային բարերար մը պէտք չունի նկատի առնելու Օրէնք եւ Սահմանադրութիւն, որոնք խորթ բաներ են պարզապէս։

Եգիպտահայ գաղութը, յանձին իր ազգ. իշխանութեանց, այս հոգեբանութեամբ սպառած է, փաշաներու եւ պէյերու հին օրերէն ի վեր։ Եւ այսօր, անոնց մնացորդները, — ծաղրանկարային՝ իրենց դէմքերովն ալ, դերերովն ալ, — եւ անոնց կալուածներուն եւ շնորհներուն կապուած փաստաբաններ ու բժիշկներ իրարու քով եկած, նոյն աւանդութիւնը կ'ուզեն շարունակել։

Բայց մինակ չեն անոնք։

Պէտք է աւելցնել ուրիշ տարրեր ալ։

Նախ՝ ռամկավարները, որոնք նոյն մթնոլորտին մէջ ծնած ու սնած, ամէն գնով կ'ուզեն պահել նոյն քաոսային կարգերը, իրենք զիրենք պահելու համար։

Բնականոն եւ օրինաւոր պայմանները վտանգաւոր են իրենց համար, որովհետեւ պարտութիւնը անխուսափելի է։ Հետեւաբար պէտք է պղտորել հրապարակը, եւ ապաստանելով բոլոր յետաշրջական եւ կասկածելի տարրերու հովանիին, պայքարիլ թշնամիին՝ Դաշնակցութեան դէմ, որ հասարակութիւնը կը մղէ իր իրաւունքներու տէր դառնալու, գէշն ու աղէկը, օրինաւորն ու ապօրինին, առողջն ու ախտաւորը զանազանելու։

Եգիպտոսը՝ ընդհանրապէս, և Գահիրէն մասնաւորապէս, վերջին պատնէշն է ռամկավարութեան, որ ամէն գաղութի մէջ վարկաբեկուած, դուրս կը քշուի հանրային կեանքէն ու գործերէն։

Արդարեւ, Գահիրէի մէջ Մելքոնեան գործարանի ընձեռած յենարանին խորտակումէն ետք, Առաջնորդարանը միայն կը մնայ, ուր դեռ ձայն ունին ռամկավարները, եւ ուր կայ քինախնդիր, աթոռին կապուած եպիսկոպոս մը, որ այսօր, թանկագին աջակից մըն է իրենց։

Եւ ռամկավար ու փաշայական բեկորներուն վրայ, աւելցուցէք դեռ աջէն՝ ձախէն պատահական անձեր եւ խմբակներ. մարդիկ՝ որոնք աթոռի փառքին կարօտն ունին, մարդիկ՝ որ պարզապէս «գործ» հայթայթելու, բախտ շինելու համար կը մտնեն ազգային կեանքէն ներս, եւ մարդիկ՝ որ «հնչակեան» անունը կը շահագործեն, թէեւ իրենք իրենց մէջ առնուազն 4-5 խմբակներ են. եւ վերջապէս ուրիշներ՝ որոնք հասարակ բախտախնդիրներ են, որոնք չեն գիտեր ինչպէս կ'ապրին իրենք եւ կ'ապրեցնեն ուրիշները...

Ահա երկու ճակատները։

Առաջինը՝ Դաշնակցութիւնը, իր հետ ունենալով հասարակութեան առողջ ու մաքուր տարրերը։

Երկրորդը՝ խառնիճաղանճ զանգուած մը, անդէմ մնոծ ազանդերէն սկսած՝ բարեգործական-ռամկավար-հօկ-հնչակ եւայլն, բազմադիմակ եւ բազմաշահ տարրեր, որոնք «սրբազան դաշինք» կնքած են «վտանգը» հեռացնելու համար, իւրաքանչիւրը իր հաշուով։

Եւ դեռ դրէք այս զանգուածին մէջ երկու անձեր, մէկը՝ բանաստեղծ Թէքէեանը, որ երկար թափառելէ ետք, վերջապէս եկաւ ինկաւ Մելքոնեան գործարանը, եւ փայլեցաւ անոր հոգեվարքի օրերուն, իյնալու համար «Արեւ»ի խմբագրատունը։

Միւսը՝ Թորգոմ եպիսկոպոսն է, ախտաւոր եկեղեցական մը, որ չկրցաւ վեր մնալ վէճերէն, միջավայրին ու շրջապատի գռեհիկ հաշիւներէն ու անձնատուր եղաւ քլիքի մը աղտոտ ու եպեբելի պայքարին՝ ժողովրդային իրաւունքներուն դէմ։ Ան՝ հրահրեց կիրքերը՝ փոխանակ խաղաղարար դեր կատարելու. պառակտեց գաղութը՝ փոխանակ համաձայնութեան ուղին ջանք թափելու։ Իր այս ընթացքովը փորձեց ամրապնդել իր աթոռը։ Արդարեւ, ճոխ ու բազմածախս կեանքի վարժուած այս եպիսկոպոսը ո՛ւր երթայ եւ ինչպէ՛ս վերստեղծէ նոյն պայմանները։ Երուսաղէ՞մ,— անկարելի է. հոն շատ լաւ կը ճանչնան զինքը եւ չեն ուզեր «փորձանք բանալ» իրենց գլխուն, միաբաններու իսկ խօսքովը։ Պատրիարքէն զատ ոչ մէկ բարեկամ ունի հոն. իսկ պատրիարքը օրէնքի մարդ է եւ ազնիւ, հետեւաբար պիտի չուզեր իր կամքը պարտադրել միաբանութեան։ Ուրիշ ի՞նչ գաղութ կայ, ուր կրնայ տեղաւորուիլ, այնքան վարկաբեկիչ քայլերէ ու պառակտումներէ ետք, որոնց մեծագոյն պատասխանատուն եղաւ ինք։

Փակենք սակայն, անձերով շատ զբաղած չըլլալու համար, թէեւ այս երկու անձերն են որ — մէկը՝ բնարաւոր, միւսը՝ վեղարաւոր, բայց պզտիկ պզտիկ հոգիներով,— ձեռք ձեռքի տուած թունաւորեցին ամբողջ գաղութի մը մթնոլորտը, անշնչելի դարձնելով զայն։

Այս անձերն են որ եղջում կ'ընեն ամէն օր, ամենագեղեցիկ գաղափարներու անունով, գիրք ու քերթուած կը գրեն Խրիմեաններու յիշատակին, բայց իրենց կեանքովն ու գործովը մեծագոյն անարգանքը կը հասցնեն անոնց գաղափարներուն ալ, գերեզմաններուն ալ։

Անոնք՝ պառակտումը կը սերմանեն, զաւի ու զաւաղութեան կծիկը կը գլորեն եգիպտահայ գաղութին մէջ, ծաւալած առաւելապէս Գահիրէի մէջ, ուր ամէն չարիքի աղբիւրը կը ներկայանայ, ինչպէս «Յառաջ» իր մէկ խմբագրականովը ժամանակին ճանչցած էր հեռուէն, այնքան ճշտօրէն։

Ահա պայքարը եւ ահա պայքարողները, իրենց ներքին ու արտաքին շարժառիթներովը։

Հինի եւ նորի պայքարն է ան, հին բարոյականի եւ նոր բարոյականի։ Պայքարը անոնց, որ օրէնքին իշխանութիւնը կ'ուզեն հաստատել ազգային կեանքին մէջ՝ քմահաճոյքին ու կամայականութեան դէմ։ Ապօրէն ու ապազգային գործունէութեան դէմ։

Եւ ա՛յն տարրերուն դէմ վերջապէս, որոնք ազգին անունով երդում կ'ընեն, առանց այդ ազգին պատմութեան հեւքն ու ընթացքը ըմբռնելու, առանց անկեղծ յարգանքի զգացում մը, գուրգուրանք մը ունենալու անոր անցեալին կամ ներկային հանդէպ։

Ո՞ւր կը յանգի այս պայքարը։

Կրնայ դեռ շատ փուլերէ անցնիլ ան, վտանգաւոր ճամբաներու վրայ շրջիլ, բայց, կասկած չկայ, որ յաղթանակը պիտի մնայ այն կողմին, որ ժողովուրդին իրական շահերուն անունով եւ անոնց համար կը խօսի ու կը գործէ, կրթնած՝ ազգ. սահմանադրութեան։

Այն Սահմանադրութեան, որ եօթանասուն տարի մեր ազգային կեանքը վարեր է եւ իր ծիրութեամբն իսկ գիտէ սանձել բոլոր բռնութիւնները եւ իրենց պաշտօնին ու պարտականութեան անարժան իշխանաւորները։

Այսքանը՝ մղուած պայքարին էութիւնը պարզելու համար միայն։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՃԱՌԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Համամիութենական կոմունիստ կուսակցութեան 15րդ համագումարին մէջ, քննութեան առնուեցան երեք հարցեր՝ ընդդիմադիրներու խնդիրը, արտաքին քաղաքականութիւն եւ ներքին կացութիւն։

Հնարաւո՞ր է արդեօք երկրի մը մէջ ընկերվարութիւն կառուցանել,— ահա հիմնական հարցը, որու շուրջ կը դառնայ կուսակցութեան մէջ մղուած ամբողջ պայքարը։ Մէկ կողմէ Ստալինի թեւը, հետեւելով Լէնինի ուսմունքին, կը հաստատէ, թէ դրամատիրական երկիրներու միջեւ եղած հակասութիւններն ու անհաւասար զարգացումը հնարաւոր կը դարձնեն երկրի մը մէջ ընկերվարութեան հաստատումը։ Միւս կողմէ փոքրամասնութիւնը՝ Տրոցկիի գլխաւորութեամբ, հաւատարիմ մնալով Մարքսի եւ Էնգելսի տեսակէտէն, կը պնդէ հակառակը։ Իսկ այն վերաշինութիւնն ու տնտեսական զարգացումը, որ տեղի կ'ունենայ երկրին մէջ, ըստ ընդդիմադիրներու շատ, հեռու է ընկերվարութենէ։ Նախ՝ մասնաւոր դրամատիրութեան փոխարէն հաստատուած է պետական դրամատիրութիւն. եւ երկրորդ, տնտեսական վերականգնումը բնաւ չի նշանակեր ընկերվարութեան կառուցում, քանի որ այդ պատճառով իսկ երկրին մէջ կը զարգանան դրամատիրական յարաբերութիւնները եւ աշխատաւորութիւնն է, որ անխնայ շահագործման կ'ենթարկուի։ Ճիշդ այստեղէն կը բխի ընդդիմադիրներու քաղաքականութիւնը՝ բոլոր միջոցներով փութացնել համաշխարհային յեղափոխութիւնը եւ ճնշում գործ դնել երկրի ներսը եղած ունեւոր տարրերու եւ գիւղի վրայ։ Ի հարկէ, Կոմինտերն չէր կրնար ընդունիլ նման առաջարկներ, քանի որ վաղուց արդէն հրաժարած է համայնավարական սկզբունքներէն։ Վերջին այն եղաւ, որ ընդդիմադիրները Ստալինը մեղադրեցին իբրեւ թերմիտորական (պրոլետարական յեղափոխութեան այլասերումը քաղքենիութեան տիրապետութեամբ), իսկ Ստալին անոնց բոլորն ալ դուրս վռնտեց կուսակցութենէն։

Ներքին կացութեան մէջ կը տեսնուին անվերջ յաղթանակներ ու նուաճումներ։ Ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան արտադրութիւնն արդէն հասած ու շատ ճիւղերու մէջ ալ անցած է նախապատերազմեան չափերը, աշխարհիս մէջ ոչ մէկ ուրիշ երկիր ունի զարգացման թափի այն արագութիւնը, ինչպէս խորհրդայինը. ոչ մէկ երկրի մէջ աշխատաւոր տարրը այնքան բարկեցութիւն ու իրաւասութիւններ չի վայելեր, որքան «բանւորութեան» դիկտատուրայի աշխարհին մէջ։ Երկրագունդիս երեսը ոչ մէկ իշխանութիւն քաղաքական այն կայուն վիճակն ունի, որքան Կրեմլին նստածը։

Բայց... չմոռնանք, որ նախապատերազմեան Ռուսիան ամենէն յետամնացը կը համարուէր։ Չմոռնանք, որ ներկայիս, արդիւնաբերութիւնը կը զարգանայ ի հաշիւ ժողովուրդի գրկանքներուն՝ միջոցներուն հարիւրին 52ը առնելով պետական գանձէն։ Նկատի ունենանք, որ գիւղատնտեսութիւնը կը գտնուի այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ խորհրդային վարիչներուն համար խուճապ է, դարձած զայն հասցնել գոնէ Բանաստայի գիւղատնտեսութեան մակարդակին. յիշենք, որ կառավարութիւնը գիւղացիէն կը գանձէ անոր եկամուտին հարիւրին 32ը (1248 րուբլիէն՝ 400ը, ըստ Ռիկովի) եւ բանւորութեան աշխատավարձն ալ հազիւ հասած է նախապատերազմականին, զոր բարձրացնելու համար՝ յեղափոխութիւն տեղի ունեցաւ։ Ժողովուրդի տնտեսութիւնը այնպէս է բարձրացած, որ արտաքին առեւտուրը կը կազմէ նախապատերազմականի միայն 100ին 35ը, որ հում նիւթերու (բամպակ, բուրդ, կաշի եւայլն) հարիւրին 40ը դուրսէն կը ներածուի, բայց չէ՞ որ Ռուսիան եղած է այդ նիւթերու անսպառ մէկ շտեմարանը։ Իսկ այժմ, որ երկրի ներսը արտադրուած մեքենաները գիւղացին վեց անգամ աւելի կը վճարէ, քան դուրսէն բերուածները, և թէ ապրանքը խորհրդային երկրին մէջ երկու երեք անգամ աւելի սուղ է, քան արտասահմանի մէջ և մէկուկէս անգամ աւելի՝ նախապատերազմական գիներէն։

Երկրին մէջ ընկերվարութիւն կը հաստատեն, երբ գիւղացիութեան ճիշտ մէկ երրորդը զուրկ է արօրէ ու գութանէ, հարիւրին 15ը՝ որեւէ անասունէ, և հարիւրին 4էն աւելին կը մնայ առանց սերմնցուի, ընկերվարութիւն կը հաստատեն երկրի մը մէջ, ուր, իրենց իսկ խոստովանութեամբ, անսահման գիւանապաշտութիւնն ու քմահաճոյքը կը թագաւորեն և գինովութիւնը, սրիկայութիւնն ու պոռնկութիւնը անսահման է, ուր՝ մէկ միլիոն եօթ հարիւր հազար գործազուրկներ կան եւ հարիւր հազարաւոր անխնամ երախաներ, ուր՝ դեռ եւս կան գաւառներ, որու ժողովուրդին հարիւրին 60ը գրել կարդալ չի գիտեր։

Սկսած են արդէն ընկերվարութեան կառուցումը. չէ՞ որ խորհրդային տնտեսութիւններու արտադրածը կը կազմէ գիւղատնտեսութեան ամբողջ արտադրածին հարիւրին երկուքը։ Եւ ի՞նչ կ'ըսեն այս բոլորը։ Այն, որ խորհրդային երկրի մէջ բացարձակապէս կ'իշխէ պետական դրամատիրութիւնը եւ կը կատարուի բոլոր ձեւի շահագործումներու յաղթանակը։

Իսկ եթէ ամէնէն կայուն իշխանութիւնն է խորհրդային իշխանութիւնը, ապա ի՞նչ բացատրութիւն տալ այն չտեսնուած ահ ու սարսափին եւ հալածանքին, որ երկու տարիէ ի վեր կը տիրէ այդ երկրին մէջ։

Եթէ բոլորը գոհ են, ուրեմն այն ի՞նչ պայքար է, որ տեղի կ'ունենայ Ուկրայնայի ազգայնացման շուրջը (Լարին-Սկրիպնիկ), վերջապէս, եթէ այդքան հզօր են ու կարող, ինչո՞ւ վիզ կը ծռեն դրամատիրական պետութիւններու առջեւ։

Գտնելով, որ դրամատիրական երկիրները ժամանակաւոր կայունացում են հաստատած, համագումարը այդ ամէնը խախուտ կը նկատէ։ Ըստ Ստալինի եւ Բուխարինի, արեւմտաքի բանւորութիւնը երթալով աւելի կը ձախանայ, յեղափոխութեան նախապատրաստական շրջանը կ'ապրի եւ օրէ օր անոր մէջ աւելի կը տարածուին պոլշեւիկեան գաղափարներն ու կը բարձրանայ Կոմինտէրնի հմայքը...։ Ասկէ զատ, գաղութներու ազգային զարթօնքը սկիզբն է դրամատիրութեան և աշխարհակալ պետութիւններու անկման։ Մեկնելով այս վիճակէն, վստահօրէն կարելի է ըսել, որ համաշխարհային յեղափոխութիւնն արդէն մօտ է։

Այն ատեն, ինչո՞ւ Ստալին կը յայտարարէ, թէ պէտք է ամէն միջոց գործադրել, դրամատիրական աշխարհի հետ խաղաղ համակեցութիւն պահպանելու համար։ Յետոյ ինչո՞ւ Բուխարին կը զեկուցանէ, թէ բացի երեք երկիրներէ (Ֆրանսա, Չեխիա եւ Գերմանիա) մնացած տեղերու մէջ կոմունիստական կուսակցութիւնները կը քայքայուին եւ տեղ-տեղ ալ խղճալի կը լուծուին։

Միթէ իրականութիւն չէ՞ խորհրդային արտաքին քաղաքականութեան տեղատուութիւնը։ Միթէ՞ գաղութներու ազգային-յեղափոխական շարժումներն իրենք իսկ պոլշեւիկներն իրենց գործելակերպով չե՞ն վիժեցներ։ Միթէ՞ ինքը Ստալինը չյայտարարեց համագումարին առջեւ, թէ իրենք պատրաստ են ցարական պարտքերու մէկ մասը վճարելու, եթէ իրենց փոխ դրամ տրուի։

Երբ ուշի ուշով կը հետեւինք 15րդ համագումարի աշխատանքներուն, կուգանք այն եզրակացութեան թէ խորհրդային երկիրը կ'ընթանայ ներքին հակասութիւններու, ընկերվարական ընդհանուր ճակատի պառակտման եւ արտաքին բարդութիւններու ճամբով։ Ուրիշ կերպ ալ չի կրնար ըլլալ, քանի դեռ արնոտեղ ոլլանդակ կարմիր փաշիզմը կը տիրէ։

ԱՇՈՏ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Լուսարքի հայաբնակ գիւղը կը գտնուի Կուբանի նահանգը Գարեաչի Կլիւչի շրջանին մէջ։ Բնակիչները Տրապիզոնէն գաղթած Հայեր են, մօտ 40 տուն։ Գիւղին մէջ կայ առաջին նախակրթարան մը, 60 աշակերտներով։ Գիւղացիներուն գլխաւոր զբաղումն է ծխախոտի մշակութիւնը, որուն համար շատ նպաստաւոր են հողն ու կլիման։

Գիւղացիները որոշած են կըրթական լուսաւոր հաստատութիւնով մը օժտել գիւղը։ («Մուրճ Մանգաղ», 22 դեկտ.)։

* ԳԵՐՄԱՆ ԳՐԱԳԷՏ եւ քննադատ Արմին Վիկներ, երբեմնի աշխատակից «Ճակատամարտ»ի, որ վերջերս Հայաստան գացած էր, դեկտ. 9ին այցելեց Համալսարանը եւ կարդաց դասախօսութիւն մը, «Յեղափոխական տրամ» խորագրով։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՓՂԱՆ դեսպան Հաշիմ խան ճամբայ ելաւ դէպի Նափոլի, ուր խորհրդաժողով մը պիտի գումարեն Եւրոպայի Աֆղան դեսպանները, երբ Իտալիա հասնի Ամանուլլահ թագաւորն ու արտաքին նախարարը։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ առաջին կիսամսեակին Գերմանիոյ մէջ գործազուրկներու թիւը 605,000էն 831,000ի բարձրացաւ։ Այսինքն 15 օրուան մէջ 226.000 հոգի անգործ մնացած է։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՉՔՈՎ

Բուխարին, կոմունիստ կուսակցութեան 15րդ համագումարին ընթացքին, իբրեւ պետը կոմունիստ Միջազգայինին, քննադատած է արտասահմանի կոմունիստ կուսակցութիւնները։

Ըստ Բուխարինի, Ֆրանսական կոմունիստ կուսակցութիւնը կը ձգտի բանիլ «խորհրդարանական ուղեգիծ» մը եւ հպատակիլ «օրինականութեան»։

— Մեր ֆրանսացի ընկերները, ինչպէս քաղաքական Բիւրոյին անդամները, քաղքենի պետութեան օրէնքներուն մասին յայտնած են իրենց օրինապաշտ ընթացքը։ Աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլային, եթէ կամաւոր չերթային բանտ։ Ճիշտ է որ յետոյ հասկցան եւ սրբագրեցին իրենց սխալը, եւ սակայն այս քաղաքականութիւնը որոշ չափով յատկանշական է։ Կուսակցութեան ցոյց տուած պայքարի եռանդը գոհացուցիչ չէ։ «Խմանի է» յանձնախմբեր կը գործէ եւ շատ քիչ կ'աշխատի սենտիքաներուն մէջ։ Կուսակցութիւնը կը տառապի «աջ հակումէ» մը, որ զինք կ'առաջնորդէ Սուվարինի, Ռոսմէրի եւ Մոնաթի կողմը։ Կան նաեւ «ձախ հակումներ» (Սիւզան Ժիրօ, Թրէն եւայլն)։

Միակ գոհացուցիչ աշխատանքը, զոր կը կատարէ այս կուսակցութիւնը, բանակին մէջ բացուած պայքարն է, որ փայլուն յաջողութիւն մը ունեցաւ։

Գերման կոմունիստ կուսակցութիւնը չունեցեր մերձնիլ զանգուածին մէջ, ան ձերբազատուած չէ աջ ու ձախ հակումներէն գոհացուցիչ չափով մը։ Եւ ամբողջապէս բուժուած չէ տրոցկիական հիւանդութենէն։

Չեխոսլովաք կոմունիստ կուսակցութիւնն ալ ցոյց կուտայ կրաւորականութիւն մը եւ կը ձգտի մենշեւիզմին կողմը։ Գործարաններու կոմիտէներուն մասին բերուած օրինագիծ մը, զոր մշակած էր կուսակցութիւնը, կը պարունակէ շարք մը յօդուածներ, որոնք կը յիշեցնեն տնտեսական դեմոկրատիան։ «Ռուտէ Պրաւօ» թերթը պատեհապաշտութեան դառնալու ձգտումներ ունի։ Կուսակցութեան մէջ կազմուած է նաեւ աջ թեւ մը, նոյնպէս տրոցկիականներ, օրինակ Միհալէկ, Նէօրաթ, Պոլլակ։ Այս վերջինը կողմնակից է պատերազմի… կ'ուզէ որ պատերազմ յայտարարուի Անգլիոյ դէմ։ Ռումանիոյ… ֆինասական ազդեցութիւն մը… նեցաւ արտասահմանի կոմունիստներուն վրայ։

Բացառաբար, Անգլիոյ կոմունիստ կուսակցութիւնը գոհացուցիչ դիրք մը ունի։ Թէեւ ան ալ ունի անդամներ, որոնք ձգտում մը… նին պատեհապաշտութեան… կայն կուսակցութիւնը հրապարակ… քարոզութեան մը… զինուորներուն մէջ։ Զին… կուած զինուորներուն ու նաւաստիներուն մէջ աշխատանքը… յաջողութեամբ կատարած են… լիացի կոմունիստները… նային եւ կարելիութեան… պայքարը բացէ ի բաց յեղափոխական է եւ չափազանց վտանգ… ուր։ Ուրիշ երկիրներու կոմունիստ կուսակցութիւններն ալ չեն կրցած գոհացուցիչ… մը ձեռք ձգել։

Բուխարինի այս ճառը… արտատպուած է… դեկտ.), չի խօսիր Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան… ժանիքներուն մասին։ Բայց… տամուտէրը կը խօսի իր… նոցի ծառային մասին։

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐԸ

Դեկտեմբերի առաջին շաբթուն Երեւան, Մշակոյթի Տան մէջ տրուեցաւ «Հայ աշուղներու երեկոյթը», ինքնատիպ ներկայացում մը, որ հետաքրքրութիւն արթնցուց ժողովուրդին մէջ։ Երեկոյթը բաժնուած էր երեք մասի, Գարեգին Լեւոնեան կարդաց դասախօսութիւն մը, ներկայացնելով հայ աշուղական պատմութիւնը, ծագումէն մինչեւ մեր օրերը, հայ աշուղներուն կապը եւ փոխադարձ ազդեցութիւնը դրացի ազգերու աշուղներուն հետ, անոնց արուեստը, դերը ժողովուրդին մէջ։

Գեղարուեստական բաժինը կազմակերպուած էր շնորհալի երգիչ Շարա Տալեան։ Կարգով երգեցին ու նուագեցին, արտասանութիւններ կատարեցին ծանօթ մեր բոլոր աշուղներէն, որոնց մասին, մէջընդմէջ, տեղեկութիւններ կուտար Գ. Լեւոնեան։ Այդ աշուղներն էին Պաղտասար (Պոլիս), Նաղաշ Յովնաթան (Ջանգեզուր), Սայաթ-Նովա (Թիֆլիս), Թուրինջի (Շամախի), Միսկին Բուրջի (Գանձակ), Շիրին (Վաղարշապատ), Աղբար Աղամ (Երեւան), Աղամ (Ղարաբաղ), Ջիւանի (Ջաւախք. Շիրակ) Ջամալի (Շիրակ), Պայծառէ (Լոռի), Գուքոր Տալեան (Շիրակ) եւ ուրիշներ։

Արեւելեան գործիքներով լարային նուագախումբ մը կը մասնակցէր երգերուն։ Համաձայն դասախօսին, աշուղական գրականութեան «մոթիֆ»ները մեծ մասամբ փիլիսոփայութիւններ են մարդու, կեանքի, բնութեան, աշխարհի, չարի եւ բարիի մասին (Ջիւանիի «Ձախորդ օրերը»)։

Կան երգիծական կտորներ, անձնական արկածներու նկարագրութիւն, հեգնանք ժամանակի չարիքներուն (Ջիւանիի «Խելքի աշեցէք»ը)։ Աշուղական երաժշտութիւնը չի հասնիր ժողովրդական երգի արուեստին, սակայն տեղ տեղ, ինչպէս Շիրակի աշուղներուն երգը, շատ աւելի արժէքաւոր է։

Երեկոյթին վերջաւորութեան տեղի ունեցան, 1.— աշուղներուն վէճը, 2.— աշուղներուն մրցումը, 3.— մուհամէ (հանելուկ)։

Երգիչներուն մէջ Շարա Տալեան իր տաղանդով ամէնէն աւելի գրաւեց ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը ու համակրանքը։

Երեկոյթը դարձած էր աշուղներու տեսակ մը կենդանի պատմութիւն, առաւ՝ աւելի սիրելի։

ՊԱԹՈՒՄԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Յունաստանէն Հայաստան ղրկուած 1200 հոգիէն 30ը ետ դարձուած են Պաթումէն, որովհետեւ կանոնաւոր անցագիր չունէին։ Վերադարձողները այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած են Աթէնքի «Նոր Օր»ին. —

Շոգենաւին մէջ հայ կին մը մեռաւ, եւ երկու ծնունդ տեղի ունեցաւ։ Պաթումի մէջ մեզ դիմաւորեց Պ. Գրիգորեան, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ։ Անձրեւի և ցուրտի պատճառաւ, երկու օր շոգենաւու մնացինք։ Երրորդ օրը քննիչ մարմին մը եկաւ եւ անցագիրները աչքէ անցուց։ 73 հոգի, որոնք անցագիր չունէին, մնացին շոգենաւը...։ Միւսները, ինչ որ ուշան ընթացքին, մաս առ մաս Հայաստան ղրկուեցան։

Հինգ օր անորոշութեան մէջ մնացինք. վեցերորդ օրը, գաղթականական յանձնախումբին անդամները եկան, եւ դուրս հանեցին 48 հոգի, մնացեալներուն յայտարարուեցաւ թէ պէտք է Յունաստան վերադառնան։

Ինը օր Պաթում մնալէ յետոյ, շատ խեղճ վիճակի մէջ Նովորոսիսկ գացինք։ Մեզմով զբաղող չեղաւ. երկու օր մնացինք այս նաւահանգիստը։ Վերջին օրը երբ պիտի մեկնէինք, շոգենաւ եկաւ Տրապիզոնցի Պօղոս Փաշայեան անունով մէկը։ Այս երիտասարդը Նովորոսիսկի չիմէնթոյի գործարանին մեքենավարն է եղեր։ Իմանալով մեր խղճալի կացութեան մասին, շոգենաւ եկած էր, հետը բերելով 100 տուփ սիկարէթ, 5 օխա ճերմակ պանիր, երեք գլուխ հոլանտական պանիր, սալամ եւ մօտ 100 օխա հաց։ Նովորոսիսկէն մեզ հաւաստեցին թէ հրահանգուած է հելլէն կառավարութեան, որպէսզի դարձեալ ընդունի մեզ Յունաստան։ Պիրէոսի մէջ ոչ մէկ դժուարութիւն տեսանք. պարզ հակակշռէ մը յետոյ ելանք յունական հողը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Լիբանանի ազգային առաջնորդարանի ենթակայ գաղթավայրերու մէջ ներկայիս կան 15 վարժարաններ, 2017 աշակերտներով։

Բացի այդ, Լիբանանի, ամբողջ սահմաններուն մէջ կը գտնուին 3671 Հայեր, հետեւեալ կերպով.—

ԶԱՀԼԷ՝ 194 ընտանիք, 689 անձ, ունի ազգային վարժարան մը՝ 140 աշակերտներով, եկեղեցի մը, հոգեւոր հովիւ մը եւ 7 հոգիէ բաղկացեալ թաղական խորհուրդ մը։

ՃՈՒՆԻԷ՝ 147 ընտանիք 512 անձ, միացեալ ազգ. վարժարան մը՝ 150 աշակերտներով, եկեղեցի մը, հոգեւոր հովիւ մը եւ թաղական խորհուրդ մը։

ՏՐԻՓՈԼԻՍ՝ 150 ընտանիք, 522 անձ, 100 աշակերտներ, եկեղեցի, քահանայ մը եւ 5 հոգիէ բաղկացած թաղ. խորհուրդ մը։

ԱՆՏՈՒՐ ՆԱՀՐ՝ 150 ընտանիք, 517 հոգի, եկեղեցի եւ քահանայ, երկու ազգ. վարժարաններ՝ 105 երկսեռ աշակերտներով։

ՍԱՅՏԱ՝ 68 ընտանիք, 238 անձ, վարժարան՝ 75 աշակերտներով, եկեղեցի, քահանայ մը եւ հոգաբարձութիւն մը։

ԴԱՋԻՐ՝ 60 ընտանիք, 238 անձ, վարժարան մը՝ 60 աշակերտներով. քահանայ մը եւ թաղ. խորհուրդ մը։

ՐԱՅԱՔ՝ 32 ընտանիք, 102 անձ, քահանայ մը, վարժարան՝ 20 աշակերտներով եւ հոգաբարձութիւն։

ՀԱՄՄԱՆԱ՝ 9 ընտանիք, Գիւէյյա՝ 17, Սուգ էլ Ղարպ՝ 2, Ալէյ՝ 24, Պիքֆայա՝ 28, Պաթրոն՝ 20, Ճիպէյլ՝ 32, Անթիլիաս՝ 14, Ճըտէյտէ՝ 9, Սին էլ Ֆիլ՝ 42, Սուր՝ 17։

Եւ գրեթէ այս բոլոր շրջանները ունին իրենց առանձին ազգային վարժարանները։

Վրանաքաղաքի Սահակեան եւ Մեսրոպեան վարժարանները ունին 1100 աշակերտներ եւ 25 պաշտօնեաներ, իսկ Էշրէֆիէի Եփրեմեան վարժարանը ունի 150 աշակերտ եւ 3 պաշտօնեայ։

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Կաթող. պատրիարքութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.—

Յովհաննէս Արգարի 58000 անգլ. ոսկիի կտակին գործադրութեան մասին, կաթող. պատրիարք Պալաքեան եպիսկ. տարակարծիք ըլլալով Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդին, Սեպտեմբեր 19ին եւ Հոկտեմբեր 5ին կրկնակ անդառնալի հրաժարականներ տըւած էր Ն. Ս. Օծութեան։ Այս անգամ ընդունուած ըլլալով իր հրաժարականը, երէկ 30 Դեկտեմբերին մեկնեցաւ վերջնապէս Մարսէյլ, ուրկէ Առաջնորդ ընտրուած էր երկու ամիս առաջ, տեղւոյն Ազգային Ընդհանուր Ժողովէն։

Այս պատճառով մինչեւ իր յաջորդին Էջմիածնէն փարից ժամանումը, Առաջնորդարանը պիտի մնայ փակ։ Իսկ Պալաքեան Եպիսկոպոսի անձին ուղղեալ ամէն գրութիւնք պէտք է յղուին Մարսէյլի իր նոր հասցէին, որ է 90, Rue Stanislas Torrents Marseille, Eglise Arménienne.

Ի գիտութիւն կը հաղորդուի Եւրոպայի թեմի բոլոր հոգեւորականութեան, որ յետ այսու Ս. Պատարագի միջոցին պէտք է յիշել միայն Ամենայն Հայոց Գէորգ կաթողիկոսի անունը՝ գնոր տնօրինութիւն։

Այս իր մեկնումի առիթով Պալաքեան եպիսկ. կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնը ամէն այն ազնիւ հայրենակիցներու, որոնք բարոյապէս եւ նիւթապէս իրեն օժանդակելով, հնարաւոր ըրին երեք տարուան դժուարին եւ պատասխանատու իր այս պաշտօնին մէջ յարատեւութիւնը։

Արդէն տպագրութեան տրըւած է եռամեայ իր պաշտօնավարութեան մէջ ունեցած 356000 ֆրանքի հաշուետուութիւնը, պահանջուած կարեւոր ամէն մանրամասնութեամբ, որը թերթերու մէջ եւս հրատարակութեան պիտի տրուի մինչեւ 20 օր։

(Կնիք)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տեղւոյս Բալուցիները նկատի առնելով Հայրենակցական Միութեան մը անհրաժեշտութիւնը, ժողով գումարեցին եւ լուրջ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, կազմեցին Բալուի Հայր. Միութիւնը։

Նորակազմ միութիւնը կը հրաւիրէ Ֆրանսայի բոլոր Բալուցիները որ սթափին եւ կատարեն իրենց պարտականութիւնը։

Լիայոյս ենք որ մեր հայրենակիցները անտարբեր չպիտի գտնուին այս ձեռնարկին հանդէպ, իրենց կարգին կազմելով մասնաճիւղեր, որպէսզի կարողանանք միահամուռ գործել եւ օգնել մեր կարօտ հայրենակիցներուն։

Կը խնդրենք արտասահմանի Բալուի Հայր. Միութիւններէն որ կապ հաստատեն մեզի հետ։

Նամակ, նուէր ղրկել հետեւեալ հասցէին՝ 24 Rue Bouffier Valence (Drôme) France.

Վարչութիւն

ԹԱՏՐՈՆԸ ԳԱՒԱՌԻՆ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, 27 Դեկտ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի ժրաջան աշխատութեամբ Դեկտ. 25ին ներկայացուեցաւ «Անդրանիկ»ի թատերախաղը։

Որոշուած ժամանակէն շատ առաջ փութացած էր երկսեռ բազմութիւն մը. 400է աւելի։ Ներկայացումը խոր տպաւորութիւն ձգեց հանդիսականներուն վրայ։ Գնահատելի էին դերասանները որոնք իրենց զոհողութիւնները չէին խնայած։ Յուսով ենք որ յառաջիկային նման ձեռնարկներ պիտի կրկնուին։ Յետոյ վայելեցինք ծիծաղաշարժ վաւեշտ մը։

Թղթակից

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԽԵՆԹԸ.— Քորմէյլան փարիզիի մէջ փոքրիկ տաղաւար մը, ուր կը բնակին Վիքթոր եւ իր կինը։ Տաղաւարին կից կը բնակի Վիքթորի զաւակը, որ ամուսնացած է իր հօրը քենիին հետ։ Վերջերս երկու կիներուն ազգականն ալ, Փէլըրէն հիւր եկաւ։ Առտու մը, երբ հայր ու տղայ գործի էին գացեր, ու տիկին Լոժէնի, հիւանդ, անկողին էր ինկեր, Փէլըրէն մօտեցաւ մօրաքրոջ.

— Գիտե՛ս, կը սիրեմ քեզ։ Ինչ ալ ընես, ու զիս չուզես, կինս պիտի ըլլաս։

Կնոջ ու քրոջ սպառնական կեցուածքին վրայ, Փէլըրէն դուռը գոցեց ու մեկնեցաւ։ Քանի մը ժամ վերջ, եկաւ նորէն։ Կիները փակեցին դուռները, սակայն Փէլըրէն ներս երկնցուց գլուխը պատուհանէն, կրակեց եւ գետին փռեց մօրաքոյրը, որուն հետ կ'ուզէր ամուսնանալ։ Յետոյ ներս մտնելով, մօտեցաւ մօրաքրոջը, որ հոգեվարքի մէջ էր։ Ծունկի եկաւ առջեւը, գնդակ մըն ալ պարպեց եւ սպաննեց։ Պզտիկ մօրաքոյրը, կատաղի քաջութիւն մը զգաց, յարձակեցաւ ոճրագործին վրայ, որ փախաւ, պարտէզ իջաւ։ Երբ տեսաւ որ պիտի բռնուի, դարձուց զէնքը եւ կրակեց մօրաքրոջը վրայ։ Այդ ատեն միայն հասան դրացիները եւ բռնեցին ոճրագործը։

ՃԱՐՊԻԿ ԳՈՂԸ.— Վիժիլ ամէն բան է.— ինքնաշարժի վարիչ, դասալիք, գող, լարախաղաց, աճպարար։ 14 դատարաններ եւ երկու պատերազմական ատեաններ կը փնտռէին զինք։ Որովհետեւ

Տասը տարի առաջ բանակէն փախաւ, Փարիզ մտաւ եւ զբօսատուներուն մէջ զուարճացաւ կուշտուկուռ։ Քանի մը ամիս վերջ բռնուեցաւ, սակայն փոխադրուած ատեն, ցատկեց սըրնթաց շոգեկառքէն, անվնաս, եւ անհետացաւ։

Ձերբակալուեցաւ անգամ մըն ալ, սակայն երկու ամիսէն ծակեց զինուորական բանտը եւ փախաւ։ Ադամանդի գողութեան մը առթիւ օձիքը ձեռք տուաւ եւ դատապարտուեցաւ երկար բանտարկութեան։ Փոխադրուեցաւ Լիլի բանտը, բերդի նման շէնք մը։ Երկու օր յետոյ ցատկեց պատին վրայէն, 33 մեթր բարձրութենէ մը ջուրի աւազանի մը մէջ։ Ու փախաւ դարձեալ։ Պելճիքայի մէջ ժամանակ մը ժուռ գալէ յետոյ, մեռած եղբօրը թուղթերով անցաւ Ֆրանսա։ Դարձեալ ձերբակալուեցաւ։ Շարունակելի։

ԱՆԲԱՂՁԱԼԻՆ.— Երկու ոստիկաններ Մոնթրէօյլի մէջ, գիշեր ատեն, քննական պտոյտ մը կը կատարէին, երբ տեսան խումբ մը կասկածելիներ։ Բոլորն ալ փախան, սակայն մէկը ատրճանակը ուղղեց եւ կրակեց ոստիկանին վրայ։ Գնդակը վրիպեցաւ։ Ոստիկանն ալ փոխադարձեց եւ, ձեռքէն վիրաւոր, բռնուեցաւ անծանօթը, որ իտալացի մըն է, եւ քանի մը անգամ վտարուած՝ Ֆրանսայէն։

ՄԻԼԻՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզի ճարտարապետ մը, Թավնար, 60 տարեկան կ'ամուսնանայ մանկամարդ բանուոր աղջկան մը հետ։ Յաջորդ տարին կը մեռնի։ Առաջին ամուսնութենէ մը ունէր երկու զաւակներ, որոնք կը սկսին պահանջել ժառանգութիւնը։ Տիկին Թավնար եւս կը յայտարարէ թէ յղի է եւ ժառանգ կ'ուզէ։

Նոտարին մօտ արձանագրելէ յետոյ այս պարագան, տիկին Թավնար կը մեկնի Իտալիա։ Նովարօ քաղաքէն կը հեռագրէ թէ մանչ զաւակ մը բերաւ աշխարհ, աւելցնելով որ ժամ մը վերջ մեռած է։ Ոստիկանութիւնը հրահանգ ստացաւ քննութիւն կատարել։ Մասնագէտ բժիշկ մը քննեց եւ յայտնեց թէ կինը երբեք յղի չէ եղած։ Միւս կողմէ վկաներ կը պատմեն թէ բազմաթիւ հիւանդանոցներու մէջէն տիկինը փորձած է որդեգրել երախայ մը։

Ոստիկանութիւնը բանտարկութեան դատապարտեց տիկին Թավնարի սպասուհին եւ մանկաբարձը։ Իսկ տիկինը անհետացած է այն օրէն ի վեր, որ սուտը երեւան հանուած է։

ՄԻԱՅՆ 1000 ՖՐԱՆՔ.— Քափլան, կաշիի վաճառական, Թոլպիաք փողոցին վրայ ունէր խանութ մը, ուր նստեր կը ծխէր։ Երիտասարդ մը մտաւ ներս։ Կաշիի կտոր մը ուզեց։

Վաճառականը ոտքի ելաւ։ Անծանօթը բուռ մը աղցուկ (փայտի փոշի) նետեց աչքերուն։ Յարձակեցաւ վրան, պառկեցուց, պարպեց գրպանները եւ հեռացաւ։

Գողութիւնը կը հասնէր 1000 ֆրանքի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ ԹԻՒԸ

Բովանդակութիւն.—1. Խմբագրական։ 2. Թուրքիոյ մարդահամարը, Կ. Սասունի։ 3. Խորհրդային քաոսը, Աշոտ։ 4. Ռուսանգլ. հակ. Պարսկաստանում, Ա. Աբեղեան։ 5. Փոքր ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Միջազգային Ընկերվարութիւնը, Վ. Շուշանեան։ 6. Թուրքիոյ շուրջ։ 7. Մեր զոհերը։ 8. Թղթակցութիւններ։ 9. Քիւրտ-Թրքական պայքարը։ Գին 2.50 ֆր.։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ՆԱԽԱԲԱՆ

— Կը ճանչնա՞ք այս փախչող մարդիկը։

Արուեստագէտներու եւ մոտէլներու յատկացուած սեղանին վրայէն գոչեց անիկա.

— Բնականաբար, ինչպէս հոս՝ ամէն մարդ։

— Անո՞նք։

— Վլատիմիր Իլիչ Լէնին։

Այս անունը կ'կնեցի իշխանին։ Զարմանալի յիշողութիւն ունէր։ Անիկա կրնար երեսուն տարի վերջը ձեզի ըսել ռուսական որեւէ գաղտնի պաշտօնատան նիշերէն մէկուն բովանդակութիւնը։

— Լէնին... այո՛, այո՛, գիտեմ... մէկը այն երազատեսներէն՝ որոնց Սիբերիա կը ղրկենք...

Ու իր մէջ երեւան գալով խիստ պաշտօնեան, աւելցուց.

— 1893էն դատապարտուած՝ յեղափոխական արարքներու համար... իմ փնտռածս շրջապատուած է այնպիսի յանդուգն մարդով, որոնք Լէնինէն տարբեր խառնուածք ունին։

Բնաւ չկրցայ, առանց ծիծաղելու, խորհիլ այս պատասխանին վրայ։ Ուրիշ բան չիմացանք Ռոթոնտ սրճարանէն, ուր արդէն «Օխրանա»յի գործակալները կը հսկէին կայսրութենէն վտարուած տարրերուն վրայ։

* * *

Յաջորդ օրը, մեկնումի օր, նշանի մատանիները ռուսական սովորութեամբ փոխանակուեցան խաղի նախկին երկու ընկերներուն կողմէ։

Փոքր ու մելամաղձոտ արարողութիւն մը՝ Պուլոնեի տան սրահին մէջ, ուր՝ գայգավառ կտուցներու սերքեւ հնագարեան կուռքերը կը ճառագայթէին իրենց ոսկեպատ որմախորշերուն մէջ։

Վլոֆ հրամայեց.

— Բորիս Սուխիմ, քաղանի Սուրբ Կոյսի պատկերին առջեւ պէտք է երդուընալ որ քու կեանքդ ասկէ վերջ պիտի նուիրուի պաշտպանելու այն անձը որ կինդ պիտի ըլլայ։

— Կ'երդնում, ըսաւ Բորիս խաչակնքելով։

Ուժգին կծկում մը ունեցաւ։

Նատէժտա յամրօրէն մատը անցուց հեօրեայ մատանին։ Արտասուքի խոշոր կաթիլներ հատիկ հատիկ կը հոսէին իր դէմքին վրայ։ Արդեօք ինչո՞ւ էր անոր յուզումը։

Որեւէ շարժում չէր ըներ արցունքները սրբելու համար։ Ձմեռնային թախծոտ լոյսին մէջ, որ կանանչ գոյն մը կուտար տարօրինակ սրահին, ուր շրջմոլիկ ճառագայթներ կը ցայտէին թանկագին քարերով ու ոսկիներով շրջապատուած մէկ քանի մոմերէն, ծերունի իշխանը անխօս կը կրկնէր, նախապաշարումով.

— Տէ՛ր Աստուած որ ձեր միութիւնը ուրախութեան մէջ մնայ միշտ։

Ժամ մը վերջ, երբ Փարիզ-Լոնտոն կառախումբը կը շարժէր, տանելով հայրն ու այն անձը՝ որ այլեւս իր նշանածն էր, Նատէժտա աւելի երկար չկրցաւ ինքզինքը զսպել։ Ինծի դարձաւ սարսափահար.

— Հիմա որ առանձին ենք, կրնամ ձեզի ըսել... երէկ, Ռոթոնտի մէջ խաբուած չէիք... ես ալ, Մարսէ՛լ Լանտրըսի, տեսայ կանանչ բոցին փայլը այդ մարդուն աչքերուն մէջ։

— Տեսա՛ք, հէ՞, Նատէժտա՛, տեսաք...

— Հայրս կորսուած է, Մարսէ՛լ... անոնք հասկցան որ «Օխրանա»ն գաղտնի ընկերակցութեանց պետին հետքերուն վրայ է, որով սպաննել պիտի տան հայրս, Պետրոկրադ հասնելէ առաջ։

Փորձեցի զինքը հանդարտեցնել։ Աչքերը ոլորապտոյտ, կը հետազօտէր մեր շուրջը. կարծես կը տեսնէր աննշմարելի շրջանակը որ կը նեղնար։

— Կարելի չէ պայքարիլ գաղտնի ընկերակցութեանց դէմ, բարեկա՛մս... յիշեցէք Ցարեվիչը որ ընդմիշտ գետին փռեցին կայսերական զբօսանաւին մէջ... ամէն բան կուգայ անոնց ձեռքէն, ամէն տեղ են անոնք..

— Ո՛չ, Նատէժտա, ձեր հայրը պաշտպանուած է իր գործակալներով... ան պիտի յաղթէ այս մահացու պայքարին մէջ։

Զինքը դուրս տարի կառատուն, ուր իր աչքերը կը փնտռէին ու միշտ կը փնտռէին ներկայութիւնը, խորհրդաւոր ներկայութիւնը։

— Անիկա պիտի յաղթէ՛, Նատէժտա՛։

Զայն ապահովցնելու համար կը խօսէի..

Իմ ինքնավստահութիւնս ի վերջոյ յաղթանակեց. իր հօրմէն ժառանգած կորովը, արկածախնդրութեան նախնական ճաշակը զայն ոգեւորեցին։

— Այո՛, այո՛, ըսաւ անիկա խանդավառ, իրաւունք ունիք... հայրս չի կրնար պարտուիլ... կայսրութիւնը չի կրնար մեռնիլ...

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Ա.

Ու յեղաշրջումը պատահեցաւ։

1916 Նոյեմբեր 14ին Դումայի բեմը բարձրացաւ երեսփոխան մը, Պ. Միլիւքօֆ եւ սրտառուչ ձայնով մը երեւան հանեց Ռասպութին վանականին խաղերը, ժողովրդական ներկայացուցիչներուն առջեւ դիմակայերծ ըրաւ թիւ 70 գործակալը՝ Շթիւրմերը, Վէրանկինի հաւատարիմը։

(Շար.)

ներու առնելութիւնը ծանօթ է եւ ամէն մարդ գիտէ թէ կէփէուն ո եւ է միջոցի առջեւ կանգ չառներ: Ինչպէս որ Մոսկուայի գերման հիւպատոսը սպաննողը Չեկան էր, իտալական փոխ-հիւպատոսն ալ Կէփէուի կողմէ սպաննուեցաւ: Մաղթենք որ իտալական կառավարութիւնը աւելի կորովի դիրք մը բռնէ քան Գերմանիան»:

Սմկօ կը գործէ

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ Սմկօ, որ հիւսիսային Իրաքի չորս ամենազօրաւոր ցեղապետներէն մէկն է, 30 հոգինոց նոր հրոսախումբ մը կազմած է եւ կը սպառնայ շրջանի գիւղերուն: Հինգ գիւղերու բնակիչները՝ քիւրտ Սմկոյի մօտենալը իմանալով, իրենց օջախները լքած և սարսափահար փախած են: Սմկոյի գործունէութեան վայրն է այժմ Սիտէքանի շրջանը, Ռէվանտուզի մօտ:

Կ՚ըսուի թէ Իրաքի կառավարութիւնը Սմկոյի եւ իր հետեւորդներուն առաջարկած է հաստատուիլ դաշտային շրջանի մը մէջ կամ կառավարական պահականոցի մը մօտ, սակայն Սմկօ մերժած է այդ առաջարկը: Վախ կայ որ Հարաւային Քիւրտիստանի այս ազդեցիկ ցեղապետը միանայ ուրիշ յանդուգն քիւրտ պետի մը՝ Պարզանցի Ահմէտի, որ քիչ մը աւելի հիւսիս կը գտնուի:

Մախրազրծումը կը շարունակուի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 29 դեկտեմբեր թուականով.— Խորհրդային Միութեան Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն պաշտօնազուրկ ըրաւ Ռակովսկին՝ արտաքին գործավարութեան կցորդ եւ նախագահ Ֆրանսայի հետ բանակցող խորհրդային պատուիրակութեան, Պրէոբրաժէնսկին՝ անդամ յիշեալ պատուիրակութեան, եւ Կամենեւը՝ Իտալիոյ խորհրդային լիազօր դեսպան:

⁂ «Փրավտա» կը հրատարակէ անուանացանկը աւելի քան քառասուն քաղաքներու վերստուգիչ Յանձնաժողովներուն կողմէ վտարուած ընդդիմադիրներուն: Բոլոր վտարուածները երեք օրուան մէջ պէտք է յանձնեն իրենց անդամատետրերը:

Թուրքիոյ մաքսային սակացոյցը

Գրեցինք թէ 1928ի Օգոստոսէն սկսեալ Թուրք կառավարութիւնը պիտի աւելցնէ արտասահմանէն ներածուած ապրանքներու մաքսատուրքը: Այս պատճառաւ Թուրքիա հաստատուած օտար վաճառականները այժմէն մեծաքանակ ապրանքներ տուած են՝ յիշեալ թուականէն առաջ ստանալու համար բաւականաչափ ապրանք:

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ լաւատեղեակ շրջանակներէ քաղած իր տեղեկութեանց համաձայն, ներկայ մաքսային սակացոյցը ի զօրու պէտք է մնայ մինչեւ 1929ի Օգոստ.ը, այսինքն Լօզանի դաշնագրին վաւերացման թուականէն հինգ տարի վերջ, ուստի Թուրք կառավարութիւնը այդ թուականէն առաջ յաւելում կատարելու իրաւունք չունի:

Անգլեւթուրք խառն դատարանը

Անգլիական «Իսթըրն Պէնք» դրամատան ներկայացուցիչները դատ բացած էին Թուրք կառավարութեան դէմ, որ Մեծ Պատերազմի ընթացքին գրաւած էր յիշեալ դրամատան Պաղտատի մասնաճիւղը, եւ 86,000 անգլիական ոսկի փնասուց հատուցում կը պահանջէին:

Պոլսոյ Անգլեւթուրք իրաւարար խառն դատարանը, որ Նոյեմբեր 1ին սկսած էր զբաղիլ այս խնդրով, երկու կողմի փաստաբանները լսելէ վերջ, Դեկտ 28ին վճռեց թէ իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ չէ վճիռ տալ այս մասին:

Եգիպտական դահլիճին տագնապը

Գահիրէէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ եւրոպական Ծնունդէն ի վեր յամառ զրոյց կը շրջի թէ մէկ քանի նախարարներ պիտի հրաժարին: Պատճառներ կան հաւատալու թէ այս զրոյցները ճիշդ են, սակայն չի կարծուիր թէ Աֆղանիստանի Թագաւորին եւ Թագուհիին մեկնելէն առաջ ո եւ է հրաժարում պատահի: Թէեւ քաղաքական կացութիւնը շատ գոհացուցիչ չէ ներկայիս, սակայն մէկ նախարարի հրաժարում հաւանական չէ որ դահլիճի տագնապ առաջ բերէ:

Աֆղանիստանի թագաւորը Եգիպտոսի մէջ

Ամանուլլահ Թագաւորը առջի օր Գահիրէի թանգարանները պտտեցաւ եւ մասնաւորապէս հետաքրքրուեցաւ Թութանխամէնի դամբարանէն գտնուած հնութիւններով: Կէսօրէն վերջ կիզէ երթալով այցելեց Բուրգերն ու Սփինքսը եւ արքայական քէօշկին մէջ թէյ առաւ Ֆուատ Թագաւորին հետ:

Աֆղանիստանի Թագաւորը Եգիպտոս կը մնայ մինչեւ Յունուար 5, յետոյ կը մեկնի Իտալիա: Ֆուատ Թագաւոր իրեն նուիրեց Մուհամմէտ Ալիի պատուանշանին մեծ ժապաւէնը:

Կռիւ մը Երուսաղէմի մօտ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Դեկտ. 27ին, կէսօրէ վերջ, Այնքարիմցի քանի մը հարիւր Ֆէլլահներ Եաֆա-Երուսաղէմ խճուղիին մօտ Քուլոնիա գիւղին Մոզրէպի Արաբներուն վրայ յարձակեցան՝ սահմանային վէճի մը պատճառաւ: Ոստիկանները, որոնք կ՚ընկերանային պաշտօնական երկրաչափներուն, ծանրապէս վիրաւորուեցան զինուած գիւղացիներուն կողմէ, ու պէտք եղաւ Երուսաղէմէն մեծ թիւով հեծեալ ոստիկաններ կանչել, որոնք ձերբակալեցին կռիւին գլխաւոր դրդիչները:

Պաղեստինի մէջ ալ, ինչպէս Արեւելեան զանազան երկիրներու մէջ, աւանդական սովորութիւն է գիւղերու սահմանները որոշել խճաքարերու փոքրիկ դէզերով: Ասոնք տեղափոխելը շատ դիւրին է, սակայն երբ իմացուի, ծանր կռիւ կը պատահի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ զեղչի պաշտօնական սակը ճարիւրին 5էն 4ի իջեցուց առջի օր:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3էն սկսեալ շրջաբերութեան պիտի ճանուին 50 ֆրանքնոց նոր թղթադրամներ: Հին յիսունոցները ճետզճետէ ճրապարակէն պիտի վերցուին:

ՀԷԼՈՒԱՆԻ (Եգիպտոս) չարժագիրը Հինգշաբթի իրիկուն արձանագրած է երկրաշարժ մը, որուն կեդրոնը Գաճիրէէն 9400 քիլոմեթր ճեռուն կը գտնուի:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

«Այգեկութք»ի տպագրութիւնը, նիւթերու խճողման եւ կարգ մը աշխատակիցներու յապաղման ճետեւանքով:

Այս առթիւ, կը ճրաւիրենք բոլոր անոնք որ կ՚ուզէին մասնակցիլ, իրենց նիւթերը մինչեւ 1927 յունուար 31:

Այս գիշեր է
ԿԱՎՌՕՇԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Salle d'Horticulture, 84, Rue de Grenelle, N. S. Bac.
Ժամը 9.30էն մինչեւ լոյս. Մուտք՝ 12 ֆրանք.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Բարձր-Հայքի Հայրենակցական միութեան երեկոյթը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 3, Camp Victor Hugoի ռուսական վարժարանի սրաճը: Բանախօսութիւններ, արտասանութիւն, խմբերգ, նուագ եւ պար:

ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՔԻՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍ. ԵՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

ՓՕՆ Տ՚ՕՊՆԱ. Յունուար 1ին՝ Հրապարակային բանախօսութիւն, բանախօս՝ Ազգին, նիւթ՝ «Քաղ. կուսակցութիւններ եւ դաշնութաճայութիւն»:

ՎԻԷՆ, 1ին ընկերական ընդհ. ժողով, ներկայ կ՚ըլլայ ընկեր Աղայեան:

2ին ընկերա-համակրական ժողով, ներկայ կ՚ըլլայ ընկեր Աղայեան:

ՎԱԼՍ, 2ին Դասախ. ժողով, Ազգին
ՓՐԻՎԱ, 3ին » » »
ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ 4ին » » »

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի միութեան դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 63 Rue de la République, միութեան գրադարանընթերցասրաճին մէջ: Պիտի դասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան:

ՏԷՍԻՆԻ Զափահաս Որբերը կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ վաղը Կիրակի, Ավընիւ Ժան-Ժօրէս, Քաֆէ Արմէնիէն, խորհրդակցութեան մը համար: Ներկայ պիտի ըլլայ կեդր. պատուիրակ Յ. Պուրնազեան:

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի Հայրենակց. միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Rue Boileau, Էմիլ Զոլայի վերնայարկը: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, Ջաւեշտ (Պարպուլիէ), Կաղանդ պապան եւ անակնկալներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քօլօմպի մասնաճիւղի Ա. խումբը կը մրցի վաղը կիր. ժամը 2.30ին, U. S. Genevilliersի դէմ: Կը խնդրուի բոլոր խաղացողներէն ներկայ ըլլալ ժամը 1.30ին Place du Bourguignon.

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊԷԼՖՕՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն կոմիտէի եւ Կէմէրէկի Հայրենակց. միութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Caserne d'Offemontի մէջ: Երգ, արտասան. եւ Ջաւեշտ: Մուտքը ազատ է:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Լոյս տեսաւ մեր նոր գրացուցակը, որ ձրիօրէն կը ղրկուի ուզողին: Անոր մէջ տեսնել մեր նուէրները:

Արսէն Լիւբէն 18 ֆրանք, Մանօն Լէսքօ 15, Թասքուաթին 15, Կրացիէլլա (Լամառթին) 8, Խաւար (Լ. Անտրիէվ) 12, Թափառաշրջիկներ 15, Տը. Մօռոյի կղզին (Ուէլս) 12, Միրզա եւ Աննա 12, Ֆլավի (Ժօրժ Սան) 10, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Սատանային զաւակը 3, Քէօր օղլու 2.50, Թօփալ Օսման 5, Աքուլայա Մաճարի 5, Քերթուածներ (Դուրեան) 5, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Հայաստանի ջարդերը 15, Արարիչը գիտութեան առջեւ 7, Լուսանկարչութիւն 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Երգարան 5, 6, 10 եւ 25, Երաժշտարան 6 եւ 10 ֆր., Ֆրանս. ճայ. խօսակց. 6, 8 եւ 15, Արշին մալ ալան 4, Բարեկենդանի անկուտիները 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Շողոքորթը 5, Լը Պարպուլիէ 2, Ժամագործ Մինաս 2, Բանի ամուսնութիւն 2, Ագաճ վաճառականը 3, Գոյութեան պայքարը (տռամ ճայ գաղթ. կեանքէն) 15, Կոյր երգչուճին 4, Սալոմէ 4, Օթելլօ 10, Համլէթ 10, Տրիլբի 5, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, իսկ 100 ֆր.է աւելիին համար 15 ֆր.ի գիրք: Ընտրեցէք նուէրցու գիրքերը մեր գրացուցակէն:

Դիմել՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):